CAMİÜ’S-SAĞİR

Takdim

Bir Müslüman için hayatta en önemli mesele, Allah'ın sevgisini ve rızâsını kazanmaktır, Müslüman, hayatını bu çerçevede düzenler; yaptığını veya yapmadığını bu düşünce içerisinde yapar.

Allah'ın sevgisini ve rızâsın^kazanmanın yolu ise Resûlullahı örnek edinmekten geçer. Bu gerçeğe Âl-i îmran Sûresinin 31. âyetinde dikkat çekilerek, "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir" buyurulmaktadır.

Allah Resulüne uymak için ise, onu çok iyi tanımak, hayatını, sünnetini, hadîslerini çok iyi bilmek gerekir. Resûlullahın söz ve davranışlarını anlatan sünneti ve hadîs-i şerifleri bu bakımdan büyük bir mânâ ifade eder.

Resûlullahı (a.s.m.) iyi tanımadan mükemmel bir insanlık sergilemek ve iyi bir İslâmî hayat yaşamak da mümkün değildir.

Resûlullahın (a.s.m.) hadîslerini ihtiva eden başta Kütüb-ü Sitte olmak üzere birçok hadîs kitapları yazılmıştır. İslâm âlimleri canhıraş bir gayretle şehir şehir dolaşmış, Resûlullahın hadîslerini bir araya toplamış, ümmet-i Muhammed'in istifadesine sunmuşlardır.

Elinizdeki hadis kitabı ise Resûlullahı yetmiş defa uyanıkken gören büyük İslâm âlimi Celaleddin Suyutî tarafından derlenen Câmiü's-Sağîr'in meşhur şerhlerinden birisi olan Feyzü'l-Kadîr esas alınarak tercüme ve şerh edilmiştir. Bu haliyle eser yaklaşık 5000 kadar hadîs-i şerifi ihtiva etmektedir. Üç cildlik bu eserde, bilhassa günümüz meşelerine bakan hususlardaki hadîslere şerhler yapılmıştır. Ayrıca îman, ahlâk, fazilet ve sosyal hayatla ilgili hadîslere daha çok yer verilmiştir.

Ümit ediyoruz ki, her Müslümanin evinde başucu kitabı olabilecek ahiyetteki bu eseri okudukça düşünecek, düşündükçe duygulanacak, niden

hayatınıza bir yön ve şekil verme ihtiyacını duyacak, Müslü-an ve Resûlullaha ümmet olmanın hazzını yaşayacaksınız.

Yeni Asya Neşriyat olarak bu eseri yayınlamakla büyük bir boşluğu ldurduğumuza inanıyoruz.

Yeni Asya Neşriyatı[1][1]

Giriş

Yaşlı dünyamız insanları misafir etmeye başladığından bu yana birçok inkılâplara, değişikliklere sahne oldu. Ruh dünyası kararan, nereden gelip nereye gittiğini unutan, fıtratına yakışmayan bir yaşayış içine giren, karanlıklara gömülen insanlık, kendini birçok kereler izdırap cenderesinde buldu. Ondan kurtulabilmek için dünyasında inkılâp yapacak, ellerinden tutup huzur ve saadete çıkaracak yol göstericileri arayıp durdu. İşte Allah tarafından gönderilen yüz bini aşkın peygamber, bu ihtiyaca bir cevaptan ibarettir.

Altıncı yüzyıl ise bu ihtiyacı fazlasıyla duymaya başladı. Çünkü insanlığın ekseriyeti yoldan çıkmış, ruhsuzlaşmış, gâyesizlik ve başıboşluğun sersemliğiyle ne yapacağını bilemez hâle gelmişti. Tüyleri ürperten, vicdanları sızlatan, kalplere kan ağlatan nice davranışlar normal hâdiseler sırasına girmişti. Manzara şairin, "Buhran içindeydi, bugünden de beterdi,/ Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;/ Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi" dediği kadar korkunçtu. Kız çocukları diri diri toprağa gömülüyor, hiçyere kabilelere baskınlar düzenlenip insanlar öldürülüyor, esirler de köleleştiriliyordu. Kölenin ise hayat hakkı yoktu. Sahibi satabilir, öldürebilir, kimse de hesap sormazdı. Kumar, içki, faiz; her türlü ahlâksızlık alabildiğine yaygınlaşmış, normal, hatta övülen hâdiseler haline gelmişti. Daha kötüsü, insanlar yerleri, gökleri ve kendilerini yaratan Yüce Allah'ı unutmuş, cansız taş ve tahta parçalarından yaptıkları putlardan medet umacak kadar kendilerini kaybetmişlerdi.

Sapık inanç ve âdetlere körü körüne bağlanmışlardı. Böylesine bataklığa gömülmüş, düşüncesiz ve duygusuz hale gelmiş, akıl ve vicdandan

yoksunlaşmış insanlık iç ve dış dünyâlarını aydınlatacak, doğru yolu gösterecek, inançsızlığın ve kötülüklerin verdiği bunalımlardan kurtaracak bir rehberi bütün halleriyle dört gözle bekliyordu.

Cenâb-ı Hak, insanları fazla bekletmedi. Resûl-ü Ekremini (a.s.m.) gönderdi. O, her türlü engele rağmen, bütün gücüyle hakikatleri anlatacak, insanları çirkef hayattan kurtarmaya çalışacaktı. İşi zordu şüphesiz. İnsanların sadece birkaç alışkanlık ve âdetini değil, tepeden tırnağa bütün huylarını değiştirecek, bütün duygu ve kabiliyetlerini geliştirip inkişaf ettirecekti. Halbuki, tarihte en büyük dâhiler bile ancak bir veya birkaç hissi, istidadı veya seciyeyi—o da ancak birkaç kişi veya küçük bir grup insanda—geliştirebilmiş ve harekete getirebilmiştir. Vazifesi, gerçekten ağırdı. Çünkü dünya, kurulduğundan bu yana böylesine hiç bozulmamıştı. O bozuk ve vahşi insanları sadece o günün dünyasının değil, bütün çağların en medeni insanları haline getirecekti. İnsanları korku, tehdit ve hilelerle yanıltmak, yönlendirmek mümkündü. Ama tesiri uzun sürmez, geçici ve sathî olurdu. Bu hem onun yaratılışına, hem de vazife anlayışına zıttı.

O, kalblerin derinliklerine nüfuz edecek, akıllara hitap edecek, en ince hisleri heyecana getirecek, kabiliyetleri filizlendirecek, kötü huyları söküp atacak, ruh ve nefislerini terbiye edecek, eğitecekti.

İşte Allah Resulü bu çetin görevle baş bacaydı. Allah'a dayanıp, güvendi, "Bismillah" dedi, yola çıktı. Sonunda, Rabbi onu muvaffak kıldı. Işık tuttu, yol gösterdi. Faydası, zararı olmayan putların ilâh olamayacağını, âlemlerin Yaratıcısının bir olduğunu ilân etti. Kalblere ve akıllara tevhid inancını nakşetti. İnsanlığı yüzyıllardır merak ve dehşete düşüren "Necisin, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" sorularının cevabını en ikna edici bir şekilde verdi. Ruhlar âleminden geldiğimizi, ebedî âlemin yolcusu olduğumuzu, dünyada imtihan için bulunduğumuzu anlattı. Onun getirdiği nur ile insan hiçlikten kurtuldu, gerçek değerini buldu, yaratıkların efendisi, yeryüzünün halifesi oldu. Herşey onun getirdiği hakikatle aydınlandı, mânâ kazandı. Lüzumsuz, cansız, ruhsuz ve ölü sanılan kâinat birdenbire canlandı. Birbirine düşman yaratıklar dost ve kardeş oldu. Ayrılık ve yokluğun sillesini yiyen canlılar rahat bir nefes aldı. Kâinat bir matemhâne olmaktan kurtuldu, zikirhâneye döndü. Herbir yaratık vazifeli birer memur oldu. Böylece kâinatın çok manâlı, sanatlı, İlâhî bir eser olduğu anlaşıldı.

Kâinat aradığını bulmuştu. İnsanlık sevgilisine kavuşmuştu. Onun için de, onu gönül tahtına oturttu.

O yüce Resul, engin şefkatiyle bu dünyada mesut bir hayatın nasıl yaşanabileceğinin, bu kısacık dünya hayatında nasıl ebedî bir hayat kazanılabileceğinin yollarını gösterdi. Herşeyden önce yaşayışıyla da bunu sergiledi. Her dakikasını, her saniyesini "Emrolunduğun gibi dos doğru ol" (Hûd Sûresi, 112.) İlâhî emri gereğince, istikâmet üzere geçirdi; bir an için olsun doğru yoldan ayrılmadı, ifrat ve tefrite düşmedi. Kur'ân ahlâkına büründü, emrettiklerini harfîyyen yaşadı, yasakladıklarından kaçındı. Hz. Aişe, "Onun ahlâkı Kur'ân'dır" buyururken bu gerçeği dile getirmişti. Bunun için de Kur'ân'm, "Şüphesiz sen en güzel ahlâk üzerindesin" (Kalem Sûresi, 4.) iltifatına mazhar olmuştu. Çünkü ona en güzel hasletleri Allah vermiş, onu insanlığa örnek ve model yapmış, o güzel hasletlerin başkalarında da görünmesini istemiş ve şöyle buyurmuştur: "And olsun ki, Resûlullahda sizin için, Allah'a ve Âhiret gününe kavuşmayı ümit edenler ve Allah'ı çokça ananlar için en güzel örnekler vardır." (Ahzab Sûresi, 21.) Başka bir âyetinde de, "Peygamber size neyi getirdiyse alınız, neyi yasaklamışsa ondan sakınınız" (Haşir Sûresi, 7.) ferman etmiştir.

Rabbimiz, Kur'ân'ın gösterdiği ahlâk esaslarını en güzel bir şekilde yaşayan, o ahlâk üzerine yaratılan, Allah'a olan îmanı, ibâdeti, bağlılığı, şükrü, ciddiyet ve kararlılığıyla, dostlarının sevgisini, düşmanlarının takdirini kazanan o büyük insanı, meşhur ve mümtaz zatı örnek edinmemizi emrediyor. "O kendiliğinden konuşmaz. Ancak vahyedileni söyler" (Necm Sûresi, 3, 4) buyurmak suretiyle de, onu dinlemenin, emirlerine uymanın ne derece gerekli olduğuna dikkat çekiyor. Biz de ona uymak, yolundan gitmekle mükellefiz. İnsanın dünyaya gönderiliş gayelerinin en önemlilerinden birisinin Allah'ı sevmek olduğu düşünülürse, yine ona uymanın gerektiğini anlarız. Çünkü Allah'ı sevmenin yolu Resûlullaha tâbi olmaktan geçer. Allah'ı sevmek, Onun razı olacağı işleri yapmak demektir. Onun razı olduğu işleri ise en güzel bir şekilde Resûlullah göstermiştir. O halde Allah adına sevilmeye, tâbi olunmaya en lâyık olan da odur. Nitekim, "De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin...." mealindeki Âl-i İmran Sûresinin 31. âyeti bize şu mesajı vermektedir:

"Eğer Allah'ı seviyorsanız, Resûlullahı da seveceksiniz. Eğer Allah'ı seviyorsanız, elbette Onun sevdiği tarzı yapacaksınız. Onun sevdiği tarz ise; Onun sevdiği zâta benzemektir. Ona benzemek, bütün söz ve davranışlarında ona uymak demektir. Ne zaman ki, ona uyarsınız, işte o zaman Allah sizi sever. Eğer ona benzemez, uymaya çalışmazsanız, Allah'a gerçek sevginiz yok demektir."

Görüldüğü gibi, Allah sevgisi Resûîullaha (a.s.m.) uymaktan geçiyor. Cenâb-ı Hakka îman eden elbette Ona itaat edecektir. Ona itaat yollarının en makbulü, en doğrusu ve en kısası Resûlullahın (a.s.m.) yaşadığı, takip ettiği ve gösterdiği yoldur.

Resûlullahın yoluna, yaşayışına Sünnet diyoruz. Sünnet-i Senİyye denilince onun sözleri, davranışları ve başkalarının yapıp da onun hoş karşıladığı şeyler hatıra gelir. Resûlullahın (a.s.m.) sözlerine kavli, davranışlarına fiilî, diğerlerine de takriri Sünnet denir. Sünnetin yazılı şekli de hadistir. Her ikisi hemen hemen eş mânâda kullanılırlar.

Bu mânâda Sünnet, îslâmın ana kaynaklarından biridir. Vahye dayanır ve Kur'ân'daıı sonra ilk sırayı alır. Resûlullahın Veda Hutbesindeki, "Sîze iki şey bırakıyorum. Onlara sim sıkı sarıldıkça yolunuzu şaşırmazsınız. Bunlardan biri Allah'ın kitabı Kur'ân'i Kerim, diğeri de Sünnetim-dir"[2][2] ifadelerinde de bu gerçek anlatılmıştır.

Peygamberimiz bir hadislerinde de şöyle buyurmuşlardır: "Bana Kur'ân ve bir o kadarı daha [Sünnet] verildi. Yakında karnı tok, koltuğuna kurulmuş birisi, 'Size Kur'ân yeter. Onda neyi helal bulursanız, onu helâl kabul ediniz. Onda neyi haram bulursanız onu da haram biliniz' diyecek. Şunu iyi biliniz ki, Allah Resulünün haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir."[3][3]

O halde, Sünneti Kur'ân'Ia birlikte ele almalı, ona Kur'ân kadar muhtaç olduğumuzu unutmamalıyız. Kur'ân hem Rabbimize, hem de diğer insanlara karşı bize vazifelerimizi anlatmakta; inanç, ibadet, ahlâk, fert, aile, toplum ve millet hayatıyla ilgili her hususa yer vermektedir. Şu var ki, bunları bir bütün ve esaslar halinde vermiş, zaman zaman kısa ve derin ifâdeler kullanmıştır. İşte Sünnet, o kısaca belirtilen derin, gizli, mecaz ve kinayeli olarak anlatılan mânâları açıklığa kavuşturmakta ve

yorumlamaktadır. Onun içindir ki, Kur'ân'ı ilk açıklayan mü-fessir, Resûlullahtır (a.s.m.). Peygamberlik vazifelerinden biri de zâten budur. Örnek vermek gerekirse Kur'ân'da kısaca anlatılan beş vakit namaz, oruç ve zekât gibi ibâdetlerdeki ayrıntıları bize Resûlullah (a.s.m.) açıklamıştır. Sahabîler Kur'ân'da açık bir hüküm bulamadıklarında veya anlaşılması güç bir meseleyle karşılaştıklarında Peygamberimize gelir, sorup öğrenirlerdi. Meselâ bir gün oruçlu bir Şahabı unutarak yiyip içmiş, orucunun bozulup bozulmadığını öğrenmek için Resûîullaha (a.s.m.) gelmişti. O da, "Bir kimse oruçluyken unutup da yer içerse, orucunu tutmaya devam etsin, tamamlasın. Çünkü ona Allah yedirmiş ve İçirmiştir" buyurarak, orucunun bozulmayacağını bildirmiştir. Bunun gibi namaz vakitlerinin ne zaman başlayacağı, nasıl kılınacakları, namazı bozan şeylerin neler olduğu gibi hususlara açıklık getiren, teferruatıyla gösteren, "Benden gördüğünüz gibi namaz kılın" buyuran ve bizzat gösteren Peygamberimiz (a.s.m.) olmuştur. Yine Kur'ân, bir âyetinde içkinin haram olduğunu bildirmiş, fakat teferruatına girmemiştir. Resûlullah (a.s.m.) ise, "Çoğu sarhoş eden şeyin, azı da haramdır," "Her arhoş edici şey haramdır" gibi hadisleriyle bu meseleyi açık açık izah etmişlerdir. Bu ve bunlara benzer farz, helâl, haram gibi birçok mesele vardır ki, Peygamberimiz (a.s.m.) tarafından belirlenmiş, izaha kavuşturulmuştur

O halde, birşeyi Resûlullah (a.s.m.) söylüyor, emrediyor veya yasaklıyorsa onun doğru, gerçek ve hak olduğu ve uyulması gerektiği hatırdan çıkarılmamalıdır. Çünkü o bütün bunları Allah'tan almakta, Onun vah-yiyle kavramakta, ona göre bildirmekte ve hareket etmektedir.

Hüküm bakımından Sünnetin kısımları vardır. Bir kısmı vardır ki uyulması mecburîdir, terk edilmez. Beş vakit namaz kılmak ve Rama-zan'da oruç tutmak gibi. Şeâir olarak ifâde edilen tslâmın işaret ve sembolü olmuş Sünnetler ise umumî hukuk gibi cemiyete âit ibadetlerdir. Şahsî farzlardan daha üstündürler. Riya söz konusu olmaz. Mutlaka yapılmalıdır—Ezân-ı Muhammedi gibi. Bir kısım Sünnetler de vardır ki nafile cinsindendir. Bunlar ibâdet ve âdâb olmak üzere iki kısma ayrılırlar, ibâdetle ilgili olanlara beş vakit namazın sünnetleri misâl olarak verilebilir. Bunların yapılmasında büyük sevap vardır. Âdabla ilgili Sünnetlere misâl olarak da suyu üç yudumda içmek; uyurken abdestli ve sağ tarafına yatmak

verilebilir. Âdap denilen bu sünnetlere uymamak, onların nurundan ve sevabından uzak kalmak ve hakiki edepten istifade etmemek demektir. İnsan yaşayabilmek için yiyip içecek, alış veriş yapacak, yürüyecek, gezecek, yatıp kalkacaktır. Bu günlük âdet ve hareketleri Resûlullahın (a.s.m.) âdâb ve Sünnetine uygun olarak yaptığı takdirde değer kazanacak, sevaba dönüşecektir. Meselâ, yemekten önce ve sonra ellerini yıkayan kimse bu hareketini, Sünnet olduğunu düşünerek yaparsa, hareketini ibâdete dönüştürür. O halde "Sünnet-i Seniyyeye ittibayı [uymayı] kendine âdet eden, âdâtını [âdetlerini] ibâdete çevirir, bütün ömrünü semeredar ve sevapdar yapabilir. " [4][4] Evet, Sünnet-i Seniyyeye uyan kimse fani ömür dakikalarını bakîleştirir, sonsuz saadeti kazanır.

Sünnet, her türlü güzellik, iyilik ve mükemmelliğin madeni ve men-bâıdır. O bir ışıktır, iksirdir. "Sünnet nur isteyenlere kâfidir. Hariçte nur aramaya ihtiyaç yoktur."[5][5]

Sünnetin hiçbir meselesi yoktur ki, birçok hikmetleri ve faydaları bulunmasın. O aklın, ruhun, kalbin, sosyal yara ve hastalıkların ilâcıdır. Hakikat ışığıdır, hayat kaynağıdır.

"Sünnet-i Seniyyenin meseleleri, hatta küçük âdâbları, gemilerde hatt-ı hareketi gösteren kıblenâmeli bir pusula gibi hadsiz zararlı, zulü-matlı yollar içinde birer düğme hükmünde"dir.[6][6]

Sünnet-i Seniyye edeptir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edep bulunmasın "[7][7] Çünkü Resûlullahı (a.s.m.) Allah terbiye etmiş, en güzel bir biçimde eğitmiş, edebin en güzelini ihsan etmiş, bütününü onda toplamıştır. Onun Sünnetine uymayan kimse edebi terk etmiş olur. Edebi terk eden de Cenâb-i Hakkın lütfundan mahrum kalmış olur ve büyük zarar eder.

Sünnet-i Seniyyeye uymanın önemi büyüktür ve kuvvetli bir imânın ifadesidir. Bilhassa İslama ters düşen âdet ve geleneklerin ortalığı kapladığı, insanların yoldan çıktığı günümüzde Sünnete uymak daha büyük bir önem taşır ve kuvvetli biri îmanı gerektirir. İnsanı Allah'ın sevdiği bir kul haline getirir. Peygamberimiz Sünnete uyanları, "Kim ümmetimin bozulduğu bir

zamanda Sünnetime sarılırsa ona yüz şehid sevabı verilir" buyurarak müjdelemiştir. Elbette böyle bir zamanda Sünnet-i Seniyyenin küçük bir meselesini yapma arzu ve iştiyakında olmak, bunu başarabilmek bu mükâfata mazhar olmak demektir. Sünnet-i Seniyyenin bütünü yapılamasa da, onları yapabilme şevki içerisine girmek, en azından onlara taraftar olmak, lüzumuna, faydalılığına inanmak îmanın gereğidir. Neticesi ise büyük kâr ve saadettir. Eğer Sünnet-i Seniyyeye uymayan kimse tembelliğinden dolayı uymuyorsa, büyük zarar içindedir. Küçümserse büyük bir suç işlemiş olur. Onu yalanlayıcı sözler söylemek, tutum ve davranışlar içerisine girmek, tenkide kalkmak ise büyük bir sapıklıktır. Hayatının her saniyesinde bizim dünya ve âhiret saadetimiz için çırpınan o Yüee Resulün Sünnetinden yüz çevirmekten daha akılsızca bir davranış olur mu? Batılılardan Shebol'un, varlığıyla iftihar ettiği, "Onun getirdiği hakikatlere iki bin sene sonra bile ulaşa-bilsek, en mutlu insanlar olacağız" dediği, Bernard Shaw'un da, "Hz. Muhammed insanlığın kurtancısıdır. Kurtarıcılık nâmı ona verilmelidir" diye haykırdığı günümüzde, onun Sünnetine sırt çevirmek kadar büyük bir fecaat düşünülebilir mi? Onun varlığı, kâinatın var olmasına sebep oldu. O dinlenildiği, örnek alındığı, yolundan gidildiği sürece de kâinat ayakta kalacak ve insanlar ebedî saadete erebileceklerdir. Onun dinlenilmemesi demek, kâinatın harap olması demektir. Ne mutlu onun Sünnet-i Seniyyesine uyma azmi ve gayreti içinde olanlara.

Sünnet-i Seniyyeyle ilgili bu girişten sonra biraz da hadislerin bize kadar gelişinden ve ve bununla ilgili bir kısım teknik bilgilerden bahsedelim.

Müslüman olarak Peygamberimizi gören, sohbetinde bulunan ve Müslüman olarak vefat eden kimselere Sahabî- denir Sahabîyi görenler Tabiin, onları görenler ise Tebe-i Tabiîn diye isimlendirilir.

Hadisleri Resûlullahtan nakleden kimselere ise râvi denir. Rivayet ettikleri hadiste de sened ve metin olmak üzere iki kısım bulunur. Se-ned, hadisteki ravîlere yani "Falan adamdan, o filandan... o da Resûlullahtan (a.s.m.) rivayet ederek bana dedi ki" diye nakledilen kısımdır. Ravîlerin zincirleme olarak Resûlullaha dayad irdi klan kısım da metin adını alır.

Hadis âlimleri senede daha çok dikkat etmişlerdir. Çünkü metin senedin kuvvetliliği Ölçüsünde kuvvet kazanmaktadır. Ravîlerin güvenilir, sözüne inanılır, hiçbir konuda yalan söylemeyen kimselerden olması aranır, rivayet ettikleri hadisler buna göre ya alınır veya terkedilir. Sened ve isnad ilmi Müslümanlara has ehemmiyetli bir Özelliktir.

Eğer hadis Resûlullaha (a.s.m.) varıncaya kadar şüphe ve tereddütten uzak, doğru ve güvenilir kimseler tarafından rivayet ediliyorsa, bu hadis "sahih hadis" adını alır. Doğruluk, adalet ve güvenilirlik açısından sağlam olduğu halde, râvilerden biri hafızaca zayıfsa bu hadise, "hasen hadis" denir. Bu özellikleri taşımayan hadisler ise "zayıf hadis'lerdir. Zayıf hadis, kesin olarak hadis değil demek değildir. Aslında sağlam ve doğru da olabilir. Hadis olmadığı halde "Resûlullah böyle söyledi" diye ortaya atılan sözlere de "mevzu hadis" denir. Mevzu hadis her ne kadar Reaûlullaha (a.s.m.) âit değilse de mânâ itibariyle doğru olabilir. Bu tip sözler bazan uydurma olduğu halde, bazan de bir büyüğe ait hikmetli bir söz olabilmektedir.

Âlimler, sahih ve hasen hadislerle amel ederler. Zayıf hadisler ise Hanefılere göre, bilhassa amellerin faziletleri konusunda amel edilebilecek hadislerdir. Hatta başka bir hadis bulunmadığında ahkâma ait meselelerde bile onlarla amel edilebilir.

"Bu hadis tevatüren veya mütevatir yolla gelmiştir" şeklindeki ifâdelerin mânâsı ise, yalan üzerine birleşmeleri mümkün olmayan bir cemaatin naklettikleri hadis mânâsına gelmektedir. Sahabîler, Resûlullahtan (a.s.m.) gördüklerini, işittiklerini öğrenmiş, hareketlerini aynen uygulama yoluna gitmiş, Tabiin de onlardan aynen alıp sonrakilere nakletmişlerdi. Birçok haber ve hadis bize bu yolla gelmiştir.

Hadisin bize kadar gelişinde ilk halkayı Sahabîler teşkil eder. Bu dönemde hadisler genellikle ezberlenmiş, az bir kısmı da yazılmıştır. Onları ezbere yönelten çok önemli bir sebep, Resûlullahm (a.s.m.) Abdullah bin Amr bin As gibi birkaç Şahabı dışında yazılmasına müsaade etme-raesiydi. Kur'ân ile karıştırılabüir endişesiyle Resûlullah (a.s.m.) genelde hadislerin yazılmasını yasaklamıştı. Bu ise Sahabîleri ezbere yöneltmişti. Harika bir zekâ ve hafızaya sahip hadis rivayet eden Sahabîlerin bütün meselesi, Resûlullahm hadislerini hafızalarına nakşetmekti. Resûlullahm (a.s.m.)

harfleri dahi sayılabilecek derecede ağır ve tane tane konuşması, çoğu kere de anlaşılabilmesi için tekrarlaması, onların işini kolaylaştırmıştı. Öte yandan İslâm öncesi Araplar içerisinde okuma ve yazma bilenlerin sayısı çok azdı. Bu sebeple bütün tarihî bilgileri, soylarını hâfizaianyla muhafaza ediyorlardı. Bu da onların hafızasını son derece kuvvetlendirmişti. Bu kabiliyetlerinden hadislerin naklinde de istifade ettiler.

Hayatını Resûlullahm (a.s.m.) hadislerini öğrenmeye adayan Sahabîler az değildi. Meselâ bunlardan birisi Resûlullahm hususî duası sayesinde unutma nedir bilmeyen Ebû Hüreyre (r.a.) idi. 800'den fazla râvî, sadece ondan 5354 hadis rivayet etmişlerdir. İlim öğrenme ve öğretmenin farz olduğunu bilen ve hadis öğrenmeyi Kur'ân'dan sonra ilimlerin başında gören Sahabîler, Peygamberimizin (a.s.m.) sözlerini öğrenebilmek ve onları başkalarına öğretebilmek için gıpta ve takdire layık hareketler sergilemişlerdi. Meselâ Hz. Ömer, Ensârdan komşusu Ümeyye bin Zeyd'le nöbetleşe birer gün Resûlullaha gelir ve sonra da öğrendiklerini birbirlerine naklederlerdi. Bu onlar için en büyük vazife şeref ve zevk kaynağıydı. Sahabîlerin, Resûlullahm vefatından sonra da bir hadisi güvenilir bir kimseden dinleyebilmek için kilometrelerce yol katettikleri olurdu. Ebu Ey-yübi'l-Ensarî (r.a.) bir hadisi, Resûlullahtan (a.s.m.) dinlemiş olan Hz. Ukbe'den (r.a.) bizzat dinleyebilmek için Medine'den kalkıp Mısır'a kadar gitmişti. Cabir bin Abdullah'ın da böyle bir hadis öğrenebilmek için Şam'a kadar gittiğini biliyoruz. Bu, Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn dönemlerinde de devam etti. Şa'bi'ye, "Bunca ilmi nasıl elde ettin?" diye sorduklarında, "Diyar diyar dolaşmak, güvercin gibi sabretmek, karga gibi erken davranmak sayesinde" cevabını vermişti. Buhârî (H. 194-256) Buhara'dan, Rey, Basra, Şam, Mekke, Medine ve Mısır'a kadar uzanan 16 sene süren uzun yolcuğunda 300 binden fazla hadis ezberlemiş, tekrarlarla yaklaşık 7000 küsur hadis hu\unanSahih-i Buhârî isimli eserini 600 bin hadis içerisinden en kuvvetli rivayetleri seçerek meydana getirmişti.

Gerek Sahabî ve gerekse sonrakileri hadis öğrenme ve öğretmeye sevk eden vine Resûlulle.hm (a.s.m.) hadisleri olmuştur. Hakikatlerin yaygınlaşmasını hedef alan Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Burada bulunanlar bulunmayanlara duyduklarını anlatsınlar. Olabilir ki, burada bulunan, sözümü daha iyi anlayan birine nakletmiş olur", "Allah benim sözümü iyice

öğrendikten sonra başkalarına aynen nakledenin yüzünü ağartsın" hadisleriyle ümmetine yol göstermişti. Bunun içindir ki, Ebû Zer (r.a.), "Kılıcı boynuma dayayıp keseceklerini söyleseler, Resûlullaha (a.s.m.) ait birşey biliyorsam, kılıç başımı kesinceye kadar onu söylemeye çalışırım" demiştir. O dönemlerde insanın değeri Resûlullahm (a.s.m.) hadislerini öğrendiği ve öğrettiği ölçüde artardı. Bu büyük bir mazhariyetti.

Sahabe ve onları takip edenlerin dikkat ettikleri çok önemli bir husus da, hadisleri rivayet etmedeki titizlikleriydi. Resûlullahm (a.s.m.), "Kim bile bile benim söylemediğim bir şeyi söyledi derse, Cehennemdeki yerine hazırlansın" şeklindeki hadisleri kalbinde zerre kadar îmanı olanı titretecek derecede şiddetliydi. Hele îman bütün zerrelerine kadar işlemiş olan ve doğruluk uğrunda canlarını veren Sahabiler için daha çok dikkat çekici ve titreticiydi. Hz. Ali (r.a.), "Resûlullahtan (a.s.m.) yalan yere bir hadis rivayet etmektense, gökten yere düşüp param parça olmayı tercih ederim" demiştir. Yılandan, akrepten kaçar gibi yalandan ve hele Resûlullaha (a.s.m.) yalan isnad etmekten kaçan Sahabe, duydukları hadisleri tahkik etmeyi de ihmal etmemişlerdi. Hz. Ömer, bir gün bir hadis rivayet eden bir Sahabîye, "Bunu Resûlullahtan (a.s.m.) duyduğuna dâir bir şahidin var mı?" diye sormuş, "Yoksa vay başına geleceğe!" diye de tehdit etmiştir. Bir başka gün de şöyle bir hadise olmuştu. Ebû Musa el-Eş'âri (r.a.), Hz. Ömer'in üç defa kapısını çalmış, selâm vermiş, cevap verilmeyince de ayrılıp gitmişti. Geciktiği için kızıp gittiğini zanneden Hz. Ömer, bir adam gönderip çağırtmış, sebebini sormuştu. O da, "Resûlullahm (a.s.m.), 'Biriniz üç defa selâm verip izin isteyip de cevap alamazsa geri dönsün' buyurduğunu işittim" diye cevap vermişti. Hz. Ömer, "Ya bu söylediğini isbatlarsın, ya da sana ne yapacağımı ben bilirim" demişti. Rengi kaçan Ebû Musa (r.a.) Sahabîlerin sohbet ettiği yere gidip, içlerinde bu hadisi Resûlullahtan (a.s.m.) işiten olup olmadığını sormuş^ onlar da, "Evet, işittik" demişler ve içlerinden birini Ebû Musa'yla (r.a.) Hz. Ömer'e (r.a.) göndermişlerdi. Şahidi dinleyen Hz. Ömer (r.a.), "Ben seni yalan söylüyorsun diye itham etmek istemedim. Önüne gelen kimseler Resûlullahm (a.s.m.) söylemediklerini söylemelerinden korktuğum için böyle davrandım" demişti. Bu derece hassas olan Hz. Ömer (r.a.) başka bir gün de Ebû Hüreyre'yi (r.a.) çağırıp, "Sen falanın evinde bizimle beraber miydin?" diye sormuş, o da "Evet. Hatta o gün Resûlullah (a.s.m.), 'Kim bile bile bana

yalan isnad ederse Cehennemdeki yerine hazırlansın' buyurmuştu" demişti. Bunun üzerine Hz. Ömsr (r.a.), "Öyleyse, git, dilediğin kadar hadis rivayet et" diye karşılık vermişti.

Resûlullaha (a.s.m.) âit herşey önemlidir. Küçüğüne, büyüğüne bakılmaz. Bunun şuurunda olan Sahabe, ona ait herşeyi hassasiyetle aktarmaya çalışmış, kendinden hiçbir şey katmamıştır. Zaten o günün atmosferinde herşey Allah ve Resulünün rızasını araştırma etrafında dönerdi. Allah'ın gazabını gerektirecek her türlü davranıştan şiddetle kaçındırdı. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Resûlullahtan (a.s.m.) bir hadis rivayet ettiğinde kendisini bir titreme alır, terlemeye başlar, heyecanlanır, gözleri yaşla dolardı. Rivayeti bitirdiğinde de, "Resûlullah böyle veya buna benzer, buna yakın söyledi" demeden duramazdı.

Sahabiler bu derece titiz davrandıklarına göre, acaba hadis rivayet edenler bu hadisleri Resûlullahın (a.s.m.) ağzından duydukları gibi aynen kelimesi kelimesine mi rivayet etmişlerdir? Herşeyden önce Sahabiler hadisleri mümkün olduğu kadar ezberlemişlerdi. Tabiî ki, herkes için harfi harfine ezberlemek mümkün değildi. Onun için bazı Sahabiler Resûlullaha (a.s.m.) gelmiş, hadisleri aynen rivayet etmede güçlük çektiklerini belirtmişlerdi. Resûlullah (a.s.m.) onları rahatlattı ve, "Mânâyı bozmadığınız, haramı helâl, helâli haram saymadığınız müddetçe hadisi mânâ olarak rivayet etmenizde bir sakınca yoktur" buyurmuştu. Bunun içindir ki, hadisleri mânâyı bozmamak, değiştirmemek şartıyla başka dillere çevirmek de caiz görülmüştür.

Böylesine hassas ve Resûlullaha (a.s.m.) bağlı Sahabe hakkında Allah, Kur'ân'ında övücü âyetlere yer vermiştir. Bunlardan birisi şu mealdedir: "İslâm'da önceliği olan Muhacirler ve Ensar ile onları güzellikle takip edenler, örnek alanlara gelince; Allah onlardan razıdır, onlar da Allah'tan razıdır. Ailah onlara, içinde ebedî olarak kalmak üzere, altından ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. Bu ise en büyük kurtuluştur." (Tevbe Sûresi, 100.)

Resul-ü Ekrem de (a.s.m.), "Ne mutlu beni görüp imân edene! Ne mutlu beni görüp îmân edene!" buyurmuş, Sahabîlere dil uzatılmamasını, şanlarına gölge düşüren sözler söylenmemesini emretmiş, "En hayırlı asrın

kendi asrı olduğunu" bildirmiştir. Onları kötülemeyi yasaklayan, sevmeyi emreden birçok hadis vardır. Kur'ân ve hadisin övgüsüne mazhar olan Sahabiler hakkında Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaatin görüşü ittifakla, "Onların âdil, güvenilir ve doğru" oldukları şeklindedir. Hatib-i Bağdadî, "Sahabe doğrudur, âdildir" der ve şu cümleleri eklemeyi de ihmal etmez: "Çünkü onların temizliğini, dürüstlüğünü Allah bildirmiştir.

Resûlullahın (a.s.m) Ashabından birisine kimin kem gözle baktığını görürsen, bil ki o zındıktır. Çünkü Kur'ân, Peygamber ve Peygamberin (a.s.m.) getirdikleri haktır. Bunları bize tebliğ edenler ise Sahabîlerdir."

Râvînm dürüstlüğü Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn dönemlerinde de aranmış, hadis ilminin en vazgeçilmez meselesi arasında yerini almıştır. Her hadis rivayet edenden hadis alınmamış, güvenilirlik yanında daha başka özellikler de aranmıştır. Meselâ Tabiînden olan İmam-ı Malik, hadis rivayet eden yetmiş kişiyle görüştüğünü, fakat hiçbirinden hadis almadığını kaydeder.

"Güvenilmez miydiler?" denilmesi üzerine de, "Hayır, hepsi de hazine dahi teslim edilebilecek kadar güvenilir insanlardı. Ama bunların hiç birinden hadis almadım. Çünkü bu işin ehli değillerdi. Ama Ibn-i Şihab-ı Zührî memlekete gelince ondan hadis öğrenebilmek için kapısına koşar, üst üste yığılırdık."

Aynı titizlik, aynı hassasiyet, aynı duygu sonraki devirlerde de devam etti ve hadisler toplanarak kitaplar haline getirildi.

İlk hadisi toplayan kişi, Zührî (ölümü H. 124) oldu. İkinci Hicrî asırda birçok hadis toplayanlara rastlandı. Bunların içerisinde İmam-ı Mâlik, Muvatta isimli eseriyle ilk sırayı almıştır. Hicrî ikinci yüzyıldan sonra ise hadis toplamada farklı yol ve metodlara girildi. Daha önceleri hadislerle Sahabî sözleri aynı kitaplarda bir arada bulundurulurken, bu dönemde birbirlerinden ayrıldı. Müsned adı verilen hadis kitapları derlendi. Müsnedlerde Sahabi rivayetleri alfabetik veya daha başka bir tarzda ele almıyordu. Meselâ, Ebû Hüreyre (r.a.) ve İbni Abbas (r.a.) gibi Sahabilerin rivayet ettikleri hadisler bir araya toplanmıştı. Bu dalda en derli toplu eseri Ahmed bin Hanbel verdi. Müsned'inde 40 bin hadise yer vermiş ve bunları. 750 bin hadis içerisinden seçmiştir. Kendisinin bir milyon hadisi ezbere bildiği rivayet edilir. Bu dönemde daha birçok ünlü hadis âlimleri yetişti.

Sahih birçok hadis kitapları kaleme alındı. Buhârî (H. 194-256) ve Müslim'in (H. 204-261) Sahihleri bu dönemde ortaya çıktı ve Sahiheyn adıyla anıldı. Buhârî'de tekrarsiz 4000, tekrarlı 7275, Müslim'in Sahiti'mde ise tekrarlar dışında 3033 hadis kaydedilmiştir. Her iki hadis kitabında da yer alan hadisler "müttefekun aleyh" adıyla zikredilirler. Bu iki sahih hadis kitaplarına, çağdaşları hadis âlimlerinden Ebû Dâvud (H. 202-275), Tirmizî (H. 209-279), Neseî (H. 216-304) ve İbni Mâce'nin (H. 209-273) sünenlerinde topladıkları hadisler, hadislerin en sahihleriydi. Bunlar Buhârî ve Müslim'in sahihlerinden sonra yer alır ve Buhari ve Müslim'le birlikte "Kütûb-ü Sitte" yani "Altı Kitap" adıyla anılırlar. Bu altı kitaba, Muvatta, Müsned ve Dârîmi'nin Sünerii de katılmış, hepsi birden "Kütüb-ü Tis'a" yani "Dokuz Kitap" olarak isimlendirilmiştir.

Hicrî dördüncü asra kadar daha birçok ünlü hadis kitapları ortaya çıkmıştır. Bu asırdan itibaren de ilk kaynak vasfını taşıyan bütün eserlerden seçme, bablı, fasıllı ve alfabetik hadis kitapları hazırlanmıştır. İşte bizim tercümesini yaptığımız Câmiü 's-Sağir de bu hadis kitaplarından alfabetik olanlarından birisidir.

Câmiü's-Sağîr'in musannifi, Celâleddin es-Suyutfdir. Bu zât, İslâm âlimlerinin büyükîerindendir. Hadisteki derin ilmi sebebiyle, "Şeyhü'l-hadis" ismiyle bilinir. Uyanıkken yetmiş küsur defa Peygamberimizi gördüğü ve rivayet ettiği hadislerin doğruluk derecesini ona sorduğu ifade edilir.

Suyûtî, 849'de (m. 1445) Mısır'ın Suyût şehrinde doğmuş, 911'de (m. 1505) yine orada vefat etmiştir. Herbiri çok kıymetli beşyüz kadar eseri vardır. Celâlüddin Muhammed'in başlayıp İsrâ Sûresine kadar getirdiği, fakat vefat ettiğinde yarım kalan tefsirini tamamlamıştır. Meşhur Celâleyn Tefsiri işte bu tefsirdir. Suyûtî'nin Târihü'l-Hulefâsı meşhurdur.

Camiü's-Sağîr'in çeşitli şerhleri yapılmıştır. Bu şerhlerden en muteber olanlarından bîri Münâvi tarafından yapılan Feyzü 'l-Kadîr'dir.

Kitap 10031 adet hadisi ihtiva etmektedir. Kitapta tasnif gereği birçok tekrarlar bulunmaktadır. Biz bu tekrarları mümkün mertebe asgariye indirdik. Ayrıca kitapta yer alan her hadisi değil, bilhassa günümüze bakan hadisleri aldık.

Her hadisin sonunda hadisin yer aldığı kitap isimleri şifreler halinde belirtilmiştir. Meselâ Buharı "Ha," Müslim "Mim," Tirmizî "Te" ile verilmiştir. Biz bu hadisleri kaynaklarını sadece şifreler halinde vermekle yetinmeyip ayrıca Kütüb-ü Tis'a'da olanları kitabın tertibine göre kitap ve bab ya da cilt ve sayfa numarasını belirterek verdik. Böylece aldığımız hadislerin büyük çapta tahkikini de yaparak ayrı bir orijinallik kazandırdık.

Bu çalışmamızda Câmiü's-Sağîr'm Feyzü'l-Kadir isimli şerhiyle birlikte olan 6 ciltlik tarihsiz olan Beyrut baskısını esas aldık. Çalışmamızın hayırlara vesile olmasını Cenab-ı haktan temenni ediyoruz.[8][8]

Hadisler:

000-99

1. [1:30, Hadîs No: 1][9][1]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Ameller niyetlere göredir. Kişi için ancak niyet ettiğinin karşılığı vardır. Şu halde kimin hicreti Allah ve Resulü için ise o kimsenin hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin de hicreti elde edeceği bir dünyalık veya nikahlayacağı bir kadın için ise, onun da hicreti hicret ettiği o şeyedir. [10][2]

İnsanları değerlendirirken ifade ve hareketlerine, dışa akseden davranışlarına göre hüküm veririz. Çünkü kalblerini bilmemiz, o hareketi niçin ve ne maksatla yaptığını tam kestirebilmemiz mümkün değildir. Cenab-ı Hak ise kullarının amellerini, davranış!annı değerlandirirken içte taşıdıkları niyet ve yapış maksatlarına bakar, öyle muamele eder. İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Ameller niyetlere göredir" buyururlarken yapılan işin içte taşınan niyet ve maksada göre değerlendirileceğini bildirmektedir. "Şüphesiz Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Ancak amellerinize ve kalblerinize bakar"[11][3] hadîsinde de aynı gerçek anlatılır. Bu bakımdan belki bize göre çok iyi ve güzel görünebilen bir söz veya davranış,—iyi niyetle yapılmadığı, Allah rızası gözetilmediği, gösteriş olsun diye yapıldığı takdirde—Allah katında hiçbir mânâ ve değer ifade etmeyebilir.
Niyet niçin bu kadar önemlidir?
Çünkü niyet söz, hareket ve davranışların esasını, belkemiğini teşkil eder. Çağımızın büyük İsiârn âlimi, müceddidi Bediüzzaman'ın ifadesiyle "Niyet bir ruhtur. O ruhun ruhu da ihlâstır[12][4] Evet, niyet ölü hareketleri dirilten, canlı, ha-yatlı hale getiren, biri bin yapan bir ruhtur. Onun içindir ki sağlam ve temiz bir niyetle yapılan az amel, çok sevabı netice verir. Kısa bir ömür, Cennet gibi ebedî bir hayatı kazandırır.
Niyet, eşyanın içyüzünü, mahiyetini, aslını değiştirecek, sevabı günaha, günahı sevaba dönüştürecek kadar büyük bir tesire sahiptir. Meselâ bir insan, hayır yapsa, eğer Allah için yapıyorsa bu hareketi sevaplı bir iş olur. Nefsi için "Ne kadar da cömert!" desinler diye yapıyorsa hayrı hayır olmaktan çıkar, günaha çevrilir, ameli iptal olur, geçersiz ha!e gelir. Bakara Sûresinin 264. âyetinde inanmadan, Allah rızası gözetilmeden, gösteriş maksadıyla, başa kakmak ve eziyet vermek niyetiyle yapılan hayır ve sadakaların boşa gideceği açıkça şöyle anlatılır: "Ey îman edenler! Allah'a ve âhiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını bağışlayan kimse gibi, siz de sadakalarınızı başa kakmak ve eziyet vermekle boşa çıkarmayın. O kimsenin hali, üzerinde bir parça toprak bulunan kaygan bir taşa benzer ki, şiddetli bir yağmur vurduğunda toprağı götürüp taşı çıplak bırakıverir. Öylelerinin Allah rızasını gözetmeksizin gösteriş için yaptıkları iyiliklerin hepsi ellerinden uçar gider; kazandıklarından dolayı hiçbir sevaba erişemezler. Allah o kâfirler güruhunu hayra ve doğru yola iletmez."
Kısaca ne olursa olsun, Allah İçin yapılmayan ibadetin Allah katında hiçbir değeri yoktur, sevap yerine günah kazandırır.
Niyette âdetleri ibadete dönüştürebilecek bir iksir de vardır. Günlük hayatta hergün yapageldiğimiz yeme, içme, yatma, kalkma, yürüme gibi mubah davranışlar, âdetler iyi bir niyetle ibadete dönüşür. Aslında sevabı da, günahı da olmayan bu davranışlar, Sünnet-i Seniyye esas alındığında, "Resûlullah nasıl yemiş, nasıl içmiş, nasıl yatıp kalkmış; ben de öyle hareket etmeliyim" düşüncesiyle yapıldığında ibadete dönüşür ve insana sevap kazandırır.
Yine o niyetle insan yirmi dört saatini ibadete çevirme imkânı bulur, bütününü de âhiretine mal edebilir. Eğer bir insan beş vakit farz namazını kılar, diğer mubah dünya işlerinde de helal dairede kalmayı ve Sünnete sarılmayı esas edinirse, uykusuna varıncaya kadar bütün gününü, böylece de bütün ömrünü ibadete dönüştürmüş olur.
Yine bu niyet sebebiyledir ki Allah yolunda cihada çıkan bir er, başkalarının altmış senede kazanamadığı sevabı kazanır, beş dakikada şehidlik gibi yüksek bir makama erer. Herkesin sefahete, günaha daldığı, dini, îmanı son plâna attığı, bütün duygularıyla dünyaya yöneldiği günümüzde de yüz şehid sevabını kazanmak mümkündür.
Çünkü Allah Resulü, "Kim ümmetimin bozulduğu bir zamanda sünnetime sa-rılırsa, yüz şehid sevabı kazanabilir"[13][5] buyurmuştur.

Hadiste niyeti dünya olanın dünyaya, niyeti kadın olanın kadına kavuşacağının bildirilişi de niyetin, amellerin ruhu ve özü olduğunu açıkça göstermektedir. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu hadîslerini şöyle bir hâdise üzerine söylemişti. Ümmü Kays (r.a.) isimli bir Sahabî kadına, birisi evlenme teklifinde bulundu. Fakat o, adama eğer Medine'ye hicret ederse evlenebileceğini söyledi. O da kabul etti. Ümm-ü Kays, hicretini Allah ve Resulü için yaparken kocası, evlenmek niyetiyle yapmıştı. Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bahsi geçen hadîslerini söylediler: "Kim de dünya nimetleri veya bir kadınla evlenmek niyetiyle hicret etmiş ise, onun hicreti de o kadınadır."
Demek oluyor ki, ameller niyetlere göredir. [14][6]

2. [1:35, Hadîs No: 2]
Enes (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Ben Cennet kapısına gelir, açılmasını isterim. Cennet bekçisi Hâzin, "Sen kimsin?" der. Ben, "Muhammed'im" derim. O şöyle der: "Senden önce hiç kimseye kapıyı açmamakla emrohındum."[15][7]

3. [1:43, Hadîs No: 6]
Ebû Mes'ud el-Bedrî (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Geçmiş peygamberlerin sözlerinden insanların en son kavradığı söz şudur:
"Utanmadıktan sonra istediğini yap."[16][8]

4. [1:44, Hadîs No: 7]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İbrahim'in (a.s.) ateşe atıldığında en son sözü, "Hasbiyallahü ve ni'me'l-vekîl [Allah bana yeter; O, ne güzel vekildir" oldu.[17][9]

5. [1:49, Hadîs No: 10]
Ali (r.a.) rivayet ediyor ki:
Güzel konuşmanın tehlikesi insanlara karşı kibirlenme ve kendisinde olmayan şeyle övünmektir. Cesaretin tehlikesi zulüm ve haddi aşmaktır. İyilikseverliğin tehlikesi başa kakmaktır. Güzelliğin tehlikesi böbürlenmektir. İbâdetin tehlikesi tembellik ve usanç duymaktır. Konuşmanın tehlikesi yalan söylemektir. İlmin tehlikesi unutmaktır. Yumuşak huyluluğun tehlikesi kendinden beklenen metanet ve salâbeti göstermemektir. Asaletin tehlikesi soyu ile övünmektir. Cömertliğin tehlikesi israftır.[18][10]

İnsan Cenab-ı Hakkın antika bir sanat eseridir. Binbir çeşit duygu ve kabiliyetle donatılmıştır. Bu duygu ve kabiliyetler insanın saadetini olduğu gibi felaketini de hazırlayabilecek güçtedir. Eğer insan onları istikâmetle kullanabilir, orta yolu, vasatı muhafaza edebilir ve aşırılıklardan sakınabilirse saadeti elde eder, aksi halde felâkete sürüklenir.
İşte Cenab-ı Hak gönderdiği dinler ile yaratılışça sınırlandırılmayan, bir ibre gibi aşırılıklar, geri ve ileri dereceler arasında zikzak çizen bu duygulara bir limit göstermiş, sınır çizmiş, "Şu çizgiyi aşmayın!" diye İlâhî talimatını vermiştir. Bütün mesele insanın iradesiyle duygularına sahip olup doğru yolda gitme gayreti içerisinde olmasıdır.
Hadis-i şerifte, temelde bazı güzel huylardan bahsedilmiş ve bunların ifrat ve tefritleri sonucu doğabilecek tehlikelerden söz edilmiştir. Biz bunların üzerinde ayrı ayrı durma yerine insanda en belirgin olan belli başlı üç duygu ve kabiliyetin ifrat, tefrit ve vasatları, yani aşırı, geri ve orta dereceleri üzerinde durmak istiyoruz.
Daima değişikliklere maruz ve felâketlere hedef olan insanın bedeninde misafir olan ruhun yaşayabilmesi için gerekli olan üç duygudan biri akıl, biri öfke, biri de şehvettir.
Asıl veriliş maksadı faydalıyı zararlıdan, iyiyi kötüden ayırmak olan akıl, eğer aşırılığa kayacak olursa cerbeze içerisine girer. Cerbeze; aklı, hakkı bâtıl, bâtılı hak, akı kara, karayı ak göstermek için kullanmaktır. Tefrit derecesi ise saflık ve bönlüktür. Böyle biri, kendisini ilgilendiren bir konu da olsa kayıtsız kalır, kafa yormaya yanaşmaz. Aktın vasat kullanımı ise hikmettir. Böyle bir akıl sahibi hakkı araştırır, bulduğunda ona uyar, bâtılı da tanımaya çalışır, tesbit ettiğinde de ondan sakınır.
Öfke duygusunun aşırısı saldırganlıktır ki, maddî manevî hiçbirşeyden korkmamak demektir. Bütün zorbalıklar, zulümler, istibdatlar, baskılar bundan kaynaklanır. Geri derecesi ise korkaklıktır. Böyle biri korkulmayacak şeylerden dahi korkar. Oysa Allah dilemedikçe insana hiçbir şeyin zararı dokunmaz. Öfkenin orta derecesi de şecaattir. Şecaat de şahsının veya dininin hak ve hukukunu koruma konusunda arslan kesilme, canını dahi feda

etmekten çekinmeme, kendisini ilgilendirmeyen ve karışmaması gereken şeylere kanşrnama, meşru olmayan şeylere de girmeme demektir.
Bir şeye duyulan fazla arzu mânâsına gelen şehvetin ifratı fücurdur. Şehveti fücur seviyesinde olan bir insan, nefsin arzularına öylesine düşkündür ki namus ve ırzları çiğnemekten çekinmez. Tefriti ise helale de, harama da arzu duymamaktır; şehvet duygusunun sönmesidir. Şehvetin arzu edilen vasat mertebesi ise iffettir ki helâle arzu duyup haramdan kaçınmak şeklinde kendini gösterir.
İşte, dinimiz olan İslâm, insanlan doğru yola çağırırken bu üç duygunun ifrat ve tefritten uzak hikmet, şecaat ve iffetten ibaret orta derecelerini emretmiş, günde en az kırk defa okuduğumuz Fatiha Sûresinde, "Bizi doğru yola ilet!" duasını yaptırmakla da bu yolda sebat göstermemizi istemiştir. Böylece fazilet ufkunun yollarını açmış, dünyayı da Cennete döndürmeyi başarmıştır. Esasında insanlık tarih boyunca bütün hak dinlerin emir ve tavsiyeleri içerisinde bulunan doğru yolun temel taşları olan bu üç duyguyu yaşamakla, insanlığa saadet buketleri armağan etmiştir. Bu fıtrî hakikate kulak vermeyenler ise insanlığa boğazda düğümlenen zakkum meyvelerini yedirmekten, dünyayı yaşanmaz hale getirmekten geri kalmamışlardır.
O hak dinler ki bu üç duyguyu yeşertmekle akıl dalında enbiyaları, evliyaları, sıddîkînleri, âdil idarecileri, melek gibi hükümdarları; öfkeyi kullanmada, Hz. Ömer, Hz. Hamza, Hz. Ali, Salahaddin Eyyubi, Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim gibi kahramanları; şehvet sahasında da Hz. Yusuf gibi iffet âbidesi insanlık yıldızlarını insanlığa en büyük örnekler olarak takdim etmişlerdir. Bu gerçeğe kulak asmayan insanlık ise, akıl dalında maddeci, tabiatçı gibi akılsız dinsizleri; öfke dalında Nemrud, Firavun, Şeddad gibi zâlimleri, şehvet hususunda da enva-ı çeşit putlart, tanrıçaları, tanrılık dâvasında bulunan nice sapık ve sapıklıkları âlemin başına musallat etmekte tereddüt etmemişlerdir.
Bu üç duygunun ifrat ve tefritinin hayatı onduracak veya öldürecek seviyede güçlü sırlara sahip olduklarını dikkate aldığımızda yukardaki hadiste bahsi geçen huyların vasat, ifrat ve tefritlerinin de maddî ve manevî hayatımıza neler kazandırdığı veya kaybettirdiklerini anlamak zor olmayacaktır.[19][11]

6. [1:52, Hadîs No: 11]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Dinin felâket kaynakları üçtür: (1) günah işleyen âlim, (2) zâlim idareci, (3) ibâdete gayretli câhil.[20][12]

Hadiste dine zarar veren şeylerden üçü sayılmaktadır. İlk bakışta günah işleyen âlimle zâlim idarecinin felâkete sebep oldukları anlaşilabildiği halde ibâdete gayretli olmantn dine zarar vereceği pek anlaşılmamaktadır. Fakat mesele üzerinde biraz düşünüldüğünde ibâdete gayretli câhil birisinin dine zarar verdiğini anlamak güç olmaz. Böyle birisi ibâdete düşkündür, fakat neyi nasıl yapacağını bilemez. Dine ters şeyleri dinin emri diye yapar, bunları savunur. Karşısındaki kişi de dini bilmiyorsa, böylelerin dinden diye savunduğu yalan yanlış şeylerin, bid'atların İslâmiyetten olduğunu zanneder, "Böyle de olur rnu?" diyerek İslâmiyete karşı cephe alır. Bu bakımdan, dini bilmediği halde ibâdete düşkün olan câhil kimseler, din için büyük bir felâket kaynağı olmuş olurlar. Böylelerinin dine verdiği zararı önlemek, başlı başına bir iştir ve oldukça da zordur.[21][13]

7. [1:52, Hadîs No: 12]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
İlmin tehlikesi, unutmak; zayi edilmesi, ehil olmayana öğretmektir.[22][14]

8. [1:53, Hadîs No: 13.]
İbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizden (a.s.m.) rivayet ediyor ki:
Bilerek faizi yiyen, yediren, ona kâtiplik eden, bilerek ona şahitlikte bulunan kimse, dövme yapan ve güzellik için yaptıranlar Kıyamet günü Muhammed'in dili ile lanete uğramışlardır.[23][15]

Yüce Rabbimiz pekçok hikmetten dolayı faizi haram kılmış ve bir âyet-i kerimede, "Ey îman edenler! Faizi kat kat yemeyin. Allah'tan korkun ki, kurtuluşa eresiniz"[24][16] buyurmuştur. Bir başka âyet-i kerime ise şu mealdedir:
"Faiz yiyen kimseler, Kıyamet Gününde kabirlerinden şeytan çarpmış kimsenin kalkışı gibi kalkarlar[25][17]
Âyet-i kerimelerde faiz yeme açıkça haram kılınırken buna aracı olan diğer hususlar da dolaylı olarak yasaklanmıştır. Peygamberimiz (as.rn.) yukarıdaki hadîs-i şerifle, âyet-i kerimelerdeki özlü ifâdeyi açmış ve bilerek faizi yiyen, yediren, ona kâtiplik eden, şahitlikte bulunan kimselere lanet etmiştir. Faiz kuruluşunda memur

olarak çalışanlar her ne kadar faiz yemiyor ve yedirmiyorlarsa da; faizin muamelesini görmekte, hesap ve yazışmalarını yapmakta, idarî işlerini yürütmektedirler. Gerek müdürü, gerek memuru; hadiste ifâde edilen "kâtip" mefhumunun içine girmiş olmaktadır.
Hadiste lanet edilen bir başka kesim de "dövme" yaptıranlardır. Dövme, bilinen şekliyle şöyle yapılıyor: İğne ve benzeri bir şeyle vücudun bir yeri kan akacak şekilde yaralanıyor. Sonra aynı yere iç yağı ve bazı maddeler konarak yar iyileştiriliyor.
Câhiliye devrinden beri Araplar vücutlarının çeşitli yerlerine dövme yapagel-mişlerdir. Günümüzde de Avrupa ve Amerika'da bazıları bunu bir "süs" olarak yaparken, memleketimizde de bâzı gençler onları taklid etmekte ve dövme yaptırmaktadırlar.
İşte dövme vücuda bir eziyet ve Allah'ın yarattığını değiştirmek olduğundan, dinimiz dövme yapmayı haram kılmış. Peygamberimiz dövme yaptıranlara lanet etmiştir.[26][18]

9. [1:55, Hadîs No: 14]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor ki:
Ben kulun yediği gibi yerim, kulun oturduğu gibi otururum.[27][19]

Peygamberlerin en önemli özelliklerinden biri, bizim gibi birer insan olmalarıdır. Gerçi onlar peygamberliklerini ispat için mucize gösterirler, ama onların her halleri mucize değildir. Eğer öyle olsaydı, insanlar itirazı basar, "Biz onlara ula-şamayız, onlar gibi olamayız" derlerdi. Onun içindir ki, peygamber, bizim gibi bir insanın taşıyabileceği bütün özelliklere sahiptir. Bir insan gibi yer, içer, kalkar, yatar, acı duyar, sevinç duyar. Mektûbafta (s. 96) belirtildiği gibi Resûl-ü Ekre-min (a.s.m.) her hâli, her tavrı doğruluğuna, peygamberliğine şahit olduğu halde, her hali ve her tavrının harikulade olması gerekmez. Çünkü Cenab-ı Hak onu beşer suretinde göndermiştir. Tâ ki dünya ve âhiret saadetlerini kazandır-cak iş ve hareketlerde rehber olsun, imam olsun, normalmişjer gibi görülen ya-ratıklardaki Allah'ın olağanüstü sanatını göstersin. Eğer fiil, işve davranışlarında bir insan gibi değil de hep harikulade olsaydı, her bakımdan insanlara önder olamaz, ders veremezdi. Ancak o, inatçı insanlara peygamberliğini ispatlamak gayesiyle ve ihtiyaç ânında arasıra mucize gösterirdi. Diğer zmanlarda Allah'ın tabiata koyduğu kanunlar çerçevesinde hareket eder, hasta olur, sıkıntı çeker, soğuğa, sıcağa katlanır, zırh giyer, "Sipere giriniz" emrini verirdi.
Resülullahın böyle davranmasının önemli bir sebebi de dünyanın bir imtihan salonu olmasıdır. Çünkü Resülullahın her hali olağanüstü olsaydı, Ebû Cehil gibi kömür ruhlu kişiler Ebû Bekir gibi elmas ruhlu kimselerle eşit seviyeye gelir, o mucizevî insan karşısında mecburen inanırlardı. Oysa Resülullahın şâir zamanlarda bir beşer gibi davranışıdır ki kâfirlerle münafıkların birbirlerinden ayrılmalarını netice vermiştir.
"Ben kulun yediği gibi yerim, kulun oturduğu gibi otururum" ifadesinden bu mânâlar çıkarılabileceği gibi ilk akla gelen, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) ne kadar büyük bir tevazu sahibi olduğunu anlamak olmalıdır. Çünkü Resûl-ü Ekre-me (a.s.m.) bütün dünya hazinelerinin kapılan açılmış, dünyanın her türlü nimeti önüne serilmiş, dağ ve taşların isterse altın ve gümüş yapılabileceği söylenmiş, hatta Süleyman Peygamber (a.s.) gibi kral bir peygamber olabileceği belirtilmiş, ama o kul bir peygamber olmayı tercih etmiştir. Dünyanın binbir çeşit nimetinden en geniş ölçüde istifade etmesi hem hakkı, hem de mümkünken o bunları elinin tersiyle itmiş, "Ben ancak bir kulum. Yerde yemek yer, sof giyer, deve sağar ve okşarım. Parmaklarıma bulaşan yemek artıklarını yer, kölelerin dahi davetine katılırım, Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir" buyurmuştur.
Benliğe, kendini beğenmeye, riyaya, israfa kaçmadan, şükrederek dünya nimetlerinden elbetteki istifade etmeli. Ama yeri gelince tevazu ve mahviyet göstermesini de bilmelidir. Resûl-ü Ekremin devesine baktığı, koyun sağdığı, ayakkabısını tamir ettiği, elbiseninin söküğünü diktiği, küçük büyük, siyah beyaz, hür köle ayırd etmeden herkesle selâmlaştığı, hizmetçisiyle yemek yeyip ona yemek hazırladığı düşünüldüğünde, gurur ve kibiri kıracak bu tip davranışlara ne kadar önem verilmesi gerektiği kendiliğinden anlaşılır. Birgün Hz. Âişe'ye Resûlullahın bu özellikleri duyurulduğunda Hz, Âişe, Peygamberimizin isteseydi dünyanın doğusuna batısına sahip olabileceğini, fakat bunları elinin tersiyle ittiğini belirtmiş, karnı doyuncaya kadar yemediğini, bundan dolayı da hiçbir zaman şikayetçi olmadığını, yiyecek bulamadığında oruç tuttuğunu, çoğu zaman çektiği açlık sebebiyle dayanamayarak ağladığını ve şu soruyu sorduğunu anlatır:
"Niye böyle davranıyorsun? Hiç olmazsa yetecek kadar birşeyler edinsey-din?"
Şu cevabı verir Kâinatın Efendisi (a.s.m.):
"Peygamber kardeşlerim benden daha çok eziyet çektiler. O halleriyle Rable-rine kavuşup yüksek mevkîler kazandılar. Ben dünyada refah içinde yaşayıp da âhirette onlardan daha aşağı mevkfde bulunmaktan haya ederim.

Şurada birkaç günlük sıkıntı çekeyim ki ebedî hayatta mes'ûd olayım. Bütün maksat ve gayem, kardeşlerime ulaşabilmemdir."

Bu tevazu, bu anlayış ve bu bakış açısı sebebiyledir ki Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) nazarında dünya, çok şeyler kazanılıp edinilse bile gönül verilecek değerde değildi. Böyle olmadığı için de ona sahip olmayanlara karşı üstünlük ölçüsü, gurur ve kibir vesilesi de olamazdı. Makam, mevki, mülk, tek başlarına büyüklük ölçüsü olamazlardı. Bunlar ancak tevazuyla gerçek mânâ ve değerini bulabilirlerdi.

O halde Resûlullahın bütün kalbiyle inanıp yaşadığı bir hayatı beğenmeme, sahip olduğu fâni bir kısım imkânlar sebebiyle gurur ve kibire kalkma, elbetteki aklı başında olan bir insan için başvurulacak bir yol olamaz. Allah katında en üstün, dünya ve âhirette en şerefli insan o olduğuna göre, hangi hal ve şart içerisinde bulunursa bulunsun bir Müslüman için o yüce insanı örnek edinmekten başka hangi çâre olabilir?[28][20]

10. [1:55, Hadîs No: 15]

Enes (r.a.) rivayet ediyor ki:

Her takva sahibi kimse, Muhammed'in Ehl-i Beytindendir.[29][21]

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımları, çocukları ve özellikle Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasarı, Hz. Hüseyin ve bunların nurlu neslinden gelenlere Ehl-i Beyt denir. Fakat Peygamber Efendimiz (a.s.m.), bâzı hadislerinde, Hz. Selman gibi Sahabîlere "Sen benim Ehl-i Beytimdensin" diyerek, bu halkayı genişletmişlerdir. Bu hadislerinde de Ehl-i Beyt halkasını daha da genişletirken, Ehl-i Beyte ayrıcalık kazandıran özelliğe de dikkat çekmiştir, O özellik ise takvadır. Takva da Allah'tan lâyıkıyla korkmak, Ona hakkıyla kulluk etmek, emirlerini gönül hoşluğuy-la yerine getirmek ve haramlardan sakınmaktır. Böyle davrananlar manevî Ehl-i Beytten sayılır.[30][22]

11. [1:56, Hadîs No: 16]

Enes (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Kur'ân ehli, ehlullahtır.[31][23]

12. [1:56, Hadîs No: 17]

İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Kızlarını evlendirmek hususunda anneleriyle istişare ediniz.[32][24]

13. [1:56, Hadîs No: 18.]

Urs bin Ameyrete'den rivayetle:

Evlilikleri hakkında kadınların fikrini alınız. Dul, kendi arzusunu açıkça ifâde eder. Bakirenin izni ise susmasidır.[33][25]

Aile yuvasının sağlam temellere oturabilmesi, gerek evlilik öncesi, gerekse evlilik sonrası bâzı esaslara uymakla temin edilebilir. İşte bu esaslardan birisi de, kızın hiçbir tesir altında kalmadan, kendisini isteyen erkekle evlenmeye razı olmasıdır, Kız râzt olmadığı halde, annesinin veya babasının zorlamasıyla gerçekleştirilen bir evlilik, uzun müddet devam etmez. Etse de, böyle bir evlilik çoğu zaman sıkıntı kaynağı olmaktan öteye geçmez. Hayat âdeta bir zindan olur. Bunun içindir ki, Sevgili Peygamberimiz (a.s.m.) evlilikte kadının rızâsının alın-masını tavsiye etmiş, dul bir kadının isteğini açıkça söylemesini, kızın da kabul ettiğini hiç olmazsa susmak suretiyle bildirmesini istemiştir. Bir hadislerinde de, babasının isteğiyle evlendirilen kızın, bu evliliği istemediği takdirde nikâhtan vaz geçme hakkının bulunduğunu ifâde etmiştir. İbni Büreyde'nin (r.a.) rivayet ettiği bu hadis şu mealdedir:

"Genç bir kız Peygamberimizin yanına geldi ve 'Babam benim sayemde alt tabakadan kurtulup mevkiini yükseltmek için beni erkek kardeşinin oğlu ile evlendirdi' diyerek, şikâyette bulundu. Peygamberimiz kızı yapılan evliliği kabul veya reddetme hususunda serbest bıraktı. Kız, 'Ben, babamın yaptığı evliliği kabul ediyorum. Fakat babaların böyle yapmaya haklan olmadığının kadınlar tarafından bilinmesini istedim' dedi."[34][26]

Bununla beraber, gençlerde akıldan çok hissiyatın hâkim olduğu da bilinen bir gerçektir. Gençler çoğu zaman ileriyi göremezler, düşünmeden hareket ederler. Bu itibarla bir baba veya anne kızının istediği erkekle onu evlendirme-yebilir. Çünkü hayat tecrübeleri vardır.

Ancak hiçbir sebep yokken, evliliğin engellenmesi de doğru değildir. Böyle davranıldığında iş daha tehlikeli boyutlara ulaşabilir.[35][27]

14-[1:59, Hadîs No: 20]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Duaların sonunda söylenen "Âmin!" mü'min kullarının dili üzerinde Âlemlerin Rabbinin mührüdür.[36][28]

15. [1:60, Hadîs No: 21]
Knes (r.a.) rivayet ediyor ki: Ayete'l-Kürsî, Kur'ân'ın dörtte biridir.[37][29]

16-[1:61, Hadîs No: 23]
Muaz bin Enes'den rivayet ediliyor:
İzzet, güç ve kuvvet kazanmak için okunacak âyet şudur: "Ham-dolsun o Allah'a ki, evlât edinmekten münezzehtir, mülkünde ortağı bulunmaz ve hiçbir şeyden de âciz değildir ki yardımcıya ihtiyacı olsun. Hürmet ve tazim ile Onun yüceliğini an." (İsrâ Sûresi, 17/111.) [38][30]

17-[1:63, Hadîs No: 25]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiğinde sözünden döner. Kendisine emniyet edildiğinde hıyanet eder.[39][31]

18-[1:64, Hadîs No: 27]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Kur'ân'da iki âyet vardır ki, mü'minler için şifâdır ve Allah'ın^sevdiği şeylerdendir. O iki âyet Bakara Sûresinin son iki âyetidir [Âme-nerresûlü].[40][32]

19. [1:65, Hadîs No:28]
Harmele bin Abdullah bin Evs'den Resûlullahtan (a.s.m.) rivayet ediyor:
İyiliği yap, kötülükten sakın. Yanlarından kalktığında halkın senin hakkında söyleyeceklerinden hoşlanacağın şeyleri gözet ve yap. Yanlarından kalktığında halkın senin hakkında söyleyeceklerinden hoşlanmadığın şeylere dikkat et ve onları yapmaktan da sakın.[41][33]

20. [1:66, Hadîs No:29]
Behz bin Hakim 'den rivayet ediliyor:
Hanımına tenasül uzvuna olmak şartıyla istediğin şekilde yaklaş. Ona yediğinden yedir, giydiğinden giydir. Yüzüne karşı "Çirkinsin" deme ve dövme.[42][34]

Yahudiler, "Kadının tenasül uzvuna arka taraftan yaklaşılırsa, doğan çocuk şaşı olur" gibi asılsız şayialar yayıyorlardı. Bunun üzerine Bakara Sûresinin 223. âyeti nazil oldu.[43][35] Âyette şöyle buyuruluyordu:
"Kadınlarınız, sizin için evlât yetiştiren tarlanızdır. Tarlanıza dilediğiniz gibi varın."
Ayet-i kerimede kadının tenasül uzvu bir ekin tarlasına benzetilmiş ve bu ekin ekmenin, yani cinsî münâsebetin şekli ve usûlü sınırlandırılmamış, arzuya bırakılmıştır. İşte bu hadîste de bu yaklaşma şekli üzerinde durulmuştur.
Hadîsin ikinci kısminda Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kadınların erkekler üzerindeki en mühim iki hakkını sayıyor. Bunlar, erkeğin hanımına kendi yediğinden yedirmesi ve giydiğinden giydirmesidir. Dinimize göre kadın ne kadar zengin olursa olsun, yiyim ve giyimini temin etmek erkeğin üzerine farzdır. Erkek kadının bu hakkını yerine getirdiğinde sevap kazanacağı gibi, ihmal ettiğinde de günahkâr olur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bununla ilgili oiarak şöyle buyuruyor:
"Kişi kendi el emeğinden daha helâl bir rızık kazanmamıştır. Onun kendisi, âüesi, çocukları ve hizmetçisi için harcadığı mal birer sadakadır."[44][36]
"Kişinin geçimi üzerine farz olan kimseleri ihmal etmesi, günah olarak kendisine yeter."[45][37]
Hadiste dikkat çekilen bir diğer husus da, kadını kıracağı için erkeğin "Çirkinsin" dememesi ve onu dövmemesidir. Çünkü aile yuvasının devamı, karı koca arasındaki karşılıklı sevgi ile mümkündür. Kadına "Çirkinsin" demek, hele

hele onu dövmek eşler arasındaki sevgiyi sarsar. Nazik bir yaratılışa sahip olan kadının kendisine hakaret eden ve döven erkeğe karşı sevgi beslemesi, onun isteklerini gönül rızasıyla yerine getirmesi düşünülemez. Bu ise ailedeki huzuru alt üst eder.
Nitekim günümüzde birçok aile yuvası, sırf dayak sebebiyle yıkılmaktadır. Kısacası dayak, aile hayatı ve huzurunda en mühim problemlerden birisidir.
İşte bugün yüzbinlerce kadının dert yandığı bu meseleyi, Peygamberimiz (as.rn.) bundan asırlarca önce halletmiştir. Kendisi hanımlarına kötü söz söylemediği, dövmediği gibi, Müslümanlara da hanımlarına şefkatle muamele etmeleri tavsiyesinde bulunmuş, hanımlarını döven erkeklerin "hayırlı erkekler" olmadığına dikkat çekmiştir.

21. [1:67, Hadîs No: 31]

îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor ki: Davet edildiğinizde icabet edin.[46][38]

22. [1:71, Hadîs No: 39]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Allah mü'mine rızkını ancak ummadığı yerden vermek ister.

Rizık Allah'ın elindedir. Bütün canlılara rızkı veren Odur. Rızıksızlıktan ölen yoktur. Bir âyette, "Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, onun rızkını vermek Allah'a âit olmasın"[47][39] buyurularak bu gerçeğe dikkat çekilir.
Böyle olunca nzık için endişelenmeye, telaşlanmaya hiç gerek yoktur. Allah, küçücük bir mikrobun rızkını verdiği gibi bizim de rızkımızı verecektir.
Bu konuda bize düşen ise gayret göstermektir. Çünkü Allah herşeyi bir sebebe bağlamıştır. Meselâ meyveler, sebzeler Allah'ın biz kullarına bir ikram ve ihsanıdır. Şu var ki o ihsanlara erebiimek için ya onları bizzat yetiştirmeli, ya da çalışıp onları satın alabilecek parayı kazanmalıyız.
Bu inanca sahip olup gereğine göre hareket etmeye başlayınca Cenab-ı Hakkın rızkı kuilarına ummadıkları yerden ihsan ettiğini görmemek, hissetmemek mümkün değildir. Şahsî hayatımızda dahi bunu hissedebiliriz. Yalnız bunlar hep sebepler yoluyla gelir. İş arayanın beklenmedik bir anda iş bulması, aç olanın yiyeceğe kavuşması, dükkân kepeğini açana müşterilerin gelmesi bunun birer örneğidir. Kul beklemediği, ummadığı yerden bir vesileyle gelen rızık sayesinde o kadar mutlu olur ki, neşesinden nerdeyse yerinde duramaz. İhsanı yapanın Allah olduğunu bilip o duyguyla baktığında ise sevinci bir kat daha artar. Kendisini asla unutmayan bir Rabbi olduğunu düşünüp, Ona sonsuz hamd ve senada bulunur.

23- [1:72, Hadîs No: 40]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor ki:

Allah bid'atçının amelini bid'atmdan vaz geçinceye kadar kabul etmez.[48][40]

24. [1:73, Hadîs No:41]
Enes (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Allah belâ ve musibetlerin mü'min kulunun bedeni üzerinde hâkimiyet kurmasına izin vermez. [49][41]

İslâmî ölçüler içerisinde hareket edildiğinde kul kolay kolay hastalanmaz, maddeten ve manen sağlıklı kalır. İbadetlerini günü gününe yapan; Ramazan orucunu tutan, beş vakit farz namazını kılan, verdiği zekâtla fakir fukarayı gözeten, iyiliğin kurumlaşması, ayakta kaîması ve güçlenmesi için elinden gelen her türlü maddî ve manevî gayreti gösteren kimse üzerinde belâ ve musibetlerin hâkimiyet kurması söz konusu değildir.
Gerçi kişi tedbirsizliği yüzünden bir kısım musibetlere maruz kalabilir; hasta olabilir, sıkıntı ve zararlara uğrayabilir. Musibet onu yatağa düşürse, borca gömse de manen hâkimiyet Kuramaz.
Aslına bakılırsa tedbirli davranan, geçmişini geleceğini düşünen, yapacağı işin başını, sonunu hesap eden böyle durumlara nadiren düşer. Hatası yüzünden düşse veya beklenmedik bir anda başına bir belâ ve musibtet gelse yine o musibet onda hâkimiyet kuramaz. Yani onu moralmen çökertemez, şevkini kıra-maz, ümitsizliğe, bedbinliğe itemez. O musibet ne kadar şiddetli olursa olsun, mü'min, Allah'ın izin ve müsaadesi dışında bir kuşun dahi kanadını oynatmadığını bildiği için, onun Allah'tan geldiğini düşünür. "Güzelden gelen güzeldir" deyip sabreder, asla isyan ve şikayete girmez. Onun dahi birçok hikmetleri olduğunu düşünüp sabırla musibetin üzerine yürür ve

musibet ona hâkim olacağı yerde o musibete hâkim olur, ondan kurtulur. O musibeti maddeten yenemese de manen mağlup eder, çökertir, yıkımına müsaade etmez.
Kısaca söylemek gerekirse musibetleri sebep olabileceği inkarcılık, isyankârlık, bedbinlik, yıkılmışlık mü'mincle hâkimiyet kuramaz. îmanının güçlülüğü ölçüsünde mü'min bunlara boyun büktürür, söndürür.

25. [1:73, Hadîs No: 43]
İbni Ömer (r.a.) Resûlullahın (a,s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Kaba davranana yumuşaklıkla muamele ederek, vermeyene vererek şerefi Allah katında arayınız. 50[42]

26. [1:74, Hadîs No: 45]
Ebû Hümeyd es-Sâidî'den rivayet ediliyor:
Seni seven kimseye sen de ona olan sevgini bildir. Çünkü bu sevgiyi daha da sağlamlaştırır51[43]

27. [1:77 Hadis No: 50]
ibni Ömer (r.a,) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Yemeği sıcakken yemeyin. Çünkü sıcak yemeğin bereketi yoktur.52[44]

28. [1:77, Hadîs No: 51]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor ki:
Size müjde veriyorum. Siz de sonra gelenlere müjde verin ki, Allah'tan başka ilâh olmadığına samimî olarak şahitlik eden kimse Cennete girecektir.53[45]

29. [1:78, Hadis No: 52]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet günü Alllah'm ihsanından ve rahmetinden en fazla uzak olan, başkalarına yapmalarını söyledikleri şeyin tersini yapan kimselerdir.54[46]

30. [1:79, Hadîs No: 53]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın en hoşlanmadığı helâl, boşanmadır.55[47]
.
Dinimizde evlilik teşvik edilmiş, evlilik müessesesine çok büyük ehemmiyet verilmiş ve müessesenin sağlam kurulabilmesi için evlilik öncesinde nelere dikkat edilmesi hususunda ölçüler konulmuştur. Evlilik yuvası kurulduktan sonra da huzurlu bir şekilde devam etmesi için, eşlerin dikkat etmesi gereken hususlar üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Evlilik müessesesini bozabilecek her hareketten sakınılması istenmiştir. Hiçbir haklı sebep ve gerekçe yokken boşanmayı Peygamber Efendimiz (as.m.) hiç hoş karşılamamış ve mü'minleri bundan şiddetle sakındırmıştır. Bununla ilgili bu hadisten başka daha birkaç hadis vardır:
"Evleniniz, fakat meşru bir sebep yokken boşanmayınız. Çünkü Allah zevklerine düşkün erkek ve kadınları sevmez."56[48]
"Hiçbir sebep yokken kocasından boşanmak isteyen kadın Cennetin kokusunu alamaz.57[49]
"Kadını kocası aleyhine kışkırtan bizden değildir.58[50]
Peygamber Efendimiz (a.s.m.), bir hadislerinde de boşanma sebebiyle Arş-ı Âlânın titreyeceğini bildirmiş, başka bir hadislerinde ise "Şöyle yaparsam hanımım benden boş olsun" şeklinde ancak münafık olanların yemin edeceğini bildirmiştir.59[51]
Boşanma dinimizde istenilmeyen ve tavsiye edilmeyen birşey olmakla birlikte, bazan zaruret haline gelebilir. Bunun için de istenilmemekle beraber helâl kılınmıştır. Çünkü karı kocanın hak ve vazifelerini yerine getirdiği huzurlu bir aile ocağı nasıl bir nevî Cennetten bir köşe ise, huzursuz ve geçimsiz bir aile ocağı da Cehennemden bir köşedir. Insanlan böyle bir ailede birlikte yaşamaya zorlamak ise manasızdır. Zira zorla güzellik olmayacağı, zorlama ile evlilik bağının devam etmeyeceği herkesin bildiği bir gerçektir. Böyle olunca, boşamayı zorlaştırmak bir çözüm değildir, her iki tarafı da mağdur duruma düşürür. Günümüzde kadın olsun, erkek olsun boşanamadıklan için yeni bir aile yuvası kuramayan kişilerin sayısı bir hayli fazlalaşmıştır. Bu durum, sadece tarafların mağdur olmasını netice vermemekte, aynı zamanda birçok kötü neticeleri de beraberinde getirmektedir. Meselâ,

boşanamadığı için başka biriyle evlenemeyen kadın ve erkek, gayrimeşrû bir hayatın kucağına düşebilmektedir. Diğer taraftan, boşanmayı zorlaştırmak, başka istenmeyen durumların ortaya çıkmasına da sebep olabilmektedir. Meselâ hanımından boşanmak isteyen ve boşanamayan erkek, daha kolay boşanmak için oha zina isnadında bulunabilmektedir. Ve hattâ bunu ispatlamak için bir komplo kurabilmektedir. Ki bunun misâllerini zaman zaman gazetelerden okuyoruz. Bu ise son derece çirkin bir davranıştır. Çünkü bu erkek, zamanında hanımıyla birlikte tatil günler geçirmiş, aynı sıkıntıyı birlikte paylaşmıştır. Belki ondan çocukları olmuştur. Fakat anlaşamadığı eşinden bo-şanabilmek ve yeni bir yuva kurmak için "iftira" etmekten başka çâre bulamamaktadır. Öyleyse birlikte yaşamak istemeyen insanları kağıt üzerinde evli gös-
termeye gerek yoktur. En güzel yol, 'Ya güzellikle birlikte olmak, ya güzellikle ayrılmaktır." İşte bunun içindir ki, dînimiz boşanmayı kolaylaştırmış, artık birlikte yaşamaları mümkün olmayan eşlere isterlerse yeni bir yuva kurma fırsatı tanımıştır. Bu ise hakkın ve adaletin tâ kendisidir.

31 -[1:79, Hadîs No: 54]
Muâz (r.a.) rivayet ediyor ki:
Allah'ın en çok buğzettiği yaratık îman edip sonra- küfre giren kimsedir. [60][52]

32. [1:80, Hadîs No: 55]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın en çok gazap ettiği kimse, düşmanlıkta aşırı gidendir.[61][53]

33. [1:80, Hadîs No: 56]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Kullar içerisinde Allah'ın en çok buğzettiği kimse, kılık kıyafeti amelinden daha hayırlı olan kimsedir. Kılık kıyafeti peygamberlerin-ki gibi, ameli ise günahkar ve zâlimlerin amelidir.

Bir kısım değerlerin alt üst olduğu, manevî duyguların zayıfladığı toplumlarda değer ölçülerinin de büyük ölçüde değiştiğini görürüz. Böyle toplumlarda insanı insan yapan inanç, ahlâk, fazilet gibi manevî değerler bir tarafa atılır. Bunların yerine para pul, makam mevki, kılık kıyafet ve şan şöhrete göre insanlara kıymet verilir. Meselâ kişinin kılık kıyafeti düzgünse itibar görür. Ama canavar ruhluymuş bu araştırılmaz bile.
Kılık kıyafetin düzgünlüğü, derli topluluğu elbetteki önemli ve gereklidir. Ama ondan daha gerekli olan gönül dünyası ve amelin düzgünlüğüdür. Bozuk davra-nışlı, kırıcı, yıkıcı, incitici insanlar ne kadar süslü kıyafetler içerisine girerlerse girsinler vicdan sahibi hiç kimseyi memnun edemezler. Hatta nefret kazanırlar. Böyle kimseler sadece insanların değil, Allah'ın da nefretini kazanır.
Bir de dinî kisveye bürünüp Peygamberlerin yolundaymış gibi görünerek dış görünüşüyle insanlara güven verdiği halde amel noktasında günahkâr ve zâlim kimselerin davranışları içerisine girenler vardır ki, bunlar doğrudan doğruya hadiste anlatılan Allah'ın buğzettiği kimselerdir. Bunlar kılık kıyafetlerini, cübbeleri-ni, takkelerini istismar ederler, İslama gölge düşürürler. Bunlar düşmanlardan daha çok İslama zarar verirler.
Bu hadis bu tip istismarcılara dikkat etmemize işaret ettiği gibi bizzat istismarcılara da büyük bir Fkaz mahiyeti taşımaktadır. Ya kılık kıyafetlerini davranışlarına uydurup insanları kandırmaktan kaçınacaklar, ya da kılık kıyafetlerine uygun bir ruh hali ve davranış sergileyeceklerdir. Aksi halde Allah'ın buğzundan kurtulmaları mümkün değildir.

34. [1:81, Hadîs No: 57]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor ki:
Allah en çok şu üç kişiye gazap eder:, **(1)** Mekke ve Medine'de günah işleyene, **(2)** dinde Câhiliye âdetini yaşatmak isteyene, **(3)** bir kimsenin haksız yere kanını dökmeyi şiddetle arzulayana.[62][54]

35. [1:82, hadis No: 58]

Ebû'd-Derdâ'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle rivayet etmiştir:
Siz ancak zayıflarınız hürmetine rızıklandırılıyor ve yardım görüyorsunuz.[63][55]

Zayıflar, fakirler, garibanlar, kimsesizler, yetimler sevgiye, şefkate, ilgiye, yardıma en çok muhtaç olan kimselerdir. İnsandaki merhamet duygusunun verilişinin en önemli hikmetlerinden biri de. böyle kimseler üzerine

eğilmek, problemleriyle ilgilenmek, dertlerine derman olmaktır.
Birçok âyet ve hadis zayıflan övmekte, adetâ onları kâinatın manevî çekim gücü haline getirmektedir. Evet, o masum zayıf çocuklara Cenab-ı Hak anne babalarını hizmetkâr yapar. Yırtıcı kaplan elde ettiği rızkı kendi yemez, yavrusuna yedirir. Evdeki yaşlı ve zayıf anne ve babalar bolluk ve bereket vesilesi olur. Onlar hürmetine Cenab-ı Hak o aileye rahatlık, kolaylık bahşeder. Bilhassa aile reisi öylesine kolaylık görür ki, rızkının nereden ve nasıl geldiğinin bile farkında otmaz.
O zayıflardan öyleleri vardır ki, Cenab-ı Hak onları azaplandırmaya haya etmektedir. Meselâ rızası uğrunda saçını ağartmış ihtiyarlar bunlardandır.
Eli, ayağı tutmayan, dilsiz nice sakat kimseler, evlerinde bereket vesiles olurlar.
Bir işyerinde patron bir ölçüde zayıf sayılan işçiler sayesinde işlerini yürütebilmekte, kazanç sağlayabilmektedir. Cenab-ı Hak onlar vesilesiyle işverene rı-zı k ihsan etmektedir.
Madem ki Rabbimiz herkesten çok zayıflara önem vermekte, onlar sayesinde rızıklanacağımızı, nzıklandığımızı bildirmektedir. Öyleyse hiçbir zayıf hor ve hakir görülmemeli, gereken sevgi ve hürmet gösterilmelidir.

36. [1:83, Hadîs No: 59]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
İhtiyacım ilgili yere ulaştıranı ayan kimsenin ihtiyacını ulaştırın. Kim bunu yaparsa, Allah Kıyamet günü ayaklarını Sırat köprüsünde sabit kılar.[64][56]

İnsanlar mal mülk, makam mevki, ilim kültür bakımından olduğu gibi güç ve kuvvet bakımından da farklıdırlar. Bazıları vardır girişkendir, medenî cesaret sahibidir; maksadını, dileğini güzel anlatır, sebeplere sarılır, işini sonuca ulaştırabilir. Bazıları da vardır ki yüzde yüz haklı oldukları haide, birçok bakımdan zayıf düştükleri için haklarını savunamaz, ihtiyaçlarını gerekli makamlara ulaştıra-maz, haksız duruma dahi düşebilirler. İşte bu noktada güçlü, eli kalem tutan, ağzı laf yapan veya imkânı olan kimselerin devreye girip o masumun elinden tutmaları, ortadan engelleri kaldırmaları hem insanlık, hem de dinî bir görevdir. Böyle bir duruma aracı olmak sevinç olarak insana yeter. Bununla birlikte Ce-nab-ı Hak onlara büyük mükâfat da vaadetmiştir ki, bu kıldan ince kılınçtan keskin Sırat köprüsü üzerinde ayakları kaydırmadan gidebilmektir. Böylesine büyük bir mükâfat, herhalde mükâfatın ne demek olduğunu bilen insanlar için kaçırıl-maz bir fırsattır.

37. [1:84, Hadîs No: 62]
Ebû Karsafe'den rivayet ediliyor:
Kim bir cami yaparsa, Allah da onun için Cennette bir ev yapar. Caminin temizliğini yapmak ise, Cennet kadınlarının mehirleridir.[65][57]

38. [1:85 Hadîs No: 63]
Ebû Said'den rivayet ediliyor:
Su bardağını ağzından uzaklaştır, sonra nefes al.[66][58]

39. [1:86, Hadîs No: 64]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Ey Âdemoğlu, Rabbine itaat et ki, sana akıllı denilsin. Ona isyan etme ki, sana câhil denmesin.[67][59]

40. [1:86, Hadîs No: 65]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ey Âdemoğlu! Sana Wı gelecek nimetler varken, seni azdıracak şeyleri istiyorsun. Ey Âdemoğlu, ne aza kanaat ediyorsun; ne de çoğa doyuyorsun.[68][60]

41.[1:88, Hadis No: 68]
Câbir'den (r.a.) rivayetle
Ebû Bekir ve Ömer, peygamber ve resuller hâriç, gelmiş ve geçmiş bütün Cennet halkının yaşlılarının efendisidir.[69][61]

42- [1:89, Hadîs No: 69]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Baş için kulak ve göz ne ise Ebû Bekir ve Ömer de benim için öyledir.[70][62]

43. [1:90, Hadîs No: 70]
Seleme bin Ekvâ (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Ebû Bekir, peygamberler müstesna insanların en hayırlısıdır.[71][63]

44. [1:90, Hadîs No: 71]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyürüyor:
mağarada can yoldasımdır. Ebû ir m kapısından başka mescide açılan bütün kapıları kapatın.[72][64]

45. [1:91, Hadîs No: 72]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Ebû Bekir benden, ben de ondanım. Ebû Bekir benim dünyada ve âhirette kardeşimdir.[73][65]

46. [1:91, Hadîs No: 73]
Said bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Ebû Bekir Cennettedir. Ömer Cennettedir. Osman Cennettedir. Ali Cennettedir. Talha bin Ubeydullah Cennettedir. Zübeyr bin Av-vam Cennettedir. Abdurrahman bin Avf Cennettedir. Sa'd bin Ebî Vakkas Cennettedir. Saîd bin Zeyd Cennettedir. Ebû Ubeyde bin Cerrah Cennettedir[74][66]

47. [1:98, Hadîs No: 83]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor ki:
Bana Cebrail geldi. "Rabbim ve Rabbin, 'Seni nasıl yücelttiğimi biliyor musun?' diye soruyor" dedi. Ben, "Allah daha iyi bilir" dedim, Cebrail şöyle dedi:
"Allah, 'Benim ismimin anıldığı her yerde senin ismini de anarak' buyuruyor."

Dikkat edilirse kelime-i şehadette Allah'ın !sminden hemen sonra Peygamber Efendimizin (a.s.m.) ismi geiir. Allah'a hamd ü senadan hemen sonra da Peygamber Efendimize (a.s.m.) salâtü selâm getiririz. Ezanda da aynı kelimeler hep tekrar edilmez mi?
Şüphesiz bu sebepsiz değildir. Herşeyden önce Allah, Kendi ismiyle birlikte Peygamberimizin ismini zikretmiş, bize de böyie davranmamızın yolunu açmıştır.
Allah'ın bizzat yücelttiği, emirlerinin ulaştırıcısı, rızasının göstericisi, saltanatının dellalı bir peygamberi elbette biz de yüceltecek, ismini hürmet ve tazimle yâdedecek, salât ü selâm yetirmeyi bir görev bileceğiz.
Resûl-ü Ekrem (as.m.) niçin yüceltilmeye layık olmuştur?
Çünkü o kâinatın yaratıltşındaki maksadı en güzel biçimde ifade etmiş, Allah'ın varlık ve birliğini hem hâli, hem de diliyle anlatan en büyük delil olmuştur.
Öyle bir din ve kitapla gelmiştir ki, getirdiği dinin en küçük bir meselesi bile değiştirilmemiş ve çürütülememiştir, Zaman ihtiyarlamasına rağmen hiçbirinin hükmü geçmemiş, her asırda bütün tazeliğiyle kendini muhafaza etmiş, herşey yaşlandıkça o gençleşmiştir.
Öyle bir peygamberdir ki geçmiş peygamberler onu müjdelemiş ve onun terbiyesi, irşadı ve dinine tâbi olan milyonlarca evliya onun dâvasını tasdik etmiş, bütün enbiyaya reis, evliyaya da önder olmuştur. Allah'ın habibi olan o yüce peygamber insanlığa dünya ve âhirette huzuru bulma ve mutlu olmanın, Ai-iah'ın sevgi ve rızasını kazanmanın yollarını göstermiştir.
Zâtında öyle bir yüce ahlâk, vazifesinde öyle bir üstün titizlik, dinini tebliğde öyle güzel bir karakter sergilemiştir ki, büyüklüğünü sadece dostları değil, düşmanları dahi kabul etmek zorunda kalmış, "en ahlâklı insan" demekten kendilerini alamamışlardır.
Bütün güzel ahlâk ve olgunluklara sahip o büyük Peygamber kendiliğinden değil, Allah tarafından konuşturulmakta ve Onun nâmına konuşmaktadır. Kâinat Yaratıcısından ders airfıış ve ona göre anlatmıştır. Onun elinde zuhur eden bini aşkın mucîze kâinat Sahibinin nâmına konuştuğunun, Onun kelâmını tebliğ ettiğinin ap açık bir delilidir. En büyük ve ebedf mucfzesi olan Kur'ân da göstermektedir ki, O Cenâb-ı Hakkın tercümanıdır. Vazifesini yürütürken gösterdiği ihlas, ciddiyet, samimiyet, fedakârlık ve feragat da Allah'ın kitabını tebliğ ettiğinin kesin bir delilidir. O insanlara ve cinlere öyle bir ders veriyor ki, asırlar onun getirdiği nurla aydınlanıyor. Kalbler manevî esaretten, ruhlar zilletten kurtuluyor.

O öyle erişilmez bir zâttır ki, îmanıyla, ibadetiyle, ahlakıyla, faziletiyle insanlık tarihinin en mümtaz ve erişilmez şahsiyeti olmuştur.
O kâinat ağacının hem en nurlu çekirdeği, hem en mükemmel meyvesidir. Sonsuz rahmetin timsali, Allah sevgisinin misali, Hakkın en münevver delili, hakikatin en parlak lambasıdır. Kâinatın sır küpünü o açmıştır. Yaratılış muammasını o çözmüştür. Kâinat kitabının mânâlarını en geniş ve ayrıntılı şekilde o izah etmiştir. Kainatın yaratılış sebebidir o. Kâinat Haliki ona bakmış, kâinatı yaratmıştır. Eğer onu fcad etmeseydi, kâinatı dahi îcad etmezdi, denilebilir. "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım" kudsî hadîsi de bu gerçeğin bizzat Allah tarafından ifadesinden başka birşey değildir.
Kısaca böyle bir zâtın gönderilmesi, ışığın güneşe gerekliliği derecesinde Allah'ı zât, isim, sıfat, emir ve yasaklarıyla tanıtmak için gereklidir, İşte bu ve bunlara benzer özellikleri sebebiyledir ki, Allah, Resulünü yüceltmiş, onu Kendi ismiyle birlikte zikretmiş, zikrettirmiştir.

48. [1:100, Hadîs No; 87]
Zeyd bin Harise (r.a:) rivayet ediyor ki:
İlk vahyin indiği sıralarda Cebrail bana geldi, abdest ve namazı öğretti.[75][67]

49. [1:102, Hadîs No; 87]
Ali (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Cebrail gelerek bana şöyle dedi: “Ey Muhammed, istediğin kadar yaşa, sonunda öleceksin, istediğin kimseyi sev, sonunda ayrılacaksın; istediğin şeyi yap, sonunda karşılığını göreceksin. Şunu muhakkak bil ki, mü’minin şerefi gece ibadete kalkmasıdır, izzeti, Allah’ın kendisine verdiğine kanaat edip, insanlardan bir şey beklememesidir.” [76][68]

50. [1:103, Hadîs No; 90]
Ebu Musa (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Rabbimden bir elçi geldi. Ümmetimin yarısını cennete koymakla onlara şefaat etmem arasında beni serbest bıraktı. Ben şefaati tercih ettim. Şefaat ümmetimden Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen kimseler içindir.[77][69]

51. [1:104, Hadîs No; 91]
Ebu Talha (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Bana Rabbimin katından bir melek geldi ve şöyle dedi: Ümmetinden kim sana bir salavat getirirse Allah bundan dolayı ona on sevap yazar, on günahını siler, derecesini on kat yükseltir ve getirdiği salavatın aynısıyla karşılık verir.[78][70]

52. [1:105, Hadîs No; 93]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Gökten daha önce hiç inmemiş olan bir melek geldi, selam verdi, sonra Hasan ve Hüseyin’in Cennet gençlerinin, Hz. Fatıma’nın da Cennet kadınlarının efendisi olduğunu müjdeledi. [79][71]

53. [1:105, Hadîs No; 93]
Enes (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Alimlere uyunuz. Çünkü onlar dünyanın kandilleri, ahiretin de lambalarıdır.[80][72]

54. [1:107, Hadîs No:95]
Zeyd es-Sillemi'den rivayet ediliyor:
Sizin için ölüm kesin olarak takdir edilmiştir; ya azap getirir, ya da saadet.[81][73]

Dünya . Ölüm kaçınılmaz bir gerçektir. İster istemez İyi kötü herkes bu köprüden geçecektir. Çünkü Kâinatın Sahibi bu kânununu herşeyi içine alacak kadar şümullü tutmuştur. Allah'ın en sevdiği Habîbullah ve Kainatın Efendisi Hz. Mumam-med bile bu kânuna boyun bükmüştür.
Peki, Hz. Muhammed (as.m.) başta olmak üzere nice insanlığın ayı, güneşi, yıldızı olmuş insanları alıp götüren ölüm insanlıktan ne istiyor? Hani zâlimleri, canileri alsa, iyi diyeceğiz; ama nice muhterem, değerli, şerefli insanları almasına nasıl tahammül edeceğiz veya bunu nasıl yorumlayacağız?

Bir defa ölümü rastgele, gelişigüzel, tesadüfert, kendiliğinden oluvermiş bir hadise olarak görmek yanlıştır. Hadiste ölümün Allah'ın takdirinde olduğu açıkça bildirilmektedir. Kâinatta Allah'ın izni, müsaadesi, tasarruf ve takdiri dışında hangi hadise vardır ki, ölüm bunlardan biri olsun. Öyleyse hadiseye Allah'ın bir fiili olması açısından bakmak gerekir. Hiçbir işi mânâsız, gayesiz, boş, lüzumsuz ve zararlı olmayan Allah'ın bir tasarrufu ve takdirinden ibaret olan ölüm de birçok hikmetler taşımalıdır. Önemli bir hikmetini Rabbimiz bir âyetinde şöyle anlatmaktadır:

"Hanginiz daha güzel işler yapacaksınız diye sizi imtihan etmek için ölümü de, hayatı da O yarattı."[82][74]

Bir defa Onun yaratması olan hayat ne kadar güzelse, yine Onun bir fiili olan ölüm de o Ölçüde güzeldir. Çünkü Rahman, Rahîm, Hakim, Kerîm gibi nice mükemmel ismin sahibi olan sonsuz rahmet sahibi Allah'ın hiçbir çirkin, kötü ve zararlı fiili yoktur. Güzelden gelen güzel değil midir? O halde ölümün, sevimli hayatın sona ermesi, bütün zevk ve lezzetlerin bitmesi, çürüme, dağılma, toz toprak haline gelme gibi, çirkin görünen yüzüne bakıp "Çirkindir" hükmüne varamayız.

O halde ölüm de güzelse bu güzellik neresindedir?

Risale-i Nur Külliyatfnm bir çok yerinde gayet veciz ifadelerle anlatıldığı gibi ölüm bir hiçlik, yokluk; herşeyin bitip tükenmesi, yok olup gitme değildir. En aşağı bir hayat tabakasında olan bir bitkinin ölümü dahi, hayattan daha mükemmel bir sanatı netice veriyor. Meselâ bir çekirdek toprak altında dağılıp parçalanmak, kısacası ölmekle yok olmuyor, aksine daha mükemmel, daha güzel bir hayatı netice veriyor. Çıkan filiz büyüyüp zamanla binlerce meyve veren bir ağaç haline geliyor. Demek oluyor ki çekirdeğin ölümü, yeni ve daha üstün bir hayatın
başlangıcı oluyor. Yediğimiz, içtiğimiz meyve ve sebzeler de midemizde öldükten sonra bağırsaklar ve damarlar yoluyla hücrelerimize gidip canlanmıyorlar mı?

Peki en aşağı hayat tabakasında yer alan bir bitkinin ölümü böylesine harika bir hayatı netice veriyorsa, insan gibi üstün bir yaratığın ölümü nasıl yokluk olabilir? İnsan da kabir âleminde filiz ve âhirette de ebediyet ağacını netice verecektir.

Diyebiliriz ki ölüm hayatın binbir türlü meşakkat, güçlük ve sıkıntılarından bir kurtuluştur. Dar, sıkıntılı, ızdıraplı, gürültülü, sıkıcı, bilhassa ihtiyarlar için ağırlaşmış hayat şartlarından, zindana dönmüş dünyadan çıkıştır. Geniş, rahat, ferahtı, sevinçli ve saadetlerle dofu, baki bir hayata, Cenab-ı Hakkın rahmetine geçiştir.

Ölüm ebedî hayatın başlangıcıdır. Aslî vatanımız, Âdem babamızın memleketi olan Cennete sevk oluştur.

İnsan bu dünyada bir misafirdir ve Allah'a kullukla mükelleftir. Vazifesini ifa sadedinde nice ıztıraplara göğüs germek zorunda kalır. Ama dünya hayatının geçiciliğini, birgün bütün bu çilelerin biteceğini, en küçük bir iyiliğinin dahi mükâ-fatsız kalmayacağını düşünür, tam bir sabırla dayanır. Dünyayı âhiretin bir bekleme salonu gibi görür, güçlüklere göğüs gerer. Birgün ölüm gelir, onun için terhis tezkeresi yerine geçer. Çünkü artık hayat vazifesi bitmiş, paydos verilmiş, mükâfat alma zamanı yaklaşmıştır.

Ölüm, ruhun beden evini terkedişi, ruhlar âlemine uçuşudur. Bedende misafi-reten bulunan ruh Berzah âlemi dediğimiz âleme gider. Yalnız kabirde olan bedeniyle de irtibat halindedir. Bedenin çürümesinin ise ruha hiçbir zararı yoktur. Tıpkı bu bir insanın elbisesinin toprağa gömülüp çürüdüğü halde kendisine bir-şey olmamasına benzer. Beden elbisesini Cenab-ı Hak, Kıyametten sonra yeni baştan inşa edecek, ruhu bedene göndermekle o bedeni yeniden canlandıracaktır. ...

Ölüm bir yer değiştirme ve bir yayladan diğer bir yaylaya gitme gibi bir göç hadisesidir. Dünyadan başta Sevgili Peygamberimiz olmak üzere yüz yirmi dört bin peygamber, yüz yirmi dört milyon evliya baba, anne, dede, teyze, hala, kardeş gibi kabir âlemine göç etmiş sayısız sevdiklerimize bir kavuşmadır. Demek ölüm bir ayrılık değil, bir kavuşmadır. Bu kavuşma hadisesini dinî meselelere orijinal yorumlar getirmekle tanınan çağımızın büyük âlimlerinden Bediüzzaman Said Nursî, Sözler isimli eserinde bir misalle şöyle anlatır:

"Meselâ şu karyede (yanî Barla'da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahbabı İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız birtek burada kalmış. O dahi oraya gidecek? Bunun için şu adam İstanbul'a müştaktır; orayı düşünür. Ahbaba kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse, 'Oraya git'; sevinip, güle-rek gider. İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler; bir kısmı mahvolmuşlar, bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler, zanneder. Şu bîçare adam ise, bütün onlara bedel y.alnız bir misafire ünsiyet edip [yakınlık duyup] teselli buimak ister. Onunla o eiîm âlâm-ı firakı [ayrılık acılarını] kapamak ister.

"Ey nefis! Başta Habibullah, bütün ahbabın, kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme. Merdane kabre bak, dinle ne talep eder. Erkekcesine ölümün yüzüne gül; bak ne ister. Sakın gafil olup ikinci adama benzeme.[83][75]

Yine Bedîüzzaman görünüşte korkunç görülen öiümün bir yer değiştirme, dünyadan kabre geçiş ve dost ve sevgililere bir kavuşma olduğunu Mesnevî-i Nuriye isimli eserinde şöyle bir misâlle anlatır:

"Eğer İmam-ı Rabbânî Ahmed-i Farukî bugün Hindistan'da hayattadır diye ziyaretine bir davet vuku bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. Binâenaleyh, İncil'de 'Ahmed,' Tevrat'ta 'Ahyed,' Kur'ân'da 'Muhammed' ismiyle müsemmâ [isimlendirilen] iki cihanın güneşi kabrin arka tarafında milyonlarca Farukî Ahmedler ile muhat [kuşatılmış] olarak sakindir. Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz. Geri kalmak hatadır.[84][76]
Ruhlara ürperti veren, dehşetli ölüm işte îman dürbünüyle böylesine sevimli ve cana yakın hale gelir. Onun içindir ki ölümün gerçek mahiyetini bilen büyükler ölümü sevmiş, gülerek karşılamışlardır.
Buraya kadar anlattığımız ölümün saadet getiren yönüdür. Yine hadisten anlaşıldığı gibi ölümün bir de azap getiren yönü vardır. "Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe, ya da Cehennem çukurlarından bir çukurdur"[85][77] hadisi de bunu anlatır. Kabir hayatı Kıyamete kadar sürer. İnsan, amelinin durumuna göre ya azap, ya da saadet görür. .
Allah'a ve âhirete inanmayanlar için kabir bir azap çukurudur. İnançsızlar, ölümü yokluk olarak gördükleri için ölüm hem kendilerini, hem de bütün sevdiklerini asan bir darağacı haline gelir, devamlı azap çektirir, idamlığın acısını tattırır.
Allah'a ve âhirete inandığı halde inancına zıt bir hayat sürenler için ise kabir bir haps-i münferide, yani tek kişilik bir hücreye dönüşür. Günahları ölçüsünde ızdırap çekerler.
Allah'a ve âhirete inanıp inandığı gibi ömür sürenler için ise kabir Cennet bahçesine açılan bir kapı olur. Öylesine mutlu bir hayat sürerler ki Kıyametin ne zaman geldiğinin bile farkına varmazlar.

55. [1:107, Hadîs No: 961
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekremden (a.s.m.) rivayet ediyor:
Yetimlerin malını kendileri namına çalıştırın. Tâ ki zekât onu yemesin.[86][78]

Yüce Rabbimiz pekçok âyet-i kerimede yetimlere iyilik yapmayı, onlara ihsanda bulunmayı emrediyor.[87][79] Şu âyet-i kerimede de yetimlerin mallarını korumayı emrediyor ve şöyle buyuruyor:
"Sana bir de yetimlerden soruyorlar. De ki: Onların durumunu düzeltmek, himaye altına alıp mallannı korumak hayırlıdır. Eğer onlarla karışır, bir arada yaşarsanız, zâten onlar sizin kardeşlerin izdir. Allah ı&lah edenle ifsâd edeni birbirinden ayırır; kimin hangi niyetle yetim malına yaklaştığını bilir."[88][80]
Peygamberimizin de yetimleri himaye ile ilgili pekçok hadisleri vardır. Bu hadislerinde de yetim malını korumayı emrediyor.
İmam Şafiî gibi bâzı âiimlere göre bir yetime miras olarak kalan para, zekât düşecek miktardaysa, velîsi onun malından onun namına zekâtını verir. Bu durumda her yıl zekât verile verile yetimin malı gittikçe erir. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde yetimleri görüp gözetenlere bir vazife yüklüyor. Zekâtın onların malını yiyip bitirmemesi için mallarını onlar namına çalıştırmalarını tavsiye ediyor. Mala zekât düşüp düşmemesi de mühim değildir. Yetimin malt zekât düşmeyecek kadar az olsa da velî onun malını yetimin nâmına çalıştırabilir. Velayeti altındaki yetim yetişkin çağa geldiğinde, veli kârı İle birlikte maiını kendisine teslim eder. Yüce Rabbimiz bununla ilgili olarak da şöyle buyuruyor:
"Yetişkin çağa geldiklerinde yetimlere mallarını verin. Helâli harama değişmeyin. Onların malını kendi malınıza katmak suretiyle de yemeyin. Şüphesiz o pek büyük bir günahtır." [89][81]

56. [1:108, Hadîs No: 97]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kalbinin yumuşamasını ve ihtiyacına kavuşmayı ister misin? Öyle ise yetime merhamet et, başını okşa, yiyeceğinden ona yedir ki, kalbin yumuşasm ve ihtiyacına kavuşasm. [90][82]

57. [1:109, Hadîs No: 98]
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
Allah İbrahim'i dost, Musa'yı sırdaş edindi. Beni de Habib edindi. Sonra şöyle buyurdu: 'İzzet ve büyüklüğüm hakkı için seni dostum ve sırdaşımdan üstün tuttum."[91][83]

58-[1:109, Hadîs No: 99]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Sirval edininiz. Çünkü, o elbisenin en iyi örtenidir. Dışarı çıktıklarında hanımlarınızı da onunla koruyunuz:[92][84].

Kadın olsun, erkek olsun Araplardan bazıları entarilerinin altına birşey giymiyorlardı. Bu giyim şekli her ne kadar tesettürü temin ediyorsa da, açılma riskinden emin değildi. İşte Peygamberimiz tesettürün sağlam bir şekilde temin edilebilmesi için ayrıca sirval giyilmesini de tavsiye etmiştir. Sirval, entarinin altından giyilen şalvar tipinde, geniş ve rahat bir giysidir.
Hadiste tesettürün en sağlam şekilde yapılabilmesine dikkat çekilmektedir. İslâmın çerçevesini çizdiği tesettür şekline uyulduktan sonra örf ve âdete göre değişen çeşitli elbiseler giyilebilir, Nitekim günümüzde her Müslüman millet, kendi örf ve âdetine göre örtün m ektedir.

59- [1:112, Hadîs No: 103]
Ümmü Hâni (r.a.) Peygamber Efendimizden (a.s.m.) rivayet ediyor ki:
Koyun edinin. Çünkü o berekettir.[93][85]

60-[1:113, Hadîs No: 104]
Hüseyin bin Ali'den rivayet ediyor:
İyilik yapmak suretiyle fakirlerin yanında bir yatırımınız bulunsun. Çünkü Kıyamet günü zenginlik sırası onlarındır.[94][86]

61- [1:114, Hadîs No: 106]
Enes (r.a) rivayet ediyor ki: ,
Şaşırtıcı derecede büyük iftiranın ne olduğunu biliyor musunuz? Aralarını bozmak için insanlar arasında söz taşımaktır.[95][87]

62. - [1:115, Hadîs No: 109]
Behz bin Hakîm rivayet ediyor:
Açıktan günah işleyenleri anlatmaktan niçin çekiniyorsunuz? İnsanlar onları ne zaman tanıyacak? Onun vasıflarını anlatın ki, insanlar onlardan sakınsınlar.[96][88]

Dini tabiriyle "fasık-ı mütecahir" denilen, fenalıktan sıkılmayan, aksine işlediği kötülükle iftihar eden, ballandıra ballandıra anlatan, yaptığı zulümden lezzet alan ve sıkılmadan açıktan işleyen kimseler bulaşıcı hastalık mikrobu taşıyan kimseler gibidir. Eğer bunlara karşı tedbir alınmazsa cemiyete bu pis hastalığın bulaşması kaçınılmaz olur. Böyle kimselerin kötülüklerinin diğer kimselere de bulaşmaması için bir nevi manevî karantina uygulanmalıdır. Bunlara karşı ilk tedbirin nasıl ofması gerektiğini anlatırken, Peygamberimiz (as.m.-) bunları teşhir etmek gerektiğini, çekinilmemesini tavsiye ediyor. İnsanlar onları tanımalı ki şerlerinden uzak kalsın, sakınılsın.
Elbette ıslahı mümkünse güzellikle îkaz edilmeli, ama laftan, sözden anlamayan cinsten iseler ve günahlarından pişmanlık duymayıp alenen işlemeye devam ediyorlarsa, diğer insanları onlardan kaçındırmak için şer ve kötülüklerini anlatmak gıybet olmaz, aksine Resûlullahın tavsiyesine uygun bir davranış olur. Tâ ki en önemli özelliklerinden biri "iyiliği emretme, kötülükten sakındırma" olan ümmet-i Muhammed, gerektiği gibi vazifesini yapmış olsun. Aksi halde Resûlul-lahın anlattığı gemi örneğinde olduğu gibi gemiyi delmeye çalışanlara göz yummak sadece gemiyi delenlerin değil, hepsinin birden helak olmasını netice verir. İyi olmak kurtarmaz, kötülüğe göz yummanın, ona karşı mücadele vermemenin sonucuna topyekün katlanılır.

63. [1:119, Hadîs No: 113]
Zeyd bin Seleme rivayet ediyor:
Bildiğini yaşamak suretiyle Allah'tan kork.[97][89]

İslâm okuma, öğrenme üzerine bina edilmiştir. Okuma öğrenmeden maksat da öğrendiklerini yaşamaya çalışmaktır. Uygulamaya dökülmeyen bilginin insana ne ölçüde faydası olabilir? Bir öğrenci bildiklerini yazılı kağıdına dökmezse başarılı olamaz. Bir mimar bilgilerini pratiğe dönüştürmezse ilminin faydasını göremez. Doktor doktorluğunun fonksiyonunu icra etmezse doktorluğu kuru bir unvandan öte gitmez. Din de böyledir. Herkes öğrenilmesi gereken bir kısım farz emirleri öğrenip yaşamazsa dinin mukaddesliğinin ona ne ölçüde faydası olabilir? Kur'ân'ın, bildiklerini yaşamayan insanlarla ilgili şiddetli îkazlan vardır. Bakara Sûresinin 44.

âyetinde, "İnsanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz?" buyurarak iyiliği bile emretmenin yetmediğini, herşeyden önce o hakikatleri yaşamak gerektiğini bildirir.
Resûiullahın da bildiklerini yaşama konusunda îkazlan vardır. Birgün Küba Mescidi önünde on kişilik bir grubun toplanıp ilim öğrendiklerini görmüş, "İstediğiniz kadar ilim öğrenin! Vallahi, onlan uygulamadıkça hiçbir faydasını göremezsiniz" buyurmuştur. Öğrendiklerini yaşayanları da başka bir seferinde övmüşlerdir. Birgün yanındakilere, "İnsanların en üstünü kimdir, biliyor musunuz?" diye sormuş, onlar susunca cevabını da kendisi vermiş. "İnsanların en üstünü, dinlerini iyice anlayıp bilerek yaşayanlardır" buyurmuşlardır. Resûlullah bu an-lattığt hususlara ise herkesten önce kendisi uymuş, önce yaşamış, sonra da anlatmıştır. Hûd Sûresinde bulunan "Emrolunduğun gibi dos doğru ol.[98][90] âyeti sebebiyle "Beni Hûd Sûresi ihtiyarlattı" buyurmuş, bütün zorluğuna rağmen dos doğru olduğunu bildirmiştir.
İslâm yaşanmalıdır. Çünkü yaşanmayan hakikat kök salmayan ağaca benzer, meyve vermesi de güçtür. Yaşanmalıdır. Çünkü yaşanmayan hakikatler dış çevrede tesir icra edemez. 'Yanmayan yakamaz" kaidesi gereğince inandığı, benimsediği esasları şahsında yaşamayan kimseler savunduğu, fakat yaşamadığı hakikatlere de saygısızlıkta bulunur, gölge olmuş olurlar.
Yaşanmalıdır. Çünkü ancak yaşanırsa dinin ter ü tazeliği, gençliği, yeniliği, faydalılığı ve güzelliği görünmüş olur. İnandığını yaşayan insan mıknatıs gibi cazibe sahibi olur, etrafında sevgiden bir hâle oluşturur. Başkalaıının mânevi hayatlarının kurtulmasına, iyiye, güzele, doğruya yönelmelerine vesile olur ve böylece hak kuvvet kazanır. Geçmiş dönemlerde İslâmın kısa zamanda dünyaya yayılışının temelinde bu özellik vardı. Sahabe ezberlediği on âyeti yaşamadıkça ikinci on âyeti ezberlemezdi. İslâmiyet onların hayatında sadece bilgi dağarcıklarında yer aian bir din değil, yaşanan din olmuştu. İslama ayna oldukları için de İslâmın güzelliklerini gösterebilmiş, yansıtabilmiş, kısa zamanda İslâmı dünyanın dört bir yanına ulaştırmışlardı. Bugün bu hakikate dünkünden yüz kere, bin kere daha muhtacız. Eğer İslâmı tam öğrenip uygulayabilsek, dünya büyük değişikliklere sahne olacaktır. Bedîüzzaman ne güzel söyler:
"Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakâik-ı îmaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle izhar etsek [îman hakikatlerinin mükemmelliklerini fiillerimizle göstersek,] şâir dinlerin tabileri elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler, belki küre-i arzın bazı ktt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler."[99][91]
Bütün mesele İslamı elden geldiğince yaşayabilmektir. İşte bu hadisin ifadesiyle aynı zamanda Allah’tan korkmanın da ifadesidir. İslam’ı yaşamadığımız takdirde Allah’tan korkmada ne derece samimi olup olmadığımızı da düşünmemiz gerekir.

64. [1:119, Hadîs No: 114]
Tulayb bin Arefe rivayet ediyor:
Genişlik ânında da, sıkıntı ânında da Allah'tan kork.[100][92]

65 -[1:120, Hadîs No: 115]
Ebu Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Nerede olursan ol, Allah’tan kork. Kötülüğün peşinden iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da iyi geçin. [101][93]

66. [1:121, Hadîs No: 116]
Câbir bin Süleym rivayet ediyor:
Allah'tan kork! Hiçbir iyiliği küçümseme. Bu, su isteyen birine kovandan su vermek, Müslüman kardeşini güler yüzle karşılamak bile olsa.
Yerde sürünecek kadar uzun elbise giymekten sakın, Çünkü bu kibir alâmetidir. Allah ise kibri sevmez.
Biri sana dil uzatır ve sende olmayan bir kusurla seni ayıplarsa, sen onu sahip olduğu kusurla dahi ayıplama. Onu, günahı kendine, sevabı sana olduğu halde terk et. Kimseye asla sövme. [102][94]

Hadîste bazı hususlara özellikle dikkatimiz çekilmektedir. Allah'tan korkma, iyiliği küçümsememe, kibirlenmeme, ayıplayanı ayıplamama ve kimseye sövmeme.
Bunların hepsi de Allah korkusuna dayalı davranışlardır. Resûlullah (a.s.m.) başta Allah'tan korkmayı hatırlatarak bu tip davranışlardan uzak kalmaya davet etmiştir. Halk arasında yapılmaması gereken bir davranıştan sakındırırken "Allah'tan kork!" denmesi bunun halka mal olmasından ibarettir. Allah'tan korkmayan insandan herşey beklenir. Allah korkusu ise hadisin ifadesiyle "Hikmetin başıdır," her türlü iyiliğe götürücü ve kötülüğe set olucudur. Her türlü güzellik, iyilik ve fayda onun altındadır.

İnsan Allah'tan korkarsa artık hiçbir iyiliği küçümsemez. Su vermek gibi ucuz ve kolay, güler yüz göstermek gibi zahmetsiz bir davranış olsa bile. Burada Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) aynı zamanda insanları iyiliğe alıştırma eğitimi vermektedir. Küçük büyük iyiliğe koşmayı prensip edinen kimse, küçük ve basit bir iyilik karşısında "Bundan da ne çıkar" deyip kaçma yoluna girmeyecek, hangi iyilik olursa olsun âdeta yapabilmek için yarışa girecektir. Çünkü Allah'ın rızasının iyilikte olduğunu düşünecek, "Belki Allah razı olur" düşüncesiyle yapabildiğince iyilik yapacaktır. Sonra dünyada bulunuş sırnnın âhirete azık hazırlamak, yani sevap götürmek olduğunu düşününce "Ne kadar sevap kazanırsam kârdır" düşüncesine sahip olacaktır.

Allah korkusuna sahip olan kimse aynı zamanda kibire götürebilecek davranışlardan da sakınacaktır. Allah'ın kibreden ve büyüklenenleri sevmeme hakikati onu düşündürecek, kibre düşmemek için gayret gösterecektir.

Ayıplayanı ayıplamama da yine Allah korsusuyla ilgili bir davranıştır. Allah korkusunu hayat pusulası yapmış bir kimse olumsuz bir davranışa muhatap olsa, hadiste belirtildiği gibi kendisine di! uzatılsa; yapmadığı, kendinde bulunmayan bir kusurla ayıplansa, hadisteki öğüde uyarak sabredecek, onda bulunan bir kusurla dahi onu ayıplama yoluna girmeyecek, onu günahıyla, kendisini de sevabıyla baş başa bırakacaktır. Birgün Hz. İsa Yahudiler tarafından alabildiğine ayıplanmış, kötülenmiş, fakat o yine de iyi sözlerle karşılık vermekten geri kalmamıştı. Tahammül edemeyen Havarilerinin, "Bunca kötülüğe de karşılık vermeyecek misiniz?" demeleri karşısında, "Herkes kendi kesesinden harcar. Benim kesemde iyi şeyler var" cevabını vermişti.

"Kötülüğe kötülük her kişinin kârı,

"Kötülüğe iyilik er kişinin kârı" beytinde de aynı gerçeğe dikkat çekilir.

Kötülüğe karşılık vermemek zor bir iştir. Ama Resûlullahı (a.s.m.) örnek edinen kimseler ona özenmeye çalışacak, bu zorun da üstesinden geleceklerdir. O zaman kötülüklerin önü alınmış olacaktır. Biri diğerine ağır sözler söylese, kusurlarını sayıp dökse, öbürü ona mukabele etmediğinde yangın söner. Ama mukabeleye kalksa yangın körüklenir. Kur'ân'da da mukabelede bulunmamak, hatta iyilikle karşılık vermek konusunda birçok öğütler vardır. Bunlardan bir kısmı şöyledir:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver; bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir."[103][95]

"Rahman'ın o makbul kulları ki...... boş sözlerle, çirkin davranışlarla karşılaştıkları zaman, izzet ve şereflerini muhafaza ederek oradan geçip giderler.[104][96]

"...Onları affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, muhakkak ki Allah çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.[105][97]

Bu güzel ahlâka uygun hareket maddeten ve manen insana çok şey kazandırır.

67. [1:124, Hadîs No: 118]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki:

Haramlardan sakın ki, insanların en çok ibâdet edeni olasın. Allah'ın takdir ettiği rızka razı ol ki, insanların en zengini olasın. Komşuna iyilik et ki, olgun mü'min olasın. Kendin için istediğini başkaları için de iste ki, gerçek Müslüman olasın. Çok gülme; çünkü çok gülmek kalbi öldürür.[106][98]

68. [1:125, Hadîs No: 119]

Ali'den (r.a.) rivayetle:

Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü o, ancak Allah'tan hakkını almasını ister. Muhakkak Allah hiçbir hakkını geri çevirmez.[107][99]

69. [1:125, Hadîs No: 1203

Sehl bin Hamaliye (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Dilsiz hayvanlara eziyetten sakının. Onlara güzel bir şekilde binin. Besili iken kesip yiyin.[108][100]

70. [1:127, Hadîs No: 122]

Numan bin Beşîr (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Allah'tan korkun. Nasıl onların sizin hakkınızı gözetmelerini istiyorsanız, siz de çocuklarınız arasında adaletli davranın.[109][101]

71. [1:127 Hadîs No: 123]

Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur;
Allah'tan korkun ve birbirinizin arasını düzeltin. Çünkü Allah Ki-yâmet günü mü'minlerin arasını adaletiyle düzeltecektir.[110][102]

72. . [1:128, Hadîs No: 127]
yor:Enes (r.a.) rivayet ediyor ki, Resâl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuru-":
Namazı şartlarına uygun bir şekilde kılmak konusunda Allah'tan korkun. Namazı şartlarına uygun bir şekilde kılmak konusunda Allah'tan korkun. Namazı şartlarına uygun bir şekilde kılmak konusunda Allah'tan korkun. Emriniz altındakilere iyi davranmak konusunda da Allah'tan korkun. Emriniz altındakilere iyi davranmak konusunda da Allan'tan korkun. Şu iki zayıfın hakkını gözetme hususunda Allah'tan korkun: Dul kadın ve yetim çocuk. [111][103]

73- [1:129, Hadîs No:128]
Ebû Ümâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Allah'tan korkun, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, mallarınızın zekâtını gönül hoşluğu ile verin, idarecilerinize itaat edin ki, Rabbinizin Cennetine giresiniz.[112][104]

Peygamberimiz (as.m.) bu hadislerinde, Müslümanlara Allah'tan korkmalarını emrediyor. Ve emrin devamında gerçek takvanın nasıl olması gerektiğine dikkat çekiyor.
Kişi Allah'tan lâyıkıyla korkarsa, Onun 'Yap!" dediğini yapar, 'Yapma!" dediğinden de sakınır. "Dinin direği" ve Kıyamet gününde hesabı verilecek ilk şey olan namazını dosdoğru kılar. İnsanı melekleştiren, Allah'ın rızâsını kazanmaya, Cennete girmeye sebep olan Ramazan orucunu hakkıyla tutar. Malı kirden temizleyen, bereketlendiren, musibetlere karşı koruyacak olan zekât! da gönül hoşluğuyla verir. İdarecilerin Allah'ın dinine aykırı olmayan emirlerine itaat eder.
Peygamberimiz hadisin son kısmında da bunların neticesinde kazanılacak mükâfatın Cennet olduğunu müjdeliyor.
Bu sayılan özellikler takva sahibi kimsenin belli başlı vasıflarıdır. Yoksa takva sahibinin vasıfları sadece bunlardan ibaret değildir. Fakat bunlar takva binasının temel taşlarıdır. Takva binası bu temeller üzerine kurulur.

74-[1:130, Hadîs No: 129]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s>m.) şöyle buyurmuştur:
Allah'tan korkun ve akrabalarınıza iyilik edin.[113][105]

75. [1:130, Hadîs No: 130]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor ki:
Bize göre sizin hainlikte en ileri gideniniz, ehli olmadığı halde bizden iş isteyeninizdir.[114][106]

76- [1:130, Hadîs No: 131]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İdrar bulaşmasından sakınınız. Çünkü kabirde hesabı ilk sorulacak şey budur.[115][107]

Yüce dinimiz temizliğe büyük ehemmiyet verir ve temizliği îmanın yarısı ve birçok ibâdetin temel şartı sayar. Bu bakımdan mü'minin en mühim vasıflarından birisi, temiz olmaktır, Çünkü temizlik Allah'ın sevgi ve rızasını kazanmanın en mühim yollarından birisidir. Bir âyet-i kerimede bununla ilgili olarak şöyle bu-yurulur:
"Muhakkak ki Allah çok tevbe edenleri ve temizlenenleri sever,"[116][108]
Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) bir hadislerinde temizliği namazın anahtarı saymıştır.[117][109]
Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle de Müslümanları idrardan sakındırmış, bundan sakınmayanların kabirde hesaba çekileceklerini bildirmiştir. Başka bir hadislerinde de idrardan sakınmamanın kabir azabına sebep olduğunu bildirmiştir.[118][110] Bunun sebebini şöyle izah edebiliriz:
İdrardan sakınmamak namazın bâtıl olmasına sebep olabilir. Şöyle ki: Tuvaletten çıktıktan hemen sonra abdest alındığında erkeklerden genelde akıntı gelir. Bu akıntı bir iki damla da olsa abdesti bozar. Buna dikkat etmeyen kişi bilerek veya bilmeyerek abdestsiz namaz kılmış olur. Böyie bir namaz ise kabul edilmez.

Diğer taraftan, idrar pis bir maddedir. Gerek sıçrama, gerekse doğrudan elbiseye veya vücuda namaza mâni olabilecek kadar bulaşırsa,kılınan namaz yine bâtıl olur. Şafiî mezhebine göre idrarın en küçük bir damlası bile namaza mânidir.
Her iki durumda da kişi namaz kılmamış sayılır. Gelen akıntıyla abdesti bozulduğunu veya üzerinde namaza mâni olacak miktarda sidik bulaştığını bile bile namaz kılan kimse, ayrıca günahkâr olur. Bu durumda da namaz kılmamış veya bile bile abdestsiz namaz kılmış olduğu için kabirde hesaba çekilir ve azaba uğratılır.

77. [1:131, Hadîs No: 132]
îbni Ömer (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Evlerinizde haram taş kullanmaktan sakının. Çünkü bu yıkılışın temelidir.[119][111]

78- [1:132, Hadîs No: 133]
îbni Abbas (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
İyice bildiklerinizin dışında benden söz nakletme konusunda Allah'tan korkun. Kim ki, bile bile benim söylemediğim bir sözü söyledi diye benim adıma yalan konuşursa Cehennemdeki yerine hazırlansın. Kim ki, Kur'ân hakkında kendi şahsî görüşüyle söz söylese Cehennemdeki yerine hazırlansın.[120][112]

79-[1:132, Hadîs No: 134]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Dünyadan sakınınız. Kadınlardan da sakınınız. Çünkü şeytan hücum etmek için dâima pusuda bekler. Şeytanın takva sahiplerini avlamak için kadınlardan daha sağlam ağı yoktur..[121][113]

80- [1:134, Hadîs No: 136]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor;
Zulümden sakınınız. Çünkü zulüm Kıyamet Gününde karanlıklardır. Cimrilikten sakınınız. Çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, birbirlerinin kanını dökmeye, hak ve hukuklarını çiğnemeyi helâl görmeye sevk etmiştir.[122][114]

81 -[1:136 Hadîs No: 139]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor ki;
Lanete sebep olan üç şeyden sakınınız. Bunlar: Su başlarına, insanların gelip geçtiği yol üzerine ve dinlendikleri gölgelere büyük ab-dest yapmaktır.[123][115]

82. [1:137, Hadîs No: 141]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Aslandan sakındığınız gibi cüzzamlıdan sakınınız.[124][116]

83- [1:138, Hadis No: 142]
Abdullah bin Ca'fer rivayet ediyor:
Yırtıcı hayvandan sakındığınız gibi, cüzzamlıdan sakınınız. O bir vadiye indiğinde siz başka bir vadiye gidiniz.[125][117]

84. [1:138, Hadîs No: 144]
Adiyy bin Hatem (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Cehennem ateşinden yarım hurmayla da olsa korununuz. Eğer onu bulamazsanız hoş bir sözle bunu yapınız.[126][118]

85. [1:139, Hadis No: 145]
Abdullah bin Büsr rivayet ediyor ki:
Dünya'dan sakınınız. Çünkü dünya Harut ve Maruftan daha fazla büyüleyicidir.[127][119]

86. [1:140 Hadîs No: 146]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Hamamdan sakının. Oraya giren örtünsün.[128][120]

87-[1:140, Hadîs No: 147]
Amr bin Avf rivayet ediyor:

Alimin hatasından sakının. Onun hatasından dönmesini bekleyin[129][121].

İlim sahibi olmayan pekçok insan, güvendikleri bir ilim sahibini taklit edegel-mişlerdir. Ki bu normaldir. Fakat kişi âlim de olsa. insan olması îcabı bilerek veya bilmeyerek hatâ yapabilir. Bu hatâ bir hususta yanlış hüküm vermek olabileceği gibi, yanlış bir davranış da olabilir. Âlimin bilerek veya bilmeyerek yanlış bir hüküm vermesi veya yanlış bir davranışta bulunması, ümmet için son derece tehlikelidir. Onun yanlış bir sözü veya davranışı pekçok insanı yanlış yola sevk eder. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadiste Müslümanları dikkatli olmaya çağırıyor ve âlim de olsa, hiç kimseyi körü körüne taklid etmemek gerektiği ikazını yapryor. Sözlerini ve davranışlarını mihenge vurmak gerektiğine dikkat çekiyor. Bediüzzaman Hazretleri de hiçbir sözü, söyleyene hüsn-ü zan ederek hemen kabul etmemek gerektiğini söylüyor ve şöyle diyor:
"Her söylenen sözün kafbe girmesine yol vermeyiniz. İşte size söylediğim sözler hayâlin elinde kalsın; mihenge vurunuz. Eğer altın çıktı ise kalbde sakla-yıntz, bakır çıktı ise çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz."[130][122]
Âlimin yanlışını taklid etmemek gerektiği ikazını yapan Peygamberimiz, hadisin ikinci kısmında da, hatâ yaptı diye o âlimi hemen terk etmeyip, onun doğru olan bilgilerinden yine istifade etmek gerektiğine dikkat çekiyor; hatasından dönmeyi beklemek gerektiğini ifâde ediyor. Âlimin ilminin er geç onu hatasından döndürebileceğine işaret ediyor.

88. [1:142, Hadîs No: 149]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Mazlumun bedduasından sakının. Çünkü o kıvılcım gibi semâya yükselir.[131][123]

Hadiste geçen kıvılcım hız ifâde ediyor ve zulme uğrayan kimsenin duasının kıvılcım hızıyla semâya yükseldiğine dikkat çekiliyor ve böylelerinin bedduasından sakınmak gerektiği îkaz ediliyor.

89. [1:142, Hadîs No: 150]
Enes (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Kâfir de olsa mazlumun duasından sakının. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur.[132][124]

90. [1:144, Hadîs No: 153]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

Resûlullah (a.a.m.) (meclislerin baş köşesini kastederek) "Şu boğazlama yerlerinden sakının" buyurdu.[133][125]

Yüce Rabbimiz pekçok âyet-i kerimede kibirli olanı ve böbürleneni sevmediğini bildirmiştir. Bir âyet-i kerimede, 'Yeryüzünde büyüklük taslayarak yürüme. Sen ne yeri yarabilir, ne de dağlarla boy ölçüşebilirsin"[134][126] buyurmuştur. Yüce Rabbimiz başka bir âyet-i kerimede de şöyle buyurur:
"Gururlanıp insanlardan yüzünü çevirme; yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah büyüklük taslayan ve övünenleri sevmez."[135][127]
Dinimiz sadece gurur ve kibiri çirkin görmekle kalmamış, insanı bunlara sevk edebilecek şeylerin önüne de set çekmiştir. Meselâ Peygamberimiz bir hadislerinde, gurura kapıiabilecek insanları yüzlerine karşı övmemeyi istemiştir. Burada da kişiyi gurura sevk edeceği için, meclislerin baş köşesine göz dikip özellikle oraya oturmamayı tavsiye etmiş ve bu davranışların kişinin manevî hayatını boğazlamak ve öldürmek demek olacağını bildirmiştir. Çünkü böyle yapan bir insan kendisini oradaki herkesten üstün görüyor demektir. Bu ise gerçek bir Müslümana yakışmayan bir halet-i ruhiyedir.

91. [1:146, Hadîs No: 156]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Namazda ilk safı tamamlayınız. Sonra ikincisini. Bir eksiklik kalırsa en son safta kalsın.[136][128]

92-[1:146, Hadîs No: 157]
Hâlid bin Velid'den (r.a.) rivayetle:

Abdestinizi tam alınız. Ateşte yanan topukların vay haline.[137][129]

93-[1:148, Hadîs No: 159]
Ali (r.a.) rivayet ediyor ki:

Sıratta en sağlam yürüyeniniz, Ehl-i Beytimi ve Ashabımı en çok sevenlerdir.[138][130]

94-[1:149, Hadîs No: 162]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
İki kişi vardır ki, Kıyamet Günü Allah onlara rahmet nazarıyla bakmaz; akrabalarıyla ilgiyi kesen kimse ve kötü komşu.[139][131]

95. [1:149, Hadis No: 163]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
İki kişi bir kişiden, üç kişi iki kişiden, dört kişi de üç kişiden daha hayırlıdır. O halde cemaate sarılınız. Çünkü Allah ümmetimi ancak hidâyet üzere bir araya toplar.[140][132]

96. [1:150, Hadîs No:165]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullah'tan (a.s.m.) rivayet ediyor: İnsanlarda iki huy vardır ki, kâfirlerin vasıflarındandır: Birisi, insanları nesebleri sebebiyle kötülemek, diğeri, Ölü üzerine bağırarak ağlamaktır.[141][133]

97. [1:151 Hadîs No: 166]
Mahmud bin Lebîd rivayet ediyor:
Âdemoğlunun hoşuna gitmeyen iki şey vardır. Birincisi ölüm. Oysa ölüm fitneden daha hayırlıdır. İkincisi, mal azlığıdır. Oysa az malın hesabını yapmak daha kolaydır.[142][134]

98. [1:151, Hadîs No: 167]
Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor ki:

İki şey vardır ki, Allah cezasını dünyada verir: Biri zulüm, diğeri anne babaya karşı gelmek.[143][135]

99. [1:151 Hadîs No: 168]
Câbir bin Abdullah'tan (r.a.) rivayetle:
Müslüman kardeşinize bolluk ve berekete kavuşması için d\iâ ederek mükâfatlandırınız. Çünkü yemeği yenildiğinde, suyu içildiğinde bereketle duâ etmek ona mükâfat vermektir.[144][136]

100-199

100. [1:152 Hadîs no: 169]
Vahşi bin Harb (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.)şöyle buyuruyor:
Yemeklerinizi birlikte yiyin ve Allah'ın ismini zikredin ki bereketlensin.[145][137]

101- [1:153, Hadîs No: 171]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanı helak edici şu yedi şeyden sakının: (1) Allah'a ortak koşmak, (2) sihir yapmak, (3) Allah'ın haram kıldığı bir cana haksız yere kıymak, (4) faiz yemek, (5) yetim malı yemek, (6) savaştan kaçmak, (7) namuslu, hiçbir şeyden haberi olmayan mü'min bir kadına zina iftirasında bulunmak.[146][138]

102. [1:154, Hadîs No: 172]
tbni Abbas'tan (r.a.):
İçkiden sakınınız. Çünkü o her kötülüğün anahtarıdır.[147][139]

103-[1:154, Hadîs No: 173]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle: Yüzlerden sakının. Oralara vurmayın.[148][140]

1O4- [1:154 Hadîs No: 174]
Ebû Umâme'den (r.a.):
Kibirlenmekten sakınınız. Çünkü kul kibirlenmeye devam ettikçe Allah onun hakkında şöyle buyurur:
"Kulumu zorbalar listesine yazın."[149][141]

1O5- [1:156, Hadîs No: 177]:
Büyük günahlardan sakının ve istikâmet üzere olun ki, müjdeye eresiniz.[150][142]

106-[1:157, Hadîs No: 179]
Abdullah bin Mugaffel rivayet ediyor: Sarhoşluk veren her şeyden sakınınız.[151][143]

107- [1:157, Hadîs No: 181]
Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Duâ ederken diz üstü oturun, sonra «Ey Rabbim, ey Rabbim,» deyin.[152][144]

108-[1:158, Hadîs No: 182]
Abdullah bin Ebî Ca'fer rivayet ediyor:[153][145]

109. [1:160, Hadîs No: 186]
tbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:[154][146]

110. [1:160, Hadîs No: 187]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
nafile namazlarmız evde. Evlerinizi kabirlere cevirme-[155][147]

Peygamberimiz zamanında Sahabîlerin pekçoğu bütün namazlarını camide cemaatle kılıyorlardı. Peygamberimiz onlardan sünnet namazların bir kısmını evlerinde kılmalarını istedi. Böylece Sahabîler farz namazları camide, sünnet namazları ise evlerinde kılmaya başladılar. Fakat günümüzde bu büyük ölçüde mümkün olamamaktadır. Çünkü kişi evinden çok uzak yerlerde namaz kılmakta, namazdan sonra çoğu zaman evine dönememektedir. Kişi evinde dünyevî meşgalelere dalıp unutma endişesiyle sünnet namazlarını camide kılsa bile, evlerini namazın feyiz ve bereketinden mahrum bırakmamalıdır. Hadisin ifadesiyle "kabirlere" çevirmemelidir. Evlerinde efe varsa kaza namazı, yoksa nafile namaz kılmalıdır.
Böyle yapılmakla çoluk, çocuk ve ev halkı da namaza teşvik edilmiş olur.

111- [1:161, Hadîs No: 188]
Nu'man bin Beşîr (r.a.) rivayet ediyor:
Haramla kendi aranıza helâlden bir engel koyunuz. Kim böyle davranırsa, ırzını ve dinini korumuş olur. Kim o engele yaklaşırsa, koruluğun kenarında otlayan hayvan gibi olur. Ki o hayvanın koruluğa girmesi an meselesidir. Şüphesiz her hükümdarın bir koruluğu vardır, Yer yüzünde Allah'ın koruluğu da haram kıldığı şeylerdir.[156][148]
.
Helal dairesi geniştir. Herşeyin helali o kadar çok, o kadar boldur ki harama girmeye gerek de yoktur, ihtiyaç da. Ancak nefis bu geniş ve bol olan helallarla yetinmek istemez. Nerde bir haram ve zarar varsa ona meyletmek ister. Nefsin yapısında vardır bu. Nefis daima şüpheli ve haram şeyleri yapmak, onlara yönelmek ister. Nerde kötülük varsa onları arzu eder. Zehirli baldan farksız olan o menhus lezzetleri tatmak ister. Bir üzüm tanesi yemeye karşılık yüz tokat yiyeceğini düşünmez bile.
Nefsin bu özelliği göz önüne alındığında onun önüne set germekten başka çare yoktur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bahsi geçen hadîslerinde bu gerçeği gayet net bir şekilde gözlerimizin önüne sermiştir. Koruluğun kenarında otlayan hayvanın nasıl koruluğa girmesi kaçınılmazsa, haramlara karşı helallarla-set germeyip kenarında, köşesinde dolaşan insanın da harama girmesi an meselesi olur. Nefse taviz vere vere bir noktaya varan insan, artık nefsin zebunu olur, kendini haramın içerisinde buluverir. "Zinaya yaklaşmayın!"[157][149] âyetinde olduğu gibi zinaya götürücü, yaklaştırıcı sebeplerin, vasıtaların yasaklanmasında da aynı hikmet vardır. Önemli olan harama götürebilecek vasattan dahi uzak kalmaktır.
Korulukların kenarına duvar örüldüğünde hayvanların oraya girmesi nasıl zorlaşırsa, haramlara karşı helallardan kurulan duvarlar da insanları haramlardan uzaklaştırır. Herşeyin helalinin bulunduğu, helal dairesinin alabildiğine geniş ve haram dairesinin ise diken ve mayınlarla dolu olduğu düşünülür ve haram daire etrafında dolaşmaktan şiddetle kaçınılırsa nefse hâkim olmak kolaylaşır ve huzurlu bir hayat sürülür.

112- [1:162, Hadîs No: 190]
Ebû'd-Derda rivayet ediyor:
Allah'ı büyük tanıyıp dilinizle de bunu ifâde ediniz ki Allah da günahlarınızı bağışlasın.[158][150]

113- [1:162, Hadîs No: 191]
Ebû Humeyd es-Sâidî rivayet ediyor:
Dünya için çalışmakta hırs göstermeyin. Çünkü herkes dünyada kendisi için ne takdir edilmişse ona kavuşur.[159][151]

114. [1:163, Hadîs No: 192]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en açı ilim isteklisidir, en tok olanı da ona istek duynıayandır.[160][152]

115- [1:164, Hadîs No: 194][161][153]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Davete icabet edin, hediyeyi geri çevirmeyin ve Müslümanları dövmeyin.

Peygamberimiz her vesileyle Müslümanlar arasındaki kardeşlik ve sevginin kuvvetlenmesine gayret göstermiştir. Onun selâm vermek, cemaatle namaz kılmak, hasta ziyaretinde bulunmak, cenazelerine katılmak, cenaze sahiplerine taziyede bulunmak gibi tavsiyeleri bu gaye içindir. İşte bu hadislerinde de dâvetine gitmek, hediyesini kabul etmek ve dövmemek gibi, Müslümanlar arasında sevgiyi arttıracak üç mühim husus üzerinde duruyor. Hiç şüphesiz bir Müslüma-nın dâvetine katılmamak, hediyesini geri çevirmek ve Müslümanı dövmek sevgiyi giderir, soğukluğa ve düşmanlığa sebep alur. Müslümanlar arasındaki soğukluk ve düşmanlık ise, İslâm toplumunun birliğini temelden sarsan tehlikeli bir husustur.
Asrımızın İslâmî hizmet öncülerinden Bedîüzzaman'ın hediye kabul etmemesinin yukarıdaki hadise ters düşen tarafı yoktur. Çünkü Bedîüzzaman herşeyin maddeyle değerlendirildiği, menfaatin hükmettiği bir dönemde İslâmı temsilcilik gibi ağır bir görevi üstlenmişti. Buna toz kondurmaması gerekiyordu. Hediye almamasının temelinde bu vardır. Bunun sebepleri özetle şöyle sıralanabilir:

(1) Ehl-i dalâletin ilimle uğraşanları, "İlmi, çıkar sağlamada kullanıyorlar, geçimlerine vasıta yapıyorlar "diye msafsızcasına suçladıkları bir zamanda onlar fiilen tekzib edilmelidir.
(2) Hak ve hakikati yaymayı omuzlamış kimseler, Peygamberlere ittibâen, hizmetlerinin karşılığında ücret almamalıdırlar.
(3) Hediye Allah nâmına verilmeli, Ailah nâmına alınmalı. Verenin gafil olup kendi namına verdiği, gizli bir minnet ettiği; alanın da gafil olup hakiki nimet veren Allah'ı unutarak aldığı bir anda nasıl hediye alınabilir?
(4) İnsanlardan mal alarak tevekkül, kanaat ve iktisad gibi tükenmez bir hazine kapatılmamalıdır.
(5) Bir kısım tecrübelerle verilen hediyelerin rahatsızlık verdiği görülmüştür.
(6) Âhirete yönelik amellerin baki meyvelerini sadaka ve hediye alarak dünyada fânî bir surette yemek akıl kârı değildir.

Detayı Mektûbâfta anlatılan[162][154] bu önemli sebepler yüzündendir ki Bedîüzza-man hediye almamıştır.

116- [1:164 Hadîs No: 195]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Yatacağınız zaman kapılarınızı kapayınız, yemek kaplarınızın üzerini örtünüz, su kaplarınızın ağzını bağlayınız, yanan ateşi söndürünüz. Bunları yaparsanız size zararları dokunmasına Allah tarafından izin verilmez.[163][155]

Bu hadîste tevekkülün en önemli basamaklarından biri olan sebeplere sanl-manın gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Kapıyı açık bırakıp yatan insanın evine hırsız girerse önce kendisini suçlamalıdır. Üstü açık yemek kabına bir böcek düştüğünde kimseye kabah&t bulmamalıdır. Üstü açık su kabına mikropların üşüşmesi, haşeratın düşmesi kaçınılmaz olur. Yanan ateş söndürülüp yatılma-dığında yangın çıkma ihtimali kuvvetlidir. Bu tedbirleri almak tevekküldür. 'Tedbir bizden, takdir Allah'tandır" sözü her yerde olduğu gibi burada da geçerlidir. Bu tedbirleri alıp Allah'a sığınan kimseyi Allah çeşit çeşit tehlike ve zararlardan koruyacak, bunların yol bulup gelmesine fırsat vermeyecektir. Allah'ın emanı altında yatıp kalkmak isteyen kimse üzerine düşen tedbirleri almakla mükelleftir.

117. [1:164, Hadîs No: 196]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a en sevimli amel, vaktinde kılman namazdır. Sonra anne babaya iyilik, sonra da Allah yolunda cihad etmektir.[164][156]

118. [1:165, Hadîs No: 197]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah katında amellerin en sevimlisi az da olsa devamlı olanıdır.[165][157]

119- [1:166, Hadîs No: 198]
Muâz (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında en sevimli ameî, ölünceye kadar dilin, Allah'ın zikri ile meşgul olmasıdır[166][158].

120- [1:166, Hadîs No: 199]
Hakem bin Ümeyr rivayet ediyor:
Allah'ın en sevdiği amel aç olan bir muhtaca yemek yedirmek veya onun bir borcunu ödemek ya da onun bir sıkıntısını gidermektir[167][159].

121- [1:167, Hadîs No: 200]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Farzları yerine getirdikten sonra, Allah'ın en çok sevdiği amel bir Müslümanı sevindirmektir.[168][160]

122. [1:167 Hadîs No: 201]
Ebû Cüheyfe rivayet ediyor:
Allah katında amellerin en sevimlisi dili muhafaza etmektir.[169][161]

123- [1:167, Hadîs No: 202]

Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:

Allah'ın ençok sevdiği amel, Allah için sevmek ve Allah için düşmanlık beslemektir.[170][162]

124. [1:168, Hadîs No: 203]
Üsâme (r.a.) rivayet ediyor:

Ehl-i Beytimden bana en sevgili olan Fâtıma'dır.[171][163]

125. [1:168, Hadîs No: 204]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ehl-i Beytim içerisinde en çok sevdiğim Hasan ile Hüseyin'dir.[172][164]

126. [1:168, Hadîs No: 205]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

İnsanlardan en çok sevdiğim Âişe, erkeklerden de onun babasıdır. [173][165]

127. [1:168, Hadîs No: 206]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Allah'ın en çok sevdiği isimler Abdullah ve Abdurrahman'dır.[174][166]

128-[1:171, Hadîs No: 2103
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ın en çok sevdiği cihad, zâlim bir idareciye karşı hakkı söylemektir.[175][167]

129-[1:171, Hadîs No: 211]

Mesûr bin Mahreme ve Mervan birlikte rivayet ediyor: Benim en çok sevdiğim söz, en doğru olanıdır.[176][168]

130. .[1:171, Hadîs No: 2123
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın en çok sevdiği oruç, Davud'un (a.s.) orucudur. Ki, o bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Allah'ın en çok sevdiği namaz da Davud'un (a.s.) namazıdır. Ki, gecenin ilk yarısında uyur, üçte birini ibâdetle geçirir, geride kalan altıda birinde de yine uyurdu.[177][169]

131- [1:172, Hadîs No: 2133
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'a en sevimli olan yemek, başına çok kişinin oturduğu yemektir.[178][170]

132. [1:173, Hadîs No: 215]
Semûre bin Cündeb'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın en çok sevdiği sözler şu dört cümledir: "Sübhanallah [Allah'ı bütün noksan sıfatlardan tenzih ederiz,]" "Elhamdülillah [Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Allah'a mahsustur,]" "Lâ ilahe illallah [Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur,] "Allahü ekber [Allah en büyüktür]." Bunlardan hangisini önce söylenirse fark etmez. [179][171]

133- [1:174, Hadîs No: 2173
Hasan-ı Basri rivayet ediyor:

Allah'ın en sevdiği kimseler, âdeta omm ev halkı hükmündeki mahlukâtına en çok faydası dokunanlardır.[180][172]

134- [1:174 Hadîs No: 218]
Üsâme bin Şerik rivayet ediyor:

Allah'ın en çok sevdiği kimse ahlâkı en güzel olandır.[181][173]

135-[1:174, Hadîs No: 2193
Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Allah'a en sevimli eviniz, içinde ikram gören bir yetimin bulunduğu evdir.182[1]

136- [1:175, Hadîs No: 221]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Sizin Allah'a en sevimli olanınız, az yiyip içen ve bedence hafif olanı nızdır.183[2]

En büyük nimetlerden biri olan sağlık, ağız tadıyla hayat sürebilmenin en önemli unsurlarından biridir. Bunda dengeli ve ölçülü yiyip içmenin önemi elbetteki büyüktür.
Sağlığı tahrip eden sebeplerin ilk sıralarında ise çok yemek, aşırı ve dengesiz beslenme gelmektedir. Böyle davranmak herşeyden önce sorumluluk getirir. Çünkü bunda vücud emanetini gerektiği gibi koruyamamak, tehlikeye atmak söz konusudur. Hadiste bildirildiğine göre vücudumuzun da bizim üzerimizde hakkı olduğuna göre ona karşı vazifemiz onu gerektiği gibi korumak, tehlikelere maruz bırakmamaktır. Aksi halde "Kendi kendinizi tehlikeye atmayınız"184[3] âyetindeki îka-za girmekten kurtulamayız.
Fazla beslenme sonucu ortaya çıkan şişmanlık her organa gerektiğinden fazla yük yüklemek, dolayısıyla onlara eziyet etmek, onları yormak demektir. 70 kiloluk bir vücuda hizmet etmesi gereken bir kalbin 80 kiloluk bir vücuda hizmet etme mecburiyetinde kalışını düşünün. Aslında bu başta kalb olmak üzere birçok organa zulmetmek demektir.
İş bununla kalmamakta; şişmanlık, yüksek tansiyon, kalb, damar, böbrek, solunum, sindirim, kemik, eklem hastalıklarından tut, ânî ölümlere varıncaya kadar birçok rahatsızlıklara sebep olmaktadır. Sağlık kitaplarında bunlar bir bir anlatı.
Kur'ân-ı Hakim, bu durumlara düşmememiz için ikazda bulunmakta, 'Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz"185[4]buyurmaktadır. İslâm âlimleri bu âyeti sağfık açısından o kadar önemli görürler ki "Tıbbın yarısı işte budur!" derler.
Peygamberimizin, âdemoğlunun doldurduğu kapların en kötüsünün mide olduğunu bildirişi oldukça manâlıdır. Yeme içmede takip edilmesi gereken usûlü de şöyle belirtmişlerdir: "Âdemoğluna belini doğrultacak kadar yemek yeterlidir. Eğer yemek istiyorsa midesini üçe ayırsın. Bir kısmını yemekle, bir kısmını da suyla doldursun. Üçte birini de boş bıraksın." Gelişen ilim bu hadîste tavsiye edilen usûlün insan hayatı için son derece faydalı olduğunu kabullenmekte, böyle davranmanın birçok hastalığa engel olduğunu belirtmektedir. Bu hususta diğer bir ölçü de iyice acıkmadan yemek yememe, yerken de daha iştah varken kalkmadır. Resûlullah zamanında Arabistan'a İran'dan bir doktor gelmiş, hastaları tedavi etmek istemişti. Ne var ki aradan günler geçtiği halde hiçbir hasta gelmemişti. Kendisine iş çıkmayacağını anlayınca Peygamberimize gelmiş, gitmek için izin istemişti. Fakat merak ettiği bir sorusu vardı. Sahabe ne yapıyordu da hasta olmuyordu? Peygamberimize sormadan edemedi. Şu cevabı verdi Peygamberimiz: "Benim Ashabım iyice acıkmadan yemek yemezler. Yedikleri zaman da tıka basa değil, daha iştahtan varken kalkarlar." İranlı doktor heyecanlandı ve şöyle dedi: "İşte sağlığın şartı budur!"
İbni Sina da sağlıklı yaşamada, yeme içmede ölçülü olmanın önemli rolünü şöyle anlatır:
"Tıp ilmini iki satırda topluyorum. Sözün güzelliği kısalığtndadır. Yediğin vakit az ye. Yedikten sonra dört beş saat kadar daha yeme. Şifa, hazımdadır. Yani kolayca hazmedeceğin miktarı ye. Nefse ve mideye en ağır ve yorucu hal, yemek üstüne yemek yemektir."
Sağlığı korumanın manevî hayata yönelik faydaları da vardır. Manevî hayatın devamı, çokça ibadet edebilmek, şevk ve zevkle manevî hizmetlere yönetebilmek için de sağlık çok önemlidir. Sağlık tehlikeye düştü mü, bu hizmetler de büyük ölçüde aksayacakta. Hasta insan îcabında yerinden kalkamazken, genç ve dinç bir kimse zevk ve şevkle kendini ibadete verebilecektir. "Kuvvetli mü'min zayıf mü'minden hayırlıdır" hadîsinin mânâlarından biri de "Sağlıklı mü'min, sağlığı bozuk mü'mine göre daha hayırlıdır" şeklindedir.
Çok yiyip içme manevî hayatın zedelenmesine ele sebep olabilir. Çünkü böyle bir insan, manevî hayatı sarsabilen helali, haramı araştırma titizliğini de yitirebilir. Hele maneviyatı zayıfsa imkânları yetmediğinde kolaylıkla haramlara girebilir.

Bu kısa izahtan sonra Allah'a en sevimli olan insanın az yiyip içen ve bedence hafif olan insan olarak belirtilmiş olmasının hikmet ve önemi herhalde daha iyi anlaşılmış olacaktır.

137- [1:176 Hadîs No: 222]
Yezid bin Üseyd rivayet ediyor:
Kendin için istediğini insanlar için de iste.[186][5]

138- [1:176, Hadîs No: 223]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Sevdiğini Ölçülü sev; bir gün gelir sevmediğin biri olabilir. Sevmediğini de ölçülü olarak sevme; bir gün gelir dostun olabilir.[187][6]

139- [1:177, Hadîs No: 224]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Size verdiği nimetlerin çokluğu sebebiyle Allah'ı sevin. Allah uğruna sevgi sebebiyle beni sevin. Ben kendilerini sevdiğim için de Ehl-i Beytimi sevin.[188][7]

140- [1:178, Hadîs No: 225]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Şu üç şey sebebiyle Arapları sevin:
1. Ben Arap olduğum için.
2. Kur'ân Arapça olduğu için.
3. Cennette Arapça konuşulacağı için.[189][8]

Peygamberimizin Araplar içinden gönderilmesi, Kur'ân'ın Arapça oluşu ve Cennette Arapça konuşulmasının şüphesiz birçok hikmetleri vardır. Resûlullah o günün dünyasının en bozuk bir bölgesinde gönderilmiş, onların anlayacağı bir dille onlara hitap etmiş, edebiyatın ilerlediği bir dönemde aynı zamanda edebî bir mucize olan Kuranla peygamberliğini ispat etmeye çalışmıştı. İlk muhatapları Arap olan bir topluma gönderilen bir kitabın Arapça gönderilmesi kadar tabii ne olabilir? Arapça, harflerinin yeniliği, tamamlığı; kelimelerinin îtidalli otuşu ve zenginliği; çekim ve kelime türetimindeki asalet, ahenk ve çeşitlilik, kinaye ve mecazlarındaki güzellik, edat ve takılarındaki düzgünlük, faydatılık, çekimlerin-deki incelik gibi birçok husus itibariyle mevcut diller içerisinde maksadı ifade etme açısından en güçlü olanıdır. Arapçanın çok geniş ve şümûliü, az cümleyle çok mânâ ifade edilebilen zengin bir dil oluşu, asırlar sonra anlaşılabilecek mânâ ve hakikatleri de içerisine almasını sağlamıştır. Hz. Ali'nin "Sadece Fatiha Sûresi için yetmiş deve yükü tefsir yazarım" demesi Kur'ân'ın nasıl engin ve zengin bir okyanus olduğunu göstermektedir. Her İşinde nice hikmetler yaratan Cenab-ı Hak, Kur'ân'ı Arapça göndermek suretiyle her asrın insanına bu derin mânâları bulmaya sevk etmiş, Yusuf Sûresinin ikinci âyetinde "İyice anlayasmız diye, Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik" buyurmuştur.
Peygamberimizin, kendisinin Arap, Kur'ân'ın ve Cennet lisanının Arapça oluşunu açıkça bildirerek Arapları sevmeyi tavsiye etmesinde ise şüphesiz mühim incelikler ve sırlar vardır. İslâmiyet Türklükle olduğu gibi Araplıkla da aynîleş-mistir. Türk denince İslâmiyet hatıra geldiği gibi Arap denilince de İslâmiyet hatıra gelmektedir. Resûlullaha gönülden bağlanmış, dâvasına canla başla sarılmış Sahabe genellikle Araptı. İslâmın temelini onlar atmışlardı. Kur'ân'a en büyük hizmeti onlar yapmışlardı. Kur'ân'ı en İyi anlayıp uygulayan onlardı.
Resûlullahın "Ben Arabım" buyurusunu düşünürken bu kudsî hakikatleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Zaman zaman, bilhassa çağımızda Araplar aleyhine yürütülen karalama ve kötüleme kampanyalarının İslâm birliği ve kardeşliğini nasıl yaraladığı, bölünme ve parçalanmalara vesile olduğu bütün ıztı-raplanyla yaşanmıştır. Âlet olunmaması, böyle bir duruma düşülmemesi gerektiğini Resûlullah mucizevî bir tarzda beyan buyurmuşlardır. Irkçılığı öne sürüp İslâm dünyasını parçalamayı hedef alan ve Müslümanları birbirine düşüren ve Arap düşmanlığını körükleyen İslâm düşmanlarının bu oyunlarını nazara almayıp şuursuzca tavırlar takınmak büyük bir felâkettir. Bediüzzaman'ın ifadesiyle "sinek ısırmasın diye müthiş yılanlara kendini kaptırmak" nevinden bir divaneliktir. Büyük ejderhalar hükmündeki Avrupa'nın doymak bilmeyen hırslarına, açtıkları pençelerine ehemmiyet vermemek, belki onlara manen yardım etmek demektir. Irkçılık fikriyle Şark vilayetlerindeki vatandaşlara ve güneydeki dindaşlara düşmanlık besleyip, onlara karşı cephe almak, çok zararları ve tehlikeleri de beraberinde getirir. Bunun yanlışlığını ise Bediüzzaman şöyle dile getirir; "O Cenub efradları içinde düşman olarak

yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Ce-nubtan gelen Kur'ân nuru var; İslamiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur."
Bediüzzaman onlara düşmanlığın insanı nasıl bir tehlikeli sonuca götürdüğünü de şöyle anlatır:
"İşte o dindaşlara adavet [düşmanlık] ise, dolayısıyla İslâmiyete, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı adavet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviyye ve hayat-ı uhreviyeyyesine bir nevi adavettir. Hamiyyet nâmına hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye, iki hayatın temel taşlarını harap etmek; hamiyet değil hamakattır [aptallıktır]. [190][9]
Bütün mesele îman kardeşliği potasında eriyebilmek, dünyanın neresinde olursa olsun bütün Müslümanlara karşı kardeşçe duygular besleyebilmektir.

141. [1:179 Hadîs No: 227]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Fakirleri sevin ve onlarla oturup kalkın. Kendi kusurunu bilmen, seni başkalarının kusurunu araştırmaktan alıkoysun.[191][10]

İmtihan dünyası gereği Cenab-ı Hak, bazı kullarını zengin, bazılarını da fakir yaratmıştır. Herkesin rızkı takdir edilmiş, kısmeti belirlenmiştir. Bazıları çalışır, çabalar zengin olur; bazıları da çalışmasına rağmen fakir kalır.
Böyle olunca zenginlik böbürlenme ve büyüklenme vesilesi olamayacağı gibi fakirlik de üzülme ve ezilme vasıtası olamaz. Zengin, imkânlarını Allah'ın bir ihsanı bilip, bir şükran ifadesi olarak fakirleri gözetmek, ellerinden tutmakla mükelleftir.
Hadîste fakirleri sevme, onlarla oturup kalkma emredilmiştir ki, bunun birçok faydaları vardır. Herşeyden önce fakirlerle oturan kimse gururunu, kibirini kırmakta, tevazu ve şefkat kanatlarını açmaktadır. Tevazu âbidesi olan Resûlullahın en güzel âdetlerinden biri de fakirlerle oturup kalkmasıydı. Hatta bu davranışlarını gurur ve kibirden yanlarına yanaşılmayan müşrikler bir türlü hazmede-miyorlardı. Birgün Selman-ı Farisî, Ebû Zer gibi fakir mü'minlerle sohbet etmekte olan Resûlullahın yanına gelen müşrikler, 'Ya Muhammedi" dediler. "Ne zaman senin yanma gelsek, bu fakir kimseleri buluyoruz. Biz Mudar kabilesinin eşrafıyız. Bunları yanından uzak tut ki, sana îman edelim. Biz bunlarla bir arada bulunmaktan ar duyuyoruz, nefsimize yediremiyoruz. Şayet biz îman edersek, her kabile iman eder."
her kabile iman eaer.
Oysa Cenab-ı Allah, Resulüne nasıl davranacağını indirdiği âyetiyle şöyle bildirmişti: "Ey Muhammedi Rablerinin rızasını dileyerek sabah akşam Ona ibadet edenlerle sabret. Sakın dünya hayatının aldatıcı zinetine kapılıp gözünü Ashabından ayırma."[192][11]
Bunun üzerine Resûlullah Selman'la Ebû Zer'i buldu, haklarında âyetin indirildiğini bildirdikten sonra şu müjdeyi verdi:
"Sizinle beraber sabretmeyi emretmeden canımı almayan Allah'a hamd ve senalar olsun. Şunu bilin ki, ben yaşadığım müddetçe aranızda yaşayacağım. Öldüğüm zaman aranızda öleceğim."[193][12]
Hz. Nuh'a da o günün müşrikleri aynı şeyleri söylemişlerdi: "Ey Nuh, başından o fakirler topluluğunu kov! Biz onlarla beraber bulunmayı, bir zütl telakki ediyoruz. Onları kovarsan biz de îman ederiz."
Hz. Nuh ise onlara şu cevabı vermişti: "Ben onları asla kovamam. Onlar âhi-rete ve Allah'a inanan kimselerdir. Allah'a îman edenlerin ise, şanı çok yücedir. Rableri onlara âhirette nice nice nimetler hazırlamıştır. Halbuki sizler, üstünlüğü, geçici mal ve mevkilerde anyorsunuz. Ne îman edenlerin kadrini ve ne de onları âhirette bekleyen nîmetleri biliyorsunuz. Allah'a ve âhirete inanmadığınız halde, böyle bir teklifte bulunmanızın mânâsı nedir? Böylesine kıymetli ve aziz olan mü'minleri sizin hatırınız İçin yanımdan kovarsam, beni Allah'ın azabından kim kurtarır? Şunu iyi bilin ki, sizlerin hepinizi, şu halinizle onların bir tekine bile tercih etmem."[194][13]
Fakirlerle beraber olan onların durumlarını, acı hal ve tztıraplarını daha yakından hissetme fırsatı bulur. Vicdanen harekete geçip yardımlarına koşar.
Sonra zengin, o imkân ve nimetlere bir ölçüde fakirler sayesinde ulaştığının şuurunda da olmalıdır. "Zayıflarınız sayesinde nzıklanırsınız" hadîsi o zayıf ve fakirlere şükran borcumuz olduğunu da göstermektedir.
Öte yandan fakir haldeki birçok işçi, memur kimseler sayesindedir ki, zenginlerin çarkı dönmektedir. Onların çalışmaması demek, çarkın durması demektir. Öyleyse durumu iyi olmayan hiçbir kimse hor ve hakir görülmemelidir.

Fakir ve yoksullarla bir arada bulunmak onların hayırlı dualarını almaya da vesiledir. Bu dualar vesilesiyle Cenab-ı Hak zenginlerin işlerini kolaylaştırır.
Bu davranış aynı zamanda içtimaî kaynaşmayı ve kenetleşmeyi de sağlar. Toplum yekvücut haline gelmiş olur. Böyle toplumlarda alt-üst kavgası, zengin-fakir çatışması da olmaz. Zenginler fakirlere şefkat ve sevgiyle eğilirlerken, fakirler de onların iyilikleri için duacı olurlar.
Hadisin ikinci cümlesi de her Müslüman için bir ölçü olacak mahiyettedir. İnsan kendini kusurlu bilip ve kendi kusurlarıyla meşgul olup onları düzeltmeye çalışsa başkalarının kusurlarını görmeye, onlarla meşgul olmaya fırsat dahi bulamaz. Biz herkesten önce kendimizden mes'ûl olduğumuza göre bize başkalarının kusurları değil, kendi kusurlarımız sorulacaktır.
Kişinin kendi kusurlarıyla uğraşması aynı zamanda tekâmülünün de esasını teşkil eder. Başkalarının kusurlarını sayıp dökmekten başka iş bilmeyen kimseler kendilerini yetiştirme, olgunlaştırma fırsatı da bulamazlar.
Kendi kusurunu bilen insan, o kusurunun ezikliği içerisine bürünür, başkalarının kusurlarıyla uğraşmanın uygun olmayacağını düşünür ve o kusurlardan kurtulmaya çalışır.

142- [1:180, Hadîs No: 229]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Mü'minin yitik malı olan ilmi elde ettiğinizde, onu kaybolmaktan koruyunuz.[195][14]

143- [1:182, Hadîs No: 234]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Sizi çok çok övenlerin yüzüne toprak saçın.[196][15]

Birinden birşey istediğinde karşısındaki kimseyi çok çok öven, dalkavukluğu kendisine meslek ve geçim vasıtası yapan, överken sözlerine yalan karıştıran kimseler vardır. İşte, Peygamberimiz böylelerini hoş karşılamıyor. Hadîste geçen "toprak saçma" ifâdesi, "birşey vermemekten" kinayedir. Buna göre hadîsin mânâsı, "Yalan sözlerle çok överek sizden birşey isteyen kimseye birşey vermeyin, onu boş çevirin" demek olur. Zaten Peygamberimiz (as.m.) başka bir hadîslerinde de "Birşey isterken söze karşıdakini överek başlamayın" buyurmuşlardır.

144- [1:186, Hadîs No: 243]
Sevbân (r.a.) rivayet ediyor:

Mü'minin ferasetinden sakınınız. Çünkü o Allah'ın nuru ile bakar ve Onun muvaffak kılmasıyla konuşur.[197][16]

Bütün güzellik ve faziletlerin kaynağı olan îmanın mü'mine kazandırdığı en önemli özelliklerden birisi de ferasettir. Mü'min ferasetlidir, basiretlidir, keskin görüşlüdür, hadiseleri iyi değerlendirir, sonucu baştan görür. îmanın kuvvetliiiği ölçüsünde bu özellik mü'minde inkişaf eder. Âdeta insanların kalblerini okurcasına bir inkişaf kaydeder mü'min. Öylesine bir anlayış ve şuura erer ki jylyi kötüyü, hileyi hud'ayı bir çırpıda kestirir, meseleyi hemen kavrar. Kolay kolay hükmünde yanıJmaz. Mü'minin bu özelliğini bilen münafık ve kâfirler, hareketlerinde dikkatli olmak, adımlarını ihtiyatla atmak zorunda kalır, hile ve desiselerinin su yüzüne çıkacağını, aldatma ve düzenbazlıklarının keşfedileceğini düşünür, dikkatli davranırlar.
Mü'minin bu anlayış ve keskin görüşlülüğü, Allah'ın nuruyla bakmasından dolayıdır. Bu nura hiçbir güç dayanamaz. Fikrî bir atmosferde de yine mü'minin ortaya koyduğu deliller ve ispatladığı meseleler karşısında muarızlar iki kelâm edemez, susmak zorunda kalırlar. Çünkü mü'minin dayanağı kuvvetlidir. Kur'ân'ın akla ve mantığa dayalı esaslarını kendine esas edindiği içindir ki, kimse onun sırtını yere getiremez, mağlup edemez.

145- [1:187, Hadîs No: 245]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

Dünyadan sakınınız. Çünkü dünya Harut ve Maruftan daha fazla büyüleyicidir[198][17].

Hârut ve Mârut Hz. Süleyman zamanında insanlara sihir öğretmekle görevli iki melekti. İmtihan için gönderilmişlerdi. İsteyen herkese bu ilmi öğreteceklerdi. Ne var ki, insanlar bu ilmi şerre âlet etmeyeceklerdi. Bu iki melek sihrin şerrinden korunmak ve onu şerre kullanmamak şartıyla insanlara bu ilmi öğretiyorlardı. Ellerindeki sanat cazipti, büyüleyiciydi.
Peygamberimiz (as.m.) insanları dünyanın şerrinden sakındırmak için Hârut ve Mârufu misâl vermekte, dünyanın onlardan daha büyüleyici olduğunu bildirmektedir.

Evet, dünyanın zevkleri, eğlenceleri caziptir. Nefsin hoşuna gider. İnsanı o kadar büyüler, sersemleştirir ve sarhoşlaştırır ki, insan ölmeyecekmişcesine onlara sarılır. Ayıldığında bakar ki ömrü bitmiş, elinde zevk ve eğlence namına birşey kalmamış, günahları ise boynuna yüklenmiş.
Hadîslerde dünyayı sevmenin her kötülüğün başı olarak gösterilmesi, yukarda geçtiği gibi ondan sakınmanın tavsiye edilmesi, işte dünyanın sefahete, oyun ve eğlencelere, gayr-i meşru keyiflere bakan bu yönüdür. Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle dünyanın zevk ve eğlenceleri zehirli balı andınr. Tadımlıktır. Ağza beş dakika tad verir, ama saatlerce kann sancısı çektirir. Gayr-i meşru zevklerin nerede başlayıp nerede biteceği belli olmaz. Hastahanelerde mi, hapishanelerde mi veya kabristanlarda mı noktalanır, bilinmez. Bir saat zevk uğruna, saatlerce, günlerce, yıllarca ıztırap çekmenin akılla, mantıkla bağdaşır yanı yoktur. Artık o zevk, zevk olmaktan çıkar. Hiçbirşey olmasa bile ayrılık acısı, ona kavuşmanın lezzetini hiçe indirir.
Ama insan dünyanın bu fânî ve nefse hitap eden yönünden yüzünü çevirip âhirete bakan yönlerine yönelse, o zaman dünya, gerçek mânâda değer kazanır ve ebedî saadete bir atlama basamağı olur.
Evet, dünyanın diğer ikinci yüzü, âhiretin tarlası hükmünde olan yüzüdür. Bu yönüyle dünyaya ne kadar çok çalışılsa yeridir. İyi amel tohumlarını eken insanlar öbür tarafta iyi neticeler alırlar.
Dünyanın üçüncü bir yüzü ise, Cenab-ı Hakkın Esmâ-i Hüsnasına bakan yüzüdür. Bu yönüyle dünya Esmâ-i Hüsnaya bir aynadır. Neye bakılırsa bakılsın, Cenab-[Hakkın isimlerinin birer nakşı, sanatı olduğunu anlamak zor olmaz. Herbir eşyada görünen güzellikler Cemîl isminden, binbir faydayla yaratılışları Hakim isminden, ince bir plânın eseri oluşları Mukaddir isminden, harika suretleri Musavvir isminden kaynaklanmaktadır. Bir ilmin eseri oluşları, Alîm ismini, bir kudretin neticesi oluşları Kadir ismini; bir iradenin sonucu oluşları da Mürîd ismini göstermektedir. O hatde Cenab-ı Hakkın güzel isimlerine birer ayna olan yaratıkları bu yönleriyle sevmek, takdir etmek, Allah'ın eşsiz büyüklüğünü ve kudretini görmek,mânâsına geldiğinden faydalıdır. Bu yönüyle de dünya ne kadar sevilirse sevilsin yeridir.

146- [1:188, Hadîs No: 247]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Nefsin gizli desisesinden sakının. Âlim etrafında insanların oturmasını ister.[199][18]

Manevî makam yükseldikçe nefis ve şeytanın hile ve tuzakları da o ölçüde artar. Nefis ve şeytan ilim yolunda olan ve hakka hizmet edenlerle daha çok uğraşır. Onun içindir ki birçok badirelerden geçen âlim her adtm başı önüne çıkabilecek manevî tuzaklardan sakınmakla baş başadır. Bu tuzaklardan biri de etrafına kendini dinleyecek kalabalıkların toplanmasıdır.
Bunda ne gibi mahzurlar olabilir? Eğer nefis bunlardan hoşlanıyor ve âlimi havalara sokuyor, üstünlük kompleksine kaptırıyor, "Bakın, ben ne kadar büyük ve değerli bir âlimim ki herkes beni dinliyor, etrafımda halkalanıyor" dedirtiyorsa, işte o zaman tehlike çanları çalıyor demektir. Nefis artık âlimin o kadar içine işler ki ne kadar çok insan dinlerse o kadar çok hoşlandırır, az insan dinlediğinde de hayai kırıklığına uğratır.
Nefsin bu desisesinden kurtulmanın yegâne çâresi ihlasa sarılmaktır. Az veya çok ne kadar insan dinlerse dinlesin bunları ne büyüklük, ne de küçüklük meselesi edinmemektir. "Benim vazifem hizmettir, anlatmaktır. Az veya çok ne kadar insan dinlerse dinlesin, kabul etsinler veya etmesinler, bunlar beni ilgilendirmez. Dinletmek, kabul ettirmek Allah'a aittir. Benim vazifem ise sadece anlatmaktır. Gerisine karışmam" diyebilmektir. Bu duygu ve düşünce yerleştiğinde ne kadar büyük kalabalıklar dinlerse dinlesin artık âlim böbürlenmez. Dinleyenleri azaldığında da üzülmez. Aşk ve şevkle hizmetini yürütür, sonucu Allah'a bırakır ve mükâfatını Ondan bekler,

147-[1:189, Hadîs No: 250]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Zulümden sakınınız. Çünkü zulmün cezasından daha süratli gelen hiçbir ceza yoktur.[200][19]

148. [1:190, Hadîs No: 251]
Ali bin Hüseyin bin Ali rivayet ediyor: Ziraat yapınız. Çünkü o mübarektir.[201][20]

Tabiî nzık vasıtası üçtür: Sanat, ziraat ve ticaret. Hadîslerinde ziraatçılığı tavsiye eden Resûlullah bu üç yoldan birisi olan ziraatçılığın mübarek bir meslek olduğuna dikkatleri çekiyor. Bu mesleği hor ve hakir görüp ziraatçılığa yanaşmayan insanlara verilebilecek en güzel cevaplardan biri bu olmalıdır. Rızkın en büyük kaynaklarından biri şüphesiz topraktır. En büyük geçim vasıtalarından birisi de bu değil midir? Birçok ülkede nüfusun çoğunluğunun

toprakla uğraşması ziraatçılığın insanların hayatındaki yeri ve önemini gösterir. Kalkınmış ülkelerin bile tarım ürünlerine muhtaç oiuşu ziraatın her devirde geçerliliğini koruduğunun delilidir.
Resûlullahın diğer bir çok önemli meslek yanında özellikle ziraatçılığa teşvik edişi, hatta başka bir hadîslerinde "Dünya öküzle balık üzerinde duruyor" buyururlarken de içtimaî hayatta, geçim vasıtaları arasında Öküzü sembol olarak gösterirken de ziraatçılığın ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Birgün eli nasırlaşmış bir çiftçinin elini okşayarak, "İşte AHah ve Resulünün sevdiği el" buyurusu da herkesçe bilinen hakikatlerdendir. Resûlullahın ziraatçılığı teşvik eden daha birçok hadîsleri vardır. Bunlardan biri şöyledir: "Herhangi bir Müslüman bir ağaç diker veya ekin eker de ondan bir kuş, bir insan veya hayvan yerse, muhakkak ki onun için sadaka olur[202][21]
Hz. Âdem gibi insanlığın atası olan bir Peygamberin yeryüzünde ilk defa çiftçilik yapan insan oluşu, peygamber mesleği olan çiftçiliğe bir teşvik mânâsı taşımıyor mu?
Koca süper devletlerin bile toprak ürünleri ithal etmek zorunda kaldığı bir zamanda toprağı gerektiği gibi değerlendirebilmek ve bunun yollarını aramak, kalkınmanın önemli unsurlarından biri olduğu kadar dinimizin de bizden istediği önemli davranışlardan biridir.

149, [1:190, Hadîs No: 252]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
En güzel Kur'ân okuyan insan, okurken Allah'tan korktuğunu anladığın kimsedir.[203][22]

150. - [1:191, Hadîs No: 254]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
İdareci olduğunuzda iyilikle muamele edin. İdareniz altındakilerin kusurlarını affedin.[204][23]

151- [1:191, Hadîs No: 255]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın nimetlerine gereken saygıyı gösterin ve günah işleyerek onu elinizden kaçırmayın. Çünkü bir topluluğun elinden kaçan nimet nadiren geri gelir.[205][24]

Nimet denilince insanın yiyip içtiği, giyip kuşandığı, tek kelimeyle faydalandığı şeyler hatırımıza gelir. Allah yer ve göklerin nimetlerini biz kulları için hazırlamış, önümüze sermiştir. Bunlardan âzami ölçüde faydalanmak, çare ve vasıtalarını bulmak da bize düşmektedir.
Yalnız Rabbimiz bu nimetlere saygı duymamız şartını da getirmiştir. Nimete saygı duymak demek sadece dille "Allah'a hamdolsun, şükürler olsun" demekten ibaret değil, nimetleri yerli yerinde ve en güzel şekilde kullanmak demektir. Bunun da yolu helal dairede kalmak, haramı helali ayırmak, israfa girmemek, iktisat ve kanaat etmek, kısacası şükretmekten geçer. Şükür nimetin devamını sağlamakla kalmaz, artmasına da vesile olur. Nimete saygı göstermemek, nânkörlük etmek, o nimetleri günaha âlet etmek İse nimetin elden kaçmasına vesile olur. Bir âyette, "Siz şükreder, îman ederseniz, Allah size niye azap etsin?"[206][25] buyururken, diğer bir âyette de, "Eğer siz şükrederseniz andolsun ki, nimetimi arttırırım. Eğer nankörlük ederseniz azabım çetin olur[207][26] buyurulmaktadır. Nimete saygı duymayanlar nimeti sadece ellerinden kaçırmakla kalmaz, şiddetli bir azaba da duçar olurlar.
Eğer bu nimet kişiyi değil de toplumu alâkadar ediyorsa, ekseriyetin o nimetin değerini bilmemesi, nimetin elden kaçmasını netice vermekle kalmaz, sıkıntı ve ıztırapları da beraberinde getirir. Kişi ve toplum olarak yaşadığımız birçok hâdise bu gerçeğin birer tefsiri mâhiyetinde değil midir?

152- [1:192 Hadîs No: 256]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Namazda saflarınızı düzgün tutunuz.

Cemaatle namaz kılarken safları düzgün ve sık tutmak cemaatle namazda aranan mühim hususlardan birisidir. Safların tertibi, birinci ve onu takip eden saflarda namaz kılmanın fazileti ve sevabı hakkında pekçok hadîs vardır. Peygamberimiz bir çok hadîslerinde mü'minleri bu hususta ikaz etmiştir. Yukarıdaki hadîsten başka daha pekçok hadislerinde Peygamberimiz düzgün saf tutmanın ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Meselâ şu hadîslerinde birinci safın faziletini nazara veriyor ve şöyle buyuruyor:
"Allah birinci safı dolduranlara rahmet eder; melekler de onlar için duâ ederler. Safları doldurmak için atılan bir adımdan Allah rızâsına daha yakın başka bir adım yoktur."[208][27]

Safların tertibine son derece ehemmiyet veren Peygamberimiz, safları bir mızrak gibi düzeltmeden namaza başlamazlardı. Hz. Ömer safları düzeltmesi için hususî birini görevli tâyin etmişti. O da Resûtullah gibi saflar tam olarak düzeltilmeden namaza başlamazdı. Hz. Osman ve Hz. Ali de namaza başlamadan önce safları bizzat düzeltirlerdi.

153- [1:192 Hadîs No: 257]
Seki bin Hamaliye rivayet ediyor:
Güzelce giyinip kuşanınız; kılık kıyafetinizi düzeltiniz. Tâ ki insanlar arasında siyah üzerindeki beyaz gibi görünesiniz.[209][28]

Siyah bir zemin üzerindeki beyaz bir nokta hemen dikkati çeker. Mü'min de işte o beyaz nokta gibi îman ve ahlakıyla olduğu gibi, giyim ve kuşamıyla da diğer insanlardan farklı olduğunu göstermekle mükelleftir. Sahip olduğu îman, ibadet ve güzel ahlâk onu âdeta melekleştirirken, pırıl pırıl, ter temiz kıyafetlere bü-rünüşü de ona olgunluk, ağırlık ve güzellik kazandırır.
Niçin mü'min siyah üzerindeki beyaz gibi olmalıdır?
Mü'minin mühim bir vazifesi Esmâ-i Hüsnâya aynalık yapmaktır. Zerreyi, küreyi, çiçeği, sineği, kelebeği, bebeği, kısacası herşeyi plânlı, programlı, düzenli ve sanatlı yaratan Allah, tabiatta sergilediği renk ve ahenk cümbüşüne insanın da uyum sağlamasını istemektedir. Diğer yaratrklar bir noktada buna mecburen ayak uydururlarken, insan iradesiyte, şuuruyla katılacaktır. O halde tertiplilik, düzenlilik, kılık kıyafetteki düzgünlük Cenab-i Hakkın kâinatta tecelli etmekte olan Musavvir, Mukaddir, Cemîl, Mücemmîl gibi isimlerine bir ayna, bir mazhar ve te-celligâh olmaktan ibarettir.
Güzel ve düzgün giyinme insanın kibire, gurura kaptırmasına sebep olmaz. O niyetle olmadfkça kibir ve gurur olmaz. Peygamberimiz (a.s.m.) birgün "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kişi Cennete giremez" buyurduğunda, "İnsan elbisesinin, ayakkabısının güzel olmasını sever" demişler, Resûlullah da şöyle buyurmuşlardı:
"Allah Cemîldir, güzelliği sever. Kibir hakkı beğenmemek, şımarmak ve insanları küçümsemektir."[210][29]
O halde insan hakkı beğenmeme, kılık kıyafetle şımarma, çalım satma, insanlara tepeden bakma gibi bir duruma girmediği sürece Cemîl ismine mazhar olacaktır.
Elbette güzel, tertipli ve derli toplu giyinmenin kibirle alâkası olamaz.Tehlike, herşeyi kılık kıyafette arama şaşkınlığına düşme, onu üstünlük ölçüsü gibi görme, insana gerçek değer veren üstünlüklere, manevî değer ve faziletlere yan bakma, elbiseyle büyüklenme ve gururlanmaya kalkmadır. Allah Resulü, "Allah, kibirli kibirli elbisesini çekip duran kişinin yüzüne bakmaz. O elbise ister helal-dan, isterse haramdan temin edilmiş olsun"[211][30] buyurarak yanlış ve tehlikeli olan giyinmenin büyüklük vasıtası yapılan giyim ve kuşam olduğunu açıkça belirtmişlerdir.
Tehlike kılık kıyafetle gösterişe kaymaktır. Sırf insanlara gösteriş olsun diye, şöhret sevdasıyla güzel giyinen kimse kendini Allah'a değil, insanlara beğendirmeyi düşünme sevdasındadır. Kulu Allah beğenmedikten sonra insanlar beğenmiş kaç para eder? Sonra Allah, insanların'kalbine beğenme duygusunu koyma-sa atlastan, ipekten elbiseler de giyse yine beğenmezler. İbni Ömer'in rivayet ettiği bir hadîs de şöhret için elbise giyenlerin kulaklarını çınlatacak ehemmiyettedir. Hadîse göre böyle bir kimseye, Cenab-ı Hak, Kıyamet Gününde şöhretelbisesi yerine zillet elbisesi giydirecek, sonra da o elbiseyi ateşle alevlendirecektir.[212][31]
Demek ki kibire, riyaya, şöhrete, küfran-ı nimete kaçmadığı sürece güzel, temiz ve düzenli giyinmenin dinimizin açık tavsiye ve emirleri arasında olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Cuma, bayram ve cemaat namazlarına katılırken temiz ve düzenli elbiseler giymenin tavsiye edilişini bunlar arasında saymak gerekir.
Ayrıca güzel giyinmek, "Allah verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmek ister" hadîs-i şerifinde anlatılan hakikate de uygun hareket etmek demektir. Mü'min imkânları ölçüsünde giydiği temiz ve düzgün kıyafetlerle Allah'ın nimetlerine şükretmenin işaretini de taşımış olur.
Bilhassa öze değil kabuğa, ruh yerine şekle, kalbi bir tarafa atıp görünüşe, fazilet yerine kıyafete önem verildiği günümüzde İslâmı temsilde manen görevli olan her mü'minin dilleri ve halleriyle olduğu kadar, kılık kıyafetleriyle de çekici bir platformda olmalarının birçok faydaları vardır. Perişan kıyafetli bir kimse, isterse içinde hazineler taşısın, antipati uyandırmak ve sahip olduğu hakikatlere gölge düşürmekle baş başa kalabilir. İslâmı bütün berraklığıyla sunabilmek için bu hususu da göz önünde bulundurmak gerekir.

154- [1:193, Hadîs No: 258]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle;

Seslerinizi Kur'ânla süsleyiniz.213[32]

.Bu hadîs mü'minleri güzel bir noktaya yöneltmektedir. Gerçek ses güzelliği ancak Kur'ân'la süslenebildiği ölçüde mümkün olur, Kur1 ân âlemlerin Rabbi olan Allah'ın kelâmıdır. Nasıl büyüklerin sözleriyle sözlerimiz değer kazanıyorsa ilâhî kelâmı serpiştirilen ve onunla pekiştirilen sözler o ölçüde kıymet kazanırlar. Şâirin, "Ben sözlerimle Kur'ân'ı övemedim. Kur'ân benim sözlerimi övdü, güzel-leştirdi" dediği gibi sözlerimiz ona dayandığı, ondan kaynaklandığı, ona yer verdiği, ondan bahsettiği ölçüde daha çok değer ve mânâ kazanırlar.
Hadisten Kur'ân okuyarak seslerimizi renklendirmenin yanısıra şarkı, türkü ve hoş olmayan sözler söyleme yerine Kur'ân okuyarak sesleri güzelleştirmenin en önemli yollarından biri olduğunu da çıkarıyoruz. Öyle Kur'ân okuyucuları vardır ki güzel sesleriyle ruhları büyüler, nefisleri etki altına alırlar.

155. [1:194 Hadîs No: 263]
Sa 'sa' el-Müeâşiî rivayet ediyor:

îki çenenin ve iki bacağının arasmdakini koru.214[33]

156- [1:196, Hadîs No: 265]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Baba dostunu gözet; onunla ilişkiyi kesme ki, Allah, nurunu söndürmesin215[34].

157- [1:197, Hadîs No: 267]
îyaz el-Ensârî rivayet ediyor:
Ashabım ve akrabalarım hususunda hakkımı gözetin. Kim onİar ısusunda hakkımı gözetirse, Allah dünyada ve âhirette onu gözetir, im bunu yapmazsa, Allah ondan yüz çevirir. Allah kimden yüz çevi-rse yakasından tutması yakındır.216[35]

158- [1:198, Hadîs No: 269]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Bıyıklarınızı kısaltın, sakalınızı uzatın. Yahudilere benzemeyin.217[36]

159. [1:201, Hadîs No: 276]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Kadınları, eğer denk iseler istedikleri ile evlendirin.218[37]

160- [1:201, Hadîs No: 277]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetim hakkında üç şeyden korkuyorum: **(1)** âlimin hatâsı, **(2)** münâfıkın Kur'ân'i âlet ederek mücâdeleye kalkması, **(3)** kaderin inkâr edilmesi.219[38]

161- [1:202, Hadîs No: 278]
El- Hakim rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim hakkında üç şeyden korkuyorum:
1. Heva ve heveslerinin kendilerini şaşırtması.
2. Mide düşkünlüğü ve şehevânî isteklerine uymaları.
3. Hakikati bilip öğrendikten sonra gaflete düşmeleri.220[39]

162- [1:203, Hadîs No: 279]
Ebû Mihcen es-Sekaft rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim hakkında şu üç şeyden korkuyorum:
1. İdarecilerin zulme sapmaları.
2. Yıldızların tesirine inanmaları.
3. Kaderi inkar etmeleri.221[40]

163. [1:204, Hadîs No: 281]

Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail bana Hüseyin'in Fırat kenarında şehid edileceğini haber verdi.

Hz. Hüseyin Peygamberimizin torunu, Hz. Ali ve Hz. Fâttma'nın oğludur. Peygamberimizin mübarek nesli Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den devam etmiştir. Peygamberimiz bu hadîslerinde Cebrail'in haber vermesiyle bir mû'cize olarak Hz. Hüseyin'in Fırat kenarında şehid edileceğini bildiriyor. Cebrail'in bunu Peygamberimize haber vermesi şöyle olmuştu:
Birgün Cebrail (a.s.) Peygamberimizin yanına gelmişti. Peygamberimiz o sırada Ümmü Seleme validemizin yanındaydı. Ümmü Seleme'ye (r.a.), "Kapıyı üzerimizden kapat, içeriye kimseyi atma" buyurdu. Onlar içerdeykeri Hz. Hüseyin geldi, içeriye girmek istedi. Hz. Ümmü Seleme onu içeriye koymak isteme-diyse de Hüseyin (r.a.) bir fırsatını bulup içeriye daldı ve Resûlullahın kucağına oturdu. Peygamberimiz sevgili torununu öptü, sevdi. Cebrail (a.s.), "Hüseyin'i çok mu seviyorsun?" diye sordu. Peygamberimiz, "Evet, çok seviyorum" buyurdu. Cebrail (a.s.), "İyi ama ümmetin onu şehid edecek" dedi. Peygamberimiz, "Demek onu mü'minler öldürecek?" diye hayretini bildirdi, Cebrail (as.) "Evet" dedi ve oradan ayrılarak kısa bir müddet içerisinde Kerbelâ'dan getirdiği kırmızı ve ıslak bir avuç toprakla geri döndü. Bunun üzerine Peygamberimizin mübarek gözlerinden yaşlar aktı. Cebrail'in getirdiği toprağı da saklaması için Ümmü Seleme'ye verdi.[222][41]
Gerçekten de, Peygamberimizin "Reyhanım" dediği Hz. Hüseyin Hicretin 61. yılında Kerbelâ'da Yezid'in askerleri tarafından hunharca şehid edildi.

164. [1:206, Hadîs No: 282]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bana öyle bir ağaçtan haber verin ki, Müslümana benzesin. Yaprakları hiç dökülmesin ve her an meyve verip dursun. îşte o, hurma ağacıdır.[223][42]

165 [1:209, Hadîs No: 288]
Beyhakî rivayet ediyor: Ümmetimin ihtilafı rahmettir.[224][43]

İhtilaf; anlaşmazlık, uyuşmazlık, farklılık, başka başka olma mânâlarına gelir. Peki herşeycle birliği, beraberliği, kardeşliği, dayanışmayı emreden dinimiz burada ihtilafa nasıl müsaade etmekte, hatta bunu "rahmet" olarak vasıflandırmaktadır?
Görünüşe bakarak hareket edenler ya hadîsi inkâra kalkar veya ihtilaflarına fetva çıkarabilirler. Oysa hadisi bir sarraf gibi ölçen müdakkik islâm âlimleri bur-daki ihtilafı, hakta olmak şartıyla farklı farklı düşünme ve görüşlere sahip olma mânâsında anlamakta ve bunu İslâmın akla verdiği önemin delillerinden birisi olarak saymaktadırlar. Bu ihtilaf, Sünnet-i Seniyye dairesi içerisinde kalmak, bid'atlara dalmamak şartıyla ortaya çıkan birçok hak mezhebin de kaynağını teşkil etmektedir.
Evet, mezheplerdeki farklılıklar birer rahmetten ibarettir. Çünkü herbir mezhep imamı, âyet ve hadîslerdeki muhtemel ve hak mânâlardan birini yakalamış, içtihadını ona göre yapmıştır. Nasıl aynı suyun kimi hastaya göre tıbben faydalı, kimi hastaya göre de zararlı olması akla uygunsa, mezheplerdeki farklı, hatta birbirine ters gibi gözüken içtihadlar da gayet yerindedir.
İslama hizmet maksadıyla ortaya çıkan bütün hak cemaatleri, kalbi inkişaf ettirmeyi ve Sünnet-i Seniyyeyi esas alan bütün hak tarîkatları da aynı çerçeve içerisinde değerlendirebiliriz. Bu ihtilaflar müsbet dairede kaldığı ve birbirlerinin hizmetine mâni olmaya çalışmadıktan, düşmancasına tavırlar içerisine girmedikleri müddetçe faydalıdır. Mektubafta belirtildiği gibi herbir meslek ve grup kendi mesleğinin muhabbeti uğruna başkalarının tahrip ve iptaline çaJışmamalı-dır. Bir taraftan kendi mesleğinin tamir ve revacına çalışırken, diğer taraftan da başkalarının ikmal ve ıslahına gayret göstermelidir. Tâ ki müsbet dairede kalabilsin. Garazkârâne, düşmancasına birbirlerinin tahribine çalıştıkları zaman ise menfî bir ihtilaf sergilemiş olurlar. Birbirleriyle boğuştukları için müsbet hareket edemezler. Bu ise hadisin nazarında reddolunmuştur.
Hak ve hakikat namına olan fikirlerin çarpışması da maksat ve esasta birleşmekle birlikte metodda ihtilaf eder. Böyle bir fikir çarpışması sonunda hakikat bütün yönleriyle ortaya çıkmış, hakka ve hakikate hizmet edilmiş olur. Fakat ta-rafgirâne ve garazkârâne firavunlaşmış nefis hesabına, kendini beğenme ve şöhrete düşküncesine yapılan fikirlerin çarpışmasından ise hakikat kıvılcımları değil, aksine fitne ateşleri çıkar. Çünkü maksatta ittifak gerekirken, böylelerinın fikirlerinin yeryüzünde dahi birleşme noktası bulunmaz. Hak namına olmadığı için, sonsuz derece ifratla gider. Tamiri mümkün olmayan bölünmelere sebep olur.[225][44]

166. [1:212, Hadîs No: 289]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
İdarecinin hediye alması haramdır. Hâkimin rüşvet alması da küfürdür.[226][45]

Bir memlekette huzurun, sulhun devam edebilmesi için o memlekette adaletin hükmetmesi şarttır. Adaletin bulunduğu yerde zayıflar ezilmez; hak ve hu-kuklannı koruyabilir, çiğnenmişse haklarını alabilirler. Güçlü de hak ve hukuku çiğneme cesareti gösteremez. Gösterse bile cezasını bulur. Bu durumu bilen diğer güçlüler koiay kolay haksızlık yapma cür'eti gösteremezler, işte Hz. Ömer, adaletin bu ve buna benzer faydaları içindir ki, "Adalet mülkün temelidir" demiştir.
Adaletin ayakta kalabilmesi için ise idarecilerle hâkimlerin tarafsızlıkların! yi-tirmemeleri gerekir. İdarecinin hediye alması tarafsızlığını yitirmesine vesîle olur. Bu da haksızlıklara götürür. Sonuçta zâlimler keyif sürer, mazlumlar inler; cemiyetin tadı kaçar.
İdareci de, hâkim de hediye, rüşvet gibi çıkar sağlayacak şeylerden uzak kalmalıdırlar ki, suçlu en yakınları da olsa, güçlü kuvvetli de olsalar hak ile hükmedebilsinler. Böylece adalet tecelli edebilsin. Hâkimin rüşvet alması demek haksız tarafa meyletmesi, taraftar olması demektir ki, adaletin sarsılmasını, ayaklar altına alınmasını netice verir. Hadiste bu "küfür" olarak nitelendirilmiştir. Buradaki küfür, inanç noktasından küfür değil, büyük nankörlük, küfran-ı nimette bulunmak, nimeti hiçe saymak demektir. O hareket helâl kabul edilmedikçe küfre girilmiş olmaz.

167. [1:213, Hadîs No: 291]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kader hakkında bilir bilmez konuşmak, ümmetimin âhirzaman-daki kötülerine bırakıldı.[227][46]

Olacak herşeyin olmadan önce tâ ezelde Allah tarafından bilinip yazılması hâdisesine kader denir. Kıyamete kadar olacak her şey kader ile takdir edilmiştir. Bu, Allah'ın sonsuz ilminin eseridir.
Allah kuluna bir cüz'î irade vermiş, iyi ve kötü yolları göstermiş, sonucuna katlanmak şartıyla istediğini seçebileceğini bildirmiştir. Kuf iyi ve kötü neyi isterse Allah onu yaratır.
Meselenin özünü bilmeyenler, "Allah benim kaderime ne yazmışsa o olur" deyip işledikleri kötülüklerden ötürü kaderi suçlamaya kalkarlar. Allah, 'Yapmayın" dediği birşeyi kulunun kaderine yazmışsa, kul istediği için yazıyor. O halde suçlu kader değil, o suçu işleyen kimsedir.
Kaderin önceden bilinmiş olması kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Bilmek değil, yapmak suçtur. Sonra Allah yazmış olduğu için biz yapmıyoruz. Biz yapacağımız için—Allah geçmişi ve geleceği bilen sonsuz ilmiyle görmüş, bilmiş ve— yazmıştır.
Kaderin bir de ıztırarî kısmı vardır ki bu tamamen bizim irademizin dışında gerçekleşmektedir. Boyumuz, rengimiz, falan anne ve babadan meydana gelmemiz gibi hususları bunlar arasında sayabiliriz. Bunlarda bizim irademizin müdahalesi yoktur. Herşeyi plânlayıp düzenleyip yaratan Allah'tır. Ve bu yaratışında da sayısız hikmetler vardır. İnsana düşen ise bu hikmetleri görmek, göremese bile "Bunda da Allah'ın birçok hikmetleri vardır" deyip rıza göstermektir. "Niçin şöyle olmamışım; böyle yaratılsaydım?" gibi sözler kadere itiraz etmek demektir.
Yine irademiz dışında başımıza gelen bir kısım belâ ve musibetler vardır ki; bunları da sabır, teslimiyet ve olgunlukla karşılamak, "Mevla görelim neyler, neylerse güze! eyler" demek kadere îmanın gereğidir. Böyle davranmayıp da "Bu belâ da beni nereden buldu?" diyerek isyana girmek, belâ vereni görememek büyük bir gaflettir. Böyle davransa da insanın eline hiçbirşey geçmez. Çünkü kadere itiraz eden rahmetten mahrum kalır, başını örse vurur kırar
Kısaca böyle bakılması gereken kader konusunda ne yazık ki, yukarıda da misâllerini verdiğimiz gibi, önüne gelen herkes, bilir bilmez, ileri geri konuşabilmektedir. Oysa bu da bir ihtisas işidir. Ev yaptırırken mühendisi, hastalık ânında doktoru, hem de mütehassısını arayan insan îmanla ilgili hassas bir meselede niçin bilen birisine sormaz?
İşte Peygamberimiz (as.m.) işi ehlinden sormayıp gerçeğini öğrenmeyip bu konuda ileri geri söz eden kimselerin ümmetinin âhirzamandaki kötüleri olduğunu bildirmektedir.

168. [1:214, Hadîs No: 294]
Âmir bin Rebiâ'dan (r.a.) rivayetle:
Uhrevî ticârette en çok zarar eden kimse, dünyevî âmellerine ılaşmak için kendisini yiyip bitiren, arzularına kavuşma konusunda ;aman kendisine yardım etmeyen, azıksız olarak dünyadan ayrılan 'e elinde kendisine mazeret

olabilecek hiçbir delil bulunmadığı bir ıalde Allah'ın huzuruna çıkarılan kimsedir.[228][47]

169- [1:215 Hadîs No: 295]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor;
Ümmetim hakkında en çok şu hususlardan korkuyorum: Şişmanlık, uykuya düşkünlük, tembellik ve îman zayıflığı.[229][48]

170- [1:216, Hadîs No: 298]
Muaz b. Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Dininde ihlâslı ol ki, az bir amel bile sana kâfi gelsin.[230][49]

171-[1:217, Hadîs No: 299]
Dahhak bin Kays rivayet ediyor:
Yaptığınız amelleri sırf Allah rızâsı için işleyiniz. Çünkü Allah sadece kendisi için yapılan amelleri kabul eder.[231][50]

172. [1:218, Hadîs No: 300]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'a ihlasla ibâdet ediniz. Beş vakit namazınızı kılın. Gönül hoşluğu ile malınızın zekâtını verin. Ramazan orucunuzu tutun. Harcınızı yapın ki, Rabbinizin Cennetine giresiniz.[232][51]

Hadîste ihlasla yapılan ibadetin önemi üzerinde durulmaktadır. Bilindiği gibi ibadet Allah'ın emirlerini tutmak, yasaklarından kaçınmaktır. Beş vakit namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler ise ibadetin ilk sıralarında yer alırlar. Hadiste özellikle bunların zikredilmiş olması, bunların ibadetler arasında ne kadar büyük bir yer tuttuğunu göstermektedir.
Kıldığı namazı, tuttuğu orucu, verdiği zekâtı, yaptığı haccı sırf Allah emrettiği için yapan, başka hiçbir menfaat gözetmeyen insan, ihlasla ibadet yapmış demektir ki bunun mükâfatı Cennettir. Aksi halde menfaat kaygısı ve gösteriş düşüncesiyle yapılan ibadetler, ne kadar çok olursa olsun makbul değildir ve insanı Cehenneme gitmekten kurtaramaz.

173- [1:219, Hadîs No: 302]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Benden sonra Ehl-i Beytimin hakkını gözetiniz[233][52].

174- [1:221, Hadîs No: 304]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Emrinizin altındaki hizmetçileriniz kardeşlerinizdir. Onları emriniz altına veren Allah'tır. Öyle ise kimin emri altında bir kardeşi varsa, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Gücünün yetmediğini kendisine yüklemesin; bunu yaptığı takdirde ona yardımcı olsun.[234][53]

175- [1:221, Hadîs No: 305]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey, ağzı iyi laf yapan münafıktır[235][54].

176- [1:222, Hadîs No: 306]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetim hakkında ençok korktuğum şey nefsin isteklerine uymak ve ölümsüzlük hayâlidir.[236][55]

177- [1:223, Hadîs No: 308]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Sana birşey emânet edene emânetini ver. Sana hıyanet edene hıyanet etme.[237][56]

Bahsi geçen hadîs gibi, Resûlullahın birçok altın sözleri vardır ki, insanı ideal insanlık ufkuna, faziletin zirvesine yöneltmektedir. Resûlullaha uymayı hayat gayesi edinmiş insanlar bunu bir hedef olarak görür, davranışlarını ona göre ayarlamaya çalışırlar. Sûreten medenî, fakat dinde lâkayd olanlarla manen insanlıktan uzaklaşmış insanlar huzursuzluktan kurtuluş reçetelerini de Resûlulla-hin bu ve buna benzer tavsiyelerinde bulabilirler. Gerçekten binbir türlü sıkıntılar içerisinde kıvranan, ruhen bunalan, büyük bir manevî açlık içerisinde olan insanlığın can ü gönülden arzuladığı insanlık modelini Resûlullahın emir ve tavsiyelerinde görmemek mümkün değildir.
İşte Resûlullah bu öğütlerinde bize güvenenin güvenini sûistimal etmememizi, birşey emanet edenin de emanetini gereği gibi koruyup zamanı geldiğinde iade etmemizi emrediyor. Hadisteki fazilete teşvik bu kadarla da kalmıyor, hıyanet edene dahi hiyanette bulunmamayı içine alıyor. Bunu yapabilmek her ne kadar zor ise de mü'min bunu yapmakla mükelleftir. Çünkü rnü'min olmanın gereği budur.
Herkes bilmelidir ki mü'min her haliyle güvenilir İnsandır, kendisine hıyanet edilse bile hıyanet etmeyen insandır. Öyle olmalıdır. Kalbine iyiliği, doğruluğu, fazileti nakşetmiş, ruhuna her türlü güzel huyu yerleştirmiş mü'minin hayatında elbette hıyanetin yeri olamaz. Resûlullahın emri de budur.
Hıyanet edenin büyük bir günah işlediği açıktır. Eğer "O hıyanet etti. Bunu karşılıksız bırakmayacağım" deyip hıyanete kalkmak, ateşe körükle gitmekten farksızdır. Bir günah da hıyanetle kendisi işlemiş olur. Oysa hıyanete hiyânetle karşılık vermeyen günaha girmemekte, muhatabı günahıyla baş başa bırakmaktadır. Bu tarz hareketler kötülüklerin kökünü kazımanın da en kestirme yollarından biridir. Muhatabı pişmanlığa da yöneltebilir.

17 8. [1:224, Hadîs No: 309]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın sana emrettiği farzları işle ki, insanların ençok ibâdet edenlerinden olasın. Sana yasakladığı haramlardan sakın ki, insanların en takvâlılarından olasın. Senin için takdir ettiği kısmetine râ-zi ol ki, insanların en zenginlerinden olasın.[238][57]

179- [1:224, Hadîs No: 310]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı.[239][58]

180- [1:225, Hadîs No: 311]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Çocuklarınızı şu üç haslet üzere terbiye ediniz: Peygamberinizin sevgisi, onun Ehl-i Beytinin sevgisi ve Kur'ân okumak. Çünkü Kur1 ân okuyanlar, Allah'ın Arşının gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde, peygamberler ve asfıyalarla beraber Arşın gölgesinde bulunacaklardır.[240][59]

181- [1:226, Hadîs No: 313]
Osman Bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:
Alırken, satarken, borcunu öderken ve borcunu isterken yumuşak davranan kişiyi Allah Cennetine koysun.[241][60]

182. [1:226, Hadîs No: 313]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Gücünüz yettiği müddetçe Müslümanlara suç kesin olarak sabit-leşmedikçe ceza vermemeye çalışın. Müslüman için en küçük bir çıkış yolu bulduğunuzda onu serbest bırakınız. Çünkü idarecinin affetmede yanılması, ceza vermede yanılmasından daha hayırlıdır.[242][61]

183- [1:228, Hadîs No: 316]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'a duanızın kabul edileceğine kesinlikle inanmış olarak duâ edin. Şunu da bilin ki, Allah kendisinden gafil ve başka işlerle meşgul bir kalbin duasını kabul etmez.[243][62]

184. [1:229, Hadîs No: 318]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: ....
Ölülerinizi salih kimselerin arasına gömün. Çünkü tıpkı dirinin kötü komşudan sıkıntı çektiği gibi ölü de kötü komşudan sıkıntı çeker.[244][63]

185. [1:232, Hadîs No: 323]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Cehennemliklerin en az azap görenine ateşten iki ayakkabı giydirilir. Ayakkabıların sıcağından beyni kaynar.[245][64]

186. [1:232, Hadîs No: 324]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Cennetliklerin en aşağı derecesinde olanına seksen bin hizmetçi, yetmiş iki huri verilir ve kendisi için inci, zeberced ve yakuttan Câbi-ye ve Sana arası genişliğinde bir çadır kurulur.[246][65]

187- [1:234 Hadîs No: 327]
Sehl bin Hüneyf rivayet ediyor:
Sohbet toplantılarının hakkını Allah'ı çok çok zikrederek, yolunu kaybedenlere yol göstererek ve harama bakmayarak ödeyiniz.[247][66]

188. [1:234 Hadîs No: 328]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Azimeti uygulayın. Ruhsatı da kabul edin. İnsanların ayıp ve kusurlarıyla uğraşmayın ki, şerlerinden emin kalasınız;[248][67].

İslâmın en önemli özelliklerinden biri de kolaylık dini oluşudur. Bütün emir ve yasaklarında bunu görmek mümkündür. Bu hadîslerinde de âlemlere rahmet olarak gönderilen Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz (as.m.) bu konuda bize bir ölçü vermektedir.
Hadîste geçen azimet, takva olanı seçme, dinî vazifeleri hiçbir özür ileri sürmeden usûlüne uygun şekilde, mükemmel bir tarzda yapma mânâsına gelmektedir. Ruhsat ise bu husustaki izin ve müsaadedir. Meselâ Ramazan'da yolculukta oruç tutmak azîmet, sonra tutmak üzere yemek ise ruhsattır. Bunlar gibi daha birçok örnekler vardır ki, dinimizde ibadetlerin bir azîmet, bir de ruhsat yönü olduğunu göstermektedir.
İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) mümkün olduğunca azîmeti uygulamaya çalışmamızı, yeri ve zamanı gelince de ruhsata uymamızı öğütlemektedir. Azî-mete uymak şüphe yok ki kuvvetli bir îmanın, takva üzere davranmanın neticesidir. Ama bazan şartlar öyle gerektirir ki, ruhsata da uymak icap edebilir. O zaman da uyulmalıdır.
Şahsımız için azîmete uyma gayreti içinde olabiliriz. Ama başkalannı azimete zorlama yoluna gitmemeliyiz. Azîmetfe birlikte ruhsatı da göstermeliyiz. Hatta bazan azîmet yerine ruhsatı göstermek daha yerinde bir hareket olabilir. Bilhassa dirîe yeni ısınma ve bağlanma yolunda olan kimselere ruhsatlar gösterilmelidir ki, ürküp kaçmasınlar.
Hadîsin ikinci bölümünde bir ahlâkî esasa dikkat çekilmiş, insanların ayıp ve kusurlarıyla uğraşmama öğütlenmiş, uğraşıldığında serlerine maruz kalabileceğimize dikkat çekilmiştir. Zaten başkalarının kusur ve hatalarıyla uğraşmak, onları kurcalamak, dile dolamak olgun bir mü'mine yakışacak bir davranış değildir. Neticesini düşünmeyip dedikoduya başvurmak, önüne gelene başkalarının hata ve kusurlarını sayıp dökmek ancak îman zayıflığının ürünü olabilir. Böyle kimseler karşt tarafın kötülüğüne de ister istemez hedef olmakta, tatsız hâdiselerin çıkmasına sebep olabilmektedirler. Aleyhinde konuşulduğunu duyan kimse nefsine hâkim olamayan y/eya anlatılanları hazmedeyen bir tipse yapılanlar karşılıksız bırakmayacaktır. En azından kötü söz ve kırıcı davranışlarla karşılık verecektir. Bunların hiçbirisi arzu edilecek davranışlar değildir. Resûl-ü Ekrem (as.rn.) mü'minin değerini düşürecek durumlara düşmemesi için bu hadislerinde gerekli îkazları yapmıştır.
Mü'mine yaraşan kusur ve hataları sayıp dökmek değil, usûlüne uygun olarak ıslahı için çalışmaktır.

189[1:235 Hadîs No: 330]
Vâlid Ebu'l-Ahvaz rivayet ediyor:
Allah sana bir mal verdiğinde Allah'ın sana olan nimet ve kereminin izleri sende görülsün.[249][68]

Allah âhiret nimetlerini olduğu gibi dünya nimetlerini de rnü'min kulları için hazırlamıştır. Mü'min, imkânları ölçüsünde bunlardan istifade edecektir. Bol imkanlara sahip olup da fakircesine bir tavır ve yaşayış sergilemek dince istenen bir davranış değildir. Bolluk israf etmeyi gerektirmediği gibi, meşru dairede onlardan istifade etmeye de engel değildir. Şükretmek ve harama girmemek şartıyla yeme, içme, giyme gibi konularda o nimetlerin eserini üzerimizde gösterebilmeliyiz. Allah'ın bizden istediği budur.

Bir vaazında fakir kılıklı birisini gören İmam-ı Azam adamın haline acımış, topluluk dağılırken onu bir kenara çekip cebinden çıkardığı bir parayı uzatıp, "Şunu al da kendine bir elbise diktirirsin" demiş. Parayı reddeden adam, "Ey imam, ben zenginim. Şu kadar malım mülküm var. Sağolun ihtiyacım yok" deyince, İmam-ı Azam Peygamberimizin bu hadisini hatırlatarak, Allah'ın verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmek istediğini belirtmiştir.
Mal nimeti herşeyden önce şükrü gerektirir. Bu da zekât, sadaka ve hayırlarla gerçekleşir. Çünkü her nimetin şükrü kendi cinsinden ve Allah'ın belirttiği şe-kiide kullanmakla olur. Buna göre kulun meşru dairede güzel ve tertipli giyinmesi, Allah'ın nimet ve kereminin izlerini üzerinde sergilemesi de bir şükürdür ve Allah'ın hoşlandığı davranışlardandır. Bu aynı zamanda ihtiyaç sahiplerinin kendisine ihtiyaçlarını arzetme cesaretini de verir. Aksi halde ihtiyaç sahibi kimse onu derdine derman olacak makamda görmez ve ihtiyacını arzedemez.
Bununla birlikte kişi gurur ve kibire de girmemeli, sahip olduğu herşeyi Allah'tan bilerek şükretmelidir. Nasıl maharetli ve cömert bir terzi bir elbiseyi bizzat dikip hediye olarak birisine giydirse, ona "Ne kadar güzelleştin" denilse, "Hayır, ne güzelliği, güzellik bunun neresinde?" dese bu bir nankörlük olur. Aksine, "Benim gibi güzel var mı?" dese gurura girmiş olur. "Evet ben güzelleştim. Ama bu güzellik benim eserim değil, bana elbiseyi diken, giydiren terziden geliyor" dese hem teşekkür etmiş, tahdis-i nimette bulunmuş, hem de tevazuyla şükrü birleştirmiş olur. Bunun gibi Allah'ın ihsan ettiği nimetlerin izleri üzerimizde görülmeli. Bunları ne inkâr etme yoluna gitmeli, ne de onlarla gurur ve kibire kapıl-malıyız. Hepsini Allah'tan bilmeli, şükretmeli, tahdis-i nimette bulunmalıyız.

190- [1:235 Hadîs No: 332]
Yezid bin Zuâme ed-Dabbi rivayet ediyor:
Biri diğeri ile dostluk kurduğunda ismini, kimlerden olduğunu sorsun. Çünkü bu sevgiyi daha çok artırır.[250][69]

191- [1:237, Hadîs No: 336]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz iki Müslüman arasında hüküm verme imtihanına tabi tutulduğunda öfkeli iken karar vermesin. Bakışta, oturmada ve işaret etmede onlara karşı eşit davransın.[251][70]

Yüce Rabbimiz İslâmı inançta, ahlâkta, sosyal hayatta gerçek adaleti temin etmek için indirmiştir. Kur'ân-ı Kerim'inde, devamlı olarak adaletli olmayı, adaletin temin ve tesisini emreder. Kur'ân'ın dört ana esasından birisi adalettir. Diğer üç esas ise Allah'ın birliği inancı, peygamberlik müessesesi ve öldükten sonra dirilmedir. Kur'ân-ı Kerimde adaletle ilgili olarak şöyle buyurulur:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir.[252][71]
Adaleti emreden dinimiz, adalete gölge düşürecek, adaletin tecellîsine olumsuz yönde tesir edecek hususları ise yasaklamıştır. Meselâ bunlardan birisi, şâhitliğin doğru yapılması, yalan şahitlikten kaçınılmasıdır. Yüce Rabbimiz annemizin, babamızın, akrabamızın, hatta şahsımızın aleyhine dahi olsa adalet üzere olmayı, Allah için şahitlik etmeyi emreder.[253][72]
İşte Peygamberimiz de yukarıdaki hadislerinde adaletin tecellisine menfi yönden tesir edeceğinden kendisinden hüküm vermesi istenilen kimselerin öfkeli iken hüküm vermemelerini; bakışta, oturmada, ses tonunda ve işarette dâvâlıyla davacıya eşit davranmalarını istemektedir. Dâvâlı rütbece büyük biri, hattâ devlet başkanı da olsa, hâkimin onunla dâvâcı arasında eşit davranması gerekir. İslâm târihi bunun güzel örnekleriyle doludur. Burada bunlardan sadece bir tanesini misâl olarak verelim:
Her nasılsa halife Hz. Ömer'le büyük Sahabîlerden Übey bin Ka'b (r.a.) arasında bir anlaşmazlık çıkmıştı. Meseleyi kendi aralarında halledemeyince, Zeyd bin Sâbit'i (r.a.) hakem seçip ona gittiler, "Aramızda meseleyi halletmen için sana geldik" dediler.
Hz. Zeyd bir minder serdi, Halifeyi yanına oturtmak istedi, "Ey Mü'minlerin Emiri, şöyle buyurun" dedi.
Hz. Ömer hiddetlendi. Oraya bir dâvanın halli için gitmişti. Hâkim ise kendisini yakınına davet ediyordu. Bunu bir tarafgirlik olarak değerlendirdi ve şöyle dedi:
"Bu, şimdi vereceğin hükümde yaptığın ilk adaletsizliktir. Ben dâvâlımla beraber oturmak istiyorum."
Hz. Ömer dâvâcı değil, dâvâlıydı. Aleyhindeki iddiayı da kabul etmiyordu. Dolayısıyla yemin etmesi gerekiyordu. Dâvâcı Übey (r.a) ondan yemin etmesini istedi.
Hz. Zeyd, Hz. Ömer'in mevkiini nazara alarak Hz. Übey'e, "Hz. Ömer'i yeminden affet. Halifenin dışında başka birisi için böyle bir teklifte bulunmam" diye ricada bulundu.

Hz. Ömer yine hiddetlendi. Hz. Übey'in teklifi üzerine yemin ettikten sonra şöyle dedi:
"Ömer ile herhangi bir Müslüman arasında eşit muamele yapmadıkça Zeyd'e dâva götürülmemelidir."

192. [1:239 Hadîs No: 340]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz ailesine yaklaştığında örtünsün. Vahşî eşeklerin soyunuk-luğu gibi soyunmasın.[254][73]

193- [1:240, Hadîs No: 343]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Üzerimden beni Allah'a yaklaştırmayacak bir gün geçerse o günde benim için bereket yok demektir.[255][74]

194. [1:241 Hadîs No: 344]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Birinize hizmetçisi yemeğini getirdiğinde o yemeği hazırlama zahmetini ve dumanını o çekmiştir. Öyle ise yanma yemeğe oturtsun. Şayet oturtmayacaksa hiç olmazsa ondan bir iki lokma versin.[256][75]

195- [1:241 Hadîs No: 345]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Size bir topluluğun büyüğü geldiğinde ona ikram edin.[257][76]

196- [1:243, Hadîs No: 346]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Biri sizi ziyarete geldiğinde ona ikram edin.[258][77]

İnsanî özelliklerden biri de misafirle, ziyaretçiyle ilgilenmektir. İster tanıdık olsun, ister tanımadık olsun ziyaret etme lûtfunda bulunup gelen kişiye gereken değeri göstermek, onunla ilgilenmek, imkânı ölçüsünde ikramda bulunmak her-şeyden önce bir görgü kâidesidir, fazilettir, olgunluğun ifadesidir. Bunu Resûlullahın bir tavsiyesi olarak yapmak ise aynı zamanda sünnete uyma mânâsı taşır ki, o insanî hareketi ibadete dönüştürür, sevaplı hale getirir.
Kendisine değer verilen, hali hatın sorulan, ilgilenilen, ikramda bulunulan ziyaretçinin ziyaret ettiği kişiye karşı muhabbeti artar, ona daha sıkı bağlanır. Değer verilmediği zehabına kapılan kimse ise onunla ilgili meselelere de lâkayd kalabilir. Birbirleriyle sıkı irtibat halinde bulunmaları gereken Kur'ân hizmetkârları için ise bu prensip daha büyük bir önem taşır.

197- [1:243 Hadîs No: 347]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Size ahlâkı ve dindarlığını beğendiğiniz biri kız istemeye geldiğinde onu evlendirin. Bunu yapmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük bozgunculuk çıkar.[259][78]

Dinimizde, nikâh emredilmiş ayrıca nikâhın kolaylaştırılması istenmiştir. Peygamberimiz bununla ilgili olarak bir hadislerinde nikâh karşılığında ödenen mehrin az olmasını kadının hayırlılığından saymış,[260][79] başka bir hadislerinde de nikâhın hayırlısının kolayı ve külfetsizi olduğunu bildirmiştir[261][80]
Peygamber Efendimiz (as.m.) devrindeki tatbikata baktığımızda da bu hususun göz önünde bulundurulduğunu görürüz. Gençlerin gayr-i meşru yollara düşmemeleri için nikâhı kolaylaştırmış, hiç parası olmayan Sahabîleri yuva sahibi yapmıştır.[262][81] Yukarıdaki hadislerinde de Peygamberimiz (as.m.) Müslümanlara kendilerinden kız isteyen dindar kimselere kızlannı vermelerini tavsiye etmiş, böylece evliliğin kolaylaştırılmasını istemiştir.
Çünkü, evlilik müessesesinin kuruluşu zoıiaştınlır, bekârlık ve sefahat hayatı yaygınlaşırsa, fitne ve fesat çıkar, ahlâksızlık kol gezer. Bu ise cemiyet hayatını alt üst eder. Bunun içindir ki, cemiyeti yıkmak isteyenler, bilhassa Müslüman ülkelerde nikâh yolunu kapatmak için fuhşu yaygınlaştırmakta işe başlarlar. Bediüzzaman Hazretlerinin bununla ilgili şu sözleri çok manidardır:
"Bu zamanda zındıka dalâleti, İslâmiyete karşı muharebesinde nefs-i emmâ-renin [kötülüğe sevkeden nefis] planıyla, şeytanın kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi yarım çıplak hanımlardır ki, açık bacağıyla, dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuşhâne yolunu

genişlettirmeye çalışarak, çokların nefislerini birden esir edip, kalp ve ruhlarını kebâir [büyük günah] ııe yaralı yortar."263[82]
Öyle ise geçinebilecek asgarî gelire sahip dindar kimseler, kendilerinden kızlannı istediklerinde kız velileri fakirliklerine ve mevkiilerine bakmaksızın onlan evlendirm elidirler.

198. [1:244, Hadîs No: 350]
îbni Mes'ûdfr.a.) rivayet ediyor:
Komşun seni "İyi" diye överse sen iyisin, "Kötü" diye yererse, sen kötüsün.264[83]

199. - [1:244, Hadîs No: 351]
İki kişi aynı anda seni davet ederse kapısı en yakın olanın davetini kabul et. Çünkü o, daha yakın komşudur. 265[84]

200-299

200. [1:245, Hadîs No: 352]
İbni Abbos'tan (r.a.) rivayetle;
Alim ile âbid [çok ibâdet eden] Sırat köprüsünde bir araya geldiklerinde âbide, "Cennete gir ve yaptığın ibâdetler sayesinde nimetlerinden istifade et" denilir, Âlime de, "Burada bekle ve istediğin kimse için şefaat et. Çünkü sen kime şefaat edersen kabul edilir" denir. Bunun üzerine âlim, peygamberler gibi şefaat makamına geçer.266[85]

201 - [1:245, Hadîs No: 353]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulunu severse ona musibet verir ki, duâ ve niyazını işitin.267[86]

202. . [1:246, Hadîs No: 355]
Katade bin Nu'man'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulunu severse, hastanıza su vermediğiniz gibi, dünyanın haram lezzetine karşı ona perhiz tutturur.268[87]

Kul, İhlasla hareket ettiği zaman Allah'ın rızasını kazanır. Rızasını kazanan kullarına da Allah'ın birçok lütuf ve ihsanları vardır. Bunlardan biri de onu haramlardan korumasıdır. Nasıl hasta hastalığı îcabı suya ihtiyaç duymaz, böyle kimseler de harama karşı soğuk davranır, nefret eder, Allah'ın yardım ve inaye-tiyle korunmuş olurlar.
Allah'ın sevdiği kullarına böyle bir nimet vermesi imtihan sırrına ters düşmez. Aksine lâyık hale geldikleri için nimeti âdeta celbederler.
Aslına bakılırsa haram hiç de aklı başında olan insanın iltifat edeceği bir husus değildir.
Haramlardan uzak kalmayı alışkanlık haline getiren kişi Allah'ın sevgisini kazanmış olur. O sevginin verdiği lezzet, haramlardaki lezzete tenezzül ettirmaye-cek büyüklük ve yüceliktedrr.
Sonra haramlardaki lezzet tercih edilebilecek Özellikte de değildir. Ona kavuşmanın verdiği birkaç dakika veya saatlik lezzet peşinden gelen saatlerce, günlerce hatta yıllarca sürecek acı ve ızdırap yanında çok küçük kalır. Akıl için ona yönelmeye hiçbir gerekçe kalmaz.
Meselâ insan akıl yerine hislerini dinleyip onlara mağlup olup sefahete dalar, içki içer, kumar oynar, kendine hâkim otamayı p ya kavga eder, ya adam öldürür, ya bir kaza yapar, hayatı yıllar süren ızdıraplı bir hapis, çileli bir hastahane hayatı veya mezaristanda noktalanır. Tatlı hayatını acı ve acınacak hale çevirir.
Veya kendini haram bir sevgiye kaptıran kişi ya kıskançlık, ya ayrılık ya da mukabele görmeme elemi gibi birçok elemlerle karşı karşıya kalır. Lezzetinden çok acılar tadar. Ömrünü sûistimal ettiği için ya hastahanelere, ya taşkınlıklarla hapishanelere düşer. Kalbi ve ruhu gerçek gıdasını bulamadığı için sıkıntılar içinde boğularak kendini ya meyhaneye, ya sefahet yuvalanna atar, ya da rne-zaristanı boylar. Allah'ın verdiği emanete hıyanet etme ise işin daha başka bir yönüdür.
Evet, şükrü yorine getirilmeyen, iffet ve namus ve itaat içerisinde geçirilmeyen, gayr-ı meşru dairede harcanan bir ömür, sıkıntı ve ıztıraplaria doludur. Görünüşte belki kısa ve geçici bir zevk verir. Tıpkı zehirli bir bal gibi. Başta biraz lezzet tattırır, fakat peşinden gelen o zevk ve lezzetten çok daha fazla acılar, üzüntüler, kederler hayatı zindana döndürür. Çünkü insanda aktl olduğu için geçmişini de, geleceğini de düşünmek zorundadır. Her iki taraftan da elemler ve lezzetler alabilir. Hayvan ise böyle mi? O ne geçmişini, ne geleceğini düşünebi-

lir. Ne geçmişten acılar, ne de gelecekten endişeler, korkular hisseder. Lezzetini tam alır. İnsan ise böyle değildir. Geçmişte başından öyle acıklı hadiseler geçmiştir ki onları düşündükçe zevkleri kaçar, geleceği ise nice endişelerle doludur, sayısız dertleri ve sıkıntıları vardır. Onun için o anki lezzeti bile bütün bütün kaçar. Hayattan zevk ve lezzet alma noktasında bir hayvana dahi yetişemez.
Eğer îman hayata hayat olsa, meşru dairedeki zevk ve lezzetlerle yetinilse o zaman geçmiş de, gelecek de îman nuruyla aydınlanır, ruh ve kalb mânevi zevklerle dolar.
Evet, hayatın gerçek zevk ve lezzeti helal dairededir. Sonra helal dairesi geniştir, keyfe kafidir.
Bu gerçekler göz önüne alındığında harama girme ihtiyacı kalmayacaktır. Böyle oiunca da Allah'ın sevgili kulu olmamak için hiçbir sebep yoktur. Artık kul harama ihtiyaç duymaz, ondan nefret eder hale gelir.

203- [1:246, Hadîs No: 356]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulunu sevdiğinde onun sevgisini meleklerin kalbine kor. Bir kuluna da buğz ederse nefretini meleklerin kalbine kor. Sonra sevgisini de, nefretini de insanların kalblerine atar.[269][88]

204. [1:247, Hadîs No: 358]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz din kardeşini sevdiğinde bunu kendisine bildirsin.[270][89]

205. [1:248, Hadîs No: 360]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz Rabbiyle konuşmak istiyorsa Kur'ân okusun.[271][90]

Bir dünya veya bir maneviyat büyüğüyle görüşmek, sohbetinde bulunabilmek için nice masraf ve sıkıntılara katlanıp ziyaretlerine gittiğimiz az olmamıştır. On-iarla bir arada bulunmak, tatlı sohbetlerine katılmak bize unutulmaz dakikalar yaşatmış, o zevkli anları ömrümüz boyunca unutamamış, hatırlayıp durmuşuzdur.
Bir Hz. Ömer'in, bir Hz. Ali'nin, bir Resûl-ü Ekremİn sohbetinde bulunabilsey-dik, aşk ve şevkle koşmaz, yollarına bütün varlığımızı feda etmez miydik?
Peki ya Ailah ile sohbet etme, Onunla konuşabilme, mukaddes kelâmını din-leyebilme imkânımız olsaydı canla başla, herşeyi bırakıp ona koşmaz mıydık? Bu uğurda herşeyimizi feda etmez miydik?
Yukardaki hadis-i şerif her mü'minin can ü gönülden arzuladığı, fakat yollarını bir türlü bulamadığı bu imkânın çok önemli bir yolunu göstermektedir. Hadiste belirtildiğine göre, Yüce Rabbimizin kudsî kelâmı Kur'ân-ı Kerîmi okumak Ce-nâb-ı Hakla bir nevi konuşmak, sohbet etmek mânâsına gelmektedir.
Allah'ı bilen, herşeyini borçlu olduğu yüce Rabbinin kelâmını zevkle ve şevkle okumak için elinden gelen gayreti sarfetmekten çekinmeyecek, Onun kelâmını ezberleme, huşu ve tefekkürle okuma, tefsirlerini inceleyerek anlamaya çalışmayı vazgeçilmez bir vazife olarak görecektir.
O halde Kur'ân okurken, sanki Allah'la sohbet ediyormuşuz gibi bir edeb takınmak, Rabbimizin ne buyurduğunu anlamaya gayret etmek ve uygulamaya çalışmak gerekir.

206- [1:248, Hadîs No: 361]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişi ile dostluk kurduğunuzda, onunla münakaşa etmeyin, birbirinize kötülük yapmayın. Onu başkasına sormayın. Çünkü ona düşman olan birisine rast gelebilirsiniz. O da onda olmayan birşeyi söyler de aranızı bozar.[272][91]

207- [1:248, Hadîs No: 362]
Ka'b (r.â.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişinin Allah katındaki derecesini öğrenmek istiyorsanız, bulunduğu topluluktan kalktığında veya öldükten sonra arkasından yapılan övgülere bakınız.

İyi insanlar altın ve elmas gibidirler. Değerleri herkesçe bilinir. Öyle güzel huylara sahiptirler ki bu huylar sebebiyle herkes onları sever. Onlar gönüllerde taht kurar, etraflarında sevgi halesi meydana getirirler.
Böyle insanlar bir toplulukta bulunmayadursunlar orada hemen Cennet havası eser. Etrafları sarılır, ilgi ve alâkayla dinlenirler. Anlattıkları, yaşadıkları akıllarda, kalblerde yer eder, dillere destan olur. Ve bunlar o topluluktan

ayrıldıklarında arkalanndan övgüyle anılırlar. Onların ölümleri de böyledir. Sanki âlem yıkılmıştır. Nerdeyse cenazelerine katılmayan kalmaz. Arkalanndan rahmet gibi övgüler yağar.
İşte Kâinatın Efendisi, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) dini bütünüyle yaşayan, yaşamaya çalışan bu tip insanları överken onlara bunca ilgi gösterilmesinin sebebinin Ailah katındaki derecelerinin yüksekliği olduğunu anlatır. Allah sevdiği kullarının sevgisini de insanların kalbine koyar. İnsanlar o ölçüde sevgi gösterirler.
Evet, Allah'ın sevgili kullan hep böyledir. Onlar söz ve davranışlarıyla daima sevilir ve övgüyle anılırlar. Tabii ki bütün bunlar İslâmf duyguların hâkim olduğu toplumda geçerlidir. Yoksa ehl-i dünyadan birisi de bulunduğu toplumda kendisi gibi insanlarca beğenilip takdir görebilir. Bu bahsimizden hariçtir.

208. [1:249 Hadîs No: 364]
Übâde bin Sâmit (r.a.) Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişi namazı güzel kıldığında, rükû ve secdelerini tam olarak yerine getirdiğinde namaz kendisine, "Benim hakkımı gözettiğin gibi Allah da seni korusun" der ve yükseltilir. Namazı güzel kılmadığında, rükû ve secdelerini tam olarak yerine getirmediğinde ise namaz kendisine "Benim hakkımı gözetmediğin gibi, Allah da seni gözetmesin" der. Sonra eski elbisenin duruldduğu gibi dürülür ve onun yüzüne fırlatılır.[273][92]

209- [1:250, Hadîs No: 366]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Müezzin ezan okumaya başladığında Allah rahmet elini başı üzerine koyar. Bu hal ezanı bitirinceye kadar devam eder. Günahları sesinin ulaştığı yere kadar doldursa dahi, affedilir. Ezanı bitirince Allah şöyle buyurur:
"Kulum doğru söylüyor. Gerçeğe şahitlik ettin. Müjdeİer sana.[274][93]

210- [1:251 Hadîs No: 367]
Nevfel bin Muâviye rivayet ediyor:
Geceleyin yatağına uzandığında "Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn" sûresini oku. Sonra birşey konuşmadan uyu. Şüphesiz bu şirkten kurtuluştur.[275][94]

211 [1:253, Hadîs No: 372]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor;
Malının zekâtını verdiğinde gelecek kötülükleri gidermiş olursun.[276][95]

212- [1:253, Hadîs No: 373]
Enes'den (r.a,) rivayetle:
Bir köy veya şehirde ezan okunduğunda, Allah o gün orayı azabından emin kılar. [277][96]

Zulümler, isyanlar, azgınlık ve taşkınlıklar belâ ve musibetleri davet ettiği gibi hayırlar, ibâdetler, dualar da belâ ve musibetlere set olurlar. İşte bu setlerin en önemlilerinden biri de ezandır. Evet, İslâmiyetin bir şeâiri olan ezan musibetlere karşı bir kalkandır. Cenab-ı Hak bir köy veya şehire musibet vereceği zaman ezan sesine bakar, o musibeti vermekten vazgeçer. (234 nolu hadise ve izahına da bakınız.)

213. [1:253, Hadîs No: 374]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Müezzin Cuma ezanı okuduğunda herhangi bir iş yapmak haram olur.[278][97]

.Her dinin mukaddes saydığı, hürmet gösterdiği bâzı günler vardır. Meselâ Yahudilerin günü Cumartesi, Hıristiyanlarınki ise Pazar'dır. Bizim haftalık bayramımız da Cuma günüdür. Peygamberimiz bir hadislerinde mü'minlerin bir araya gelerek İlâhî dergâha yöneldikleri bu mübarek günün nûrâniyetini şöyle ifâde buyurur:
"Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür."[279][98] Bir başka hadis de şu meâfdedir:
"Cuma günü Allah indinde günlerin efendisi ve büyüğüdür. Allah indinde Kurban ve Ramazan bayramlarından daha faziletlidir."[280][99]
Allah'ın feyiz ve rahmetinin dünyayı kuşattığı Cuma saatinde melekler de yeryüzüne inerler. Mü'minlerin duâ ve zikirlerine katılırlar.

İşte İlâhî rahmetin coştuğu böyle bir günde kullarının daha da feyizlenmeleri için Yüce Rabbimiz bu günde Cuma namazını farz kılmıştır. Mü'minlere ezan okunduğunda alış-verişi bırakıp camiye koşmalarını emrederek şöyle buyurmuştur:
"Ey îman edenler! Cuma günü namaz için ezan okunduğunda alış-verişi bırakın ve Allah'ın zikrine koşun. Eğer bilseniz bu sizin için daha hayırlıdır"[281][100]
Âyet-i kerimede de açıkça ifâde edildiği gibi, ezan okunduktan sonra alışveriş yapmamak hususundaki yasak hükmü açıktır. Dünya işleri ile meşgul olmayı bırakmak, cami içerisinde okunan ezandan sonra başlayıp iki rekât farz namazı kılıncaya kadar devam eder.

214. [1:254, Hadîs No: 375]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulu hakkında hayır dilediğinde, onu salih kimselere iyilik ve ihsan yapmaya sevk eder. Allah bir kul hakkında şer dilediğinde de kötü ve fâsık kimselere iyilik ve ihsan yapmaya sevk eder.[282][101]

215- [1:254, Hadîs No: 376]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilerse gönlünü zengin kılar ve kalbine Allah korkusu koyar. Allah bir kul hakkında şer dilerse aç gözlü kılar. [283][102]

216. [1:255, Hadîs No: 377]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kimse hakkında hayır dilerse, onu dinde bilgi sahibi kılar, dünyaya değer verdirmez ve kusurlarını kendisine gösterir.[284][103]
.
217. [1:256, Hadîs No: 379]
Abdullah bin înebe Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilediğinde onu tatlı kılar. Peygamberimize "Nedir tatlı kılmak ya Resûlallah?" denildiğinde, Peygamberimiz şöyle buyurdu:
"Allah ölmeden önce ona salih amel işleme kapısını açar, sonra o hal üzere ruhunu alır.[285][104]

218- [1:257, Hadîs No: 383]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilerse, ona insanların ihtiyaçlarını gördürür. [286][105]

219- [1:257, Hadîs No: 384]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulu hakkında hayır dilerse rüyasında hatâ ve kusurlarından dolayı îkaz eder.[287][106]

220- [1:258, Hadîs No: 385]
Enes rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilerse, cezasını dünyada iken verir. Bir kul hakkında şer dilerse, cezasını âhirete erteler. Tâ ki Kıyamette hepsini tam olarak çektirsin.[288][107]

221. [1:258, Hadîs No: 386]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulu hakkında hayır dilediğinde onu dinde ince anlayış sahibi kılar ve doğru yolu kendisine ilham eder.[289][108]

222. [1:259, Hadîs No: 387]
Ebû Zer (r.a,) rivayet ediyor:
Allah bir kulu hakkında hayır dilerse, kalbinin kilitlerini açar ve ona kuvvetli îmanla doğruluk kor. Gittiği yolu kalbine iyice kavratır. Kalbini temiz, dilini doğru, huyunu istikameti! kılar.[290][109]

223. [1:260, Hadîs No: 388]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir ev halkı hakkında hayır dilerse onları dinde bilgi sahibi kılar. Küçüklerini büyüklerine saygılı yapar. Hayatlarında yumuşaklık, harcamalarında iktisat nasib eder. Tevbe etmek için kusurlarını kendilerine gösterir. Hayır dilemezse onları kendi haline terkeder.[291][110]

224. [1:261, Hadîs No: 389]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir topluluk hakkında hayır dilerse, âlimlerini çoğaltır, câhillerini azaltır. Öyle ki, âlim konuştuğunda kendisini destekleyen pek çok kimse bulur. Câhil konuştuğunda ise sözü bastırılır.
Allah bir topluluk hakkında şer dilerse, câhillerini çoğaltır, âlimlerini azaltır. Öyle ki, câhil konuşursa kendisini destekleyen birçok kimse bulur. Alim konuşursa sözü bastırılır.[292][111]

Bir topluluk düşünün âlimlerle dolu. Herkes ne yaptığını, ne konuşacağını, söz ve davranışlarının ne mânâya geldiğini çok İyi biliyor. Birbirlerine büyük bir anlayış içerisinde bakıyorlar. Kârın, zararın çok iyi farkındalar. Karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü içerisindeler. Daima iyi şeyler konuşuyor, iyiye yöneliyor, iyi şeylerin plânlarını yapıyor, maddeten ve manen yükselişin yollannı arıyorlar. Dört bir yanı huzur sarmış.
İlmin hâkim olduğu bir toplumun kısa bir tasviri bu. Âlimi çok olan böyle toplumlarda âlim konuştuğunda sözleri dinlenir, kabul ve destek görür. Cahillere îti-bar yoktur. Susmak zorunda kalır, konuştuklarında da sözleri bastırılır, yani sözlerine değer verilmez.
İşte Allah'ın hayır dilediği toplum böyle bir toplumdur. Allah'ın şer dilediği toplumda ise cahiller çoğunlukta, âlimler azınlıktadır. Cahillerin hâkim olduğu, en değerli varlıklar olan âlimlerin hiçbir kıymet-i harbiyele-rinin olmadığı, susturuldukları böyle bir toplumun nasıl anarşi dolu, huzursuz, sıkıntılı olduğunu anlamak zor olmasa gerek. Âlimi susan, cahili konuşan, cahilleri desteklenen böyle bir toplulukta ileri bir adım atmak da mümkün değildir. Yerinde sayan .insanlar açlığın, sefaletin, ızdırabın, sıkıntının cenderesi altında ezilir de ezilirler. Daha Cehenneme girmeden Cehennem hayatı yaşarlar.
İnancı kuvvetli toplulukların böyle bir duruma düşmeleri mümkün değildir.
İşte bir toplum inanç, niyet ve davranışlarıyla Allah'ın istediği şekilde yaşamaya gayret gösterirse Allah'ın sevgisini kazanmış olur. Mühim olan bu liyakati kazanabilmektir. Bu liyakat kazanılınca da yukarda ifadeye çalıştığımız huzur dolu atmosfer meydana gelir.

225. [1:261 Hadîs No: 390]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir millet hakkında hayır dilerse fertlerinin ömrünü uzatır ve şükretmeyi onlara ilham eder.[293][112]

226- [1:262, Hadîs No: 391]
Mihran'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bir millet hakkında hayır dilerse akıllı ve yumuşak huylularını idareci yapar. Aralarında âlimler hüküm verir. Cömertlerine de mal verir.
Allah bir millet hakkında şer dilerse, kötülerini idareci yapar. Aralarında câhiller hüküm verir. Cimrilerine de mal verir.[294][113]

227. [1:262 Hadîs No: 392]
Ubâde bin Sâmit'ten (r.a.) rivayetle:
Allah bir topluluk hakkında bereket dilerse onlara cömertlik ve tok gözlülük nasib eder. Bir topluluk hakkında da nimetini kesmeyi dilerse onlara hiyanet kapısını açar.[295][114]

228. [1:263, Hadîs No: 393]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir ev halkı hakkında hayır dilerse, onları yumuşak huylu kılar.[296][115]

229. [1:263 Hadîs No: 394]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Allah kulları hakkında hayır dilerse yaşayışlarında onlara yumuşak huyluluk nasip eder. Onlar hakkında şer dilerse yaşayışlarında kaba ve sert bir tabiat verir.297[116]

230. [1:263, Hadîs No: 395]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah ümmetimden biri için hayır dilerse, kalbine Ashabımın sevgisini kor.298[117]
.
231. [1:264 Hadîs No: 396]
Âipe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir idareci için hayır dilerse ona dürüst bir yardımcı verir. Birşey unuttuğunda kendisine hatırlatır. Hatırladığında kendisine yardım eder. Bunun dışında birşey dilerse, ona kötü bir yardımcı verir. Bir şey unuttuğunda hatırlatmaz. Hatırladığında yardımcı olmaz.299[118]

232- [1:265, Hadîs No: 399]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir millet hakkında kötülük dilerse, idarelerini israfcı ve zevkine düşkün kimselere havale eder.300[119]

233- [1:265, Hadîs No: 400]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir topluluğa azap vermek istediğinde o azap bütün fertlerine isabet eder. Sonra da o amellerine göre diriltilirler.301[120]

Allah müstehak hale gelmedikçe hiçbir topluluğa azap vermez. Eğer çoğunluk o belâ ve musibete lâyık hale gelmişlerse hepsine birden musibet verir. Deprem, sel baskınları, savaş, yangın, açlık v.s. gibi musibetler ancak çoğunluğun o belâyı hak etmiş olduklarında gelir. Geldiği zaman da sadece zalimleri içerisine almaz, masumları da yakar. "Öyle bir musibetten sakının ki geldiği zaman içinizden sadece zalimlere isabet etmez"302[121] âyetinde bu gerçeğe dikkat çekilir.
Böyle musibetler kötülüklerin yaygınlaştığı, normalmiş gibi yapılmaya başlandığı, iyiliği emretme, kötülükten sakındırma vazifesini üstlenmiş kimselerin de seslerinin kısıldığı zamanlarda gelir.
Bu arada suçsuz, günahsız, masum kişiler de aynı belâya maruz kalırlar. Zalimler, suçlular, günahkârlarla birlikte aynı musibeti paylaşırlar. Fakat Mahşerde herkes niyetine göre muamele görür. Bir hadis-i şerifte, bu hususta bir örnek verilerek şöyle denilir: "Bir ordu, savaşmak maksadıyla Kabe'ye doğru yürür. Çıplak bir yere geldiklerinde kumandanlarından son neferlerine kadar yerin dibine geçirilirler. Âişe Validemiz (r.a) derki: 'Ben, 'Ya Resûlallah, neden hepsi yerin dibine geçiyor? Bunların içinde, ticaret maksadıyla katılanlar olabileceği gibi, onlarla aynı maksadı gütmedikleri halde, yolda katılanlar da bulanabilir' dedim.' Resûl-ü Ekrem (as.rn.), "Bunların hepsi yerin dibine geçirilir. Ancak Kıyamet Günü niyetlerine göre hasredilip muamele görürler' buyurdu"303[122] denilir.
Hadisten de anlaşılacağı gibi umumî musibetlerde suçlular cezalandırılırlarken, suçsuzlar da aynı musibete birlikte uğrarlar. Ama bu onlar için gerçekte bir ceza değildir. Onlar için o musibet bir ceza olmaktan çıkar. Niyetlerine göre diriltilirler. Sözler'de belirtildiği gibi, o esnada telef olan malları sadaka hükmüne geçer. Ölmüşlerse bir nevi şehitlik kazanmış olurlar,304[123]
Eğer böyle belâlarda sadece zalimler, suçlu ve günahkârlar cezalandırılıp suçsuz ve günahsızlar sağlam bırakılsalardı, o zaman iyi kötü, inanan, inanmayan herkes gerçeği görecek, inanma zorunda kalacak, bir nevi iyiliğe zorlanmış olacaklardı. Oysa imtihanın usûlü, akla kapı açılması, herkesin her hareketinde serbest olması, tercihlerinde zorlama olmamasıdır. Tâ ki iyilerle kötüler seçilmiş, ortaya çıkmış, kazananlarla kaybedenler belli olmuş olsun. Bu hususta Sözieföe şöyle denilir:
"Bu dünya bir meydan-ı tecrübe ve imtihandır ve dar-ı teklif ve mücahededir. İmtihan ve teklif, iktiza ederler ki, hakikatler perdeli kalıp, ta müsabaka ve müca-hede ile Ebû Bekir'ler, âlâ-yı illiyyfne [yücelerin yücesine] çıksınlar ve Ebû Cehiller, esfel-i sâfilîne [aşağıların en aşağısı] girsinler. Eğer masumlar, böyle musibetlerde sağlam kalsaydılar, Ebû Cehii'ler, aynen Ebû Bekir'ler gibi teslim olup, mücahede ile mânevi terakki kapısı kapanacaktı ve sırr-ı teklif bozulacaktı."

234- [1:265, Hadîs No: 401]

Enes (r.aj rivayet ediyor:
Allah bir topluluğa dînî ve dünyevî musibet vermek istediğinde, cami ve mescidlerine bakar ve azabı geri çevirir.[305][124]

Zulümler, isyanlar, azgınlık ve taşkınlıklar belâ ve musibetleri davet ettiği gibi hayırlar, ibadetler, dualar da belâ ve musibetlere set olurlar. İşte bu setlerin en önemlilerinden biri de ibadet ve dua ocaklan olan camilerdir,
Evet, camiler musibetlere karşı birer paratonerdir. Cenab-ı Hak bir musibet vereceği zaman o camilere, camilerde ibadet eden temiz kalbli, samimi müminlere bakar, o musibeti vermekten vazgeçer. Cami ve mescidler maddeten ve manen ne derece imar edilirlerse, bu o ölçüde musibetlerden uzak kalacağımız.n alameti olur. Çünkü buna yönelik hareketler o toplumda dinî hayatın canl.lı-ğ.nın işaretidir. AHah, uğrunda didinen, çırpınan, gayret gösteren kullan bulun-duğu sürece umumî musibet vermez.

235- [1:266, Hadîs No: 402]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir beldeyi helak etmek istediğinde, orada zinanın açıkça işlenmesine fırsat verir.[306][125]

236- [1:267 Hadîs No: 404]
Ebû İzze rivayet ediyor:
Allah bir kulunun ruhunu bir yerde almak istediğinde onun için orada bir ihtiyaç meydana getirir.[307][126]

Herkesin ölüm vakti ve nerede öleceği bellidir. Umulmadık anda ve yerde gelen ecel, bazan bizde şok tesiri meydana getirir. Halbuki herşey kader ile takdir edilmiştir. Bizim bilemediğimiz nice hikmetler sebebiyle Allah kulunun canını beklenmedik bir anda ve yerde alıverir. Halk arasında "Ecel çeker" şeklinde kullanılan cümle de bu hakikatin avamca ifadesinden başka birşey değildir. Kişi bir iş münasebetiyle o yere gider, eceli geldiği için de oluverir.
Rivayete göre Hz, Azrail bir gün Hz. Süleyman'ın huzuruna çıkmış, yanında oturmakta olan adama öyle ters ve acı bir halde bakmış ki adamın korkusundan benzi sararmış. Azrail Aleyhisselam gittikten sonra da Hz. Süleyman'a yalvarmış: "N'olur, rüzgara emir ver de beni Hindistan'a götürsün" demiş.
Hz. Süleyman adamın dileğini yerine getirmiş. Günler sonra Azrail Aleyhis-selamla karşılaştığında, o adama niçin ters ters baktığını sormuş. O da, "Ben onun kısa bir süre sonra Hindistan'da canını almak üzere Rabbimden emir almıştım. Burda görünce şaşırdım. İster istemez 'Bu adam burda ne geziyor?' diye düşündüm."[308][127]
Hz. Süleyman da olanları anlatınca meselenin içyüzü anlaşılmış. Herkes için aynı durum söz konusudur. Evet, Allah bir kulunun canını herhangi bir yerde almayı takdir etmişse bir sebep yaratır, bir iş çıkarır, o kişi oraya gider ve eceli geldiği için de ölür. Böyle anlarda geride kalanlara düşen kadere rıza gösterip sabretmektir.

237. [1:267, Hadîs No: 406]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah kader ve kazasını gerçekleştirmek istediğinde onlar hakkında kader ve kazası yerini buluncaya kadar akıl sahiplerinin akıllarını alır. Hükmü gerçekleşince geri iade eder. Onlar da pişmanlık duyarlar.[309][128]

Bazan alabildiğine zeki, akıllı, sözünü, işini bilir kimselerin başlarına birkısım felâketlerin geldiğini görür veya işitiriz, Bu felaket ilk bakışta irade dahilinde olan ve gelişine engel olunabilecek bir felakettir. Onun için hayret eder, "Böyle akıllı insanlar bu hale nasıl düşerler?" demekten kendimizi alamayız.
Göz göre göre musibet gelip çatmıştır. Akıllar durmuş, gözler görmez olmuştur. Kader konuşmuş, cüzT irade susmuş, "Kader geldiği zaman gören göz görmez olur" kaidesi hükmünü icra etmiştir. Tıpkı Hz. Yakup'un verdiği cevapta olduğu gibi. Ona "Sen kilometrelerce uzaklıktaki Mısır'dan gelen oğlunun gömleğinin kokusunu aldığın halde yambaşındaki Ken'an kuyusundaki oğlunu nasıl görmedin?" demişlerdi. O, "Bizim halimiz şimşeklere benzer. Bazan olur şimşek çakar gibi her taraf aydınlanır, göremediğimiz şey kalmaz. Bazan da ayağımızın ucunu göremeyiz."
Demek kader ve kaza hükmünü gerçekleştirmek istediğinde âdeta akılları alıyor, gözleri kör ediyor, rryjsibet rahatlıkla yol bulup geliyor. Sonra da insanları bir pişmanlıktır sanyor.
Kader hükmünü icra etmesine edecektir, ama bize düşen vazife böylesi bir musibete müstehak hale gelmemek için tedbirli olmak olmalıdır. Geldiği zaman da, "Ah, vah" etmemeli, "Şöyle olmasaydı, böyle olmazdı" gibisinden ileri

geri konuşmamalı, teslimiyet ve sabırla göğüslemen, kendimizi koyvermemeli, daha sonra gelebilecek musibetlere karşı uyanık olmalıyız. Ayrıca bu musibette bizim cüz'î irademizin katkısı var mı, ona ne ölçüde müstehak olduk veya manevî bir mükâfat mı bizi bekliyor; hikmetleri nelerdir bunları da düşünmek, gereken dersleri almak da bize düşer.
Bu konuda en güzel örneği Sahabe sergilemiş, çalışmış, çabalamış, musibete karşı amelleriyle set germeye gayret etmiş, musibet geldiğinde de sabırla üstesinden gelmesini bilmiş, maddeten ve manen yükselmişlerdir.

238. [1:268, Hadîs No: 407]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Allah birşeyi yaratmak istediğinde hiçbir şey ona mani olmaz.[310][129]

239. [1:268, Hadîs No: 408]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir millet için kıtlık vermeyi istediğinde semâdan bir nida edici şöyle bağırır: "Ey mideler genişleyin. Ey gözler doymayın. Ey bereket kalk."[311][130]

240. [1:269, Hadîs No: 411]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
Biriniz mülkünü satmak istediğinde önce komşusuna teklif etsin.[312][131]

241. [1:269 Hadîs No: 412]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem 'in (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Biriniz yolculuğa çıkmak istediğinde Müslüman kardeşlerine uğrayıp selâm versin. Çünkü onlar dualarıyla onun yaptığı hayır duaya kuvvet verirler.[313][132]

242. [1:270, Hadîs No: 414]
Abdullah bin Mesver Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sen bir iş yapmak istediğinde o işin neticesini iyi düşün. Hayır ise. yap, şer ise vaz geç.[314][133]

243. [1:271, Hadîs No: 415]
Târik bin Abdullah rivayet ediyor:
Tükürmek istediğinde sağına tükürme. Fakat insan veya eşya yoksa soluna tükür. Boş değilse ayağının altına tükür.

Sünnet-i Seniyye edeptir. Her meselesinde bir nur, bir edeb ve bir hikmet vardır. İşte yukarıdaki hadiste de bu edeb ölçüsünü görüyoruz. Gelişi güzel tükürmek insanları tiksindireceğinden İslâm edebine uygun bir davranış değildir. Peygamberimiz burada sağa tükürmemeyi istemektedir. Şayet tükürmek zarurî ise ve kimse yoksa sola tükürmeyi, rahatsız olacak birileri varsa, eğilerek ayağın altına tükürmeyi ve üzerini örtmeyi istemektedir. 1400 sene önce ortaya konan bu ölçü, günümüz insanlarının da son derece muhtaç olduğu bir görgü kâidesidir. Hattâ günümüzde tükürme zarureti oiduğunda varsa çöp tenekelerine, yoksa kağıt mendillere tükürüp çöp tenekesine atmak daha güzeldir.

244. [1:271, Hadîs No: 417]
Bir işi yapmak istediğinde teennî ile hareket et ki, Allah o işte sana bir çıkış yolu göstersin.[315][134]

245. [1:272, Hadîs No: 419]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Başkasının kusurlarım anlatmak istediğinde hemen kendi kusurlarını hatırla.[316][135]

Dikensiz gül, kusursuz insan olmaz. Başkalarının olabileceği gibi kendimizin de birçok kusurumuz vardır. Fakat her nedense insan kendi hata ve kusurlarını görmek istemez. Başkalarının kusurlarını sayıp dökmekten lezzet alır. Bu hal hiç şüphesiz nefisten kaynaklanmaktadır.
Böyle bir anda yapılması gerekeni Peygamberimiz yukardaki hadislerinde çok güzel anlatmıştır. Kendisinde aynı kusurların, hatta daha fazlasının bulunduğunu gören bir insan hangi yüzle başkalarının kusurlarını sayıp dökme cesareti gösterebilecektir? Kendi gözündeki merteği gören, başkalarının gözündeki çöple uğraşmaz.

246- [1:273, Hadîs No: 420]

Bir kötülük yaptığında arkasından hemen bir iyilik yap[317][136].

Yanılma, şaşma, hata ve günah insan oimanm tabiî bir sonucudur. "Beşer şaşar, Beşir şaşmaz" atasözünde de ifade edildiği gibi şaşmayan, yanılmayan bir Allah'tır.
Ancak bundan "Madem ki şaşmak özelliğimiz; öyfeyso istediğimiz günahı işleyebiliriz" şeklinde bir mantık çarpikiıği da çikarHrnamalıdır. Bu bile bile günaha davetiye olur. Günaha girmeme konusunda alabildiğine titiz davranmak, imtihanın en önemli İnsanlık hali bir hata ve günah işlediğimizde de o noktada ümitsizliğe düşmeye gerek yoktur. Hemen pişmanlık duymalı, telafiye çalışma
İşte hadts-i şerifte bu îşmanlîk ve telafinin en güzel yolu gösteriliyor "Kötülüğün hemen poşinden iyilik yapmak." Başka bir rivayette 'Tâ ki o kötüğü silsin" ilavesi de yer almaktadır. Bu gerçek bir âyet-i kerimede de şöyie bildirilmektedir: "Muhakkak iyilikler kötülükleri giderir. Bu, güzelce düşünenler için bir öğüttür"[318][137]
Demek ki kötülüğün peşinden iyilik yapmanın en önemli sırlarından biri o kö-tüîüğü silip süpürmek, âdeta zehre karşı panzehir kullanmak demektir. Böylece insan hem günahlarını affettirme yolunu bulacak, hem de kötülüğü alışkanlık haline getirmekten kurtulmuş olacaktır. Aksi halde insan kötülük işlediğinde bir ızdirap duymaz, peşinden bir daha, bir daha kötülük işleyecek olursa o kötülükler zamanla yığılır ve insan o kötülük denizinde boğuluverir. Bu ise insan için büyük bir manevî felâkettir.

247- [1:273, Hadîs No: 421]
Îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Biriniz bir işçi tuttuğunda vereceği ücreti kendisine bildirsin.[319][138]

Dinimize göre taraflar arasında yapılan bir akdin geçerli sayılabilmesi için üzerinde akit yapılan unsurların belirlenmesi gerekir. Belirsiz birşey üzerinde akid yapmak caiz değildir. İşçi çalıştırmak da bir akit olduğundan, Peygamberimiz bu hadislerinde çalıştırılmak üzere tutulan işçinin ücretinin belirtilmesini istemektedir. İşçinin ücretini belirlemek aynı zamanda İş bitiminde taraflar arasında niza çıkmamasını da önleyeceğinden son derece mühimdir. Ücret önceden konuşulursa, işçi razı olursa çalışır, olmazsa çalışmaz. İş bittiğinde de önceden konuşulan ücreti aldığında itiraz etme hakkı kalmaz. Gerek alışverişlerde, gerekse işçi çalıştırmalarda ücret önceden konuşulmadığında bâzı tatsız hadiselerin çıkmasına şahit olmamız da, bu hususun ehemmiyetini göstermektedir.

248. [1:273 Hadîs No: 422]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:

Bir yere girmek için birinize üç defa izin istediği halde izin verilmezse geri dönsün.[320][139]

249-1:275, Hadîs No: 425
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kendisiyle Müslüman kardeşi tarafından istişare edilen kimse ona bildiği faydalı şeyi söyleyerek yol göstersin.[321][140]

Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede, "Onların aralarındaki işleri istişare iledir"[322][141] buyurarak istişareyi mü'minlerin vasıflan arasında saymış, başka bir âyet-i kerimede ise "İşlerinde onlarla istişare et"[323][142] buyurarak Peygamberimizden Ashabıyla istişare etmesini istemiştir. Bunun içindir ki, Peygamberimiz, hakkında vahiy olmayan meselelerde Ashabıyla İstişare etmiş, çoğunluğun görüşüne göre hareket etmiştir. Pekçok hadislerinde de ümmetini istişare yapmaya teşvik etmiş, bir hadislerinde "İstişare eden asla pişman olmaz"[324][143] buyurmuş, bir hadislerinde de "İstişare yapmaya muhtaç olmayan hiç kimse yoktur"[325][144] buyurarak meşveretin önemine dikkat çekmiştir. Peygamberimiz buradaki hadislerinde de kendisiyle bir meselede istişare edilen kimsenin yapması gereken hususa dikkat çekmiştir. O da istişare edilen husus hakkında faydalt ve doğru bildiği neyse onu din kardeşinden esirgememesidir. Böylece istişare eden kimseye yol göstermesi bir vazife olarak yüklenmektedir. Hadiste dikkat çekilen düstur ihmal edildiğinde bir Müslümanın zarara düşmesi söz konusu olabilir.

250. [1:275, Hadîs No: 426]
Atiyye es-Sa'di rivayet ediyor:

İdareci çok öfkelendiğinde şeytan ona galip gelir.326[1]

251- [1:276, Hadîs No: 428]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:

Bir kadın güzel koku sürünüp bunu hissetsinler diye bir topluluğa uğrarsa, zina etmiş olur.327[2]

Dinimizde hayır olsun, şer olsun her işin vesilesi onun hükmünü alır. O iş farz ise vesilesi de farz, haram ise vesilesi de haramdır. Buna göre namaz için alınan abdest farz olduğu gibi, zinaya sebep olan harama bakma ve haram nazarlara kendini arzetme de haramdır.
Dinimizde kadının ihtiyaç olduğunda dışarıya çıkmasına izin verilmiştir. Fakat bir kadın her ne sebeple olursa olsun dışarı çıktığında, Allah'ın emrettiği şekliyle tesettüre uymalı, hissedilecek koku kullanmamalıdır. Çünkü bu fitneye sebep olabilir. Bunun içindir ki Peygamberimiz bu hadislerinde, güzel koku sürünüp yabancı erkeklerin dikkat nazarlarını üzerine çekmek için sokağa çıkan kadınların zina etmiş olacaklarını ifâde etmektedir. Zinanın el zinası, göz zinası, dil zinası gibi çeşitleri vardır. Burada bahsedilen zina da göz zinâsıdır. Süslenerek sokağa çıkan kadtna bakan erkekler göz zinası işlemiş olacakları gibi, kadın da buna vesile olduğu-için bu mânâda zinâkar olmuş sayılır. Eğer kadının süslenerek sokağa çıkması zinayı da netice verirse, büyük bir günah işlenmiş olacağı da nazardan uzak tutulmamalıdır.

252- [1:276 Hadîs No: 429]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Karşından iki kadın birlikte geldiğinde aralarından geçme. Ya sağdan veya soldan geç.328[3]

Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîs-i şeriflerinde de bizlere bir edeb dersi vermektedir. Birlikte yürüyen iki veya daha fazla kadının aralarından geçmek edebe aykırıdır. Sağ veya sol taraftan hangisi müsaitse oradan geçilmelidir. Bu, karşı tarafa bir nezaket olduğu gibi, insanın kalbinin de fitneden emin omasına sebep olur. Ayrıca su-i zanlara sebep olmaktan da korur.

253. [1:277, Hadîs No: 434]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle;
Bir kimse geceleyin uyanır, eşini de uyandırır, iki rekât namaz kılarlarsa Allah'ı çok zikreden kadın ve erkeklerden yazılırlar.329[4]

254- [1:279, Hadîs No: 436]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz uykudan uyandığında afadest alsın ve burnuna üç defa su versin. Çünkü şeytan onun genzinde sabahlar.330[5]

255- [1:280, Hadîs No: 437]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz uykudan uyandığında şu duayı yapsın: "Ruhumu bana geri döndüren, vücuduma afiyet ve Kendisini zikretme fırsatı veren Allah'a hamd olsun."331[6]

256. [1:280, Hadîs No: 438]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Kul Müslüman olup Islâmm gereklerini yerine getirdiğinde, Allah daha önce işlediği bütün kötülükleri affeder. Bundan sonra her amelin karşılığı şu şekilde verilir: İyilik on katından yedi yüz katma kadar karşılık görür.

Kötülük, Allah affetmediği takdirde misliyle cezalandırılır.[332][7]

257. [1:281, Hadîs No: 439]
Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir adam din kardeşine silahını doğrulttuğunda ikisi de Cehen-nem'in kıyısındadır. Onu öldürdüğünde îse ikisi de oraya düşerler.[333][8]

Şakayla dahi bir mü'mine silah doğrultmayı yasaklayan Peygamberimiz (a.s.m.) burada öldürmek maksadıyla birbirlerine silah doğrultanların tehlikeli hallerini nazara veriyor. Çünkü her ikisi de birbirlerini öldürmek maksadıyla silahlarını çekmiş, yekdiğerine doğrultmuşlardır. Öldürdüğünde ise biri katil, diğeri de maktul olmuştur. Katilin suçluluğu açıktır. "Peki öldürülenin suçu nedir?" Böyle bir soruya muhatap olan Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Çünkü o da onu öldürmek istiyordu" buyurmuşlardır. Şu var ki birisi daha atik davranmış, öbüründen önce silahı çekmiştir. Yoksa öbürünün de niyeti öldürmekti.
Böyle kimselerin halinin Cehennemin kıyısında bulunan kimselere benzetilmesi ise oldukça düşündürücüdür. Öldürme esnasında ikisi de Cehennemi boylamaktadırlar.
Bu hadîs bize adam öldürmenin ne kadar büyük bir günah olduğunu da bildirmektedir. O niyeti taşımak bile tehlikelidir. Allah'ın verdiği cana, en şerefli bir yaratığının hayatına kastetmek, onu öldürmeye yeltenmek yedi büyük günahtan biridir ve onların yeri doğrudan Cehennemdir. Canı, malı ve namusu müdafaa ise bahsimizden hariçtir.

258. [1:283, Hadîs No: 446]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle
Sen bir ayakkabı aldığında iyisini al. Elbise aldığında da iyisini al.[334][9]

Cenab-ı Hakkın Metin, Muhsin, Cemil, Mücemmil gibi bir kısım isimleri vardır. Bu isimler, tecelligahlannın da o ölçüde iyi, güzel, sağlam olmalarını isterler. "Herşeyin iyisini al" kaidesi gereğince yediğimiz, içtiğimiz, giydiğimiz şeylerde de mümkün mertebe iyi, sağlam olanlarını seçmek gerekir. Ayakkabının, elbisenin iyisini seçmek de bunun içerisine pirer. Hem sağlam ve iyi siüise, ayakkabı, ucuz ve kalitesiz olanlara göre daha dayanıklı olurlar ki ucuzdan daha ucuza gelmiş olurlar. "Ucuz alacak kadar zengin değilim" sözünde de ifade edildiği gibi ucuz mallar eğer kalitesiz iseler gerçekten para bir ölçüde boşa verilmiş olur. Herşeyin en iyisine talip olmamızı öğütleyen Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) giyim gibi bir meselede dahi buna dikkat etmemizi öğütlemektedir.

259. [1:283, Hadîs No: 447]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Mü'min hastalandığında körüğün pasını, pisini temizlediği gibi, hastalık da onu günahlardan öyle temizler.[335][10]

260. [1:284, Hadîs No: 448]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir yerin ağrıdığında elini ağrıyan yerin üzerine koy ve şöyle duâ et: "Allah'ın adıyla. Hissettiğim şu ağrıdan Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım." Sonra elini kaldır. Bunu sayısı tek olmak şartıyla tekrar tekrar yap.[336][11]

261- [1:285, Hadîs No: 450]
Ebû Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Birinizin başına bir musibet geldiğinde şöyle desin: "Şüphesiz biz Allah'ın kullarıyız, sonunda yine Ona döneceğiz. Allah'ım, musibetimin mükâfatını ancak Senden istiyorum. Bundan dolayı beni mükâfatlandır ve onun ardından da bana daha hayırlısını ihsan et.[337][12]

262. [1:285, Hadîs No: 451]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Birinize bir sıkıntı eriştiğinde şöyle desin: "Allah, Rabbim Allah. Ben Ona hiçbir şeyi ortak koşmuyorum."[338][13]

263- [1:280, Hadîs No: 452]
.îbni Abbas'tan (r.a,) rivayetle:

Birinizin başına bir musibet geldiğinde benim vefatımla başına gelen musibeti hatırlasın. Çünkü bu en büyük musibetlerden birisidir.[339][14]

264. [1:286, Hadîs No: 454]
Ebû Satd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanoğlu sabahladığında bütün organları diline yalvararak şöyle derler: "Hakkımızda Allah'tan kork. Bizim istikâmetimiz ancak seninle mümkündür. Sen istikâmet üzere olursan, biz de istikâmet üzere oluruz. Sen saparsan biz de saparız."[340][15]

265. [1:287, Hadîs No: 455]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Sabaha çıktığınızda şu duayı okuyun: "Allah'ım, Senin yardımınla sabahladık. Senin yardımınla akşama kavuşuyoruz. Kudretinle diri-Hyor, kudretinle ölüyoruz. Dönüşümüz de ancak Sanadır.[341][16]

266. [1:288, Hadîs No: 457]
îbni Arar (r.a.) rivayet ediyor:
Yatağına uzandığında şöyle duâ et: "Allah'ın adıyla. Onun gazabından, şiddetli azabından, kullarının şerrinden, şeytanların vesveseleri ve yanımda bulunmalarından Allah'ın mükemmel sıfatlarına sığınırım.[342][17]

267. [1:288, Hadîs No: 458]
Câbir rivayet ediyor:
Biriniz uzun müddet evinden ayrı olduğunda geceleyin habersiz olarak aniden eve dönmesin.[343][18]

Aile hayatının huzurlu bir şekilde devamı, eşler arasındaki karşılıklı itimada bağlıdır. Peygamberimiz her vesileyle bu itimadı sarsacak şeyleri yasaklamıştır. Bu hadislerinde de uzun zaman evinden ayrı kalan erkeğin, haber vermeden baskın yapar gibi geceleyin aniden eve gelmesini hoş karşılamamaktadır. Çünkü böyle bir davranış "Kadının acaba bana itimadı yok mu? Benden kuşkulanıyor mu?" şeklinde düşünmesine sebep olabilir.
Haberli olarak dönmenin bir diğer hikmeti de kadınların hazırlanmaları, saçlarını, başlarını tarayıp dağınıklıklarını gidermeleri, temizlenip süslenmeleri içindir. Uzun müddet evinden ayrı kalan erkek hanımını pejmürde bir halde görmekten hoşlanmayacağı gibi, kadın da beyini böyle karşılamaktan rahatsızlık duyar.
Bu hadisin bir diğer hikmeti de zaman zaman yaşanılan aile faciasını önlemektir. Nitekim Asr-ı Saadette bu ölçüye dikkat etmeyen bir Sahabî, neredeyse büyük bir faciaya sebep olacaktı.
İslâm ordusu Müreysî Savaşından dönüyordu. Ordu geceleyin Medine yakınlarında konaklamıştı. Abdullah bin Revaha bir an önce evine gitmek istiyordu. Evine gitti, ıştk yanıyordu. Pencereden hanımının odasında birisinin yattığını gördü. İki eli yanına düştü. Çok heyecanlanmıştı. Hemen kılınanı sıyırdı ve ikisini de öldürme düşüncesiyle içeri daldı. Fakat bir an durakladı, hanımıyla konuşmak istedi, seslenerek onu uyandırdı, Kadın uyanır uyanmaz bağırdı. Abdullah, "Ben Abdullah'ım. Şu yanında yatan kimdir?" diye sordu. Kadın, "O kafur kadindır. Geleceğinizi işitmiştik. Onu saçımı taratayım ve kendime çeki düzen vereyim diye çağırmıştım. Vakit geç olunca burada kaldı" dedi.
Eğer Abdullah sormadan aklına gelen düşünceye göre hareket etseydi, büyük bir faciaya sebep olacaktı. Sabah olunca Hz. Abdullah Peygamberimizi karşılamak için şehir dışına çıktı. Abdullah'ın başından geçen hadise Peygamberimize vahyedilmişti. Yanındakilere, "Abdullah geceleyin olanları anlatacak" buyurdu. Abdullah yanına gelince de, "Ey Abdullah, ne oldu?" diye sordu. Abdullah geceleyin başından geçenleri anlatınca Peygamberimiz, "Geceleyin kadınların yanına girmeyiniz"[344][19] buyurdu.

268. [1:289, Hadîs No: 460]
Câbir bin Semre Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah birinize bir servet ihsan ettiğinde önce kendisi ve aile efradının ihtiyaçlarına harcasın.[345][20]

269. [1:289, Hadîs No: 461]
Ebû Osman'dan rivayetle:
Birinize güzel koku verildiğinde onu reddetmesin. Çünkü o Cennetten çıkmış gibidir.[346][21]

270. [1:290, Hadîs
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İstemeksizin sana bir şey verildiğinde ondan ye ve başkalarına da ikram et.[347][22]

271. [1:290, Hadîs No: 463]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizden (a.s.m.) rivayet ediyor:
Biriniz zekât verdiğinde şöyle demekteki sevabı unutmasın: "Allah'ım, omı benim için bir ganimet kıl, istemeyerek verilen bir mal kılma."[348][23]

İnsan âhiret saadetini kazanmak, sevabını arttırmakla görevli olunca, önüne birçok imkân ve fırsatlar açılır. İşte bunların en önemlilerinden biri de zekâttır. İslâmın beş şartı içerisinde bulunan zekât vermenin büyük sevabı vardır. Bu büyük sevabı kazanmak için zenginliğe ulaşmak ve zekâtı hakkıyla vermek gerekir. O nimete eren mü'min gönül hoşluğuyla zekâtını verir ve bunu sevap defterini kabartan büyük bir fırsat olarak değerlendirir ve o ânı dört gözle bekler. Hadis-i şerif bize, "Onu benim için bir fırsat ve ganimet kıl, istemeyerek verilen bir mal kılma" demek suretiyle bu fırsatı tam değerlendirmemiz gerektiğini öğretir. Nefsin zekât vermeden hoşlanmayacağı düşünülürse, bu hususta nefsi yenmenin gerekliliği de anlaşılır ve bunu başarmak için Allah'tan yardım dilenir. Nefsi bu duygudan kurtarmak, zekâtı hoşlanarak, severek, gönül rızasıyla vermek insana hadsiz sevap kazandırır.
Bu dua aynı zamanda kolayca verebilme için Allah'tan yardım dilemeyi de ihtiva etmektedir. İnsanın zekâtı rahat ve kolayca verebilmesi, o mal mülkün Allah'ın bir emaneti olduğunu, bizim ise bir tevziat memurundan farkımız olmadığım düşünmekle olur. O takdirde istemeyerek verme, yüz buruşturma, ekşitme, başa kakma, söz ve davranışla incitme gibi bir durum da söz konusu olmaz. Âyette mü'minlerin vasıfları anlatılırken, "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yofunda bağışta bulunurlar"1 buyurulur ki malın mülkün emanetten başka birşey olmadığı anlaşılır. Öyleyse zekât verilirken "Onu benim için bir ganimet kıl. İstemeyerek verilen bir mal kılma" denilmeli ki mülklenme, sahiplenme gibi duygulara meydan verilmesin.

272- [1:290, Hadîs No: 464]
Selman bin Âmir rivayet ediyor:
Biriniz orucunu açtığında onu hurmayla açsın. Çünkü o, berekettir. Onu bulamazsa suyla açsın. Çünkü su çok temizdir.[349][24]

273- [1:291, Hadîs No: 466]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet yaklaştığında, nerede ise Müslüman kişinin hiçbir rüyası yalan çıkmaz. Rüyası en doğru olanlar ise en doğru sözlü olanlardır. [350][25]

274- [1:292, Hadîs No: 468]
Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kul, Allah korkusundan dolayı ürperdiğinde, kuruyan ağaç yapraklan döküldüğü gibi günahları dökülür.[351][26]

275. [1:293 Hadîs No: 469]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişi yeme içmeyi azalttığında içine nur dolar.[352][27]

İçi dışı nur olmuş nice İslâm büyükleri gelmiş geçmiştir ki hepsinin en belirgin özelliklerinden biri az yiyip içmeleridir. Fazla yiyip içmekle nefsi azgıniaşttr-mamış, îâbir-i caiz ise, dili kapıcı hükmünde şımartmamışlardır. İnsan, nur gibi hafif, içi dışı aydınlanmış, manevî dünyası inkişaf etmiş, adetâ melekleşmiş böylesi kimseleri görme, işitme, hayat ve eserlerini okuma zevkine erince büyük bir muhabbetle gönlüne yerleştirivermekted ir.
Evet, yeme içmeyi azaltan birçok maddî hastalıklardan uzak kalmayı başardığı gibi manen de yükselme yoluna girmiş olur. Geçim sıkıntısı ve birçok maddî problemlerden kurtulur Maddeten ve manen sağlıklı bir hayat sürme imkânı elde İçi nut dolduğu için daima huzur ve saadet içerisindedir.

276. [1:294 Hadîs No: 471]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Namaz için kamet getirildiğinde koşarak gitmeyiniz. Normal yürüyüş ve vakarla gidiniz. Yetiştiğinizi kılın, yetişemedeğinizi tamamlayın.353[28]

277. . [1:295 Hadîs No: 475]
Ibnı Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişi din kardeşini küfürle itham ettiğinde o küfür ikisinden birine döner.354[29]

Yukarıdaki hadîste de belirtildiği gibi, dinimizde bir Müslüman) küfürle itham etmemek gerektiği bildirilir, böyle yapmanın büyük bir mes'uliyeti gerektirdiği ifâde edilir. Kur'ân-ı Kerimde, "Size selâm verenlere 'Sen Müslüman değilsin1 demeyin"355[30] buyruiarak bir İslâm şeâiri olan selâmı verenlerin küfürle itham edilmemesi gerektiğine dikkat çekilir. Peygamber Efendimiz de îman esaslarından üç
şeyi sayarken bunlardan birisinin de "Lâ ilahe illallah diyenleri tekfir etmemek" okluğunu söyler.
Hatta kendisini küfürle itham edeni dahi küfürle itham etmemek gerekir. Hz. Ali'nin kendisini küfürle itham eden Haricîlerin kâfir olup olmadıklarını soranlara "Tekfirden sakınınız" cevabını vermesi, bu hususta gösterilebilecek güzel bir örnektir.
İmam-i Gazalî Hazretleri de bir Müslümanı küfürle itham etmenin büyük mes'ûliyet getirdiğini ifâde eder ve şöyle der:
"Bir kimseye küfür isnadında bulunmanın mânâsı, o şahsın öldürülmesinin mubah olmasına ve âhirette ebedî olarak Cehennemde kalacağına hükmedil-mesi demektir. Bu sebeple bir insanın kâfir olup olmadığında tereddüt varsa, tekfîr etmeyip duraklamak gerekir."
Bediüzzaman Hazretleri de küfürle itham etmeye çabuk cüret edilmemesine dikkat çekmiş; Allah'ın "filan kimseye niçin kâfir demedin?" diye sormayacağını, fakat Müslümana kâfir demenin insanı büyük bir mes'ûliyet altında bırakacağını bildirmiştir.356[31]
Bediüzzaman Hazretleri mümkün olduğu kadar insanları küfürle itham etmekten sakınır, hattâ bir adamda zahiren küfrünü gerektirecek bir durumu görse bile tevile çalışır, ona kâfir demekten kaçınırdı.357[32]
Öyle ise Müslümanları hemen küfürle itham etmek, doğru değildir, büyük bir mes'ûiiyeti gerektirir.

278. - [1:296 Hadîs No: 476]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz birşey yediği zaman Allah'ın adını ansın. Eğer başında Allah'ın adını anmayı unutursa "Bismillâhi alâ evvelini ve'1-âhirihî (Başında da, sonunda da Allah'ın adıyla)" desin.358[33]

279- [1:296 Hadîs No: 477]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Biriniz birşey yediğinde, "Allah'ım, bunu bize bereketli kıl ve onun yerine daha hayırlısını ihsan eyle" desin. Süt içtiğinde de, "Allah'ım, bunu bize bereketli eyle, bizim için arttır" desin. Çünkü hem yemek, hem de suyun yerini tutan sütten başka birşey yoktur.359[34]

280. [1:298 Hadîs No: 480]
îbnİ Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Biriniz et yemeği yediğinde elindeki et ve yağ kokusunu yıkasın360[35]

281-[1:298 Hadîs No: 482]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz yemek yediğinde sağ eliyle yesin. Su içtiğinde sağ eliyle içsin. Sağ eliyle alsın, sağ eliyle tutsun. Çünkü şeytan sol eliyle yer içer. Sol eliyle alır ve verir.361[36]

282- [1:300, Hadîs No: 486]
Berâ bin Âzib 'den (r.a.) rivayetle:
İki Müslüman karşılaştığında birbirleriyle müsafaha yapsın. Allah'a hamdeder ve karşılıklı olarak birbirleri için mağfiret dilerlerse ikisinin de günahları bağışlanır.362[37]

283- [1:300, Hadîs No: 487]

Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İki Müslüman birbiriyle karşılaşıp birisi diğerine selâm verdiğinde Allah'a en çok sevimli olanı arkadaşına daha çok güler yüz gösterendir. Birbiriyle müsafaha ettiklerinde ise Allah ilk elini uzatana doksan, diğerine de on rahmet olmak üzere yüz rahmet indirir.[363][38]

284- [1:302, Hadîs No: 489]
Muhammed bin Mesleme (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kişinin kalbine bir kadına dünürlüğe gitme isteği koyduğunda ona bakmasında bir sakınca yoktur.[364][39]

285- [1:302, Hadîs No: 490]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Sizlerden biri insanlara imam olduğunda namazı kısa tutsun. Çünkü içlerinde küçük, yaşlı, zayıf ve güçsüz, hasta ve ihtiyaç sahibi olanlar vardır. Tek başına kıldığında ise istediği kadar uzatsın.[365][40]

286. [1:304 Hadîs No: 495]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz ayakkabısını giydiğinde önce sağı giysin. Çıkardığında ise önce solu çıkarsın.[366][41]

287. [1:305 Hadîs No: 496]
Şeybe bin Osman rivayet ediyor:
Biriniz bir meclise vardığında kendisine yer verilirse oraya otursun. Yoksa baksın, gördüğü boş yere otursun.[367][42]

288. [1:305, Hadîs No: 497]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz bir meclise gittiğinde selâm versin. Oturmak isterse otursun. Kalktığında da yine selâm versin. Birincisi diğerinden daha üstün değildir.[368][43]

289- [1:306 Hadîs No: 498]
Ebu'l-Mes'ud rivayet ediyor:
Kişi sevabını Allah'tan bekleyerek ailesine bir harcamada bulunduğunda bu kendisi için sadaka olur.[369][44]

290- [1:306, Hadîs No: 499]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Kadın, âdete uygun olarak ve israfa kaçmaksızın kocasının evinden birşey verirse, kendisi için verdiğinden dolayı mükâfat, kocasına da onu kazandığı için mükâfat, ona bekçilik edene de bundan dolayı mükâfat vardır. Bunlardan hiçbiri diğerinin sevabını eksiltmez.[370][45]

291. [1:308, Hadîs No: 503]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Birinizin ayakkabısının bağı bile kopsa "înnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Biz Allah'ın kullarıyız, yine Ona döneceğiz)" desin. Çünkü bu da bir .musibettir.[371][46]

292. [1:308 Hadîs No: 504]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Biriniz yatarken sağ tarafı üzerine yatsın. Sonra şu duayı okusun: "Yanımı Senin isminle yere koydum yâ Rabbi! Senin adınla onu kaldıracağım. Eğer ruhumu alırsan ona merhamet et. Almazsan iyi kullarını muhafaza ettiğin gibi muhafaza et.[372][47]

293. [1:309 Hadîs No: 505]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kadın, geceleyin kocasının yatağını terkederse sabaha kadar melekler ona lanet ederler.[373][48]

294. [1:309, Hadîs No: 506]

Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz küçük abdestini yaptığında tenasül uzvuna zaruret yokken sağ eliyle dokunmasın. Tuvalete girdiğinde de dokunmasın. Su içtiğinde, su kabına üflemesin.374[49]

295. [1:311, Hadîs No: 509]
Hadrâmt bin Âmir rivayet ediyor:
Biriniz küçük abdestini yapacağı zaman rüzgara yönelmesin ki, rüzgar idrarını geri çarpmasın. Sağ eliyle de istinca yapmasın. 375[50]

296. [1:313, Hadîs No: 513]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kul tevfae ettiğinde Allah onun günahlarını hafaza meleklerine unutturur. Aynı şekilde onun organlarına unutturur. İşlediği yerdeki izlerini de yok eder. Tâ ki Allah'ın huzuruna vardığında günah işlediğine dair aleyhinde şahitlik edecek birşey bulunmasın.376[51]

297- [1:314 Hadîs No: 516]
Ebû Saîd rivayet ediyor:
Biriniz esnediğinde elini ağzını kapatsın. Çünkü şeytan esneyince içeri girer.377[52]

298. [1:315 Hadîs No: 517]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz esneyeceği zaman kendini tutabildiğince tutsun. Çünkü birinizin esnerken "ha" demesine şeytan güler.378[53]

299. [1:315, Hadîs No; 518]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz esnediğinde eliyle ağzını kapatsın.379[54]

300- [1:315 Hadîs No: 519]
Übâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz geğirdiği veya aksırdığında sesini yükseltmesin. Çünkü şeytan bu şekilde sesin yükseltilmesine sevinir.380[55]

300-399

301 - [1:316, Hadîs No: 522]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Kişi bir kadınla dini ve güzelliğinden dolayı evlendiğinde Allah o sayede fakirliğini giderir.[381][56]

302. [1:317, Hadîs No: 523]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir topluluk ahiret isteyenlerin görüntüsünü sergileyip gerçekte dünyayı istediklerinde yerleri Cehennemdir.[382][57]

303- [1:318, Hadîs No: 526]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İki Müslüman musafaha ettiklerinde daha elleri birbirinden ayrılmadan günahları bağışlanır.[383][58]

304. [1:318, Hadîs No: 527]
İbni Amr (r.a.) rivayet ediyor-
Malî yardlm yapmak istediğinde hemen ver.[384][59]

305.- [1:318, Hadîs No: 528]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın kocasından başka erkekler için güzel koku sürünüse bu onun için ancak ateş ve ahiret için utanç olur.[385][60]

306. [1:319, Hadîs No: 531]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Biriniz bir şey temenni ettiğinde ne istediğine dikkat etsin. Çünkü hangi dileklerinin kabul edileceğini bilmez.[386][61]

307. [1:319, Hadîs No: 532]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor-ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:

Biriniz Allah'tan dilekte bulunduğunda bolca istesin. Çünkü Rabbinden istemektedir.[387][62]

308. [1:320, Hadîs No: 533]
Enes (r.a.) Resûl-ü Kibriya Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Biriniz din kardeşinin beden veya elbisesinin üzerinden birşey aldığında onu kendisine göstersin.[388][63]

309. [1:320, Hadîa No: 535]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle;
Biriniz güzelce abdest alıp, sonra da sırf namaz için evinden çıkıp caminin yolunu tutarsa, attığı her sol adımı ondan bir günah düşürür. Sağ adımına karşılık da bir sevap yazılır. Bu, camiye girinceye kadar böyle devam eder. Eğer insanlar cemaatle kılman yatsı ve sabah nam azı ndaki sevabı bilselerdi emekliyerek de olsa ona gelirlerdi..[389][64]

310- [1:321, Hadîs No: 536]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz evinde abdestini alır, sonra camiye gelirse, dönünceye kadar namazda sayılır.[390][65]

311- [1:324, Hadîs No: 545]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Kişi ilim öğrenirken ölürse şehid olarak ölmüş olur.[391][66]

Şehitlik üç kısma ayrılır. Biri hem dünya, hem de âhiret şehididir. Hakiki şe-hidlerdir. Bunlar Allah yolunda halis bir niyetle cihada çıkıp da ölen kimselerdir. Yıkanmadan elbiseleriyle birlikte gömülürler. İkincisi sırf dünya şehididir ki, bu da önceki gibi savaşa katılmış, çarpışmış ve ölmüştür. Ama Allah için çarpışmamış, böyle bir niyet taşımamış, gerçek mahiyeti bilinmediği için dünyada şehid gibi muamele görmüştür.
Bir de savaşa gitmediği-halde âhiret şehidi sayılan kimseler vardır ki, bunlar dünyada şehid muamelesi görmedikleri halde âhirette şehidlik

sevabını kazanırlar. Bir hadisten öğrendiğimize göre, veba gibi bulaşıcı hastalıklardan, kann ağrısından, zatülcenb hastalığından, suda boğularek, yıkık altında kalarak, yangından, hamileyken ve lahosalık dönemindeyken ölen kimseler[392][67] bu gruba girerler.

Bu ve daha başka hadislerde ilim öğrenirken ölen kimseler de bu üçüncü grup şehidlere dahil edilmiş, âhirette şehid muamelesi görecekleri belirtilmiştir.

Bir âyette Rabbimiz, ilim sahiplerine yüksek dereceler verileceğini[393][68] bildirir ki, bu yüksek derecelerden biri de ilim yolunda ölen kişinin şehitlik derecesine yükselmesidir. İlim öğrenenlerin Allah yolunda cihad edenlere eşit mükâfatlara ermeleri gerçekten büyük bir lütuftur. Başka bir hadiste bu mânâ teyid edilerek Kıyamet Gününde âlimlerin mürekkepleriyle şehidlerin kanının tartılacağı ve âlimlerin mürekkebinin şehidlerin kanından üstün geleceği bildirilir.[394][69] İlmin sayısız faydalan bir yana kazandıracağı "şehid" olma gibi büyük mazhariyet mü'mi-ni ilme teşvike yetmeli değil midir?

312- [1:325, Hadîs No: 547]

îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Denkleri çıktığında kızlarınızı evlendirin. Musîbet ve engellerin gelmesini beklemesin.[395][70]

Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadislerinde kız velîlerine seslenerek uygun bir talip çıktığında kızlarını bekletmeden evlendirmeleri tavsiyesinde bulunmaktadır. Evlenme çağına gelmiş bir kıza bilhassa dînî yönden denk bir tâlîp çıktığında, kız velisi ince eleyip sık dokumamah, bir engel yoksa velîsi olduğu kızı isteyen gençle evlendirmelidir.

Evet, hayırda acele etmek gerekir. Çünkü hayırlı işlerin pekçok engeli vardır. Bir musibet, bir engel o hayırlı işin olmasına mâni olabilir. Hayırlı işi yerine getirmekte acele etmek, sadece dengi çıkan kızları evlendirmede değil, Müslüma-nın hayatının her safhasında tatbik etmesi gereken bir ölçüdür.

Ayrıca talibin reddedilmesi, eğer kız da onunla evlenmeyi istiyorsa, istenmeyen durumların ortaya çıkmasına da sebep olabilir.

313- [1:325, Hadîs No: 549]
Enes rivayet ediyor:
Herhangi biriniz, hanımiyla cinsî münasebette bulunduğunda bunu sevgi ve arzuyla yapsın. Hanımından önce tatmin olursa, acele etmesin, onun da tatmin olmasını beklesin.[396][71]

314. [1:326, Hadîs No: 550]
Talk(r.a.) rivayet ediyor:
Herhangi biriniz, hanımıyla cinsî münâsebette bulunduğu zaman, kandinin tatmin olmasını istediği gibi, hanımının da tatmin olmasını beklesin, hemen ayrılmasın.[397][72]

Peygamberimiz bu hadislerinde erkeğin hanımıyla cinsî münasebette bulunurken bunu arzuyla yapmasını, kendisi tatmin olduktan sonra eşinin de tatmin olmasını beklemesini tavsiye ediyor. Ki, bu tavsiye aile hayatının huzuruna tesir eden bir husustur. Çünkü evlilikte asıl gaye olmasa da cinsî lezzet, karı kocanın en tabiî hakkıdır. Bu sebepte, erkek sadece kendisini değil; hanımının da tatmin olmasını beklemelidir. Sırf kendisini düşünmesi hem bencillik, hem de haksızlıktır. Üstelik böyle bir şey aile hayatında tedavisi mümkün olmayan yaralar da açabilir. Meselâ tatmin edilmeyen ve kocasından hislerine karşı saygı görmeyen kadın, kuvvetli bir îmana sahip değilse veya zayıf irâdeliyse, gözü dışarıda kalabilir. Bu da aile düzenini alt üst eder.
Diğer taraftan, böyle bir kadın, artık cinsî münâsebeti bir eziyet olarak görür. Kocasının isteğini ya gönülsüz olarak karşılar, ya da reddeder. Bu durumun ailede problem çıkmasına sebep olacağı ise kesindir.
Ayrıca kadında psikolojik rahatsızlıklara ve ruhî bunalımlara sebep olduğu tıbbın tespitleri arasındadır.
Bunun içindir ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîsleriyle hem bir haksızlığı önlemiş, hem de âilelede geçimsizliğin mühim bir sebebini ortadan kaldırmıştır.

315 [1:328, Hadîs No: 558]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Birşey seni tereddüte sevkedip içini kurcaladığında onu terket,[398][73]

316- [1:329, Hadîs No: 560]
Zeyd binErkam'dan (r.a.) rivayetle:
Kişi sevabı ölmüş anne ve babasına olmak üzere hac yaparsa, bu hem kendisinden, hem de onlardan kabul edilir ve onların ruhları göklerde bununla sevinir.[399][74]

317- [1:329, Hadîs No: 561]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi bir söz söylerken sağına soluna bakmırsa, o söz emânettir.[400][75]

318- [1:330 Hadîs No: 563]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kalbinize başkasındaki bir nimete karşı hased duygusu gelirse, o duyguya uyarak haddi aşmayın. Kalbinize gelen sû-i zânnı gerçekmiş gibi kabul etmeyin. Uğursuz gördüğünüz bir şeyi yapmaktan çekinmeyin ve Allah'a tevekkül edin. [401][76]

İnsanda sevgi, şefkat, iyilikseverlik, cömertlik gibi müsbet duyguların yanısı-ra kin, hased, düşmanlık, inad gibi menfi duygular da bulunur. Bu duyguların herbirinin ayrı ayrı kullanma yerleri vardır. Müsbet duygular gibi menfî duygular da kanalize edilmeli, gerçek mecralarına oturtulmalıdır. Yoksa kendi hallerine btrakılır, gerekli kullanım yerlerini bulamazlarsa insanın başına belâlar açarlar.
Bu menfî duygulardan biri de haseddir. Hased başkalarının başarılarını, üstünlüklerini, kabiliyet ve imkânlarını kıskanmak, çekememek demektir. Bu duyguya kendini kaptıran kimse, din kardeşine gelen musibetlere sevinecek, ona verilen nimetlerden dolayı da üzülecek derecede alçalır. Bu tavrıyla kaderi tenkit ve rahmete itiraz etmiş olur. Bu duygu ancak diğer bir hadiste belirtildiğine göre mal mülk sahibi olup da onu Allah yolunda harcayan, bir de ilim öğrenip öğrendiği ilmi öğreten kimselere imrenme şekline dönüştürülürse faydalı hale gelir. Artık bu duygunun adı hased olmaktan çıkar, gıpta olur. Bu da gıpta edilen kimsenin elindeki nimetten mahrum kalmasını değil, aynı nimetin kendisine de verilmesini arzu etme şekline dönüşür.

Hased duygusu belirttiğimiz müsbet tarzıyla kullanılmadığında ya içten içe sahibini yakan bir ateş, ya da fiiliyata dökülerek bir fitne ve fesat âleti haline gelir. Böyle kimseler hased ettiği kimsenin elindeki nimetin gitmesi için gıybet, düşmanlık, hile ve entrika çevirme gibi çeşitli menfi tavır ve tutumlar içerisine girebilirler. İşte hadiste bunlar haddi aşma olarak nitelendirilmiştir.
Kalbe gelen sû-i zan da böyledir. Elde kesin bir delil olmadığı sürece "Öyle sanıyorum, zannederim, bu böyle" gibi kuruntular çoğu zaman hayale hakikat rengi vermek demektir. O sû-i zanna uyup onu gerçekmiş gibi kabul edip ona göre hareket etmek herşeyden önce sû-i zan eden kişinin huzurunu kaçırır. Daima tedirginlik içinde bırakır, Sû-i zan ettiği kişiye karşı bir güvensizlik içine girer. Bunun farkına varan sû-i zanna maruz kalan kişi de menfî bir tavırla karşılık verebilir. Böyle psikolojik bir atmosfere giren kişi çok geçmeden kendisi de "Çalma kapıyı çalarlar kapını" kaidesi gereğince sû-i zanna maruz kalır.
Kur'ân-ı Kerim bu ve buna benzer mahzurları sebebiyledir ki insanlığa yakışmayan bu kötü huyu yasaklar, "Ey îman edenler! Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır"[402][77] âyetinde geçen ve günah olan zan, işte bu sû-i zandır.
Sû-i zan aynı zamanda insanı yersiz, münasebetsiz ve faydasız araştırmalara iter, tecessüse götürür ki bu da dinimizde yasaklanmış davranışlardandır. Tecessüs fayda değil, zarar getirir. Kur'ân, "Birbirinizin gizli hallerini ve kusurlarını araştırmayın"[403][78] buyurarak böyie bir davranışı yasaklar.
Başta da belirttiğimiz gjbi zannı kanalize eden dinimiz onun hüsn-ü zanna dönüşmesini öğütler. Madem insanda zan denilen bir duygu bulunmaktadır. Bunu sû-i zan değil de hüsn-ü zan şeklinde uygu tay abilirsek bize büyük faydalar sağlar. Herşeyden önce hüsn-ü zan kişiye huzur verir, muhatabının da düzelmesini sağlar. Maksat, göniün huzur bulması ve başkalarına da faydalı olmaksa hüsn-ü zanla hareket edilmelidir. "Neden meşrutî hükümete ve dinsiz olmayan Jöntürklere mümkün olduğu kadar hüsn-ü zan ediyorsun?" sorusuna Bedîüzza-man Hazretleri şu güzel cevabi vermişti: "Mümkün olduğu derecede sû-i zan ettiğiniz için, ben hüsn-ü zan ederim. Eğer öyle ise, zâten öyle. Yoksa, tâ öyle olsunlar; yol gösteriyorum."[404][79]
Bu güzel duygunun bilhassa geçmiş devirlerin İslâm büyükleri için kullanılması gerektiği hususunda da şöyle diyor:

"Evet, insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlakı [kötü ahlakı], sû-i zan sâikasıyla başkalara teşmil etmesin; ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden takbih etmeşin [çirkin bulmasın]. Binâenaleyh, eslâf-ı îzamın [geçmiş [slâm büyüklerinin] hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek sû-i zandır. Sû-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı [sosyal hayatı] zedeler."405[80]

Bir şeyi uğursuz görme meselesine gelince dinimiz böyle birşeyin caiz olmadığını bildirmektedir. Baykuşun ötmesini, köpeğin ulumasını, bazı günleri ve eşyayı uğursuz görmek, uğursuzluğa yormak hurafeden başka birşey değildir. Daha buna benzer toplumda yaygınlaşmış bulunan birçok asılsız hurafe vardır ki bunların hiçbirinin İslâmda yeri yoktur. Bir işi uğursuz görerek ondan çekinmek de doğru değildir. İslâmda uğursuzluk değil, hayra yorma vardır. Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Uğursuz gördüğünüz bir şeyi yapmaktan çekinmeyin ve Allah'a tevekkül edin" buyururken bizlere bu güzel dersi vermektedir. Allah'a sığınıp dayandıktan, Ona tevekkül ettikten sonra hiçbir şeyin zararı dokunmaz.

319- [1:330 Hadîs No: 564]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:
Vefatı esnasında yanında bulunduğunuz kimsenin gözlerini kapatın. Çünkü göz ruhu takip eder. Arkasından hayır söyleyin. Çünkü melekler aile fertlerinin söylediklerine âmin der.406[81]

320- [1:331, Hadîs No: 565]
Atnr bin As (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Hâkim hüküm verirken hakkı bulmada gayret gösterir de doğruyu bulursa iki sevap kazanır. Gayretine rağmen hatâ ederse bir sevap kazanır.407[82]

321- [1:331, Hadîs No: 566]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir konuda hüküm verdiğinizde âdil davranın. Bir canlıyı öldürdüğünüzde güzel davranın. Şüphesiz Allah ihsan sahibidir, iyilik ve ihsan sahiplerini sever.408[83]

322. [1:332, Hadîs No: 569]
Ebû Hûreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kul Allah'tan korkarsa Allah da herşeye onun korkusunu verir. Kul Allah'tan korkmazsa Allah da onun kalbine herşeye karşı korku verir.[409][84]

323. [1:333, Hadîs No: 570]
Bir kul Kur'ân'ı hatmederse altmış bin melek onun için duâ eder.[410][85]

324. [1:333, Hadîs No: 571]Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz Kur'ân'ı hatmettiğinde şöyle duâ etsin: "Allah'ım, kabrimde yalnız kaldığımda korku ve yalnızlığımı gider."[411][86]

325. [1:333, Hadîs No: 572]
Zeyd bin Erkam 'dan (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir yolculuğa çıktığında din kardeşlerine veda etsin. Çünkü Allah onların kendisi için yapacakları duayı mübarek kılar.[412][87]

326. [1:333, Hadîs No: 573]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi yolculuğa çıktığında içlerinden birini başkan seçsinler.[413][88]

327. [1:334, Hadîs No: 574]
Tavus rivayet ediyor:
Biriniz tuvalete girdiğinde şöyle desin: "Bana eziyet veren şeyleri benden gideren, faydalı şeyleri de bırakan Allah'a hamd olsun."[414][89]

328. [1:334 Hadîs No: 576]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Evinden çıktığında iki rekât namaz kıl ki kötü bir çıkıştan seni korusun. Evine girdiğinde de iki rekât namaz kıl ki, kötü bir girişten seni korusun.[415][90]

329. [1:334 Hadîs No: 577]
Vahşi bin Harb rivayet ediyor:

Geceleyin evinizden çıktığınızda kapılarınızı kapatın.[416][91]

330. [1:335, Hadîs No: 578]
Ebû Hümeyd es-Sâidî rivayet ediyor:
Biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde, gayesi sadece evlenmek olması şartıyla ona bakmasında hiçbir sakınca yoktur, îsterse evlenmek istediği kimsenin bundan haberi olmasın.[417][92]

331- [1:335, Hadîs No: 580]
Âişe'den (r.a.) rivayet etmiştir:
Biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde saçım siyaha boyuyorsa bunu ona haber versin.[418][93]

Dinimizde tercih edilen görüşe göre bir adam gençlere benzeme ve birisini aidatma düşüncesi olmaksızın saçını boyamasında bir günah yoktur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîslerinde evlenmek isteyen bir erkeğin saçını siyaha boyamışsa bunu evlenmek istediği kadına haber vermesini, genç ve yakışıklı görünerek onu aldatmaktan kaçınmasını istemektedir. Çünkü aldatmak dinimizce haram kılınmıştır. Ayrıca böyle bir aldatma ilerde aile hayatına da zarar verebilir.

332. [1:336, Hadîs No: 581}
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Günah gizli kaldıkça sadece sahibine zarar verir. Ortaya çıktığında düzeltilmezse topluma zarar verir[419][94].

Günahlar mânevi kirlerdir. Tövbe edilmedikçe kalbde siyah bir leke bırakır, zamanla kalbi karartarak mânevi felaketlerin sebebi olabilir. Fakat dikkat edilirse bu felâket ferdîdir, zararını sadece günahkâr kişi çeker. Ne zaman ki o günah gizlilikten çıkar, alenen işlenir veya duyulur, duyurulursa zararı kişiyi aşar; topluma da sıçrar.
Çünkü günahlar nefislerin hoşuna gittiği için kolayca benimsenir ve örnek alınırlar. Zamanla o günah cemiyette yaygınlaşmaya başlar. Zararı ise sadece o kişiyi değil, toplumu da sarar. Düzeltilmezse bir çokları ondan zarar görür.

Hadiste kusurları araştırmamaya da bir teşvik bulunmaktadır. Öyle kusurlar vardır ki gizli kaldıkça sahibini pişmanlığa götürür. Ama perde yırtılırsa cesaret kazandırır, açıktan işlemesine sebep olur. Gizli kalırsa pişmanlık duyar, ıslahına çalışır.

333- [1:336 Hadîs No: 582]
Ebû Hümeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz camiye girince Peygambere salâvat getirsin ve şöyle desin: "Allah'ım! Bana rahmetinin kapılarını aç." Çıkınca da Resûlullaha salât ve selâm getirsin ve şöyle desin: "Allah'ım, Senden fazi ve ihsanını diliyorum."[420][95]

334- [1:338 Hadîs No: 586]
Ebu Şeybe el-Hudri rivayet ediyor:
Biriniz, bir topluluğun yanına vardığında kendisine yer açılırsa otursun. Çünkü bu Allah tarafından Müslüman kardeşinin kendisine yaptığı bir ikramdır. Eğer yer açılmazsa baksın, boş yer neresi ise oraya otursun.

335. [1:339 Hadîs No: 588]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor;
Biriniz Müslüman kardeşine gittiğinde yanından ayrılıncaya kadar o kendisinin âmiri durumundadır.[421][96]

336- [1:339 Hadîs No: 589]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Misafir, bir topluluğa geldiğinde rızkıyla beraber gelir. Ayrıldığında da o topluluğun günahlarını bağışlatmış olarak ayrılır.[422][97]

337- [1:340 Hadîs No: 592]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyort
Ramazan ayı girdiğinde Cennet kapıları açılır, Cehennem kapıları kapanır, şeytanlar zincire vurulur.[423][98]

338. [1:340 Hadîs No: 593]

Ebû Saîd rivayet ediyor:
Bir hastayı ziyaret ettiğinizde, daha çok yaşayacağını söyleyin. Çünkü bu birşey değiştirmez, fakat hastanın gönlünü hoş tutar.

Varlıklar dünyasında en değerli şey insan hayatıdır. Hizmetlerin en üstünü de insan hayatına, onu korumaya, maddî ve manevî hastalıklardan kurtarmaya yönelik hizmetlerdir.
Doktorlar hastanın sağlığa kavuşması için uğraştıkları gibi ziyaretçilere düşen en büyük görev de hastaya moral ve ümit vermektir. Ölecek olsa bile hastaya bu mora! verilmelidir. Büyük İslâm âlimi Bedİözzaman "Meyus ve ümitsiz bir hastaya manevî bir teselli, bin ilaçtan daha ziyade nâfidir [faydalıdır]."[424][99] diyor. Doktorların da en önemli vazifesi bu olduğunu, olması gerektiğini tıp otoriteleri söylüyorlar. Ünlü doktor Ebû Bekir er-Razî bu konuda şunları söylüyor:
"Bir doktor şifâ ümidi vermelidir. Eğer netice alınacağından emin değilse, ruhun bulucu gücüne kulak vermiş gibi, doktor da henüz ölüm vukua gelmeden hastanın cesaretini arttırmak, ona yaşama kudreti telkin etmelidir." Doktorlar Sultanı İbni Sina da şöyle diyor;
'Tedavinin en iyi yollarından, en tesirli olanlarından biri, hastanın aklî ve ruhî güçlerini arttırmak, ona hastalıklarla daha iyi mücadele edebilmesi için cesaret vermek, hastanın çevresini sevimli ve hoşa gider hâle getirmek, sevdiği insanlarla bir araya getirmektir."[425][100]
Aslında bu ölçünün dayanağı İslâmtn ruhundaki ümit ve şevlctir. Kur'ân, Allah'tan ümit kesilmemesi gerektiğini öğretir.[426][101]

339- [1:341 Hadîs No: 594]
Kâtade (r.a.) rivayet ediyor:
Bir eve girdiğinizde ev halkına selâm veriniz. Çıktığınızda da onları selâmla Allah'a ısmarlayınız.[427][102]

340- [1:341 Hadîs No: 595]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bir hastanın yanına vardığında sana duâ etmesini iste. Çünkü onun duası meleklerin duası gibidir.[428][103]

341. [1:342 Hadîs No: 597]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz duâ ettiğinde, isteğinde kararlı olsun. "Allah'ım, dilersen bana ver" demesin. Şüphesiz Allah'ı zorlayan hiç kimse yoktur.[429][104]

342- [1:343, Hadîs No: 598]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz duâ ettiğinde kendi duasına "Âmin" desin.[430][105]

343- [1:343, Hadîs No: 599]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Birisi yanında bulunmayan kardeşine duâ ederse bu işe görevli melek "Sana da bir misli verilsin" der.[431][106]

344. [1:343 Hadîs No: 600]
Talk bin Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Erkek Özel ihtiyacı için hanımını çağırdığında, kadın ocak başında olsa dahi bırakıp kocasının isteğini yerine getirsin.[432][107]

345- [1:344 Hadîs No: 602]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Bir erkek hanımını yatağına çağırdığında hanımı gelmemekte diretir, kocası da kızgın olarak sabahlarsa melekler sabaha kadar o kadına lanet ederler.[433][108]

Kadın, kocasına karşı süslenir, temiz giyinir, onu kendisine bağlar ve kocasını cinsî noktadan tatmin ederse, onu harama düşmekten ve manevî hayatını tehlikeye atmaktan kurtarmış olur.
Fakat kocasına karşı süslenmez, hasta olduğunu veya canının sıkıldığını bahane ederek dâvetine cevap vermez, âdet hali bittiği halde "Devam ediyor" diyerek kocasına yalan söylerse, mesul olur. Diğer taraftan, kocası zayıf irâdeliy-se, şeytanın da vesvesesiyle gözü dışarılara kayıp harama düşebilir.
Ayrıca, erkeğin cinsî noktadan tatmin olmaması, ailede büyük bir huzursuzluğa da sebep olabilir. Hattâ bu huzursuzluk bazan boşanmaya

kadar gidebilir.
İşte bu ve buna benzer sakıncaları içindir ki, Peygamberimiz (as.m.) kadına, kocasının cinsî noktadaki arzusunu yerine getirmesini tavsiye etmiş; âdeti bittiği halde "Devam ediyor" diye yalan söyleyen kadınlara da lanet okumuştur.
Bununla beraber, erkek de hanımın hastalık, aşırı yorgunluk gibi gerçek mazeretlerini nazara alarak anlayış göstermeyi, sabırlı olmayı bilmelidir.

346. [1:344, Hadîs No: 603]
Hilal bin Yesaf rivayet ediyor:
Birisi duâ ettiğinde kabul edilmese bile kendisine bir sevap yazılır.[434][109]

347- [1:344, Hadîs No: 604]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Dua ettiğinde elinin içiyle Allah'a duâ et, tersiyle değil. Duayı bitirdiğinde de iki elini yüzüne sür.[435][110]

Bir Müslümanın ibâdetlerinde, hatta bütün hareket ve davranışlarında pusulası, ölçüsü, Sünnet-i Seniyyenin esasları olmalıdır. İbâdetin özü olan duada da Peygamberimizin bu meseledeki tatbikatı örnek alınmalıdır. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde ümmetine duâ ederken ellerinin arkasıyla değil, avuçlarını yukarı kaldırarak duâ etmelerini tavsiye etmektedir.
Namazda Kâbeye yöneldiğimiz gibi, duâ ederken de ellerimizi göğe çeviriyoruz. Bu, Kabe namazlarımızın kıblesi, gökyüzü de dualarımızın kıblesi olması sebebiyledir. Temel kaide bu olmakla beraber bâzı istisnaî durumlar da vardır.
Bizler kul olarak bütün ihtiyaçlarımızı Yüce Rabbimizden istediğimiz gibi Ondan kusur ve günahlarımızı bağışlamasını da dileriz. Bizlere belâ vermemesi ve verdiği musibeti kaldırması için Ona yakarışta bulunuruz. Rabbimizden birşe-yi vermesini istediğim izdeki ses tonumuzla, vermemesini, bizi ondan korumasını istediğimiz şeylerdeki ses tonumuz birbirinden farklıdır. O halde bu iki farklı dileklerimizi yüce dergâhına arzederken ellerimizin durumu da farklı olur. İstediğimiz şeylerde avuç içleri semâya bakarken, gelmesini İstemediğimiz şeylerde avuç içleri yere bakar. Günlük hayatımızda da bir şeyin verilmesini istediğimiz-deki el hareketimizle, istemediğimizdeki el hareketimiz farklı değil midir?

Nitekim bu tatbikatı Peygamberimizin hayatında da görüyoruz. Hallad bin Said (r.a.) Resûlullahın bu tatbikatını şöyle bildiriyor:
"Peygamberimiz (a.s.nr.), Allah'tan birşey istediği zaman, avuçlarının içini semâya kaldırır, birşeyden Allah'a sığındığı zaman da ellerinin tersini semâya çevirirdi."[436][111]
Enes bin Mâlik de (r.a.), Peygamberimizin (a.s.m.) yağmur duasında kuraklığın felâketinden Allah'a sığınırken avuçlarının tersini gökyüzüne kaldırdığını bildirir.[437][112]
Çünkü yağmurun kesilmesi ve uzun müddet yağmaması bir musibettir. Yağmur duası bu belânın kaldırılması için yapılır. Kıtlığın, yağmursuzluğun giderilmesi için duâ edildiğinden Peygamberimiz avuç içlerini aşağıya çevirmiştir.

348. -[1:345 Hadîs No: 606]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz düğün yemeğine davet edildiğinde gitsin.[438][113]

349. [1:346 Hadîs No: 610]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir yemeğe çağrıldığında gitsin. Oruçlu değilse yesin. Oruçlu ise bereketlenmesi için duâ etsin.[439][114]

350- [1:348, Hadîs No: 616]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Size Allah'ın azabı hatırlatıldığı zaman yapmak istediğiniz kötülükten vaz geçiniz.[440][115]

351 [1:348, Hadîs No: 618]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz güzel bir rüya gördüğünde onu tâbir ettirsin, başkalarına da anlatsın. Kötü bir rüya gördüğünde de ne tâbir ettirsin, ne de başkalarına anlatsın.[441][116]

Hemen hepimiz hergün bir veya birkaç rüya görürüz. Bazan yıllardır görmediğimiz bir yakınımızla beraber olur, bâzan kuş gibi uçar, bâzan

birbirinden güzel manzaralar içinde gezip dolaşırız. Çoğu zaman bunun bir rüya olduğunun farkında dahi olmadan, gerçekmiş gibi lezzet alır, sevinç duyarız. Ancak, herkesin her zaman güzel, müjdeli rüya göreceği de söylenemez. Bâzan sıkıntılı, korkulu, üzücü rüyalar da görebiliriz. Mesela, —Allah geçinden versin—bir yakınımızın vefat etmesi, yırtıcı hayvanların kovalaması, düşmanla savaşmak gibi. Bu durumda da çok kere rüyada olduğumuzu anlayamadığımız için dehşete kapılır, kan-ter içinde uyanıveririz. Bazen, birkaç gün gördüğümüz rüyanın tesirinden kendimizi kurtaramaz, rüyamızı yakınlarımıza aniatarak bir tâbir bekleriz.
Peygamber Efendimiz (as.rn.) bu hadislerinde kişinin iyi bir rüya gördüğünde onu yorumlamasını, başkalarına da anlatmasını istiyor. Kötü bir rüya gördüğünde de onu yorumiamamasını ve başkalarına da anlatmamasını tavsiye ediyor. Çünkü Peygamberimiz başka bir hadislerinde, rüyanın tabir edilmedikçe askıda olduğunu, tabire göre gerçekleşebileceğini bildirmektedir[442][117]
Bu, kötü rüya görenin bunu hiç kimseye anlatmaması demek değildir. Çünkü Öyle rüyalar vardır ki, dehşetli, korkulu olduğu halde mânâsı çok güzel olabilir. Bunun içindir ki Peygamberimiz Sahabîlerin tabirlerini sorduklan rüyalar ürkütücü de olsa, onu hayırlı bir şekilde tabir etmiştir. Mesela bir defasında Peygam-beremizin amcası Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü'l-Fadl (r.a.) Resûlullaha "Rüyamda sizin bir uzvunuzu bizim evde gördüm" demişti: Peygamberimiz de "Bir hayır görmüşsün. Kızım Fatıma bir erkek çocuk dünyaya getirecek, sen de onu emzi-receksin" buyurdu.[443][118]
Öyle ise kötü rüya gören biri onu hayra yoracak olanlara anlatabilir. Böyle rüya görenler o rüyanın şerrinden Allah'a sığınmalıdır. Ayrıca her rüyanın tahakkuk etmeyeceğini veya kötü ve şer gibi görülen rüyalardan hayırlı neticelerin çıkabileceğini düşünmeli, dehşet ve korkuya kapılmamalıdır.

352. - [1:350, Hadîs No: 621]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz sevdiği bir rüya görürse bu Allah'tandır. Bu sebeple Allah'a hamdetsin. Ve başkalarına anlatsın. Sevmediği bir rüya gördüğünde ise bu şeytandandır. Ondan Allah'a sığınsın ve onu hiç kimseye anlatmasın. Böyle yaparsa o rüya ona zarar vermez.[444][119]

353. . [1:351, Hadîs No: 622]
Amir bin Rebîa rivayet ediyor:
Biriniz kendi şahsında, malında veya Müslüman kardeşinde çok hoşuna giden bir şey gördüğünde, bereketi için duâ etsin. Çünkü göz değmesi haktır.[445][120]

354- [1:351, Hadîs No: 623]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz musîbete uğramış birisini gördüğünde içinden, "Beni sana verdiği musibetten koruyan, beni sana ve kullarının bir çoğuna gerçekten üstün kılan Allah'a hamdolsun" derse, bu söz kendisine verilen o nimete şükür olur.[446][121]

355. [1:352, Hadîs No: 624]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz güzel bir kadın gördüğünde, ondan hoşlanırsa, hanımına gelsin ve onunla beraber olsun. Çünkü ikisindeki birdir, onda olan hanımında da vardır.[447][122]

356. . [1:352, Hadîs No: 625]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz bir Müslüman kardeşinde bir musibet gördüğünde kendisini o musibete uğratmadığı için Allah'a hamdetsin. Fakat bunu ons duyurmasın.[448][123]

357. [1:354, Hadîs No: 627]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin zâlime, "Ey zâlim" demekten korktuğunu gördüğünde ondan ümidini kes.[449][124]
.
358. [1:354, Hadîs No: 628]
Âlimin fazlaca idareci ile haşir neşir olduğunu gördüğünde, onun hırsız olduğunu bil.[450][125]

Âlimin en mühim vazifelerinden birisi, idarecinin adaletle hükmetmesini temin etmek, zulmetmesini önlemektir. Bu vazifeyi yapabilmesi için de vakarını koruması gerekir. Bu gaye ile olmaksızın idareci ile sık sık haşir neşir olup, onun ihsan ve ikramını kabul eder, idarecinin imkânlarını şahsı için kullanırsa, genelde "kişi-ihsanın kölesi" olduğundan bu vazifesini hakkıyla yapamaz. İdareciyi îkaz etmeyi düşündüğü anda onun kendisine yaptığı ihsanları, emrine verilen devlet imkânlarını hatırlar, o ikazı yaparsa, kendisine yapılan ihsanların artık kesileceğini düşünür, îkaz etmekten vaz geçer, en azından taviz verir, fşte Peygamberimiz bu hadisleriyle, idareciyle aşırı derecede haşir-neşir olan böyle âlimlerin aslında birer hırsız olduğuna, o idareciden "sus payı" aldıklanna dikkat çekmektedir.
Güzel olan, âlimlerin bilhassa îkaz etmekle vazifeli olduğu idareciden, minneti altına girebilecek şekilde hediye kabul etmemesidir. Âlim eğer çeşitli ihsanları kabul etmişse, bu durumda da İhsanın kölesi olmamalı, hakkın hatırını her-şeyden üstün tutarak, gerektiğinde îkaz vazifesini yapabilmelidir.

359. [1:354, Hadîs No: 629]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Kul Allah'a isyana devam ettiği halde, Allah hâlâ ona sevdiği dünyalık şeyleri veriyorsa, bu ancak Allah tarafından onun için bir istid-ractır[451][126].

Nimetlere mazhar olmakla veya onlardan mahrum bırakılmakla imtihan olunuruz. Kul şükrederse Allah nimetini bollaştırır, bereket ihsan eder. Günah ve isyanlara daldığında ise nimetini kısar; açlık, kıtlık, yokluk gibi çeşit çeşit felâketler verir. Genel kaide budur. Ama kul isyan ve günahlara gömüldüğü halde Allah hâlâ nimetlerini/kulun sevdiği şeyleri veriyorsa, aslında bu onun için bir nimet değil, bir musibettir, bir cezadır, daha da azmasına sebep olur. O halde se-fahet ve günahlara dalan insanların dünya nimetlerine kavuşmaları onfan aldat-mamalı, bizi de onlara özendirmemelidir. Netice önemlidir. Eğer o nimet bizi dünya ve âhiretin saadetine götürüyorsa gerçekten nimettir. Eğer günaha, dolayısıyla Cehenneme sevkediyorsa nimet değil, azaptır. Bir âyette de bu husus şöyle dile getirilmiştir: "Artık Kur'ân'ı yalanlayanları Bana bırak. Biz onları inkâr

ve isyanlanna karşılık nimetler vererek hiç bilmedikleri bir taraftan azaba yaklaştıracağız."[452][127]

360. [1:355 Hadîs No: 630]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Müslüman kardeşinde şunları gördüğün de ondan hayır bekle: Haya, emânete riâyet ve doğruluk. Bunları görmediğinde ondan hayır bekleme.[453][128]
.
361. [1:357, Hadîs No: 634]
İbni Huzeyme (r.a.) rivayet ediyor:
Bir adamın camilere devam etmeyi âdet haline getirdiğini gördüğünüzde, onun îmanlı olduğuna şahitlik getirin.[454][129]

362. [1:358, Hadîs No: 635]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Kişiye dünyaya kalben bağlanmama arzusu ve az konuşma verildiğini gördüğünüzde ona yaklaşınız. Çünkü ona hikmet telkin ediliyor.[455][130]

363. [1:359, Hadîs No: 637]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Sahabîlerime dil uzatanları gördüğünüzde "Allah'ın laneti kötülüğünüzün üzerine olsun" deyin.[456][131]

364. [1:360 Hadîs No: 640]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Değiştirmeye gücünüzün yetmediği bir kötülük gördüğünüzde, o şey Allah tarafından değiştirilinceye kadar sabredin.[457][132]

Mü'minin en belirgin vasıflarından birisi iyiliği tavsiye etmek ve kötülükten sa-kmdırmaktır. Bir hadislerinde Peygamberimiz kötülüğe karşı mü'minin tavrını bildirirken vazifesini önce elle, ona gücü yetmezse dille engellemek, ona da gücü yetmezse kalble buğzetmek, nefret duymak, kötü karşılamak olduğunu bildirmişlerdir. Kötülüğü önlemek için elimizden gelen her türlü

gayreti sarfettikten sonra, elimizden bir şey gelmediğini gördüğümüzde yapacağımız iş, o kötülüğün kalkması için Allah'a dua etmek, sabırla sona ermesini beklemek olacaktır. İşte bu hadis-i şerif kötülüğe karşı takınmamız gereken bu son tavrı nazanmıza vermektedir. Aksi bir tutum, hizmet edeyim derken zararlı olmayı bile netice verebilir.

365. [1:361, Hadîs No: 643]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın, kula fakirlik ve hastalık verdiğini gördüğünüzde şüphesiz Allah onu günahlardan arındırmak istiyor demektir.[458][133]

366. [1:364, Hadîs No: 650]
Selman el-Fârisî'den (r.a.) rivayetle:
Mü'minin kalbi Allah yolunda mücâdele ederken korku veya heyecandan titrediğinde, günahları olgun hurma salkımlarının dökülmesi gibi dökülür.[459][134]

367- [1:365, Hadîs No: 854]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu hayvanlara bindiğinizde konaklayarak onları dinlendirip doyurun. Onlara karşı şeytanlar kesilmeyin.[460][135]

368. [1:366 Hadîs No: 655.]
îbni Ömer Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Biriniz Müslüman kardeşini ziyaret edip yanında oturduğunda ondan müsaade istemedikçe kalkmasın.[461][136]

369. [1:366, Hadîs No: 656]
Biriniz din kardeşini ziyaret ettiğinde oturması için kendisini topraktan koruyacak bir şey verdiğinde Allah da onu Cehennem azabından korur.[462][137]

Peygamberimiz pekçok hadîslerinde Müslümanlar arasındaki kardeşliği kuvvetlendirici tavsiyelerde bulunmuş, bu meyanda mü'minlerin birbirlerini

ziyaret etmeleri, hal hatır sormalarını teşvik etmiştir. Kardeşliği zedeleyici davranışlardan ise sakındırmtştır. Bu hadîslerinde de, samimiyeti daha da arttıran, daha sık ziyarete arzu uyandıran bir husus üzerinde durmaktadır. Bu da ilgidir. Bir insanın kendisini ziyarete gelen bir din kardeşine oturması için yer göstermesi, ona ilgi gösterdiğinin işaretidir. Bunu yapmadığında, ziyaretçi kendisine değer verilmediği intibaına kapılıp bir daha ziyarete gelmeyebilir. Bunun için bir mü'min ziyaretine gelen kardeşine yer göstermeli, küçük bir şeyle de olsa ikramda bulunmalıdır. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukandaki hadîslerinde böyle güzel davranışların birbirine eklenerek Cehenneme karşı kişiyi koruyacağını müjdeler.
Din kardeşlerimizi böyle izzet ve ikramla karşılamak bizim herşeyden önce İslâmî ve içtimaî vazifemizdir. Yukandaki hadîs-i şerif ise bu görevimizi yerine getirirken bizim için ayrıca bir teşvik unsuru olmaktadır.

370- [1:366, Hadîs No: 658]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Camilerinizi nakışlarla, mushaflarınızı da altın ve gümüşle süslediğinizde felâket başınızdadır.[463][138]

Camiler, içinde Allah'a ibâdet edilmek, ilim öğrenilmek için inşâ edilen mübarek mekânlardır. Bir ülkenin, bir şehrin bir köyün İslâm beldesi olduğununun en açık delilidir. Nitekim dedelerimiz uğradıkları her yere birçok mabedler inşâ ederek İslâmın mührünü basmışlardır. Bunun için mü'minlerin en mühim vazifelerinden birisi içinde Allah'a ibâdet edilecek ve ilim tahsil edilecek camiler inşâ etmek, camileri korumak, namazla camileri şenlendirmek, yani maddeten ve manen îmar etmektir. Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede bu gerçeği şöyle bildirir:
"Allah'ın mescidlerini, ancak Allah'a ve âhiret gününe îman eden, namazlarını dosdoğru kılan, zekâtlarını veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır."[464][139]
Ne var ki diğer manevî hizmetlerden taviz verme pahasına camilerin maddî îmarfarında lükse ve debdebeye kaçmak doğru değildir. Elbette camiler temiz olacak, halı döşenecek, imkân varsa ısıtma tertibatı temin edilecektir. Fakat cami inşâsında sadelikten ayrılmak, süslemede ifrata kaçmak, özü

bırakıp şekille uğraşmak, duvarları binbir nakışlarla süslemek, en pahalı avizeleri asmak, halı üzerine halı sermek israftır. Camilere daha çok insanların gelmesini temin için îman ve Kur'ân hizmetine sarfedilecek milyarlarca lirayı süse harcamak Islâmi-yetin özünü kavramamak demektir.
Ayni şeyler Kur'ân için de geçerlidir. Kur'ân elbette şanına layık kaliteli kağıda basılacaktır. Fakat, aşırt derecede süslemek, maliyetini arttırmak, okunmak ve yaşanmak için indirilen Kur'ân'ı bir süs eşyası durumuna düşürmek doğru değildir. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde camileri nakışlarla, mushafları altın ve gümüşle süslediğimizde felâketi beklememiz gerektiğine dikkat çekiyor. Bu hadis aynı zamanda Peygamberimizin bir mûcizesidir. Resûlullah asırlar sonra Müslümanların özü bırakarak kısırla uğraşacaklarını bilmiş ve haber vermiştir. Ki biz bu gün o felâketi yaşıyoruz.

371- [1:367, Hadîs No: 659]
İbni Abbas 'dan (r.a.) rivayetle:
Zilzal Sûresi Kur'ân'ın yarısına denktir. Kâfîrûn Sûresi dörtte birine, thlâs Sûresi de üçte birine denktir.[465][140]

Bu ve benzeri hadislerde geçen faziletler ilk bakışta mübalağa gibi görülebilir. Çünkü Kur'ânın içerisinde bu sûreler de yer almaktadır. Dolayısıyla bu sûreler kendilerinin de yer aldığı bütün Kur'ân'la mukayese edilmiş oluyor. Bedi-üzzaman, Sözler isimli eserinde bu meseleyi özetle şöyle îzah ediyor:
Kur'ân'ın herbir harfinin bir sevabı vardır. Allah'ın bir ihsanı olarak o harflerin sevabı sünbüllenir, bazan on tane verir, bazan yetmiş. Âyete'l-Kürsf harflerine yedi yüz, İhlâs Sûresi harflerine bin beş yüz, Berat Gecesinde ve makbul vakitlerde okunan âyetlere on bin, Kadir Gecesinde okunan âyetlere otuz bin sevap verir. Bu haliyle Kur'ân-ı Kerimin sevabı tartmaya gelmez. Belki gerçek sevabıyla bâzı sûrelerle tartılmaya gelebilir.
Meselâ bin tane mısır ekilmiş bir tarla farzedelim. Bazı tanelerin yedi sünbül verdiğini farzetsek, her bir sünbülde de yüzer adet mısır tanesi varsa bu durumda sünbül veren yedi tane bütün tarlanın üçte ikisine denk geliyor demektir. Bunun gibi bir habbe on sünbül verse, her sünbülde ikiyüz tane olsa, bu durumda bir tek habbe tarlaya ekilen habbelerin iki misli kadar olmuş olur. Bunu daha fazla devam ettirebiliriz.

İşte Kur'ân-ı Hakimi nûrânî, mukaddes semavî bir tarla olarak düşünüyoruz. Her bir harfi asıl sevabıyla birer habbe hükmündedir. Diğer sûrelerin sünbülleri nazara alınmadığında Yasin, İhlâs, Fatiha, Kâfirûn, Zilzal Sûreleri bütün Kur'ân'la tartılabilir. Meselâ Kur'ân'ın 300620 harfi vardır. İhlas Sûresinin harfleri ise besmele ile birlikte 69'dur. Hadiste İhlâs Sûresi Kur'ân'ın üçte birisine denktir denildiğine göre, İhlâs Sûresi'nin her bir harfine 1452 sevap düşmektedir. Hadisde ifâde edilen diğer sûreler de bu şekilde hesaplanabilir"[466][141]

372- [1:368, Hadîs No: 661]
Ebû Said rivayet ediyor:
Biriniz Rabbinden rızık istediğinde helâl olanı istesin.[467][142]

373- [1:368, Hadîs No: 662]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz Rabbinden bir şey istediğinde duasının kabul edildiğini hissederse, "îhsaniyla güze! nimetlerin tamamlandığı Allah'a ham-dolsun" desin. Duasının kabulü geciken de "Her hâl için Allah'a hamdolsun" desin.[468][143]

374- [1:368, Hadîs No: 663]
îrbad bin Sâriye (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a duâ ettiğinizde Firdevs Cennetini isteyin. Çünkü o, Cennetin en güzel yeridir.

375. [1:369, Hadîs No; 665]
Abdullah bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Birinize "Mü'min inisin?" diye sorulduğunda, îmanında şüphe varlığını hissettiren bir ifâde kullanmasın.[469][144]

Bir insan kalben îman esaslarına inanıyorsa, bu Allah katında mü'min sayılması için yeterlidir. Ancak Müslümanların onun mü'min olduğunu bilip ona göre muamele etmeleri için dili ile ikrar da gereklidir. İşte böyle bir kimse bu durumunu dile getirmek istediğinde kesinlik ifade eden bir deyimle Ben mü'minim demeli, "İnşâallah mü'minim" dememelidir. Çünkü

bunda bir kararsızlık kokusu vardır. Bu konu kelâm kitaplarında "İmânda istisna" başlığı altında incelenir.
İşte Peygamberimiz de bu hadislerinde "Birinize 'Mü'min misin?' diye sorulduğunda fmanmda şüphe ifâdesini kullanmasın, yani 'İnşâallah mü'minim' demesin" buyurarak buna dikkat çekmektedir.
Bununla beraber buradaki "demesin" ifâdesini kesin bir yasaklama şeklinde değil bir tavsiye olarak değerlendiren bâzı kelâm âlimleri, zayıf ve taklidî bir îman için "İnşâallah mü'minim" demek doğru olmasa da, mükemmel ve tahkikî iman için "İnşâallah mü'minim" denilebileceğini söylerler. Buna göre her mü'min îmanın aslı ve özünün kendisinde bulunduğuna dair kesin bir ifâde kullanabilir. Ancak îmanının mükemmel olup olmadığı noktasında tereddüt dile getiren bir ifâde kullanabilir. Ayrıca bu âlimler son nefesdeki durumu nazara alarak kimsenin gelecek için kesin bir ifâde kullanması mümkün olmadığından "İnşallah mü'minim" ifâdesini caiz görmüşlerdir. Bu durumda bu ifâde "İnşâallah mü'min olarak öleceğim" demek olur.

376- [1:370, Hadîs No: 668]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah birinizin gelir kaynağını bir yöne bağlaraışsa, o yolla geçimini temin etmekte zorlanmadıkça o rızık kapısını terketmesin.[470][145]

377, [1:371, Hadîs No: 669]
Abdurrahman bin Cennab es-Selmt'den (r.a.) rivayetle: Allah kul için önceden manevî bir makam takdir etmiş, fakat kul ameliyle oraya ulaşamıyorsa Allah onun bedeni, çoluk çocuğu ve malıyla ilgili bir musibet verir, sonra da daha önce takdir ettiği makama ulaşması içip onu buna karşı sabırlı kılar.[471][146]

378.- [1:372, Hadîs No: 670]
Ani Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişi senin hakkında bildiği bir kusurla sana dil uzatırsa, sen de onun hakkında bildiğin bir kusurla ona dil uzatma. Böyle yaparsan, bu senin için bir mükâfat; onun için de bir vebaldir.[472][147]

379- [1:374, Hadîs No: 677]

İyiliklerin seni sevindirir, kötülüklerin de seni üzerse, sen olgun mü'minsin.473[148]

380. [1:375, Hadîs No: 680]
îrbad bin Sâriye rivayet ediyor:
Erkek, hanımına su dahi içirse ondan sevap kazanır474[149].

381.. [1:376 Hadîs No: 681]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin lokması yere düştüğünde, üzerindeki rahatsız edici şeyleri temizledikten sonra yesin. Onu şeytana bırakmasın. Çünkü, bereketin yemeğin hangi parçasında olduğunu bilemez.475[150]

382. [1:378, Hadîs No: 687]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişinin "İnsanlar helak oldu" dediğini duyduğunda, asıl heiâk olan kendisidir.

383- [1:378, Hadîs No: 688]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Komşuların sana "İyi bir iş yaptın" dediklerini duyduğunda iyi bir iş yapmışsın, "Kötü bir iş yaptın" dediklerinde kötü bir iş yapmışsın demektir.476[151]

Dinimizde insanın bütün hayatını düzenleyen prensipler, esaslar vardır. Bu cümleden olarak komşu münasebetleri de güzel bir şekilde tanzim edilmiştir. Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede iyilik ve ihsana lâyık kimse ve gruplar arasında komşuları da sayarak şöyle buyurur:
"Allah'a ibâdet edin ve hiçbir şeyi Ona ortak koşmayın. Anne ve babaya iyilik edin. Akrabaya, yetimlere, fakirlere, akraba komşuya ve yabancı komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, mâliki bulunduğunuz kimselere iyilik edin."477[152]
Peygamber Efendimiz {a.s.m.) pekçok hadîslerinde komşuluk üzerinde durur. Bunlardan ikisi şu mâeldedir:

"Cebrail bana durmadan komşuya iyilik yapmayı tavsiye etti. Bu sıkı tavsiyeden komşuyu komşuya mirasçı kılacağını zannettim."[478][153]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
"Peygamberimizin (as.m.) üç defa: 'Vallahi mü'min olmaz' diye tekrarladığını işittim. Yâ Resûlallah, kim mü'min olmaz?' diye sordular, 'Komşusu şerrinden emin olmayan kimse' buyurdu."[479][154]
İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) izahını yaptığımız hadîslerinde de komşulukla ilgili bir meseleye dikkat çekiyor. Nefsinin esiri olmayan, Allah'ın emirlerini yerine getiren komşuların, kişinin yaptığı işin iyi mi, kötü mü olduğuna şahitlik edebileceklerini bildiriyor.
İnsanın yaptığı iş hakkında böyle komşuların "İyi yaptın" veya "Kötü yaptın" şeklindeki değerlendirmelerini nazara almasını istiyor. Gerçekten de Allah'ın emrini bilen ve yaşayan komşuların bir meselede "İyi yaptın" demesi yapılan şeyin iyi olduğuna, "İyi bir şey yapmadın" demeleri de yapılan şeyin iyi olmadığına delildir.

384- [1:378, Hadîs No: ,689]
Ka'b bin Ucre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ezan sesini işittiğinde Allah'ın dâvetçisi olan müezzinin çağrısına[480][155]

385. [1:379, Hadîs No: 690]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ezan sesini duyduğunda namaza git. Giderken ağırbaşlılıktan ayrılma. Safta bir boşluk bulursan orayı doldur. Yoksa din kardeşinin yerini daraltma. Kendin duyacağın kadar bir sesle oku, yanındakileri rahatsız etme. Dünyadan biraz sonra ayrılacak bir kimsenin namazı gibi namaz kıl.[481][156]

386- [1:380, Hadîs No: 695]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Horozların seslerini duyduğunuzda Allah'tan faz! ve ihsanını isteyiniz. Çünkü onlar melek görmüşlerdir. Eşek sesini duyduğunuzda da şeytandan Allah'a sığınınız. Çünkü o bir şeytan görmüştür.[482][157]

387- [1:381, Hadîs No: 698]

Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Geceleyin köpek havlamalarını, eşek anırışını işittiğinizde şeytandan Allah'a sığınınız. Çünkü onlar sizin görmediğiniz şeyleri görüyorlar.[483][158]

388. [1:382, Hadîs No: 699]
Ebû Hümeyd rivayet ediyor:
Benden rivayet edilen bir söz işittiğinizde kalbleriniz onu güzel görür, bedeniniz ona itaata meyleder, onu İslâmın ruhuna uygun bulursanız o bana aittir.
Şayet o sözü kalbleriniz çirkin görür, bedeniniz ona itaattan kaçınır ve onu İslâmın ruhuna uygun bulmazsanız ben o sözden uzağım.[484][159]

389- [1:383, Hadîs No: 700]
Üsâme bin Zeyd'den (r.a.) rivayet ediyor:
Bir yerde veba hastalığının çıktığını duyarsanız oraya girmeyiniz. Eğer hastalık bulunduğunuz yerde çıkarsa, kaçma niyetiyle oradan çı km ayınız.[485][160]

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu hadisleriyle bugün kullanılan karantina usûlünü 1400 sene önce getirdiğini görüyoruz. Burada bulaşıcı bir hastalığa yakaianan kimsenin o hastalığı başka taraflara taşımaması için bulunduğu yerden ayrılmamasını, sıhhatli kimsenin de bulaşıcı hastalığın bulunduğu yere girmemesini istemektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadîslerinde de bulaşıcı hastalığa yakalanıp da bulunduğu yerden ayrılmayan, sabrederek neticeyi bekleyen kimsenin sevab kazanacağına dikkat çekmiştir.[486][161]
İzah ettiğimiz hadis aynı zamanda Müslümanın kader anlayışını yansıtması bakımından da mühimdir. Bir Müslüman "Kaderimde ne varsa o olur" diyerek kendisini tehlikeye atamaz. Buna karşı tedbir alması gerekir. Tedbirine rağmen musibete uğrarsa o zaman da sabretmelidir.
Hicretin 18. yılında Şam'da veba salgını çıkmıştı. Bunun üzerine Hz. Ömer alınan tedbirleri yerinde incelemek için Şam'a hareket etti. Şam'a yaklaştığında ordu kumandanı Ebû Ubeyde bin Cerrah (r.a.) ve arkadaşları onu karşıladılar ve veba salgınının iyice yaygınlaştığını söylediler. Hz. Ömer orada bulunanlarla istişare etti ve neticede Medine'ye hareket etme

emrini verdi. Bunun üzerine Ebû Ubeyde bin Cerrah (r.a.) Hz. Ömer'e, "Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?" diye sordu.
Hz. Ömer'in verdiği cevap manidardı. "Evet," dedi. "Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Ne dersin? Eğer senin develerin olsaydı, onları iki yamacı olan bir vadiye indirselerdi. O yamaçlardan birisinin yaylım otu fazla, diğeri ise çorak olsa ve sen de develerini otlak yerde gütsen Allah'ın kaderiyle gütmüş, otsuz yerde gütsen yine Allah'ın kaderiyle gütmüş olmaz mısın?"
Ebû Ubeyde (r.a.) bu güzel cevap karşısında söyleyecek bir şey bulamadı. Bu arada gelen Abdurrahman bin Avf (r.a.), "Ben bu hususta bir şey biliyorum. Onu Resûlullahtan işitmiştim" dedi ve yukarıdaki hadisi rivayet etti. Bunu duyan Hz. Ömer Allah'a hamd etti.

390- [1:384, Hadîs No: 702]
Abdullah bin Amr bin Âs (r.a.) rivayet ediyor:
Ezanı duyduğunuzda müezzinin sözlerini tekrarlayınız. Sonra bana salavat getirin. Çünkü kim bana bir defa salavat getirirse Allah buna karşılık ona on defa rahmet eder. Sonra da benim için Allah'tan Vesîle'yi dileyin. Vesîle, Cennette bir makamdır ki, Allah'ın kullarından sadece bir tanesine nasib olur. Onun ben olacağını ümid ediyorum. Kim benim için Vesîle'yi dilerse, kendisi için şefaatim kesin vacip olur.[487][162]

391- [1:386, Hadîs No: 707]
Ebû Katâde'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz su içtiğinde içtiği kabın içine nefesini salmasın. Tuvalete girdiğinde tenasül uzvuna sağ eliyle dokunmasın. Sağ eliyle temizlenmesin.

392- [1:386, Hadîs No: 71
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Su içtiğinizde emerek için. Ağzınıza dökercesine boşaltmayın.[488][163]

393- [1:392, Hadîs No: 725]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, namusunu muhafaza eder, kocasının meşru isteklerine itaat ederse Cennete girer.

394- [1:392, Hadîs No: 726]
Rebi' binti Muâz rivayet ediyor:
insanlar birinin cenaze namazını kılıp onun iyiliğinden bahsederse Allah şöyle buyurur: "O kişi için bildikleri şeyler hakkındaki şahitliklerini kabul ettim, bilmedikleri kusurlarını da affedeceğim."[489][164]

395.1:393, Hadîs No: 728
Haris et-Teymî rivayet ediyor:
Sabah namazını kıldığında hiç kimseyle konuşmadan önce yedi defa "Allah'ım, beni Cehennem ateşinden koru" de. Eğer o gün ölürsen Allah senin için Cehennem ateşinden koruyucu bir berat yazar. Akşam namazını kıldığında hiç kimseyle konuşmadan önce yedi defa "Allah'ım, beni Cehennem ateşinden koru" de. Eğer o gece Ölürsen Allah senin için Cehennem ateşinden koruyucu bir berat yazar.[490][165]

396. [1:393, Hadîs No: 729]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cenaze namazı kıldığınızda Ölü için gönülden ve samimi duâ ediniz.[491][166]

397. [1:394, Hadîs No: 732]
ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Sabah namazını kıldığınızda rızık aramayı bırakıp uyumayınız.[492][167]

398. [1:395, Hadîs No: 734]
Berâ bin Âzib'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
Farz namazını kıldığınızda her namazdan sonra on defa şöyle deyin:
"Lâ iîâhe ilallahu vahdehu lâ şerike leh. Lehü'l-mülkü velehü'l-hamdü ve hüve alâ küllî şey'in kadîr (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O tektir. Hiçbir ortağı yoktur. Hâkimiyet Onundur. Hamd de Ona mahsustur. Onun herşeye gücü yeter."
Kim böyle derse, bir köleyi hürriyete kavuşturmuş gibi kendisine sevap yazılır.[493][168]

399. [1:395, Hadîs No: 735]

Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor;
Ayın üç gününde oruç tutacaksan on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günlerinde tut.[494][169]

400-499

400- [1:397, Hadîs No: 740]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
insanlar Allah yolunda cihadı terkedip para pula düşkünleşip cim-rileştiklerinde, paraya ihtiyacı olduğunda bir malı, veresiye daha yüksek bir fıata geri almak şartıyla peşin düşük bir fıata satma şeklindeki alışverişte bulunduklarında, sığır sürülerinin peşine takılıp gece gündüz onlarla uğraştıklarında Allah onları öyle bir zillete düşürür ki yeniden dinlerine sarılmadıkça bu belâyı başlarından defetmez.[495][170]

Bâzı çevreler direk faize girmemek için işin hilesine kaçıyorlar. Meselâ birşe-ye ihtiyacı olan birine ihtiyacı oian şeyi vadeli olarak satıp, sonra düşük fiyata peşin olarak geri alıyorlar. Böylece faizden kurtulduklarını zannediyorlar. Bu, faize alışveriş isminin takılmasından başka birşey değildir. İslâm hukukunda buna bey1 bi'l-îne denir. İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukarıdaki hadîsin birinci kısmında böyle bir alışverişi yasaklamış ve bunun büyük bir zillet sebebi olduğunu ifâde etmiştir.
Hadîste zillet sebebi olarak gösterilen bir diğer husus da, Müslümanların kendilerini bütünüyle tarım ve ziraata verip cihadı terketmeleridir. Düşmana karşı hâkimiyet ve istiklallerini garanti altına almadan başka sahalarla meşgul olmak, düşmanın iştahını biraz daha kabartmaya ve ona bir an evvel yem olmaya sebeptir. Hadîste kötülenen tarım ve ziraata öncelik vermektir, yoksa geçim kaynaklarının en tabiî iki esası olan tarım ve ziraatı ihmale teşvik değildir.
Hadîste dikkat çekilen cihad hem maddî, hem de manevîdir. Düşmanlara üstün gelebilmek, onlara İslâmiyetin yüceliğini anlatabilmek İçin ilim ve teknoloji yolunda ilerlemek de cihaddır. Bu durumda imkânı olan mü'minler, çocuklarını herkesin yapabileceği tarım ve ziraatla meşgul etmemeli, onlara hem dinlerini öğrenmeleri, hem de ilim ve teknoloji alanında ilerleyebilmeleri için imkân hazırlamalıdırlar. Bu yapılmadığında Allah'ın Müslümanları zillete düşüreceği kaçınılmazdır. Bu zillet de din düşmanlarına ilimde, teknolojide dilenci olmaktan başlar, hâkimiyetferi altına girmeye kadar varır.

401. [1:397, Hadîs No: 741]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Et pişirdiğinizde suyunu fazla koyun. Çünkü bu daha çok komşuya yeter.[496][171]

402- [1:398 Hadîs No: 742]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz Müslüman kardeşinden ihtiyacı olan bir şey istediğinde onu övmekle söze başlamasın. Çünkü bu onun belini kırar.[497][172]

403- [1:399, Hadîs No: 745]
Ebû Râfı'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin kulağı çınladığında beni hatırlayıp bana salavat getirsin ve şöyle desin: "Allah'ım, beni hayırla ananı Sen de an."[498][173]

404- [1:399, Hadîs No: 746]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
İslâm ülkesinde yaşayan gayr-i müslimlere zuhnedildiğinde o devlet, düşmanın eline geçer.[499][174]

405- [1:400, Hadîs No: 747.]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Bir hususta bir zanna kapıldığınızda onu gerçekmiş gibi kabul etmeyiniz. Şeytan kalbinize hased duygusunu attığında ona uyup zulmetmeyiniz. Bir şey hakkında uğursuzluk zannma kapıldığınızda buna kulak verip de işinizden geri kalmayarak Aİlah'a tevekkül ediniz. Satmak için birşey tarttığınızda fazlasıyla tartınız.

406- [1:400, Hadîs No: 748.]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Bir yerde zina açıkça işlenip faiz açıkça yendiğinde ora halkı Allah'ın azabının gelmesine sebep olmuşlardır.[500][175]

407- [1:401 Hadîs No: 750.]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Fuhuş yaygmlaşmca yer sarsıntıları olur. idareciler zulüm ve haksızlık yaptıklarında yağmur kesilir. İslâm idaresi altında yaşayan gayr-ı müslimlere verilen sözler yerine getirilmediğinde de düşman galip gelir.[501][176]

408. [1:401, Hadîs No: 751]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Bid'alar çoğalıp bu ümmetin sonra gelenleri önce geçenlerine lanet okuduğunda kim bir şey biliyorsa onu yaysın. Çünkü o gün ilmi gizleyen kimse Hz. Muhammed'e indirileni gizleyen kimse gibi olur.[502][177]

Sünnet terkedilip bid'alara uyulmaya başlanınca, insanlar o kadar bozulur, dinî atmosferden öylesine uzaklaşırlar ki, fazilet ve şeref âbidesi olarak ne varsa hepsini yıkmaya başlarlar. Öyle bir zamanda dine hücum edilir, gerçek mânâda dini temsil eden ne varsa tahribe yönelinir, İsiâmı en iyi şekilde temsil etmeye çalışmış selef dediğimiz İslâm büyükleri karalanmaya başlanır.
Böyle bir anda yapılacak iş, bilinen hakikatleri korkmadan, bıkmadan, yılmadan, usanmadan anlatmaktır. Bu davranış, bid'a yangınını söndürmek için kullanılan su mesabesindedir. Eğer, bilinen îmanı ve fslâmî hakikatler neşredilmez, gizlenirse, bid'alar daha da cesaret bulup yaygınlaşır, dolayısıyla bu hakikatleri neşretmeyen insanlar da vebal altında kalmış olurlar.

409- [1:402, Hadîs No: 752]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir hastayı ziyaret ettiğinde şöyle duâ etsin: "Allah'ım şu kuluna şifa ver ki, Senin rızan için düşmanını huzursuz etsin. Yine Senin rızan için bir namaza gitsin.[503][178]

410. [1:402, Hadîs No: 754]
Çocuk sağını solundan ayırdığında ondan namaz kılmasını isteyin.[504][179]

Küçük yaşlarda öğrenilen bilgiler, hayat boyu yaşanacak gerçeklere çekirdek ve temel olur. Çocuğun sonraki yıllarda yaptıkları, bu bilgileri inkişaf ettirmekten başka birşey değildir. Bu ilk bilgiler kolay kolay unutulmaz, hayat boyu taze ve canlı kalırlar
Bu bakımdan çocuğun, bilhassa küçük yaşlardayken dinî alt yapısı atılmalıdır. Bunun önemini atalarımız "Ağaç yaşken eğilir" sözleriyle dile getirmişlerdir. Hadis-i şerifte çocuğun sağını solundan ayırd etmeye başladığında dinin direği olan namazın Öğretilmeye başlanması öğütlen m ektedir ki, çocuğun ilerdeki hayatında dine bağlı kalabilmesi için bunun çok büyük önemi vardır. Öğretmenin çeşitli metodlan vardır. Herşeyden önce anne ve baba örnek olmalıdır. Çünkü çocuk büyüklerini takltd eder, onlara özenir. Anne ve babasının namaz kıldığını gören çocuk, bunu kolayca benimser ve onlar gibi olmaya çalışır. Ama o çocuklar böyle bir eğitimi almaz, örneği görmezlerse büyüdüklerinde bu faydalı bilgileri edinmeleri zorlaşır, bu boşluğu zararlı bilgilerle doldurur, hem aileleri, hem de cemiyetin başına belâ kesilir; gereken sevgi ve hürmeti göstermezler. Asrın Mü-ceddidi Bedîüzzaman Said Nursî Hazretleri bir eserinde konunun önemini şöyle anlatır:
"Bir çocuk, küçüklüğünde kuvvetli bir ders-İ îmanî alamazsa, sonra pek zor ve müşkil bir tarzda İslâmiyet ve îmanın erkânlarını ruhuna alabilir. Âdeta gayr-ı müslim birisinin İslâmiyeti kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabanî düşer. Bilhassa peder ve validesini dindar görmezse ve yalnız dünyevî fenlerle zihni terbiye olsa, daha ziyade yabanilik verir. O halde o çocuk, dünyada peder vs validesine hürmet yerinde istiskal edip [soğuk karşılayıp] çabuk ölmelerini arzu ile onlara bir nevi belâ olur. Ahirette de onlara şefaatçi değil, belki davacı olur: 'Neden îmanımı terbiye-i İslâmiye ile kurtarmadınız.'"[505][180]
Başka bir yerde de bu konuda şöyle der:
"O şefkatli valide, çocuğunun hayat-ı dünyeviyede [dünya hayatında] tehlikeye girmemesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakârlığı nazara alır, onu öyle terbiye eder. 'Oğlum paşa olsun' diye bütün malını verir, hafız mektebinden alır, Avrupa'ya gönderir. Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor. Ve dünya hapsinden kurtarmağa çalışıyor; Cehennem hapsine düşmemesini nazara almıyor. Fıtrî şefkatin tam zıddı olarak, o masum çocuğunu, ahirette şefaatçi olmak lazım gelirken dâvâcı ediyor. O çocuk, 'Niçin benim îmanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?' diye şekva edecek [şikayet edecek]. Dünyada da terbiye-i İslâmiyeyi

tam almadığı için, validesinin harika şefkatinin hakkına karşı lâyıkıyla mukabele edemez, belki de çok kusur eder506[181]

411. [1:403, Hadîs No: 755]
EbuHüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz aksirdığmda iki eliyle yüzünü kapatsın ve sesini kıssın.507[182]

412- [1:403, Hadîs No: 756]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz aksirdığında "Elhamdülillah" derse, siz de "Yerhamükel-lah" deyin. Hamd etmezse birşey söylemeyin.508[183]

413- [1:403, Hadîs No: 757]
Salim bin Ubeyd el-Eşcaî (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz aksırdığında "Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemîn [âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun]" desin. Böyle diyene "Yerhamükellah [Allah sana merhamet etsin]" denilsin. Buna karşılık kendisi "Yeğfi-rullâhü lenâ ve leküm [Allah bizi de, sizi de affetsin]" desin.509[184]

414- [1:404, Hadîs No: 758]
îbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle:
Biriniz aksırdığında "Elhamdülillah" derse melekler, "Rabbilâle-min"i eklerler. "Elhamdülillahi Rabbilâlemîn" derse melekler, "Allah sana merhamet etsin" diye duâ ederler.510[185]

415- [1:404, Hadîs No: 759]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz aksırdığında yanındaki kendisine "Yerhamükellah" desin. Eğer üç defadan fazla aksmrsa bu hastalık sebebiyledir. Üç defadan fazlası için "Yerhamükellah" denmez.511[186]

416- [1:404, Hadîs No: 760]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim dünyaya fazlasıyla değer verirse, îslâm heybeti ondan çekilip alınır. İyiliği tavsiye ve kötülükten sakınma vazifesini terkedince vahyin bereketinden mahrum bırakılır. Birbirlerine dil uzatınca, Allah katındaki değerleri düşer.512[187]

Dünya bütün güzelliğine rağmen fanî ve geçicidir. Ebedî hayatın yanında, deryanın yanında bir serap; sönmez güneşe mukabil âni olarak parlayıp kaybolan bir şimşek gibidir. Ancak dünya âhiretin tarlası oluşu nazarıyla değer verilirse bir mânâ kazanır Bu da dinî yükümlülükleri yerine getirip, bilhassa baş vakit namazı kılıp meşru dairede kalmakla mümkündür. Böyle olmayıp da dünyaya sırf dünya hesabına bakılır, geçici yönüne ehemmiyet verilirse, Cenab-ı Hak, İslâm heybetini alır. Artık o kimselere kimse gereken hürmeti göstermez, saygıya dayalı bir korku içerisine de girmez, değer vermezler.
Cemiyette kötülüklerin izale olup iyiliklerin hâkim kılınmasının en önemli unsurlarından birisi olan iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırma vazifesi ihmal edilince de Cenab-ı Hak vahyin bereketinden mahrum bırakır. Vahyin bereketi demek, Kur'ân'ı anlama, onun sır ve inceliklerini keşfetme ve yaşama demektir. Bu yapılmadığında mü'minler bir nevi döküntü haline gelmiş olurlar.
Mü'minler birbirlerine dil uzattıklarında ise Allah katındaki değerleri düşer. Allah katında değerleri düşen kimselerin, insanlar katında değerli olmalarının ne kıymeti olabilir? Kaldı ki böylelerinin insanlar nazarında da değerden düşecekleri unutulmamalıdır.

417- [1:405, Hadîs No: 761]
Süleyk bin Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Âlim, ilmiyle amel etmezse insanları aydınlatıp da kendini yakan lamba gibi olur.513[188]

418- [1:405, Hadîs No: 762]
Atâ rivayet ediyor:
Biriniz bir iş yaptığında onu sağlam yapsın. Çünkü öyle davranmak musibete uğrayan kimsenin gönlünü tesellî eden şeylerdendir.514[189]

İşi sağlam yapmak, herşeyden önce îmanın gereğidir. Herşeyiyle sağlam temellere oturan îman, içerisinde bulunduğu kimsenin de işlerini sağlam yapmasını gerektirir. Sonra Cenab-ı Hakkın Mutkın, Muhsin gibi isimleri tecelligahlarının da mükemmel ve sağlam olmalarını isterler. İş ne kadar sağlam ve mükemmel yapılırsa bu isimlere o ölçüde ayna olunmuş olunur.
Daha sonra işi sağlam yapmak Allah'ın sevgisini kazanmanın yollarından biridir. Çünkü bir hadisde, Peygamberimiz, Allah'ın sağlam iş yapmayı sevdiğini belirtmektedir.
Tevekkülün ilk şartı da budur. Çünkü tevekkül sebeplere sarıldıktan, üzerine düşen her türlü vazifeyi yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak demektir ki, bunun yolu da işi sağlam yapmaktan geçer.
İşini sağlam yapan kimse genellikle başarıya ulaşır. Başarıya ulaşamadığında veya olumsuz sonuçlar doğduğunda, bir tehlikeye maruz kaldığında da kadere teslim olup sabreder. Çünkü o üzerine düşeni yapmıştır. Üzülmesine gerek yoktur. "Keşke şöyle yapsaydım, böyle yapsaydım" deme ihtiyacını duymaz. Allah'tan gelene razı olur.

419- [1:406, Hadîs No: 763]
Atâ rivayet ediyor:
Bir günah işlediğinde hemen tevbe et. Gizli günaha gizlice, açık günaha açıkça tevbe et.515[190]

İnsan beşerdir, kusur ve hatadan uzak değildir. Önemli olan bunlarda İsrar etmemektir. İnsanlık îcabı bir günah işlendiğinde hemen tövbe ipine sarılmalıdır. Tâ ki o günahları silip süpürsün. Evet, tövbe ömür defterine yazılan günahları silen bir silgidir.
Hadiste açık günaha açıkça, gizli günaha gizlice tövbe yapılması tavsiye edilmektedir. Bunun büyük ehemmiyeti vardır. Bazı günahlar vardır ki açıkça işlendikleri için kötü örnek olmuşlardır. Bundan açıkça tövbe etmek onu örnek alanlara vanlışlığını göstermek demektir. Hem böylece o günahların peşlerinden gidilecek önemli şeyier olmadıkları, pişmanlık getirdiği açıkça gösterilmiş olur. Açıktan işlenen günahtan açıkça tövbe etmek, başkalarının cesaretlerini de kırar. Hem, açıktan tövbe açıktan günahı işlemiş bir kimse için nefse indirilen bir darbe ofduğundan açıkça tövbe edilmesi kolay da değildir. Bu zor işi yapan insan, daha sonra işleyebileceği bu tip günahlara karşı daha uyanık olacaktır. Üstelik bu samimî tövbesi hem Allah katında değerini arttıracak, hem de çevresinde kaybettiği itibarını yeniden kazanacaktır.
Gizli günaha gizli tövbe edilmesinin en önemli hikmetlerinden birisi, bu günahı dışarıya vurmadan, ifşa etmeden, böylece insanlara kötü örnek olmadan mânevi ağırlığından kurtulmaktır. Gizli günah kul ile Allah arasındaki bir meseledir. Kul, bunu başkalarına duyurmadığı ve ezikliğini hissettiği sürece ondan dönüş imkânı o nisbette kolay olacaktır. Hem de böyle günahlar, insanı daha başka ve büyük günahlara karşı firenleyecektir.

420- [1:406, Hadîs No: 764]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kötülük işlediğinde peşinden hemen bir iyilik yap ki onu silsin.516[1]

421- [1:407, Hadîs No: 766.]
Urs bin Ümeyre rivayet ediyor:
Yeryüzünde bir günah işlendiğinde onu görüp de kalben nefret eden kişi, günahı görmeyen kimse gibi olur. Orada bulunmadığı halde, işittiğinde ona rızâ gösteren kimse de gören kimse gibidir.517[2]

Mü'min elinden geldiğince günahtan kaçınacak, işlenen günah karşısında da tavrını koyacaktır. Bir hadisin belirttiğine göre bu, önce elle engel olma, ona güç yetiri I emiyorsa dille engel olma şeklinde olacaktır. Üçüncü

safhası ise kalben nefret etmek, kötü karşılamaktır.
Bazan oiur ki mü'min ilk iki vazifeyi yapamayacak durumda kalır. Elinden ancak nefret etmek gelebilir. Bu durum bile îmanın gereği olduğu için, mü'mini vebalden, sorumluluktan kurtarır. Yukardaki hadis, bu halin kişiyi o günahı hiç görmemiş gibi bir duruma götüreceğini belirtmektedir. Aksine o günahı görmediği halde onu işittiğinde ondan hoşlanan, ona rıza gösteren kimsenin ise görüp de ses çıkarmayan, nefret dahi etmeyen kimse gibi bir sorumluluk üstleneceğini belirtmektedir.
Bu hadîsin vurgulamak istediği Önemli hususlardan birisi mü'minin günaha karşı tavrını belirlemiş olmasıdır. Demek mü'min günahı görse, hatta yapsa dahi onu asla hoş görme yoluna gitmeyecektir. En azından reaksiyonunu, allerji ve tepkisini gösterecek, hiç birşey yapamazsa kalben nefret duyacaktır. Bu duygu kötülüklerin yaygınlaşmasını önleyecek en tesirli yollardan biridir.

422. [1:407, Hadîs No: 767]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Güneş battığında çocuklarınızı dışarı çıkmaktan alıkoyunuz. Çünkü bu şeytanların yeryüzüne yayıldığı bir vakittir.[518][3]

423- [1:407, Hadîs No: 768]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Biriniz kızdığında sussun.[519][4]

424, [1:407, Hadîs No: 769]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz ayakta iken öfkelenirse otursun. Öfkesi geçerse ne âlâ. Aksi halde uzansın.[520][5]

425- [1:408 Hadîs No: 770]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi öfkelendiğinde "Allah'a sığınıyorum" derse öfkesi gider.[521][6]

426- [1:408, Hadîs No: 771]
îbni Ebî Evfa'dan (r.a.) rivayetle:
Güneş zevale erip gölgeler döndüğünde ve rüzgârlar estiğinde ihtiyaçlarınızı Allah'a sunun. Çünkü bu tövbekarların vaktidir.[522][7]

427- [1:409, Hadîs No: 773]
îbni Ömer rivayet ediyor:
Kulun kalbine duâ etme arzusu geldiğinde Rabbine duâ etsin. Çünkü Allah onu kabul edecektir.[523][8]

428. [1:409, Hadîs No: 774]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim şu onbeş şeyi işlediğinde başına belâlar gelir: (1) Devlet malının yalnız belirli kimselerin elinde dönüp dolaşarak başkalarının bundan mahrum bırakılması, (2) Emanetin ganimet bilinip istismar edilmesi, (3) Zekât vermenin bir angarya kabul edilmesi, (4) Kocanın her hususta karısının emrini yerine getirerek (5) annesine isyan etmesi, (6) Kişinin dostuna iyilik ederek (7) babasına eziyet etmesi (8) Camilerde yüksek sesle konuşulması, (9) Halkın en aşağılık kimselerinin lider olmaları, (10) Kötülüğünden korkulduğu için kişiye saygı duyulup iyilik edilmesi, (11) içkilerin içilmesi, (12) İpek elbiselerin giyilmesi, (13) Şarkıcılarla (14) çalgı âletlerinin yaygınlaşması, (15) Bu ümmetin sonunda gelenlerin önce gelenlere lanet okuması. İşte o zaman bir kızıl rüzgarı, yere batmayı veya suret değişmesi belâlarını beklesinler.[524][9]

429. [1:410 Hadîs No: 775]
İbni Öiner rivayet ediyor:
Kişi Müslüman kardeşine "Allah seni hayırla mükâfatlandırsın" derse, en mükemmel teşekkürü yapmış olur.[525][10]

İyiliğe teşekkür etmek, insanlık gereğidir. En mükemmel insanlık modelini ihtiva eden İslâmiyet ise teşekküre dinî bir mânâ kazandırmıştır. Bir hadislerinde Peygamberimiz (as.rn), İnsanlara teşekkür etmeyenin Allah'a şükretmiş

olamayacağını bildirmektedir. Bu bize, insanlara yapılan teşekkürün aynı zamanda Allah'a yapılan şükre bir basamak olduğunu göstermektedir. Çünkü insanlardan gördüğü bir iyiliğe teşekkür eden insan, elbetteki Rabbînin iyiliklerine karşı daha çok şükretme ihtiyacını duyacaktır. Öte yandan insanlara teşekkür etmesini bilen bir kimse, güzel, insanî ve İslâmî bir alışkanlık kazanmış demektir. Böyle bir kimse şüphesiz vasıtaların ötesinde gerçek nimet sahibi Cenab-ı Hakkın sayısız ihsanlarına karşı ilgisiz kalamayacak, şükretme yoluna gidecektir. Böyle davranmanın daha birçok faydaları vardır.
Bu ölçüler içerisinde kardeşinden gördüğü bir iyiliğe, hadisteki tarzda "Allah seni hayırla mükâfatlandırsın" duasıyla karşılık veren kişi en mükemmel teşekkürü yapmış olur. Bu aynı zamanda teşekkürü duaya çevirmek demektir. Daha çok biz "Allah razı olsun" gibi bir duayla teşekkürümüzü yapmış oluruz.

430. [1:411, Hadîs No: 777]
Âişe'den (r.a.) rivayetle;
Kul, "Ya Rabbi, ya Rabbi" diye Allah'a dua ettiğinde Allah şöyle buyurur: "Duana icabet ediyorum. İste ki sana verilsin.[526][11]

Bir insandan bir defa birşey istendiğinde verir, fakat bu birkaç defa tekrarlandığında bundan hoşlanmayabilir, red cevabı dahi verebilir. Ama Allah öyle değildir. Kul, Allah'tan ne kadar çok isterse, Allah ondan o kadar çok hoşnut olur. Hatta bir hadiste, ayakkabımızın bağına kadar herşeyimizi Ondan istememiz buyurulur.
İşte ister küçük, ister büyük ne olursa olsun Allah'tan istemeye başladığımızda, Allah bundan o kadar hoşnut olur ki, hemen ona mukabele eder. Daha kul ellerini kaldırıp, "Ya Rabbi, ya Rabbi!" der demez, Cenab-ı Hak, "Duanı kabul ediyorum. İste ki sana verilsin" buyurur. . : ... ,.
Bir âyette de Cenab-ı Hak, "Dua edin, cevap vereyim"[527][12] .buyurmuştur. Evet, Allah her duaya muhakkak cevap verir. Ama bu cevâp her "duanın karşılığını aynen vermek demek değildir. Bu konuda Söziet'öe güzel bir örnekle mesele şöyle anlatılır:
"Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabul etmek, hem ayn-ı matlubu [isteği aynen] vermek Cenab-ı Hakkın hikmetine tâbidir. Meselâ: hasta bir çocuk çağırır: 'Ya hekim! Bana baki' Hekim, 'Lebbeyk [buyur]' der; 'Ne istersin?' Cevap verir. Çocuk, 'Şu ilacı ver bana1 der. Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına [faydasına] binâen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez. İşte Cenab-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nazır olduğu için, abdin [kuiun] duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat, insanın hevaperestâne ve heveskârâne [nefsinin arzu ve isteklerine bağlı olarak] tahakküm üyle değil, belki hikmet-i Rabbaniyenin iktiza-sıyia [Allah'ın hikmetinin gereği olarak] ya matlubunu [isteğini] veya daha evlasını verir veya hiç vermez."[528][13]
Sonra duanın bir ibadet olduğu ve neticesinin âhirette verileceği düşünülürse, yine dua neticesiz kalmamış, kabul edilmiş olacaktır.

431-[1:411, Hadîs No: 778]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi, münafık birine "Efendim" dediğinde Rabbini kızdırmış olur.[529][14]

Îman izzetli olmayı gerektirir. Çünkü îman ağacının meyvelerinden birisi de budur. Bu duygu, îmanın, İslâmın yüceliğini, kudretini, değerini-göstermek, çiğnetmemek, toz kondurmamak şeklinde kendini gösterir. Onun içindir ki izzetlilik, kâfirlere ve münafıklana dinin izzetini rencide edecek tavırlardan uzak kalmayı da gerektirir. Allah ve din düşmanı münaftk birine, "Efendim" dernek, ona haddinden fazla değer vermek demektir. Bu ise dinin değerini düşürmek mânâsına gelir. İzzetlilik buna engeldir. Nezaket, dil alışkanlığı ve beşerî münasebetler gereği "Efendim" demek hadîsin şümulü dışındadır.

432. [1:411, Hadîs No: 779]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kadın kocasına, "Ben senden ne hayır gördüm ki," derse, iyilikleri boşa gitmiş olur.[530][15]

Bâzı kadınlar uzun müddet kocalarından iyilik görseler, istekleri büyük ölçüde karşılansa, fakat bir defa da istekleri karşılanmasa "Senden zâten hiçbir hayır görmedim" diyerek nankörlük ediverirler.

İşte Server-i Kâinat Peygamber Efendimiz (a.s.m.)bu hadîslerinde kadınlardan böyle yapmamalarını, herhangi bir sebeple ihtiyaçları karşılanmadığında daha önce karşılanan ihtiyaçlarını düşünerek anlayış göstermelerini istiyor. Karşılanmayan ihtiyacı düşünüp daha Önce karşılanan pekçok ihtiyacı hatırlamayarak nankör davrandıklarında amellerinin boşa gideceğini çok veciz bir şekilde bildiriyor.
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu konuyla ilgili başka bir hadîsleri de şöyledir:
"Ey kadınlar topluluğu, bol bol sadaka verin, çok çok istiğfar edin. Çünkü ben Cehennemliklerin çoğunun sizlerden olduğunu gördüm."
Bunun üzerine oradaki kadınlardan birisi, 'Yâ Resûtallah, bizim ne kusurumuz var ki, Cehennemliklerin çoğu bizden oluyor?" diye sordu, Peygamber Efendimiz (a,s.m.):
"Çünkü siz fazla lanet eder ve kocalannıza karşı nankör davranırsınız"[531][16] buyurdular.

433. .[1:412, Hadîs No: 780]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz gece namaz kılmak için kalktığında misvak kullansın. Çünkü namazında birşey okuduğunda melek ağzını onun ağzı üzerine koyar ve ağzından/çıkan herşey meleğin ağzına gider.[532][17]

434. [1:413, Hadîs No: 783]
Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz namaza durduğunda el, ayak gibi organlarını hareket ettirmesin. Yahudiler gibi ap.^a sola sallanmasın. Çünkü, organları hareket ettirmemek namazın tam olmasının gereklerindendir.[533][18]

435. [1:413, Hadîs No: 784]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi oturduğu yerden kalkıp sonra geri dönerse orası öncelikle onun hakkıdır.[534][19]

436. [1:414, Hadîs No: 786]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz namaza durduğunda rahmet ona yönelip gelir.[535][20]

437. [1:414, Hadîs No: 787]
Ebû Ammar rivayet ediyor:
Kul namaza durduğunda rükûa gidinceye kadar hayır onun başı üzerine saçılır. Rükûda iken secdeye varıncaya kadar Allah'ın rahmeti onu kaplar. Secde ettiğinde ise Allah'a manen yaklaşır ve Onun rahmet nazarını kendine çevirir.[536][21]

438- [1:415 Hadîs No: 789]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz yolculuktan evine döndüğünde çoluk çocuğuna bir hediye getirsin. Taş gibi değersiz bir hediyeyle de olsa onlara süpriz yapsın.[537][22]

439-[1:415, Hadîs No: 791.
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
İnsanoğlu secde sûresini okuyup secde edince şeytan ağlayarak yanından uzaklaşır ve şöyle der: 'Vay halime! İnsanoğluna secde etmesi emrolundu. O da secde edip Cenneti hak etti. Bana da secde etmem emrolundu. Ben ise emre karşı gelip Cehennemi hakettim.[538][23]

440. [1:416, Hadîs No: 794]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Kişi Kur'ân okur, göğsü de Resûlullahm hadisleriyle dobdolu olur, bu konuda da kendisinde ince bir anlayış ve meleke de bulunursa o kimse peygamberlerin halifelerinden bir halifedir.[539][24]

441- [1:417, Hadîs No: 796]
Hâkim rivayet ediyor:

Kul salih amelinde kusurlu davranınca, Allah onu üzüntülere müptelâ eder.540[25]

442. [1:417, Hadîs No: 797] .
Ebû İzze rivayet ediyor:

Allah bir kulun bir yerde ölmesini takdir etmişse, onun oraya gitmesine sebep olacak bir ihtiyaç yaratır.541[26]

443. [1:418, Hadîs No: 800]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir Müslüman kardeşinin yanında oturduğunda öğrenmek maksadıyla soru sorsun. Onu güç durumda bırakmak için soru sormasın.542[27]

444. [1:418, Hadîs No: 801]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Cuma günü imam hutbe okurken yanındakine "Sus!" bile desen, Cumanın adabına aykırı davranmış olursun.543[28]

445. -[1:419, Hadîs No: 802]
Ebû Eyyûb Hâlid bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Namaz kıldığında son namazmmış gibi kıl. Sonradan özür dileyeceğin bir şeyi söyleme. İnsanların elindeki şeylerden ümidini kes, bir beklenti içerisine girme,544[29]

448. [1:419, Hadîs No: 803]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü ölüm beyaz bir koç şeklinde getirilip Cennet ve Cehennem ortasında durdurulur. Sonra insanların gözü önünde boğazlanır. Sevincinden ölen birisi olsaydı o anda Cennet ehli sevincinden dolayı ölürdü. Eğer üzüntüsünden dolayı ölen olsaydı, Cehennem ehli kederlerinden ölürlerdi.545[30]

İnsanın hayatta en çok korkup titrediği hususların başında ölüm gelir. İnsan tatlı hayatını acılaştıracak ölümün kollarına kendini atmak istemez. Ebedî yaşamak emelindedir. Ama bu kaçınılmaz sona boyun eğmek zorunda kalır. Bu dünyanın kânunu böyle konulmuş.
Âhirette ise Allah, kullarının bu en büyük arzusunu gerçekleştirmiş olacak, ölümü bir koç şekline getirip hepsinin gözü önünde boğaziattıracaktır. Bundan sonra artık mü'min ebediyete dek Cennette, kâfir de Cehennemde kalacaktır. Ölüm korkusu, endişesi kalmayacak. Bu durum mü'mini öyle bir sevince garke-decektir ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu sevinci, "o anda biri sevincinden ölseydi, Cennet ehli sevincinden ölürdü" buyurarak anlatır. Kâfirler için ise bu öyle bir üzüntü kaynağıdır ki, bunu da Peygamber Efendimiz (a.s.m.),"Eğer üzüntüsünden dolayı ölen olsaydı, Cehennem ehii kederlerinden ölürlerdi" buyurarak anlatmıştır. Çünkü kâfir ebediyen azap göreceğini bildiği için kahrola-cak, fakat elinden birşey gelmeyecektir. Hatta Nebe Sûresinde anlatıldığı gibi hayvanlar gibi toprak olmayı isteyecek ama muvaffak olamayacaktır. Cehenneme girdiğinde de azabın şiddeti karşısında ölmeyi isteyecek, ama ölemeyecek-tir.

447- [1:421, Hadis No:804]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cuma gününde her mescidin bütün kapılarında melekler bulunur. Gelenleri öncelik sırasına göre yazarlar. İmam minbere oturduğunda defterlerini dürerler de hutbede yapılan zikri dinlemeye gelirler. Sevap olarak önce gelenlere bir deve kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir inek kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir koç kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir tavuk sadaka vermiş gibi, ondan sonra gelene de bir yumurta sadaka vermiş gibi sevap yazarlar.546[31]

448. [1:424, Hadis No: 806]
Ebû Hüreyre1 den (r.a,) rivayetle:
Biriniz oruçlu bulunduğu gün çirkin sözler söylemesin, kaba dav-ranışlarda bulunmasın. Şayet bir başkası kendime sataşır ve dökmeye kalkarsa, "Ben oruçluyum, ben oruçluyum desin.547[32]

449. [1:424, Hadîs No: 807]

Âhirzamanda insanlar heveslerine uyarak farklı görüşlere saptığında bunlardan etkilenmedikleri için çöldeki insanların ve kadınların dinine sarılın.[548][33]

450- [1:425, Hadîs No: 809]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin saçı varsa bakımını iyi yapsın.[549][34]

451. [1:425, Hadîs No: 809]
İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Birisinin diğeri üzerinde bir borcu olup da onu belli bir vakte kadar ertelerse, bu onun için bir sadaka olur. Eğer vadesi geldiğinde bu süreyi daha da uzatırsa, geçen her gün için bir sadaka sevabı kazanır.[550][35]

452. . [1:425, Hadîs No: 812]
Mikdam rivayet ediyor:
Âhirzamanda insanlara para pul gerekecek. Tâ ki, onunla din ve dünyalarını ayakta tutabilsinler.[551][36]

İnsanlık birçok merhalelerden geçerek bugüne kadar gelmiştir Su gelişme vetiresi içerisinde maddî ve manevî birçok faktör rol oynamış, ağırlığını hissettirmiştir. İlim ve teknolojinin hükmettiği günümüzde ise maddî kalkınma ve refah, büyük bir önem arzetmektedir. Devletler, hatta kişiler bile bu yolla hâkimiyet kurma çabası içerisine girmişlerdir.
Herşeyi inancına hizmet ettirmeyi gaye edinmiş bir Müslüman için bu realiteyi göz ardı etmek, ona ilgisiz kalmak elbet düşünülemez. Herşeyden önce "kuvvetli olma"yi emreden bir dinin mensupları, kendilerini aşağılatacak, küçük duruma düşürecek pozisyonlardan da şiddetle kaçınmak zorundadırlar. Dinin izzeti BirçoK ayet ve hadiste ilmin, çalışmanın *e sanatın övûimesi, dinine bağlı olarak yaşamayı hedef edinen bir Müslüman için hiç şüphesiz büyük mânâlar ifade eder. Maddeten ve manen kalkınma yollarını açan, dünya ve âhiret saadetine temel oiabilecek esasları koymuş olan bir dinimiz var. Onun belirttiği esaslara bağlı kaldığımızda, yerimizde saymamız, geri kalmamız mümkün değildir.
Günümüz şartlarında ise bu hususun daha bir ehemmiyet taşıdığını gelişen hadiseler açıkça göstermektedir. Çağımızın büyük İslâm âlimi Bedîüzzaman, bu zamanda İ'lâ-yı Kelimetullahın maddeten terakkîye bağlı olduğunu söyler ve şöyle der: "Her bir mü'min İ'lâ-yı Kefimetuliah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi, maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebiler [yabancılar], fünûn ve sanayi silahıyla bizi isîibdad-ı manevîleri altında eziyorlar. Biz de fen ve sanat sila Kelimetuliahın eri müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtitaf-ı efkâra [fikir ayrılıklarına karşı] cihad edeceğiz."[552][37]
Bugün yapılmakta olan ve yapılması gereken birçok hizmetin maddî finansmanı gerektirmesi ehl-i îmanın maddî kalkınmaya da büyük bir önem vermesi gerektiğini göstermektedir. Özel okullar, yurtlar, öğrencilerin iyi bir eğitime tabi tutulması, kitap, dergi, gazete gibi neşriyat, video, sinema, özel radyo ve televizyon; hep maddiyatı gerektirmiyor mu? Bu hizmetlerin önemi herkesçe bilindiğine göre, bunları omuzlayabilecek fikir potansiyeli kadar maddî gücün de gerekliliği tartışma götürmez.
O halde Müslümanlar sırf dünya için değil, bilhassa böyle hizmetlere omuz verebilmek için maddeten kalkınma noktasında üzerlerine düşenleri eksiksiz yapmalıdırlar.

453. -[1:426 Hadîs No: 813]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İki kişi kendi aralarında gizlice konuşuyorlarsa, aralarına girme.[553][38]

454. . [1:427, Hadis No: 816]
Übey bin Ka'b (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kıyamet Günü geldiğinde ben peygamberlerin önderi, sözcüsü olacağım ve şefaatları elimde olacak. Bunda övünmek yok.[554][39]

455- [1:427, Hadîs No: 817]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet Günü, "Nerede altmışlıklar?" diye seslenilir. Bu yaş Allah'ın, "size düşünüp ibret alan bir kimseye yetecek kadar ömür vermedik mi?" dediği yaştır.[555][40]

456- [1:427, Hadîs No: 818]
Abdurrahman binAvftan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü geldiğinde bir nida edici şöyle seslenir: "Bu ümmetten hiç kimse amel defterini Ebû Bekir ve Ömer'den önce yukarı kaldırmasın.[556][41]

457. [1:427, Hadîs No: 819]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Gününde Allah kullarından birini çağırır, huzurunda durdurarak malının hesabını sorduğu gibi makamının hesabını da sorar.[557][42]

Bir âyet-i kerimede, "Sonra size verilen nimetlerden hesaba çekileceksiniz"[558][43] Duyurulmaktadır. Bu âyet de göstermektedir ki, insan sahip olduğu bütün nimetlerden hesaba çekilecektir, Yukardaki hadis-i şerif özellikle hesabı sorulacak şeyler arasında malın yanında makamı da saymaktadır. Çünkü makam büyük nimetlerdendir. Bu nimet, büyüklüğü ölçüsünde yükümlülükleri de getirmektedir. Evet, makam sorumluluk getirir. Ancak hakkı verilmek şartıyla üstlenilmelidir. Kendisinden makam isteyen Ebû Zer'e Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), "Ey Ebû Zer, sen zayıf bir adamsın. İdarecilik ise bir emanettir. Şüphesiz hakkı verilmediğinde bu emanet Kıyamet Gününde hüsran ve pişmanlık getirir. Ancak bu vazifeyi üzerine alıp da hakkıyla yerine getirenler müstesnadır"[559][44] buyurmuşlardır.
Bu hadis, idareciliğin ağır sorumlulukları olduğunu göstermektedir. Herşey-den önce ehil olmak ve makamın hakkını vermek, makamın bir tahakküm vasıtası değil, hizmet makamı olduğunu bilip adaletle hareket etmek; makamın sorumlulukları arasında yer alır. İdaresi altındakilere zulmeden, hak ve hukukuna riâyet etmeyen idareci büyük bir vebal yüklenmiş otur. Kısaca hakkı verilmek şartıyla idarecilik alınabilir, yoksa o sorumluluk altına girilmemelidir.

458. [1:429, Hadîs No: 822]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü bir nida edici perdeler arkasından şöyle seslenir: "Ey Mahşer halkı, Muhatnmed'in kızı Fâtıma geçinceye kadar gözlerinizi kapayın."[560][45]

459. [17429 Hadîs No: 823]
Ebû Sa'd bin Ebî Fudale rivayet ediyor:
Kıyamet Günü bir nida edici şöyle seslenir: "Kim Allah'tan başkaları için amel işlediyse mükâfatını ondan istesin."[561][46]

460. - [1:429, Hadîs No: 824.]
Uhban'dan (r.a.) rivayetle:
Müslümanlar arasında fitne meydana geldiğinde kendine tahtadan bir kılıç edin.[562][47]

İslâm, huzurlu bir hayatı sağlamak için gerekii her türiü esas ve prensipleri koymuştur. Ama mü'minler zaman zaman bu huzur atmosferini bozucu tavırlarla karşılaşabilirler. Bu noktada yapılacak iş, bu prensiplere sajıip çıkmak, fitneye girmemek, âlet olmamak, dedikodu yapmamak, yapanlara fırsat vermemektir. Hadiste geçen "tahtadan kılıç" tabiri böyle fitnelere müsamahayla davranılma-ması, aksine İslâmm esas ve prensiplerinden taviz vermeyen bir tavır takınıl-ması, fakat bunu yaparken de yıkıcı duruma düşülmemesi gerektiğini göstermektedir. Tavizsiz davranılmalı, çünkü bu tavır fitnecilere fırsat vermez. Yıkıcı olmamalı, çünkü mü'minlerin şevkleri kırılır, yara alırlar. Böyle anlarda fitneye sebep ve âlet olmamak kadar fitneyi önleyici tutum ve davranışlar içerisine girmek de önemlidir. Hz. Osman, şehid edildiği sıralarda fitnecilere karşı koyabilecek güçte olduğu halde, buna teşebbüs etmemiş, teşebbüste bulunanlara da fırsat vermemişti. "Müslüman kanı akıtılmasın" diyordu. Diğer Sahabîler de fitneye karşı yapılabilecek en doğru hareketin, oniarın sebep olmak istedikleri tehlikelerin önüne set

germek olduğunu göstermişlerdir. Sa'd bin Ebî Vakkas, oğlu Ömer'in "Niçin savaşmıyorsun?" sorusuna şu cevabı vermişti:
"Oğlum, sen benim fitnenin elebaşısı olmamı mı istiyorsun? Hayır, elime mü'mine vurunca kesmeyen, kâfire vurunca öldüren bir kılıç verilinceye kadar savaşa katılmayacağım."
Bu cevap Resûlullahın hadislerinde ifade buyurduğu "tahtadan kılıç" tabirine en uygun davranış şeklini sergilemektedir.
Hz. Sa'd, "Niçin savaşmıyorsun? Oysa sen Hz. Osman'ı halife seçen heyetin üyelerindensin" denildiğinde de, "Bana, gözleri, dili ve dudakları olan, mü'minle kâfiri ayırt eden bir kılıç getirilmedikçe savaşmam. Ben vaktiyle çok savaştım ve savaşın ne demek olduğunu bilirim"[563][48] cevabını verdi.
Hz. Üsame de, "Lâ ilahe illallah" diyen kimselerle savaşmayacağını söylüyordu.[564][49]

461. . [1:430, Hadîs No: 825.]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İçinizdeki iyi kimseler idarecileriniz, cömert kimseler de zenginleriniz olduğu ve işleriniz istişare ile yürüdüğü takdirde toprağın üstü sizin için, altından daha hayırlıdır. Kötüleriniz idareci ve cimrileriniz de zengin olduğu ve işleriniz de kadınlarınıza kaldığı zaman toprağın altı, sizin için üstünden daha hayırlıdır." [565][50]

462. - [1:430, Hadîs No: 826]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimsenin iki hanımı olur da aralarında adaleti gözetmezse, Kıyamet Günü bir tarafı felçli olarak gelir.[566][51]

463- [1:430 Hadîs No: 827]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi bir araya geldiğinde ikisi üçüncüyü bir tarafa bırakıp da aralarında gizlice konuşmasınlar.[567][52]

Peygamberimiz bu hadîslerinde önemli bir görgü kaidesini nazara vermektedir. Edeb ve görgü kurallarının hepsini içine alan Sünnet-i Seniyye, burada, kardeşliği zedeleyebilecek hoş olmayan bir davranışa dikkatleri çekmektedir.
Mecburiyet halinde elbette izin alınıp özel bazı konuşmalar yapılabilir. Ama üç kişi bir araya gelip sohbet ederlerken, birisini bir tarafa bırakıp ikisinin gizlice konuşmaya başlamaları veya anlamayacağı dilden konuşmaları herşeyden önce medenî, insanî ve Islâmî bir davranış değildir. Terkedilen arkadaş, aleyhinde konuşulduğu düşüncesine kapılabilir, itilmişlik ve yalnızlık psikolojisi içerisine girebilir, arkadaşlarına karşı güveni sarsılır, sevgi ve saygısı azalır. Hatta bu durum kırgınlık ve dargınlıklara dahi sebep olabilir. Bu ve buna benzer olumsuz sebepleri nazara alındığında bu öğüdün ne kadar yerinde olduğu anlaşılır.

464. [1:431, Hadîs No: 828]
Ebû Satd el-Hudri'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi bir araya geldiklerinde birisi imam olsun, imamlığa en lâyık olanları Kur'ân'ı en iyi okuyandır.[568][53]

465- [1:431, Hadîs No: 830]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kul tekbir getirdiğinde o tekbiri gök ve yer arasını doldurur.[569][54]

466. [1:434, Hadîs No: 838]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kulun günahı çoğalıp ona keffaret olabilecek kadar saîih ameli kalmadığında Allah o kula üzüntü verir ki, günahlarına keffaret olsun[570][55].

467. (1:484, Hadîs No: 839]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Günahlrrm çoğaldığında insanlara bol bol su dağıt ki, fırtınalı bir rüzgarda ağaçlardan yapraklarının döküldüğü gibi günahların dökülsün.[571][56]

Bir âyet-ı kerimede, "İyilikler kötülükleri giderir"[572][57] buyurulmaktadır. İyiliğin en önemli faydalarından birisi de işte budur. Bu ve buna benzer âyet ve hadisler mu mim .yılık yapmaya tevsik etmekte, eline geçen fırsatları değerlendirmesine Kapı açmaktadır.
Su dağıtma ucuz ve kolay yapılabilecek bir harekettir. Bu iyiliği hemen yapabilir. Hiçbir iyilik küçük görülmemelidir. Çünkü bu tip iyilikler bir gönül almadır. Bazan da ihtiyaca cevap mânası taşımaktadır. Meselâ sıcak bir günde susamış bir insana ikram edilen bir suyun ne kadar büyük bir sevaba vesile olduğu açrktır. Sonra Allah'ın rızasının hangi harekette olacağı bilinmemektedir. Bazan küçük sanılan bir hareket Allah'ın rızasına vesile olabilir. Hem böyle tavsiyelerde iyiliğe alıştırma, iyilik yapmayı alışkanlık haline getirme de söz konusudur. Çünkü insan böyle iyilikleri yapa yapa diğer iyilikleri de kolayca yapabilir, güçlük çekmez.
Atalarımızın yol boyunca çeşmeler yaptırmaları, sarnıç ve kuyular açmalarında Resûlullahın bu öğütlerinin büyük rolü vardır. Bugün bile çarşılarda hayırsever Müslümanlar tarafından kurulan sebiller bunun yaşayan örneklerindendir.

468. [1:434, Hadîs No: 840]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kul yalan söylediği zaman, meydana gelen manen kötü kokudan dolayı, melekler kendisinden bir mil uzaklaşır.[573][58]

469- [1:436 Hadîs No: 843]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Elbise giyerken ve abdest alırken sağdan başlayın.[574][59]

470. [1:436, Hadîs No: 844]
Câbir'den (r.a.) rivayetle;
Şeytan rüyada birinizle oynayıp da gusletmenizi gerektirdiğinde bunu başkalarına anlatmayın.[575][60]

471- [1:436, Hadîs No: 845]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmetin sonra gelenleri önce gelenlerine lanet okuduğu zaman bir hadisi gizleyen kimse aziz ve celîl olan Allah'ın bana indirdiği Kur'ân'ı gizleyen kimse gibi olur.[576][61]

472, [1:437, Hadîs No: 847]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hacdan gelen biri ile karşılaştığında selâm ver. Onunla musafaha et ve evine girmeden önce senin için Allah'tan mağfiret dilemesini iste. Çünkü onun günahları bağışlanmıştır.[577][62]

Öyle günahlar vardır ki onları ancak hac esnasında yapılan bazı fiiller affettirir. Hadislerde bu konu üzerinde özellikle durulmuştur. Bu hadislerden bir kaçını buraya alalım:
"Her kim Kabe'ye gelir, kötü söz söylemez, büyük günahla'rdan çekinir, küçük günahları işlemekte israr etmezse, günahlarından arınarak anasından doğduğu günkü gibi tertemiz olarak döner."[578][63]
"İslâm, kendinden önceki günahları yok eder. Hicret, kendinden önceki günahları yok eder. Hac da kendinden önceki günahları yok eder."[579][64]
"Hacca ve umreye gidenler, Müslümanları temsilen Allah'ın huzuruna giden heyetlerdir. Allah'a dua ederlerse kabul eder; günahlarının bağışlanmasını isterlerse, bağışlar."[580][65]
Bu hadîslere yer verdikten sonra bir hacıyı yolda karşılamanın, ona selâm vermenin, onunla musafaha etmenin ve hayırlı duasını istemenin önemi herhalde daha iyi anlaşılır. Günahlardan arınmış bir ağızla yapılan dua makbul olur.
Sonra günahlardan arınmış hacının o andaki hali halistir. Dünyaya pek girmemiş, daha gönlünü dünya meşgaleleri doldurmamıştır. Böyle bir anda yapılacak duanın büyük fazileti vardır.
Öte yandan böyle bir durum, hac gibi bir şeâiri canlı tutma açısından büyük bir önem taşır. Hacıları karşılamak, onların hayırlı dualarını almak güzel bir alışkanlık olarak sürdürülmelidir.

473- [1:437 Hadîs No: 849]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişi öldüğünde melekler, "Önünden ne gönderdi?" diye sorarken, insanlar "Geride ne bıraktı?" derler.[581][66]

474- [1:437 Hadîs No: 850]
Ebû Hüreyre (r. a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor
Kişi öldüğünde şu üç şeyden gelenler hâriç, ameli kesilir. (1) Varlığı devam eden ve istifade edilen hayırlı bir eser, (2) kendisinden faydalanılan ilim, (3) kendisi için duâ eden hayırlı bir evlât.[582][67]

475- [1:438 Hadîs No: 851]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz öldüğünde Cennet ehlinden ise Cennetteki yeri, Cehennem ehlinden ise Cehennemdeki yeri sabah akşam kendisine gösterilir. Ve kendisine şöyle denilir: "Burası Kıyamette Allah'ın seni göndereceği yerindir."[583][68]

476 . [1:439 Hadîs No: 852]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Arkadaşınız öldüğünde onu kendi haline bırakın, aleyhinde konuşmayın.[584][69]

477- [1:439, Hadîs No: 853]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Bir bid'atçi öldüğünde, Allah İslâmiyet için bir fetih gerçekleştirmiştir. [585][70]

478. [1:440 Hadîs No: 854]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Kulun çocuğu öldüğünde, Allah meleklerine "Kulumun evlâdının ruhunu aldınız mı?" diye sorar. Onlar, "Evet," derler. Allah, "Onun gönlünün meyvesinin ruhunu aldınız mı?" buyurur. Melekler, "Evet" derler. Allah, "Kulum ne dedi?" diye sorar. Onlar, "Sana hamdetti ve (innâ Hllahi ve innâ ileyhi râciûn [Şüphesiz biz Allah'ınız ve yine Ona döneceğiz]' dedi" derler. Bunun üzerine Allah şöyle buyurur:
"Kulum için Cennette bir köşk yapın ve ona Hamd Köşkü adını verin."

479- [1:440 Hadîs No: 855]
Üsâme bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Kâmil mü'min yüzüne karşı methedildiğinde kalbindeki îmanı artar.[586][71]

Medh, övgü bir kısım İyilik, fazilet, maharet, üstünlük ve başarılar sebebiyle yapılır. Yaratılışı bozulmamış hiçbir insan bu özellikler karşısında asla ilgisiz kalamaz. Bunları takdir ve hayranlıkla karşılamak, minnet ve teşekkürlerini ifade etmekten kendini alamaz. Bu bazan övgü derecesine kadar varır. Medih ve övgü bir mânâda bir şükran ifadesidir. Bu aynı zamanda bir kadirşinaslık, hakpe-restlikdir de.
Övgüye muhatap olan kimsenin tavrı da önemlidir. Eğer övgü kişiyi şükre yöneltiyor, övgüye sebep olan vasıfları Allah'ın bir ihsan ve ikramı olarak görüyor, şevk ve gayrete getiriyorsa bu zarar vermez. Aksine hadiste belirtildiği gibi o kişinin îmanını arttırır. Böyle bir takdir, insan olması hasebiyle bazan güzel bir hizmet ve iş sergilemiş kimse tarafından da beklenebilir.
Eğer övülen kimse, o vasıfları kendinden biliyor, ne oldum sevdasına kapılıyor, "Meğer ben ne büyük adammışım" gibisinden gurur ve kibire götürüyorsa bu övgü zarar getirir. Kâmil mü'minin övülmesini isteyen Peygamberimiz, Başka hadislerinde de yapılan övgüyle gurura kapılan kimseleri meth etmenin onların boyunlarını vurmak demek olduğuna dikkat çekmiştir. Öven kişinin bunlara dikkat edip ona göre davranması gerekir.

480- [1:441 Hadîs No: 856]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Fâsık biri methedildiğinde Allah gazaplanır ve bundan dolayı Arş sallanır.[587][72]

481- [1:441 Hadîs No: 858]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Şerri dokunabilecek kötü adamlara rastladığınızda selâm veriniz. Ki, size karşı olan kötü düşünceleri ve düşmanlıkları dinsin.[588][73]

482. [1:442, Hadîs No: 859]

Enes'den (r.a.) rivayetle: "Cennet bah^ine uğradığınızda manen besleniniz" meclisleridir" buyurdu.[589][74]

483- [1:442 Hadîs No: 860]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor;
Resûlullah, "Cennet bahçesine uğradığınızda manen besleniniz" buyurdu.
Sahabîler, "Yâ Resûluliah, Cennet bahçeleri nedir?" diye sordular. Peygamberimiz, 'İlim meclisleridir" buyurdu.[590][75]

484. [1:442 Hadîs No: 861]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Resûluliah, "Cennet bahçesine uğradığınızda manen besleniniz" buyurdu.
Sahabîler, "Yâ Resûluliah, Cennet bahçeleri nedir?" diye sordular. Peygamberimiz, "Mescidlerdir" buyurdu. «Beslenmek nedir?" diye soruldu. Resûluliah, "Sübhanallah, Elhamdülillah ve Allfthû ekberdir" buyurdu.[591][76]

485. [1:443 Hadîs No: 863]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Bir grup insan bir topluluğa uğradığında birisi oturanlara selâm verip, oturanlardan da bir kişi selâmını alırsa bu her iki taraf için de yeterlidir.[592][77]

486. [1:444, Hadîs No: 864]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kul hastalandığında veya yolculuğa çıktığında, sağlamken veya yolculuğa çıkmadığında yaptığı salih amelin mükâfatının aynısını, Allah ona yazar.[593][78]

487. [1:444, Hadîs No: 865]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kul üç gün hastalandığında annesinden doğduğu gün gibi günahlarından sıyrılır.[594][79]

488. . [1:445, Hadîs No: 866]
Kul hastalandığında sol tarafındaki günahları yazan meleğe 'Yazma" denilir. Sevapları yazan sağdaki meleğe de, "Önceden yapmakta olduğu amellerine yazdığından daha güzel sevap yaz. Çünkü ben onu sizden daha iyi tanırım. Ve onu amel işlemekten alıkoyan da Benim" denilir.[595][80]

489. [1:445, Hadîs No: 867]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim kibirlenerek çalımlı yürüdüğünde, îran ve Rum hüküm-[arlarmm çocukları onlara hizmet ettiğinde kötüleri iyilerinin başı-ıa musallat edilir.[596][81]

490-[1:445, Hadîs No: 868]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Ezan okunduğunda gök kapıları açılır ve dualara cevap verilir.[597][82]

491. [1:446 Hadîs No: 871]
tbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Birinizin başına bir sıkıntı, bir güçlük veya bir belâ gelirse şöyle desin: "Allah, Allah Rabbimizdir, Onun hiçbir ortağı yoktur."[598][83]

492. [1:446, Hadîs No: 872]
Havle bint-i Hakîm rivayet ediyor:

Biriniz bir yerde konakladığında, "Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın eksiksiz sıfatlarına sığınırım" diye duâ ederse, oradan ayrılıncaya kadar hiçbir şey ona zarar vermez.[599][84]

493. [1:447 Hadîs No: 875]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
baksın.
ve yaratılış bakımından kendisinden daha üstün kılın-ı gördüğünde, hemen kendisinden daha aşağı da olanla-[600][85]

494. [1:448, Hadîs No: 876]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Taberani'nin Kebir'inden
Baba çocuğuna kendisinden razı olduğunu gösteren bir bakışla baktığında, evlat bir köleyi hürriyetin© kavuşturmuş gibi sevap kazanır.[601][86]

495. . [1:449 Hadîs No: 881]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Namaz için ezan okunduğunda gök kapıları açılır ve dualar kabul edilir.[602][87]

496. [1:450 Hadîs No: 882]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bit iş yapmayı düşündüğünde yedi defa istihare yaparak Rabbin-deiihayırlısmı dile. Sonra kalbine ilk doğan şeye bak, îlâhî tercih ondadır.[603][88]

Hadîste de ifâde edildiği gibi, istihare Peygamberimizin (a.s.m.) bir sünnetidir. Ümmetine tavsiye ettiği bir duâ ve ibâdet şeklidir. İstihare bir sünnet olmakla birlikte, istihareden önce, yine bir sünnet olan istişare yapmak, ehil ve güvenilir kimselerin görüşlerini almak uygundur. İstişareden sonra lüzum hissediürse istihare yapılır. Her ikisi birden yapıldığında istişarede çıkan hükmün esas alınması daha güzeldir.
İstihare lügat mânâsı itibariyle, Allah'tan hayır dilemektir. Yani yapılacak bir işin iyi mi, kötü mü olduğunu, yahut o işi hemen mi, yoksa bir müddet sonra mı yapmanın daha iyi netice vereceğini anlamaya çalışmak ve kalbin o meseleye yatışmasını Allah'tan dilemektir.
İstihare, zor durumlarda mü'min için ruhî bir kuvvettir. Bir işte tereddütte kalan bir mü'min, Cenâb-ı Hakka yönelir. Teşebbüs edeceği iş, seçeceği hayat arkadaşı, dini, dünyası ve âhireti için hayırlı ise gönlünde bu işe karşı bir ferahlık uyandırmasını, bu işi yapabilmek için kuvvet ve kudret vermesini; şayet dini, dünyası ve âhireti hakkında şer ise kendisinden çevirmesini Cenâb-ı Haktan niyaz eder. İşini Allah'a bırakıp tevekkül ettiğinden, gönlünde bir hafiflik duyar. İstihare ettiği şey hakkında kendisi için haynn görüleceğine kalben emin olur, neticesine de rızâ gösterir
İstihare yapacak olan kimse iki rekât namaz kılar. Birinci rekâtta Fâtiha'dan sonra Kâfirûn Sûresini, ikinci rekâtta da Fâtiha'dan sonra İhlâs Sûresini okumak tavsiye edilir. Namazdan sonra (Namaz kılmadan sadece duâ etmek de mümkündür) Peygamberimizden rivayet edilen şu duâ yapılır:
"Allah'ım, hakkımda hayırlı olanı sen bildiğin için hayırlı olanı Senden isterim. Gücünden yardım dileyerek hayırlısına gücümün yetmesini Senden isterim. Senin büyük ihsanından hayır dilerim. Çünkü Senin herşeye gücün yeter; ben ise güçsüzüm. Sen herşeyi bilirsin; ben bilmem. Sen gizli olanlan da bilirsin. Allah'ım, istediğim bu şey, senin ilminde benim dinim, hayatım, sonum, şu ânım ve geleceğim hakkında hayırlı ise bunu bana takdir et ve kolaylaştır. Sonra onu bana mübarek eyle. Eğer bu iş Senin ilminde benim dinim, hayatım, âkibetim, dünya ve âhiretim hakkında şerli ise onu benden, beni de ondan vaz geçir. Hayır nerede ise bana onu nasib et; sonra da nefsimi ona razı eyle."
Bu hadisi rivayet eden Hz. Câbir bin Abdullah, istihare eden kimsenin "bu şey" ifâdesinin geçtiği her yerde kişinin istediği şeyi söyleyebileceğini ifâde eder.
Kişi istihare ettikten sonra kalbi hangi tarafa meylederse onu yapmalı, istihareden önceki peşin hüküm ve kaanatini bırakmalıdır. İbni Âbidin, istihare eden kimse rüyada beyaz veya yeşil görürse işin hayırlı olduğuna, siyah veya kırmızı görürse, şer olduğuna işaret ettiğini söyler.
İzahını yaptığımız hadiste, istihareye rağmen, bir temayül ve gönül yatışması görülmediği takdirde, istihareyi yedi defa tekrarlamanın uygun olacağı bildirilmektedir. İş acele olup tekrara imkân bulunmadığında şöyle duâ edilmelidir:

"Ya Rab, bana hayır ver, benim için hayrı seç. Allah'ım, beni kendi arzuma bırakma."

497. [1:450, Hadîs No: 884]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Birinizin gönlünde Müslüman kardeşine faydalı bir nasihat geçiyorsa, onu söylesin.. 604[89]

Nasihatin insan hayatındaki önemi tartışma götürmez. Çünkü nasihat İyi niyetin, iyilikseverliğin ve din kardeşinin hayrını ve selâmetini dilemenin ifadesidir. Batıda bile en çok satan eserler arasında bu tip kitapların yer alması insanın bu moral gücüne ne kadar muhtaç olduğunu gösterir. Tarih boyunca bu hep böyle olagelmiştir. Nasihatlerle canavar ruhlu insanların bile yola geldikleri çok görülen hadiselerdendir. Hele bu nasihatiar yerinde ve zamanında, uygun üsluplarla yapılabiliyorsa muhakkak meyvesini verir. "Din nasihattir" buyuran Peygamberimiz de nasihatin dinle özdeşleştiğini ifade etmek suretiyle nasihatin dindeki önemine dikkatleri çekmiştir. Dinin hangi meselesine bakarsak bakalım, bir yönüyle nasihat olduğunu görmez miyiz? Bunda aynı zamanda İslâmı tebliğle görevli kimselerin dinin bu yönünü gözden uzak tutmamaları gerektiğine bir işaret vardır. Bu duygu ve düşünceyle yapılan tebliğler huzurlu bir toplum kuruluşunda hiç şüphesiz büyük hizmet edecektir. "Sen hatırlat. Muhakkak hatırlatmak mü'minlere fayda verir"605[90] âyeti gereğince tebliğle vazifeli her mü'minin bu özelliği daima hatırında bulundurmasında fayda vardır.
Nasihat kadir ve kıymet bilirliğin, muhataba değer vermenin de bir İfadesidir. Nasihat eden kişi bu hareketiyle iyi niyetini de göstermiş olur. Söz cimriliği yapmamış olur. "Söylesem ne olur, söylemesem ne olur? Söylemeyim de burnu sürtülsün" gibi bir anlayış sergilemekten kurtulmuş olur.
Nasihata muhtaç kimse hastaya benzer. Doktor, yarası olan bir hastaya acı duyacak diye müdahaleden çekinmez. Nasihat eden de böyle düşünmeli, söylemek faydalıysa kızacak, darılacak diye söylemekten çekinmemelidir. Hangi sözün ne derece tesir edeceğini ancak Alan bilir.
Nasihatin bu önemli faydalan göz Önüne alındığında, yukardaki hadîse uymanın önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Bu duygu içten geldiği için daha samimidir ve uyulmasında büyük yararlar vardır.

498. . [1:451 Hadîs No: 887]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

İş ehil olmayana verildiğinde Kıyameti bekle.606[91]

499. .[1:452, Hadîs No: 888]

Sevban'dan (r.a.) rivayetle:

Ümmetimin arasına kılıç girerse, Kıyamete kadar aralarından kalkmaz.607[92]

500-599

500. [1:452 Hadîs No: 890]
rivayet ediyor:

Sofra kurulduğunda önce idareci, sonra sofranın sahibi, sonra topluluğun en hayırlı bilineni otursun.608[93]

501 - [1:452 Hadîs No: 891]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Yemek kabı ortaya konulduğunda, etrafından yeyin, ortasını bırakın. Çünkü bereket ortasına iner.609[94]

502. [1:452 Hadîs No: 892]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Yatağa uzandığında Fâtiha'yı ve îhlâs Sûresini okursan ölüm hâriç, her tehlikeden emin olursun.610[95]

503- [1:453 Hadîs No: 893]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ölülerinizi kabre indirdiğinizde "Bismillahi ve alâ sünneti Resûl-illahi [Allah'ın adıyla ve Resulünün dini üzere]" deyin.611[96]

504. - [1:453 Hadîs No: 894] . .
Zeyd bin Erkâm (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi yerine getirmek niyetiyle, din kardeşine söz verir. Sonra da geçerli bir mazeret sebebiyle onu yerine getiremez ve söz verdiği yere gelemezse, günahkâr olmaz.[612][97]

505- [1:453 Hadîs No: 895]
Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayetle:
Birinizin içeceğine sinek düştüğünde onu daldırsın sonra çıkarsın. Çünkü sineğin kanadının birinde hastalık, diğerinde şifâ vardır.[613][98]

Resûlullahın yüzyıllar önce belirttiği bu husus, ilim adamlarınca ancak yeni ortaya konulabilmiştir. Evet, bugün artık bilinmektedir ki sineğin bir kanadında zehir, bir kanadında panzehir bulunmaktadır. Bal arısının vücuduna biri zehirli, biri bal akıtan iki iğneyi yerleştiren Cenab-ı Hak, sinekte de iki zıt kutbu bir araya getirmiş, kanadının birisine zehiri, diğerine de panzehiri yerleştirmiş, eşsiz kudretini göstermiştir.
Yine sineğin bu sanat harikalığı yanında mikroplan toplayıcı, bir istihale ve arıtma makinesi olarak da vazife gördüğünü öğreniyoruz- Bu konuda, günümüzden altmış sene kadar önce yazılmış bir eserde şunlar ifâde edilmektedir:
"İnsanın gözüne görünmeyen, hastalıkların mikroplarını ve madde-i semmi-yeyi [hastalık yapan maddeleri] temizlemekle, sinekler muvazzaftırlar [görevlidirler]. Değil mikropların nâkileleri [nakledicileri], bilâkis, muzır mikropları rriass, yani emmek ve yemekle o mikropları imha, o madde-i semmiyeyi [zehirli maddeyi] istihaleye uğratırlar, çok sarî hastalıkların önünü alırlar. Hem sıhhîye neferleri, hem-tanzifat [temizlik] memurları, hem kimyager olduklarına ve geniş bir hikmete mazhar bulunduklarına delil ise, onların gayet kesretidir [çokluğudur]. Çünkü kıymettar menfaattar şeyler teksir edilir [çoğaltılır]."[614][99]

506. - [1:454, Hadîs No: 896]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Kurtulman zor olan bir belâya düştüğünde şöyle de: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Güç ve kuvvet sadece yüce ve büyük olan Allah'tandır" Allah bu duâ ile dilediği her türlü belâyı geri çevirir.[615][100]

507. [1:454, Hadîs No: 897]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Büyük bir güçlüğün içine düştüğünüzde, "Allah bize kâfidir. O ne güzel vekildir" deyin.[616][101]

508. . [1:455 Hadîs No: 898]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Seninde içinde bulunduğun bir toplulukta bir adama dil uzatılırsa ona yardımcı ol, onları bundan vaz geçir veya yanlarından kalk.[617][102]

Suçsuz bir kimseye dil uzaltıldığında onu müdafaa etmek, her hakşinas, hakperest insanın omuzlaması gereken bir vazifedir. Aslında bu bozulmamış her fıtratın sesine kulak vermekten başka birşey değildir. Evet, masumu, mazlumu müdafaa etmek fıtrî bir vazifedir. Resûlullah bu fıtrî sese dinî bir hüviyet kazandırarak, suçsuz insanları müdafaaya teşvik etmektedir. Hazır bulunsun, bulunmasın mü'mine düşen vazife, kendi hukukunu koruduğu kadar 'mü'min kardeşinin hukukunu da korumaktır. Bir kardeşinin aleyhinde atılıp tutulduğu, dil uzaltıldığında onu savunmak, hak ve hukukunu korumak da vazifesidir. Böyle bir durumla karşılaşan mü'mine düşen, o kardeşinin hukukunu müdafaa etmek; elinden birşey gelmiyorsa en azından o topluluktan uzaklaşmaktır.

509. [1:456, Hadîs No: 902]
Atâ bin Ebî Müslim rivayet ediyor:
Allah'ı an. Çünkü bu yapmak istediğin işte senin için yardımcıdır.[618][103]

510. - [1:456, Hadîs No: 903]
îbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ı öyle çok zikredin ki, münafıklar "Gösteriş yapıyorsunuz" desin.[619][104]

511. [1:457 Hadîs No: 905]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Ölülerinizin güzel yönlerini söyleyiniz, kötülüklerini ise söylemeyiniz.[620][105]

512. [1:458 Hadîs No: 907]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Yediğiniz yemeği Allah'ı zikrederek sindiriniz. Üzerine yatmayın ki, kalbleriniz katılaşmasın[621][106].

513- [1:459, Hadîs No: 908]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s,m.) şöyle buyurm uslardır:
Ümmetim içerisinde ümmetime karşı en merhametlisi Efaû Bekir, Allah'ın dininde kâfir ve münafıklara karşı en şiddetlisi Ömer, en hayâlısı Osman, en güzel hüküm vereni de Ali'dir.
Miras taksimini en iyi bilen Zeyd bin Sabit, en güzel Rur'ân okuyanı Übey bin Ka'b, haram ve helâli en iyi bilen Muaz bin Cebel'dir. Dikkat ediniz! Her ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini de Ebû Ubeyde bin Cerrah'tır.[622][107]

514. [1:461 Hadîs No: 910]
Amr bin Osman Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Faizden daha çirkin ve daha büyük bir günah başkalarının ırz ve namuslarına dil uzatmaktır, Dil uzatmanın da en çirkini hicvetmektir. Bu tür dil uzatmaları başkalarına aktaran kişi de dil uzatan gibidir.[623][108]

515- [1:461 Hadîs No: 912]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dört şey vardır ki, onlar sende olduktan sonra dünyadan elde etmediğin şeyler sebebiyle gam yeme. Bunlar: Doğru söz, emâneti korumak, güzel ahlâk ve helâl yemektir.[624][109]

516. [1:462, Hadîs No: 913]
Ebû Mâlik el-Eş'arî'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimde Cahiliyye Devrinden kalma dört şey vardır: Nesebleri ile övünmek, birbirinin soyuna dil uzatmak, yıldızlara bakıp yağmur istemek [yağmur var demek], ölü için yüksek sesle ağlamak.[625][110]

517. -[1:462, Hadîs No: 914]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peyamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, bunlar Allah'ın yardımına hak kazanmışlardır: (1) Gazi, (2) evlenen, (3) bir ücret karşılığında hürriyetine kavuşmak için efendisiyle anlaşan kişi, (4) hacı.[626][111]

518. [1:463, Hadîs No: 915]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Dört duâ vardır ki reddedilmez. Evine dönünceye kadar hacca gidenin duası. Ehline dönünceye kadar gazinin duası. Şifâ buluncaya kadar hastanın duası. Mü'minin mü'mine yokluğunda yaptığı duâ. Bu dualarda en çabuk kabul edileni de mü'minin mü'min kardeşine yanında yokken yaptığı duadır.[627][112]

519- [1:463 Hadîs No: 916]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Dört özellik vardır ki, kimde bulunurlarsa o kimse hâlis münafık olur: Bunlardan bir tanesi kendisinde bulunursa onu terketmediği müddetçe münafıklığın bir özelliği onda var demektir. Bunlar şunlardır: (1) Konuştuğu zaman yalan söyler, (2) söz verdiği zaman sözünde durmaz, (3) antlaşma yaptığında vaz geçer, (4) düşmanlık yaptığında da smırı aşıp hakkı çiğner.[628][113]

520. [1:464 Hadîs No: 917]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Dört haslet vardır ki, kimde bulunursa Allah o kimseye Cehennemi haram kılar ve onu şeytandan korur. Birşeyi isterken nefsine hâkim olan, nefsi istemediği halde güzel birşeyi yapan, birşeye canı çektiğinde nefsine hâkim olan, öfkelendiğinde nefsine hâkim olan. Dört haslet de vardır ki, kimde bulunursa Allah rahmetini o kimse üzerinde yayar ve onu Cennete koyar. Bir yoksulu barındıran, zayıfa merhamet eden, emri altındakilere yumuşak davranan ve anne babaya ihsanda bulunan.[629][114]

521. [1:464, Hadîs No: 918]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Dört haslet vardır ki, kime verilmişse ona dünya ve âhiretin hayrı verilmiş demektir. Zikreden bir dil, şükreden bir kalp, musibete sabreden bir beden, namusunu ve kocasının malını koruma hususunda hıyaneti düşünmeyen bir kadın.[630][115]

522- [1:465 Hadîs No: 819]
Ebû Eyyûb el-Ensârî'den (r.a.) rivayetle:
Şu dört şey peygamberlerin sünnetidir: Haya, güzel koku sürünmek, evlenmek ve misvak kullanmak.[631][116]

523. [1:466, Hadîs No: 920]
Abdullah bin Hakîm rivayet ediyor:
Dört şey vardır ki, kişinin bahtiyarlık alâmetidir: Hanımının sali-ha olması, çocuklarının hayırlı olması, arkadaşları ve birlikte çalıştığı kimselerin dindar olmaları ve rızkını memleketinde kazanması.[632][117]

524- [1:466 Hadîs No: 921]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Dört şey vardır ki, bedbahtlık alâmetidir. Gözün yaş dökmemesi, îalp katılığı, aç gözlülük ve ebedî yaşama hayâli.[633][118]

525- [1:467 Hadîs No: 923]
Ebû Eyyûb (r.a.) rivayet ediyor:
Öğle namazından önce, arada selâm verilmeden sünnet olarak kılınan dört rekât namaza gök kapıları açılır ve kabul edilir.[634][119]

526- [1:468, Hadîs No: 926]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dört şeyden yapılan dört ameli Allah kabul etmez. Bunlar: Hıyanetten, hırsızlıktan, zimmete geçirilen umuma âit maldan ve yetim malından elde edilen para ile yapılan hac, umre, cihad ve sadaka.[635][120]

527. [1:469, Hadîs No; 927]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Dört şey Arşın altındaki hazineden indirilmiştir: Fatiha, Ayete'l-Kürsî, Bakara Sûresinin son iki âyeti [Amenerrasûlü] ve Kevser Sûresi.[636][121]

528. [1:469, Hadîs No: 928]
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, cezalarını çekmedikçe onları Cennete koymamak Cennet nimetlerinden tattırmamak Allah'ın hakkıdır. Îçki müptelası, faiz yiyen, haksız yere yetim malını yiyen, anne ve babasına isyan eden.[637][122]

529. [1:469 Hadîs No: 929]
Semûre bin Cündüb'den (r.a.) rivayetle:
Şu dört kelime sözlerin en üstünüdür. Önce hangisine başlarsan başla. Bunlar, "Sübhanallah, Elhamdülillah ve Lâ ilahe illallahu val-lâhü ekber."[638][123]

530- [1:470, Hadîs No: 930]
Vasile (r.a.) rivayet ediyor:

Dört kimse vardır ki, duaları kabul edilir. Bunlar: adaletli idareci, mü'min kardeşine yanında yokken dua eden, zulme uğrayan, anne ve babasına dıiâ eden kimsedir.639[124]

531 - [1:470 Hadîs No: 931]
Ebû Umâme (r.a.) rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, Kıyamet günü Allah onlara rahmet nazarıyla bakmaz. Anne ve babasına isyan edene, yaptığı iyiliği başa kakana, içki içmeye devam edene ve kaderi yalanlayana.640[125]

532. [1:470 Hadîs No: 932]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Dört kimse vardır ki Allah onlara buğzeder. Bunlar, (1) yemin ederek malını satan, (2) kibirli fakir, (3) zina eden ihtiyar, (4) zâlim idareci.641[126]

533. [1:471, Hadîs No: 933]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, öldükten sonra bile sevapları devam eder: (1) Allah yolunda hizmet ederken ölen, (2) öğrettiği ilimle amel edilen âtim, (3) verdiği para ile yapılan faydalı eser ayakta duran hayır sahibi, (4) kendisine duâ eden hayırlı bir evlât bırakan kimse642[127].

Her insan, öldükten sonra da amel defterinin açık kalıp sevaplar yazılmasını arzu eder. Bunun yol ve çarelerini arar. İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) hepimizin canla başla arzuladığı bu meselenin yollarını göstermiş, çok önemli olan bu hususlara uymaya teşvik etmiştir.
Öldükten sonra sevap defterleri kapanmayan insanlardan biri, Allah yolunda hizmet ederken ölen kimsedir. Allah'ın dinini, Kur'ân'ın hakikatlerini muhtaç kimselere ulaştırmak için didinen, çırpınan, köşe bucak dolaşan, ayakları Allah yolunda tozlanan kimseler bu yolda ölürlerse, amel defterleri daima açık kalır.
İkinci olarak öğrettiği ilimle amel edilen âlimdir. Birçok âyet ve hadislerde ilim sahipleri övülmüş, onlara yüksek makam ve mevki verileceği belirtilmiştir. Maddî ve manevî kalkınmanın temelini teşkil eden ilme sarılmak, uygulanacağı ümidiyle öğrenilenleri anlatmak, duyurmak her mü'min için bir şevk kaynağıdır.
Üçüncü olarak maddî imkânlarını mektep, medrese gibi insanlığa yararlı bir kuruluşa seferber eden kimse, öldükten sonra da sevap kazanmaya devam edecektir.
Amel defteri kapanmayan dördüncü kişi de saüh evlat yetiştiren kimsedir. Adını hayırla yâd ettirip devam ettirecek olan hayırlı evlad, anne ve babasının arkasından Kur'ân'larla, dualarla onlara manevî destek sağlayan evlattır. Kısaca İslâmı yaşayan bir evlattır. Böyle bir evlat yetiştirmek, o evladı padişah yapmaktan daha büyüktür. Çünkü birisinin faydası geçici, diğerininki ise ebedîdir. Böyle bir evladın sevabına, yetişmesine vesile oldukları için anne ve baba da hissedar olurlar.

534. - [1:472, Hadîs No: 935]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Şu dört şey Cennet hazinesindendir: (1) Sadakayı gizli vermek, (2) Musibeti gizli tutmak, (3) Akrabalarla ilişkiyi devam ettirmek ve (4) "Güç ve kuvvet sadece Allah'tandır" sözü.643[128]

535- [1:472, Hadîs No: 937]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Kırk ŞahlS bİr ölü için hâlis duâ derlerse, Allah o oluyu mutlaka onlara bağışlar ve günahlarını affeder.644[129]

536- [1:473, Hadîs No: 940]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Akrabalarının hakkını gözet! Akrabalarının hakkını gözet!645[130]

537- [1:473, Hadîs No: 941]
îbni Mes 'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Yeryüzündekilere merhamet et ki, göktekiler de sana merhamet etsinler.646[131]

538- [1:474 Hadîs No: 942]
îbni Amr'dan (r,a.) rivayetle:
Merhamet ediniz ki, size de merhamet edilsin. Başkasını affediniz ki, affedil esiniz. Söz dinlemeyenlere yazıklar olsun. Yaptıkları işin kötü olduğunu bile bile onda ısrar edenlere yazıklar olsun.[647][132]

539. [1:475 Hadîs No: Ö44J
Gücünün yettiği kadar, israfa kaçmadan sadaka ver. Cimrilik etme ki, Allah da senden ihsanını kesmesin.[648][133]

540- [1:476 Hadîs No: 947]
Eş'as bin Süleym rivayet ediyor:
Paçalarını yerde sürünmeyecek şekilde yukarıda tut. Çünkü bu elbiseni daha temiz tutar ve Rabbine olan takvanı arttırır.[649][134]

541. [1:476 Hadîs No: 949]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Müslümanlardan dilinizi çekin. Onlardan biri öldüğünde de hakkında hayır konuşun.[650][135]

542. [1:477, Hadîs No: 950]
Zeyd bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:
Kölelerinizin hakkını gözetiniz. Kölelerinizin hakkını gözetiniz. Onlara yediklerinizden yediriniz, giydiklerinizden giydiriniz.[651][136]

543- [1:477, Hadîs No: 951]
Köleleriniz kardeşlerinizdir. Öyle ise onlara ihsanda bulununuz. Gücünüzü aşan işlerde onlardan yardım isteyiniz. Güçlerini aşan işlerde de onlara yardım ediniz.[652][137]

544.[1:478, Hadîs No: 953]
Muaz bin Enes rivayet ediyor:
Bu hayvanlara eziyet çektirmeden bininiz, eziyet çektirmeden ininiz. Onları yollarda ve-çarşıda hitabet kürsüsü yapmayınız. Çünkü nice binilen hayvan vardır ki, binicisinden daha hayırlıdır, ondan daha çok Allah'ı zikreder.[653][138]

545- [1:478, Hadîs No: 955]
Ukbe bin Amir'den (r.a.) rivayetle:
Kişinin oynadığı herşey faydasızdır. Ancak kişinin ok atması, atını eğitmesi ve hanımıyla oynaşması bundan hâriçtir. Bunlar faydalıdır. Kim ok atmayı öğrendikten sonra terk ederse bu Öğrenme nimetine karşı nankörlük etmiş olur.[654][139]

546. [1:481, Hadîs No: 960]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Dünyaya önem verme ki, Allah seni sevsin. İnsanların elindekine göz dikme ki, insanlar seni sevsin.[655][140]

547- [1:481, Hadîs No: 961]
-Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Âlime karşı en ihtiyaçsiz davranan aile fertleri ve komşularıdır.[656][141]

Başta Peygamberimiz olmak üzere hemen bütün peygamberler Allah'ın kendilerini peygamber olarak vazifelendirdiğini tebliğ ettiklerinde, ilk tepkiyi yakınlarından görmüşlerdir. Yabancılar grup grup onları tasdik ederlerken ve etraflarında pervane olurlarken, yakınları onlara inanmamışlar, bununla da kalmayarak karşı çıkmışlar ve mücâdele etmişlerdir.
Aynı durum peygamberlerin vârisleri olan âlimler için de geçerlidir. Âlimlere karşı da en ilgisiz olanlar, onların değerlerini anlamayan yakınlarıdır. Pekçok insanın hidâyete ermesine, manevî yükseliş merdiveninde yükselmesine sebep olan ilim sahipleri, aynı etkiyi yakınları üzerinde gösterememektedir. Başkaları o âlimi takdir

ederken, birşeyler öğrenmek için peşinde dolaşırken, yakınları onu dinlememekle kalmayıp alay dahi edebilmektedirler.
Bunun pekçok sebebi olmakla beraber bir sebebi de onun insan olması hasebiyle en hususî zaaflarına şahit olmaları ve ünsiyet sebebiyle üstünlüklerini sıradan özelliklermiş gibi görmeleridir. Şâirin "Ol mâhiler [balıklar] ki derya içre-dirler, derya nedir bilmezler" dediği gibi, bunlar içinde bulundukları nimetin kıymetini bilememektedirler. O âlim dışarıda ne kadar aranan kişi olursa olsun, ailesinin, akrabasının, komşularının gözünde sıradan bir insandır. O âlim onların gözünde "Küçüklüğünü bildikleri Ahmed'dir, Mehmed'dir."
Bununla ilgili bîr kıssa anlatılır. İmâm-ı Azam'ın annesi bir gün bir hocaya bir mesele sorar. Hoca ona, "Anne biz senin oğlundan ders alıyoruz. Sen ise o meseleyi oğluna sormuyor, bize soruyorsun" der. Kadın, "Bizim Nu'man mı? O birşeyler söylüyor, siz ona bakmayın" karşılığını verir.

548. [1:482, Hadîs No: 962]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Pe)'gamberlere karşı en ihtiyaçsızmış gibi davranan ve onlara en fazla sıkıntı veren akrabalarıdır.[657][142]

549. [1:482, Hadîs No: 963]
Dahhak rivayet ediyor:
İnsanların en zahidi kabri ve çürümeyi unutmayan, dünya ziynetinden en kıymetlisini terkeden, ebedî olanı fânî ve geçici olana tercih eden, yarını ömründen saymayan ve kendini ölmüş kabul edendir.[658][143]

550. [1:483, Hadîs No: 964]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Üsâme bin Zeyd insanlardan en çok sevdiğim kişidir[659][144]

551- [1:483, Hadîs No: 965]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Sıkıntı zamanlarında güzelce abdest almak, camiye gitmek için yürümek, bir namazı kıldıktan sonra diğerini arzu ile beklemek günahları tamamen yıkar.[660][145]

552. [1:484, Hadîs No: 966]
Ebû Mâlik el-Eş'ârî (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Abdesti güzelce almak îmanın yarısıdır. "Elhamdülillah" terazinin sevap kefesini doldurur. "Sübhanalîah" ve "Allâhü ekber"in sevabı göklerle yeri doldurur. Namaz nurdur, zekât delildir, sabır ışıktır, Kur'ân ya lehinde veya aleyhinde delildir. Bütün insanlar sabahları çıkarlar; ya rızâsına uygun işler yaparak kendilerini Allah'a satar ve Cehennem azabından kurtarmış olurlar veya kendilerini azaba müs-tehak ederler.[661][146]

553- [1:45, Hadîs No: 967]
Süleyman bin Surad rivayet ediyor: Misvak kullanın, temizlenin.[662][147]

554. [1:486 Hadîs No: 969]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
İyiliği neticelendirmek ona başlamaktan daha faziletlidir.[663][148]

555- [1:486, Hadîs No: 970]
Yahya bin Yamer rivayet ediyor:
Kadınları, malınızın en temizi ile nikahlayarak kendinize helâl kılmız. [664][149]

556- [1:487 Hadîs No: 973]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan hakkıyla haya edin. Allah'tan hakkıyla haya eden kimse başını ve baştaki maddî manevî duyguları, karnı ye içindeki organları naramdan korur. Ölümü ve çürümeyi hatırlar. Âhireti isteyen dünya hayatının ziynetini terkeder. Kim bunları yaparsa Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur.[665][150]

557- [1:488, Hadîs No: 974]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Ezberinizdeki Kur'ân'ı tekrarlayınız. Çünkü o insanın göğsünden hayvanın ipini koparıp kaçmasından daha süratli kaçar.[666][151]

558- [1:489, Hadîs No: 975]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Akıllı kimseden nasihat isteyin ki, doğru yolu bulaşınız. Onu din-lememezlik etmeyin ki, pişman olmayasmız.[667][152]

559. [1:490, Hadîs No: 977]
Recael-Ganavî rivayet ediyor:
Kulları kendisini hamdetmeden önce, Allah'ın kendisini övdüğü ve methettiği Fatiha ve İhias Süreleriyle şifâ isteyiniz.[668][153]

Maziye doğru binlerce sene gittiğimizde insanoğlunun yaratıldığı bir dönemle karşılaşırız. Daha Âdem babamız dahi vücut safhasında yokken, Allah'ı ham-de başlamadan önce, Rabbimiz şanına, izzetine, azamet ve büyüklüğüne yakışır tarzda zâtını hamd ediyordu. Bu hamdierden birisini Fatiha, birisini de fhlas Sûresi teşkil ediyordu.
Bilindiği gibi Fatiha Sûresi "Âlemlerin Rabbine hamdolsun" cümlesiyle başlamaktadır. Sonra yer alan Rahman ve Rahim, din gününün Sahibi ifadeleri de Al-lah'tn övgüye lâyık isimleridir. "Ancak Sana ibadet eder ve ancak Senden yardım dileriz" ifadelerinde de övgü vardır. Çünkü ancak gerçek mânâda övgüye lâyık olana ibadet edilir ve ancak Ondan yardım dilenir.
fhlas Sûresinde ise Allah'ın zât ve sıfatlarında birliği, hiçbirşeye muhtaç olmadığı, doğmadığı, doğurmadığı; eşi, benzeri ve dengi olmadığı anlatılır. Ihlâs Sûresi, Allah'ı en güzel anlatan ve öven bir sûredir. Allah'ı bu vasıflarıyla anlatmak en güzel övgüdür.

560- [1:491 Hadîs No: 979.]
Tarık el-Muharibî rivayet ediyor: Ölüm gelmeden önce ölüme hazırlanın.[669][154]

561- [1:486, Hadîs No: 980]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Not tutarak sağ elinle hafızana yardım et.[670][155]

562. [1:492, Hadîs No: 981]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Bir kötülüğe götüren, ulaşılması mümkün olmayan bir şeye yönelik olan ve istek duyulmaması gereken şeye karşı aşırı istekten Allah'a sığınınız.[671][156]

Bu hadislerinde Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bize hayat boyu lazım olacak üç önemli reçeteyi vermektedir. Çünkü kötülüğe götüren aşırı istek, dizginlenmediği sürece insanın başına belâlar açar. Birkaç dakikalık zevk uğruna günlerce, yıllarca sıkıntı çekme zorunda bırakabilir.
Ulaşılması mümkün olmayan bir şeye karşı duyulan aşırı istek ise insanı sıkıntıda bırakır. Çünkü ona ulaşamadığı halde ulaşabilmek için kendini için için yer bitirir. Bedîüzzaman Hazretleri, çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde sabırsızlıkla sızlanma yoluna gidilmemesi gerektiğini1 söylerken bizlere bu ölçüyü vermektedir.
İstek duyulmaması gereken şeye aşırı istekle yönelmek de böyledir. Bu ya maddeten, ya da manen zararlı bir şeydir. Ona istek duymak, dolayısıyla zararlı bir şeye yönelmek demektir ki bu da aleyhimizedir.

563- [1:492, Hadîs No: 982]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Devamlı olan komşunun şerrinden Allah'a sığınınız. Çünkü kişi geçici komşudan uzaklaşmak istediğinde uzaklaşabilir.[672][157]

564. [1:492, Hadîs No: 983]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Nazardan Allah'a sığınınız. Çünkü nazar haktır.[673][158]

565. [1:493, Hadîs No: 984]
Übâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Fakir olduğunuz halde kalabalık aileden, zulmetmekten veya zulme uğramaktan Allah'a sığınınız.[674][159]

566. . [1:493, Hadîs No: 985]
Mıtaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
ihtiyaç duyduğunuz bir şeyi gerçekleştirirken onu gizli tutmakla yardım isteyiniz. Çünkü her nimet sahibine hased edilir.[675][160]

Gıpta duygusunun kötüye kullanılması demek olan hased, dinimizce istenilmeyen bir duygudur. Bununla beraber çoğu insanda bu duygu maalesef vardır. Bunun içindir ki, Peygamberimiz mühim bir işe teşebbüs eden kimsenin yapacağı işi herkese yaymamasını tavsiye etmekte ve işi gizli tutmanın onda muvaffak olmaya yardımcı olacağına dikkat çekmektedir. Meselâ bir kimse faydalı bir iş plânlayacak olsa, plân program y«parken bunu olur olmaz yerde yaysa, onun kazanmasını istemeyen hasedçiler bu kârlı teşebbüsüne mâni olmak için harekete geçerler, ona ayakbağı olmaya çalışırlar.
Peygamberimiz, bir hadislerinde ele aynı gerekçe ile dünür gitmeyi gizli tutmayı tavsiye etmektedir. Çünkü bu yayıldığında, o kıza talib olan başka birisi ondan önce davranabilir. Kıza talib olmasa da gerek erkek tarafına, gerekse kız tarafına duyduğu hased sebebiyle, bu evliliğe mani olmaya çalışır. Erkeği kıza, ktzı erkeğe kötüler, hattâ iftira atmaktan dahi çekinmez.
Bunun içindir ki, her nimet sahibine hased edilebileceğinden, bir plânı olan kimse onu güvendiği en yakınlarından veya istişare etmeyi faydalı bulduğu kimselerden başkasına açmamalıdır. Böyle yapmasını düşündüğü şeyin gerçekleşmesinde kendisine çok büyük faydası dokunacağı kesindir. Hadis de bunu ifâde eder.

567. [1:494, Hadîs No: 986]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Gündüz oruç tutmak için sahur yemeğinden; gece kalkıp ibâdet etmek için öğlen uykusundan yardım isteyiniz.[676][161]

568. [1:494, Hadîs No: 987]
Abdullah bin Amr el Müzeni rivayet ediyor:
Rızkınızın bollaşması için sadaka vererek Allah'tan yardım isteyin-[677][162]

569. [1-495, Hadîs No: 989]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın tükenmez hazinelerinden isteyerek insanlara karşı tok gözlü davranınız.[678][163]

570. [1:495 Hadîs No: 990]
îbni Abbos'tan (r.a.) rivayetle:
Misvak kabuğu ile de olsa karnınızı doyurabilecekseniz insanlardan birşey istemeyin.[679][164]

571. [1:495, Hadîs No: 991]
Vâbisa rivayet ediyor:
Her ne kadar müftüler sana fetva verseler de, sen yine kalbine danış.[680][165]

572. [1:496, Hadîs No: 992]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kurbanlıklarınızı iyisinden seçiniz. Çünkü onlar sıratta sizin binekleri nizdir.[681][166]

573- [1:496 Hadîs No: 993]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
İstikâmet üzere ol. İnsanlara karşı ahlâkın güzel olsun.[682][167]

574- [1:497 Hadîs No: 994]
Sevban (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İstikamet üzere olunuz. Siz bunun sevabını saymakla bitiremezsiniz. Biliniz ki, amellerinizin en hayırlısı namazdır. Abdestli olmaya ancak kamil mü'min dikkat eder.[683][168]

575. [1:497 Hadîs No: 995]
Ebû Ümâme'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
İstikâmet üzere olunuz. İstikâmet üzere olmak ne güzeldir.[684][169]

576. - [1:498, Hadîs No: 997]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlardan senin için hayır duâ etmesini çok iste. Çünkü kul kimin diliyle duasının kabul edileceğini ve merhamet göreceğini bilemez.[685][170]

577. .[1:499, Hadîs No: 998]
Ebû Saîd el-Hudrt'den (r.a.) rivayetle:
Bakiyât-ı sâlihat denilen "Sübhanallah, Lâ iiâhe illallah. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh" ı çok söyleyiniz.[686][171]

578. [1:499, Hadîs No: 1000]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
"Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır" cümlesini çok tekrar ediniz. Çünkü o doksandokuz çeşit zararı def eder.[687][172]

579- [1:500, Hadîs No: 1001]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Salih mü'minlerden dostlarınızı çoğaltınız. Çünkü Kıyamet Günü her bir mü'min için şefaat hakkı vstrdır.
İbnünneccar'ın Tarih'inden.

580, [1:501, Hadîs No: 1004]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Soğuk su ile taharet yapınız. Çünkü bu basur illeti için şifadır.

581 - [1:501, Hadîs No: 1007]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Dinini, emânetini ve amelinin neticesini Allah'a havale et.[688][173]

582- [1:502, Hadîs No: 1008]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Seni, yanındaki emânetler zayi olmayan Allah'a ısmarlıyorum[689][174].

583. [1:502, Hadîs No: 1009]
Ebû Aziz rivayet ediyor;
Esirler hakkında size hayır ve iyilik tavsiye ederim.[690][175]

584- [1:503, Hadîs No: 1012]
Ebû Hüreyre'den (r.a,) rivayetle:
Kadınlara hayır ve iyilik tavsiyesinde bulunurum. Çünkü kadın eğri kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburganın en eğri yeri de üst tarafıdır. Eğer onu doğrultma yoluna gidersen kırarsın. Eğer kendi haline bırakırsan eğri kalmaya devam eder. Kadınlar hakkında hayır ve iyilik tavsiyesinde bulunurum.[691][176]

Bu hadis-i şerif kadına nasıl davranılmasi gerektiğinin ölçüsünü vermektedir. Eğe kemiğini gözümüzün önünde canlandırdığımızda, onun yapısı gereği biraz eğri olduğunu görürüz. Onu kendi haline bırakmak eğri kalması demektir. Düzeltmeye kalkmak da kırmaya vesile olur.
Kadınlar da eğe kemiği gibi nazik bir yapıya sahiptir. Çabuk incinen, narin, nazik yapıları dikkate alınıp öyle davranılırsa rahat edilir. Ufak tefek kusurları görmezlikten gelinmeli, büyütülmemeli, fazla üzerlerine varılmamalı, mesele yapmadan, kırmadan, incitmeden izah edilmeli, fkazlarda ölçü kaçırılmamalıdır. Eğer ölçü kaçırılırsa hadiste işaret edildiği gibi onulmaz yaralar açılabilir. Bununla birlikte vurdumduymaz bir havaya da girümemeli, kadın her ne yaparsa yapsın ses çıkarmama gibi davranış içerisinde de bulunulmamalıdır. Böyle olunca da kadının yanlışlarını düzeltmek mümkün olmaz.
Unutulmamalıdır ki bu psikolojik ölçüye uyma, aile saadetinin temel taşlarından birini teşkil eder.

585- [1:504, Hadîs No: 1014]
Ebû Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Saflarınızı düz tutunuz ki, kalbleriniz de düz olsun. Aranızda boşluk bırakmayınız ki, birbirinize karşı merhametli olasınız.[692][177]

586. [1:504, Hadîs No: 1015]
Ali (r.a,) rivayet ediyor:
Yapılması en zor olan amel şu üç şeydir: (1) Her hal üzere Allah'ı zikretmek, (2) Aleyhinde de olsa adaletli davranmak, (3) Müslüman kardeşine maddî yardımda bulunmak.[693][178]

587. [1:505, Hadîs No: 1017]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Sevabı eh çabuk görülen davranış, iyilik yapmak ve akrabalarla iyi ilişkileri sürdürmektir. Cezası en çabuk görülen kötülük ise zulüm ve akrabalarla ilişkiyi kesmektir.[694][179]

588- [1:505, Hadîs No: 1019]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cenazeyi çabucak yerine naklediniz. Eğer o iyi birisi ise bir an önce onu dünyadan daha iyi olan yerine kavuşturmuş olursunuz. Eğer kötü birisi ise bu bir serdir ve siz de onu bir an önce omuzlarınızdan indirmiş olursunuz.[695][180]

589. [1:506, Hadîs No: 1020]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Yedi kat gök ve yedi kat yer İhlas Sûresi üzerine kurulmuştur.[696][181]

Bu hadisi iyi anlayabilmek için İhlas Sûresi ve muhtevasını düşünmek gerekir. İhlas Sûresi, Allah'ı özlü bir şekilde anlatan sûrelerden biridir. Burada Al-lah'm birliği esası işlenmiştir. Bu birlik kâinatın da hamurunu teşkil etmektedir. Evet, kâinat tevhidle, yani Allah'ın birliği gerçeğiyle ayakta kalmaktadır. Eğer ikinci bir el karışsaydı kâinat karışır, herşey alt üst olur, düzenden, nizamdan, intizamdan söz edilmezdi. Nitekim bir âyette, "Yerde ve gökte Allah'tan başka ilah bulunsaydı, yer de gök de bozulup giderdi"[697][182] buyurulmuştur. O halde yedi kat yer ve göklerin İhias Sûresi üzerine kurulmuş olmasını gayet dikkat çekici bir husus olarak değerlendirmek gerekir.

590. [1:507, Hadîs No: 1021]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü benim şefaatimle en çok mutlu olacak kişi, gönülden hâlis ve samimî olarak "Lâ ilahe illallah" diyen kimsedir.[698][183]

591- [1:509, Hadîs No: 1029]
Hakim bin Hizam rivayet ediyor:
Sen geçmişte işlediğin hayırlara binâen İslâm nimetine erdin.[699][184]

Bir Sahabîye hitaben söylenmiş bu hadis, önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Cenab-ı Hak, kullarına bir kısım nimetler verir. Bu nimetleri bazan daha önce yapmtş olduğu iyiliklere mükâfaten vermektedir. Kulun öylesine güzel, hoş davranışları, iyilikleri vardır ki, bunlar Allah'ın rızasına vesile olur. Hakkı ve hidayete kabule hazır ve araştırma meylinde olan insanı hidayete ulaştırmaya kadar götürür, büyük bir ihsana ermesine vesile olur.
İmansız iyilikler elbetteki insanı kurtarmaz. İnsanın dağlar kadar iyiliği olabilir. Ama bu iyilik, Allah'ı tanımadan ve iyi bir niyetle yapılmadığı için Allah katında bir değer ifade etmez. Hak ve hakikati arama arzusu olmadığı için îmana bir basamak da teşkil etmez. Bahğın yüzmesinin, kuşun uçmasının onlara üstünlük kazandırmaması gibi, kâfirin bu iyilikleri de onun kurtulmasına vesile olmaz. İnsanlar değer verebilir, teşekkür edebilir. Ama bunlar Allah'a göre bir değer ifade etmez.
Demek ki iyiliklerin hidayete, îmana vesile olabilmesi, mükâfata götürebilmesi ancak hak ve hakikati araştırma arzusuyla yapıldığında bir mânâ İfade edebilir.
İyiliklerin îman gibi büyük bir mükâfata vesile oluşuna bu açıdan bakılmalıdır. Allah, her kulunun iyiliğini isteyeceğine göre birini mükâfatlandırması, diğerini cezalandırması söz konusu olamaz. Kul iradesiyle bu nimete liyakat kesbetti-ğinde nimet gelir.
Bu kaide ışığında meseleye bakıidtğında, Cenab-ı Hakkın iyilikleri karşılıksız bırakmayacağı düşünülüp ne olursa olsun iyiliğe koşulmalıdır. Bu mükâfatlar dünyada olabileceği gibi âhirete de kalabilir. Ama bilinmelidir ki iyilikler zayi olmaz.

592. [1:510, Hadîs No: 1031]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kendisi ile dua edildiğinde kabul edilen İsm-i Azamı şu üç sûrededir: Bakara, Âl-i İmran ve Tâ Hâ.[700][185]

593- [1:510, Hadîs No: 1032]
Esma bint-i Yezid'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın İsm-i Âzami şu iki âyettedir. Biri, "Sizin ilâhınız tek bir ilahtır. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. O Rahmandır, Rahimdir" âyeti. (Bakara Sûresi 163.) Diğeri de Âl-i îmran'ra başı olan "Elif lâm mîm. Allahu Taâlâ ki, Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilah yoktur. O Hayydır, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. O Kayyumdur, varlığı ve bekası için hiçbir sebebe ihtiyacı olmadığı gibi, bütün eşya Onun ya-ratmasıyla ve tedbiriyle devam eder ve vücutta kalır, beka bulur" (Âl-i İmran Sûresi, 1-2.) âyetidir.[701][186]

594. [1:511, Hadîs No: 1033]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kendisiyle duâ edildiğinde kabul edilen İsm-i Âzâmı şu âyettedir: "De ki: ey mülkün hakikî sahibi olan, âlemlerde dilediği gibi tasarruf eden Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Sen dilediğini aziz eder, yükseltir, dilediğini de zelil kılar, alçaltırsm. bütün hayır ve iyilik yalnız senin kudretin-dedir, sen herşeye kadirsin. (Âl-i îmran, 26.)

595- [1:512, Hadîs No: 1035]
îbni Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Ağır duyana soz işittirmek sadakadır.[702][187]

596. [1:512, Hadîs No: 1036]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin malı ve bedeniyle en fedakâr olanı Cafer-i Tayyardır.
Caferi Tayyar (r.a.), Peygamberimizin amcası Ebû Talib'in oğlu, Hz. Ali'nin kardeşidir. Hz. Ali vasıtasıyla Müslüman olan Hz. Ca'fer, ilk Müslümanlardandır.[703][188]

Müşriklerin İşkencesine mâruz kaldığı için Habeşistan'a hicret eden Hz. Cafer, orada İslâmiyeti tebliğ etti. Pekçok insana İslâm hakikatlerini anlattı. Habeşistan'dan döndüğünde Peygamberimiz de Hayber fethinden dönüyordu. Hz. Cafer'i görünce çok sevindi. Onu kucakladı, bağrına bastı, alnından öptü ve sevincini şöyle açıkladı:
"Ben hangisine sevineceğimi bilemiyorum: Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer'in dönüşüne mi?"
Hz. Cafer vücutça ve ahlakça Peygamberimize en çok benzeyen Sahabî idi. Onun peygamberimizin yanında ap ayrt bir yeri vardı. Hz. Cafer için "fakirlerin babasj" derdi. Çünkü Hz, Cafer son derece cömertti.

Peygamberimiz, Hicretin 8. yılında Bizanslılara karşı yapılan Müte Savaşında Zeyd bin Hârise'yi (r.a.) kumandan tayin etmiş, o şehid olursa kumandayı Hz. Cafer'in alması talimatın! vermişti. Hz. Cafer bu savaşta çok büyük kahramanlıklar gösterdi. Sonunda şehid oldu. İki kolu da kesilmişti. Vücudunda doksanın üzerinde kılıç ve mızrak yarası vardı.
Cenâb-ı Hak zaman ve mekân mefhumlarını kaldırarak harp meydanını Peygamberimize gösterdi. Peygamberimiz harbi bütün safhalarıyla Ashabına haber verdi. Cafer hakkında da şöyle buyurdu:
"Allah ona kesilen iki koluna bedel iki kanat verdi. Onlarla Cennete uçtu." Bundan sonra Hz. Cafer Sahabîler arasında iki kanatlı mânâsında "Zülcena-heyn" ve 'Tayyar" ünvanlarıyla anıldı.
İşte Peygamberimiz bu hadislerinde Hz. Cafer'in malıyla ve vücuduyla yaptığı fedakârlığına dikkat çekmektedir.

597. . [1:512 Hadîs No: 1037]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Her bakımdan cömert ol ki, sana da öyle davramlsm.[704][189]

598. [1:513, Hadîs No: 1039]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Size idareci kılman kişi isterse başı siyah bir üzüm tanesine benzeyen Habeşli bir köle olsun, emirlerine kulak veriniz, onlara itaat ediniz.[705][190]

Bir âyette "Ey îman edenler! Allah'a, Resulüne ve sizden olan idarecilere itaat ediniz"[706][191] buyurulmaktadır. Bu âyet-i kerime Allah'a, Resulüne ve Müslüman olan idericelere itaat etmemizi emretmektedir. Âyetteki "Sizden" tabiri itaatte ölçüyü koymakta, idarecinin Allah ve Resulü yolunda olması gerektiğini belirtmektedir.
Bir hadiste de ırk ve renk ayırımı yapmaksızın idareciye itaat emredilmekte-dir. Ama hangi noktaya kadar idareciye itaat edilecektir? İçki içme, birisini yaralama, öldürme gibi Allah'ın yasakladığı bir davranışı emrettiğinde de mi idareciye itaat edilecektir?
Bunun ölçüsünü yine Resûlullah (a.s.m) koymuştur. Bu konudaki hadislerden iki tanesi şöyledir: "Müslüman bir kimse, hoşuna gitsin, gitmesin, bütün işlerde günah olmadıkça, idarecinin emirlerini dinlemek ve itaat etmek mecburiyetindedir. Eğer idareci günah olan bir hususu emrederse, o zaman onu dinlemek ve itaat etmek gerekmez."[707][192]
"İdarecide açık bir inkâr görür ve bunu da Allah'ın kitabından bir delile dayandırırsanız, o zaman itaat etmek söz konusu olmaz."[708][193]

599. [1:513, Hadîs No: 1040]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların hırsızlık bakımından en kötüsü rükûunu, sücûudunu ve huşûumı eksik yaparak namazından çalandır.[709][194]

600-699

600. [1:515, Hadîs No: 1043]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Zina edenlere Allah şiddetle gazab eder.[710][195]

601- [1:515, Hadîs No: 1044]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Zina etmek suretiyle bir topluluğa kendilerinden olmayan bir çocuğu katan kadına Allah şiddetle gazab eder. Çünkü bu çocuk onlardan kendisine nâmahrem olanlarını görecek ve mallarına ortak olacaktır.[711][196]

602. [1:516, Hadîs No: 1046]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan başka yardımcı bulamayan birine zulmedene Allah şiddetle gazab eder.[712][197]

603- [1:516 Hadîs No: 1049]

Hâlid bin Velid (r.a.) rivayet ediyor:
Dünyada insanlara en çok eziyet veren Kıyamet Günü Allah katında en çok azab görecek olanlardır.[713][198]

604. [1:517, Hadîs No: 1050]

Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü en şiddetli azap görecek olan zâlim idarecidir.[714][199]

605- [1:517 Hadîs No: 1051]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü azabı en şiddetli olan hiçbir hayra sahip olmadığı halde kendisini insanlara hayırlı imiş gibi gösteren kimsedir.[715][200]

606. [1:518, Hadîs No: 1053]
Ebû Hüreyre'den (r.a,) rivayetle:
Kıyamet Gününde azabı en şiddetli olan, ilmi kendisine fayda vermeyen âlimdir.[716][201]

607. [1:518, Hadîs No: 1054]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
Sıkıntının en şiddetlisine maruz kalanlar peygamberlerdir. Sonra da derecelerine göre diğer insanlar gelir. Kişi dinine bağlılığına göre musîbete maruz kalır. Dinine bağlılığı kuvvetli ise, musibeti de şiddetli olur. Dinine bağlılığı zayıfsa musibeti de az olur. Musibet, günahsız olarak yer yüzünde dolaşacak bir hale gelinceye kadar mü'min kulun yakasını bırakmaz.[717][202]

608- [1:520, Hadîs No: 1057]
Ebû Saîd rivayet ediyor:
Şüphesiz ben peygamber ve salih kimseyi, sizlerin Allah'ın ihsanına sevindiğinizden daha çok belâ ve musîbete sevindiklerini görüyorum.[718][203]

609- [1:520, Hadîs No: 10581

Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Gününde en çok hasret çekecek olan, ilim öğrenme fırsatı verildiği halde öğrenmeyen ve ilminden başkaları istifade ettiği halde kendisi faj'dalanamayan kimsedir.[719][204]

610- [1:521, Hadîs No: 1060]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Beni ençok seven benden sonra gelecek bir topluluktur ki, onlardan biri beni görmeye karşılık çoluk çocuğunun ve malının olmamasını temenni eder.[720][205]

611 - [1:521, Hadîs No: 1061]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En zorlu savaş, kadınların fitnesinden korunabilmektir. İnsanın karşılaşmayı en uzak gördüğü şey ölümdür. Bu ikisinden daha zorlusu ise, insanlara muhtaç olmaktır.[721][206]

612. [1:522 Hadîs No: 1062]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
En güçlünüz öfkelendiğinde kendisine hâkim olandır. En yumuşak huylunuz intikama gücü yettiği halde affedendir.[722][207]

613- [1:522, Hadîs No: 1063]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin en şereflileri Kur'ân okuyanlar ve gece kalkıp ibâdet yapanlardır.[723][208]

614- [1:523, Hadîs No: 1066]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün îman, insanların senden emin olmasıdır. En üstün Müslümanlık, dilinden ve elinden insanların selâmette kalmasıdır. En üstün hicret, günahlardan kaçmadır. En üstün cihad, Allah yolunda şehid edilmen ve atının da boğazlanmasıdır. En üstün zühd, kalbinin sana verilenle huzur bulmasıdır. Allah'tan isteyeceğin en üstün dilek, din ve dünya hakkında afiyet istemendir.[724][209]

615- [1:524, Hadîs No: 1067]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Arapların söyledikleri en üstün şiir, Lebid'in şu sözüdür: "Dikkat ediniz! Allah'ın dışındaki herşey boştur."[725][1]
616.[1:525 Hadîs No: 1069]
Muâviye'den (r.a.) rivayetle:
Başkalarının işlerinin görülmesinde aracı olun ki, sevap kazanasi-mz.**[726][2]**

617 - [1:525, Hadîs No: 1071]
Ebû Sâid (r.a.) rivayet ediyor:
Talihsizlerin en talihsizi, üzerinde dünya fakirliği ile âhiret azabının toplandığı kimsedir.[727][3]

618. [1:526 Hadîs No: 1073]
E§ 'as bin Kays (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlar içerisinde Allah'a en çok şükreden, insanlara en fazla teşekkür edendir.[728][4]

Teşekkür eden insan iyiliğin kıymetini bilen ve bu vesileyle iyilik yapana şükran duygularını açıkça gösterebilen kimsedir. Bu herşeyden önce insanî bir vazifedir. İnsanların en küçük iyiliklerine dahi değer verip teşekkür etmesini bilen insan, elbetteki Allah'a da şükretmesini bilecektir. Hem de sonsuz derecede. Çünkü insanlardan birkaç iyilik görüyorsa Allah'tan sayısız iyilik görmektedir. Teneffüs ettiği havayı, içtiği soğuk suyu, ışığından, ısısından faydalandığı güneşi, kısacası sayısız nimetleri ihsan eden Rabbinin bunca iyiliklerine karşı insan nasıl iigisiz kalabilir? Sonra teşekküre vesile olan, insanlardan gelen her türlü iyilik de yine Allah'tan gelmekte, insanlar ise buna sadece aracı olmaktadırlar. O halde teşekkürün ne mânâya geldiğini takdir edebilen bir insan en çok şükre lâyık olanın Allah olduğunu bilecek ve elinden geldiğince Ona şükrede-cektir. Öte yandan insanlara yapılan şükürler ister şuurunda olunsun, ister olunmasın sonuçta Allah'a gitmektedir. Çünkü teşekküre vesile olan faziletleri yaratan Odur.

619- [1:527, Hadîs No: 1075]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hacerü'l-Esvedi hayırlarınıza şahit tutun. Çünkü, Kıyamet günü o şefaat edecek ve şefaati kabul edilecektir. Bir dili, iki dudağı olacak, kendisini selamlayanların lehinde şahitlik edecektir.[729][5]

620. [1:528, Hadîs No: 1078]
M.uaz bin Cebel (r.a.} rivayet ediyor;
Darlıkla imtihan olundunuz, sabrettiniz. Sizin için en çok korktuğum, kadınlarla gelen bolluk imtihanıdır. Bu da, onların altın bilezik taktıkları, ince yumuşak elbiseler ve Yemen'in çizgili kaftanlarını giyindikleri, zengini bıktırıp fakirden de bulamayacağı şeyleri istedikleri zaman olacaktır.[730][6]

621- [1:528 Hadîs No: 1079]

Dahhak rivayet ediyor:

Yemeğini, Allah rızâsı için sevdiğin kimselere yedir.731[7]

622. [1:528, Hadîs No: 1080]

Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor: Bid'at ehli, ateşin köpekleridir.732[8]

623. [1:530, Hadîs No: 1083]
Ebû Saîd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

En doğru rüyalar seher vaktinde görülen rüyalardır.733[9]

624. [1:530, Hadîs No: 1085]

Yesir el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor: Ahmakla dostluğu kes.734[10]

Ahmak insan, kârı zararı iyi hesap edemeyen, sonucu baştan kestiremeyen, ölçüsüz hareketler içerisinde bulunan kimsedir. Dolayısıyla böyle kimseyle arkadaşlık yapan, onunla dost olan kimse kendini tehlikeye atıyor demektir.
En büyük servetin akıl, en büyük yoksulluğun da ahmaklık olduğunu söyleyen Hz. Ali, ahmakla dost olmamayı tavsiye ediyor ve sebebini de şöyle açıklıyor: "Çünkü sana fayda vereceğim derken zarar verir." Bunun sebebi ahmağın yaptığı hareketlerin sonucunun nereye varacağını hesap edememesidir.

625. [1:532, Hadîs No: 1087]
Ali 'den (r.a.) rivayetle:

Bütün hastalıkların kaynağı, birbiri üstüne yemek yemektir.735[11]

İslâm aklı, nesli ve sıhhati korumayı hedef alır. Çünkü hayatî vazifelerin sağlıklı olarak yapılabilmesi buna bağlıdır. Burada Resûl-ü Ekrem (as.m.) sağlığı tehdit edici bir davranıştan bahsetmekte, bunun önemli olan bir tanesi üzerinde durmakta, bunun da birbiri üzerine yemek yeme olduğunu bildirmektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m), "Âdemoğlunun doldurduğu kapların en kötüsü mide-sidir" buyurmuşlardır. Acıkmadan yememeyi, yenildiğinde de çok yenilmemesini öğütlerlerdi. İranlı bir doktor günlerce kaldığı halde kendisine hasta gelmeyince ayrılmak üzere Resûlullaha müracaat etmişti. Sahabîlerin niçin hasta olmadığı dikkatini çekmişti. Sormadan edemedi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şu cevabı verdi: "Benim ümmetim iyice acıkmadan yemek yemezler. Yedikleri zaman da tıka basa değil, daha iştahları varken kalkarlar." Doktor heyecanla şöyle dedi: "İşte sağlığın şartı budur."
Tıp otoriteleri aşırı yiyip içmenin sağlığa büyük tahribat yaptığını üzerine basarak anlatırlar. Doktorların üstadı olan İbni Sina'nın bu konudaki görüşlerini belirtim iştik.
Midenin belli bir sindirim zamanı vardır. Bu da ortalama dört saat kadardır. Bundan önce yenilen şeyler mideyi yorar, sindirimi güçleştirir, zamanla da hastalıklara sebep olur. Sindirim sistemi vücud fabrikasının motoru mahiyetindedir. Ondaki küçük bir arıza diğer organlara da kolaylıkla yansır.

626. [1:532 Hadîs No: 1089]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Dünya işlerinizi yoluna koyunuz ve yarın ölecekmiş gibi âhiretini-ze çalışınız.736[12]

627. [1:533, Hadîs No: 1090]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır;
Layık olana da, olmayana da iyilik yap, eğsr lâyık olana rastlarsan isabet etmiş olursun. Lâyık oİana rastlamazsan sen iyilik ehli olursun.737[13]

628. [1:533, Hadîs No: 1091]
Abdullah bin Ca'fer rivayet ediyor:

Cafer ailesi için yemek yapınız. Çünkü başlarına kendilerini bundan alıkoyacak bir musibet gelmiştir.738[14]
Cenaze çıkan ev halkı için bilhassa yakın komşuların yemek hazırlamaları ve götürmeleri güzel bir âdettir. Onların acılarını hafifletir. Peygamber Efendimiz bu hadislerinde ev halkından Mûte Savaşında şehid oian ve tafsilatını 596. hadiste verdiğimiz Hz. Ca'fer'in hanımı ve çocukları için yemek yapılmasını istemektedir.

Ölen kimsenin ailesinin yemek hazırlayıp başkalarına ikram etmesi hem bir Câhiliyye âdeti, hem de zamansız bir külfet olduğundan mekruh sayılmıştır.

629. [1:534, Hadîs No: 1093]

Kasım bin Muhammed rivayet ediyor: Kadınları ancak kötüleriniz döver.[739][15]

630- [1:535, Hadîs No: 1094]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Şu altı hususta bana söz verin; ben de Cennete girmenize kefil olayım: Miraslarınızı paylaşırken birbirinize haksızlık yapmayın. Aleyhinizde de olsa insanlara karşı adaletli davranın. Düşmanlarınızla savaşırken korkaklık göstermeyin. Umumun malına hıyanet etmeyin. Zâlimlerinizin elini mazlumlarınızdan çektirin.[740][16]

631. [1:535 Hadîs No: 1095]
Übâde bin Sâmit rivayet ediyor:
Şu altı şeyi devamlı yapacağınıza dâir bana söz verin, ben de Cennete gireceğinize kefil olayım: (1) Konuştuğunuzda doğru söyleyin. (J) Söz verdiğinizde sözünüzde durun. (3) Size güvenildiğinde sû-i is-fimal etmevin. (4) Namusunuzu koruyun. (5) Gözlerinizi haramdan sakının. (6) Haramın her türlüsünden çekinin.[741][17]

632. [1:536 Hadîs No: 1096]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hoş söz söyle, selâmı yay, akrabanla iyi münasebet içerisinde ol, insanlar uykuda iken gece namaz kıl. Sonra da selâmetle Cennete gir.[742][18]

633. [1:537, Hadîs No: 1101]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:

Yemeklerinizi takva sahiplerine yediriniz. İyiliklerinizi mü'min-lere yapınız.[743][19]

634. [1:538, Hadîs No: 1102]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minlerin ölen çocukları Cennette bir dağdadır. Kıyamet günü babalarına teslim edilinceye kadar bakımlarını Hz. İbrahim ve hanımı Sâre üzerine alır.[744][20]

Bir mü'minin çocuğunun ölümüyle bir kâfirin çocuğunun ölümü arasında dağlar kadar fark vardır. Kâfir ölümü yokluk olarak gördüğü için evladının ölümüne bir türlü dayanamaz. Yemekten içmekten kesilir. Hayat, zindana döner. Mü'min ise ölümün yokluk olmadığını, ebedf bir âleme geçiş olduğunu bildiği için îmanı ölçüsünde sabreder, tahammül gösterir. Bilir ki çocuğu Cennete gitmiştir. Orada daha güzel keyf eder, gezer, eğlenir. Evladının yer değiştirdiğini, daha güzel bir âieme gittiğini, birgün ona kavuşucağını bildiği için fazla üzülmez, dayanır. Be-dîüzzaman Hazretleri evladı ölen bir kimsenin şunlan düşünmesi gerektiğini söylemişti: "Şu veled [çocuk] masumdur. Onun Hâlıks dahi Rahim ve Kerîmdir. Benim nakıs terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inayet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp Cennetü'l» Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kimbilir ne şekle girerdi. Onun İçin ben ona acımıyorum, bahtiyar biliyorum, Kaldı, kendi nefsime ait menfaati için, kendime dahi acımıyorum, bahtiyar biliyorum. Çünki dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlad muhabbeti temin edecekti. Eğer salih olsaydı, dünya işinde muktedir oisaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedi Cennette on milyon sene evlad muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaatçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette, meşkûk [şüpheli] muaccel bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel bin menfaati kazanan, elîm teessürat göstermez, meyûsane feryad etmez."[745][21]

635. [1:538, Hadîs No: 1103]
Selman el-Fârisi (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Müşriklerin ölen çocukları Cennet ehlinin hizmetçileridir.[746][22]

636. [1:539 Hadîs No: 1105]

Başkası için afiyet dile ki, sana da nasib olsun.[747][23]

637. [1:539, Hadîs No: 1106]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İhtiyaçlarınızı ümmetimin merhametli olanlarından isteyin ki, yerine getirilsin ve umduğunuza eresiniz. Çünkü Allah şöyie buyuruyor:
"Rahmetim kullarımın merhametli olanlarının yanlarmdadır." İhtiyaçlarınızı katı kalelilerden istemeyiniz. Zira yerine getiremezsiniz ve umduğunuzu bulamazsınız. Çünkü Allah, "Benim gazabım katı kalblilerin yanındadır" buyuruyor.[748][24]

638. [1:541, Hadîs No: 1108]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hayatınızın her ânında hayır elde etmeye çalışın. Ve Allah'ın rahmet esintilerine yönelin. Çünkü, Allah'ın rahmet esintileri vardır. Onları dilediği kullarına isabet ettirir. Allah'tan kusurlarınızı örtmesini ve sizi korkularınızdan emin kılmasını isteyin.[749][25]

639. [1:541, Hadîs No: 1109]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor: Rızkı yerin altında arayın.[750][26]

640. [1:543 Hadîs No: 1111]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Çin'de de olsa ilmi arayınız. Çünkü ilim öğrenmek her Müslüma-na farzdır. Melekler, yaptıkları işten hoşlandıkları ilim talebeleri için kanatlarını yere sererler.[751][27]

641. [1:543 Hadîs No: 1113]
Abdullah bin Büsr rivayet ediyor:
İhtiyaçlarınızı, izzet-i nefsinizi koruyarak isteyin. Çünkü işler takdir edildiği şekilde meydana gelir.[752][28]

Hiç kimseye muhtaç olmamak Allah'a mahsustur. Yaşadığı sürece her insan birbirine muhtaçtır. Çünkü yaratılış bakımından ihtiyaçlarını ancak diğer insanların yardımıyla sağlayabilen insan zaman zaman başkalarının kapılarını çalmak zorunda kalır. Ancak böyle anlarda izzetini rencide etmemeli, yüz suyu dökmemeli ve ağırbaşlılığı elden bırakmamalıdır. İnsan ne kadar yalvarıp yakarsa da netice değişmez. Kişi vermeyecekse yine vermez. Çünkü insan, kısmetinde ne varsa onu bulur. O halde, "Nasipse olur" deyip değerini düşürmeden, kendini zillete atmadan ihtiyacını arzetmelidir.

642. [1:544, Hadîs No: 1115]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
İyliği ümmetimin merhametlilerinden isteyin. Onların himâyesi altında yaşarsınız. Katı yüreklilerden istemeyin. Çünkü onların üzerine lanet yağar.
Ey Ali, Allah iyiliği ve iyilik ehlini yarattı. Onlara iyiliği ve iyilik yapmayı sevdirdi. Onunla hayat bulması için susuz toprağa suyu sev-kettiği gibi iyilik isteyenleri de onlara yöneltti.
Dünyada iyilik ehli olanlar, âhirette de iyilik ehli olurlar.[753][29]

643. [1:544, Hadîs No: 1116]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kabirlere tefekkürle bak ve öldükten sonra dirilmekten ibret al.[754][30]

644. [1:545, Hadîs No: 1117]
îmran hin Husayn (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Cennete baktım, ekser halkının fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de baktım, ekser halkının kadınlar olduğunu gördüm.[755][31]

Niçin fakirlerin çoğu Cennete, kadınların da çoğu Cehenneme girmektedir?

Aslında herşey bir imtihan vesilesidir. Fakirlik de zenginlik de. Fakir çalıştığı halde fakirlikten kurtulamamışsa ve bunu lsyafi ve şikâyette değil de sabırla karşılıyorsa, imtihanı kazanır. Aksine zengin imkânlarına şükretmez, helâl dâirede kalmazsa imtihanı kaybeder. Biri Cennete, diğeri ise Cehenneme gider. Demek ki varlığın yokluğa göre sûistimali daha kolaydır.
Kadınlara gelince, kadınlık büyük bir şeref olduğu halde o da sûistimal edilebilir. Çünkü kadın his yönü ağır basan bir yaratıktır. Duygularına koiayca mağlup olup günaha girebilmektedir. Onun aslında fıtrî vazifesini tam olarak yapabilmesi için verilen bu özelliğini bilen kötü niyetli kimseler de onu daima istismar edegelmiş, günah uçurumuna atmış, kadınlar da buna âlet olmuşlardır. Bu yö-nüyledir ki kadınlar Cehenneme girmeye müstehak olmuşlardır.

645.[1:546, Hadîs No: 1118]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Allah'a en çok itaat edeniniz, arkadaşına önce selâm verendir.[756][32]

646.[1:546, Hadîs No: 1119]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet günü boynu en uzun olanlar, müezzinlerdir.[757][33]

647. [1:547, Hadîs No: 1122]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

En temiz ve üstün kazanç, kişinin el emeği ve her türlü dürüst alış verişten kazandığıdır.[758][34]

648. [1:548, Hadîs No: 1126]
Avf bin Mâlik1 den (r.a.) rivayetle: Aranızda bulunduğum sürece bana itaat ediniz. Allah'ın Kitabına sarıhmz. Onun helâl kıldığım helâl, haram kıldığım da haram bili[759][35]

649. [1:549, Hadîs No: 1127]
Ümmü Seleme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Nikahı ilân edin, kız istemeyi ise gizli tutun.[760][36]

Hadîste de ifâde edildiği gibi, nikâhı ilân etmek sünnettir. Bunun birçok hikmetleri vardır. Herşeyden önce nikâhla başlayacak olan ailevî beraberliğin sû-i zanna sebep olması önlenmiş olur.
Nikâh ilân edilirken çeşitli şenlikler yapılabilir. Ancak, şenliklerin helâl daireyi aşmamasına dikkat edilmelidir. Mümkün mertebe dinî ölçülerden taviz vermemek lâzımdır. Yeni bir yuvanın kurulması esnasında gösterilecek ihmal ve taviz, ileride ailenin huzuruna, çocukların terbiyesine tesir edebilir.
Nikâhta Allah ve Resulünün rızâsına uygun, Müslümanların hissiyatlarını okşayıcı merasimler tertiplenebilir. Meselâ, dost ve akrabalar davet edilir, imkân ölçüsünde bir düğün yemeği verilir, Kur'ân okunur, mevlit okunur. Ney, kudüm ve def eşliğinde bâzı ilâhiler okunabilir. Kadınlar ayrı, erkekler ayrı yerlerde kendi aralarında eğlenebilirler.
Bu hadîslerinde nikâhı ilân etmeyi isteyen Peygamber Efendimiz (a.s.m.), her hayırlı teşebbüse başlarken engellerle karşılaşmamak için o işin gizli tutulmasını tavsiye ettiği gibi kız istemeyi de gizli tutmayı tavsiye etmektedir. Çünkü bu yayıldığında, o kıza tafib olan başka birisi ondan önce davranabilir. Kıza talip olmasa da, gerek erkek tarafına, gerekse kız tarafına duyduğu hased sebebiyle, bu evliliğe mâni olmaya çalışabilir. Erkeği kıza, kızı erkeğe kötüleyebilir, hattâ iftira dahi atabilir

650. [1:549, Hadîs No: 1129]
Yahya bin Ebî Kesîr rivayet ediyor:

İnsanların ençok ibâdet edeni Kur'ân'ı ençok okuyandır. Ve en fa-zîletli ibâdet de duadır.[761][37]

651. [1:549 Hadîs No: 1130]
Ebu'l-Müntefik rivayet ediyor:
Allah'a ibâdet et. Ona hiçbir şeyi ortak koşma. Farz namazları kıl. Farz zekâtı ver. Hacca git. Umre yap. Ramazan orucunu tut. însanla-rm sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara Öyle davran. İnsanların sana yapmasını

istemediğin şeyi sen de onlara yapma.762[38]

652.[1:550, Hadîs No: 1131]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Allah'a ibâdet et ve hiçbir şeyi ortak koşma. Allah'ı görür gibi kullukta bulun. Kendini ölmüş say. Her taşın ve her ağacın yanında Allah'ı an. Bir kötülük yaptığında ardından hemen bir iyilik yap. Gizli yaptığın kötülük için gizli iyilik yap. Açıktan yaptığın kötülüğe karşılık açıktan iyilik yap.763[39]

Allah'tan başka mâbûd yoktur. İbadete lâyık olan ancak Odur. Yer ve göklerin mülkü bütünüyle Onundur. Bizi yoktan var eden ve yaşatan da Odur. O halde ibâdete O lâyıktır. 0 tektir ve Onun ortağı yoktur. Çünkü kâinattaki nizam ve intizam tek elden idare edildiğinin işaretidir, O halde ortağı olmayan Allah'a kafadan ortaklar uydurulmamalıdır.
İbadetlerimizin hakkını verebilmek için Allah'ı görür gibi kulluk etmek de Önemlidir. Bu şuur insana nerede olursa olsun Allah'ın kendisiyle beraber olduğu inancını yerleştirir. Böyle olunca insan, Allah'la yüz yüzeymiş gibi hayatının her safhasında günahlardan kaçar, iyiliklere yönelir.
İnsanın kendini ölmüş bilmesinin ise büyük önemi vardır. Lem'alaföa belirtildiği gibi, hakikat mesleği gereği gelecekte kesinlikle vuku bulacak olan ölümümüzü düşünmek için geleceği günümüze getirmeye gerek yoktur. Aksine fikren istikbale gidip o gözle bakmak gerekir. O zaman insan hayal etmeye gerek duymaksızın, şu kısa ömür ağacınıö başındaki tek meyvesi olan kendi cenazesine bakabilir. Öyle ki sadece kendi ölümünü görmekle kalmaz, bir parça öbür tarafa gitse asrındaki insan ve diğer canlıların ölümünü de görür; daha bir parça öbür tarafa gitse dünyanın ölümünü de müşahede edebilir.764[40]
Kendini ölmüş bilmenin birçok faydalan vardır. Kendini ölmüş bilen bir kimse, kötü bir hayat sürmekten kaçınır, haramlara girerken titrer, uzun emeller peşinde koşmaz. Çünkü her an için bir mes'ûliyet içerisinde olduğunu düşünür, Allah'ın huzurunda hesap vereceğini aklından çıkarmaz.
Allah'ı anmak ise, ruh ve kalblerin gıdasıdır. Kalpler Onu anmakla aydınlanır, feyz bulur. Bir âyette, "Dikkat edin. Kalpler ancak Allah'ı anmakla doyar"765[41] Duyurulmuştur.
Hadiste ayrıca kötülüğün hemen peşinden iyilik yapma emredilmektedir. Çünkü iyilikler kötülükleri silip süpürürler, zehre karşı panzehir tesiri yaparlar. Gizli kötülüğe gizli iyilik etme, başkalarının bilmediği kötülüğü onlara duyurmama, herkesin duyup bildiği veya gördüğü kötülüğe ise açıktan iyilik yaparak güzel bir örnek sergileme çok büyük bir önem taşır.

653. [1:551, Hadîs No: 1133]
Zeyd bin Erkam'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ı görür gibi Ona ibâdet et. Çünkü sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor. Kendini ölülerle beraber say. Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü o kabul edilir.766[42]

654. [1:552 Hadîs No: 1134]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a ibâdet et ve Ona hiçbir şeyi ortak koşma. Kur'ân'ın gittiği tarafa sen de git. Küçük veya büyük olsun, kimden gelirse gelsin hakka yönel. İsterse bu kişi kızdığın ve sana uzak olan biri olsun. Küçük veya büyük kimden gelirse gelsin, bâtılı reddet. îsterse bu kişi sevdiğin ve akraban biri olsun.767[43]

655. [1:552, Hadîs No: 1136]
İbnİMea'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Kişiyi arkadaşından tanıyın.768[44]

Başka bir hadîslerinde Peygamberimiz (a.s.m.), "Kişi arkadaşının yolundadır" buyurmuşlardır. Bir insanı tanımanın en güzel ölçülerinden biri de arkadaşıdır. Çünkü insan anlaşabileceği, uyuşabileceği bir kimseyle dostluk ve arkadaşlık kurar. Bu bakımdan iyi arkadaşlar kişinin iyiliği, kötü arkadaşlar da kötülüğünün işaretidir. Kötüyle arkadaş olan o yolun yolcusu demektir. Atalarımız da bu hadisten ilhamla, "Bana arkadaşını söyie. Ne olduğunu söyleyeyim" demişlerdir.

656. [1:555, Hadîs No: 1142]

îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

Sarık sarınız ki, hilminiz [yumuşak huy, sükûn, tahammül] art-sın.769[45]

657. [1:556, Hadîs No: 1145]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

İnsanların en âcizi, duadan âciz olandır. İnsanların en cimrisi selâmı esirgeyendir.770[46]

658. [1:557, Hadîs No: 1146]
Numan bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Başkalarının iyilik ve ihsanda âdil davranmasını istediğiniz gibi, siz de hediye vermede çocuklarınız arasında âdil davranınız.771[47]

659. [1:558, Hadîs No: 1151]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Benim sözlerimi Allah'ın kitabının ölçülerine vurunuz. Şayet uygun düşerse o bendendir ve onu ben söylemişimdir.772[48]

660. [1:559, Hadîs No: 1153]
Muaviye rivayet ediyor:
İnsanların kusurlarını araştırmayın. İnsanların şüpheli şeylerini araştırdığında onları bozduğunu veya fesada sevkettiğini görmüyor musunuz?773[49]

Kusursuz insan olmaz. Önemli olan kusurlara karşı tavrımızdır. Kusurlar araştırılmamalı, açtğa çıkarılmamalı, yüze vurulmamalıdır.
Kusur araştırmanın birçok zararları vardır. Herşeyden önce bu araştıranı psikolojik rahatsızlığa sokar. Araştırılanda da rahatsızlıklara sebep olur. Bazan bu, perdeyi yırtmasına kadar gider.
Kusur araştırmanın, perde yırtmanın zararlarını nazara veren Bedîüzzaman, bu konuda şunları söyler: "Faraza, bazılarının altında büyük fenalıkları varsa da, hücum edilmemek gerektir. Zira, çok fenalık vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça ve ondan tegafül edildikçe [görmezlikten gelindikçe] mahsur ve mahdut [kontrol altında ve sınırlı] kaldığı gibi, sahibi de per-de-i hicab ve haya [utanma perdesi] altında kendisinin ıslahına çalışır. Lakin, vakta ki perde yırtılsa, haya atılır; hücum gösterilse, fenalık, fena tevessü eder [yayılır]."774[50]
Hz. Ömer devrinde geçen şu hadise de bu konuda güzel bir örnektir. Bir gece vakti Hz. Ömer Ibni Mes'ûd'la birlikte şehirde dolaşıyordu. Bir problem varsa çözüm bulacaktı. Vakit iyice gecikmişti. Lambası yanan bir ev gördüler. İçerden bir kadın şarkı söylemekteydi. Hz. Ömer, hemen içeri daldı. Baktı ki yaşlı bir adam içki içmekte. Kendini tutamayıp şöyle dedi: "Ecelini bekleyen senin gibi bir yaşlının halini gördüğüm bu gece kadar kötü bir manzarayla karşılaşmadım"
Yaşlı adam başını kaldırdığında karşısında Hz. Ömer'i gördü ve bu sözüne şu karşılığı verdi: "Ey mü'minlerin emiri, senin bu yaptığın ondan daha kötüdür. Çünkü yasak edilmesine rağmen Müslümanların gizliliklerini araştırdın ve izinsiz olarak evime girdin."
Hz. Ömer irkilmişti. "Anan yasını tutsun ey Ömer! Rabbin affetmezse mahvolursun. Bu adam yaptığını gizliyordu. Şimdi ise, 'Nasıi olsa Ömer gördü' diyerek açıktan içmeye başlayacak" demesiyle birlikte oradan ayrılması bir oldu.
Bu hadiseden sonra ihtiyar Hz. Ömer'e gözükmedi. Korkusu Hz. Ömer'in gördüklerini başkalarına da anlatmasıydı. Kızıp bağırabilirdi. Namaza geldiğinde de arka saflarda durmayı tercih etti. Birgün Hz. Ömer'in gözüne ilişti. Yanına çağırdı ve kulağına, "Muhammed'i hak din olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, o gün gördüklerimi kimseye anlatmadım. Hatta o gece yanımda bulunan İbni Mes'ûd'a dahi anlatmadım."
Adam da şöyle dedi: "Ben Muhammed'i (a.s.m.) hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, o günden beri içkinin bir damlasını ağzıma koymadım."
Demek kusurları açığa vurmamanın birçok faydaları var. Kişiye düşen, baş-kalannın kusurlarını araştırmak değil, kendi kusurlarını görüp düzeltmeye çalışmaktır.

661. [1:559, Hadîs No: 1154]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Soyunuzu öğreniniz ki, akraba haklarını yerine getiresiniz. Çünkü yakın dahi olsa, iyi ilişkiler kesilirse akrabalık diye birşey kalmaz. İyi ilişkiler sürdürüldüğü takdirde ise akrabalık uzak da olsa, uzaklık ortadan kalkar.775[51]

662. [1:560, Hadîs No: 1156]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:

Allah'ı emirlerine uyarak yücelt ki, Allah da seni aziz kılsın.776[52]

663. [1:560, Hadîs No: 1157]
Ebû Berze rivayet ediyor:

Müslümanların yolu üzerinden onlara sıkıntı verecek şeyleri kaldır.777[53]

664. [1:560, Hadîs No: 1158]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

İstersen eşinden azil yap. Şüphesiz onun için takdir edilen yerine gelir. 778[54]

Cenab-ı Hak, Hakim isminin gereği olarak kâinatta meydana gelen hadiseleri bâzı sebeplere bağlamıştır. Meselâ buğday elde etmek için tarlaya tohum ekmek, meyve yetiştirmek için ağaç dikmek gerekir. Bütün bunlar bir sebeptir.
Bunun gibi, bir çocuğun anne karnında teşekkül edebilmesi için de, erkekte bulunan sperm ile, kadında bulunan yumurtanın buluşması gerekir. Bu buluşma herhangi bir yolla engelenirse, çocuğun teşekkül etmemesi normal sayılır.
İşte azil yapmakla, yani cinsî münâsebet esnasında erkeğin menisini dışarı akıtmasıyla, spermle yumurtanın birleşmesi önlenmektedir. Bu durumda çocuğun doğmaması normaldir.
Bununla birlikte, hadiste de ifâde edildiği gibi, Cenâb-ı Hak şayet yaratmayı takdir etmişse, tedbirin hiçbir tesiri olmaz. Azil esnasındaki bir anlık gecikme veya başka bir sebep çocuğun teşekkülüne vesile olabilir. Kaldıki hiçbir sebep olmasa dahi Afiah dilerse çocuk mutlaka doğar. Zaten ilmen de şu anda tatbik edilen hiçbir doğum kontrol metodu yüzde yüz netice vermemektedir.

665. [1:561, Hadîs No: 1161]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Gözün ibâdetten nasibini verin. Bu da Kur'ân-ı Kerime bakmak, onu tefekkür etmek ve hayret verici âyetleri üzerinde düşünüp ibret almaktır.779[55]

.
666. [1:562 Hadîs No: 1163]
Ebû Katade'den (r.a.) rivayetle:

Oturmadan önce iki rekât namaz kılarak mescidlerin hakkını verin.780[56]

667. [1:562, Hadîs No: 1164]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

İşçinin ücretini alnının teri kurumadan verin.781[57]

İslâm dini hakka büyük önem verir. Resulûllahın (as.m.) titizlikle üzerinde durduğu konuların başında hak ve hukuk gelir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) hakka o kadar hürmetkar ve riayetkardır ki, şu ifade bu konuda ne kadar zirvede olduğunu gösterir: "Kimin sırtına bir kamçı vurmuşsam işte sırtım gelsin vursun."
İslâmda emek de mukaddestir. İşçinin emeğinin karşılığının verilmesi de dolayısıyla büyük bir önem taşır. Asrımızda emek-sermaye arasında süregelen mücadele ve ihtifallere baktığımızda bu hadisin ne kadar büyük bir mânâ taşıdığını anlarız. Gerçekten bu hadis bile tek başına dünya sulhunu sağlayacak çapta bir öneme sahiptir.
Çünkü yüzyıllarca burjuva tabakası işçiyi ezmiş, onun sırtından geçinmişti. Sonunda işçi tabakası hak arama uğruna isyana girmiş, mücadeleler, ihtilaller birbirini takip etmişti. Komünizmle kapitalizmin çarpışmasının temelinde işçi-işveren münasebetlerinin yer alışı manâlı değil midir?
İşte dinimiz işçiye gereken hakkının verilmesini emretmek suretiyle bu tip hadiseleri daha baştan önlemiş, işçinin ücreti hak etmesini, işverenin de o hakkı alnının teri kurumadan vermesini emretmiştir. Alınanın hak edilerek

alındığı, hakkın da yeterince verildiği bir toplumda isyan ve ihtifal sâdâlarına ve kargaşalıklara hiç meydan kalır mı?
İşin devamı, kalitesi ve netice verici olması da büyük ölçüde işçinin hakkını, hem de zamanında almasıyla mümkündür. İşçi hakkını almadığında sûistimal yoluna da gidebilir, bu da birçok aksaklıklara sebep olur. Hakkını alıp işini şevkle, zevkle ve severek yaptığında verim artar.
Hakka riâyeti hayat prensibi kabul eden Resûlullah, burada da işçinin hakkının daha alnının terinin kurumadan önce verilmesi gerektiğini bildirmek suretiyle, önemli bir noktaya dikkat çekmiştir. Haklar zamanında verilmelidir. Onu geciktirmek bile vebal getirir ve rahatsızlıklara sebep olur.

668. [1:563, Hadîs No: 1165]
Esma binti Ebî Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Ver. Sen cimrilik ederek malı tutma ki, senden de mal esirgenmesin.[782][58]

669. [1:563, Hadîs No: 1166]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bana cevâmiü'I-kelim, az sözle çok mânâ ifâde etme kabiliyeti verildi.[783][59]

670. [1:564, Hadîs No: 1169]
Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bana benden önceki peygamberlere verilmeyen şu hususiyetler verildi:
1. Düşmanların kalbine korku verilmekle bana yardım edildi.
2. Fetihler nasib etmekle yerin anahtarları verildi.
3. [Allah'ı en çok öven ve övülmeye en çok lâyık olan mânâsına gelen] Ahmed ismi ile anıldım.
4. Yeryüzü bana temiz ve her tarafı mescid kılındı.
5. Ümmetim de ümmetlerin en hayırlısı kılındı.[784][60]

671. [1:586, Hadîs No: 1172]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bana Arşın altındaki hazineden benden önce hiçbir peygambere verilmeyen Bakara Sûresinin son âyetleri [Âmenerresûlü] verildi.[785][61]

672.[1:566, Hadîs No: 1173]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bana şu üç haslet verildi:
1. Saflar halinde cemaatle namaz kılmak.
2. Cennet ehline mahsus olan selamlaşmak.
3. Harun'dan başkasına yerilmeyen "Amin" kelimesi. Hz. Mûsâ, duâ ettiğinde Harun (a.s.), "Âmin" derdi.[786][62]

673. [1:566, Hadîs No: 1174]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Bana benden önce hiçbir peygambere verilmeyen şu beş şey veriİ-di:
1. Bir aylık mesafeden düşmanların kalbine korku verilmekle bana yardım edildi.
2. Yeryüzü bana temiz ve her tarafı mescit kılındı. Öyle ise namaz vakti geldiğinde ümmetimden biri namazını kılsın.
3. Benden önce hiç kimseye helâl olmayan ganimetler bana helâl kılındı.
4. Kıyamet günü şefaat etme izni verildi.
5. Önceden gönderilen peygamberlerden biri sadece kendi kavmine gönderilirken ben bütün insanlığa gönderildim.[787][63]

674. [2:2, Hadîs No: 1176]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetime hiçbir ümmete verilmeyen bir hususiyet verildi. O da musibet ânında, "Şüphesiz biz Allah'a âitiz ve yine Ona döneceğiz" demektir.[788][64]

675. [2:3, Hadîs No: 1179]
Abdullah bin Kurat rivayet ediyor:
Allah katında günlerin en büyüğü Kurban Bayramının birinci ve ikinci günüdür.789[65]

676. [2:3, Hadîs No: 1180]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
En büyük hata, dilin çok çok yalan söylemesidir.790[66]

677. [2:3, Hadîs No: 1181]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Sevabı en fazla olan hasta ziyareti, kısa tutulanıdır.791[67]

678. [2:4, Hadîs No: 1182]
Ebû Mâlik el~E§câî (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü Allah katında hıyanetin en büyüğü, arazileri veya evleri birbirine komşu olan iki kişiden birisinin kendi hissesine kattığı bir arşın topraktır. Bunu aldığında o yer Kıyamet Günü yedi kat yerin altına kadar alınır ve boynuna geçirilir,792[68]

679.[2:4, Hadîs No: 1184]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Namaz hususunda insanların en fazla sevap kazananı derecelerine göre namaza uzak yerden yürüyerek gelendir. İmamın arkasında namaz kılmak için bekleyen kişi, namazı kılıp uyuyan kimseden daha çok sevap kazanır.793[69]

680.[2:5, Hadîs No: 1185]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların dünyada kaygısı en büyük olanı mü'min kimsedir. Çünkü hem dünyası, hem de âhireti için kaygı çeker.

681. [2:5, Hadîs No: 1186]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlar içinde kadın üzerinde en fazla hak sahibi kocası, erkeğin üzerinde de anasıdır.794[70]

682. [2:5, Hadîs No: 1187]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Bereketi en fazla olan kadın, geçimi en kolay olandır.795[71]

683. [2:6, Hadîs No: 1188]
İbni Mes'ûd (r.a,) rivayet ediyor:
Kur'ân-i Kerimde en büyük âyet, "Âyete'1-Kürsî'dir. En âdil âyeti, "Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikram yapmayı emreder. Fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah, düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir"796[72] âyetidir.
En korkutucu âyet, "Kim zerre kadar bir iyilik yaparsa onun mükâfatını görür. Kim zerre kadar bir kötülük yaparsa onun cezasını görür"797[73] âyetidir. En umıt verici âyet, «Ey günahta aşırı giderek nefislerine zulmetmiş olan Aliah?in ral>metînden ümidinizi kesmeyin. Muhakkak ki Allah, bütün günahları ballar. Şüphesiz ki O çok bağlayıcı, çok merhamet edicidir"798[74] âyetidir 799[75]

684. [2:7, Hadîs No: 1189]
Âişe (r,a.) rivayet ediyor:
İnsanların en büyük yalan söyleyenleri, bütün bir kabileyi hicveden şâir ve babasını inkâr eden iki kimsedir.800[76]

Bir yalanın çirkinliği ve günahının büyüklüğü o yalanın ap açık bir yalan olması ve verdiği zararın büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Bu ölçüyle hadise baktığımızda ne büyük bir gerçeği ifâde ettiği anlaşılır. Bir kabileyi bütünüyle kötüle-yen bir insanın yalancı olduğu açıktır. Çünkü hiçbir topluluk bütünüyle kötü olamaz. Hattâ bir ferdin bile

bütün vasıflarının kötü olmadığı düşünülürse, bir topluluğun tamamım kötülemenin ne kadar büyük bir yalan olduğu anlaşılır.
Yalancılık, dinimizce çok çirkin karşılanan bir huydur. Kişiyi Cehenneme götürecek bir özelliğe sahiptir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadislerinde, insanların en yalancılarından olan iki sıntf üzerinde durmaktadıü. Bunlardan birisi, bütün bir kabileyi kötüleyen şâirdir. Bu yalancıdır. Çünkü, bir veya birkaç kişi için o şahsın bütün akrabalarını ve kabilesini kötülemek zulümdür. Kimse kimsenin günahını çekmez, kimse kimsenin hatâsından dolayı mes'ul tutulamaz. Kaldı ki, insanların şahsını hedef alıp kötülemek, hicvetmek, Islâmiyete uymayan bir davranıştır.
Hadiste ifâde edilen en büyük yalancılardan diğer sınıf, babasını inkâr eden kimsedir. Bilhassa Câhiliyye Devrinde bu yaygındı. Kişi babasını inkâr ediyor, "Bu benim babam değildir" diyebiliyordu. Günümüzde makam sahibi birisinin babası köylü, fakir veya câhil birisi olduğu için arkadaşlarına mahcup düşmemek düşüncesiyle babasına "babam" diye sahip çıkmamasının da bu hadisin mânâsına dâhil olduğu kanaatindeyiz,

685. [2:7, Hadîs No: 1191]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Deveni bağla da, öyle tevekkül et.[801][77]

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) burada tevekkülün temelini teşkil edecek bir hususa parmak basmaktadır. Tevekkülde esas olan Allah'a güvenmek, sığınmak, sonucu Ondan beklemektir. Ama bunu yaparken hiç ihmal edilmemesi gereken bir nokta, sebeplere sarılmaktır. Kısaca söylemek gerekirse tevekkül sebeplere sarıldıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak demektir.
Sebeplere sarılmanın Allah'a güvenmeye ters düşen bir tarafı da yoktur. Çünkü sebeblere sarılmak rahmet kapısını çalmak demektir. Meselâ bir öğrenci derslerine çalıştıktan, bir çiftçi de çiftini sürdükten sonra Allah'a tevekkül edecektir. Şartlar yerine getirilmeden, sebeplere sarılmadan, üzerimize düşen vazifeler yapılmadan tevekküle kalkmak, kendi kendimizi aldatmak demektir. Bu tevekkül değil, tembelliktir. Böyle bir kimsenin "Tevekkül ettim" demesi de tembelliğine kılıf uydurmaktır.
Server-i Kâinat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) 'Deveni bağla da, öyle tevekkül et" buyururken, sebeplere sarılmanın ihmal edilmemesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

686. [2:8, Hadîs No: 1192]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
İnsanların en âlimi, başkasının ilminden istifade ederek ilmini arttırandır. Her ilim sahibi öğrenmeye susamıştır.[802][78]

687. [2:8, Hadîs No: 1193]
Ebû Ümâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurdu ğunu rivayet ediyor:
Bil ki, sen Allah'a her secde ettiğinde, mutlaka Allah bununla bir dereceni yükseltir ve bir günahını düşürür.[803][79]

688. [2:8, Hadîs No: 1194]
EbûMes'ûd'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ey Ebû Mes'ûd! Bil ki, senin bu köleye gücünün yettiğinden daha fazla Allah'ın sana gücü yeter.[804][80]

İnsan bazan kendini güçlü hissedip güçsüz ve savunmasız kimselere zulm edebilir. Hele kendisine hesap soracak birisinin varlığını hissetmiyorsa veya bunun sorumluluğunu duymuyorsa korkmadan, çekinmeden yapabilir. Ama bir insan Allah'a gönülden inanıyor, Onun sonsuz gücünü kabul ediyorsa, kolay kolay zulmedemez. Bilir ki bu dünyada olmasa bile âhirette zulmünün muhakkak cezasını çekecektir. Melekler gibi gizli polisleri, Cehennem gibi hapishanesi olan Allah'tan nasıl korkulmaz?
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) Ebû Mes'ûd şahsında, güçlü olan herkese gücüne güvenip de hizmetçi gibi zayıf ve kimsesizlere zulmetmemeleri îkazında bulunmaktadır.

689. [2:9, Hadîs No: 1195]
Amr bin Avf(r.a.) rivayet ediyor:
Ey Bilâl! Şunu bil! Kim ki benden sonra unutulmuş bir sünnetimi ihya ederse onunla amel edenlerin sevabının bir mislini kazanır. Bu, onların sevabından hiçbir şey eksiltmez.

Kim ki, Allah ve Resulünün razı olmadığı bir sapıklığı dine sokarsa, onunla amel edenlerin günahının bir mislini kazanır. Bu, onların günahından hiçbir şey eksiltmez.[805][81]

690. [2:10, Hadîs No: 1196]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden hiçbiriniz yoktur ki, vârisinin malını kendi malından daha çok sevmesin. Gerçek malın âhirete gönderdiğindir. Vârisinin malı ise dünyada bıraktıklarındır.[806][82]

691.[2:11, Hadîs No: 1198]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Şu evlilikleri ilân edin. Onu mescidlerde yapın. Nikâhta def de çalın.[807][83]

692. [2:11, Hadîs No: 1200]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Öyle bir Zâtın rızası için amel et ki, herkese bedel sana kâfi gelsin.[808][84]

Başkalarının hoşuna gitme duygusu her insanda az veya çok vardır. Hemen herkes annesinin, babasının, arkadaşlarının, âmirinin, büyüklerinin rızasını, hoşnutluğunu kazanmak ister. Bu suretle sevilmeyi, uyum içinde yaşamayt, işlerini kolayca yürütmeyi hedefler. Aksi halde nefret edileceğini, itileceğini düşünür. Bazan bunu başarır, bazan başaramaz da BazisıOı memnun etse de, bazılarını memnun edemez. Bundan daha önemli olanı ise hadiste belirtildiği gibi öyle dii' Zât için amel edilmelidir ki herşeye bedel olsun, kâfî gelsin. Bu ise Allah'ın hoşnutluğunu, rızasını aramakla olur. Bu konuda Lem'alar'da şöyle denilir;
"Amelinizde rıza-yı İlâhî olmalı. Eğer O razı olsa, bütün dünya küsse ehemmiyeti yok. Eğer O kabul etse, bütün halk reddetse tesiri yok. O razı olduktan ve kabul ettikten sonra, isterse ve hikmeti iktiza ederse, sizler istemek talebinde olmadığınız halde, halklara da kabuf ettirir. Onları da razı eder. "[809][85]
Hikem-i Atâiye'nin, "Cenab-ı Hakkı bulan, neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden, neyi kazanır?" beytini açıklarken de, "Onu bulan herşeyi bulur. Onu bulmayan hiçbirşey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur"[810][86] der. Başka bir yerde de Allah'ı bulmanın önemini şöyle anlatır:
"Ey nefis! Eğer takva ve amel-i salih ile Halikını razı ettiysen, halkın rızasını tahsile lüzum yoktur; o kâfîdir. Eğer halk da Allah'ın hesabına rıza ve muhabbet gösterirlerde, iyidir; şayet onların ki dünya hesabına olursa, kıymeti yoktur. Çünkü onlar da senin gibi âciz kullardır."[811][87]

693. [2:12, Hadîs No: 1201]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hiç ölmeyeceğini zanneden biri gibi çalış, yarın ölecek biri gibi de tedbirli ol.[812][88]

Bu hadîs-i şerif, ehl-i dünyanın dört elle sarıldıkları bir hadis-i şeriftir. Dünyaya dört elle sarılışlarına delil getirerek derler ki: "Bak Peygamber Efendimiz (a.s.m.), hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya çalışın" buyurmaktadır. Bektaşi gibi davranmaktadırlar da farkında değillerdir. Oysa hadisin ikinci kısmını da düşünseler yanıldıklarını göreceklerdir. Evet, insan ölmeyecekmişcesine dünyaya sarılmalıdır. Ta ki başarılı olabilsin, büyük işler başarabilsin. Ama yarın ölecek-mişcesine de âhirete çalışmalıdır ki, ebedî kalacağı âlem için hazırlanmış ve böylece her iki dünya arasında denge kurulmuş olsun.
Dikkatle bakıldığında bu hadis-i şerifin dünya ve âhiret saadetinin temel taşı olduğu görülür. Maddeten ve manen yükselişin esasını teşkil etmektedir. Hiç ölmeyecekmişcesine dünyaya çalışan insanın maddeten geri kalması, gelişmemesi söz konusu olamaz. Bu anlayışla sefalet ve geri kalmışlığın def edilmemesi, maddî refahın yakalanmaması mümkün değildir.
Öte yandan yarın ölecekmişcesine âhireîe çalışan kimse de ibadet, ahlâk ve fazilet bakımından muhakkak mesafe alır. Mükemmel bir Müslüman olma yolunda gayret gösterir. Günahlardan şiddetle kaçınır, iyiliklere koşar. Kimsenin hak ve hukukunu çiğnemez, kalb kırmaz, karıncayı dahi incitmez. Âdeta yeryüzünde dolaşan bir melek haline gelir.

694. [2:13, Hadîs No: 1204]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Çalış, Allah'ın rahmetine güvenerek tembellik gösterme.[813][89]

Kâinat, zerreden küreye kadar herşeyiyle faaliyet içerisindedir. Hayvanlar bir yerde durmaz, köşe bucak dolaşır. Hareketsiz gibi görünen bitkiler bile tezgahlarını toprağa kurmuş, yoğun bir çalışma sergilerler. Atomlarda da, Güneş Sisteminde de aynı hareket ve faaliyet vardır. Hal böyle olunca kâinatın en şerefli, en üstün yaratığı olan insanın boş durması, kendini tembelliğe atması ona yakışmaz. O da çalışmalı, bir şeyler ortaya koymalıdır.
Yalnız insan sırf dünya için yaratılmadığı için tüm himmetini dünyaya yöneltmesi doğru olmaz. Dünyada bulunuş gayesi kulluk olduğuna göre önce kulluğa yönelecektir. Kulluk da Allah'ın emirlerini tutup yasaklarından kaçınmaktır. Âhire-tin gerçek azığı işte budur. O halde çalışma denilince ilk akla gelen bu olmalıdır.
Beş vakit farz namazı kıldıktan sonra iyi bir niyetle yapılan mubah hareketlerin de ibadete dönüştüğünü burada belirtelim. O halde mü'min bu düşünce ve duygular içerisinde ne kadar çok çalışırsa, o kadar âhiretine azık hazırlamış olur, o ölçüde kazançlı çıkar.
Kur'ân-ı Kerîm insanları çalışmaya teşvik eder. Bir âyette "İnsan için çalıştığından başka birşey yoktur. Çalışmasının neticesini de yakında görecektir"[814][90] bu-yurulur. Hadis-i Şerifte de "Çalışan Allah'ın sevgili kuludur" buyurutmaktadır. O halde çalışmalı, Allah'ın rahmetine gü'enip tembelliğe girmemelidir.
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), "Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Ey Resûlullahın halası Safiyye! Allah katında kabul görecek ameller işlemeye bakınız. Bana güvenmeyiniz. Çünkü ben sizi Allah'ın azabından kurtaramam"[815][91]buyurur. Bir Peygamber en yakınlarına böyle söylerse, bizlerin Allah'ın rahmetine güvenip de günahlara girmemiz ne derece doğru olabilir? Sonra şeytanın bizi rahmete güvenerek günahlara daldırmak istemesini de gözden uzak tutmamak gerekir. Bir âyette, şeytanın, Allah'ın azabıöı unutturup sadece affına güvendirerek isyana süreklediğinden[816][92] bahsedilir. Başka bir âyette de bu yollu ikaz ediliriz: "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan da Allah'ın azabını unutturup sadece affına güvendirerek sizi isyana sürüklemesin"[817][93] buyurulur,

695. [2:13, Hadîs No: 1205]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Size iyilik yapmaları hususunda, çocuklarınıza yardımcı olunuz. İsteyen, çocuklarını itaatsizlikten kurtarabilir.[818][94]

Her anne, baba çocuğundan iyi muamele bekler. Bunun yolu herşeyden önce çocuğa birşeyler verebilmektir. Daha küçük yaşlardeyken onları dinî bilgilerle besleyen, gerekli eğitim ve terbiyeyi veren insan, genellikle çocuğundan beklediklerini alır.
Ama bazan bu vazifede ihmalkârlıklar olabilmekte, istenilen verilememektedir. Verilse de eksiklikler doğabilmekte veya çocuktan kaynaklanan yanhşlıklar olabilmektedir. Böyle anlarda anne ve babaya düşen, çocuğun olumlu davranmasında yardımcı olmaktır. Onun psikolojisi dikkate alınıp ona göre davranılır-sa iyiye yönlendirilmeleri, itaat etmeleri sağlanabilir. Eğer çocuk isyankâr bir ta-vtr sergileyebilecek pozisyonda ise son derece dikkatte davranılmalt, ne bütün bütün tavizkâr ve ne de bütün bütün otoriter bir tavırla yaklaşılmalı, onun anlayabileceği dilden, sevdirerek, ısındırarak, oıgun bir tavırla yaklaşılmalıdır. Üs-lub, ifade ve tutum çok önemlidir. Onu yola getirebilecek, müsbete yöneltebilecek akıllı bir davranış, çocuğun itaatkâr olması açısından son derece faydalı bir yoldur.

696. [2:14, Hadîs No: 1206]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Benim nazarımda en çok gıpta edilen mü'min, yükü hafif, namazdan nasibi fazla olan, rızkı kendisine yetecek derecede fazla olmadığı halde Allah'a kavuşuncaya kadar buna sabreden, Rabbine karşı kulluk vazifesini güzel bir şekilde yerine getiren, insanlar arasında fazla tanınmayan, musibeti dünyada iken verilen, mirası ve ardından ağlayanı az olan kimsedir.[819][95]

697. [2:15, Hadîs No: 1209]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle;
Cuma günü yıkanınız. Kim böyle yaparsa, üç gün fazlasıyla, iki Cuma arasında işlediği günahları affedilir.[820][96]

698. [2:16, Hadîs No: 1210]
Ibni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Beş şey gelmeden evvel beş şeyi fırsat bil:
1. Ölüm gelmeden önce hayatının,
2. Hastalık gelmeden önce sağlığının,
3. Meşguliyet gelip çatmadan önce boş vaktinin,
4. İhtiyarlık gelmeden önce gençliğinin,
5. Fakirlik gelmeden önce zenginliğinin.[821][97]

699. [2:16, Hadîs No: 1211]
Übey bin Ka'b (r.a.) rivayet ediyor:
Kalbiniz yumuşadığında duâ etmeyi fırsat bilin. Çünkü bu hal rahmettir.[822][98]

700-799

700. [2:16, Hadîs No: 1212]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Musibete uğramış mü'minin duasını ganimet bil.[823][99]

701. [2:17, Hadîs No: 1113]
Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle:
Ya âlim, ya ilim öğrenen, ya dinleyen, ya da bunları seven kimse ol. Sakın beşincisi olma! Yoksa helak olursun.[824][100]

702. [2:18, Hadîs No: 1215]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İlim öğrenmek için sabah erken çıkın. Çünkü bunda bereket ve başarı vardır.[825][101]

703. [2:19, Hadîs No: 1218]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Elbiselerinizi yıkayınız. Saçlarınızın fazlalıklarını kesiniz. Misvak kullanınız. Süsleniniz ve temizleniniz. Çünkü İsrâiloğulları bunu yapmadıkları için kadınları zina etmişlerdir.[826][102]

Bir kadın, kocasının gözünü dışarıda bırakmamak için süslenmeli, hoş ve çekici görünmelidir. Onu iş elbisesiyle karşılamaman, bu hususu hiçbir zaman basite almamalıdır.
Aynı şey erkek için de geçerlidir. Kendisi hanımını nasıl görmek istiyorsa, o da hanımına karşt öyle olmalıdır. Gurur ve kibir gayesiyle olmamak şartıyla, temiz ve güzel elbiseler giymeli; kirli, biçimsiz ve pejmürde kıyafetler içerisinde bulunmamalıdır. Tıraşını olmalı, dişlerini temizlemeli, hanımını rahatsız edici şeylerden mümkün mertebe sakınmalıdır. Unutulmamalıdır ki, eşlerin birbirlerine karşı böyle davranmaları, aralarındaki muhabbeti daha da arttıracaktır. İşte Peygamberimiz yukandaki hadîslerinde bu gerçeğe dikkat çekmektedir. Hadîste ayrıca bu yapılmadığında kadının zinaya düşebileceğine ve tarihte bunun misâlinin yaşandığına dikkat çekilmektedir. Günümüzde de bunun örneklerine rastla-nabilmektedir. Bununla beraber böyle yapmayan her erkeğin hanımının kötü yola düşeceği mânâsı da hadîsten çıkarılmamalıdır. Bir tek kadının bile, kötü yola düşmemesi için böyle bir ikazın yapılmasının ne kadar yerinde olduğu düşünülmelidir.
Hadîsin son kısmında ise, eşlerin temizliğe dikkat etmemeleri halinde meydana gelebilecek kötü neticelerden sadece bir tanesine dikkat çekilmektedir. Bu tavsiyenin başka hikmetler: de vardır.

704. [2:19, Hadîs No: 1219]
Cüz bin Kays rivayet ediyor:
Affet. Cezaiandıracaksan suç miktarmca cezalandır. Yüze vurmaktan sakın.[827][103]

705. [2:19, Hadîs No: 1220]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların en zengini Kur'ân'ın hükümlerini yaşayan hafızlardır.[828][104]

706. [2:20, Hadîs No: 1122]
Aışe (r.a.) rivayet ediyor:
Diğer şehirler kılıçla, Medine ise Kur'ân'la fethedilmiştir.[829][105]

İslâm tarihini okuyanlar bilirler. Medine'nin İslâmın yayılışında ap ayrı bir özelliği vardır. Daha Peygamber Efendimiz (as.rn.) Medine'ye hicret etmeden Medine'de mânevi altyapı kurulmuş, zemin hazırlanmış, Kur'ân'la gönüller fethedilmişti. Daha sayıları yüzü bulmayan Medtne'ü Sahabîler Resûl-ü Ekrem (as.m.) ve Mekke'de işkence gören, zulüm ve baskı altında ezilen Müslümanlara kucak açmış, yer ve yurt vermişlerdi. Hicretten sonra aradığını bulmuş kimselerin sevinciyle Server-i Kâinat Efendimize (a.s.m.) yönelen Medineliler kısa zamanda onun okuduğu âyet ve ifade buyurduğu hadisler karşısında takdir ve hayret duygulan içerisinde tasdik etmişlerdi. Bu, Medinelilerin yapılarının bir neticesidir. Bir misâl verelim: Hz. Mus'ab, İslâmı tebliğ maksadıyla Medine'ye

gelmişti. Medineliler hemen etrafında halkalandılar. Ondan dinledikleri çok hoşlarına gitmişti. Medine'nin ileri gelenlerinden birisi olan Üseyd bin Hudayr kızgınlıkla geldiği halde Mus'ab'ı (r.a.) dinledikçe yumuşadı ve: "Bu ne güzel şey! Siz bu dine girmek için ne yapıyorsunuz?" diyerek kelime-i şehadet getirip hemen Müslüman oldu.
Mekke ve diğer şehirler ise ilk başta kucak açamamış, direnmiş, karşı koymuş, savaş açmış ve sonunda mağlup olup teslim olmuşlardır.

707. [2:20, Hadîs No: 1223]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Yahudiler yetmiş bir, Hıristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrılmış. Benim ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır.[830][106]

Verdiğimiz kaynaklarda bu hâdise ilâve olarak yetmiş üç fırkadan yetmiş ikisinin Cehennemde, sadece birisinin Cennette, Cennette olan o fırkanın da Kur'ân ve Sünnet etrafında toplanan topluluk olduğu ifâde edilir.
Bâzıları bu hadîste geçen "Fırka-i Naciye'yi, yani Cennette olan fırkayı Ehl-i Sünnet çerçevesi içindeki cemaatlerden birine tatbik etmektedirler ki, bu yanlıştır. Bu sakat yaklaşıma göre Ehl-i Sünnet dairesinde yer alan gruplardan sadece bir tanesi kurtulacak, diğerleri ise Cehenneme gidecektir. Oysa Ehl-i Sünnet içerisinde olan bütün cemaatler Cennete girecek fırkaya dahildir. Cehennemde olan yetmiş iki fırka Ehl-i Sünnetin dışında olan ehl-i bid'a mezhebleridir. Bunlar da küfre girmedikleri sürece kâfir görülemez, bid'alarmın cezasını gördükten sonra yine Cennete gireceklerdir.
Bu hadiste Peygamberimiz aynı zamanda gaybî bir hadiseyi haber vermektedir. Hz. Osman'ın şehâdetinden sonra başlayan gruplaşma hareketleri, zamanımıza kadar yetmiş üçü bulmuştur.

708. [2:22, Hadîs No: 1226]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Selâmı yay, bolca yemek ver. Kabilenden heybetli ve saygı duyulur bir adamdan utandığın kadar olsun Allah'tan haya et. Ahlâkın güzel olsun. Kötülük yaptığında hemen-ardından iyilik yap. Çünkü iyilikler kötülükleri giderirler.[831][107]

709. [2:22, Hadîs No: 1227]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor: Selâmı yayınız ki, selâmette kalasınız.[832][108]

710. [2:23, Hadîs No: 1228]
Ebû Mûsâ (r,a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Aranızda selâmı yaygınlaştırm ki, birbirinizi sevesiniz.[833][109]

711. [2:23, Hadîs No: 1229]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Selâmı yayınız. Çünkü o, Allah'ı razı eden bir ameldir.[834][110]

712. [2:23, Hadîs No: 1230]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Selâmı yayınız ki, düşmanlarınıza üstün gelesiniz.[835][111]

713. [2:24, Hadîs No: 1232]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Selâmı yayınız, yemek yediriniz ve Allah'ın emrettiği şekilde kardeş olunuz.[836][112]

714. [2:25, Hadîs No: 1235]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Amellerin en üstünü vaktinde kılınan namaz, anne babaya yapılan iyilik ve Allah yolunda cihad etmektir.[837][113]

715. [2:25, Hadîs No: 1236]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Amellerin en faziletlisi, mü'min kardeşini sevindirmen, borcunu ödemen, ekmek de olsa yemek yedirmendir.838[114]

716. [2:26, Hadîs No: 1238]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli amel helâl kazançtır.839[115]

717. [2:26, Hadîs No: 1239]
Mâin rivayet ediyor:
Amellerin en faziletlisi tek olan Allah'a inanmak, sonra cihad, sonra da kabul edilen hacdır. Bu, diğer amellerden doğu ile batı arasındaki mesafe kadar üstündür.840[116]

718. [2:27, Hadîs No: 1240}
Enes'den (r.a) rivayetle:
Amellerin en Faziletlisi, Allah'ı bilmektir. İlimle olunca amelin
a verir-Cehâletle841[117]

719. [2:28, Hadîs No: 1241]
Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Amellerin en üstünü Aflah için sevmek ve Allah için buğzetmek-tir,842[118]

720. [2:28, Hadîs No: 1242]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında günlerin en faziletlisi Cuma günüdür.843[119]

721. [2:29, Hadîs No: 1243]
Ubâde bin Sâmit'den (r.a.) rivayetle:
imanın en üstünü, nerede olursan ol, Allah'ın senin yanında bulunduğunu bilmendir.844[120]

722. [2:29, Hadîs No: 1244]
Ümeyr el-Leysî (r.a.) rivayet ediyor:
îmanın en üstünü sabır, cömertlik ve hoşgörülü olmaktır.845[121]

723. [2:29, Hadîs No: 1245]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îmanın en üstünü, Allah için sevmen, Allah için düşmanlık beslemen, dilini Allah'ın zikri ile meşgul etmen, kendin için istediğin şeyi başkaları için de istemen, kendin için istemediğini onlar için de istememen, ya hayır söylemen veya susmandır.846[122]

724. [2:30, Hadîs No: 1246]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
En üstün cihad, zâlim idarecinin suratına karşı söylenen hak sözdür.847[123]

725. [2:31, Hadîs No: 1247]
Ebâ Zer (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli cihad, kişinin nefsi ve gayr-i meşru istekleriyle cihad etmesidir.848[124]

726. [2:32, Hadîs No: 1249]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
İyiliklerin en üstünü, kişinin beraber oturup kalktığı kimselere karşı kerim olmasıdır.849[125]

Bazı insanlar öylesine bencilleşirler ki, beraber çalıştıkları arkadaşlarına bile ilgisiz kalırlar. Bu çok yanlış bir davranıştır. Birlikte bulunmanın bir kısım sorumlulukları vardır. Âlicenap olmak, cömert davranmak, iyi

muamelede ve ikramda bulunmak, sevinç ve üzüntüleri paylaşmak, fedâkârane davranışlar içerisinde bulunmak arkadaşlık gereğidir. Böyle hareket, arkadaşlık ve dostluk bağlarını kuvvetlendirir. Güzel huy daima iyi neticeler verir. Resûl-ü Ekrem (as.m.) bu hadislerinde beraber çalıştığı arkadaşına iyilik yapmayı iyiliklerin en üstünü olarak değerlendirir ki, bunun her iki taraf için de ne kadar büyük bir değer ifade ettiğini gösterir.

727.[2:32, Hadîs No: 1250]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
En faziletli duâ, kişinin kendisi için yaptığı duadır.[850][126]

728. [2:32, Hadîs No: 1251]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün duâ, Rabbinden dünya ve âhirette af ve afiyet dilemen-dir. Çünkü bunlar dünyada ve âhirette sana verilirse kurtuldun demektir.[851][127]

729. [2:33, Hadîs No: 1252]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli para, kişinin çoluk çocuğuna, Allah yolunda kullandığı hayvanına ve yine Aziz ve Celîl olan Allah yolundaki dâva arkadaşlarına harcadığı paradır.[852][128]

730. [2:33, Hadîs No: 1253]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
En faziletli zikir, "Allah'tan başka ilâh yoktur" demek, en faziletli duâ da "Hamd Allah'a mahsustur" demektir.[853][129]

. .

731. [2:35, Hadîs No: 1254]
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
Allah yolunda cihad halinde olmanın en üstünü namaz ve zikir meclislerine devam etmektir. Namazdan sonra yerinde oturan hiç kimse yoktur ki, abdesti bozuluncaya veya yerinden kalkıncaya kadar melekler kendisine devamlı duâ etmesinler.[854][130]

732. [2-35, Hadîs No; 1256]
Amr bin Abese rivayet ediyor:
En faziletli vakit, gecenin ikinci yarısıdır.[855][131]

733. [2:36, Hadîs No: 1258]
Ebû Hüreyre'den (r.a:) rivayetle:
En üstün sadaka, sıhhatin yerinde iken, dünya malına karşı aşırı istekliyken, zenginliği umup fakirlikten korkarken verdiğin sadakadır. Sadakanı can boğaza gelip de "Şu şey falanın olsun, bu şey filanın olsun" deyinceye kadar geciktirme. Dikkat et. O şeyler zaten onların olmuştur.[856][132]

734. [2:36, Hadîs No: 1259]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
En üstün sadaka, malı az olanın kendisini zorlayarak verdiği sadakadır. Harcamaya geçimi ile mes'ûl olduğun kimselerden başla.[857][133]

735. [2:37, Hadîs No: 1260]
Hakim bin Hizam (r.a.) rivayet ediyor:
Sadakanın en faziletlisi, ihtiyaçtan fazla olanını vermektir. Veren el alan elden hayırlıdır. Sadaka vermeye, geçimi sana ait olanlardan başla.[858][134]

736. [2:37, Hadîs No: 1261]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

En üstün sadaka su içirmektir.[859][135]

737. [2:37, Hadîs No: 1262]
Ebû Hüreyre (r,a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
En üstün sadaka, bir Müslümamn ilim öğrenip sonra da onu başkasına öğretmesidir.[860][136]

738. [2:38, Hadîs No: 1263]
Ummü Gülsüm binti Ukbe Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
En üstün sadaka, kötülük düşünen akrabaya verilendir.[861][137]

739. [2:38, Hadîs No: 1265]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
En fazîletli sadaka, Ramazan'da verilendir.[862][138]

740. [2:39, Hadîs No: 1266]
Semûre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:
Dil ile yapılan en üstün sadaka şefaattir ki, onunla esiri kurtarırsın, kan dökülmesine mâni olursun, Müslüman kardeşine iyilik ve ihsan gelmesine vesîle olursun ve bir kötülüğü defedersin.[863][139]

741. [2:39, Hadîs No: 1267]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En üstün sadaka, aç bir canlıyı doyurmandır.[864][140]

742. [2:39, Hadîs No: 1268]
Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün sadaka, iki kişinin arasını düzeltmektir.[865][141]

743. [2:40, Hadîs No: 1269]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
En üstün sadaka, lisanı muhafazadır.[866][142]

744. [2:40, Hadîs No: 1270]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün sadaka, fakire gizlice verilen ve malı az olanın imkânlarını zorlayarak verdiği sadakadır.[867][143]

745. [2:41, Hadîs No: 1273]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında en üstün namaz, Cuma günü cemaatle kılman sabah namazıdır.[868][144]

746. [2:41, Hadîs No: 1274]
Cündüb (r.a.) rivayet ediyor:
Farz namazlardan sonra en faziletli namaz, gecenin ortasında kılınan teheccüd namazıdır. Ramazan'dan sonra en faziletli oruç, Allah'ın ayı olan Muharrem ayında tutulan oruçtur.[869][145]

İmam-ı Gazâlî, bu hadisle ilgili şöyle bir açıklama yapar: "Muharrem ayı Hicrî senenin başlangıcıdır. Böyle bir yılı oruç gibi hayırlı bir temele dayamak daha güzel olur. Bereketinin devamı da daha fazla ümit edilir."[870][146]
Bir defasında da bir zât Peygamberimize-gelmiş ve, "Ramazan'dan başka ne zaman oruç tutmamı tavsiye edersiniz?" diye sormuştu. Peygamberimiz şöyle buyurdu:
"Muharrem Ayında oruç tut. Çünkü o, Allah'ın ayıdır. Onda öyle bir gün vardır ki, Allah o günde bir kavmin tevbesini kabul etmiştir. O günde başka bir kavmi de affedebilir."[871][147]
Bilindiği gibi Muharrem Ayının 10. günü Âşûre Günüdür. Âşûre Gününün da diğer günler içerisinde mühim bir yeri vardır. Âşûre Gününün Allah katında ayrı bir yeri olduğu Fecr Sûresinin ikinci âyetinde, "O geceye yemin

olsun" şeklinde ifâde edilir. Bazı tefsirlerde Allah'ın üzerine yemin ettiği bu on gecenin Muharrem ayının birinci gününden Âşûre Günü olan onuncu gününe kadar olan zaman olduğu kayıtlıdır.
Muharrem ayı ve Âşûre Günü, Ehl-i Kitap olan Hıristiyan ve Yahudiler tarafından da mukaddes sayılırdı. Peygamberimiz (a.s.m.) Medine'ye hicret buyurduktan sonra orada yaşayan Yahudilerin oruçlu olduklarını öğrendi. "Bu ne orucudur?" diye sordu. Yahudiler, "Bugün Allah'ın Musa'yı düşmanlardan kurtardığı ve Firavun'u boğdurduğu gündür. Hz. Mûsâ (a.s.) şükür olarak bugün oruç tutmuştur" dediler. Peygamberimiz, "Biz Musa'nın sünnetini ihyaya sizden daha çok yakın ve hak sahibiyiz"[872][148] buyurdu ve o gün oruç tuttu. Âşûre Gününde oruç tutulmasını ümmetine de bir vâcib olarak emretti. Ramazan orucu farz kılındıktan sonra Müslümanları bu günde oruç tutmak hususunda serbest bıraktı, "İsteyen tutar, isteyen tutmaz" buyurdu.[873][149]
Âşûre Gününde tutufan orucun fazileti hakkında bir hadiste şöyle buyurulur: "Âşûre Gününde tutulan orucun Allah katında, o günden önce bir senenin günahlarına keffaret olacağını kuvvetle ümit ediyorum."[874][150]
Burada bir hususu belirtmek isteriz. Sadece Aşure Gününde tutufan oruç tenzihen mekruhtur. Çünkü burada Yahudilere benzeme durumu vardır. Peygamberimiz başka bir hadîslerinde ümmetinden ehl-i kitaba benzememelerini istemiştir. Bundan kurtulmak için Aşure Gününün bir gün öncesinde veya sonrasında oruç tutulmalıdır.

747. [2:42, Hadîs No: 1277]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ramazan'dan sonra en faziletli oruç, Ramazan'a hürmeten Şaban ayında tutulan oruçtur. En faziletli sadaka Ramazan'da verilendir.[875][151]

748. [2:43, Hadîs No: 1279]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Gününde Allah katında kulların en üstünü, Allah'ı çok zikredendir.[876][152]

749. [2:43, Hadîs No: 1280]
ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İbâdetin en üstünü dînî konularda ince anlayıştır. En üstün dindarlık da şüpheli şeylerden sakınmaktır.[877][153]

750. [2:44, Hadîs No: 1281]
Nu 'man bin Beşir rivayet ediyor:
En faziletli ibâdet duadır.[878][154]

751. [2:44, Hadîs No: 1282]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli ibâdet Kur'ân okumaktır.[879][155]

752. [2:44, Hadîs No: 1283]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En üstün ibâdet, sıkıntı ânında sabırla kurtuluş beklemektir.[880][156]

753. [2:44, Hadîs No: 1284]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün amel, niyette doğruluktur.[881][157]

754. [2:45, Hadîs No: 1286]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda savaşa çıkanların en üstünü, savaşanlara hizmet edendir. Sonra da onlara haber getirendir. Bunlardan Allah katında en özel makam sahibi olanı, oruç tutanıdır.[882][158]

755. [2:45, Hadîs No: 1287]
Muaz bin Enes rivayet ediyor:

Faziletlerin en üstünü senden bağını koparanla bağını sürdür-mendir. Sana vermeyene vermen, sana zulmedeni affetmendir.[883][159]

756. [2:47, Hadîs No: 1289]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
Kur'ân'ın en fazîletli kısmı Bakara Süresidir. Ondaki âyetlerin en büyüğü Âyete'l-Kürsîdir. Şeytan Bakara Sûresinin okunduğunu duyduğu evden çıkar gider.[884][160]

757. [2:47, Hadîs No: 1290]
Ebû Bürde bin Niyar rivayet ediyor:
En üstün kazanç, hayırlı alışveriş ve kişinin kendi elinin emeğidir.[885][161]

758. [2:48, Hadîs No: 1292]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
İslâmiyet açısından inananların en üstünü diğer Müslümanların kendi dilinden ve elinden selâmette kaldığı kimsedir. îman bakımından inananların en üstünü, ahlâkı en üstün olanlardır. Muhacirlerin en üstünü, Allah'ın yasak kıldığı şeylerden kaçanlardır. Cihadın en üstünü, aziz ve celîl olan Allah yolunda nefsiyle mücâdele eden kimsenin yaptığı cihattır.[886][162]

759. [2:49, Hadîs No: 1294]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
iman bakımından mü'minlerin en üstünü, birşey istediğinde kendisine verilen, verilmediği zaman da istemekte ısrar etmeyendir.[887][163]

760. [2:50, Hadîs No: 1296]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en faziletlisi, Allah yolunda canıyla, malıyla cihad eden mü'mindir.[888][164]

761. [2:50, Hadîs No: 1297]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların en üstünü, malının azlığından dolayı değer verilmeyen mü'mindir.[889][165]

762. [2:50, Hadîs No: 1298]
Îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en faziletlisi gücünü zorlayarak malını veren kimsedir.[890][166]

763.[2:53, Hadîs No: 1307]
îbni Abbas 'tan (r.a.) rivayetle:
Cennet kadınlarının en üstünü Hüveylid'in kızı Hatice, Muham-med'in kızı Fâtıma, İmran'm kızı Meryem ve Piravun'un hanımı Mü-zahim'in kızı Asiye'dir.[891][167]

764. [2:53, Hadîs No: 1308]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En üstününüz, görüldüklerinde Allah'ın hatırlandığı kimselerdir.[892][168]

765. [2:54, Hadîs No: 1310]
Abdullah bin Zübeyr (r.a.) rivayet ediyor:
[Peygamberimiz bir iftar ziyafetinde] "Oruçlular yanınızda oruçlarını açtılar; iyi kimseler yemeklerinizi yediler. Melekler de Allah'tan günahlarınızı bağışlamasını dilediler" buyurdu.[893][169]

766. [2:54, Hadîs No: 1312]
Kurre bin Hübeyre rivayet ediyor:

Kendisine akıl nasib edilen kimse kurtuluşa ermiştir.[894][170]

767. [2:55, Hadîs No: 1313]

Fudale bin Ubeyd'den (r.a.) rivayetle:[895][171]

768. [2:55, Hadîs No: 1314]
Mikdam bin Ma 'di Kerib rivayet ediyor:
Ey Kudeym, idareci, zekât ve miras gibi mâli işlerde hesap tutan ve bilirkişi olmadan ölürsen kurtuluşa erdin demektir.[896][172]

769. [2:55, Hadîs No: 1315]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz ümmetimin basma gelen musibetlerin üçte biri nazar değm esindendir.[897][173]

Başka bir hadîsten de öğrendiğimize göre nazar, deveyi kazana, insanı kabre götürecek kadar tesirli olabilmektedir. Bugün ilim de nazarın, diğer adıyla göz değmesinin etkilerini kabul etmeye başlamıştır. Birşeye aşın bir hayranlık veya kıskançlıkla bakıldığında, gözden birkısım ışınlar çıktığını ve bakılan nesne üzerinde olumsuz tesirler bıraktığını söylemektedir.
Nazar değmesi insanda değişik şekillerde etkisini gösterir. Bedenî kırgınlıklara, can sıkıntısına, huzursuzluğa sebep olabilir. Hasta edip yatağa düşürebilir. Bazan bir kısım musibetleri dahi üzerine çekebilir. Hatta insanın ölümüne dahi sebep olabilir.
Böyle bir tehlikeye sebep olmamak için, bakan kimsenin hayranlık duyduğu bir şeye Maşaallah diyerek bakması gerekir. Hased gözüyle bakmaya zaten müsaade edilmemiştir. Manevî mes'ûliyeti vardır.
Nazara hedef oian kimsenin de nazar duası, Felak ve Nas sûrelerini okuyarak korunmaya çalışması gerekir, Bilinmelidir ki, Allah dilemedikçe, hiçbir kimse başkasına zarar veremez. Ona sığınmak ve Ondan yardım dilemekten başka yapabileceğimiz birşey de yoktur.

770. [2:56, Hadîs No: 1316]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Suçları kesinleşmiş kimselere Allah'ın koyduğu cezayı vermek Allah'ın beldelerinde kırk gece yağmur yağmasından daha hayırlıdır.[898][174]

771. [2:56, Hadîs No: 1317]
Zeyneb binti Cahş (r.a.) rivayet ediyor:
İkramları kabul edin. İkramın en üstünü güzel kokudur. Bunun da üstünü taşıması kolay ve kokusu en güzel olandır.[899][175]

772. [2:56, Hadîs No: 1319]
Enes’den (r.a.) rivayetle:
Benden sonra Ashabımdan Ebu Bekir ve Ömer’e tabi olunuz. Ammar’ın doğru yolunu tutunuz. İbn Mesud’un nasihatlarına sarılınız.[900][176]

773. [2:57, Hadîs No: 1321]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet yaklaştı. Halbuki insanlar dünyaya karşı ancak hırslarını artırıyorlar, Allah'tan da uzaklaşıyorlar.[901][177]

774. [2:61, Hadîs No: 1333]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle: Seni kötülüklerden alıkoyduğu sürece Kur'ân'ı oku. Seni kötülükten alıkoymuyorsa onu gerçek mânâda okumuyorsun demektir.[902][178]

775. [2:63, Hadîs No: 1336]
Cündüb bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Kalbleriniz mânâ ve hükümleri üzerinde birleştiği sürece Kur'ân'i okuyun. Hakkında ihtilafa düştüğünüzde kalkınız.[903][179]

776. [2:63, Hadîs No: 1337]
Ebû Ümâme el-Bâhilî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kur'ân'ı okuyunuz. Çünkü Kur'ân Kıyamet Günü okuyanlarına şefaat etmek için gelir. İki parlak sûreyi; Bakara ve Âl-i îmran sûrelerini okuyun. Çünkü onlar Kıyamet günü iki parça bulut veya iki gölgelik gibi ya da saf bağlamış iki grup kuş gibi okuyanlarını ve hükümleriyle amel edenleri müdafaa etmek için gelirler. Bakara Sûresini okuyunuz. Çünkü onu okumaya devam etmek bereket, bunu terketmek ise hasrettir. Tembeller bunu devamlı okumaya güç yeti-remezler.[904][180]

777. [2:64, Hadîs No: 1338]
Abdurrahman bin Şibl rivayet ediyor:
Kur'ân'ı okuyunuz ve onunla amel ediniz. Onu okumaktan uzak kalmayınız. Ona yakışmayan yorum ve tevillerle haddi aşmayınız. Onu vasıta yaparak menfaat temin etmeyiniz. Onunla'dünyalığınızı çoğaltmaya çalışmayınız.[905][181]

778. [2:66, Hadîs No: 1340]
Ebû Ümâme el-Bâhilî'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ı okuyunuz. Çünkü Allah Kur'ân'ı kavrayarak ezberlemiş bir kalbe azab vermez.[906][182]

779. [2:66, Hadîs No: 1341]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ok gibi düzgün okudukları halde onun karşılığını şu dünyada isteyip âhirete bırakmayan bir topluluk gelmeden önce, Kur'ân'ı okuyun ve onunla sadece Yüce Allah'ın rızasını arayın.[907][183]

780. [2:66, Hadîs No: 1342]
Salsal bin Delehmes'den (r.a,) rivayetle:
Evlerinizde Bakara Sûresini okuyunuz. Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz. Bakara Sûresini okuyan birine Cennette bir taç giydirilir.[908][184]

781. [2:67, Hadîs No: 1344]
Ma'kil bin Yesâr (r.a.) rivayet ediyor: Ölmek üzere olanlarınıza Yâsîn okuyunuz.[909][185]

782. [2:68, Hadîs No: 1347]
Fudalc bin Ubeyd'den (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah'a en yakın amel Allah yolunda cihad etmektir. Buna hiçbir şey yaklaşamaz.[910][186]

783. [2:69, Hadîs No: 1349]
Amr bin Abese (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kula en yakın olduğu zaman gecenin ikinci yarısıdır. O saatte Allah'ı zikredenlerden olabiliyorsan ol.[911][187]

784. [2:69, Hadîs No: 1350]
Ümmü Kürz'den rivayetle:
Kuşları yuvalarında rahat bırakınız, onları ürkütmeyiniz.[912][188]

785. [2:70, Hadîs No: 1351]
Vasile bin Eskâ (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın azabından korkmakla rahmetini ümid etme duygusu kimde bir arada bulunursa o kimseye Cehennem kokusunu koklatmama-ya; kimde beraber bulunmazlarsa ona da Cennet kokusunu koklat-mamaya yemin etmiştir.[913][189]

786. [2:70, Hadîs No: 1352]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

Allah'ın üzerinizdeki hakkını yerine getirin. Çünkü Allah vefa gösterilmeye en lâyık Zâttır.[914][190]

787.[2:71,Hadis No:1354]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Âhir zamanda ümmetim içerisinde en az bulunacak şey helâl para ve kendisine güvenilir arkadaştır.[915][191]

788. [2:72, Hadîs No: 1358]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Günahlarını azalt ki, ölüm sana kolay gelsin. Borcunu azalt ki, hür yaşayasın.[916][192]

789. [2:73, Hadîs No: 1360]
îbni Şıkîyr rivayet ediyor:

Zenginlerin yanına az girip çıkın. Çünkü bu Allah'ın nimetlerini küçümsememenize daha uygundur.[917][193]

790. [2:73, Hadîs No: 1361]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Özür dileyecek davranışlarını azalt.[918][194]

791. [2:73, Hadîs No: 1362]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Namazını dosdoğru kıl, zekâtını ver, Ramazan orucunu tut, hac ve umreyi yap, anne babana iyilik et, akrabalarınla iyi ilişkiler içinde bulun, misafirlerine ikram et, iyiliği emret, kötülükten sakındır. Hak nerede ise sen de orada ol.[919][195]

792. [2:74, Hadîs No: 1364]
İbni Abbas'den (r.a.) rivayetle:

Cömert kimselerin kusurunu affedin. Çünkü her ayağı sürçtüğünde Allah onun elinden tutar.[920][196]

793. [2:74, Hadîs No: 1365]
Ubâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Yakınınız olsun, olmasın Allah'ın takdir ettiği cezaları yerine getiriniz. Bunu yaparken kınayanların kınaması sizi etkilemesin.[921][197]

794. [2:75, Hadîs No: 1367]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Saflarınızı düzgün tutunuz. Çünkü siz melekler gibi saf tutmuş oluyorsunuz. Omuzlarınızı aynı hizaya getiriniz. Aradaki boşlukları kapatınız. Saf tutarken kardeşinizin yer açmanız için eliyle omuzu-nuza dokunması durumunda yer açınız. Şeytan için boşluklar bırakmayınız. Safları birleştiren, saf boşluklarını dolduran kimseye Allah rahmetini ulaştırır. Safları birleştirmeyen, boşluk bırakan kimseden de rahmetini keser.[922][198]

795. [2:76, Hadîs No: 1368]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

Namazda safları düzgün tutunuz. Çünkü safı düzgün tutmak namazın güzel kılınmasının bir parçasıdır.[923][199]

796. [2:76, Hadîs No: 1369]
Nu'man bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Saflarınızı dosdoğru tutunuz. Allah'a yemin ederim ki ya saflarınızı doğru tutacak, ya da Allah kalblerinizin arasına ihtilaf atacaktır.[924][200]

797. [2:77, Hadîs No: 1373]
Semûre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:

Namaz kılınız, zekât veriniz, hac ve umre yapınız. İstikâmet üzre olunuz ki, Allah da işlerinizi istikamet üzere devam ettirsin.[925][201]

798. [2:77, Hadîs No: 1374]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Büyük günahların en büyüğü Allah'a ortak koşmak, adam öldürmek, anne babaya eziyet etmek ve yalan şahitlikte bulunmaktır.[926][202]

799.[2:77, Hadîs No: 1375]
Ibni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor: Günahların en büyüğü dünya sevgisidir.[927][203]

800-899

800. [2:78, Hadîs No: 1376]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Günahların en büyüğü Allah hakkında sû-i zan etmektir.[928][204]

Günahların en büyüğü Allah hakkında sû-i zanna girmektir. Meselâ Allah Rezzaktır. En küçükten en büyük canlıya kadar heF canlının rızkını ihsan eder. Hiçbir canlı açlıktan ölmez. Böyleyken kul, aç kalacağım endişesiyle rızık konusunda telaşa kapılır, hatta haram yollara başvurursa, bu Allah hakkında sû-izan mânâsı taşır. Oysa Allah bir kelebeğin olduğu gibi insan gibi şerefli bir yaratığın rızkını da taahhüd etmiştir. Kula azıcık bir gayret göstermek yeterlidir.
Allah'ın affedictliği konusunda ümitsizliğe girmek de bir sû-i zandır. Bir kudsf hadiste "Rahmetim gazabımı geçmiştir" buyurduğunu biliyoruz. Buna rağmen Onun rahmetinden ümit kesmek ne derece doğru olabilir? Oysa günah ne kadar büyük olursa olsun Allah'ın rahmetinden daha büyük değildir. O halde tövbe edildiğinde affedilmeyeceğine inanmak, Allah'ın rahmetini küçümsemek, dolayısıyla Allah hakkında sû-i zan etmek olur. Allah'tan ümid kesilmez. Allah her türlü iyiliğin sahibidir. Onun hazinesinde herşey boldur. Her bakımdan Ona yönelmek, güvenmek, Onun sonsuz rahmet ve ihsanından istemek gerekirken, Ona güvenmiyormuşcasına nefsin hile ve desiselerini ön plana almak günahların en büyüğüdür.
Bir hastalığa yakalanan kişi eğer "Artık ben iflah olmam" deyip şikayetlere giriyor, Allah'tan ümidini kesiyorsa o da sû-i zanna girmiş demektir. Halbuki derdi yaratan Allah dermanını da yaratmıştır. Şâfî ismine müracaat edip şifâ dilemek varken ümitsizliğe girip şikayetlere dalmak, Onun Şâfi ismine itimatsızlık mânâsı taşır. Hastalıklar birer imtihan vesilesi olduğu, sabredildiği takdirde günahları döktüğü, sevap kazandırdığı, dualarının âhireti için kabul edileceği gibi gerçekleri göz ardı edip şikayete girmek de büyük bir gaflettir ve sû-i zandır.
Bütün iyiliklerin sahibi olan, hazinesinde hiçbir şey eksik olmayan Allah'a ancak hüsn-ü zan edilebilir.
Allah hakkında sû-i zanna girmenin günahların en büyüğü olarak gösterilmesinin bir sebebi bütün kötülüklerin anası ve manevî tahribatın kaynağı olmasıdır. Çünkü böyle bir sû-i zanna kapılan kimse Allah'a itimad etmediği için ağır hayat yükünün altma bizzat girmek isteyecek, fakat çekemeyip altında ezilecektir. Sonra da battı balık yan gider düşüncesiyle kendisini içine düştüğü ümitsizlik ve günah girdabının içerisine bırakacaktır. Böyle bir insanın hem dünyada, hem âhirette sonunun hüsran olacağı açıktır.

801. [2:78, Hadîs No: 1377]
Cez' el-Ensârî rivayet ediyor:
Ümmetimin en büyükleri, azgınlaşmasın diye kendilerine verilme-sn ve dilenecek derecede rızkı kısılmayan kimselerdir.[929][205]

802. [2:79, Hadîs No: 1379]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Cennet ehlinin en çoğu kötülük düşünmeyen safî kalbli insanlardır.[930][206]

Safî kalblilik, kalbi kötü, sinsî, hilekâr ve hain düşüncelerden arındırmak demektir. Temiz kaibliliktir. Ard düşüncelere yer vermemektir. Böylesine safî kalbli insanlar, yaptıkları ibadetlerde ihlaslı olur; gösteriş, riya, hile ve menfaat karıştırmazlar. İçleri dışlan birdir. Son derece samimidirler, içtendirler. Asla bir kötülük düşünmezler. Bu safi li ki eriyle Allah (c.c.) ve peygamber ne buyurmuşsa bütünüyle teslim olur, ellerinden geldiğince

uygularlar. Bu yüzden de Cennete girmeye herkesten önce hak kazanırlar ve Cennet ehlinin çoğunluğunu teşkil ederler.

803. [2:79, Hadîs No: 1381]
îbni Mes'ûd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
insanoğlunun hatasının çoğu dilindendir.931[207]

804. [2:80, Hadîs No: 1382]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kabir azabının çoğu idrardan iyi korunmamaktandır.932[208]

805. [2:80, Hadîs No: 1383]
Hz. Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim hakkında en çok korktuğum, Kur'ân'ı yanlış tev'il eden kimse ile Müslümanları idare etmeye kendisini herkesten daha lâyık görendir.933[209]

806. [2:80, Hadîs No: 1384]
îbni Amr (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ümmetimin münafıklarının çoğu okumuşlarıdır.934[210]

807. [2:81, Hadîs No: 1386]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kıyamet Günü günahı en çok olan kimse, kendisini ilgilendirmeyen konularda en çok konuşandır.935[211]

808. [2:82, Hadîs No: 1389]
Berâ binÂzib'den (r.a.) rivayetle:
Şunu çok şöyle: "Melik ve Kuddûs elan Allah, her türlü noksan sıfattan münezzehtir. O, meleklerin ve Cebrail'in Rabbidir. Sen gökleri ve yeri izzet ve hâkimiyetinde kuşatmışşın.936[212]

809. [2:83, Hadîs No: 1390]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Duayı çok yapın. Çunku dua gelmesi kesin olan kazayı defeder.937[213]

---

810. [2:83, Hadîs No: 1391]
EbûFatıma'dan rivayetle:
Çok çok secde yapın. Çünkü Allah için bir defa secde eden her Müslütnanı, Allah mutlaka o secdesi sayesinde Cennette bir derece yükseltir, bir günahını da siler.938[1]

811 . [2:83, Hadîs No: 1392]
tbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Afiyet vermesi için Allah'a çok duâ et.939[2]

812. [2:83, Hadîs No: 1393]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Evinde çok namaz kıl ki, hayır bereketi artsın. Ümmetimden kime rast gelirsen selâm ver ki, sevapların çok
Olsun.940[3]

813. [2:83, Hadîs No: 1394]

Ebû Eyyub (r.a.) rivayet ediyor:

"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh"ı çok söyle. Çünkü o, Cennet ha-zinesindendir.941[4]

814. [2:84, Hadîs No: 1395]
Şüreyh rivayet ediyor:

Ölümü çok hatırlayın. Çünkü böyle yapman ölümün dışında her musibete karşı sana teselli verir.942[5]

815. [2:84, Hadîs No: 1396]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok hatırlayın.943[6]

816. [2:84, Hadîs No: 1397]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ı o kadar çok zikrediniz ki, münafıklar size mecnun desinler.944[7]

817. [2:86, Hadîs No: 1401]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ölümü çok zikredin. Çünkü bu, günahları yok eder; dünyadan soğutur. Zenginlik ânında ölümü hatırlarsanız bu onu yıkar. Fakirlik ânında onu hatırlarsanız, elinizdekine kanaat etmenize sebep olur.945[8]

İnsanı günaha iten sebeplerin en önemlilerinden birisi gaflettir. İnsan, bazan dünyanın zevk ve eğlencelerine öylesine elalar ki, ölüm hatırına bile gelmez. Ötmeyecek m işeesi ne dünyaya sarılma duygusudur ki insanı günahlara daldırır.
Oysa ölüm hatıra gelse, kötü duygu ve düşüncelerin önü birden kesiliverir. Her doğan nasıl ölmeye mahkumsa, her fani gibi insanın ölümü de kaçınılmazdır. Sonra ölümün ne zaman geleceği belli değildir. Ecel celladı her an İnsanın başını kesmek için gelebilir. Başında ecel tırpanı dolaşmakta oian insan nasıl cesaretle günahlara dalabilir?
Hadîste belirtilen zengin bir insanın ölümü hatırlaması, zenginliğine güvenerek isteyebileceği bir kısım günahlardan uzaklaşmasını netice verir. Malına haram karıştıran muslukları kapattırır. Eğer malına haram karıştırmtşsa, hak sahiplerine ödemesine sebep olur. Günahlarını affettirmek için bolca ibadet ve hayırlar yapar, sadakalar verir. Bu yolda gerekirse bütün servetini dahi dağıtabilir. Salih bir zengin ise zaten ölümü daima hatırında tutar ve günahlara girme ihtiyacım hissetmez. Böyle bir zenginin Allah'ı gücendirme pahasına mal yığma gibi bir gayesi de yoktur. Meşru dairede kalmakla beraber kendisine ihsan edilen varlık ise tamamıyla Ailah'ın bir lütfudur. Fakir insan bazı günahları istese de imkânı olmadığı için işleyemez. Ama zengin rahatça işleyebilir. O anda ölüp Allah'ın huzurunda hesaba çekileceğini düşününce kolay kolay günahlara giremez.
Fakirin ölümü hatırlaması ise fakirliğin sebep olabileceği can sıkıntısını önler. Şikayete girmemesini, haline şükretmesini sağlar, isyana engel olur. Çalışıp çabalamasını ve sonunda ele geçene kanaat etmesini temin eder.
Evet, fakir belki az kazanmaktadır. Ama ölümü hatırlayıp sabrettiği takdirde ölümden sonra elde edeceği sevap ve mükâfatları düşünerek gönül huzuruyla yaşar.

818. [2:87, Hadîs No: 1403]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Cuma günü bana çok salavat getirin. Çünkü Cuma günü "Yev-mü'l-meşhuttur" yâni o günde melekler hazır bulunur. Sizden biriniz bana salavat getirdiğinde bitirilinceye kadar bana arz edilir.946[9]

819. [2:87, Hadîs No: 1404]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle;
Cuma günleri bana çok salavat getirin. Çünkü ümmetimin saİa-vatları her Cuma günü bana sunulur. Ümmetimin bana en yakın olanları ençok salavat getirenleridir.947[10]

820. [2:87, Hadîs No: 1405]
Enes (r.a.) rivayet ediyor;
Cuma günü ve gecesi bana salavat getirin. Çünkü bunu yapana Kıyamet Günü lehinde şahitlikte bulunur ve şefaat ederim.948[11]

821. [2:88, Hadîs No: 1406]
Uz. Haşarıdan (r.a.) rivayetle:
Bana çok salavat getirin. Çünkü bana getireceğiniz salavatlar, bağışlanmaya vesilesidir. Benim için Derece ve Vesîle'yi isteyiniz. Çünkü bana verilecek oian Vesile, Rabbim katında sizin için şefaat sebebidir. 949[12]

822. [2:89, Hadîs No: 1410]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Sizi onu söylemekten alıkoyacak bir engel çıkmadan önce kelime-i şehadeti çok söyleyiniz. Ve onu ölmek üzere olan hastalarınıza da telkin ediniz.950[13]

Kelime-i şehadet İslâmm nişanı, îmanın bekçisidir. Onu çokça söyleyen insan, kalbine îmanı doldurmuş olur. Çünkü îmanın sembolü olan bu kelime, ruh ve kalblerin gıdasıdır. İnsanın ona her zaman ihtiyacı vardır. Hergün hergün önüne başka dünyalar açılan insanoğlu, bu âlemleri kelime-i şehadetin nuruyla aydınlatır.
Manevî hayatımız her an, her saniye çeşitli tehlilekelerle karşı karşıyadır. İnsanın ağzından farkında olmadan îmanını tehlikeye götüren kelime ve cümleler çıkabiliyor. Bu bakımdan îmanını her an yenilemeye muhtaçtır.
Kalbe kök salan tahkîkî îmanın bir ifadesi haline gelen kelime-i şehadeti ne kadar çok tekrar edebilirsek, o kadar gönlümüz huzurla dolar. Cennete girmenin anahtarı olan bu kelimeye kalble inanıp dille söylemeye her ruhun ihtiyacı var.
Bu kelimeyi çokça tekrar eden insan, onun ruh ve mânâsına uygun hareket etme, hayatını ona göre yönlendirme gereğini de duyar.
Peygamberimiz hadisin ikinci bölümünde de bir diğer mühim hususa dikkat çekiyor. Ölmek, üzere ofan hastalara kelime-i şehadeti telkin etme tavsiyesinde bulunuyor. Zaten bu, ölmek üzere olan birisine karşı müminlere düşen bir vazifedir de. Çünkü, hayatı boyunca insanın îmanını çalmak için çaba gösteren şeytan, ölüm ânında buna daha fazla gayret sarf eder.
Böyle bir telkin yapılacağı zaman, önce hastanın yanında V3 ona işittirecek bir sesle kelime-i şehadet veya kelime-i tevhid getirilerek hatırlatılır ve münasip aralıklarla tekrar edilir. Hastanın keiime-i tevhidi bir defa söylemesi kâfidir, tekrar etmesine lüzum yoktur.
Ancak hastaya, "Haydi sen de söyle" gibi birşey denilmez. Söylemesi için ısrar da edilmez. Çünkü insan bu halde iken büyük bir sıkıntı, acı ve ızdırap içinde bulunmaktadır. Belki farkında olmadan veya tam düşünmeden söylenilenleri reddedebilir, "Söylemiyorum" diyebilir.
Bu telkini, hatırlatmayı hastanın sevdiği birisinin yapmasında da fayda vardır. Çünkü insan, sevdiği ve sesine ünsiyet duyduğu bir yakınının teklifini reddetmez, onun dediklerini tekrar etmekten çekinmez.

823. [2:89, Hadîs No: 1412]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Evlerinizde Kur'ân'ı çok okuyunuz. Çünkü Kur'ân okunmayan evin hayrı az, şerri çok olur ve o ailenin geçimi daraltılır.951[14]

824.[2:89, Hadîs No: 1413]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Cennete çok ağaç dikin. Çünkü onun suyu tatlı, toprağı güzeldir. Cennetin ağaçlarından olan "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ faillâh" cümlesini çok söyleyin.952[15]

825. [2:90, Hadîs No: 1416]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.tn.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
İnsanların en değerlisi, ençok takva sahibi olanlardır.953[16]

826. [2:90, Hadîs No: 1419]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Çocuklarınıza değer verin ve onları güzelce terbiye edin.954[17]

827. [2:91, Hadîs No: 1420]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:

Kur'ân1! okuyan ve onu ezberleyenlere hürmet edin. Onlara hürmet eden bana hürmet etmiş olur.955[18]

828. [2:92, Hadîs No: 1424]
Ebû Sekine rivayet ediyor:
Ekmeğe saygı gösterin. Çünkü Allah onu değerli kılmıştır. Kim ekmeğe değer verirse Allah da ona değer verir.956[19]

829. [2:92, Hadîs No: 1426]
Abdullah bin Ümmü Haram'dan (r.a.) rivayetle:
Ekmeğe saygı duyun. Çünkü o göğün ve yerin bereketler indendir. Kim sofradaki ekmek kırıntılarını yerse günahları bağışlanır.957[20]

830. [2:93, Hadîs No: 1428]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Alimlere hürmet gösterin. Çünkü onlar peygamberlerin vârisleridir. Onlara hürmet gösteren Allah ve Resulüne hürmet etmiş olur.958[21]

Peygamberler maddî miras bırakmazlar. Onların mirasları manevîdir. O da ilimdir. İşte âlimler peygamberlerin ilimlerine varis olmuşlardır.
Âlim ilim hazinesini taşıyan insandır. İlim ise üstündür. Onu. taşıyan da üstün olmuş olur. Âlime gösterilen hürmet de ilmi sebebiyledir. Bir âyette ilim sahiplerine yüksek derecelerin verildiği bildirilmiştir.959[22] Allah'ın ve Resulünün değer verdiği, itibar ettiği ilim sahipleri, elbetteki hürmete lâyıktırlar. Çünkü hürmet büyüklere gösterilir. Alimler ise ilimleri sayesinde büyük insanlardır.
Hz. Ali birgün Hz. Ebû Bekir'in de içinde bulunduğu bir topluluğa katıldı. Oturacak yer yoktu. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Ali'ye kim yer verecek?' diye etrafına bakındı. Hz. Ebû Bekir herkesten önce ayağa kalktı ve ona yer verdi ve "Buraya buyur ey Hasan'ınbabası" diye de iltifatta bulundu. Bunu gören Allah Resulü şöyle buyurdular:
"Ey Ebû Bekir, fazilet ehlinin faziletini, ancak fazilet sahibi olan bilir."
Gerçek âlim Allah ve Resulü yolunda olduğu için onlara gösterilen hürmet Allah'a ve Resulüne gösterilmiş demektir.

831. [2:94, Hadîs No: 1431]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Doğruyu söyleyen şahitlere hürmet edin. Çünkü Allah onlar sayesinde gerçekleri ortaya çıkarır ve onlarla zulmü kaldırır.960[23]

832. [2:95, Hadîs No: 1433]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu altı şeyi koruyacağınıza dair garanti verin; ben de Cennete gireceğinize kefil olayım: namaz, zekât, emânet, namus, mide ve lisan.961[24]

833. [2:97, Hadîs No: 1439]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Gücünüzün yeteceği kadar ameli üstlenin. Çünkü siz usanmadik-ça, Allah da usanmaz. Ve Allah'a en sevimli amel az da olsa devamlı olandır.962[25]

834.[2:97, Hadîs No: 1441]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minlerin îman bakımından en oigun olanları, ahlâkı en güzel olanlarıdır. En hayırlılarınız kadınlarına en hayırlı olanınızdır.963[26]

835. [2:98, Hadîs No: 1442]
Abdullah bin Mugaffel, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ashabım hakkında Allah'tan kcrkun. Ashabım hakkında Allah'tan korkun. Sakın benden sonra onlara düşman olup sövmeyin. Onları seven bana olan sevgisinden dolayı sevmiş olur. Onlara kızıp kin duyan da bana olan kin ve düşmanlığından dolayı böyle yapmış olur. Onlara sıkıntı veren bana sıkıntı vermiş; bana sıkıntı veren de Allah'a eza etmiş gibi olur. Allah'a ezâ eden de büyük bir felâketle yüz yüze gelmiş olur.964[27]

836. [2:98, Hadîs No: 1443]
Ka'b bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle:
Elinizin altındakiler hakkında Allah'tan korkun. Elinizin altındakiler hakkında Allah'tan korkun. Onları giydirin. Karınlarını doyurun ve onları yumuşak söz söyleyin.965[28]

837. [2:99, Hadîs No: İ444]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan başka hiçbir yardımcısı olmayan kimseleri gözetme hususunda Allah'tan korkun. Allah'tan korkun.966[29]

838. [2:99, Hadîs No: 1445]
Ebû Rimse'den rivayetle: Şifâ veren Allah'tır.967[30]

839. [2:99, Hadîs No: 1446]
Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor:
Hâkim zulmetmedikçe Allah onunla beraberdir. Zulmedince Allah ondan ayrılır, şeytan yapışır.968[31]

840. [2:100, Hadîs No: 1447]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Garip ve kimsesizlerin dost ve yardımcısı Allah ve Resulüdür.969[32]

841. [2:100, Hadîs No: 1448]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, âhiret hayatından başka gerçek hayat yoktur.970[33]

842. [2:100, Hadîs No: 1449]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Muhammed âlinin dünyadaki rızkını yetecek kadar kıl!971[34]

843. [2:101, Hadîs No: 1451]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, hacca gideni ve hacca gidenin kendisi için duâ ettiği kimseyi bağışla.972[35]

844. [2:101, Hadîs No: 1453]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, katında kabul edilmeyen amelden, dinlenilmeyen duadan Sana sığınırım.973[36]

845. [2:103, Hadîs No: 1455]
Câbir bin Semûre rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden bildiğim ve bilmediğim bütün hayırları dilerim. Bildiğim ve bilmediğim bütün serlerden de Sana sığınırım.974[37]

846. [2:103, Hadîs No: 1456]
bin Ebi Erdate'den rivayetle:
Allah'ım, ner türlü işte âkibetimizi hayreyle. Bizi dünya zilletinden ve âhiret azabından muhafaza eyle.975[38]

847. [2:103, Hadîs No: 1457]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, sabahın erken saatlerini ümmetime bereketli kıl.976[39]

848. [2:105, Hadîs No: 1459]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Sen bizden ancak Senin yardımınla altından kalkabileceğimiz şeyleri istiyorsun. Allah'ım, bunlardan rızânı kazandıracak şeyleri nasib et.977[40]

849. [2:106, Hadîs No: 1462]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, beni iyilik yaptıklarında sevinen, bir günah işlediklerinde ise Allah'tan mağfiret dileyen kimselerden eyle.978[41]

850.[2:106, Hadîs No: 1464]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, ümmetimin her hangi bir işini üzerine alıp da onlara güçlük çıkaranın sen de işini güçleştir. Ümmetimin bir işini üzerine alıp da onlara merhamet ve yumuşaklık gösterene Sen de merhamet et ve yumuşaklık göster.979[42]

851. [2:107, Hadîs No: 1465]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, yaptığım ve yapmadığım şeylerin şerrinden Sana sığınırım.980[43]

852. [2:107, Hadîs No: 1466]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, ölüm sekeratı ve sıkıntılarına karşı bana yardım et.981[44]

853. [2:108, Hadîs No: 1467]
Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, bizim için hayırları arttır, eksiltme. Bizi aziz kıl, zillete düşürme. Bize hayır ihsan et, mahrum bırakma. Bizi düşmanlarımıza karşı üstün tut, onları bize galip getirme. Bizi hoşnut kıl ve bizden razı ol.982[45]

854. [2:108, Hadîs No: 1468]
Abdullah bin Amr binÂs'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, ürpermeyen kalbten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden Sana sığınırım. Bu dört şeyden sana sığınırım.983[46]

855.[2:109, Hadîs No: 1469]
Abdullah bin Yezid rivayet ediyor:
Allah'ım, bana sevgini ve sevgisi Senin katında fayda verecek kimselerin sevgisini nasip et. Allah'ım, bana rızık olarak verdiğin ve benim de sevdiğim şeyleri Senin sevdiğin şeyler yapmak hususunda bana destek ol. Arzu ettiğim halde bana vermediğin şeyleri senin sevgini kazanmaya vesile kıl.984[47]

856. [2:110, Hadîs No: 1470]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, günahımı bağışla, evimi genişlet, rızkıma bereket ver.985[48]

857. [2:110, Hadîs No: 1471]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, nimetinin yok olmasından, verdiğin afiyetin değişmesinden, aniden gelecek azabından ve bütün gazabından Sana sığınırım.986[49]

858. [2:110, Hadîs No: 1472]
Kutbe bin Mâlik'ten rivayetle:

Allah'ım, kötü huylardan, kötü işlerden, kötü arzulardan ve kötü hastalıklardan Sana sığınırım.987[50]

859. [2:111, Hadîs No: 1474]
Ebû Mâlik el-Eş'ârt (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, benim Senin Resulün olduğumu bilen kimseye ölümü sevdir.988[51]

860. [2:112, Hadîs No: 1777]
İbni Abbos (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senin katından öyle bir rahmet istiyorum ki, onunla kalbime yol gösteresin, işimi derleyip toparlayasm, dağınıklığımı gidere-sin, benim iç dünyamı ıslah edesin, dış görünüşümü yüceltesin, amelimi bereketlendirip temizleyesin, doğru yolumu bana ilham edesin, mahlukâttaki ibret noktalarını görmeye engel olan ülfetimi gideresin ve beni bütün kötülüklerden koruyasm.
Allah'ım, bana öyle bir îman ve yakîn ver ki, ondan sonra küfür olmasın. Öyle bir rahmet ver ki, dünya ve âhirette onunla Senin ikramının zirvesine ereyim.
Allah'ım, Senden, hakkımdaki hükümlerde lütfunu, şehitlere yapacağın ikramı, Senin itaatinla bahtiyar olanların yaşayışını ve düşmanlara karşı zaferi istiyorum.
Allah'ım, Senden ihtiyacımı gidermeni istiyorum. Eğer görüşüm kısa ve amelim zayıf olursa rahmetine ihtiyacım vardır. Ey bütün işlerin hükmü elinde olan ve ey kalblere şifâ veren! Senden denizlerin arasını ayırdığın gibi beni kızgın Cehennem azabından, musibet feryadından ve kabir fitnesinden korumanı istiyorum.
Allah'ım, görüşümün kısa kaldığı, niyetimin ulaşamadığı, isteğimin ermediği ve yaratıklarından her hangi birisine vaad ettiğin bir hayır veya kullarından her hangi birine vereceğin bir nimet varsa Senden onu da istiyorum. Rahmetinden diliyorum. Ey Âlemlerin Rabbi! Allah'ım, ey kuvvetli ipin ve doğru işin sahibi, Kıyamet Gününde Senden emniyeti, ebediyet gününde huzurundaki mukarreb meleklerinle, çok rüku ve secde yapanlarla, sözlerini yerine getirenlerle beraber Cennet istiyorum. Şüphesiz Sen çok merhametli ve kullarını pekçok sevensin ve yine Sen istediğini yapansın. Allah'ım, bizi doğru yola eren, hidâyeti bulan, yoldan sapmayan ve başkalarını da saptırmayan dostlarınla barışık, düşmanlarına düşman olan eyle. Senin sevginle Seni sevenleri sevelim. Verdiğin düşmanlıkla Sana karşı gelenlere düşmanlık edelim.
Allah'ım, işte isteğim bu, cevap vermek Sana âit. İşte gayretim bu, güvenilmek Sana âit.
Allah'ım, benim için kalbimde bir nur yarat, kabrimde bir nur yarat, önümde bir nur yarat, arkamda bir nur yarat, sağımda bir nur yarat, solumda bir nur yarat, üstümde bir nur yarat, altımda bir nur yarat, kulağımda bir nur yarat, gözümde bir nur yarat, kıllarımda bir nur yarat, derimde bir nur yarat, etimde bir nur yarat, kanımda bir nur yarat ve kemiklerimde bir nur yarat.
Allah'ım, nurumu büyüt, bana bir nur ver. Benim için bir nur yarat. İzzetiyle kullarına şefkat gösteren ve bununla hükmeden Zâtı her türlü noksandan tenzih ederiz. Azamet Örtüsüne bürünen ve bununla kullarına lütuf ve ikram eden Zâtı her türlü noksan sıfattan tenzih ederiz. Teşbih sadece kendisine yakışan Zâtı her türlü noksandan tenzih ederiz. Fazl ve nimet sahibini her türlü noksanlıklardan tenzih ederiz. Azamet ve kerem sahibini her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Celâl ve ikram sahibini her türlü noksandan tenzih ederiz.989[52]

861. [2:116, Hadîs No: 1478]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, göz açıp kapayıncaya kadar dahi beni nefsimin hâkimiyetine bırakma ve bana verdiğin güzel şeyleri geri alma.990[53]

862. [2:116, Hadîs No: 1479]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, beni çok şükreden, çok sabreden eyle. Beni kendi gözümde küçük, insanların nazarında büyük kıl.991[54]

863. [2:117, Hadîs No: 1480]
Süheyb (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, şüphesiz Sen bizim îcad ettiğimiz bir ilâh değilsin. Bizim uydurduğumuz bir Rab da değilsin, Senden önce bir ilâhımız yoktu ki, Seni bırakıp ona sığınalım. Bizi yaratırken Sana hiç kimse yardım etmedi ki, onu Sana ortak koşalım. Sen çok yüce ve büyüksün.992[55]

864. [2:117, Hadîs No: 1481]
îbni Abbas (r.a..) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, sözlerimi işitiyorsun, yerimi görüyorsun, gizlimi de, açığımı da biliyorsun. Durumumdan hiçbir şey Sana gizli değildir. Ben çaresiz ve muhtacım. Yardımını istiyor ve korunmamı diliyorum. Azabından korkuyor, korkundan dolayı kalbim titriyor. Günahımı ikrar ve itiraf ediyorum. Yoksui bir adamın isteyişi gibi Senden istiyorum. Günahkâr ve zelil bir kimsenin yakarışıyla yalvarıyorum. Zor durumda kalmış, Senden korkan, Sana boynunu bükmüş, Senin için göz yaşı akıtmış, bütün bedeniyle emrine girmiş birinin duası gibi Sana duâ ediyorum. Allah'ım, Sana yaptığım duada beni bitkin hale düşürüp ümitsiz kılma. Bana karşı son derece şefkatli ve merhametli ol. Ey kendisinden istenenlerin en hayırlısı ve ey istenenleri verenlerin en hayırlısı.[993][56]

865.[2:118, Hadîs No: 1482]
Îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, aramızı ıslah eyle. Kalblerimizi birbirine ısındır. Bizi selâmet yollarına hidâyet eyle. Bizi karanlıklardan kurtarıp nura götür. Bizi açığıyla, gizlisiyle bütün çirkin günahlardan koru. Allah'ım, bizim için kulaklarımızı, gözlerimizi, kalblerimizi, eşlerimizi, neslimizi mübarek eyle. Tevbemizi kabul buyur. Şüphesiz Sen tevbeleri çok çok kabul eden tevvab ve merhameti bol Rahmisin. Bizi nimetine şükreden, onlarla Sana meth ü senada bulunan, onları Senden kabul edenler eyle. Üzerimizdeki nimetlerini tamamla.[994][57]

866. [2:119, Hadîs No: 1483]
Abdullah bin Cafer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, gücümün tükenişini, çaremin bitişini ve insanların gözünde değersiz görülüşümü sadece Sana şikâyet ediyorum. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi, beni kime havale ediyorsun? Beni bütün kabalığıyla karşılayacak bir düşmanıma mı, yoksa işimi eline verdiğin bir yakınıma mı? Sen bana kızgın olmadıktan sonra başkasının düşmanlığına hiç de önem vermem. Şu kadar var ki, Senin afiyetin beni de içine alacak kadar geniştir. Gazabını bana çevirmenden, öfkeni üzerime indirmenden, gökleri ve yeri aydınlatan, karanlıkları dağıtan, dünya ve âhiret işleri onunla yoluna giren kerim Zâtının nuruna sığmıyorum. Sen razı oluncaya kadar Senin rızânı dilemeye devam edeceğim. Kötülükten sakınma iyiliğe güç yetirme sadece Senin yardımınladır.[995][58]

867. [2:120, Hadîs No: 1484]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, âciz yavruları koruduğun gibi beni de koru.[996][59]

868. [2:120, Hadîs No: 1485]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle;
Allahlim, yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzel eyle.[997][60]

869. [2:120, Hadîs No: 1486]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, beni Müslümanoa ayakta tut. Müslümanca oturt, Müs-lümanca yatır. Hiçbir düşman ve hasetçiyi bana güldürme. Allah'ım, hazineleri Senin elinde bulunan her türlü serden de Sana sığınıyorum.[998][61]

870. [2:121, Hadîs No: 1487]
îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden rahmetinin gerektirdiği şeyleri, kesin mağfiretini, her günahtan korunmuş olmayı, her iyiliği kazanmayı, Cenneti elde edip Cehennemden kurtulmayı istiyoruz.[999][62]

871. [2:121, Hadîs No: 1488]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kulağımdan ve gözümden ölünceye kadar beni istifade ettir. Dinimde ve bedenimde bana afiyet ver. Hakkımı alıncaya kadar zulmedene karşı bana yardım et. Allah'ım, nefsimi Sana teslim ediyorum. İşimi Sana havale ettim. Sırtımı Sana dayadım. Yüzümü sadece Sana çevirdim. Senin azabından kurtuluş ve sığınma yalnızca Senin merhametine sığınmakla olur. Ben Senin gönderdiğin elçine ve indirdiğin kitabına îman ettim.[1000][63]

872. [2:122, Hadîs No: 1489]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, düşkün ihtiyarlıktan, kalb katılığından, gafletten, başkasına yük olmaktan, miskinlikten Sana sığınıyorum. Fakirlikten, inkarcılık ve küf-ran-ı nimetten, günahkârlıktan, hakka ters düşmekten, iki yüzlülükten, işitsinler ve görsünler diye amel işlemekten Sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüzzamdan, alaca hastalığından ve kötü hastalıklardan Sana sığınırım.[1001][64]

Dinimizde âyet ve hadislerden alınan dualarla dua etmek tavsiye edilmiştir. Bu tavsiyenin önemi yukardaki hadis-i şerif göz önüne getirildiğinde kendiliğinden anlaşılır. Gerçekten de bu hadis, çok özlü ve şumütlü bir muhtevaya sahiptir. Dünya ve âhirette insan için tehlike arzedecek her türlü maddî ve manevî musibetten Allah'a sığınılmaktadır.
Meselâ acizlik, değil sadece mü'mine, hiçbir insana yakışmayacak bir davranıştır. Âciz insan hayata bıkkınlıkla bakan insandır. Hayatın güçlüklerini göğüs-leyebilme cesaretini gösteremez. Oysa çaresi bulunabilen bir şeyde kendini ac-ziyete atmak ahmaklık alâmetidir.
Tembellik de hayatı felç eden bir belâdır. Ölmeden ölmek, demektir. Böyle bir insanın varlığıyla yokluğu arasında fark yoktur. Tembellik sefaleti, perişanlığı, geri kalmışlığı, çeşit çeşit felaketleri davet eden bir musibettir. Onun ağına düşen insan sıkıntıyla yüz yüze gelir.
Yaratılışımıza yerleştirilen korku, çekingenlik ve ihtiyat hisleri hayatı muhafaza etmek, ihtiyatlı davranmak için verilmiştir. Yoksa hayatı zehire döndürmek, cendereye almak için değildir.
Cimrilik de insan yaratılışına ters bir davranıştır. Bencillikten, Allah'ın tükenmez hazinesini iyi bilmemekten ve îman zayıflığından kaynaklanır. Cimri, kendi huzurunu kendi eliyle katleder. Başkalarının elinden tutmanın, yoksulu sevindirmenin zevkinden mahrumdur. Cimriliğin kıskacında sıkıntı içerisinde kıvranıp durur.
Düşkün ihtiyarlık ise; hele ilgileneni, bakanı yoksa çekilmeyecek hale gelir. İhtiyaçlarını kendi başına karşılayamaz, perişan olur.
Kalb katılığı ise duygusuzluk, merhametsizlik demektir. Kalb katılığının tarihte nelere meydan açtığını biliyoruz. Cemiyette de açtığı yaraiar gözlerimizin önündedir.
Gaflet ise hakikatlerin önüne gerilmiş bir perdedir. Gaflet gerçekleri görmemek, bihaber yaşamak demektir. Büyük ve önemli-meseleleri unutup küçük meseleler içerisinde boğulmaya sebep olan gaflet, insanı büyük zararlara atar. Hele gafletin öyle bir derecesi vardır ki, insanın ebedî hayatını mahveder. Ebedî kalacakmışcasına dünyaya bağlanan, sonsuz hayattan habersizce bir hayat süren insan en büyük kötülüğü kendi elleriyle, yine kendine yapmış olur.
Başkasına yük olmanın muhatapta uyandıracağı hisler dikkate alındığında, Resûlullahın bu hadislerinde "başkasına yük olma" üzerinde özellikle durmuş olmasının önemini daha iyi anlarız. Yerine göre bıkkınlık vermeye kadar götüren "yük olma" şuurlu bir Müslümanın başvuracağı bir yol olamaz. Çünkü "Müslüman, eliyle ve diliyle kimseye zarar vermeyen kimsedir:"
Miskinlik ise yoksulluk demektir. Yoksulluğun kişi hayatında mal olduğu sıkıntılar anlatmakla bitmez. Ancak gayret gösterip Cenab-ı Haktan yardım dilemekle onun üstesinden gelinebilir.
Fakirliği de aynı çerçevede düşünmek gerekir. Başkasına muhtaç duruma düşmemek için çalışmalı, Allah'tan yardım dilemelidir.
Resûlullahın Allah'a sığındığı hususlardan biri de inkarcılık ve küfran-ı nimettir. Küfran-ı nimet demek, verilen nimetin değerini bilmemek, onu israf etmek, haram dairede kullanmak, en mühimi ise gerçek nimet sahibini tanımamak demektir. Böyle bir nankörlükten ancak Allah'a sığınılır.
Günahlar ise manevî yaralardır. Küçüklüğüne, büyüklüğüne bakılmaksızın Allah'a karşı işlenmiş olmasının en azından büyük bir saygısızlık olduğu düşünülmelidir.
Hakka ters düşmeye gelince, hakkın hatırını herşeyin üzerinde tutma, onun yücelmesini, kuvvetlenmesini isteme Resûlullahın üzerinde titizlikle durduğu konuların başında gelir. Hakka sahip çıkmayı, onu yüceltmeyi gaye edinmiş bir Peygamberin ona ters düşmekten Allah'a sığınması ve ümmetine bunu tavsiye etmesi, konuya ne kadar hassasiyetle eğilmemiz gerektiğini gösterir.
İkiyüzlülük de münafıklık alâmetidir. îmanda ikiyüzlülük münafıklık demektir. Münafıklar ise Cehennemin en alt tabakısında yer alacaklardır. Amelde ikiyüzlülük de büyük bir tehlikedir. Mü'minlikle asla bağdaşmayan ikiyüzlülük mü'minin yılandan, akrepten kaçar gibi kaçması gereken büyük bir felâkettir.
Resûlullahın sığınmamızı öğrettiği bir kötü haslet de riyakârlıktır. Riya ihlası kırar, ameli iptal eder, zahiren sevapmış gibi görünen işleri günaha çevirir, Manevî çöküş demektir. Hadisin ifadesiyle, "gizli şirk'tir. Riyadan,

küçük büyük yapılan her iyi iş ve ibadeti Allah için yapmakla kurtulmak mümkündür.
Hadiste sağırlık, dilsizlik, delilik, cüzzam, alaca hastalığı ve kötü hastalıklardan Allah'a sığınılıyor ki, bunlar sağlam ve sağlıklı hayat sürmenin önemini bilen herkes için Allah'a sığınılması gereken hususlardandır.
İyiliklere kavuşmak, kötülüklerden sakınma konusunda Allah'ın yardımını istemekten başka yapabileceğimiz birşey de olmasa gerek,

873. [2:123, Hadîs No: 1490]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, korku duymayan kalbten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten, insanı maddî ve manevî huzursuzluğa düşüren açlıktan en kötü sırdaş olan hıyanetten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, düşkün ihtiyarlıktan, sıkıntılı yaşlılıktan, Deccalin fitnesinden, kabir azabından, dirilerin ve ölülerin fitnesinden Sana sığınırım. Allah'ım, Sana yakarıp duâ eden, yolunda mütevazı, itaatkâr ve sana yönelmiş bir kalb istiyoruz. Allah'ım, herkesi kaplayan bağışlamanı, kurtarıcı emirlerini, her günahtan selâmeti, her iyiliği kazanmayı, Cenneti elde etmeyi ve Cehennemden kurtulmayı istiyorum.[1002][65]

874. [2:125, Hadîs No: 1492]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden iffeti ve dünyam, dinim, aile efradım ve malım hakkında afiyeti istiyorum. Allah'ım, eksikliklerimi ört, korkumu emniyete çevir. Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden gelecek günah ve felâketlere karşı beni muhafaza eyle ve alt tarafım dan farkında olmayarak helake götürülmekten Sana

875. [2:125, Hadîs No: 1493]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden kalbime yapışacak öyle bir îman istiyorum ki, onunla benim için yazdığından başka bir şeyin bana isabet etmeyeceğini bileyim. Ve bana kısmet ettiğin geçim kaynağından hoşnut olayım. [1003][66]

876. [2:126, Hadîs No: 1494]
Ali'den (r.a,) rivayetle:
Allah'ım, İbrahim peygamber Senin kulun ve dostun idi. Mekke halkı için bereketle Sana duâ edeceğim. Ben Muhammed de Senin kulun ve Resulünüm. Senden Medine halkı için, Mekke ahalisi için bereketlendirdiğinin iki katı müd ve sa'—ölçü aletleriyle, Ölçtükleri şeylerle—olan ölçülerine bereket vermeni istiyorum.[1004][67]

877. [2:126, Hadîs No: 1495]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
İbrahim peygamber Mekke'yi haram kılıp harem kıldı; ben de Medine'yi iki dağı arasıyla haram kılıyorum. Orada kan akıtılmayacak, savaş için silah taşınmayacak, hayvan besleme gayesi dışında ağaç kesilmeyecek. Allah'ım, bizim için Medine'mizi mübarek eyle. Allah'ım, sa' ile olan ölçümüze bereket ver. Allah'ım müd ile olan ölçümüze bereket ver. Allah'ım, her bereketin yanma iki bereket ver. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Medine'deki hiçbir tepe ve hiçbir dere yoktur ki, üzerinde iki melek bulunup siz geri dönünceye kadar onu korumasınlar.[1005][68]

878. [2:127, Hadîs No: 1496]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, tembellikten, düşkün ihtiyarlıktan, günahlı yerlerden, borçlanmaktan, kabir fitnesinden ve kabir azabından, Cehennem fitnesinden ve Cehennem azabından ve zenginliğin kçtü fitnesinden Sana sığınıyorum. Fakirlik fitnesinden Sana sığınıyorum. Mesih-i Deccalm fitnesinden Sana sığmıyorum. Allah'ım, günahlarımı benden su, kar ve dolu ile yıka. Beyaz elbise kirlerden temizlendiği gibi, kalbimi günahlardan temizle, Doğu ile batıyı birbirinden uzaklaştırdığın gibi benim ve günahlarımın arasını da öylece ayır.[1006][69]

879. [2:128, Hadîs No: 1497]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, şu anda hazır bulunanı ileride gelecek olanlarıyla, bildiklerim ve bilmediklerimle bütün hayırları Senden istiyorum. Şu anda bulunanı ve ileride gelecek olanlarıyla, bildiklerim ve bilmediklerimle bütün serlerden Sana sığınırım. Allah'ım, Senin kulun ve peygamberinin dilediği hayırları Senden diliyor, kulun ve peygamberinin Sana

sığındığı serlerden Sana sığınıyorum. Allah'ım, Senden Cenneti ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve davranışı diliyor, Cehennemden ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve davranıştan Sana sığınıyorum. Benim için takdir ettiğin bütün hükümleri hayır kılmanı Senden istiyorum.[1007][70]

880. [2:128, Hadîs No: 1498]
Âişe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, temiz, pâk, mübarek, Sana en sevimli, vesile edinilerek Sana duâ edildiğinde kabul ettiğin, bir şey dilenildiği zaman verdiğin, merhamet istendiğinde merhamet ettiğin, musibet ve sıkıntıların kalkması istendiğinde kaldırdığın ismin hürmetine Senden istiyorum.[1008][71]

881. [2:130, Hadîs No: 1501]
Şeddad bin Evs (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden dinde sebatı istiyorum. Doğru yolda kararlılığı istiyorum. Nimetine şükretmeyi istiyorum. Güzelce Sana ibâdet etmeyi istiyorum. Doğru bir dil, selîm bir kalb istiyorum. Bildiklerimin şerrinden Sana sığınıyorum. Bildiklerimin hayrını Senden diliyorum. Bildiğin günahlarım için Senden bağışlanma diliyorum. Şüphesiz Sen gaybları çok iyi bilensin.[1009][72]

882. [2:131, Hadîs No: 1502]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, yalnız Sana teslim oldum. Yalnız Sana îman ettim. Yalnız Sana tevekkül ettim. Ve yüzümü yalnız Sana çevirdim. Senin yolunda, Senin yardımınla düşmanlarıma karşı koyuyorum. Allah'ım, Senden başka ilâh yok. Beni saptırmandan yalnız Senin izzetine sığınıyorum. Sen hiç ölmeyen dirisin; cinler ve insanlar ise ölürler.[1010][73]

883. [2:132, Hadîs No: 1505]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, bize bizimle Sana isyan sayılacak şeyler arasında perde olacak kadar korkunu, bizi Cennetine kavuşturacak taatini, dünya musibetlerini bizden hafifletecek kuvvetli îmanı nasib eyle. Allah'ım, bizi hayatta bıraktığın sürece kulağımızdan, gözümüzden ve kuvvetimizden bizi faydalandır. Bunları son ânımıza kadar bizden alma. Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Bize düşmanlık edenlere karşı bize yardım et. Bize dînî musibet verme. Dünyayı, bizim en büyük kaygımız ve ilmimizin son hedefi yapma. Bize acımayanları başımıza musallat etme.[1011][74]

Allah korkusu kötülüklere karşı bir kalkandır. Bu korkudan uzak kafan insanın yapamayacağı kötülük yoktur. Korku kalbe girince, kul Allah'ın büyüklüğünü, cezasının şiddetini düşünerek günahlara girmeye kolay kolay cesaret edemez, dolayısıyla bu Allah'a isyan olabilecek her türlü davranışa bir perde olmuş olur. Allah'tan bu konuda yardım istemelidir.
Cennetin anahtarı îman, sonra da taattir. Taatler îmanı muhafaza ve takviye eder. İnsan Allah'a itaati ölçüsünde büyük mükâfatlara erişir ve Cennete lâyık hale gelir. Or.un içindir ki itaatin Cennete girmede büyük rolü vardır.
Hadiste geçen kuvvetli îmana gelince, bu îmanın insana kazandırdığı büyük faydalar vardır. Bunlardan biri de musibetlerin acı ve üzüntülerini hafifletmesi-dir. Kuvvetli, diğer bir ifadeyle tahkîkî bir îmana sahip olan bir kimse, inançsızları intihara kadar götürebilecek şiddetli musibetleri göğüslemesini bilir. Böyle bir felâket ânında kadere teslim olur, mükâfatını düşünür, rahatlar, Çünkü, o artık bilir ki herşey Allah'ın izin ve takdiriyle yürümektedir. Onun merhameti sonsuzdur. Hiçbir kuluna zulmetmez. Her yaptığı işte sayısız hikmet ve faydalar vardır, Musibet de verse, bunun birçok hikmetleri vardır. Bu yolla Allah, kulunun günahlarını siler, manen yükselmesini sağlar. Çünkü musibetler ya geçmişteki hataların sonucudur; dolayısıyla günahlara keffarettir. Ya da ilerde verilecek bir mükâfatın başlangıcıdır. Bu mükâfat dünyada peşin olarak verilebileceği gibi, âhirete de ertelenebilir.
Kulak, göz, kuvvet gibi nimetler Rabbimizin büyük ihsanları arasında yer alır. Bunlar sayesinde dünyaya açılan pencerelerimiz, bizi ap aydınlık bir âlemle karşılaştırır. Hayatın tadını alırız. Bu nimetlerden mahrumiyetin nelere mal olduğunu sağır, kör ve âciz insanları görünce daha iyi anlıyoruz. Bir an için bunlardan mahrum kaldığımızı düşündüğümüzde de nimetlerin değerini anlamak güç olmaz. Bize düşen de son âna kadar bu nimetlerle beraber olabilmek için nimetlerin Sahibine doğrudan yönelip Onun yardımını istemektir.

Hadiste yapılan dualardan biri de zalimlerden intikamın alınması için Allah'tan yardım dilemektir. Zulme karşı çıkmak herşeyden önce îmanın gereğidir. Ama bazan zâlim o kadar güçlü olur ki karşı koymak bile mümkün olmaz. Yapılabilecek şey ancak Allah'tan yardım dilemektir. Düşmanlara karşı da Onun yardımına muhtacız. Onların şerlerinden kurtulabilmek için güçlenmek, sonra da hilelerine karşı Allah'ın yardımını beklemek gerekir.
Resûlulİahın bu hadislerinde dinî musibetten de Allah'a sığındığını görmekteyiz. Çünkü dinî musibet, maddî felaketlere göre çok daha korkunçtur. Dini yıkmaya, dini tahribe yönelik musibetler manevî hayatı alt üst eder; kişilerin ahlaken çökmelerini, manen yıkılmalarını netice verir. Bu suretle îmanlar zayıflar, tehlikeye düşer. Hem dünya, hem de âhiret hayatını mahveden böyle bir belâdan elbet her zaman Allah'a sığınmak gerekir. Asıl musibet ve muzır musibetin dine gelen musibet olduğunu ve bundan Allah'a sığınmak gerektiğini belirten Bedîüzzaman Said Nursî Hazretleri, Hz. Eyyub örneğini verdiği Lem'alar'öa bu konuda şöyle diyor: "Hz. Eyyub Aleyhisselâmın zahirî yara hastalığının mukabili, bizim bâtını ve ruhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hz. Eyyub'tan daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü işlediğimiz herbir günah, kafamıza giren herbir şüphe, kalb ve ruhumuza yaralar açar.
"Hz. Eyyub Aleyhisselâmın yaralan, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. Bizim manevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münacât-ı Eyyûbiyeye, o Hazretten bin defa daha ziyade muhtacız.
"Bahusus, nasıl ki o Hazretin yaralarından neş'et eden kurtlar kalb ve lisanına ilişmişler. Öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler— neûzübillah—mahall-i îman olan bâtın-ı kalbe ilişip îmanı zedeler ve îmanın tercümanı olan lisanın zevk-i ruhanîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar."[1012][75]
Daha sonra günahların kalbi kararttığından, herbir günah içerisinde küfre giden bir yol bulunduğundan söz eden Bedîüzzaman bunlara ayrı ayrı örnekler verir. O halde küfre götürebilecek günahlardan kaçınmak ve Allah'a sığınmaktan başka yapabileceğimiz birşey yoktur.
Hadiste dikkat çekilen hususlardan biri de dünyayı en büyük kaygı ve ilmin son hedefi edinmemek ve bunlardan Allah'a sığınmaktır. Bütün haşmeti, güzelliği, cazibesine rağmen dünya, ebedî âlemin yanında bir hiç hükmündedir, bir parça serabın hakîkî deryaya nisbeti gibidir. Onu en büyük kaygı edinmek, dünyaya sırf dünya hesabına değer vermek, o nazarla bakıp çalışmak, bir yönüyle boşa kürek sallamak demektir. Ancak dünya âhiretîn tarlası olması yönüyle değerlendirilirse dünya olmaktan çıkar, bütünü de âhiret hesabına geçer. İlmin maksadı da dünya olmamalıdır. İlim ancak Allah rızası için öğrenilir ve insanlığın faydasına kullanılırsa gerçek değerini bulur.
"Acımayanları başımıza musallat etme" duası da önemlidir. Acımayan insan insanı hayattan bezdirir, hayatı çekilmez hale getirir. Böyle bir musibete maruz kalmamak için bir taraftan fiilî tedbir alırken, diğer taraftan da Allah'a dua etmeliyiz.

884. [2:133, Hadîs No: 1506]
Ebû Hüreyre (r«a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, bana öğrettiğinden beni faydalandır. Ve fayda verecek şeyi bana Öğret. Ve ilmimi arttır. Her hâl ü kârda Allah'a hamd olsun. Cehennem ehlinin halinden Allah'a sığınıyorum.[1013][76]

885. [2:134, Hadîs No: 1507]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, beni şükrünü çok yapan, zikrini çok eden, nasihatine uyan, tavsiyelerini gözeten eyle.[1014][77]

886.[2:135, Hadîs No: 1509]
Şekele rivayet ediyor:
Allah'ım, kulağınım şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve şehvetimin şerrinden Sana sığınıyorum.[1015][78]

887. [2:135, Hadîs No: 1510]
Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, bedenime afiyet ver. Kulağıma afiyet ver. Gözüme afiyet ver. Allah'ım, küfrân-ı nimet ve fakirlikten Sana sığınırım. Allah'ım, kabir azabından Sana sığınırım. Senden başka hiçbir ilâh yoktur.[1016][79]

888. [2:137, Hadîs No: 1514]
Ebû Hüıeyre (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, işlerimin muhafızı olan dinimi benim için yoluna koy. Geçim sebebim olan dünyamı benim için yoluna koy. Varacağım yer olan âhiretimi benim için yoluna koy. Hayatımı her hayrı arttırmaya vesîle kıl. Ölümümü her kötülükten kurtulup rahat olmaya vesile kıl.[1017][80]

889. [2:137, Hadîs No: 1515]
îbni Mes'ûd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden hidâyeti, takvayı, tok gözlülüğü ve zenginliği istiyorum.[1018][81]

890. [2:138, Hadîs No: 1517]
Heysem bin Mâlik Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, sevgini bana en sevimli şey kıl. Korkunu benim için en çok korkulan şey kıl. Sana kavuşmaya olan iştiyakla dünyadan ihtiyaç bağlarımı kopar. Ehl-i dünyanın gözünü dünyalariyla aydınlatı-3'orsan benim gözümü de ibâdetinle aydınlat.[1019][82]

891. [2:139, Hadîs No: 1519]
îbni Amr (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) söyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden sıhhati, iffeti, emâneti, güzel ahlâkı ve kadere rızâyı istiyorum.[1020][83]

892. [2:139, Hadîs No: 1521]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, gazabından rızâna, cezandan affına, azabından rahmetine sığınıyorum. Senin medih ve senanı saymakla bitiremiyorum. Sen zâtını övdüğün gibisin.[1021][84]

893. [2:140, Hadîs No: 1523]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden sevdiğin amellerde başarıyı, Sana samimî tevekkül etmeyi ve hüsn-i zan beslemeyi diliyorum.[1022][85]

894. [2:141, Hadîs No: 1524]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kulaklarımı zikrine aç. Taatmı, Resulüne itaati ve kitabınla amel etmeyi bana nasib et.[1023][86]

895. [2:141, Hadîs No: 1525]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden îman içerisinde bir sıhhat, güzel ahlâk içerisinde bir îman, neticesinin kurtuluş olacağı bir başarı, Senden gelecek bir rahmet, afiyet, bağışlanma ve hoşnutluk diliyorum.[1024][87]

896. [2:141, Hadîs No: 1526]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, beni, Seni görüyormuşumcasına Şenden korkan kıl. Takvanla beni mes'ud eyle. Sana itaatsızlıkla beni talihsiz eyleme. İki hükmünden en hayırlısını benim için tercih et. Benim için takdir ettiğini mübarek kıl. Öyle ki, geciktirdiğin şeyin acele gelmesini, acele getirdiğinin de gecikmesini istemeyeyim. Zenginliğimi gönlüme koy. Kulağım ve gözümden beni faydalandır. Onları son ânıma kadar benden alma. Bana zulmedene karşı bana yardım et. Ondan hakkımı aldığını bana göster ve beni bununla sevindir.[1025][88]

897. [2:142, Hadîs No: 1527]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, her zorluğu kolaylaştırmakla bana lütufta bulun. Şüphesiz her güçlüğü kolaylaştırmak Sana kolaydır. Senden kolaylık ve dünya ve âhirette afiyet diliyorum. [1026][89]

898. [2:143, Hadîs No: 1529]
Ümmü Ma'bed (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, kalbimi iki yüzlülükten, amelimi gösterişten, dilimi yalandan, gözümü hıyanetten temizle. Şüphesiz Sen gözlerin hainliğini ve kalblerin sakladığını bilirsin.[1027][90]

899. [2:143, Hadîs No: 1530]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, bana çok ağlayan iki göz ver. Bunlar, yaş yerine kan akıtmadan ve kemikler köz olmadan önce Senin korkundan yaşlar akıtmakla rahatlasın. [1028][91]

900-999

900. [2:144, Hadîs No: 1531]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kudretinle bana afiyet ver. Beni rahmetine daldır. Ömrümü ibâdetlerin içerisinde geçir, onu en hayırlı amelimle noktala ve bunun mükâfatını Cennet eyle.[1029][92]

901. [2:144, Hadîs No: 1532]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Aliah'ım, beni ilimle zengin kıl, hilimle süsle, takva ile beni şereflendir ve afiyetle beni güzelleştir.[1030][93]
.
902. [2:144, Hadîs No: 1533]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden fazl ve rahmetini istiyorum. Şüphesiz bunlar sadece Senin elindedir.[1031][94]

903. [2:145, Hadîs No: 1535]
Saîd el-Makberî Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, gözleri üzerimde, kalbi beni gözetleyen, bir iyiliğimi gördüğünde Ört bas edip, bir kötülüğümü gördüğünde ise bunu etrafa yayan hilekâr dosttan Sana sığınırım.[1032][95]

904. [2:145, Hadîs No: 1536]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ım, günah ve hatalarımın tamamını bağışla. Allah'ım beni yücelt. Yaralarımı sar. Bana güzel amel ve huyların yolunu göster. Şüphesiz Senden başka bunların yolunu gösteren, Senden başka bunların kötü olanlarını insandan çeviren kimse yoktur.[1033][96]

905. [2:146, Hadîs No: 1537]
Ammar bin Yâsir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, gayba dâir ilmin ve bütün yaratıklar üzerindeki kudretinle hayatı benim için hayırlı bildiğin sürece beni yaşat. Ölümü benim için hayırlı bildiğinde de canımı al. Allah'ım, gizlide de, açıkta da Senden korkmayı diliyorum. Hoşnutken de, öfkeli iken de ihlâsh söz söylemeyi Senden diliyorum. Fakirlikte de, zenginlikte de iktisatlı olmayı Senden diliyorum. Senden tükenmeyen bir nimet diliyorum. Senden bitmeyen bir sevinç diliyorum. Kazana rızayı Senden istiyorum. Senden ölümden sonra rahat bir hayat diliyorum. Cemâline bakma lezzetini; ziyan verici bir zarara ve şaşırtıcı bir fitneye uğramadan Sana kavuşma aşkını Senden diliyorum. Allah'ım, bizi îman süsüyle süsle. Bizi kendileri hidâyette olup başkalarına da hidâyet yollarını gösterenler eyle.[1034][97]

906. [2:147, Hadîs No: 1538]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ey Cebrail, Mikâil ve israfil'in Rabbi olan Allah'ım, Cehennemin hararetinden ve kabir azabından Sana sığınıyorum.[1035][98]

907. [2:147, Hadîs No: 1539]
İbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, borç altında ezilmekten, düşmanın galip gelmesinden ve düşmanlarımın bana gülmesinden Sana sığınırım.[1036][99]

908. [2:148, Hadîs No: 1541]
Ebu'l-Yüsr'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ım, yüksek bir yerden düşmekten, yıkık altında kalmaktan, boğulmaktan ve yanmaktan Sana sığınırım. Ölüm ânında şeytanın sırtımı yere getirmesinden Sana sığınıyorum. Senin yolunda mücâdele ederken sırtımı dönüp kaçarak ölmekten Sana sığınıyorum. Yılan ve akreb gibi bir hayvanın ısırmasıyla ölmekten sana sığınıyorum.[1037][100]

909. [2:148, Hadîs No: 1543]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, âlimlere uyulmadığı, ağır başlı kimselerden haya edilmediği, insanların dilleri güzel sözler ettiği halde kalbleri hayvan kalbi gibi olan bir zamana erişmeyeyim.[1038][101]

910. [2:149, Hadîs No: 1544]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, benden sonra gelip hadislerimi ve Sünnetimi başkalarına nakleden ve onları insanlara öğreten halifelerime merhamet eyle.[1039][102]

911. [2:149, Hadîs No: 1545]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kadınların fitnesinden ve kabir azabından Sana sığınırım.[1040][103]

912. [2:149, Hadîs No: 1546]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ım, fakirlikten, yokluktan, zilletten Sana sığınırım. Zulmet mekten ve zulme uğramaktan Sana sığınırım.[1041][104]

913. [2:150, Hadîs No: 1547]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, açlıktan Sana sığınırım. Şüphesiz o kötü arkadaştır. Hıyanetten Sana sığınırım. Şüphesiz o kötü bir sırdaştır.[1042][105]

914. [2:150, Hadîs No: 1548]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, tefrikadan, iki yüzlülükten ve kötü ahlâktan sana sığınırım.[1043][106]

915.[2:151,Hadis No:1552]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, Ey Rabbimiz, bize dünyada iyilik, âhirette de iyilik ver ve bizi Cehennem azabından koru.[1044][107]

916.[2:154, Hadîs No: 1559]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, günahlarımı, bilgisizliğimi, işlerimde israfımı ve Senin benden daha iyi bildiğin hatalarımı bağışla. Allah'ım, hata ile yaptığım kusurları, kasten yaptığım kusurları, şaka ile ve ciddî olarak işlediğim kusurları affet. Bütün bunlar bende vardır. Allah'ım, işleyip önde gönderdiğim, henüz işlemeyip geride bıraktığım, gizli veya açıktan yaptığım kusurlarımı bağışla. Öne geçiren de, geri bırakan da Sensin. Senin herşeye gücün yeter.[1045][108]

917. [2:155, Hadîs No: 1560]
tbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, nefsimi Sen yarattın, onu ölüme mazhar edecek de Sensin. Onun ölümü de, hayatı da Senin elindedir, Şayet hayatta bırakırsan onu muhafaza et. Eğer öldürürsen onu bağışla. Allah'ım, Senden afiyet diliyorum.[1046][109]

918. [2:156, Hadîs No: 1565]
Rafı' bin Hadîc (r.a.) rivayet ediyor:[1047][110]

919. [2:157, Hadîs No: 1567]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle: Evlenerek rızkı arayınız.[1048][111]

920. [2:160, Hadîs No: 1578]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Cihada sarılınız ki, sıhhat bulaşınız ve zenginlemesiniz.[1049][112]

Hadiste cihadın insana sağlık ve zenginlik kazandıracağı belirtilerek cihada teşvik yapılmaktadır. Bilindiği gibi cihadda esas olan beden ve kafanın harekette olmasıdır. Maddî cihadda başarılı olabilmek için bolca antreman yapmak, sür'atle hareket etmek, ustaca silah kullanmak gerekir, Bu ise bedenen hazırlıklı olmakla mümkündür. Fakat cihadda sadece bedenen antremanlı olmak da yetmez. Ayrıca zihin idmanları yapmak icab eder. Birincisi bedenen, ikincisi de zihnen sağlıklı olmayı netice verir.
Manevî cihad için de aynı durum söz konusudur. İnsanların manevî hayatına yönelik hizmetler manevî cihadın temelini teşkil eder. îmanları kurtarmak, kuvvetlendirmek, inkâr ve isyan bataklığına gömülmüş insanların elinden tutmak da bir kısım gayretleri gerektirir. Yürümek, bir yerden diğer bir yere gitmek; yılmadan, bıkmadan, yorulmadan, köşe bucak koşuşturmak, îman hakikatlerini ulaştırmak bedenen olduğu kadar zihnen de faaliyet içerisinde olmayı gerektirir. Bu da insanı sağlığa ulaştırır. Hizmet eden bir kimse, ayrıca onun peşin manevî zevkini tadar, ruhen huzur bulur, sağlıklı olur. Vazifeyi ifa etmenin verdiği manevî lezzeti bir yana, onun semerelerini gördükçe de gayrete gelir. Bu manevî haz ruh sağlığının, dolayısıyla da beden sağlığının temelini teşkil eder.
Cihadın hedefi olmamakla birlikte, onun tabiî bir sonucu olan ganimet de bir zenginlik vesilesi ve bir gelir kaynağıdır. Mağlup taraftan ele geçirilen ganimet, zenginliğe sebep olduğu gibi yine mağlup tarafın sahip olduğu bazj ilmî ve teknolojik gelişme ve yenilikler de birer mânevi ganimet sayılır, bu da bir zenginlik demektir.

921. [2:161, Hadîs No: 1582]
Abdulmüttalib bin Abdullah'tan rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Meşru dâirede eğleniniz ve oynayınız. Ben dinimizde bir katılığın görünmesinden hoşlanmıyorum.[1050][113]

922. [2:164, Hadîs No: 1590]
Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Benim hayvanın yüzünü dağlayan ve yüzüne vuran kimseye lanet ettiğim size ulaşmadı mı?[1051][114]

923. [2:164, Hadîs No: 1592]
Hasen bin Süfyan'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Razı değil misiniz ki? Biriniz kocası kendisinden razı olduğu halde hamile kaldığında Allah yolunda gündüz oruç tutup gece ibâdet eden bir. kişinin sevabı kadar sevap alsın. Doğum sancısına tutulduğunda gök ve yer ahalisi dahi onun için ne sevindirici şeylerin hazırlandığını bilemezsin. Doğum yaptığında çocuğun, memesinden emdiği her yudum süte karşılık kendisine bir sevap yazılsın. Gece çocuk onu uykusuz bıraktığında Allah rızası için yetmiş köle azad etmiş gibi sevap kazansın. Ey Selâme! Bununla kimi kastettiğimi biliyor musun? Namusunu muhafaza eden, sâliha, kocasına itaat eden ve kocasından gördüğü iyilikleri inkâr etmeyen hanımları kastediyorum.[1052][115]

924. [2:166, Hadîs No: 1594]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz cemaatle namaz kılarken imamdan önce başını yerden kaldırdığında; Allah'ın, başını eşeğin başına veya şeklini eşek suretine döndürmesinden korkmuyor mu?[1053][116]

925. [2:166, Hadîs No: 1595]
Cûbir bin Semûre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Biriniz namazda iken başını havaya kaldırdığında gözünün kendisine geri dönmemesinden korkmuyor mu?[1054][117]

926. [2:167, Hadîs No: 1598]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Dikkat edin. Eğer siz lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok ha tır 1 asaydınız, bu sizi şu gördüğüm durumdan alıkordu. Lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok hatırlayınız. Kabrin üzerinden hiç bir gün geçmez ki, konuşup şöyle demesin: "Ben gurbet eviyim. Ben yalnızlık eviyim. Ben toprak eviyim. Ben kurtçuklar eviyim." Mü'min bir kul, toprağa gömüldüğünde mezar kendisine şöyle der: "Merhaba, hoş geldin. Sen bana sırtımda dolaşanların en sevi mi isiydin. Bu gün sana kavuştum. Sen de bana varmış bulunuyorsun." Sana neler yapacağımı biraz sonra göreceksin." Sonra kabir, gözünün görebileceği kadar genişler. Kendisi için Cennete bir kapı açılır.

Günahkâr veya kâfir bir kul gömüldüğünde ise mezar ona şöyle der: "Hoş gelmedin, sefa gelmedin. Sen bana sırtımda dolaşanların en sevimsiziydin. Bu gün seni ele geçirmiş bulunuyorum. Sen de bana gelmiş oldun. Sana ne yapacağımı biraz sonra göreceksin." Sonra mezar dört tarafı o kişi üzerinde birleşinceye kadar daralır. Kaburga kemikleri birbirine geçer. Ona yetmiş büyük yılan musallat edilir. Öyle ki, onlardan bir tanesi yer yüzüne nefesini salsa dünya durdukça yer yüzünde bir daha bitki bitmez. Hesap vermek üzere götürülünceye kadar bunlar onu tırmalayıp dişlerler. Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe, veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur.[1055][118]

927. [2:169, Hadîs No: 1599]
Ebû Cühayfe'den rivayetle: Ben yaslanarak yemem.
Yaslanarak yeme konusunda ilk akla gelen sakınca kibir ve kendini beğenmişlik alâmeti taşımasıdır. Böyle bir görüntü vermekten dahi kaçman Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), önemli bir görgü kuralını nazara vermekle kalmamış, ümmetine güzel bir ders de vermiştir.
Yaslanarak yemek yemenin diğer bir mahzuru da sağlık açısındandır. Çünkü gerek ayakta ve gerekse yaslanarak yeme esnasında mide bir torba gibi doldurulmaya müsait durumda bulunmaktadır. Dolayısıyla yemek yiyen insan ölçüyü kaçırıp fazlaca yiyebilmekte, sağlığını tehlikeye atmaktadır. Ama oturulduğunda mide karnın ve diğer bir kısım organların baskısıyla daralmakta, böylece fazla yeme de önlenmektedir.

928. [2:169, Hadîs No: 1600]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Gerçek Cehennemlik olanlar orada ne ölürler, ne de yaşarlar. Cehennemde bâzı insanlar da vardır ki, günahları sebebiyle ateş kendilerine dokunup kömür gibi oluncaya kadar yakar, öldürür. O anda kendileri için şefaat edilmesine izin verilir. Grup grup getirilir, Cennet nehirlerine atılırlar. Sonra "Ey Cennet ehli, üzerlerine su atın" denilir. Onlar, selin biriktirdiği toprakta tanenin yeşermesi gibi yeşe-rirler.[1056][119]

Bilindiği gibi Cennet hayatı da, Cehennem hayatı da ebedîdir. Buralarda ölüm yoktur. Cennette ölümün olmaması, Cennet ehline büyük bir fezzet verir. Fakat Cehennem ehli için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Onlar, çektikleri azab karşısında binler defa ölümü arzu ederler, fakat ellerine geçmez. Bir âyet-i kerimede bununla ilgili plarak şöyle buyurulur: "Rabbinin huzuruna mücrim olarak gelenin cezası Cehennemdir. Orada ne ölür, ne de yaşar."[1057][120]
Gerek âyette, gerekse hadiste geçen "ne de yaşarlar" ifâdesi, "ne ölürler" ifâdesine zıt değildir. Böyleleri devamlı azap içerisinde olduklarından, buna hayat denilemeyeceğine dikkat çekilmektedir. Âyette ve hadiste kastedilen kimseler, inkâr ve isyan bataklığına yuvarlananlardır. Günahkâr mü'minlerin azabını ise hadişin ikinci kısmından öğreniyoruz. Bunlar, günahları miktarınca Cehennemde yandıktan ve bir nevi kömürteştikten sonra Allah, rahmetiyle şefaat edilmelerine izin verir. Cennet nehirlerinde yıKanarak verimli topraklarda tohumun yeşermesi gibi yeniden hayata kavuşurlar. Daha sonra da ebedî olarak Cennette kalırlar.

929. [2:170, Hadîs No: 1603]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Üç yerde hiç kimse kimseyi hatırlamaz: (1) Amellerin tartıldığı mizan yanında, iyilik kefesi hafif mi, ağır mı geldiğini öğreninceye kadar. (2) Amel defterleri dağıtılıp, 'İşte kitabımı okuyun" denildiği zaman. Amel defterinin sağına mı, soluna mı düşeceğini veya arkasından mı verileceğini bilinceye kadar. (3) Cehennemin üzerine kurulduğunda Sırat yanında. Sıratın etrafında birçok çengeller ve dikenler bulunmaktadır. Allah kullarından dilediklerini bunlarla durdurur. Buradan kurtulup kurtulamayacağını öğreninceye kadar.[1058][121]

930. [2:171, Hadîs No: 1604]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz en doğru söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol, Muham-med'in yoludur. En çirkin iş, dinde sonradan uydurulan şeylerdir. Dinde her sonradan uydurulan şey bid'adır. Her bid'a da sapıklıktır. Her sapıklık Cehennemliktir. Kıyamet aniden başınıza gelecektir. (Peygamberimiz iki parmağını birleştirerek) Ben Kıyametle şöyle ya-km olarak gönderildim. Kıyamet, sabah veya akşam size baskın yapacakmış gibi hazırlıklı olunuz. Ben, bir mü'min için nefsinden daha yakınım. Kim ölümünden sonra bir mal bırakırsa mirasçıları nadir. Kim de bir borç veya yetim bırakırsa o bana aittir, onu ben üzerime alıyorum. Ben mü'minlerin velîsiyim.[1059][122]

931. [2:171, Hadîs No: 1606]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Bâzı insanlara ne oluyor ki, Allah'ın kitabında olmayan bâzı şartları iieri sürüyorlar. Allah'ın kitabında olmayan her şart geçersizdir. Yüz defa da şart koşulsa böyledir. Allah'ın hükmü en haklı, Allah'ın şartı en sağlamdır.[1060][123]

932. [2:173, Hadîs No: 1607]
Ebû Hümeyd es-Saîdî'den rivayetle:
Görevlendirdiğimiz bâzı kimselere ne oluyor ki, bize gelip şöyle diyorlar: "Şunlar sizin, şunlar ise bana hediye edilenlerdir. Babasının ve annesinin evinde oturup bu şeyleri kendisine hediye edilip edilmeyeceğine baksa ya? Muhammed'in nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizden biriniz umuma âit bir malı zimmetine geçirirse Kıyamet Günü mutlaka onu boynunda taşıdığı halde geiir. Eğer bu bir deve ise inleye inleye getirir. Eğer sığır ise böğüre böğüre getirir. Eğer koyun ise meleye meleye getirir. Şüphesiz, ben tebliğimi yaptım.[1061][124]

933. [2:174, Hadîs No: 1608]
Zeyd bin Erkam (r.a.) rivayet ediyor:
Ey insanlar! Şüphesiz ben de ancak bir insanım. Pek yakında Allah'ın elçisi olan Azrail gelebilir ve ben de onun dâvetine icabet edebilirim. Ben, aranızda iki ağır emânet bırakıyorum. Birincisi Allah'ın kitabıdır ki, onda hidâyet ye nur vardır. Ona yapışan ve ona sarılan kimse hidâyet üzere olur. Ondan sapan ise sapıtır. Öyle ise Allah'ın kitabına sanlınız. Ona yapışınız. Diğer emânet ise, Ehl-i Beytimdir. Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı hatırlatıyorum. Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı hatırlatıyorum.[1062][125]

934. [2:175, Hadîs No: 1609]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle:
Ey insanlar! Sözlerin en doğrusu, Allah'ın kitabıdır. En sağlam kulp kelime-i şehadettir. En hayırlı millet Hz. İbrahim'in milletidir. Yolların en hayırlısı, Muhammed'in yoludur. Sözlerin en değerlisi, Allah'ı zikretmektir. Kıssaların en güzeli, şu Kur'ân'dır. işlerin en hayırlısı, farz olan amellerdir. Herşeyin en kötüsü sonradan ortaya çıkan, bid'alardır. Davetlerin en güzeli peygamberlerin irşadıdır. En şerefli ölüm şehid olarak ölmektir. Körlüğün en kötüsü, hidâyete erdikten sonra tekrar sapıklığa düşmektir. İlmin en iyisi faydalanılan ilimdir. Doğru yolun en iyisi izlenilen yoldur. En kötü körlük kalb körlüğüdür. Veren el, alan elden üstündür. Az ve yeterli olan mal, çok olup âhiretten alıkoyan servetten iyidir. En kötü mazeret ölüm anındaki mazerettir. Pişmanlığın en kötüsü, Kıyamet günü duyulan pişmanlıktır.
İnsanların bazısı namazı ancak vaktin sonunda kılar. Kimisi de Allah'ı nadiren hatırlar. En büyük hatâ dilin çok yalan söylemesidir. En hayırlı zenginlik, gönül zenginliğidir. En iyi azık takvadır. Hikmetin başı Aliah korkusudur. Kalbde hürmetle saklanan en hayırlı şey, kuvvetli îmandır. îmânî meselelerde şüphe ve tereddüt küfürdendir. Ölüler için yüksek sesle ağlamak, dövünmek Câhiliyye âdetlerinden-dir. Müslümanların umumî malını zimmetine geçirmek, Cehennem közlerini toplamak demektir. Altını ve gümüşü biriktirip zekâtını vermemek, insanın vücudunu Cehennem ateşiyle dağlamaktır. Gaj'r-i meşru meseleleri, küfrü konu alan şiir, şeytanın nağmeler indendir. İçki, bütün kötülüklerin kendisinde toplandığı düğümdür. Kadınlar şeytanın tuzağıdır. Gençlik bir çeşit deliliktir. Kazançların en kötüsü, faizden kazanılandır. Yiyeceklerin en kötüsü, yetim malıdır. Bahtiyar, başkalarından ibret alandır. Kötü kimse daha annesinin karnındayken belirlenmiştir [Onun iradesiyle kötü bir insan olacağını, Allah daha ana karnındayken bilir]. Her birinizin nihayet gidebileceği yer birkaç metrelik topraktır. Her iş neticesiyle değerlendirilir. Amelde esas olan akıbetidir. Haber yayanların en kötüsü, yalan haber yayandır. Gelmesi kesin olan şey yakındır. Mü'mine sövmek fâsıkların, mü'mini öldürmek ise kâfirlerin vasfıdır. Gıybetini yaparak mü'mi-nin etini yemek, Allah'a karşı gelmektir. Mü'minin malının dokunulmazlığı, kanının dokunulmazlığı gibidir. Kim yemin ederek, "Şu şöyle olacak" diye Allah adına hüküm verirse, Allah onu yalancı çıkarır. Kim bağışlarsa, Allah da onu bağışlar; kim affederse, Allah da onu affeder. Kim öfkesini yutarsa, Allah onu mükâfatlandırır. Kim musibete sabrederse, Allah kaybettiklerinin yerini doldurur. Kim başkasını alaya alırsa, Allah onu rezil eder. Kim sabrederse, Allah sevabını kat kat verir. Kim Allah'a karşı gelirse, Allah ona azap verir.
Allah'ım, beni ve ümmetimi bağışla! (üç defa) Allah'tan beni ve sizi affetmesini dilerim.[1063][126]

935. [2:179, Hadîs No: 1610]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Dünya caziptir, tatlıdır. Allah onun tasarrufunu elinize verecek ve nasıl davranacağınıza bakacaktır. Dünyadan sakının, kadınlardan sakının. Çünkü İsrail oğul lan arasında çıkan ilk fitne, kadınlar yüzünden çıkmıştır.
Dikkat edin! Âdemoğulları değişik sınıflar halinde yaratılmışlardır. Onlardan bir kısmı mü'mîn olarak doğar, mü'min olarak yaşar ve mü'min olarak ölür. Bir kısmı kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar ve kâfir olarak ölür. Bir kısmı mü'min olarak doğar, mü'min olarak yaşar, kâfir olarak ölür. Bir kısmı kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar, mü'min olarak ölür.
Dikkat ediniz! Öfke, insan oğlunun içinde tutuşturulan bir kordur. Öfkelenen kimsenin gözlerinin kızardığını, boyun damarlarının şiştiğini görmüyor musunuz? Biriniz öfkelendiğini hissederse mutlaka otursun. Dikkat edin! İnsanların en hayırlısı, geç öfkelenen, çabuk sakinleşendir. İnsanların en şerlisi ise çabuk öfkelenen, geç sakinleşendir. Kişi geç öfkelenip geç sakinleşirse veya erken öfkelenir erken sakinleşirse, bu iki hal birbirini telâfi eder.
Dikkat edin! En hayırlı tüccar borcunu ödeyen, güzellikle isteyendir. En kötü tüccar ise borcunu kötülükle ödeyen ve kötülükle isteyendir. Kişi güzellikle öder, kötülükle isterse veya kötülükle öder, güzellikle isterse, bu iki hal birbirini telafi eder.
Dikkat edin! Kıyamet Günü, sözünden dönen bir kimse için döndüğü sözün değerine göre bir sancak dikilir.
Dikkat edin! Sözünden dönenin en büyüğü idarecinin verdiği sözden dönmesidir. Dikkat edin, insanların korkusu kişiyi bildiği gerçeği söylemekten sakın alıkoymasın.
Dikkat edin! Cihadın en faziletlisi zâlim hükümdarın yüzüne karşı söylenen doğru sözdür.
Dikkat edin! Dünyanın geçen ömrüne göre kalan müddet şu gününüzün geçen kısmına göre kalan süresi kadardır.[1064][127]

Hadîste geçen "Kâfir olarak doğar" ifâdesi, "kâfir bir aile ve küfür ortamında doğar" mânâsında anlaşılmalıdır. Çünkü Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadislerinde "Her çocuk, İslâm fıtratı üzerinde doğar" buyurmuşlardır. Zâten bu çocuk kâfir olmaz. Zira îman ve küfür bir tercih işidir. Çocuk bu tercihi yapabilecek durumda değildir.

936. [2:182, Hadîs No: 1613]
Hz. Hüseyin'den (r.a.) rivayetle:
Gemiye bindikleri zaman ümmetimin batmaya karşı garantisi şöyle demeleridir:
"Yüzmesi de, durması da Allah'ın adıyla olsun. Şüphesiz ki, Rab-bim çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir." (Hûd Sûresi, 41) "Onlar Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla bilemediler. Halbuki Kıyamet Gününde yeryüzü bütünüyle Onun tasarrufundadır; gökler de Onun kudretiyle durulmuştur. O bütün noksanlardan münezzeh ve onların ortak koştukları şeylerden yücedir.[1065][128]

937. [2:184, Hadîs No: 1618]
Süleyman bin Ebi Şeyh rivayet ediyor: Ümmü Eymen annemden sonra annemdir.[1066][129]

Peygamberimiz, doğmadan önce babasını, altı yaşında da annesini kaybetmişti. Hem yetim, hem de öksüz olarak büyüdü. Fakat özellikle birkaç kadın, bir anne şefkatiyle o yüce Peygamberi bağrına bastı. Ona annesizlik acısını hissettirmemek için ellerinden gelen gayreti gösterdiler. İşte bu kadınlardan birisi de Ümmü Eymen'di (r.a.). Peygamberimizin Ehl-i Beytten saydığı ve "annemden sonra annem" diyerek iltifat ettiği bu büyük İslâm kadını, uzun yıllar peygamber ocağının hizmetini görmüştü. Peygamberimizin babası Abdullah'ın vefatından sonra da aynı evde kalmış, hem Hz. Âmine'nin, hem de Peygamberimizin yardımcısı olmuştu. Hz. Âmine Ebvâ'da vefat ettiğinde, o sıralarda sekiz yaşında olan Peygamberimizi Mekke'ye o getirmiş, dedesi Abdülmuttalip'e teslim etmişti. Peygamberimizi her türlü tehlikelere karşı koruyan ve çocukluğundan beri şefkat ve sadakat elini uzatan Ümmü Eymen (r.a.), ona peygamberlik vazifesi verildikten sonra hemen îman ederek ilk Sahabî kadınlardan olma şerefini de kazanmıştı. Ümmü Eymen (r.a.), müşriklerin işkenceleri karşısında Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etti.
Peygamber Efendimiz, kendisine annelik yapan, îmanı uğrunda her türlü yokluk, çile ve ıztıraplara göğüs geren, hattâ bunun için işkencelere maruz kalan fedakâr dadısını tek başına bırakmadı. Onu evlendirerek bir yuva sahibi yaptı. Böylece vefakârlığını da gösterdi.
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) "Cennetlik kadın" diye müjdelediği Ümmü Eymen (r.a.), Hz. Osman'ın halifeliğinin ilk yıllarında vefat etti. Allah onlardan razı olsun.

938. [2:184, Hadîs No: 1619]
Abdullah bin Busr'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü ümmetimin alnı secdeden dolayı beyaz, el ve ayakları ise abdestten dolayı parlaktır.1067[130]

939. [2:185, Hadîs No: 1621]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim merhamete nail olan günahları bağışlanan ve tevbesi kabul edilen bir ümmettir.1068[131]

940. [2:185, Hadîs No: 1622]
Ebû Mâsâ el-Eş'arî'den (r.a.) rivayetle:
Şu ümmetim merhamete nail olmuştur, Ahirette azap görmeyecektir. Onun azabı ancak dünyada ağır imtihanlar, zelzeleler, öldürülmeler ve musibetler şeklinde verilir.1069[132]

Bu hadis, mü'minlerin günahlarının cezasını büyük ölçüde âhirete gitmeden çektiklerini, çekeceklerini göstermektedir.
Günahsız kul olmaz. Ama AHah, sonsuz merhametiyle, tevbe ettikleri takdirde kullarını affeder. Ayrıca mü'minin günahlarını affettirmeye birçok vesileler doğar. Hastalıklar, belâlar sabredildiği takdirde günahları bir bir siler, süpürürler. Öyle ki mü'min ayağına batan bir dikenin acısından dahi sevap kazanır.
Sonra mü'min ölüm acısı çeker. Bu da bir kısım günahlanna keffaret olur. Eğer biraz günahı daha kalmışsa kabirde azap çeker. Sonra mahşer gününün sıkıntılarıyla da bir kısım günahları affolur. Son durağa kadar günahlarının cezasını büyük ölçüde çeker. Şayet bütün bunlara rağmen günahı kalmışsa, ancak o zaman Cehenneme girer. Orada günah kir ve paslarından arınır ve Cennete lâyık hale gelir.
Öyleyse mü'min dünyada maruz kaldığı belâ ve felâketler karşısında yıkıl-mamalı, sabır ve tevekkülle karşılamalı, manen kazanç sağlayacağını düşünmelidir. Şu hadis de müjde vericidir:
"Allah bir kulunun iyiliğini dilediği zaman, cezasını belâ ve musibetler maruz bırakarak dünyada verir."1070[133]

941. [2:188, Hadîs No: 1628]
Amr bin Haris (r.a.) rivayet ediyor:
Her işte ifrat ve tefritin ortasını tercih et. Çünkü işlerin en hayırlısı orta olanıdır.1071[134]

942. [2:190, Hadîs No: 1632]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Ben kurban gününde bayram yapmakla emrolundum. Allah onu bu ümmete vermiştir.1072[135]

943. [2:190, Hadîs No: 1633]
Vasile bin Eskâ (r.a.) rivayet ediyor:1073[136]

944. [2:191, Hadîs No: 1636]
Abdullah bin Cafer'den rivayetle:
Bana, Hatice'yi Cennette inciden bir sarayla müjdelemem emredildi. Orada ne gürültü, patırtı vardır ve ne de yorgunluk ve meşakkat.1074[137]

945. [2:192, Hadîs No: 1639]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor;
Bana Yesrib dedikleri [Medine] bir beldeye hicret etmem emredildi. O, ateşin demirden pası giderdiği gibi, kötü insanları kendisinden uzaklaştırır.1075[138]

946. [2:193, Hadîs No: 1641]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Bize abdesti güzelce almak emredildi.

947. [2:195, Hadîs No: 1647]
Mekhül rivayet ediyor;

Hastayı ziyaret için bir mil de olsa yürü. İki kişinin arasını düzeltmek için iki mil de olsa yürü. Allah için dost edindiğin birini ziyaret etmek için üç mil de olsa yürü.[1076][139]

948. [2:195, Hadîs No: 1649]
Ebû Berze'den (r.a.) rivayetle:

Yoldan insanlara sıkıntı veren şeyleri gider. Çünkü bu senin için sadakadır.[1077][140]

949. [2:196, Hadîs No: 1651]
Esved bin Asram rivayet ediyor:

Ellerine hâkim ol.[1078][141]

950. [2:197, Hadîs No: 1653]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle:

Diline sahip ol. Evin sana dar gelmesin. Günahların için ağla.[1079][142]

Hadîste dikkat çekilen hususlardan birisi diline sahip olmadır. Dilin insanın basma neler açtığı göz önüne getirilirse bu öğüdün ne kadar yerinde olduğu daha iyi anlaşılır. Çünkü insanın başına ne belâ gelirse ya elinden, ya da dilinden gelir. Dil sadece kötülük aracı değildir. Dizgini ele geçirip hâkim olunduğunda çok faydalı hizmetlere vesile olabilir. Diiin bu iki yönünü çok iyi kavrayan Yunus Emre iyilik ve kötülük adına dilin neler yapabileceğini bir kıt'ada şöyle anlatır:
"Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Bal ile yağ ede bir söz."
Bu kadar iyilik ve kötülüğe sebep olabilen bir organa hakim olunmazsa, insanın hayatına dahi mal olabilir.
Hadîste dikkat çekilen hususlardan biri de eve bağlı olmaktır. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Evin sana dar gelmesin" buyururken huzuru, saadeti dışarlarda değil, evimizde aramamızı öğütlüyor. Eşiyle, çoluk çocuğuyla Cennete dönebilecek bir yuvayı beğenmeyip aile ocağını terkedip kahvehanelerde, sefalet yuvalarında vakit geçirmek, hem aile ocağına değer vermemek, hem de huzursuzluğu peşin peşin kabullenmek demektir. Aile fertlerine yapılan ikramların bile sadaka olduğu düşünülürse, onlarla geçen dakikalar hem sevap hanemize geçecek, hem de mutlu olacağız. Eşini ve babalarınının sıcaklığını evlerinde hisseden aile fertleri de o ölçüde mutlu olurlar. Aynı durum kadınlar için de söz konusudur. Onlar da huzur ve saadeti dışarda değil, evlerinde çocuklarıyla meşgul olma ve kocalarına itaatta aramalıdır.
Günahlar için ağlamak da önemlidir. Bir insan günahları için ağlayabiliyorsa, İlâhî affın yolunu bulmuş demektir. Hem günahları için ağlayabilen insan, bir taraftan geçmişin güzel bir muhasebesini yapmış olurken, diğer taraftan da geleceğe daha dikkatli bakmaya yönelmiş demektir. Sonraki hayatında, manevî dünyasında yaralar açan günahlara girmemek için daha titiz davranmasına da bir başlangıçtır.

951. [2:197, Hadîs No: 1656]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Şeytanın vesvesesi ile en az yaklaşabildiği saf birinci saftır.[1080][143]

952. [2:199, Hadîs No: 1661]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz Allah Hz. İbrahim'i dost edindiği gibi beni de dost edinmiştir. Benim dostum da Ebû Bekir'dir.[1081][144]

953. [2:199, Hadîs No: 16621
Ebû Mâlik el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor: Allah sizi şu üç felaketten korudu:
1. Peygamberinizin size beddua edip top yekûn helak olmanızdan.
2. Bâtıl ehlinin hak ehline galip gelmesinden.
3. Dalâlet üzere ittifak etmekten.[1082][145]

Hadîste üç mühim husus üzerinde duruluyor. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz {a.s.m.) ümmetine bazı fertler dışında umumî mânâda bir beddua etmemiş, hep iyiliklerini istemişti. Diğer peygamberler ise ümmetinin ıslah olmadığını görünce, Alîah'a havale etmiş, helak olmalarını istemişlerdi. Bir Salih (a.s.), bir Yunus (a.s.m), bir Musa'nın (a.s.) başlarından geçen hadiseler bunun örneklerini teşkil eder.
Resûi-ü Ekrem (a.s.m.) kendine onca hakareti yapan, azgın ve taşkın bir kavme Sahabîler bile dayanamayıp beddua etmesini istedikleri halde o hidayet dilemekten başka birşey yapmamıştı.
Bunun en canlı misallerinden birisi Tâif seferi esnasında başından geçenlerdir. Tâifliler tarafından taşlanıp ayaklan kanlar içerisinde kaldığında dağlar meleği gelmiş, emrine âmâde olduğunu bildirmiş, dilerse iki dağı birleştirip Tâiflileri yerin dibine geçirebilmeğini, bunun için bir emrinin kâfi geleceğini belirtmiş, fakat o buna razı olmamış, şöyle dua etmişti: "Hayır, ben böyle birşey istemem. İstediğim tek şey, Cenab-ı Hakkın bu müşriklerin soyundan, Allah'a hiçbir şey ortak koşmaksızın ibadet edecek bir nesil ortaya çıkarmasıdır."[1083][146] Uhud'da da müşriklerin yaptıklanna karşılık onlara beddua etmemiş, sadece "Allah'ım, kavmimi affet. Onlara doğru yolu göster. Çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar"[1084][147] demişti.
Hadiste geçen diğer iki husus da İslâmın doğuşundan bugüne dek uygulana-gelmiştir. Bâtıl ehli yok edercesine hak ehline galip gelememiş, ümmet de dalâlet üzerinde birleşmemiş, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat daima galibiyetle günümüze kadar gelmiştir. Mesnevî-i Nuriye'de belirtildiği gibi âlem-i küfrün, bütün vasıtalarıyla, medeniyetiyle, felsefesiyle, fenieriyle, misyonerleriyle İslâm âlemine hücum ettiği, hatta maddeten galebe çaldığı halde, dinen galebe edememiştir. İçte çıkan birçok dalâlet fırkatan da kuvvet bulamamış, zararlı birer azınlık grup olarak kalmaktan öte gidememiş ve İslâmiyet metanet ve salâbetini Ehl-i Sünnet ve Cemaat halinde muhafaza etmiştir.[1085][148]

954. [2:200, Hadîs No: 1663]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, bid'atını terkedinceye kadar hiçbir bid'atçının tevbesini kabul etmez.[1086][149]

955. [2:201, Hadîs No: 1667]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah hak edenlerin üzerine azabını indirdiğinde bâzı sâlih kimselerin de ölümüne sebep olur. Onlar da diğerleri ile beraber helak olurlar. Sonra âhirette niyetlerine ve amellerine göre mahşere getirilirler.[1087][150]

956. [2:202, Hadîs No: 1668]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, nimet verdiği kulunun üzerinde bu nimetinin alâmetinin görülmesini ister. Allah zilleti ve zelil görünmeyi sevmez. Israrla isteyen dilenciye buğzeder. Allah hayalı, haramdan sakınan ve bunun için gayret sarf eden kimseyi sever.[1088][151]

957. [2:202, Hadîs No: 1669]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Allah, bir kuldan razı olduğu zaman o kişi işlemediği yedi çeşit güzel hasletle övülür. Bir kula kızdığı zaman da o kul işlemediği yedi çeşit kötülükle yerilir.[1089][152]

958. [2:203, Hadîs No: 1670]
Şurahbil bin Sımt rivayet ediyor:
Allah bir kulu hakkında birşey takdir etmişse, bu takdirini hiçbir şey geri çeviremez.[1090][153]

959. [2:203, Hadîs No: 1671]
Huzeyfe hin Yeman (r.a.) ve Ammar bin Yâsir'den (r.a.) rivayetle:
Allah kullarına azap vermek istediğinde önce çocukların ruhunu alır, kadınları kısır bırakır. İçlerinde merhamete lâyık kimse kalmayınca da başlarına belâ iner. [1091][154]

960. [2:203, Hadîs No: 1672]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Allah bir kulunu helak etmek istediğinde önce ondan hayayı çekip alır. Haya kendisinden çekilip alındığında artık onu herkesten nefret eder, herkesin de kendisinden nefret ettiği bir halde bulursun. O bu hale gelince bu defa kendisinden emniyet çekilip alınır. Emniyet alınınca onu hıyanet eden ve herkesin de hâin bildiği bir kimse olarak bulursun. Sonra merhamet çekilip alınır. Merhamet alınınca da onu ancak rahmetten kovulmuş, lanete uğramış ve boynundan İslâm boyunduruğu çıkarılmış olarak bulursun.[1092][155]

961. [2:204, Hadîs No: 1673]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah bir kulunu sevdiğinde Cebrail'i çağırıp şöyle buyurur: **Ben falanı seviyorum. Sen de onu sev. Bunun üzerine Cebrail onu sever. Sonra gök ehline seslenerek şöyle der: "Allah falanı seviyor, siz de onu seviniz." Gök ehli de onu sever. Sonra onun itibar ve değeri yer yüzüne de yerleştirilir. Allah bir kula gazab ettiğinde de Cebrail'i çağırıp, şöyle buyurur: "Ben falana gazap ediyorum, sen de gazap et." Bunun üzerine Cebrail ona gazap eder. Sonra gök ehline şöyle seslenir: "Allah falana buğz ediyor, siz de buğz ediniz. Bunun üzerine onlar da buğz ederler. Daha sonra ona olan nefret yer yüzüne de yerleştirilir.[1093][156]

962. [2:208, Hadîs No: 1678]
Enes bin Mâlik'ten (r.a.) rivayetle:
Allah gökten insanlara bir felâket indirdiğinde bu, mescidleri maddeten ve manen îmar eden kimselerden uzak tutulur.[1094][157]

963. [2:208, Hadîs No: 1679]
Hz. Ali rivayet ediyor:
Allah bir millete gazap ettiğinde yere batırma ve suret değiştirme azabını vermese de, pahalılık onları ezer. Yağmurları yağmaz olur. Kötüleri idareyi ele geçirir.[1095][158]

964. [2:209, Hadîs No: 1681]
Imran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bu dini zâtı için özel olarak seçmiştir. Dininize ancak cömertlik ve güzel ahlâk yakışır. Dikkat edin, dindarlığınızı bu iki hasletle süsleyin.[1096][159]

965. [2:210, Hadîs No: 1683]
Vasile bin Eskâ (r.a.) rivayet ediyor:
Allah İbrahimoğullarından İsmail'i, İsmâiloğullarmdan Kinâne'yi, Kinâneoğullarmdan Kureyş Kabilesini, Kureyş'ten Hâşimoğullarını, Hâşimoğullarmdan da beni seçti.[1097][160]

966. [2:212, Hadîs No: 1684]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Allah dört sözü diğer sözlere üstün kıldı: Sübhanallah, Elhamdülillah, Lâ ilahe illallah ve Allahü ekber. Kim Sübhanallah derse ona on sevap yazılır, on günahı da silinir. Allâhü ekber diyen de aynısını alır. Kim Lâ ilahe illallah derse yine aynısını alır. Kim bir nimete karşılık olmasa dahi Elhamdülillah derse otuz sevap yazılır, otuz günahı da silinir.[1098][161]

967. [2:212, Hadîs No: 1686]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Bedir ehline rahmetiyle tecellî edip şöyle buyurdu: "Ne yaparsanız yapınız, Ben sizi şimdiden affettim."[1099][162]

Bedir Savaşı İslâmda önemfi bir dönüm noktasını teşkil eder. Bu savaşta Sahabîler bütün imkânlarını seferber etmiş, herşeylerini ortaya koymuş, Allah ve Resulü için cesaretle savaş meydanına atılmışlardı. Öylesine görülmemiş bir fedâkârlık örneği vermişlerdi ki tarihte ikinci bir benzerini görmek mümkün değildir.
Bedir, İslâmın ağırlığını ortaya koyusu, bir öfüm kalım savaşıydı. îmanın şahlanışıydı. İhlas ve samimiyetin zaferiydi. Şirke vurulan şiddetli bir darbeydi. Varlığının müşriklerce de kabul vesilesiydi. Kısacası Bedir, Allah'ın

rızasını kazanmaya vesile olmuş, önemli bir zaferdi. Hadiste belirtildiği gibi bütün hataları affettirecek kadar önemli bir zaferdi.
Bedir'e katılmak herşeyi göze almak demekti. Halis bir îman gerektiriyordu. Böyle kimseler her türlü övgüye layıktı. Cenab-ı Hak hadiste belirtildiği gibi bir iltifatta buluı im ustu.
Bu iltifat, bu ikram ve övgü o büyük insanlarda şükretmekten başka bir değişikliğe sebep olmamıştı. Olamazdı da. "Bir kişi Cehenneme girecek deseler o ben olurum. Bir kişi Cennete girecek deseler yine o ben olurum" diyecek kadar ümit ve korku içerisinde bulunan insanlar için böyle iltifatlar elbetteki lâkaydlığa sebep olamazdı. Ne kadar övülseler istismara kalkmayan, şımarmayan, haddini aşmayan, gevşemeyen insanlara böylesi iltifatlar elbet yerindeydi. O Bedir Sa-habîleri ki, Allah olduğu gibi Resûlullah da onlara özel bir ilgi gösteriyordu. Bir-gün Cebrail (a.s.) Peygamberimize, "Bedir Savaşına katılanların aranızdaki derecesi nasıldır?" diye sormuş, Peygamberimiz de, "Biz onları Müslümanların en üstünlerinden ve hayırlılarından sayarız" cevabını vermişti. Bunun üzerine Cebrail de (a.s.), "Bizde de böyledir. Biz de meleklerden Bedir'e katılanları meleklerin üstünü ve hayırlısı sayarız"[1100][163] dedi.
Evet, Sahabiler o güne kadar çok sıkı ve ince eleklerden geçmiş, çetin imtihanları başarıyla vermiş ve o güne geimiş kimselerdi. Cenab-ı Hak bu fedakâr insanların istikbaldeki hayatlarına bakmış, bu hassas ruhları sebebiyle hata işlemeyeceklerini, fahiş bir kusurda bulunmayacaklarını görmüş ve bu mükâfatı vaadetmişti.

968.[2:213, Hadîs No: 1689]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, Musa'ya kendisiyle konuşma, bana ise zâtını görme nimetini verdi. Ve beni şefaat makamı olan Makam-ı Mahmud ve insanların başına varacakları Kevser Havuzunu vermekle üstün kıldı.[1101][164]

Hz. Mûsâ, büyük peygamberlerdendir. Allah ile vasıtasız konuşma nimetine kavuştuğu için "Kelîmullah" diye bilinir. Hz. Musa'yı kendisiyle konuşmakla şereflendiren Yüce Allah, Peygamber Efendimizi de (a.s.m.) Miraç Gecesinde zâtını göstermekle ve vasıtasız olarak konuşmakla şereflendirmiştir. Bilindiği üzere Allah mekândan münezzehtir. O, her yerdedir. Bunun için, bizler Peygamber Efendimizin (a.S;m.) Miraçta Allah'ı gördüğüne, Onunla konuştuğuna inanıyoruz, fakat bunun nasıl gerçekleştiğini dar aklımızla kavrayamıyoruz. Burada şunu da belirtelim: Allah'la konuşma nimeti Hz. Musa'nın galip bir vasfıdır. Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) her ne kadar miraçta olduğu gibi zaman zaman Allah ile vasıtasjz konuşmuş ise de bu onun önde gelen özelliklerinden değildir. Ancak Allah'ı vasıtasız olarak dünya gözü ile görme sadece ona nasip olmuş bir nimettir.
Hadiste ayrıca buna ilâveten Allah'ın Peygamber Efendimize (a.s.m.) Makam-ı Mahmud'u ve Kevser Havuzunu vermekle üstün kıldığı bildiriliyor. Övülmüş makam mânâsına gelen Makam-ı Mahmud, şefaat ve Cennetin en yüksek makamıdır. Bu makam, sadece bir kişiye verilecek bir makamdır. Ve Yüce Allah o makamı Sevgili Peygamberimize (a.s.m.) verecektir. Bir âyette bu gerçek şöyle bildirilir:
"Ey Resulüm, gece vakti de uyanıp, sadece sana mahsus fazladan bir ibâdet olarak teheccüd namazını kıl. Umulur ki Rabbin, seni Makam-ı Mahmuda kavuşturur."[1102][165]
Peygamberimiz başka bir hadislerinde de ezan ve kametten sonra ümmetinden kendisi için Allah'tan Makam-ı Mahmud'u istemeleri tavsiyesinde bulunarak şöyle buyurur:
"Kim ezanı işitince 'Kıyamete kadar devam edecek olan namazın ve şu mükemmel davetin Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e vesîle ve fazileti ver ve onu Makam-ı Mahmud'a ulaştır' derse Kıyamet Gününde kendisine şefaat edilmesi vacip olur."[1103][166]
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu ve benzeri hadislerinde kendisi için duâ edilmesini, salavat getirilmesini istemesinin sebebi şahsî menfaati değildir. Bu noktada dahi ümmetini düşünmektedir. Çünkü makamı yükseldikçe ümmetinden daha çok kimseye ve daha çok sayıda günahlarına şefaat edebilecektir. Bu duaları yapan ve Peygamber Efendimize (a.s.m.) salavat getiren kimse bir bakıma kendisi için duâ etmiş olmaktadır.
Yine sadece Peygamberimize verilen Kevser Havuzu ise, çok büyük bir havuzdur. Suyu tatlı, berrak ve ferahlatıcıdır. Mü'min kullar bu sudan içecekler, Mahşer meydanının hararetini onunla gidereceklerdir. Kâfirler ve günahkâr kullar ise bu nimetten mahrum kalacaklar, hararet ve ter içerisinde kıvranıp duracaklardır.

969. [2:213, Hadîs No: 1690]
Abdurrahman bin Avffr.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Teâla Ramazan orucunu farz kıldı. Ben de size Teravihi sünnet kıldım. Öyle ise kim ki, îman ederek ve sevabını kesin olarak Allah'tan bekleyerek gündüzünü oruçlu, gecesini de ibâdetle geçirirse, bu geçmiş

günahlarına keffâret olur.[1104][167]

970. [2:214, Hadîs No: 1691]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, bana öğrettiklerini size öğretmemi ve size edeb dersi vermemi bana emretti:
Evlerinize gireceğiniz zaman kapıda Allah'ın ismini anınız ki, pis şeytan kapıdan geri dönsün. Birinizin önüne sofra konulduğunda Allah'ın ismini ansın ki, pis şeytan rızkınıza ortak olmasın. Kim geceleyin gusl ederse avret yerini açmaktan sakınsın. Bunu yapmadığı takdirde delilik emareleri görülürse kendisinden başkasını suçlamasın. Kim yıkandığı suya küçük abdestini yapar da vesvese veren şeytan kendisine musallat olursa kendisinden başkasını kınamasın. Sofra kaldırıldığında kırıntıları süpürün. Çünkü şeytan bunları toplar. Ona yemeğinizden bir pay vermeyin.[1105][168]

971. [2:214, Hadîs No: 1692]
Büreyde (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah bana Ashabımdan hususî olarak dört kişiyi sevdiğini bildirip, benim de onları sevmemi emretti. Bunlar: Ali bin Ebî Tâlib, Mik-dad bin Esved, Selmân-ı Fârisî ve Ebû Zer'dir.[1106][169]

972. [2:215, Hadîs No: 1693]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allahu Taalâ bana Fâtima'yı Ali ile evlendirmemi emretti.[1107][170]

973. [2:215, Hadîs No: 1695]
Âişe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah bana farzları yerine getirmemi emrettiği gibi, insanlarla güzel geçinmemi de emretti.[1108][171]

974. [2:216, Hadîs No: 1696]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Allah derdi de dermanı da yaratmıştır. Ve her derdin devasını vermiştir. O halde tedavi olunuz. Fakat haramla tedavi olmayınız.[1109][172]

975. [2:217, Hadîs No: 1698]
İyad bin Himar (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, birbirinize karşı mütevazi davranmanızı bana vahiyle emretti. Öyle ki, hiç kimse kimseye karşı övünmeyecek ve hiç kimse kimseye zulmetmeyecek.[1110][173]

976.[2:217, Hadîs No: 1700]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Allah beni ikisi gökte ikisi yerde olmak üzere dört yardımcı ile destekledi. Gökte olanlar Cebrail ve Mikâil; yerde olanlar da Ebû Bekir ve Ömer'dir.[1111][174]

977. [2:218, Hadîs No: 1702]
îbni Ömer rivayet ediyor:
Allah beni bir rahmet ve ihsan olarak gönderdi. Ben bir kavmi yükseltmek, diğerini ise zelil kılmak için gönderildim.[1112][175]

978. [2:218, Hadîs No: 1703]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah Firdevs Cennetini bizzat kudret eliyle yarattı. Ve onu her müşrike ve her içki müptelâsı sarhoşa yasakladı.[1113][176]

979. [2:218, Hadîs No: 1704]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Dilleriyle söylemedikçe ve fiilen yapmadıkça, Allah, ümmetimin kalbinden geçirdiği şeyleri onlar için bağışlamıştır.1114[177]

İnsandan meydana gelen ve dînî hükümlerin alanına giren şeyieri şöyle tasnif edebiliriz:
1. Dil ile söylenen sözler.
2. Vücudun tamamı veya el ayak ve göz gibi bir organ ve vücudun bir kısmı ile işlenen fiiller.
3. Küfür, îmân, ihtâs, riya gibi kalble işlenen işler.
Hadîs-i şerif, birinci ve ikinci maddelere giren işler hakkındadır. Bu gibi işler; dil ile söylenmedikçe; vücudun tamamı veya organları ile işlenmedikçe sadece kalpten geçmesi halinde günah sayılmaz. Meselâ bir kimsenin aleyhinde konuşmak ve sövmek kalbten geçse bile, dil ile söylenmedikçe günah olmaz. Bunun gibi bir kimse hırsızlık yapmayı, kumar oynamayı, adam öldürmeyi kalbinden geçirse hırsızlık fiilini işlemedikçe, kumar oynamadıkça ve adam öldürmedikçe bir günah kazanmış olmaz. Hattâ bunları yapmak insanın hatırına geise, fakat yapmaya yanaşmazsa sevap kazanmış olur. Nitekim Peygamberimiz bu gerçeği bir hadislerinde şöyle bildirirler:
"Kim kötü bir iş yapmak ister de yapmazsa, Allah o kimseye tam bir sevap yazdi rır. Eğer gönlünden geçirir ve yaparsa Allah onun için bir günah yazdırır,"1115[178]
Hadîste, hatıra getirilen günahın işlenmemesine karşılık sevap kazanılacağının belirtilmesi, bu safhada düşünülen bir günahı işlememenin ne kadar güç olduğuna işarettir. Dolayısıyla mesajını iyi anlamalı, hadiste ifâde edilen insanın kötü birşeyi yapmayı kalbinden geçirip yapmadığında sevap kazanması hususu bizi aldatmamalıdır. Çünkü, böyle kimselerin düşündükleri şeyleri yapmak için şeytanın daha kuvvetli vesvesesine maruz kalacakları şüphesizdir. Böyle kuvvetli vesvese altında kalan insanın her zaman irâdesine hâkim olması ve düşündüğü günahı işlememek için gayret göstermesi mümkün olmayabilir. Dolayısıyla "Nasılsa bu günahı işlemeyeceğim. Bu düşüncemi fiiliyata dökmeyeceğim" diye yapılması günah olan davranışları düşünmek zihnen de olsa kişiyi kötülükle haşir neşir olmaya sevkeder, kalbini lekeler, kötülüğü meleke haline getirir. Böyle birinin kötülüğe bulaşması daha kolaydır. Bu sebeple, her zaman ulvî ve güzel şeyleri düşünmeli, sair azalar gibi hayal duygusunu da iyi şeylerde ve Allah rızâsı istikâmetinde kullanmalıdır.
Küfür, riya, ihlâs, hased gibi kalble işlenen fiillere gelince:
İnsan küfür, riya, ihlâs ve hased gibi şeyleri kendi isteği ile hatırına getirir de bunları kalbinde kökleştirirse, böyle birisi günahkâr olur. Hadis-i şerif böylelerin mes'ûl olmadığına delil teşkil etmez, Hadisin ifâde ettiği mânâ bir vesvese şeklinde insanın kalbinden geçen şeylerin günah sayılmadığını ifâde eder. Bunun üzerinde biraz duralım:
Bâzı hassas ve safi kalb insanlara küfrü haya! etmeyi, küfrü tasdikle; dalâleti hayal etmeyi dalâleti tasdik etmekle bir göstermek şeytanın en tehlikeli desiselerinden birisidir. Şeytan, böylelerin hatırına mukaddes şeyler ve zâtlar hakkında gayet çirkin düşünceler getirir. Böylece o şahsın îmandaki yakînine zarar vermeye çalışır, kalbine bir şüphe atar.
O hassas insan, bu düşünceler sebebiyle dalâlet ve küfür içerisinde olduğunu zannederek ümitsizliğe düşer, şeytana maskara olur. Şeytan, böyle kimselerin ümitsizliğini, zayıf damarını ve hayai etmeyi tasdikle karıştırmasını kullanır. Onu ya divâne eder veya "Ne olursa olsun" dedirir, dalâlete düşürür.
Günümüzde şeytanın bu nevi desiselerine aldanan insanların sayısı bir hayli fazladır. Oysa bu son derece esassız ve manasızdır. Çünkü insan kalbinden geçirdiği şeylerden dolayı mes'ûl değildir. Bu, Cenab-ı Hakkın mü'minlere bir lütfudur. İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukarıdaki hadîslerinde bu gerçeği ifâde etmiştir.
Bediüzzaman Hazretleri de, şeytanın bu desisesinin ne kadar asılsız oiduğu hususunda, Lem'alat'öa özetle şöyle der:
Nasıl ki, aynadaki yılanın sureti ısırmaz, ateşin görüntüsü yakmaz, murdarın görüntüsü kirletmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında, küfriyatın ve şirkin akisleri ve dalâletin gölgeleri ve çirkin sözlerin hayalleri itikadı bozmaz, îmanı değiştirmez, hürmeti edebi kırmaz. Çünkü, meşhur kaidedir: "Sövmeyi hayal etmek sövmek olmadığı gibi, küfrü hayal etmek de küfür değildir ve dalâleti düşünmek de dalâlet değildir.1116[179]

980. [2:219, Hadîs No: 1705]
Ebıı Zer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, benim için ümmetimin hatâ ile, unutarak ve zor karşısında işlemiş olduğu günahları bağışlamıştır.1117[180]

Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'a âit haklarda Allah'ın kendisi hürmetine insandan mes'ûliyeti kaldırdığı hususları saymaktadır. Bunlardan birincisi, hatâdır. Hatâ, fiil veya sözün, yapanın veya söyleyenin iradesine aykırı

olarak meydana gelmesidir. Meselâ yalan yere yemin etmek ağır mes'ûliyet gerektiren bir davranıştır. Fakat yapmadığı birşeyi yaptığını zannederek "Vallahi yaptım"
diye yemin eden kimse bu yemininde mes'ûl değildir.
Hadiste ifâde edilen ikinci husus, unutmaktır. Meselâ unutarak orucunu yiyen ve vaktinde namazını kılmayı hatırlamayan bundan dolayı mes'ûl değildir. Unutan kimse hatırlayana kadar tekliften muaf tutulmuştur. Peygamberimiz bundan başka bir hadislerinde de bununla ilgili olarak şöyle buyururlar: "Kim uyur veya unutur da namazını kılmazsa, onu hatırlayınca kılsın."[1118][181]
Yalnız burada unutmamak için dikkatli olmayı, meselâ namazı vaktinde kılmak gerektiğini de hatırlatmak isteriz.
Üçüncü husus zorlamadır. Hoşlanmadığı bir işi yapmaya zorlanan kimse de o fiilinden veya sözünden dolayı günahkâr olmaz. Ölümle veya bir uzvunun kesilmesiyle tehdit edilen kimse bu tehdit karşısında şarap içse, domuz eti yese bir günah kazanmış olmaz. Zaruret olduğu halde şarap içmeyen ve domuz eti yemeyen ve bu sebeple zarara uğrayan biri bu durumda değil sevap kazanmak, mes'ûî olur.
Fakat Allah'ı inkârla ilgili bir zorlama böyle değildir. Allah'ı inkâra zorlanan birine her ne kadar diliyle istenileni söylemesi için ruhsat verilmişse de, sabrederek şehid olması, onun için büyük bir fazilettir.

981. [2:220, Hadîs No: 1707]
Ebû Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, size, vefatınız esnasında üçte bir malınızı sadaka olarak vermiştir. Ve bunu amellerinizin artmasına vesile kılmıştır.[1119][182]

Hadîste İfâde edilen husus vasiyettir. Vasiyet, bir malı veya herhangi bir menfaati, ölümünden sonra geçerli olmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir. "Ben öldüğüm zaman şu malım falan kişiye ve falan kuruluşa verilsin veya filan gelirim şu hayır yoluna tahsis edilsin" gibi.
Vasiyet edebilecek kadar maddî durumları müsait olan kimselerin, vârislerini başkalarına muhtaç bir vaziyette bırakmamak şartıyla vasiyette bulunmaları müstehaptır. Yani farz ve vacibin dışında kalan sevaplı işlerdendir. İşte Cenâb-ı Hak, rahmetinin eseri olarak kuluna, ölüm ânında malının üçte birinde tasarruf etme selâhiyeti vermiştir. Ölüm düşeğinde malının üçte birisinden fazlasını vasiyet eden kimse mes'ûl olur.

982. [2:220, Hadîs No: 1708]
tbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, hakkı Ömer'in diline ve kalbine yerleştirmiştir.[1120][183]

983. [2:222, Hadîs No: 1713]
Ebû Said (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah iyilik için bâzı kimseleri yaratmıştır. Onlara iyiliği ve iyilik yapmayı sevdirmiş, iyilik isteyenlerin yönünü de onlara çevirmiştir. Tıpkı kuru araziye yağmuru kolayca gönderip onunla o yere ve canlılarına hayat verdiği gibi bu kimselere iyilik yapmayı kolaylaştırmıştır.
Allah bazılarını da iyiliğe düşman olarak yaratmıştır, onlara iyiliği ve iyilik yapmayı düşman olarak göstermiştir. Tıpkı kuru araziye yağmurun yağmasını engelleyip orayı ve canlılarını helak ettiği gibi bunların iyilik yapmasını da güçleştirmiştir.
Allah'ın bu duruma düşürmeyip affettikleri ise daha yoktur.[1121][184]

984. [2:223, Hadîs No: 1717]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah her peygamberin neslini kendisinden, benim neslimi ise Ali'den devam ettirmiştir.[1122][185]

985. [2:224, Hadîs No: 1719]
Abdullah bin Büsr'den rivayetle:
Allah beni cömert ve mütevazi bir kul olarak yarattı. Beni kibirli, inatçı ve hakkı bile bile çiğneyen bir kimse yapmadı.[1123][186]

986. [2:225, Hadîs No: 1722]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:

Allah güzeldir, güzelliği sever. Cömerttir, cömertliği sever. Temizdir, temizliği sever.1124[187]

987. [2:226, Hadîs No: 1723]
îbni Abbas (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Şüphesiz Allahu Teâlâ cömerttir, cömertliği sever. Yüce huyları da sever. Aşağılık ahlâktan ise hoşlanmaz.1125[188]

988. [2:226, Hadîs No: 1724]
Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Allah nesep sebebiyle evlenilmesini haram kıldıklarını, süt emme ile de haram kılmıştır.1126[189]

Evlilik müessesesini en ince ayrıntısına kadar tanzim eden dinimiz, evlenilecek kadınlara bir sınır getirmiş ve bâzı kadınlarla evlenmeyi haram kılmıştır. Kendileri ile evlenilmesi haram olan kadınlar ebedî olarak haram kılınanlar ve geçici olarak haram kılınanlar olmak üzere iki kisımdtr. Evlenilmesi ebedî olarak haram kılınan kadınlar da, kan bağıyla, süt emme yoluyla ve evlilik sebebiyle olmak üzere üç gruptur. Kan bağı ile ve süt emme yoluyla haram olan dokuz sınıf kadın, Nisa Sûresinde şöyle zikredilir:
"Size şu kadınları nikahlamak haram kılındı: Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emzirmiş olan süt anneleriniz, süt kardeşleriniz..."1127[190]
Âyeî-i kerimede her ne kadar süt kızlar, süt halalar, süt teyzeler, süt erkek kardeş kızları, süt kız kardeş kızları sayılmıyorsa da bunlarla evlenmek de haramdır. İşte îzahını yaptığımız hadis buna işaret eder. Yani neseben kişinin kızı, halaları, teyzeleri, erkek ve kız kardeşinden yeğenleri haram olduğu gibi, süt kızları, süt halaları, süt teyzeleri, süt erkek ve süt kız kardeşinden yeğenleri de haramdır.

989. [2:226, Hadîs No: 1725]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

Allah şüphesiz Cenneti gösteriş yapan herkese haram kıldı.1128[191]

990- [2:225, Hadîs No: 1726]
Mugîre bin Şu'be'den (r.a.) rivayetle:
Allah size annelere sıkıntı vermeyi, kız çocuklarını diri diri gömmeyi, vermeyip istemeyi haram kıldı. Ve dedikoduyu, yerli yersiz çok suâl sormayı ve malı boş yere harcamayı da çirkin gördü.1129[192]

991. [2:228, Hadîs No: 1729]
Ya 'la bin Ümeyye (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah çok hayâlı ve çok ayıp örtücüdür. Hayayı ve örtünmeyi sever. Öyle ise biriniz yıkandığında avret yerini örtsün.1130[193]

992. [2:228, Hadîs No: 1730]
Selman'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allahu Teâlâ, çok hayâlı ve kerem sahibidir. Kişi, ona doğru elini kaldırdığında ellerini boş ve mahrum olarak geri çevirmekten haya eder.1131[194]

993. [2:229, Hadîs No: 1731]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Taâlâ Bakara Sûresini Arş'ın altındaki hazinesinden alıp bana verdiği iki âyetle bitirmiştir. Dolayısıyla onları öğreniniz. Kadınlarınıza ve çocuklarınıza Öğretiniz. Çünkü onlar rahmet, Kur'ân ve duadır.1132[195]

994. [2:234, Hadîs No: 1739]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz Allahu Taâla rahmeti yarattığı gün onu yüz parçaya bölmüştür. Doksan dokuzunu Kendi katında tutmuş, birini de bütün yaratıkları arasına salmıştır. Eğer kâfirler Allah katındaki rahmeti bilselerdi Cennetten ümitlerini kesmezlerdi. Eğer mü'minler de Allah nezdindeki azabı bilselerdi, Cehennemden emin olmazlardı.1133[196]

995. [2:235, Hadîs No: 1740]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Teâla gökleri ve yeri yarattığı gün, yüz rahmet de yaratmıştır. Her bir rahmet, gök ve yerin arasını doldurur. Bunlardan bir tanesini yer yüzüne indirmiş. Bu tek rahmet sayesinde anneler yavrularına, vahşî hayvanlar, kuşlar birbirlerine şefkat beslerler. Doksandokuz rahmeti ise yanında tutmuştur. Kıyamet Günü geldiğinde bu doksan dokuzu o bir ile yüze tamamlayacaktır.1134[197]

996. [2:236, Hadîs No: 1742]
Mihcen bin Edra'dan rivayetle:
Allah bu ümmet için kolaylıktan hoşlanmış, güçlüğü ise çirkin görmüştür.1135[198]

997. [2:237, Hadîs No: 1743]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah yumuşaktır, yumuşaklığı sever ve yumuşaklık karşılığında verdiğini, sertlik karşılığında vermez.1136[199]

998. [2:237, Hadîs No: 1745]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allahu Taâla her idareciyi idare ettikleri hakkında sorguya çekecektir. Haklarını gözetmiş mi, yoksa zayi mi etmiş? Öyle ki, kişiyi aile fertleri hakkında bile sorguya çeker.1137[200]

999. [2:238, Hadîs No: 1747]
Huzeyfe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah her sanatkârın ve sanatının sanatkârıdır.1138[201]

1000-1099

1000. [2:239, Hadîs No: 1748]
Sa'd'dan rivayetle:
Allah noksandan münezzehtir, eksiksiz yapılan güzel şeyi sever. Temizdir, temizliği sever. Kerem sahibidir, keremi sever. Cömerttir, cömertliği sever. Öyle ise oturduğunuz yerin çevresini temizleyiniz ve Yahudilere benzemeyiniz.1139[1]

1001. [2:239, Hadîs No: 1749]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor: Allah çok affedicidir, affetmeyi sever.1140[2]

1002. [2:240, Hadîs No: 1750]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allah her konuşanın yanındadır. Öyle ise kul Allah'tan korksun ve ne söylediğine iyi baksın.1141[3]

1OO3. [2:240, Hadîs No: 1752]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah şöyle buyurdu:
"Kim Benim bir dostuma düşmanlık beslerse, Ben ona harb ilân etmişimdir. Kulum bana kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle yaklaşamaz. Kulum nafilelerle Bana yaklaşa yaklaşa nihayet onu severim. Onu

sevdiğimde de işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Benden bir şey isterse onu kendisine mutlaka veririm. Bir şeyden Bana sığınırsa onu mutlaka korurum. Ölmek istemeyen mü'minin ruhunu almakta tereddüt ettiğim kadar yaptığım hiçbir şeyde tereddüt etmedim. Çünkü Ben onu üzmekten hoşlanmam.[1142][4]

1004. [2:242, Hadîs No: 1753]
İbni Ömer'den rivayetle:
Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: "Yarattığım insanlar içerisinde öyleleri var ki, dilleri baldan tatlı, kalbleri sabir bitkisinden daha acıdır. Büyüklüğüme yemin ederim ki, onların başına öyle bir fitne indiririm ki, akü sahibi olanlarını hayretler içerisinde bıraksın. Bunlar rahmetime mi aldanıyorlar, yoksa Bana karşı cüretkâr mı davranıyorlar?[1143][5]

1005- [2:243, Hadîs No: 1756]
Utban bin Mâlik rivayet ediyor:
Allah sadece Kendi rızasını gözeterek "Lâ ilahe illallah" diyenleri ateşe haram kılmıştır.[1144][6]

1006- [2:244, Hadîs No: 1757]
Hârice bin Huzâfe'den rivayetle:
Allah size kırmızı koyunlardan daha hayırlı olan bir namaz ile yardım etmiştir: Vitir namazı. Allah, onun vaktini yatsı namazından itibaren fecir doğuncaya kadarki zaman arasına yerleştirmiştir.[1145][7]

1007- [2:245, Hadîs No: 1760]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz, Allah ümmetimi dalâlet üzere birleşmekten korumuştur.[1146][8]

1008. [2:246, Hadîs No: 1762]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Gözün zinası harama bakmak, dilin zinası fuhşu konuşmaktır. Nefis de o işi temenni edip istek duyar. Tenasül organı ise bunları ya doğrular veya o işi yapmayarak onları yalancı çıkarır.[1147][9]

1009. [2:247, Hadîs No: 1763]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah iyilikleri de, kötülükleri de takdir etmiştir. Sonra bunu meleklerine açıklamıştır. Kim bir iyilik yapmayı düşünür, sonra da yapamazsa Allah ona tam bir sevap yazar. Eğer o iyiliği düşünür de, düşündüğünü gerçekleştirirse, Allah, Kendi katında on, yedi yüz ve çok daha fazla sevap yazar. Eğer bir kötülüğü düşünür de yapmazsa, Allah kendi katında tam bir sevap yazar. Eğer o kötülüğü düşünür de yaparsa, Allah sadece bir günâh yazar. Allah ancak kendi eliyle helâka gidenleri helak eder.[1148][10]

1010. [2:249, Hadîs No: 1765]
Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah gökleri ve yeri yaratmadan önce Levh-i Mahfuz'a şöyle yazmıştır:
"Ben Rahmanım. Sıla-i rahmi [akrabalık haklarını] yarattım. Ve ondan kendime bir isim türettim. Kim sılâ-i rahmi devam ettirirse Ben de ona iyilik ve ihsanımı sürdürürüm. Kim de onu koparırsa, Ben de ona olan iyilik ve ihsanımı keserim."[1149][11]

1011 . [2:249, Hadîs No: 1766]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allah size çalışmayı farz kılmıştır. O halde çalışınız.[1150][12]

1012. [2:250, Hadîs No: 1768]
Yahya bin Ebt Kesir Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allahu Teâlâ şu üç hasleti size çirkin görür:
1. Kur'ân okurken boş laf etmek,
2. Duada sesi yükseltmek,

3. Namazda eli fazla aşağıdan bağlamak.[1151][13]

1013- [2:250, Hadîs No: 1769]
Yahya bin Ebî Kesîr'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allahu Teâlâ şu altı hasleti size çirkin görür:
1. Namazda lüzumsuz hareketler,
2. Sadakayı başa kakmak,
3. Orucu tehlikeye düşürecek davranışlarda bulunmak,
4. Kabirlerin yanında gülmek,
5. Cünup olarak mescide girmek.
6. izinsiz başkasının evine göz atmak.[1152][14]

1014. [2:251, Hadîs No: 1770]
Ebû Ümâme Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah konuşmanızda sanat yapacağım diye yapmacıklığa kaçmanızı çirkin görür.[1153][15]

İslâm dini fıtrat dinidir. Herşeyin fıtrî ve tabiî olmasını, yapmacık hareketlerden kaçınılmasını ister. Bu hadiste de güzel konuşacağım diye edebiyat yapılmasını, yapmacık konuşmalara girilmesini çirkin görür. Zaten böyle bir davranış hiç hoş karşılanmaz, kişinin maksadının aksiyle muamele görmesine sebep olur, tiksindirir, kişinin ağırlığını, vakarını zedeler, küçük duruma düşürür

1015. [2:251, Hadîs No: 1772]
Ebâ Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim kötü sırdaştan korunrrmşsa, o kurtulmuştur.

1016. [2:252, Hadîs No: 1773]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Allah size haram kıldığı şeyde sizin için şifâ yaratmamıştır.[1154][16]

1017. [2:252, Hadîs No: 1774]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla zekâtı, ancak verildikten sonra geri kalan malınızı temizlemek için farz kılmıştır. Mirası da sizden sonrakilere kalması için farz kılmıştır. Kişinin hazine olarak sakladığı en hayırlı şeyi sana haber vereyim mi? O sâliha hanımdır. Ki, kendisine baktığında kocasını sevindirir. Emrettiğinde emrini yerine getirir. Yanında bulunmadığında namus ve şerefini muhafaza eder.[1155][17]

Hadîste dikkat çekilen hususlardan birisi zekâttır. Zekâtın malı temizlediği bildirilmektedir. Evet, zekâtı verilmeyen ma! kirlidir. Tıpkı fakirin cebinden bir miktar parayı alıp mala karıştırmak gibidir. Çünkü o malda fakirin de payı vardır. Eğer çalışan fakir, fukara, işçi ve memurlar olmasaydı, zengin onları kazanma imkânı bulamazdı. Onun içindir ki Allah'ın takdir ettiği zekât fakire verildiğinde mal temizlenmiş olur. Bu kir giderilmediğinde Cenab-ı Hak başka şekillerde onu temizler. Çünkü o zekât muhakkak onun malından çıkar. Ya hırsız alır veya bir felâket alıp götürür. Sonra o zengin malını kaybetmekle kalmaz, fakirin hayırlı duasını da almaktan mahrum kalır. Kin ve düşmanlığını üzerine çeker.
Allah'ın mirası farz kılmasının bir hikmeti de sonrakilerin ondan faydalanması içindir. Bir anne baba âhiretine muhakkak bir şeyler göndecmeli, ama evlatlarının rahat bir hayat sürebilmeleri için de meşru dâirede kalarak onların yüzünü güldürecek miras bırakmayı da ihmal etmemelidir.
Ayrıca hadiste saliha kadının en kıymetli bir hazine olduğu belirtilmektedir. Bir kişi için sabah akşam beraber olduğu, bir ömür sürdüğü eşinin iyi olması el-betteki çok önemlidir. Sevgiyi, acıyı, tatlıyı, dayanışmayı, yardımı birlikte paylaştığı bir hayat arkadaşının kötü oluşunun hayatı zindana döndürdüğü düşünülürse bunun önemi daha iyi anlaşılır.
Saliha kadın aile saadetinin temel taşını teşkil eder. Çünkü o anlayışlı ve sevimli tavrıyla eşini memnun eder. Hadiste belirtildiği gibi kocasi baktığında sevindirir. Söz ve davranışlarıyla kendini sevdirir. Kocası birşey istediğinde itaat eder. Yanında bulunmadığında namus ve şerefini muhafaza eder.

İşte hadîste böylesine salih bir kadının hazine olarak saklandığı belirtilir ki, burada mü'minleri böyle bir kadının kıymetini bilmeye teşvik vardır.

1018. [2:254, Hadîs No: 1776]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah beni kullarına karşı katı ve güçlük çıkaran olarak değil, öğretici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi.[1156][18]

1019. [2:255, Hadîs No: 1779]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah beni yanlış konuşan kılmadı. Benim için en hayırlı kelâm olan kitabı, Kur'ân'ı verdi.[1157][19]

1020. [2:256, Hadîs No: 1782]
Ibni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, ihtiyarlık hariç yarattığı her derdin şifasını da yaratmıştır. İnek sütünü size tavsiye ederim. Çünkü inek onu çeşitli bitkilerden toplar.[1158][20]

1021. [2:256, Hadîs No: 1783]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Allah ölüm hâriç her derdin dermanını da vermiştir. Ancak bunu bilen bilir, bilmeyen bilmez.[1159][21]

1022. [2:257, Hadîs No: 1784]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Yasakladığı hiçbir haram yoktur ki, Allah, sizin ona yelteneceğinizi bilmesin. Dikkat edin! Kelebekler ve sinekler gibi ateşe atılmaya-sınız diye eteklerinizden tutuyorum.[1160][22]

1023. [2:258, Hadîs No: 1787]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah dünyayı yarattığında ona baktı, sonra yüz çevirerek şöyle buyurdu:
"İzzet ve celâlime yemin ederim ki, senin sevgini ancak kötü kullarımın kalbine atarım."[1161][23]

1024. [2:258, Hadîs No: 1788]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allahu Taâlâ mahlûkâtı yarattığında Kendi eliyle Kendisi için yazdı: "Rahmetim gazabıma galip gelir."[1162][24]

1025. [2:259, Hadîs No: 1789]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Allah İslâmı onunla ilgisi olmayan bâzı kimselerle de destekler.[1163][25]

1026. [2:259, Hadîs No: 1790]
Amr bin Nu'man'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allah, dinini günahkâr bir adamla da kuvvetlendirir.[1164][26]
Resûlullah bu sözünü Uhud Savaşı esnasında Kuzman isimli birisinin davranışları sebebiyle söylemişti. Kuzman düşman saflalarına kahramanca dalmıştı. Yedi sekiz kâfiri tepeledi. Resûlullah Uhud Savaşı öncesi onun Cehennemlik olduğunu bildirmişti. Birçok Sahabînin bundan haberi yoktu. Bir ara Kuzman yaralandı ve Sahabîier yanına varıp onu tebrik ettiler: "Tebrik eder, Cennetle müjdeleriz" dediler. Kuzman buna şu karşılığı verdi: "Niçin beni tebrik ediyor, müjdeliyorsunuz? Vallahi ben sadece kabilecilik düşüncesiyle çarpıştım. Böyle olmasaydı çarpışmazdım." Yarası ağırlaşınca da çantasından çıkardığı bir okla kolunun damarını keserek intihar etti. Durum Resûluüaha bildirildiğinde, "Allahü ekber! Ben, gerçekten, Allah'ın kulu ve Resulü olduğuma şehadet ederim" buyurdu ve şunları söyledi: "Şüphe yok ki, Allah bu dini, günahkâr bir adamla da kuvvetlen di rir."[1165][27]
Bu olay da göstermektedir ki, Cenab-i Hak bu dini günahkâr biriyle de kuvvetlendirebilir. Bazan şartlar öyle gelişir ki kişi İslâmı ve Müslümanları düşündüğü için değil de daha başka gayelerle İslâmî bir hizmete omuz verebilir. Onun niyetinin farklılığı kendisini bağlar. Kişi niyetiyle sevap veya günah- kazanır. Önemli olan İslama hizmet

etmek olduğuna göre biz hizmet yapanın kimliğinden ziyade, hizmetine bakmalı, faydalı bir hizmet kimden ve nereden gelirse gelsin kabul etmeliyiz. Fakat bu onu sevmemizi veya onun günahsız olmasını gerektirmez.

1027. [2:261, Hadîs No: 1794]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah salih bir Müslüman kulu hürmetine komşusu olan yüz hane halkını beİâ ve musibetten korur.1166[28]

1028. [2:262, Hadîs No: 1795]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Teâla kulun bir şey yeyip, birşey içtikten sonra Allah'a hamdetmesinden memnun olur.1167[29]

1029. [2:262, Hadîs No: 1796]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Kıyamet Günü kulunu öylesine hesaba çeker ki, ona kötülüğü gördüğünde niçin engel olmadığını bile sorar. Şayet Allah onun kalbine vereceği cevabı ilham etmişse o şöyle der: "Ya Rabbi, ben insanlardan ayrılarak sana ümit bağladım."1168[30]

İnsan, Kıyamet Gününde bütün yaptıklarından bir bir hesaba çekilecektir. Bu, insanın yüklendiği sorumluluğun büyüklüğünün gereğidir. Kötülüğü görüp de engel olmamak da sorumluluk getiren davranışlardandır. Onun için Cenab-ı Hak, kulunu bundan bile sorguya çekecektir. Çünkü mü'minin yeryüzünde bulunmasının hikmetlerinden birisi, iyiliği temsil etmek, yaygınlaşmasını sağlamak ve kötülükleri engellemektir. Ancak kul, kötülüğü engelleyecek güçte olmaz, bundan âciz kalır ve kalbiyle de o kötülüğü çirkin bulursa o zaman sorumluluktan kurtulur. Cenab-ı Hakkın ilham ettiği tarzda şöyle der: 'Ya Rabbi, ben insanlardan ayrılarak Sana ümit bağladım."
Hadiste dikkat çekilen husus küçük görülen bir vazifenin bile hesaba dahil edileceğidir. Çünkü kötülüğe güç yetiyorsa elle, yetmiyorsa dille, ona da güç yetmiyorsa kalben buğzetmek bir vazifedir. Bu vazifeyi ihmal etmek, kötülüklere karşı lâkayd kalmak, umursamaz bir havaya bürünmek, nemelazımcı olmak da sorumluluk getirir. İşte Kıyamet Günü mü'min sadece yapması gerekip de yapmadıklarından değil, engel olması gerekip de engel olmadıklarından da hesaba çekilecektir. Hadis, "Ne yapayım, ben vazifemi yapıyorum. Gerisine kanşmam" gibi insanların vurdumduymaz telakkilerini nazara vermekte, bunun da sorumluluk gerektirdiğine dikkat çekmektedir.

1030. [2:262, Hadîs No: 1797]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah rahmetini şu üç grup üzerine bol bol yağdırır:
1. Namaz için saf tutanlara,
2. Gece yarısı namaz kılanlara,
3. Yalın kılıç Allah yolunda savaşanlara1169[31]

1031 . [2:263, Hadîs No: 1798]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah Şaban ayının 15. gecesinde [Berat Gecesi] rahmetiyie tecellî ederek kendisine şirk koşan ve Müslüman kardeşine kin güden kimseler hâriç bütün kullarını affeder.1170[32]

1032. [2:263, Hadîs No: 1799]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah kötülüğe iltifat etmeyen genci emsallerine üstün tutar.1171[33]

1033. [2:264, Hadîs No: 1800]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah zâlime mühlet verir. Yakaladığında ise bir daha yakasını bırakmaz.1172[34]

1034. [2:264, Hadîs No: 1802]
Semûre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâla ihsan sahibidir. Öyle ise siz de ihsanda bulununuz.1173[35]

1035. [2:265, Hadîs No: 1804]
îbni Ebî Evfâ'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, zulmetmediği müddetçe hâkimle beraberdir, zulmettiğinde onu bırakır, şeytanı ona arkadaş eder.[1174][36]

1036. [2:265, Hadîs No: 1805]
Abdullah bin Cafer (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi, Allah'ın hoşlanmadığı bir yere harcamak için borçlanmadığı sürece, Allah, borcunu ödeyinceye kadar onunla beraberdir.[1175][37]

1037. [2:265, Hadîs No: 1806]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz gerçek ucuzlatıp pahalandıran, daraltan, genişleten ve rızık veren Allah'tır. Ben, ne bir kan, ne de bir mal ile ilgili herhangi bir hakkı benden isteyecek kimsenin bulunmadığı bir halde Rabbime kavuşmayı ümit ederim.[1176][38]

Yüce dinimiz, bir fert olsa dahi kimsenin hakkının zayi olmasını istemez. Bu itibarla, bir yandan tüketicinin, diğer yandan da üreticinin, satıcının hakkını düşünür. Her ikisini birden düşündüğü içindir ki, fiyatlar resmî kanaldan ayarlandığında, yani narh konulduğunda üreticinin ve satıcının hakkı zayi olabileceğinden bunu hoş karşılamamıştır. Hattâ fıkıh kitaplarımızda böyle birşeyin, yani fiyat ayarlamanın mekruh olduğu kaydı vardır. Evet, İslâmiyette serbest piyasa esastır. Kâr için belirli bir yüzde yoktur. Fiyatlar arz ve talebe, alıcı ve satıcının rızâsına göre ayarlanır.
Nitekim Asr-ı Saadette fiyatlar bir ara yükselmişti. Bunun üzerine Sahabîler Peygamberimize gelmişler ve "Yâ Resûlallah, fiyatlar yükseldi. Bizler için fiyatları tahdit ve tayin eder misiniz?" diye ricada bulunmuşlardı. İşte izah ettiğimiz hadisin söyleniş sebebi budur. Bu hadisten de anlaşılacağı gibi, Peygamberimiz (a.s.m.) üreticinin malını satmak hususunda bir fiyat tayin etmeyi ona yapılacak bir haksızlık olarak görmüştür.
Fiyat sınırlamayarak üreticinin hakkını koruyan dinimiz, tüketicinin hakkını ise güzel ahlâkı ve takvayı emrederek, hileyi ve fahiş fiyatla mal satmayı yasaklayarak korur. Peygamberimiz (as.m.) bir hadislerinde, "Müslümanlar arasında aldatma olmaz. Bizi aldatan bizden değildir"[1177][39] buyurmuş; diğer bir hadislerinde ise, "Biriniz kendi nefsi için arzu ettiği şeyi mü'min kardeşi için de arzu etmedikçe, kâmil bir fman sahibi olmaz"[1178][40] buyurarak mü'minlere şaşmaz bir ölçü vermiştir. Peygamberimizin şu müjdesi de alış verişinde ve ticâretinde istikâmeti, doğruluk ve dürüstlüğü esas alan tüccarlaradır:
"Doğru sözlü ve kendisine güvenilen tüccar âhirette peygamberler, sıddîkler ve şehitlerle beraber olacaktır.I>[1179][41]
Evet, ticârette esas meselenin doğruluk ve itimat olduğu hadis-i şerifte açıkça bildirilmektedir. Öyle ise, aldatmanın, yalanın, liflenin olmadığı bir cemiyette fiyatların resmî yoldan ayarlanmasına gerek yoktur.
Ancak günümüzde de sıkça görüldüğü gibi, genel olarak satıcıların insafsız davrandıkları, müşteriyi aldattıkları, stokçuluk yaptıkları, fahiş fiyatla mal sattıklan, serbest piyasa hürriyetini fertlerin zararına olacak şekilde kullandıkları zamanlarda ilgililer, fiyatlara müdahale edebilirler ve belirli bir fiyat koyabilirler. Böyle durumlarda da bu bir zarurettir ve caizdir. Çünkü bu durumda Müslüman halkın hukukunu koruma ve aldatılmasını önleme söz konusudur.
Nitekim Hz. Ömer bir satıcının fiyatına müdahelede bulunmuş ve "Ben bununla ancak memleket halkının menfaatini korumak istiyorum" demiştir.[1180][42]

1038.[2:266, Hadîs. No: 1807]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah tektir, teki sever.[1181][43]

Her neye bakarsak bakalım, bir birlik görürüz. Kâinat birlikle ayakta durur ve tek bir Zâtı gösterir. Çünkü bir şeyde birlik varsa ancak bir tek zâtın eseri olabilir. İkinci bir el karışsa karıştırır. "Bu kâinat bin birlikler perdeleri içinde sarılı bir gül goncası gibidir. Belki esma ve efâl-i umûmiye-i İlâhiyenin [Allah'ın bütün isimleri] adedince vahdetleri giymiş birtek insan-ı ekberdir [büyük bir insandır]. Belki envâ-ı mahlûkât sayısınca dallarına vahdetler,

birlikler asılmış bir şecere-i tûba-i hilkattir [yaratılışın tuba ağacıdır]. Evet, kâinatın idaresi bir ve tedbiri bir ve saltanatı bir ve sikkesi bir, bir bir bir tâ binbtr bir birler kadar... Hem bu kâinatı çeviren isimler ve fiiller bir iken, herbiri kâinatı veya ekserini ihata eder. Yani, içinde işleyen hikmeti bir ve inayeti bir ve tanzimatı bir ve iaşesi bir ve muhtaçlarının imdatlarına koşan rahmet bir ve o rahmetin bir şerbetçisi olan yağmur bir ve hâkezâ bir bir bir tâ binler birbirler... Hem bu kâinatın sobası olan güneş bir, lambası olan kamer [ay] bir, aşçısı olan ateş bir, levazımat deposu ve hazineii direği olan dağ bir, şakacı ve sucusu bir ve bağları sulayan süngeri bir ve hâkezâ bir bir bir tâ binbir birler kadar...
"İşte, âlemin bu kadar birlikleri ve vahdetleri güneş gibi zahir birtek Vâhid-i Ehade işaret ve delâlet eden bir hüccet-i bahiredir [ap açık bir delildir]. Hem kâinat unsurlarının ve nevilerinin herbirisi bir olmasıyla beraber, zeminin yüzünü ihata etmesi ve birbirinin içine girmesi ve münasebetdârâne ve belki muâvenet-kârâne birleşmesi, elbette-mâlik ve sahip ve Sâni'lerinin bir olmasına bir alâmet-i zahiredir."[1182][44]
Cenab-ı Hak tektir, birdir. Birliğine aynalık eden yaratıklarda da bir birlik vardır. Onun içindir ki birliğine teceilîgâh ve ayna olan yaratıkları sever. Birlik beraberlik, işleri karıştırmamak; tek elden düzenle yürütmek, ikinci bir el karıştırmamak da Allah'ın sevdiği hareketlerdendir. Namaz tesbihatında sayıların tek olması, zikir ve dualarda bu tekliğe riâyet edilmesinin önemli hikmetlerinden birisi, birliğe ayna oluşu sebebiyledir.
Bunun gibi yaptığımız işlerde de, meselâ suyu üç yudumda içmek gibi tekli rakamlarda karar kılmak Allah'ın sevdiği davranışlardandır.

1039. [2:268, Hadîs No: 1811]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Yüce Allah anne rahmine bir meleği vekil tayin etmiştir. O melek şöyle der: "Ya Rabbi nutfe oldu. Ya Rabbi rahme tutunan yapışkan bir madde oldu. Ya Rabbi, bir çiğnemlik et oldu. Allahu Ta-âlâ yaratılışını gerçekleştirmek istediğinde melek, 'Yâ Rabbi, itaatkâr mıdır âsi midir? Erkek midir, kız mıdır? Rızkı ne olacaktır? Ömrü ne kadardır?" Bunlar böylece anne rahminde iken yazılır.[1183][45]

1040. [2:269, Hadîs No: 1812]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Kadir Gecesini ümmetime hediye etmiş, ondan önce kimselere vermemiştir.[1184][46]

1041 . [2:269, Hadîs No: 1813]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Safta boşluk bırakmayıp dolduranlara Allah rahmet eder, melekler de mağfiret diler. Kim saftaki bir boşluğu doldurursa, Allah onun bir derecesini yükseltir.[1185][47]

1042. [2:269, Hadîs No: 1814]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:[1186][48]
Allah birinci saftakilere rahmet, melekler de istiğfar eder.

1043. [2:271, Hadîs No: 1818]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah ümmetimi dalâlet üzerine birleştirmez. Allah'ın rahmet ve himaye eli cemaatin üzerindedir. Kim cemaatten ayrılırsa Cehenneme doğru ayrılır.[1187][49]

1044. [2:271, Hadîs No: 1819]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, söz ve davranışlarında hayâsızlık yapan ve kendisini buna necbur hisseden kimseleri sevmez.[1188][50]

1045. [2:272, Hadîs No: 1821]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Bir mü'min kul dünyada çok sevdiği bir yakınını kaybeder de sabredip musibetin mükâfatını Allah'tan beklerse, Allah o kulu için Cennetin dışında bir mükâfata razı olmaz.[1189][51]

1046. [2:272, Hadîs No: 1823]

Enes (r.a.) rivayet ediyor:
mükâfatlandırdığı mü'mine etmez, onu âhirette de mükâfatlandım. Kâfire gelince o hayır verilecek kalmaksın onu âhirete göndersin.1190[52]

1047. [2:273, Hadîs No: 1826]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla kullarından birden bire ilmi çekip almaz. Fakat âlimlerin ruhunu almakla ilmi kaldırır. Öyle ki, hiçbir âlim bırakmayınca insanlar câhil liderler edinirler. Onlara soru sorulduğunda bilgisizce fetva verirler. Hem kendileri haktan sapar, hem de insanları saptırırlar.1191[53]

1048. [2:275, Hadîs No: 1828]
Ebû Ümâme rivayet ediyor:
Allah, sadece Kendisi için ve rızâsı gözetilerek yapılan ameli kabul eder.1192[54]

1049. [2:275, Hadîs No: 1830]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Allah zayıflarına hakkını vermeyen bir ümmeti temize çıkarmaz.1193[55]

1050. [2:277, Hadîs No: 1832]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Taâla sizin boy poşunuza ve mallarınıza bakmaz, ancak kalblerinize ve amellerinize bakar.1194[56]

1051. [2:278, Hadîs No: 1833]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah, eteklerini sürüye sürüye kibirle yürüyenlere rahmet nazarıyla bakmaz.1195[57]

1052. [2:278, Hadîs No: 1836]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, kendisinde zerre kadar hayır bulunan bir kimseyi rezil rüs-vay etmez.1196[58]

1053. [2:279, Hadîs No: 1837]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah, şaka yaparken doğru söyleyen şakacıyı bundan dolayı sorumlu tutmaz.1197[59]

1054. [2:279, Hadîs No: 1839]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, hacda tavaf edenlerle iftihar eder.1198[60]

1055. [2:279, Hadîs No: 1840]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, Arafe Gününün akşamında Arafat'a çıkan hacılarla meleklerine karşı iftihar eder ve şöyle buyurur: "Kullarıma bakm. Bana saçı başı dağınık, toz toprak içinde gelmişler."1199[61]

1056. [2:280, Hadîs No: 1841]
Talka bin Ubeydullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, ibâdete düşkün gençle meleklere karşı iftihar ederek şöyle buyurur: "Kuluma bakm. Benim rızâm için nefsânî isteklerini terket-miştir."1200[62]

1057. [2:280, Hadîs No: 1842]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah, mü'min kulunu hastalığa müptela eder ki, üzerindeki bütün günahları döksün.1201[63]

1058. [2:281, Hadîs No: 1843]

îbni Kani' (r.a.) rivayet ediyor:
Allah verdiği nimetlerle kulunu imtihan eder. Eğer Allah'ın takdii ettiği kısmetine razı olursa bereket verir ve genişlik verir. Razı olmazsa bereket vermez ve takdir edilenden fazlasını elde edemez.[1202][64]

1059. [2:281, Hadîs No: 1844]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyl buyurmuşlardır:
Şüphesiz Allahu Taâlâ gündüz günah işleyenlerin tevbe etmeleı için geceleyin rahmet elini açar; gece günah işleyenlerin tevbesi içi de gündüzleyin rahmet elini açar. Bu durum güneş batıdan doğuncaya kadar devam eder.[1203][65]

1060. [2:281, Hadîs No: 1845]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Taâlâ her yüz yılın başında bu ümmet için dinini yenileyecek bir müceddid gönderir.[1204][66]

Peygamberimiz peygamberlik zincirinin son halkasını teşkil eder. Ondan sonra peygamber gelmeyecektir. Yalnız yukardaki hadiste de belirtildiği gibi, her asırda Resûlullahın temsilcisi olarak onun yolunu takip eden, fslâmı, çağının idrak ve anlayışına uygun tarzda takdim eden görevliler gelecektir ki, bunlara müceddid adı verilir.
Müceddidler Islama hizmeti gaye edinmiş, herşeyferiyle İslama teslim olmuş, ilim ve ameliyle kendini kabul ettirmiş büyük âlimlerdir. Onlar kendiliklerinden ve yenibaştan bir hüküm getirmez, ancak ve ancak Sünnet-i Seniyyeye uyar, yaşar ve yaşatmaya çalışır, onu gösterir, kuvvetlendirir, içerisine sokulmak istenen bid'at ve hurafeleri ayıklar, dine yöneltilen hücum ve saldırılan bertaraf ederler.
Onların bütün gayreti dini asliyetiyle ortaya koyabilmek, asırlann getirdiği yanlış yorum ve izahlardan arındırmak, esas ve asliyetini bozmadan yeni tarz ve metodlarla, ikna usulleriyle gözler önüne sermektir.
Müceddidler her yönleriyle örnek insanlardır. Sözleriyle fiilleri arasında bir tezat yoktur. Dine sim sıkı bağlıdırlar. En küçük bir fstâmî hakikatten canlan pahasına da olsa taviz vermez; ihlas, sadakat ve samimiyetle hizmetlerini yürütür, hiçbir fedakârlıktan çekinmezler.
Müceddidler manen görevli insanlar oldukları için ilhama mazhardırlar. Onlar ancak yüce hakikat ve mânâların tercümanı hükmündedırler, O hakikatlere bir çeşit ayna olurlar. Onlara düşen ancak bu mânâ ve hakikatleri kendi dillerince terennüm ve ifade etmektir.
Her asrın müceddidiyle ilgili âlimlere göre değişik sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu hadisin rivayet edildiği yerin şerhinde, yaşadığı döneme kadarki müceddidlerin isimleri Suyutî tarafından şöyle sayılmıştır: Hz. Ömer bin Abdülaziz, Şafiî, İbni Süreye, Eş'ârî, Bakıllânî, Seni ve İsferayinî, Gazali, Razî, Rafiî, Hafızü'l-Enam Zeynüddin.
Ayrıca İmam Rabbânî, Mevlana Halid de müceddidtirler. 6000 küsur sayfalık eserlerine ve hizmetlerine baktığımızda çağımızın müceddidinin ise Bedîüzza-man Said Nursî olduğu görülür.
Şemsülhak ise şu kişileri müceddid olarak sayar:
(1) Ahmed bin Hanbel, (2) Muhammed bin İsmail el-Buharî, (3) Mâlik bin Enes, (4) Müslim en-Nisaburî, (5) Ebû Davud es-Sîcistanî, (6) Ebû Cafer es-Sahafiyyü'l-Hanefî, (7) Ebû Cafer el-İmamî, (8) Ebû Haseni'l-Eş'arî, (9) en-Neseî, (10) Ebû Hamid el-İsferayânî, (11) Ebû Bekir Muhammedi'l-Havarizmî.

1061. [2:283, Hadîs No: 1849]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, güzel konuşacağım diye inekler gibi dilini ağzında dolaştıran kimseye buğzeder.[1205][67]

1062. [2:284, Hadîs No: 1850]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, kibirli ve şımarık kimselere buğz eder.[1206][68]

1063. [2:284, Hadîs No: 1852]
Ali bin Ebî Tâlib'ten (r.a.) rivayetle:
Allah çok zulmeden zengine, çok câhil ihtiyara ve kibirli fakire bugz eder.[1207][69]

1064. [2:285, Hadîs No: 1854]
Ali bin Ebî Tâlib(r.a.) rivayet ediyor:

Allah Müslüman kardeşine karşı surat asan kimseye lanet eder.[1208][70]

1065. [2:285, Hadîs No: 1856]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah, dünya işlerinin âlimi, âhiret işlerinin ise câhili olan kimseye buğz eder.[1209][71]

1066. [2:285, Hadîs No: 1857]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Allah, hayatında iken cimri, ölüm ânında ise cömert olan kimseye buğz eder.[1210][72]

Kişinin böyle bir duruma düşmesinin sebeplerinden biri, sahip olduğu malın bir emanet olduğunu düşünememesi, kendini mal sahibi zennetmesidir. Hele, "Ben kazandım, aklımla, fikrimle, gücümle elde ettim" noktasına varmışsa, başkalarına zırnık koklatmaz.
Kişinin cimri olmasının bir sebebi de, Allah'ın sonsuz rahmet, ihsan ve ikramına güvenememesidir. Oysa her hazine Onun elindedir. Bütün nimetler Onun hazinesinden gelir. Ve o hazine bitmez, tükenmez. Halbuki bilse ki, Allah Kendi uğrunda verene, ikram ve ihsanda bulunanlara daha çok verecektir, o zaman "Malım azalır" düşüncesinden sıyrılacak, imkânları ölçüsünde boi bol vermeye çalışacaktır.
Cimri, bilerek veya bilmeyerek, ister şu, ister bu sebeple olsun, cimriliğiyle Allah'ın sonsuz cömert mânâsındaki Cevvad ismine ters bir harekette bulunmakta ve böylece de manen Allah'tan uzaklaşmaktadır. Cimri, Allah'ın emanet olarak verdiği malda hasislik yapmakta, bu vesileyle de rahmetten uzak kalmaktadır.
Hadiste son âna kadar cimri yaşayıp ölüm ânında biraz sonra elinden çıkacak olan mal hususunda cömert kesilen kimseye dikkat çekilmiştir. Niçin kişi bir anda cömert kesilmektedir? Eğer mirasçılarına kızgınlığı ve onları mirastan mahrum bırakmak maksadıyla bunu yapıyorsa, büyük vebale sebeptir. Miras haktır. Mirasçılarını bu haktan mahrum etmeye kimsenin hakkı yoktur. Eğer ölümün dehşetini görüp de cömert davranma yoluna girmişse bu da yanlıştır. Geniş, rahatlık ve bolluk zamanlarında gereken cömertliği yapmamışta o anda yapıyorsa, bu da ona fazla bir fayda sağlamaz. Üstelik ölümün dehşetini görüp de ikram ve ihsana kalkma, Allah'ın gazabını celbedebilecek bir durumdur. Bir âyette böyle insanlar kınanır ve durumları şöyle anlatılır: "Sizden birine ölüm gelip de, 'Ey Rabbim, ne olurdu bana biraz daha mühlet verseydin de malımın sadakasını verip salihlerden olsaydım' demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden bağışta bulunun."[1211][73]

1067. [2:286, Hadîs No: 1858]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah, günahları pervasızca işleyen şuursuz mü'mine gazap eder.[1212][74]

Bir mü'min için en mühim mesele Allah'ın rızasını kazanmak, gazabından uzak kalmaktır. Şuurlu bir mü'min işlediği günahın maddeten ve manen ne gibi zararlara sebep olabileceğini çok iyi bilen insan demektir. Çünkü gönlünde yerleşmiş olan îman, şuurlu davranmayı gerektirir. Kendini gerek Allah ve gerekse insanlar nazarında küçük düşürücü, değerini azaltıcı günahlara girmeye cür'et etmez. Sonra mü'min güzel örnek olmakla da mükelleftir.
Şuursuz mü'min ise bu duygu ve düşünceleri hissedemeyen kimsedir. Ve dolayısıyla Allah'ın gazabını celbedebllecek bir atmosfere girmektedir.
Allah'ın rızasının Ona itaatta ve gazabının da Ona isyanda olduğu unutulmamalıdır. Şuursuz mü'min bu sırrı düşünemediği için, tereddütsüzce günahlara girebilmekte, farzları yapma konusunda da bir gayrete girmemektedir.
İşte Cenab-ı Hak böyle şuursuz mü'minlere gazap etmektedir. Allah'ın gazabının ne demek olduğunu, mü'mini nasıl çarpacağını, yerden yere nasıl atacağını, nasıl gerçekleşeceğini bilemeyiz. Bunu hadiseler gösterir. Bu bazan dünyada verilebileceği gibi bazan da âhirete kalır. Mü'min, Allah'ın azametini, günahlara karşı gayretini düşünüp haramlara girmekten çekinmelidir. Aksi halde Allah'ın gazabının kulda ne zaman ve nasıl tecellî edeceği belli olmaz. Hayatının en tatlı ânını yaşadığını sanarken, tepesine bir yumruk gibi iniverin

1068. [2:286, Hadîs No: 1861]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Allah, bir iş yaptığında hakkını vererek yapanı sever.[1213][75]

1069. [2:287, Hadîs No: 1863]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Allah yardım isteyenin yardımına koşulmasını sever.1214[76]

1O7O. [2:288, Hadîs No: 1865]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Allah, yumuşak ve güler yüzlü kimseyi sever.1215[77]

1071 . [2:288, Hadîs No: 1866]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Allah tevbekâr genci sever.1216[78]

Akıldan çok histeriyle hareket eden gençlerin yaşlılara göre günah işlemeleri daha kolaydır. Gücü, kuvveti, enerjisi, güzelliği, imkânları buna son derece elverişlidir. Dünya bütün çekiciliği ve güzelliğiyle tebessüm eder. Nefsi okşayan kötülükler ona daima davetiye çıkarıp durur. Bunlara karşı nefsi dizginlemek, günahtan kaçınmak büyük bir muvaffakiyet ve fazilettir. Ama genç her zaman bu başarıya ulaşamaz. Şeytana kanıp nefsine uyup günahlara dalabilir. Böyle anlarda akla, mantığa ve dine en uygun davranış, günahlarda ısrar etmemek, hemen tövbe etmek, bir daha işlememeye azmetmek, nefisle mücadele etmektir. Günahlarda ısrar ve devam gazab-ı İlâhîyi celb edebilirken, ondan pişmanlık duyup tövbe etmek affa vesile olur. Böyle kimseler de Allah'ın sevdiği kimselerdir.

1072. [2:288, Hadîs No: 1867]
îbni Ömer rivayet ediyor:

Allah, gençliğini Allah'a itaat yolunda geçiren genci sever.1217[79]

1073. [2:290, Hadîs No: 1873]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Allah, bir mesleği olup, mesleğinde maharet sahibi olan mü'min kulunu sever.1218[80]

1074. [2:291, Hadîs No: 1874]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Allah eski dostluğu devam ettirmeyi sever. Öyle ise onu devam ettirin.1219[81]

1075. [2:292, Hadîs No: 1876]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Allah ısrarla duâ edenleri sever.1220[82]

1076. [2:292, Hadîs No: 1877]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphe yok ki, Allahu Taâla kötü komşusu olup Allah ölümle veya başka bir yolla hakkından gelinceye kadar sabreden ve mükâfatını Allah'tan bekleyen kişiyi sever.1221[83]

1077. [2:293, Hadîs No: 1882]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Allah, helâl kazanç yolunda kulunu yorgun görmeyi sever.1222[84]

1078. [2:294, Hadîs No: 1884]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Allah yakınlarını nâmahremlerden kıskanan kullarını sever.1223[85]

Kıskançlık duygusunun verilişinin en mühim hikmetlerinden biri iffet ve namusları korumak, onlara toz kondurmam aktır. Bunun İçin ilk yapılacak iş, meşru dairede kalmak, namusu gölgeleyecek davranışlardan uzak durmak, mahremiyet kaidelerine dikkat etmektir. Eşinin tesettürüne riâyet etmeyip, "Böyle olsa ne olur?" deyip

lâkaydhğa girmek çok yanlıştır. Mahremini kıskanmayan sıkıntılara girer. Dinî ölçülere uymamanın sıkıntılarını cemiyet olarak kötü örnekleriyle birlikte yasaya gelmekteyiz. İlerde "Ah, vah" etmektense önceden bu ölçülere uymak gerekir.
Yalnız bu konuda ölçüyü kaçırmamak, aşırıya kaçmamak, vehm eder bir havaya girmemek gerekir. Bir hadiste böyle bir davranışın Allah'ın hoşlanmadığı davranış olduğu üzerinde durularak şöyle buyurulur:
"Kıskançlığın iki çeşidi vardır; birini Allah sever, diğerini sevmez. Allah'ın sevdiği kıskançlık, şüphe ve kötülük alâmetleri bulunan hususlardaki kıskançlıktır. Allah'ın sevmediği kıskançlık da, şüphe ve kötülük alâmetleri olmayan yerdeki kıskançlıktır."[1224][86]
Islâmî ölçülere riâyet eden namuslu bir eş hakkında duyulan yersiz ve sebepsiz kıskançlık güveni zedeler, aile huzurunu sarsar; kavga ve gürültülere sebep olur, hayatın tadını kaçırır. O halde herşeyde olduğu gibi kıskançlıkta da ölçüyü yitirmemek gerekir.
Aynı durum sadece erkeğin karısına karşı değil, kadının erkeğine, erkek kardeşin kız kardeşine, kısacası herkesin yakınlarına karşı duyması gereken bir duygu olarak düşünülmelidir.

1079. [2:294, Hadîs No: 1887]
İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, fakir ve çoluk çocuğu çok olduğu halde insanlara el avuç açmayan kulunu sever.[1225][87]

1080. [2:295, Hadîs No: 1888]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, aşırı şefkatinden ve Allah korkusundan mahzun olan her kalbi sever.[1226][88]

1081 - [2:297, Hadîs No: 1895]
Numan bin Beşir rivayet ediyor:
Allah, öpmeye varıncaya kadar çocuklarınız arasında âdil davranmanızı sever.[1227][89]

1082- [2:297, Hadîs No: 1896]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Allah, temizliğe dikkat ederek ibâdete düşkün olan kimseyi sever.[1228][90]

1083. [2:297, Hadîs No: 1897]
Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Kur'ân'ın indiği şekliyle okunmasını sever.[1229][91]

1084. [2:298, Hadîs No: 1900]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla Kıyamet günü "Lâ ilahe illallah" sözleri sebebiyle müezzinleri insanlar içerisinde Allah'ın rahmetine en fazla uzanan kimseler olarak haşr edecektir.[1230][92]

1085. [2:298, Hadîs No: 1901]
Huzeyfe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.mj şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, şefkatli bir çobanın koyunlarını tehlikeli yerlerden uzaklaştırdığı gibi, kulunu himaye eder.[1231][93]

Allah'ın bir ismi Rahîm, bir ismi de Rahman'dır. Bu isimleri ve daha başka birçok isimleriyle kullarına sonsuz rahmetiyle muamele etmekte, onlara nzık ve nimetler ikram etmekte, çeşit çeşit belâ ve felaketlerden kurtarmaktadır. Aslında Onun rahmeti olmazsa bir an için olsun hayatta kalamayız. Neye sahipsek Onun sayesinde sahibiz. Herşey bize Onun emaneti.
Eğer Onun koruması olmasaydı, belâ ve felaketler sel gibi başımıza yağardı. Onun rahmeti sayesinde ozon tabakası bir kuşak gibi atmosferimizi sarmakta, bizi saniyede yağmur gibi binlercesi gelmekte olan göktaşlarından korumaktadır. Eğer yağmurlar devamlı yağsaydı, dolular inseydi, kasırgalar, tayfunlar gelseydi ne yapabilirdik? Güneş, ışınlarının milyonda birini değil de biraz daha fazlasını gönderseydi yanıp kavrulmaktan kurtulamazdık. Bitki ve hayvanlann çoğalmasına bir sınır konulmasaydırdünyamızın dengesini altüst ederlerdi.

Daha bildiğimiz ve bilmediğimiz, hayatımızı tehdit edici öylesine musibetler vardır ki, biz bunları çoğu zaman düşünmeyiz bile. Ancak gözle görülebilen, bilebildiğimiz musibetlerden Allah'a sığınır, yardımını dileriz. Oysa hayatımızı ve hayatımızın devamını tamamen muhtaç olduğumuz Rabbimiz, binlercesi birden hücum eden sayısız musibetlere karşı korumasaydı, bir an için olsun yaşayabilmemiz mümkün olmazdı.
Rabbimiz bazan, çobanın sürüsüne bir îkaz taşını atıp koyunlannı tehlikelerden sakındırdığı gibi, isyanlara, günahlara girmeyelim diye ufak yollu musibet taşı da atmakta, sakındırmaya çalışmakta, âdeta "Dikkat et, böyle devam edersen mahvolursun" buyurmaktadır. Bu da bir himayedir, manevî hayatımızın mahvını önlemektedir. Hata yapan aklı başında olan bir kul, bunu bir îkaz olarak değerlendirir ve hemen hatadan vazgeçer. Bu konuda MesnevM Nuriye'de şöyle denilir:
"Merayı [otlağı] tecavüz eden koyun sürüsünü çevirmek için çobanın attığı taşlara musab [hedef] olan bir koyun, lisan-ı haliyle, 'Biz çobanın emri altındayız. O bizden daha ziyade faydamızı düşünür. Madem onun rızası yoktur; dönelim' diye kendisi döner, sürü de\ döner."
Bu satırlardan sonra da şunlara yer verilir:
"Ey nefisi Sen o koyundan fajzla âsî ve dâli değilsin. Kaderden sana atılan bir musibet taşına maruz kaldığın zaman 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciün'[1232][94] söyle ve mercî-i hakikiye dön, îmana gel, mükedder [kederlenme] olma. O seni senden daha ziyade düşünür."[1233][95]
Allah'ın kulunu himayesi illâ musibetle îkaz şeklinde olacak demek değildir. Cenab-ı Hak rahmeti gereği kullarını musibetlere dahi gerek kalmadan verdiği şuur ve tedbirle muhafaza eder. Kul girebileceği kötülüğün nelere mal olacağını düşünerek kendini tehlikeli pozisyonlara sokmaktan çekinir. Sonra etrafında tehlikelerle boğuşmakta olan insanları görmesi de onu o kötülüklerden çekip almaya yeter. Günah içindeki peşin ceza ve ızdırap onu o tehlikeli atmosfere girmekten alıkoyarken, iyilikler içerisinde lezzetler de onu iyiliklere yöneltmekle böyle tehlikelere düşmekten korumaktadır.

1086. [2:299, Hadîs No: 1902]
Ebû Hüreyre'den (r.a,) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, uzun Kıyamet Gününü dilediği kulları için bir farz namazı vakti kadar hafifletir..[1234][96]

1087. [2:299, Hadîs No: 1903]
Ukbe bin Âmir rivayet ediyor:
Allah bir ok sebebiyle üç kişiyi Cennete koyar: Onu yaparken sevabını Allah'tan bekleyen sanatkârı, onu atan okçuyu ve okçuya onu atması için veren kimseyi.[1235][97]

1088. [2:399, Hadîs No: 1904]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah, bir lokma ekmek, bir avuç hurma ve bunlara benzer fakirlerin faydalandığı şeyler sebebiyle üç kişiyi Cennetine koyar: Bunun verilmesini emreden aile reisini, o evin işini düzgün yürüten evin hanımını ve onu fakirin eline veren hizmetçiyi.[1236][98]

1089. [2:300, Hadîs No: 1905]
Câbir bin Abdullah (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, bir tek hac sebebiyle üç grup insanı Cennete koyar: Yerine haccedilen ölüyü, bedel olarak hacca gideni ve bunun gerçekleşmesine sebep olanı. [1237][99]

1090. [2:301, Hadîs No: 1907]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, Kıyamet Günü mü'min kulunu kendisine yaklaştırır. Rahmet perdesini üzerine gerer ve onu insanlardan gizleyip günahlarını kendisine itiraf ettirerek şöyle buyurur: "Filan günahını biliyor musun? Filan günahını da biliyor musun?" Kul, "Evet, yâ Rabbi" der. Öyle ki, bütün günahlarını kendisine itiraf ettirir. O kişi içinden helak olduğunu düşünür. Bunun üzerine Allah şöyle buyurur: "Ben bunları dünyada iken senin için örttüm. Bu gün de onları affedeceğim." Sonra amel defterini sağ tarafından kendisine verir. Kâfir ve münafığa gelince, şahitler onlar için şöyle seslenirler: "İşte bunlar, Rablerine iftira edenlerdir. Dikkat edin. Allah'ın laneti zâlimlerin üzerinedir."[1238][100]

1091. [2:301, Hadîs No: 1908]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, sizin üç şeyinizden hoşlanır, üç şeyinizden de nefret eder. Hoşlandığı şeyler: Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan Ona ibâdet etmeniz. Allah'ın ipine sımsıkı sarılmanız ye ayrılığa düşmemeniz, Allah'ın idarenizi eline verdiği kimselerin hayır ve iyiliğini dilemeniz.
Sevmediği şeyler ise şunlardır: Dedi kodu etmeniz, yerli yersiz çok suâl sormanız ve faydasız yere malınızı zayi etmeniz.[1239][101]

1092. [2:302, Hadîs No: 1909]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah bu Kur'ân sebebiyle bâzı insanları yükseltir, bazılarını da alçaltır.[1240][102]

1093. [2:302, Hadîs No: 1910]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor: i tır.[1241][103]

1094. [2:302, Hadîs No: 1911]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:[1242][104]

1095. [2:303, Hadîs No: 1913]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde yeryüzünde rah-metiyle tecellî eder. Öyîe ise namaz ve ziyaret için evlerden dışarıya çıkın ki, rahmet size dokunsun.[1243][105]

1096. [2:304, Hadîs No: 1916]
îyad bin Ganem'den rivayetle:
Allah, dünyada insanlara işkence edenlere Kıyamet Günü azab eder.[1244][106]

1097. [2:304, Hadîs No: 1917]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, niyeti âhiret olana dünyayı verir, ama niyeti dünya olana âhireti vermez.[1245][107]

1098. [2:306, Hadîs No: 1920]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah sadakayı kabul eder, onu güzel bir şekilde muhafaza ederek sizden birinizin bir tayı [at yavrusu] büyüttüğü gibi büyütür. Öyle ki, bir lokma Uhud Dağı kadar büyür.[1246][108]

1099, [2:306, Hadîs No: 1921]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, can boğaza gelmedikçe kulunun tevbesini kabul eder.[1247][109]

1100-1199

1100. [2:307, Hadîs No: 1922]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâla Cehennem ehlinden azabı en hafif olanına şöyle der: "Eğer yer yüzündeki herşey senin olsaydı bu halden kurtulmak için verir miydin?" der. O, "Evet, verirdim" der. Allah, "Sen daha Âdem'in sulbünde iken bundan daha kolayını, Bana hiçbir şeyi ortak koşmamanı senden istedim, sen ise Bana ortak koşmakta direttin."[1248][110]

1101. [2:307, Hadîs No: 1923]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâla şöyle buyurur: "Oruç Benimdir, mükafatını verecek olan da Benim. Oruçlu için iki sevinç vardır: İftar ettiğinde sevinir, Allah'ın huzuruna gidip Allah mükâfatlandırdığında sevinir. Mu-hammed'in nefsini kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hoştur[1249][111].

1102. [2:308, Hadîs No: 1924]
EbûHüreyreden rivayetle:
Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:
"Birisi diğerine hıyanet etmediği müddetçe Ben iki ortaktan üçün-cüsüyüm. Hıyanet yaptığında aralarından çekilirim.[1250][112]

1103. [2:308, Hadîs No: 1925]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ey Âdemoğlu! Bana ibâdet etmek için seni meşgul eden şeyleri bırak ki, gönlünü zenginlikle doldurayım. İhtiyaçlarını da gidereyim. Böyle yapmazsan elini meşgalelerle doldururum, ihtiyacını da gidermem.[1251][113]

1104. [2:309, Hadîs No: 1926]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kulumun dünyada iken iki sevgili uzvunu [göz nurlarını] alırsam onun Benim yanımdaki mükâfatı ancak Cennettir.[1252][114]

1105. [2:309, Hadîs No: 1927]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah Kıyamet günü şöyle buyurur:
"Nerede Benim rızam için birbirlerini sevenler? Gölgemden başka gölgenin bulunmadığı bu günde onları gölgelendireceğim."[1253][115]

1106. [2:309, Hadîs No: 1928]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kulum, Beni anıp zikrimle dudakları kıpırdandıkça Ben onunla beraberim.[1254][116]

1107. [2:309, Hadîs No: 1929]
Ammare bin Za'kere rivayet ediyor:
Benim gerçek kulum savaşta rakibiyle karşılaştığında Beni zikredendir.[1255][117]

1108. [2:311, Hadîs No: 1932]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor: Allah Cennet ehline şöyle buyurur:
"Ey Cennet Ehli," Onlar, "Buyur yâ Rabbi, emrine amadeyiz. Bütün hayırlar Senin elindedir." Cenâb-ı Hak buyurur: "Razı oldunuz
mu?" Onlar, "Nasıl razı olmayalım? Sen bize hiçbir mahlûkuna vermediğin şeyleri verdin." Allah buyurur: "Bundan üstününü de vereyim mi?" Onlar, "Ey Rabbimiz, bundan daha üstün ne olabilir ki?" derler. Allah, "Rızâmı üzerinize yağdırıyorum. Bundan sonra ebediy-yen gazap etmeyeceğim."[1256][118]

1109. [2:312, Hadîs No: 1933]
Vasile bin Eskâ'dan (r.a.) rivayetle: Allahu Teâla şöyle buyuruyor:
"Ben kulumun Benim hakkımdaki zanni yanındayım. Benim hakkımdaki düşüncesi iyi ise iyi muamele ederim, kötü ise kötü muamele ederim.[1257][119]

1110. [2:312, Hadîs No: 1934]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü Allah şöyle buyurur:
"Ey Âdemoğlu, Ben hastalandım, Beni ziyarete gelmedin." Kul, "Ya Rabbi, Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde Seni nasıl ziyaret edebilirdim?" der. Allah, "Filan kulumun hastalandığını ve senin de onun ziyaretine gitmediğini bilmiyor musun? Onu ziyaret ettiğinde Beni orada bulacağını bilmiyor muydun? Ey Ademoğlu, senden yiyecek birşey istedim, sen Bana yedirmedin" der. Kul, "Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde Sana nasıl yemek yed irebilirdim?" der. Allah, "Falan kulumun senden yiyecek birşey isteyip sen de ona vermediğini bilmiyor musun? Ona verdisinde Benim katımda karşılığını bulacağını bilmiyor muydun? Ey Ademoğlu, senden su istedim, bana su vermedin" der. Kul, "Yâ Rabbi, Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde sana nasıl su verebilirdim?" der. Allah, "Falan

kulum senden kendisine su vermeni istemişti; sen ise vermedin. Ona su verseydin Benim katımda mükâfatımı bulacağını bilmiyor muydun?"[1258][120]

1111. [2:313, Hadîs No: 1935]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah buyuruyor: "Şüphesiz Ben yer ehline azap vermek istediğimde, evlerim olan mescidleri maddî manevî imar edenlere, benim rızam için birbirini sevenlere ve seherlerde günahları için mağfiret dileyenlere bakıyor ve azabımı çeviriyorum."[1259][121]

1112. [2:314, Hadîs No: 1936]
îbni Habib rivayet ediyor: Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:
"Ben hikmetli söz söyleyenin her sözüne bakmam. Ancak onun niyet ve isteğine bakarım. Niyeti ve gayesi Allah'ın sevdiği ve razı olduğu şeyler ise bunu ifâde etmese bile onun susmasını Allah'a hamd ve kendisi için heybet kılarım."[1260][122]

1113. [2:315, Hadîs No: 1905]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ, hasta tuttuğu sürece hastaya sağlığında devam etmekte olduğu amelinin karşılığından daha fazlasını verir. Yolcuya da evinde iken işlediği amelinin karşılığından daha fazlasını verir.

1114. [2:315, Hadîs No: 1940]
Avfbin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, tedbir almakta âciz davranmayı kınar. Sen tedbire riâyet et. Buna rağmen bir işe gücün yetmezse şöyle de: "Hasbiyallahü ve ni'me'l-vekîl [Allah bana yeter. O ne güzel vekildir]."[1261][123]

1115. [2:316, Hadîs No: 1941]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allah gecenin son üçte biri kalıncaya kadar bekler; Sonra rahmetiyle dünya semâsına inerek şöyle seslenir: "Günahının bağışlanmasını isteyen yok mu? Tevbe eden yok mu? Birşey dileyen yok mu? Duâ eden yok mu?" Bu durum sabah oluncaya kadar devam eder.[1262][124]

1116. [2:316, Hadîs No: 1942]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ Şaban ayının on beşinci gecesinde [Berat Gecesi] rahmetiyle dünya semâsına iner ve Benîkelb kabîlesinin koyunlarının kılları adedinden fazla sayıda kimseleri affeder.[1263][125]

1117. [2:317, Hadîs No: 1943]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şu Mescid-i Haramdakilere hergün ve hergece yüz yirmi rahmet indirir. Altmışı Kabe'yi tavaf edenlere, kırkı namaz kılanlara, yirmisi de Kabe'yi seyredenleredir.[1264][126]

1118. [2:318, Hadîs No: 1944]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah aile fertlerinin geçim yükü ölçüşünce yardım, belâ ölçüşünce sabır verir.[1265][127]

Bir atasözümüz vardır: "Allah, dağına göre kış verir" diye. Allah hiçbir kimseye altından kalkamayacağı, dayanamayacağı yükü yüklemez. Her canlının rızkını daha doğmadan vermeye başlayan Rabbimiz, yaşadığı sürece de herkesin rızkını gönderecektir. Onun içindir ki hiçbir aile reisi "Çoluk çocuğum çok, geçin-diremiyorum" diye endişe etmemelidir. Biraz gayret göstermesi yeterlidir. Nice çok çocuklu aileler vardır ki, Cenab-ı Hak, onlara ummadıkları yerden rızıkları-nı göndermektedir.
Belâ meselesine gelince; Allah hiçbir kula taşıyamayacağı yükü yüklemez, dayanamayacağı belâyı vermez. Belâ vermişse ona dayanabilme gücünü de ihsan eder. Onun için bir musibet karşısında bağırıp çağırmamalı, sabır ve sükûnetle karşılaman, Allah'tan yardım dilemeli, sabır gücünü dağ itmam alı dır. Çünkü sabır gücü insanın hayatı

boyunca başına gelebilecek bütün musibetlere karşı dayanabilecek güçtedir. Hele geçmişe ve geleceğe dağıtılmazsa bulunduğu âna fazlasıyla yeter. Bediüzzaman, Lem'alar isimli eserinde, müthiş bir hastalığa yakalanan Erzurum'lu bir dostunun, 'Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım" diye acı bir şikayette bulunması üzerine sabır tavsiye etmiş ve sabrı bulunduğu âna teksif etmesini istemişti. Konuşmalar şöyle:
"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürûrlu [sevinçli] yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp şekva etme. Onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise madem daha gelmemişler, Rabbin olan Rahmânürrahimînin rahmetine itimad edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe [yokluğa] vücut rengi verme, Bu saati düşün. Sendeki sabır kuvveti bu saate kâfî gelir. Divane bir kumandan gibi yapma ki, sol cenah [kanat] düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip [katılıp] ona taze bir kuvvet olduğu halde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp, merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ [çok az] bir kuvvet ile merkezi harap eder." Dedim: "Kardeşim, sen bunun gibi yapma. Bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i İlâhiyeyi ve mükâfat-ı uhreviyeyi, fânî ve kısa ömrünü uzun ve bakî bir surete çevirdiğini düşün. Bu acı şekva yerinde ferahlı bir şükret,'1 O da tamamıyla bir ferah alarak, "Elhamdülillah," dedi, "hastalığım ondan bire indi."[1266][128]
O halde belâ ve musibetler ne kadar ağır olursa olsun Rabbimizin, bize ona dayanabilecek güç ve kuvvet verdiğini de düşünüp sabretmelidir.

1119. [2:319, Hadîs No: 1947]
Mikdam bin Ma'dikerb rivayet ediyor:
Allah, kadınlarınız hakkında hayır tavsiye eder. Çünkü onlar anneleriniz, kızlarınız ve teyzeleri nizdir.[1267][129]

1120. [2:321, Hadîs No: 1950]
Sevban (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Yer, günde yetmiş defa seslenir: "Ey Âdemoğlu, dilediğinizi dilediğiniz kadar yiyin. Allah'a yemin ederim ki, ben de sizin etlerinizi ve derilerinizi yiyeceğim.[1268][130]

1121. [2:321, Hadîs No: 1951]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İslâm garib olarak başladı, yine garip hale gelecektir. O gariplere müjdeler olsun.[1269][131]

Bâzıları bu hadisde göçen "seyeûd" fiilini "seyesîr" mânâsında anlayarak ve neticenin kötü olacağı hükmüne varmışlardır. Buradan da İslâmın neticesinin iyi olmayacağı kanaatına varıarak ümitsizliğe düşülmüştür. Oysa bu yanlı anlayıştır. Çünkü "yeûd"fiilinde "yeniden başlama" mânâsı davardır. Doğru olan da "yeûd" kelimesine bu mânâyı vermektir. Bu mânâ İslâm kültürüne uygur> bir mânâdır. Nitekim Peygamberimiz en zor şartlarda dahi mü'minleri istikbalde yapacakları fetihlerle müjdelemiş, İslâmiyetin yeryüzüne hâkim olacağını bildirmiştir. Dolayısıyla ümmetini ümitsizliğe düşürmek Peygamberimizin yapmayacağı bir şeydir.
Âlimler, bu hadisin neticenin kötü olacağını söyleyerek korkutmak değil, müjdelemek mânâsına geldiğini söylerler. Meselâ bunlardan Elmalılı Hamdi Yazır, Nemi Sûresinin 93. âyetinin tefsirinde "İslâmiyetin istikbâli gece değil, gündüzdür; sönük değil, parlaktır. Ara sıra basan gece zulmetleri onu dinlendirip tekrar uyandırmak içindir" dedikten sonra yukarıdaki hadis-i şerifi zikretmekte ve özet olarak şöyle demektedir:
Birçok kimseler bu hadisi hep mü'minleri korkutmak için söylemişler, onları ümitsizliğe ve bedbinliğe sokmuşlardır. Bu hadis, İslâm garip olarak zuhur etti, ileride garip olarak zuhur edecek" manasınadır. Hadiste geçen "fetûbâ (ne mutlu)" kelimesi,, geleceğin karanlık olacağını söyleyerek korkutmak için değil, müjde içindir. Çünkü hadisde geçen "garipler" İslâmı ilk yayan bahtiyar kimseler gibidir.[1270][132]
İslâmı ilk yayan bahtiyar kimselere niçin "garip" deniliyordu?
Şirkin, putperestliğin ve her türlü ahlâksızlığın yaygın olduğu Cahiliyye devrinde Peygamberimizin Allah'ın birliği inancıyla ortaya çıkıp müşriklerin inandıkları sayısız ilâhlar yerine tek Allah inancını savunması "bir" e indirmesi onlar tarafından "garip" karşılanmıştı.
Müşrikler Peygamberimize îman eden kimselerin işkenceyi, hattâ ölümü dahi göze alarak sarsılmaz bir îmanla ona bağlanmalırını da "garip" karşılamışlardı. O insanların Allah ve Resulü uğrunda, mallarını, mülklerini, ailelerini bırakarak Habeşistan'a ve Medine'ye hicret etmeleri de "garip" di. Kısacası müşriklere göre İslâmiyet de, Müslümanlar da "garip"di. Bu insanlar müşriklerin nazarında gariptiler, fakat Allah'ın nazarında bahtiyardılar. Rabbimiz bunu bir âyet-i kerimede şöyle bildirir:

"O Peygambere îman eden, ona hürmet eden, düşmanlarına karşı ona yardımda bulunan ve onunla indirilmiş olan nura [Kur'ân'a] uyanlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendisidir."1271[133]
İşte Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'ın bildirmesiyle asırlar sonrasını görmüş, İslâmiyetin ve Müslümanların İslâmiyetin ilk yıllarında olduğu gibi "garip" karşılanacaklarını, îmanları uğrunda sıkıntı çekeceklerini bildirmiştir. "Ne mutlu o gariplere!" buyurarak da bu "garipliğe" razı olanları, Allah ve Resulü uğrunda sıkıntı çekenleri müjdelemiştir.
Nitekim tarihin pekçok devirlerinde mü'minler "garip" karşılanmışlar, sıkıntı çekmişler, zindanlara atılmışlardır. Ülkemizde de Cumhuriyet devrinden sonra Allah'a îman eden, Ona ibâdet eden ve bu noktada taviz vermeyen mü'minler "garip" karşılanmış, eziyete tâbi tutulmuş, öldürülmüş, zindanlara atılmış, devlet kademelerinden uzak tutulmuşlar ve mesleklerinden olmuşlardır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde dahi insanlar İslâmiyet! savundukları için hapsedilmekte, başını örttükleri için okuldan atılmaktadırlar. Peygamberimiz bu hadisleriyle İslâmiyet uğrunda çile çekenleri bir yönüyle Sahabîlere benzetmekte, sabretmelerini isteyerek "Ne mutlu o gariplere!" ifadesiyle istikbalin böylelerinin olduğunu müjdelemektedir.
Asrımızın en büyük "gariplerinden birisi de, en zor şartlar dahi İslâmiyetin geleceğinin parlak olduğunu, istikbalde İslâmiyetin hükmedeceğini müjdeleyen Bediüzzaman'dır. Bediüzzaman Said Nursî, Allah, Peygamber ve Kur'ân dediği için memleketinden, talebelerinden koparılmış, çeşitli yerlere sürgüne gönderilmiş, zindanlara atılmış, defalarca zehirlenmiştir. Fakat bu hadisi düşünerek Al-fah'a şükretmiştir. Garipliğini ve bu hadisin kendisine nasıl tesellî verdiğini yer yer atlayarak nakletmek istiyoruz:
"Sizleri ziyâde müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyâde elîm kısmını tayyedip [atlayıp] bir kısmını sizlere hikâye edeceğim....
"İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akari-bimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neş'et eden hazin bir gurbeti hissettim (...) Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki, vatanımdan ve akaribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan te-vellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim....
"Birden fesübhânaflah dedim; bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır düşündüm.,..
Birden nûr-u iman, feyz-i Kur'ân, lütf-u Rahman imdada yetiştiler. O beş ka-ranlıklı gurbetleri, beş nûrânî ünsiyet dairesine çevirdiler. Lisânım: "Vekil olarak Allah yeter. O ne güzel vekildir' söyledi. Kalbim, 'Allah bana yeter. Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce Arşın Rabbi de Odur" âyetini1272[134] okudu.
"Meşhur Hikem-i Atâiyyenin şu fıkrası: "Cenâb-ı Hakkı bulan, neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden, neyi kazanır?" Yâni: "Onu bulan herşeyi bulur. Onu bulmayan hiçbir şeyi bulmaz, bulsa da başına belâ bulur." Ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve Tûbâ li'l-ğurabâ [Ne mutlu o gariplere]!' hadisinin sırrını anladım, şükrettim."1273[135]

1122. [2:322, Hadîs No: 1953]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
İslâm temizdir, öyleyse siz de temizleniniz. Şüphesiz Cennete ancak temiz olanlar girer.1274[136]

1123. [2:323, Hadîs No: 1954]
Usâme bin Zeyd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ameller Pazartesi ve Perşembe günleri Allah'a arz edilir. Ben amelimin oruçlu iken arzedilmesini isterim.1275[137]

1124. [2:323, Hadîs No: 1956]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îdâreci insanlarda şüpheli şeyler ararsa onları fesada götürür.1276[138]

1125. [2:323, Hadîs No: 1957]
Abdullah bin Amr (r..a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Birinizin elbisesi eskidiği gibi göğsündeki îmanı da eskir. Öyle ise Allah'tan kalbinizdeki îmanı tazelemesini dileyiniz.1277[139]

îman etmek önemlidir. Kâinat çapında bir ehemmiyete sahiptir. İnsanın en önemli meselesidir. Fakat en az onun kadar önemli olan ise o îmanı son âna kadar muhafaza edebilmektir. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) birgün, "îmanınızı

yenileyiniz" buyurdu. "Nasıl yenileyelim, ya Resûlallah?" diye sorduklarında "Lâ ilahe illallah' kelime-itevhidiyle"[1278][140] buyurdular.
Niçin îmanı yenilememiz gerekmektedir?
İnsanın maddî dünyası değiştiği gibi manevî dünyası da daima inkıiâblara maruz kalır. Manevî dünyamızın merkezi hükmünde olan kalb hergün hergün değişik şekillere girmekte, bir kararda durmamaktadır. Bir hadislerinde Peygamberimiz (as.m), "Kalb, bir insanın başına asılan ve rüzgarın her ân alt üst ettiği bir kuş tüyüne benzer"[1279][141] buyurmuşlardır.
Evet, kalbimiz daima manevî tahribata hedef olmaktadır: Günahlar dört bir yandan hücum etmekte, şüphe ve tereddütler sarsmakta, ağzımızdan bilerek veya bilmeyerek isyan ve küfür kokan kelimeler çıkmaktadır.
İşte hergün hergün yıpranan, yara alan, zaman zaman kararan iç dünyamız, ancak îmanla tamir ve tedavî edilebilir. Kararan dünyamızı aydınlatan îmandır. Beden temiz hava ve sağlıklı gıdalarla beslendiği gibi ruh ve kalb de îmanı takviye edici manevî gıdalara muhtaçtır. Şu satırlarda bu hakikat ne güzel anatılır:
"İnsanda madem nefis, hevâ ve vehim ve şeytan hükmediyorlar. Çok vakit îmanını rencide etmek için gafletinden istifade ederek çok hileler ederler, hile ve vesveselerle îman nurunu kaplarlar. Hem zahirî şeriata muhalif düşen [dînîn zahirine ters düşen] hatta bazı imamlar nazarında küfür derecesinde tesir eden kelimât ve harekât [söz ve davranışlar] eksik olmuyor. Onun için her vakit, her saat, her gün tecdid-i îmana [îman yenilemeye] bir ihtiyaç vardır."[1280][142]
İşte bu ve buna benzer sebepler münasebetiyledir ki kelime-i tevhid ve keli-me-i şehadeti sık sık tekrarlamak, böylece îmanları yenilemek, bu konuda Allah'tan yardım dilemek gerekir.

1126. [2:324, Hadîs No: 1959]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz bereket yemeğin ortasına iner. Dolayısıyla yemeğin etrafından yeyin, ortasından yemeyin.[1281][143]

1127. [2:325, Hadîs No: 1961]
Sabit bin Ebî Hümeysote'den rivayetle:
Yıldızlar yer ehline ışık verdiği gibi, içinde Allah'ın anıldığı evler de gök ehline öylece ışık verirler.[1282][144]

1128. [2:325, Hadîs No: 1963]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
îman ve haya beraber bulunurlar. Birisi alındığında diğeri de peşinden gider.[1283][145]

1129. [2:326, Hadîs No: 1965]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kimde iyi bir huy bulunursa, Allah o iyi huy vesilesiyle onun bütün amellerini düzeltir. Kişinin namaz için temizlenmesi sebebiyle Allah günahlarını örter. Namazı fazladan kendisine kalır.[1284][146]

1130. [2:326, Hadîs No: 1966]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hayrın yolunu gösteren kimse, o hayrı işleyen gibidir.[1285][147]

1131. [2:327, Hadîs No: 1968]
Temim ed-Dârî'den (r.a.) rivayetle:
Din, Allah için, kitabı için, Resulü için, Müslümanların lideri için ve halk için hayır ve iyilik dilemekten ibarettir.[1286][148]

Allah için nasihattan maksat, ona îman etmek, emirlerini tutup yasaklarından kaçınmaktır. İnsanları buna davet etmek de nasihat cümlesindendir. Kâinatın Sultanını tanımanın verdiği nur ve sürurla insanlar mutlu bir hayata kavuşmuş olacaklardır.
Kitap için nasihat denilince Kur'ân'a ve diğer ilahî kitapların Allah'tan gönderildiğine bütün gönlümüzce inanmak, Rabbimizin bize olan hitaplarını, emir ve yasaklarını öğrenmek ve hayat veren bu prensipleri yaşamak ve insanları bu gerçeklere davet etmektir.

Peygamber için nasihat denilince onun seçkin hayatını iyice öğrenmek, güzel ahlâkını ve sünnetini rehber edinmek, uygulamak ve insanları buna davet etmek anlaşılmalıdır.
İdareciler için nasihat idarecilerin Allah ve Resulüne itaat etmeleri, isyana girmemeleri ve onları bu önemli hususa davet düşünülmelidir.
Dinin bütün Müslümanlar için nasihat olması ise onları hem dünya, hem de âhirette huzur ve saadete sevk edecek İslâmın esas ve meselelerini anlatmak, ona yöneltmektir.
Kısacası din idarecisinden idare edilenine kadar herkes için bir nasihattan ibarettir. Görülüyor ki bütün bu nasihat şekillerinde insanların iyiliğini isteme, dünya ve âhirette saadete kavuşmalan için gayret gösterme söz konusudur. Mutlulukları paylaşma açısından bunun büyük önemi vardır.

1132- [2:329, Hadîs No: 1969]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Din kolaylıktır. Bir kimse onu ince eleyip sık dokursa din ona mutlaka galip gelir. Öyle ise ifrat ve tefritten sakının, orta yolu tutun. Gücünüzün yettiği kadar yapın. Müjdeye kavuşun. Nafile ibâdet için sabah, akşam ve biraz da gece vaktinden istifade ediniz.[1287][149]

1133- [2:331, Hadîs No: 1972]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişi uzun zaman Cennet ehlinin amelini işler, sonra ameli Cehennemliklerin işi ile noktalanır. Başka bir kişi de uzun zaman Cehennem ehlinin amelini işler, sonra ameli Cennet ehlinin işiyle noktalanır.[1288][150]

1134- [2:332, Hadîs No: 1974]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sofraya oturduğunda "Bismillah," sofradan kaltığmda da "Elhamdülillah" diyen kişinin Önünden sofra henüz kalkmadan günahları bağışlanır.[1289][151]

1135- [2:333, Hadîs No: 1976]
Sevban'dan rivayetle:
Kişi Cennet meyvelerinden birini kopardığında yerine başkası gelir. [1290][152]

1136. [2:333, Hadîs No: 1977]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor;
Erkek hanımına, hanım da beyine sevgiyle baktıklarında Cenâb-ı Hak da onlara rahmet nazarıyla bakar. Şayet erkek hanımının ellerini ellerine alırsa, her ikisinin de günahları parmaklarının arasından dökülür.[1291][153]

Karı kocanın birbirlerine sevgiyle bakmaları halinde Cenâb-ı Hakkın onlara rahmet etmesi, günahlarım bağışlaması, sevginin Allah hesabına olmasıyla mümkündür. Allah'ı hiç hatıra getirmeden, sırf nefis ve nefsin arzulan hesabına, karı kocanın birbirlerini sevmeleri, hadisin şümulüne girmez. Yani şehvet düşüncesiyle birbirlerini seven karı kocanın birbirlerinin ellerini tutmalarıyla günahları dökülmez.
Sevginin Allah rızâsı için olmasının ölçüsü, kan kocanın birbirlerini yüz güzelliklerinden ziyâde, ahlâk güzelliği sebebiyle sevmeleridir. Hem böyle bir sevgi, gittikçe daha da kuvvetlenir. Böylece mes'ûd bir hayat yaşanır. Yoksa sevgi nefsânî olup sırf maddî güzelliğe verilirse çabuk bozulur. Çünkü maddî güzellik bozulmaya, kaybolmaya mahkûmdur.

1137. [2:335, Hadîs No: 1980]
lbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle;
Kişi, kendisiyle istişare edenin hayrına olan şeyi dilediği sürece görüşü doğru kalmaya devam eder. Onu aldattığı anda ise Allah onun isabetli görüşünü alır.[1292][154]

1138. [2:335, Hadîs No: 1982]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir erkek veya kadın altmış sene boyunca Allah'a itaatte bulunur, Sonra da ölüm ânında yaptıkları vasiyette bazılarına zarar verirler de Cehennem ateşini hak ederler.[1293][155]

Vasiyet, bir malı veya her hangi bir menfaati, ölümünden sonra geçerli olmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir. Vasiyetin vacip ve müstehap gibi çeşitleri vardır.
Hadiste kişinin altmış sene boyunca Allah'a itaatte bulunduktan sonra ölüm ânında yaptıkları vasiyetle Cehennem ateşini hak edecekleri bildirilmektedir. Yani böyle bir kimse, Cehennem azabını hak edecek kötü bir amel işlemiş olur. İyilik yapalım derken cahilliklerinden veya hakkı gözetmediklerinden elleriyle kendilerini tehlikeye atmış oludur. Vasiyet esnasında yapılabilecek haksızlıklara şu iki hususu misâl olarak verebiliriz.
Kişinin malının üçte birinden fazlasını vasiyet etmesi doğru değildir. Nitekim Peygamberimiz (a.s.m.) malının tamamını vasiyet etmek isteyen Sa'd bin Ebî Vakkas'ın (r.a.) teklifini kabul etmemiştir. Sa'dın mîrasçılan olduğundan ancak malının üçte birini vasiyet etmesine razı oldu. Kalan kısmı mîrasçılara bırakmasını istedi.[1294][156]
Peygamberimiz bir diğer hadislerinde de mirasçılarını nazara almayarak fazla miktarda vasiyet edilmesini yasakladı[1295][157]
Miras bırakanın yapacağı bir diğer haksızlık, malının bir kısmını veya kıymetli bir bölümünü çocuklarından birisinin alması için vasiyette bulunması, ço-cuklan arasında adaletli davranmamasıdır. Mirasçıyı hakkı olan mirastan mahrum bırakıcı vasiyetler doğru olmadığı gibi, mirasçıya mirastan hak ettiği mala ilaveten malın bir bölümünü vasiyet etmek de, insanın ebedî hayatını tehdit eder. Peygamberimiz bir hadislerinde mirasçıya vasiyet edilmeyeceğini bildirmekte ve şöyle buyurmaktadır:
"Cenâb-ı hak, her mirasçıya mirastan olan nasibini tayin etti. Artık hiçbir mirasçıya vasiyet etmek caiz değildir."[1296][158]
Bununla beraber, bir kimse vârislerden birine fazla birşey verilmesini bir maslahata binâen uygun görürse, diğer vârisler de kabul edip razı olurlarsa, bunu sağlığında iken yapabilir. Kişi sağlığında iken malından tasarruf etme hakkına sahip olduğundan, vermek istediği şeyi sağlığında iken teslim edebilir. Fakat bunda da adaleti gözetmeli, diğer mirasçıların haklarını da düşünmelidir.

1139. [2:336, Hadîs No: 1983]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi hiçbir sakınca görmediği öyle bir kelime söyler ki, bu söz yüzünden yetmiş sene Cehennemin dibine düşer.[1297][159]

1140. [2:336, Hadîs No: 1984]
Ebû Saîd el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişi insanları güldürmek için bir mahzuru yokmuş gibi görülen öyle bir söz söyler ki, bu söz sebebiyle gökten daha yüksek bir mesafeden aşağı düşer.[1298][160]

Öyle zaman olur ki, bir kelime bir orduyu batırır; bir gülle savaşı başlatır—1. Cihan Savaşında olduğu gibi—ve sonuçta otuz milyon kimsenin mahvolmasına sebep olur. Bazan bazı şartlar alttnda yapılan küçük bir hareket insanı âlâ-yı il-liyyîne, yücelerin yücesine çıkarır. Bazan da küçük bir fiil, insanı esfel-i sâfilîne, aşağıların aşağısına indirir.[1299][161]
Bu ifâdeler sözün tesirini anlatır. Hadiste de belirtildiği gibi bazan insan, güldürmek maksadıyla öyle inkâr ve isyan kokan sözler söyler ki, bu onun manevî dünyasını yıkar, gökten yuvarlanıyormuşcasına düşürür. Güzel sözler söyleyip manen yükselebilecekken veya normalde belli bir mertebede iken söyiediği o sözler sebebiyle aşağılara doğru düşer de farkında olmaz. Veya faydalı ve güze! sözler söyleyip manen yükselebilecekken, ilerleyebilecekken o fırsatı kaçırmış oiur.
Bu hadis insanın sözlerine ne kadar dikkat etmesi gerektiğini gösterir. Şakacıktan da, güldürmek maksadıyla da olsa yalan, yanlış; dine, îmana ters düşen, hakaret ve inkâr mânâları taşıyan sözlerden uzak kalınmalıdır.

1141. [2:336, Hadîs No: 1985]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişi, memleketinden uzak bir yerde vefat ettiğinde memleketinden öldüğü yf>re kadar olan mesafe ölçülür ve Cennetten o kadar yer verilir.[1300][162]

1142. [2:337, Hadîs No: 1988]

Zeyd bin Erkam'dan (r.a.) rivayetle:
Cennet ehlinden birtek kişiye yemede, içmede, arzuda ve cinsî münasebette yüz adamın kuvveti kadar güç verilir. Onlardan birinin def-i haceti ter olarak derisinden çıkar gider. Bir de bakar ki karnındaki şişkinlik gitmiştir.[1301][163]

1143. [2:338, Hadîs No: 1989]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi güzel ahlâkı sayesinde gece ibâdet eden ve kavurucu sıcakta susuzluk çeken oruçlunun derecesine ulaşır.[1302][164]

1144. [2:338, Hadîs No: 1990]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü ter adamın gırtlağına kadar çıkar. Öyle ki, 'Ya Rabbi, Cehenneme göndermek suretiyle de olsa beni bu halden kurtar" der.[1303][165]

1145. [2:338, Hadîs No: 1991]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi bir ihtiyacını onu karşılayabilecek birinden ister. Allah onun için daha hayırlı olduğundan bunu kendisine verdirmez. İhtiyacı karşılanmayan kişi, insanları haksız yere suçlayarak "Bunun verilmemesine kim sebep oldu?" der.[1304][166]

İhtiyaçsız kul olmaz. Bu ihtiyacını yine kullar vasıtasıyla giderir. Ama bazan müracaat ettiği kimse, ihtiyacına cevap verir. Bazan da imkânları yerinde olduğu halde vermeyeDilir. Bunun sebebini hem biz bilmeyebiliriz, hem de vermiş olsaydı verdiği şeyin hakkımızda hayırlı olup olmadığını bilemezdik. O halde ver-mediğinde, "Gücü yettiği, imkânları olduğu halde niçin karşılamadı?" diyerek suçlama yoluna gitmemeli, olgunlukla karşılaman, "Demek ki bunda da bir hayır varmış, herşeyden önce kader müsaade etmedi. Etseydi onu verebilecek hale getirirdi. Eğer onun eliyle beni rızıklandırmak isteseydi bunu kimse engelleyemezdi" diye düşünmelidir. Sebebini bilemediğimiz bir hususta yapılması gereken hüsn-ü zanla davranıp meseleyi olumlu değerlendirmektir. Böyle yapmayıp da, ya doğrudan o kişiyi veya başkalarının engel olduğu zehabına kapılıp da, "Buna kim, niçin engel oldu?" gibi başkalarını suçlamak, araştırmaya koyulmak, şüpheyle şuna buna bakmak olgun mü'mine yakışmayacak davranışlardır. En uygunu onun da ihtiyacı olduğunu düşünüp başka çareler aramalıdır.

1146. [2:339, Hadîs No: 1992]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin Cennette derecesi yükseltilir, sebebini sorar "Yâ Rabbi, bu lütuf nereden?" ona şöyle cevap verilir: "Çocuğunun senin için yaptığı istiğfar ve dualardan."[1305][167]

1147. [2:340, Hadîs No: 1995]
Vkbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi birinin tuttuğu yoldan ve yaptığı işten hoşlanırsa o da onun gibidir.[1306][168]

1148. [2:340, Hadîs No: 1996]
Talk bin Habib 'den rivayetle:
Kişiye namazı kılması ve vaktini geçirmemesi, ehlinden ve malından daha hayırlıdır.[1307][169]

1149. [2:340, Hadîs No: 1997]
îbni Ebî Evfâ rivayet ediyor:
İçinde akrabalarla irtibatı kesen birinin olduğu bir topluluğa rahmet inmez.[1308][170]

1150. [2:340, Hadîs No: 1998]
Ebû 'd-Derdâ1dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kulun rızkı, kendisini ecelinin aradığından daha fazla arar.[1309][171]

Ecel ölüm vaktidir. Aİlah, herkesin ölüm vaktini tayin etmiştir. İlm-i İlâhîde kesindir. Ne ileri, ne geri alınması söz konusu değildir. Bunun gibi rızık da tayin edilmiştir. Kimse açlıktan ölmez. Allah bitkilerin, hayvanların, ne kadar rızka muhtaç varlık varsa hepsinin rızkını verir, hiçbirini ihmal etmez. Ağaçlar toprağa tezgahlarını kurup tevekkülle yerlerinde dururlar. Rızıkları da ayaklarına gelir.
Kimse rızıksız kalmaz. Çünkü bir âyette, 'Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, onun rızkını vermek Allah'a ait olmasın"[1310][172] buyurulmustur. Yalnız Mesnevf-i Nuriye'de belirtildiği gibi rızık ikidir. Biri hakiki, biri mecazîdir. "Âyette taahhüd altına alınan, zarurî kısmıdır. Evet, hayatı koruyacak derecede gıda veriliyor. Cisim ve bedenin semizliği ve zafiyeti, rızkın çok ve az olduğuna bakmaz. Denizin balıklarıyla karanın patlıcanları buna şahittir. Mecazî olan rızık ise, âyetin taahhüdü attında değildir. Ancak sa'y ve kisbe [çalışıp kazanmaya bağlıdır.][1311][173]
Yukarıda da belirtildiği gibi, hakiki rızık garanti altındadır. Ancak bunun ötesinde, yani mecazî rızkı kazanmak için ise fazladan gayret göstermek gerekir. Bunu elde edebilmek için gerekli sebeplere sarılmak, iradeyi kullanmak, gayrete geçmek lâzımdır. Yoksa rızık kendiliğinden ayağımıza gelmez.
Bu hadis bize rızık konusunda endişeye yer olmadığını göstermektedir. Kimse, "İş bulamam. Aç kalırsam ne olur halim" gibi bir düşünceye kapılmamalıdır. İnsanın biraz elini oynatması, erinmeden, telaşlanmadan Allah'a güvenle yola çıkması yeterlidir. O rızkına, rızkı da ona gelir. Yalnız onu elde edeceğim düşüncesiyle harama da girilmemelidir.

1151. [2:341, Hadîs No: 2001]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz rüya tabir edildiği şekilde çıkar. Bunun misâli şuna benzer: Kişi ayağını kaldırır, ne zaman yere koyacağını bekler. Biriniz bir rüya gördüğünde onu ancak bir iyiliğini isteyen samimî dostuna
veya bir âlime anlatsın.[1312][174]

1152. [2:342, Hadîs No: 2002]
İbni Mes'ûd'dan rivayetle:
Kur'ân'dan başka şeylerle yapılan okuyup üflemeler, nazar boncuğu ve kadının erkeğe sevdirmesi için sihir yaptırması Allah'a ortak koşmaktır.[1313][175]

Hadiste şifa ve kimseye zarar vermeme, tedavi etme niyetiyle Kur'ân'dan âyetler okuyup üflemenin faydalı olacağı belirtilirken, bunun dışında başka şeyler okuyup üflemenin, nazar boncuğu takmanın ve kadını erkeğe sevdirmek için sihir yaptırmanın Allah'a ortak koşma olduğu belirtiliyor.
Doktorla tedavisi mümkün olmayan bir kısım manevî hastalıklar vardır ki özellikle böyle anlarda Kur'ân'a başvurmak, dualar okumak dinde yeri olan davranışlardandır. Resûlullahın bir kısım hastalıkların tedavisi için okumaya başvurduğu bilinmektedir.
Cahiliyye döneminde insanlar bir kısım mânâsız, karma karışık şeyleri okuyup üfler ve bunların tesirli olacağına inanırlardı. İşte böylesine boş ve mânâsız şeylere tesir vererek okuyup üflemek Allah'a ortak koşma olarak değorlendirilmistir. Bu, Allah'a tevekküle, herşeyin Onun takdir, izin ve iradesiyle yürüdüğü inancına ters düştüğü için böyle bir inançla yapılan okuyup üflemeler Cahiliyye âdetidir ve şirk sayılmıştır.
Nazar boncuğundan meded ummak, bunun kaza ve belâları defedeceğine inanmak da böyledir. Birgün Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), kendisine bîat eden on kişiden birinin bîatını kabul etmemiş, pazusundaki muskayı çıkarmasını istemişti. Bu muskada Kur'ân veya dualar değil, bazı şifreli ve tılsımlı yazılar vardı. Mânâsı bilinmeyen bir kısım harf ve rakamlar bulunmaktaydı. Onun için çıkarmasını tenbihlemiş ve Allah'tan başkasından meded ummak mânâsını taşıyan bu hareket karşısında "Kim onu takarsa müşrik olur"[1314][176] buyurmuştu. Yine Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), kolunda bir nevi boncuk ve muska mahiyetinde halka bulunan bir kimseye, niçin taktığını sormuş, ağrıyı gidermek için taktığını söylediğinde, çıkarmasını emretmiş ve "Çünkü o senin rahatsızlığını arttırır"[1315][177] buyurmuşlardı.
Sihir meselesine gelince, büyü de denilen sihir Hz. İbrahim devrinden beri bilinmekteydi. Hz. Musa ve Hz. Süleyman devirlerinde oldukça yaygınlaşmıştı.
Sihir, göz boyama ve aldatma esasına dayanan, gerçeğe ters düşen olumsuz bir sanattır. Mahiyetinde ilmî bir kısım gerçekleri tersyüz edip kullanmak, menfiye âlet etmek, zarar vermek bulunmaktadır. Onun içindir ki varlığı inkâr edilmeyen sihir, dinimizde kesinlikle yasaklanmış, haram kılınmıştır. Bu bakımdan bir kadının, meşru, makûl

yollan bırakıp da sihir yoluyla erkeğe kendini sevdirmeye kalkması haramdır. Eğer bu kadın eşi olan erkeğe karşı böyle bir yol deneyecekse ki, eğer tesiri Allah'tan değil de böyle bir şeyden bekleyerek sihir yaptırma yoluna gidiyorsa, bu bir nevi Allah'a ortak koşmadır. Karşılıklı sevgi ve saygının yerleşmesi için İsfâmî ve insanî birçok şartlar vardır. Bunlara riâyet eden genellikle erkeğinin ilgisini çekebilir. Böyle meşru olmayan yollara başvurmasına gerek yoktur. Nikah olmaksızın herhangi bir kadını elde etmek için yapılan sihiri de bu katagoride değerlendirmek gerekir. Kısacası sihrin her çeşidi haramdır.

1153. [2:342, Hadîs No: 2003]
tbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hacerü'l-Esved ve makam-ı İbrahim, Cennetin yakutlarından iki yakuttur. Allah onların nurunu gidermiştir. Şayet gidermeseydi doğu ile batının arasını aydınlatırdı.[1316][178]

1154. [2:343, Hadîs No: 2005]
Abdullah bin Yüsr'den (r.a.) rivayetle:
Zinakârlar haşir meydanına vücutları alevler içinde yanar bir halde gelirler.[1317][179]

1155. [2:344, Hadîs No: 2006]
Huzeyfe bin Esîd rivayet ediyor:
Şu on alâmet çıkmadan Kıyamet kopmaz:
1. Duhan,
2. Dabbetü'1-Arz.
3. Deccal
4. Güneşin batıdan dogması.
5.7. Üç yerde, doğuda, batıda ve Arap yarımadasında yere batmalar.
8. Hz. îsâ'nm inmesi.
9. Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkması Aden şehrinin aşağılarından bir ateşin çıkıp insanları mahşere sevk etmesi ve yanlarından ayrılmaması. Öyle ki onlar geceyi geçirdiklerinde ateş de yanlarında geceler, gündüz istirahat ettiklerinde o da yanlarında bekler.[1318][1]

1156. [2:344, Hadîs No: 2007]
Sahur, Allah'ın size verdiği bir berekettir. Onu ihmal etmeyiniz.[1319][2]

1157. [2:345, Hadîs No: 2008]
Muttalip babasından (r.a.) rivayetle:
Gerçek saadet, Allah'a itaatte geçirilen uzun ömürdür.[1320][3]

1158. [2:345, Hadîs No: 2009]
Mikdam bin Madikerb'den rivayetle:
Bahtiyar kişi fitnelerden uzaklaştırılan ve musîbet verildiğinde sabredendir.[1321][4]

1159. [2:345, Hadîs No: 2010]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Düşük olarak doğan çocuk, anne ve babası Cehenneme girdiğinde Allah'a karşı naz yapar. Kendisine "Ey Allah'a karşı naz yapan çocuk, anneni ve babanı al da gir Cennete" denir. O da onları göbek bağı ile çekip Cennete girdirir.[1322][5]

1160. [2:346, Hadîs No: 2011]

Enes'den (r.a.) rivayetle:
Selâm, Allah'ın isimlerinden birisidir. Yere indirilmiştir. Öyle ise selâmı aranızda yayın.[1323][6]

1161. [2:346, Hadîs No: 2012]
Büreyde bin Husayb (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Yedi kat gök, yedi kat yer ve dağlar zina eden ihtiyara lanet eder. Zina edenlerin avretlerinin kokusu bütün Cehennem halkına ezâ verir.[1324][7]

1162. [2:346, Hadîs No: 2013]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Efendi cimri olamaz.[1325][8]

1163. [2:347, Hadîs No: 2016J
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz güneş ve ay hiç kimsenin ne ölümünden ve ne de hayatından dolayı tutulmazlar. Fakat bunlar Allah'ın büyüklüğünü gösteren iki delildir. Allah onlarla kullarını korkutur. Bunu gördüğünüz zaman namaz kılın ve açılıncaya kadar duâ edin.[1326][9]

Resûl-ü Ekremin (as.m.) oğlu İbrahim'in ölümü esnasında güneş tutulmuş, bunun üzerine halk, "Bak, güneş bile İbrahim'in ölümü üzerine yas tutuyor" demişlerdi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukarıdaki hadislerini bu hadise üzerine söyledi.
Her gün güneş doğar, batar. Her akşam ay görünür, bazan kaybolur. Mevsimi, günü ve vakti geldiğinde yağmur yağar. Kâinatta cereyan eden hadiseler hiç aksamadan muntazam bir şekilde devam eder, gider. Bütün bunlar, Rabbimizin büyüklük, kudret ve hikmetine işaret eden olaylardır. Fakat insan yaratılışı îcabı çabuk gaflete kapılabildiğinden, kendisi dâhil, kâinattaki bütün varlıkları ilgilendiren bu hadiselere bakıp onlarda Yaratıcının hâkimiyet ve tasarrufunu, hikmet ve rahmetini görmezden gelir, bazan unutuverir.
İşte insana yaratılış maksadını ve dünyaya gönderiliş gayesini unutturan böyle bir hal, yine aynı kudret ve azamet tarafından birtakım tasarruf ve icraatlarla hatırlatılır.
Allah'ın emrinde çalışan birer memur ofan güneş ve ay, yine o emirle bir müddet yüzüne karanlık perdesini çeker, insanları korku ve endişeye düşürür. Böylece insanın gafleti dağıtılır, İnsanlar korkutularak günaha girmekten kurtarılıp, ibâdet ve tevbeye yöneltilir. Bunları gören insan Rabbine yönelir, huzuruna durur, el bağlar, acizliğini ve güçsüzlüğünü dile getirir. Bu ânın bir ibâdet vakti olduğu şuuru içinde bulunur, kul olarak kendine düşen vazifeyi yapmaya başlar. Zaten Peygamberimiz de izahını yaptığımız hadislerinde ümmetini bu durumlarda buna davet etmektedir.
Güneş ve ay tutulması, yağmursuzluk aynı zamanda bu nimetlerin kıymetini hatırlatan birer ikazdır. Böylece Rabbîmiz yağmur yağmadığında, ay ve güneş tutulması devam ettiğinde halimizin ne olacağını, hayatımızda ne gibi acı değişikliklerin meydana geleceğini düşünmemizi ister.
Yağmursuzluk yağmur namazının vakti olduğu gibi, ay ve güneş tutulmaları da bu ibâdetlerin vaktidir. Yapılan ibâdetler ve kılınan namazlar bunlann açılması için değil, bu vesileyle Yaratana yakınlaşmak içindir. Yoksa astronomik hesaplarla ne kadar süre ile kapalı kalacağı bilinen bir hadisenin, normal hale gelmesi için duâ etmek söz konusu değildir.

1164. [2:349, Hadîs No: 2019]
Ebâ Ümâme (r,a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:[1327][10]

1165. [2:350, Hadîs No: 2022]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Şeytan insanın kurdudur. Koyunun kurduna benzer. Kurdun, sürüden ayrılan kenarda duran koyunu kaptığı gibi, şeytan da cemaattan ayrılanı gözetir. Ayrılıktan sakının. Cemaattan, topluluktan ve camilerden ayrılmayın.[1328][11]

1166. [2:351, Hadîs No: 2025]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Şeytan şöyle dedi:

"Ya Rabbi! İzzetine yemin ederim ki, kullarının ruhları cesetlerinde kalmaya devam ettikçe, onları devamlı olarak yolundan saptıracağım." Cenâb-ı Allah da şöyle buyurdu:

"îzzet ve celâlime yemin olsun ki, Ben de onları Benden bağışlanma diledikleri sürece bağışlayacağım."[1329][12]

1167- [2:352, Hadîs No: 2026]
Südeyse 'den rivayetle:

Ömer Müslüman olduğundan beri şeytan her karşılaştığında mutlaka yüz üstü düşmüştür.[1330][13]

1168. [2:353, Hadîs No: 2029]
İbni Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şeytan birinize gelir şöyle vesvese verir:
"Göğü kim yarattı?" O kişi, "Allah" der, "Yeri kim yarattı?" der. O kişi "Allah" cevabını verir. Bu defa "Allah'ı kim yarattı?" der. Biriniz bunu hissettiğinde "Ben Allah'a ve Resulüne îman ettim" desin.[1331][14]

Varlıkları Yaratıcı ve yaratılan olarak iki şıkta toplamak mümkündür. Allah Yaratıcı, diğerleri ise yaratıktır. Bu durumda Yaratıcı yaratık olarak düşünülemeyeceği gibi, yaratık da Yaratıcı olamaz. Nasıl bir masa aynı zamanda hem masa, hem de kendisinin ustası olamıyorsa bir varlık da aynı zamanda hem Yaratıcı, hem de yaratık olamaz. O halde Allah Yaratıcı olduğuna göre yaratık-mış gibi düşünülüp de, "Kim yarattı?" gibisinden bir soru sorulamaz. Bunu bir örnekle daha açıklayalım: Nasıl camiide bir imam, imamın arkasında da cemaat bulunmaktadır. İmam kendisine uyulan, cemaat de ona uyandır. "Cemaat imama uymaktadır. Peki imam kime uyar?" diye bir soru sorulamaz. Çünkü o da uysa imam değil, cemaat olur. Bunun gibi yaratıkları "Kim yarattı?" diye sorabiliriz. Ama Allah yaratık olmadığı için "Onu kim yarattı?" şeklinde bir soru sorulamaz. Şu örnekle de meseleye bakabiliriz. Trenin önünde bir lokomotif, arkasında da vagonlar vardır. Vagonları lokomotif çeker. Ama lokomotifi çeken ikinci bir lokomotif yoktur. 'Vagonları ne çekiyor?" diye bir soru sorulsa, "Lokomotif cevabını verebiliriz. Ama, "Lokomotifi ne çekiyor?" diye bir soru sorulmaz. Çün-. kü lokomotif çekilmemektedir. Bunun gibi "Allah'ı kim yarattı?" şeklinde sorulan bir soru da mantıksızdır. Tamamen şeytandan gelmektedir. Peygamberimiz (a.s.m.) bu hadislerinde, böyle bir vesveseye muhatap ofan kimsenin "Ben Allah-a ve Resulüne îman ettim" demesini tavsiye etmekte, başka bir hadislerinde de böyle diyen kimseden söz konusu vesvesenin yok olacağın, bildirmektedir.

1169. [2:354, Hadîs No: 2031]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Şeytan ağzını Âdemoğlunun kalbi üzerine koymuştur. Kişi Allah'ı zikrettiğinde geri çekilir, Allah'ı unuttuğunda ise kalbini yutar.[1332][15]

1170. [2:356, Hadîs No: 2034]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz şeytan namaz kılanların kendisine kulluk etmelerinden ümidini kesmiştir. Fakat onları birbirine karşı kışkırtma konusunda hâlâ ümitlidir.[1333][16]

1171. [2:358, Hadîs No: 2036]
Safıyye binti Huyey'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz şeytan Âdemoğlunun bedeninde, kanın bedende dolaştığı gibi dolaşır.[1334][17]

1172. [2:359,Hadis No:2039]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz şeytan senden korkuyor, yâ Ömer.[1335][18]

1173. [2:359, Hadîs No: 2038]
Ümmü Umâre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Oruçlu kimsenin yanında yemek yendiğinde, yemek işi bitinceye kadar, melekler durmadan Allah'tan onun için günahlarının bağışlanmasını dilerler.[1336][19]

1174. [2:359, Hadîs No: 2039]

Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz sâlih kimseler sıkıntıya maruz bırakılır. Mü'mine bir diken veya daha küçüğü de olsa her hangi bir musibet dokunursa, mutlaka bununla bir günahı dökülür ve mertebesi de bir mertebe yükseltilir,[1337][20]

1175. [2:361, Hadîs No: 2043]
Ebu'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Mü'min, günahları Uhud Dağı kadar olduğu halde başağrısı ve ateşli hastalıklara müptelâ olur. Hardal tanesi kadar da olsa günahları kalmayınca bırakılır.[1338][21]

1176. [2:361, Hadîs No: 2045]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Sadaka ancak malı çoğaltır.[1339][22]

1177. [2:362, Hadîs No: 2046]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Akrabalara verilen sadakanın sevabı iki kat olarak verilir.[1340][23]

1178. [2:362, Hadîs No: 2047]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Sadaka Rabbin gazabını söndürür. Sahibini kötü ölümden korur.[1341][24]

1179. [2:362, Hadîs No: 2049]
Ukbe bin Amir'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Sadaka, sahibinden kabir hararetini söndürür. Mü'min Kıyamet Gününde ancak verdiği sadakanın gölgesinde gölgelenir.[1342][25]

1180. [2:364, Hadîs No: 20533]
Süheyl bin Hassan (r.a.) rivayet ediyor:
Alimlerin, üzerinde kaymaktan kurtulamadığı çok kaygan bir tepe vardır ki, o da tamadır.[1343][26]

1181 . [2:365, Hadfs No: 2055]
Enes 'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Namaz, mü'mini Allah'a yaklaştıran bir vasıtadır.[1344][27]

1182. [2:366, Hadîs No: 2057]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kuşlar, sabaha çıktıklarında Rablerini teşbih eder ve ondan günlük rızıklarını dilerler.[1345][28]

1183. [2:366, Hadîs No: 2059]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Ar, Kıyamet gününde insanı öylesine kaplar ki, Cehennemdeki azabın şiddetini bildiği halde şöyle demek zorunda kalır: "Ya Rabbi, beni Cehenneme göndermen, içinde bulunduğum şu halden daha iyidir.[1346][29]

1184. [2:368, Hadîs No: 2062]
İbni Ömer rivayet ediyor:
Kuİ, namaza durduğunda, bütün günahları getirilir, başı ve omuzları üzerine konulur. Rükû ve secdeye gittikçe dökülür.[1347][30]

1185. [2:369, Hadîs No: 2064]
Hasan-ı Basrt'den rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kul bir günah işler. Onunla Cennete girer. Bu şöyle olur: İşlediği günah devamlı hatırındadır. Ondan tevbe edip kaçınır, böylece Cennete girer.[1348][31]

1186. [2:369, Hadîs No: 2065]
Hasan (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kulun bütün düşüncesi âhiret olursa, Allah onun işini derli toplu yapar. Gönlünü zengin kılar. Artık o kimse zengin yatar, zengin kalkar. Şayet bütün düşüncesi dünya olursa, Allah onun işini dağıtır. Akşam ihtiyaç içinde fakir yatar, ihtiyaç içinde kalkar.[1349][32]

1187. [2:369, Hadîs No: 2066]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m,) şöyle buyurmuşlardır:
Kul, hem insanlar arasında namaz kıldığında güzel kılar, hem de kimsenin görmediği yerde güzel kılarsa Allah, "İşte bu benim gerçek kulumdur" buyurur.[1350][33]

1188. [2:370, Hadîs No: 2068]
Ebû Berze (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kul, bir parça ekmeği sadaka olarak verir, bu Allah katında Uhud Dağı kadar büyür.[1351][34]

1189. [2:370, Hadîs No: 2069]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle Resâl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Kul birşeye lanet ettiğinde o lanet göğe çıkar da gök kapıları kapanır, giremez, yere döner. Yerin kapıları da kapanır, giremez. Sağa, sola gider, gelir. Bir yer bulamayınca lanet edilen şeye gider. Eğer lanete lâyîksa ona gider, değilse söyleyene döner.[1352][35]

1190. [2:371, Hadîs No: 2070]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kul bir günah işlediğinde kalbinde bir siyah nokta meydana gelir. Eğer o günahtan el çeker, Allah'tan bağışlanmasını diler ve tevbe ederse kalbi cilalanır. Eğer bir daha o günaha dönerse o siyah nokta büyür, öyle ki, bütün kalbi kaplar. İşte Yüce Allah'ın Kur'ân'mda, "Hayır! Hayır! Doğrusu onların kazandıkları günahlar birike birike kalplerini kaplayıp karartmıştır" (Mutaffîfîn Sûresi, 14) buyurduğu "karartma" budur.[1353][36]

Allah'ın rızasının Ona itaatta, gazabının da Ona isyan etmekte olduğunu biliyoruz. Onun içindir ki günahlar, isyanlar hafife alınmamalı, Allah'ın gazabını celbedeceği düşünülmelidir.
Sonra günahlar küfre de götürebilir. Bedîüzzaman'm Lem'alar isimli eserinde belirttiği gibi, herbir günah içinde küfre giden bir yol bulunmaktadır. Şöyle denilir: "Günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hasıl olan vesveseler, şüpheler— neûzü biilâh—mahall-i îman olan bâtın-i kalbe [kalbin içine] ilişip îmanı zedeler ve îmanın tercümanı olan lisanın zevk-i ruhanîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.
"Evet, günah kalbe işleyip, siyahlândıra siyahlandıra, tâ nûr-u îmanı çıkann-caya kadar katılaştırıyor Herbir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah, istiğfar ile çabuk imha edilmezse, kurt değil, befki küçük bir manevî yılan olarak kalbi ısırıyor."
Bu satırlardan sonra da örnekler verilir. Meselâ utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkası görecek diye endişelenince, meleklerin gördüğünü düşünerek meleklerin varlığından sıkıntı duymaya başlar. Küçük bir bahane ile melekleri inkâra kalkar.
Veya adam Cehennem azabını netice verecek bir günah işler. İstiğfarla siper alması gerekirken, bunu yapmaz. Cehenneme girileceği şeklindeki tehditleri düşününce de bu işine gelmez ve "Cehennem yok" deyip çı ki verir.
Diğer bir örnek de namazla ilgili. Meselâ bir memur küçük bir âmirinden vazifesinde ihmal veya eksikliği sebebiyle uyarı alır ve bundan müteessir olur. Farz namazını kılmayan insan da Allah'ın namaz kılmayanlar hakkındaki tehditlerini düşününce, dayanamaz ve "Keşke bu kulluk vazifesi olmasaydı" deyiverir. Bu arzudan Allah'a karşı bir düşmanlık duygusu uyanır. Allah'ın varlığı konusunda bir şüphe meydana gelse, ona kesin bir delilmiş gibi sarılır. Kendisine büyük bir helâket kapısı açılır da farkında olmaz.[1354][37]
Bu örneklerde de görüldüğü gibi, herbir günah içinde küfre giden bir yol bulunabilmektedir.

1191. [2:372, Hadîs No: 2071]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kul bir günah işler. Onu hatırladıkça üzülür. Onun üzüldüğünü gören Cenâb-ı Allah, o daha namaz veya oruç gibi günahına keffâret olacak bir amel işlemeye başlamadan onu affeder.[1355][38]

1192- [2:372, Hadîs No: 2072]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kul kabre konulduğunda, dostları dönüp gittiği ve onların ayak sesleri henüz işitildiği sırada iki melek gelir, onu oturturlar ve Hz. Muhammed'i kastederek, "Şu kişi hakkında ne düşünüyordun?" diye sorarlar. O kişi mü'minse şöyle der:
"Onun Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim." Bunun üzerine kendisine, "Cehennemdeki yerine bak. Şüphesiz Allah orayı Cennetteki yerinle değiştirdi" denir. O kişi her iki yerini de görür. Kabri yetmiş arşın genişletilir. Kıyamet Günü insanlar diri İtil inceye kadar kabri hoş kokularla doldurulur.
Eğer kabre konan kişi kâfir veya münafık ise ona da, "Şu kişi hakkında ne diyordun?" diye sorulur. O, "Bilemiyorum. İnsanların dediklerini diyordum" der. Bunun üzerine kendisine "Bilmeyesin, anlama-yasın" denir. Sonra demirden bir tokmakla başının tam ortasına bir darbe indirilir. Öyle bir çığlık atar ki, cin ve insanların dışındaki bütün yaratıklar işitirler. Kabri Öyle daraltılır ki, kaburga kemikleri birbirine geçer.[1356][39]

1193. [2:375, Hadîs No: 2074]
Hz. Hüseyin'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin kendi ameline güvenmesi yetmiş senelik amelini boşa çıkarır.[1357][40]

Ye'se düşmek manen yıkılış olduğu kadar, tersine ucub, yani amele güvenme de en az o kadar felâkettir. "Ben mahvoldum" diye ümitsizliğe kapılan kimse, azaptan kurtulabilmek için, dayanacağı bir nokta aramaya başlar. Azıcık bir-şey bulsa ona kurtuluş simidi gibi yapışmaya çalışır. İyiliklerine bel bağlamaya kalkar ve "Bunlar beni kurtarır, yeter" der, bir derece rahat eder. Oysa, "A'mâle [amellere] güvenmek ucbdür; insanı dalâlete atar. Çünkü insanın yaptığı kemâ-lât ve iyiliklerde hakkı yoktur, mülkü değildir, onlara güvenemez."[1358][41]
Çünkü iyilikleri yapmaya muvaffak olduğu eli, ayağı, gözü, kulağı onun eseri değildir. Bedeni bütünüyle Allah'ın emanetidir. İnsan bunları yolda bulmuş da almış değildir, herhangi bir fabrikada da yaptırmamıştır. Tamamen Allah'ın ihsanıdır ve onda emaneten oturmaktadır. Herşeyini bütünüyle Rabbine borçluyken iyiliklerine nasıl sahip çıkabilir?
Sonra insan sebepler içerisinde en güçlüsü olduğu halde, iradesiyle yaptığı en meşhur fiilleri olan yeme, içme gibi davranışlarının gerçekleşmesinde ancak yüzde bir gibi küçük bir paya sahiptir. Meselâ lokmayı ağzına atar, çiğner, sonrasına karışmaz. Yaptığı birçok işlem tamamen onun iradesi dışında meydana gelir.
Evet, insan iyiliklere sahip çıkamaz. Çünkü iyi bir manevî eğitimden geçmemiş insan nefsi iyiliğe asla razı değildir. Onu isteyen Allah'tır. Mükâfatı verecek olan da yine Allah'tır. Onu yapabilecek güç ve kuvveti ihsan «den de yine Odur. Bu bakımdan insanın iyilikleriyle gururlanıp övünmeye hakkı yoktur.
Hadiste ucbün yetmiş senelik ameli iptal edişinin bildirilişi ise çokluktan kinayedir. Çünkü Arapçada yedi, yetmiş kelimeleri çokluğu ifade eder. Bu durumda hadîs, kendini beğenme, amele güvenmenin çok senelik amellerin sevabını yok ettiği şeklinde anlaşılmalıdır.
Mü'mine düşen ne ümitsizliğe düşmek, ne de ameline güvenmektir. Aksine korku ve ümit ortasında olmaktır. Tıpkı Hz. Ömer gibi. O şöyle demişti: "Bir kişi Cehennemliktir deseler, acaba o kişi ben miyim, diye korkarım. BİrteK kişi de Cennete gidecektir deseler, 'Acaba o ben miyim?' diye ümit ederim.'"

1194. [2:377, Hadîs No: 2080]
Atiyye el-Ûft (r.a.) rivayet ediyor:
Öfke şeytandandır. Şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateş ancak suyla söndürülür. Öyle ise biriniz öfkelendiği zaman abdest alsın.[1359][42]

1195. [2:377, Hadîs No: 2081]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Fitne gelecek ve insanları büyük bir felâkete atacak. Fakat âlim ilmiyle ondan kurtulacaktır.[1360][43]

1196. [2:378, Hadîs No: 2082]
Câbir bin Semûre (r.a.) rivayet ediyor:
Hayasızlığın ve hayasızca sözler söylemenin İslâmda hiç yeri yoktur, Müslümanlık bakımından insanların en iyi olanı ahlâkı en güzel olanlarıdır.[1361][44]

1197. [2:379, Hadîs No: 2084]
Adil hâkim Kıyamet Günü hesap için getirilir. Şiddetli hesapla karşılaşınca şöyle der: "Keşke iki kişi arasında bir hurma için dahi hüküm vermeseydim."[1362][45]

1198. [2:379, Hadîs No: 2085]
Osman bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:
Kabir, âhiret konaklarının ilkidir. Kişi onun azabından kurtulduğu zaman ondan sonrakiler daha kolay olur. Ondan kurtulamadığı zaman ise sonrakiler ondan daha sıkıntılıdır.[1363][46]

1199. [2:380, Hadîs No: 2087]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kâfir, bir veya iki fersah [24.000 adım] kadar uzayan dilini arkasından sürükler. İnsanlar ona basar geçerler.[1364][47]

1200-1299

1200. [2:380, Hadîs No: 2088]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kâfir Cehennemde öylesine büyür ki, bir azı dişi Uhud Dağından daha büyük olur. Onun cesedinin bu dişe göre büyüklüğü, sîzden birinizin cesedinin azı dişine nisbeti gibidir.[1365][48]

1201. [2:381, Hadîs No: 2090]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hastalığı indiren, şifâsını da indirmiştir.[1366][49]

1202. [2:382.. Hadîs No: 2093]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ezberinde Kur'ân'dan bir şey bulunmayan kişi harabe ev gibidir.[1367][50]

1203. [2:384, Hadîs No: 2098]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz mü'min güzel ahlakıyla gece ibâdete kalkan ve gündüz oruç tutan kişinin derecesine yükselir.[1368][51]

1204. [2:384, Hadîs No: 2099]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min, Allah'a hamd ede ede ruhunu teslim eder.[1369][52]

1205. [2:385, Hadîs No: 2101]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Mü'min, şeytanını birinizin yolculukta devesini yorup zayıflattığı gibi zayıflatır.[1370][53]

1206. [2:385, Hadîs No: 2102]
Âmir er-Râm Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Mü'min bir hastalığa yakalanır, sonra da Allah ona o hastalıktan şifâ verdiğinde, bu geçmiş günahlarına keffâret ve ileride işleyeceği kusurlar için de bir îkaz olur. Münafık ise hastalanır, sonra da sıhhatine kavuştuğunda sahibi tarafından bağlanan sonra da salıverilen, fakat niçin bağlandığını ve niçin sal iver ildiğini anlamayan deve gibidir.[1371][54]

1207. [2:386, Hadîs No: 2104]
Ka'b bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle: Mü'min kıhncıyla ve diliyle cihat eder.[1372][55]

1208. [2:387, Hadîs No: 2105]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min sıkıntıya tabi tutulur. Çünkü bir diken batışı veya ondan daha küçük bir musibetle veya bir ağrıyla sıkıntıya düşerse Allah bununla mutlaka onu bir derece yükseltir ve onun bir günahını düşürür.[1373][56]

1209. [2:387, Hadîs No: 2106]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Allah için birbirlerini sevenler Arşın gölgesinde olacaklardır.[1374][57]

1210. [2:387, Hadîs No: 2107]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Kibirinden dolayı ağızlarını eğip bükerek konuşan gevezeler ateştedirler.[1375][58]

1211 . [2:387, Hadîs No: 2108]
Ebû Sâid el-Hudrt (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Sohbet toplantıları üç çeşittir: (1) Zararsız, (2) kârlı, (3) zararlı.1376[59]

1212. [2:389, Hadîs No: 2113]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın insana yöneîip gelirken bir şeytan suretinde gelir, ardını dönüp giderken şeytan suretinde gider. Biriniz bir kadın gördüğünde, ondan hoşlanır, kalbinde ona karşı bir arzu hissederse, hanımına dönsün ve onunla beraber olsun. Böyle yapması nefsindeki arzuyu giderir.1377[60]

Dinimizde zina ve zinaya götürücü yollar haram kılınmıştır. İnsi1 ve cinnî şeytanlar, Allah'ın mü'min kulların bu harama düşürebilmek için tuzak olarak kadını kullanırlar. Kadın vasıtasıyla erkekleri tahrik ederler. Çünkü kadın yaratılışı îca-bı caziptir. Şeytan bu cazibeyle nefisleri avlamak için her an fırsat kollar.
Zinayı haram kılan dinimiz, zinaya götürücü yolları da yasaklamıştır. Bu cümleden olarak kadınlara örtünmelerini, birbirine nikâhı düşen erkekle kadının baş-başa kalmamalarını, şehvetle birbirine bakmamalarını ve tokalaşmamalarını emretmiştir, işte dinimizin zinayı önleyici tedbirlerinden birisi de, izah ettiğimiz hadiste dikkat çekilen husustur. Yani erkeğin şehvetini eşiyle tatmin etmesidir.
Evet, evlilik, insanın iffet ve namusunu koruyan, hizmet ve ibâdetini gönül rahatlığıyla yapmasına yardımcı olan bir müessesedir. Evli bir erkek, şeytan vesvese verdiği zaman, nefsindeki arzusunu hanımıyla tatmin eder. Böylece hem manevî hayatı tehlikeden kurtulmuş olur, hem de helâlle yetinip harama girmediği için, büyük bir sevap kazanır.
Kadın, bu noktada beyine anlayış gösterir, ona yardımcı olursa hem onun gözünü dışarıdan kurtarmış, hem sevap kazanmış, hem de beyi için manevî bir kalkan vazifesi görmüş olur.

1213. [2:389, Hadîs No: 2114]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Kadınlarla dört hasleti için evlenilir: Malı için, asaleti için, güzelliği ve dînî için. Sen dindar olanını tercih et ki, mes'ûd olasın.1378[61]

Evleneceği kadını seçmek hususunda herkesin kendine göre bir tercih sebebi vardır. Kimi en mühim şart olarak güzelliği esas alır, kimi zengini tercih eder, kimi asil bir aileye mensup birisiyle evlenmek ister. Fakat bir Müslümanın tercih sebebi sadece bunlar olmamalıdır. O, seçeceği hayat arkadaşında herşeyden önce dindarlığı esas almalıdır. Çünkü dindar bir erkekle dînî yaşayışı zayıf bir kadının kuracakları yuvanın huzurlu olabileceğini ve devam edebileceğini söyle-mekçok zordur. Dünyaları ayrı iki insanın arasında muhabbetin devam etmesi, çok defa mümkün olmamaktadır.
Dindar bir kadınla, dinini yaşamayan bir erkeğin evlenmeleri de bundan farklı değildir. Böyle bir evliliğin de uzun süre mutlu bir şekilde devam edeceği söy-lenilemez.
İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde bir Müslümanın evleneceği kadında öncelikle dindarlığı esas alması gerektiğini, dindarı tercih edenin mes'ûd olacağını bildirmektedir.
"Şer'an, koca karıya küfüv olmalı," yani birbirine münasip olmalı diyen Bedi-üzzaman Hazretleri de, bu denkliğin en mühimminin dindarlık noktasında olması gerektiğine dikkat çekmiştir.1379[62]
Sadece güzelliğin mes'ûd bir yuva kurmaya yeterli olmadığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bilakis dindarlık olmadığı zaman, güzel bir kadınla evlenmek çoğu zaman insanı sıkıntıya sokar. Çünkü, böyle bir kadını güzelliği tehlikeye atabilir.
Ayrıca güzel bir kadın, güzelliği sebebiyle kocasına karşı gurura kapılabilir.
Diğer bir husus, güzellik kalıcı değildir. Beş on sene sonra kaybolup gider. Hanımıyla sırf güzelliği için evlenmiş bir erkek, böyle bir zamanda ona evliliğin ilk yıllarında duyduğu sevgiyi gösterebilir mi?
Unutulmaması gereken bir diğer husus da, bir kadın ne kadar güzel olursa olsun, mutlaka ondan daha güzeli vardır. Hanımıyla sırf güzelliği için evlenen erkek, ondan daha güzel bir kadınla karşılaştığında evliliği ve aile hayatının tehlikeye düşme ihtimali vardır.
Güzellik, mes'ûd bir yuva kurmak için yeterli olmadığı gibi, zenginlik de böyledir. Çünkü, yarın ne olacağı belli değildir. Hiç beklenmedik anda kapıyı çalan bir musibet bütün serveti yok edebilir. Evliliğe temel yapılan servet yok olunca, evlilik artık nasıl bir bağla devam ettirilecektir?
Fakir birinin zengin bir ailenin kızıyla evlenmesi de problemlere sebep olabilir. Herşeyden önce, böyie bir kız, varlıklı bir şekilde büyümüştür. Maddeten sıkıntı çekmemiş; hemen her istediğini alabilmiştir. Böyle olunca,

birden bire sıkıntılı hayata alışması düşünülemez. Neticede ise, mes'ûd bir aile yuvası için çok mühim olan evliliğin ilk günleri, sıkıntıyla geçer. Hattâ evliliğin devamı tehlikeye düşer.
Dindarlık olmadığı zaman zenginliğin bir diğer mahzuru da, kadının servetini kocasına karşı bir üstünlük vasıtası olarak kullanabilmesidir. Böyle bir kadın, devamlı olarak fakirliğini başına kakarak kocasını rahatsız edebilir. Ekonomik bakımdan kocasına bağımlı olmadığı için, herşeyi söyleyebilir. Bu tip bir evliliğin devam etse bile huzurlu bir şekilde yürümesi elbette beklenemez.
Ama dindar bir kadın güzel de olsa, zengin de olsa, bu tür şeyleri düşünmez. Kocasına itaat etmeyi, onu kırmamayı bir ibâdet olarak gördüğünden, ebedî hayat arkadaşını üzmemek için azamî hassasiyet gösterir. Sevgisinde samimîdir. Namusunu korur, ibâdetlerini eksiksiz yapmaya çalışır. Meşru isteklerinde kocasına itaat eder.
Diğer taraftan, evleneceği kadını sırî dindarlığı ve ahlâkı için tercih eden bir erkek, artık onu Cenâb-ı Hakkın nâzik bir emâneti olarak görür. Beraberliklerinin sırf dünya hayatıyla kayıtlı olmadığını, âhirette de devam edeceğini düşünür. Ona olan sevgisini çabuk bozulan dış güzelliğine değil; îmanına, ahlâkına, edebine ve namusuna bina eder. Bunlar devam ettiği müddetçe sevgisi de artarak devam eder.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bir hadislerinde bütün bunlan veciz bir şekilde şöyle ifâde etmiştir:
"Kadınları sırf güzellikleri için nikahlamayınız. Çünkü güzellikleri onları tehlikeye atabilir. Sadece malları için de nikahlamayınız. Çünkü malları onları azdı-rabilir. Dindar olanını nikahlayınız. Şüphe yok ki, burnunun bir kısmı kesik, kulağı delik ve teni siyah dindar bir câriye, dindar olmayan hür bir kadından efdaldir."[1380][63]
Aynı tercih kadın için de geçerlidir. O da seçeceği eşte evvelâ dindarlık ve güzel ahlâk şartını aramalıdır. Yoksa zengin olduğu veya tahsilli olduğu için dindarlığı hiç nazara almadan evlenmek, sonradan kötü neticeler doğurabilir.

1214. [2:390, Hadîs No: 2115]
Enes (r.a.) rivayet ediyor: Dilencilik şu üç durumda helâl olur:
1. Verilmediği takdirde hayatî tehlikeye sebep olacak kan bedelini Ödemek için.
2. Ağır bir borçtan kurtulmak için,
3. Şiddetli fakirlik sebebiyle.[1381][64]

1213. [2:390, Hadîs No: 2117]
Seubân'dan (r.a.) rivayetle;
Müslüman, din kardeşini ziyarete gittiğinde dönünceye kadar Cennet bahçesi içindedir.[1382][65]

1216. [2:390, Hadîs No: 2118]
Ebû Salih rivayet ediyor:
Kıyamet Günü mazlumlar mutlaka kurtuluşa ereceklerdir.[1383][66]

1217. [2:390, Hadîs No: 2119]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İyilik yapmak ancak dinine bağlı, asâletli ve ağır başlı olan kimselere yakışır.[1384][67]

1218. [2:391, Hadîs No: 2120]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz kişiye bakmakla yükümlü olduğu kimselerin ihtiyacı ölçüsünde Allah'ın yardımı gelir. Musibetin derecesi ölçüsünde Allah'tan sabır gelir.[1385][68]

1219. [2:392, Hadîs No: 2122]
Ebû Zerr'den (r.a.) rivayetle:
Dünyada malı çok olanlar, âhirette sevabı az olanlardır. Ancak Allah'ın kendisine ihsan ettiği serveti sağına, soluna, önüne ve arkasına dağıtan ve onunla hayır hasenat işleyen kimseler bundan müstesnadır.[1386][69]

1220. [2:392, Hadîs No: 2123]
Saffan bin Assai rivayet ediyor:
Melekler, yaptıkları işlerden hoşlandıkları için ilim talebesinin önüne kanatlarını yere indirirler.[1387][70]

1221. [2:393, Hadîs No: 2125]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Sıkıntı çeken fakir Müslümanlara acıdıkları için melekler kışın bitmesine sevinirler.[1388][71]

1222. [2:396, Hadîs No: 2129]
Âişe (r.a,) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sizden birinizin sofrası kurulu olduğu müddetçe melekler kendisi için istiğfar ederler.[1389][72]

1223. [2:399, Hadîs No: 2136]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
insanlar zâlimi görüp zulmüne engel olmazlarsa, Allah'tan hepsini kaplayan bir azabın gelmesi yakındır.[1390][73]

1224. [2:399, Hadîs No: 2138]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
insanlar size tâbi olacaklardır. Dünyanın dört bir yanından dini öğrenmek için size geleceklerdir. O zaman onlara hayır tavsiye ediniz.[1391][74]

1225. [2:401, Hadîs No: 2140]
Said bin Müseyyeb'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlar bir şeyi lâyık olduğundan fazla yüceltirlerse, Allah onu mutlaka alçaltır.[1392][75]

1226. [2:401, Hadîs No: 2141]
Üsâme bin Şüreyk rivayet ediyor:
İnsanlara güzel ahlâktan daha değerli bir şey verilmemiştir.[1393][76]

1227. [2:401, Hadîs No: 2143]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Adak, Allah'ın insanoğlu için takdir ettiğinden başkasını yaklaştırmaz. Fakat adak bazan kadere uygun düşer, bu da cimrinin vermek istemediği malını vermesine sebep olur.[1394][77]

Adak, Yüce Allah'ın rızâsını kazanmak için helâl bir işin yapılmasını kişinin üzerine alıp yüklenmesidir. Adağa "nezir" de denilir.
'Yarın Allah rızâsı için oruç tutmak adağım olsun. Bir fakire şu kadar para vermeyi adıyorum" gibi, Allah rızâsı için ibâdet sayılacak bâzı şeyleri adamak, sevap kazanmaya sebeptir.
Fakat, "Şu işim olursa üç gün oruç tutacağım, kurban keseceğim, şu kadar sadaka vereceğim" gibi, dünyalık birşey sağlamak için yapılan adak makbul değildir. Çünkü bu ilâhı bir maksada değil, dünyevî gayeye yöneliktir. Bu ise ibâdette olması gereken ihlâsa zıttır. Aslında böyle bir adak kaderi değiştirmez, takdire bir tesiri olmaz. Takdir ne ise o olur, adak neticeyi değiştirmez. Adak, hayır hasenat nevinden olması sebebiyle, malını hayırda harcamayan kimseler bu vesileyle başkalarına iyilik etmiş olur. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde bu gerçeğe dikkat çekmişlerdir.
Bununla beraber Allah için söz vermiş olduğundan, şartlarına uygun olarak yapılan bir adağa uyması gerekir. Zaten böyle bir adağın yerine getiriîmesi vaciptir. "Adaklarını da yerine getirsinler"[1395][78] âyet-i kerimesi, adak sahiplerine İlâhî bîr emirdir.
Peygamberimiz de bununla ilgili olarak şöyle buyurur:
"Allah'a itaati ifâde eden bir adak yapılmışsa, bu şüphesiz Allah içindir ve yerine getirilmesi gerekir."[1396][79]

1228. [2:402, Hadîs No: 2148]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hak yolda istikâmet, orta yol ve iktisat, peygamberliğin yirmi beş cüzünden bir cüzdür.[1397][80]

1229. [2:403, Hadîs No: 2151]
Havle binti Haktm'den rivayetle:

Çocuk anne babasını cimri, korkak, câhil ve üzüntülü yapar.[1398][81]

Nefis ve şeytan, çocuğu olan anne babalarla biraz daha fazla uğraşır. Normalde cömert, cesur, bilgili ve neşeli olmaları gereken ebeveyni cimri, korkak, cahil ve üzüntülü hale getirmeye çalışır. Şöyle ki:
Anne baba "Çocuğum var. Onları geçindirmem lâzım. İstikbale hazırlayıp, onlara birşeyler bırakmalıyım" der. Bunda ilk bakışta yanlışlık yoktur. Ama bu duygu anne babayı öylesine sarar ki bu hizmetleri yapacağım diye bütün bütün cimrileşir, beş kuruşluk hayır dahi yapmaktan çekinir. Fakir fukaraya hiçbirşey vermez. Oysa herşeyin yeri başkadır. Biri diğerine engel değildir.
Anne baba "Çoluk çocuğumun geçimini kazanacağım" diye okumaya, öğrenmeye fırsat bulamaz. Geçim meselesine kendini öylesine kaptınr ki ilimle uğraşmaya, kitap okumaya, ilmî toplantılara katılmaya zaman ayıramaz. Bütün meşgalesi geçim olur, ilim irfandan nasipsiz kalır. Oysa herşeye yeteri kadarın-ca yer ayrılsa para kazanmaya da, okumaya da zaman kalır.
Yine çocuklarının iyilikleri, saadetleri için çırpınan anne babalar, kendilerini yerli yersiz üzüntülere de atarlar. Çocuklarının okumaları için nice sıkıntılara katlanan o fedakâr anne ve babalar, "Aman evladımız sınıfta kalmasın. Üniversiteye girememezlik etmesin. Bu çocuğun istikbali ne olacak?" gibisinden kendilerini üzüntülere atarlar. Dert ve problemlerine, sıkıntı ve hastalıklarına üzülür, başına birşey gelecek diye telaşlanır, endişeye kapılırlar. Çocukları kavga ettiklerinde yine üzülürler.
Anne babayı üzen sadece bunlar değildir. Eğer maneviyata düşkün kimse-lerse çocuklarının maneviyattaki zayıflıkları onları üzer, daha iyi olmalarını istedikleri halde bunu göremeyince sıkıntıya düşer, üzülürler.
Hadiste ifâde edildiği gibi çocuk anne ve babayı korkak da yapar. Böylece o anne baba, dinleri ve dünyaları için yapmaları faydalı olan birşeyi bazan tehlikesinden çekinerek yapmayabilmektedirler.

1230. [2:404, Hadîs No: 2156]
Avfbin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

İnsanların en cimrisi, yanında benim adım anılıp da bana salavat getirmeyendir.[1399][82]

1231. [2:405, Hadîs No: 2157]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

İnsanların en cimrisi selâm vermede cimri davranan, insanların en âcizi de duâ etmekte acizlik gösterendir.[1400][83]

1232. [2:407, Hadîs No: 2161]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın en çok kızdığı kimse, dinini dünyalığına âlet etmek için hükümdarın memurlarını ziyaret eden âlimdir.[1401][84]

1233. [2:408, Hadîs No: 2163]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
İblis tahtım su üzerine kurar. Sonra askerlerini bölük bölük gönderir. Askerlerinin derece ve makamca kendisine en yakını, fitnesi en büyük olanıdır. Askerlerinden biri gelir şöyle der: "Şöyle şöyle işler yaptım." İblis ona "Sen hiç bir şey yapmamışsın" der. Sonra da onlardan bir diğeri gelir ve "Filan kimsenin hanımıyla arasım açın-caya kadar yakasını bırakmadım" der. Bunun üzerine iblis o askerini kendisine yaklaştırır ve "Sen ne kadar iyisin" diyerek takdir eder.[1402][85]

1234. [2:408, Hadîs No: 2164]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

İblis en güçlü ve en kuvvetli adamlarını malını hayır yolunda sar-fedenlere gönderir.[1403][86]

1235. [2:409, Hadîs No: 2165]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

İnşan, yasaklanan şeylere karşı aç gözlüdür.[1404][87]

Nefiste aç gözlülük vardır. Mahiyeti icabı hep menfî, çirkin ve kötü şeylere meyleder. Yasaklar da en çok ilgi sahası içerisinde yer alır. Onu merak eder, içine girmeye çalışır. Oysa insan nefsini ikna edebilse, yasaklardaki

kötülükleri görebilse, onu *renlemek güç olmaz. Helal dairenin keyfi ise yasaklara, haramlara perde olacak kadar geniş ve sevimlidir. Keyfe kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz. Meselâ nefis, keyf verici içkilere meyleder. Halbuki o içki birkaç dakikalık verdiği zevke karşılık, bazan aylarca, senelerce acı çektirir. Helâl dâirede ise öylesine çok içilecek şeyler vardır ki, içkiye hiç ihtiyaç bırakmaz. Çeşit çeşit meyve suları ve meşrubatlar var. İnsan bunlardan istediğini içebilir. İçki gibi ne sarhoş yapar, ne de insanın başına belâlar açar. Rahatla yaşar, keyfeder insan.

Aslında Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bizlere bu hadis-i şeriflerinde genel bir ölçü vermektedir. Sadece haram kılınan olumsuz şeylere karşı değil, yasaklanan olumlu şeylere karşı da insan merak duyar. Meselâ bir dönem ülkemizde din yasaklanmış, birçok insan iştiyakla ona yönelmiş, dört elle sarılmışlardır. Risa-le-i Nurlar üzerine yapılan baskıların da alâkayı daha çok topladığı yakın tarihin unutulmaz hadiselerindendir.

Resûlullah, bu hadisleriyle Müslümanlara çok önemli bir eğitim metodunu da vermektedir. Bilhassa vaizler, mürebbîler, anne babalar buna çok dikkat etmeliler. Bazı yasaklardan ölçüsüzce bahseden vaizler sakındıralım derken ilgi odaklarını yasak üzerine de çekebilirler Ölçü çok iyi korunmalı, ifrat ve tefrite girilmemelidir. Anne babalar da çocuklarını eğitirlerken şiddet ve ısrarla sakın-dırmamalı, onun o yasağa alakasını celbedecek tavır ve sözlerden uzak kalmalıdırlar.

1236. [2:409, Hadîs No: 2166]

Havle binti Kays Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ademoğlu sıcak görse sızlanır, soğuk görse sızlanır.[1405][88]

1237. [2:409, Hadîs No: 2167]

Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardı r:

Şu benim oğlum Hasan seyyiddir, efendidir. Allah'ın onun vasıtasıyla Müslümanlardan iki büyük gurubun arasını bulduracağını ümid ederim.[1406][89]

Peygamberimizin sayısı binleri bulan mucizeleri vardır. Onun mucizelerinin bir çeşidi de gelecekle ilgili olarak verdiği haberlerdir. Sevgili Peygamberimiz, Allah'ın bildirmesiyle pekçok hâdiseyi olmadan önce bilmiş, bildirmiş, vakti geldiğinde o hâdise onun haber verdiği gibi gerçekleşmiştir. İşte bu hadîs de, Peygamberimizin böyle bir mûcizesidir. Hz. Hasan, bu hadiste haber verildiği gibi, iki büyük İslâm ordusunun Müslüman kanı dökmesine mâni olmuştur. Bu hadise kısaca şöyle meydana' gelmişti:

Hz. Ali, Abdurrahman bin Mülcem tarafından şehid edilmişti. Bundan sonra Medine'de bulunan Müslümanlar Hz. Hasan'a bîat ederek onu kendilerine halife seçtiler. Birkaç gün içerisinde ona bîat edenlerin sayısı 40 bini buldu. Böylece Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sevgili torunu Irak, Hicaz, Horasan, Yemen, Mekke ve Medine şehirlerinde yaşayan Müslümanların halifesi oldu.

Ancak, Mısır ve Şam halkı onun halifeliğini tanımadılar. Çünkü onlar daha önce Hz. Muâviye'ye bîat etmişlerdi.

Bunun neticesinde Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberlik bir defa daha bozulmuştu. Yine savaş olacak, Müslüman kanı dökülecekti. Hz. Hasan'ın halifeliğinin yedinci ayında, iki İslâm ordusu Medâyin'de karşı karşıya geldi. Hz. Muâviye tarafında bulunan ve dört Arap dâhisinden birisi olan Amr bin Âs (r.a.), Hz. Hasan'ın ordusunu görünce şu itirafta bulunmaktan kendisini alamadı:

"Ben karşımda öyle bir ordu görüyorum ki, karşısındaki orduyu yok etmedikçe geri dönmez."

Aslında Muâviye de (r.a.), Müslüman kanı dökülmesini istemiyordu. O da sulh taraftarıydı. Hz. Hasan'a elçi göndererek sulh teklifinde bulundu. Halifelik dâvasından vaz geçtiği takdirde bütün tekliflerini kabul edeceğini bildirdi. Bunun üzerine Hz. Hasan bâzı şartlar öne sürdü. Bunlardan birisi Muâviye'nin (r.a.) kendisinden sonra oğlu Yezid'i veliahd tayin etmernesiydi. Çünkü Müslümanların halifelerini kendilerinin seçmelerini istiyordu. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sevgili torunu bir diğer teklifinde de fakirlere sadaka olarak dağıtılmak üzere her yıl bir miktar para gönderilmesini istiyordu, Hz. Muâviye onun tekliflerini kabul etti. Böylece İki İslâm ordusu arasında sulh temin edildi. Bundan sonra Hz. Hasan taraflara hitaben bir konuşma yaptı, halifelik dâvasından vaz geçmesinin sebeplerini anlattı. Şöyle dedi:

"Takvaya uygun hareket etmek akıllılıktır. Fitne ve kötülük ise ahmaklıktan kaynaklanır. Halifelik eğer benim hakkımsa, Müslümanların birliğini sağlamak ve kanlarının dökülmesini önlemek için ben bu hakkımdan feragat ediyorum. Yok benden daha lâyık birisinin hakkı ise, devrederek gereğini yapmış oluyorum."

Bu konuşmadan sonra Hz. Hasan'in ordusunda bulunanlar Hz. Muâviye'ye bîat ettiler. Böylece hem Müslümanlar arasında birlik yeniden temin edilmiş oldu, hem de Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bir mucizesi gerçekleşerek

mü'min-lere şevk verdi.[1407][90]

1238. [2:410, Hadîs No: 2169]
Ebû Eyyüb (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz öğle namazının vakti girdiğinde gök kapıları açılır. Öğle namazı vakti bitinceye kadar kapanmaz. O kapılardan benim için hayrın yükselmesini seviyorum.[1408][91]

1239. [2:411, Hadîs No: 2171]
Hasan el-Basrî'den rivayetle:
Allah'ın ençok sevdiği kulu, diğer kullarının hayır ve iyiliğini en çok isteyendir.[1409][92]

1240. [2:411, Hadîs No: 2172]
Ebû Satd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kullan içerisinde Allah'a en sevimli olan kişi iyiliklerin ve iyilik işlemenin kendisine sevdirildiği kimsedir.[1410][93]

1241. [2:411, Hadîs No: 2173]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kulun Uykudan uyandığında söyleyeceği en sevimli söz şudur: "Ölüleri dirilten Allah bütün kusurlardan uzaktır. Onun herşeye gücü yeter."[1411][94]

1242. [2:411, Hadîs No: 2174]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü insanlar içerisinde Allah'a en sevimli olan ve Ona en yakın bulunan kişi âdil idarecidir. İnsanlar içerisinde Allah'ın en çok kızdığı ve Ondan en uzak olan kişi de zâlim idarecidir.[1412][95]

1243. [2:416, Hadîs No: 2180]
EbûHüreyre'den (r.a,) rivayetle:
Biriniz kalkıp namaza durduğunda Rabbiyle konuşuyor. O halde Onunla nasıl konuştuğunu iyi düşünsün.[1413][96]

1244. [2:416, Hadîs No: 2181]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min kardeşinin aynasıdır. Öyle ise üzerinde rahatsız edici bir-şey gördüğünde gidersin.[1414][97]

Aynayı gözümüzün önünde canlandıralım. Baktığımızda bütün kusur ve eksikliklerimizi görebiliriz. Saçımızı, üstümüzü başımızı düzeltebiliriz.
Bunun gibi mü'min de diğer mü'min kardeşine karşı aynalık yapmak durumundadır. Gerek üst başında, gerek kılık kıyafetinde bir aksaklık, derbederlik varsa onun düzeltilmesinde yardımcı olmalı. Tabii ki tatlılıkla, güzellikle, kırıcı olmadan. Sadece bu maddî sahada-değil mânevi sahada da böyle olmalıdır. Mü'min, mü'min kardeşinin manevî hata ve kusurlarını gördüğü zaman da düzeltilmesi için yardımcı olmalıdır. Nemelâzım havasına girmemelidir.

1245. [2:417, Hadîs No: 2183]
Hz. Hasan'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
En güzel güzellik, güzel ahlâktır.[1415][98]

1246. [2:419, Hadîs No: 2190]
Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında ençok korktuğum, yoldan çıkarıcı önderlerdir.[1416][99]

1247. [2:420, Hadîs No: 2192]
Câbir bin Abdullah'tan (r.a.) rivayetle:
Ümmetim hakkında en çok korktuğum, Lut kavminin işi olan li-vâtadır.[1417][100]

1248. [2:420, Hadîs No: 2193]
Şeddat bin Evs (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında en çok korktuğum, Allah'a ortak koşmaktır. Ben, güneşe, aya ve puta tapacaklarını söylemiyorum. Fakat Allah rızâsı dışında yapılan amelleri ve gizli arzuları kast ediyorum.[1418][101]

1249. [2:421, Hadîs No: 2194]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Cennette en aşağı derecede olanın temaşa ettiği mülkünün mesafesi bin senelik yoldur. Mülkünde yer alan şeyler bahçeleri, hanımları, sürüleri, hizmetçileri ve tahtlarıdır. Allah katında en değerli olan ise sabah akşam Rabbinin cemâlini seyreder.[1419][102]

Cennet ve Cehennemle ilgili bir kısım hadisler vardır ki ilk bakışta insana mübalağalı gibi gelir. Oysa bütünüyle hak ve hakikattir. Çünkü âhiret âlemlerini dünya ölçüleriyle ölçmek, değerlendirmek, karşılaştırmaya kalkmak insanı yanıltır. Öyleyse Cennet ve Cehennem kendi ölçüleri içerisinde değerlendirilmelidir.
En aşağı derecede olanın mülkünün bin senelik yaya yürüyüşüyle bir ucundan diğer ucuna varılabilecek genişlikteki bir Cennet, dünya ölçüleriyle bakıldığında geniş görünebilir. Ancak Cennet şartları içerisinde bakıldığında geniş değil, dardır bile. Herşeyin en güzel, en iyi ve en mükemmelini isteyen bir insanı koca dünya tatmin etmiyor. Duygu ve kabiliyetleri dünyadakine göre yüz kere, bin kere daha gelişmiş bir insan, orada hayal hızı ve ruh sür'atine sahip olacak. Işık hızından daha hızıı gidebilen vasıtalara binecek.
O halde Cennette en aşağı derecede bulunan bir kimseye yaya yürüyüşüyle bir baştan diğer basma bin sene süren genişlikteki bir Cennetin verilmesi garip-senmemelidir.
En yukarı derecede bulunanın Cennetteki kavuşacağı nimetin bir tanesi ise kulun sabah akşam cemâlullâhı seyretmesidir. Bir hadisten öğrendiğimize göre Cenab-ı Hak aradan perdeyi kaldırıp kullarına görünecek, Cennetlikler cemâlul-'âhı seyretmenin zevkine öylesine kendilerini kaptıracaklar ki, ondan daha güzel ve sevimli bir nimet verilmediğini anlayacaklardır.[1420][103]
Mektûbafla ise bu nimetin büyüklüğü bir vesileyle şöyle anlatılır:
"Dünyanın bin sene mes'ûdane hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen Cennet hayatının ve o Cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemâline mukabil gelmeyen bir Cemîl-i Zülcelâlin daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun."[1421][104]
Cennette en aşağı mertebede bulunan kişi de Allah'ı görecektir. Ama belki birkaç günde, belki hafta da bir. En üst tabakada bulunan ise sabah akşam her-gün görecek ve yukarda anlatıldığı gibi o eşsiz zevki tadacaktır.

1250. [2:421, Hadîs No: 2196]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kula en merhametli olduğu an, kabrine konulduğu andır.[1422][105]

1251 . [2:422, Hadîs No: 2198]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Mü'minlerin ruhları yedinci kat göktedir. Oradan Cennetteki makamlarını seyrederler.[1423][106]

1252. [2:423, Hadîs No: 2199]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Cennet ehlinin hanımları, hiç kimsenin duymadığı güzel nağmelerle kocaları için şarkı söylerler.[1424][107]

1253. [2:424, Hadîs No: 2201]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü insanlardan en çok pişmanlık duyacak olan, dinini başkasının dünyası için satan kimsedir.[1425][108]

Dünya bütün güzelliği, ihtişamı ve cazibesine rağmen Cennetin yanında bir hiç hükmündedir. Fânî bir âlem ne kadar uzun ve güzel olursa olsun, sonsuz güzelliklerle dolu ebedî bir âlemle kıyaslanamaz. Tıpkı bu devamlı parlayan ve hiç sönmeyen bir güneşin, bir anda çakıp sönen şimşeğe nisbeti gibidir. Şu güzelim dünyamız, eğer

mümkün olsaydı da Cennetle yanyana konulup karşılaştın labilseydi, dünyanın Cennet yanında bir zindan gibi kaldığı görülürdü.
Böylesine fâni, geçici bir dünyayla ebedî bir dünyayı değiştirmek, yani Allah'ın emirleri dairesinde yaşamak varken, ebedî dünyayı verip fânî dünyayı almak akıl ve mantıkla bağdaşmaz. Hele hele dünyanın nefse hitap eden süfli ve aldatıcı yönünü, ebedî bir âleme tercih etmek, yani ebedî âlemi verip dünyayı satın almak, yani kırılacak şişe hükmündeki sıradan dünya işleriyle elmas hükmündeki ebedî hayata yönelik nimetleri değiştirmek ondan çok daha büyük bir ahmaklıktır.
İşte dinini dünyalık elde etmek için satan bu büyük fecaati işlemekte, belki geçici bir kısım menfaatler elde etmekte, ama bunun karşılığında ebedî saadeti netice veren dinini, îmanını kaybetmektedir.
Hadiste bu değiştirmenin daha kötüsüne dikkat çekilmekte, başka birinin, meselâ bir arkadaşı, bir dostu veya bir yakınının dünyalık kazanması uğruna yalan, hile, yalancı şahitlik, v.s. gibi dinini tehlikeye sokan davranışlar içerisine girmesi nazara verilmektedir. Belki onun o hatasıyla arkadaşı kazanacaktır, ama aslında hem onu, hem de kendini tehlikeye atmakta, ebedî hayatını tehlikeye sokacak bir yanlışlığın içerisine girmektedir. İşte, âhirette insanı ençok pişmanlığa iten davranışlardan biri budur.

1254. [2:424, Hadîs No: 2204]
Muâz (r.a.) rivayet ediyor:
Kazançların en helâl ve temiz olanı o tüccarın kazancıdır ki, konuştuğunda yalan konuşmaz, birşey emânet edildiğinde hıyanet etmez, söz verdiğinde sözünden dönmez, satın aldığında malı kötüle-mez, birşey sattığında aşırı methetmez, borç aldığında geciktirmez, alacağı olduğunda zorluk çıkarmaz.[1426][109]

1255. [2:425, Hadîs No: 2206]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın yasakladığı büyük günahlardan sonra kulun Allah'ın huzuruna onunla varacağı en büyük günah, kişinin borcunu ödemek için mal bırakmadan ölmesidir.[1427][110]

1256. [2:426, Hadîs No: 2207]
Katade bin Diâme rivayet ediyor:
Kıyamet Günü insanların hatası en büyük olanları, boş lafa dalanlarıdır.[1428][111]

1257. [2:428, Hadîs No: 2213]
İmran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü Allah kullarının en üstünleri çok hamdedenlerdir.[1429][112]

1258. [2:428, Hadîs No: 2214]
Hz. Ali rivayet ediyor:
Ağızlarınız Kur'ân'm yollarıdır. Öyle ise misvakla temizleyiniz.[1430][113]

Resûlullahın gerek bu ve gerekse başka hadislerinde misvak üzerinde özellikle durduğunu görmekteyiz. Resûlullah bazı hadislerinde misvağı tavsiye ederken ağfz kokusunu güzelleştirdiği ve Allah'ın rızasına vesile olduğundan bahsetmektedir. Burada ise bu temizliğin diğer bir önemli noktası üzerinde durmakta, Kur'ân okuyan ağzın ona lâyık tarzda temiz olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu elbette önemlidir. Herşeyden Önce Allah'ın kelâmına duyulan, duyulması gereken saygı ve edebin bir ifadesidir. Birçok sebepleri yanında sadece şu sebep bile insanı Kur'ân okuyacağı zaman misvak kullanmaya itecek ehemmiyettedir.
Ayrıca zikir ve Kur'ân'm meleklerin gıdaları olduğu düşünülürse, Kur'ân okunduğunda melekler gelip dinleyeceklerdir. Misvaklı, güzel kokulu bir ağız onları memnun eder.
Misvağın ağız temizliğinde farklı bir yeri de olsa diş fırçası da ağız temizliğinde kullanılabilir. Asıl olan ağız temizliğidir.

1259. [2:428, Hadîs No: 2216]
tbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında en büyük günah, kişinin, geçimi kendisine âit olanları ihmal etmesidir.[1431][114]

1260. [2:430, Hadîs No: 2219]

Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz önünüzde sarp bir yokuş var. Onu yükü ağır olanlar aşamazlar.[1432][115]

1261. [2:431, Hadîs No: 2221]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ümmetim dalâlet üzere ittifak etmeyecektir. Siz bir ihtilaf gördüğünüzde sevad-ı azama tâbi olunuz.[1433][116]

Resûlullah bir hadislerinde, "Ümmetim 73 fırkaya bölünecektir. Bunların 72'si Cehennemde biri de Cennette olacaktır" buyurmuştur.

"Cennette olan kimdir ya Resûlallah?" diye sorduklarında da "Benim ve Ashabımın yolunda olan"[1434][117] cevabını vermişlerdir.
Zaman bu hadisi doğrulamış, tarih içerisinde İslâm ümmeti 73 kadar gruba ayrılmış, içlerinde Resûlullahm yolunu bütünüyle takip eden ise Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat olmuştur. Diğer gruplardan hiçbiri onun kadar güç ve kuvvet kazanamamış, birçoğu sönmek, yok olmak zorunda kalmış ve Resûlullahm yukarda-ki hadiste verdiği gaybt haberi doğrulamıştır. Kıyamete kadar da bu böyle devam edecektir.
Ehl-i Sünnetin bu derece kıymet ve kuvvet kazanmasının sebebi, Kur'ân'a ve Sünnet-i Seniyyeye olan bağlılığıdır. Aklını, içtihad gücünü sırf bu iki kaynaktan hüküm çıkarma yolunda kullanan Ehl-i Sünnet, ihlâs, iyi niyet ve gayretleri sonucunda doğruyu, hakkı bulabilmiş ve bu hak etrafında da her devirde milyonların halkalanmasına sebep olmuştur.
Madem ki ümmet-i Muhammed dalâlet üzerine birleşmemekte, çoğunluğu arkasına alıp götürmekte, o halde "sevad-ı âzam" denilen bu büyük topluluğa tabi olmaktan başka çare yoktur.
Eh!-i Sünnet içinde de bir kısım İslâmî gruplar ortaya çıkacaktır. Bunlar arasında da en çok sadık ve en isabetli olanlar kervanı götürecek, ekseriyet onlar etrafında toplanacaktır. Bir ihtilaf esnasında yapılacak iş sadece ve sadece hakka taraftar olmak olmalıdır. Hiç şüphe edilmemelidir ki, er veya geç hakkın gücü kendini gösterecek, büyük halk çoğunluğu onların etrafında toplanacak, bayrağı birlikte götürecek, burca dikeceklerdir. Başka duygu ve düşüncelerle hareket ise, kişiyi yanıltmak ve zarara sokmaktan kurtarmaz.

1262. [2:431, Hadîs No: 2223]
Ibnı Ömer den (r.a.) rivayetle:

Bu ümmetin ilim deryası Abdullah bin Abbas'tır.[1435][118]

Hadîste "ilim deryası" olarak vasıflandırılan Abdullah bin Abbas, Peygamberimizin amcası Hz. Abbas'ın oğluydu. Teyzesi Hz. Meymûne de Peygamberimizin hanımlarındandı. Bu sebeple sık sık Resûlullahın evine gider, ondan ders alırdı. Çalışkanlığı ile, pratik zekâsıyla ve doğruluğuyla Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sevgisini kazanmıştı.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) onun âlim birisi olarak yetişmesi için gayret gösterir, her vesîleyle ona birşeyler öğretirdi.
Resûlullah vefat ettiğinde Hz. Abdullah 14, 15 yaşlarında bir gençti. Fakat Resûlullahtan aldığı dersler sayesinde Kur'ân ve hadis ilimlerinde bir derya olmuştu. Bunda, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) kendisini kucaklayıp, "Allah'ım, ona Kitabı, Kitabın tefsirini ve hikmeti öğret. Allah'ım, onu dinde ince anlayış sahibi kıl" şeklindeki mübarek dualarının hissesi vardır.
Diğer taraftan, Hz. Abdullah Peygamber Efendimizin (a.s.m.) vefatından sonra âlim Sahabîlerden de ders aldı. Bu hususta yılmadan, usanmadan gayret gösterdi. Neticede ilmin en yüce mertebelerine çıktı, yaşının küçüklüğüne rağmen büyük ilim meclislerine katıldı, en zor meseleleri halletti. Sahabîler arasında "Kur'ân tercümanı," "Hadis Denizi" ünvanlarıyla anıldı. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer gibi Sahabîlerin ilmî danışmanlığını yaptı. Hz. Ömer kendisine sorulan zor meseleleri Hz. Abdullah bin Abbas'a havale eder, onun verdiği tatminkâr cevap karşısında memnuniyetini ifâde ederdi. Hattâ bir defasında, hiç kimseden tatminkâr bir cevap alamayan Yemenli bir zâtın Hz. Abdullah'tan doyurucu cevap alması üzerine Hz. Ömer çok sevinmiş ve "Şahitlik ederim ki, Abdullah, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) "evinde yetişti" diyerek veciz bir şekilde memnuniyetini ifâde etmişti. Şu hadise onun ilminin büyüklüğünü gösteren pekçok misâlden bir tanesidir:
Yaşı küçük olmasına rağmen Hz. Ömer, Abdullah bin Abbas'ı da (r.a.) Bedir ehli ile birlikte ilim meclislerine alıyordu. Bir gün Abdurrahman bin Avf (r.a.), Onun yaşında oğullarımız olduğu halde sen bu delikanlıyı da bizim aramıza katıyorsun" dedi.

Hz. Ömer, "Bu genç sizin bildiğiniz gibi değildir" dedi, Ve bir gün onlara Hz. Abdullah'daki ilmi göstermek için toplantı halinde iken onu da çağırdı. Sonra halka hitaben:
"Cenâb-ı Hak, 'Ey Muhammed, Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğün zaman, Rabbine hamd ederek Onu teşbih et ve Onun mağfiretini dile. Çünkü O tevbeleri çok kabul edendir' âyetleri ile neyi kastediyor" diye sordu.
Kimisi, Allah'ın yardımı ve zaferi gelince ona hamdetmemizi ve ondan günahlarımızı bağışlamasını istememizi emrediyor" dedi. Kimisi hiç cevap vermedi, Kimisi de "Bilmiyoruz" dediler.
Bunun üzerine Hz. Ömer, Abdullah bin Abbas'a sordu. Hz. Abdullah şu cevabı verdi:
"Cenâb-ı Allah bu sûreyi indirmekle, Peygamberimizin (a.s.m.) artık vazifesi bitip bu dünyadan göç edeceğini haber veriyor. Yâni, 'Allah'ın yardımı ve zaferi gelip insanların Allah'ın dinine akın akın girdiklerini ve Mekke'nin fethedildiğini gördüğünde artık senin görevin bitmiştir. Ölüme hazırlan' demek istiyor."
Onun cevabından memnun kalan Hz. Ömer, "Ben de bu sûreyi senin anladığın gibi anlıyorum" dedi.
Pekçok hizmetlerde bulunan Hz. Abdullah, Hicretin 68. yılında vefat etti. Burada onun ilim ve âlimle ilgili bir sözünü nakledelim; "Eğer ilim sahipleri ilmi hakkıyla öğrenseler, ilimlerin gereğini yapsalardı, mutlaka Allah, melekler ve sâlih kimseler kendilerini severlerdi. İnsanlar da onlara saygı duyarlardı. Fakat âlimler ilimlerini dünya menfaati elde etmek için kullandılar. Bu sebeple, Allah kendilerine gazap etti. İnsanlar nazarında da küçük düştüler."

1263. [2:432, Hadîs No: 2225]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz ümmetimden öyle insanlar vardır ki, dinde bilgi sahibi olurlar, Kur'ân-ı Kerimi okurlar ve derler ki, "İdarecilere gidip dünyalıklarından nasiplenelim. Dinimizi de onlardan gizli yaşayalım." Böyle birşey olamaz. Tıpkı diken bitkisinden dikenden başka meyve toplanmadığı gibi, onların yakınlığından da günahtan başka birşey toplanmaz. [1436][119]

1264. [2:432, Hadîs No: 2226]
Velid bin Ukbe'den rivayetle:
Şüphesiz Cennette bir kısım insanlar Cehennem ehline yukarıdan bakarlar ve onlara şöyle derler: "Neden Cehenneme girdiniz? Allah'a yemin ederiz ki, biz ancak sizden öğrendiklerimizle Cennete girdik." Onlar, "Biz söylerdik ama, söylediklerimizi kendimiz yapmazdık" cevabını verirler.[1437][120]

1265. [2:433, Hadîs No: 2228]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Cennet ehli orada yerler, içerler, fakat tükürmezler, küçük ve büyük abdest yapmazlar, sümkürmezler. Onların yedikleri yemekler bir geğirti ve kokusu misk kokusu gibi olan bir ter olarak çıkar. Size nefes alıp vermeniz ilhamen öğretildiği gibi, onlara da Allah'ı teşbih ve hamdetme ilham edilir.[1438][121]

1266. [2:435, Hadîs No: 2231]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Cennette yüksek derece sahiplerini daha aşağıda olanlar sizin ufukta doğan yıldızı gördüğünüz gibi görürler. Şüphesiz Ebû Bekir ve Ömer de onlardandır ve daha da üstündürler.[1439][122]

1267. [2:436, Hadîs No: 2234]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Cennet ehli günde iki defa Allah'ın huzuruna çıkar. Aîlah onlara Kur'ân okur. Onlardan her biri amellerine göre orada inci, yakut, zümrüt, altın ve gümüşten minber üzerine otururlar. Gözleri hiçbir zaman bu kadar aydın olmamıştır. Bundan daha değerli ve güzel hiçbir şey dinlememişlerdir. Sonra tekrarına kavuşmak ümidiyle ertesi günü bekler halde gözler aydınlatıcı diğer Cennet nimetlerinin yanına dönerler.[1440][123]

1268. [2:437, Hadîs No: 2235]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Cennet ehli Cennette âlimlere muhtaç olacaklardır. Bu da şöyle olacaktır. Her Cuma günü Allah'ı ziyaret ettiklerinde Allah, "Dilediğinizi benden isteyin" buyuracak. Onlar âlimlere bakacaklar ve "Ne isteyelim?" diye

soracaklar. Âlimler, "Şunu şunu isteyin" diyecekler. Onlar dünyada âlimlere muhtaç oldukları gibi Cennette de muhtaç olacaklar.[1441][124]

1269. [2:437, Hadîs No: 2237]
Ebû Cüheyfe rivayet ediyor:
Şüphesiz bir ev halkı aralarında ne bir hür, ne bir köle veya câriye kalmaksızın peşpeşe Cehenneme düşerler. Bir ev halkı da aralarında hiçbir hür ve köle veya câriye kalmaksızın peşpeşe Cennete girecektir.[1442][125]

Nedir bu ev halkını Cehenneme sürükleyen yanlışlıklar? Ve niçin istisnasız hep birlikte Cehenneme gitmektedirler?
Hadis bize açıkça göstermektedir ki, bazı günahlar vardır ki bunlar ferdî olmaktan çıkmış, o günaha birçokları ortak olmuşlardır. İster aynı günahı birlikte işlemiş olsunlar, isterse ayrı ayrı günah işlemiş, diğerleri de ses çıkarmamış olsunlar, neticede hep birlikte Cehenneme yuvarlanmaktadırlar. O aile âdeta günah işlemekte anlaşmış, kenetleşmiş, işbirliği yapmışlardır. İşledikleri günahları hoş görmekte, birlikte işlemekte, birbirlerini sakındırma yoluna gitmemekte, aksine söz ve tavırlarıyla desteklemekte, teşvik etmektedirler. Aslında birbirlerini Cehenneme sürükler de farkında değillerdir.
Oysa ailede birisi, meselâ, içki, kumar, v.s. gibi dinin kesinlikle haram kıldığı günahlara meyletse, diğerleri buna engel olmaya çalışsalar, en azından îkaz vazifesini yapsalar, sorumluluktan kurtulurlar. Haramlara sessiz kalmak günahtır. Onlara katılmak, aynı günaha ortak olmak ise daha büyük günahtır.
Cehenneme girenlerin aksine hürüyle, kölesiyle İslama sanlmış; bütün ben-likleriyle ona teslim olmuş, birbirlerini teşvik etmekte ve desteklemekteler. Küçügünden büyüğüne hep birlikte meselâ namazlarını kılıyor, oruçlarını tutuyor, haramlardan şiddetle kaçınıyor, birbirlerine iyiliği, iyi yolu gösteriyor, buna teşvik ediyorlar. Hiç şüphesiz böyle bir aile daha dünyadayken Cennet hayatı yaşamaya başlamış demektir. İslama sarılan bu aile, dünyada bir ölçüde tadını aldıkları Cennet hayatını ebediyete dek daha geniş ve ayrıntılı bir şekilde yaşamak için topyekün Cennete gireceklerdir.

1270. [2:439, Hadîs No: 2241]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bir ev halkı birbirlerine iyilik ve ikramda bulunduğunda Allah üzerlerine rızık akıtır ve Allah'ın himayesinde olurlar.[1443][126]

1271. [2:439, Hadîs No: 2242]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Gök ehli yer ahalisinden ezan sesinden başka birşey işitmezler.[1444][127]

Okunan Kur'ânlar, güzel sözler, bilhassa ezan, göğe yükselen kelimeler arasındadır. Bunları gök ehli hep duyarlar. Bunlar içerisinde ezan doğrudan doğruya göğe yükselirken, Kur'ân'ı ve diğer güzel kelimeleri melekler taşırlar. Bilindiği gibi ezan Allah'ın birliği, büyüklüğü ve Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) Peygamberliğinin kâinata ilânından ibarettir. Yerde insanlar, gökte de melekler onu rahatça duyarlar.

1272. [2:439, Hadîs No: 2243]
Ebû Satd (r.a.) rivayetle;
Cennet ehli hanımlarıyia cinsî münasebette bulunduklarında kadınlar yeniden bakire olurlar.[1445][128]

1273. [2:441, Hadîs No: 2247]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:
İslâmın en sağlam kulpu Alîah için sevmen, Allah için düşmanlık beslemendir[1446][129].

1274. [2:441, Hadîs No: 2248]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlar içerisinde Allah'ın rahmet ve bağışlamasına en lâyık kişi insanlara önce selâm verendir.[1447][130]

1275. [2:441, Hadîs No: 2249]

îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet Gününde insanlar içerisinde bana en yakın olan bana en fazla salavat getirendir.[1448][131]

1276. [2:442, Hadîs No: 2250]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

Allah'ın öldükten sonra mü'mine ilk mükâfatı, cenazesine katılanların bağışlanmasıdır.[1449][132]

1277. [2:443, Hadîs No: 2253]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü kula hesabı ilk sorulacak nimet şudur: "Biz sana sıhhat vermedik mi? Ve sana kana kana soğuk su içirmedik mi?"[1450][133]

Sıhhatten söz açılsa, tartışmasız herkes önemini itiraf eder. Ne var ki sağlığın kıymetini çoğu insan pek bilmez. Peygamberimiz de bir hadislerinde insanların iki şeyin kıymetini bilmediklerini anlatırken, bunlardan birinin boş vakit, diğerinin de sıhhat olduğunu bildirmişlerdir. Aydınlık karanlıkla bilindiği gibi sağlığın kıymeti de daha çok hastalanınca anlaşılır. Ama mühim olan hastalanmadan da onun kıymetini bilebilmektir, Yukardaki hadiste ilk hesabı sorulacak nimetin sıhhat olduğunun bildirilişi, pek önemsenmeyen bu büyük nimetin değerini bilmeye dikkat çekmek içindir.
Sağlığa dikkat edilmelidir. Çünkü sağlık hayatta herşey için gereklidir. İbadetler, maddî ve manevî her türlü faaliyetler onun sayesinde gerçekleşir. Sağlıktaki bir aksama, diğer görevlerde de aksamaları netice verir. Sonra sağlıklı bir vücutla yapılan görevler, hasta bir vücutla yapılan çförevlerden çok daha üstündür.
Her nimetin olduğu bahşedilen sağlık nimetinin de hakkını vermek, sorumluluklarını yerine getirmek zorunda olduğumuzu hatırdan çıkarmamalıyız. Sağlıklı bir vücutla neler yapılmaz ki? Her şeyin en iyi ve en güzelini yapmak elimizdedir. İbadetlerimiz, çalışmalarımız en mükemmel seviyeye sağlıkla ulaşır. Bunu yerine getirmemek ise şüphesiz insana büyük sorumluluklar yükler.
Hesabı sorulacak ilk şeylerden biri de kana kana içilen soğuk sudur. Birçoğumuzun bolluğu sebebiyle pek değerini bilemediğimiz su nimetinin büyüklüğü, bilhassa susayınca anlaşılır. O anda verilen bir bardak soğuk su, dünyalara bedeldir. Bu kadar değerli bir nimetin, şükrü yerine getirilip getirilmediğinin hesabı sorulacaktır. Getirilmemişse cezası ağır olacaktır.

1278. [2:444, Hadîs No: 2257]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamete yakın bir zamanda öyle günler gelecek ki, o günlerde cehalet inecek, ilim kalkacak, here çoğalacak. Herç, Öldürme demektir.[1451][134]

1279. [2:444, Hadîs No: 2258]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah'ın yeryüzündeki evleri camilerdir. Camilere ibâdet için uğrayan kimselere ihsanda bulunmak Allah'ın üzerine bir haktır.[1452][135]

1280. [2:446, Hadîs No: 2262]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Güzel ahlâk, güneşin kırağıyı erittiği gibi, günahları eritir.[1453][136]

1281. [2:446, Hadîs No: 2264]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Ahde titizlikle vefa göstermek îmandandır.[1454][137]

1282. [2:447, Hadîs No: 2266]
Muhammed bin Kâ'b'dan rivayetle:
Birbirinin sıkıntısından dolayı acı çekmesi mü'minler üzerine haktır. Tıpkı bedenin sıkıntısından başın acı çekmesi gibi.[1455][138]

1283. [2:448, Hadîs No: 2267]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Benim Havzımm genişliği Aden'den Amman'a kadardır. Suyu sütten beyaz, baldan tatlıdır. Kadehleri yıldızlar sayısmcadır. Ondan bir defa içen bir daha ebediyyen susamaz.[1456][139]

1284. [2:449, Hadîs No: 2270]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız, başkasının hakkını en güzel şekilde ödeyendir.[1457][140]

1285. [2:449, Hadîs No: 2271]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz kul, günahları Benden [Allah'tan] başka bağışlayacak kimsenin olmadığını bilerek, "Ey Rabbim, günahlarımı bağışla" dediğinde bu Allah'ın hoşuna gider.[1458][141]

1286. [2:450, Hadîs No: 2273]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Cebrail kalbime şöyle ilham etti: "Bir canlı ömür suresini tamamlamadıkça ve rızkını tamamıyla almadıkça Ölmez. O halde Allah'tan korkun. Rızkı aramada güzel dayranin. Birinize rızkının gelmekte gecikmesi onu Allah'ın emirlerini ve yasaklarını çiğneyerek aramaya sevk etmesin. Şüphesiz Allah'ın yanındaki nimetlere ancak ona itaatla erişilir.[1459][142]

1287. [2:452, Hadîs No: 2277]
Enes (r.a) rivayet ediyor:
Şüphesiz Subhanallah, Elhamdülillah ve Allâhü ekber kelimeleri ağacın yapraklarını döktüğü gibi günahları dökerler. [1460][143] /

1288. [2:453, Hadîs No: 2279]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ın bir sûresi vardır ki, otuz âyettir. Kişi için bağışlanıncaya kadar şefaat edecektir. O sûre, "Tebârekellezî biyedihi'1-mülk" diye başlayan Mülk Süresidir.[1461][144]

1289. [2:452, Hadîs No: 2280]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin seyahati Allah yolunda cihattır.[1462][145]

Bir hadîslerinde Peygamberimizin "Seyahat edin ki sıhhat bulaşınız" buyurduğunu görüyoruz. Seyahatin sağlık açısından olduğu kadar, bilgi, tecrübe, maddeten ve manen inkişaf noktasından da büyük faydalan vardır.
Mü'minin seyahati boş, mânâsız, gönül eğlendirme, sırf hoşça vakit geçirme, eğlenme cinsinden bir seyahat değildir. Gezdiği, gördüğü yerlerdeki her şahit olduğu, incelediği, araştırdığı hâdise büyük mânâlar ifade eder. Bütün bunlara mü'min ibretle bakar, tefekkür süzgecinden geçirir, bilgi ve tecrübe dağarcığını doldurur. Birçok yeni kişiyle tanışan toplum ve olayları müşahede eden mü'min ünsiyet perdesini de büyük ölçüde yırtmış olur, monotonluktan kurtulur, yenilenir; şevk ve heyecanla dolar.
Mü'min seyahatinde sadece manen kazançlı olmakla kalmaz, bazan ticaret yaparak maddeten de kazanır.
Daha bir sürü maddî ve manevî faydaları bulunan seyahatin mü'minin cihadı sayılması bu ve buna benzer hikmetleri sebebiyledir ki büyük bir önem taşır.
Ayrıca bu hadis-i şerif ümmet-i Muhammed'e seyahat gibi önemli bir ihtiyacı, cihadla karşılama yolunu da açmıştır. Yâni mü'min Allah yolunda cihada—bu maddî cihad da olabilir; manevî cihad da olabilir—yeri ve zamanı gelince girer, girmek zorunda kalır. Bu farz emri îfa ederken, bazan savunmada kalır, bazan da taarruza geçer. Bazan kilometrelerce mesafe katetmek, bazı şehir ve ülkelere uğramak zorunda kalır. Bu bir ölçüde zorunlu seyahattir. Bir ölçüde sıkıntılı bir seyahattir, ama Allah yolunda hareket etmenin verdiği manevî huzur, hepsini izale edecek derecede büyüktür. Maddî ve manevî kazancı büyük böyle bir se-yahata mü'min hayatını ortaya koyacak kadar heveslidir. Her türlü fedakârlığı zevkle üstlenir.

1290. [2:453, Hadîs No: 2281]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin en şerlileri Sahabîlerime karşı en cüretkâr olanlarıdır.[1463][146]

1291. [2:454, Hadîs No: 2284]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü Allah katında yeri en kötü olan insan, kötü ahlâkından dolayı insanların terkettikleri kimsedir[1464][147].

1292. [2:455, Hadîs No: 2287]
Cerir'den rivayetle:
Ramazan ayı orucu gökle yer arasında asılı durur. Ancak fıtır sa-dakasiyla Allah'ın huzuruna yükseltilir.[1465][148]

1293. [2:456, Hadîs No: 2291]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz günahları yazan sol taraftaki melek günah işleyen Müs-lümanın günahını yazmadan altı saat bekler. Bu müddet içerisinde pişmanlık duyup Allah'tan bağışlanmasını dilerse yazmaz. Bunu yapmazsa bir günah yazılır.[1466][149]

1294. [2:456, Hadîs No: 2293]
îbni Abbas't
an (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz gizli verilen sadaka Allah'ın gazabını dindirir. Akrabalarla iyi ilişkiler ömrü uzatır. İyiliklerin yapılması kötü ölümden korur. "Lâ ilahe illallah" sözü kendisini söyleyen kimseden doksan dokuz belâ çeşidini defeder. Ki, bunların en hafifi kaygı ve üzüntüdür.[1467][150]

1295. [2:458, Hadîs No: 2296]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Cennetin dereceleri Kur'ân sûrelerinin âyetleri kadardır. Kur'ân'ı gereği gibi amel ederek okuyan kimse Cennete girince onun derecesinin üzerinde hiç kimse bulunmaz.[1468][151]

1296. [2:459, Hadîs No: 2298]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Büyük mükâfatlar büyük musibetlerin beraberindedir. Allah sevdiği kavmi musibetlere müptelâ eder. Buna sabır ve rızâ gösterenlere Allah'ın rızâsı, hoşnutsuzluk gösterenlere ise gazabı vardır.[1469][152]

1297. [2:459, Hadîs No: 2299]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kendisinden faydalanılan bir ilim, Allah yolunda harcanan bir hazine gibidir.[1470][153]

1298. [2:460, Hadîs No: 2300]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ın evleri olan cami benzeri yerleri maddeten ve manen îmar edenler Allah'ın has kullarıdır.[1471][154]

1299. [2:461, Hadîs No: 2306]
Ebû Saîd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Muhacirlerin fakirleri zenginlerinden beş yüz sene kadar evvel Cennete girecekler.[1472][155]

1300-1399

1300. [2:462, Hadîs No: 2309]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Fâtıma namusunu koruduğu için Allah da onu ve neslini Cehenneme haram kıldı.[1473][156]

1301. [2:463, Hadîs No: 2311]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cuma gününde Öyle bir an vardır ki, Müslüman bir kul namaz kılarken o anda Allah'tan hayırlı birşey dilerse, Allah onu mutlaka kendisine verir.[1474][157]

1302. [2:464, Hadîs No: 2312]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Cennette Reyyan denilen bir kapı vardır. Oruç tutanlar Kıyamet Günü o kapıdan Cennete girecektir. Oradan onların dışında kimse girmez. "Oruçlular nerede?" diye seslenilir. Oruçlular kalkar o kapıdan girerler. Onlar girince kapı kapatılır, başka hiçkimse oradan girmez.[1475][1]

1303. [2:464, Hadîs No: 2313]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Cennette üzerinde zebercetten köşklerin bulunduğu yakuttan direkler vardır. Bu köşklerin kapıları açıktır. Parlak yıldızın ışık saçtığı gibi ışık saçarlar. Buralarda Allah rızâsı için birbirini sevenler, Allah rızâsı için sohbet meclisi kuranlar ve Allah rızâsı için bir araya gelip yardıml aşanlar bulunacaklardır.[1476][2]

1304. [2:465, Hadîs No: 2314]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette dışarıdan içerisi, içeriden dışarısı görünen köşkler vardır. Allah bu köşkleri yemek yediren, yumuşak söz söyleyen, oruca devam eden ve geceleyin insanlar uyurken kalkıp namaz kılanlar için hazırlamıştır.[1477][3]

1305. [2:465, Hadîs No: 2315]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Cennette yüz derece vardır. Bütün âlemler toplansa bir tanesi hepsini içine alır.[1478][4]

1306. [2:466, Hadîs No: 2316]
Muâviye bin Hayde rivayet ediyor:
Cennette su denizi, bal denizi, süt denizi ve sarhoş etmeyen şarap denizi vardır. Daha sonra nehirler açılır.[1479][5]

1307. [2:467, Hadîs No: 2319]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Cennette gözün görmediği, kulağın işitmediği ve hiç kimsenin hatırına gelmeyen nimetler vardır.[1480][6]

1308. [2:468, Hadîs No: 2321]
Hz. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette büyük bir köşk vardır. îsmi "Dârü'l-ferahtır [sevinç köşkü]." Buraya ancak çocukları sevindirenler girer.[1481][7]

1309. [2:469, Hadîs No: 2323]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cennette "Duha" denilen bir kapı vardır. Kıyamet Günü olduğunda bir nida edici şöyle seslenir: "Kuşluk namazına devam edenler nerede? İşte kapınız budur. Allah'ın rahmetiyle buradan girin."[1482][8]

1310. [2:469, Hadîs No: 2324]

Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Cennette büyük bir köşk vardır, ismi cömertler köşküdür.[1483][9]

1311. [2:473, Hadîs No: 2336]

Kişi malı, hanımı ve çocuğuyla imtihan edilir.[1484][10]

Hayat bir imtihandır. İnsan bu dünyada herşeyiyle ve her yönden imtihan edilmektedir. Hadiste bu imtihan vesilelerinin en önemlilerinden bir kaçı sayılmakta, kişinin malı, hanımı ve çocuğuna dikkat çekilmektedir.
Kişi nasıl malla imtihan edilmektedir?
Mal şükür maksadıyla verilir. Malın gerektirdiği sorumlulukları yerine getiren kimse ona şükretmiş olur. Eğer malının şükrünü yerine getirmiyor, zekâtını vermiyor, israf ediyor, haram yerlerde harcıyor, hayır hasenat yapmıyorsa o kişi mal imtihanını kaybetmiş demektir.
Peki kişinin hanımı nasıl imtihan vesilesi olmaktadır?
Evin hanımı İslâm? ölçülere riâyet etmiyor, kocasına itaat etmemesi bir yana onu günahlara, haramlara sevk ediyor, israfa girmesine sebep oluyorsa kocasını maddeten ve manen tehlikeye sevk etmektedir. Günaha şevkte karısına ayak uyduran bir koca imtihanı kaybeder.
Bazı kadınlar görenek belâsı çevrelerinde gördüklerinin alınmasını isterler. İmkânları buna yetmeyen koca ise ya çalıp çırpar, ya da dilencilik eder. Bu onun için mânevi bir yıkımdır.
Çocuk da imtihan vesilesidir. Çocuklarına olan aşırı sevgilerinden anne ve baba onlara dokunmaz, kötü olan davranışlarına ses çıkarmazlarsa hem onları, hem de kendilerini zarara sokmuş olurlar. Eğer baba "Viran olası hanede evlad ü iyal var" düşüncesiyle geçim derdine düşer, helali haramı araştırmadan haram yollara girerse imtihanı kaybeder. Oysa helal dairesinin geniş olduğunu düşünüp ona göre hareket eder ve ona göre bir geçim yolu ararsa imtihanı kazanır.
Kısaca söylemek gerekirse eğer mal, eş ve evlad kişiyi Allah yolundan alıko-yuyarsa hem bir fitne, hem de imtihanı kaybetmesine vesile olmuş olur. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) zamanında meydana gelen şu hadise bize bu konuda ışık tutar:
Mekke'de bazı kişiler Müslüman oimuş ve Medine'ye hicret eden Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) yanma gitmek istemişlerdi. Ancak eşleri ve çocukları buna engel olmak istemiş, hatta bir süre kalmalarını da sağlamışlardı. Buna rağmen Müslümanlar gittiler. Gördüler ki önceden gitmiş olan kardeşleri manen inkişaf etmiş, çok şeyler öğrenmişlerdi. Bunun üzerine bu âyet-i kerime nazil oldu. Rab-bimiz şöyle buyuruyordu: "Ey îman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olup sizi ibadetten alıkoymak ve günaha sevk etmek isteyenler vardır; onlardan sakının. Fakat onları affeder, kusurlarına bakmaz, bağışlarsanız, muhakkak ki Allah da çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.
"Mallarınız ve evlatlarınız sizin için ancak bir imtihandır. Asıl büyük mükâfat ise Allah katındadır"[1485][11] âyeti açıkça bu imtihanı nazarımıza vermektedir.
Diğer bir rivayete göre âyetler, Avf bin Malik hakkında nazil olmuştu. O savaşa gitmek istemiş, fakat ailesi ve çocukları, ayrılığına dayanamayız deyip ağlayıp sızfamışlardı. O da onları kırmamak maksadıyla cihada katılmamış, fakat hatası için de oldukça pişman olmuştu. Bunun üzerine yukarıdaki âyetler gönderilerek eşlerin, çocukların insanı Allah yolundan alıkoymaması gerektiğine dikkat çekilmişti.

1312. [2:474, Hadîs No: 2340]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:

Namuslu kadına iftira atmak yüz senelik ameli mahveder.[1486][12]

1313. [2:476, Hadîs No: 2345]
Said bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz benim ağzımdan yalan konuşmak her hangi birisinin ağzından yalan konuşmaya benzemez. Kim benim ağzımdan bilerek yalan konuşursa Cehennemdeki yerine hazırlansın.[1487][13]

1314. [2:477, Hadîs No: 2349]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın öyle kullan vardır ki, insanları ferasetleriyle tanırlar.

İnsan bazı konuları veya kişileri zaman zaman uzun bilgi ve tecrübeler sonucunda kavrar, onlar hakkında bilgi ve kanaat sahibi olur. Tabii bu kişiden kişiye göre değişir. Bazı insanlar ise bunu daha sür'atli yapar, hızla kavrarlar. İşte kişi ve olayları bir nevi önsezi veya manevî bir kuvvetle çabucak kavrama ve anlama bir feraset işidir. Feraset bir Allah vergisidir. îman inkişaf eîîikçe feraset de gelişir ve mü'min meseleleri ve hadiseleri çabuk anlar, yorumlar. Kolay kolay yanılma imkânı olmaz. Bir gün Hz. Osman'ın huzuruna bir adam gelmişti. Ona, "Gözünden günah tütüyor" deyince adam itiraf etti: "Gelirken bir kadına bakmıştım." Bu Örnek de göstermektedir ki, mü'min ferasetiyle meseleleri çabucak kavrar. Bir hadiste de, "Mü'minin ferasetinden sakının. Çünkü o Allah'ın nuruyla bakar" buyurulmuştur.
Bu feraset âmî ve cahil de olsa her mü'minde bulunur. Öyle ki karşılaştığı hadisenin durumuna göre hoş karşılanacak, sevilecek birşeyse hoş görür, sempati duyar. Eğer zararlı ve kötü bir şeyse aklı anlamasa da kalbi soğuk görür, manen nefret eder.

1315. [2:478, Hadîs No: 2352]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın insanlara faydalı olmaları için Özellikle nimet verdiği topluluklar vardır. Onlar bu nimetlerden verdikleri sürece Allah o nimetini onlarda bırakır. Esirgedikleri zaman ise Allah onlardan alır, başkalarına verir.[1488][14]

1316. [2:479, Hadîs No: 2355]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah'ın yeryüzünde dolaşan melekleri vardır. Ümmetimden gelen selâmları bana ulaştırırlar.[1489][15]

1317. [2:480, Hadîs No: 2358]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
^ Allah'ın her namaz vaktinde şöyle seslenen bir meleği vardır: "Ey Ademoğulları! Kendi elinizle tutuşturduğunuz sizi yakacak olan ateşi namazla söndürmek için kalkınız."[1490][16]

1318. [2:481, Hadîs No: 2360]
ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın Öyle bir meleği vardır ki, ona "Yedi gök ve yeri tek bir lokmada yut" dense yutabilir. Onun yaptığı teşbih şudur: "Sen her yerde noksan sıfatlardan münezzehsin"[1491][17]

1319. [2:481, Hadîs No: 2361]
Üsâme bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz ki, Allah'ın aldığı da Onundur, verdiği de. Herşey Onun yanında herşey için belli bir ömür süresi tayin edilmiştir.[1492][18]

1320. [2:483, Hadîs No: 2367]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz ki, Allah'ın doksandokuz ismi vardır. Onları mânâlarım anlayıp inanarak ezberleyip okuyan Cennete girer. Bu isimler şunlardır:
O kendisinden başka ilâh olmayan Allah'tır, Er-Rahman, Er-Rahim, El-Melik, El-Kuddûs, Es-Seîâm, El-Mü'min, El-Müheymin, El-Aziz, El-Cebbar, El-Mütekebbir, El-Hâlık, El-Bâri, El-Musavvir, El-Gaffar, El-Kahhar, El-Vehhab, Er-Rezzâk, El-Fettah, El-Alîm, El-Kâbıd, El-Bâsıd, El-Hâfıd, Er-Rafi', El-Muiz, El-Muzil, Es-Sem'i, El-Basîr, El-Hakem, El-Adl, El-Latif, El-Habîr, El-Halim, El-Azîm, El-Gafûr, Eş-Şekûr, El-Aliyy, El-Kebîr, El-Hafîz, El-Mukîd, El-Hasîb, El-Celîl, El-Kerîm, Er-Rakîb, El-Mucîb, El-Vâsi', El-Hakîm, El-Vedûd, El-Mecîd, El-Bâis, Eş-Şehîd, El-Hak, El-Vekîl, El-Kavî, EI-Metîn, El-Veliyy, El-Hamîd, El-Muhsî, El-Mübdi1, El-Muîd, El-Muh-yî, El-Mümît, El-Hayy, El-Kayyûm, El-Vâdd, El-Mâcid, El-Vâhid, Es-Samed, El-Kâdir, El-Muktedir, El-Mukaddim, El-Muahhir, El-Evvel, El-Âhir, Ez-Zâhir, El-Bâtm, El-Vâli, El-Müteâlî, El-Berr, Et-Tevvâb, El-Muntakim, El-Afuw, Er-Rauf, Mâliku 1-Mülk, Zü'1-Celâl-i
ve'1-îkram, El-Muksid, El-Câmi1, El-Ganî, El-Mugnî, El-Mani1, Ed-Dâr, Eri-Nâfi1, En-Nûr, El-Hâdi, El-Bedi', El-Bâkî, El-Vâris, Er-Râşid, Es-Sabûr:[1493][19]

Bir âyet-i kerimede "En güzel isimler Allah'ındır. Allah'tan bu isimlerle isteyiniz" Duyurulur.[1494][20] Bu âyet, Cenâb-ı Hakkın birçok isimlerinin bulunduğuna işaret eder. Her birisi güzel ve yüce mânâlar ifâde eden bu isimlere, "En güzel isimler" mânâsına "Esmâü'l-Hüsnâ denir. Yukarıdaki hadiste bunlardan bâzıları sayılmaktadır.
Cenâb-ı Hakkın isimlerinin tamamı kesin olarak bilinmemektedir. Bâzı âlimler Esmâü'l-Hüsnânın bin kadar olduğunu belirtirler. Nitekim Peygamberimiz Cevşenü't-Kebir isimli duasında Rabbine binbir isim ve sıfatıyla niyaz eder. Bâzı âlimler Rabbimizin güzel isimlerinin dört bini bulduğu kanaatindedirler. Bu isimlerin çoğunu sadece Cenabı Hak bilir. Bir kısmını melekler, bir kısmını meleklerle birlikte peygamberler ve peygamberlerin bildirdiği kadarıyla da insanlar bilirler.
Peygamberimiz bâzı hadislerinde Esmâü'l-Hüsnânın faziletini sayar. İzahını yaptığımız hadis bunlardan birisidir. Hadisteki müjdede kastedilen, bu isimlen mânâ ve tecellîlerini düşünmeden ezberlemek değildir. Bu yüce ilâhî isimlerin içinde bulunan ve taşımış oldukları ulvî mânâları düşünüp, kâinat yüzündeki tecellî ve akislerini tefekkür etmek gerekir. Meselâ kişi, Allah'ın Rezzâk, yani rızık verici olduğunu bilip düşünmeli, rızık için endişeye kapılmamalıdır. Rızkını helâlinden aramalı, tok gözlü olmalıdır. Cenâb-ı Hakkın sadece kendisine ve diğer insanlara değil, en küçük mikroptan file kadar, parmak kadar balıktan, tonlarca ağırlıktaki balinalara kadar, bir çiçekten .koca çınar ağaçlarına kadar milyarlarca canlının rızıklarını, hiç şaşırmadan, ihmâl etmeden, en güzel şekilde ihsan ettiğini düşünüp tefekkür etmek, Rezzâk ismini okumanın bir yönüdür. Hadîste sayılan doksan dokuz ismin mânâları şöyledir:
1. Allah: Her türlü eksiklik ve noksanlıklardan uzak, bütün kemâl sıfatlarını taşıyan, en güzel isim ve sıfatların sahibi ve yegâne hak mabûd.
2. Er-Rahman: Şefkat ve merhametinin eserleriyle bütün kâinatı dolduran, Cennet bir cilvesi, ebedî saadet bir parıltısı, dünyadaki bütün rızık ve nimetler birer damlası olan, mü'min kâfir ayırd etmeksizin bu dünyada herkese nimetler veren.
3. Er-Rahîm: Rahmeti herşeyi kuşatan, kâinattaki bütün nimet ve ihsanlar af ve rahmet, şefkat ve merhamet Kendi eseri olan ve âhirette mü'minlere sonsuz nimetler ihsan edecek olan.
4. El-Melik: Ferşten Arşa, yerden göğe, atomlardan yıldızlara ve ezelden ebede kadar herbir varlığın sahibi ve idarecisi olan. Mülk ve saltanat en yüksek mertebesiyle sadece Kendisine âit olan.
5. El-Kuddûs: Bütün noksanlıklardan uzak ve temiz; dalâlet ehlinin Kendisi hakkındaki her türlü asılsız düşüncelerinden uzak; kâinattaki bütün eksiklik ve kusurlardan münezzeh olan; kâinatı bütün varlıklarıyla temizleyen, güzelleştiren ve bütün yaratıkların tesbihatlan kudsi isimlerine bakan.
6. Es-Selâm: Her türlü kusur, acizlik, noksanlık ve başkalarının kendisine kusur, noksan ve zarar vermesinden sonsuz derecede uzak ve emin bulunan. Yaratıklarına huzur ve emniyet bahşeden.
7. El-Mü'min: Muhafaza ve himayesiyle her korkuyu gideren, her tehlike ve felâketten kurtuluş ve güven veren.
8. El-Müheymin: Bütün yaratıkları her türlü hal, hareket ve davranışlarında görüp gözeten; herşey denetim ve koruyuculuğu altında bulunan.
9. El-Azîz: İzzet, kudret ve bütün kudsî sıfatlarıyla acizlik ve kusurlardan uzak olan. Bütün varlıkları acizlik, zayıflık ve tezellül içerisinde Kendisine boyun eğdiren. Mutlak galip, karşı konulamayan güç sahibi.
10. El-Cebbar: Sonsuz ve sınırsız büyüklük ve kudret sahibi olan; bütün varlıklar bütün yönleriyle doğrudan doğruya kudretine bakan ve emrine boyun eğen; hiçbir şey hiçbir cihetle mutlak kudretine karşı koyamayan.
11. El-Mütekebbir: Yaratıkların bütün sıfatlarından sonsuz derecede yüksek olan; varlıklar dünyasında büyüklüğünü gösteren; Kendini Zâtına lâyık sıfatlarla tanıtan.
12. El-Halık: Bütün yaratıkları takdirine uygun olarak gerekli şartlarla birlikte yaratan.
13. El-Bâri: Her bir varlığı belli ve farklı suretleriyle modelsiz ve benzersiz yaratan.
14. El-Musavvir: Herbir yaratığa titizlik ve maharetle sanatlı bir şekilde farklı suretler giydirerek sanatının güzellik ve mükemmellikleri gösteren.
15. El-Gaffar: Sonsuz rahmet, fazi ve keremiyle kullarının günahlarını çokça bağışlayıp silen.
16. El-Kahhar: Bütün varlıkları emir ve iradesi altında bulunduran. Hiçbir şey, hükmü altında zerrece haddinden tecâvüz edemeyen. Hiç kimse hükmünden kaçıp kurtulamayan. İnsanlık âleminde devamlı celâl silleleriyle izzet ve azametini gösteren.
17. El-Vehhab: Sayı ve hesaba sığmaz çeşit çeşit nimetleri, türlü türlü rahmet hediyelerini her varlığa lâyık olduğu şekilde, her an ve karşılıksız olarak ihsan eden.
16 El-Kahhar:
18. Er-Rezzâk: Herbir yaratığın rızıklarını ayrı ayrı, tam bir ölçü, intizam, rahmet ve hikmetle aksatmaksızın vakti vaktinde veren.

19. El-Fettah: Basit basit maddelerden yarattığı sayısız ve mükemmel varlıkların ve türlü türlü canlıların suretlerini ayrı ayrı, muntazam bir tarzda veren, her birisine lâyık ve farklı birer şekil giydiren.
20. El-Alîm: Ezelden ebede herşeyi bütün yönleriyle, hiçbir şey hiçbir şekilde hiçbir zaman ilminden gizlenemeyen.
21. El-Kâbıd: Başta ruh, kalb ve nefisler olmak üzere bütün varlıkları bütün halleriyle kudret elinde tutan; maddî, manevî bütün darlık ve sıkıntılar sadece iradesiyle gerçekleşen. Dilediğinin maddî ve manevî rızkını daraltan, canlıların ruhlarını alan.
22. El-Bâsıt: Bütün zaman, mekân ve varlıklarda, ilim, yaratma, cisim ve n-zık gibi her işteki genişlik, ferahlık ve bolluk yalnız Onun rahmet ve iradesiyle meydana gelen. Maddî ve manevî rızıkları çoğaltan.
23. El-Hâfıd: İnançsızları ve emrine muhalefet edenleri alçaltan, zelil kılan.
24. Er-Rafi': İnananları ve emrine itaat edenleri yükselten; maddî manevî her türlü rütbe irâdesinin elinde olan ve istediğini bu rütbelere yükselten.
25. El-Muizz: Bütün izzet doğrudan doğruya irâdesine bağlı olan; dilediğini dilediği şekilde aziz kılan.
26. El-Muzül: İzzet gibi zillet de bütünüyle irâdesine bakan; dilediğini müstehak olduğu şekilde zillete düşüren.
27. Es-Semr: Ezelden ebede varlıkların bütün seslerini biri diğerine engel olmaksızın işiten; kâinattaki bütün ses ve işitmeler Onun herşeyi kuşatan işitme sıfatının tecellîleri olan.
28. El-Basîr: Gizli ve açık herşeyi her haliyle çok iyi gören, sonsuz kudret ve hikmetiyle her canlıya lâyık gözü ve görme kabiliyetini ihsan eden.
29: El-Hakem: Varlıklar dünyasında ve haklı ile haksız arasında hiçbir adaletsizliğe, yanlışlığa ve itiraza yer bırakmayacak şekilde hükmeden.
30: El-Adl: Zerreden kürelere kadar kâinatı bütün varlıklarıyla birlikte ölçü altına alıp dengeleyen; canlı cansız herşeye en güzel ve en uygun vaziyeti veren; her varlığa lâyık olduğu ölçüde varlığını devam ettirme hakkı vermekle sonsuz adaletini gösteren; emrine itaat edenleri mükâfatlandırırken, haddini aşanları dizginleyen ve hak ettikleri cezayı veren; haşrin büyük mahkemesinde ise mutlak adaletini en geniş ve en mükemmel tarzda gösteren.
31. El-Latif: Varlıkiarı en nâzik incelikler ve nazenin güzellikler içinde yaratan, herbir canlıya lütufkarlıkla ihsan ve ikramlarda bulunan; sonsuz ilmiyle eşyanın bütün inceliklerine nüfuz eden.
32. El-Habîr: Göklerde ve yerde, görünen ve görünmeyen âlemlerde en gizli sırtardan, en saklı şeylerden haberdar olan. İlminin dışında hiçbir şey bulunmayan; her şeyin gizli açık, küçük büyük her halini bilen.
33. El-Halîm: Günah ve isyanlarına rağmen kullarını hemen cezalandırma-yıp onlar için tevbe ve ümit kapılarını açık bırakan; onları sonsuz rahmet ve ke-remiyle nzıklandırmaya devam eden.
34. El-Azîm: Bütün varlıkları her hallerinde kudret ve hâkimiyetiyle çekip çe-vjren, en küçük zerreden Arş-ı Azama kadar herşeyi sınırsız isim ve sıfatlarının tecellileriyle kuşatan.
35. El-Gafûr: Sonsuz rahmetiyle dilediğinde küçük büyük bütün günahları bağışlayan
36. Eş-Şekûr: Bütün kullarının bütün şükür ve sâlih amellerinden haberdar olan, şükredenlerin nimetlerini arttıran; en küçüğünü dahi zayi etmeksizin bütün iyiliklere bol bol sevaplar ihsan eden.
37. El-Aliyy: Zât, sıfat ve isimleriyle her türlü kusur ve noksandan uzak, mümkün ve düşünülebilecek ve tasavvur edilebilecek her türlü derece ve mertebelerin üstünde olan.
38. EI-Kebîr: Sınırsız isim ve sıfatlarıyla ilmimizi aşan sonsuz büyüklük sahibi olan.
39. El-Hafîz: Bütün varlıkların her türlü davranış, hal ve hareketlerini kaydeden; milyonları aşan canlı türlerinin nesillerini, tohum ve nutfelerinde muhafaza edip devam ettiren; İnsanların bütün yaptıklarını sorgulama için inceden inceye dikkatle kaydeden; bütün varlıkları devamlı gözetimi altında tutan; onları heı türlü zarar ve kötülüklerden koruyan.
40. El-Mukît: Herşeye gücü yeten, herşeyi lâyıkıyla gözeten, iyiyi iyiliğinden kötüyü de kötülüğünden derecesine göre hissedar eden; maddî ve manevî heı türlü rızkı veren.
41. El-Hasîb: Bütün mevcudatın bütün amellerinin muhasebesini yapıp, neti cesini hıfz eden; sonsuz acizlik ve hadsiz düşmanlara karşı mahlukâtın imdadı na kudret ve rahmetiyle yetişen. Onlara her zaman, her ihtiyaçlarında kâfi bi vekil olan.
42. El-Celîl: Bütün celâl sıfatlarıyla sıfatlanmış olan; en geniş dairelerde^ varlıkların türleri üzerinde icraat ve tecelliyatlarıyla rubûbiyetinin ihtişamını gös teren; birliğini ve yüce zâtına lâyık muhteşem sıfatlarını bildiren.
43. EI-Kerîm: Bütün zîhayatları binler işteha. duygu, âlet ve organlarla dona tıp süsleyen; sonsuz rahmet hazinelerinin süslü ve tatlı nimetlerini karşılık bek lemeden önlerine seren. Sonsuz keremi, yarattığı bütün sanatlı mahlukât üze rindeki tezyinat ve bunların terbiyelerindeki dikkat ve titizlikle açıkça görünen.
44. Er-Rakîb: Mahlukâtın hareket, davranış, hal ve işlerini devamlı kontrol ve gözetimi altında tutan, bunları kaydeden.

45. El-Mucîb: Bütün varlıkların hal ve dil İle yardım istemelerine ve dualarına tam bir hikmet, rahmet ve inayetle dâima cevap veren. Darda ve sıkıntıda olanların imdadına koşan.
46. El-Vâsi': Kudret, rahmet, bağışlama, iş ve fiilleri, tecellî ve tasarrufları, sıfat ve isimlen, bütün varlıkları içine alacak kadar geniş olan. Kullarına bol bol nimetler veren.
47. El-Hakîm: Herşeyi en kısa yoldan, en faydalı, en kolay ve en güze! bir şekilde yaratan. Boş iş yapmayan, herbir şeyde sayısız faydalar gözeten, ve bunu yaratıkları üzerinde tecellileriyle gösteren.
48. El-Vedûd: Cemâlini, isimlerini ve bunların tecellîleri olan mahlukâtının güzelliklerini çok seven; rahmetinin güzel meyveleriyle söz ve fiilleriyle kendini yaratıklarına sevdiren.
49. El-Mecîd: Zât ve sıfatı herşeyden yüce, şan ve şerefi herşeyin üstünde, lütuf ve keremiyle herşeyden üstün, her türlü yüceltmeye nihayet derecede lâyık olan.
50. El-Bâis: Şuur sahibi yaratıklarına elçiler göndererek emir ve yasaklarını bildiren; sayısız insan, hayvan ve bitkileri hayat sahnesine çıkaran; haşirde bütün ölüleri tek bir emirle diriltip kabirlerinden çıkaran ve onları yüce huzurunda toplayan.
51. Eş-Şehîd: Bütün varlıkları her an müşâhadesi altında bulunduran; varlık ve birliğine, elçilerinin ve kitaplarının hak olduğuna, konuşması, fiilleri ve eserleriyle bizzat şahitlik eden.
52. El-Hakk: Varlığı gerçek olan ve hiç değişmeyen, ibâdete lâyık ve her hakkın sahibi olan.
53. El-Vekîl: Bütün varlıkları bütün halleriyle idare eden, bütün ihtiyaçlarını karşılayan, bütün hal ve davranışlarını bilen ve gözeten; kendisine tevekkül edenlerin herşeyine kâfi gelen.
54. El-Kaviyy: Kuvveti bütün kâinata hâkim ve bütün eşyayı zapteden ve bütün varlıkları hükmü altına alan.
55. El-Metîn: Herşeye tam bir teslimiyetle boyun eğdiren; hiçbir fiilinde hiçbir güçlükle karşılaşmayan; hiçbir varlık, vasıta ve cisim fiillerine hiçbir cihetle engel olmayan.
56. El-Veliyy: Varlıkların bütün işlerini ve ihtiyaçlarını üzerine alan, bütün yardımlar ve muvaffakiyetler kendisinden gelen, Kendisine îman ile bağlananları her zaman yardım, himaye ve yakın dostluğuyla koruyup gözeten.
57. EI-Hamîd: Zâtındaki sonsuz kemalâtıyla her hamd ve övgüye nihayetsiz derecede lâyık olan; ezelden ebede kâinattaki bütün nimet ve ihsanlar karşılığında, hal ve dil iie her kimden her kim için yapılırsa yapılsın sayısız hamd, şükür ve övgüler yalnızca kendisine âit olan.
58. El-Muhsî: İlmiyle maddî ve manevî bütün herşeyi kuşatan; ne zâtı ve ne de ilmi hiçbir şekilde ihata edilemeyen. Bildirdikleri dışında hiçbir şey bilinemeyen; dünyada kullarının küçük büyük bütün yaptıklarını bilen ve mahşerde sayıp dökecek olan.
59. El-Mübdi': Kudret ve iradesiyle varlıklara ilk yaratılışlarında yoktan, hiçten vücut veren, onlara gerekli olan şeyleri de hiçten icad edip ellerine veren.
60. El-Muîd: Ölmüş ve dağılmış sayısız canlıları her baharda ilk yaratılışlarında olduğu gibi yeniden diriltip inşâ eden; gönderdiği rızıklarla varlıkların mevcudiyetini her an tazeleyen; mahşerde ise bu ismin azamî derecede tecellî-siyle bütün varlıkları oraya uygun bir tarzda yeniden yaratan.
61. El-Muhyî: Cansız maddelerden canlı maddeler yaratan, hayatı veren ve onu rızıkla devam ettiren; hayat için gerekli olan şartları hazırlayan; bütün canlıları perdesiz, vasıtasız olarak kudretiyle ihya eden ve ölüleri dirilten; manen ölü kalpleri îmanla hayatlandıran; kışta ölen sayısız canlıları baharda yeniden dirilten.
62. El-Mümît: Ölümü veren, hayat vazifesinden terhis eden, kullarını fâni dünyadan baki âleme götüren, kulluğun külfetinden azâd eden.
63. El-Hayy: Sonsuz mükemmellikteki hayat Zâtının sıfatı olan; Zâtı bu sıfattan ayrı düşünülemeyen; hayatı, daimî, ezelî ve ebedî olup ölme ve yok olma gibi arızalardan uzak bulunan; kâinattaki bütün hayat izleri ve canlı fertler üzerinde taklid edilmez mühürleri bulunan.
64. El-Kayyûm: Varlığı için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan, bizatihi varlıkta kaiabilen; fakat bütün eşya onun iradesi ve yaratmasıyla varlıklarını sürdüren ve vücutta kalan. Zerreler ordusundan yıldızlar ordusuna kadar bütün varlıkları hassas bir denge ve ölçü ile ayakta tutan ve önemli vazifelerde çalıştıran.
65. El-Vâcid: istediği herşeyi bulabilen, elinden hiçbir şey kaçmayan, sonsuz derecede varlıklı olan.
66. El-Mâcid: Zâtı, sıfatlan ve isimleri, izzet ve azametin şan ve şerefin son mertebesinde bulunan.
67. El-Vâhid: Zât, sıfat ve isimlerinde bir olan, eşi bulunmayan; taklid edilmez imzalarla bütün varlıklarda tevhidin mühürlerini nakşeden; bir bütün olarak kâinattan birliği görünen; birliğinin tecetlisiyle kâinatı bir fabrika gibi çalıştırıp varlıkları o fabrikanın çarkları ve bir vücudun azaları gibi birlik, dayanışma ve bütünlük içerisinde birbirinin yardımına koşturan.
68. Es-Samed: Herşey her halinde kendisine muhtaç olan, kendisi ise hiçbir şeye muhtaç olmayan; bütün ihtiyaç ve dileklerde dergâhına başvurulan.

69. El-Kâdir: Gücü herşeye yeten, kendisine hiçbir şey ağır gelmeyen; Zâtından ayrılmaz ve ezelî olan kudretine acizlik asla bulaşmayan.
70. El-Muktedir: Sonsuz ve sınırsız kudretine bütün varlıkları itirazsız itaat ettiren.
71. EI-Mukaddim: İstediğine, zaman ve mekân yönünden; maddî manevî yönden, şeref,ve rütbe bakımından öncelik veren.
72. El-Muahhir: İstediğini zaman ve mekân yönünden; maddî manevî yönden, şeref ve rütbe bakımından sona bırakan; herşeyi eceli gelinceye kadar erteleyen; imtihan gereği genellikle kullarının cezasını hemen vermeyip âhiret gününe bırakan.
73. El-Evvel: Başlangıcı olmadığı gibi, bütün varlıkların başlangıcı da Onun ilim ve kudretine bağlı olan; herşeyin ilk hali ve aslı Onun ezelî ilminin düsturla-rıyla tanzim edilen.
74. El-Âhir: Sonu olmayan, herşeyden sonra varlığı devam eden; bütün varlıkların neticesi kendisine bakan ve Ona dönecek olan; herşeyin son noktası, nesli, geleceği ve neticesi Onun emir ve kudretiyle tanzim edilen.
75. Ez-Zâhir: Varlık ve birliğinin delilleri herşeyde ap açık görünen; bütün varlıklar dış görünüşleriyle ve sanatlı yapılışlarıyla Onun kudret ve sanatına şahitlik eden.
76. El-Bâtın: Herşeyin gerçek yüzüne vâkıf olan; herşeyin iç yüzü bilhassa canlıların vücut fabrikalarında işleyen binler mucizeli ve muntazam tezgâhlar ilim, kudret ve hikmetine şahitlik eden; şiddet-i zuhurundan, sınırsız büyüklüğünden ve zıddının olmayışından dolayı mahlukâtın gözünden gizlenen, ancak eserleriyle varlığını gösteren,
77. El-Vâli: Herşeyin dizginini elinde tutan, her işi sadece kendi elinde; varlıkları idare, hâkimiyet ve tasarrufu altında bulunduran.
78. El-Müteâlî: Yüceliğinin sonu olmayan, her türlü noksanlıklardan uzak bulunan.
79. El-Berr: Dilediği kullarına kesintisiz iyilik ve ihsanda bulunan; nimet veren.
80. Eî-Tevvâb: İsyanından dönen kullarının tevbelerini her zaman kabul eden; sevdiği kulunun günahla bağlantısını kesen ve tevbeye muvaffak kılan.
81. El-Muntakim: Emir ve yasaklarına karşı gelenleri, helâl dairenin dışına taşanları cezalandıran; din düşmanlarına, hakkı alçaltmak için çalışanları er veya geç, hatır ve hayale gelmez felâketlerle perişan eden.
82. El-Afuvv: Günahları silen, çok affeden ve affetmeyi seven.
83. Er-Raûf: Rahmet ve şefkatiyle herbir canlının üzerinde titreyen; en gizli ve en küçük ihtiyaçlarına cevap veren; son derece merhamet ve şefkat sahibi.
84. Mâlikü'l-Mülk: Kâinatın, canlı, cansız; küçük büyük içindekilerin ezelden ebede tek gerçek sahibi ve mutlak hâkimi.
85. Zü'l-Celâl-i ve'l-İkram: Sonsuz büyüklük, azamet ve yüceliğiyle beraber, canlı mahlukâtına ihsan ve ikramlanyla iltifat eden.
86. El-Muksıt: Her fiil ve icraatında hak ve adaleti gözeten, adaletten ayrılmayan,
87. El-Câmi': Zât, sıfat, isim ve fiillerinde her türlü kemâli toplayan; en büyük mahlukâtindaki hikmet ve sanat numunelerini en küçüğüne de yerleştiren. Eser ve fiillerinde zıtları bir arada kullanarak büyüklüğünü gösteren; haşirde bütün mahlukâtı yüce divanında toplayan.
88. El-Ganî: Sonsuz zengin olan; hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı bulunmayan.
89. El-Muğnî: Bütün mevcudatın bütün ihtiyaçlarını tükenmez servet ve hazinelerinden karşılayan ve varlık sahibi her bir yaratığa servet ve zenginliği ihsan eden; kullarından dilediğini lütfü ile zengin kılan.
90. El-Mani': Varlıkları hadlerini aşmaktan ve saltanatına ortaklıktan men eden; zararlı ve tehlikeli sebepleri izni dışında yaratıklarına zarar vermekten alıkoyan; dilediğinden dilediği şeyi esirgeyen.
91. Ed-Dâr: Her türlü zarar elinde bulunan ve Onun izniyle var olan; bir hikmete binâen zarar vermek istediği bir kimseden o zararı geri çevirecek Kendisinden başka hiç kimse bulunmayan.
92. En-Nâfi': Bütün hayır ve menfaat elinde bulunan; Onun kudretiyle var olan ve hayır murad ettiği kimseden o hayrı geri çevirecek Kendisinden başka kimse bulunmayan.
93. En-Nûr: Bütün kâinatı maddeten aydınlattığı gibi, kullarının hayat yollarını akıl nimetiyle, gönderdiği kitap ve peygamberlerle aydınlatan; mü'min kullarının kalplerini îman ile nurlandtran.
94. El-Hâdi: Her bir varlığı tam bir hikmetle yaratılış gayesine doğru ileten; dünyevî ve uhrevî her konuda bütün zarar ve menfaatleri gösterip doğru yola sevkeden; lâyık gördüğü kullarını hidâyete erdiren.
95. El-Bedi': Kâinatı hiçten, yoktan, taklitsiz, modelsiz ve benzersiz bir surette yaratan, onu binbir isminin sonsuz güzellikleriyle süsleyen
96. El-Bâki: Zât, sıfat ve isimleriyle dâimi olan; her türlü yokluk ve fânilikten münezzeh bulunan; Kendisine ölüm arız olmayan.

97. El-Vâris: Mülkün ezelî ve ebedî sahibi olan; Ondan başka herşey ölüm ve yokluğa mahkûm olan, yaratıklar öldükten sonra da varlığı devam eden ve herşey Kendisine dönecek olan.
98. Er-Raşîd: Hiçkimseye danışma ihtiyact duymadan, bizzat, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan en güzel şekilde ayırıp kullarına da bunu gösteren; kâinatı bütün varlıklarıyla istikâmet üzere hikmetle, en kısa ve en kolay yola sevkeden.
99. Es-Sabûr: Bütün âsilere lâyık oldukları cezayı vermeye her an gücü yettiği halde onları cezalandırmada acele etmeyen; sabırsızlıkla henüz zamanı gelmeyen bir işi yapmaya tevessü! etmeyen ve bütün sabırlıların sabrı onun yardım ve rahmetiyle var olan.

1321. [2:495, Hadîs No: 2371]
îbni Mes'ûd Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ın öyle kulları vardır ki, onları öldürülmekten korur, güzel ameller içerisinde ömürlerini uzatır. Rızıklarmı güzelce verir. Onları afiyetle yaşatır, ruhlarını yataklarında huzur içerisinde aldığı halde onlara şehitlerin makamını verir.[1495][21]

1322. [2:498, Hadîs No: 2380]
Muhammed bin Abdullah bin Cahş (r.a.) rivayet ediyor:[1496][22]

Hiç şüphesiz kadının yanında beyinin ayrı bir değeri vardır.
Kadın, annesini, babasın;, çocuklarını, kardeşlerini ve diğer akrabalarını sever. Fakat kadının yanında beyinin ap ayrı bir yeri vardır. Sayılan akrabalarının da iyi olmasını arzu eder, onlara bir musibetin gelmemesini ister, ama beyi hakkındaki hassasiyeti daha fazladır. Nitekim Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu sözü söylemesine sebep olan hadisede de, bunu görüyoruz. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu sözünü şu hâdise üzerine söylemişti:
Peygamberimizin halasının kızı ve baldızı Hamne binti Cahş (r.a.), Mus'ab bin Ümeyr ile (r.a.) evliydi. Birlikte Mes'ûd bir hayat yaşıyorlardı. Bir müddet sonra, Hz. Mus'ab, Uhud Savaşına çıkan orduya katıldı. Yapılan savaşta çok büyük kahramanlıklar gösterdi. Neticede de şehid edildi.
Bu arada Medine'de İslâm ordusunun mağlup düştüğü ve Peygamberimizin şehid edildiği haberi yayılmıştı. Bunu duyan kadınlar cepheye koştular. Bunların arasında Hz. Mus'ab'ın hanımı Hamne bint-i Cahş da (r.a.) vardı. Bu hanımlar Peygamberimizin hayatta olduğu haberini alınca çok sevindiler.
Uhud Savaşında Hz. Hamne'nin dayısı Hz. Hamza, kardeşi Abdullah bin Cahş (r.a.) ve beyi Mus'ab bin Ümeyr (r.a.) şehid düşmüştü. Bu haberi ona Peygamber Efendimiz (a.s.m.) vermek istedi. Hamne'yi gördüğünde, "Ey Hamne, sabret ve Allah'tan sevabını bekle" buyurdu. Hamne, "Kimin için sabredeyim yâ Resûlallah?" diye sordu. Peygamber Efendimiz, "Dayın Hamza için" buyurdu. Hamne kadere teslim olmuş birisiydi. "Bizler Allah'ın kullarıyız ve Ona döneceğiz. Allah onu bağışlasın ve rahmet etsin. Onu şehidlik sevabıyla sevindirsin ve müjdelesin" dedi.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) tekrar, "Ey Hamne, sabret ve Allah'tan sevabını bekle" buyurdu. Hamne, "Kimin için sabredeyim yâ Resûlallah?" diye sordu. Peygamber Efendimiz, "Kardeşin için" buyurdu. Hamne metanet ve tevekkül içerisinde "Bizler Allah'ın kullarıyız ve Ona döneceğiz. Allah onu bağışlasın ve rahmet etsin. Onu şehidlik sevabıyla sevindirsin ve müjdelesin" dedi.
Peygamberimiz yine "Ey Hamne, sabret ve Allah'tan sevabını bekle" buyurdu. Hamne, "Kimin için sabredeyim yâ Resûlallah?" diye sordu. Resûlullah (a.s.m.), "Mus'ab bin Ümeyr için" buyurdu. O âna kadar sabır ve metanetini hiç bozmayan Hamne (r.a.) birden değişti. Yetim kalan çocuklarını düşündü. "Vay benim başıma gelenlere!" diye ağlamaya başladı. Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu:
"Hiç şüphesiz kadının yanında beyinin ayrı bir değeri vardır. Hamne, dayısının, kardeşinin ölümüne dayanabildi. Fakat kocasının vefatını duyunca metanetini koruyamadı."
Hz. Hamne, kocası için aynı sabrı gösterememekle beraber, kadere itiraz da etmedi. Resûlullahın duâ ve tesellisiyle sakinleşti.
Evet, kadının yanında beyinin ayrı bir yeri vardır. Bu sebeple annesi, babası ve sair akrabaları için beyini incitmesi uygun olmaz. Fakat bu, onları incitsin demek değildir. Onları da incitmemelidir.

1323. [2:498, Hadîs No: 2382]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şeytanın sürmesi, yalama şekeri ve enfiyesi vardır. Yalama şekeri yalan söyletmektir, enfiyesi öfkelendirmektir. Sürmesi de uykuyu sevdirmektir.[1497][23]

1324. [2:499, Hadîs No: 2383]
Nu'man bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Şeytanın süsleri ve tuzakları vardır. Süs ve tuzaklarından bir kısmı şunlardır: Allah'ın verdiği nimetlerle şımarmak, Allah'ın ihsan ettiği şeylerle övünmek, Allah'ın kullarına karşı büyüklük taslamak, Allah'ın rızasını bırakıp nefsinin gayr-i meşru isteklerine uymak.[1498][24]

1325. [2:500, Hadîs No: 2385]
îbniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz oruçlu için iftar vaktinde geri çevrilmeyen bir duâ hakkı vardır.[1499][25]

1326. [2:500, Hadîs No: 2386]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın nimetlerini yiyip şükreden için oruç tutup sabredenin sevabı kadar sevap vardır.[1500][26]

1327. [2:501, Hadîs No: 2387]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz kabrin sıkması vardır. Ondan kurtulan biri olsaydı, Sa'd bin Muaz kurtulurdu.[1501][27]

Mü'min olsun, kâfir olsun kabir her ölüyü sıkar. Kâinatın Efendisi, Peygamber Efendimiz {a.s.m.) bu hadislerinde kabir sıkmasından hiçkimsenin kurtulamayacağını, eğer bundan kurtulabilen birisi olsaydı, bunun Sa'd bin Muaz (r.a.) olacağını bildirmektedir.
Hz. Sa'd, Medineli Müslümanlar içerisinde Peygamber Efendimize (a.s.m.) en sevgili olma şerefini kazanan bahtiyar bir Sahabîdir. Bedir Savaşı ile ilgili istişarede yaptığı konuşma, Peygamber Efendimize (a.s.m.) bağlılığını göstermesi bakımından bir şaheserdir. Uhud ve Hendek savaşlarına da katılan Hz. Sa'd, Hendek Savaşından hemen sonra yapılan Benî Kurayza Savaşından sonra düşmanla yapılan müzekerelerde Yahudilerin teklifiyle hakem tayin edildi. Verdiği hükümle Peygamber Efendimizin (a.s.m.) takdirini kazandı. Biraz sonra da Hendek Savaşında aldığı yarası açıldı ve şehid oldu. Vefatı Peygamber Efendimizi (a.s.m.) çok üzdü, onun hakkında şöyle buyurdu:
"Sa'd'ın cenazesi üzerine Rahman'ın Arşı titremiştir," "Sa'd bin Muâz için daha önce yeryüzüne ayak basmamış yetmiş bin melek inmiştir."
Sa'd bin Muâz'tn (r.a.) cenazesi taşınırken münafıklar, "Ne de hafif bir cenaze" diyerek afaya almışlardı. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bunu duyduğunda, "Onun cenazesini melekler taşıyordu" buyurdu.
İşte Sa'd bin Muâz (r.a.) böylesine faziletli birisiydi. Buna rağmen Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kabrin onu dahi sıkacağını ifâde etmektedir. Fakat mü'-, mini sıkması şefkatli bir annenin sıkması gibidir. Hiçbir korku vermez. Kâfiri ise, şiddetle sıkar, kemiklerini birbirine geçirir.

1328. [2:501, Hadîs No: 2389]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Kalbler tıpkı demir gibi paslanır. Cilası ise istiğfardır.[1502][28]

1329. [2:502, Hadîs No: 2391]
Vasile bin el-Hattab rivayet ediyor:
Müslümanın Müslüman kardeşini gördüğünde yer açması, onun hakkıdır.[1503][29]

1330. [2:502, Hadîs No: 2393]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü Muhacirler için üzerinde korkudan emin olarak oturacakları altından minberler vardır.[1504][30]

1331. [2:504, Hadîs No: 2395]
İbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İblisin şeytanlardan azgın bir kısım askerleri vardır. Onlara şöyle der: "Hacıların ve mücâhidlerin peşini bırakmayın. Onları Allah'ın yolundan saptırın."[1505][31]

Şeytanın azılı askerleri ancak dinî bakımdan dişli, zorlu olan kimselere musallat olur, onları yoldan çıkarmaya çalışırlar. Hacı manen büyük bir üniformayı omuzuna almış kişidir. Mücahid de Allah yolunda büyük zorlukları omuzlamış insandır. Hayatını ortaya koyup yola çıkmıştır.
İşte şeytan manen böylesine yüksek ve ilerde olan elamanlarla daha çok uğraşır. Onları yoldan saptırmaya, hatalar yaptırmaya çalışır.
Onlar yoldan sapar, hata yaparlarsa bu şeytanın hoşuna gider. Böylece şeytan bir çok hedefine birden ulaşmış olur.
Çünkü hacı da, mücahjd de örnek insandır, lyilikleriyle, kötülükleriyle örnek alınırlar. Bütün hareketleri kılı kırk yararcasına kontrole tabi tutulur.
Eğer böyle kimselerin kötülükleri tenkide uğrarsa, bu kendileri için zararlı olmakla kalmaz, çevresindekiler açısından da kaygı verici, moral bozucu ve şevk kırıcı olur.
Eğer hatalı halleriyle örnek alınırlarsa başkalarının yanlışa ve günaha girmelerine vesile olmuş, ve veballerini yüklenmiş olurlar.
Onların hata ve kusurları şahıslarında da kalmaz; dine, temsil ettikleri dâvaya, hizmete de yüklenir. Onun için dinî kisveye bürünen hacılar ve Allah için cihada çıkan mücahidler şeytanın tuzaklarına takılmamak, hizmetlerinin büyüklüğü ölçüsünde titiz davranmakla kendilerini vazifeli bilmelidirler.

1332. [2:504, Hadîs No: 2396]
İbni Abbas rivayet ediyor:
Cehennemde sadece öfkesini Allah'a isyanla dindiren kimselerin gireceği bir kapı vardır.[1506][32]

1333. [2:504, Hadîs No: 2397]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Selâmı almak kadar, mektuba cevap vermek de bir vazifedir.[1507][33]

1334. [2:505, Hadîs No: 2398]
Muhammed bin Mesleme (r.a.) rivayet ediyor:
Rabbinizin ömrünüz müddetince hiç eksik olmayan rahmet esintileri vardır. Size de dokunması için ona yönelin. Ki, bundan sonra ebediyyen bedbaht olmayasmız.[1508][34]

1335. [2:505, Hadîs No: 2399]
Ebû Hümeyd es-Saidî'den rivayetle: Hak sahibinin konuşmaya hakkı vardır.[1509][35]

Dinimiz, hakkı herşeyin üstünde tutar. Küçüğüne büyüğüne bakılmadan hakkı hak sahibine vermeyi emreder. Adalet de zaten bu değil midir? Hak sahibinin de hakkını arama, konuşma, meramını dile getirme hakkı vardır. Onu hakkını aramaktan kimse alıkoyamaz. Hakkı mukaddes tanıyan İslâm, hakkın ortaya çıkması, sahibini bulması için hak sahibine alabildiğince geniş hak ve hürriyet tanır; sözlü ve yazılı olarak hakkını arayabilme kapılarını açar. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) zamanında geçen şu hâdise bunu ne kadar güzel anlatır:
Bir gün Resûlullaha bir bedevi geldi. Borç oiarak bir deve vermişti. Onu isteyecekti. Ama öyle bir isteyişle istedi ki, herkes yadırgamıştı. Gayet haşindi çünkü. Sert bir tavır takınmış, Sahabîler de bu saygısızlığı sebebiyle haddini bildirmek istemişlerdi. Resûlullah (a.s.m.) müdahale edip, "Dokunmayın," dedi. "Her hak sahibinin alacağını istemeye hakkı vardır" buyurdular ve alacağının verilmesini emrettiler. İstediği yaşta bir deve bulunmadığını, daha değerlisi bulunduğunu söylediklerinde de, "Bunu veriniz!" buyurdular. "Sizin en hayırlınız en güze! şekilde borcunu ödeyeninizdir."[1510][36]
Başka bir rivayette alacak vaktine bir gün kala bir Yahudi Resût-ü Ekreme gelmiş, "Ya Muhammed, alacağımı öde. Siz Abdülmuttalipoğullarının âdeti borçlarını zamanında ödemeyip uzatmaktır."
Bu hakaret dolu sözleri duyan Hz. Ömer hemen müdahele etmiş, "Ey pis Yahudi, vallahi, Resûlullahın evinde olmasaydın, gözünü patlatırdım" demişti.
Bunun üzerine söze karışan Peygamberimiz, Hz. Ömer'e döndü ve, "Ey Hafs'ın babası! Allah seni bağışlasın. Biz senden başka türlü davranmanı beklerdik. Sen bana, onun bendeki hakkını güzellikle ödememi isteyecek, ona çla, alacağını almada yardımcı olacak, hem de alacağını isterken nazikçe davranmasını isteyecektin."
Daha sonra Resûlullah, Yahudîye ödeme gününün yarın sabah dolacağını bildirmiş, sonra da Hz. Ömer'e borcunun, hem de fazlasıyla Ödenmesi talimatını vermiş, bu güzel muamele ve yumuşak huyluiuğu gören Yahudi, ailesiyle birlikte Müslüman olmuştu.

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu tavırlarıyla hak arama, hak alma konusunda nasıl davranılması gerektiğinin ölçüsünü vermektedir. Alacaklı meşru ve makul tarzda, edeb dairesinde, nezaketle ve hukuk çerçevesinde alacağını istemelidir. Borçlu da alacaklının olumsuz davranışlarıyla karşılaşsa bile olgunluğu, hoşgörüyü elden bırakmamalı, gönlünü almalıdır. Aşırı bir tutumla karşılaşsa bile, "Vermiyorum" gibi inatçı bir tavra girmemelidir.

1336. [2:505, Hadîs No: 2400]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân ehlinin Kur'ân'ı her hatmettiğinde kabul edilecek bir duası ve Cennette bir ağacı vardır. Ki, bir karga ihtiyarlayıncaya kadar uçsa, o ağacın kökünden dallarına ulaşamaz.[1511][37]

1337. [2:505, Hadîs No: 2402]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân okuyanın kabul edilecek bir duası vardır, isterse o duayı dünya için yapar, isterse onu âhirete erteler, orada yapar.[1512][38]

1338. [2:507, Hadîs No: 2405]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Her ümmeti bir emini vardır. Bu ümmetin emini de Ebu Ubeyde bin Cerrah'tır.

1339. [2:507, Hadîs No: 2406]
Cübeyr bin Nefir rivayet ediyor:
Her ümmetin bir hakîmi vardır. Bu ümmetin hâkimi de Ebu'd-Derdâ'dır.[1513][39]

1340. [2:507, Hadîs No: 2407]
Ka'b binîyaz'dan (r.a.) rivayetle:
Her ümmet için bir imtihan vesilesi vardır. Bu ümmetin imtihanı mal iledir.[1514][40]

1341. [2:508, Hadîs No: 2411]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Her dinin ahlakî bir özelliği vardır. Benim ümmetimin ahlâkî özelliği hayadır.[1515][41]

1342. [2:508, Hadîs No: 2412]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Her görevlinin vazifesinin son bulacağı bir gün vardır. Âdemoğlu-nun memuriyetinin sonu ise ölümdür. Öyle ise Allah'ın zikrine sarılınız. Çünkü bu âhirete âit işlerinizi kolaylaştıracak ve âhireti size sevdirecektir.[1516][42]

1343. [2:509, Hadîs No: 2413]
İbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Her ağacın bir meyvesi vardır. Kalbin meyvesi de çocuktur.[1517][43]

1344. [2:509, Hadîs No: 2415]
Damre bin Hubeyb'den rivayetle:
Herşeyin bir kapısı vardır, ibâdetin kapısı da oruçtur.[1518][44]

1345. [2:510, Hadîs No: 2416]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Ahlâkı kötü olan kimse müstesna her şeyin tevbesi vardır. Çünkü o bir günahtan tevbe eder etmez daha kötüsünün içine düşer.[1519][45]

1346. [2:510, Hadîs No: 2417]
Ebud-Derdadan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herşeyin bir hakikati vardır. Kul, başına gelen birşeyin mutlaka geleceğine, gelmeyen şeyin de gelmesine imkân olmadığını bilmedikçe îmanın hakikatma erişemez.[1520][46]

1347. [2:510, Hadîs No: 2418]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Herşeyin bir direği vardır. Bu dinin direği de din ilmidir. Şeytana karşı bir tek âlim, kendisini ibâdete vermiş bin kişiden daha güçlüdür.[1521][47]

1348. [2:511, Hadîs No: 2419]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Herşeyin bir cilası vardır. Kalblerin cilası da Allah'ı anmaktır. Parçalanmcaya kadar kılmanla düşmana vurman dahil, Allah'ı zikretmekten daha fazla Allah'ın azabından koruyan hiçbir şey yoktur.[1522][48]

1349. [2:511, Hadîs No: 2420]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Herşeyin bir zirvesi vardır. Şüphesiz Kur'ân'ın zirvesi Bakara Süresidir. Kim geceleyin evinde onu okusa o eve üç gece şeytan girmez. Kim onu evinde gündüzleyin okusa, o eve üç gün şeytan girmez.[1523][49]

1350. [2:512, Hadîs No: 2421]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Herşeyin bir şerefi vardır. Oturuşların en şereflisi ise kıbleye yönelerek oturmaktır.[1524][50]

1351. [2:513, Hadîs No: 2423]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Herşeyin bir kalbi vardır. Kur anın kalbi de Yâsîn Süresidir. Kim bu sûreyi okursa, Allah onun için Kur'ân'ı on defa okumuş kadar sevap yazar.[1525][51]

Hadîste geçen "Herşeyin bir kalbi vardır" ifâdesi, "Herşeyin bir özü vardır" mânâsındadır. Yâsîn Sûresine bu gözle baktığımızda, onun Kur'ân'ın bir hulâsası olduğunu görüyoruz. Kur'ânın bütün sûre ve âyetlerinin etrafında döndüğü dört temel esas vardır. Bunlar: Allah'ın varlık ve birliğinin İspatı, peygamberlik müessesinin ispatı ve Peygamberimizin peygamberliğinin hakkaniyeti, dünyada yapılanların hesabını vermek üzere öldükten sonra dirilme gerçeğinin zihinlere nakşedümesi ve insanları yalnızca Allah'a kul yaparak dünya hayatının nizam ve intizamının sağlanmasıdır. Bu dört esasa en etkili ifâdelerle Yâsîn Sûresinde yer verilmiştir.
Hadîsin ikinci kısmında ise bu sûreyi okuyanların Kufân'ı on defa okumuş gibi sevap kazanacağına dikkat çekilmiştir. Bu ve benzeri hadislerde geçen faziletler ilk bakışta mübalağa gibi görülebilir. Çünkü Kur*ânın içerisinde bu sûreler de yer almaktadır. Dolayısıyla bu sûreler kendilerinin de yer aldığı bütün Kur'ân'la mukayese edilmiş oluyor. Bediüzzaman, Sözler isimli eserinde bu meseleyi Özetle şöyle izah ediyor:
Kur'ân'ın herbir harfinin bir sevabı vardır. Allah'ın bir ihsanı olarak o harflerin sevabı sünbüllenir, bazan on tane verir, bazan yetmiş. Âyete'l-Kürsî harflerine yediyüz, Ihlâs Sûresi harflerine binbeşyüz, Berat Gecesinde ve makbul vakitlerde okunan âyetlere onbin, Kadir Gecesinde okunan âyetlere otuz bin sevap verir. Bu haliyle Kur'ân-ı Kerim'in sevabı tartmaya gelmez. Belki gerçek sevabıyla bâzı sûrelerle tartılabilir.
Meselâ bin tane mısır ekilmiş bir tarla farzedelim. Bazı tanelerin yedi sünbül verdiğini farzetsek, her bir sünbülde de yüzer adet mısır tanesi bulunsa, bu durumda sünbül veren yedi tane, bütün tarlanın üçte ikisine denk gelir. Meselâ bir mısır tanesi de, on sünbül verse, her sünbülde ikiyüz tane bulunsa, bu durumda bir tek tane tarlaya ekilen tanelerin iki misli kadar olur. Bunu daha fazla devam ettirebiliriz.
İşte Kur'ân-t Hakîmi nûrânî, mukaddes semavî bir tarla olarak düşünüyoruz. Her bir harfi asıl sevabıyla birer tane hükmündedir. Diğer sûrelerin sünbülleri nazara alınmadığında, Yasin Süresinin harflerine verilen sevap, diğer sürelerin harflerine sünbülsüz olarak verilen sevabın on katına denk gelir.[1526][52]

1352. [2:514, Hadîs No: 2426]
îbni Amr'dan (.a.) rivayetle:
Her işin bir gayret dönemi vardır. Her gayret döneminin de bir gevşeme devri vardır. Kimin gevşeme dönemi benim Sünnetim ölçüsünde olursa, o hidâyete ermiştir. Kaminki böyle değilse helak olmuştur.[1527][53]

Bu haöîs-i şerif insan psikolojisini en güze! şekilde ortaya koymaktadır. İnsan her zaman aynı olmayabilir. Saati saatine, dakikası dakikasına uymayabilir. İç âleminde bazan bahar havası hüküm sürer, bazan da kış fırtınaları eser. Bazan o kadar gayretli, şevkli olur ki, yorulmayacak, bıkmayacak, usanmayacak sanılır. Bazan da öyle bir sönüklük, donukluk içerisine girer ki, sanki böyle davranan insan önceki insan değildir.
İnsanın bu halet-i ruhiyesi dikkate alınmadan onun hakkında teşhis koymak güç olur. İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) insandaki bu değişikliği nazara alıp ona göre ölçü koymakta, şaşırmaması, yanılmaması için yol göstermektedir. O halde insan gevşeme döneminde hak ve adaletten, doğru yoldan ayrılma yerine Sünnet-i Seniyyeyi kendine rehber edinse şaşırmaz, doğru olanı yapmış olur. Aksi halde o gevşeklik nefse köle olma ve yoldan çıkmayı netice verirse o kimseyi helak olmaktan kimse kurtaramaz.
Meseleyi bir örnekle açıklamak gerekirse, meselâ bir kimse kendini öylesine ibadete veriyor ki, aşırı denebilecek derecede gecesini, gündüzünü, namazla, oruçla geçiriyor. Veya olağanüstü denebilecek bir aşk ve şevkle hizmetlere koşuyor. Şu var ki aynı hızı bütün ömrü boyunca devam ettirmesi mümkün değildir. Zaman geliyor bir gevşeme dönemine giriyor. Eski aşkı, şevki, gayreti kalmıyor. İşte böyle bir anda ona yakışan tefrite düşmeden, farzları terk etmeden, haramlara girmeden, çalışma grafiğini itidalde tutmak, Sünnetin çizdiği çerçevenin dışına taşımamaktır.

1353. [2:515, Hadîs No: 2431]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Her peygamberin hâlis bir vezîr ye yardımcısı vardır. Benim hâlis vezirim ve yardımcım da Zübeyir bin Avvam'dır.[1528][54]

1354. [2:516, Hadîs No: 2433]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Her peygamberin arkadaşları içerisinde hasları vardır. Benim Sa-habîlerim içerisindeki haslarım da Ebû Bekir ve Ömer'dir.[1529][55]

1355. [2:517, Hadîs No: 2434]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Her peygamberin kabul edilecek bir duası vardır. Onlar bu duayı yaptılar ve kabul edildi. Ben ise duamı Kıyamet Günü ümmetime şefaat olarak sakladım.[1530][56]

1356. [2:519, Hadîs No: 2441]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Yeryüzünde âlimlerin durumu, karanlık gecelerde karada ve denizde kendisine bakılarak yol bulunan gökteki yıldızlara benzer. Yıldızlar kararınca yol arayan yolcuların kaybolması an meselesidir.[1531][57]

1357. [2:519, Hadîs No: 2442]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
içinizde Ehl-i Beytimin durumu Hz. Nuh'un gemisine benzer. O gemiye binen kurtulur, binmeyen helak olur.[1532][58]

1358. [2:520, Hadîs No: 2443]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hediye verip de geri isteyen kimsenin durumu, doyuncaya kadar yedikten sonra kusan, sonra da dönüp kusmuğunu yiyen köpeğin durumuna benzer.[1533][59]

1359. [2:520, Hadîs No: 2444]
Ukbe bin Âmir rivayet ediyor:
Kötülük yapıp sonra da iyilik yapmaya başlayan kimsenin durumu, dar bir zırh giyip boğulacak dereceye gelen adama benzer. Bu kişi bir iyilik yapınca zırhın bir halkası, bir iyilik daha yapınca diğer halkası çözülür. Nihayet zırh tamamen çözülerek yere düşer.[1534][60]

1360. [2:521, Hadîs No: 2446]

Alâ bin Kesir'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır;
Güzel huylar Allah katında bir hazine gibi korunmaktadır. Allah bir kulunu sevince, ona güzel bir huy ihsan eder.[1535][61]

1361. [2:521, Hadîs No: 2448]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Hacerü'l-Esved ve Kabe'nin Rükn-ü Yemânî köşesine el sürmek günahları bol bol döker.[1536][62]

1362. [2:522, Hadîs No: 2451]
Bilal bin Yahya el-Absî Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ın dünyada kula selâmet vermesi, yaptığı günahlarını ört-mesidir.[1537][63]

1363. [2:523, Hadîs No: 2454]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Rızkın anahtarları Arşa yöneliktir. Allah insanların rızıklarını ihtiyaçlarına göre indirir. İhtiyacı çoğalana çok verilir. Azalana az verilir.[1538][64]

1364. [2:524, Hadîs No: 2455]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân okuyan kimse için bir vekil melek tayin edilmiştir. Bu melek Kur'ân'dan bir bölüm okuduğu halde güzel telaffuz edemeyen okuyucunun bu hatâsını düzeltip Allah nezdine yükseltir.[1539][65]

1365. [2:525, Hadîs No: 2458]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Bâzı sözler sihir gibidir. Bâzı ilimler cehalettir. Bâzı şiirler de hikmettir. Bâzı sözler de dinleyene bir yüktür.[1540][66]

1366. [2:525, Hadîs No: 2459]
Talha bin Ubeydullah'tan (r.a.) rivayetle:
Kişinin sohbet toplantılarında aşağılarda oturmaya gönlünün râz: olması Allah için tevâzudandır.[1541][67]

1367. [2:526, Hadîs No: 2461]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Günahlardan öyleleri vardır ki, ne namaz, ne oruç, ne hac ve ne de umre onlara kefîâret olur. Bunları ancak geçim yolunda çekilen sıkıntı affettirir.[1542][68]

1368. [2:526, Hadîs No: 2462]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Her canının çektiği şeyi yemen israftandır.[1543][69]

1369. [2:527, Hadîs No: 2463]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin misafirini dış kapıya kadar uğurlaması Sünnettendir.[1544][70]

1370. [2:528, Hadîs No: 2465]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlardan öyleleri vardır ki, hayrın anahtarı, şerrin de kilitleridir. Öyleleri de vardır ki, şerrin anahtarları, hayrın kilitleridir. Al-iah'm ellerine hayrın anahtarını verdiği kimselere müjdeler olsun. Ellerine şerrin anahtarlarını verdiği kimselere de yazıklar olsun.[1545][71]

1371. [2:528, Hadîs No: 2466]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların öyleleri vardır ki, Allah'ı hatırlamanın anahtarıdır. Onlar görüldükleri anda Allah hatırlanır.[1546][72]

1372. [2:529, Hadîs No: 2468]
îbniAmr'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz içinizden bana en sevimli olan, ahlâkı en güzel olandır.[1547][73]

1373. [2:529, Hadîs No: 2469]
Ebû Mûsâ (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Saçı sakalı ağarmış Müslümana, Kur'ân okuyup hükümleri ile amel etmekte ifrat ve tefritten uzak duran kişilere ve adaletli idareciye saygı göstermek Allah'ı tazim etmekten sayılır.[1548][74]

1374. [2:529, Hadîs No: 2470]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin yaşlılarına saygı göstermek bana saygı göstermekten sayılır.[1549][75]

1375. [2:529, Hadîs No: 2471]
Cündüb bin Abdullah rivayet ediyor:
Olgun müminin özelliklerinin bir kısmı şunlardır:
Dinde tavizsizlik, yumuşaklıkta tedbirlilik, îmanda kesinliğe ulaşmak, ilimde aç gözlü olmak, yürekte şefkat, âlim olmakla birlikte yumuşak huylu olmak, fakirlikte sabır, tamahkârlıktan sakınmak, helâl kazanç, istikâmet üzere iyilik, doğru yolda gayret, nefsânî isteklerini dizginlemek, bitkin düşene merhamet.
Allah'ın mü'min kulu, kızdığına zulmetmez. Sevdiği kişi için günaha girmez. Kendisine emânet edilen şeyi zayi etmez. Hased etmez. Başkasının şerefini lekelemez. Sövüp saymaz. Şahidi bulunmasa da üzerindeki hakkı itiraf eder. Başkasına kötü lakap takmaz.
Namazda huşu sahibidir. Zekâtını acilen verir. Sarsıcı olaylarda metanetini kaybetmez. Bollukta çok şükreder. Sahip olduklarına kanaat eder. Kendisine âit olmayan şeyi "Benimdir" diye iddia etmez. Başkalarının kusurlarını biriktirip intikam alma yoluna gitmez. Yapmak istediği bir işe cimrilik mâni olmaz. Öğrenmek için insanlarla haşir neşir olur. Meseleleri kavramak için insanlarla konuşur. Zulüm ve haksızlık da görse Rahman olan Allah bizzat intikamım alıncaya kadar sabreder.[1550][76]

1376. [2:532, Hadîs Ne: 2473]
Ebû Ruhm es-Sûmî'den rivayetle: "
Hırsızların en kötüsü, idareciye nüfuz edip yularım eline geçirerek onu istediği gibi konuşturan kimsedir. Hatâların en büyüğü, bir Müs-lümanın haksız yere malını almaktır.
Hasta ziyareti güzel işlerdendir. Ziyaretin tamamlanması da elini hastanın üzerine koyman ve hatırını sonnandır.
Aracı olmanın en üstünü, evlenmek isteyen iki kişinin evlenmeleri için aracı olmaktır.[1551][77]

İdarecilere yaklaşıp dalkavukluk eden, onlardan menfaat uman insanlara tarihin her devrinde rastlanmıştır. Gerek söz ve gerekse davranışlarıyla kendini sevdirebilen böyle insanlar herşeyden önce hilekârdırlar. İdarecinin mizacını, psikolojisini çok iyi bilir, onun koltuğunun altına girmeyi başarır; yaldızlı laflarıyla tesiri altına alırlar. Bir taraftan apanr, kesesine doldurur, sûistimallere girer; diğer taraftan da aynı sûistimallere idarecisini de ortak eder, âdeta gebe yapar. İpini eline geçirip istediği tarafa çeker, onu istediği gibi konuşturur, işte böyle kimseler hırsızların en kötüsüdür. Hırsızlıklarını ört bas ettirmesini çok iyi bilir, idareciyi de avukatı haline getirirler.
Ayrıca hadiste, Müslümanın malını haksız yere almanın hataların en büyüğü olduğuna dikkat çekilmektedir ki, bu davranış gerçekten büyük bir haksızlıktır. Belki günler, belki yıllar süren bir emek sonucu kazandığı herhangi bir mal* alma ve vermemenin ne demek olduğunu yaşayanlar daha iyi bilir. Bir ömür tüketilip edinilen herhangi bir mal veya eşyayı hiçbir alın teri dökmeden, hak etmeden zimmete geçirmek, çalmak affedilir bir hata değildir. Böyle bir davranış hadiste hataların en büyüğü olarak zikredilmiştir.
Haksızlığın her türlüsüne karşı olan Resûi-ü Ekrem (a.s.m.) mü'minlerin böyle hatalara düşmemeleri için dikkatlerini çekmektedir.

1377. [2:532, Hadîs No: 2474]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şunlar Kıyamet alâmetlerindendir: İlmin kaldırılması, cehaletin yaygınlaşması, zinanın açıktan işlenmesi, içkinin içilmesi, elli kadına bir tek erkek himaye ve nezâret edecek kadar erkeklerin ölüp kadınların kalması.[1552][78]

1378. [2:533, Hadîs No: 2475]
Ebû Ümeyye el-Cümehî'den rivayetle:
Bid'at sahibi manen küçük insanların yanında ilim aramak, Kıyamet alâmetlerindendir.[1553][79]

1379. [2:533, Hadîs No: 2476]
Seleme binti'l-Hur rivayet ediyor:
Kıyamet alâmetlerinden biri, cami ehlinin kendilerine namaz kıldıracak birini bulamadıkları için birbirlerini ileriye itmeleridir.[1554][80]

1380. [2:533, Hadîs No: 2477]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet Günü Allah katında hıyanet edilen emânetlerin en büyüklerinden bir tanesi, erkeğin hanımı ile cinsî münâsebette bulunduktan sonra, hanımının Sırrını yaymasıdır.[1555][81]

1381. [2:534, Hadîs No: 2479]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Yalanların en büyüğü kişinin görmediği rüyayı gördüm demesidir.[1556][82]

1382. [2:536, Hadîs No: 2482]
Abdullah bin Enîs'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Büyük günahların en büyüklerinden bir kısmı şunlardır: Allah'a ortak koşmak, anne babaya sıkıntı vermek, yalan yere yemin etmek.[1557][83]

1383. [2:536, Hadîs No: 2483]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minlerin îman bakımından en üstünlerinden bir tanesi de ahlâkı en güzel olanı ve aile fertlerine en lütûfkâr davrananıdır.[1558][84]

1384. [2:536, Hadîs No: 2484]
Ebû Ümâme'den rivayetle:
Ümmetimden öylesi vardır ki, çarşıya gider bir dinarın yarısıyla veya üçte biriyle bir gömlek alır, giyerken Allah'a hamd eder. Daha gömleği tam giymeden günahları affedilir.[1559][85]

1385. [2:536, Hadîs No: 2485]
Ümmetimden öyle bir topluluk vardır ki, onlara ilk Müslümanların sevabı kadar sevap verilir. Bunlar, dînin hoş karşılamadığı şeyleri çirkin görüp yadırgayan kimselerdir.[1560][86]

1386. [2:537, Hadîs No: 2486]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor;
Kulun sözlerinde "inşaallah" demesi, îmanının mükemmelliğinden di r.[1561][87]

İnşaallah, Allah dilerse mânâsına gelir. Allah dilemezse karınca adımını atamaz, kuş kanadını, insan dilini oynatamaz. Herşey Allah'ın izin ve müsaadesiyle yürür. Kolumuzu hareket ettirmekten kafamızı çalıştırmamıza varıncaya kadar vücudumuza öyle bir sistem ve ahenk yerleştirilmiştir ki, Allah'ın sonsuz kudreti, emir ve izni olmaksızın bunların hiçbirinin fonksiyonunu icra etmesi mümkün değildir. Güneşin doğup batmasından, yağmurun yağması, rüzgarın esmesine varıncaya kadar kâinatta cereyan eden hadiseler de aynı izin ve müsaadeyle yürür. Sirayette, "Allah dilemedikçe siz hiçbirşeyi dileyemezsiniz"[1562][88] bu-yurulur ki, Allah'ın dilemesinin asıl olduğunu göstermektedir.
O halde herşeyin anahtarının Onun yanında, herşeyin dizgininin Onun elinde olduğunu bilip İnşaallah" kelimesini dilimizden eksik etmememiz, ancak mükemmel bir îmanın eseri olabilir. Herşeyde Allah'ın kudretini, iradesini görmek ve ona göre hareket edebilmek herşeyden önce güçlü ve tahkîkî bir îmanın neticesidir. Burada Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) Yahudilere bir meselede "Yarın söylerim" dediği, "İnşaallah" demeyi unuttuğu için o gün gelince

cevap veremediğini, Allah'ın ikazına muhatap olduğunu da düşünelim ve muhakkak söz vermemiz veya bir işi yapmamız gerektiğinde inşaallah diyelim.

1387. [2:538, Hadîs No: 2489]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kendisine okuma yazma öğretmesi, güzel isim koyması ve buluğ çağına erişince evlendirmesi, çocuğun babası üzerindeki haklarındandır.[1563][89]

1388. [2:538, Hadîs No: 2490]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin ömrünün uzun olup da, Allah'ın, her an ona Kendisine yönelmeyi nasip etmesi bahtiyarlığından dır.[1564][90]

1389. [2:539, Hadîs No: 2493]
Ebû Said'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şunlar îmanın zayınığındandır:
Allah'ı kızdırmak pahasına insanları razı etmen, Allah'ın verdiği nzıktan dolayı insanları övmen, Allah'ın sana vermediği rızıktan dolayı insanları kötülemen.
Bir kimse ne kadar şiddetle isterse istesin, Allah'ın nasip etmediği şeyi sana getiremez. Hiç kimsenin hoşnutsuzluğu da Allah'ın sana verdiğini geri alamaz.
Allah, hikmet ve büyüklüğü ile huzur ve ferahı kadere rızâ ve kuvvetli imana; kaygı ve üzüntüyü de şüpheye ve kaderine itiraz etmeye yerleştirmiştir.[1565][91]

îman arttıkça kişi sadece büyük değil küçük günahlardan da kaçınmaya başlar. Çünkü günahlar maneviyat binasınt dinamitler durur. îmanı kuvvetli bir kimse için en önemli mesele, günahlardan kaçınarak Allah'ın rızasını kazanmaktır. O artık Allah'ın rızasından başka birşey düşünmemek gibi yüksek bir dereceye gelir. Allah'ın rızasını esas alır, bu uğurda insanların küsmesine aldırmaz. Ama îman zayıfsa insanların rızası ön plâna geçer. Allah'ı Öfkelendirme pahasına insanları memnun etmeye bakar. Çünkü zarar ve menfaatin Allah'ın elinde olduğunu gaflet sebebiyle düşünmez.
Yine îmanı zayıf olan insanların düştükleri hatalardan biri, insanların hoşuna gitsin, onlar memnun olsun diye Allah'a isyan mahiyetinde olan günahlara, haramlara öylesine dalar ki, Allah'ın gazabını kazandığının farkında bile olmaz.
Allah'ın kızdığı hususlardan biri de gerçek rızık veren Allah'ı göremeyip vasıtalara takılıp kalmak, onları aşırı derecede övüp göklere çıkarmaktır. Böyle bir kimsenin nazarı gerçek nimet verici Allah'ı göremediği için, bir insan kendisine bir ihsan ve ikramda bulunsa onu göklere çıkarır, iyiliklerini öve öve bitiremez. Birisi birşey vermediği zaman da ona göre ondan kötü insan yoktur. Oysa rızkı veren Allah'tır. İnsanlar ise birer aracı, birer tevziat memurudurlar. Allah falan veya filan kişinin eliyle rızık vermeyi takdir etmişse, o nzık muhakkak gelir bizi bulur. Ama takdir etmemişse vermedi diye bazı kimseleri kınamanın mânâsı yoktur. Sözieföe bu konuda şöyle bir örnek verilir: Bir padişahtan hediye getiren bir adamın ayağına kapanıp hediyeyi gönderen padişahı tanımamak ne kadar büyük bir aptallıksa, görünürdeki sebepleri tanıyıp gerçekten nimet veren Allah'ı tanımamak ise ondan bin kere daha büyük bir aptallıktır. Ve gerçekten bu Allah'ın gazabına vesile olacak çapta bir davranıştır.
Hadîste dikkat çekilen bir husus da herkesin nasibinde, kısmetinde olan bir şeye ulaşacağı hususudur. Kâinatta zerreden küreye kadar herşey, Allah'ın izni ve takdiriyle hareket etmektedir. Allah ne dilemişse, ne takdir etmişse o olur, vasıtalar, sebepler bize onu getirir. Onun içindir ki bir insanın gerek kendisi ve gerekse başkaları için bir kısım şeyleri şiddetle istemiş olması, eğer Allah takdir etmemişse gelmesi için yeterli olmaz. Eğer Allah takdir etmişse, insanlar hoşlan-masa da, kıskansalar da o kişiyi bulur, onu kimse engelleyemez. Verdiği, ihsan ettiği birşeyi de kimse geri alamaz. Bir defa buna bütün gönlümüzle inanmalıyız. Sonra da yapılması gereken birşey varsa sebeplere sarılıp neticeyi Allah'tan istemeliyiz. Çünkü biz rızkın gelip gelmeyeceğini bilemiyoruz. Belki falan veya filan vasıtalarla bize ulaşacak. O vasıtalara başvurmak da vazifemizdir.
Hadîste dikkat çekilen hususlardan biri de, huzur ve sevincin kuvvetli îmana ve kadere rızaya bağlanmasıdır. Yukardaki hususlarla da alakası olan bu haki-kata bütün gönlüyle inanan insanın hayata küsmesi, hadiseler karşısında ümitsizliğe düşmesi, yıkılması mümkün değildir. Çünkü o güçlü îmanı ve kadere rıza ve teslimiyeti sayesinde moral bozucu, yıpratıcı, üzücü olaylarla karşılaştığında Rabbıne yönelir, "Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler" deyip sabır ve tahammül eder. Musibetler sebebiyle gam yemez, nimetlerle karşılaştığında da sabır içinde şükreder.

Ama, bu gerçeği gönlüne yerleştirememiş, herşeyin dizgininin Allah'ın elinde olduğunu tam kavrayamamış, Onun hikmeti ve büyüklüğü gereği herşeyi en güzel şekilde yarattığını, herşeyde sayısız hikmet ve gayeler gözettiğini tam his-sedememiş, aksine herşeyden şüphe eder bir pozisyona girmiş, kadere itiraz etmeye başlamış bir kimsenin bu huzuru duyması mümkün değildir. Dünyasını kendi eliyle karartmıştır. En ufacık baş ağrıtıcı bir durumla karşılaştığında ruhen yıkılma ve streslere girmekten kurtulamaz. Korkutucu bir hadise yoksa bile, olur olmaz şeylerden kaygı ve endişe duymaya başlar, hayatını zindana çevirir. Kadere inanan kederden kurtulurken, ona itiraz eden başını duvardan duvara vurur. Kırık elle intikam almaya kalkan kimse, diğer elinin de kırılmasına sebep olduğu gibi kadere itiraz eden kimse de ızdırabını arttırmış olur.

1390. [2:540, Hadîs No: 2494]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın öyle kulları vardır ki, "Şu şöyle olacak" diye yemin etse, Allah onu yalancı çıkarmaz.[1566][92]

1391. [2:540, Hadîs No: 2496]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:
Eski peygamberlerin sözlerinden insanlara ulaşan sözlerden biri de şudur: "Utanmadıktan sonra dilediğini yap."[1567][93]

1392. [2:541, Hadîs No: 2498]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Bildiklerini, bilmediklerini öğrenerek arttırman, takvanın kay-naklarmdandır. Bildiklerini arttırmaman, bildiklerini de azaltman demektir. Kişiyi ancak bildiklerinden faydalanmaması öğrenmeye karşı isteksiz kılar.[1568][94]

1393. [2:542, Hadîs No: 2499]
Hâni bin Yezid'den rivayetle:
Bol bol selâm vermek ve güzel söz söylemek Allah'ın günahları bağışlamasını gerektiren şeylerdendir.[1569][95]

1394. [2:542, Hadîs No: 2500]
Uz. Hasan rivayet ediyor:
Müslüman kardeşini sevindirmen, Allah'ın bağışlamasını gerektiren şeylerdendir.[1570][96]

1395. [2:542, Hadîs No: 2501]
İbrahim en-Nehâî'den rivayetle:
Allah'ın kuluna olan bir nimeti de çocuğunu kendisine benzetmesidir.[1571][97]

1396. [2:543, Hadîs No: 2503]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kadının istenmesinin kolay olması, mehrinin kolay ödenebilir olması ve kolay çocuk yapması onun bereketli oluşundandır.[1572][98]

1397. |2:545, Hadîs No: 2510]
İbni Mes'ûd'dan (r.aj rivayetle:
Şu altın ve gümüş sizden öncekileri helak etmiştir. Sizi de helak edecektir.[1573][99]

1398. [2:545, Hadîs No: 2411]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz bu ilim din ilmidir. Öyle ise dininizi kimden öğrendiğinize iyi bakın. [1574][100]

1399. [2:546, Hadîs No: 2413]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz şu Kur'ân Allah'ın ziyafet sofrasıdır. Gücünüz yettiğince Onun sofrasından alın.[1575][101]

Yeryüzünü maddî organlarımız için bir nimet sofrası haline getiren Rabbi-miz, Kur'ân'ı da manevî âlemimiz için bir nimet sofrası yapmıştır. Evet, Kur'ân Allah'ın kullarına verdiği eşsiz bir ziyafet sofrasıdır. O sofradan ruh ve kalbimizi doyurmak, herbiri birer manevî ilaç olan gıdaları almak için can atmak, her imanlı insanın vazgeçemeyeceği bir husustur. "Gücünüzün yettiğince o sofradan alın" buyuran Peygamberimiz (a.s.m.), bu güzel ziyafetten gerektiği gibi faydalanmamızı tavsiye buyuruyorlar.
O haide Kur'ân'ı dilimizden hiç düşürmememiz gerekiyor. Fırsat buldukça, gelirken giderken ezbere bildiğimiz âyetleri, sûreleri okumak görevimiz olmalıdır. Mümkünse hergün sabah veya akşam onu okumaya vakit ayırabilmeliyiz. Aynı zamanda onun tefsirlerine müracaat ederek, Rabbimizin bu ziyafet sofra-sıyla bize neler ikram ettiğinin farkına varabilmeli, mânâsını içimize nüfuz ettirip anlayarak okumaya çalışmalıyız. Bilinmelidir ki Kur'ân anlaşılıp tatbik edilsin diye gönderilmiştir. Anlayarak okumaya çalıştığımızda o ziyafet sofrasından alacağımız lezzet o ölçüde büyük olacaktır.
Bir dünya büyüğünün ziyafetine katılabilmek için can atan insanların, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın manevî Kur'ân ziyafetine nasıl büyük bir gayret ve doymaz bir arzu ve^istekle yönelmesi gerektiğini anlamak zor olmasa gerek.

1400-1499

1400. [2:546, Hadîs No: 2514]
Hâkim bin Hizam rivayet ediyor:
Şu mal caziptir, tatlıdır. Kim onu hak ederek alırsa kendisi için mübarek kılınır. Kim de onu aç gözlülükle elde ederse bereketim görmez. Bu kişi yiyip de doymayan kişiye benzer. Veren el alan elden üstündür.[1576][102]

1401. [2:552, Hadîs No: 2531]
Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yaratılışım güzel yapmış. Öyle ise sen de ahlâkını güzelleştir.[1577][103]

1402. [2:553, Hadîs No: 2533]
Ebu'd-Derdadan (r.a.) rivayetle:
Siz Kıyamet Gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın ismiyle çağrılacaksınız. Öyle ise kendinize güzel isim koyunuz.[1578][104]

1403. |2:553, Hadîs No: 2535]
Halid bin Urfata rivayet ediyor:
Benden sonra Ehl-i Beytimle imtihan olunacaksınız.[1579][105]

1404. [2:554, Hadîs No: 2438]
Ebû Hüreyre'den (r,a.) rivayetle:
Şüphesiz siz idareciliğe karşı hırs göstereceksiniz. Halbuki idarecilik Kıyamet Gününde pişmanlık ve hasret sebebi olacaktır. O, dünyada ne güzel süt anne, ölüm sonrası için ise ne kötü sütten kesendir.[1580][106]

1405. [2:556, Hadîs No: 2542]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, sizden biri emrolunanm onda birini terk etse helak olur. Sonra öyle bir zaman gelecek ki, onlardan birisi kendisine emredilenin onda birini yapsa kurtulur.[1581][107]

1406. [2:556, Hadîs No: 2543]
Ebû Zerden (r.a.) rivayetle:
Siz Allah'ın huzuruna Allah'tan gelenden, yâni Kur'ân'dan daha üstün bir şeyle varamazsınız.[1582][108]

1407. [2:557, Hadîs No: 2544]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Siz bugün sağlam bir din üzeresiniz. Ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı öğüneceğim. Öyle ise benden sonra gerisin geri dinden dönmeyiniz.[1583][109]

1408. [2:557, Hadîs No: 2545]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Siz mallarınızla bütün insanları memnun edemezsiniz. Öyle ise güleryüzlülügünüz ve güzel huyunuzla onları memnun edin.[1584][110]

1409. [2:558, Hadîs No: 2548]
Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:
Ameller dolu kaplar gibidir. Altı güzel olduğu zaman üstü de güzel olur. Altı bozuk olduğu zaman üstü de bozuk olur.[1585][111]

1410. [2:559, Hadîs No: 2550]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ümit, ümmetime Allah'ın bir rahmetidir. Eğer ümit olmasaydı, hiçbir anne çocuğunu emzirmez. Hiçbir ağaç diken de dikmezdi.[1586][112]

İnsan harika bir yaratıktır. Heyecan, sevgi, korku, şefkat, merhamet gibi enteresan duygularla yoğrulmuştur. Ondaki bu güzel duygulardan biri de ümiddir.
İşte hadis-i şerifte ümid duygusuna dikkat çekilmekte, bunun Allah'ın bir rahmeti olduğu üzerinde durulmakta ve bir iki de örnek verilmektedir.
Bu duygu birşeyler umarak, hedefleyerek yaşamaktır. İnsan bu ümidle yaşar. Bu duyguyla hayata bağlanır. İşlerine yönelir, şevkle sarılır.
İnsanın ümidi olmazsa yıkılır, karamsarlık ve kötümserlik içerisinde boğulup gider. Hayatın tadını alamaz.
Çiçek açan bitkilerde bu ümid vardır. Hayvanların koşuşmasında bu duygu vardır.
Annenin çocuğunu şefkatle bağrına basması, emzirmesinde de aynı duygu vardır.
O şevk ve ümit olmasaydı insan zevkle çalışamaz, istikbale güvenle baka-maz, içinden hiçbir iş yapmak gelmezdi.
Eğer Allah, rahmetiyle bu hissi içimize koymasaydı, hayatın tadını, zevkini alamaz, hiçbir işe iştiyakla yönelemez, bıkkın, isteksiz, âdeta ölü hale gelirdik.
Böyle bir duyguyu kalbimize yerleştirdiği için Rabbimize hamdolsun.

1411. [2:560, Hadîs No: 2552]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Yemin, ya bozmayı veya pişmanlığı netice verir.[1587][113]

Bu hadis yemin konusunda dikkatli olmayı nazara verir. Çünkü olur olmaz şeylere yemin etmeyi alışkanlık haline getiren insan güç durumlara düşer. Ba-zan geleceğe yönelik öyle yanlış bir yeminde bulunur ki, bu bir yaptırımı gerektirebilir. Bozsa keffaret ödemek zorunda kalır. Keffaret ödemese günahkâr olur. Ödese pişman olabilir. Aleyhine ise bozmadığı takdirde de pişmanlık duyabilir. Her ikisi de insanın aleyhinedir. Ne yeminini bozup keffaret ödemek zorunda kalmalı ve ne de yapamayacağı birşey için yemin edip de bozamayıp, "Niçin yemin ettim" diye pişmanlık duymalıdır.

1412. [2:561, Hadîs No: 2555]
Ali'den (r.a.) rivayetle: İtaat meşru dairede olur.[1588][114]

1413. [2:562, Hadîs No: 2560]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kadın erkeğin benzeridir.[1589][115]

Kadın herşeyden önce insan olduğu için erkeğin benzeridir. El, ayak, göz kulak gibi birçok uzuvda ona benzer. Birçok his ve duygu yönüyle de erkekle ortaktır. Sevgide, şefkatte, heyecanda, korkuda, ümidde aynı duyguları paylaşırlar. Hatta kadın erkeğe o kadar yakındır ki, bir elmanın iki yarısı gibi birbirlerini tamamlarlar. Birbirlerine ünsiyet eder, yakınlık duyar, ısınır; neşe ve kederlerini paylaşır, maddeten ve manen birbirlerine destek olurlar. Tarihin bazı safhalarında kadının horlandığı, insan dahi kabul edilmediği veya birçok haklardan mahrum bırakıldığı düşünülünce, kadına bu bakış açısını getiren İslâm dininin ne kadar makul bir yaklaşım koyduğunu anlamak zor olmaz. Madem ki kadınla erkek böylesine birbirine benzer varlıklardır. O halde kadının da erkek gibi kendine mahsus bir kısım hak ve hürriyetlere sahip olduğunu kabul etmek gerekir.

1414. [2:563, Hadîs No: 2564]
Sevbân'dan (r.a.j rivayetle:
Ben ümmetim için ancak yoldan saptırıcı liderlerden korkuyorum. Günahları bağışlanan kimseler ancak rahata ermiştir.[1590][116]

1415. [2:564, Hadîs No: 2566]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Ben de ancak bir insanım. Siz bir dâvayı halletmek için" bana gelirsiniz. Bâzınız bâzınızdan delilini daha güzel bir ifâde ile getirebilir. Ben de işittiğime uygun hüküm veririm. Ben kime bir Müslümanın hakkını vermekle hükmetmiş sem, bilsin ki, bu ancak ateşten bir parçadır. Dilerse alsın, dilerse bıraksın.[1591][117]

1416. [2:565, Hadîs No: 2567]
Mcıhmud bin Lebld'den rivayetle:
Ben ancak bir insanım. Göz yaşarır, kalb ürperir. Fakat biz Rabbi-mizin hoşnut olmadığı birşeyi söylemeyiz. Vallahi ey İbrahim, biz senin vefatından dolayı üzgünüz.[1592][118]

1417. [2:569, Hadîs No: 2577]
Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
İlim ancak kendini zorlamakla öğrenilir. Hilim de ancak gayretle elde edilir. Kim hayrı araştırırsa ona verilir. Kim de serden sakınırsa ondan korunur.[1593][119]

1418. [2:570, Hadîs No: 2580]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben sizin babanız yerindeyim. Biriniz tuvalete gittiğinde kıbleye karşı yönelmesin, sırtını da kıbleye dönmesin ve sağ eliyle temizlenmesin.[1594][120]

Peygamberler, ümmetlerinin manen babası yerindedir. Nasıl bir baba çocuğuna öğretilmesi gereken şeyleri öğretmek durumundaysa, peygamberler de, ümmetlerine öğretmeleri gereken herşeyi öğretirler. Peygamberimizin bu hadislerinde öğüdüne böyle bir ifâde ile başlaması çok dikkat çekicidir. Bizlere güzel bir eğitim metodu vermektedir. Genelde insan bir büyüğünün böyle konulardaki öğütlerinden utanır, sıkılganlık hisseder. Bu da verilen öğütten istifade etmesine engel olur. İşte Peygamberimiz bu hadisin baş tarafındaki ifadesiyle bu mahzuru ortadan kaldırmayı ve öğüdünü ondan sonra vermeyi hedeflemiştir.
Peygamberimiz, hadisin devamında ümmetine tuvalet adâbıyla ilgili iki hususu ders vermektedir. Bunlar da gerek sırtını, gerekse önünü kıbleye dönmemek ve sağ el ile taharetlenmemektir. Bununla beraber, tuvaletin yapılış şekli kıbleye karşı ise, artık bu bir zarurettir. Kıbleye karşı dönülmüş olmasında bir mahzu.' yoktur. Fakat eğer kişinin satın aldığı evde tuvalet yapılırken bu hususa dikkat edilmemişse, ve ev sahibi bunu değiştirebilecek imkâna sahipse, yönünü değiştirmesi daha iyi olur.

1419. [2:571, Hadîs No: 2581]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Ben ancak bir kulum, kullar gibi yer, kullar gibi içerim.[1595][121]

1420. [2:571, Hadîs No: 2582]
Muâviye'den (r.a.) rivayetle:
Ben sadece tebliğ ediciyim. Hidâyet veren Allah'tır. Ben sadece taksim edenim, veren Allah'tır.[1596][122]

1421. [2:572, Hadîs No: 2583]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Ben size ihsan edilmiş bir rahmetim.[1597][123]

1422. [2:572, Hadîs No: 2584]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.[1598][124]

1423. [2:573, Hadîs No: 2585]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ben rahmet olarak gönderildim, azab olarak değil.[1599][125]

1424. [2:573, Hadîs No: 2586]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Siz kolaylaştırıcı olarak gönderilmişsiniz. Zorlaştırıcı olarak gönderilmemişsiniz.[1600][126]

1425. [2:573, Hadîs No: 2587]
Hz. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Ben tebliğci olarak gönderildim, zorlaştırıcı olarak değil.1601[127]

1426. [2:573, Hadîs No: 2588]
Abdullah bin Ebî Rebîa'dan (r.a.) rivayetle:

Borcun karşılığı teşekkür etmek ve söz verilen vakitte vermektir.1602[128]

1427. [2:574, Hadîs No: 2590]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

İzin isteme, evin içindekilerini izinsiz görmemek içindir1603[129]

Hadîste isti'zanla ilgili bir adaba dikkat çekilmiştir. İsti'zan, bir başkasının evine veya odasına girerken kişinin izin istemesidir. Araplar Câhiliyye devrinde bir başkasının haremgâhına izinsiz bir şekilde, âdeta baskın yaparcasına girerlerdi. Fıtrata uymayan, çirkin olan her şeyi değiştiren Yüce dinimiz, o devrin bütün çirkinlikleri gibi, bunu da yasakladı, haram kıldı. Hayatın her safhasını tanzim etti, edebin en ince ayrıntılarını öğretti. İşte dinimizden öğrendiğimiz binlerce edepten birisi de başkalarının evine girerken izin isteme nezâketidir. Dinimize göre kapı açık da olsa yabancı birisinin evine girmeden önce izin almak gerekir.
İzin almadan içeri girmek haramdır. Bu husus âyet-i kerime ile sabittir. İzin isteme ile ilgili âyetin inmesine sebep olan hadise şudur:
Ensardan bir kadın Peygamberimize gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, ben bazı zamanlar evimde açık bir halde bulunuyorum ki, o halde iken ne babamın, ne oğlumun hiç kimsenin beni görmesini istemem. Halbuki ben bu halde iken ailemden birisi yanıma çıka gelir. Ben ne yapayım?" diye sordu. Bunun üzerine şu iki âyet nazil oldu:1604[130]
"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, sahiplerinden izin alıp onlara selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Umulur ki, güzelce düşünüp öğüt alırsınız.
"Orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilmedikçe oraya girmeyin, 'Dönün' denirse geri dönün; bu sizin için daha nezih bir harekettir. Yaptıklarınızı Allah hakkıyla görür.1605[131]
Bu âyetler nazil olunca, Şama pekçok ticâret seferi yapan Hz. Ebû Bekir Peygamberimize gelerek, "Yâ Resûlallah, Şam yolunda bâzı hanlar ve kervansaraylar var. Buralar kimsenin daimî meskeni olmayıp yol uğraklarıdır. Buralara girmek için de izin almak gerekir mi?" diye sordu.
Onun bu suâli üzerine aynı sûrenin bir sonraki âyetiyle bu husus şöyle açıklandı:
"Meskûn olmayıp umumun kullanımına açtk binalara girmenizde size bir günah yoktur."
İzin istemenin âdaplarını da Peygamberimizden öğreniyoruz.
Peygamberimiz Sa'd bin Ubâde'yi (r.a.) ziyarete gitmişti. Geldiğini bildirmek için selâm verdi, fakat içeriden bir cevap alamadı. Tekrar selâm verdi, yine bir cevap duymadı. Üçüncü defa selâm verdi, bu defa da cevap alamayınca döndü. Hz. Sa'd Resûlullahın uzaklaştığını görünce hemen koştu ve "Annem babam sana feda olsun yâ Resûlallah! Selâmını işitiyor ve cevap veriyordum. Fakat bize verdiğin selâmların sayısını arttırmak için cevabımı size işittirmiyordum. Sonra Peygamberimizi evine davet etti, uzun müddet Resûlullahla sohbet etti.1606[132]
3u hadîsten izin isteme ile ilgili iki hususu öğreniyoruz. Birincisi, selâm vermek, aynı zamanda iz!n istemektir. Veya önce selâm verip sonra izin istenilmeli-dir. Nitekim bir defasında Sahabîlerden birisi "Girebilir miyim?" demişti. Peygamber Efendimiz de ondan "Selâmü'n-aleyküm, girebilir miyim?" demesini istemişti.1607[133]
Günümüzde kapıyı tıklatmak, öksürmek eksik de olsa bir çeşit izin isteme sayılır. En azından içeridekilerin toparlanmalarına, kendilerine çeki düzen vermelerine sebep olur. Fakat kapıya vurmak veya öksürmek izin verilmek demek değildir. Kapıya vurduktan veya öksürdükten sonra izin verilmeden girilmemelidir.
Hadîsten öğrendiğimiz ikinci âdâb, üçüncü defada da izin verilmediğinde dönüp gitmektir.
Bir yere girmek için izin isterken, dikkat edilecek ikinci husus, kapının karşısında durmamak, kapı açılır açılmaz, içeriyi gözetlememektir. Bir defasında Peygamber Efendimizi (a.s.m.) ziyarete gelen Ebû Saîd el- Hudrî (r.a.), kapıya karşı durarak izin istemişti. Peygamberimiz (a.s.m.), izin isterken kapıya karşı değil, sağ veya sol tarafa durması gerektiğini ikaz etti.1608[134] İzahını yaptığımız hadiste de izin istemenin evin içindekileri İzinsiz görmemek için olduğuna dikkat çekmektedir.
izin isteme ile ilgili üzerinde duracağımız son bir âdab da içeriden kim o?" diye sorulduğunda izin isteyenin "Ben" diye cevap vermeyip ismini söylemesidir. Hz. Câbir bununla ilgili bir hatırasını şöyle anlatıyor:

"Bir defasında Resûlullahı (a.s.m.) ziyarete gitmiştim. Kapıyı çaldım, Resûl-i Ekrem, "Kim o?" diye sordu. "Ben" cevabını verdim. Peygamberimiz (a.s.m.) bu cevabımdan hoşlanmayarak "Ben, ben" diye iğneli bir ifâdeyle beni tenkid etti.[1609][135] Bununla "Ben, ben deme. Câbir de" buyurmuş oluyordu.
İzin istemek sadece yabancılara mahsus bir davranış değildir. Bir ailede çocukların da anne ve babalarının bulundukları odaya girerken izin istemeleri dinimizin âdâblanndandır. Bu konuyla ilgili âyet meâlleriyle konuyu bitirelim:
"Ey îman edenler! Köle ve cariyeleriniz ve sizden olup da henüz buluğ çağına ermemiş çocuklarınız, yanınıza girmek için şu üç vakitte sizden izin istesinler: Sabah namazı öncesi, öğle vakti elbiselerinizi çıkardığınız zaman ve yatsı namazı sonrası, sizin için üç mahrem vakittir. Bu vakitlerin haricinde yanınıza izinsiz girmelerinde ne size, ne de onlara bir günah yoktur; çünkü onlar sizin yanınıza sık sık girmek zorunda kalırlar, siz de birbirinizi sık sık dolaşırsınız. Âyetlerini Allah size böyle açıklıyor. Allah herşeyi hakkıyla bilen, her işi hikmetle yapandır.
"Çocuklarınız bulûğ çağına erdiklerinde, kendilerinden önceki büyüklerin izin istemeleri gibi, bu üç vaktin dışında da yanınıza girmek için izin istesinler. Âyetlerini Allah size böyle açıklıyor. Allah herşeyi hakkıyla bilen, her İşi hikmetle yapandır."[1610][136]

1428. [2:574, Hadîs No: 2592]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın iyi kimselere "ebrar" ismini vermesinin sebebi onların babalarına, annelerine ve çocuklarına iyilik yapmaları sebebiyledir. Anne ve babanın senin üzerinde hakkı olduğu gibi, çocuğunun da senin üzerinde hakkı vardır.[1611][137]

Ebrar "iyiler" mânâsına gelir. Hadîste Allah'ın bir kısım kimseleri bu isimle anmasının sebebi açıkça anlatılmaktadır. Böyle kimseler anne, baba ve çocuklarına karşı İyi davranan insanlardır. Çünkü bunlar anne babanın değerini çok iyi bilmektedirler. Allah, onlara "Öf" bile denilmemesini emretmiştir. Onlarda buna uyarlar. Onlara şefkat kanatların! gerer, sevgi ve hürmette kusur etmez, gönüllerini kazanır, hayırlı dualarını alırlar. Onlar evlatlarına karşı da iyi davranırlar. Şefkat ve merhametle eğilirler. Maddî ve manevî tehlikelerden korurlar. Onları terbiyeli, ahlâklı, görgülü yetiştirir; sevgi, saygıyı, insanlığı öğretirler.
İyi kimselerin anne, baba ve çocuklarına karşı iyi davrandıklarını söyleyen Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), anne babanın da, çocukların da bir kısım hakları olduğunu bildirmektedir. Anne babanın hakkı evladından sevgi, saygı ve iyilik beklemeleri, yardımlarına koşmalarıdır. Çocuğun da hakkı güzel bir isim verilmesi; dinine, inancına bağlı, ahlâklı, dürüst olarak yetiştirilmesi, bir meslek sahibi olmalarının sağlanması, evlenme çağına geldiğinde evlendirmesidir.

1429. [3:2, Hadîs No: 2596]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ramazan ayına bu ismin verilmesinin sebebi, günahları yakıp erittiği içindir.[1612][138]

Ramazan, rahmet ayıdır, mağfiret ve bağışlanma ayıdır. Bu ayda Cenâb-ı Allah mü'min kullarını affeder. Peygamberimizin bir hadislerinde, Ramazan ayının bir önceki Ramazan'dan bu yana işlenen günahlara keffâret olacağı İfâde edilir.[1613][139]
Bu hadislerinde de bu ayda tuttukları oruç sayesinde, Allah'ın kullarının günahlarını yakıp yok ettiği için sözü geçen aya Ramazan ismini verdiğini belirtmiştir. Peygamberimiz Ramazan kelimesinin sözlük mânâsından hareketle oruç ayının bu özelliğine dikkat çekmiştir. Nitekim âlimler, başka mânâlarla birlikte bu kelimenin şu mânâya da geldiğini ifâde ederler:
Arapçada "ramaz" kelimesi diğer mânâları yanında güneşin hararetinden taşların şiddetli olarak kızması mânâsına da gelir. Ramazan da, bu fiilin mastarı olarak kızgın yerde yalın ayak yürüyerek yanmak demektir. Oruç ayına bu ismin verilmesinin bir sebebi de, Ramazan'ın oruç hararetiyle günahları yakmasıdır.

1430. [3:2, Hadîs No: 2597]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.nı.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şaban ayına bu ismin verilmesi sebebi, bol hayırlar onda oruç tutan kimse Cennete girinceye kadar dallanıp budaklandığı içindir.[1614][140]

Hicri ayların 8. ve mübarek üç ayların ikincisi olan Şaban'ın kelime mânâsı, çokça dallanıp budaklanarak büyüyüp gelişen demektir. Şaban ayının bu ismi almasının sebebi, hadiste de ifâde edildiği gibi, bu ayda oruç tutan kimse için hayırlar o kadar bollaşır ki tıpkı bu hayır Cennete girinceye kadar dallanıp budaklanan bir ağacı andırır.
Bu ayda oruç tutmanın fazileti ile ilgili daha pekçok hadis vardır. Meselâ bunlardan birkaçının meali şöyledir:
"Şaban Benim ayımdır," "Şaban günahları temizleyendir."[1615][141]
Bir defasında, "Ya Resûlailah, Ramazan'dan başka fazileti ençok olan oruç ayı hangi aydır?" diye sordular.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Ramazan'ı tazim için Şaban'da tutulan oruçtur" cevabını verdi.[1616][142]
Server-i Kâinat Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) Ramazan'dan sonra en fazla Şaban ayı içerisinde oruç tutarlardı.

1431. [3:3, Hadîs No: 2599]
Abdurrahman bin Ezher'den (r.a.) rivayetle:
Ateşli hastalığa yakalanıp titrediğinde mü'minin durumu ateşe girip kiri, pası giden, geriye tertemiz olarak kalan demirin durumu gibidir.[1617][143]

1432. [3:3, Hadîs No: 26001
tbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ezberleyenin durumu, bağlı deve sahibinin durumu gibidir. Eğer ona göz kulak olursa, onu yerinde durdurmuş olur. İpini çözerse gider.[1618][144]

1433. [3:4, Hadîs No: 2601]
Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dindar ve güzel ahlâklı bir sohbet arkadaşının durumu ile kötü bir sohbet arkadaşının durumu, misk taşıyanla körük çeken adamın durumu gibidir. Miski taşıyan ya sana hediye eder ya ondan satın alırsın veya onun güzel kokusundan istifade edersin. Körük çeken ise ya elbisem yakar veya ondan üzerine pis bir koku siner.[1619][145]

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu hadislerinde iyi ve kötü arkadaşın özelliklerini bize veciz bir şekilde anlatmaktadır.
Dindar ve güzel ahlâklı kimse örnek bir kimsedir. Arkadaşına daima iyi şeyler telkin eder, iyi yola sevkeder, dünya ve âhiret saadetinin yollarını gösterir. Kısaca iyi arkadaşa takılan, sonunda bir oh çeker.
Kötü arkadaşa gelince, o da körükçüye benzetilmektedir. Nasıl körükçünün yanında kalanın üzerine pis kokular siniyor veya sıçrayan bir kıvflcımla elbisesi dahi tutuşabiliyorsa, kötü arkadaş da insanın maddî ve manevî hayatı için bir tehlike unsuru olur. Atalarımız, "Üzüm üzüme baka baka kararır" diyerek kişinin beraber olduğu kimselerden bir kısım özellikler, huylar kapacağını bildirmişlerdir. İyi arkadaştan iyi şeyler öğrenen kimse, kötü arkadaştan da kötü şeyler kapar. Kötü arkadaş, âdeta bulaşıcı hastalık taşıyan mikrobu andırır. Ona kötü şeyler bulaştırır. Ahlâkını, hatta inancını dahi bozabilir. Sefahete, dalâlete atar. Meyhanelere, sefalethalere, kumarhanelere iter. Dünya hayatını zindana çevirmekle kalmaz, âhiret hayatını da mahveder. Cehenneme sürükler. Arkadaşları sebebiyle Cehenneme yuvarlanan insanların pişmanlık dolu ifadeleri Kur'ân'da anlatılır: "Keşke," denilir, 'lalanı arkadaş edinmeseydim. O beni hak yoldan saptırdı, Allah yolundan alıkoydu, günahlara götürdü."[1620][146]

1434. [3:4, Hadîs No: 2604]
ibniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden önceki ümmetler ancak kendilerine gönderilen kitap hakkında ayrılığa düştükleri için helak oldular.[1621][147]

1435. [3:5, Hadîs No: 2606]
tbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
îki önemli şey vardır: söz ve yol. En güzel söz, Allah'ın kelâmıdır. En güzel yol Muhammed'in yoludur. Dinde sonradan uydurulan şeylerden sakının. İşlerin en kötüsü dinde olmayıp da sonradan uydurulan şeylerdir. Her uydurulan şey bid'a, her bid'a ise sapıklıktır.
Dikkat ediniz! Emel ve arzularınız uzayıp da kalbleriniz katılaşmasın. Dikkat ediniz! Gelmesi kesin olan herşey yakındır. Uzak olan sadece gelmeyecek olandır.
Dikkat ediniz! Kötü kimse daha annesinin karnında iken belirle-nirfilerde iradesiyle kötülüğe gideceğini Allah sonsuz ilmiyle bilip öyle yazar.] Bahtiyar kimse başkasından ibret alandır.

Dikkat ediniz! Mü'mini öldürmek kafirlerin, mü'mine sövmek fâ-sıkların vasfıdır. Bir mü'minin kardeşini üç günden fazla konuşmayarak terketmesi helâl değildir.
Dikkat ediniz! Yalandan sakının. Çünkü ciddi de olsa, şaka yollu da olsa yalan söylemek caiz değildir. Kişi küçük çocuğuna söz verip de sonra onu yerine getirmemezlik etmesin. Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de Cehenneme götürür. Doğruluk ise iyiliğe, iyilik de Cennete götürür. Doğru söyleyen kimseye "Doğru söyledi, hayır işledi" denir. Yalancı için de. "Yalan söyledi, günahkâr oldu" denir.
Dikkat ediniz! Kul yalan söyleye söyleye nihayet Allah katında yalancı olarak yazılır.[1622][148]

1436. [3:7, Hadîs No: 2607]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlar niyetlerine göre diriltilecek ve hesaba çekileceklerdir.[1623][149]

1437. [3:7, Hadîs No: 2609]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, insanoğluna ancak korktuğu kimseleri musallat eder. Eğer insanoğlu Allah'tan başkasından korkmazsa hiç kimseyi ona musallat etmez, insanoğlu, ümit bağladığı kimseye havale edilir. Eğer Allah'tan başkasına ümit bağlamazsa, Allah da onun işini kendi üzerine alır, başkasına havale etmez.[1624][150]

1438. [3:7, Hadîs No: 2610]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Cennete ancak onu ümit edenler girer, Cehennemden de ancak ondan korkanlar uzaklaştırılır. Allah ancak merhamet edenlere merhamet eder.[1625][151]

1439. [3:10, Hadîs No: 2618]
Hz. Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Dünyada, ancak âhiretten nasibi olmayan kimse ipek giyer.[1626][152]

Hadîste her ne kadar umumî bir ifâde kullanılmışsa da, yasaklama sadece erkekler içindir. İpek giymek kadınlar için helâldir. Nitekim Hz. Ali'nin rivayet ettiği bir hadislerinde Peygamberimiz sol eline ipek kumaş, sağ eline bir parça altın alıp bunları yukarı kaldırarak, "Şu iki şey ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helâldir" buyurmuşlardır.[1627][153]
İzahını yaptığımız hadiste ipek giyen kimsenin âhiretten nasibi olmayacağının ifâde edilmesi, haramlığını inkâr eden veya Peygamberimizin yasağını hafife alan kimseler içindir.
Dünyada Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak ipek giymeyen kimselerin âhi-rette Cennete lâyık ipekler giyeceklerini de burada hatırlatalım.

1440. [3:11, Hadîs No: 2620]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bu ümmete ancak zayıfların duaları, namazları ve ihlâsları sayesinde yardım ediyor.[1628][154]

1441. [3:11, Hadîs No: 2621]
el-Eğizze 'l-Müzenî 'den rivayetle: Şüphesiz ben günde yüz defa Rabbimden bağışlanmamı dilerim.[1629][155]

1442. [3:12, Hadîs No: 2622]
Ebû Hüreyre rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah kendisinden birşey istemeyene gazab eder.[1630][156]

1443. [3:12, Hadîs No: 2624]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Ben cinnî ve insî şeytanları Hz. Ömer'den kaçarken görüyorum.[1631][157]

1444. [3:13, Hadîs No: 2627]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz ben lanet edici olarak değil, ancak rahmet olarak gönderildim.1632[158]

1445. [3:13, Hadîs No: 2628]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Şüphesiz ben şaka yaparım, fakat şaka yaparken doğru olandan başkasını söylemem.1633[159]

İnsan her zaman ciddî olamaz. Bâzı zamanlar şaka da yapmalıdır. Çünkü yüce Allah, insanın fıtratına gülmeyi, eğlenmeyi de koymuştur. Fakat şaka yapmak demek, gayr-i meşru, yalan yanlış şeyler yapmak ve söylemek demek değildir, işte insanlığa örnek olarak gönderilen sevgili Peygamberimiz, bu hususta da ümmetine en güzel ölçüyü veriyor. Sözle şaka yaparken dahi doğruyu söylediğini ifâde ederek, ümmetinden de böyle olmalarını istiyor. Şu iki hadise Peygamberimizin şakasına güzei bir örnektir:
Dadısı Ümmü Eymen (r.a.) birgün Peygamberimizin huzuruna geldi ve "Bana bir binek temin ediniz" diye ricada bulundu. Peygamberimiz "Sana binek olarak bir deve yavrusu vereceğim" buyurdu. Ümmü Eymen, Resûlullahın ifâdesin-deki inceliği anlayamadı. "Ey Allah'ın Resulü, yavrunun beni taşımaya gücü yetmez. Hem ben deve yavrusu istemiyorum ki" dedi. Peygamberimiz sözünü tekrarladı. "Seni ancak bir devenin yavrusuna bindireceğim" buyurdu.1634[160]
Evet, Peygamberimiz şaka yaparken dahi hakikati söylüyordu. Her deve, bir başka deveden doğması hasebiyle "deve yavrusu" değil miydi?
Bir defasında da yaşiı bir kadın Peygamberimize gelerek "Duâ et de Cennete gireyim" ricasında bulunmuştu. Peygamberimiz, 'Yaşlı kadınlar Cennete girmeyecek" buyurdu. Kadın üzüldü, ağlamaya başladı. Peygamberimiz "Yaşlı kadınlar yaşlı olarak Cennete girmeyecekler" buyurarak onu teselli etti1635[161]

1446. [3:14, Hadîs No: 2631]
Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz, ben sizin için yerime iki şey bırakıyorum. Allah'ın kitabı ki, gök ve yer arasında uzatılmış bir iptir. Ve ailem olan Ehl-i Beytim. Bu ikisi Kevser Havuzunun başına varıncaya kadar birbirlerinden ayrılmazlar.1636[162]

1447. [3:16, Hadîs No: 2636]

Ümeyme bint-i Rukeyka'dan rivayetle: Şüphesiz, ben kadınlarla tokalaşmam.1637[163]

1448. [3:17, Hadîs No: 2637]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz, ben insanların kalbini yarıp bakmakla ve göğüslerini açmakla emrolunmadım.1638[164]

1449. [3:17, Hadîs No: 2640]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şüphesiz, ben namaza dururum, namazı uzatmak isterken bir çocuğun ağladığını işitip annesinin bundan duyduğu şiddetli üzüntüyü bildiğimden namazımı kısa keserim.1639[165]

1450. [3:18, Hadîs No: 2642]
Nu'man bin Beşir (r.a.) rivayet ediyor: Ben zulme şahitlik yapmam.1640[166]

Bu hadîsin baş tarafı vardır. Müslirrtöe geçtiği şekliyle hadîsin tamamı şöyledir:
Amre binti Revâha, Beşir'den malının bir kısmını kendisinden doğan oğluna bağışlamasını istedi. Beşir, bu kadının isteğini bir sene geciktirdi. Bir sene sonra, kadının isteğini yerine getirmeye karar verdi. Kadın, "Oğluma yaptığın bu hibeye Resûiullah şahitlik etmedikçe buna inanmam" dedi. Bunun Üzerine Beşir, oğlu Nu'man'ın elinden tutarak Resûlullaha gitti. "Bu çocuğun annesi, oğluna yaptığım bir bağış için sent şahit göstermemi çok arzu ediyor" dedi. Peygamberimiz, "Ey Beşir, senin bundan başka çocuğun var mı?" diye sordu. Beşir, "Evet, var" cevabını verdi. Resûiullah (a.s.m.), "Onların her birine bu çocuğa yaptığın gibi birşeyler bağışladın mı?" diye sordu. Beşir, "Hayır, bağışlamadım" dedi. Bunun üzerine adalet güneşi Resûiullah (a.s.m.} şöyle buyurdu:
"Öyle ise beni bu işe şahit tutma. Çünkü ben bir adaletsizliğe şahitlik etmem."1641[167]

Bu hadis, mü'mine, çocukları arasında âdil davranmayı emretmektedir. Başka bir hadislerinde Peygamberimiz öpmeye varıncaya kadar çocuklar arasında adaletli davranmayı tavsiye eder. Çocuklar arasında adaletli davranmak çok mühimdir. Aksi durum çocukların anne ve babalarına karşı çıkmalarına, onlara karşı vazifelerini ihmal etmelerine sebep olur. Cemiyet hayatında bu Peygamber ölçüsünü nazara almamanın menfi tesirlerini görüyoruz.
Bu hadisten alınacak bir başka ders de, bir mü'minin, hakkın ortaya çıkması hususunda göstereceği tavra ışık tutmasıdır.

1451. [3:18, Hadîs No: 2643]
îbni Nâfi'den (r.a.) rivayetle:
Ben âdilim. Ancak adaletle şahitlik ederim.[1642][168]

1452. [3:19, Hadîs No: 2645]
Câbir bin Semûre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz, ben Mekke'de bir taş tanıyorum ki, bana peygamberlik verilmeden önce bana selâm veriyordu.[1643][169]

1453. [3:20, Hadîs No: 2649]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle:
Ben evinden eteklerini sürüye sürüye çıkıp kocasından yakınan kadına öfkelenirim.[1644][170]

1454. [3:20, Hadîs No: 2650]
Hüseyin bin Dahdah rivayet ediyor:
Ben akrabalık bağlarım kesmek için gönderilmedim.[1645][171]

Akrabalık haklarını gözetmek, yüce dinimizin emirlerindendir. Bununla ilgili pekçok âyet ve hadis vardır. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikram etmeyi emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar."[1646][172]
Akrabaltk hakları ile ilgili bir hadis de şu mealdedir:
"Rahim [akrabalık] kelimesi, Allah'ın Rahman isminden gelir. Allah da, 'Kim akraba haklarını yerine getirirse, Ben de o kimseye iyilik ve lütufla davranırım. Kim bunu yapmazsa, Ben de ona iyilik ve lütufta bulunmam' buyurmuştur."[1647][173]
İşte Peygamberimiz, İzahını yaptığımız hadislerinde de kendisinin akrabalık bağlarını kesmek için gönderilmediğine dikkat çekmektedir. Bu hadisin söylenmesine sebep kısaca şuydu:
Ebû Talha isimli genç Müslüman olmuştu. Peygamberimiz onun teslimiyetini ölçmek için gidip babasını öldürüp öldürmeyeceğini sordu. Genç hemen ayağa kalktı, bu emri yerine getirmek için evlerinin yolunu tuttu. Peygamberimiz onun bu itaatinden dolayı memnun olmuştu. Çağırdı ve "Ben, akrabalık bağını kesmek için gönderilmedim" buyurdu.

1455. [3:20, Hadîs No: 2651]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben şu iki zayıfın hakkını yemeyi size haram kılıyorum: yetim ve kadın.[1648][174]

1456. [3:21, Hadîs No: 2652]
Abdurrahman bin Semüre Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ben akşam rüyada hayret verici birşey gördüm. Ümmetimden bir adam gördüm ki, azap melekleri etrafını sarmıştı. O anda almış olduğu abdest geldi ve onu kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, kendisi için kabir azabı hazırlanmıştı. Namazı geldi ve onu kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, şeytanlar etrafını kuşatmıştı. Yaptığı zikirler geldi ve onu onlardan kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, susuzluktan dili dışarıya sarkmış soluyordu. Tuttuğu Ramazan orucu geldi ve ona su ikram etti.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, önü karanlık, arkası karanlık, sağı karanlık, solu karanlık, üstü karanlık, altı karanlıktı. Yaptığı hac ve umresi geldi, onu bu karanlıklardan çıkardı.

Ümmetimden bir adam gördüm ki, ölüm meleği ruhunu almak için gelmişti. Anne ve babasına yaptığı iyilikler geldi, meleğin o anda ruhunu almasına mani oldu.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, mü'minlerle konuştuğu halde, onlar kendisiyle konuşmuyorlardı. Akrabalarıyla olan iyi ilişkileri geldi ve onlara hitaben "Bu akrabalarına iyilik ederdi" dedi. Bunun üzerine onlar da o zâtla konuştular. O da onlara karıştı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, peygamberler halka halka olmuşlardı. Hangi halkanın yanma varsa kovuluyordu. O anda cünüp-lükten gusletmesi geldi, ellerinden tutarak yanıma oturttu.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cehennemin hararetini elleriyle yüzünden uzaklaştırmaya çalışıyordu. O anda verdiği sadakalar geldi, üzerine gölge, yüzüne karşı perde oldu.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, azap zebanileri yanma gelmişti. O anda iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırması geldi ve onu bu halden kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cehennem uçurumundan düşmüştü. Dünyada iken Allah korkusundan döktüğü göz yaşlan geldi ve onu ateşten kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, amel defteri sol tarafından verilmişti. Allah korkusu geldi ve amel defterini alıp sağ eline verdi.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, terazisinin iyilik kefesi hafif gelmişti. Küçük yaşta ölen çocukları geldi ve terazisini ağırlaştırdı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cehennemin tam kıyısında bekliyordu. Allah korkusundan kalbinin ürpermesi geldi, onu bu halden kurtardı.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, yaş hurma dalının sallanması gibi titriyordu. Allah'a olan hüsn-ü zannı geldi ve titremesini dindirdi.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Sırat Köprüsünde sürünerek ve emekliyerek yol almaya çalışıyordu. Bana getirdiği salavatlar geldi, elinden tutarak ayağa kaldırdı. Böylece Sıratı geçti.
Ümmetimden bir adam gördüm ki, Cennet kapılarına kadar geldi, fakat kapılar yüzüne kapandı. Getirdiği kelime-i şehadetler geldi, elinden tutarak Cennete girdirdi.[1649][175]

1457. [3:27, Hadîs No: 26563
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Âhirette bana kavuşmak istiyorsan dünyadan bir atlı yolcuya yetecek kadar azıkla yetin. Zenginlerle oturup kalkmaktan sakın. Yamamadıkça bir elbiseyi eski diye bırakma.[1650][176]

Resûf-ü Ekrem (a.s.m.) her ne kadar bu hadisi Hz. Ayşe'ye bir öğüt olarak söylüyorsa da bundan her Müslümanin alacağı çok dersler vardır.
Hadisi iyi anlayabilmek için önce atlı yolcuya yetecek kadar rızık tabiri üzerinde durmak gerekir. Atlı yolcu nasıl atında taşıyabileceği kadar rızıkla yola çıkıyor, kendisini geri bırakacak, ayak bağı olabilecek fazlalıklara mümkün olduğunca yer vermiyorsa, âhiret yolculuğunda kendini bir atlı yolcu gibi gören kimse de öncelikle kendine yetecek kadar nzrk peşinde olmalıdır. Hayat yolculuğunda gerekli olan rızkı elde etmek, e! âleme muhtaç olmayacak derecede birşeyler kazanmak şarttır. Fazlasına ise âhirete tasarruf noktasında bakılmalı; hayra, iyiliğe kullanılabilecekse o ölçüde itibar etmelidir. Eğer o kazandıklarımız ebedî saadetimize ayak bağı oluyorsa o faydalı değil, zararlıdır. Eğer kazandıklarımız bizi âhirette kurtarabilecek cinsten değilse yine zararlıdır. Bu gerçeği Bediüzzaman Hazretleri ne kadar veciz anlatır: "Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde fanî dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme."
Şunu da hemen belirtmek gerekir ki, bu hadise dayanarak "Dünyaya çalışmayacaksın. El etek çekeceksin, terkedeceksin" şeklinde bir anlayışa da kapılmamak gerekir. İnsan çalışıp çabalayacak, az veya çok kazanacak. Az kazandığında şikâyete, isyana girmeyecek. Çok kazandığında da yukardaki ölçü içerisinde davranacaktır.
Bu hadisin aynı zamanda fedâkârlığıda en üst sınırını çizdiğini görüyoruz. Bu dünya için çalışılmayacak, kazanılmayacak, mal mülk edinilmeyecek demek değil, aksine çokça çalışılıp kazanılıp fazlası Allah yolunda sarfedilecek demektir.
Eğer zengin imkânlarına rağmen, bu hadisin çizdiği çerçeve içerisinde kendini bir kısım aşırı zevk ve lezzetlerden uzak tutabiliyor, imkânlarıyla îmana, Kur'ân'a hizmet edebiliyor, zekât ve sadaka konusunda hassasiyet gösterebiliyorsa, o da Peygamberimize kavuşur. Asr-ı Saadette servetini, imkânlarını hakkın hizmetine sunan nice Sahabî, buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Böyle zenginlerde elbeiteki Resûlullaha kavuşacaklardır.

Hadiste ayrıca zenginlerle oturup kalkmaktan sakındırma vardır. Çünkü onlar seviyesinde imkânları olmayan kişi onların yanında ezilip büzülebilir, minnet altında kalıp aşağılık duygusuna kapılabilir, kuf köle olabilir. Veya kıskançlık duygusuna girebilir. Veyahut onlara ayak uydurabilmek için imkânlarını aşarak lüks ve israfa kaçabilir. Bunu karşılamak için de ya büyük sıkıntılar içinde kalır, ya da gayr-i meşru kazanç yollarına tevessül eder. Her ikisinin de sonu pişmanlık ve hüsrandır. Zenginlerle içli dışlı olan kimseleri daha başka tehlikeler de bekler. Eğer zengin, manevî noktada zayıf biriyse, onunla oturup kalkan kişi ahlâkî bakımdan da çok şeyler kaybedebilir. Bütün bütün dünyaya dalıp âhiretini unutabilir. Ondan elde ettiği maddî kazançlar yanında kaybettikleri kat kat fazla olur. Kısacası manen fakir olan zenginlerle düşüp kalkmanın birçok zararları vardır.
Hadiste "Yamamadıkça bir elbiseyi eski diye bırakmama" tavsiyesi yapılmaktadır. Bu tavsiyede dünyaya değer vermemeye, nefsi söndürmeye, tevazu-ya teşvik vardır. Yamalı elbise, insanın gurur ve kibirini kırar. Sonra Müslümanların büyük çoğunluğu o zaman açtı, fakirdi. Herkesin yamalı elbise giydiği bir zamanda yeni elbiselerle gezmek başkalarının duygularını tırmalar; rahatsızlıklarına sebep olur. Onlarla yakın bir bağ kurmak güçleşir. Gerçi bazı Sahabîlerin güzel ve yeni elbiseler giyebilecek imkânları vardı. Ancak halktan biriymiş gibi yaşıyorlar, farklı bir yaşayış içerisine girmiyorlardı.
Bu ve benzeri hadis-i şerifler, Sahabîler üzerinde ânında mâkes buluyordu. Meselâ Hz. Ömer'in elbisesinde nerdeyse yama yapılmamış yer yoktu. Yine bizzat bu hadise muhatap olan Hz. Âişe bir gün elbisesini yamarken Kusayr bin Ubeyd gelmiş, görüşmek istemiş, Ayşe validemiz de, "Şimdi biraz bekle, elbisemi dikeyim de öyle konuşuruz" demişti. Kuseyr, "Ey mü'minlerin annesi! Şimdi çıkıp senin bu hareketini halka söylesem sana cimri diyecekler" deyince Hz. Ayşe şu cevabı verdi:

"Oğlum akıllı ol! Eskimiş elbiseleri giymeyen kimse yeni elbiseyi giymeye hak kazanamaz."[1651][177]
Bugün belki gelişen şartlar içerisinde yamalı elbise yadırganabilir. Bu konuda örfe uyma tercih edilmeli, eğer örfte yamalı elbise yadırganmıyorsa yamalı dahi giyilebilmelidir. Günümüzde halkın ekseriyeti yamalı elbise giymemektedir. Ancak modası geçti diye israfa kaçacak derecede lüks harcamalara, giyim kuşam edinmeye de girilmemelidir. Elbise eskimeden üst üste yığma, yıllarca sandıkta elbise saklama gibi bir yol seçilmemelidir.

1458. [3:28, Hadîs No: 2657]
Abdurrahman bin Ebî Kurad rivayet ediyor:
Ben Allah ve Resulünün sizi sevmesini istiyorum. Öyle ise siz de size emânet edileni sahibine veriniz, konuştuğunuz zaman doğru söyleyiniz. Komşularınıza karşı güzel davranınız.[1652][178]

1459. [3:28, Hadîs No: 26581
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ben senin kalbinin yumuşak olmasını istiyorum. Öyle ise yoksula yedir ve yetimin başını okşa.[1653][179]

1460. [3:28, Hadîs No: 2659]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Elinizden geldiğince çok istiğfar edin. Çünkü Allah katında kurtuluşunuza bundan daha iyi vesîle olacak ve Allah'ın bundan daha çok sevdiği birşey yoktur.[1654][180]

1461. [3:29, Hadîs No: 2664]
Mersed el-Ganavî'den rivayetle:
Eğer namazınızın kabul edilmesini istiyorsanız, âlimleriniz size imam olsun. Çünkü onlar sizinle Rabbiniz arasında ely-ılerinizdir.[1655][181]

1462. [3:29, Hadîs No: 2665]
Muâz bin Cebel (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Arzu ederseniz Allah'ın Kıyamet günü mü'minlere ilk söyleyeceği söz ile mü'minlerin Allah'a ilk söyleyeceği sözü size haber vereyim. Allah mü'minlere, "Bana kavuşmayı arzu eder miydiniz?" buyurur. Onlar, "Evet, ey Rabbimiz" diye cevap verirler. Allah, "Niçin?" diye 3orar. Onlar, "Affını ve bağışlamanı ümit ederdik" derler. Allah "Ben af ve bağışlamamı size vacip kıldım" buyurur.[1656][182]

1463. [3:30, Hadîs No: 2666]
Avf bin Mâlik'den rivayetle:

Arzu ederseniz size idareciliğin ne olduğunu haber vereyim. Başlangıcı kınanma, ortası pişmanlık, sonu ise Kıyamet Gününün azabıdır. Ancak adaletli davrananlar bunun dışındadır.1657[183]

1464. [3:30, Hadîs No: 2668]
Enes rivayet ediyor:
Birinizin elinde bir fidan olduğu sırada Kıyamet kopacak olsa, onu dikmeye gücü yeterse diksin.1658[184]

1465. [3:31, Hadîs No: 2669]
Ka'b binAcre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişi küçük çocuklanmn rızkını temin için çalışmaya çıkarsa, Allah yolundadır. Yaşlı anne ve babasının bakımı için çıkarsa, Allah yolundadır. Nefsini harama karşı korumak için çıkarsa, Allah yolundadır. Yok eğer gösteriş ve başkalarına karşı öğünmek için çalışmaya çıkarsa şeytan yolundadır.1659[185]

1466. [3:34, Hadîs No: 2676]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer nafile oruç tutacak olursan ayın on üçü, on dördü ve on beşinde tutmaya bak.1660[186]

1467. [3:35, Hadîs No: 2677]
El-Ferrâsî'den rivayetle:
Birşeyi mutlaka istemen gerekiyorsa, salih kimselerden iste.1661[187]

1468. [3:35, Hadîs No: 2678]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer bir günah işlemişsen Allah'tan bağışlanmam dile ve Ona tev-be et. Şüphesiz günahtan tevbe, kalbin pişmanlığı ve dilin Allah'tan bağışlanma dilemesidir.1662[188]

1469. [3:38, Hadîs No: 2683]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:
Ben peygamberim, bunda hiçbir yalan yok. Ben Abdulmuttalib'in oğluyum.1663[189]

1470. [3:39, Hadîs No: 2686]
Amr bin Cebele'nin kölesinden rivayetle:
Ben ümmî, doğru ve tertemiz peygamberim. Bütün esef ve yazıklar beni yalanlayan ve benden yüz çevirene olsun. Hayır, beni barındıran, bana yardım eden, sözümü tasdik eden ve benimle beraber cihat eden kimselere olsun.1664[190]

1471. [3:40, Hadîs No: 2689]
Encs (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
insanlar dırıltılecekleri zaman en evvel ben kabrimden çıkacağım. Rablenmn huzuruna geldiklerinde sözcüleri ben olacağım. Ümitlerini kestiklerinde müjdeleri ben olacağım. O gün hamd sancağı benim elimde olacaktır. Ben Rabbim katında Ademoğullarmm en değerlisi-yım. Bunları övünmek için söylemiyorum.1665[191]

1472. [3:42, Hadîs No: 2693]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uy ur muşlar dır:
Ben Kıyamet Günü Ademoğull arının efendisiyim. Bunda hiçbir övünme yok. Hamd Sancağı elimde olacaktır. Bunda hiçbir övünme yok. Ne Adem, ne de onun dışındaki hiçbir peygamber yoktur ki, sancağımın altında olmasın. îlk şefaat edecek ve şefaati ilk kabul edilecek olan benim. Bunda da hiçbir övünme yok.1666[192]

1473. [3:43, Hadîs No: 2695]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ben Araplardan, Süheyb Rumlardan, Selman İranlılardan, Bilâl Habeşlilerden ilk Müslüman olanlarız.1667[193]

1474. [3:44, Hadîs No: 2698]

Enes'den (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:
Cennet kapısını ilk defa ben çalacağım. Kulaklar, o kapı halkalarının kanatlara değerken çıkardığı sesten daha güzel bir ses duymamıştır.1668[194]

1475. [3:46, Hadîs No: 2703]
Übâde bin Sâmit Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ben Hz. ibrahim'in duâsıyım. Beni en son müjdeleyen Hz. isa'dır.1669[195]

1476. [3:46, Hadîs No: 2705]
îbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ben ilmin şehriyim. Ali ise ilmin kapısıdır. Kim ilim öğrenmeV istiyorsa ilmin kapısına gelsin.1670[196]

1477. [3:47, Hadis No: 2706]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Peygamberler, baba bir kardeştirler; anaları ayrı, dinleri birdir.1671[197]

1478. [3:49, Hadis No: 2710]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ben ve yetimin bakımını üzerine alan kişi Cennette [şehadet ve orta parmağını bitiştirerek] şu iki parmak gibiyiz.1672[198]

1479. [3:49, Hadis No: 2712]
Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sen de, malın da babanınsınız.1673[199]

Bu hadîsin tamamı, ibni Mâce'öe geçtiği şekliyle şöyledir:
Bir defasında Sahabîlerden birisi Peygamberimize gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, babam malımın hepsini yiyip bitirdi" diye şikâyette bulundu. Peygamberimiz ona, "Sen babanın kazancısın, senin matın da ona helâldir" buyurdu. Sonra sözlerine şöyle devam etti:
"Şüphe yok ki, evlâdınız sizin en helâl kazancınızdandır. Bunun için onların kazancından yiyiniz."1674[200]
Evlâdın, babanın kazancı olması, mecazidir. Ondan bir parça olduğunu ifâde eder.
Şevkânî'ye göre, bu hadis, babanın çocuğun malına ortak olduğuna işaret eder. Böyle olunca bir baba evladının malını ondan izin almadan da yiyebilir. Kendi malından tasarruf ettiği gibi, ondan da tasarruf edebilir. Fakat israf edemez ve gayr-i meşru yollara harcayamaz.
Âlimlerin ekseriyetine göre, zengin olan çocuğun fakir olan anne ve babasına bakması farzdır.
İmam Şafiî'ye göre ise, baba fakir ve çalışamaz durumda oiursa, nafakası oğlu üzerine farz olur. Şayet babanın malı varsa veya çalışabilecek kadar sıh-hatliyse, geçimi oğlunun üzerine farz değildir.
Ibnü'l-Hümam da, "Evladınız sizin kazancınızdır" ifâdesini izah ederken, bunun "Çocuğun malı babasının malıdır" şeklinde anlaşılmaması gerektiğine dikkat çeker. Delil olarak da, kişi öldüğünde eğer çocukları varsa, malının altıda birisinin babasına miras olarak geçtiğini, eğer çocuğun malının mülkiyet hakkı babanın olsaydı kişi vefat ettiğinde malının tamamının babasına verilmesinin gerekeceğine dikkat çekmiştir.
Bu hadisle İlgili Hattâbî'nin görüşleri ise şöyledir:
"Adamın maksadı şu olabilir: 'Benim malım az, çocuğum da var. Böyle iken babam benden nafaka istiyor. Eğer babamın istediği nafakayı verirsem, malım tükenir.'
"Resûlullah {a.s.m.) onun mazeretini kabul etmeyerek, 'Sen babanın kazancısın, malın da ona helâldir' buyurmuştur. Resülullahın bu sözünün mânâsı şudur: 'Baban kendi malı gibi senin malından da ihtiyacı nisbetinde alır. Senin malın olmadığında çalışarak mal kazanabilirsen, çalışıp babanın nafakasını ödemen vaciptir.
"Bu hadiste babanın bir ihtiyacı yok iken ve nafakadan ayrı olarak evlâdının malını elinden alıp, dilediği gibi kullanma mânâsı kastedilmemiştir. Bu hadisten, evlâdının malını nafakadan başka şeylere harcayıp tüketme ve yok etme mânâsını çıkarıp, bu şekilde hüküm vermiş bir İlim adamını da bilmiyorum."
Buna göre evlâdın işi ve evi her ne kadar ayrı olsa da, ihtiyaç durumunda annesinin ve babasının geçimini temin etmekle vazifelidir. Anne ve baba, zengin olan evladının malından geçimini temin edecek kadar alabilir. Fakat evladın malının mülkiyeti kendisine aittir. Babası onu israf edemez, sefahette de kullanamaz.

Burada şu hususu da belirtelim: Eğer baba ile oğul aynı işte çalışıyorlarsa, aralarında bir ortaklık da yoksa, kazanılan servet babanındır. Çünkü örfe göre oğul babasının yardımcısı durumundadır, bu durumda evlâdın büyük veya küçük olması hükmü değiştirmez. Şayet evli ve çoluk çocuk sahibiyse, bana onun ve çocuklarının geçimini temin edebilecek miktarda bir ücret vermelidir.
Baba ile oğul, şayet bir ortaklık akdi çerçevesinde çalışıyorlarsa, kazancı bu akde göre aralarında paylaşırlar.

1480. [3:51, Hadis No: 2716]
Râşid bin Sa'd'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ramazan ajanda ailenize yaptığınız harcamayı arttırm. Çünkü Ramazan'da yapılan harcama Allah yolunda yapılan harcama gibidir.[1675][201]

1481. [3:52, Hadis No: 2718]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Musibet ve sıkıntının geçmesini sabırla beklemek ibâdettir.[1676][202]

1482. [3:52, Hadis No: 2721]
İbni Mes'üd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:
imanın son sınırı haramdan titizlikle sakınmaktır. Kim Allah'ın verdiği rızka kanaat ederse Cennete girer. Kim de ciddî olarak Cenneti isterse Allah yolunda hiçbir kınayanın kınamasından korkmaz.[1677][203]

1483. [3:53, Hadîs No: 27221
Ebû Mıısâ (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah ümmetim için bana iki güvence indirdi: Biri "Sen içlerinde olduğun halde Allah onlara azap edecek değildir." Diğeri, "Onlar Allah'tan bağışlama diledikleri halde Allah onlara azap verecek değildir" [1678][204] cümleleridir. Ben vefat,edince aralarında Kıyamete kadar ikinci güvence olan istiğfarı bıraktım.[1679][205]

1484. [3:53, Hadîs No: 2723]
Katâde bin Nu'man'dan (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah Cebrail'i, bana gönderdiği suretlerin en güzelinde indirdi. Cebrail şöyle dedi: "Ey Muhammed, yüce Allah sana selâm söylüyor ve şöyle buyuruyor:
"Ben dünyaya dostlarım için acı, bulanık, dar ve sıkıntılı olmasını vahyettim. Tâ ki, Bana kavuşmayı özlesinler. Ben dünyayı dostlarım için bir zindan, düşmanlarım için de bir Cennet olarak yarattım.[1680][206]

Dilimizde dolaşan güze! bir söz vardır: "Dünyada rahatlık yoktur" diye. Çünkü dünya hayatı acılarla, üzüntülerle, sıkıntılarla doludur. Bilhassa mü'minin başından belâlar eksik olmaz. Bunun sebebi mü'minin manen olgunlaşıp Cennete lâyık hale gelmesidir. Cenab-ı Hak sevgili kullarına çeşitli musibetler verir; onları sabra, tahammüle davet ederek manen yükselmelerini sağlar. Bu konuda Lem'alaföa şöyle denilir: "Hayat musibetlerle, hastalıklarla tasaffî eder, kemâl bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder [olgunlaşır], vazife-i hayatiyeyi yapar. Yeknesak [monoton] istirahat döşeğindeki hayat, hayr-ı mahz [sırf hayır] olan vücuddan ziyade, şerr-i mahz olan [bütün bütün şer olan] ademe yakındır ve ona gider."[1681][207]
Sabır ve tahammül gösterildiğinde mü'min kullarının günahlarını silen, onla ra manevî makam ve mertebeler ihsan eden Cenab-ı Hak, işte böyle dünya hayatını belâ ve felaketlerle donatmıştır. Çile ve ıztırap eksik olmaz insanın hayatında. Bazan dünya yıkılacak olur. insan o kadar daralır, bunalır ki nerdeyse çıldıracak dereceye gelir. Ama mü'min bütün bu hallerde huzurundan pek bir-şey kaybetmez. Çünkü o zahmette rahatı bulmuş insandır. Herşeyin Allah'ın izni ve müsaadesiyle olduğuna inanır ve Ondan gelen herşeyi sabır ve tahammülle karşılar.
işte musibetlerin verilmesinin hikmeti onlarla dünyanın aldatıcı cazibesini kırıp nazarları Allah'a yöneltmek içindir. Böylece Cenab-ı Hak, sevgili kullarını, dostlarını dünyadan küstürüp ebedî cemaline kavuşmayı özlettirir. Dünyanın öyle sıkıntılı halleri vardır ki, meselâ Bedîüzzaman'ın belirttiği gibi, "İhtiyarlık mevsimiyle; dünyevî, güzel ve câzibedar şeyler üstünde fena ve zevalin damgasını ve acı mânâsını göstererek o insanı dünyadan ürkütüp, o fâniye bedel, bir bâkl matlûbu arattırıyor."[1682][208]
Allah'ın bu sevgili kulları, Cennet ve cemalullah gibi o kadar büyük nimetlerle karşılaşırlar ki, dünya hayatı bunun yanında zindan gibi kalır.

Allah'ın düşmanları için dünyanın Cennet hâline gelmesi de âhiretlerine nis-betledir. Yani âhiretîe öyle azap çekeceklerdir ki, dünya onun yanında bir Cennet gibi kalacaktır. Yoksa kâfir dünyada da bir nevi Cehennem hayatı yaşamaktadır. Görünüşte şatafatlı, parlak bir hayat geçirmektedir, fakat içi ıztırap ve sıkıntılarla doludur. Çünkü inançsız insan, ölümü yokluk olarak görür. Her an darağacında asılacakmışcasına korku ve endişe içerisinde kalır. Lezzetleri bütün bütün kaçar. Hiçbirşeyden gerçek mânâda bir lezzet alamaz.
İnanan insan ise, dünyayı âhiretin bir bekleme salonu şeklinde görür. Dünyası ne kadar sıkıntılı ve ıztıraplı da olsa, gideceği yerde rahat edeceği düşüncesiyle sabreder, şükreder. Mü'minin dünyası âhiretine nisbeten zindan şeklindedir. Yoksa mü'min dünyada da bir nevi Cennet hayatı yaşamaktadır. Bedenen zindanda bile olsa ruhen bahçelerde, saraylardadır. Çünkü mü'min acı tatlı herşeyin Allah'tan geldiğini bilir, Yunus'un diliyle "Narın da hoş, nurun da hoş" der, Allah'tan gelen herşeyi hoş karşılar, tahammül eder, sabreder.

1485. [3:56, Hadîs No: 2732]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivâye ediyor:
Bana benzeri asla görülmemiş bâzı âyetler indirildi. Bunlar: Felâk ve Nâs sûreleridir.[1683][209]

1486. [3:57, Hadîs No: 2733]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bana on âyet indi ki, kim hakkını vererek onları okursa Cennete girer: Bu, Mü'minûn Sûresinin ilk on âyetidir.[1684][210]
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Ashabıyla sohbet ederken, birden vahiy hali belirdi. Bir saat o hal üzere kaldı. Vahiy hali gittikten sonra, "Bana on âyet indi ki, kim hakkını vererek onları okursa Cennete girer" buyurdular ve bunun Mü'minûn Sûresinin ilk on âyeti olduğunu ifâde etti ve okudu.
Hadiste yer alan "hakkını vererek" okumaktan maksat, "hükmünü yerine getirerek, yaşayarak" demektir. Mü'minün Sûresinin ilk on âyetine bakıldığında, bu sözün ne kadar yerinde olduğu daha da iyi anlaşılır. Bahsi geçen âyetler meâlen şöyledir:
"Mü'minler kurtuluşa ermiş, umduklarına kavuşmuşlardır. Onlar namazlarını Allah'tan korkarak, hürmet ve tevazu içinde ve tâdil-i erkân ile kılarlar. Onlar dünya ve âhiretlerine taydaşı dokunmayan herşeyden yüz çevirirler. Onlar nail oldukları her türlü nimetin zekâtını aksatmadan verirler. Onlar namuslarını korurlar. Ancak hanımlarına ve cariyelerine karşı müstesna—bunlarla olan yakınlıklarından dolayı kınanmazlar. Kim helâl sınırını aşarak bundan ötesine geçmek isterse, işte öyleleri haddini aşmış olanlardır. O mü'minler ki, Allah'a ve kullarına karşı olan emânet ve mesuliyetlerini yerine getirirler ve sözlerinde dururlar. Onlar namazlarını devamlı olarak, vaktinde ve şartlarına riâyet ederek kılarlar. İşte onlar [Firdevs Cennetine] vâris olanların tâ kendisidir."
Burada dikkat çekilen amelleri işleyen kimse, kuvvetli bir imana sahip demektir. Böyle bir imana sahip olan kimsenin, Allah'ın diğer emir ve yasaklarına da uyacağı ise kesindir. Allah'ın böyle bir kulunu Cennetine koymaması için de zahirî hiçbir sebep yoktur.

1487. [3:57, Hadîs No: 2735]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
insanlara lâyık oldukları değeri veriniz.[1685][211]

İnsan şeretli, üstün bir yaratıktır. Cenab-ı Hak diğer yaratıklara vermediği birçok özelliği ona ihsan etmiştir. Bitkiler, hayvanlar, Ay, Güneş, atmosfer hep insana hizmet edip durur. Allah'ın bu kadar değer verip yarattığı insana, şanına lâyık tarzda hürmet ve ilgi göstermek gerekir,
Herşeyden önce insana insan olduğu için değer vermelidir. Sonra ilmi, maddî ve manevî makamı sebebiyle onlara ayrıca değer vermek gerekir. Âlimler, maneviyat büyükleri daha çok hürmete lâyıktırlar. Makam ve mevki sahibi kimselere makamları gereği hürmet gösterilir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "Bir kavmin reisi geldiği zaman hürmet gösteriniz" buyurmuş ve bizzat kabile reislerine özel bir değer vermiştir, Bir cemaatin büyüğü, bir topluluğun reisi durumunda olan kimselere duyulan hürmet, sadece onunla değil çevresiyle de dostluk bağlarını kuvvetlendirir.
Eğer bir insan gerçekten hürmete lâyık meziyet ve faziletlere sahipse ona değer verilmeli, ilgi gösterilmeli, hürmet edilmelidir. İster makam sahibi olsun, ister olmasın bu değişmez. Yalnız bu değer verme, haddi de aşmamatıdir. Lâyık olduğundan daha fazla bir değer verilmemelidir.
insanlara lâyık oldukları değeri vermemek, onları hiçe saymak; büyük bir saygısızlıktır. Değer vermeyene değer verilmez.

1488. [3:58, Hadîs No: 2738]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İster zâlim, ister mazlum olsun din kardeşine yardım et. "Mazlumken tamam da, zâlim iken ona nasıl yardım edeyim?" diye soruldu. Resûlullah şöyle cevap verdi:
Onun zulmüne engel olursun. İşte böyle yapman, kendisine yardım etmektir[1686][212].

1489. [3:59, Hadîs No: 2740]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Düşün, sen ne kırmızı tenli, ne de siyah tenliden daha üstün değilsin. Ancak takvan ile üstün gelebilirsin.[1687][213]

1490. [3:59, Hadîs No: 2742]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Nimet konu»undu ktndinisd«n aıagıda olana bikımi, yukarıda olana bakmıymıg, Böylt yapmanız Allah'ın üiirtnlidukt nimetlerini küçümsamemeniss açılından duha uygundur.[1688][214]

1491. [3:60, Hadîs No: 2744]
tbni Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Kocanla olan davranışına dikkat et. Çünkü o senin cennetin veya cehennemindir.[1689][215]

1492. [3:61, Hadîs No: 2746]
Ebü Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ver, ey Bilâl! Arş'm sahibinin seni fakir düşürmesinden korkma.[1690][216]

1493. [3:61, Hadîs No: 2747]
Esma binti Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yolunda ver. Verirken ince hesaplama. Yoksa Allah da sana inceden inceye hesaplayarak verir. İhtiyaç fazlası malı esirgeme. Yoksa Allah da senden esirger.[1691][217]

1494. [3:63, Hadis No; 275I3]
Çoğu sarhoşluk"veren şeyin, azından da sizi nehyederim.[1692][218]

Sarhoşluk veren içkilerin maddeten ve manen ne gibi zararlara sebep olduğu iadece ilmen bilinen bir gerçek değil, yaşanan ve şahit olunan hadiselerden' illr. Nice ocaklar içki yüzünden sönmektedir. Birçok kaza ve felâketlerin kaynağında o vardır. Kavgalar, gürültüler, ölüm ve öldürme gibi hadiselerin birçoğundit İçki bulunur. Ya hastahane, ya tımarhane, ya hapishane, ya da mezaristan* d« noktalanan bir felakettir içki.
Höyle bir içkinin sadece çoğunun değil, azının da haföm olduğunu bildiriyor Mnygamberimiz (a.s.m.). Çoğu sarhoş ediyorsa, azı da haramdır. Onun İçindir Ki. "Bu az birşey. Bundan ne çıkar" denilmemelidir. Böyle diyen, zamanla orii alışır, kendini çoğunun içerisinde bulur. Bu bakımdan azından kaçınan, çoğunun sebep olabileceği tehlikelerden de korunmuş olur. İlk adımlar çok önemli-diı Mühim olan bu ilk adımı atmamaktır. Öyle ilk adımlar vardır ki kötü sonla noktalanır. Resûlullah, içkinin azını yasaklamakla ilerde sebep olabilecek tehll-Kelori, daha başından önlemeyi hedeflemiştir.

1495. [3:63, Hadîs No: 2755]
Muûviye (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu. rivayet ediyor:
Her türlü gerçek dışı sözü söylemekten sizi nehyediyorum.[1693][219]

Dinimizde hassasiyetle üzerinde durulan hususlardan birisi de, doğru söylemek; yalandan kaçınmakdır. Peygamberimiz bu hadislerinde ümmetini her türlü gorçek dışı, yalan sözden nehyetmiştir.
Unutmamak gerekir ki, yalan söylemek münafıkların sıfatıdır. Peygamber Elendimiz (a.s.m.) bir başka hadislerinde, konuştuğunda yalan söyleyen kimsenin münafık sıfatı taşıdığını bildirmiştir.[1694][220] Bir başka hadislerinde ise "Sana inanan bir kırdffine yılın «yitmenden dahi büyük bir hıyân«l yoMur"[1695][221] buyurarak meselenin ehemmiyetine dikkat çekmiştir,

Bedlüzzimın Hazretleri ât, "Herşeyden evvel bİ2e lâzım elin nedir?" şeklin-deki bir suâl», "Doflruluk" ctvıbmı vermiştir. "Başka?" denilince do "Yalan söy-lomemek" demiştir, "Neden?" denilince İse şöyle karşılık vermiştir: "Küfrün mâhiyeti yalandır. İmânın mâhiyeti sıdktır. Şu burhan [delil] kâli değil midir ki, hayatımızın bekası îmânın ve sıdkın ve tesânüdün devamıyladır."1696[222]

1496. [3:64, Hadîs No: 2759]

Şahsiyet sahibi kimselerin hatâlarını affetmeyi ganimet biliniz.1697[223]

Herkes hata işleyebilir. Bazıları bile bile hata yapar. Bazıları farkında olmadan Bazıları hatalarında ısrar eder, pişmanlık duymazlar. Bazıları ise hata işle-n« de hatalarından dönebilme, pişmanlık gösterebilme faziletini gösterirler. Şah-üiyotll kimseler, ne yaptığını, ne yapacağını bilen, sözü sohbeti dinlenir, olgun lıısîinlardır. Böyle kimseler şeref ve itibarlarını düşünür, toz kondurmak iste-ıı«/, dolayısıyla bilerek kolay kolay hata yapmazlar. Hata yaptıklarında da onu (Jıı/ttltmo yollarını ararlar. İşte böylesine onurlu, şahsiyetli kimselerin hataları büyütülmemeli, afla karşılanmalıdır. Çünkü böyle kimselerin öyle faziletleri vardır ki, hataları bunlar yanında çok ufak kalır. O halde o faziletleri hürmetine birkaç kusurunu affedebilmeliyiz. Böyle davranış, onların sevgisini kazanmaya ve-lllt olur, biz de sevap kazanırız. Katı davranır, affetme yoluna gitmezsek en izından onları üzmüş olur, hatta nahoş durumların ortaya çıkmasına sebep olabilir; atfetme sevabından da mahrum kalmış oluruz. Hadis onları affetmeyi bir fıriit bilmemizi öğütlemektedir. Bu, affeden kişi için büyük bir kadirşinaslıktır.

1497. [3:64, Hadîs No: 2760]
Sftf« (r.a.J rivâyvt mllytm

la'd bin Mua&'ın alümündin dolayı Rahman olan Allah'ın Arşı ttUandı.1698[224]

1498. [3:64, Hadîs No: 2761] -
Enes'den (r.a) rivayetle:

Bid'at ehli yaratıkların ve mahlûkatm en kötüleridir.1699[225]

1499. [3:65, Hadis No: 2763]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet ehli kılsızdırlar, sakalsızdırlar, siyah kirpiklidirler. Gençlikleri bitmez tükenmez, elbiseleri eskimez.1700[226]

1500-1599

1500. [3:65, Hadis No: 2764]
Ibni Abbas'den (r.a.) rivayetle:
Cennet ehli, daha hayatta iken Allah'ın insanların kendisi hakkındaki hayırlı övgüleriyle kulaklarım doldurdukları kimselerdir.
Cehennem ehli ise, daha hayatta iken Allah'ın şerrinden dolayı m-Himların kendisi hakkındaki kötü sözleriyle kulaklarını doldurdukları kimselerdir.1701[1]

1501. [3:66. Hadîs No: 2765]
Hltzeyfe (r.a.J rivayet ediyor:

Zâlimler ve yardakçıları Cehennemdedirler.1702[2]

1502. [3:66, Hadîs No: 2767]

fSbû Umûnıe'den (r.a.J rivayetle: Kur'ân ehli, Cennet ehlinin reisleridir.1703[3]

Kur'ân İnsanlar için büyük bir rehber, dünya ve âhiret işlerinde eşsiz bir kılavuzdur. Kur'ân âhiret âleminin bir haritasıdır.
Kuran ehli demek, böylesi mukaddes bir Kur'ân'ı öğrenip onu okuyan ve 0KuduQuyla amel eden kimse demektir. Kur'ân'ı okuyup anlama, emir ve yasaklarına uymanın büyük önemi vardır. O sayede maddî ve manevî kalkınma ger-çtkliştlrllir İnsan doğru ve gerçeği bulur. Huzur içinde yaşar.
Kur'ân ehli rehberdirler, bayrak şahsiyetlerdir. İnsanların huzura, saadete kavuşmaları için hizmete talip olmuş kimselerdir. Dolayısıyla büyük ve kudsî bir hl/mttl omuzlamışlardır. "Kavmin efendisi onlara hizmet edendir" Hadîsi çerçe-viBİnde onlar efendiliği bihakkın kazanmış kimselerdir. Çünkü onlar en büyük hiimttl götürmektedirlor Kur'ân ehli sadece dünyada değil, âhirette de yol gös-ttriCiktlr, Cennetlikler bilemedikleri hususları Kur'ân ehline soracaklardır.
lf|li Ctnab ı link, Kur'.İıı ehlini dünyada böyltmirıo yüksulttiği ve mükâfatlandırdığı fllbl, âhirultu da Cuiıiıutliklere reis olacak dermatdo büyük bir makam ve mevki İhsan »ductktlr,

1503. [3:67, Hadîs No: 2769]
Süraka bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Cehennemlikler katı kalbH, cimri ve kibirlenen kimselerdir. Cennetlikler ise güçsüzler ve elinden gelen mücâdeleyi gösterdikten sonra yenik düşüp ezilen kimselerdir.1704[4]

1504. [3:68, Hadîs No: 2772]
Nûman bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü Cehennemliklerden azabı en hafif olan bir adamdır ki, ayağının iki topuğuna iki kor konur da bundan dolayı beyni kaynar.1705[5]

1505. [3:69, Hadîs No: 2778]
tbni Abban (r.a.) rivayet ediyor:
îmanın en Hiığlum kulpu, Allah yolunda karşılıklı dostluk kur* mttk, Allah yolunda düşmanlık bılımtk, Allah için sevmek, aziz vs l olan Allah için kin bnal^mıkltr1706[6]

1506. [3:70, Hadîs No: 2780]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Yüce Allah, peygamberlerinden birine "Kendini ibâdete vermiş filan kuluma şunu sor" diye vahyetti: "Dünyaya karşı soğuk durmanla nefsini daha dünyada iken rahata kavuşturdun. Kendini benim yoluma vermenle izzet ve şeref kazandın. Bunlar senin içindir. Peki Benim için yapman gereken-jşeylerden ne yaptın?" O, "Ey Rabbim, Senin için yapmam gereken nedir?" diye sordu. Allah, "Benim yolumda bir düşmanıma düşmanlık besledin mi? Benim uğrumda bir dostumla dostluk kurdun mu?" buyurdu.1707[7]

1507. [3:71, Hadîs No: 2781]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah İbrahim'e (a.s.) şöyle vahyetti:
"Ey Halîlim, kâfire karşı bile olsa ahlâkını güzelleştir ki, iyi kimselerin vardığı yere varasın. Benim, ahlâkını güzelleştireni Arşımın gölgesinde gölgelendi recegime, Cennetimi yü'lıştireceğime ve kendime yaklaştıracağıma dıiir Önceden verilmiş mönüm vurdu.1708[8]

1508. [3:71, Hadîs No: 2783]
Ka'b bin Malik'den (r.a.) rivayetle:
Yüce Allah Davud'a (a.s.) şunu vahyetti: "Herhangi bir kulum yi« yatıklarıma değil de Bana sırtını dayarsa, bunu onun samimî niyt-tinden de anlarsam, gökler içindekilerle beraber ona tuzak kuriKİnı1, Şen, bu tuzaktan kurtulması için ona mutlaka bir çıkış kapmı içb rtm. Her hangi bir kulum da Beni bırakıp bir yaratığa sırtını dayar ta ve Ben bunu niyetinden de anlarsam, mutlaka önündeki bütün yükseliş sebeplerini keser ve çöküş yollarım kolaylaştırırım. Herhnn* gi bir kul Bana itaat ederse, o daha istemeden Ben mutlaka ktsnditi-ne veririm. Benden bağışlanmasını dilemeden onu affederim.1709[9]

1509. [3:73, Hadîs No: 2787]

Ümâme (r.a.) riuûyet ediyor: Bin, bindin ranraki halifeyi Aİlnh'tin korkmayı Müılümuniim kommıyı, onların büyükiirinı d§|«r virmtyl, kttçukltrln itikat göstermeyi, âlimlerine saygı duymayı, dövüp de zillete düşürmemeyi ürkütüp de nankörlüğe sevk etmemeyi, yüzlerine karşı kapılarım kapatıp da güçlülerin zayıflan ezmesine fırsat vermemeyi tavsiye ederim.1710[10]

1510. [3:74, Hadîs No: 2788]
GUrmiiz bin Evs'den rivayetle:
Çok lanet okuyucu olmamanı tavsiye ederim.1711[11]

1511. [3:75, Hadîs No: 2791]
Shû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim. Çünkü bu her hayrın başıdır. Cihada sarıl. Çünkü o, Müslümanın kendisini bütünüyle ibâdeti vermesidir. Allah'ı çokça zikret ve Kur'ân'ı çokça oku. Çünkü bu Cennetti! rahatlığın, yer yüzünde de nam ve şerefindir.1712[12]

1512. [3:76, Hadîs No: 2793]
Ebû Zerden (r.a.) rivayetle:
Sana Allah korkusunu tavsiye ederim. Çünkü Allah korkusu her-Şiyin başıdır. Kur'ân'ı okumaya ve Allah'ı anmaya bak. Çünkü bu dinin anılması ve yeryüzünde nurundur. Hayrın dışında çok az konuş. Çünkü çok az konuşmak şeytanı senden uzaklaştırır ve dinini korumada sana yardımcı olur. Çok gülmekten sakın. Çok gülmek kalbi öldürür ve yüzün nurunu giderir. Cihadı bırakma. Çünkü o Ümmetimin kendisini bütünüyle ibâdete vermesidir. Fakirleri sev ve onlnrln oturup kalk. Nimetlere sahip olma noktasında senden üstün OİnnIarn bakma, aşağıda olanlara bak. Böyle yaparsan, Allah'ın sana Verdiği nimetleri küçümsemenıiş olursun. Senden ilişkiyi kesseler bili akrabalarınla :iyi ilişkiler içerisinde bulun. Acı da olsa dâima hakki löylo. Allah yolunda insanların kınamasından korkma. Kendini kötü bilmen seni başkalarına dil uzatmaktan alıkoymalıdır. Kendin imlediğin kötülüğü başkaları yaptığında onları yadırgama.
Şu üç huy kişiye ayıp olarak yeter:
I. Kendi kusurunu görmeyip başkalanndaki aynı kusuru görmesi.
2. Kandı utunç verici hâlini görmeyip başkalarının aynı durumun-• lan utnnç duyması.
3. Oturup kalktığı kimselere »ıkıntı vermesi.
My Ebû /or! Tmlbir gibi «kıl, ytıiflk olun şeylerdim sakınmak gibi lukvA, Jüıol uhlAk gibi dt şırsf yoktur.1713[13]

1513. [3:78, Hadîs No: 2795]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor: .
Size Sahabîlerimi ve onları izleyen nesli tavsiye ederim. Sonra yalan yaygınlaşacak. Öyle ki, yemin etmesi istenmeden kişi yemin edecek. Şahitlik etmesi istenmeden şahitlik edecek. Dikkat edin. Bir erkek kendisine nikâh düşen bir kadınla hiçbir surette başbaşa kalmasın. Şayet kalırsa üçüncüleri şeytan olur. Cemaate sarılınız. Ayrılıktan uzak durunuz. Şeytan tek kişiyle beraber, iki kişiden ise daha uzaktır. Cennetin en orta yerini isteyen kimse cemaate sarılsın. İyilikleri kendisini sevindiren, kötülükleri ise kendisini üzen kimse gerçek mümindir. 1714[14]

1514. [3:79, Hadîs No: 2796]
Ebû Ümâme'den (r.a.J rivayetle:
Size komşu hakkını gözetmeyi tavsiye öflerim.1715[15]

1515. [3:79, Hadîs No: 2797] . .
Ebû Hür ey re (r.a.) rivayet ediyor:
En uygun duâ kişinin şöyle demesidir:
"Allah'ım, Rabbim Sensin, ben Senin kulunum. Nefsime zulme.t« tim. Günahlarımı itiraf ettim. Ey Rabbim, günahlarımı affet. Şüphi» siz benim Rabbim Sensin. Senden başka günahları bağışlayacak hiç kimse yoktur.1716[16]

1516. [3:80, Hadîs No: 2800]
Abdurrahman bin Avfden (r.a.) rivayetle:

Bir koyun kesmekle de olsa düğün yemeğini ver.1717[17]

Evlenen kimsenin düğün yemeği vermesi sünnettir. Peygamberimiz (a,S.(Di) Vi Sahabîler evlendiklerinde ziyafet vermişlerdir. Ayrıca Peygamberimiz düğün ytniöği vermeyi tavsiye etmiştir. Meselâ İzahını yaptığımız Hadîste Peygarnb#> rlmi/in muhatabı Abdurrahman bin Avf'tır (r.a.). Resûlullah (a.s.m.) onun evltrv dlğlni öğrenince, "Allah sana mübarek kılsın. Bir koyun kesmek suretiyle de düğün ziyafeti ver" buyurmuştur.
Düğün yemeği herkesin imkânına göre olmalıdır. Sünnet işlenirken gösteri Şt vo israfa kaçılmamalıdır. Düğün yemeği veren zât, fakir zengin ayırd etmi*. din imkânı nisbetinde herkesi yemeğe davet etmelidir. Zîra, Peygamber Efendi* mlı (a.s.m.) zenginlerin çağırılıp fakirlerin davet edilmediği düğün yomiğlnl lilvip etmemiş; bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kendisine zenginlerin çağırılıp fakirlerin çağırılmadığı davet yemeği n« kö IU y#mektir."1718[18]

1517. [3:81, Hadîs No: 2801]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ın evliyaları, görüldüklerinde Allah'ın hatırlandığı kimseler-1719[19]

1518. [3:82, Hadîs No: 2804]
Hasan-ı Basrî'den rivayetle:

İbâdetin ilk basamağı susmaktır.1720[20]

1519. [3:83, Hadîs No: 2808]
Ebû Mahzura rivayet ediyor:
Namazı vaktinin başlangıcında kılmak Allah'ın rızasına, ortasında kılmak Allah'ın rahmetine, sonunda kılmak ise Allah m atlına vesiledir.1721[21]

1520. [3:83, Hadîs No: 2810]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ölümünden sonra Allah'ın mu mine ilk hediyesi, cenaze namazım kılan kimseleri affetmesidir.1722[22]

1521. [3:84, Hadîs No: 2812]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:

Allah huzurunda ilk dâvâlaşacak olan birbirlerinin hakkını g leyen iki komşudur. 1723[23]

1522. [3:85, Hadîs No: 2813]
û Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle:
Cennete ilk girecek kafile on dördündeki ay gibi, ikinci khlıle d» gökteki en parlak ve güzel yıldız renginde olacaktır. Her birini m- iki eş verilir. Bu eşlerden her birisi üzerinde yetmiş güzel elbise v.u dır, Bacak kemiklerinin ilikleri bu elbiselerden görünür.1724[24]

Cennete girecek olan insanlar hep aynı makam ve mevkide bulunmaynçık tır. Dünyada işledikleri salih amellere göre bazıları ayın ondördündekl parlaklığı gibi, kimileri yıldız gibi parlayarak gireceklerdir. Bunlar Cennete girecek İlk kafi lelerdir.
Cennete girenlere ilk etapta ikişer eş verilir. Bu eşlerin üzerinde yetmiş gasil elbise olduğu halde, bacak kemiklerinin ilikleri görünür. Bu insana dünyâdaki kulluklarına karşılık verilen bir mükâfattır. Cennet madem güzellikler diyarıdır. Vo çeşit çeşit güzelliklere sahiptir. Elbettekl insan, Cennetin herşeyinden istifa ılo etmek isteyecektir, öyleyse Cennnttnki bulun güzelliklerin küçük bir nümü misinin, Cennetlik eş ve hurilerde bulunmanı kmlıı makûl birşey olama/
l'ekl buna niçin Ihtiynç vardır vb hu Hıdtf «Ihinu giydikleri haldo birbirlerini oıtmamolorl nt domoktlr vo hu ruınıl mümkün olahlIlıV
Büyük İslâm âlimi Bedîüzzaman Hazretleri bu hususu Mektûbat isimli eserinde şöyle anlatır:
"Ehl-i Cennet olan bir insan, hususan bütün duygularıyla ve cihâzât-ı mâne-viyesiyle ubudiyet etmiş [kullukta bulunmuş] ve Cennetin lezâizine istihkak kes-betmiş ise; herbir duygusunu memnun edecek, herbir cihâzâtını

okşayacak, herbir letâifini [ince duygularını] zevklendirecek bir tarzda; Cennetin herbir nev'inden birer mehasini gösterecek bir tarz-ı libası, kendilerine ve hurilerine, rahmet-i İlâhiye tarafından giydirilecek."
"En üstteki hülleden [elbiseden], tâ en alttaki hülleye kadar; ayrı ayrı meha-sinler, ayrı ayrı tarzda, hissiyatı ve duyguları zevklendirecek, memnun edecek mertebeler var."1725[25]
Sözleı'üe de bu husus daha geniş olarak şöyle ele alınır:
"Şu çirkin, ölü, câmid [cansız] ve çoğu kısır olan dünyada; hüsün ve cemâl, yalnız göze güzel görünüp, ülfete [ısınmaya] manî olmazsa, yeter. Halbuki: güzel, hayattar, revnekdar [renkli] bütün kışırsız lüb ve kabuksuz iç olan Cennette; göz gibi bütün insanın duyguları, latifeleri cins-i lâtif olan hurilerden ve huriler gibi ve daha güzel, dünyadan gelme, Cennetteki nisâ-i dünyeviyeden [dünya kadınları] ayrı ayrı hisse-i zevklerini, çeşit çeşit lezzetlerini almak isterler. Demek, en yukarı hüllenin güzelliğinden tut, tâ kemik içindekilere kadar, birer hissin, birer latifenin medâr-ı zevki [zevk vesilesi] olduğunu Hadîs işaret ediyor. Evet, 'hurilerin yetmiş hülleyi giymeleri ve bacaklarındaki kemiklerin ilikleri görünmesi' tabiriyle Hadîs-i şerif işaret ediyor ki; insanın ne kadar hüsünperver ve zevk-perest ve zinete meftun ve cemale müştak duyguları ve hassaları ve kuva-ları ve latifeleri varsa, umumunu memnun edip doyuracak ve herbirisini ayrı ayrı okşayıp mes'ûd edecek, maddî ve manevî her nevî zînet ve hüsn-ü cemâli huriler camidirler. Demek, huriler Cennetin aksâm-ı zînetinden [ziynet kısımlarından] yetmiş tarzını, birtek cinsten olmadığından birbirini setretmeyecek surette giydikleri gibi; kendi vücudlarından ve nefis ve cisimlerinden, belki yetmiş mertebeden ziyade ayrı ayrı hüsün ve cemâlin aksamını [kısımlarını] gösteriyorlar. "Orada canların çektiği, gözlerin hoşlandığı herşey var"1726[26] işaretinin hakikatini gösteriyorlar"1727[27]
Nasıl bir elmaya baktığımızda tâ renginden kokusuna kadar değişik özellik ve güzellikleri birbirlerini gizlemeyecek, aksine gösterecek ve tamamlayacak tarzda yaratılmışsa, Cennetlik eşlerin ve hurilerin giydikleri elbiseler de birbirlerinin güzelliklerini örtmeyecek ve insanın bütün duygularını tatmin edecek tarzdadır.

1523. [3:86, Hadîs No: 2818]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: . .
Ramazan ayının başı rahmet, ortası mağfiret, sonu ise Cehennem ateşinden kurtuluştur.1728[28]

1524. [3:87, Hadîs No: 2818]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kulun Kıyamet Günü ilk hesaba çekileceği ameli namazdır. Eğer o düzgün çıkarsa, diğer amelleri de düzgün olur. Eğer o bozuk çıkana diğer amelleri de bozuk olur.1729[29]

1525. [3:88, Hadîs No: 2820]
Şeddad bin Evs (r.a.) Peygambtr Efendimizin (a.a.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dininizden ilk kaybedeceğinin ş»y vmAnittir.1730[30]

1526. [3:88, Hadîs No: 2821]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlardan ilk kaldırılacak şey, Allah'a karşı kalbin korku ve tevâzusudur.1731[31]

1527. [3:88, Hadîs No: 2823 1507]
Ümmii Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Sevap kefesine ilk konulacak olan şey güzel ahlâktır.1732[32]

1528. [3:89, Hadîs No: 2824]
Câbir (r.a) rivayet ediyor:
Kulun sevap kefesine ilk konulacak ameli, çoluk çocuğunu geçimi için yaptığı harcamalardır.1733[33]

1529. [3:89, Hadîs No: 2825]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet günü insanlar arasındaki dâvalardan ilk hükme bağlanacak olan, kan davalarıdır.1734[34]

1530. [3:89, Hadîs No: 2827]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmetten ilk kaldırılcak olan güzel hasletler, haya ve güveni-KKk.[1735][35]

1531. [3:90, Hadîs No: 2828]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Rabbimin, putperestlikten sonra bana en evvel yasakladığı şey, içki içmek ve insanlarla çekişmektir.[1736][36]

1532. [3:90, Hadîs No: 2829]
Sehl b. Huneyf (r.a.) rivayet ediyor:
Şehidin, yere dökülen ilk kanıyla birlikte, kul hakkı dışındaki bütan günahları bağışlanır.[1737][37]

1533. [3:91, Hadîs No: 2832]
Vasile'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Yakınlarından olup bana en evvel kavuracak olan sensin ey Fatı-ma, eşlerimden bana en evvel kuvuşacak olan ise Zeynep'tir. O sizin eli en açık olanıdır.[1738][38]

1534. [3:91, Hadîs No: 2834]
Hz. Osman (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü ilk şefaat edecek olanlar, peygamberler, sonra alimler, sonrada şehidlerdir.[1739][39]

1535. [3:92, Hadîs No: 2835]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Cennet girmek için ilk çağrılacak olanlar, kıvançta ve tasada Allah'a çokça hamdedenlerdir.[1740][40]

1536. [3:95, Hadîs No: 2843]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetime Yüce Allah'ın ilk farz kıldığı şey beş vakit namazdır ve amelleri içerisinde ilk ortadan kaldırılacak olan farzda beş vakit namazdır, ilk sorguya çekilecekleri husus da beş vakit namazdır. Ondan birşey eksik yapan kimse için Yüce Allah şöyle buyurur: "Bakın, kulumun farzlardan eksik bıraktığı namazları tamamlamak için nafile olarak kıldığı namazı var mı? Kulumun Ramazan oruçlarına bakınız, eksik bıraktığı birşey varsa bunu tamamlayacak nafile oruçları var mı? Kulumun zekâtına bakınız. Eğer ondan birşey eksik bırakmışsa bunu tamamlayacak nafile sadakalarını bulabiliyor musunuz?" Bu nafileler Allah'ın farz kıldığı ibâdetlere eklenir. Bu, Allah'ın rahmet ve adaletiyle olur. Bundan fazlasını bulabilirse sevap kefesine konur. Ve kendisine şöyle denir: "Mesrur olarak Cennete gir." Eğer nafileden farzları tamamlayacak birşey bulunmazsa zebanilere emir verilir. Onlar da elinden ve ayaklarından yakalayarak sonra Cehenneme fırlatırlar.[1741][41]

1537. [3:98, Hadîs No: 2848]
Ebû Hüreyre*(r.a.) rivayet ediyor:
Size hiçbir peygamberin bahsetmediği şekilde Deccal'den bahsedeyim mi? Onun bir gözü kördür. O beraberinde Cennet ve Cehennemin timsali bulunduğu halde gelir. Onun Cennet dediği aslında Cehennemdir. Sizi Nuh Aleyhisselâmm kavmini sakındırdığı gibi ondan sakındırırım.[1742][42]

1538. [3:98, Hadîs No: 2849]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Size, Cennete girmenize vesile olacak şeyleri haber vereyim mi? Bunlar cihad etmek, Allah yolunda vuruşmak, misafire yemek vermek, namazı vaktinde kılmaya özen göstermek, soğuk gecede güzelce abdest almak ve Allah için yemek yedirmektir.[1743][43]

1539. [3:99, Hadîs No: 2851]
Abdullah bin Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'da en hayırlı sûre "Elhamdülillâhi Rabbi'l âlemin" yâni Fatiha Süresidir».[1744][44]

1540. [3:100, Hadîs No: 2852]
fMuâz bin Cebel'den,'(r.a.) rivayetle:
Size Cennet ehlinin sultanını bildireyim mi? O, zayıf, horlanan, fakirliğinden eski elbise giyen, önemsenmeyen ve Allah adına 'Şu şöyle olacak' diye yemin ettiğinde Allah'ın kendisini doğru çıkardığı kimsedir.[1745][45]

1541. [3:100, Hadîs No: 2853]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Cehennem ehli, bütün katı kalbli, etrafındakilere gururla bağırarak emreden, büyüklenen ve hırsla mal toplayıp kimseye birşey vermeyendir.[1746][46]

1542. [3:101, Hadîs No: 2854]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır
Allah'a sığınanların kendisiyle sığındıkları en faziletli şeyi haber vereyim mi? O, Felâk ve Nâs Sûreleridir.[1747][47]

1543. [3:101, Hadîs No: 2855]
İbni Mes'ûd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Size "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah"m açıklamasını haber vereyim mi? Allah'ın yasakladığı şeylerden sakınma ancak Allah'ın korumasıyla mümkündür. Allah'a itaate güç yetirme de ancak Allah'ın yardımıy^adır. Bana Cebrail bu şekilde bildirdi.[1748][48]

1544. [3:102, Hadîs No: 2857]
Ebû Hüreyre'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Size hayırlınızın kim, şerlinizin kim olduğunu haber vereyim mi? Hayırlınız hayrı umulan, şerrinden de emin olunandır. Şerliniz ise hayrı umulmayan, kötülüğünden de emin olunmayan kimsedir.[1749][49]

1545. [3:102, Hadîs No: 2858]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Size insanların en hayırlısıyla en şerlisinin kimler olduğunu haber vereyim mi? Hayırlı insanlardan birisi atının, devesinin veya ayaklarının üzerinde ölünceye kadar Allah yolunda çalışandır.
İnsanların en şerlilerinden birisi ise günahkâr ve Allah'ın kitabını okuduğu halde hiçbir yasağından sakınmayan cüretkâr kimsedir. [1750][50]

1546. [3:103, Hadîs No: 2859]
Safvan bin Süleym'den (r.a.) rivayetle:
Size en kolay ve bedene en hafif gelen ibâdeti haber vereyim mi?[1751][51]
Bu: Susmak ve güzel huydur.

1547. [3:103, Hadîs No: 2860]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
"Size en cömert kimsenin kim olduğunu haber vereyim mi? Allah bütün cömertlerden daha cömerttir. Ben Âdemoğullarının en cömerdiyim. Benden sonra onların en cömerdi ise Allah'ın kendisine ilim verip bu ilmi yayan kimsedir. Bu kimse Kıyamet Günü tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir. Bundan sonra en cömert olan ise şehid edilinceye "kadar Allah yolunda nefsinden fedâkârlıkta bulunan kişidir."[1752][52]

1548. [3:104, Hadîs No: 2861]
Sa 'd bin Ebî Vakkas 'dan (r.a.) rivayetle:
"Size birinizin başına dünya ile ilgili bir sıkıntı veya belâ geldiğinde okuyarak bundan kurtulacağı bir şeyi haber vereyim mi? O, Hz. Yunus'un şu duâsıdır: 'Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Sen her türlü noksan sıfatlardan münezzehsin. Hiç şüphesiz ben nefsime zulm edenlerden oldum."[1753][53]

1549. [3:104, Hadîs No: 2862]
Aişe'den (r.a.): rivayet ediyor:

Size öyle bir sûreyi haber vereyim mi ki, büyüklüğü gökle yerin arasını doldurmuştur. Onu yazan için de bu kadar mükâfat vardır. Cuma Günü onu okuyan kimsenin iki Cuma arası ve üç gün fazlasıyla işlemiş olduğu günahları bağışlanır. Kim son beş âyetini okuyup yatarsa dilediği gece Allah onu'uyandırır. Bu sûre Kehf süresidir. :" 1754[54]
'

1550. [3:105, Hadîs No: 2863]
Cabir (r.a.) rivayet ediliyor:
Yarın Cehennemin kendilerine haram olduğu kimseleri size haber ■»«reyim mi? Cehennem her ağırbaşlı, nazik, cana yakın ve Allah'a ve istekleri yerine getirilmesi gereken insanlara karşı itaatkâr kimseye haram olacaktır.1755[55]

1551. [3:105, Hadîs No: 2864]
Zeyd bin Halid El-Cühenî'den (r.a.) rivayetle:
Size şahitlerin en hayırlısını haber vereyim mi? O, kendisinden islenmeden önce şahitlik görevini yerine getiren kimsedir.1756[56]

1552. [3:106, Hadîs No: 2866]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
"Size farz olanların dışındaki oruç, namaz ve sadakanın sağladığı dereceden daha üstününü haber vereyim mi? İnsanların arasını bulmaktır, insanların arasını bozmak ise dini kökten kesmektir."1757[57]

1553. [3:108, Hadîs No: 2870]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Arşın altından ve Cennetin hazinesinden olan bir sözü size bildireyim mi? O "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh Kötülükten sakınma ve iyiliğe güç yetirme ancak Allah'ın yardımıyladır" cümlesidir. Sen böyle dediğinde Allah "Kulum Bana teslim oldu ve herşeyi de Bana teslim etti" buyurur.1758[58]

1554. [3:109, Hadîs No: 2873]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
"Size günahları silip süpüren, dereceleri yükselten bir şeyi haber vereyim mi? Zor şartlarca abdest almak, uzak yerlerden mescidlere gitmek ve namazı kıldıktan sonra diğer namazın beklentisi içinde olmaktır. İşte bu bir cihattır, bu bir cihattır, bu bir cihattır."1759[59]

1555. [3:110, Hadîs No: 2874]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En güçlünüzün kim'olduğunu size haber veriyim mi? Öfkelendiğinde kendini en iyi hâkim olabilendir.1760[60]

1556. [3:110, Hadîs No: 2875]
Ali bin Ebî Talip (r.a.) rivayet ediyor:
"Size benim, Sahabîlerimin ve benden önceki peygamberlerin halifelerinin kimler olduğunu bildireyim mi? Onlar Allah yolunda Onun rızâsı için Kur'ân'ı ezberleyen ve mânâsım düşünerek devamlı okuyanlarla, benim ve onların sözlerini başkalarına nakledenlerdir."1761[61]

1557. [3:110, Hadîs No: 2876]
Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayetle:
Cebrail'in bana okuyup tedavi ettiği bir duayı sana öğreteyim mi? Şöyle diyeceksin: "Allah'ın adıyla sana şifâ dileğinde bulunuyorum. Allah, sana düğümlere üfleyen sihirbazların şerrinden ve haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden gelen her hastalıktan şifâ versin."1762[62]

1558. [3:111, Hadîs No: 2877]
Esma binti Umeys (r.çf.) rivayet ediyor:

Sıkıntı ânında söyleyeceğin birkaç kelimeyi sana öğreteyim mi? O da şu: "Allah Rabbimdir. Ona hiçbirşeyi ortak koşmam."1763[63]

1559. [3:lll, Hadîs No: 2878]
Hz. Ali'den rivayetle:
Üzerinde Sabir Dağı kadar borç olsa dahi, okuduğun takdirde Allah'ın seni ondan kurtaracağı bir sözü sana öğreteyim mi? Şöyle de: "Allah'ım helâlindan vererek haramdan koru! Lütfunla Senden başkasına beni muhtaç etme!"1764[64]

1560. [3:111, Hadîs No: 2879]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Söylediğinde Allah'ın üzüntünü gidereceği ve borcunu ödemeni sağlayacağı bir sözü sana öğreteyim mi? Sabaha çıktığında ve akşamladığında şöyle de: "Allah'ım, kaygı ve üzüntüden Sana sığınırım. Acizlik ve tembellikten Sana sığınırım. Korkaklık ve cimrilikten Sana sığınırım. Borçlar altında ezilmekten ve insanların istibdadından Sana sığınırım. 1765[65] .

1561. [.3:112, Hadîs No: 2880]
Hz. Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Okuduğunda üzerinde zerreler adedince günahlar olsa bile Allah'ın seni affedeceği birkaç kelimeyi sana öğreteyim mi? Şöyle de: Tüce ve büyük olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Kullarını hemen cezalandırmayıp tövbe etmesini bekleyen ve sonsuz kerem sahibi olan Allah'tan başka hiç bir ilâh yoktur**.** Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Yedi göğün ve büyük Arşm Rabbi olan Allah, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."1766[66]

1562. [3:113, Hadîs No: 2881]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ın onlar sayesinde sana fayda vereceği birkaç hasleti öğreteyim mi? İlme sarıl! Çürîkü o mü'minin dostudur. Hilm yardımcısı, akıl rehberi, amel gözeticisi, şefkat babası, yumuşaklık kardeşi, sabır ise maddî ve manevî duyguların kumandanıdır.1767[67]

1563. [3:113, Hadîs No: 2882]
İbni Ömer Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sana Allah'ın hayrını dilediği kimseye öğretip bir daha hiç unutturmadığı bir sözü öğreteyim mi? Şöyle de: "Allah'ım, ben zayıfım. Rızan uğrunda, zayıflığımı kuvvete çevir. Dizginimden tutup hayra doğru götür. îslâmı, hoşnutluğumun son hedefi kıl. Allah'ım, güçsüzüm. Beni kuvvetlendir. Zillet içindeyim. Beni aziz eyle! Fakirim, beni nzıklandır.1768[68]

1564. [3:113,114, Hadîs No: 2883]
İbni Abbas'dan rivayetle:
Allah'ım, beni hayatta bıraktıkça ebediyyen günahları terk ettirmekle bana merhamet et! Beni ilgilendirmeyen işin altına girmekten muhafaza ederek bana merhamet et! Seni benden hoşnut kılacak şeylere dikkatle bakmamı nasip eyle! Ey gökleri ve yeri yoktan ör-neksiz olarak Yaratan; celâl, ikram ve sarsılmaz izzet sahibi olan Al-lah'ım! Senden şunu istiyorum: Ya Allah, ya Rahman! Azametin ve Zânnın nuru hürmetine bana öğrettiğin gibi kitabını ezberlemeyi kalbime yerleştir! Seni benden hoşnut kılacak şekilde onu okumayı nasip eyle! Kitabınla gözlerimi nurlandırmayı, onunla dilimi açmayı, sıkıntılarımı gidermeyi, göğsümü genişletmeyi, vücudumun onunla amel etmesini ve bunları yerine getirmek için güç ve kuvvet vermeyi, bana yardım etmeni niyaz ediyoruz. Şüphesiz Senden başka hayır yo-İkmda bana yardım edecek kimse yoktur. Onu işlemeye muvaffak kılacak Senden başka kimse yoktur.1769[69]

1565. [3:114, Hadîs No: 2884]
Muaz bin Cebel (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İnsanların en şerlisinin kim olduğunu söyleyeyim mi? Tek başına yiyen, iyiliğini esirgeyen, yolculukta arkadaşlarını terk eden, hizmetçisini döven kimsedir. Bundan daha şerlisini söyleyeyim mi? İnsanlara kin besleyen,

insanların da kendisine kin beslediği kimsedir. Daha şerlisini de bildireyim mi? Şerrinden korkulan, hayrı umulmayandır. Daha şerlisini bildireyim mi? Başkasına dünyalık bir menfaat sağlamak için âhiretini satandır. Bundan daha şerlisi ise dini âlet ederek dünyalık kazanç peşinde koşandır.1770[70]

1566. [3:116, Hadîs No: 2887]
Ebu'l-Büceyr'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dikkat edin! Dünyadayken lezzetli yemek yiyen ve süslü elbise giyen nice kimseler vardır ki, Kıyamet günü aç ve çıplaktırlar. Dünyada nice karnı aç ve çıplak kimseler vardır ki, âhirette lezzetler ve güzel elbiseler içerisindedirler.
Dikkat edin! Nice nefsine izzet, ikram eden kimseler vardır ki aslında onu horlamış olmaktadır. Nice nefsine değer vermeyen kimseler vardır ki aslında ona izzet ikram etmektedirler.
Dikkat edin! Allah'ın Resulüne ganimet olarak verdiği şeylerden çalarak nimetlenen nice kimseler vardır ki, Allah katında hiçbir nasipleri yoktur."
Dikkat edin! Cennete götüren amel sarp ve yokuştur. Cehennem ameli ise kolay ye düzlüktür. Nice bir anlık nefsanî istekler vardır ki uzun üzüntüleri netice verirler.1771[71]

Bu hadîsi iyi anlayabilmek için dünyada niçin bulunduğumuzu, dünyanın mahiyetinin ne olduğunu çok iyi bilmemiz gerekir. Dünyanın geçici bir misafirhane, «sanın da misafir bir yolcu, gideceği asıl vatanın ise Cennet olduğu ve onu kazanmak için burada bulunduğu düşünülürse, dünyanın lezzetlerine fazla İtibar etmememiz gerektiği anlaşılır.
Çünkü dünya nimetleri, lezzetleri geçicidir. Âhirettekiler ise ebedîdir. Ebedî oianları bir tarafa atıp, hiç düşünmeyip, onları elde edebilmenin yollarını arama-yıp geçici lezzetler içerisinde boğulup gidersek, kaybederiz. Böylece lezzetlerin veriliş sebebini idrak edemediğimizi göstermiş oluruz.
Tehlikeli olan hayat; yeme, içme, giyme gibi dışa ve bedene hitap eden nimetlerin âhirette verilecek nimetlerin birer numunesi olduğunu bilememek, onları asıl gaye zannedip onlarda âdeta fanî olmak, kaybolmaktır.
Bu gözlükle yukardaki hadîse baktığımızda, dünyada lezzetli yemek yiyen tre süslü eibise giyen kimseler, eğer bunlara gaye ve-herşeyin bunlardan ibaret oJduğu gözüyle bakıyorlarsa, Kıyamet Günü aç ve çıplak kalacaklardır. Dünya-aa aç ve açık kaldığı halde isyana girmemiş, onu âhiretin bekleme salonu gibi gördüğü için sabretmiş kimseler de âhirette bol ve lezzetli nimetlere, güzel elbi-setere kavuşacaklardır.
Peki dünya nimetlerinden hiç istifade etmeyecek, lezzetli şeyleri yiyip içmeyecek miyiz?
Madem ki, Allah nimetleri yaratmış, onları seyredebilmek için göz, koklaya-aimek için burun, tadabilmek için dil, değerlerini hissedebilmemiz için akıl vermiş. Elbetteki bunlardan istifade edeceğiz.
Ancak, bunların bir ölçüsü ve sınırı olacak. Nimetleri Cenab-ı Hakkın âhirette kullarına ihsan edeceği nimetlerin birer numunesi olarak gördüğümüzde, asıllarına müşteri olabilmek için tadmamız gerektiğini hemen anlarız. Öyleyse şükretmek, israfa kaçmamak, meşru sınırı aşmamak şartıyla istifade edeceğiz.
Lem'alar'da belirtildiği gibi, insan, ne vakit ruh cesede, kalb nefse, akıl mideye hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o zaman leziz şeyleri de yiyebilir.
Sonra bu nimetleri elde etmemek diye birşey de söz konusu olamaz. Madem ki Cenab-ı Hak âhiret nimetlerini olduğu gibi dünya nimetlerini de mü'min kulları için yaratmıştır. O halde helâl daire içerisinde istifade etmemize hiçbir engel yoktur.
Mesnevî-i Nuriye'de yer alan şu cümle dünya ve dünya nimetlerine nasıl bakmamız gerektiği konusunda bize bir ölçü vermektedir: "Dünyayı kesben değil, kalben terketmek lâzımdır."
Yani, dünyaya çalışmamak diye birşey söz konusu olamaz. Dünyada yaşadığımıza göre bir kısım ihtiyaçlarımız olacak, el âleme muhtaç olmadan yaşamak isteyeceğiz. Onun için d#e çalışmamız gerekecek. Ancak bunları âhirete basamak olacak şekilde elde etmeye çalışmalıyız. Dünya âhiretin tarlası olduğuna göre burada kazandıklarımız âhirette biçebileceğimiz tarzda olursa, dünyanın mânâ ve hikmetini anlamış oluruz.
Hadiste dikkat çekilen diğer bir husus da şudur: Allah için değil, sırf nefis hesabına ve nefsi şımartmak için ona ikramda bulunan kimsenin onu aslında horlayıp azap çekmesine vesile olmuş olması. Evet, nefsini şımartıp helâl haram ayırd etmeden onun her dediğini yapan kimse, aslında onu azaba sürüklemektedir de farkında değildir. Daha dünyadayken harama girmenin sıkıntılarını çekmeye başlar. Âhirette çekeceği azap ise daha başka. Hadiste belirtildiğine göre ise nefsine değer vermeyen nice kimseler de vardır ki, aslında onlar nefislerine ikramda bulunmaktadırlar. Onlar bilmektedirler ki her türlü kötülüğün başı olan nefis hor ve hakir görülmeye herşeyden daha çok lâyıktır. Onun için onlar nefse çile çektirmekten çekinmezler. Dünyada nefse çile çektirirler, ama İlâhî emre uymanın lezzetini daha dünyadayken tattırır, âhirette de kat kat sevapla karşılaşırlar.

Nefsine değer vermeyen, onun kötü arzularıyla mücadele eden insan kazanır. Öyleyse nefis daima îkaz edilmelidir. Şu sözler ne güzel bir îkazdır. "Hazer et! [sakın!], dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dâne, bir lem'a [ışıkcık], bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan büyük letâifini [duygularını] onda batırma."[1772][72]
Hadîste dikkat çekilen bir husus da ganimet malını çalanların Allah katında nasipleri olamayacaklarının bildirilmesidir. Aynı husus devlet malı için de geçerlidir. Devletin malını şahsî malıymış gibi zimmetine geçiren, tüyü bitmemiş yetimlerin haklarını çalıp çırpan, lüks ve depdebe içerisinde yaşayanların Allah katında hiçbir nasipleri yoktur. Haksız olarak yiyip içtikleri her kuruşun hesabını Mahşerde vereceklerdir.
Ayrıca hadiste Cennetin yolunun sarp yokuş olduğu, ucuz olmadığı, ona ancak nefisle mücadeleyi kazananların gireceği; aksine, Cehenneme götüren amellerin de nefse hoş ve kolay geldiğini, düz bir yolda gitme gibi kolay olduğu bildirilmektedir.
Evet, sabahın erken vaktinde, uykunun tatlı ânında kalkıp sabah namazını kılmak, he/kes dünyanın zevk ve şâşasına kapılıp giderken namaza koşmak, yazın kavurucu sıcağında, uzun günlerinde herkes su içip yemek yerken oruç tutabilmek kolay olmasa gerek. Yine birçokları nefsin arzuları için servet ve imkânlarını seferber ederken, malı, mülkü, canı Allah yolunda dağıtabilmek elbet-teki zordur. Yine birçokları nefis ve şeytana uyup nefsin süflî arzularının esiri ve zebûnu olup rahatına ve keyfine bakarken, insanlara hak ve hakikati ulaştırmak için rahatı, zevkleri, hatta uykuyu feda etmenin pek kolay olduğu söylenemez. Bu sarp yokuşları aşabilecek îman gücüne sahip olanlar Cennete gireceklerdir.
Cehenneme götüren amelleri düşünelim. Hadiste anlatıldığına göre bunlar da kolay ve düzlüktür. Çünkü bunlar nefsin hoşlandığı şeylerdir. Nefis, ne kadar rezil şeyler varsa ondan hoşlanır. Birçok insanın nefsinin zebûnu oluşu, bunun delilidir. Nefisle mücadeleyi gaye edinmemiş kişilerin veya nefse mağlup olmuş kimselerin trenin rayda kolayca akıp gitmesi gibi kötü yollarında çekinmeden ilerleyip giderler.
Bu hadis aslında yukardan beri anlatılan hususların bir nevi özeti şeklindedir. Bir anlık nefse uyma da insana çok şeylere rnal olabilmektedir. Mesela nefsine uyup haksız yere adam öldüren nice kimseler vardır ki, hapishane köşelerinde ömür tüketmek zorunda kalırlar.

1567. [3:117, Hadîs No: 2888]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Özür dileyeceğin her işten sakın![1773][73]

1568. [3:117, Hadîs No: 2889]
Ebu'l-Ğadiye'den (r.a.) rivayetle: Kulağın hoşlanmayacağı herşeyden sakın![1774][74]

Bu hadîs hem başkasının hoşuna gitmeyeceği şeyleri söylememe, hem de kulağının hoşlanmayacağı sözleri söyleme ortamına sebep olmama öğüdünü vermektedir. Birisi gelip bize hoşumuza gitmeyen sözler söylese, aleyhimizde atıp tutsa veya başkalarının aleyhimizde söylediği sözleri nakletse herhalde hoşlanmayız. Evet, insan iftiradan, küfürden, hakaretten, dedikodudan, çekiştirmeden, karalamadan hoşlanmaz. Bunlar duyulduğunda kulağın hoşlanmayacağı şeylerdir. Öyleyse şahsımızın hoşlanmayacağı bu sözlerden başkalarının da hoşlanmayacağını düşünüp, söylememek gerekir. Çünkü vazifemiz fiilen olduğu gibi sözle de kimseyi rahatsız etmemektir. Mü'min, bir hadiste belirtildiği gibi, eliyle ve diliyle kimseye zarar vermeyen kimsedir.
Kulağın hoşlanmayacağı bir söz işiten kimse, "Acaba benim ne gibi yanlış davranışlarım var ki bu sözlere muhatap oluyorum" diye düşünmeli, eğer kendisi sebep olmuşsa hatasını düzeltmelidir.

1569. [3:117, Hadîs No: 2890]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kötü arkadaştan sakan! Onunla tanınacağından şüphen olmasın.[1775][75]

1570. [3:119, Hadîs No: 2892]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Lüks yaşamaktan sakın. Çünkü Allah'ın gerçek kulları lüks yaşamazlar.[1776][76]

1571. [3:119, Hadîs No: 2894]
Habbab bin Eret (r.a.) rivayet ediyor:
içkiden sakın! Çünkü o asmanın dal vermesi gibi kötülüğü dallandırır.[1777][77]

1572. [3:120, Hadîs No: 2895]
Garr bin Rabia'dan (r.a.) rivayetle:
Ayağı günde yedi defa da sürtçse, mü'minin ateşinden sakın ki seni yakmasın. Çünkü onun sağ eli Allah'ın Kudret Elindedir. Dilediği an onu ayağa kaldırır.

1573. [3:120, Hadîs No: 2896]
Sıcak yemek yemekten sakının! Çünkü o bereketi giderir. Soğuk yemeyi tavsiye ederim. Çünkü o daha çok içe siner, bereketi daha büyüktür.[1778][78]

1574. [3:121, Hadîs No: 2899]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlarla sürtüşmekten sakın! Çünkü bu iyi hasletleri örter, çirkinleri ise su yüzüne çıkarır.[1779][79]

1575. [3:121, Hadîs No: 2900]
Ebû Sald E[-Hudn (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İnsanların gelip geçtiği yollarda oturmaktan sakınınız. İlla da otu-racaksanız o zaman yolan hakkını veriniz. Yolun hakkı ise şunlardır: Harama bakmamak, insanlara sıkıntı vermemek, selâmı almak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak.[1780][80]

1576. [3:122, Hadîs No: 2901]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Zandan sakının. Çünkü zan, insanın içinden geçen en yalan şeydir. İnsanların gizli yönlerini araştırmayın, ayıplarını öğrenmeye çalışmayın, birbirinize karşı üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize hased etmeyin, birbirinize karşı kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeşler olunuz. Biriniz, kişi evlenin-ceye veya bırakmcaya kadar din kardeşinin dünür gittiği kızı istemeye gitmesin.[1781][81]

1577. [3:123, Hadîs No: 2903]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Arada iftar etmeden iki veya daha çok gün oruç tutmak mânâsına gelen savm-ı visalden sakının. Siz bu konuda benim gibi değilsiniz. Geceleyin Rabbim beni yedirir ve içirir. Gücünüzün yettiği kadarınca amel yüklenin.[1782][82]

1578. [3:124, Hadîs No: 2904]
Ebû Katade (r.a.) rivayet ediyor:
Alış verişte çok yemin etmekten sakının. Çünkü bu malı sattırır, sonrada bereketini giderir.[1783][83]

1579. [3:125, Hadîs No: 2906]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Aşırı mal sevgisinden sakının! Çünkü sizden öncekiler ancak aşırı mal sevgisi yüzünden helak oldular. Bu özellik onlara cimriliği emretti. Cimrileştiler. Akrabalarıyla münasebetleri 'kesmeyi emretti. Kestiler. Zulüm ve günahlara dalmayı emretti. Daldılar.[1784][84]

1580. [3:125, Hadîs No: 2907]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Fitnelerden sakının! Dille ona karışmak kılıçla karışmak gibidir.[1785][85]

1581. [3:125, Hadîs No: 2908]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hasedden sakının. Çünkü hased ateşin odunu yeyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir.[1786][86]

1582. [3:125, Hadîs No: 2909]
İbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dinde aşırı gitmekten sakının. Çünkü sizden öncekiler ancak dinde aşırı gitmekle helak oldular.[1787][87]

Dinde aşırı gitmek, dinin çizdiği sınırlara kanaat etrrieyip daha fazla şeyler yapmak istemektir. Bu ise insan gücünü aşabilecek, kapasitesini taşabilecek bir davranıştır. Bir hadiste de belirtildiği gibi, herşeyin ortası hayırlı olanıdır. Bu orta yol, insan fıtratına en uygun olan yoldur. İnsan takatinin üzerinde bir yük yüklenirse, bunu belki bir süre taşıyabilir, a*ma ilelebet götürmesi mümkün değildir. Ab-duDah bin Amr bin Âs'ın başından geçen şu hâdise buna en güzel bir örnektir:
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), Hz. Abdullah'ın geceleri namaz kıldığını, gündüzleri oruç tuttuğunu, çokça da Kur'ân okuduğunu öğrendi. Bunun üzerine ona şu tavsiyelerde bulundu:
"Bazan oruç .tut, bazan tutma. Gecenin bir kısmında ibadet et, bir kısmında uyu."
Hz. Abdullah'ın, "Ne kadar zamanda Kur'ân'ı hatmedeyim?" sorusuna da, "Ayda bir hatim indir" cevabını verdi. "Ya Resülallah, ben bundan daha kısa bir sürede hatm edebilirim" de'yince yirmi günde yapmasını, daha da az bir zamanda hatm edebileceğini söylediğinde de, on günde hatm etmesini söyledi. Hz. Abdullah daha kısa sürede hatim yapabileceğini söylediyse de Resûlullah buna razı olmadı.[1788][88] Çünkü zamanla güç kuvvetten düşebilir, hizmetlerini aksatabilirdi. Nitekim öyle oldu. Hayatının son yıllarında yaşlanan Hz. Abdullah güçten, kuvvetten düşünce zorlanmış ve şöyle demişti:
"Keşke Resûlullahın tavsiyesini tutsaydım, o bana sahralar dolusu kırmızı koyunlardan daha hayırlıydı."[1789][89]
Bu hadis açıkça göstermektedir ki, aşırılık daima zarar getirir. Öyle ki yukar-daki hadis-i şerifte de belirtildiği gibi insanları helake kadar götürür. Nitekim geçmiş bazı ümmetler bu yüzden helak olmuşlardı. Şu hadis-i şerif de bu konuda güzel tavsiyelerdendir:
"Din kolaylıktır. Fazla amel yapayım diye dine galip gelmek isteyen ancak mağlup olur, amel yapma gücünü kaybeder. Şu halde doğru yolu takip edin ve dengeyi koruyun. En mükemmelini yapmaya gücünüz yetmezse, ona en yakın olanını yapın."[1790][90]

1583. [3:126, Hadîs No: 2911]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Çıplak durmaktan sakınınız. Çünkü yanınızda sadece abdestinizi yaptığınızda ve kişi ailesiyle cinsi münasebette bulunduğunda ayrılan melekler vardır. Onlardan haya edin ve onlara saygı gösterin.[1791][91]

1584. [3:126, Hadîs No: 2913]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Nefsin arzularına uymaktan sakının! Çünkü o, hakka karşı sağır ve kör yapar.[1792][92]

1585. [3:127, Hadîs No: 2915]
Enes'den (r.a.) rivayetle
Kâfirden de olsa mazlumun bedduasından sakının. Çünkü onun aziz ve celil olan Allah'a ulaşmasına engel olacak hiçbir perde yoktur.[1793][93]

1586. [3:127, Hadîs No: 2916]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Küçük görülen günahlardan sakının! Çünkü bu günahların durumu şuna benzer: Bir topluluk bir vadide konaklamışlar. Ekmeklerini pişirmek için herbiri birer çalı çırpı getirmiş, böylece yeterli odunu toplamışlar. îşte küçük gibi görülen günahlar da böyledir. Birike birike sahibini helake götürür.[1794][94]

1587. [3:128, Hadîs No: 2918]
Sâ'd bin Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Nikâh düşen kadınlarla yalnızken konuşmaktan sakının. Çünkü bir kişi nikah düşen bir kadınla başbaşa kalırsa mutlaka gönlü kayar.[1795][95]

1588. [3:129, Hadîs No: 2920]
Muaviye (r.a.) rivayet ediyor:
Birbirinizi övmekten sakının. Çünkü o kişiyi manen boğazlamaktır.[1796][96]

1589. [3:130, Hadîs No: 2922]

İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Güneşte oturmaktan sakının! Çünkü bu elbiseyi eskitir. Kokuyu bozar, gizli hastalıkları ortaya çıkarır.[1797][97]

1590. [3:130, Hadîs No: 2923]
Abdullah İbni Muğaffel rivayet ediyor:
Parmaklarla taş atmaktan sakının. Çünkü bu diş kırar, göz çıkarır.[1798][98]

1591. [3:130, Hadîs No: 2924]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Zinadan sakının! Onun dört kötü neticesi vardır. Yüzün nuruna giderir. Rızkı keser. Rahman olan Cenab-ı Hakkı gazaba getirir. Deriyi de ateşe atar. [1799][99]

1592. [3:130, Hadîs No: 2925]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Borç almaktan sakının! Çünkü o gecenin kaygısı, gündüzün ise zilletidir.[1800][100]

Resûlullah (a.s.m.) borçlanmanın şerrinden Allah'a sığınmıştır. Hatta bu serden .sığınmayı Deccal, hayat ve ölümün fitneleri gibi tehlikeli fitneler arasında sayarken zikreder ki, böylece borçlanmanın tehlikesine dikkat çeker.[1801][101]
Yukardaki hadiste ise bu tehlikelerden ikisi nazara verilmekte, gecenin kaygısı, gündüzün ise zilleti olduğu bildirilmektedir.
Borç getenin kaygısıdır. İnsanın uykusunu kaçırır, sıkıntıda bırakır. Aile huzurunu da bozar.
Borcun gündüz zillete düşürmesi ise alacaklılara muhatap olma ânında kendini gösterir. Bir hadiete bu hususa da dikkat çekilmiş, "İnsan borçlandığı zaman yalan uydurur, söz verir de sözünde durmaz" [1802][102] buyurulmuştur.
Evet, insan borç alır, "Şu gün ödeyeceğim" der, ama o gün gelir, ödeyemez; yalancı duruma düşer, mahcup olur. Güvenini yitirir. Olumsuz durumlarla karşılaştığında ise rahatsız olmaya başlar, vicdanen huzursuz olur. Vurdumduymaz birisiyse hakaretlere kadar uzanan sözlere muhatap olur.
Borç bazan insanı öyle bir o noktaya kadar götürür ki, izzeti, şerefi, namusu dahi insana feda ettirir. Öyle ki, başkalarının ayaklarını öpecek kadar zillete düşürtür, dilenciliğe, yüz suyu dökmeye başlatır. Kişi netice alamazsa hırsızlığa kadar gider, rüşvet almaktan çekinmez. Manen kendini tehlikeye atmakla kalmaz, maddeten de risk altına sokar.
işte borçlanmanın bu ve buna benzer tehlikeleri yüzündendir ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), borçlu yaşamayı tavsiye etmemektedir. Mecbur kalınmadıkça ve ödeyebilmeyi göze almadıkça borca girmemelidir. Kişinin, izzetini rencide ettirmeden borçlanma yoluna girmesi, altından kalkabileceği atılımlara teşebbüs etmesi bahsimizden hariçtir. Ayağını yorganına göre uzatıp ona göre hareket etmek en doğru bir davranış olsa gerek.

1593. [3:131, Hadîs No: 2926]
İbni Me's'ûd'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kibirden sakının! Çünkü şeytanı Âdem'e secde etmemeye sürükleyen kibirdir. Hırstan sakının! Çünkü Hz. Adem'i yasak ağaçtan yemeye sevkeden hırstır. Hasedden sakının! Çünkü Adem'in iki oğlundan birisinin diğerini öldürmesi hased yüzündendir. Hased bütün günahların kökűdür.[1803][103]

1594. [3:132, Hadîs No: 2927]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Tamahkarlıktan sakının! Çünkü o peşinen fakirliktir.[1804][104]

1595. [3:132, Hadîs No: 2928]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kibirden sakının! Çünkü kibir, fakirliğinden dolayı değersiz elbise giyen kişide dahi bulunabilir.[1805][105]

1596. [3:133, Hadîs No: 2931]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:

Yalandan sakının! Çünkü yalanla doğru iki zıt kutupturlar. • 1806[106]

1597. [3:134, Hadîs No: 2933]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Dinde ince eleyip sık dokumaktan sakının! Çünkü Allah onu kolaylaştırmıştır. Öyleyse gücünüzün yettiği kadarını alın. Şüphesiz Allah salih amelin az da olsa devamlı olanını sever.1807[107]

1598. [3:135, Hadîs No: 2937]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Hanginiz cihad gibi hayırlı bir işi için evinden ayrılan bir kimsenin ailesine ve malına iyi bir şekilde göz kulak olursa, çıkanın mükâfatının yansı kadar sevap kazanır.1808[108]

1599. [3:136, Hadîs No: 2939]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir kişi din kardeşine "kâfir" derse bu onlardan birisine döner: Eğer dediği gibiyse mesele yok. Aksi halde kendisine döner.1809[109]

1600-1699

1600. [3:138, Hadîs No: 2944]
Sevban (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kadın zarurî bir gerekçe olmadan kocasından boşanmasını isterse Cennetin kokusu kendisine haram olur.1810[110]

1601. [3:138, Hadîs No: 2945]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir kadın kocası kendisinden hoşnut olarak ölürse Cennete girer.1811[111]

1602. [3:140, Hadîs No: 2949]
Huzeyfe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Birisi bir adamı aralarında ondan daha liyakatlisi bulunduğunu bile bile on kişiye idareci yapsa, Allah'a, Resulüne ve İslâm topluluğuna hıyanet etmiş ölür.1812[112]

1603. [3:140, Hadîs No: 2950]
Ebu Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir kişi helâîindan bir mal kazanır, ondan yer, giyinir, t JÜaıfe'in, kendinden daha muhtaç kullarına yedirir ve giydiril se bu lusndîsi için bereket ve temizlik olur. Herhangi bir Müslüman da ve-ıpppk sadakası bulunmazsa, dualarında şöyle desin: "Allah'ım, kulun me fiesûlün olan Muhammed'e (a.s.m.), erkek ve kadın mü'min ve İüslüinan erkek ve kadınlara rahmet eyle!" Bu da onun bereket ve temizliğidir.1813[113]

1604. [3:140, Hldtı No: 2951]
Süheyb bin Sinan (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kişi vermemek niyetiyle bir borç alırsa, Kıyamet Günü hırsız olarak Allah'ın huzuruna çıkar.1814[114]

1605. [3:140, Hadîs No: 2952]
Süheyb bin Sinan'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir kimse, bedelini vermemek niyetiyle birşey satın alırsa, öldüğü gün hâin olarak ölür. Hâin ise Cehennemdedir.1815[115]

1606. [3:141, Hadîs No: 2953]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hastayı ziyaret eden bir kimse, Allah'ın rahmetine dalar. Hastanın yanında oturan kimseyi de rahmet kaplar.1816[116]

1607. [3:141, Hadis No: 2954]
Cabir'den (r.a.) rivayetle: .
Herhangi bir kişi genç yaşlardayken evlenirse, şeytan şöyle çığlık atar: "Vay başıma gelene! Bu benden dinini korudu."[1817][117]

1608. [3:141, Hadîs No: 2955]
Atiyye bin Kays (r.a.) rivayet ediyor:
Herhangi bir kişiye dini konusunda İlâhî bir öğüt tebliğ edilirse, bu, Allah tarafından kendisine gönderilen bir nimettir. Onu şükrederek kabul ederse ne âlâ. Aksi takdirde bu Allah katında, aleyhinde bir delil olur. Onunla Allah günahını arttırır ve daha fazla gazab eder.[1818][118]

Nimetlerin en büyüğü insanın manevî hayatı,"moral dünyasıyla ilgili olan nimetlerdir. Çünkü insanın huzuru, saadeti yerinde değilse, maddeten ne kadar refah içinde de olsa sıkıntıdan kurtulamaz.
Manevî dünyaya yönelik öğütlerin ise hayatımızda ap ayrı bir yeri vardır. Öğüde muhtaç olmayan insan yoktur. Öğüt verenler bile öğüde muhtaçtırlar. Bazan olur ki, bunalan, bir çıkış yolu arayan insan, kendisine Allah için yapılan bir öğütle rahatlayıverir.
Öğütler hayat yolunun işaret taşlarıdır. Âdeta karanlıkları aydınlatan bir projektördür. Rahatlık, kolaylık ve kurtuluş reçetesidir. Yerine göre insanı büyük tehlikelerin eşiğinden döndürür. Bu ve buna benzer özellikleri sebebiyledir ki öğütleri büyük bir nimet olarak değerlendirmek gerekir. Eğer insan, böylesine mtzlytt vt fazlletlffi olan öğütlara kulak Kabartır, şükr«d«r#K kabullenirse faydalarını görür, maddeten v# mânan çok şeyler kazanır.
öflüdü dlnluyen İnsan, herşeyden önce bu öğütlerin iyi niyetle yapıldığını düşünür, sevgi ve muhabbetle bakar, ona göre değerlendirirse o öğüdü kolayca kabullenebilir. Aleyhine şeyler söylense de, bunu acı bir ilaç gibi görür ve uygulama gayreti içerisine girer. Böyle öğütler dosttan gelir. Sa'di'nin "Önünde bir çukur olduğunu söyleyen senin hayırhahındır" dediği gibi böyle kimseler bizim iyiliğimizi isteyen kimselerdir.
İnsanların öğüdü kabul etmemelerinin genel gerekçesi öğüt veren kimseden hoşlanmamalarıdır, şahsiyetleridir. Şahsiyeti hoşuna gitmiyorsa, söyledikleri ne kadar güzel ve faydalı olursa olsun çoğu zaman kale almaz. Oysa bu yanlış bir harukotlir. Sözü söyleyene değil, sözün kendisine bakılmalıdır. Yerindeyse kim-üoıı golirse gelsin kabul edilmelidir.
Aksi halde insan bu öğütleri kulak ardı eder, vurdumduymazlığa verir veya sırl çevirirse, zararlarını dünyada görmekle kalmaz, hadiste belirtildiği gibi Kıyamet Günü aleyhinde delil olarak kullanılır, hem Allah'ın gazabını kazanmış, hem de günahını arttırmış olur.

1609. [3:142, Hadîs No: 2960]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir Müslüman üzerinde elbisesi olmayan bir Müslüman kardeşini giydirirse, Allah da ona Cennetin yeşil elbiselerinden giydirir. Bir Müslüman aç bir Müslümanı doyurursa Allah da Kıyamet Günü ona Cennet meyvelerinden yedirir. Bir Müslüman susamış bir Müslüman kardeşinin susuzluğunu giderirse, Allah da Kıyamet Günü ona ağzı mühürlü Cennet içeceğinden içirir.[1819][119]

1610. [3:143,Hadis No: 2961]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Bir Müslüman bir Müslüman kardeşine, bir elbise şiydirirse, üzerinde ondan bir parça kaldığı sürece, Allah'ın muhafazası altında olur. [1820][120]

1611. [3:145, Hadîs No: 2965]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimseye Allah bir ilim verir de o da onu gizlerse, Allah Kıyamet Günü ona ateşten bir gem vurur.[1821][121]

1612. [3:145, Hadîs No: 296]
Ebu'd-Derda (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimi* Allah'ın bulirlediği canlardın birinin uygulanmaraşsı-na aracı olurı», bundun vaig»çin<< ve kadar Allah'ın gaıabınu hedef olmaya duvunı odur, Bir kima», hakkında bilgili olmadığı bir dâvada bir Müilüman kardeşin» aşın kin < I uyarsa, o kişinin hakkı konusunda Allah'la çekişmiş olur, Allah'ın gazabına maruz kalmak

için aşın bir cüretkârlık gösterir ve Kıyamet Gününe kadar sürekli olarak Allah'ın lanetine maruz kalır. Bir kişi, dünyada iken, kötüleme gâyesiy-la, bir Müslüman kardeşi hakkında bir iftirayı yayarsa, Kıyamet Günü bu «uçunun cezasını çekinceye kadar ateşte asılı tutmak Allah'ın Uiifina bir hak olur.[1822][122]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Bir kimse Müslümanların bir işini üzerine alır da kendisini gözetip koruduğu gibi onları korumazsa kendisine Cennetin kokusu kok-lltlılmaz.[1823][123]

1614. [3:149, Hadîs No: 2977]
Bera bin Azib (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
iki Müslüman birbirleriyle karşılaştığında birisi diğerinin elinden tutar, her ikisi de Allah'a hamdederek musafahalaşırlarsa, birbirlerinden küçük günahları kalmamış olarak ayrılırlar.[1824][124]

1615. [3:150, Hadis No: 2982]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir topluluk bir mecliste oturur, orada uzun süre bekler; sonra da Allah'ı anmadan veya peygamberine salavat getirmeden da-ğılırlarsa Allah'a karşı bir kusur işlemiş olurlar. Allah dilerse onlara azap eder, dilerse bağışlar.[1825][125]

1616. [3:151, Hadîs No: 2985]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kişi kendisine izin verilmeden önce bir evin kapı veya penceresindeki örtüyü kaldırarak bakarsa yapması helâl olmayan bir iş işlemiş demektir. O anda ev içinden birisi gözünü patlatırsa ceza görmez. Bir kişi de örtü bulunmayan bir kapının önünden geçer de ev sahiplerinin görülmesi uygun olmayan yönlerine gözü çarparsa hiçbir günahı yoktur. Suç ev halkınındır.[1826][126]

1617. [3:152, Hadîs No: 2986]
Bişr bin Âsım'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır
Bir idareci, Müslümanların işini üzerine aldığı halde aralarında idtıleti gözetmezse, Cehennemin üzerine kurulan Sırat köprüsünde durdurulur. Sırat, bütün organları yerinden çıkıncaya kadar sallanır.[1827][127]

1818. [3:152, Hadîs No: 2987]
Ma'ftıl bin Yesar Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir idareci, emri altındakileri aldatıp hıyanet ederse, Cehennemdedir.[1828][128]

1619. [3:152, Hadîs No: 2989]
Rbû Said'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöy-k buyurmuşlardır:
Herhangi bir kadının üç tnno çocuğu ölürse, bunlar kendisi için Cehanneme karşı ptmlu olurlar.

1620. [3:155, Hadîs No: 2996]
Muaviye (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyh buyurduklarını rivayet ediyor:
Herhangi bir kadın başına kendisine ait olmayan bir saçı takarsa o başa takılmış bir vebal olur.[1829][129]

1621. [3:155, Hadîs No: 2998]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Herhangi bir adam namaz kılma gayesiyle abdest almaya başlar ve ellerini yıkarsa yere düşen ilk damlalarla birlikte avucuyla işlemiş olduğu günahları düşer. Yüzünü yıkadığında yere düşen ilk damlalarla birlikte kulağı ve gözüyle işlemiş olduğu günahları düşer. Kollarını dirseklerine, ayaklanın da topuklarına kadar yıkadığında da kendisine ait olan bütün günah ve hatalardan kurtulup anasından doğduğu günkü gibi ter tomiz olur. Namaza kalktığında ise Allah bununla onu bir derece yükseltir. Oturunca da selâmete ermiş olarak oturur.[1830][130]

1622. [3:156, Hadîs No: 2999]
Attır bin Abese (r.a.) rivayet ediyor:

Hurhangi bir Müslüman Allah yolunda bir ok atarsa, bu ok hedefi-np İNııbet etsin etmesin İsmailoğullarından bir köleyi âzâd etmiş gibi »ovup kazanır. Herhangi bir kişi Allah yolunda saçım ağartırsa bu kendisi için nur olur. Herhangi bir kişi Müslüman bir köleyi âzâd iderae o kölenin herbir organı âzâd eden kimsenin herbir organının Cehennemden kurtulması için bir fidye olur.[1831][131]

Bu hadîs-i şerifin ilk cümlesi, cihad ruhunu canlı tutmayı hedeflemektedir. Çünkü bu ruhun her devirde ve her hal ü kârda ter ü taze tutulması gerekir. Günün şartlarına göre cihad ok atma tarzında olabildiği gibi, çağın gelişen şartlarına göro modern âlet ve cihazlarla da yapılabilir. Nitekim bugün okun yerini, ge-Hf tnl0 otomatik silâhlar almıştır.

Dün ok atmayı öğrenip düşmana atan, hedefe isabet etsin etmesin sevap kazınıyordu. Hem de hadiste belirtildiği gibi Ismailoğullarından bir köleyi âzâd «tmiş gibi... Ismailoğullannın genel olarak ne kadar asil ve mübarek insanlar olduğu düşünülürse, bu sevabın büyüklüğü kendiliğinden anlaşılır.

Dugün de modern silahlan kullanmasını bilip onları hedefe fırlatan, isabet et-jiin ölmesin aynı sevabı kazanacaktır.

Tabiî bu maddî cihad için söz konusudur. Bir de manevî cihad vardır ki, bu Clhud da hadîste anlatılan husus içerisine girer. İmansızlığa, ahlâksızlığa, maddi ve manevî değerleri tahribe yönelik faaliyetlere karşı yapılan mânevi cihad, yani likir harbi de böyledir. Dinsizliği, ahlâksızlığı neşreden basın ve yayın organlarına karşı müsbotlerini, faydalılarını yayınlamak bu cihada katılmak olur. O /iirnarı horbir kitap, horbir fikir birer ok yerlno gaçor. Bu yolda yapılan herbir tohbot, vaaz, dam do biror ok atma mesabsnlmlodir Kısacası o dohşotli mânevi yangım »öndutmok için yapılan her türlü li«lly«t, hedefini tam olarak bulsun voyu bulmanın bunun içoriHİnu girtf, O halde bu manevî eğitime katılmak, fikir oklarını hedeflerine ulaştırmak, aynı sevabı kazanma yolunda gayret göstermek, aynı sevabı kazanmak demektir. O halde hiçbir Müslüman böyle bir hizmeti hafife almamalı, maddeten ve manen ne gerekiyorsa üzerine düşeni yapmalıdır.

Hadîsin ikinci cümlesi Allah yolunda saçını ağartan kimsenin ağaran saçlarının Mahşer Gününde nur olacağını bildirmektedir. Evet, Allah yolunda atılan her adım, yani Allah'ın rızasını kazanmak, dinini yüceltmek, çizdiği meşru dâirede hayat sürmek, kısacası Müslümanca yaşamak, maddî ve manevî cihad için her yürüyüş, her hareket, her davranış kulun manen yükselmesi, derece ve mertebesinin artması demektir. Bu öyle bir nurdur ki, herkesin böyle birşeye ihtiyaç duyduğu o sıkıntılı Kıyamet gününde onun yüzünü ağartacak, gönlünü hoş edecek bir lütuf ve ihsan haline golir. Böyle bir mü'min âhirette göreceği mükâfatın küçük bir örneğini dünyada da görür, onca zahmete rağmen huzur dolu bir hayat sürer.

Hadîste ayrıca köle âzâd etmenin fazileti üzerinde durulmuş, Müslüman bir köleyi âzâd eden bir kimseye kölenin herbir âzası karşılığında kendi azalarından birinin Cehennemden kurtulacağı bildirilmiştir. Bu hadîs de göstermektedir ki, dinimiz, insan hürriyetine çok büyük bir önem vermekte, eski çağların bir realitesi olan köleleri hürriyete kavuşturmak için büyük teşvikler yapmaktadır.

1623. [3:156, Hadîs No: 3000]

Ali bin Ebî Talip'den (r.a.) rivayetle:

Herhangi bir kimse benden sonra ümmetimin idaresini üzerine alırsa, Kıyamet Günü Sırat köprüsü üzerinde durdurulur. Melekler amel sahifosini açarlar, Kftor âdil davranmışsa Allah, bu adaleti sebebiyle onu kurtarır. Rğeı zulüm yapmışsa, Sırat onu öyle bir silkeler ki, eklemleri birbirinden ayrılır, Oy ki iki organı birbirinden yüz sentlik Sonra ! iuul onu Cehenneme düşürür.[1832][132]

1624. [3:157, Hadîs No: 3001]

Ebû Ümame (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Bir Müslüman diğer bir Müslümana sıcak bir ilgi gösterip sonra da onu aldatırsa, faiz yemiş gibi günahkâr olur.[1833][133]

1625. [3:157, Hadîs No: 3003]

Ebû Said El-Hudri (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Herhangi bir idareci, idaresi altındakilere merhamet etmezse, Allah ona Cenneti haram kılar.[1834][134]

1626. [3:157, Hadîs No: 3004]

Ebû Ümame (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Bir genç, ilim ve ibadet içerisinde yetidir, olgunlaşırsa, Allah Kıyamet Günü ona yetmiş iki sıddîkın hovııIu kıulur sevap verir.1835[135]

1627. [3:158, Hadîs No: 3005]
Mâkıl bir Yesar'dan (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir toplulukta sabahleyin ezan okunursa bu onlar için akşama kadar Allah'ın azabına karşı bir teminat olur. Herhangi bir toplulukta akşamleyin ezan okunursa bu da onlar için sabaha kadar Allah'ın azabına karşı bir teminat olur.1836[136]

1628. [3:158, Hadîs No: 3006]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Zekâtı verilen herhangi bir malın biriktirilmesi, Allah'ın Kur'An'-da yasakladığı "kenz" değildir.1837[137]
.
1629. [3:158, Hadîs No: 3007]
Abdurrahman hin Semüre'dtn (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir idareci bir topluluğun idarttini üıtlonir de onları iyi niyet ve güvenilirlik kanutlun «İtini fümeni, herzeyi kuşatan Al» Itth'm rnhmoti onu difindı lıırttku1,1838[138]

1630. [3:158, Hadîs No: 3008]
Mâkıl bin Yesar (r.a.) rivayet ediyor:
Bir idareci, ümmetimin idaresini üzerine alır da kendi şahsına iyi niyet besleyip gayret gösterdiği kadar onlar için de iyi niyet besleyip gayret göstermezse, Allah Kıyamet Günü onu yüzüstü Cehenneme atar.1839[139]

1631. [3:158, Hadîs No: 3009]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hnrhangi bir idareci, bir topluluğu idare eder de, onlara karşı yu-B»U|nk davranıp şefkat gösterirse, Allah da Kıyamet Günü ona şefkatle muamele eder.1840[140]

1632. [3:159, Hadîs No: 3010]
Enet (r.a.) Peygamber E fendim itin (u.t.m.) şöyle buyurduğunu rl-vâytt tdiyor:
Herhangi bir kişi yanlış bir yola çağırır da bu çağrısına uyulursa, uyanların günahı kadar kendisine günah yazılır. Bu, onların günahlarından da hiçbir şey eksiltmez. Herhangi bir kişi doğru bir yola çağırır da bu çağrısına uyulursa kendisine uyanların mükâfatı kadar mükâfat alır. Bu, onların mükâfatından da hiçbirşey eksiltmez.1841[141]

1633. [3:159, Hadîs No: 3011]
Amr bin Mürre'den rivayetle:
Nerede Allah'ın takdirini gönül hoşluğuyla karşılayanlar? Nerede bol mükâfatla karşılık verilen güzel amellere koşanlar? Sonsuzluk diyarına inandığı halde aldanış yurdu olan dünyanın âhirette faydasız işlerine çalışanlara hayret ederim.1842[142]

1634. [3:159, Hadîs No: 3012]
Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ky insanlar! Allah'tan korkun ve rızkınızı ararken aç gözlülük gÖHtormeyin, mutedil olun. Çünkü hiçbir canlı elde etmede gecikse bilo rızkını tam olarak almadan katiyyen ölmez. Öyleyse Allah'tan korkunu/ vo malodinmorio aç gözlülük yapmaktan sakınınız, güzelce davranınız. Allah'ın helftl kıldığını alın, hıırnm kıldığını ise terkedin.1843[143]

1635. [3:160, Hadîs No: 3014]
Ebû Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle:
Ey insanlar! Allah'tan korkun! Allah'a yemin ederim ki bir mü'-min bir mümine zulmederse, Allah Kıyamet Gününde ondan mutlaka intikamını alır.1844[144]

1636. [3:161, Hadîs No: 3017]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ey ümmet! Ben sizin bazı şeyleri bilmemenizden korkmuyorum. Fakat bildiklerinizle ne derece amel ettiğinizi bakın.1845[145]

1637. [3:161, Hadîs No: 3018]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Herhangi bir kul bir din kardeşini Allah rızası için ziyaret ederse, kendisine, 'Güzel yaptın. Cennet senin için güzolleşti' diye seslenilir. Aziz ve celil olan Allah da şöyle buyurur: 'Kulum Beni ziyaret etti. Ağırlaması Bana aittir. Kulum için Cennetten başka bir ziyafete razı olmam."1846[146]

1638. [3:162, Hadîs No: 3019]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Ey kardeşim! Sana bir tavsiyede bulunacağım. Onu hatırında tut. Allah'ın bundan seni faydalandıracağını umarım. Çok olmalınızın gündüzleyin zaman zaman kabirleri ziyaret et ki bu sana âhiıvti hatırlatsın. Fakat bunu çok yapma ki din ve dünya işlerin yüz üstü kalmasın. Cenazeleri yıka. Çünkü cansız cesedlerle haşir neşir olmakta çok tesirli bir öğüt vardır. Cenaze namazlarını kıl ki bu gönlüne uh-revî bir hüzün versin. Çünkü gönlü kırık olanlar Allah'ın himAyeıin-de olarak her türlü hayra mazhardırlar. Allah için bir tevazu ve mü* kâfatına îman gayesiyle fakirlerle oturup kalk. Karşılaştığında onlara selâm ver. Musibete uğrayanlarla beraber Allah için müttViit davranarak ve bunun sevabına inanarak yiyip iç. Mütevazî ve lüki» kaçmayan elbiseler giyin. Böylece gurur ve kibir sende yerleşecek bir yor bulamamış olur. Zaman zaman Rabbine. ibâdet için süslen, Çünkü mü'min bunu insanlara karşı tok gözlülüğünü göstermek, şoroflnl muhafaza etmek ve pejmürdelikten kaçınmak için yapar. Allah'ın ya-rnIlığı hiçbir şeye ateşle azap verme.1847[147]

1639. [3:164, Hadîa No: 3021]
lrbad'dan (r.a.) rivayetle:
Sizden biriniz koltuğuna kurularak Allah'ın şu Kur'ân'daki şeylerden başka hiçbirşeyi yasaklamadığını mı zannediyor? Dikkat edin, Allah'a yemin ederim ki ben de bazı şeyleri emretmiş, bazı öğütler vurmiş ve birkısım şeyleri de yasaklamış bulunuyorum. Bunlar Kur'ân kadar veya sayıca daha fazladır. Yüce Allah sizin üzerlerindeki hakkınızı verdikleri zaman, izin vermeleri durumu müstesna ehl-i kitabın ne evlerine girmenizi, ne kadınlarını dövmenizi ve ne de meyvelerini yemenizi helal kılmıştır.1848[148]
Adiy bin Hatem (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin hem en uğurlu ve hem de en uğursuz organı iki çenesi arasındaki dilidir.1849[149]

1641. [3:165, Hadîs No: 3023]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Devamlı olarak şüpheli şeylerin peşinde koşanlar, şaraba şıra, rüşvete hediye, haksız vergiye de zekât kılıfı geçirip alırlar.1850[150]

1642. [3:165, Hadîs No: 3024]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Faizin günahı konusunda alan da, veren de eşittir.1851[151]

1643. [3:166, Hadîs No: 3025]
Abdullah bin Cerad'dan (r.a.) rivayetle:
İyiliği emreden onu işleyen gibidir.1852[152]

1644. [3:167, Hadîs No: 3030]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet alâmetleri bir tek ipe dizilmiş boncuklar gibidir. İp kop n ustur. Bunlar birbirini takip edeceklerdir.1853[153]

1645. [3:167, Hadîs No: 3031]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:

Kim Bakara Sûresinin son iki âyetini geceleyin okursa bu ona kâfî gelir.1854[154]

1646. [3:170, Hadîs No: 3038]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cemaatle namaza gelenlerin mükâfatı mescidden uzaklıkları nis-betinde büyük olur. En uzak olan en büyük mükâfatı alır.1855[155]

1647. [3:171, Hadîs No: 3039]
Urvetü'l-Barakî'den (r.a.) rivayetle:
Deve, sahibi için izzet vesilesidir. Davar, berekettir. Hayır, Kıyamet Gününe kadar atın perçemine bağlanmıştır.1856[156]

1648. [3:171, Hadîs No: 3042]
Kbû Hüreym (r.a,) Hvâytt idiyor;
îhsân, Allah'ı görüyormuşsun gibi Ona ibâdet etmendir. Her ne kadar sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor.1857[157]

1649. [3:176, Hadîs No: 3053]
Ebû Musa el-Eş'ari'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz, bir yere girmek istediğinde üç defa izin istesin. Müsaade edilmezse geri dönsün.1858[158]

1650. [3:176, Hadîs No: 3054]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İzin üç defa istenir. Birincisi işitmeniz için, ikincisi sağa sola çekia düzen vermeniz için, üçüncüsü izin vermeniz veya geri çevirmeni» içindir.1859[159]

1651. [3:177, Hadîs No: 3056]
Muâviy$ bin Haydu'den (r.a.) rlvâyttb: 1860[160]

1652. [3:177, Hadîs No: 3057]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
İstiğfar, günahların silgisidir.1861[161]

1653. [3:178, Hadîs No: 3059]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
islâm, Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şâhidlik etmendir. Namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yol bulabilirsen haccetmendir.1862[162]

1654. [3:179, Hadîs No: 3061]
Ebu Zer (r.a.) rivayet ediyor:
İslâm kolaylık ve hoşgörülüktür. Ancak yumuşak huylu ve hoşgörülü kimselere lâyıktır.1863[163]

1655. [3:179, Hadîs No: 3062.]
Muâz bin Cebelden (r.a.) rivayetle; Müslümanlık artnr, okuilmoz.1864[164]

Fetih Sûresinin 28. âyetinde Resûlullahın bütün dinlere üstün gelecek bir dinle gönderildiği bildirilmiştir ki, bu haberi gelişen hadiseler ortaya koymuş; tek başına yola çıkan Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) getirdiği din kısa zamanda bütün dünyaya hâkim olmuştur. Yukardaki hadis-i şerif de bu âyeti teyid etmekte, Isla-' mın eksilmeyeceği, daima artacağı bildirilmektedir.
Vefatı ânında geride 140 bin Sahabî bırakan Allah Resulünün açtığı çığır dört halife ve daha sonraki devirlerde genişletilerek devam ettirilmiş, birçok İslâm devleti, gerçekleştirdiği fesihlerle nice insanın İslâm dairesine girmesine vesile olmuştu. Bugün toprak olarak hemen hemen dünyanın yarısına, sayı olarak da beşte birine hâkim olan İslâmiyet, gün geçtikçe kuvvetlenmekte ve artmaktadır.

Diğer bütün dinlerin aksine Müslümanların gün geçtikçe daha da artmalarının sebebi; vahye dayanması, islâmın hak ve hakikatler manzumesi olması, her meselesini akla tespit ettirmesi, ilimle çatışmaması, kısacası asliyetini mü hafaza etmesidir. Bu gerçeği meşhur filozof Mister Karlayl şu şekilde ifâde edi yor:

"islâmiyet, gayet parlak bir ateş gibi doğdu. Şâir dinleri kuru ağacın dallan gibi yuttu. Hem bu yutmak Islâmiyetin hakkı imiş. Çünkü şâir dinjer—Fikal, Kur'ân'ın tasdikine mazhar olmayan kısmı—hiç hükmündedir."[1865][165]

Rus'u mağlup eden Japon başkomutanı da, "İslâmın hakikatinin kuvveti ölçüsünde ve Müslümanların buna uydukları ölçüde medenîleştikleri ve ilerledikle rini tarih gösteriyor. Ve ona sırt çevirdikleri ölçüde de vahşet ve çöküşe düştük lerine, here ü merc içinde belâlara, mağlûbiyetlere uğradıklarına tarih şahittir."2[1866][166]

İslâm aklı, kalbi ve tüm hissiyatı tatmin eden bir dindir, insanların gruplar hâlinde Islama girmelerinin sebeplerinden en önemlisi budur. Bedîüzzaman HU* retleri de, eskiden beri insanların başka dine değil de, Islama girişini şöyle 4fe ğerlendiriyor:

"Bir Müslümanın muhâkeme-i akliye ile ve delil-i yakîni [kesin delil] ile ve |t lâmiyete tercih etmekle eski ve yeni ayrı bir dine girdiğini tarih göstermiyor. AV mın delilsiz, taklidi bir surette başka dine girmesinin bu meselede ehemmlyitl yok. Dinsiz olmak da başka meseledir. Halbuki bütün dinlerin etbalan İse hlttt en ziyade dinine taassup gösteren İngilizlerin ve eski Rusların muhakemf akliye ile Islâmiyete dahil olduklarını ve günden güne, bazı zaman takım takım kati burhan ile Islâmiyete girdiklerini tnrih bl/o bildiriyor."[1867][167]

1656. [3:179, Hadîs No: 3063]

Âiz bin Amr (r.a.) rivayet ediyor: islâm üstündür, ona üstün gelinemez.[1868][168]

1657. [3:179, Hadîs No: 3064]
Cübeyr bin Mut'im'den (r.a.) rivayetle:

İslâm, Müslüman olmadan önce işlenen günahları siler.[1869][169]

1658. [3:180, Hadîs No: 3065]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

İslâm temizdir, öyle ise temizleniniz. Çünkü, Cennete temiz olan-tfan başkası giremez.[1870][170]

1659. [3:180, Hadîs No: 3066]
Bera bin Âzib'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Şımarıklık kötülüktür.[1871][171]

1660. [3:181, Hadîs No: 3070]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

îktisad geçimin yarısıdır Güzel ahlâk da dinin yarısıdır.[1872][172]

1661. [3:181, Hadîs No: 3071]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Harcamada iktisad geçimin yarısıdır. İnsanlara kendini sevdirip yaklaşabilme aklın yarısı, güzel soru sorma da ilmin yarısıdır.[1873][173]

1662. [3:181, Hadîs No: 3072]
Küleyb el-Cühenî rivayet ediyor:

Büyük kardeş baba makâmındadır.[1874][174]

Dinimiz sıla-i rahîme, yani başta anne ve baba olmak üzere akraba hukukunu gözetmeye büyük ehemmiyet vermiştir Dir mü'min yakın olsun, uzak olsun akrabalarına derecelerine göre İlgi göttermell, onların sevinciyle sevinmeli, üzüntüsüyle üzülmelidir. İşte Peygamberimi/ bu hadislerinde husuit olarak büyük kardeşti olan münasebete dikkat gtklyor lüyük kardeşti hürmette, ikramda va RAlr münaRflbfHlirde b«b« gibi dftğır verilmeli Ktioinl nazari veriyor,

bi bunun bâzı sebepleri vardır. Herşeyden önce nimet bir'külfet karşılığıdır. Büyük kardeş, babası hayatta ise ona yardımcı olmuş, küçük kardeşlerinin daha iyi şartlar içerisinde yetişmelerine katkıda bulunmuştur. Baba ölmüşse,

babalık vazifesini üstlenmiş, ailenin bütün sıkıntılarını omuzlamıştır. Bu kadar külfet elbette olarak bir karşılık gerektirecektir. İşte hadiste bu karşılığın ödenmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

1663. [3:182, Hadîs No: 3075]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hizmetçi ile yemek yemek tevazûdandır.[1875][175]

1664. [3:182, Hadîs No: 3076]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İmam, cemaatin namazının kefilidir. Müezzin de mûtemetidir. Ey Allah'ım! İmamları doğru yola yönelt, müezzinlere de mağfiret eyle.[1876][176]

İmamın cemaate kefil olması, namaz kıldırma sorumluluğunu yüklenmesi sebebiyledir. Çünkü imam, namazı bozan birtakım davranış ve hareketler içinde bulunabilir ve cemaat bundan habersiz olabilir. Bu sebeple cemaat bundan mes'ûl olmaz. Bu itibarla, imam cemaatin kefilidir ve namazın mes'ûliyetini üzerinde taşır.
Diğer taraftan, müezzinler de namaz, iftar ve sahur vakitlerini bildirmek noktasında cemaatin itimat etmiş olduğu kimselerdir. Onların sorumluluğu da bu noktadandır.

1665. [3:182, Hadîs No: 3077]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
îmam cemaatin namazının kefilidir. Eğer hakkını verirse faydası hem kendisine, hem de cemaatedir. Hakkını vermezse mes'ûliyet sadece kendisine aittir, cemaatin bir sorumluluğu yoktur.[1877][177]

1666. [3:182, Hadîs No: 3078]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor;
Yetersiz ve beceriksiz idareci Allah'ın rahmetinden uzaktır.[1878][178]

1667. [3:182, Hadîs No: 3080]
Enes'den (r.a.)
Güvenilir olmak zengin.tik.tir.[1879][179]

1668. [3:183, Hadîs No: 3081]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Güvenilir olmak rızkı çeker. Hıyanet de fakirliği çeker.[1880][180]

1669. [3:183, Hadîs No: 3082]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Aranızda şu üç hasleti gözettikleri sürece idarecileriniz Kureyş'ten olacaktır. Kendilerinden merhamet istendiğinde merhamet ettikçe, bölüştürdükleri zaman eşit bölüştürdükçe, hüküm verdikleri zaman adaletle hükmettikçe.[1881][181]

1670. [3:183, Hadîs No: 3085]
Hakem bin Umeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Bid'aların yayılışı, felaket hali, taşınamayan yük ve ardı arkası kesilmeyen kötülüktür.[1882][182]

1671. [3:183, Hadîs No: 3086]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Emniyet ve afiyette olmak, birçok insanın değerini bilemeyip al-dandıkları iki nimettir.[1883][183]

1672. [3:183, Hadîs No: 3087]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Bütün işler, hayır olanı da, şer olanı da Allah'tandır.[1884][184]

İmanın şartlarından birisi de "kadere iman"dır. Bir Müslüman Allah'a, meleklere, peygamberlere, kitaplara ve öldükten sonra dirilmeye olduğu gibi, kadere inanmakla da mükelleftir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bir hadislerinde imanın bu altı şartını şöyle sayar:

"İman, Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, âhiret gününe ve kadere-hayrına ve şerrine-inanmandır."[1885][185]

Peygamberimiz başka bir hadislerinde de kadere imanla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Bir kul hayrı ve şerri ile kadere îman etmedikçe, tam îman etmiş olmaz. Yine, başına gelecek birşeyin mutlaka geleceğine; gelmeyecek olanın da kesin olarak gelmeyeceğine inanmadıkça, tam îman etmiş olmaz."[1886][186]

Ehl-i sünnet âlimlerine göre, kâinattaki herşey Allah'ın irâde, takdir ve yarat-masıyla olmaktadır. Bu sebeple hayrı da, şerri de Allah yaratmıştır. Ehl-i Sünnet âlimlerinin bu görüşüne temel teşkil eden pekçok âyet-i kerime vardır. Meselâ Saffat Sûresinin 96. âyetinde bununla ilgili olarak, "Sizi de, sizin yaptıklarınızı da yaratan Allah'tır" buyurulmuştur. Bu gerçek Zümer Sûresinin 62. âyetinde şöyle ifâde edilir:

"Allah herşeyin yaratıcısıdır. O herşeyi hakkıyla görüp gözeticidir." Ehl-i Sünnetin bu doğru ve hak olan görüşüne rağmen, Ehl-i Sünnete tâbi olmayan Mu'tezile mezhebi mensupları şerrin yaratılması meselesinde farklı görüş ileri sürer, şerrin yaratılmasını Allah'a vermezler. Allah'ın sadece hayırları yarattığını söylerler. Bunların böyle bir fikre sahip olmalarının sebebi, şerrin yaratılmasını da şer olarak kabul etmeleridir. Cenâb-ı Hakkı yüceltmek için, "Kul fiilini kendi yaratır" derler. Bununla insana yaratıcılık vermek gibi büyük bir yanlışa düşerler.[1887][187]

Mecûsîler de Allah'ın büyüklüğü ve kusurdan uzak olması düşüncesinden hareketle, kendilerince küçük ve çirkin şeyleri yaratmayı Allah'ın sânına yakıştıramadıkları için onları yaratmayacağını ileri sürerler. Şerrin yaratılmasını Allah'a vermezler. Biri'hayrı, biri de şerri yaratan iki yaratıcıya inanırlar. Onlara göre şerri yaratan şeytandır.

Oysa şerrin yaratılması şer değil, şerri işlemek, yapmak serdir. Çünkü şerrin yaratılması birçok hayırlı neticelere bakar, hayırlara başlangıç olur, hayır hükmüne geçer. Şer ise bizim hatâlarımız sonucunda doğar. Meselâ yağmurun yağmasında binlerce hayırlı neticeler vardır. Hepsi de güzeldir. Tembel bir çiftçi hasadını geciktirse, bu sebeple mahsulü zarar görse, ıslansa "yağmurun yaratılması rahmet değil serdir" diyebilir mi? Diyemez, zira yağmurun yaratılmasında birçok hayırlar vardır, fakat o tembel çiftçi su-i ihtiyarıyla o rahmeti kendisi hakkında şerre çevirmiştir, yani şefri kendi işlemiştir. Diğer bir misâl, ateşin yaratılmasında pekçok hayırlar vard'r. Fakat bâzıları onu kötü kullanmakla zarar görseler, "Ateşin yaratılması serdir" diyebilirler mi? Elbette diyemezler, çünkü ateş sadece onu yakmak için yaratılmamıştır. Kendisi ihtiyarını kötüye kullanmakla yemeğini pişiren, kendisini ısıtan ateşe elini sokarak hizmetkârını kendisine düşman etmiştir.[1888][188]

Diğer taraftan, iyinin ve güzelin anlaşılmasına vesile olduğu için de, şer ve çirkinin yaratılması hayırdır. Eğer çirkinlikler olmasaydı, bizler iyinin ve güzelin kıymetini bilemezdik. Karanlık olmasa aydınlığın, hastalık olmasa sıhhatin, çirkinlik olmasa güzelliğin, düşmanlık olmasa sevginin kıymetini bilemeyeceğimiz gibi.

Gerçi çirkinin ve şerrin varlığında az da olsa zarar vardır, fakat ondaki büyük hayırlar genel mânâda o işi hayra çevirir. Dolayısıyla büyük hayırlar için, küçük serleri kabul etmek gerekir. Eğer az bir şer gelmemesi için çok büyük hayırları netice veren bir şer terkedilse, asıl o zaman büyük bir şer işlenmiş olur. Meselâ savaşa asker göndermekte elbette küçük bâzı maddî ve bedenî zarar ve serler vardır. Fakat o cihadın neticesinde büyük bir hayır mevcuttur. Dinimiz, vatanımız, namusumuz, malımız düşman istilâsından kurtulur. Eğer bâzı insanlar ölecek diye bu mücâdeleden kaçılsa, bütün bu değerler büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalacaktır.

Biraz da insanın kendi ihtiyarıyla işlediği şerfiilerin üzerinde duralım. Kul ihtiyarını neye kullanırsa, Yüce Allah onu yaratır. Meselâ kul namaz kılmak istediğinde kuluna onu yapacak gücü verir; içki içmek istediğinde de onu yapacak gücü yaratır. İçki içmek isteyene zorla namaz kıldırmayacağı gibi, namaz kılmak isteyen kuluna da zorla içki içirmez. Dolayısıyla kul şerri kendisi istediği için mes'ûliyeti kendisine aittir. Onu yaratmak ise şer değildir. Çünkü Yüce Allah insanı imtihan etmek için yaratmıştır. Bu da hayır isterse hayrın, şer isterse şerrin yaratılmasıyla mümkündür.

Bediüzzaman Hazretleri Sözler isimli eserinde bununla ilgili olarak şöyle bir misâl verir:

"Teşbihte .[benzetme] hatâ olmasın, sen bir iktidarsız [güçsüz] bir çocuğu omuzurta alsan, onu muhayyer [serbest] bırakıp 'Nereyi istersen seni oraya götüreceğim' desen. O çocuk yüksek bir dağı istedi, götürdün. Çocuk üşüdü, yahut düştü. Elbette 'Sen istedin' diyerek itap edip [azarlayıp] üstünde bir tokat vuracaksın. İşte Cenâb-ı Hak, Ahkemü'l-Hâkimîn, nihayet zaafta olan abdin [kulun] iradesini, bir §art-ı âdi [İlâhî kanunu gereği] yapıp irâde-i külliyesi ona nazar eder."[1889][189]

1673. [3:184, Hadîs No: 3088]

Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

Düşünerek ve ağırbaşlılıkla hareket etmek Allah'tan, acele etmek ise şeytandandır.[1890][190]

1674. [3:184, Hadîs No: 3090]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Peygamberler rehber, din âlimleri ise reistirler. Onlarla oturup kalkmak da hayır, fazilet ve ilmi arttırır.[1891][191]

1675. [3:184, Hadîs No: 3091]
Malik bin Nadle (r.a.) rivayet ediyor:
Eller üçtür. Allah'ın eli en üstte, arkasından veren el gelir, en altta da isteyenin eli vardır. Malının ihtiyaç fazlasını ver. Kendini güç durumda bırakma.[1892][192]

1676. [3:184, Hadîs No: 3093]
Hz. Ömer'den (r.a.) rivayetle:
îman, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inan-mandır. Cennete, Cehenneme, amellerin tartılacağına, öldükten sonra dirilişe inanmandır. Hayrı ile, şerri ile kadere inanmandır.[1893][193]

1677. [3:185, Hadîs No: 3094]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Mükemmel îman, inanılacak şeylere kalben inanmak, dil ile inandığını ifâde etmek ve organlarla gereğini yerine getirmektir.[1894][194]

1678. [3:185, Hadîs No: 3096]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îman, yetmiş küsur bölümdür. En üstünü lâ ilahe illallah sözüdür. En aşağısı ise insanların gelip geçtiği yoldan sıkıntı verici şeyleri kaldırmaktır. Haya da imandan bir bölümdür.[1895][195]

1679. [3:186, Hadîs No: 3098]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

îman, verilen sözden dönmemek için bir bağdır. Mü'min sözünden dönmez.[1896][196]

1680. [3:186, Hadîs No: 3099]
Cabir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

îman sabır ve maddî ve manevî fedakârlıktır.[1897][197]

1681. [3:187, Hadîs No: 3100]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Kadere îman, tevhid inananın nizamıdır.[1898][198]

Kader kâinatta hiçbirşeyin tesadüfen olmadığının, plânlı, programlı yürütüldüğünün, herşeyin tek elden idare edildiğinin ifadesidir. Kâinatta rastgele, tesadüfen olup biten hiçbir olay yoktur. Herşeyin sahibi Allah'tır, herşeyin dizgini Onun elindedir. Herşey Onun# izni ve kontrolüyle yürütülür. Gece ve gündüz Onun takdiriyle meydana gelir. Mevsimler Onun İlâhî programıyla gidip gelir. Kar, kış, fırtına o takdirle yürütülür. Bunun gibi insanın başına gelecek hayır ve serler de takdirat iledir. Onun ihsan ettiği her nimet fazlının meyvesi ve ürünü, vermiş olduğu her ceza ve musibet de adaletinin gereğidir. Yaratıklarının yapısını, ileride alacakları durumları çok iyi bilir ve onlara göre hayatlarını programlar. Yaptığı hiçbir icraattan dolayı kınanamaz. Kullarına dilediği şeyi emreder, dilediği şeyi yasaklar. Bütün bunlar kaderin muhtevasına girerler ve aynı zamanda tevhid akidesinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bunlar olmadan tevhid inancı ayakta duramaz.

1682. [3:187, Hadîs No: 3101]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Kadere îman kaygı ve üzüntüyü giderir.[1899][199]

1683. [3:187, Hadîs No: 3102]

Muhammed bin Nadr el-Harîsi (r.a.) rivayet ediyor: îman, haramlar ve tamahkârlıklardan uzaktır.[1900][200]

1684. [3:188, Hadîs No: 3105]
. [Muhammed bin AHJ'den rivayetle:
îman ve amel iki a'rkadaştır. Herbiri ancak diğeriyle ayakta durur.[1901][201]

1685. [3:188, Hadîs No: 3106]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îman iki parçadır. Yarısı sabır, yarısı şükürdür.[1902][202]

1686. [3:192, Hadîs No: 3113]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
îki çeşit günah vardır ki, cezaları âhirete bırakılmadan dünyada verilir: Zulüm ve ana babaya isyan.[1903][203]

1687. [3:193, Hadîs No: 3117]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Karanlık gecelerin parçaları gibi fitneler gelmeden hayırlı amellerde acele ediniz. O fitneler sırasında kişi sabahleyin mü'min olarak kalkar, kâfir olarak akşamlar. Akşam mü'min olur, kâfir olarak sabahlar. Dini, az bir dünyainenfaati karşılığında satar.[1904][204]

1688. [3:194, Hadîs No: 3118]
Ebu Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Ağız tadını kaçıran ihtiyarlık, anî ölüm, ibadetten alıkoyan hastalık ve unutturan erteleme gelmeden önce salih amellerde acele ediniz.[1905][205]

1689. [3:194, Hadîs No: 3120]
Abis el-Gıfarî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu altı şey gelmeden önce salih amel işlemede acele ediniz. Sefihler başa geçmeden, polisler çoğalmadan, hüküm karşılığında rüşvet alınmadan, kısas terkedilmekle adam öldürme hafife alınmadan, akrabalık bağları kesilmeden, Kur'ân'ı bir çalgı âleti gibi kullanan yeni yetmeler çıkmadan, insanlar bunlardan birini Kur'ân'ı en az anlayanları oldukları halde sırf kendilerine şarkı gibi okumak için öne geçirirler.[1906][206]

1690. [3:195, Hadîs No: 3121]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmaktadırlar.
Şu yedi şey gelmeden önce salih amellerde acele edeniz. İnsanları ancak şu yedi şey bekliyor: Unutturucu bir fakirlik, azdırıcı bir zenginlik, sıhhati bozucu bir hastalık, tâkattan düşürücü bir yaşlılık, anî bir ölüm, Deccal ki beklenen serdir ve Kıyamet. Kıyamet hepsinden daha dehşetli ve daha acıdır.[1907][207]

1691. [3:195, Hadîs No: 3122]
Enes rivayet ediyor:
Sadaka vermede acele ediniz. Çünkü belâ sadakanın üzerinden atlayıp gelemez.[1908][208]

1692. [3:195, Hadîs No: 3123]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Rızkı kazanmada ve ihtiyaçlarınızı karşılamada sabahın erken saatlerini tercih ediniz. Çünkü sabahın erken saatlerinde bereket ve başarı vardır.[1909][209]

1693. [3:196, Hadîs No: 3124]
lbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi değiştirmeye güç yetiremediği birşey görünce, Allah'a bundan hoşlanmadığını bildirmesi onu kurtarmaya yeter.[1910][210]

1694. [3:196, Hadîs No: 3125]

lbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îman açısından kişinin şöyle demesi kişiye yeter: Rab olarak Allah'ı, peygamber olarak Muhammed'i (a.s.m.), din olarak İslâmı kabul ettim.[1911][211]

1695. [3:196, Hadîs No: 3126]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Din konusunda olsun, dünya konusunda olsun kişinin parmakla gösterilmesi ona kötülük olarak yeter. Ancak Yüce Allah'ın, korudukları bunun dışındadır.[1912][212]

Gerek din ve gerekse düTıya konusunda aşırılığa kaçarak parmakla gösterilir hale gelmek, birçok tehlikeye hedef olmak demektir.
Bu hadis aşırılığa giderek sivrilmeyi, şimşekleri üzerine çekmeyi yasaklamaktadır.
Öyle insanlar vardır ki, dinî konularda bid'alar uydurur, dikkatleri üzerine çeker, birçok kimseyi de peşlerinden sürükler, sapıtmalarına sebep olurlar.
Öyle insanlar vardır ki, dünyevî konularda bid'at sayılabilecek alışkın olmayan kötülükler îcad eder, kendilerini öylece tanıtır ve birçok kimsenin de peşlerinden gelmelerini sağlarlar. Bu hal de bir felâkettir.
Öyle kimseler vardır ki, sahasında müsbet veya menfî tarzda yükselir, doruğa çıkar; fakat riya ve gösterişe girer, şöhret sevdalısı olur, dinini dünyasına âlet ederler. Zahiren yükselmişlerdir, ama manen alçalmış, kendi kendilerini tehlikeye atmışlardır.
Bu tip kimseler örnek alındıkları için o kötülükleri yapanların günahlarını da yüklenmektedirler. .
Müsbet noktada meselâ ilimde, hizmette, maddî ve manevî fedakârlıkta, gayrette, ihlasta zirveye çıkmış, parmakla gösterilir hale gelmiş kimseler de vardır ki, bunları da tehlikeler beklemektedir. Riya, şöhret, kendini beğenmişlik, gurur ve enaniyet mikropları onları alt edebilmek için daima mücadele verirler. Eğer bu kimseler şöhret belâsına müptelâ olmuşlarsa kendilerini manen felakete atmışlar demektir. Bedîüzzaman'ın belirttiği gibi, "Şöhret ayn-ı riyadır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır ve insanı insanlara abd ve köle yapar. O belâ ve musibete düşersen, 'Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn [Biz Allah'ın kullarıyız; sonunda yine Ona döneceğiz.] [1913][213] 'de, o belâdan kurtul."[1914][214]
Böyle kimseler ihlaslarını yitirmedikleri sürece Allah'ın yardım ve korumasına mazhar olurlar. Model ve örnek alındıkları için de başkalarını iyiliğe sevket-miş ve onların sevaplarının bir mislinin de defterlerine yazılmasına vesile olmuş olurlar.

1696. [3:197, Hadîs No: 3127]
Sâib bin Zeyd'den rivayetle:
Kişinin duâ ederken şöyle demesi kişiye yeter: "Allah'ım, günahlarımı bağışla, bana merhamet et ve beni Cennetine koy."[1915][215]

1697. [3:197, Hadîs No: 3129]
Ebu Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Şu beş şey ne güzel! Ne güzeli Bunlar mizanda, ne kadar da ağır gelirler: Lâ ilahe illallah, Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahüekber ve Müslüman bir kişinin salih bir evladı vefat ettiğinde sabredip sevabını Allah'tan beklemesi.[1916][216]

1698. [3:198, Hadîs No: 3130]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlar selâm vermemekle cimriliğin doruğuna ulaşırlar.[1917][217]

1699. [3:198, Hadîs No: 3132]
Halid bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Zekât veren, misafire yemek yediren, felakete uğrayanlara yardımda bulunan kişi cimrilikten kurtulmuştur.[1918][218]

1700-1799

1700. [3:199, Hadîs No: 3134]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Yiyeceklerinizi biraz soğutarak yiyin ki, sizin için bereketli kılınsın.1919[1]

1701. [3:199, Hadîs No: 3137]
Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: *$ Anne babaya iyilik, ömrü uzatır. Yalan rızkı azaltır. Dua kazayı geri çevirir. Aziz ve celil olan Allah'ın yaratıkları hakkında iki kazası vardır. Biri değişmez, diğeri ise değişir.1920[2]

Her insan uzun ömürlü olmayı ister. Hadis-i şerifte bunun yollarından biri özerinde durulmakta, anne babaya iyiliğin ömrü uzattığı belirtilmektedir.
O şefkat kahramanları annelere, o fedakâr babalara yapılan iyilikler elbette zayi olmaz. Âhirette verilecek sevap bir yana, daha dünyadayken insan peşin ücretini alır. İyiliği sebebiyle gönlü huzurla dolar, işleri rast gider, o huzur ve rahatlığın verdiği zevk ve lezzetle hayalın tadını çıkarır. Manen ömrü uzar. Ömrün manen uzaması demek, ömürden beklenen sevap semerelerinin artması demektir. Başkalarının uzun ömürlerle elde edemediğini böyle kimseler daha kısa bir ömürle elde etmiş olurlar. Öte yandan Allahu Taâlâ bazı şeyleri bir takım şartlara bağlamıştır. O şartlar yerine getirildiğinde şarta bağlı olan husus da gerçekleşir. Buna göre Allah kulunun ömrünün daha uzun olmasını, meselâ burada olduğu gibi anne babaya hürmet gibi birtakım iyiliklere bağlamış olabilir. O iyilikler yapıldığında kişinin ömrü hakikaten uzamış olur. Allah ezelde onun yapacağı iyilikleri bildiği için ona daha uzun ömür takdir eder. Bu da nihaî takdirin bozulması mânâsına gelmez. Çünkü nihaî takdirin ne olduğu da Allah katında kayıtlıdır.
Hadîste yalanın da rızkı azalttığı belirtilmektedir. Önce şunu belirtmek gerekir. Rızık ikidir: Birincisi hakikî, ikincisi mecazî. Herkese ölmeyeceği kadar rızkın verilmesi hakikî rızık, bundan fazlası ise mecazî rızık içerisine girer.
Bazı kimseler, bilhassa ticârette yalanlar atarak bol para kazanacaklarını sanmaktadırlar ki bu kendi kendilerini aldatmaktan öte geçmez. Kaderde ne varsa o gerçekleşir. Ne yapsa bu hakikî rızkını değiştirmez. Ne arttırır, ne de eksiltir. Mecazî rızık da çalışmaya bağlı rızıktır ki, Cenab-ı Hak böylelerine hayırlı rızıklar ihsan etmez, engeller çıkarır, bolca değil; daha az verir, verdiklerinden de bereketi kaldırır. Rızkın Allah'ın elinde olduğu düşünülürse, onun izin ve müsaadesi olmadan insan, bin türlü hile ve yalana müracaat etse de müsbet bir sonuç alamayacağını bilmelidir. Müşterinin kalbini meylettirecek O olduğuna göre, yalana, hileye müracaatetmenin mânâsı yoktur. Ancak böyle bir yola îmanı zayıf veya inançsız olan kimseler müracaat edebilirler. Halbuki rızık verenin Allah olduğu düşünülse, sonra da. makul ve meşru yollara başvurulsa, dürüstçe hareket edilse, Allah bol bol rızık verecektir. Dürüst kişi çevresine güven verdiği için müşterileri celbedecektir. Cenab-ı Hak.da onun bu dürüstlüğüne mükâfat olarak bolca ihsanlarda bulunur. Evet, yalan rızk» azaltır, dürüstlük ise rızkı çoğaltır.
Hadiste dikkat çekilen hususlardan birisi de duanın kazayı geri çevirdiğidir. Diyelim ki, Cenab-ı Hak bir kuluna bir felâketi takdir etti. Bu kader bir gün gelip gerçekleşecek, yani kaza olacak. İşte hadis-i şerifte bu kazayı önlemenin yollarından biri gösterilmekte, dua tavsiye edilmektedir. Evet, kulluğun özü olan duaya yaratılışımız gereği zâten ihtiyacımız var. Herşeyimizle ve her işimizde muhtaç olduğumuz Rabbimize yönelmezsek, başımıza dolular gibi yağmakta olan musibetlerden nasıl korunabilir, mukadder bazı felaketlerden nasıl kurtulabilirdik?
Hadiste kazanın değişebileceği konusu üzerinde de durulmaktadır ki, bu önemli bir kelâm mevzuudur. Kaza değişir mi? Değişirse nasıl değişir? Hadiste bazı kazaların değişebileceği belirtiliyor. Bu da yukarda geçtiği gibi bazı iyiliklere bağlıdır. Bu konuda Mesnevî-i Nuriye'de şöyle denilir:
"Cenab-ı Hakkın, atâ, kaza ve kader nâmında üç kânunu vardır. Atâ, kaza kânununu, kaza da kaderi bozar.
"Meselâ birşey hakkında verilen karar, kader demektir. O kararın infazı, kaza demektir. O kararın iptaliyle hükmü kazadan affetmek, atâ demektir. Evet, yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi, atâ da kaza kânununun kat'iyetirfl deler. Kaza da ok gibi kader kararlarını deler. Demek, atanın kazaya nisbeti, kazanın kadere nisbeti gibidir. Atâ, kaza kânununun şümulünden ihraçtır."1921[3]
Bunu bir örnekle' açıklamak gerekirse şöyle diyebiliriz: Bir suçlunun cezalandırılması konusunda hüküm verilmesi kader, bunun infazı kaza, iyi haline binâen hakimin cezayı infazdan vazgeçip affetmesi atadır. Bunun gibi Cenab-ı Hak da bir kulu hakkında bir takdirde bulunur. Bu bir kaderdir. O kader de zamanı gelip gerçekleşirse kaza olur.

Eğer Cenab-ı Hak, kazadan önce onun bir kısım iyiliklerine binâen o hükmü kaza etmekten vazgeçerse bu da atâ olmuş olur.

1702. [3:200, Hadîs No: 3138]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İffetli olunuz ki hanımlarınız da iffetli olsunlar. Anne babanıza iyilik ediniz ki çocuklarınız da size iyilik etsinler.[1922][4]

1703. [3:200, Hadîs No: 3139]
Cabir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kendisinden özür dilendiği halde bunu kabul etmeyen Kevser havuzunun başına varamaz.[1923][5]

1704. [3:200, Hadîs No: 3140]
Süleyman'dan rivayetle:
Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak yemeğin bereketine vesiledir.[1924][6]

1705. [3:201, Hadîs No: 3141]
Ebu'd-Derda (r.a.) rivayet ediyor: Mü'mine dünyada müjde güzel rüyadır.[1925][7]

1706. [3:201, Hadîs No: 3142]
Ebu Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Bedir Savaşında bulunanları Cennetle müjdele![1926][8]

1707. [3:201, Hadîs No: 3143]
Übey (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmeti şanı yücelik, dindarlık, yükseliş, zafer ve yeryüzü hâkimiyetiyle müjdele! Onlardan her kim âhiret işini dünya için yaparsa âhiretten hiçbir nasibi olmaz.[1927][9]

1708. [3:201, Hadîs No: 3144]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Karanlık gecelerde camilere gelenleri Kıyamet gününde tam bir nur ile müjdele.[1928][10]

1709. [3:203, Hadîs No: 3150]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Ben halis tevhid inancı benim Kim Sünnetimden saparsa benden değildir.
Ben halis tevhid inancı ve hoşgörülü bir dinle gönderildim.[1929][11]

1710. [3:203, Hadîs No: 3151]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Ben insanlarla iyi geçinme özelliğiyle gönderildim.[1930][12]

1711. [3:203, Hadîs No: 3152]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ben Kıyamete çok yakın bir zamanda kılıçla birlikte gönderildim ki, hiçbir şey ortak koşulmadan yalnız Allah'a kulluk edilsin. Benim rızkım mızrağımın altına konulmuştur. Zillet ve küçüklük benim emrime muhalefet edenlere verilmiştir. Kendisini bir kavme benzeten onlardandır.[1931][13]

1712. [3:204, Hadîs No: 3153]
Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ben hakka çağına ve Allah'ın emirlerini insanlara ulaştırıcı olarak gönderildim. Hidayet verme konusunda elimde hiçbirşey yoktur.
Şeytan da Allah'ın yasak kıldığı şeyleri süslü gösterici olarak yaratılmıştır. Saptırma konusunda onun da elinde hiçbir şey yoktur.[1932][14]

1713. [3:205, Hadîs No: 3154]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ben rahmet ve savaş Peygamberi olarak gönderildim. Tüccar ve çiftçi olarak gönderilmedim. Dikkat ediniz, dinine karşı duyarlı olanları hariç, ümmetimin en şerlileri tüccarlar ve çiftçilerdir.[1933][15]

1714. [3:206, Hadîs No: 3157]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İftarı vakti girer girmez yapınız. Sahuru ise geç yapınız.[1934][16]

1715. [3:207, Hadîs No: 3160]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Selâm vermekle de olsa akrabalarınıza iyiliğiniz dokunsun.[1935][17]

1716. [3:208, Hadîs No: 3162]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İslâm şu beş e'sas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet etmek. Namazı dosdoğru kılmak. Zekât vermek. Hacca gitmek ve Ramazan orucunu tutmak.[1936][18]

1717. [3:208, Hadîs No: 3163]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetime günün erken saatleri bereketli kılınmıştır.[1937][19]

1718. [3:209, Hadîs No: 3166]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
İçinde çocuk bulunmayan evde bereket yoktur.[1938][20]

1719. [3:209, Hadîs No: 3167]
îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Daha iyi fiatla gitmesi için keçiyi sağmayıp memesinde süt biriktirip satılması aldatmadır. Aldatma ise bir Müslümana helal değildir.[1939][21]

1720. [3:210, Hadîs No: 3170]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Kişi ile şirk ve küfür arasındaki perdenin kalkması namazı ter-ketmekti/.Namaz küfre ve şirke engeldir.[1940][22]

1721. [3:210, Hadîs No: 3172]
lbni Abbos (r.a.) rivayet ediyor:
Mescid-i Haramda Kabe'nin rüknü ile Makam-ı İbrahim arasında Mültezim denilen bir yer vardır. Musibete uğramış bir kişi orada duâ ederse mutlaka kurtulur.[1941][23]

1722. [3:210, Hadîs No: 3173]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kul ile Cennet arasında yedi sarp yokuş vardır. Bunların en kolay geçileni ölümdür. En zor olanı ise mazlumun zalimin yakasına yapıştığı günde hesap vermek için Allah'ın huzurunda dikilmektir.[1942][24]

1723. [3:211, Hadîs No: 3174]
Hâlid bin Velid (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyametin hemen yakınında anarşi ve kargaşa günleri vardır.[1943][25]

1724. [3:211, Hadîs No: 3178]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

îlmiyle amel eden âlim kendini ibâdete veren kimseden yetmiş derece üstündür.1944[26]

1725. [3:212, Hadîs No: 3179]
Esma binti Umeys (r.a.) rivayet ediyor:
Ne kötü kuldur o kul ki sonsuz büyüklük ve yücelik sahibi olan Allah'ı unutur da kendinde bir şeref var sanıp kibirlenir. Ne kötüdür
o kul ki en yüksek ve istediğini yapmaya muktedir olan Allah'ı unutur da zulüm ve tacavüze kalkışır. Ne kötüdür o kul ki kabir ve orada çürümeyi unutur da bu dünyadaki asıl vazifesini kulak ardı edip oyalanır. Ne kötüdür o kul kj nereden gelip nereye gittiğini unutarak serkeşlik ve azgınlığa dalar. Ne kötüdür o kul ki dini âlet ederek dünyayı iâter. Ne kötüdür o kul ki şüpheli şeylere sarılıp dinî yasaklardan kurtulmaya çalışır. Ne kötüdür o kul ki rehberi bir tamahkârlıktır. Ne kötüdür o kul ki nefsinin herhangi bir kötü arzusu onu yoldan saptırır. Ne kötüdür o kul ki bir gayr-ı meşru istek ayağını kaydırır. 1945[27] .

1726. [3:212, Hedîs No: 3180]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Karaborsa yapan kişi ne kötü kuldur. Allah fiatları düşürdüğünde üzülür. Artırdığında ise sevinir.1946[28]

1727. [3:213, Hadîs No: 3181]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İçinde seslerin yükseltildiği ve avret mahallerinin açıldığı hamam ne kötü evdir.1947[29]

Hamamlar suyu sıcak ve temizlenme imkânı genellikle elverişli yerlerdir. Sıhhat açısından da faydalıdır. Ancak insanların birtakım ölçülere uymamaları sebebiyle bu faydalılık gölgelenmekte ve hamamlar kötü yerler haline gelmektedır. Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle hamamların bu fonksiyonuna karşı çıkrrıaktadır.Bır hadislerinde de hamamlarda örtünme tavsiyesinde bulunmuştur.1948[30] Ki bu aynî zamanda hamama gidilebileceğine işarettir. İzahını yaptığımız hadisi şerifte de hamamların "kötü bir ev" olduğu belirtilirken bunun sebebi de açıkça bildirilmektedir. O da içinde avret yerlerinin açılması, yüksek sesle olur olmaz şeylerin konuşulmasıdır. Dolayısıyla bu mahzurların bulunmadığı hamamlar "kötü ev" şümulüne girmez. Zaten temizliğe son derece önem veren dinimizin böyle temizlik müesseselerine karşı çıkması düşünülemez. Nitekim tarih boyunca ecdadımız da gittikleri her yerde cami ve medresenin yanı başına bir de hamam inşa etmişlerdir.

1728. [3:213, Hadîs No: 3184]
Ebû Hüreyre'den fr.a.) rivayetle:
Zenginlerin yediği, fakirlerin menedildiği düğün yemeği ne kötü yemektir.1949[31]

1729. [3:214, Hadîs No: 3185]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Misafiri evlerinde barındırmayan topluluk ne kötüdür.1950[32]

1730. [3:214, Hadîs No: 3186]
Mu minin aralarında ürkek ve durumunu saklar bir halde dolaştığı bir topluluk ne kötüdür.1951[33]

1731. [3:214, Hadîs No: 3188]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
"Şu şöyle dedi, bu böyle dedi" gibi dedikodularla bir yerlere varmaya çalışmak ne kötüdür.1952[34]

1732. [3:214, Hadîs No: 3189]
Ibni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Birinizin "Ben filan filan âyeti unuttum" demesi ne kötüdür. Aksine onlar kendisine unutturulmuş tur.1953[35]

1733. [3:215, Hadîs No: 3190]
Ibni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Küs olan iki kişiden Önce selâm veren küskünlüğü devam ettirme sorumluluğundan uzaktır.1954[36]

1734. [3:215, Hadîs No: 3191]
İbni Mes'ud'dan rivayetle:
Selâmı Önce veren kişi kibirden uzaktır.1955[37]

1735. [3:216, Hadîs No: 3194]
Uz. Hüseyin (r.a.) rivayet ediyor:
Asıl cimri, yanında ismim anıldığı halde bana salavât getirmeyendir.1956[38]

1736. [3:217, Hadîs No: 3195]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Müstehcen konuşmak kötülük, kötü huy da uğursuzluktur.1957[39]

1737. [3:218, Hadîs No: 3198]
Ebû Sa'lebe rivayet ediyor:
İyilik, yapıldığında ruhun rahata erdiği, kalbin huzur bulduğu şeydir. Günah ise, âlimler fetva verseler bile ruhun hoşlanmadığı, kalbin ısınamadığı şeydir.1958[40]

1738. [3:218, Hadîs No: 3199]
Ebû Kılâbe'den rivayetle:
İyilik yok olmaz, günah unutulmaz, hesap görücü olan Allah ölmez. Artık dilediğim yap. Nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün.1959[41]

1739. [3:219, Hadîs No: 3202]
Selmân el-Fârisi rivayet ediyor:
Bereket şu üç şeydedir: Toplu halde yemek, tirid ve sahur yemeği.1960[42]

1740. [3:220, Hadîs No: 3204]
Muhammed bin Sa'd'dan rivayetle:
Bereket ticârettedir.1961[43]

1741. [3:220, Hadîs No: 3206]
Ebû Umâme rivayet ediyor:
Bereket büyüklerimizin yanındadır. Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize hürmet göstermeyen bizden değildir.1962[44]

1742. [3:223, Hadîs No: 3218]
Ebu d-uerda dan (r.a.) rivayetle:
Belâya uğrama ve ondan emin olma kişinin diline bağlıdır. Kul bir hususda "Hayır, vallahi bu işi asla yapmayacağım" derse, şeytan mutlaka bütün işini bırakır, yapmam dediği şeyi yaptırmak suretiyle onu günahkâr edinceye kadar peşine düşer.1963[45]

1743. [3:223, Hadîs No: 3221]
Zübeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Memleketler Allah'ın mülkü, kullar Allah'ın kullarıdır. Öyle ise nerede hayrı bulursan oraya yerleş.1964[46]

1744. [3:224, Hadîs No: 3222]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îçinde Kur'ân okunan bir ev, yer ehline yıldızların parlak göründüğü gibi gök ahâlisine öylesine parlak görünür.1965[47]

1745. [3:224, Hadîs No: 3223]

Hakim bin Huzam (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Alıcı ve satıcı birbirlerinden ayrılmadıkları sürece alışverişi bozmada serbesttirler. Satıcı doğru konuşur, malında ayıp bulunduğunda söylerse bu alışveriş her ikisi için de bereketli olur. Fakat ayıbı gizler ve yalan konuşurlarsa alışverişlerinin bereketi kaldırılır.[1966][48]

1746. [3:225, Hadîs No: 3227]
Abdullah bin Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hac ve umreyi birlikte yapın. Çünkü körük, demir, altın ve gümüşün pasını nasıl giderirse, hac ve umre de fakirliği Öyle giderir, günahları siler. Makbul olan haccın mükâfatı ise ancak Cennettir.[1967][49]

1747. [3:226, Hadîs No: 3229]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cehennem ateşi insanoğlunun secdeye giden yerleri hariç bütün vücudunu yer. Allah, secdeye giden yerleri yemeyi ateşe haram kılmıştır.[1968][50]

1748. [3:226, Hadîs No: 3231]
Ebû Zerden (r.a.) rivayetle:
Din kardeşinin yüzüne gülümsemen senin için bir sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman, senin için bir sadakadır. Yolunu kaybetmiş bir kişiye yol göstermen, senin için bir sadakadır. İnsanların gelip geçtiği yoldan taşı, dikeni ve kemiği kaldırman senin için bir sadakadır. Kuyudan çektiğin kovandan din kardeşinin kovasına su koyman senin için bir sadakadır.

1749. [3:228, Hadîs No: 3236]
Cömerdin kusurunun, âlimin hatâsının ve ^Hdârecinin sertliğe kaçmasının üzerinde fazla durmayın. Çünkü Allah bunların her aya-ğı kaydığında ellerinden tutar, kaldırır.[1969][51]

1750. [3:229, Hadîs No: 3240]
Ubeyd bin Ümeyr'den rivayetle:
Mü'mini gücü yettiği şeyde gayretli, gücü yetmediği şeyde ise 'Yapamadım' diye hasret çeken olarak görürsün.[1970][52]

1731. [3:229, Hadîs No: 3241]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanları madenler halinde bulursun. Onların câhiliyyet dönemindeki hayırlıları, dini iyi anladıkları zaman İslâmî dönemde de hayırlılarıdırlar. Bu din konusunda insanların en hayırlısı olarak İslama girmeden önce ona en fazla düşmanlık besleyen kimseyi bulursunuz. Kıyamet Gününde Allah katında insanların en şerlileri olarak iki yüzlü olanları bulursunuz. Onlar şunlara bir yüzle, diğerlerine başka bir yüzle gelirler.[1971][53]

1752. [3:230, Hadîs No: 3242]
Übey bin Kâb'den (r.a.) rivayetle:
Ateşli bir hastalığa yakalanan kimsenin hastalığından dolayı ayağı depreştikçe veya bir damarı attıkça sevaplar kendisine akarak gelir.[1972][54]

1753. [3:230, Hadîs No: 3243]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Dünyada başına bir musîbet geldiği zaman çığlık atarak ağlayanlar Kıyamet Günü Cehennemliklerin sağında ve solunda olmak üzere iki saf halinde dizdirilirler. Ve bunlar Cehennemliklerin üzerine köpekler gibi havlarlar.[1973][55]

1754. [3:231, Hadîs No: 3244]
îbni Abbas'den (r.a.) rivayetle:
imam olduğunuzda namazı kısa tutunuz. Çünkü arkanızda güçsüzler, yaşlılar ve işi olanlar vardır.[1974][56]

1755. [3:231, Hadîs No: 3245]
Ayyaş bin Rebiâ rivayet ediyor:
Kıyamete çok yakın bir zamanda bir rüzgar eser. O anda her mü'mimn ruhu alınır.1975[57]

1756. [3:232, Hadîs No: 3253]
MücemmV bin Yahya'dan rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Sonunda helak olacağınızı bilseniz bile doğruluğun peşini bırakmayın. Çünkü gerçek kurtuluş ondadır. Kurtuluş görseniz bile yalandan da sakının. Çünkü gerçek helâket ondadır.1976[58]

1757. [3:233, Hadîs No: 3257]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Mü'minin gerçek rahatı ölümle başlar.1977[59]

1758. [3:234, Hadîs No: 3260]
Rabia el-Curaşî'den rivayetle:
Günah işlememek suretiyle kendinizi yerin şahitliğinden koruyunuz. Çünkü o sizin annenizdir. Kişi orada hayır veya şer hiçbir şey işlemez ki, Kıyamet Gününde yer onu haber vermesin.1978[60]

1759. [3:235, Hadîs No: 3262]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir yerde iken size gaflet basarsa yerinizi değiştirin.1979[61]

1760. [3:235, Hadîs No: 3263]
Hz. Âişe'den rivayetle:
Akikli yüzük kullanın. Çünkü o mübarektir.1980[62]

1761. [3:236, Hadîs No: 3267]
Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediliyor:
Yemekten sonra dişlerinizin arasını kürdanla temizleyiniz. Çünkü bu temizliktir. Temizlik ise imanı çağırır, iman da Cennette sahibinin yanındadır.1981[63]

1762. [3:237, Hadîs No: 3268]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Nutfeleriniz için araştırma yapınız. Onu nereye bırakacağınıza dikkat ediniz. Denklerinizle evleniniz ve denkleri denkleriyle evlendiriniz.1982[64]

1763. [3:237, Hadîs No: 3269]
Âişe (r.a,) rivayet ediyor:
Nutfeleriniz için araştırma yapınız. Onu nereye bırakacağınıza dikkat ediniz. Çünkü, kadınlar erkek kardeşlerine, kız kardeşlerine benzeyen çocuklar doğururlar.1983[65]

Bir Müslümanın en büyük arzusu duasından, hayır ve hasenatından istifade edeceği hayırlı evlat bırakmaktır. Bunu yapabildiği takdirde amel deften kapanmaz, sevapları yazılmaya devam eder.
Hayırlı evlat bırakmanın yolu ilk basamağı sâliha, ahlâklı ve halk tabiriyle "helâl süt emmiş" bir kadınla evlenmektir. Böyle bir anne, çocuğuna, rahmine düştüğü andan itibaren temiz ve berrak ruhundan ruh kalacak, doğduğu andan itibaren de güzel bir eğitimle iyi bir insan ve kâmil bir Müslüman olarak yetişmesine gayret gösterecektir.
İşte bunun içindir ki, Sevgili peygamberimiz, mü'minin çocuğuna seçeceği anneyi iyi araştırmasını tavsiye etmektedir. Seçilecek eşin asil ve iyi bir âiieye mensup olması gerektiğine dikkat çekmiş, bunun gerekçesi olarak da kadınların erkek kardeşlerine, kız kardeşlerine benzeyen çocuklar doğurabiieceklerini nazara vermiştir. Çocuğun soyuna çekmesi günümüzde bilinen bir gerçektir.

1764. [3:238, Hadîs No: 3271]

Üsâme bin Şüreyk'den rivayetle:
Ey Allah'ın kulları tedavi olunuz. Çünkü Allah hiçbir dert yaratmamıştır ki, devasını da yaratmamış olsun. Bir tek dert hariç, o da ihtiyarlıktır.

1765. [3:238, Hadîs No: 32731
Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
İnek sütüyle tedavi olunuz. Allah'ın bunu şifâya vesile kılacağını umuyorum. Çünki inek her bitkiden yer.[1984][66]

1766. [3:239, Hadîs No: 3274]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Üzüntü ve kaygılarınızı sadakalar vermekle gideriniz ki, Allah kötü durumunuzu düzeltsin ve düşmanlarınıza karşı size yardım etsin.[1985][67]

Üzüntü ve kaygılardan kurtulmanın, düşmanlara karşı yardıma mazhar olmanın sadakayla ne gibi bir ilgisi olabileceğini ilk etapta kavramak güç olabilir. Biraz düşünülünce bunun hiç de imkânsız olmadığı, aksine son derece makûl olduğu hemen anlaşılır. Çünkü sıkıntıyı giderecek olan Allah'tır.
Evet, Allah, rızası için sadaka verenlerin hem üzüntü ve kaygılarını giderir, hem de onlara, düşmanlarına karşı yardım eder.
Bunun maddî İzahlarını yapmak da mümkündür. Sadaka veren insan, psiko-lojikman büyük bir rahatlama içerisine girer. Yardımseverliğin, başkalarının elinden tutmanın manevî zevkini tadar. İçi huzurla dolar. Gönlünde kaygı ve üzüntünün boğucu sislerine yer kalmaz. Bu huzur, bu rahatlık ayrıca gelebilecek kaygı ve üzüntüleri de yok edebilecek büyüklüktedir. Evet, sadakanın kalbte doğurduğu huzur güneşi, kaygı ve üzüntü buzlarını eritecek güçtedir. Âdeta sadaka, dertlerin ilacıdır. Nice cimri insan, maddeten iyilikler yapmak suretiyle cimriliğin manevî kıskacından kurtulmuşlardır.
Yine sadaka veren insan, moralmen güçlü olduğu için düşmanlara karşı da güçlüdür. Çünkü morali, kuvve-i mâneviyesi yüksek olan insanın çalışma gücü, faaliyeti ve verimliliği de o seviyede artar. Zayıt görünüşlü bir mü'mine karşı başka duygular besleyen düşman, aynı duyguları, zorlukların üzerine üzerine giden moralmen güçlü, dinç ve zinde bir mü'mine karşı duyamaz. Ondan korkar, çekinir, üzerine gidemez. Gitse de o mü'min Cenab-ı Hakkın verdiği bir kuvvetle ona kolaylıkla karşı koyar.
Demek ki, sadaka gerçekten kaygı ve üzüntüleri defedebilecek, düşmana karşı Allah'ın yardımını celbedebilecek güçtedir.
Sonra sadaka veren kimsenin dost ve arkadaşları çok olur, çevresi geniş olur. Etrafında âdeta çelikten bir halka meydana gelir. Hiçkimse onunla mücadeleyi kolay kolay göze alamaz. Öte yandan sadaka verdiği kimselerin duaları onun için büyük bir manevî güç kaynağı olur.

1767. [3:239, Hadîs No: 3275]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Aralanın kükrerken ne dediğini biliyor musunuz? Şöyle der: "Al-lah'ım, beni iyiliksever hiçbir kimseye saldırtma."[1986][68]

1768. [3:240, Hadîs No: 3281]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Vasiyet yapmamak dünyada büyük bir kusurdur, âhirette ise ateş ve rezil rüsvay olmaktır.[1987][69]

Vasiyet, kelime olarak emir, bir işi birisine ısmarlamak demektir. Dînî bir tâbir olarak kullanıldığında, bir malı veya herhangi bir menfaati, ölümünden sonra geçerli o'lmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir.
Vasiyetin çeşitleri vardır. Birincisi vacip olan vasiyetlerdir. Kişinin yanında bulunan emânetlerin verilmesi veya senedi olmayan borçların ödenmesi için vasiyet etmesi vaciptir. Ölümün ne zaman geleceği bilinmediğinden, emânetlerin ve senetleri olmayan borçların vasiyet edilmesi gerekir. Peygamberimiz bir hadislerinde bununla iigili olarak şöyle buyurur:
"Vasiyet edilecek birşeyi bulunan bir Müsiümanın, vasiyeti yanında bulunmadıkça, iki gece geçirmesi doğru değildir."[1988][70]

Ayrıca, üzerinde yemin ve oruç keffâreti bulunanların, zekât borcu olanların bıraktıkları maldan bu borçlarının ödenmesini; namaz borcu olanların kılamadıkları namazların yerine fidye verilmesini, hac borcu olanların yerlerine hacca gidilmesini vasiyet etmeleri, vacip kısmın içinde değerlendirilir.
İzahını yaptığımız hadis de, vacip olan bu tür vasiyetler içindir. Kişinin gerek insanlara, gerekse Allah'a olan borcunu bildirmeden vefat etmesinin kusur olduğu, âhirette ateş ve rüsvaylık olacağı ise açıktır.
Vasiyetin bir diğer çeşidi müstehap olan vasiyetlerdir. Vasiyet edebilecek kadar maddî durumları müsait olan kimselerin, vârislerini başkalarına muhtaç bir vaziyette bırakmamak şartıyla mallarının üçte birini aşmayacak kısmından fakirlere ve kimsesizlere verilmesini vasiyet etmeleri müstehaptır. Fakat bu vasiyet yapılırken dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. O da vasiyetin Islama hizmet eden kuruluşlara, dine, ilme ve fazilete hizmet eden kimselere yapılmasıdır. İçki, kumar ve benzeri gayr-i meşru yerlere harcayan kimselere yapmanın haram olduğunu söyleyen âlimfer vardır. Böyle bir vasiyet en hafifinden mekruhtur.

1769. [3:241, Hadîs No: 3285]
îbni Mes'ud (r.a,) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bakire kadınlarla evlenmeye bakınız. Çünkü, onların ağızları daha tatlı, rahimleri daha çok çocuk yapmaya müsaittir. Kendileri de daha kanaatkardırlar.[1989][71]

Peygamberimiz bu hadislerinde bakire ile evlenmeye teşvik etmektedir. Aynı hadiste bunun üç hikmeti sayılmaktadır. Birincisi, bakirenin dul kadına nisbeten konuşması daha güzeldir, genelde eşine karşı lüzumsuz ve uygunsuz sözler sarfetmez, ölçüyü kaçırmaz. Dul kadına nisbeten daha utangaç ve saygılıdır. Çünkü daha önce başka bir erkekle yaşamadığı için daha sıkılgandır, her ağzına geleni söylemez. Tabî böyle olması, kocasının bu perdeyi muhafaza etmedeki gayretine bağlıdır. Onu bu perdeyi yırtmaya mecbur bırakmadıkça bu böyle devam eder.
Hadiste sayılan ikinci hikmet, bakirenin daha çok çocuk yapmaya müsait olmasıdır. Evliliğin en mühim gayesi nesli devam ettirmek olduğundan, bu hikmet de mühimdir.
Üçüncü hikmet ise, bakirenin aza razı olmasıdır. Dul bir kadın ölen veya boşandığı kocasının yanında iken bolluğa, cinsî tatmin bakımından zevkine daha uygun bir yaşantıya alışmış olabilir. Bunu ikinci eşinde bulamadığında huzursuzluk çıkabilir. Yine eski kocasının bâzı vasıflarını çok seviyor olabilir. Yeni kocasında bu vasıfları bulamaması veya tam tersiyle karşılaşması,sıkıntıya sebep olabilir. Oysa bakire için böyle bir endişe söz konusu olmaz.
Bakire ile evlenme teşvikinin bir diğer hikmeti de, bâzı erkeklerin hanımının eski kocasını düşünerek hissen rahatsız olmasıdır.
Bununla beraber, Peygamberimizin "Bakire kızlarla evlenmeye bakınız" ifâdesi bir emir değil, tavsiyedir. Nitekim Hz. Câbir'e kız kardeşinin bakımı hikmetine binâen dul ile evlenmesinin daha iyi olacağını söylemiştir. Kendisi de gerel< himaye maksadıyla, gerekse bâzı hikmetlere binâen dul kadınlarla evlenmiştir, Bunu da nazardan uzak tutmamak gerekir.

1770. [3:242, Hadîs No: 3287]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Evleniniz, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar edeceğim. Hıristiyanların rahipleri gibi olmayınız.[1990][72]

1771. [3:242, Hadîs No: 3288]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Evleniniz, boşamayımz. Şüphe yokki Allah zevkine çok düşkün erkek ve kadınları sevmez.[1991][73]

1772. [3:243, Hadîs No: 3289]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Evleniniz, boşamayımz. Şüphesiz boşanma sebebiyle Arş titrer.[1992][74]

1773. [3:243, Hadîs No: 3291]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Sahura kalkınız. Şüphesiz sahurda bereket vardır.[1993][75]

1774. [3:244, Hadîs No: 3293]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir yudum suyla da olsa sahur yapınız.[1994][76]

1775. [3:244, Hadîs No: 3296]
Nuaym bin Abdurrahman rivayet ediyor:
Rızkın onda dokuzu ticârettedir. Onda biri ise hayvancılıktadır.[1995][77]

1776. [3:247, Hadîs No: 3302]
Ibni Ömer'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Birbirinizle musafaha yapınız ki, kalblerinizden kin duyguları yok olsun.[1996][78]

1777. [3:247, Hadîs No: 3304]
Enes fr.a.J rivayet ediyor:
Sadaka veriniz. Çünkü sadaka Cehennem ateşinden kurtuluşunu zdur.[1997][79]

1778. [3:248, Hadîs No: 305]
îkrime'den rivayetle:
Bir hurma tanesi de olsa sadaka olarak veriniz. Çünkü o az da olsa açlığı dindirir ve suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları yok eder.[1998][80]

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu hadislerini herkesin açlık, kıtlık çektiği, yerine göre bir hurmayı dahi bulmada güçlük çektiği bir atmosferde söylemişti. O zaman o tek veya yarım hurmayı sadaka olarak vermenin değeri kendiliğinden anlaşılır.
Sonra burada mü'minleri sadaka vermeye alıştırma da söz konusudur. Asgarîsini göstererek büyüklerini yapmaya teşvik etmektedir. Hemen hemen herkes bir hurma tanesi bulabilir. Öyleyse onu küçük görmemeli, az da olsa, yapa-bildiğince hayır yapmalı, sadaka vermelidir. Hem azdan veren, çoktan da verebilir.
Bir fakirle karşılaştığımızı farzedelim. Bizim de durumumuz pek iyi değil. Ama, ona göre daha iyi şartlarda hayat sürebiliyoruz, işte o noktada bir hurma tanesiyle de olsa yardım yapmayı ihmal etmemeli, onun açlığını giderebilaceği-ni düşünmeli, o hayrı yapmalıyız. Öte yandan fitre meselesinde olduğu gibi hem biz, hem de başkaları birer hurma verecek olsak, fakir olanlar da belini doğrultma imkânı bulabilir.
Sonra hurma burada bir semboldür. Fakirin ihtiyacına cevap verebilecek para veya herhangi bir ihtiyaç maddesi de bunun içerisine girer. Kısacası az çok demeden güç ve imkânlar ölçüsünde sadaka verebilmeli, içimizdeki bu iyilikseverlik duygusunu daima canlı ve taze tutmalı, geliştirmeye çalışmalıyız.
Böylesi hayır ve sadakalar fakiri sevindirmekle kalmaz, vereni de sevindirir. Sonra hadiste de belirtildiği gibi suyun ateşi söndürdüğü gibi günahlara keffâret olur.

1779. [3:249, Hadîs No: 3309]
İbni Ömer (r,a.) rivayet ediyor:
Birbirinizi affediniz ki, aranızdaki kin ve düşmanlıklar kalksın.[1999][81]

1780. [3:249, Hadîs No: 3310]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân'ı sık sık tekrar etmek suretiyle hatırda tutunuz. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Kur'ân devenin bağından kurtulup uzaklaşmasından daha hızlı bir şekilde insanların hafızalarından uzaklaşır.[2000][82]

1781. [3:250, Hadîs No: 3312]
Abdullah binAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hayırlı işlerde cevvaliyet, ümmetimin seçkinlerinde bulunan bir özelliktir.[2001][83]

1782. [3:250, Hadîs No: 3313]
Abdullah bin Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Hacca gitme hususunda acele ediniz. Çünkü biriniz başına ne geleceğini bilemez.[2002][84]

En hayırlı ibadet, vakti içinde ve zamanında yapılan ibadettir. Hac Hanefî, Malikî ve Hanbelî imamlarının çoğuna göre fevri bir ibadettir, yani farz olur olmaz hemen o yıl yapılmalıdır.
Imam-ı Şafiî ve Hanefîlerden Imam-ı Muhammed haccın fevri değil, ömrî olduğunu söylerler. Kişi ömrünün herhangi bir senesinde gidebilir. Bu, "Hac geciktirilebilir" mânâsında değil, farz olur olmaz hemen gitmek şart değildir demektir. İmkânlar varken gitmemek, geciktirmek mekruhtur.
Yukardaki hadiste de belirtildiği gibi haccı geciktirmemenin önemli hikmetlerinden biri insanın başına neler gelip gelmeyeceğini bilemeyeceğidir. Beklenmedik bir musibetle karşılaşabilir, fakir düşebilir, yaşlanıp gidemeyecek duruma gelebilir, hatta ölüm dahi gelebilir. Farz olduğu halde bu görevi yapmadan gidebilir. Öyleyse farz olur olmaz, hemen gitmelidir ki borçlu kalmasın.

1783. [3:250, Hadîs No: 3315]
Üsâme bin Zeyd rivayet ediyor:
Pazartesi ve Perşembe günleri olmak üzere haftada iki defa insanların amelleri Allah'a sunulur. Aralarında düşmanlık bulunan ve akrabalarıyla bağları koparan kimselerin dışında her mü'min kulun günahları bağışlanır.[2003][85]

1784. [3:251, Hadîs No: 3316]
Hakim'den rivayetle:
Ameller Pazartesi ve Perşembe günleri Allah'a arzedilir. Peygamberlere, ölmüş olan anne ve babalara Cuma günü sunulur. Onlar bu iyiliklerden dolayı sevinirler. Yüzlerinin beyazlık ve parlaklığı artar. Öyle ise Allah'tan korkun ve günah işlemek suretiyle ölülerinize eziyet etmeyin.[2004][86]

1785. [3:251, Hadîs No: 3317]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Genişlikte taat ve şükürle kendini Allah'a tanıt ki, O da sıkıntı anında yardımına koşmakla seni tanısın,[2005][87]

1786. [3:252, Hadîs No: 3319]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Akrabalık haklarını yerine getirebilecek kadar soyunuzu öğrenmeye çalışınız. Çünkü akrabalarla iyi ilişkiler, yakınlar arasında sevgiye, malın artmasına ve ömrün uzamasına sebeptir.[2006][88]

Sıla-i rahîm, yani akrabalık haklarını gözetmek dinimizin mühim emirlerin-dendir. Gerek âyeî-i kerimelerde, gerekse hadis-i şeriflerde bu husus üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikram etmeyi emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir."[2007][89]
Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) bir hadislerinde konu ile ilgili olarak şöyle buyururlar:
"Rahim [akrabalık] kelimesi, Allah'ın Rahman isminden gelir. Allah da, 'Kim akraba haklarını yerine getirirse, Ben de o kimseye iyilik ve lütufla davranırım. Kim bunu yapmazsa, Ben de ona iyilik ve lütufda bulunmam1 buyurmuştur.[2008][90]
İşte Peygamberimiz, bu hadislerinde de akrabalarla iyi ilişkilerde bulunmanın yakınlar arasında sevgiye, malın artmasına ve ömrün uzamasına vesile olacağına dikkat çekiyor.
Akrabalık haklarını yerine getirebilmek için akrabaları tanımak gerekir. İzahını yaptığımız hadiste dikkat çekilen hususlardan birisi de kişinin akrabalık haklarını yerine getirebilecek kadar soyunu bitmesidir. Bu hadisteki ikaza günümüzde her zamankinden çok daha muhtacız. Çünkü günümüzde maalesef yakın sayılabilecek akrabalar dahi birbirlerini tanımamaktadırlar. Bazan amcasının, halasının, dayısının gocuklarını tanımayan kimselere rastlayabilmekteyiz.
Hadiste geçen akrabalar arasındaki iyi ilişkilerin yakınlar arasındaki sevgiye sebep olduğu açık bir husustur. Bunun ömrü uzatması ise iki türlü olur. Birincisi ömrün manen uzamasıdır. Ömrün manen uzaması demek, ömürden beklenen sevap meyvelerinin artması demektir. Başkalarının uzun ömürle elde edemediklerini, akraba hukukuna riâyet edenler, daha kısa bir ömürde elde etmiş olurlar
Sıla-i rahmin ömrü uzatmasının bir diğer izahını ise şöyle yapabiliriz. Allahu Teâla, bâzı kullarının ecellerini bâzı şartlara bağlı olarak tayin etmiştir. O şart yerine geldiğinde, şarta bağlı olan husus da gerçekleşir. Buna göre Yüce

Allah, bâzı kullarının ömürlerini sıla-i rahme dikkat etmeleri şartına bağlı olarak tayin etmiş olabilir. Dolayısıyla buna dikkat eden kulun ömrü uzamış olur.2009[91]
Diğer taraftan, akrabalarıyla iyi ilişkiler içerisinde olan bir insan huzurludur, sıkıntıdan uzaktır. Bir musibetle karşılaşsa akrabalarını yanıbaşında bulur. Sevinçli bir gününde yine onlarla beraberdir. Huzurlu ve stresten uzak bir insanın çoğu hastalıklara yakalanmaktan kurtulacağı bir vakıadır.
Başka bir hadiste duanın kötü kazayı önleyeceği bildirilmektedir. Akrabalarıyla iyi ilişkiler içerisinde olan bir insan, onların dualarını da alır. Kişinin gıyabında yapılan duanın daha çok kabul edileceği ise, başka bir hadiste bildirilmektedir.

1787. [3:253, Hadîs No: 3322]
Uz. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
îlim öğreniniz, ilim için de ağırbaşlı ve vakur olmayı öğreniniz. îlim aldığınız kimseye karşı tevazu gösteriniz.2010[92]

1788. [3:253, Hadîs No: 3323]
Muaz'den (r.a.) rivayetle:
Öğrenmek istediğinizden neyi öğrenirseniz öğreniniz, bildiklerinizle amel etmedikçe, Allah sizi bundan faydalandırmaz.2011[93]

1789. [3:255, Hadîs No: 3327]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı öğreniniz ve yatağınıza uzanırken onu okuyunuz. Çünkü Kur'ân'ı öğrenen, okuyan ve onunla amel eden kimsenin durumu misk dolu torbaya benzer. Kokusu her tarafa yayılır. Onu öğrenip okuyarak ve henüz tesiri geçmemişken yatağına uzanan kişinin durumu miskin üzerine geçirilen torba gibidir.2012[94]

1790. [3:256, Hadîs No: 3332]
Belâ ve musibetlerin gücünüzü zorlamasından, sıkıntı ve mutsuzluğun ulaşmasından, kötü kazadan ve düşmanlara alay konusu olmaktan Allah'a sığınınız.2013[95]

1791. [3:257, Hadîs No: 3334]
Şu üç felâketten Allah'a sığınınız: Sende bir hayır gördüğünde gizleyen, bir kötülük gördüğünde ise yayan kötü komşudan. Yanında bulunduğun zaman diliyle seni inciten, yanından ayrıldığında ise sana hıyanet eden kadından. İyilik yaptığın zaman kabul etmeyen, kötülük yaptığında ise affetmeyen idareciden.2014[96]

1792. [3:258, Hadîs No: 3338]
İbni Ömer'den rivayetle:
Şu beş durumda gök kapıları açılır ve dualar kabul edilir: (1) Kur'ân okunurken, (2) islâm ordusu düşman ordusuyla karşılaştığı zaman. (3) Yağmur yağdığında. (4) Zulme uğrayan duâ ettiğinde (5) ve ezan okunduğunda.2015[97]

1793. [3:258, Hadîs No: 3339]
Osman bin Ebu'-l Âs Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Gece yarısı gök kapılan açılır ve bir nida edici şöyle seslenir: "Duâ eden yok mu? Duasına cevap verilsin. Bir şey dileyen yok mu? Dileği verilsin. Sıkıntıda olan yok mu? Sıkıntısı giderilsin. Öyle ki, duâ edip de Allah'ın duasını kabul etmediği hiçbir Müslüman kalmaz. Ancak namusunu kazanç vesilesi yapan zinâkâr ve zâlim idarecinin jurnalci ve yardakçıları bundan hâriçtir.2016[98]

1794. [3:259, Hadîs No: 3341]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cuma, Pazartesi ve Perşembe günleri Cennetin kapıları açılır. Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayanlardan, bağışlanma dileyen her kulun günahı bağışlanır. Ancak din kardeşiyle kendi arasında düşmanlık bulunan kişi bunun dışındadır. Böyle bir kimse için şöyle denir: "Barışmcaya kadar bu ikisini bekletiniz."2017[99]

1795. [3:261, Hadîs No: 3343]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayet ediyor:
Gücünüzün yettiği kadar gönlünüzü dünya kaygılarından boşaltınız. Çünkü, kimin en büyük kaygısı dünya ise, Allah onun meşguliyetini arttırır, fakirliği gözünün önüne diker. Kimin en büyük kaygısı âhiret ise Allah onun işini toparlar, gönlünü zengin eder. Kim bütün gönlüyle Allah'a yönelirse, Allah mü'minlerin kalblerini sevgi ve şefkatle ona doğru koşturur. Bizzat Allah da her hayrı en sür'atli bir şekilde ona yetiştirir.[2018][100]

1796. [3:262, Hadîs No: 3345]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Herşeyi tefekkür edin. Fakat Allah'ın Zâtını acaba nasıldır diye düşünmeyin. Çünkü yedinci kat semadan Kürsî* ye kadar nurdan yedi bin perde vardır. O bunun da ötesindedir.

1797. [3:262, Hadîs No: 3346]
Abdullah bin Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Yaratıkları tefekkür edin. Fakat Yaratıcının Zâtını tefekkür etmeyin. Çünkü buna güç vetiremezsiniz.[2019][101]

Allah, insana bir akıl vermiştir Bu akıl kârı, zararı, iyiyi kötüyü birbirinden ayırabilecek, insanı hem dünya, hem de âhiret saadetine ulaştırabilecek güçtedir. Ancak aklın da belli bir kapasitesi vardır. Bunun ötesine geçemez. Aklın kapasitesini aşan noktalardan birisi de Allah'ın zâtını kavramaktan âciz kalmasıdır. Değil, sadece Allah'ı anlamak, bizzat vücudumuzda bulunduğu halde aklımızı, ruhumuzu dahi kavrayamıyoruz.
Evet, insan aklı herşeyi anlayabilecek güçte değildir. Bir kimya profesörünün yazdığı bir yüksek kimya kitabını, bir atom mühendisinin kaleme aldığı atomla ilgili kitapları eğer anlıyamıyorsak, bu o kitapları mânâsız hale getirmediği gibi yazarlarının büyüklüğü hakkında da bizi şüpheye sevk etmez. Aksine yazarlarının büyüklüğünü anlarız.
Akıl, ruh, v.s. gibi Allah'ın yarattığı bir kısım eserlerin büyüklüğünü kavraya-mayışımız da bize Allah'ın büyüklüğünü anlatır.
Biz Allah'ın Arş'ını, Kürsî'sini de kavrayabilecek güçte değiliz. Daha kâinattaki birçok varlığın değil mahiyetlerini bilmek, varlıklarından dahi haberdar değiliz. Kâinatın ancak milyonda beşini görebiliyoruz. Göremediğimiz âlemleri anlamamız da söz konusu değil. Kaldı ki kâinatın tümü, Kürsî yanında çöle atılan bir halka gibi kalmaktadır. Kürsî de Arş'ın yanında yine çöle atılan bir halka kadardır. Allah emir ve hükmünü Kürsîden yürütür.
Bunları göremeyen, mahiyetlerini kavrayamayan aklı, duygulan, kapasitesi sınırlı bir insanın Allah'ı göremediği gibi zâtını kavrayabilmesi de mümkün değildir. Sınırlı bir varlığın sınırsız bir Varlık'ı ihata etmesi imkânsızdır.
Ancak Allah'ı eserleri vasıtasıyla tanır, sonsuz kudret, ilim, irade ve hikmetini, büyüklüğünü anlamaya çalışırız. Herbir yaratık Allah'ın varlık, birlik ve isimlerinin tecelli yeridir. Bunları araştırmak, düşünmek Allah'ın büyüklüğünü anlamaya vesile olduğunda îmanımızı arttırır.

1798. [3:264, Hadîs No: 3350]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Siz şu altı şeyi kabul edin; ben de Cennete girmenize vesile olmayı kabul edeyim:
1. Biriniz konuştuğu zaman yalan söylemesin.
2. Söz verdiği zaman sözünden dönmesin.
3. Kendisine güvenildiğinde hıyanet etmesin.
4. Harama karşı gözünüzü yumunuz.
5. Harama elinizi uzatmayınız.
6. İffetinizi koruyunuz.

1799. [3:264, Hadîs No: 3351]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a isyan bayrağını açanlara kalben kızmakla Allah'a yaklaşmaya çalışınız. Onları asık yüzle karşılayınız. Onlara kızmakla Allah'ın hoşnutluğunu arayınız. Onlardan uzaklaşmakla Allah'a yaklaşmaya çalışınız.[2020][102]

Mü'minin özelliklerinden birisi de kötülüklere engel olmak, onlara gücü yetiyorsa eliyle; değilse diliyle karşı çıkmaktır. Buna gücü yetmediğinde yapacağı iş ise, o hareketi kalben kötü karşılamak ve nefret etmek, bunun ifadesi olarak da surat asmaktır.

Evet, surat asmak Allah'a isyan bayrağı açan kimseyi fiiliyle mahkûm etmek demektir. Ona kızarak hoşnutsuzluğumuzu belli etmek, hiçbir şey yapamıyor-sak ondan uzak kalmak o kötü davranışa karşı yapabileceğimiz en güzel bir hareket tarzıdır, Böylece insan Rabbine yaklaşmış olur.
Böyle davranmanın birçok faydaları vardır. Herşeyden önce isyankâr kişi, davranışının yanlışlığını anlamış olur, yüz bulamaz, ya pişmanlık duymaya veya sinerek açıktan değil, gizlice yapmaya çalışır. Kötülüklerin yok olması veya azalmasının en önemli yollarından birisi bu değil midir?
Allah'a isyan eden Onun düşmanı sayılır. Allah'ın düşmanına düşmanlık etmek ise Allah'a dostluk demektir, insan böylelerinden uzaklaştıkça Allah'a yaklaşmış olur. Kızgınlık onların şahsına değil, taşıdıkları sıfatlaradır. Kötü sıfatı için ona kızan kimse o kötü sıfata kendisi de yaklaşmaz. Dolayısıyla kötülükten uzaklaşmış, bu açıdan da Allah'a yaklaşmış olur.

1800-1899

1800. [3:265, Hadîs No: 3354]
Ya'la bin Münye'den (r.a.) rivayetle,Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet Günü Cehennem mü'mine, "Çabuk geç ey mü'min! Yoksa nurun alevlerimi söndürecek" diye seslenir.[2021][103]

1801. [3:266, Hadîs No: 3355]
Ebu Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Her türlü Öfke ve ağız kavgasının ilacı, iki rekât namazdır.[2022][104]

1802. [3:266, Hadîs No: 3356]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Sahabîlerimin ileride hataları olacaktır. Allah benimle olan beraberlikleri sebebiyle bunu affedecektir.[2023][105]

1803. [3:266, Hadîs No: 3357]
Muaviye (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Öyle idareciler gelecek ki istediklerini söyleyecekler, fakat kimse ses çıkarmayacak. Bunlar bir biri peşi sıra Cehenneme yuvarlanacaklar.[2024][106]

1804. [3:266, Hadîs No: 3358]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Öyle fitneler olacak ki ne elle, ne de dille düzeltilemeyecek.[2025][107]

1805. [3:267, Hadîs No: 3360]
Ebû Âmir es-Sekûnî (r.a.) rivayet ediyor:
Kimsenin görmediği yerde de açıkta yaptığın salih amelin aynısını yapman iyiliğinin eksiksiz oluşuna delildir.[2026][108]

1806. [3:267, Hadîs No: 3361]
Ebû Umâme'den (r.a.) rivayetle, Peygamber E fendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki, sınır boylarında düşmana karşı kırk gün beklerse, bu esnada bir alışveriş yapmaz ve uygunsuz bir olaya sebep olmazsa annesinden doğduğu gün ki gibi günahlarından sıyrılır.[2027][109]

1807. [3:267, Hadîs No: 3362]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Nimetin tamamlanması Cennete girmek ve Cehennemden kurtulmaktır.[2028][110]

1808. [3:268, Hadîs No: 3365]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
İlim konusunda cimri davranmayın ve başkalarına öğretmekten geri durmayın. Onu birbirinizden gizlemeyin. Çünkü ilmi gizlemekle yapılan hıyanet, malda yapılan hıyanetten daha büyük günahtır.[2029][111]

1809. [3:270, Hadîs No: 3369]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bütün gücünüzle temiz olmaya çalışınız. Çünkü Allah, İslâm binasını temizlik üzerine kurmuştur. Cennete de ancak temiz olanlar girer.[2030][112]

1810. [3:270, Hadîs No: 3272]
Ebu Hureyre'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kadın dört şey için nikâh edilir: Serveti için, soyu için, güzelliği için ve dini için. Sen dindar olanını tercih et, iki eli toprak dolasıca.[2031][113]

1811. [3:272, Hadîs No: 3376]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Birbirinize yemek götürmekle hediyeleşiniz. Çünkü bu rızıklarınızda genişlik sağlar.[2032][114]

1812. [3:273, Hadîs No: 3379]
Ümm-ü Hakîm'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hediyeleşiniz. Çünkü hediye sevgiyi katlar ve kalblerdeki kinleri giderir.[2033][115]

1813. [3:273, Hadîs No: 3380]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Mütevazı olunuz. Fakirlerle oturup kalkınız ki Allah'ın rahmetine mazhar büyük kullarından olasınız ve kibirden kurtulasınız.[2034][116]

1814. [3:273, Hadis no: 3381]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kendilerinden ilim öğrendiğiniz kimselere karşı mütevazı davranınız, îlim Öğrettiklerinize de alçakgönüllülük gösteriniz. Zorba âlimler olmayınız.[2035][117]

1815. [3:274, Hadis no: 3382]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'a tövbe ediniz. Şüphe yok ki ben hergün yüz defa Allah'a tevbe ediyorum.[2036][118]

1816. [3:276, Hadîs No: 3387]
Îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Günahından tevbe eden günah işlememiş gibidir. Günah işlemeye devam ettiği halde dil ucuyla Allah'tan af dileyen kimse de Rabbiyle alay eden kimse gibidir. Bir kimse Müslüman birine eziyet ederse ondan dolayı yerde biten hurma ağaçları kadar günah kazanır,[2037][119]

1817. [3:277, Hadîs No: 3388]
Sa'd (r.a.) rivayet ediyor: Ahirete ait amellerin dışındaki işlerde, her işte acele davranmamak daha hayırlıdır.[2038][120]

Önce dünya işi, âhiret işi tabirleri üzerinde duralım. İnsanın günlük hayatında yaptığı yeme, içme, uyuma, alışveriş gibi bir kısım işler vardır. Buniar her ne kadar doğrudan doğruya âhiretle ilgili değillerdir. Ancak dünyalık işler diye ifade edebileceğimiz bu işlerin gayr-ı meşru olması da gerekmez. Bunların yanında bir de doğrudan doğruya âhirete bakan, kulluk vazifemizi yerine getirmeye yönelik olan işler vardır. Namaz, oruç, sadaka, hac gibi. Bunların herbiri âhiret işlerindendir. Kısaca dünya işi, âhiret işlerinin tersine, acele yapılması övülen veya tehir edilmesi kınanmayan işlerdir. Âhiret işi ise insanı manen yükselten, Allah'a yaklaştıran her iyi iş ve harekettir.
İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) birinci gruba giren işleri acele etmemeyi, sabırla hareket etmeyi, ikinci gruba giren işlerde ise bir an önce yerine getirmemizi tavsiye etmektedir.
Dünya işlerinde niçin acele edilmemelidir? Çünkü dünya işleri bir kısım ön hazırlıklar ister. Meselâ ticârete atılacak bir kimsenin iyi bir araştırma yapması, ehil kişilerle istişare etmesi ve ona göre hazırlıklarını yapması

gerekir. Aksi halde acele karar verirse pişman olacağı bir neticeyle karşılaşabilir.
Meselenin diğer bir yönü de dünya iie ilgili işler daha çok helâl veya haram ihtimali olabilen işlerdir. Bir mü'mine düşen teşebbüs edeceği işin helâl mı, haram mı olduğunu araştırmak, helâlsa teşebbüs, haramsa vazgeçmektir.
Âhirete ait işlerde ise acele davranmayı hızlı davranmak, bir an önce o iş veya ibadeti bitirme azim ve gayreti içerisine girmek şeklinde değerlendirmek gerekir. Hayır yapma, ibadet etme gibi âhirete yönelik işlerde acele edilmelidir. Çünkü yapılan her hayır ve ibadet iyilik defterimize kaydolunur, iyiliklerimizin kabarmasına vesile olur. Bu tip âhiretle doğrudan doğruya ilgili olan İşlerin pek çoğu belli bir zamanla sınırlıdır. O zaman aşıldığında o ibadeti yerine getirmeyen mes'ûl olur ve yapılmasının da pek bir mânâsı kalmaz. Sonra bunlar fırsatla ilgili işlerdir. Bu fırsat kaçabilir. Bir daha yakalamak mümkün olmayabilir. Meselâ hacca gidecek kadar zengin olan bir kimse bu ibadeti zamanında yapmazsa ilerde fakirleşebilir veya hacca gitmesini engelleyen mâniler çıkabilir.
Hayırlı işlerin birçok muzır manileri de vardır. Başta nefis ve şeytan olmak üzere bunlar o hayırlı işten bizi alıkoymak için fırsat kollarlar. O işi bir an önce yerine getirmekle bu mücadeleyi daha başlangıçta kazanmış oluruz.
Ölümün her an gelebileceğini düşünen ve bütün işi âhirete azık hazırlamak olan insanlar için geçen her dakika kayıp demektir. Ne kadar acele edilirse o kadar çok kazanç elde edilir. Yalnız işi acele yapacağım diye ibadetleri eksik bırakmaktan da şiddetle kaçınmalıdır.
Şunu özellikle belirtelim ki, acele etmek işe teşebbüs safhasında yapılmalı ve işe bir an önce başlanmalıdır. İşe başladıktan sonra o işin hakkı ne ise verilmeli, aceleye getirerek yanlışlıklara ve eksikliklere meydan verilmemelidir.

1818. [3:277, Hadîs No: 3389]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Dikkat ve temkinle hareket etmek, iktisad ve güzel haslet peygamberliğin yirmi dört parçasından bir parçadır.[2039][121]

1819. [3:277, Hadîs No: 3390]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dikkat ve temkinle hareket etmek Allah'tan, acelecilik ise şeytandandır.[2040][122]

1820. [3:278, Hadîs No: 3392]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle Resûl~ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dürüst ve güvenilir tüccar Peygamberler, sıddıklar ve şehidlerle beraberdir.[2041][123]

1821. [3:278, Hadis No: 3393]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dürüst tüccar Kıyamet Günü Arş'ın gölgesinde olacaktır.[2042][124]

1822. [3:278, Hadîs No: 3394]
îhni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Doğru söyleyen tüccar Cennetin hiç bir kapısında bekletilmez.[2043][125]

1823. [3:279, Hadîs No: 3395]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Korkak tüccar kazanamaz, cesur tüccarın ise rızkı bol olur.[2044][126]

1824. [3:279, Hadîs No: 3396]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Esneme şeytandandır. Birinize esneme geldiğinde gücü yettiğince esnememeye çalışsın. Çünkü biriniz esnerken "HahP diye ses çıkar-dağında şeytan ona güler.[2045][127]

1825. [3:279, Hadîs No: 3398]
Numan bin Beşir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Kişinin Allah'ın kendisine verdiği nimeti dile getirmesi şükürdür. Bunu yapmaması ise nankörlüktür. Aza şükretmeyen çoğa da şükretmez, insanlara teşekkür etmeyen Allah'a da şükretmez. Cemaat bereket, ayrılık ise azaptır.2046[128]

1826. [3:280, Hadîs No: 3399]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Tedbir hayatın yarısı, sevgi akim yarısı, gam ve keder ihtiyarlığın yansı, çoluk çocuğun azlığı da, iki kolaylıktan birisidir.2047[129]

1827. [3:281, Hadîs No: 3400]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hak için zillete katlanmak, batılla izzetli görünmekten şerefe daha yakındır.2048[130]

Bu hadîsin Deylemîtarafından rivayet edilen tam metni şöyledir:
"Hak için zillete katlanmak, batılla izzetli görünmekten şerefe daha yakındır. Kim bâtıla dayanarak izzet kazanmak isterse, Allah haksızlık yapmaksızın onu zilletle cezalandırır."2049[131]
Hak için yaşamak, hak yolunda olmak kadar kudsî, yüce, değerli ve şerefli bir-şey yoktur. Zaman olacak bu yolda zillete düşülecek, yani aşağılanacak, horlanacak, bir kısım nimet ve imkânlardan mahrum kalınacaktır. Ama, bu zillet görünüşte zillettir, gerçekte o insan aziz, değerli ve şereflidir. İnsanların reva gördükleri bu muamele hakka arka çıkan kişiyi haktan saptırmamalıdır. Çünkü hakkın sânına lâyık olan budur. İcabında insan ezilecek, çiğnenecek, ama haktan fedakârlık vermeyecektir ki hakkın yüceliği, üstünlüğü herkesçe kabul edilsin.
Batılla izzetli görünmek ise kağıttan kule kurmaya, kar üstüne bina yapmaya benzer. Nefretleri, düşmanlıkları celbe vesile olur. Böylesine bir saltanat, izzetli görünmek insanı İnsanlıktan düşüren bir davranıştır. İnsanı alçaltır, küçültür. Evet, batılla izzetli görünmektense, haklı olup da zillete katlanmak daha şereflidir.
Cenab-ı Hak bir âyetinde izzetin Allah, Resulü ve mü'minlere ait olduğunu bildirir ki, bu izzetin nerede aranması gerektiğini açıkça gösterir. Başta peygamberler olmak üzere tarihte hakkın mücadelesini veren nice kahraman vardır ki izzet diye küfrün kof depdebesi üzerine taht kuran muhaliflerini yere sermiş, gönüllere taht kurup adlarını ebedîleştirmiş, izzetin ne olduğunu bütün âleme göstermişlerdir. Nemruda karşı Hz. İbrahim'in, Firavun'a karşı Hz. Musa'nın, Ebü Cehil ve Ebû Leheb'e karşı Peygamberimizin verdiği mücadelelerde bu gerçeği bütün açıklığıyla görmekteyiz.

1828. [3:282, Hadîs No: 3404]
"Sübhanellah" demek mizanın sevap kefesinin yarısını doldurur. "Elhamdülillah" demek ise tamamını doldurur. Tekbir getirmek gökle yer arasını doldurur. Oruç sabrın yarısıdır. Temizlik de imanın yarısıdır.2050[132]

1829. [3:282, Hadîs No: 3405]
Abdurrahman bin Avfdan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
"Yarın yaparım, ertesi gün yaparım" gibi düşünceler şeytanın prensibidir. Onu mü'minlerin kalblerine atar.2051[133]

İşleri zamanında yapmanın büyük önemi vardır. Aksayan ve zamanında yapılmayan işler bir aksaklığı daha peşinden getirebilir ve işler sürüncemede kalabilir. "Yarın yaparım" düşüncesi de aksamayı, eksikliği peşinen kabul etmek demektir. Çünkü yarının nasıl olacağını bilemeyiz. Herşeyden önce hergünün kendine göre işi vardır. Bugünün işini yarına bırakmak demek, yarının işini ikiye katlamak demektir. Çünkü hergünün kendine göre bir işi vardır. O günün işini zor yetiştirirken, ikinci bir işi yüklenmek, işlerin ağırlığı altında ezilmek, muhakkak birisini ihmal etmek mânâsına gelir. Ömer bin Abdülaziz'e birgün yakınlarından biri şöyle der: "Bu işler arasında hep boğulup gidiyorsunuz. Biraz dışarılara çıkıp hava alsanız, gezip dinlenseniz."
Ömer bin Abdülaziz, "İyi ama," dedi, "O günün işlerini ne yapacağım?"
"Ertesi gün yaparsınız."
Ömer bin Abdülaziz buna da şu cevabı verdi:
"Ben biiiek günün işini zor yetiştiriyorum. Beni alabildiğine yoruyor, iki günün işini bir arada yapmaya kalkarsam halim ne olur?"
Daha çok tembellerin mazeret ifâdesi olan "Yarın yaparım" gibi sözlerin bu ve buna benzer mahzurları sebebiyledir ki, Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) böyle bir hareketin şeytandan geldiğini, şeytanın prensibi olduğunu

bildirerek mü'min-leri uyarmakta, başka bir hadîslerinde de bunun tehlikesini şöyle dile getirmektedir:
"'Yarın yaparım, yarın yaparım' diye işlerini erteleyenler helak olmuşlardır." Söz konusu durum uhrevî işler gündeme geldiğinde daha büyük önem arze-der. Dünya işleri böyle olursa âhiret işlerinde daha dikkatli olunması, bir an önce yapılması gerektiği anlaşılır.

1830. [3:284, Hadîs No: 3411]
Muhammed bin Umeyr rivayet ediyor:
Tevazu kulun ancak şerefini arttırır. Öyleyse mütevâzi olun ki, Allah sizi yükseltsin. Affetmek de kulun ancak izzetini arttırır. Öyleyse affediniz ki, Allah sizi aziz kılsın. Sadaka ancak malı arttırır. Öyleyse sadaka veriniz ki, aziz ve celîl olan Allah size merhamet etsin.[2052][1]

1831. [3:285, Hadîs No: 3413]
Übeyy bin Ka'b'dan (r.a.) rivayetle:
Gerçek tevbe, günahı işlediğin anda pişmanlık duyman, Allah'tan affını dilemen, sonra da o günahı bir daha hiç işlememendir.[2053][2]

1832. [3:286, Hadîs No: 3415]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey kimde bulunursa o kişi îmanın tadına erer: Allah ve Resulünün kendisine herşeyden daha sevimli olması, sevdiğini sırf Allah için sevmesi, Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra, tekrar küfre dönmekten ateşe atılacakmışcasma nefret etmesi.[2054][3]

1833. [3:287, Hadîs No: 3416]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, Yüce Allah onu her yönüyle himâyesi altına alır ve onu Cennetine koyar: Zayıfa merhamet, anne babaya şefkat, emri altındakilere iyilik.[2055][4]

1834. [3:288, Hadîs No: 3417]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Üç huy vardır ki, onlar kimde bulunursa Allah onu himayesinde barındırır, rahmetini üzerine yayar ve onu Cennetine koyar. Bu huyu taşıyan kimseler: Birşey verildiğinde şükreden, güçlü iken affeden, öfkelendiğinde öfkesine hâkim olanlardır.[2056][5]

1835. [3:288, Hadîs No: 3418]
Muaz bin Cebelden (r.a.) rivayetle:
Üç huy vardır ki, onlar kimde bulunursa o, Allah'ın sevgili has kullarından olur. Bu üç huy kaderin hükmüne razı olmak, Allah'ın haram kıldığı şeylere girmemek için sabretmek, aziz ve ceiü olan Allah için öfkelenmek.[2057][6]

1836. [3:288, Hadîs No: 3419]
Ebû Hüreyre rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, Allah, onun hesabım kolaylaştırır, onu rahmetiyle Cennete koyar. Bunlar şunlardır: Sana vermeyene verirsin, sana zulmedeni affedersin, seninle bağlarım koparanla sen iyi münasebetlerini sürdürürsün.[2058][7]

Her insan dehşetli âhiret gününde hesabının kolay geçmesini, Allah'ın rahmetine ermeyi, Cennete girmeyi arzu eder. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) yukardaki hadislerinde bunu sağlayan üç hususa parmak basmaktadır. Birincisi vermeyene vermektir.

Verene vermek kolaydır. Vermeyene vermek ise büyük bir fazilettir, cömertliktir. Çünkü bu büyük bir samimiyet ve içtenliğin ifadesidir. Allah için vermenin delilidir. Bir insan hislerine mağlup olmadan verebiliyorsa, bu Allah için verdiğinin işaretidir ve o insan hadiste belirtilen mükâfata ermiş olur.
Zulmedeni affetmek de büyük bir fazilettir. Bir insan gücü yettiği, cezalandırabileceği halde affedebiliyorsa, büyüklüktür. Zâlimin cezalandırılmasını istemek adalettir. İnsan adaletin uygulanmasını isteyebilir. Buna rağmen affetme yoluna giderse büyük bir fazilet göstermiş olur. Böylesinin mükâfatı Cennettir.
Allah Resulü, Mekke'nin fethi esnasında, düşmanlarını, eline güç ve imkân geçtiği halde atfetmişti. O insanlar ki yıllarca kendisine düşmanlık yapmış, kötülük etmiş, yurdundan çıkarmış, hatta öldürmeye kalkmışlardı. Onları Mekke'de topladı: "Ey Kureyş topluluğu!" diye seslendi. "Şu anda hakkınızda ne yapacağımı tahmin ediyorsunuz?"
Kureyşliler hep birden: "Sen kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin. Kerem ve iyilik sahibi bir kardeş oğlusun! Bize ancak hayır ve iyilik yapacağına inanırız" dediler.
Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle dedi:
"Benim durumumla sizin durumunuz, Yusuf'un (a.s.) kardeşlerine karşı olan tutumu gibi olacaktır." Sonra da şöyle devam etti:
"Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi ben de diyorum:
"'Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok! Allah, sizi bağışlasın... O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.'[2059][8] Gidiniz hepiniz serbestsiniz."[2060][9]
Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) yolunu yol edinen Isfâm büyükleri de hep aynı fazileti sergilemişlerdir. 28 sene zulmen hapishane hapishane dolaştırılan, sürgünden sürgüne gönderilen çağımız îman ve Kur'ân hizmetinin öncülerinden Bedî-üzzaman Hazretleri de, kendisine zulmeden, zehirleyen insanlara, Risale-i Nur'la îmanlarını kurtarmak şartıyla haklarını helâl ettiğini bildirmiştir.
Bağları koparan dost ve arkadaşlardan bağları koparmamak da büyük bir fazilettir. Nefse zor gelse de güzel bir davranıştır. Dostlukların kuvvetlenmesi için bu şarttır. Alâkayı kestiği bir kimseden iyilik gören şahıs, yaptığına pişman olur; dostunun sadık olduğunu anlar ve ona daha kuvvetle bağlanır. Sağlıklı bir Islâ-mî hayat için bu şarttır. Aksi halde herkes karşısındakinin kendisiyle irtibatını kopardığını ileri sürerek aynt tavır içine girse, Müslümanlar, şirazesi kopmuş teşbih tanelerine döner, dağıtılırlar. Bu da Islâmın gücünün azalmasına ve Allah'ın rahmetinden mahrum kalmaya sürükler.

1837. [3:288, Hadîs No: 3420]
Halid bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, o kimse nefsinin cimriliğinden korunmuş demektir. Zekâtım veren, misafiri barındırıp ikram eden ve felâket ânında yardım elini uzatan.[2061][10]

Resûl-u Ekrem (a.s.m.) bu hadisiyle "Kim nefsinin ihtiraslarından Korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir"[2062][11] âyetinin mânâsına ışık tutmakta, âyette geçen "nefsinin ihtiraslarından kurtulan" tabirinin muhtevası içerisine kimlerin girdiğini açıklamaktadır.
Kötü huylardan kurtulmak insanın en mühim meseleierindendir. Cimrilikten kurtulmak da böyledir. İşte hadîs-i şerif bunun birkaç yolunu göstermektedir. Zekâtını veren, misafirini barındırıp ikram eden ve felâket ânında yardım elini uzatan kimse, bunu başarmış demektir.
Zekâtını veren kimse, nefse zor gelse de çalışıp kazandığı malın bir kısmını fakire verebilmektedir. Böylece hayra tahammülü olmayan nefsin cimriliğinin boynunu vurmakla, nefsi dizginlemektedir.
Misafire ikramda bulunan da öyle. Nefiste bencillik vardır. Bir insan bencilliğini bastırıp cömert davranıp misafirine ikramda bulunuyorsa, o da cimriliği dizginlemiş olur.
Felâket ânında yardım elini uzatmak da aynıdır. Böyle bir anda elinden tutulmaya son derece muhtaç olan bir insana destek vermek büyük bir fazilettir. Yapılan en küçük yardımlar dahi nefsin cimriliğini kırma mânâsına gelir. Böyle kimselere Cenab-ı Hak büyük mükâfatlar verecektir.

1838. [3:289, Hadîs No: 3422]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa zararı sahibine döner: Zulüm, hîle ve sözünden dönme.[2063][12]

1839. [3:289, Hadîs No: 3423]

Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa o kişi sevabı hak eder ve imânım olgunlaştım*: insanlarla hoş geçineceği bir ahlâk, kendisini Allah'ın yasaklarından alıkoyan bir takva ve câhillerin kabalığına aldırış ettirmeyen bir hilim.2064[13]

1840. [3:290, Hadîs No: 3424]
İbni Abbas (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarım rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onlar veya onlardan bir tanesi her kimde bulunursa Cennette istediği kadar hurilerle evlensin. Kendisine birşey emânet edilip o emâneti aziz ve celil olan Allah'ın korkusundan sahibine teslim eden kişi, öldürücü bir darbe yeyip ölmek üzere iken katilini affeden kişi ve her namazdan sonra on defa Ihlâs Sûresini okuyan kişi.2065[14]

1841. [3:290, Hadîs No: 3425]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki kimde bulunursa Allah onları Arş'ının gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde Arş'ın gölgesinde gölgelendirecektir: Bu üç şey: Soğuk sıcak demeden ve her türlü zorluğa rağmen abdest almak, karanlık gecelerde mescidlere gitmek ve açları doyurmaktır.2066[15].

1842. [3:290, Hadîs No: 3426]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, kim imanlı olduğu halde onları yerine getirirse Cennete dilediği kapısından girer ve istediği yerde hurilerle evlendirilir. Ölmeden önce katilini affeden,üzerindeki kimsenin bilmediği borcu ödeyen ve her farz namazdan sonra on defa îhlâs Sûresini okuyan.2067[16]

1843. [3:290, Hadîs No: 3427]
el-Hasan'dan (r.a.) rivayetle:
Allah buyuruyor ki: "Üç şey vardır ki, kim onları titizlikle yerine getirirse o Benim gerçek dostumdur. Kim de terkederse o Benim gerçek düşmanımdır. Bunlar: Namaz, oruç ve boy abdesti gerektiğinde yıkanmaktır.2068[17]

1844. [3:291, Hadîs No: 3428]
Muâz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onları yapan büyük günah işlemiş olur. Haksız yere açılmış bir bayrağın etrafında toplanan, anne babasına isyan eden, yardım etmek için zâlimle beraber yürüyen.2069[18]

Haklı, makûl ve meşru bir sebep ve gerekçe olmaksızın meşru idareye bayrak kaldırmak ve onun etrafında toplanmak, toplumu ve milleti büyük felaketlerle baş başa bırakır. Birlik ve beraberliği tehlikeye sokar. Kardeşlik ve dayanışmayı sarsar. Zulüm ve haksızlıklara sebep olur. Kan dökülmesine kadar götürüp bölünme tehlikeleri dahi başgösterebilir. Eğer bir hak çiğnenmiş ve hak arama söz konusu olmuşsa, onun meşru yollan vardır. O yollara başvurulmalıdır. Haksız yere yapılan başkaldırmalardan hem başkaldıranlar, hem İslâm, hem de Müslümanlar büyük zarar görür.
Ana babaya isyan etmek ise, yedi büyük günah arasında sayılmıştır. Hürmete, sevgiye ve iyiliğe herkesten daha çok lâyık olan o fedakâr insanlara en güzel şekilde davranmak gerekirken, isyan etmek elbette bağışlanabilecek bir hareket değildir.
Zâlime yardım etmek de böyledir. Bu maksatla onunla birlikte yürüyen kimseler zalime destek verdikleri için büyük günah İşlemiş olurlar. Islâmın şiddetle yasakladığı hususlardan birisi zulümdür. Âyet ve hadislerde âhirette zalimlerin yardımcıları bulunmayacağı bildirilir. Allah'ın, Peygamberinin ve kâmil insanların savaş açtıkları zalimlere destek vermek elbetteki büyük bir günahtır. Bir âyette, "Zulme en küçük bir meyil dahi göstermeyin"2070[19] diye mü'minler ikaz edilirler. Bu âyet; değil sadece haksızlık ve zulüm yapmayı, zalimlere katılmayı, dalkavukluk yapmayı, taraftar ve âlet olmayı, zulme desteklik mânâsına gelebilecek beraberlikleri ve zulme en küçük bir meyil göstermeyi dahi şiddetli ve dehşetli bir şekilde tehdit etmektedir.
Şu unutulmamalıdır ki, mazlumun dost ve yardımcısı Allah'tır. Zalimin hasmı da Allah'tır. Zalimin yaptığı asla yanına kalmaz. Mazlumun duası Arş'a kadar yükselir, arada hiçbir perde bulunmadığı için Allah onun duasını

hemen kabul eder ve gereken cezasını verir. Zulmünü yanına bırakmaz. Aziz-i Züntikam olan Allah mazlumun hakkını er veya geç muhakkak zalimden alır.

1845. [3:291, Hadîs No: 3429]
Enes'den rivayetle:
Üç şey vardır ki, kim onları yaparsa oruca dayanma gücü kazanır. Su içmeden önce yemek yiyen, sahura kalkan ve kaylûle uykusuna yatan.[2071][20]

İbâdetleri nasıl olursa olsun yapmak değil, en iyi şekilde yapmak esas olmalıdır. Orucu da en mükemmel tarzda tutmak gerekir. Resûî-ü Ekrem (a.s.m.) oruçta sıkıntı çekmememiz, hem sağlıklı kalıp hem de diğer işlerimizi rahatça yürütebilmemiz için nasıl oruÇ tutmamız gerektiğini göstermiştir. Çünkü oruç sadece boş insanların işi değil, icabında herbiri değişik iş ve güçte çalışan, birçok işleri birlikte yapması gereken kimselerin yaptığı bir vazifedir. Hem orucunu en güze! şekilde tutacak, hem de işlerini sıkıntı çekmeden kolayca yürütelebilecek-tir. Hele bazı insanlar vardır ki ağır işlerde çalışır, diğerlerine göre güce, kuvvete daha çok ihtiyaç duyar. Bunun için yukardaki tavsiyelerin büyük önemi vardır. İnsan hararate kapılıp çok su içer, midesini suyla doldurursa, yemeğe yer kalmaz, kalmayınca da oruçluyken çabuk acıkır, dayanma gücü bulamaz.
Oruç için sahura kalkmanın da büyük önemi vardır. Bir kimsenin iftarda yediği yemekle yaklaşık yirmi dört saaî oruç tutmasıyla sahura kalkıp da yemek yiyerek oruç tutması arasında elbette büyük farklar vardır. Sahura kalkan daha dayanıklı olur ve orucu daha rahatça tutar.
Kaylûle uykusunun da oruca dayanıklılık açısından büyük faydası vardır. Kaylûle, sabah kerahet vakti çıktıktan sonra ikindiden önceye kadarki süre içerisinde belli bir süre uyunan uykudur. Bu zaman zarfında alınan yarım saat uyku gecenin iki saatine bedeldir. Üstelik vücudu dinç ve zinde tutma bakımından da büyük bir öneme sahiptir. Bu gerçek ilmen de tespit edilmiştir. Dinlenen vücut oruca daha dayanıklı hale gelir.

1846. [3:291, Hadîs No: 3430]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, kini Allah'a güvenerek ve sevabını Ondan bekleyerek onları yaparsa kendisine yardım etmesi ve o işi onun için mübarek kılması Allah'ın üzerine bir hak olur: Esiri hürriyete kavuşturmak için çalışan, evlenen ve ölü bir araziyi ekime hazır hale getiren.[2072][21]

1847. [3:292, Hadîs No: 3431]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey vardır ki, onlar kime verilmişse, o kişiye Davud'un (a.s.) âline verilen nimetler kadar nimet verilmiş sayılır: Bu üç şey: kızarken de, severken de adaletten ayrılmamak, fakirken de zenginken de iktisatlı davranmak, gizlide de, açıkta da Allah'tan korkmaktır.[2073][22]

1848. [3:292, Hadîs No: 3432]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, iman ahlâkındandır: Öfkelendiğinde öfkesi onu bâtıla sevketmeyen, hoşlandığında hoşnutluğu onu haktan dışarı çıkarmayan, gücü yettiğinde hakkı olmayan şeyi zimmetine geçirmeyen kimselerin ahlâkı.[2074][23]

1849. [3:293, Hadîs No: 3434]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey imanın aslmdandır: (1) "Lâ ilahe illallah" diyen kimseye sıkıntı vermemek, hiçbir günah sebebiyle onu günahla damgalamamak ve hiçbir amelinden dolayı onu İslâm dışına atmamak. (2) Ci-had, Allah beni peygamber olarak gönderdiği günden itibaren tâ ümmetimin sonu Deccal ile savaşıncaya kadar devam edecektir. Ne bir zâlimin zulmü, ne de bir âdilin adaleti onu ortadan kaldırmayacaktır. (3) Kadere iman.[2075][24]

1850. [3:294, Hadîs No: 3438]
İbni Kurra (r.a.) rivayet ediyor:
Her ne kadar nimetlerin devamları olmasa da şu üç şey dünya ni-metlerindendir: (1) Uysal bir binit, (2) Dindar ve itaatkâr bir hanım, (3) Geniş bir ev. [2076][25]

1851. [3:294, Hadîs No: 3439]

Enes'den rivayetle:
Şu üç şey iyilik hazinelerindendir: (1) Sadakayı gizli vermek, (2) uğradığı musibeti insanlardan gizli tutmak, (3) şikâyetini sadece Allah'a arzetmek. Böyle bir kulu için Allah şöyle buyurur: 'Kuluma bir belâ verdiğimde sabretti, Beni kendisini ziyarete gelenlere şikâyet etmedi. Ben de hastalık sebebiyle eriyen etinin yerine daha hayırlı bir et; kanı yerine de hayırlı bir kan vereceğim. Eğer iyileştirirsem onu hiçbir günahı kalmamış bir halde sıhhatine kavuşturacağım. Ruhunu alırsam rahmetime eriştireceğim.[2077][26]

1852. [3:295, Hadîs No: 3441]
Ammar bin Yâsir (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey imandandır: Azdan da vermek, tanıdığı tanımadığı her Muslumana selâm vermek, kendi aleyhine de olsa âdil davranmak.[2078][27]

1853. [3:297, Hadîs No: 3446]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şeyin doğru olduğuna yemin ederim: (1) Allah islâm'da nasibi olan kimseyi îslâmdan nasipsiz kimseyle bir tutmaz. îslâmdan na-sib ise şu üç şeydir: Namaz, oruç, zekât. (2) Allah dünyada bir kulunu dost edinirse, Kıyamet Gününde başkasının dostluğuna terket-mez. (3) Bir kimse bir topluluğu severse Allah onu mutlaka onlarla beraber kılar. Dördüncü birşey daha vardır ki, doğru olduğuna yemin etsem günahkâr olmayacağımı umanm. O da şudur: Allah dünyada bir kulunun kusurunu örterse, Kıyamet Gününde de mutlaka örter.[2079][28]

1854. [3:299, Hadîs No: 3450]
Ebû Kebşe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Size bir söz söyleyeceğim, onu hatırınızda iyi tutun. Dünya ancak şu dört grup insanındır: Bir kula Allah mal ve ilim vermiş, o da bu konuda Rabbinden korkuyor, bunlarla akrabalarına iyilik yapıyor ve Allah'ın bunda bir hakkı olduğunu biliyor. Bu kimse en üstün mertebededir. Bir kula da Allah ilim vermiş, mal vermemiş fakat iyi niyetlidir. "Eğer malım olsaydı, falan kimse gibi davranırdım" der. Bu kimse niyetine göre mükâfat alır. Bu ikisinin mükâfatı eşittir. Bir başka kula Allah mal vermiş, ama ilim vermemiş. Bu kimse malını bilgisizce harcar, malı konusunda Allah'tan korkmaz, onunla akrabalık haklarını yerine getirmez, Allah'ın onda bir hakkı olduğunu bilmez, îşte bu kişi en kötü derecededir. Bir kul da var ki, Allah ona ne mal vermiş, ne de ilim. "Eğer malım olsaydı, falan.gibi davranırdım" der. Bu da niyetine göre karşılık görür. İkisinin de günahı aynıdır.[2080][29]

1855. [3:300, Hadîs No: 3451]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey. vardır ki, ciddisi de ciddî, şakası da ciddidir: Nikâh, boşama ve kişinin ric'i talakla boşadığı hanımına geri dönmesi.[2081][30]

1856. [3:300, Hadîs No: 3452]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, dualarını geri çevirmemek Allah üzerine bir haktır: Orucunu açıncaya kadar oruçlu, hakkım alıncaya kadar mazlum, evine dönünceye kadar misafir.[2082][31]

1857. [3:300, Hadîs No: 3454]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç duâ vardır ki, hiç şüphe yok kabul edilir: Mazlumun duası, misafirin duası, babanın çocuklarına dûâsı.[2083][32]

1858. [3:302, Hadîs No: 3457]
Ebû Hüreyre rivayet ediyor:
Şu üç şeyin gerçek olduğunu bilirim: Kişi kendisine yapılan bir haksızlığı affederse Allah bundan dolayı mutlaka izzetini artırır. Kişi malını arttırmak niyetiyle kendisine bir dilencilik kapısı açarsa, Allah bu yüzden mutlaka fakirliğini arttırır. Kişi sadaka vermek için kendisine bir kapı açarsa, bununla da Allah'ın rızâsını gaye edinirse, Allah mutlaka onun malını arttırır.[2084][33]

1859. [3:302, Hadîs No: 3458]

Şu üç şey her Müslüman üzerinde yerine getirilmesi gereken bir haktır: Cuma günü yıkanmak, misvak kullanmak ve güzel koku sürünmek.[2085][34]

1860. [3:302, Hadîs No: 3459]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, üçü de her Müslümanm üzerinde haktır. Hastayı ziyaret etmek, cenazeye katılmak ve hamd ederse aksıran kimseye "Yerhamükallah" demek.[2086][35]

1861. [3:304, Hadîs No: 3465]
Harise bin Numan (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç kötü huy vardır ki, ümmetim bundan kurtulamayacaktır: Sû-i zan, hased ve birşeyi uğursuz saymak. Bir zanna kapıldığında o zan-la hüküm verip öyle hareket etme. Hased ettiğinde Allah'tan afnnı dile. Bir şeyi uğursuz saydığında, ona itibar edip de işinden geri kalma.[2087][36]

Kur'ân-ı Kerim, "Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı büyük günahtır"[2088][37] buyurur. Kur'ân'ın yasakladığı zan, sü-i zandır. Sû-i zan, bir kimse hakkında kötü zan besleme, aleyhine olarak olmayanı olmuş, varmış gibi sanmadır. Asıl olan hüsn-ü zan iken, elde delil bulunmadığı sürece hüsn-ü zan yapmak gerekirken sû-i zanna girmek veballi bir davranıştır. Bu konuda Mesne-vî-iNuriye'de şöyle denilir: "Evet, insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlâkı, sû-i zan sâikasıyla başkalara teşmil etmesin; ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden, takbih etmesin [kötülemesin.]... Sû-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı [sosyal hayatı] zedeler."[2089][38]
O halde hüsn-ü zan esas olmalı, sebebini, hikmetini bilmediğimiz bir davranışı hemen kötüye yormamalıyız. Hadiseler yanıldığımızı ortaya koyar da pişman duruma düşeriz.
Hadiste ümmet-i Muhammed'in kurtulamayacağı hususlardan biri de hased-dir. Hased, Türkçemizde çekememezlik mânâsına gelir. Başkalarının zekâ, kabiliyet, başarı, fazilet ve üstünlüklerini çekememektir.
Hased öylesine kötü bir huydur ki, bu mikrobu taşıyan kimse başkasında bir nimet ve üstünlük görse onu kıskanmaya kalkar. Bu onu o noktaya götürür ki, o nimetlerin sadece kendisinde bulunmasını ister. Başkalarında bulundukça da huzuru kaçar, o kimseler hakkında kötülük düşünmeye başlar. O kimsenin bu imkân ve nimetlerden mahrum kalabilmesi için akla hayale gelmedik hile ve tuzaklara başvurur, iftiraya; malına, canına sûikaste kadar gidebilir. İşte hasedin bu tehlikeleri sebebiyledir ki bir hadis-i şerifte, "Ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi hased de iyi amelleri yiyip bitirir"[2090][39] Duyurulmuştur. Hasedçinin şerrinden de Allah'a sığınma tavsiye edilmiş ve bir âyette şöyle buyurulmuştur:
"Hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden Allah'a sığınırım."[2091][40]
Hased, öyle kötü bir huydur ki zararı hased edilenden daha çok hased edene dokunur. Çünkü hasedçi hased ettiği kimseler nimet ve imkânlara kavuştukça huzursuz olur, act çeker. Yükselip başarı üstüne başarı kazandıklarında kendilerini için için yiyip bitirirler.
Hasedin çaresi, hased edilen şeylerin akıbetini düşünmektir. Düşünüldüğünde görülecektir ki, hased edilen kişideki zekâ, güzellik, güç, kuvvet, servet, makam ve mertebe fanîdir, geçicidir. Faydası az, zahmeti çoktur. Eğer âhirete ait meziyet ve faziletlerde hased ediyorsa, bu onun riyakâr olduğunu gösterir, âhi-ret malını dünyada mahvetmek ister. Veyahut haset ettiği kişiyi riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.
Aynı zamanda hasedçi bu haliyle kadere de bir nevi itiraz etmiş olur. Çünkü iyiliği ihsan eden İlahî takdirdir. Allah ona iyilikte bulundukça kadere küser, kaderi ve rahmeti tenkide kalkar. Kaderi tenkit eden ise başını örse vurur, kırar. Rahmete itiraz eden de rahmetten mahrum kalır.
Eğer insan, "Ne yapayım bu duygu içime işlemiş. Huyum böyle. Kendimi tutamıyorum" derse, hasedin zararından kurtulmasi için şu çareyi gösterebiliriz:
Eğer bu duygu içte kalır, haset ettiği kişiye karşı kötü bir tavır ve tutum içine girmez, dedikodu, gıybet yoluna gitmez, aksine o duyguyla mücadele edip kardeşine karşı iyi bir tutum ve davranış sergilerse, vebalden kurtulur. O duyguyu diz-ginleyemez, içinden atamazsa da içinden pişmanlık duyması, kusurunu anlayıp kurtulma çabası içerisine girmesi, haksızlığını anlaması, onu şerrinden kurtarır.
Hadiste herhangi birşeyin uğursuz sayılması da yasaklanan davranışlar arasında sayılmıştır.
Hadiste ümmetin kurtulamayacağı bildirilen bu üç husus umûmî değildir. Bu üç huyun bütün bütün ortadan kalkmayacağı, sayılı bir kısım fertlerde de olsa varlıklarını devam ettireceği mânâsındadır. Peygamberimiz

hadislerinde ayrıca bunlardan kurtuluş yolunu da göstermiş, sû-i zanna kapılana o zanna göre hüküm verip ona göre davranmamayı, hased ettiğinde Allah'tan af dilemeyi, kişiden de hakkını helâl etmesini istemeyi bir şeyi uğursuz saydığında da bu kuruntusuna itibar edip de işten geri kalmamayı öğütlemektedir.

1862. [3:306, Hadîs No: 3469]
Hz. Ali rivayet ediyor:
Şu üç şeyin ihmaline hiçbir insan için izin ve müsamaha yoktur: Müslüman olsun kâfir olsun anne babaya iyilik, Müslüman olsun kâfir olsun verilen sözü yerine getirme, Müslüman olsun kâfir olsun aldığı emâneti sahibine vermek.[2092][41]

1863. [3:306, Hadîs No: 3470]
Seuban'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şey Arş'a yapışıp yalvarıyorlar: Akrabalarla iyi ilişki şöyle diyor: "Allah'ım, Sana sığınıyorum, koparılmayayım." Emânet şöyle diyor: "Allah'ım, Sana sığınıyorum, bana hiyanet edilmesin." Nimet şöyle diyor: Allah'ım, Sana sığınıyorum, bana karşı nankörlük yapılmasın."[2093][42]

1864. [3:307, Hadîs No: 3472]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey vardır ki helak edicidir, üç şey vardır ki kurtarıcıdır, üç şey vardır ki günahlara keffâret bir, üç şey de vardır ki kişinin derecesini yükseltir. Helak ediciler şunlardır: îtaat edilen cimrilik, peşinden koşulan nefsin kötü arzuları ve kişinin ameline güvenip kendisini garantide hissetmesi. Kurtarıcılar da şunlardır: Öfkeli iken de, hoşnutken de âdil davranmak; fakirken de, zenginken de iktisat etmek ve gizlide de, açıkta da Allah'tan korkmak. Günahlara keffâret olan üç şey ise şunlardır: Bir namazı kıldıktan sonra diğer vaktin namazının beklentisi içerisinde olmak, şiddetli soğuk günlerde abdest almak ve cemaate devam etmek. Kişinin derecesini yükselten şeylere gelince: Yemek yedirmek, selâmı yaymak ve insanlar uykuda iken gece kalkıp namaz kılmak.[2094][43]

1865. [3:308, Hadîs No: 3474]
Avn bin Abdullah bin Utbe'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey imandandır: Haya, harama iltifatsızhk ve dinde ince anlayış ve ilim konusu hariç, ısrarla haklı olduğunu kabul ettirmeye çalışmamak. Bunlar, kişinin dünyalığını azaltan ve âhiret azığını arttıran şeylerdendir. Fakat âhirette arttırdıkları dünyada eksilttiğinden fazladır. Üç şey vardır ki, nifaktandır: Müstehcen konuşma, hayâsızca davranışlar ve cimrilik. Bunlar dünyalığı arttıran, âhiret azığını azaltan şeylerdendir. Fakat âhiret azığından eksilttikleri dünyalıktan arttırdıklarından fazladır.[2095][44]

1866. [3:308, Hadîs No: 3475]
Ebû Katade (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Her aydan üç gün ve Ramazan'dan Ramazan'a oruç tutmak, bütün seneyi oruçlu geçirmek gibidir.[2096][45]

1867. [3:310, Hadîs No: 3478]
Hz. Ali'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey vardır, geciktirilmez: Vakti geldiğinde namaz, hazır olduğunda cenaze ve dengi bulunduğunda bekar.[2097][46]

1868. [3:310, Hadîs No: 3479]
Abdullah bin Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu üç ikram vardır ki geri çevrilmez: Üzerine oturulacak veya yaslanılacak şey, güzel koku ve süt.[2098][47]

1869. [3:311, Hadîs No: 3481]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey vardır ki, onları yapmak hiç kimseye helâl değildir: Kişi bir topluluğa imam olup da sadece kendisine duâ edemez. Ederse onlara hıyanet etmiştir. Kişi izin almadan evin içine bakamaz. Böyle yaparsa izinsiz girmiş demektir. Kişi abdesti çok sıkışıkken o halden kurtuluncaya kadar namaz kılamaz.[2099][48]

1870. [3:314, Hadîs No: 3489]

îmran bin Husayn'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şeyle kul dünya ve âhiretin bol nimetlerine kavuşur: Belâya karşı sabır, kadere rızâ, refah ve bollukta duâ.2100[49]

1871. [3:314, Hadîs No: 3490]
üz. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç şey seni Müslüman kardeşine samimî olarak sevdirir: Karşılaştığında selâm verirsin, bir toplulukta otururken geldiğinde ona yer açarsın, onu ençok sevdiği ismiyle çağırırsın.2101[50]

1872. [3:314, Hadîs No: 3491]
Muhammed bin Atiyye'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç şey vardır ki, onlara şahit olduğunda Kıyamet kopar: Eski binaların yıkılarak, terkedilmiş ve daha Önce mamur olmayan yerlere binalar dikilmesi, İyiliğin kötülük, kötülüğün iyilik olarak görülmesi ve kişinin, devenin, ağacı kırıp döktüğü gibi emâneti hafife alıp gerekli önemi vermemesi.2102[51]

1873. [3:315, Hadîs No: 3492]
Câbir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurdukla-rını rivayet ediyor:
Üç ses vardır ki, Allah onlarla meleklere karşı iftihar eder: Ezan sesi, Allah yolunda çarpışırken getirilen tekbir sesi ve hacda yüksek sesle söylenilen "Lebbeyk..." sesi.2103[52]

1874. [3:315, Hadîs No: 3493]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç göze Cehennem ateşi dokunmaz: Allah yolunda savaşırken kaybedilen göz, Allah yolunda nöbet tutan göz ve Allah korkusundan dolayı ağlayan göz.2104[53]

1875. [3:315, Hadîs No: 3494]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç grup insan vardır ki, Kıyamet Günü ben onların hasmıyım. Ben kimin hasmı olursam onunla dâvâlaşırım. Benim ismimi kullanarak söz verip de sözünden dönen, hür bir kişiyi satıp parasını yiyen ve bir işçi tutup hakkıyla çalıştırdığı halde ücretini tam vermeyen.2105[54]

1876. [3:316, Hadîs No: 3497]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç kişi vardır ki, onlara yardım etmek, Allah üzerine bir haktır. Allah yolunda cihad eden, bedelini verip kendisini hürriyete kavuşturmak isteyen köle, namus ve iffetini muhafaza etmek düşüncesiyle evlenmek isteyen kimse.2106[55]

Allah'ın yardımına mazhar olan üç kişiden biri cihad eden kimsedir. Dini, vatanı, milleti korumak, Allah'ın adını yüceltmek için yapılan cihad, insanın üzerinden gevşeklik, rehavet tozlarını atar. İnsana canlılık kazandırır. Cesaretle düşmanın üzerine yürüyen asker, genellikle muvaffak olur. Çünkü cesaret başa-rı-nın ilk şartıdır. Yalnız modernize olmak, çağın şartlarını dikkate alarak silahlanmak gerekir ki hedefe ulaşılabilsin. Ihlasla çalışmak, hazırlanmak, neticeyi Allah'a bırakmak başarının temelini teşkil eder. Nitekim bir âyette, "Siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yardım eder ve sebat verir" 2107[56] buyurulmuştur ki burda Allah'ın dinine yardımdan maksat başta cihad olmak üzere dinin ayakta kalması, güçlenmesi için yapılan her türlü hizmettir.
Günümüzün şartları içerisinde yapılması gereken bir çeşit cihad daha vardır ki bu da manevî cihaddır. Manevî cihâd Allah'ın dinini yaymak için köşe bucak dolaşmak, muhtaçlara Allah'ı, peygamberi anlatmak, îmanları kurtarmak için çırpınmaktır. Allah'ın böyle mücâhidlerin yollarını açacağında şüphe yoktur. Diğer bir âyette de bu gerçek açık açık şöyle anlatılır: "Biz uğrumuzda cihad edenlere yollarımızı gösteririz."2108[57]
Evet Allah, cihad edenlere yollarını gösterir, işlerini kolaylaştırır, muvaffak kılar, rızrklarına bereket, gönüllerine rahatlık verir. Ömrünü îman ve Kur'ân hizmetine adayan Bedîüzzaman Hazretleri kudsî hizmette hissettiği bu hakikati şöyle dile getiriyor:

"Ben, kat'î bir surette ve bine yakın tecrübelerim neticesinde kat'î kanaatim gelmiş ve ekser günlerde hissediyorum ki, Risale-i Nurun hizmetinde bulunduğum günde, o hizmetin derecesine göre kalbimde, bedenimde, dimağımda, maişetimde bir inkişaf, inbisat [genişlik], ferahlık, bereket görüyorum. Hem orada iken, hem burada çok kardeşlerimden aynı haleti hissettim ve ediyorum. Ve çokları itiraf ediyor ki, 'Biz de hissediyoruz' derler."2109[58]
Hadiste Allah'ın yardım edeceği bildirilen bir diğer grup, kölelerdir. Kölelik, Islâmiyetten önce Araplar arasında bütün şiddet ve dehşetiyle devam ediyordu. Köleler insanlık dışı işlerde çalıştırılıyor, her türiü zulüm ve işkence reva görülüyordu. Bazan aç ve susuz bırakılarak ölüme terkediliyorlar, bazan da zevk için öldürülüyorlardı.
Böyle bir zamanda ortaya çıkan Yüce dînimiz, köleliği vahşî bir suretten kurtardı, zaman içerisinde bütünüyle ortadan kalkmasına sebep olacak şartları hazırladı. Tarihin her devrinde insanlık dışı muamele gören, zulüm ve işkencenin her türlüsü reva görülen köleler, İslâmiyet sayesinde ancak rahat bir nefes alabilmişlerdir. Dinimiz kölelere birçok hak vermiş, onları devletin himâyesi altında almıştır. Hadis ve fıkıh kitaplarımızda "ıtk" yani köle azadı başlığı altında bu hakların izah edildiği bir bölüm vardır.
Islâmiyette kadın olsun, erkek olsun, hürriyet nimetinden mahrum kalanlara karşı büyük bir şefkat ve himaye gösterilmiş, hürriyetlerini kaybeden insanların tekrar hürriyetlerine kavuşabilmeleri için bâzı hükümler getirilmiştir. Bir mü'minin bâzı hatâ ve kusurlarına karşılık, günahını affettirebilmek için keffâret ödemesi gerekir. Meselâ Ramazan orucunu kasdî olarak bozan, yanlışlıkla adam öldüren, yeminini bozan kimseler, bu günahlarının affı için keffâret öderler. İşte bu keffâretin başında köle azâd etmek ilk sırayı alır.
Köle azadını teşvik eden bir diğer esas da hadiste İfâde edilen "mükâ-teb"liktir. Bu, efendisi tarafından hürriyeti için bir kıymet takdir olunan kölenin belirtilen parayı kazanıp ödemesi yoluyla hürriyetini kazanmasıdır. Yüce Rabbi-miz kullarını buna teşvik etmiş ve bir âyetinde bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:
"Kölelerinizden bir bedel karşılığında hürriyetine kavuşmak isteyenlere, eğer onlarda bir hayır görüyorsanız, anlaşma yapın. Allah'ın size ihsan ettiği maldan onlara da verin."2110[59]
Bir âyet-i kerimede de dînen zengin sayılanların vermesi farz olan zekâtın verilmesi gereken yerlerden birisinin de mükâteb köleler olduğu bildirilir2111[60]
işte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîslerinde hürriyetine kavuşmak için efendisi ile anlaşan kölelere, Allah'ın yardım edeceğini bildirmektedir.
Hadîste ifâde edilen Allah'ın yardım edeceği kimselerden olan bir grup da, namusunu korumak düşüncesiyle evlenmek isteyen kimsedir.
Evet, bir insan harama düşmek korkusuyla evlenmek isterse, Cenabı Hak ona yardım eder. Hiç ummadığı yerden ona ihsanda bulunur. Evli olan herkes kendi şahsî hayatında bu kolaylağın örneğini görmüş ve yaşamıştır. Bu yardımların kaynaklarının her zaman müşahhas ve beklenen yerler olması gerekmez. Bazen hiç umulmadık ve beklenmedik şekilde gelir. Öte yandan hayatın bu mühim hadisesinde genellikle akraba ve dostlar tarafından hatırlanılır. Pekçoğu yuva kurmanın güçlüklerini yaşamış bu yakın çevreler canla başla yardıma koşar, bu evliliğe katkıda bulunurlar.

1877. [3:318, Hadîs No: 3499]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Üç grup insan vardır ki, Kıyamet Günü miskten tepeler üzerine oturacaklar. Kıyamet korkusu onları etkilemez. İnsanlar korku içinde iken onlar korkmazlar. Bunlar: Sadece Allah'ın rızasını ve katındaki mükâfatı kazanmak için Kur'ân'ı öğrenip onun hükümlerine göre yaşayan kişi, sadece Allah'ın rızâsını ve katındaki mükâfatı kazanmak için her gün beş vakit insanları namaza çağıran müezzin, ki köleliği, kendisini, Rabbinin emrini yerine getirmekten alıkoymayan köledir.2112[61]

1878. [3:318, Hadîs No: 3500]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Uç sınıf insan vardır ki, gölgesinden başka gölge bulunmayan Kıyamet Gününde Allah'ın gölgeliğinde bulunacaklardır. Bunlar: (1) Her nereye yönelirse Allah'ın kendisiyle beraber olduğunu bilen kişi.
(2) Bir kadın kendisiyle beraber olmaya çağırdığında Allah'tan korktuğu için kabul etmeyen kişi, (3) Allah rızâsı için seven kişi.2113[62]

1879. [3:318, Hadîs No: 3501]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor

Üç grup insan vardır ki Arşın gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde Arşın gölgesinde barınacaklardır. Bunlar: (1) Akrabalarına iyilik yapan kimse. Bu onun hem rızkını arttırır, hem de ömrünü uzatır. (2) Kocası ölüp arkada küçük yetimler bıraktığı halde "Evlenmeyeceğim. Çocuklarım ölünceye veya Allah onlan bana ihtiyaç bıraktırmayacak yaşa getirinceye kadar yetimlerimin başında duracağım" diyen kadın. (3) Bir yemek yapıp misafir çağıran ve yetime, fakire sadece aziz ve celil olan Allah rızâsı için güzelce yemek yedirerek onların duasını alan kimse.[2114][63]

1880. [3:319, Hadîs No: 3502]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç kişi Allah'ın kesin himâyesi altındadırlar: Allah'ın camilerinden birine gitmek için çıkan kişi. Allah yolunda savaşa çıkan kişi. Hac yapmak üzere çıkan kişi.[2115][64]

1881.[3:319, Hadîs No: 3503]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, Allah kesinlikle Cenneti onlara haram kılmıştır: İçki nıübtelâsı, anne babaya itaatsizlik eden, aile ve yakınlarını kıs-kanmayıp kötü yolda olmaların; hoş karşılayan deyyus.[2116][65]

1882. [3:320, Hadîs No: 3504]
Ebû Ümâme'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Evine girerken selâm veren kişi Allah'ın himaye ve garantisi altındadır.[2117][66]

1883. [3:320, Hadîs No: 3505]
Îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi helâl olmak şartıyla yediğinden hesaba çekilmez. Oruçlu kimse, sahura kalkan kimse ve aziz ve celil olan Allah yolunda düşmana karşı duran kimse.[2118][67]

1884. [3:320, Hadîs No: 3506]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Üç kimse vardır ki, imanları kemâle ermiştir: Allah yolunda hiçbir kınayıcımn kınamasından korkmayan kimsenin. Amelinde asla gösteriş yapmayan kişinin ve biri dünya diğeri âhiretle ilgili iki işle karşılaştığında âhirete âit olanı dünya işine tercih edip onu yapan kimsenin.[2119][68]

1885. [3:320, Hadîs No: 3508]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Üç şey saadet alâmeti; üç şey de bedbahtlık alâmetidir. Saadet alâmeti olan üç şey şunlardır: (1) Gördüğünde suret ve ahlâkından hoşlandığın. Namus ve malın hususunda kendisine güvendiğin dindar kadın. (2) Rahat yürüyen, seni yormayan, sıkıntıya sokmayan, dost ve ahbabına kolayca yetiştiren iyi bir binek. (3) îçinde yeterli eşyası bulunan rahat ve geniş bir ev.
Bedbahtlık alâmeti olan üç şey ise şunlardır: (1) Gördüğünde suret ve ahlâkından rahatsız olduğun, dili ile sana eziyet veren, sen yokken namusu ve malın konusunda kendisine güvenemediğin kadın. (2) Yürütmek için vurduğunda seni yoran, kendi haline bıraktığında seni dost ve arkadaşlarına kavuşturmayan, yarı yolda bırakan tenbel ve yavaş binek. (3) Dar ve yetersiz eşyası bulunan ev.[2120][69]

Peygamberimiz bu hadîslerinde râliha bir kadını saadet alâmeti olarak saymaktadır. Aynı zamanda da erkeğin hanımı üzerindeki haklarından bâzılarını zikretmektedir. Bu haklardan birincisi ve en mühimi, kadının namusunu koruması ve Allah'ın emrettiği şekilde örtünmesidir. İkincisi ise, ailenin kazancını saçıp savurmaması, israfa ve gösterişe girmemesidir.
Bu iki hususun aile hayatında doldurulmaz bir yeri vardır. Kadın, kocasının namusunu korur, malını israf etmezse, o aile büyük ölçüde huzur içerisinde olur. Çünkü ailede geçimi, ünsiyet ve ülfeti tamamlayan, arkadaşlığı samimileş-tiren, kadının iffetini koruması ve kötü ahlâktan uzak bulunmasıdır.
Kadın namusunu korumaz, açılıp saçılır, kocasının kazancını har vurup harman savurursa, o aile artık bir sıkıntı yuvası halini alır. Hiçbir erkek böyle bir kadınla mutlu bir hayat yaşayacağını söyleyemez.

O halde huzurlu bir hayat yaşamak isteyen bir erkek, Peygamberimizin (a.s.m.) "dindar kadını tercih edin" tavsiyesinin dışına çıkmamalı, kendisi de dindar eşine lâyık olmaya çalışmalıdır.
Hadiste saadet alâmeti sayılan diğer iki şeyden birisi, kişiyi dost ve ahbabına kolayca yetiştiren iyi bir binek, diğeri de içinde yeterli eşyası bulunan geniş ve rahat evdir.

1886. [3:321, Hadîs No: 3510]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Üç şey Allah katında güzel ve asil huylardandır. Sana zulmedeni affetmen, sana vermeyene vermen ve seninle irtibatını kesenle iyi ilişkilerini sürdürmen.[2121][70]

1887. [3:322, Hadîs No: 3513]
Rebîa bin Vakkas (r.a,) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Üç durum vardır ki, onlarda hiçbir kulun duası geri çevrilmez: Issız ve Allah'tan başka hiç kimsenin kendisini görmediği bir yerde kalkıp namaz kılan. Savaşta bir grupla beraber çarpışırken arkadaşları kaçtığı halde kendisi sebat eden kişi ve gecenin sonuna doğru ibâdet yapan kişi.[2122][71]

1888. [3:322, Hadîs No: 3515]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Üç grup insan vardır ki, Kıyamet Günü Allah onlarla çok çok konuşacak: İki kişi arasında hiçbir zaman iki yüzlülük edip aralarını bozmayan kişi. Hiçbir zaman zina etmeyi aklından geçirmeyen kişi. Kazancını asla faize bulaştırmayan kişi.[2123][72]

1889. [3:323, Hadîs No: 3516]
Hasan el-Basrî (r.a.) rivayet ediyor:
Üç grup insan vardır ki, gıybetlerini yapman sana haram değildir: Günahı açıkça işlemekten sıkılmayan, zâlim idareci ve dinde olmayanı dine sokan bid'atçı.[2124][73]

1890. [3:323, Hadîs No: 3518]
Muâviye bin Hayde'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, Kıyamet günü gözleri Cehennem ateşini görmez: Allah korkusundan ağlayan göz, Allah yolunda nöbet tutan göz ve Allah'ın haram kıldığı şeylere bakmaktan sakınan göz,[2125][74]

1891. [3:325, Hadîs No: 3522]
Fudala bin Ubeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, onların halini hiç sorma, onlar helak olmuştur. Allah'la izarım ve ridasmı paylaşmaya kalkışan kişi. Allah'ın ridası büyüklüğüdür, izan ise izzet ve azametidir. Allah hakkında şüphe taşıyan kişi. Allah'ın rahmetinden ümit kesmek.[2126][75]

1892. [3:325, Hadîs No: 3524]
Ammar bin Yasir'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, melekler onlara hayır ile yaklaşmazlar: Kâfirin cesedine, kadınlara mahsus koku sürünen erkeğe ve yemek veya uyumak istediğinde namaz abdesti gibi abdest alanın dışında cünüb kimseye.[2127][76]

Hadîste üç kişiye meleklerin hayır ile yaklaşmayacakları bildirilmektedir. Bunlardan birincisi, kâfirin cesedidir. Kâfirin cesedine melekler hayırla yaklaşmazlar.
İkincisi kadınlara mahsus koku sürünen erkektir. Çünkü dinimizde kadınların erkeklere benzemeye, erkeklerin de kadınlara her ne surette olursa olsun benzemeye çalışması haramdır. Peygamberimiz böylelerine lanet etmiştir. Dolayısıyla haram işleyen ve Peygamberimizin lanetini hak eden kimselere de meleklerin rahmetle yaklaşmaları düşünülemez.
Meleklerin rahmetle yaklaşmayacağı üçüncü grup insanlar, cünup kimselerdir. Cünup olan bir mü'min maddî bakımdan pis sayılmaz. Gusletmesi gereken bir kimse, yıkanma veya namaz abdesti gibi bir abdest alma imkânı varken bunu ihmal ederek uyur veya birşey yer, içerse rahmet meleklerinin o faydalı ve sıcak arkadaşlık ve

yakınlığından, himayesinden mahrum kalırlar. Böyle bir kimse günahkâr sayılmasa bile böyle bir arkadaşlıktan mahrum kaldığı için zarardadır.

1893. [3:326, Hadîs No: 3527]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç kişi Cehennem ateşinden korunmazlar: Yaptığı iyiliği başa kakan, anne ve babasına karşı gelen ve içki içmeye devam eden.[2128][77]

1894. [3:328, Hadîs No: 3533]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, onların hakkını ancak münafık olanlar küçümser: İslâm yolunda saçını ağartmış olan, ilim sahibi ve âdil idareci.[2129][78]

1895. [3:329, Hadîs No: 3538]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Uç kişi vardır ki, Allah onlarla konuşmaz, onların yüzüne bakmaz, onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap vardır. Bunlar: Eteklerini yerde sürüyerek yürüyen kibirli kimse, verdiği herşe-yi başa kakan kimse, yalan yere yeminle malını satan kimse.[2130][79]

1896. [3:330, Hadîs No: 3540]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki, Kıyamet Günü Allah onlarla hoşnutluk ifâde eden sözlerle konuşmaz, onlara rahmet nazarıyla bakmaz, onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap vardır. Kırda su başında bulunduğu halde onu yolculardan esirgeyen kişi. ikindiden sonra bir malı satarken o malı, gerçek öyle olmadığı halde şu şu fiyata aldığı hususunda Allah adına yemin edip müşterinin kendisine inandığı kişi. Bir devlet başkanına sırf dünyalık için bîat edip idareciliğini onaylayan ve o dünyalığı kendisine verirse sözünde duran, vermediği takdirde ise sözünden dönen kişi.[2131][80]

1897. [3:331, Hadîs No: 3541]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki Allah Kıyamet Günü onlarla konuşmaz. Onları temize çıkarmaz. Onların yüzüne bakmaz ve onlara acıklı bir azab vardır; Zina eden ihtiyar, yalan söyleyen idareci ve kibirli fakir.[2132][81]

1898. [3:332, Hadîs No: 3545]
isme bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle:
Uç kişi vardır ki, Allah yarın onların yüzüne rahmet nazarıyla bakmaz: Zina eden ihtiyar, yeminleri bir çıkar aracı yapıp doğru yalan demeden her konuda yemin eden ve övünüp kibirlenen fakir.[2133][82]

1899. [3:334, Hadîs No: 3549]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki insanlar Mahşerde hesap verirken Allah'ın Arşının gölgesinde sohbet ederler. Bunlar; Allah yolunda hiçbir kmayıcı-nın kınamağımdan etkilenmeyen kişi, kendisine helâl olmayan şeye elini uzatmayan kişi ve Allah'ın bakılmasını haram kıldığı şeye bakmayan kişi.[2134][83]

1900-1999

1900. [3:335, Hadîs No: 3550]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi vardır ki Allah onları sever. Üç kişi de vardır ki Allah onlara buğz eder. Allah'ın sevdiği üç kişi şunlardır: (1) Bir ihtiyaç sahibi, aralarında akrabalık bağı bulunmayan bir topluluğun yanma ihtiyacını arzetmek için varıyor. Onlar da hiçbirşey vermeden geri çeviriyorlar. Topluluğun arkasında oturan biri, gizlice ayrılıp ona ihtiyacı olan şeyi veriyor. Bu iyiliği sadece Allah ve verdiği kimse biliyor. (2) Bir grup insan gece boyunca yol almışlar. Öyle ki uyku kendilerine en sevimli ve dengi bulunmaz bir nimet haline gelmiş. Uzanıp yatmışlar. Aralarından biri kalkmış Bana yalvarıyor ve âyetlerimi okuyor. (3) Bir müfrezeyle birlikte düşmanla karşılaşan, yenilgiye uğradıkları halde, kendisi geri çekilmeyip düşmanla göğüs göğüse çarpı şıp şehid düşen veya kendisine fetih müyesser olan kimse.
Allah'ın buğzettiği üç kimse ise: Zina eden ihtiyar, kibirli fakir ve zalim zengindir. [2135][84]

1901. [3:336, Hadîs No: 3552]
îbni Mes'ûd rivayet ediyor:
Üç kişi vardır ki, Allah onları sever: Gece kalkıp Allah'ın kitabını okuyan kişi. Sağ elinin verdiğini sol elinden gizleyecek kadar sadakayı gizli veren kişi. Bir savaşta bulunup da arkadaşları bozguna uğrayıp dağıldıkları halde, sebat ederek düşmanın üzerine yürüyen kişi.[2136][85]

1902. [3:336, Hadîs No: 3555]
Ebu Said el-Hudrî'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç şeyden Allah son derece hoşnut olup onu yapanlara rahme-tiyle tecellî eder. Kişi gece kalkıp ibadet ettiği zaman, insanlar namaz için saf tuttukları zaman ve Allah yolunda savaş için sıra sıra oldukları zaman. [2137][86]

1903. [3:337, Hadîs No: 3556]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu üç kimse vardır ki, Allah onları başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde, gölgesinde gölgelendirecektir: Emin tüccar, âdil idareci ve hararetle namaz vakitlerini gözleyen.[2138][87]

1904. [3:337, Hadîs No: 3557]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç kişi âhiret günü hesap ânında helak olurlar: [îhlaslı davranmayan] Cömert, cesur ve âlim.[2139][88]

1905. [3:337, Hadîs No: 3559]
Vadin bin Ata (r.a,) rivayet ediyor:
Şu sekiz sınıf insan Kıyamet Günü yaratıklar içerisinde Allah'ın ençok buğzettiği kimselerdir: Yalancılar, kibirliler, Müslüman kardeşine karşı göğüslerinde kin biriktirenler, onlarla karşılaştıklarında ise içlerinde sakladıklarının tersi bir tavır takınanlar, Allah ve Resulüne itaata çağrıldıklarında ağırdan alıp, şeytan ve emirlerine davet edildiklerinde ise hızla koşanlar, hiçbir şekilde hakları olmadığı halde, en ufak bir dünyalık dahi gözlerine çarpar çarpmaz yeminle ona sahiplenenler, söz götürüp getirenler, dostların arasını ayıranlar, suçsuz kimselerin ayağını kaydırmak isteyenler. İşte Aziz, Celil ve Rahman olan Allah, bunların yaptıklarını çok çirkin karşılıyor.[2140][89]

1906. [3:338, Hadîs No: 3560]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cennetin fiatı wLâ ilahe illallah"tır.[2141][90]

1907. [3:338, Hadîs No: 3561]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
îçki ve kumar haramdır. Her sarhoş edici şey haramdır.[2142][91]

1908. [3:339, Hadîs No: 3562]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Şarkıcı kadının aldığı para haramdır. Şarkı söylemesi haramdır. Onlara bakmak haramdır. Aldığı para köpek satımı karşılığında alınan para gibidir. Köpeğin parası haramdır. Eti haramla beslenen kimseye Cehennem ateşi daha lâyıktır.2143[92]

1909. [3:340, Hadîs No: 3567]
Muhacir bin Gunfuz (r.a.) rivayet ediyor:

Gücü yetmeyen hayvana birlikte binen üç kişi mel'ûndur.2144[93]

1910. [3:341, Hadîs No: 3569]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
Malın üçte birini vasiyet et. Üçte bir de çok olur ya. Vârislerini zengin olarak bırakman onları fakir ve insanlara el açar durumda bırakmandan daha hayırlıdır. Sen hanımının ağzına koyacağın lokmaya varıncaya kadar Allah rızası için neyi harcarsan onunla mükâfatlandırılırsın.2145[94]

Hadîste kişinin malının üçte birisini vasiyet edebileceğine dikkat çekilmektedir. Buna göre üçte birisinden fazlasını vasiyet etmek doğru değildir. Çünkü üçte birinden fazlasını vasiyet etmek mirasçılara zulümdür. Peygamber Efendimiz mirasçıları "zengin olarak bırakmanın onları fakir ve insanlara el açar durumda bırakmaktan daha hayırlı" olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca kişinin ailesi için harcadığı şeyden dolayı sevap kazanacağını nazara vermiştir. Başka bir hadislerinde de mirasçıları nazara almayarak fazla miktarda vasiyet edilmesini yasaklamıştır.2146[95]

1911. [3:343, Hadîs No: 3574]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Satılık evin komşusunun, komşu bulunduğu evi almaya herkesten daha çok hakkı vardır.2147[96]

1912. [3:343, Hadîs No: 3577]
Ebu Cuhayfe'den (r.a.) rivayetle:

Tecrübe sahibi yaşlılarla oturup kalkınız. Alimlere soru sorunuz. Hikmet sahipleriyle haşir neşir olunuz.2148[97]

1913. [3:344, Hadîs No: 3578]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Müşriklerle mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad ediniz.2149[98]

Hadis bizleri maddî ve manevî cihada çağırmaktadır.
Müslümanın vazifesi Allah'ın dinini dünyanın en ücra köşelerinde de olsa Allah'ın kullarına ulaştırmak ve Allah'ın mülkü olan yeryüzünde Allah'a hür bir şekilde kulluk edilmesini sağlamaya çalışmaktır. Bu teşebbüse enge! olan her türlü maniayı ortadan kaldırmak da onun vazifesidir. Bunun için gerekli vesile ve vasıtayı günün şartlarını göz önünde bulundurarak temin etmekle mükelleftir.
Bu mükellefiyetin îfâsı maddeten ve manen mücehhez olmakla mümkündür. Müslüman, bu iki açıdan güçlü olmak durumundadır.
Gerektiğinde, Müslüman, Islâmın tebliği önündeki engelleri aşmak için maddî güç kullanma ihtiyacını duyabilir. Gün gelir, Islama ve Müslümanlara saldıran düşmana karşı müdafaa durumunda kalabilir. İşte bütün bu şartlarda Müslüman malıyla, canıyla ve bütün varlığıyla harekete geçmeyi kendine bir vazife bilmelidir. Bu bir maddî cihaddır. .
Bir de manevî cihad vardır. Bu da İsJâmı anlama ve anlatma, yaşama ve yaşatma, faaliyetidir. Bu cihadda mağlup edilmesi gereken ilk düşman nefis ve şeytandır.
Manevî cihadın silahı ilim ve fikir, metodu ise iknadır. İnsanlar ilim ve fikirde ilerledikleri ölçüde bu cihad önem kazanır.
Maddî cihadla fethedilen ülkeleri gerçek mânâda İslâm ülkesi yapan bu cihaddır. Bu cihad olmadan alınan yerlerin kaybediimesi işten bile değildir.
Bu cihad için ne gün beklenir, ne zaman. Çünkü her an, her saniye bu cihad için en uygun gün ve zamandır.
Zira hiçbir zaman bu cihaddan uzak kalmayı gerektirici bir sebep bulamayız. Herşey adetâ bizi bu manevî cihada zorlar.

Herkes gücü ve bilgisi ölçüsünde bu cihadla mükelleftir. Her fert küçük âleminde büyük bir kumandan olduğu için Allah'ın hükümlerini hususî âleminde elinin ve sözünün yetiştiği yere kadar ulaştırmak ve uygulamakla vazifelidir.
Günümüzde mânevi cihad daha bir önem kazanmıştır. Çünkü Islâmın etrafında kaleler yıkılmış, bin yıldan beri Islama yöneltilen hücum ve ithamlar bir sel gibi Müslümanlar arasında yayılmaya başlamıştır.
Materyalist felsefeyi okuyup akılları karışan, Allan'ı ve âhireti inkâra kalkan bir değil, binlerce insana rastlayabilmekteyiz.
Çığırından çıkmış bir kısım neşriyat, olanca hızıyla îman, ahlâk, örf ve âdetlerimizi tahrip etmek için çalışmaktadır.
Avrupa'nın rezil ahlâkı dükkânlarımızda vitrinlenmekte ve manevî bağlan zayıf birçok müşteri de bulabilmektedir.
Daha tehlikeli olanı ise dinsizlik, fen ve ilmi âlet edip îman esaslarını yıkmaya çalışmakta, gençleri îmansız yaparak kendine bağlamaktadır.
Yaratılış ve dünyada bulunuş maksadının şuurunda olan hiçbir Müslüman bu dehşetli yangın karşısında ilgisiz kalamaz. Canla başla cihada koşmak; malı, mülkü, canı, dili, kısacası neyle hizmet yapabilecekse onunla cihad meydanına atılmak zorundadır.
Peki bu nasıl gerçekleştirilecektir?
Dünün maddî kılıçlarının yerini büyük ölçüde bugünün manevî kılıçları almıştır. Geçmişin ok ve mızrağı yerini bugünün îman, ilim ve fikir bombaları olan yazılı, sesli ve görüntülü neşriyat doldurmuştur.
İşte bu manevî cihaddır, fikir savaşıdır.
Bugün hüküm büyük çapta ilmin eline geçmiştir. İlmini, fikrini iyi takdim edebilen bu mücadeleyi kazanır.
Bu fikir savaşında hedef akıl, ruh, kalb ve nefislerdir.
Bu mânevi savaşın mücahidleri olan bizlere ise inancımızı, kudsî değerlerimizi, bizi biz yapan esasları çok iyi öğrenmek ve öğretmek düşüyor.

1914. [3:344, Hadîs No: 3580]
Îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uy ur muşlar dır:
Kalbler kendisine iyilik yapanı sevecek, kötülük yapana ise buğze-decek şekilde yaratılmıştır.[2150][99]

1915. [3:345, Hadîs No: 3581]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
imanınızı yenileyeniz. "La ilahe illallah" kelime-i tevhidini çokça söyleyiniz[2151][100]

1916. [3:346, Hadîs No: 3583]
Ümm-ü Hakîm'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Fakirin, zenginin iyiliğine vereceği karşılık, onun için hayır temennisinde bulunma ve duâ etmedir.[2152][101]

1917. [3:347, Hadîs No: 3587]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah rahmetini yüz parçaya ayırmış, doksan dokuz parçasını yanında tutmuş, sadece bir parçasını yeryüzüne indirmiş. Bu bir parça rahmet sebebiyledir ki, yaratıklar birbirlerine acırlar. Öyle ki, kısrak yavrusuna dokunma korkusuyla ayağını kaldırır.[2153][102]

1918. [3:348, Hadîs No: 3589]
îbni îyaş'den (r.a.) rivayetle:
Allah takvayı sana azık eylesin, günahlarını bağışlasın ve her nerede olursan ol seni hayra yöneltsin.[2154][103]

1919. [3:348, Hadîs No: 3591]:
Seuban (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, yapılan her iyiliğe on katıyla karşılık verir. Ramazan ayı yılın on ayına bedeldir. Ondan sonra Şevval ayında tutulan altı gün oruç da iki aya karşılıktır. Böylece sene tamamlanır.[2155][104]

1920. [3:350, Hadîs No: 3597]
Selmân'dan (r.a.) rivayetle:

Yarın âhirette Allah'a yakın mecliste oturacak olanlar, dünya da iken harama karşı hassas ve dünyaya kalben değer vermeyenlerdir.2156[105]

1921. [3:350, Hadîs No: 3599]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Erkeğin güzelliği güzel konuşabilmesidir.2157[106]

1922. [3:350, Hadîs No: 3600]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Firdevs cennetleri dört tanedir: ikisi süsleriyle, kabı kaçağıyla ve içindeki herşeyiyle altındandır. Diğer ikisi ise, süsleriyle, kabı kaçağıyla ve içindeki herşeyiyle gümüştendir. Adn Cennetindeki insanlarla Rablerini görme arasında zâtı önündeki kibriya örtüsünden başka birşey yoktur. Cennet nehirleri Adn Cennetinden çıkarlar, daha sonra kollara ayrılırlar.2158[107]

1923. [3:352, Hadîs No: 3603]
Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
En zorlu imtihan malın az; geçimiyle yükümlü bulunduğu fertlerin çok olmasıdır.2159[108]

1924. [3:352, Hadîs No: 3604]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En şiddetli belâ sabrın az olmasıdır.2160[109]

1925. [3:352, Hadîs No: 3605]
ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
En şiddetli belâ insanların elinde bulunan birşeye muhtaç olduğunuz halde onun esirgenmesidir.2161[110]

1926. [3:353, Hadîs No: 3609]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Evden önce komşu, yoldan önce arkadaş, yolculuktan önce azık gelir.2162[111]

1927. [3:354, Hadîs No: 3610]
Hz. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Pazara mal sevkeden kazançlı, karaborsa yapan ise Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmıştır.2163[112]

1928. [3:356, Hadîs No: 3621]
Üsâme bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Âlimin yüzüne bakmak ibâdettir. Âlimin nefesi zikir ve teşbihtir.2164[113]

1929. [3:357, Hadîs No: 3624]
Nu'man bin Beşir (r.a.) rivayet ediyor: Cemaat rahmet, bölücülük ise azaptır.2165[114]

1930. [3:357, Hadîs No: 3626]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Güzellik, hak sözü doğruca söylemektir. Kemâl ise dürüstçe güzel davranışlarda bulunmaktır.2166[115]

1931. [3:360, Hadîs No: 3638]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Cennet, sizden birinizin ayakkabısının bağından kendisine-daha yakındır. Cehennem de böyledir.2167[116]

1932. [3:361, Hadîs No: 3639]
Utbe binAbd'dan (r.a.) rivayetle:
Cennetin sekiz, Cehennemin ise yedi kapısı vardır.

1933. [3:361, Hadîs No: 3641]
Ebû Said el-Hudrı (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet yüz derecedir. Bütün âlemler bir tanesinde toplansa hepsini içine alır.2168[117]

1934. [3:361, Hadîs No: 3642]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-u Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Cennet annelerin ayakları altındadır.2169[118]

1935. [3:362, Hadîs No: 3643]

Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor: Cennet kılıçların gölgesi altındadır.2170[119]

1936. [3:362, Hadîs No: 3644]

Âişe'den (r.a.) rivayetle: Cennet cömertler yurdudur.2171[120]

1937. [3:363, Hadîs No: 3648]
Ibni Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Cennete girmek her hayâsıza haramdır.2172[121]

1938. [3:363, Hadîs No: 3650]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cennetin bir kerpici altından, bir kerpici gümüştendir. Harcı halis misktir. Çakılları inci ve yakuttur. Toprağı za'ferandır. Ona giren kişi nimetlenir, sıkıntı çekmez. Orada ebedî kalır, ölmez, elbiseleri eskimez, gençliği yok olmaz.2173[122]

Bu hadis bize Cennetin bir kısım güzelliklerini nazara vermektedir. Açıkça görülmektedir ki, Cennet, herşeyin en güzellerinin bulunduğu, insanın gıpta damarlarını tahrik edecek ehemmiyette bir yerdir. Güzellikleri insanı büyüleyecek özellikte olan Cenneti şüphe yok ki dünya ölçüleriyle anlamak mümkün değildir, anlamaya kalkmak da o derece yanlıştır.
Herşeyden önce Cenneti yaratan Allah'tır. Sonsuz kudret sahibi Allah diledikten sonra dilediği şeyi dilediği gibi yaratır. Cennetin bazı köşklerinin tuğlalarının gümüşten oluşu, gümüş gibi parlaklığından, beyazlığından kinayedir. Tıpkı, "Onlar gümüş beyazlığında, biliûr berraklığında kaplardır ki, sakiler onları herkesin iştahına gönderir"2174[123] âyetinde geçtiği gibi.
Tuğlalar arası harcın miskten olması Allah'ın kudreti için güç değildir. Zafe-ran da Cennetin güzel kokular yeri olduğunu gösterir. Baharda bağ, bahçe ve tarlaları rengarenk çiçek ve güzel kokularla süsleyen Allah için ne zor olabilir?
Böylesine nimet ve güzelliklerin sergisi olan Cennette en büyük nimetlerden biri hiç şüphesiz devamlı genç kalmak ve ölmemektir. Herşey mükemmel olsa fakat ölüm gelip hepsine son verse o lezzetin, zevkin, yaşamanın tadı kalmaz. Onun içindir ki insanın en büyük arzusu ebedî yaşamaktır.
Yaratılışına ölümsüzlük yerleştirilen insan geçici dünyada ne kadar arzulasa da bu isteğine kavuşamaz. Ölümsüzlüğe ancak bu dünyadan göçtükten sonra kavuşulacak, İsrafil'in ikinci suruyla diriltilen insan bir daha ölmeyecektir. Allah ebedî olduğu için kullarına da ebediyeti ihsan edecek, yaratılıştaki bu en büyük arzuyu tatmin etmiş olacaktır.
Cisim, eğer canlıysa, bedeninde devamlı sentez ve analizler vukubulur. Dolayısıyla canlı ölüme mahkûm olur. Böyle bir cismin Cennette ebediyet kazanması, ancak Cenab-ı Hakkın o vücudu Cennetin şartlarına uygun tarzda ayarla-masıyla mümkündür. Bu hususa Sözleı'öe şöyle dikkat çekilir:
"Evvelâ, şu âlemde cism-i zîhayatın [canlı vücudunun] inkiraza ve mevte [dağılıp Ötmeye] mahkûmiyeti ise, varidat ve sarfiyatın müvazenesizliğîndendir [vücuda giren ve çıkan şeylerin dengesizliğindendir.] Çocukluktan sinn-i kemâle kadar varidat çoktur; ondan sonra masarif ziyadeleşir, muvazene kaybolur. Âlem-i ebediyette ise; zerrâM cisim sabit kalıp terkip ve tahlile maruz değil veyahut muvazene sabit kalır, varidat ile masarif müvazenettedir. Devr-i daimî gibi, cism-i zîhayat; telezzüzat için, hayat-ı cismaniye tezgahının işlettirilmesiyle beraber ebedîleşir."2175[124]

1939. [3:366, Hadîs No: 3656]

Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Komşu üç türlüdür: Bunlardan birincisinin bir hakkı vardır. Bu, komşulardan en az hak sahibi olanıdır, ikincisinin iki hakkı vardır. Üçüncüsünün de üç hakla vardır. Bir hakkı olan komşu, akraba olmayan gayr-i müslim komşudur, iki hakkı olan komşu, Müslüman olan komşudur ki, onun hem Müslümanlık, hem de komşuluk hakkı vardır. Üç hakkı olan komşu ise, akraba olan Müslüman komşudur. Bunun hem Müslümanlık, hsm akrabalık, hem de komşuluk hakkı vardır.[2176][125]

1940. [3:367, Hadîs No: 3658]
Osman'dan (r.a.) rivayetle, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân'ı ezberleyen, onun hükmünü yaşamaya gayret gösteren kimse Allah tarafından korunmuştur.[2177][126]

1941. [3:368, Hadîs No: 3660]
Ebû Umâme (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ezberleyen, yaşayışıyla onun hükümlerine ayna olan kimse islâm sancağını taşıyan kimsedir. Böyle bir kimseye saygı gösteren Allah'a saygı göstermiştir. Onu küçük görene ise Allah lanet etsin.[2178][127]

1942. [3:368, Hadîs No: 3661]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle, Peygamber E fendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kadınlar çocuklarını karınlarında taşır, dünyaya getirirler, emzi-rirler, onlara karşı çok da merhametlidirler. Eğer kocalarına eziyet etmeyip namazlarını da kılsalar Cennete girerler.[2179][128]

1943. [3:368, Hadîs No: 3662]
Hasan el-Basrî rivayet ediyor: Dünya sevgisi her hatanın başıdır.[2180][129]

1944. [3:369, Hadîs No: 3663]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
İnsanların övgüsüne olan düşkünlük kişiyi kör ve sağır eder.[2181][130]

Bir insan düşünün ki övülmeyi sevmekte, övgüye göre kendine yön vermekte ve şekillendirmektedir. Böyle bir insanın hakkı, hakikati, doğru ve gerçeği bulma ve görmesi mümkün değildir. Böyle insanlar gerçeğe karşı kör ve sağırdırlar. Çünkü onlara göre doğru hayranlarını, övgü yağdıranları memnun edecek davranışlardır. Artık o söz ve davranışlarını hak ve hakikate göre değil, kendini öven insanlara göre ayarlamakta, hak ve hakikate ters de olsa onlara lâyık hale gelmek istemekte, övgü ve sevgilerini devam ettirebilmek için onların istediği tarzda olmaya çalışmaktadır.
Övgüye düşkün kimse zamanla nefsini putlaştırır. Herkesi etrafında pervane, kendini de âdeta dünyanın merkezi sanır. Böyle bir felsefeye sahip bir kimsenin hak ve hakikati ve hele şahsî kusurlarını görmesi, kendine çekidüzen vermesi mümkün mü? Kendi sırça sarayında ve fildişi kulesinde gerçek dünyadan habersiz adetâ kör ve sağır hayatı sürmektedir.

1945. [3:370, Hadîs No: 3668]
îbni Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Sahabîlerime dil uzatana Allah lanet eylesin. Kim Sahabîlerim konusunda benim hakkımı gözetirse, ben de Kıyamet günü onu gözetirim.[2182][131]

1946. [3:370, Hadîs No: 3669]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi: Kadın, güzel koku. Gerçek sevincim namazdadır.[2183][132]

1947. [3:371, Hadîs No: 3670]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Siz Allah'ı kullarına sevdirin ki, Allah da sizi sevsin.[2184][133]

1948. [3:372, Hadîs No: 3674]

Abdullah bin Enis (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Birşeyi aşarı sevmen seni ona karşı kör ve sağır yapar.[2185][134]

1949. [3:373, Hadîs No: 3675]
Abdullah bin Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Zulme uğradığı halde kendisi de başkasına zulmetmiş olan bir kimsenin duasını kabul etmemeye Allah kesin karar vermiştir.[2186][135]

1950. [3:373, Hadîs No: 3676]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Cehennem nefse hoş gelen şeylerle, Cennet ise nefsin hoşuna gitmeyen şeylerle kuşatılmıştır.[2187][136]

1951. [3:376, Hadîs No: 3685]
Abdullah bin Cerad, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hac yapın. Şüphesiz hac suyun kiri yıkadığı gibi günahları yıkar, temizler.[2188][137]

1952. [3:376, Hadîs No: 3686]
Saffan bin Süleym'den rivayetle:
Seyahata çıkın ki, sıhhat bulaşınız.[2189][1]

1953. [3:377, Hadîs No: 3692]
Ebû Kırsafete rivayet ediyor:
Benden duyduklarınızı nakledebilirsiniz. Fakat asla yalan katmayın. Kim benim söylemediğim şeyi söyledi diye benim adıma yalan söylerse, Cehennemde kendisi için bir ev yapılır. Orada yaşar.[2190][2]

1954. [3:377, Hadîs No: 3693]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların anlayıp kavrayacakları dilden konuşun. Onların Allah ve Resulünü yalanlamalarını ister misiniz?[2191][3]

Mesele öğretmek, başkalarına birşeyler anlatmaksa, muhatabın zekâ, kabiliyet ve anlayış seviyesini göz önünde bulundurmak gerekir. Bir ilkokul çocuğuna üniversite talebesine verilen ders verilmez. Çocuğa, çocukça bir dille anlatmak gerekir. Rabbimiz de kelâmını bizim anlayabileceğimiz bir dille göndermemiş midir? Anlayış kapasitemizin üstünde gönderseydi, değil anlamak inkâr etmek işten bile olmazdı.
Bilhassa Islâmı tebliğle görevli kimselerin bu hadisteki ikaza çok dikkat etmeleri gerekir. Muhatabın kültür, idrak ve anlayış seviyesini iyi hesaplamalı; aklı almadığı için kabullenemeyeceği, inkâr ve itiraz edebileceği gerçekten hayaliyle anlatmamalıdır. Derin hakikatleri akla yaklaştırmak için gerek Kur'ân ve gerekse hadislerde verilen örnekler bize rehber olmalıdır.
Muhatabın ilim ve kültür seviyesi dikkate alınmadan anlatılan bir kısım meseleler, muhatapta ters tepki uyandırıp inkârına sebep oluyor, Allah'ı ve Peygamberi yalanlamaya götürüyorsa, meselâ okunan âyeti ve söylenen hadisi, ilmi anlamaya, aklı kavramaya müsait olmadığı için, "böyle şey de olur mu canım? Bu akla yatmıyor" gibi bir ifade kullanarak inkâra sapıyorsa bunda önemli bir sorumluluk da anlatan kişiye düşmektedir. Maksat insanlara hak ve hakikati kabul ettirmekse, bunun usûlüne de riâyet etmek gerekir. Aksi halde kaş yapayım derken göz çıkarılmış olur.

1955. [3:378, Hadîs No: 3694]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail, bana Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu anlattı: "'La ilahe illallah' Benim kalemdir. Oraya giren azabımdan emin olur."[2192][4]

1956. [3:379, Hadîs No: 3697]
Osman'dan (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah yolunda bir gece nöbet beklemek; gecesi nafile ibâdetle, gündüzü nafile oruçla geçirilen bin günden fazîletli-dir.[2193][5]

1957. [3:380, Hadîs No: 3702]
Âişe rivayet ediyor:
İnsanlardan her yumuşak huylu, ince kalbli, hoş geçimli ve cana yakın kimse Cehennem ateşine haram kılınmıştır.[2194][6]

1958. [3:381, Hadîs No: 3705]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda cihada çıkan mücâhidlerin hanımlarının cihada çıkmayanlara haram oluşu tıpkı annelerinin kendilerine haram oluşu gibidir. Her kim mücâhidlerden birinin ailesinin işleri konusunda bii vazife alır da ona riâyet etmeyip hainlik ederse, Kıyamet Günü bu adam mücâhidin karşısında durdurulur ve kendisine şöyle denir; "Bu, senden sonra ailenin işlerini üzerine almış ve hainlik etmişti. Dolayısıyla iyiliklerinden istediğin kadarım al." O da onun sevabından istediği kadar alır. Emânete ihanet etmiş olan bu adamın sevabından geride birşey kalacağını mı sanıyorsunuz?[2195][7]

1959. [3:381, Hadîs No: 3706]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Komşunun malının, namusunun ve buna benzer şeylerinin ha-ramlığı, kanını dökmenin haramhğı gibidir.

1960. [3:381, Hadîs No: 3707]
Abdullah bin Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Müslümanın malının haramlığı, kanının haramlığı gibidir.[2196][8]

1961. [3:383, Hadîs No: 3712]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Müezzinin namaza çağırdığını duyup da dâvetine uymaması, bir mü'min için kötülük ve hayırdan mahrumiyet olarak yeterlidir.[2197][9]

1962. [3:383, Hadîs No: 3715]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
"Hasbiyallâhü ve ni'mel vekîl (Allah bana kâfidir. O ne güzel vekildir)" sözü her korkan kimse için bir emniyet kaynağıdır.[2198][10]

1963. [3:384, Hadîs No: 3716]
Ebû Sabit rivayet ediyor:
Yaratıcıma olan ümidim bana yeter. Dünyamdan dinim bana yeter.[2199][11]

1964. [3:384, Hadîs No: 3717]
Ammar bin Yasir'den (r.a.) rivayetle:
Güzel ahlâk, Allah'ın yarattığı en büyük şeydir.[2200][12]

1965. [3:384, Hadîs No: 3718]
Enes (r.a.) rivayet ediyor: Güzel ahlâk dinin yansıdır.[2201][13]

1966. [3:384, Hadîs No: 3719]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Güzel ahlâk, günahları güneşin buzu erittiği gibi eritir.[2202][14]

1967. [3:385, Hadîs No: 3722]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle: Hüsn-ü zan güzel ibâdetlerdendir.2203[15]

1968. [3:386, Hadîs No: 3725]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Emri altındakilere karşı güzel davranmak, hayır ve berekete vesiledir. Kötü ahlâk uğursuzluktur, iyilik, Ömrün artmasına vesîledir. Sadaka kötü kazayı önler.2204[16]

1969. [3:387, Hadîs No: 3726]
Bera binÂzib'den (r.a.) rivayetle:

Kur'ân'ı seslerinizle güzeli eştirin. Çünkü güzel ses Kur'ân'm güzelliğine güzellik katar.2205[17]

Başka bir hadiste de güzel sesin, Kur'ân'm süsü olduğu2206[18] bildirilmiştir. Başka hadislerinde de Peygamberimiz Kur'ân'ı güzel sesle okuyanları teşvik ve iltifat etmiştir. Birgün Ebû Musa'l-Eş'ârî'nin güzel sesiyle Kur'ân okuduğunu görünce, "Ey Ebû Musa! Sana Hz. Davud'un güzel nağmelerinden bir nağme verilmiştir2207[19] buyurmuş, içe işleyen sesiyle Huzeyfe'nin âzadlı kölesi Salim'in Kur'ân okuduğunu işittiğinde de şöyle iltifatta bulunmuşlardı: "Allah'a hamdolsun ki, ümmetim içinde böyle insanlar var."2208[20] Allah'ın, Kur'ân'ı güzel ve terbiye edilmiş bir sesle okuyan kimseye güzel okuyuşuna karşılık hiçbirşeye verilmeyen bir sevap verildiğini de2209[21] bildirmiştir ki, bunun kadar güzel sesle Kur'ân'ı okumanın önemini anlatan bir husus olamaz.
Niçin Kur'ân'm güzel sesle okunmasının bu kadar önemi vardır ve neden Peygamber Efendimiz (a.s.m.) güzel sesle okuyanlara böylesine bir iltifatta bulunmaktadır?
Yukardaki hadiste bunun önemli bir sebebi üzerinde durulmakta ve güzel sesin "Kur'ân'ın güzelliğine güzellik kattığı" belirtilmektedir.
Kur'ân bütünüyle güzeldir. Güzei ses herşeyden önce o güzelliği yansıtır, dikkatleri üzerine çeker, tefekküre sevkeder. Bülbül gibi kuşların seslerinin ruha işlediği düşünülürse hoş bir sâdâ, yakıcı bir ses, ruha işleyici bir edâ ile bülbül sesli hafızlar tarafından okunan Kur'ân'm insanda yapacağı etkileri anlamak güç olmasa gerek.
Herşeyden önce Allah'ın kelâmı en mukaddes kelâmdır. Onu okurken, dinlerken gereken saygıyı göstermek, islâmın gereği olduğu kadar onu güzel sesle okumak da ona olan saygının ifadesidir. Açıktan ve güzel sesle Kur'ân'ı okumak, dinleyenlerin gönlünü Islama meylettirir, dine olan bağlılık ve hürmetlerini arttırır. Ruhları büyüler, kalbleri yatıştırır, huzur, sürür ve sükûn verir. Ruhları okşuyan güzel bir sesle Kur'ân'ı dinleyerek hidayete eren kimselerin varlığı da bilinen bir gerçektir.
Kur'ân'] güzel bir sesle okumak demek, teğannîye kaçmadan, ağzı sağa sola bükmeden hoş ve tatlı bir sâdâ ile onu okumak demektir.
Böyle bir sesle okunan Kur'ân'ı dinleyen insan, Allah'ın kelâmını dinleme, onu anlamaya çalışma ve düşünme fırsatı bulur. Allah yoluna girme, onda sebat etme, gayret gösterme, kötülüklerden uzaklaşma çabası içerisine girer.
Bu hadisten sesleri güzel olmayan kimselerin Kur'ân okumamaları gibi bir mânâ çıkarılmamalıdır. Aslında bu hadiste bir Allah vergisi olan güzel seslerin yanında sesleri tecvid ve kıraat kaidelerine göre terbiye etmenin önemine dikkat çekilmiştir.

1970. [3:387, Hadîs No: 3727]
Yala bin Mürre (r.a.) rivayet ediyor;
Hüseyin bendendir, ben de ondanım. Allah Hüseyin'i seveni sevsin.2210[22]

1971. [3:387, Hadîs No: 3728]

İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Mallarınızı zekâtla emniyet altına alınız. Sadaka vermekle hastalarınızı tedavi ediniz. Belânın gelmemesi için duâ ediniz.2211[23]

1972. [3:389, Hadîs No: 3733]
-İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor;

Küçük çocuğun birşçyi hafızasına alması taş üzerine kazılan nakış gibi kalıcıdır. Kişinin yaşlandıktan sonra birşeyi hafızasına almaya çalışması ise, su üzerine yazı yazmaya benzer.2212[24]

Bu hadis, çocuk yaşta öğrenmenin önemini vurgulamaktadır. Nasıl taşa kazılan yazı, kolay kolay silinmezse, küçük yaşlardayken öğrenilen bilgiler de kolay kolay unutulmazlar. Onun içindir ki ebeveyn, çocuklarına daha küçük yaşlardayken okuma şevk ve hevesi yanında zarurî ve öz bilgileri verirlerse, çocuk hem çok şey öğrenir, hem de hayatını sağlam bir temel üzerine oturtmuş olur. Yaşlılıkta öğrenilenler ise suya yazı yazmak gibidir ki, çabuk unutulur ve silinir. Âdeta bu yorgunu yokuşa sürmeye benzer. Fazla başarı elde edilmez. Bu gerçekle beraber insan yaşlıyken de birşeyler öğrenebilir. Bu hadis yaşlılıkta ilim öğrenmenin imkânsızlığına değil, çabuk unutulacağına dikkat çekmektedir. Yoksa mü'min ölünceye kadar öğrenmekle mükelleftir.

1973. [3:390, Hadîs No: 3736]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle;
Bir Müslümanm diğer Müslüman üzerinde beş hakkı vardır: (1) Karşılaştığında kendisine selâm ver. (2) Seni davet ettiğinde dâvetine icabet et. (3) Senden nasihat istediğinde yol göster. (4) Aksırıp 'Elhamdülillah* dediğinde, fYerhamükellah [Allah sana merhamet etsin]' de. (5) Hastalandığında kendisini ziyaret et, (6) Öldüğünde cenazesine katıl.2213[25]

1974. [3:391, Hadîs No: 3738]
Temim ed-Dâri (r.a.) rivayet ediyor;
Erkeğin hanımı üzerindeki hakkı yatağım terk etmemesi, dîne ters olmayan bir hususta yemin ettiğinde yeminini doğru çıkarması, sözünü dinlemesi, izni olmaksızın dışarı çıkmaması, hoşlanmadığı kimseleri evine almaması.

1975. [3:391, Hadîs No: 3740]
Muâviye bin Hayde'den rivayetle:
Kadının kocası üzerindeki hakkı şunlardır: Yemek yediğinde ona yedirmesi, birşey giydiğinde ona da giydirmesi, yüzüne vurmaması, "Çirkinsin" gibi sözlerle hakaret etmemesi, cezalandırmak düşüncesiyle evinin dışındaki bir yerde onu terk edip yalnız bırakmaması.

1976. [3:393, Hadîs No: 3741]
Ebû Muaviye bin Hayde rivayet ediyor:
Komşu hakkı, hastalandığında ziyaret etmen, öldüğünde cenazesine katılman, borç istediğinde vermen, fakir düştüğünde bunu olur olmaz yerde söylememen, güzel bir şeye kavuştuğunda tebrik etmen, başına bir musibet geldiğinde teselli etmen, binam onun binasından yüksek yapıp da evinin hava almasına engel olmaman, komşuna göndermeyeceksen, yaptığın yemeğin kokusuyla ona sıkıntı verme-mendir.

1977. [3:393, Hadîs No: 3742]
Ebû Rafi'den (r.a.) rivayetle:
Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona okuma yazmayı, yüzmeyi, ok atmayı öğretmesi ve ancak helâl rızıkla beslemesidir.

1978. [3:394, Hadîs No: 3743]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resâlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Çocuğun babası üzerindeki hakkı güzel isim koyması, evlenecek yaşa geldiğinde evlendirmesi ve ona Kur'ân'ı Öğretmesidir.

1979. [3:394, Hadîs No: 3746]
Âişe'den (r.a.) rivayetle, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona güzel bir isim koyması, iyi bir anne ve eğitimi için uygun bir muhit seçmesi ve güzel bir terbiye vermesidir.2214[26]

1980. [3:395, Hadîs No: 3749]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Bir meclisten ayrılırken oradakilere selâm vermesi, kişinin üzerinde bir haktır. Bir meclise uğradığında da selâm vermesi kişinin üzerine haktır.2215[27]

1981. [3:395, Hadîs No: 3750]
Ebû Büreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın haram kıldığı şeyden korunmak için evlenen kimseye yardım etmek, Allah üzerine bir haktır.2216[28]

1982. [3:396, Hadîs No: 3751]
Mesrâk'ten rivayetle, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin tenha bir yere çekilerek tek başına kalıp günahlarını hatırlayacağı, bu günahlardan dolayı Allah'tan af ve mağfiret dileyeceği anlarının olması, güzel bir şeydir.2217[29]

1983. [3:396, Hadîs No: 3754]
Ebû Mâlik el-Eş'art'den (r.a.) rivayetle:
Dünyanın tatlılığı âhirette acıdır. Dünyanın acılığı âhirette tatlıdır.2218[30]

1984. [3:396, Hadîs No: 3757]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Hamza Kıyamet günü Şehidlerin efendisidir.2219[31]

1985. [3:397, Hadîs No: 3759]
Hz. Hüseyin (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ezberleyen, yaşayışıyla onun hükümlerine ayna olan kimseler, Kıyamet Günü Cennet ehlinin rehberleridir.2220[32]

1986. [3:397, Hadîs No: 3760]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ı ezberleyen, yaşayışıyla onun hükümlerine ayna olan kimse Allah'ın dostudur. Dolayısıyla onlara düşmanlık besleyen Allah'a düşmanlık beslemiştir. Onları dost edinen Allah'ı dost edinmiştir.2221[33]

1987. [3:398, Hadîs No: 3762]
Mersed bin Abdullah Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Erkeklerden vezirim Zübeyr bin Avvam, kadınlardan ise Âişe'dir.2222[34]

1988. [3:398, Hadîs No: 3763]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Sizden Önceki ümmetlere mensup bir adam hesaba çekilir. Yaptığı hiçbir hayıra rastlanmaz. Ancak o kimse dünyada iken hali vakti yerinde biriydi. İnsanlarla haşir neşir olur, hizmetçilerine fakir olan borçlularını affetmelerini emrederdi. Aziz ve celil olan Allah meleklere şöyle buyurur: 'Biz aynısını yapmaya ondan daha çok lâyıkız. Siz de onu affedin/2223[35]

1989. [3:399, Hadîs No: 3765]
Abdullah binAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Benim havzımm genişliği bir aylık mesafedir. Kare şeklinde olup dört kenarı eşittir. Suyu sütten daha beyazdır. Kokusu misk kokusundan daha güzeldir. Sürahileri gökteki yıldızlar kadardır. Ondan içen bir daha ebediyyen susamaz.2224[36]

1990. [3:400, Hadîs No: 3768]
tiz. Hasan (r.a.) rivayet ediyor:
Nerde olursanız olun bana salavat getirin. Şüphesiz salavatlarınız bana ulaşır.2225[37]

1991. [3:401, Hadîs No: 3771]
Bekr bin Abdullah'dan (r.a.) rivayetle:

Hayatım sizin için hayırlıdır. Siz benimle konuşuyorsunuz, ben sizinle konuşuyorum. Ben öldüğümde vefatım da sizin için hayırlıdır.
Amelleriniz bana gösterilir. Bir hayır bulursam Allah'a hamd ederim. Kötülük bulursam sizin için Allah'tan bağışlanma dilerim.[2226][38]

1992. [3:402, Hadîs No: 3774]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Binekli hacıya devesinin attığı her adıma karşılık bir sevap verilir.[2227][39]

1993. [3:402, Hadîs No: 3775]
Ebâ Umâme'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hacı giderken de, dönerken de Allah'ın koruması altındadır.[2228][40]

1994. [3:417, Hadîs No: 3776]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hacı ve Allah yolunda savaşa çıkan mücâhid Allah'ın elçileridir. Duâ ederlerse Allah kabul eder, bağışlanma dilerlerse Allah affeder.[2229][41]

1995. [3:403 Hadîs No: 3780]
Büreyde bin Husayb'den (r.a.) rivayetle:
Çörek otunda ölümden başka her derde şifâ vardır.[2230][42]

1996. [3:403, Hadîs No: 3781]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Baştan kan aldırmak hastalıklardan kurtarıcıdır. Ben Yahudî kadının zehirlediği yemeğini yediğimde Cebrail benden böyle yapmamı istemişti.[2231][43]

1997. [3:405, Hadîs No: 3784]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle
Baştan kan aldırmak, sahibi Allah'tan şifâ aramayı niyet ederse, şu yedi derde devadır: Delilik, baş ağrısı, cüzzam, alaca hastalığı, uyuklama, diş ağrısı, göz kararması.[2232][44]

1998. [3:406, Hadîs No: 3791]
Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hac ve umreye giden kişiler Allah'ın elçileridirler. Birşey isterlerse, Allah kendilerine verir, duâ ettiklerinde dualarım kabul eder. Birşey verdiklerinde Allah yerini doldurur. Muhammed'in nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir kimse, bir tümsek üzerinde tekbir getirirse ve bir tepe üzerinde 'Lâilâhe illallah' derse, yerin öteki ucuna varıncaya kadar önündeki herşey onun hesabına tekbir getirir ve 'Lâ ilahe illallah' der.[2233][45]

1999. [3:406, Hadîs No: 3792]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hac Allah yoludur. O yolda yapılan harcamaların sevabı yedi yüze katlanır.

2000-2099

2000. [3:406, Hadîs No: 3793]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kabul edilen bir haccın mükâfatı Cennetten başka birşey olamaz[2234][46].

2001. [3:409, Hadîs No: 3803]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hacerü'l-Esved Cennet yakutlarından beyaz bir yakuttur. Onu müşriklerin hatâları kararttı. O, Kıyamette Uhud Dağı büyüklüğünde diriltilecek, kendisini selâmlayan ve Öpen kimse hakkında şeha-dette bulunacaktır.[2235][47]

2002. [3:410, Hadîs No: 3805]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hacerü'l-Esved, yeryüzünde Allah'ın eli yerinedir. Ona dokunan yolundan ayrılmayacağına dâir Allah'a söz vermiş olur.2236[48]

2003. [3:410, Hadîs No: 3809]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Dine titizlikle bağlılık, ancak ümmetimin salihleri ve hayırlılarında bulunur.2237[49]

2004. [3:411, Hadîs No: 3812]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor: Harp hiledir.2238[50]

Siyâsî ve askerî bir düstur olan bu hadîs, düşmanı tuzağa düşürmek için harb oyunlarının kullanılabileceğine işaret eder. Peygamberimiz bunu kendi hayatında da tatbik etmiştir. Meselâ Ka'b bin Mâlik (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) savaşa çıkacağı zaman asıl maksadının aksi bir istikâmete gidip düşmanı yanılttıktan sonra asıl hedefe yöneldiğini ve "Harp hiledir" buyurduğunu rivayet eder.2239[51] Mekke'nin fethine çıkarken de Sahabîlere sefer için hazırlanmalarını söylemiş, fakat bunu bir müddet gizli tutmuştu. Nereye gideceğini açıklamaması bir nevi hîle idi.
Hamrâü'l-Esed seferinde beş yüz yere ateş yakılmasını, Mekke'nin fethine giderken de on bin ateş yakılmasını emrederek düşmana Islâni ordusunun ka-iabalık olduğu intibaını vermişti.
Seyfullah, yani Allah'ın kılına olarak tanınan Hâlid bin Velid de (r.a.) Mûte Savaşında iki ordu birbirinden ayrıldıktan sonra sağ kanattaki askerleri sol kanada, sol cenahtakileri sağ cenaha, arka saftakileri ön safa alarak yardımcı kuvvet geldiği intibaını vermişti. Ertesi gün farklı insanları karşılarında gören düşman ordusu, Müslümanlara destek kuvveti geldiğini zannederek paniğe kapılmıştı.
Bu hadis, bir taraftan Müslümanlara savaşta düşmana karşı hîle yapabileceklerine ruhsat verirken, diğer taraftan düşmanın da bu yola başvuracağını ihtar ederek dikkatli olmaya davet etmektedir.
Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadislerinde de üç yerde söylenilen yatandan dolayı mes'ûl olunmayacağını bildirmiştir. Bu üç yerden birisi de savaştır. Dolayısıyla bir Müslüman savaşta düşman tarafına İslâm ordusunun sayısı, yeri ve buna benzer hususlarda gerçek olmayan açıklamalarda bulunabilir. Ancak verilen sözü bozmak, meşru bir hîle değildir. Buna cevaz yoktur.

2005. [3:412, Hadîs No: 3814]
Vasile bin el-Eskâ (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Aç gözlü, helal olmayan yoldan kazanç sağlamak isteyen kimsedir.2240[52]

2006. [3:412, Hadîs No: 3816]
Semüre bin Cündiib (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dünyada itibar mal ile, âhirette ise şeref takva iledir.2241[53]

2007. [3:413, Hadîs No: 3817]
Enes'den (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hased ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir. Sadaka suyun ateşi söndürdüğü gibi günahları yok eder. Namaz mü'mi-nin nurudur. Oruç Cehenneme karşı kalkandır.2242[54]

2008. [3:413, Hadîs No: 3818]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor: İki kimseye gerçekten gıpta edilir:
Allah'ın kendisine Kur*ân öğrenmeyi nasip ettiği kimse ki sürekli onu okuyor; helâlini helâl, haramını haram biliyor. Diğeri de Allah'ın kendisine mal verdiği kimse ki bu malla akrabalarına iyilik ediyor. Allah'a itaatta bulunuyor. Böyle kimseler gibi olmayı arzu edesin.2243[55]

2009. [3:414, Hadîs No: 3819]
Ebû Saîd'den rivayetle:

Hased, öd ağacının balı bozduğu gibi, îmanı bozar.2244[56]

2010. [3:415, Hadîs No: 3821]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:

Hasan ve Hüseyin Cennet gençlerinin efendisidir. Babalan onlardan daha hayırlıdır.2245[57]

2011. [3:415, Hadîs No: 3825]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Hakkın kökü Cennette, bâtılın kökü ise Cehennemdedir.2246[58]

2012. [3:415, Hadîs No: 3826]
Fadl bin Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Benden sonra, Ömer nerede ise hak da oradadır.2247[59]

2013. [3:416, Hadîs No: 3827]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hikmet [eşyayı gerçek yüzüyle bilmek ve nasıl gerekiyorsa öyle davranmak], şereflinin şerefine şeref katar. Köleyi sultanların makamına oturtuncaya kadar yükseltir.2248[60]

2014. [3:416, Hadîs No: 3829]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Yemin, ya yerine getirilmemekle veya pişmanlıkla son bulur.2249[61]

Yemin, bir işi yapmak veya yapmamak hususunda iddiaya kuvvet vermek; bir haberi, bir iddiayı kuvvetlendirmek için Allah adını anmak demektir. "Vallahi şu işi yaptım," veya "Yapmadım," "Vallahi doğru söylüyorum" ifâdeleri birer yemindir. Yemin ayrıca bir şarta bağlı olarak da yapılabilir. Meselâ, "Filan işi yaparsam, Allah rızası İçin şu kadar oruç tutayım," "Bir daha babamla konuşursam, hanımım benden boş olsun" ifâdeleri birer yemindir.
Dinimizde yeminin mühim bir yeri vardır. Bir âyet-i kerimede yeminin ciddiyeti ile ilgili olarak şöyle buyurulur:
"Herşeye yemin etmemek, ettiğiniz yemini unutmamak ve bozmamak, bozduğunuz yeminin de keffâretini vererek yeminlerinizi muhafaza ediniz"2250[62]
İşte Peygamberimiz de bu hadislerinde Müslümanlara her olur olmaz şeye yemin etmemeleri îkazında bulunmaktadır. Çünkü bir insan bir şeyi yapmayacağına yemin eder, fakat o şeyi mutlaka yapması gerektiğinde yemininden dolayı pişman olur veya yeminini bozar, "Yapmayacağım" dediği şeyi yapar, ancak keffâretini ödeyemediği için manen mes'ûl duruma düşer. Böylece de günahkâr olur. Öyle ise bir Müslüman her olur olmaz şeye yemin etmemelidir. Hele hele yemininde boşanmayı kesinlikle ağzına almamalıdır. Zira böyle bir yeminin sonu çoğu kez pişmanlıkla neticelenir.

2015. [3:417, Hadîs No: 3830]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Yemin, malı sattırırsa da bereketini giderir.2251[63]

2016. [3:417, Hadîs No: 3831]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Öfkelendiğinde öfkesine hâkim olan halîm kişi, dünyada da efendidir, âhirette de efendidir.2252[64]

2017. [3:418, Hadîs No: 3833]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Fatiha Sûresi, Kur'ân'm anası, Kitabın kaynağı, tekrar edilen yedi âyettir.2253[65]

2018. [3:418, Hadîs No: 3835]
Abdullah bin Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet etmiştir:

Hamd şükrün başıdır. Kul Allah'a hamd etmedikçe şükretmiş sayılmaz.2254[66]

2019. [3:418, Hadîs No: 3836]
Ömer (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Nimete hamd etmek, nimetin gitmesine karşı bir garantidir.[2255][67]

2020. [3:419, Hadîs No: 3838]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ateşli hastalıklar, Cehennem ateşinin şiddetindendir. Öyleyse onu su ile serinletin.[2256][68]

2021. [3:419, Hadîs No: 3839]
Ebû Ümâme (r.a.) Resâlullah Efendimizin (as.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ateşli hastalıklar, Cehennemden bir körüktür. Mü'mine isabet ederse, bu onun Cehennemden payı yerine geçer,[2257][69]

2022. [3:420, Hadîs No: 3843]
Esed bin Kürz'den (r.a.) rivayetle:
Ateşli hastalıklar, ağacın yapraklarını döktüğü gibi, günahları döker.[2258][70]

2023. [3:422, Hadîs No: 3849]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Ateşli hastalıklar, şehidliktir.[2259][71]

2024. [3:422, Hadîs No: 3852]
Semûre bin Cündeb'den (r.a.) rivayetle:
Hâmîm ile başlayan sûreler Cennet bahçelerinden bir bahçedir.[2260][72]

2025. [3:422, Hadîs No: 3853]
Halil bin Mürre (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'm Hâmîm'le başlayan sûreleri yedidir. Cehennemin kapıları da yedidir. Her bir Hâmîm gelerek bu kapılardan birinde durur ve şöyle duâ eder: "Allah'ım, bana inanıp da beni okuyan kimseyi bu kapıdan sokma!"[2261][73]

2026. [3:423, Hadîs No: 3855]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Cennet hurileri meleklerin teşbihinden yaratılmışlardır.[2262][74]

Yüce Allah itaatkâr kullan için Cennet gibi ebedî bir hayatta, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, akılların anlamaktan âciz kaldığı nimetler hazırlamıştır. İşte bu Cennet nimetlerinden birisi de "huriler" dir. Kur"ân-ı Kerimin pekçok âyetinde bu hurilerden söz edilir. Bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Cennette sedefinde saklı inciler gibi, iri gözlü huriler vardır."
Peygamberimiz de pekçok hadislerinde hurilerden ve vasıflarından bahsetmiştir. İşte bu hadislerinde de hurilerin meleklerin teşbihinden yaratıldığına dikkat çekmektedir. Câmiü's-Sagîı'öe yer alan bir önceki hadislerinde de Peygamberimiz hurilerin za'ferandan yaratıldığını bildirmiştir.
Peygamberimiz bu hadisleriyle hurilerin eşsiz güzelliklerine dikkat çekmektedir. İnsan, hurilerin güzelliğini tasavvur etmek isterse, gördüğü ve duyduğu en güzel şeyi düşünsün. Sonra onun neden yaratıldığına baksın. Meselâ en güzel bir insan bile topraktan ve bir damla sudan yaratılmıştır. Hurilerin yaratılış maddesiyle mukayese edildiğinde, toprak ve meni hakir görülen şeylerdir. Zaferan ise güzel kokulu ve saklanan, değer verilen bir maddedir. Meleklerin teşbihleri de mukaddestir. Dolayısıyla hakir maddelerden birbirinden güzel insanlar yaratıldığına göre, za'feran ve meleklerin teşbihi gibi güzel manevî şeylerden yaratılan huriler de elbette o nisbette güzeldirler. Cennette herşey Cennete lâyık bir tarzda olduğu gibi, Cennet kadınları da elbette Cennete lâyık bir tarzda yaratılacaklardır.

2027. [3:424, Hadîs No: 3856]
Numan bin Beşir (r.a.) rivayet ediyor:

Helâl da bellidir, haram da bellidir. Bu ikisi arasında şüpheli şeyler vardır. İnsanların çoğu bunların helâl mi, haram mı olduğunu bilmez. Şüpheli şeylerden sakınan şerefini ve dinini korumuş olur. Şüpheli şeylere giren harama da düşer. Böylelerin durumu, tıpkı koruluğun etrafında koyunlarını otlatan çoban gibidir. Her an o koruya dalabilir. Dikkat edin! Her sultanın bir koruluğu vardır, iyi dinleyin! Allah'ın yer yüzündeki koruluğu da haram kıldığı şeylerdir. Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki, o iyi olduğunda bütün beden iyi olur. O

2028. [3:424, Hadîs No: 3857]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Helâl da bellidir, haram da bellidir. Öyle ise seni şüphelendiren şeyi bırak, şüphelendirmeyen şeye bak.[2263][75]

2029. [3:426, Hadîs No: 3861]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Haya ile iman arkadaş kılınmışlardır. Biri gidince, diğeri de gider.[2264][76]

2030. [3:427, Hadîs No: 3864]
îmran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:

Haya ancak hayır getirir.[2265][77]

2031. [3:427, Hadîs No: 3865]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Haya imandandır. îman ise Cennete götürür. Hayâsızlık kabalıktandır. O da Cehenneme götürür.[2266][78]

2032. [3:428, Hadîs No: 3866]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Haya ve dili muhafaza îmandan iki bölümdür. Hayâsızlık ve dili kötüye kullanma ise, münafıklıktan iki bölümdür.[2267][79]

2033. [3:428, Hadîs No: 3868]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Haya süstür. Takva şereftir. En hayırlı binek sabırdır. Musibet anında aziz ve celil olan Allah'tan kurtuluş beklemek de ibâdettir.[2268][80]

2034. [3:429, Hadîs No: 3869]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Haya îmandandır. Ümmetimin en hayalısı Osman bin Afvan'dır.[2269][81]

2035. [3:429, Hadîs No: 3870]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Haya on parçadır. Dokuzu kadınlarda, biri erkeklerdedir.[2270][82]

2036. [3:430, Hadîs No: 3875]
Hz. Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Halid bin Velid, Allah'ın müşriklere karşı kınından sıyırdığı kılınçlardan bir kılınçtır.[2271][83]

2037. [3:430, Hadîs No: 3877]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Halid bin Velîd, Allah'ın ve Resulünün kılmadır. Hamza, Allah'ın ve Resulünün arslanıdır. Ebû Ubeyde bin Cerrah, Allah'ın ve Resulünün güvendiği kişidir. Hüzeyfe bin el-Yeman, Rahmanın seçkin kullarmdandır. Abdurrahman bin Avf, aziz ve celil olan Rahman için ticâret yapanlardandır.[2272][84]

2038. [3:431, Hadîs No: 3878]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Müşriklere muhalefet edin. Bıyıklarınızı kısaltın, sakalınızı da bırakın.[2273][85]

Her inancın, sistemin, dinin kendine göre şart ve özellikleri vardır. Eğer o inanç, sistem ve din bu şart ve özelliklerini koruyamaz, başkalarını taklide kalkarsa zamanla rayından çıkar, mahiyetini yitirir.
İslâm dini ise öylesine köklü, sağlam ve hiçbir yabancı unsura ihtiyaç bırakmayacak inanç, ibadet ve muamelat esaslarına sahiptir ki herşeye kâfî ve vafî-dir. Binanın temelini andıran inanç esasları ibadet ve muamelattaki uygulamalar sayesindedir ki varlığını ve canlılığını sürdürebilir. Tatbikata dökülmeyen inanç meyvesiz ağacı andırır.
Muamelatta dine ters düşen davranışlar içerisine girmek, başkalarına özenmek de herşeyden önce dine saygısızlıktır ve maneviyattaki zayıflığın ifadesidir. Onun içindir ki inançta olduğu gibi muamelatta da Islâmın koyduğu esaslara uymak gerekir. Peygamberimiz, taklitçiliğin çeşitli zararları sebebiyledir ki başka milletlere benzememeyi, bunun bir örneği olarak da onlar gibi bıyıkları uzatmamayı, sakalı ise tıraş etmemeyi tavsiye etmiştir.

2039. [3:431, Hadîs No: 3880]
Şeybe bin Ebî Kesir Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Sarhoş edici şey içilip yüz ekşidiğinde, sevaplar yüzden dökülür.[2274][86]

2040. [3:431, Hadîs No: 3881]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kocana hizmetin sadakadır.[2275][87]

2041. [3:432, Hadîs No: 3883]
Urve Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hatice, dönemindeki kadınların en hayırhsıdır. Meryem, dönemindeki kadınların en hayırhsıdır. Fâtıma, dönemindeki kadınların en hayırhsıdır.[2276][88]

2042. [3:432, Hadîs No: 3885]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Sonunu iyice düşünerek işe el at. Sonunu hayırlı görürsen yap, kötülüğe varacağından korkarsan vaz geç.[2277][89]

2043. [3:433, Hadîs No: 3888]
Ebû Hiireyre (r.a.) rivayet ediyor:
Yeterli veya yetersiz olsun harama girmeden hakkını al.[2278][90]

2044. [3:433, Hadîs No: 3889]
Ibni Amr'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ı şu dört kişiden öğrenin: Ibni Mes'ud, Übey bin Ka'b, Mu-az bin Cebel ve Ebû Hüzeyfe'nin azadh kölesi Sâlim'den.[2279][91]

2045. [3:435, Hadîs No: 3893]
Yâ'iş Zûzvâid (r.a.) rivayet ediyor:
İdarecilerin ihsanını, ihsan olarak kaldığı sürece alın. Fakat, Ku-reyş kıhnçla hâkimiyeti birbirinin elinden kapmaya çalışınca ve ihsan, dininizden taviz için rüşvet halini alınca terk edin.[2280][92]

2046. [3:435, Hadîs No: 3894]
Numan bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Onlarda,sizdehelakolmadanbeyinsizlerinizinkötülüklerineen-?elolun. [2281][93]

2047. [3:435, Hadîs No: 3895]
Ebû Hiireyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cehenneme karşı kalkanınızı alın. 'Sübhanallah, Elhamdülillah, Lâ ilahe illallah ve Allâhü ekber' deyin. Çünkü bunlar, Kıyamet Günü söyleyenin önünden, ardından yürümek ve onu korumak üzere gelirler. Bunlar, Kur'ân'm belirttiği "bakî kalan sâlih amelleredir.[2282][94]

2048. [3:437, Hadîs No: 3903]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Ben, Adem'den itibaren babam ve annem beni dünyaya getirince* ye kadar, zina sonucu değil, hep meşru evlilikten doğdum. Cahiliyye gayr-i meşruluğundan hiçbir şey bana bulaşmamıştır.[2283][95]

2049. [3:438, Hadîs No: 3905]
Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden önceki ümmetlerden bir adam güzel bir elbise giyinerek dışarı çıktı, böbürlene böbürlene yürümeye başladı. Bunun üzerine Allah yere onu yutması için emir verdi. Bu adam Kıyamete kadar yere batmaya devam edecektir.[2284][96]

2050. [3:438, Hadîs No: 3906] :
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Peygamberlerden biri, halkıyla beraber Allah'tan yağmur dilemeye çıkmışlardı. Peygamber, o anda bir karıncanın duâ eder tarzda ön ayaklarını göğe doğru kaldırdığını gördü, şöyle dedi: "Dönünüz! Çünkü bu karınca sebebiyle sizin isteğiniz yerine gelmiştir."[2285][97]

2051. [3:439, Hadîs No: 3908]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cuma günü, imamın hutbe için minbere çıkışı, namazı; konuşması ise konuşmayı keser.[2286][98]

Peygamberimiz bu hadislerinde, hatip hutbe okumak üzere minbere çıktığında, camiye o anda gelenlerin farzdan önce kılınan dört rekat sünnet namaza başlamamalarına dikkat çeker. Camiye sonradan gelen kimse, hatibin minbere çıkmak için hazırlandığını görürse, bu namaza başlamaz, oturur. Kılmadığı o dört rekat sünnet namazı, Cumanın farzından sonra kılar.
Hadiste dikkat çekilen ikinci husus, hatibin hutbeye başlamasıyla konuşmanın kesileceğidir. Evet, hatip hutbeye başladığında, cemaat susup dinlemeli, selamlaşmamalı, hattâ Peygamberimizin ismi anıldığında açıktan değil, içlerinden salât ve seiâm getirmeli, yapılan duaya içten "âmin" demelidirler. Mesele o kadar önemlidir ki, Peygamberimiz başka bir hadislerinde hutbe esnasında yanında konuşan birisine "Sus" bile demenin hutbenin sevabını götüreceğine dikkat çekmiştir.
Hutbe esnasında konuşma doğru olmayacağı gibi, her hangi btrşeyie meşgul olmak da doğru değildir.

2052. [3:439, Hadîs No: 3909]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah korkusu her hikmetin başıdır. Şüpheli şeylerden titizlikle sakınmak, amellerin efendisidir.[2287][99]

2053. [3:441, Hadîs No: 3914]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu iki haslet münafıkta birleşmez: Güzel bir dînî tutum ve dînde ince anlayış.[2288][100]

2054. [3:441, Hadîs No: 3915]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle;
îki haslet vardır ki, mü'minde bir araya gelmezler: Cimrilik ve çirkin ahlâk.[2289][101]

2055. [3:442, Hadîs No: 3916]
Abdullah bin Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
îki şey vardır ki, bunları devamlı olarak yapan Müslüman, muhakkak Cennete girecektir. Bu iki işi yapmak çok kolaydır. Ne var ki yapan da pek azdır.
1. Müslüman, her namazın sonunda on defa "Sübhanallah," on defa "Elhamdülillah," on defa "Allâhü ekber" der. Bunların [beş vakit namaz hesabıyla] sayısı yüz elliyi bulur. Fakat, âhiret terazisinde sevapları bin beş yüzdür.
2. Yatacağı zaman da, 34 defa "Allahü ekber," 33 defa "Elhamdülillah," 33 defa da "Sübhanallah" der ki, bunların toplamı da yüz eder. Fakat âhiret terazisinde, sevapları 1000'dir.

Hanginiz bir gece ve gündüzde 1500 günah işliyor ki?2290[102]

2056. [3:442, Hadîs No: 3918]
Abdullah bin Amr'dan (r.a.) rivayetle:
İki haslet vardır ki, kimde bulunurlarsa Allah onu şükredici ve sab-redici olarak yazar. Bulunmazsa, Allah onu şükredici ve sabredici olarak kaydetmez. Bunlar: Dîni konusunda kendisinden daha üstün olana bakıp onu-'örnek alan. Dünyası konusunda ise kendinden daha aşağıda olanlara bakıp kendisine verdiği üstünlükten dolayı Allah'a hamd eden. İşte Allah, bu kimseyi şükredici ve sabredici olarak yazar.
Dini yaşayışta kendisinden daha aşağıda olana bakıp onu örnek alanı ve dünyası konusunda ise, kendisinden daha yukarıda olana bakıp elde edemedikleri şeyler için hasret çeken kimseyi, şükredici ve sabredici olarak yazmaz.2291[103]

2057. [3:442, Hadîs No: 3919]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
İki şey vardır ki, onları başkalarından esirgemek helâl olmaz: Su ve ateş.2292[104]

2058. [3:443, Hadîs No: 3923]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Aranızda iki şey bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıhrsanız, yoldan sapmazsınız. Biri Allah'ın Kitabı, diğeri de benim Sünnetimdir. Bunlar, Kevser Havuzuna varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.2293[105]

2059. [3:444, Hadîs No: 3924]
îbniAmr'dan (r.a.) rivayetle:
İki haslet vardır ki, Allah onları sever. İki haslet de vardır ki, Allah onlardan nefret eder: Allah'ın sevdiği iki hasletten biri cömertlik, diğeri ise maddî ve manevî fedakârlıktır. Allah'ın nefret duyduğu iki haslet ise, biri kötü ahlâk, diğeri de cimriliktir. Allah, bir kulunun hayrını dilerse, onu insanların ihtiyaçlarını gidermede istihdam eder.2294[106]

2060. [3:444, Hadîs No: 3926]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, Adn Cennetini yarattı. Ağaçlarım özel bir itina ile dikti. Sonra da ona "Konuş" buyurdu. O da, "Mü'minler muradlarma erdiler" dedi.2295[107]

2061. [3:445, Hadîs No: 3928]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah Adem'i Kendi sureti üzere yarattı. Boyu 60 arşındır. [1 arşın 68 cm'dir] Sonra şöyle buyurdu: "Git şu oturan melekler topluluğuna selâm ver. Onların verecekleri karşılığı dinle, işte o senin ve neslinin selamlaşması olacaktır." Hz. Âdem gitti, "Es-Selâmü aleyküm" dedi. Melekler, "Es-Selâmü aleyke ve rahmetullahi" diye karşılık verdiler. Onun verdiği selâma "ve rahmetullahi" ilâve ettiler. Cennete giren herkes Adem'in altmış arşmhk uzunluğunda olacaklardır. İnsanlar ondan sonra şu âna kadar küçülmektedirler."2296[108]

2062. [3:447, Hadîs No: 3929]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah yüz rahmet yarattı. Bunlardan birisini yaratıklarının arasına koydu. îşte, yaratıklar bu rahmetle birbirlerine karşı merhamet ederler. Allah yüz rahmetin doksan dokuzunu yanında bıraktı.2297[109]

2063. [3:451, Hadîs No: 3942]
Bu ümmetten dostum Veysel Karanîdir.2298[110]

Peygamberimizin "dostum" diye vasıflandırdığı Veysel Karânî, hemen hemen hepimizin duyduğu, "Yemen illerinde Veysel Karânî" ilâhisinde bahsi geçen zâttır. Asıl ismi Üveys bin Âmir'dir. Yemenlidir. İsmi Türkçemize Veysel Karânî diye geçmiştir.

Üveys, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sağlığında Müslüman olduğu halde, onu görmediği için Sahabî olma şerefine eremedi, fakat Tabiînin büyüklerinden oldu. Deve güder, geçimini onunla temin ederdi. Hasta ve âmâ bir de annesi vardı.
Üveys, Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Medine'ye geldi. Hz. Ömer Peygamber Efendimizin (a.s.m.) onu metheder sözlerini işitmişti. Hemen ona gitti ve şöyle dedi:
"Ben Resûlullahın şöyle buyurduğunu işitmiştim: 'Size Yemen halkından yardımcı mücâhid kuvvetleriyle beraber, Karan Kabilesinden olan Üveys bin Âmir gelecektir. O baras hastalığına yakalanmış, vücudunda bir dirhem yerin dışında bu hastalıktan iz kalmamıştır. Onun bir annesi vardır. Annesine karşı çok taatkârdır. Üveys birşey hakkında Allah'a yemin etse, Allah onun yeminini muhakkak doğru çıkarır. Ey Ömer, eğer onun senin için istiğfar etmesini sağlayabi lirsen, bunu yap' buyurdu. Binaenaleyh benim için Allah'tan bağışlama dile."
Üveys, Hz. Ömer'in bu teklifini kırmadı ve Allah'a onu bağışlaması için duâ etti. Hz. Ömer ona nereye gitmek istediğini sordu. Üveys, Kûfe'ye gideceğini bildirince, "Küfe valisine senin için bir mektup yazayım" dedi. Üveys şu cevabı verdi:
"Ben insanların zayıfları, fakirleri ve kendilerine değer verilmeyenler arasında olmak isterim. Bu benim için daha sevimlidir."
Sonra da birbirlerinden ayrıldılar. Ertesi yıl Hz. Ömer Kûfe'den gelen birine Üveys'i sordu. Adam, fakir bir halde yaşadığını söyleyince, Hz. Ömer ona Peygamberimizin yukarıdaki hadisini haber verdi.[2299][111]
Tasavvufta "Üveysî" makamı vardır. Manevî rehberlerini görmedikleri halde onların ruhaniyetinden istifade edip feyz alarak yükselenlere "Üveysî" denilir. Bu tâbir, tasavvufta, Veysel Karânî Hazretlerinin Peygamberimizi görmeden feyz alıp ona tâbi olmak suretiyle yüksek derecelere kavuşmasına benzetilerek söylenmiştir.
Bediüzzaman, Mektûbat isimli eserinde Veysel Karânî'nin şöyie bir duasına yer verir:
"Yâ llâhenâ! Rabbimiz Sensin! Çünki biz abdiz. Nefsimizin terbiyesinden âciziz. Demek bizi terbiye eden Sensin! Hem Sensin Hâlık! Çünki biz mahlûkuz; yapılıyoruz. Hem Rezzak Sensin! Çünki biz rızka muhtacız; elimiz yetişmiyor. Demek bizi yapan ve rızkımızı veren Sensin. Hem Sensin Mâlik, çünkü biz memlûkuz. Bizden başkası bizde tasarruf ediyor. Demek Mâlikimiz Sensin. Hem Sen Azizsin! İzzet ve azamet sahibisin. Biz zilletimize bakıyoruz; üstümüzde bir izzet cilveleri var.. Demek Senin izzetinin âyineleriyiz. Hem Sensin Ganiyy-i Mutlak! Çünkü biz fakiriz. Fakrımızın eline yetişemediği bir gına veriliyor. Demek ganî Sensin, veren Sensin. Hem Sen Hayy-ı Bakîsin! Çünki biz ölüyoruz. Ölmemizde ve dirilmemizde, bir daimî hayat verici cilvesini görüyoruz. Hem Sen Bakisin! Çünki biz, fena ve zevalimizde, Senin devam ve bekanı görüyoruz. Hem cevap veren, atiyye veren Sensin! Çünkü biz umum mevcudat, kâlî ve halî dillerimizle daimî bağırıp istiyoruz; niyaz edip yalvarıyoruz. Arzularımız yerlerine geliyor; maksutlarımız veriliyor. Demek bize cevap veren Sensin. Ve hâke-zâ."[2300][112]
Hz. Üveys, Hicrî, 37. (Milâdî 637) senesinde şehid edilmiştir. Allah kendisinden razı olsun.

2064. [3:452, Hadîs No: 3945]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
Beş şey beş şeyin karşılığıdır: (1) Bir topluluk verdiği sözden dönerse, Allah mutlaka düşmanlarını başlarına musallat eder. (2) Allah'ın indirdiğinden başka birşeyle hükmederlerse, fakirlik mutlaka aralarında yaygınlaşır. (3) Aralarında fuhuş yaygınlaşırsa, ölümler mutlaka çoğalır. (4) Ölçü ve tartıyı eksik yaparlarsa, ziraatın bereketinden mutlaka mahrum kalırlar ve kıtlığa yakalanırlar. (5) Zekâtı vermezlerse, Allah mutlaka yağmuru keser.[2301][113]

2065. [3:452, Hadîs No: 3946]
Übâde bin Sâmit (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Aziz ve Celil olan Allah beş vakit namazı farz kılmıştır. Kim ki, onlar için güzelce abdest alır, vakitlerinde kılar, rükû ve huşûlarını tam yaparsa Allah'ın onu affedeceğine dair bir sözü vardır. Kim böyle yapmazsa, Allah katında böyle bir sözü yoktur. Dilerse onu affeder, dilerse azab eder.[2302][114]

2066. [3:453, Hadîs No: 3948]
Abdullah binAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Kim beş vakit namazı güzelce kılarsa bunlar, Kıyamet günü kendisi için nur, delil ve kurtuluş olur. Kim de güzelce kılmazsa Kıyamet Gününde onun için bir nur, bir delil ve bir kurtuluş bulunmaz.[2303][115]

2067. [3:454, Hadîs No: 3952]
Ebû Ümame (r.a.) rivayet ediyor:

Beş gece vardır ki onlarda yapılan duâ geri çevrilmez. Receb'in ilk gecesi olan Regâib Kandili, Şaban'ın on beşinci gecesi olan Berat Kandili, Cuma gecesi, Ramazan bayramı gecesi, Kurban bayramı ge-cesj [2304][116]

2068. [3:456, Hadîs No: 3957]
Abdullah bin Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu beş şey îmandandır. Kimde bunlardan birşey bulunmazsa, kâmil îmana sahip değildir: (1) Allah'ın emrine teslim olmak, (2) Allah'ın takdirine rızâ göstermek, (3) işinin sonunu Allah'a havale etmek, (4) Allah'a güvenmek, (5) musibetin ilk anlarında sabır göstermek.[2305][117]

2069. [3:456, Hadîs No: 3958]
Hüseyini'l-Hatmî Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şu beş şey peygamberlerin sünnetlerindendir: (1) Haya, (2) hilim, (3) kan aldırma, (4) misvak kullanma, (5) güzel koku sürünme.[2306][118]

2070. [3:457, Hadîs No: 3961]
Ukbe binÂmir'den (r.a.) rivayetle:
şehiddir: (1) ölen şehiddir ır hastaIık sebebiyi yaralanarak ve vebadan ölen şehiddir. (5) Allah'a itaat yolunda olup da doğum sebebiyle ölen şehiddir.[2307][119]

Islâmî kaynaklarda şehitlik üç başlık altında incelenir:
1. Hem dünyevî, hem uhrevî şehid: Allah yolunda cihada çıkıp öldürülenlerdir. Böyle şehidler yıkanmazlar, kanlı elbiseleriyle gömülürler. Hadiste sayılan beş sınıf şehitten birincisi bu kısma girer.
2. Dünyevî şehid: Düşmanla yapılan savaşa ganimet için, makam, şan, şöhret ve riyakarlık gibi dünyevî çıkarlar için katılan ve savaşta öldürülen kimsedir. Bu tür şehitlerin âhiretten hiçbir nasibi yoktur. Hattâ niyetine göre günah da kazanır. Bununla beraber, böyle biri niyeti bilinemediği için defnedilme hususunda birinci maddedeki şehid gibi kabul edilir, yıkanmaz, kanlı elbisesiyle gömülür. Böyle bir kimse, insanlar gözünde şehittir. Allah katında ise kesinlikle şehit sayılmaz.
3. Uhrevî şehid: Bunlar da sadece âhirette şehid olarak muamele görecek olan kimselerdir. Uhrevî şehidlerin sevabı, savaşta öldürülen kimsenin makamına çıkamaz. Uhrevî şehidlere dünyada şehid muamelesi yapılmaz. Bunlar normal olarak yıkanırlar, kefenlenirler, cenaze namazları kılınır, sonra defn edilirler.
İşte Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu hadislerinde saydığı beş sınıftan birincisi hariç diğerleri bu manevî şehidler kısmına dâhildir. Başka hadislerde mânevi şehidlerin sayısı daha arttırılır. Meselâ malını korurken ölen, ailesini korurken öldürülen, dini için öldürülen, yıkık altında kalarak ölen, yanarak ölenler de şehittirler.
Kaynaklarımızda uhrevî şehidin sayısı elliyi bulur. Yukarıda sayılanlardan başka, akrep sokması neticesinde ölen, gurbette ölen, ilim tahsil ederken ölen, Cuma gecesinde ölen, Islâmtn emirlerine uygun alışveriş yapan tüccar, ailesinin geçimi uğrunda ölen ev reisi de uhrevî şehid sayılır.
Hatta Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bir hadislerine istinaden, uhrevî şehidlerin sayısını biraz daha arttırabiliriz. Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:
"Kim ihlâsla samimî olarak şehid olmayı Allah'tan dilerse, yatağında ölse bile, Allah onu şehidler makamına ulaştırır."[2308][120]

2071. [3:458, Hadîs No: 3963]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor;
Beş şey vardır ki, onları Allah'tan başkası bilemez. O da şu âyette sayılan hususlardır: (1) Kıyamet vaktine dâir bilgi Allah katandadır. (2) Yağmuru O indirir. (3) Rahimlerde olanı O bilir. (4) Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. (5) Hiç kimse nerede öleceğini bilmez.[2309][121] [2310][122]

Peygamberimiz Lokman Sûresi 34. âyette yer alan beş gaybî hususa dikkatlerimizi çekmektedir. Bu beş husus insan ilminin sınırlı, Allah'ın ilminin ise sınırsızlığının delillerinden biri olarak karşımızda durmaktadır.
Bahsi geçen âyetin indirilişine şöyle bir olay vesile olmuştu: Birgün Resûl-ullaha Haris bin Ömer isimli bir kişi gelmiş, bazı sorular sormuştu. Şöyle diyordu Haris: "Ya Muhammedi Kıyamet ne zaman kopacak? Beldelerimiz kuraklıktan kırıldı, bolluk ne zaman gelecek? Karım hamile, ne zaman doğuracak? Bugün ne kazandığımı

biliyorum. Peki yarın ne kazanacağım? Nerede doğduğumu biliyorum. Ama nerede öleceğim hakkında bilgim yok."

Bu sorular üzerine beş gaybı bildiren yukardaki âyet nazil olmuştu.[2311][123] Âyette geçen beş hususun insanlarca bilinemediği bilinen bir gerçektir. Ancak ana rahmindeki çocuğun kız veya erkek oluşunun röntgen ışınlarıyla bilinebildiği, yağmur vaktinin meteoroloji istasyonlarınca tahmin edildiği şeklindeki görüşler, âyetteki hususlar hakkında tartışmaya sebep olmaktadır.

Acaba âyette geçen ana rahmindeki çocuğun durumunu bilmekten maksat nedir? Sadece bazı eski tefsirlerde yer aldığı gibi çocuğun erkekliği, dişiliği meselesi mi, yoksa daha başka hususlar da bunun içerisine girer mi? Bugün röntgen ışınlarıyla çocuğun erkekliği, dişiliğinin bilinebildiği belirtilmektedir. Bu âyete ters düşmez mi?

Hemen belirtelim ki, âyet, sadece çocuğun erkeklik, dişilik yönüne bakmamaktadır. Birçok özelliklerini, tek kelimeyle ifade etmek gerekirse 'mukadderatını' içine almaktadır. Buhartde yer alan bir hadiste, bu mukadderata şöyle yer verilir: "Çocuk ana rahminde gelişme devrelerinden dördüncüsüne geldiğinde Cenab-ı Hak bir melek gönderir. O anda meleğe "işini, rızkını, ecelini, şakı veya saîd olacağını yaz"[2312][124] buyurur.

Bedîüzzaman Said Nursî Hazretleri, Lem'alar isimli eserinde, bu hususu açıklarken âyetin şümulü içine çocuğun hayret verici hususî kabiliyetleri, Allah'ın taklid edilmez mührünü taşıyan siması, istikbalde alacağı vaziyet, hayat boyu başına gelecekler gibi hususların girdiğini belirtmektedir. Şöyle der: "Yüz bin röntgenmisal fikr-i beşerî birleşse, yine o çocuğun umum efrad-ı beşeriyeye [herbir insan ferdine] karşı birer alâmet-i farikası bulunan yalnız sima-yı vechi-yesini [yüz simasını] keşfedemez. Nerede kaldı ki, sima-yı vechîsinden yüz defa daha harika olan, istidadındaki sima-yı manevîyi keşfedebilsin!"[2313][125]

Yağmurun vaktinin rasathanelerde bilinebildiğinin söylenmesi hususuna gelince; rasathanelerde yapılanlar herşeyden önce adı üstünde tahmindir. Bu tahmin tabii ki rastgele değil, bir kısım işaretlere dayanılarak yapılmaktadır. Yalnız bu, gaybta olanı bilmek değildir. Bir kısım belirtileri ortaya çıkmış, bilinebilen, görünebilen, hissedilebilen ve şehadet âlemine geçmiş veya geçmekte olan, yani gayb olmaktan çıkmış, nem, v.s. gibi olaylarla gelişini göstermiş olan yağmuru tesbit edip tahmin yürütmekten ibarettir. Bu konuda yine Lem'alafda şu satırlara yer verilir:

"Nasıl en hafî umûr-u gaybiyye [gizli, görünmeyen, bilinmeyen işler] vukua geldikte, veyahut vukua yakın olduktan sonra, hiss-i kable'l-vukûun [meydana gelmeden önce hissetmenin] bir nev'iyle bilinir. O gaybı bilmek değil, belki o, mevcudu veya mukarrebü'l-vücûdu [gerçekleşmesi yakın olanı] bilmektir. Hatta ben kendi asabımda [sinirlerimde] bir hassasiyet cihetiyle, yirmi dört saat evvel, gelecek yağmuru bazan hissediyorum. Demek yağmurun mukaddeman, meba-dîleri [geleceğini gösteren işaret ve belirtiler] var. O mebâdîler, rutubet nev'in-den kendini gösteriyor, arkasından yağmurun geldiğini bildiriyor. Bu hal, aynen kaide gibi, ilm-i beşerin gâibten çıkıp daha şehadete girmeyen umura vusule [işleri tesbit etmeye] bir vesile olur. Fakat daha âlem-i şehadete ayak basmayan ve meşiet-i hâssa ile rahmet-i hâssadan [Allah'ın hususî irade ve rahmetinden] çıkmayan yağmurun vakt-i nüzulünü [indiriliş vaktini] bilmek, ilm-i Allâmü'l-Gu-yûb'a [bütün gayb, gizli, görünmeyen, bilinmeyen ve ilerde olacakları bilen Allah'a] mahsustur."[2314][126]

Hadiste geçen diğer hususlardan biri de Kıyametin ne zaman kopacağının bilinmesi meselesidir. Gerek bu ve gerekse diğer hususları bütün ayrıntılarıyla bilen Allah olduğu halde, bazı sevgili kullarına bildirdiğinde onlar da bilebilir. Bazı velilerin bu konuda âyet ve hadislere dayanarak fikir yürütmeleri, cifir ve eb-cedle yaklaşık ve muhtemel bir tarih çıkarmaları ancak böyle yorumlanabilir. Nitekim âlemlere rahmet olarak gönderilen, Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) Kıyametin birçok alâmetlerinden söz etmiştir. Onun kesin vaktini ise ancak Allah bilir.

İnsanın yarın ne kazanacağını da bilmesi beşer ilminin sınırlarını aşar. İnsan iradesini kullanıp didinir, çırpınır; bir kısım tasarı ve tahminlerde bulunur; fakat bunlar tahminden öte geçmez. Rızkının nereden ve nasıl geleceğini, neler yapacağını, neler kazanıp neler kaybedeceğini kesin olarak kestirmesi asla mümkün olmaz. Bunları ancak Allah bilir. Kula ise sadece gayret göstermek düşer.

Ecel meselesine gelince; ecel, insanın ölüm vaktidir. İnsanın ne zaman ve nerede öleceğini de ancak ve ancak Allah bilir. Bu bakımdan insanın çeşitli olaylar karşısında paniğe, telaşa kapılmasına gerek yoktur. "Ecel birdir, vakti bellidir, üzülmemelidir" deyip gereken neyse onlar yapılmalı, gerisi ise Allah'a bırakılmalıdır. İnsan nerede ve ne zaman öleceğini bilemediği içindir ki son âna kadar mutlu bir hayat sürebilmekte, öleceği yere bile bilmediği için sevinçle gidebilmektedir.

2072. [3:458, Hadîs No: 3965]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır;
Şu beş şey insanın belini kıran şeylerdendir: (1) Anne babaya eziyet, (2) kocası kendisine emniyet ettiği halde onu aldatan kadın, (3) insanlar kendisine itaat ettiği halde Allah'ın emrini dinlemeyen idareci, (4) hayır işleyeceğine dair söz verdiği halde tersini yapan, (5) kişinin insanların nesebi hakkında ileri geri konuşması.[2315][127]

2073. [3:459, Hadîs No: 3966]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu beş şey ibâdettendir: (1) Az yiyip içmek, (2) mescidlerde oturmak, (3) Kabe'ye bakmak, (4) Kur'ân'ı açıp bakmak, (5) bildiğini yaşayan âlimin yüzüne bakmak.[2316][128]

2074. [3:459, Hadîs No: 3967]
Zeyd bin Erkâm'dan (r.a.) rivayetle:
Kendisine şu beş şey verilen kimsenin âhirete çalışmama noktasında mazereti kabul edilmez: (1) Dindar bir hanım, (2) hayırlı çocuklar, (3) insanlarla güzelce geçinebilme, (4) geçim kaynağının memleketinde olması, (5) Muhammed'in (a.s.m.) Ehl-i Beytini sevmek.[2317][129]

2075. [3:459, Hadîs No: 3968]
Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:
Şu beş şeyin cezası hemen dünyada verilir: (1) Zulüm, (2) hainlik etmek, (3) anne babaya eziyet etmek, (4) akrabalarla ilişkiyi kesmek, (5) yapılan iyiliği görmemek.[2318][130]

2076. [3:460, Hadîs No: 3970]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şu beş duâ kabul edilir: (1) Hakkım alıncaya kadar zulme uğrayan kimsenin duası, (2) evine dönünceye kadar hacının duası, (3) çoluk çocuğuna dönünceye kadar gazinin duası, (4) iyileşinceye kadar hastanın duası, (5) mü'minin nıü'min kardeşine yokluğunda yaptığı duâ. Bu dualardan en süratli kabul edileni ise, mü'minin mü'min kardeşine yokluğunda iken yaptığı duadır.[2319][131]

2077. [3:460, Hadîs No: 3972]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Müminlerin en hayırlıları kanaatkar olanlar, en şerlileri ise aç gözlü olanlardır.[2320][132]

2078. [3:461, Hadîs No: 3974]
Urue bin Meryem rivayet ediyor:
Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, benim de Allah'ın elçisi olduğuma şahitlik eden ümmetimin en hayırlıları iyilik yaptıklarında sevinen, kötülük yaptıklarında Allah'tan bağışlanma dileyenlerdir. Ümmetimin en şerlileri de, nimetler içerisinde doğan, nimetler içerisinde yüzen, tek düşünceleri çeşit çeşit yemekler yemek, türlü türlü elbiseler giymek olan ve konuşurken edebiyat parçalayan kimselerdir.[2321][133]

2079. [3:462, Hadîs No: 3975]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin en hayırlıları âlimlerdir. Âlimlerin de en hayırlıları merhametli olanlarıdır. Dikkat edin! Allah, câhilin bir tek günahını affetmeden önce, âlimin kırk günahını affeder, iyi dinleyin! Merhametli âlim, Kıyamet Günü, nuru etrafi aydınlatacak şekilde gelir. Öyle ki, doğu ve batı arasındaki yaratıklar, onun parlak bir yıldız gibi aydınlatan ışığında yürür.[2322][134]

2080. [3:462, Hadîs No: 3976]
Übâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin en hayırlıları, görüldüklerinde Allah hatırlanan kimselerdir. En şerlileri ise, söz götürüp getiren, birbirini seven insanların arasını açan, suçsuz ve masumlara sıkıntı vermeyi meslek edinen kimselerdir.[2323][135]

2081. [3:463, Hadîs No: 3979]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Ümmetimin en hayırlıları, insanları Allah'a çağıran ve onları Allah'ın seveceği hallere teşvik edendir.2324[136]

2082. [3:463, Hadîs No: 3980]
Avfbin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
İdarecilerinizin en hayırlıları o kimselerdir ki, siz onları seversiniz, onlar da sizi sever. Siz onlara duâ edersiniz, onlar da size duâ eder. İdarecilerinizin en şerlileri ise o kimselerdir ki, siz. onlardan nefret edersiniz, onlar da sizden. Siz onlara lanet okursunuz, onlar da size lanet okur.2325[137]

2083. [3:464, Hadîs No: 3982]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız, Kur an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.2326[138]

2084. [3:464, Hadîs No: 3984]
îbni Amr (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
En hayırlılarınız, ahlâkı en güzel olanlannızdır.2327[139]

2085. [3:465, Hadîs No: 3985]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygambar Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
En hayırlılarınız, kendisiyle kolayca uyuşulabilen kimselerdir. En şerlileriniz ise, çok konuşan ve edebiyat parçalamaya düşkün olanlannızdır.2328[140]

2086. [3:466, Hadîs No: 3989]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlılarınız borcunu en güzel şekilde ödeyeninizdir.2329[141]

2087. [3:466, Hadîs No: 3990]
Ebû Kebşe'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlılarınız, çoluk çocuğuna en hayırlı olammzdır.2330[142]

2088. [3:466, Hadîs No: 3991]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Sizin en hayırlılarınız, hanımlarına en iyi davrananınızdır.2331[143]

2089. [3:467, Hadîs No: 3992]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Sizin en hayırlılarınız ömrü uzun olup da, ameli en güzel olandır.2332[144]

2090. [3:467, Hadîs No: 3995]
Ibni Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
En hayırlılarınız, görünüşü size Allah'ı hatırlatan, konuşması ilminizi arttıran ve davranışları sizi âhirete teşvik edendir.2333[145]

2091. [3:469, Hadîs No: 3998]
Ibni Araf dan (r.a.) rivayetle:
Allah katında en hayırlı arkadaş, arkadaşına karşı en hayırlı olandır. Allah katında komşuların en hayırlısı, komşusuna karşı en hayırlı olandır.2334[146]

2092. [3:469, Hadîs No: 3999]
Hasan-ı Basrî (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:,
Arkadaşların en hayırlısı, sen Allah'ı andığında yardım eden, unuttuğunda da sana hatırlatan kimsedir.2335[147]

2093. [3:469, Hadîs No: 4001]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Amellerin en hayırlısı, ilk vaktinde kılınan namazdır.2336[148]

2094. [3:470, Hadîs No: 4403]
Hz. Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Tabiînin en hayırlısı Veysel Karanı1 dir.2337[149]

2095. [3:471, Hadîs No: 4405]
îbni Amr'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Duaların en hayırlısı Arefe gününde yapılandır. Benim ve benden önceki peygamberlerin söylediği en hayırlı söz de şudur: "Lâ ilahe il-lallahu vahdehû lâ şerike leh. Lehul-mülkü ve lehul-hamdü ve Hüve alâ külli şeyin kadir." (Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O tektir, ortağı yoktur. Mülk ancak Onundur. Hamd de Ona mahsustur. Onun herşeye gücü yeter.)2338[150]

2096. [3:471, Hadîs No: 4407]
Hz. Ali (r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlı ilaç Kur'ân'dır.2339[151]

2097. [3:472, Hadîs No: 4409]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan rivayetle:
En hayırlı zikir, gizli yapılandır. En hayırlı rızık da yetecek kadar olandır.2340[152]

2098. [3:473, Hadîs No: 4413]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
En hayırlı azık takvadır. Kalbe konulan en hayırlı şey de şüpheden uzak, hâlis imandır.2341[153]

2099. [3:473, Hadîs No: 4417]
Zeyd bin Hâlid (r.a.) rivayet ediyor: Şahitliğin en hayırlısı, ihtiyaç anında istenmeden yapılan şahitliktir.2342[154]

2100-2199

2100. [3:474, Hadîs No: 4420]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
En hayırlı mehir, en kolay ödenebilendir.2343[155]

İslâm hukukunda, nikâh sebebiyle kadının erkekten almaya hak kazandığı para veya mala "mehir" denir. Evlenen erkeğin evlendiği kadına mehir vermesi farzdır. Bununla ilgili olarak bir âyet-i kerimede şöyle buyurulur: "Evlendiğiniz kadınlara mehirlerini gönül hoşluğu ile verin..."2344[156]
Dinimizde mehrin miktarı tespit edilmemiştir. İzahını yaptığımız hadislerinde de Peygamberimiz en kolay ödenebilen mehiri, "hayırlı mehir" olarak vasıflan-drrmıştir. Çünkü mehrin az olması, evliliği kolaylaştırır. Evliliğin kolaylaşması da, hem neslin çoğalmasına vesîle olur, hem de mü'mini haramdan korur. Bunun için, mehri yükseltip evliliğe engel hale getirmemelidir. Fakat bu, imkânı olanın mehri az vermesi mânâsına gelmez. Herkes imkânı ölçüsünde "kolay" olanı vermelidir.
Hadiste bahsedilen mehir, kadının hakkıdır. Günümüzde "başlık parası" adı altında alınan ve dinimizce caiz olmayan paranın mehirle ilgisi yoktur.

2101. [3:475, Hadîs No: 4022]
İbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Sadakanın en hayırlısı, verildiğinde muhtaç duruma düşülmeyen sadakadır. Veren el, alan elden üstündür. Harcamaya, geçimi sana âit olanlardan başla.2345[157]

2102. [3:476, Hadîs No: 4025]
Abdullah bin Busr (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
En hayırlı amel, dünyadan ayrılırken dilinin Allah'ın zikriyle meşgul olmasıdır.2346[158]

2103. [3:476, Hadîs No: 4027]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
En hayırlı kazanç, yaptığı işin hakkını vermek şartıyla, kişinin kendi el emeğiyle sağladığı kazançtır.2347[159]

2104. [3:477, Hadîs No: 4031]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
En hayırlı Müslüman, Müslümanların dilinden ve elinden selâmette oldukları kimsedir.2348[160]

2105. [3:478, Hadîs No: 4032]
Dürre binti Ebî Leheb (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
En hayırlı insan, Kur'ân'ı en güzel okuyan, Allah'ın dilini en iyi bilen, Allah'tan en çok korkan, iyiliği en çok emredip kötülükten en fazla sakındıran ve akraba hakkını en iyi gözetendir.2349[161]

2106. [3:480, Hadîs No: 4039]
Ebâ Bekre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İnsanların en hayırlısı Ömrü uzun, ameli güzel olandır. İnsanların en şerlisi de ömrü uzun, ameli kötü olandır.2350[162]

2107. [3:480, Hadîs No: 4041]
îbni Ömer'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
insanların en hayırlısı, ahlâkı en güzel olandır.2351[163]

2108. [3:481, Hadîs No: 4043]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların en hayırlısı gücünün yettiği kadar veren fakir mü'mindir.2352[164]

2109. [3:481, Hadîs No: 4044]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydası dokunandır.

2110. [3:481, Hadîs No: 4045]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kadınların en hayırlısı, kendisine baktığı zaman kocasını sevindiren, birşey yapmasını istediğinde itaat eden, nefsi ve malı hususunda kocasının hoşlanmadığı tutum ve davranışlardan kaçınan kadındır.2353[165]

2111. [3:482, Hadîs No: 4047]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor: En hayırlı evlilik en kolay olanıdır.2354[166]

2112. [3:482, Hadîs No: 4049]
Abis bin Rebîa'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlı kardeşim Ali, en hayırlı amcam Hamza'dır.2355[167]

2113. [3:482, Hadîs No: 4050]
Ebû Sebra (r.a.) rivayet ediyor:
İsimlerinizin en hayırlısı Abdullah ve Abdurrahman'dır.2356[168]

2114. [3:483, Hadîs No: 4051]
Cübeyr bin Mut'im'den (r.a.) rivayetle:
Müfreze kumandanlarının en hayırlısı Zeyd bin Hârise'dir: O, bir-şey taksim ettiğinde en eşit bölüştüreni, emri altındakilere de en âdil davranandır.2357[169]

2115. [3:483, Hadîs No: 4052]

Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Benden sonra ümmetimin en hayırlısı Ebû Bekir ve Ömer'dir.2358[170]

2116. [3:483, Hadîs No: 4054]
Salebe binZeyd'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin en hayırlıları, baştan çıkacak kadar fazla servet verilmeyen ve başkalarına el açma durumuna düşecek kadar kendilerinden esirgenmeyendir.2359[171]

2117. [3:483, Hadîs No: 4056]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin en hayırlısı başı ve sonudur. Ortasında ise bulanıklık vardır.2360[172]

2118. [3:484, Hadîs No: 4058]
Ebû'd Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Müslümanların evleri içerisinde en hayırlısı, içerisinde kendisine iyi davramlan bir yetimin bulunduğu evdir. Müslümanların evleri içerisinde en şerli olanı ise içerisinde kendisine kötülük yapılan bir yetimin bulunduğu evdir. Ben ve yetimin bakımını üstlenen kişi [Peygamberimiz iki parmağını bitiştirerek] Cennette şöyle yanyana-yız.2361[173]

2119. [3:486, Hadîs No: 4068]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Dininizin en hayırlısı en kolay olanıdır, ibâdetin en hayırlısı dini öğrenmektir.2362[174]

2120. [3:487, Hadîs No: 4071]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Gençlerinizin en hayırlısı, ihtiyarlarınız gibi ölümü düşünen, gençlik hevesatma mağlup olmayıp gaflette boğulmayandır. İhtiyarlarınızın en kötüsü gaflet ve nefsin isteklerine uymada gençlere benzemek isteyen, çocukcasma nefsin heveslerine uyandır.2363[175]

2121. [3:488, Hadîs No: 4073]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Kadınların en hayırlı namazı, evlerinin bir köşesinde kıldıkları namazdır.2364[176]

2122. [3:489, Hadîs No: 4077]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Yeryüzündeki suların en hayırlısı Zemzem suyudur. Onda doyurucu bir gıda ve hastalıklara karşı şifâ vardır,2365[177]

2123. [3:489, Hadîs No: 4079]
Mü'min kişiye verilmiş olan şeylerin en hayırlısı güzel bir ahlâktır. Kişiye verilmiş olan şeylerin en kötüsü ise güzel bir beden içerisindeki kötü bir kalbdir.2366[178]

2124. [3:490, Hadîs No: 4083]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Uğrunda yolculuğa çıkılan yerlerin en hayırlısı, benim şu mescidim (Mescid-i Nebevi) ve Mescid-i Haramdır.2367[179]

2125. [3:492, Hadîs No: 4090]
Arap kadınlarının en hayırlısı, Kureyşin iyi amel sahibi kadınlarıdır. Bunlar çocuklarına karşı en şefkatli ve kocalarının malını muhafaza hususunda da en dikkatlileridir.2368[180]

Dinimizde hiçbir kimse sırf kabile veya ırkından dolayı bir üstünlük sahibi o\-maz. Bu üstünlüğü ancak sahip olduğu bir vasfından dolayı kazanabilir. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde, Kureyş'in salih amel işleyen

kadınlarını Arap kadınlarının en hayırlısı olarak vasıflandırmaktadır. Bunların "hayırlı" olmalarına sebep olarak da, çocuklarına karşı şefkatli, kocalarının malını muhafaza hususunda da dikkatli olmalarını göstermektedir.
Kadının vazifeleri arasında en zor olanı, hiç şüphe yok ki anneliktir. Annenin meşakkati, daha yavrusuna hâmile kalır kalmaz başlar. Dokuz ay müddetle sıkıntı üstüne sıkıntıyla onu karnında taşır. Doğum sancısı ise annelerin kendi ifâdeleri ile hemen hemen dokuz aydaki çekilen sıkıntıya bedeldir. Çocuk doğduktan sonra çekilen sıkıntı katlanarak artar. Anne artık kendi yemez yavrusuna yedirir, içmez yavrusuna içirir. Gece, uykunun en tatlı ânında yavrusunun ağlama sesleriyle uyanır, altını değiştirir, karnını doyurur, onu uyutmak için kendisi uykusuz kalır. Anne yavrusu ile güler, yavrusu ile ağlar, onunla hasta olur, yavrusu iyi olursa kendisi de iyi olur. Yavrusunu tehlikeden kurtarmak için hiçbir ücret istemeden ruhunu feda etmekten çekinmez.
Anneyi yavrusuna karşı bu derece fedakâr kılan güç, hiç şüphesiz Allah'ın annelere ihsan ettiği şefkat duygusudur. Anneler şefkat kahramanı oldukları için bu fedakârlığın altından kalkabiliyorlar. Bu şefkat az veya çok her annede bulunur. Ancak bu şefkatin tezahürü yöreden yöreye, toplumdan topluma değişebilir. Bazan da tam tersi ilgisizliklere kadar varabilir. Peygamberimiz bu fıtrî duyguyu azamî derecede gösteren Kureyş kadınlarını bu özelliklerinden dolayı övmüştür. Bu övgü bir Özelliğe bina edildiğinden bu özelliği taşıyan her kadın için geçerlidir.
Çocuğa karşı şefkati hissettirmemek ne kadar zararlı ise, bu şefkat duygusunu kötüye kullanmak da o derece yanlıştır. Meselâ, şefkatli anne, çocuğunun dünya hayatında tehlikeye düşmemesi, istifade etmesi ve fayda görmesi için her türlü fedakârlığı nazara alır, çocuğunu öyle terbiye eder. "Oğlum hâkim olsun, doktor olsun, kaymakam olsun" der, bütün malını bu uğurda harcamaktan çekinmez. Dinî eğitim gören bir okuldan alır, Avrupa'ya gönderir. Bunu yaparken ciğerparesinin ebedî hayatının tehlikeye girdiğini düşünmez. Dünya hapishanesinden kurtarmaya çalışır, fakat Cehennem gibi dehşetli bir hapse düşmesini hiç nazara almaz.
Cenabı Hakkın kendisine ihsan ettiği şefkatin tam zıddı olarak, o masum çocuğunu âhirette kendisine şefaatçi edecekken, tam tersine kendisinden dâvâcı ettirir. Kıyamet gününde, âhireti ihmal edilen ve cezaya çarptırılan evlâdt, annesinden şikâyetçi olur: Niçin benim îmanımı kuvvetlendirmeyip helâketime sebep oldun?" der.
Şefkatini kötüye kullanan anne sadece âhirette mi ceza çeker? Haytr, dünyada da ceza çeker. Çünkü Islâmî terbiyeden nasibini alamayan çocuk, annesinin hakkına lâyıkıyla karşılık veremez. Çoğu zaman vicdansızca annesine karşı çıkar, hattâ bazan döver.
Kadın eğer şefkat hissini kötüye kullanmayıp o hisle çocuğunu Cehennemden kurtarmaya çalışsa, çocuğunun işlediği sevapların bir mislini kendisi de kazanır. Vefat ettiğinde de Islâmî terbiye ile yetiştirdiği evlâdı, hayır ve hasenatla ruhuna nurlar gönderir.
Ayrıca annesinden dâvâcı olmak yerine bütün ruhu canıyla şefaatçi olur.[2369][181]
Kadınları hayırlı kılan ikinci husus, kadının beyinin malını muhafaza etmesidir. Yüce Allah da bir âyet-i kerimede sâlih kadınların vasıflarını sayarken, kocalarının malını korumayı da bu vasıfların içerisinde saymış ve şöyle buyurmuştur: "Salih kadınlara gelince, onlar Allah'ın emirlerine itaat edip kocalarının hakkına riâyet ederler ve Allah onların hukukunu nasıl koruduysa, onlar da kocalarının malını, namusunu ve sırlarını kocalarının gıyabında korurlar...."[2370][182]

2126. [3:492, Hadîs No: 4092]
Süleyman bin Yesar'den (r.a.) rivayetle:
Allah'tan korkmaları şartıyla, kadınların en hayırlısı, çok çocuk doğuran, kocasına karşı kendisini sevdiren, onunla hoş geçinen ve uyum içerisinde olan kadındır.
Kadınlarınızın en şerlisi ise açılıp saçılan, böbürlenendir. Onlar münafıklık sıfatı taşımaktadırlar. Cennete ancak onların pek azı gireceklerdir.[2371][183]

2127. [3:493, Hadîs No: 4093]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kadınların hayırlısı namusunu ve iffetini koruyan, cinsî duygusu fazla olsa bile, dışarıda gözü olmayan, sadece kocasına ilgi duyup ona kanaat edendir.[2372][184]

2128. [3:494, Hadîs No: 4096]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Hz. Âdem o günde yaratıldı. Vazifeli olarak Cennetten yer yüzüne o gün indirildi. Tevbesi o gün kabul edildi. Ruhu o gün alındı. Kıyamet o gün kopacaktır. Yeryüzünde

insanoğlundan başka hiçbir canlı yoktur ki, Kıyamet Gününün korkusundan Cuma günü dikkatle bekleyerek sabahlamasın. O günde öyle bir an vardır ki, mü'min bir kul duâ ederken Allah'tan birşey isterse, Allah onu mutlaka kendisine verir.

2129. [3:496, Hadîs No: 4102]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlınız çoluk çocuğuna karşı en hayırlı olanınızdır. Ben çoluk çocuğuna karşı en hayırlı olammzım. Kadınlara ancak asalet ve şeref sahibi kimse değer verir. Onları ancak kötü ve aşağılık kimseler hor görür.[2373][185]

2130. [3:496, Hadîs No: 4103]
Süheyb'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız yemek yediren ve verilen selâmı alandır.[2374][186]

2131. [3:497, Hadîs No: 4106]
tmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en hayırlısı benim içerisinde bulunduğum nesildir. Sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenlerdir. Onlardan sonra öyle bir topluluk gelir ki, hıyanet ederler, kendilerine emniyet edilmez. Şahitlik etmeleri istenmediği halde, şahitlik ederler. Adakta bulunur, yerine getirmezler. Aralarında şişmanlık baş gösterir.[2375][187]

2132. [3:498, Hadîs No: 4108]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız, kadınlarına ve kızlarına karşı en hayırlı olandır.[2376][188]

2133. [3:498, Hadîs No: 4109]
Abdurrahman bin Avf(r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlınız, eli altındakilere en hayırlı olandır.[2377][189]

2134. [3:498, Hadîs No: 4110]
Süraka bin Mâlik'dan (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız, günaha girmemek şartıyla milletini savunandır.[2378][190]

2135. [3:499, Hadîs No: 4112]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlınız, dünyası için âhiretini, âhireti için de dünyasını ter-ketmeyen ve insanlara yük olmayandır.[2379][191]

2136. [3:499, Hadîs No: 4113]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En hayırlınız hayrı umulan, şerrinden emin olunandır. En şerliniz ise hayn umulmayan, şerrinden de emin olunmayandır.[2380][192]

2137. [3:499, Hadîs No: 4114]
Hasan Basrî (r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlınız dünyaya karşı kalben en soğuk davrananınızdır. Ahirete karşı da en istekli olanınızdır.[2381][193]

2138. [3:500, Hadîs No: 4115]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Dini bilmek şartıyla İslâmî bakımdan en hayırlınız, ahlâkı en güzel olanlardır.[2382][194]

2139. [3:500, Hadîs No: 4116]
Ebû Berze (r.a.) rivayet ediyor:
En hayırlınız, en cömert olanımzdır.[2383][195]

2140. [3:500, Hadîs No: 4118]

İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Süleyman (a.s.) mal, saltanat ve ilim arasında bir tercih yapma hususunda serbest bırakıldı; o ilmi seçti, ilmi seçtiği için kendisine saltanat ve mal da verildi.[2384][196]

2141. [3:500, Hadîs No: 4119]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ben şefaat etmek ile ümmetimin yarısının Cennete girmesi arasında bir tercih yapmam hususunda serbest bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü o daha umumî ve maksadı daha çok karşılayıcıdır. Siz şefaatin takva sahibi mü'minlere mi edileceğini sanıyorsunuz? Hayır, bilakis o günahkâr, manen kirlenmiş çok hatâ işleyenler içindir.[2385][197]

2142. [3:501, Hadîs No: 4120]
E6û Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Verilmesi emredilen şeyi verilmesi istenilen kimseye gönül hoşluğu ile eksiksiz ve tam olarak veren Müslüman ve güvenilir veznedar sadaka veren kimselerden biri sayılır.[2386][198]

2143. [3:502, Hadîs No: 4124]
Bera bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor: Teyze anne hükmündedir.[2387][199]

2144. [3:504, Hadîs No: 4131]
İbni Şihob'dan (r.a.) rivayetle:
Kabalık uğursuzluk, yumuşaklık ise uğurdur.[2388][200]

2145. [3:505, Hadîs No: 4134]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Güzel yazı hakkı ve hakikati daha fazla açıklar.[2389][201]

Hadiste geçen yazı sadece güzel hat demek değildir. Daha çok güzel yazı gerçeklerin ve güzel düşüncelerin tercümanı olan yazıdır.
Bu mânâda güzel yazı, güzel bir makale, şahane bir kitap, yerine göre köşe yazısı veya bir roman olabilir.
Bu hiç şüphesiz üstün bir kabiliyet ve yoğun bir gayretin eseridir. Çokça yapılan yazı egzersizleri insanı zamanla o burca yükseltir.
Güzel yazı yazan insan, yazı mimarıdır. Söz taşlarını nerede ve nasıl kullanacağını çok iyi bilir. Hak ve hakikatleri öylesine güzel dile getirir, yerli yerince ifade eder, şanına yakışır tarzda takdim eder, anlatır ki hayran kalmamak mümkün değildir.
Güzel yazı içinde hazineler taşıyan muhteşem bir köşkü andırır. Seyredenler karşısında adetâ büyüfenir. Güzel yazıyı okuyan kimse de ister istemez büyülenir, o yazının etkisi altında kalır. Güzel yazı yerine göre yüzlerce, binlerce, milyonlarca insanı düşündürür, coşturur, heyecana getirir, hayra, hakka ve hakikate sahip çıkmaya yöneltir. Islâmın geldiği yıllarda şâirlerin kabileleri coşturup savaşa sevk edecek, bazan da savaşt bitirecek derecede etkili oluşu güzel yazı ve hitabetin tesirlerinin en güzel örneklerinden birini teşkil eder. Bazan millî konularda yazı ustalarının ortaya koydukları eserler yüzbinleri yönlendirmekte, coşturmakta; vatana, millete hizmet için aşk ve heyecanla koşturmaktadır.
Güzel yazı insanın manevî dünyasını da dalgalandıracak, çalkalayacak güçtedir. Kişinin karanlık dünyası o yazıdaki fikirlerle aydınlanır; küfür ve inkâr zulmetleri dağılır, yerini îmanın aydınlığı alır. İnsan artık o nurla kâinatı bir başka görmeye başlar. Önceden herşey bir düşman gibi gözükürken, bu defa herşeyi dost ve arkadaş ve güzel görmeye başlar. Hayatın tadını alır, gönlü huzurla dolar. "Bazı sözlerde sihir vardır" buyuran Allah Resulü, sözün bu ve buna benzer tesirlerini veciz bir şekilde dile getirmişlerdir. Kur'ân-ı Kerîmin, yazılanların en güzeli oluşu ve birçok kimseyi belagat ve fesahaîına hayran bırakıp îmanına vesile olduğu, bazılarını da dize getirdiği bilinen gerçeklerdendir.
Güzel fikirlerle dolu bir kitap, bir makale veya herhangi bir neşriyat aynı zamanda çağımızın fikir harbinde manevî birer nükleer silah niteliğindedir. Bedi-üzzaman Hazretleri, Sözler isimli eserinin 246. sayfasında özellikle bu gerçeği nazara verir ve şöyle der:

"Ulûm ve fünûnun en parlağı olan belagat ve cezalet, bütün envâıyla âhirza-manda en merğûb bir suret alacaktır. Hatta insanlar, kendi fikirlerini birbirine kabul ettirmek için, en keskin silahını; cezalet-i beyandan [güzel ve sağlam ifade] ve mukavemetsûz [karşı konulmaz] kuvvetini, belağat-ı edadan [yerli yerince ifadeden] alacaktır."2390[202]

2146. [3:505, Hadîs No: 4135]
Ibni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır;
Bütün yaratıklar Allah'ın aile fertleri hükmündedir. Allah'a en sevgili kimse, Onun yaratıklarına en çok faydası dokunandır.2391[203]

Bu hadîste, yaratıkların, Cenab-ı Hakkın aile fertleriymiş gibi değerlendirilmesi mecazî bir ifadedir. Nasıl bir aile reisi aile fertlerinin, çoluk çocuğunun rızkını kazanıyor, ihtiyaçlarını temin ediyorsa, yaratıkların rızıklarını da Allah ta-ahhüd etmekte, hiçbir yaratığı nzıksız, yüzükoyun bırakmamakta, ihtiyaçları olan rızıkları ayaklarına göndermektedir.
Hadisin devamında "Allah'ın ençok sevdiği kimsenin insanlara en çok faydası dokunan kimse" olduğunu bildirilmesi de oldukça dikkat çekicidir.
Bu hadise göre, kişi en yakınlarından başlayarak ailesine, aile fertlerine ne kadar faydalı olabiliyor, maddeten ve manen hizmet götürebiliyor, huzur ve saadetleri için çalışabiliyorsa, o ölçüde Allah'ın sevgisine mazhar olur.
Bunun gibi eğer kişi, kendini aşıp topluma yararlı olabiliyorsa, o ölçüde Allah'ın sevgisine kavuşur. Diğer bir hadiste bu faydalılık, "İnsanların en iyisi insanlara en çok faydası dokunandır"1 şeklinde ifadesini bulmuştur.
Herşeyden Önce faydalı olma, başta insanların îmana, doğru yola ermeleri, bilgilendirilmeleri, iyiye yöneltilmeleri, davranışlarının düzeltilmesi, şefkat, merhamet; küçük, büyük demeden maddeten ve manen iyilikte bulunmak gibi her türlü hususu içerisine alır. Bu faydalılık sadece insanlara has kalmayacak, Allah'ın yarattığı bütün canlıları içerisine alacaktır.
Öte yandan insanın gücü, kapasitesi her zaman, herkese faydalı olmaya yetmeyebilir. En azından Yunus Emre'nin belirttiği gibi "Yaratılanı severiz Yaratandan Ötürü" dediği gibi Yaratıcının hatırı için yaratılmışı sevmeli, hepsine karşı güzel duygular, iyi niyetler içerisinde olmalı, zarar vermekten sakınmalı, tatlı dil, güler yüz göstermeli, nezaketle davranmalıdır.
Kısaca insan çevresine faydalı olabildiği, zarar vermekten sakınabildiği ve iyi dilekler beslediği ölçüde Allah'ın sevgili kulu olmuş olur.
Bu hadis aynı zamanda bize insanın en dar daireden en geniş daireye kadar çevresine faydalı olabildiği ölçüde iyi ve üstün bir Müslüman olabileceğinin de göstergesidir.

2147. [3:506, Hadîs No: 4136]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İyiliği öğreten kimseye denizdeki balıklara varıncaya kadar bütün yaratıklar duâ eder.2392[204]

2148. [3:507, Hadîs No: 4140]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ahlâk dinin kabıdır.2393[205]

2149. [3:507, Hadîs No: 4141]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İçki bütün kötülüklerin anasıdır. Günahların en büyüğüdür.2394[206]

2150. [3:509, Hadîs No: 4147]
Sefîne'den (r.a.) rivayetle:

Benden sonra halifelik otuz senedir. Ondan sonrası saltanattır.2395[1]

2151. [3:509, Hadîs No: 4148]

Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor: Haricîler, Cehennemin köpekleridir.2396[2]

Peygamber Efendimiz {a.s.m.) bu hadisleriyle gaybî bir ihbarda bulunmakta, ileride ortaya çıkacak bir grubu ismiyle haber vermekte ve onların Cehennemlik olduklarını bildirmektedir.
Kimdi bu Haricîler ve neler yapmışlardı ki, Cehenneme girmeye müstehak olmuşlardı?
Hz. Ali ile Hz. Muaviye'nin arasında yapılan Sıffîn Savaşı, "Hakem Olayı "yia sonuçlanmıştı. Müslümanlar arasında yapılan savaşa son vermek için, her iki iaraf da aralarında birer kişiyi hakem seçmişlerdi. Hz. Ali ordusundan bir grup, hakem fikrine karşı çıktılar. Şöyle dediler:
"Siz Allah'ın emirlerine ve verdiği hükümlere ortak mı koştunuz? Hayır, vallahi hüküm yalnızca Allah'ındır ve Ondan başkası hüküm veremez."
Bu görüşte olan 12 000 kişilik bir grup, Hz. Ali'nin ordusundan ayrılarak Ha-rûra mevkiinde toplandılar. Mü'minlerin emîrine itaattan çıktıkları için bunlara Haricîler denildi. Bu davranışlarıyla İslâm birliğine büyük bir darbe indirmişlerdi.
Hz. Ali, büyük Sahabîlerden Abdullah bin Abbas'ı Haricîlere gönderdi. Onlara nasihatta bulunmasını istedi. Fakat Haricîler Hz. Abdullah'ı dinlemediler. Sonradan Hz. Ali de onlarla konuştu. Onların "İnsanlar hüküm veremez. Hüküm Allah'ındır" sözlerine karşı veciz bir konuşma yaptı. Konuşmasının bir yerinde şöyle dedi:
"Biz bu konuda insanların hüküm vermelerini kabul etmiş değiliz. Kur'ân'ın hükmünü talep ediyoruz. Kur'ân-ı Kerim iki kapak arasında satırlarla yazılmış, dili olmayan bir kitaptır. O ancak insanlar okuduğunda konuşur ve hükmünü açıklar."
Fakat Haricîler gerçeği bir türlü anlamadılar. Netice'de onlarla savaşıldı. Pekçoğu öldürüldü. Çok azı da kurtulup sağa sola dağıldılar. Haricîlerle yapılan bu savaş Hicretin 37. yılında oldu. Hz. Ali'yi de bu savaştan kurtulanlardan birisi olan Ibni Mülcem şehit etti.

2152. [3:510, Hadîs No: 4151]

îbniAbbas'dan (r.a.) rivayetle: Hayır, büyüklerinizle beraberdir.2397[3]

2153. [3:510, Hadîs No: 4152]
Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:
Hayır, fitrata uygundur. Şer ise fitratm sapması sonucu işlenir. Allah kimin hakkında hayır dilerse, onu dinde bilgili ve ince anlayış sahibi kılar.2398[4]

2154. [3:511, Hadîs No: 4154]
Ibni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Hayır çoktur, fakat yapanı azdır.2399[5]

2155. [3:514, Hadîs No: 4164]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette oyma inciden yapılmış öyle çadırlar vardır ki, yükseklikleri altmış mildir. O çadırların herbir köşesinde mü'minin bir hanımı bulunur. Onlar birbirini görmezler.2400[6]

2156. [3:516, Hadîs No: 4170]
Zübeyr bin Avvam'dan (r.a.) rivayetle:
Sizden önceki ümmetlerin hastalığı yavaş yavaş size de bulaşır. Bu, hased ve kindir. Bu hastalık tıraş edicidir. Fakat saçı değil, dini tıraş eder. Muhammed'in nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, siz iman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de İman etmiş olamazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şeyi size haber vereyim mi? Aranızda selâmı yayınız.2401[7]

2157. [3:518, Hadîs No: 4175]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:

Miraca çıkarıldığım gece Cennete girdim, bir hışırtı işittim. "Yâ Cebrail, bu nedir?" diye sordum. "Bu, müezzin Bilâl'dir" dedi.2402[8]

2158. [3:518, Hadîs No: 4177]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Cennete girdim, kapısında şu yazıyı gördüm: "Sadaka için on sevap verilir. Karşılık beklemeden verilen borca ise on sekiz sevap verilir." Şöyle dedim: "Ey Cebrail, nasıl oluyor da sadakaya on, borca ise on sekiz sevap veriliyor?" Şöyle cevap verdi:
"Çünkü sadaka zenginin de, fakirin de eline düşebilir. Borç ise ancak muhtaç olana verilir."2403[9]

2159. [3:519, Hadîs No: 4178]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Cennete girdim, orada bir okuma sesi işittim. "Bu okuyan kim?" diye sordum. "Harise bin Nu'man" dediler. [Harise bin Numan anne babasına iyiliği sebebiyle bu makama ulaşmıştır.] îşte anne babaya yapılan iyilik böyledir. İşte anne babaya yapılan iyilik böyledir, işte kişiyi böyle yükseltir.2404[10]

2160. [3:520, Hadîs No: 4180]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cennete girdim, bir hışırtı işittim. "Bu nedir?" diye sordum. "Mil-han'm kızı Gumeysâ'dır" dediler.2405[11]

2161. [3:520, Hadîs No: 4181]
Enes (r.d.)-rivayet ediyor:
Cennete girdim, kıyılarında inciden çadırlar bulunan bir nehir gördüm. İçinde akan suya elimi daldırdım. Hâlis misk olduğunu gördüm. "Bu nedir, ey Cebrail?" diye sordum. "Bu, Allah'ın sana vermiş olduğu Kevser'dir" dedi.2406[12]

2162. [3:521, Hadîs No: 4183]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Cennete girdim, genç bir kız beni karşıladı. "Sen kiminsin?" diye sordum. "Zeyd bin Hârise'ninim" dedi.2407[13]

2163. [3:521, Hadîs No: 4184]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Bu gece rüyamda Cennete girdim, içine göz attım. Cafer'in meleklerle beraber uçtuğunu, Hamza'nm da bir koltuk üzerine yaslandığını gördüm.2408[14]

2164. [3:521, Hadîs No: 4186]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cennete girdim, kapısının iki kanadında altınla yazılmış şu üç satır yazıyı gördüm: Birinci satır, "Allah'tan başka ilâh yoktur, Mu-hanımed Onun elçisidir" yazıyordu. İkinci satır, "Önümüzden gönderdiğimiz iyilik ve hayırların karşılığını bulduk. . Helâl olarak ye diki eri- mi zde kazançlı çıktık. Allah yolunda harcamayıp da geride bıraktığımız şeylerde de zarar ettik" şeklindeydi. Üçüncü satırda da şu yazıyordu: "Günahkâr bir ümmete, çok bağışlayıcı bir Rab."2409[15]

2165. [3:522, Hadîs No: 4191]
İbni Ömer (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir kadın, bir kediyi bağlayıp ölünceye kadar birşey yedirmediği ve yeryüzünün haşeratmdan da yemesine müsaade etmediği için Cehenneme girdi.2410[16]

2166. [3:524, Hadîs No: 4196]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kişinin sağlığında Allah yolunda harcadığı bir dirhem, ölümü ânında bir köleyi hürriyetine kavuşturmasından daha hayırlıdır.2411[17]

2167. [3:525, Hadîs No: 4197]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Bir Müslümanm yanında yokken din kardeşi için yapmış olduğu duâ kabul olunur. Bu iş için görevli bir melek bulunur. Din kardeşi için hayırla duâ ettiğinde, melek, "Amin. Kardeşin için istediğinin bir misli de sana verilsin" der.[2412][18]

2168. [3:525, Hadîs No: 41981
Ümm-ii Hakimden (r.a.) rivayetle:
Babanın duası, hiç bir engelle karşılaşmadan Allah'ın huzuruna çıkar.[2413][19]

2169. [3:525, Hadîs No: 4199]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Babanın çocuğuna duası, peygamberin ümmetine olan duası gibidir.[2414][20]

2170. [3:526, Hadîs No: 4201]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kendisine iyilik yapılan kişinin iyilik yapana olan duası geri çevrilmez.[2415][21]

2171. [3:526, Hadîs No: 4202]
Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor:
Sıkıntıda olan kimsenin yapacağı duâ şudur: "Allah'ım, sadece senin rahmetini umarım. Beni, göz açıp kapayıncaya kadar dahi nefsimin eline bırakma. Benim bütün işlerimi yoluna koy. Senden başka hiçbir ilâh yoktur.[2416][22]

2172. [3:526, Hadîs No: 42031
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
Yumıs'un (a.s.) balığın karnında iken yapmış olduğu duâ şudur: "Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksanlıklardan tenzih ederim. Hiç şüphesiz ben kendine zulmedenlerden oldum." Birşey hakkında bunu okuyarak duâ eden hiçbir Müslüman yoktur ki, Allah onun duasını kabul etmesin.[2417][23]

Bu duanın önemini daha iyi anlamak için Yunus'un (a.s.) durumunu göz önüne getirmek gerekir. Denize atılan Yunus Peygamberi büyük bir balık yutmuştu. Gece alabildiğine karanlık, deniz de dalgalıydı. Balık, gece ve deniz, aleyhinde âdeta ittifak etmişlerdi. Allah'tan başka hiç bir ümit kapısı kalmamıştı. O anda bütün dünya onun hizmetkârı olsaydı, beş kuruş faydası olamazdı. Ancak balığa, denize ve geceye sözü ve hükmü geçen birisi onu o vaziyetten kurtarabilirdi. O da Allah'tı. Bunu çok iyi bilen Hz. Yunus, "Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksanlıklardan tenzih ederim. Hiç şüphesiz ben kendine zulmedenlerden oldum"[2418][24] duasını yaptı. Bu dua sebeplerin hiçbir tesiri bulunmadığını itiraf; her-şeyin dizgininin Allah'ın elinde oluşunun, Onun emri ve izni olmaksızın hiçbir şeyin halledilemeyeceğinin ifâdesinden başka birşey değildi. Sebepleri elinde tutan, kapısından başka başvurulmaya değer bir ümit kapısı olmayan, herşeyin sahibi ve maliki Allah'ı bulmak, Ona yönelmek, Ona sığınmak, Ondan meded ummak elbette neticesiz kalmaz. Bu dua Hz. Yunus'a kurtuluş yolunu açmış, balığı bir denizaltı gemisi, geceyi mehtaplı, denizi sakin hale getirmişti.
Yunus'un (a.s.) bu vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyette bulunduğumuzu söyleyen Bedîüzzaman, bizim bu duaya ondan çok daha fazla muhtaç olduğumuzu söylüyor ve şöyle diyor: "Hz. Yunus'un (a.s.) birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz istikbaldir. İstikbâlimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdan [başıboş] küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde [dalgasında] binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim heva-i nefsimiz, hûtumuzdur [nefsimizin kötü arzuları balığımızdır]. Hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor. Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûîumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.
"Madem hakiki vaziyetimiz budur. Biz de, Hz. Yunus Aleyhisselâma iktidâen [uyarak,] umum esbaptan yüzümüzü çevirip, doğrudan doğruya, Müsebbibü'l-Esbâb olan [sebepleri elinde tutan] Rabbimize iltica edip, "Lâ ilahe illâ ente süb-haneke innîküntü minezzâlimîn" demeliyiz..."[2419][25]

Görüldüğü gibi bu duada katıksız ve halis birtevhid vardır. Doğrudan doğruya herşeyin dizgini elinde olan Allah'a yönelme, sebeplerin tesirsiz olduğunu düşünüp hayrın tamamen Onun elinde, şerri yaratan Allah olmakla birlikte onu isteyen ve sebep olanın nefis olduğunu ve sebeplerin tükendiği noktada Ondan başka hiçbir merci ve kurtarıcı bulanamayacağını, her ne kadar sebeplere sarılmak tevekkülün gereği ise de neticede Onun izni olmadan hiçbirinin etkili olamayacaklarını düşünme vardır.
İşte duanın bu mahiyet ve özellikleri sebebiyledir ki yukardaki hadis-i şerifte Hz. Yunus'un bu tesirli duası dikkate verilmekte, o duayla birşey isteyene Allah'ın isteğini vereceği bildirilmektedir. Peygamberimiz bir başka hadis-i şeriflerinde bu duanın en mühim bir özelliğine şöyle dikkat çekmektedir: "Kendisiyle dua edildiğinde Allah'ın kabul ettiği ve birşey istenildiğinde verdiği ism-i âzami Yunus bin Mettâ'nın duasıdır."[2420][26]
Yüce Allah da Kur'ân-ı Kerim'inde Hz. Yunus'tan naklen bu duaya yer vermekle bizi bu şekilde dua etmeye teşvik etmektedir.

2173. [3:526, Hadîs No: 42041
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Çok günahkâr da olsa zulme uğrayan kimsenin duası kabul edilir. Günahkârlığı kendine aittir.[2421][27]

Allah âdildir. Adi isminin gereği olarak herşeyi adaletle yürütür, kâinatı onunla ayakta tutar. Zulüm ise adaletine bütün bütün zıt bir harekettir. Âdeta kâinattaki bu düzene başkaldırmaktır, isyandır. Evet, zulüm, kâinatta hâkim olan hak ve hukuku çiğnemek demektir.
Bunun içindir ki Cenab-ı Hakkın gazap ettiği şeylerin başında zulüm gelir. Zulmün kötülüğünü, zâlimlerin yardımcıları bulunmadığını, hasmının Allah olduğunu anlatan âyet ve hadisler zerre kadar vicdanı olanlara ürperti vermekte, dikkate ve titizliğe sevk etmektedir.
Bütün bunlara rağmen zulme girmek büyük bir hatadır. Mazlumun yardımcısının Allah olduğunu bilmek gerekir. Zulmeden insan bilerek veya bilmeyerek Allah'ı karşısına almaktadır. Allah'la cedele gireni ise Allah mahveder.
Cenab-ı Hakkın, bazı hataların cezasını âhirete bırakmadan daha dünyadayken peşin olarak verdiğini, bunlar arasında zulmün de bulunduğunu düşünürsek zâlimin hiçbir zaman iflah olamayacağını anlarız. Aİtah mazlumların yar-dımcısıdır. Hatta hadiste belirtildiği gibi, zulme uğrayan çok günahkâr birisi dahi olsa, Allah onun günahlarına bakmaksızın o kuluna yardım eder, dua ettiğinde duasını kabul eder. Allah, o kişinin iyilik ve kötülüğünden ziyade içinde bulunduğu acıktı duruma, yani zulmün dehşetine bakar, günahkâr da olsa ona yardım eder.
Bu hadis bize, kim olursa olsun zulmetmenin cezasız bırakılmayacağını, mazlumlara Allah'ın yardımcı olduğunu açıkça göstermektedir. "Mazlumun duasından sakının. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur" hadisi de bu gerçeği dile getirir.

2174. [3:527, Hadîs No: 4206]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Gizli yapılan bir duâ açıktan yapılan yetmiş duaya denktir.[2422][28]

2175. [3:527, Hadîs No: 4208]
Muâz bin Cebel rivayet ediyor:
Muâz'la uğraşma. Şüphesiz Allah meleklere karşı Muaz bin Cebel ile iftihar ediyor.[2423][29]

Peygamberimizin, "Haramı ve helâli en iyi bilen" diye tarif ettiği Hz. Muâz, Akabe Bîatında, daha on sekiz yaşında iken Müslüman olmuştu. Medineliydi. Hz. Muâz, Peygamberimizle birlikte bütün savaşlara katıldı. Birgün Peygamberimiz Hz. Muâz'ın elinden tutarak, "Ey Muâz, vallahi ben seni çok severim" buyurmuştu.
Peygamberimiz, irşadda bulunması ve Müslümanlara dinlerini öğretmesi için onu vazifeli olarak Yemen'e göndermişti. Hareket etmeden önce de ona şu tavsiyede bulundu: "Her ne halde ve nerede olursan ol, Allah'tan kork, günah işlediğinde arkasından hemen sevap kazandıracak bir amel işle ki, onu yok etsin. İnsanlara da güzel şekilde muamele et."
Muâz (r.a.), Peygamberimizin vefatına kadar Yemen'de kaldı, Islama hizmet etti. Orada bulunduğu süre içerisinde Müslümanların sayısı gün geçtikçe arttı. Müslüman olanlar önce kendisine bîat ediyor, sonra da Medine'ye gidip Resûlullaha bîat ediyorlardı. Bir defasında sadece Nehâ Kabilesinden 100 kişi onun vasıtasıyla Müslüman olmuştu.

Hz. Muâz, Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Suriye'de ordu kumandanı iken, Hicretin 18. yılında, 38 yaşında Şam'da çıkan veba hastalığına yakalandı ve o hastalıktan kurtulamayarak vefat etti. Vefatından önce onun ağladığını görenler "Sen ki, Resûluflahın Sahabîsisin. Sen ki bu kadar faziletli birisin. Niçin ağlıyorsun?" diye sormuşlardı. Hz. Muâz şu cevabı verdi:
"Siz benim ölümden korktuğum veya dünyayı terkettiğime üzüldüğüm için mi ağladığımı zannediyorsunuz? Oysa ben öldükten sonra Cennete mi, yoksa Cehenneme mi gideceğimden emin olmadığım için ağlıyorum."
Hz. Muâz'ın Hz. Ömer'in yanında ayrı bir yeri vardı. Vetât ederken kendisine "Bize kimi halife bırakıyorsun?" diyen birine şu cevabı vermişti:
"Şayet Muâz bin Cebel sağ olsaydı, onu halife bırakırdım. Rabbime kavuştuğumda Rabbim bana 'Kimi halife bıraktın?' deyince, 'Senin kulun ve Resulün Muhammed'in {a.s.m.), 'Muâz Kıyamet gününde âlimlerin önünde tek başına bir cemaattir' buyurduğu kimseyi bıraktım,'derdim."
Son olarak ilme çok büyük değer veren ve kendisi de büyük bir âlim olan Hz. Muâz'ın ilimle ilgili bir sözüne yer verelim:
"İlim öğrenin. Çünkü o Allah'a karşı korkunuzu arttırır. İlim istemek ibâdettir. İlmî müzâkerelerde bulunmak Allah'ı teşbih etmektir. İlimden bahsetmek cihad-dır. Bilmeyenlere öğretmek sadakadır. İlmi lâyık olanlara dağıtmak, kişiyi Allah'a yakınlaştırır. Çünkü ilim helâl ve haramın ölçülerini verir."

2176. [3:528, Hadîs No: 4210]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Dedikoduyu, çok suâl sormayı ve malı boşu boşuna harcamayı terk et.[2424][30]

2177. [3:529, Hadîs No: 4213]
Hz. Hasan (r.a.) rivayet ediyor:
Sana şüphe veren şeyi bırak, şüphelendirmeyene bak. Şüphesiz doğruluk kalbin yatıştığı şeydir. Yalan ise kalbin kuşku duyduğu şeydir.[2425][31]

Helâl da, haram da bellidir. Bir de ikisi ortasında bulunan şüpheliler vardır ki, bunlar helalliği da, haramlığı da tam olarak kestirilemeyen hususlardır. Mü'mi-nin en önemli vazifelerinden biri helal dairede yaşamak, haramlardan ve elden geldiğince de şüphelilerden kaçınmaktır. Çünkü şüpheli şeylerde de harama düşme tehlikesi vardır.
Hadis bize bir ölçü daha vermektedir ki, o da doğruluğun mahiyetindeki özelliktir. Doğruluk kalbin yatıştığı, rahatladığı; yalan da kalbin kuşkulandığı, tedirgin olduğu şeydir.
Bu aynı zamanda iyiliklere verilen peşin bir mükâfat ve kötülüklere verilen peşin bir cezanın güzel bir örneği olarak da önümüzde durmaktadır. Bozulmamış fıtrat ve vicdanlar bu gerçeği hissetmekte gecikmezler. Doğru ve iyi olan şeyi yaptığı zaman insan büyük bir huzur duyar, vicdanen rahatlar. Kötülük ise insanı sıkıntıya atar, huzursuz ve tedirgin eder. Zaten Cenab-ı Hak iyilik ve kötülüklere bu peşin karşılıkları vermiştir ki, insanların iyiliklere yönelip kötülüklerden sakınmalarına birer vesile olsun, iyilik ve kötülüklerin bu özelliği üzerinde duran Bedîüzzaman Hazretleri, Uhuvvet Risalesi isimli eserinde şöyle der: "Cenab-ı Hak, kemâl-i kereminden ve merhametinden ve adaletinden, iyilik içinde muaccel [peşin] bir mükâfat ve fenalıklar içinde muaccel bir mücazât [ceza] dere etmiştir. Hasenatın [iyiliklerin] içinde âhiretin sevabını andıracak manevî lezzetler; seyyiâtın içinde, âhiretin azabını andıracak manevî cezalar dere etmiş."
Bu gerçeği dile getiren Bedîüzzaman sonra da sevgi, düşmanlık, hürmet, merhamet, hırs, israf, hased, tevekkül, kanaat, gurur, kibir, tevazu, enaniyeti terk etmek, sû-i zan ve sû-i tevil gibi iyi ve kötü huyların dünyada verilen peşin mükâfat veya cezalarından örnekler vermektedir. Bu örneklerden sadece muhabbet ve düşmanlık üzerinde duralım: "Meselâ, mü'minler mabeyninde [arasında] muhabbet, ehl-i îman için güzel bir hasenedir [iyiliktir]. O hasene içinde âhiretin maddî sevabını andıracak mânevi bir lezzet, bir zevk, bir inşirah-ı kalb [kalb rahatlığı] dere edilmiştir. Herkes kalbine müracaat etse bu zevki hisseder.
"Meselâ, mü'minler mabeyninde husûmet ve adavet [düşmanlık] bir seyyiedir [kötülüktür]. O seyyie içinde, kalb ve ruhu sıkıntılarla boğacak bir azab-ı vicdanîyi, âlicenap ruhlara hissettirir. Ben kendim belki yüz defadan fazla tecrübe etmişim ki; bir mü'min kardeşe adavetim vaktinde, o adavetten, öyle bir azap çekiyordum. Şüphe bırakmıyordu ki, bu, seyyieme muaccel bir cezadır, çektiriliyor."[2426][32]
Bu çerçeve içerisinde doğruluk ve yalana baktığımızda da aynı şeyleri görürüz, îmanın en önemli meyvesi olan doğruluk, kalbe öyle zevk ve huzur verir ki, insan, tehlike de bulun doğruluğu tercih eder. Yalan da insanda öylesine büyük bir sıkıntı ve huzursuzluk meydana getirir ki, onun bu acı meyvesini tadan kişi kolay kolay yalana

giremez. Tabii ki bu bozulmamış fıtrat ve vicdanlar için söz konusudur. Bu ölçü helâl ve haram sınırları tam bilindikten sonra devreye girer.

2178. [3:529, Hadîs No: 4214]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Sana şüphe veren şeyi bırak, şüphelendirmeyen şeye bak. Şüphesiz sen, Allah için terkettiğin hiçbir şeyin kaybolup gittiğini göremezsin.[2427][33]

2179. [3:530, Hadîs No: 4217]
IbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
sakının. Çünkü göz ve kalbten gelen şey Allah'tandır ve Onun rahmetindendir Elden ve dil den gelen şey ise şeytandandır.[2428][34]

2180. [3:531, Hadîs No: 4222]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Sahabîlerimi bana bırakın. Nefsimi kudreti elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, siz Allah yolunda Uhud Dağı kadar altın harcasa-nız, onların yaptıklarına yetişemezsiniz.[2429][35]

2181. [3:532, Hadîs No: 4227]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bırakın konuşsun. Hak sahibinin söz söylemeye hakkı vardır.[2430][36]

2182. [3:535, Hadîs No: 4241]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
islâm hâkimiyetinde yaşayan gayr-i müslimin kan bedeli, Müslü-manın kan bedeli kadardır.[2431][37]

2183. [3:535, Hadîs No: 4242]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin dini, aklı ölçüsündedir. Aklı olmayanın dini de yoktur.[2432][38]

Akıllı olmanın ölçüsü nedir? Çok para kazanmak mı? Yüksek öğrenim yapmak mı? Büyük bir makam ve mevkiiye ulaşmak mı? Şan ve şöhrete kavuşmak mı? Bazılarına göre öyle. Oysa gerçek akıllılığın ölçüsünü yukardaki hadis veriyor. Hadiste kişinin aklı ölçüsünde dinine bağlı olacağı anlaşılıyor. Diyebiliriz ki, kişi dinine ne kadar bağlıysa o kadar akıllı demektir. "Aklı olmayanın elini de yoktur" ifadesi aklı olmayan delilerin mükellef olmadıklarını gösterdiği gibi, dinden kopmuş insanların gerçek mânâda akıllı sayılamayacaklarını anlatıyor.
Evet, akıllı Rabbini bilen, kendisini dünyada Onun bir misafiri olarak telakki eden ve bu çerçevede ömür süren kimsedir. Şu hadis-i şerif bu gerçeği ne güzel ifade ediyor: "Akıllı o kimsedir ki, kendini bilir ve ölümden sonrası için çalışır. Ahmak da o kimsedir ki nefsine uyar, sonra da Allah'tan olur olmaz şeyleri te-mennî eder."[2433][39]
Diğer bir hadis de şu mealdedir:
"Sizin akıl yönünden en mükemmel olanınız, Allah'tan en çok korkanıntzdır. Allah'ın size emrettiği ve sakındırdığı hususlarda—ameli bakımından en azınız olsa bile—düşüncesi ve aklı tam olanınızdır."[2434][40]
Başka bir hadiste insanların en üstününün akıllı olanları olduklarının bildirilmesi de[2435][41] bu ifadeleri teyid etmektedir.

2184. [3:536, Hadîs No: 4245]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Duâ edenle "Âmin" diyen sevapta ortaktırlar. Okuyan ve dinleyen sevapta ortaktırlar. Alim ve talebe sevapta ortaktırlar.[2436][42]

2185. [3:537, Hadîs No: 4247]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Hayrın yolunu gösteren onu işleyen gibidir. Allah zor durumda bulunanın yardımına koşulmasını sever.[2437][43]

2186. [3:537, Hadîs No: 4250]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Deccal'ın bir gözü kördür. İki gözü arasında, "Bu kâfirdir" yazılıdır. Bu yazıyı her Müslüman okur.[2438][44]

Deccâl, İslâm dinini inkâr eden bir kâfir-i mutlaktır. Kur'ân'ı ve hadisi esas ve ölçü almaz. Ebedî hayatı bütün bütün inkâr eder. Onun içindir ki hadis-i şerif onun âhirete ve akıbete bakan gözünün bütün bütün kör olduğunu bildirir. Dec-cal herşeyi dünyadan ibaret sanar, bütün kuvvetiyle dünyaya bağlanır, ebedî kalacakmışcasina dünyaya sarılır. Fakat herkes gibi o da fânilik damgasını yemekten kurtulamaz. Bu hadisin izahı sadedince Şuâlaföa şu satırlara yer verilir: "Büyük Deccalin ispirtizma nevinden teshir edici hassaları bulunur. İslâm Dec-calının dahi, bir gözünde teshir edici manyetizma bulunur. Hatta rivayetlerde, 'Deccalın bir göz kördür' diye nazar-ı dikkati gözüne çevirerek büyük Deccalin bir gözü kör ve ötekinin bir gözü, öteki göze nisbeten kör hükmünde olduğunu hadiste kaydetmekle, onlar kâfir-i mutlak bulunduğundan yalnız ve münhasıran bu dünyayı görecek bir tek gözü var ve akıbeti ve âhireti görebilecek gözleri olmamasına işaret eder."[2439][45]

2187. [3:538, Hadîs No: 4251]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
Deccal'm sol gözü şaşıdır. Saçları çoktur. Yanında da Cennet ve Cehennemi vardır. Onun Cehennemi aslında Cennet, Cenneti ise aslında Cehennemdir.[2440][46]

Deccal'ın şaşı ve saçlarının bol olduğu açık ifadelerdir. Yanındaki Cennet ve Cehennem tabirleri ise izaha muhtaçtır.
Deccalin Cennet ve Cehenneminin ancak yalancı birer Cennet ve Cehennem olabileceği azıcık bir düşünmeyle anlaşılabilir. Zâten hadis, Kıyamet alâ-metleriyle ilgili birçok hadis gibi mecaz mânâda kullanılmıştır. Bu hadis, Deccalin birçok şeyi olduğu gibi medeniyeti de sûistimal ederek onun kötü yönlerini nefisleri bende etmede, insanları emri altında almada kullanacağını ifade etmektedir. Medeniyetin oyun ve eğlenceleri onun yalancı Cennetinden başka bir-şey değildir. Sefaheti o kadar cazip bir hale getirir ki ağızların suyunu akıtır. Bu yolla insanları avlar, taraftar edinir. Taraftarlarını zevk ü safa içerisinde yaşatır. Muhalefet edenlere ise çile ve sıkıntı çektirir. Bunun için zamanın en modern araçlarını kullanmakta tereddüt etmez. Bu sayede kendine tâbi olanlara yalancı bir Cennet, yani mutluluk, tâbi olmayanlara da azap çektirir. Âhirzamanla ilgili hadisleri şerh ve izah etme konusunda orijinal izahları bulunan Bedîüzzaman Said Nursî şunları söyler:
"Deccalin yalancı Cenneti, medeniyetin câzibedâr lehviyâtı [oyunları] ve fan-îaziyeieridir. Merkebi ise şimendifer [tren] gibi bir vasıtadır ki, bir başında ateş ocağı bulunur, kendine tâbi olmayanları bazan ateşe atar. O merkebin bir kulağı, yani diğer başı Cennet gibi tefriş edilmiş, tâbi olanları oraya oturtur. Zâten sefih ve gaddar medeniyetin mühim bir merkebi olan şimendifer, ehl-i sefahet ve dünya için yalancı bir Cennet getirir. Biçare ehl-i diyanet ve ehl-i İslâm için medeniyet elinde Cehennem zebanisi gibi tehlike getirir, esaret ve sefalet altına atar."[2441][47]
Bu izahlar ışığında Deccalın Cennetinin gerçekte Cehennem, Cehenneminin de gerçekte Cennet olduğunu anlamak zor olmasa gerek. Onun yalancı Cenneti otan sefahet ve gayr-ı meşru hayata kendini atan dünyasını Cehenneme çevirmekle kalmaz, âhiret hayatını da berbad eder. Ona tâbi olmamakla sıkıntıları üstlenen insan ise, dünyada bir nevi Cehennem içerisinde yaşasa da gönlü gül gülistanlık içindedir, huzurla doludur; âhirette de sonsuz saadete erecektir.

2188. [3:539, Hadîs No: 4252]
Ebû Sa'id'den rivayetle:
Deccalın çocuğu olmaz. Mekke'ye de Medine'ye de giremez.[2442][48]

Deccal zürriyetsizdir. Çocuğu olmaz. Gerek şahsı ve gerekse temsil ettiği dinsizlik rejimi Mekke ve Medine'ye giremeyecektir. Bilindiği gibi, Deccal inkarcı biridir. Allah'ı ve Resulünü inkâr etmekte tereddüt etmemektedir. Kurduğu sistemini de bu inançsızlık üzerine oturtur. Eğitimi dinsizlik üzerine bina eder. Bütün hak dinlere savaş açar. Güçlü, kuvvetlidir. Dünyanın büyük bir kısmını istilâ eder. Dinsizliği esas alan komünizmin dünyanın büyük bir bülümünü istilâ etmesi, bu hadisin acı bir tecellîsinden ibarettir. Cenab-ı Hak sevgili Resulünü incitmemek için Deccala Mekke ve Medineye girme imkânı vermemiştir, vermeyecektir. İslâm Deccalı olan Süfyanın da Islâmı

inkâra dayanan sistemini o mübarek beldelere sokma imkânından mahrum kalacağını yukarıdaki hadis-i şeriften anlıyoruz.

2189. [3:539, Hadîs No: 4253]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor: Deccal, doğuda, Horasan denilen yerden çıkacak. Ona yüzleri katmerli kalkan gibi olan topluluklar uyacak.[2443][49]

Şuâlar'öa bu hadis şöyle tevil edilir: "Şarkın en cesur ve kuvvetli ve kesretli kavmi ve Islâmiyetin en kahraman ordusu olan Türk milleti, o rivayet zamanında Horasan taraflarında bulunup Anadolu'yu vatan yapmadığından, o zamandaki meskenini zikretmekle Süfyanî Deccal onların içinde zuhur edeceğine işarettir.
"Gariptir, hem çok gariptir. Yediyüz sene müddetinde İslâmiyetin ve Kur'ân'ın elinde şeref-şiâr, bârika-asâ bir elmas kılınç olan Türk milletini ve Türkçülüğü, muvakkaten Islâmiyetin bir kısım şeâirine karşı istimal etmeğe çalışır. Fakat muvaffak olmaz, geri çekilir. 'Kahraman ordu, dizginini onun elinden kurtarıyor1 diye rivayetlerden anlaşılıyor."[2444][50]

2190. [3:540, Hadîs No: 4256]
Enes'den (r.a.) rivayetle: Duâ ibâdetin özüdür.[2445][51]

2191. [3:550, Hadîs No: 4257]
îbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarım rivayet ediyor:
Duâ ibâdetin anahtarıdır. Abdest, namazın anahtarıdır. Namaz da Cennetin anahtarıdır.[2446][52]

2192. [3:540, Hadîs No: 4258]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Duâ mü'minin silâhı, dinin direği, göklerin ve yerin nurudur.[2447][53]

2193. [3:541, Hadîs No: 4260]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Ezanla kamet arasındaki duâ kabul edilir. O haldeyken duâ ediniz.[2448][54]

2194. [3:542, Hadîs No: 4264]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz duâ, başa gelmiş ve gelecek olan şeylere faydalıdır. Onun için ey Allah'ın kullan, duaya sımsıkı sarılın.[2449][55]

2195. [3:543, Hadîs No: 4266]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Muhammed ve onun Ehl-i Beytine salavat getirilmedikçe, duâ ile Allah arasında bir perde vardır.[2450][56]

2196. [3:545, Hadîs No: 4272]
îbniArardan (r.a.) rivayetle:
Dünya tatlıdır, caziptir. Kim onu helâl yolla alırsa, Allah onu kendisine mübarek kılar. Nefsinin arzuları içinde yüzen nice kimse vardır ki Kıyamet Günü ateşten başka nasibi yoktur.[2451][57]

2197. [3:546, Hadîs No: 4275]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Dünya mü'minin zindanı, kâfirin Cennetidir.[2452][58]

Bâzı kimseler hadisin zahirî mânâsına bakarak dünyanın mü'minler için bîr zindan gibi kabul edilmesi, Müslümanların rahat yüzü görmemeleri, sürekli sıkıntı çekmeleri gerektiğini söylerler. Halbuki gerçek, onların düşündüğü gibi değildir. Dünyada neden kâfirler konfor ve rahat içinde yaşasınlar da Allah'ın yeryüzündeki en sadık halifeleri olan Müslümanlar çile ve ızdırap çeksinler? Zaten hadise dikkatle bakıldığında hiç de onların anladıkları gibi bir mânâ ifade etmediği görülür.

Çünkü Mü'minin âhireti de Cennettir, dünyası da. Mü'min, îmanın verdiği nur ve sürûrla gerek ferdî, gerek ailevî ve gerekse toplum içinde huzurlu bir hayat yaşar. Dünyanın meşru her türlü nimetinden gerektiğince faydalanır. Onu dünya nimetlerinden uzaklaştıracak hiçbir gerekçe ve sebep yoktur. Allah, âhiret nimetlerini olduğu gibi dünya nimetlerini de mü'min kulları için hazırlamıştır.
Saadet kaynağı olan îman içte olduktan ve dünya nimetlerinden mümkün olduğunca faydalandıktan sonra dünya niçin zindana dönsün?
Gerçek bu iken Peygamber Efendimiz (a.s.m.) dünya ve âhireti niçin böyle bir ölçüyle anlatmıştır?
Mü'min âhirette öylesine güzel, muazzam ve muhteşem nimetlere kavuşacaktır ki, dünya hayatı böylesine güzel olmasına rağmen âhiret hayatı yanında zindan gibi kalacaktır.
Buna karşılık kâfirin ise âhireti olduğu gibi dünyası da Cehennemdir. Görünüşte ne kadar şatafatlı, tantanalı bir hayat yaşarsa yaşasın, inançsızlığın verdiği sıkıntı ve ızdırab sebebiyle daima huzursuzluk duyar. Hayatın tadını bir türlü alamaz. Ölümü yokluk kapısı, bütün dost ve sevdiklerini asan darağacı olarak gören bir kimsenin dünyada huzur-ve saadet bulması hiç mümkün müdür? Ama kâfir, âhirette öylesine sıkıntı ve azaba maruz kalacaktır ki dünya hayatı onun yanında Cennet gibi kalacaktır. Demek ki hadisi âhirete nisbetle mü'minin dünyası Cehennem, kâfirin dünyası da Cennettir şeklinde anlamak gerekir.

2198. [3:548, Hadîs No: 4279]
İbniAmr'dan (r,a.) rivayetle:
Dünyanın tamamı kısa süre için insanın faydalandığı bir nimettir. Dünya nimetinin en hayırlısı ise dindar ve güzel ahlâklı kadındır.[2453][59]

Mü'min ebedî saadetin yolcusudur. Dünya ise kısa bir süre için de olsa bir konaklama yeridir—çünkü âhiret hayalı sonsuz olduğu için dünya hayatı onun yanında göz kırpması gibi kısa bir süre ancak tutar—ve dünya, içerisindeki çeşit çeşit güzellikleriyle birlikte Cenab-ı Hakkın mü'min kulları için hazırlamış olduğu bir nimettir. Bu nimetten mü'min meşru dairede faydalanmasını bilecektir.
Hadis-i şerif dindar ve güzel ahlâklı kadını dünya nimetinin en hayırlısı olarak göstermektedir ki, bu dindar bir kadının önemini açıkça bildirmektedir. Böyle bir kadın, başka bir hadis-i şerifte de evlilik için ilk tercih sebebi olarak gösterilmiştir.
Saliha ve dindar kadın niçin bu kadar önemlidir?
Çünkü kadın insanın hayatını Cennete de çevirir, Cehenneme de. Dindar bir kadın ise huzur kaynağıdır. Onun sayesinde ev Cennete döner. O, herşeyden önce Allah ve Resulünün emirlerine uymayı kendine esas edinîr. Sevgi, saygı, itaat, yardımlaşma, dayanışma, acıyı ve sevinci paylaşma, karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü esas edinen böyle bir hanım, hiç şüphesiz kocasının sevgisini kazanır. Eşinin sevgisini boşa çıkarmak istemeyen koca da ona karşı son derece olumlu davranır. Bu olumluluk ise, Cennetin küçük bir numunesi haline gelen evde bahar havası estirir.
Dindar kadın bilgili, kültürlü, şuurlu, ileri görüşlü, mütevazî, toleranslı ve affedici olur. Bu güzel huylar da aile hayatını Cennete çevirmeye yeter.
İşte bu ve buna benzer sebepler yüzündendir ki dindar ve güzel ahlâklı kadın, dünyanın en hayırlı nimetidir.

2199. [3:549, Hadîs No: 4281]
Ebü Hüreyre (r.a.i Peygamber Efendimizin fa.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah'ı anma, Allah'ın sevdiği şeyler, ilim sahibi ve ilmi öğrenmeye çalışanlar hariç, dünya ve içindeki şeyler Allah'ın rahmetinden uzaktır.[2454][60]

Hadîste sayılan (1) Allah'ı anma, (2) Allah'ın sevdiği şeyler, (3) ilim sahibi ve ilmi öğrenmeye çalışanlar gibi hususlar, her türlü iyilik ve fazileti içerisine aldıkları için bunların dışındaki şeylerin Allah'ın rahmetinden uzak olduğu belirtilmektedir.
Dünyanın gayr-ı meşru zevk ve lezzetleri, kötülükleri, sefâhet ve rezaletleri hep Allah'ın rahmetinden uzak şeylerdir. Çünkü bunlar insanı Cehenneme sürükleyen, dünya ve âhireti zindana çeviren hareketlerdir.
Hadiste sayılan Allah'ı anma meselesi, insanın, her an Allah'ın kendisiyle beraber olduğu duygusunu yaşattırdığı için gönlü huzurla doldurur. Kişi sonsuz güç, kuvvet ve ilim sahibi bir Rabbi bulunduğunu düşünüp rahatlar. Bu duygu aynı zamanda insanı kötülüklere karşı da frenler.
Allah'ın sevdiği şeylere gelince; bunun içerisine her türlü iyilik, Alfah'ın emir ve yasaklarına uyma girer.
İlim sahibi ve ilim öğrenme yolunda olma da her türlü İyiliğin başıdır. Bilgisiz hiçbir şey olmaz. İlim, dinin temelini teşkil eder. İlim sahibini ve ilim öğrenmeyi öven birçok âyet ve hadis, İlmin hayatımızdaki yeri ve

önemini anlatır.

2200-2299

2200. [3:550, Hadîs No: 4283]
Ebu'd-Derda'dan (r.a. rivayetle:

Allah'ın rızasını aramaya vasıta olan şeyler dışında dünya ve içindeki herşey Allah'ın rahmetinden uzaktır.[2455][61]

2201. [3:551, Hadîs No: 4285]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Dünya mü'min için sürekli bulanıktır, durulmaz. Nasıl durulabilir ki, onun zindanı ve imtihan vasıtasıdır.[2456][62]

2202. [3:551, Hadîs No: 4286]
Talha'dan (r.a.) rivayetle.
Güzel koku stresi giderir. Güzel elbise zenginliği gösterir. Hizmetçiye iyilik etme, Allah'ın, düşmanı yüzüstü düşürmesinin vesilelele-rindendir.[2457][63]

2203. [3:552, Hadîs No: 4287]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

İlaç kullanmak da kaderdendir. Allah'ın izniyle bazan fayda verir.[2458][64]

Cenab-ı Hakkın bir ismi de Safîdir. Rezzak ismi açlığı gerektirdiği gibi Şâfî ismi de hastalığı gerektirir. Kul hasla olacaktır ki Cenab-ı Hak, Şâfî ismiyle onu şifaya kavuştursun.
Ancak, Cenab-ı Hak şifayı çeşitli sebeplere bağlamıştır. "Tedavi olunuz. Derdi yaratan Allah, devayı da yaratmıştır"[2459][65] buyuran Peygamber Efendimiz (a.s.m.) sebeplere sarılmamızı öğütlemiştir. Şifa Allah'tandır. Ama bazan buna bir ilaç vesile olabilmektedir. Öyleyse şifayı Allah'tan bekleyenin doktora, ilaçlara başvurmasının hiçbir sakıncası yoktur. Aksine Resûlullah bunu tavsiye etmektedir.
Fıkıh kitapları tedaviyi kesin, muhtemel, ihtimali az tedaviler olmak üzere üç kısma ayırmışlardır. Bunlardan açlık ânında yemek yeme, susuzlukta su içme gibi bir tedaviye kesin, ilaçfa yapılan bazı tedavileri muhtemel tedavîler içerisinde değerlendirmişlerdir. Üçüncü tedavî de okuma gibi faydası yüzde elliden aşağı ihtimali olan tedavilerdir.
Âlimler, "tedavisi kesin olan hastalıkları tedavî farz, terketmek ise haramdır." Tedavî etmesi muhtemel olan şeylere başvurmayı ise faydalı görmüş, terk etmenin ise haram olmadığını belirtmişlerdir. Böyle tedaviler mubahtır, hatta menduptur. Tıbbî tedavilerin bir kısmı bu sınıfa girmektedir.
Bu taksim çerçevesinde bize düşen bir hastalık ânında tecrübeli doktorlara başvurmak, faydası denenmiş ilaçları kullanmak olmalıdır. Eğer Cenab-ı Hak o vesileyle şifa ihsan edecekse şifâyı verir.
Hadiste ilaç kullanmanın da kaderden olduğu bildirilmiştir. Yâni Allah bizim herhangi bir ilaçla iyi olacağımızı takdir etmişse, o ilacı kullandığımızda kaderimize uygun hareket etmiş oluruz. Ancak ilacın illâ iyileştireceğine dair bir garanti yoktur. Allah o ilaca şifayı yerleştirmişse kul şifa bulur.

2204. [3:552, Hadîs No: 4289]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Amellerin yazıldığı defterler üçtür. Bir defter vardır ki Allah ondaki hiçbirşeyi affetmez. Bir defter de vardır ki ondakileri affetmesi Allah'a hiç zor gelmez. Bir defter de vardır ki Allah ondaki hiçbirşe-yin karşılığını vermeden bırakmaz. Allah'ın içindeki hiçbirşeyi affetmediği defter, Allah'a ortak koşmanın kaydedildiği defterdir. İçindekileri affetmek Allah'a hiç zor gelmeyen defter ise kulun Rabbiyle kendi arasında olan ve nefsine yaptığı zulümlerdir. Terk ettiği bir günlük oruç, kılmadığı bir vakit namaz gibi. Allah dilerse bunu affeder ve cezalandırmaktan vazgeçer. Allah'ın ondaki hiçbirşeyin karşılığını vermeden bırakmadığı deftere gelince, kulların kendi aralarında yaptığı zulümlerdir. Bunlarda kulların hakları mutlaka biribirle-rinden alınır. [2460][66]

2205. [3:555, Hadîs No: 4302]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor: Din nasihattir.[2461][67]

Müslim'de ve 2251 no'lu rivayette yer aldığına göre Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), "Din nasihattan ibarettir" buyurduğunda, "Kim için?" sorusu sorulmuş, Resûlul-lah da "Allah için, kitabı için, peygamberi için,

Müslümanların imamları ve bütün Müslümanlar için" diye karşılık vermiştir.
Hadis bize nasihatin dinin direği olduğunu göstermektedir. Evet, nasihat dini ayakta tutmak için yapılan sözlü, yazılı ve davranışla ilgili bütün faaliyetleri içerisine almaktadır[2462][68]

2206.[3:556, Hadîs No: 4303]
Muâz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Borç, dindarlığın bir lekesidir.[2463][69]

Peygamber Efendimizin fa.s.m.) dualarından biri, "Borçlanmanın şerrinden Sana sığınırım"[2464][70] şeklindedir.
Bütün borçlanmalar için değil, şerli olabilen borçlanmalar için bu dua geçerlidir. Yoksa kişi zamanında ödedikten ve işini bu yolla geliştirebilecek olduktan sonra niçin borçtan Allah'a sığınılmış olsun.
Resûlullah bir başka hadislerinde borçlanmayı hayat ve ölümün fitneleri arasında sayıp Allah'a sığındığında Hz. Ayşe sebebini sormuş, Peygamber Efendimiz de (a.s.m.), "insan borçlandığı zaman yalan uydurur, söz verir de sözünde durmaz" [2465][71] buyurmuşlardır.
işte sakıncalı olan borçlanma böyle borçlanmadır. Kişi ödeyebileceği kadar borçlanır, borçlandığında da borcunu öderse, böyle bir borçlanma elbet tehlikeli olamaz. Ama kişi borçlanır, zamanı geldiğinde ödemez, yalan yanlış sözlerle geçiştirmeye çalışır, yeni bir ödeme tarihi verip onda da ödemez ve işi süründü-rürse, böyle borçlanmalardan gerçekten Allah'a sığınmak gerekir.
Hele dindar bir kimsenin yalan söylemesi, alnında bir leke olarak kalır. Sözünde durmayan o kişi toplumda itibarını yitirir, güven duyulmayan insan haline gelir.
Hele böyle bir kişi borcunu ödeyebilmek için hiç de hoş olmayan yollara tevessül ediyor, çalıp çırpıyor, rüşvet alıyorsa şeref ve haysiyetini bütün bütün ayaklar altına alır.
Borçlanmanın bu ve buna benzer tehlikelerini görünce, Resûlultahın borçlanmadan Allah'a sığınışıyla ilgili duasındaki hikmeti daha iyi anlıyoruz.

2207. [3:556, Hadîs No: 4304]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Borç, yeryüzünde Allah'ın bir sancağıdır. Allah bir kulunu zelil etmek istediğinde, o sancağı o kulun boynuna diker.[2466][72]

2208. [3:556, Hadîs No: 4305]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Borç iki kısımdır. Kim ki, borcunu ödemek niyetini taşıyarak ölürse, ben onun kefiliyim. Kim de ödeme niyetini taşımayarak ölürse, işte o kimse iyiliklerinden alınıp alıcaklıya verilen kimsedir. O gün dinar ve dirhem yoktur.[2467][73]

2209. [3:557, Hadîs No: 4306]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Borç, geceleyin kaygı, gündüzleyin zillettir.[2468][74]

2210. [3:557, Hadîs No: 4307]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Borç, din ve şerefi noks ani aştırır.[2469][75]

2211. [3:557, Hadîs No: 4308]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Vasiyet yerine getirilmeden önce borçlar ödenir. Mirasçı için vasiyet yapılmaz.[2470][76]

Vasiyet, bir malı veya herhangi bir şeyin kullanımını, ölümünden sonra geçerli olmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir. Önceki hadislerde vasiyetle ilgili bilgilere yer vermiştik. Bu hadislerinde de Peygamber Efendimiz (a.s.m.), vasiyetle ilgili iki mühim hususa dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, vasiyet yerine getirilmeden önce ölenin borçlarının ödeneceğidir. Bu borç ödenmediğinde, ölü me-sûl olur. Bunun için, mirasçılar ölünün

vasiyetlerini yerine getirmeden önce, bıraktığı mirastan onun borçlarını ödemelidirler. Vasiyeti ise sonra yerine getirmelidirler. Bu da kalan miktarın üçte birisini geçmemelidir.
Hadiste dikkat çekilen bir diğer husus, mirasçı için vasiyet yapılmayacağıdır. Bunun içindir ki, vasiyetin şartlarından birisi de, mal vasiyet edilen kimsenin mirasçı olacak kadar yakın akraba olmamasıdır. Yani kendisine mirastan hisse düşmemesidir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadislerinde bunun sebebini de açıklamış ve şöyle buyurmuştur:
"Cenâb-ı Hak, her mirasçıya mirastan olan nasibini tâyin etti. Artık hiçbir mî-rasçıya vasiyet etmek caiz değildir [2471][77]Demek ki, mirasçıya vasiyet edilmesinin caiz olmamasının sebebi, Allah'ın herkese hissesini vermiş olmasıdır.
Bununla beraber, bir kimse vârislerden birine fazla birşey verilmesini bir maslahata binâen uygun görürse, diğer vârisler de bunu kabul edip razı olurlarsa, bunu sağlığında iken yapabilir. O zaman malında tasarruf hakkına sahip olduğundan, vermek istediği şeyi sağlığında iken teslim edebilir. Fakat bunda da adaleti gözetmeli, diğer mirasçıların haklarını da düşünmelidir.

2212. [3:557, Hadîs No: 4309]
Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ı Rab, İslâmı din, Muhammed'i Resul olarak kabul eden, imanın tadını almıştır.[2472][78]

2213. [3:558, Hadîs No: 4311]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Gafiller arasında Allah'ı anan, cihaddan kaçanlarla birlikte kaç-mayıp vuruşmaya devam eden gibidir. Gafiller arasında Allah'ı anan, karanlık evdeki'kandil gibidir. Gafiller arasında Allah'ı anan, şiddetli soğuktan yapraklan dökülmüş ağaçlar arasında yemyeşil duran ağaç gibidir. Gafiller arasında Allah'ı anan kişiye Allah Cennetteki yerini ölürken gösterir. Allah, gafiller arasında Allah'ı anan kimsenin bütün insanlar ve hayvanlar adedince günahlarını affeder.[2473][79]

2214. [3:559, Hadîs No: 4312]
Hz. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ramazan'da Allah'ı anan kimsenin günahları bağışlanır. Rama-zan'da Allah'tan birşey isteyen kimse mahrum kalmaz.[2474][80]

2215. [3:559, Hadîs No: 4314]
İbrahim et-Teyml'den rivayetle:
Kişiyi boğazlamak, yüzüne karşı onu övmendir.[2475][81]

2216. [3:561, Hadîs No: 4320]
Ebû Derdâ rivayet ediyor:
îmanın zirvesi şu dört haslettir: Allah'ın hükmüne karşı sabretmek, kadere rızâ göstermek, tevekkülde samimî olmak, Allah'a teslim olmak.[2476][82]

2217. [3:561, Hadîs No: 4321]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
îslâmm en son zirvesi Allah yolunda cihaddır. Bu rütbeye ancak en üstün olanlar ulaşır.[2477][83]

2218. [3:561, Hadîs No: 4322]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Bırak, insanlar iyi ameller işlesinler! Şüphesiz ki Cennet yüz derecedir. Her iki derecenin arası ve her iki derece arasındaki mesafe gökle yer arası kadardır. Firdevs, Cennetin en ortası ve en üstün derecesidir. Onun üzerinde Rahmanın Arşı vardır. Cennetin nehirleri oradan fışkırır. Allah'tan istediğiniz zaman Firdevs'i isteyin.[2478][84]

2219. [3:562, Hadîs No: 4324]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Ümmetimden arif ve ilhama mazhar kimseleri bırakın. Kıyamet Günü onlar hakkındaki hükmü Allah verinceye kadar "onlar Cennetlik veya Cehennemliktir" diye bir hüküm vermeyin.2479[85]

2220. [3:562, Hadîs No: 4325]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ben size birşey söylemediğim sürece siz de bana birşey sormayınız. Çünkü, sizden önceki ümmetler ancak çok soru sorduklan ve peygamberlerine muhalefet ettikleri için helak oldular. Size birşey emrettiğimde gücünüz yettiği kadar onu yerine getirin. Size birşey yasakladığımda ise onu terk edin.2480[86]

2221. [3:564, Hadîs No: 4330]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ı anmak kalblerin şifâsıdır.2481[87]

2222. [3:564, Hadîs No: 4331]
Muaz (r.a.) Resul-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Salihleri anmak günahlara keffarettir. Ölümü hatırlamak sadakadır. Kabri hatırlamak sizleri Cennete yaklaştırır.2482[88]

2223. [3:565, Hadîs No: 4333]
Ukbe bin Hars'dan rivayetle:
Ben namazda iken yanımızda bir miktar altın olduğunu hatırladım. Bizde sabaha kadar kalmasını hoş karşılamadım, dağıtılmasını emrettim.2483[89]

2224. [3:566, Hadîs No: 4338]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Gözün görmez hale gelmesi günahlara keffârettir. Kulağın işite-mez hale gelmesi günahlara kefîarettir. Bedenden eksilen diğer şeyler de bunun gibidir; ölçülerine göre günahlara keffâret olurlar.2484[90]

İnsanın başına gelen hiçbir musibet yoktur ki, sabredildiği takdirde manen insana çok şeyler kazandırmasın.
Musibetler hadiste de belirtildiği gibi günahlara keffâret olur.
Bu açıdan bakıldığında gözü görmeyen, kulağı işitmeyen, herhangi bir uzvu kopan veya zarar gören insan gerçekten musibete uğramış olmuyor. Cenab-ı Hak vermediği nimetten kulunu sorumlu tutmadığı gibi, elinden aldığı nimetlere karşılık olarak da günahlarını affetmektedir. Şu var ki, kul kaybettiği bu nimetlerden dolayı isyan ve şikâyetlere girmemeli, herşeyi Allah'tan bilip, Yunus Emre gioi "Nârın da hoş, nurun da hoş" deyip sabretmelidir.
İnsan sabretmek zorundadır. Çünkü nimetler kendisinin değildir. Dolayısıyla nimetleri veren Allah, o nimetleri elinden kısa bir süre için de olsa alıyorsa, buna sabretmesini bilmelidir. Bu konuda ümit verici olarak bir kudsî hadiste şöyle buyurulmaktadır:
"Kulumun iki sevgili uzvunu [göz nurlarını] giderirsem, o da ona sabrederse, iki gözüne karşılık ona Cenneti veririm."2485[91]
Ayrıca musibete uğrayan, elden, gözden, kulaktan olan mü'min âhirette öylesine büyük bir nimete erecektir ki, herkes haline gıbta edecektir. Bir hadiste de bu husus şöyle anlatılır:
"Kıyamet Gününde musîbetzedelere sevap verileceği zaman dünyada afiyette ve azaları sağ salim olanlar, dünyada iken derilerinin keskin âletlerle parça parça kesilmiş olmasını arzu edeceklerdir."2486[92]

2225. [3:567, Hadîs No: 4341]
Huzeyfe bin Esld'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Peygamberlik son buldu. Benden sonra peygamberlik yoktur. Ancak mübeşşirât vardır. Bunlar kişinin kendisinin gördüğü veya başkasının onun hakkında gördüğü sâlih rüyalardır. 2487[93]

2226. [3:568, Hadîs No: 4344]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

İdareci ve ilim sahibi, meclisin üst taraflarına daha lâyıktırlar.[2488][94]

2227. [3:568, Hadîs No: 4345]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:

Dünyada iki yüzlü olan Kıyamet Gününde ateşten iki yüzü olduğu halde gelir.[2489][95]

2228. [3:569, Hadîs No: 4351]
Nübeyt bin Şerit Peygamber Efendimizin (a.s.m..) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Allah'ı anmak, Allah'ın bir nimetidir. Onun şükrünü edâ ediniz.[2490][96]

Ra'd Sûresinin 28. âyetinde îman eden insanların özellikleri anlatılırken, "Onlar îman eden ve kalbleri Allah'ın zikriyle huzur bulan kimselerdir. Haberiniz olsun ki, kalbler ancak Allah'ın zikriyle huzura kavuşur" buyurulmaktadır.
Allah'ı zikirden maksat her yerde, her zaman Allah'ı anmak, onu hatırlamaktır. Görüldüğü gibi âyet-i kerime kalblerin Allah'ı anmakla yatıştığını, huzur bulduğunu bildirmektedir. Bu insan için elbetteki herşeyden daha büyük bir nimettir.
O Allah ki, her başlangıç ve sonuç Ona dayanır. Herşey Onda son bulur. Ondan önce kimse yoktur, sonra da kimse olmayacaktır. Herşeyde etkili olan, fakat etkilenmeyen Odur.
Akıl, mantık, duygu, düşünce, ümit, heyecan ancak Onu anmakla mutmain olur ve kemâlini bulur. Ondan başka hiçbir şey insanın en küçük bir hissiyatını dahi tatmin edemez.
Allah'ı zikreden insan bütün arzu ve emellerin, dilek ve maksatların dönüp dolaşıp Ona dayandığını bilir. Ondan daha yüksek veya ikinci bir merci daha yoktur ki Ona yönelelim. Herşeyin dizgini Onun elinde, herşeyin anahtarı Onun yanındadır. Onu bulan her arzusuna kavuşur. Onu bulamayan hiçbirşey bulamaz. Bulsa da başına belâ olur.
İnsan ruhu dış çevrede, sebepler arasında boğulma derecesine gelirken, Allah'ı zikretmekle manen teneffüs eder. Onun eserlerini inceleyip tefekkür ederek Allahüekber sâdâlarıyla hayrete düşer, ruhunu yatıştırır.
Zikretmek âdeta ölü ruhları canlandıran bir iksirdir. O iksir canlara can katar.
Allah'ı her hal ü kârda zikreden insan zikrin verdiği manevî zevki her ân hisseden insandır, inançsız veya zikirsiz insan bu nimetten faydalanamaz.
Allah'ı zikir aynı zamanda Onun verdiği sayısız nimetlere karşı bir şükran ifadesidir. O halde varlığını, birliğini hissettirdiği, sayısız nimetlerle bize Kendini tanıttığı, sevdirdiği için Onu tanıyıp sevecek, Onu dilimizden düşürmemekle şükretmiş olacağız.

2229. [3:570, Hadîs No: 4353]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Günah yalnız işleyen için değil, başkaları için de kötülüktür: Onu ayıplarsa kendisinin de başına gelir. Gıybet ederse günahkâr olur. Rızâ gösterirse ortak olur.[2491][97]

2230. [3:572, Hadîs No: 4357]
Zeyd bin Erkam (r.a.) rivayet ediyor:

Altın ve ipek, ümmetimin kadınlarına helâl; erkeklerine ise haramdır.[2492][98]

2231. [3:573, Hadîs No: 4358]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Altın müşriklerin süsüdür; gümüş, Müslümanların süsüdür; demir ise Cehennem ehlinin süsüdür.[2493][99]

2232. [3:573, Hadîs No: 4359]
Ebu'l-Ca'fa rivayet ediyor:
Annem beni doğurduğunda, vücudundan Busra saraylarını aydınlatan bir nurun çıktığını gördü.
Peygamberimizin doğum ânı, kâinatta en büyük hadisedir. Dolayısıyla böyle mühim bir anda elbette bâzı harika haller yaşanacaktı. Herşey, onu bekleyecek, gelmesine sevinecek ve güzel bir şekilde onu karşılayıp alkışlayacaktı.
İşte Peygamber Efendimizin (a.s.m.) doğduğu anda meydana gelen bu harika hadiselerden birisi de, hadiste İfâde edilen doğumu ânında annesinin vücudundan Busra saraylarını aydınlatan bir nurun çıkmasıdır. Hz. Âmine, gördüğü nur sayesinde Şam'ın saray ve köşklerini seyrettiğini ifâde eder. Peygamberimizin doğumunda bulunan ve

ona ebelik yapma şerefini kazanan Şifâ Hatun da, Peygamberimizin doğumunda doğu ile batının nurla dolduğunu bildirir. Mevlid yazarı Süleyman Çelebi'nin, "Doğdu ol saatte ol sultan-ı din, Nura gark oldu se-mavât u zemin" sözleri de, işte bu nuru ifâde eder.
Peygamberimizin doğumu esnasında annesinin vücûdundan çıkan ve Bus-ra'yı aydınlatan nur, Şam'ın fethedileceğine, yine o esnada gözüken nurun doğu ile batı arasını aydınlatması da şüphesiz Resûlutlahın tebliğ ettiği dinin doğu ile batı arasındaki tüm insanları kucaklayacağını ifade ediyordu.

2233. [3:574, Hadîs No: 4361]

îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle: Hikmetin başı Allah korkusudur.[2494][100]

2234. [3:574, Hadîs No: 4362]
Sevban'dan (r.a.) rivayetle:
Dinin başı, Allah için, dîni için, Resulü için, Kitabı için, Müslüman liderler için ve bütün müslümanlar için nasihattir.[2495][101]

2235. [3:574, Hadîs No: 4363]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dinin başı şüpheli şeylerden hassasiyetle kaçınmaktır.[2496][102]

Dinimizde hükümler, (1) haram, (2) helâl ve (3) şüpheli şeyler olmak üzere üç kısımdır. Haram, işlenmemesi kesin delillerle istenilen şeydir. İçki içmek, kumar oynamak, rüşvet almak, vermek, zina yapmak gibi. Helâl, yapılmasında bir günah olmadığı yine kesin delillerle ifâde edilen şeydir. Meşru dâirede yiyip içmek gibi. Şüpheli şeyler ise, haram veya helâl olduğu hakkında kesin delil bulunmayan şeylerdir.
İşte Peygamberimiz, bu hadislerinde, haramlığı hakkında kesin delil bulunmayan veya yeterli bilgiye sahip olunmayan şeyleri işlemekten kaçınmanın, dinin başı olduğunu ifâde etmektedir. Bu hadisi açıklayan bir başka hadis ise şu mealdedir:
"Helâl olan şeyler bellidir; haram olanlar da bellidir. Bir de helâl ile haram arasında şüpheli şeyler vardır ki, helâl mı, haram mı olduğunu çoğu kimseler bilmez. Kim ki kendisince günah olması sezilen birşeyi terk ederse, haramhğı kesin olan şeyi haydi haydi terkeder. Kim ki günah olması şüpheli olan şeye cüret ederse, bu da haramhğı açık yasaklara dalmaya yaklaşır. Haramlar Allah'ın korusudur. Bir çoban koru etrafında davarlarını otlatırsa, çok sürmeden koruya dalabilir."[2497][103]
Demek oluyor ki, bir Müslüman haram mi, helâl mi olduğu şüpheli birşeyle karşılaştığında, hakkında kesin bir bilgi elde edinceye kadar onu işlemezse, harama girme tehlikesinden kurtulmuş olur. Böyle biri, işi temelden sağlam tutmuş ve dinî hayatını garantiye almıştır.

2236. [3:576, Hadîs No: 4367]
Şüpheli şeylerden hassasiyetle sakınan kişinin iki rekât namazı, şüpheli şeylere bulaşan kimsenin bin rekât namazından daha üstündür.[2498][104]

2237. [4:2, Hadîs No: 4368.]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Aklın başı, insanlarla hoş geçinmektir. Dünyada iyilik sahibi olanlar, âhirette de iyilik sahibidirler.[2499][105]

2238. [4:2, Hadîs No: 4369]
Said bin Müseyyeb rivayet ediyor:
Meşverete muhtaç olmayan hiç bir kimse yoktur.[2500][106]

2239. [4:6, Hadîs No: 4378]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Ben, melekleri Hanıza bin Abdulmuttalib'in ve Hanzale bin Rahb'in cenazesini yıkarken gördüm.[2501][107]

2240. [4:7, Hadîs No: 4379]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Miraca götürüldüğüm gece ibrahim'i (a.s.) gördüm. Bana şöyle dedi: "Ey Muhammedi Ümmetine selâm söyle ve onlara bildir ki, Cennet toprağı hoş ve temiz suyu tatlı ve kendisi düz ve boş bir arazidir. Bitkileri ise, "Sübhanallahi, ve'lhamdülillah ve lâ ilahe illallahü val-lahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billah"tır.[2502][108]

2241. [4:9, Hadîs No: 4384]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ben Hatice'yi, Cennet nehirlerinden biri üzerinde, inciden yapılmış bir saray içinde gördüm. Orada ne bir boş söz, ne de bir yorgunluk vardır.[2503][109]

2242. [4:9, Hadîs No: 4386]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ben Amr bin Âmir el-Huzâî'yi ateşte bağırsaklarım sürüklerken gördüm. O, Mekke'de puta tapmayı ilk başlatan idi.[2504][110]

2243. [4:10, Hadîs No: 4387]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ben insan ve cin şeytanlarını Ömer'den kaçarken gördüm,[2505][111]

2244. [4:12, Hadîs No: 4392]
Ebû Rezin (r.a.) rivayet ediyor:
Salih müminin rüyası, peygamberliğin kırk parçasından bir parçasıdır. Sahibi anlatmadıkça rüya bir kuşun ayağına asılı vaziyettedir. Sahibi anlatınca düşer. Rüyayı ancak âlime, akıllı kimseye veya sevdiğin birine anlat.[2506][112]

2245. [4:12, Hadîs No: 4394]
Selh bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Kişinin bir gün Allah yolunda düşmana karşı durması, dünya ve üzerindeki şeylerden daha hayırlıdır. Sizden biriniz Cennette kamçısının kapladığı yer, dünyadan ve üzerindeki şeylerden daha hayırlıdır. Kulun Allah yolunda sabah çıkması ve akşam dönmesi, dünya ve üzerindeki şeylerden daha hayırlıdır.[2507][113]

2246. [4:14, Hadîs No: 4399]
Übâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yolunda bir gün düşmana karşı durmak bir ayın (veya bir yalın) gündüz oruçla, gece ibâdetle geçirilmesinden daha hayırlıdır. Kim Allah yolunda düşmana karşı dururken ölürse, Allah onu kabir azabından korur. Dünya durdukça nöbette imiş gibi kendisine sevap yazılmaya devam edilir.[2508][114]

2247. [4:16, Hadîs No: 4404]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Nice gece kalkıp ibâdet yapanlar vardır ki, bu kalkıştan nasipleri sadece uykusuz kalmaktır. Nice oruç tutanlar da vardır ki, bu oruçtan nasiplerini sadece aç ve susuz kalmaktır.[2509][115]

ibâdetlerde geçerlilik için ilk ve en önemli şart ihlâstır. Yâni yapılanı sırf Allah için, Allah emrettiği için yapmaktır. İhlâssız amel, ruhsuz cesede benzer. Hiçbir kıymet ve mânâ taşımadığı gibi ibadetlerde şekilden başka ibâdetle yakından uzaktan ilgisi kalmaz. İşte Resûl-ü Erkem (a.s.m.) böylesi kof, ruhsuz ibâdetlere örnek vermektedir. İster gündüz yapılan ibâdetlerde olsun, ister gece yapılan ibâdetlerde olsun bu duygu, bu inanç, bu maksat gözetilmez, riyaya girilirse o ibâdet makbu! olmaz, hiçbir sevap kazandırmaz. Gece ibâdetinden kişiye kafa kala sadece uykusuzluk kalır.
Öte yandan kendisini gece ibâdetine veren öyle kimseler vardır ki bunlar ibâdet eder, gece sabahlara kadar uykusuz kalırlar, ama kazandıkları sevap, gerek o ibâdeti yaparken ve gerekse sonradan kazandıkları günahlar, yaptıkları ihmallerden dolayı sevap hanesinde biışey bırakmaz.
Bazı insanlar da oruç tutarlar, ama ellerinde sadece açlık ve susuzluk kalır. Çünkü bu ibâdeti ihlâsla yapmamışlardır. Veya öylesine bir oruç tutmaktadırlar ki haramla imsak ve iftar yapmakta, gıybet gibi büyük günahları işlemekten çekinmemektedirler. O orucun kazandıracaklarda günahların götürdükleri denkleşmekte sevap namına eide birşey kalmamaktadır. Oysa oruç sadece mideyi aç bırakmak değildir. Mideyle birlikte ele, dile,

göze, kulağa, akla fikre dahi oruç tutturmak gerekir. Kişi midesiyle oruç tuttuğu halde diğer organlarıyla haramlara girmekte tereddüt etmiyorsa oruçtan nasipsiz kalır da farkında olmaz.

2248. [4:16, Hadîs No: 4405]
Ebû Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Nice yemek yeyip şükreden vardır ki, sevabı nafile oruç tutup sab-redenkinden daha büyüktür.[2510][116]

Sabırla şükür, mü'minin mücehhez olması gerektiği iki manevî haslettir. Bu hasletlerden hangisinin ağır bastığı, öncelik kazandığı, faziletli olduğu tartışma konusu olmuştur. Bazı âlimler sabrın, bazıları da şükrün önceliği üzerinde durmuşlardır. Yukardaki hadiste şükrün faziletinin önceliğine dikkat çekilmiştir. Yiyip içip şükreden kimsenin kazandığı sevabın nafile oruç tutarak sabreden kimsenin elde ettiği sevaptan daha üstün olduğu bildirilmektedir.
Bu nasıl olmaktadır? Onca nafile oruç tutmayı tavsiye eden hadislere rağmen bir nevi oruç tutmama nasıl daha faziletli olabilmektedir?
Herşeyden önce burada yapılan kıyaslama yiyip içip şükretme ile sadece açlığa sabretmeden ibaret olan nafile oruçtur. Cenab-ı Hak âyetlerinde bizleri şükre davet etmekte, şükredenler için büyük mükâfatlar verileceğini bildirmektedir. Şükreden insan Cenab-ı Hakkın kâinat mutfağında kullan için hazırladığı binbir çeşit nimetin, rahmet hazinelerinin tadını, lezzetini teftiş etmekte, müfettişlik ve bakanlık mevkiîne yükselmektedir.
Ruhu bedenine, kalbi nefsine, aklı midesine hükmeden, lezzeti şükür için isteyen ve Sünnete uygun tarzda yiyip içip şükreden bir mü'minin kazandığı sevap elbetteki sadece sabırdan ibaret oruç tutan bir mü'minin kazandığı sevaptan daha büyüktür. Nafile oruç tutan sadece açlığa, susuzluğa, alışılageleni terk etmeye, tahammül etmektedir. Şükreden kişinin şükründe önemli bir sabır da bulunmaktadır. Bu sabır nimetleri isyan ve günahlara âlet etmeyip aksine şükre vasıta kılmak şeklinde kendini göstermektedir.
İşte böylesine bir şükür nafile oruca üstün gelmektedir. Yoksa hadise bakıp da nafile oruç tutmamak tutmaktan daha faziletlidir mânâsı çıkarılmamalıdır. Aksi halde onca nafile orucu tavsiye eden hadisler söylenmezdi. Zâten hadisin başında yer alan "nice" kelimesi belli özellikleri taşıyan şükretmenin, sadece sabırdan ibaret olan nafile oruçtan üstünlüğünü belirtmektedir.

2249. [4:17, Hadîs No: 4409]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Nice ilmi yüklenenler vardır ki, dinde ince anlayış sahibi değildirler, îlmi kendine fayda vermeyen kişiye cehaleti zarar verir. Kur'ân'ı seni kötülüklerden sakındırdığı müddetçe oku. Eğer seni kötülüklerden sakındırmıyorsa okumamışşın demektir.[2511][117]

2250. [4:18, Hadîs No: 4411]
Hasan Basri (r.a.) rivayet ediyor:
Receb Allah'ın ayı, Şaban benim ayım, Ramazan ise ümmetimin ayıdır.[2512][118]

2251. [4:18, Hadîs No: 4412]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah Ebû Bekir'e merhamet etsin. Kızım benimle evlendirdi. Hicrette beni Medine'ye taşıdı. Bilâl'ı efendisinden satın alarak hürriyetine kavuşturdu. İslâmiyette Ebû Bekir'in malından faydalandığım kadar hiçbir maldan faydalanmış değilim.
Allah Ömer'e merhamet etsin. Acı da olsa gerçeği söyler. Hakkı söylemesi kendisini dostsuz bırakmıştır.
Allah, Osman'a merhamet etsin. Melekler kendisinden haya ediyor. Tebük Savaşına çıkacak olan "zorluk ordusunu" donattı. Mescidimizi, hepimizi içine alacak kadar genişletti.
Allah, Ali'ye de merhamet etsin. Allah'ım, hakkı onun döndüğü tarafa dönder.[2513][119]

2252. [4:19, Hadîs No: 4413]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, Abdullah bin Revaha'ya merhamet etsin. Nerede namaz vakti girerse orada devesini çökertir, namazını kılardı.[2514][120]

2253. [4:18, Hadîs No: 4414]

Galib bin Ebhar'dan rivayetle:

Allah, Kuss bin Saide'ye merhamet etsin. O babam İbrahim oğlu, İsmail'in dini üzereydi.2515[121]

Hadiste, Peygamberimizin "Allah rahmet etsin" şeklindeki duasına mazhar oian ve Hz. İbrahim'in tevhid dini üzere oiduğu bildirilen Kuss bin Saide, Câhili-ye Devrinde yaşamış birisiydi. Fakat Cahiliye Devrinin pisliklerinden kendisini korumuştu. Allah'a îman etmiş, putlara tapmamıştı. Kuss bin Saide, Peygamberimiz henüz Peygamberlikle vazifelendirilmeden önce, aralarında Peygamberimizin ve Hz. Ebû Bekir'in de bulunduğu bir topluluğa hitaben bir konuşma yapmıştı. Konuşması şu mealdeydi:

"Ey insanlar, geliniz! Dinleyiniz, belleyiniz, ibret alınız. Yaşayan ölür, ölen fâni olur. Olacak neyse olur. Yağmur yağar, otlar biter; çocuklar doğar, annelerinin ve babalarının yerini alır. Derken, hepsi ölür gider.

"Hadiselerin ardı arkası kesilmez. Hepsi birbirini kovalar. Kulak veriniz, dikkat kesiliniz; gökte haber, yerde ibret alınacak şeyler var. Yeryüzü büyük bir divan, gökyüzü yüksek bir tavan; yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Acaba vardıkları yerden memnun oluyorlar da onun için mi kalıyorlar? Yoksa orada kalıp da uykuya mı dalıyorlar?

"Yemin ederim ki, Allah katında bir din vardır. O din, bulunduğunuz dinden daha sevimlidir. Allah'ın göndereceği bir peygamber vardır ki, gelmesi pek yakındır. Gölgesi başınızın üstüne gelmiştir. Ne mutlu o kimseye ki, ona îman eder. Yazıklar olsun, ona isyan ve muhalefet edecek bedbahta. Yazıklar olsun, ömürleri gafletle geçen milletlere.

"Ey insanlar! Hani nerede babalar, dedeler, atalar? Nerede soy sop? Hani o süslü saraylar ve mermer binalar yükselten Âd ve Semûd kavimleri? Hani ya dünya varlığından gururlanıp da, 'Ben sizin en büyük Rabbiniz değil miyim?' diyen Firavunla Nemrut?

"Onlar zenginlikçe, kuvvet ve kudretçe sizden çok daha üstündüler. Ne oldular? Bu yer onları değirmeninde öğüttü, toz etti, dağıttı. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini, yurtlarını şimdi köpekler şenlendiriyor. Sakın onlar gibi gaflete düşmeyin! Onların yolundan gitmeyin.

"Herşey fânidir. Bakî olan ancak Allah'tır. Ki O, birdir, ortağı ve benzeri yoktur. İbâdet edilecek ancak Odur, doğmamış ve doğurmamıştır. Evvel gelip geçenlerde, bize ibret olacak çok şeyler vardır.

"Ölüm bir ırmaktır. Girecek yerleri çok, ama, çıkacak yeri yoktur. Büyük küçük hep göçüp gidiyor. Giden geri gelmiyor. Kat'î bildim ki, herkese olan, size ve bana da olacaktır."2516[122]

Bu konuşmayı yapan Kuss bin Saide, geleceğini müjdelediği son peygamberin gönderildiği günlere kavuşamadan vefat etti.

Peygamber Efendimiz {a.s.m.), peygamber olarak gönderildikten sonra, bir sohbet esnasında, "Kuss bin Saide'nin bir zamanlar Sûk-u Ukaz'da, bir deve üzerinde, 'Yaşayan ölür, ölen fâni olur, olacak neyse olur!' diye yaptığı konuşma hiç hatırımdan çıkmaz. O bir hayli söz daha söylemişti. Zannetmem ki, hepsi hatırımda kalmış olsun!" demişti.

Hazret-i Ebû Bekir, "Ey Allah'ın Resulü, ben de orada idim. Onun söylediği sözlerin tamamı hatırımdadır" dedi ve söylediklerini aynen tekrarladı.

2254. [4:22, Hadîs No: 4418]
Amr bin Avf Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Allah Ensara, Ensann çocuklarına ve çocuklarının çocuklarına merhamet etsin.2517[123]

2255. [4:22, Hadîs No: 4421]
Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) Resâlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Allah, ümmetimden abdest alırken ve yemek yedikten sonra parmak aralarım ovahyarak yıkamayana ve dişlerini temizleyenlere merhamet etsin.2518[124]

2256. [4:23, Hadîs No: 4422]
Âişe (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Allah, helâl kazanan, iktisatla harcayan, fazlasını da fakirlik ve ihtiyaç günü olan Kıyamet için önünden gönderene merhamet etsin.2519[125]

2257. [4:23, Hadîs No: 4423]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadırlar:

Allah, dilini ıslah eden kişiye merhamet etsin.2520[126]

Dili korumaktan maksat yalan, gıybet, küfür hatta boş, mânâsız, lüzumsuz sözler söylemekten ve çok konuşmaktan uzak durmak demektir. Çok konuşanın az konuşana göre hata yapma ihtimali daha fazladır. Kişi konuşacaksa ya hayrı, faydalıyı söylemeli; zararlıyı, kötü olanı terk etmelidir. Sonra ihtiyaç kadannca konuşmalı, ölçüyü kaçırmamalıdır.
Zamanı tanımaktan maksat da, çağın şartlarına göre hareket edebilmektir. Yâni ilimde, teknolojide, faydalı olan herşeyi aimada çağdan geri kalmamaktır. Islâmî hizmetlerde de çağın şartları dikkate alınmalı, Islâmın bilhassa asrımıza bakan hakikatleri nazara verilmelidir. Çünkü Kur'ân her asra hitap etmektedir.
istikâmetten maksat ise akıl, öfke ve şehvet duygularını istikâmette tutabilmek, her türlü aşırılıklardan korumak; aklı hikmet, öfkeyi şecaat, şehveti de iffette muhafaza etmektir. Bu üç ana duyguda olduğu gibi, insan her türlü işinde de istikâmeti muhafaza edebilmelidir.
İşte hadiste anlatılan bu üç kimseye Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) düa etmekte, onlara Allah'tan merhamet dilemektedir.

2258. [4:24, Hadîs No: 4424]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, ikindi namazından önce dört rekât sünnet kılan kişiye, merhamet etsin.2521[127]

2259. [4:24, Hadîs No: 4426.]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Allah ya konuşup hayır kazanan, ya susup selâmette olan kişiye merhamet etsin.2522[128]

2260. [4:26, Hadîs No: 4433]
Ebû Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah, din kardeşinin şerefi veya malı konusunda kendisi üzerinde bir hakkı olup da, Kıyamet Gününde bu hak kendisinden alınmadan önce helâllik dileyen kula merhamet etsin. O gün dinar ve dirhem yoktur. İyilikleri varsa bu iyiliklerden alınır, iyilikleri yoksa, hak sahiplerinin günahlarım kendisine yüklerler.2523[129]

2261. [4:27, Hadîs No; 4435]
Hasan-ı Basrî'den (r.a.) rivayetle:
însanlar onları hasta zannettikleri halde aslında hasta olmayıp Allah korkusundan dolayı sararıp solan bir topluluğa Allah merhamet etsin.2524[130]

Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadislerinde, Hz. Hamza'mn ve Hz. Han-zala'nın faziletine dikkat çekmektedir. Hz. Hamza, Peygamberimizin amcasıydı. İlk Müslümanlardandı. Cesaretiyle meşhurdu. O Müslüman olduktan sonra Sa-habîler rahat bir nefes aldılar. Çünkü müşrikler ondan çekindiklerinden, zulümlerine geçici de olsa ara vermişlerdi.
Hz. Hamza, gerek Bedir, gerekse Uhud Savaşında büyük kahramanlıklar gösterdi. Uhud Savaşında şehid düştü ve Resûlullahın ifadesiyle "şehidlerin efendisi" olarak Allah'ın rahmetine kavuştu. Onun şehadeti başta Peygamberimiz olmak üzere bütün Müslümanları derinden üzdü. Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde Hz. Hamza'yı meleklerin yıkadıklarını müjdelemektedir.
Hadiste meleklerin yıkadıklarına dikkat çekilen bir diğer Sahabî de Hz. Han-zala'dır. Bu Sahabî Uhud Savaşında şehid olmuştu. Peygamberimiz, "Arkadaşınız Hanzala'yı melekler .yıkadılar. Durumunu hanımına sorar mısınız?" buyurdu. Durumu soran Sahabîler ondan şu cevabı aldılar:
"Uhud Harbine davet çıkınca hemen evden çıktı. Cünuptü. Yıkanma fırsatı bulamamıştı. Yıkansaydı savaşa geç kalacaktı."
Bunu haber alan Peygamberimiz, "Melekler işte bunun için onu yıkadılar" buyurdular.2525[131]
Evet, Sahabîlerin hayatında cihad öylesine önemli bir yer tutuyordu ki, cihad çağrısını duyar duymaz hemen koşuyorlardı.

2262. [4:27, Hadîs No: 4436]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Hz. Musa'ya (a.s.) merhamet etsin. Kendisine bundan çok daha fazla sıkıntı verildi de o sabretti.2526[132]

2263. [4:28, Hadîs No: 4439]
Muâz bin Cebelden (r.a.) rivayetle:
Allah kardeşim Yahya'ya (a.s.) merhamet etsin. Hani o küçükken çocuklar kendisini oyuna çağırmışlar, o da "Ben oyun için mi yaratıldım?" demişti.[2527][133]

2264. [4:29, Hadîs No: 4440]
İbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:,
Allah, dilini koruyan, zamanını tanıyan ve gittiği yol doğru olan kimseye merhamet etsin.[2528][134]

2265. [4:29, Hadîs No: 4442]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah, çocuğuna kendisine iyilik yapması için yardım eden babaya merhamet etsin.[2529][135]

2266. [4:29, Hadîs No: 4443]
Zeyd bin Halid el-Cühenî rivayet ediyor:
Allah, bizden bir söz işitip iyice kavrayan, sonra da onu kendisinden daha kavrayışlı birisine ulaştıran kimseye merhamet etsin.[2530][136]

2267. [4:30, Hadîs No: 4446]
Übey bin Ka'b'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın rahmeti bizim de, Musa'nın da üzerine olsun. Eğer sabret-seydi, arkadaşından hayret verici şeyler görecekti.[2531][137]

2268. [4:32, Hadîs No: 4451]
Ebû Talha (r.a.) rivayet ediyor:
Verilen selâmı alınız, gözünüzü harama karşı yumunuz ve güzel söz söyleyiniz.[2532][138]

2269. [4:32 Hadîs No: 4453]
Müstevrid'den rivayetle:
îğneyi ve ipliği sahibine geri veriniz. Kim ki, bir iğne veya ipliği zimmetine geçirirse Kıyamet Günü onu getiremese bile getirmeye zorlanır.[2533][139]

2270. [4:33, Hadîs No: 44563]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın rızâsı babanın rızâsını kazanmaktadır. Allah'ın gazabı da babayı kızdırmaktadır.[2534][140]

2271. [4:364, Hadîs No: 4459]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Yanında benim adım anıldığı halde bana salavat getirmeyen kişinin burnu yere sürtülsün. Üzerinden Ramazan gelip geçtiği halde günahları bağışlanmayan kişinin burnu yere sürtülsün. Anne ve babası, yanında ihtiyarladığı halde onları razı ederek Cennete giremeyen kimsenin burnu yere sürtülsün.[2535][141]

2272. [4:34, Hadîs No: 4461]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimden yanlışlıkla yaptıkları, unuturak işledikleri ve yapmaya zorlandıkları şeylerin günahı kaldırılmıştır.[2536][142].

İnsan, diğer mahlukaîtan farklı olarak, yaptığı davranışlardan mes'ûl olan bir varlıktır. Ameline göre ya mükâfat görür veya cezalandırılır.
Peygamberimiz, yukarıdaki hadislerinde, insandan mes'ûliyeti kaldıran bâzı hususlara dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi hatâ ile yapılan şeylerdir. Hatâ, bir söz veya davranışın, yapanın veya söyleyenin irâdesine aykırı olarak meydana gelmesidir. Bu durumda, mes'ûliyet kalkar. Meselâ yalan yere yemin etmek ağır mes'ûliyet

gerektiren bir davranıştır. Fakat birşeyi yapmadığı halde yaptığını zannederek "Vallahi yaptım" diye yemin eden kimse, bu yemininden dolayı mes'ûl değildir. Bununla ilgili olarak Bakara Sûresinin 225. âyet-i kerimesinde şöyle buyurulur:
"Allah, sizi yanlışlıkla veya yanılarak ettiğiniz yeminlerden dolayı mes'ûl tutmaz."
Hadiste ifâde edilen günahı kaldıran hususlardan ikincisi, unutmaktır. Meselâ unutarak orucunu yiyen ve vaktinde namazını kılmayı hatırlayamayan, bundan dolayı mes'ûl değildir. Unutan kimse hatırlayana kadar yükümlülükten muaf tutulur. Peygamberimiz başka bir hadislerinde de bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:
"Kim uyur veya unutur da namazını kılmazsa, onu hatırlayınca kılsın."[2537][143]
Yalnız burada yatmadan önce namaza kalkmak için gerekli tedbiri almak gerektiğini de belirtelim. Varsa saat kurulmalı, uyumayan biri varsa ona tenbihte bulunulmalıdır. Namazı unutmamak için de İlk fırsatta kılmalıdır.
Ölüm veya bir uzvunun kesilmesi gibi ciddî bir tehditle karşılaşan kimse zorlama karşısında yaptığı fiilden veya sözden dolayı günahkâr olmaz. Böyle bir tehdide maruz kalan kimse, şarap içse, domuz eti yese bir günah kazanmış olmaz. Zorlamaya maruz kaldığı halde şarap içmeyen ve domuz eti yemeyen ve bu sebeple zarara uğrayan birisi de, bununla sevap kazanmış olmaz. Bilakis mes'ûl olur. Ancak, zaruret hali de olsa, zorlama, yasakları ortadan kaldırmaz. Sadece ruhsat temin eder. Şarap içmek, domuz eti yemek her zaman haramdır. Ancak böylesi durumlarda geçici bir çâre olarak ruhsat verilmiştir.
Burada bir hususu daha ifâde edelim: Allah'ı inkâra zorlanan birine her ne kadar diliyle istenileni söylemesi için ruhsat verilmişse de, sabrederek şehid düşmesi, onun için büyük bir fazilettir. Bunun gibi, başkasına âit bir malı yemek zorunda kalan bir kimsenin bunu yapmayıp neticesine katlanması fazilettir. Yemesi ise bir ruhsattır. Böyle yapan günahkâr olmaz.

2273. [4:35, Hadîs No: 4463]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç kişiden sorumluluk kaldırılmıştır: İyileşinceye kadar akıl hastası olan deliden, uyanmcaya kadar uyuyandan, bulûğ çağına erinceye kadar çocuktan.[2538][144]

2274. [4:36, Hadis No: 4464]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ı iyice tanıyan bir âlimin bir rekât namazı, Onu tam tanımayan bir câhilin bin rekât namazından daha hayırlıdır.[2539][145]

Allah'ı tanıyan âlim, namazın mânâsını çok iyi anlamış olan kimsedir. Namaz nedir? Ne mânâlar ifade etmektedir?
Namazın mânâsı Cenab-i Hakkı tazim, teşbih ve şükürdür. Onun sonsuz büyüklüğü, celâli, kemâli, cemâli, azameti karşısında gerek dille, gerek halle "Allâ-hüekber" diyerek tazimde bulunma, "Sübhanellah" diyerek yüceltme, "Elhamdülillah" diyerek şükür ve hamd etmekten ibarettir.
İbadetin mânâsı, kulun acizlik, fakirlik ve zayıflığını hissederek Cenab-t Hakkın sonsuz büyüklüğü, kudreti, ilmi ve rahmetini düşünüp heyecanlanma, hayret ve muhabbet duygularını dile getirerek secdeye kapanmadır. Namazda kul kusur ve hatalarını istiğfarla dile getirir ve Rabbinin, yaratıkların taşıdıkları ve ehl-i dalâletin isnad ettikleri her türlü eksik ve kusurlardan uzak olduğunu îlân eder.
İşte Allah'ı bilen âlim, namazın taşıdığı bu mânâları çok iyi bilen insandır. Âlemlerin Rabbinin huzurunda bulunduğu şuuru içerisinde huşu ve huzû İle namazını kılmaktadır. Sonra namazın farzlarını, vaciplerini, tadil-i erkânını, sünnetlerini, âdabını da bilmektedir. Câhil insanlar ise, namazın mânâsının şuurunda olmaması bir yana çoğu zaman namazın farz, vacip, sünnet ve âdabını bilmekten de mahrumdurlar.
Bunun içindir ki Allah'ı bilen âlimin bir rekat namazı, câhilin bin rekat namazından daha efdaldir.

2275. [4:36, Hadîs No: 4465]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İki rekât sabah namazı, dünya* ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır.[2540][146]

2276. [4:36, Hadîs No: 4467]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Misvak kullanılarak kılman iki rekât namaz, misvaksız kılman yetmiş rekât namazdan daha faziletlidir. Gizli yapılan bir duâ, açıktan yapılan yetmiş duadan daha faziletlidir. Gizli verilen bir sadaka, açıktan verilen yetmiş

sadakadan daha faziletlidir.[2541][147]

2277. [4:37, Hadis No: 4468]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

Sarıkla kılanan iki rekât namaz, sanksız kılınan yetmiş rekât namazdan daha hayırlıdır.[2542][148]

2278. [4:37, Hadîs No: 4471]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Gecenin ortasında kılman iki rekât namaz günahları affettirir.[2543][149]

2279. [4:39, Hadîs No: 4477]
Hassan bin Atıyye'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Âdemoğlunun gecenin ikinci yarısında kılacağı iki rekât namaz, kendisi için dünya ve içindeki şeylerden daha hayırlıdır. Eğer ümmetime zorluk çıkarmayacağım bilseydim, bu iki rekât namazı onlara farz kılardım.[2544][150]

2280. [4:39, Hadîs No: 4478]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Mekke'de geçirilen bir Ramazan, Mekke'den başka bir yerde geçirilen bin Ramazan'dan daha faziletlidir.[2545][151]

2281. [4:39, Hadîs No: 4479]
Ramazan mübarek bir aydır. Onda Cennet kapıları açılır, Cehennem kapıları kapanır. Şeytanlar zincire vurulur. Her gece bir nida edici şöyle seslenir: "Ey hayrı arayan, hayra yönel.Eş şerri arzulalayan vazgeç [2546][152]

2282. [4:39, Hadîs No: 4480]
Bilâl bin Hars el-Müzenî'den rivayetle:
Medine'de geçirilen bir Ramazan, onun dışındaki yerlerde geçirilen bin Ramazan'dan daha hayırlıdır. Medine'de geçirilen bir Cuma, onun dışında geçirilen bin Cuma'dan daha hayırlıdır.[2547][153]

2283. [4:40, Hadîs No: 4484]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Zaman zaman kalblerinizi dinlendirin.[2548][154]

2284. [4:41, Hadis No: 4486]
İbni Abbas 'dan (r.a.) rivayetle:
Cennetin kokusu beş yüz senelik mesafeden duyulduğu halde, ahi-ret ameliyle dünyalık isteyen kimse onu duyamayacaktır.[2549][155]

2285. [4:42, Hadîs No: 4488]

îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor: Evlat kokusu Cennet koku s un dan dır.[2550][156]

2286. [4:43, Hadîs No; 4490]
İbni Amr'den (r.a.) rivayetle:

Rüşveti veren de alan da Cehennemdedir.[2551][157]

2287. [4:45, Hadis No: 4494]
Ebû Katâde (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Güzel rüya Allah'tandır. Kötü rüya da şeytandandır. Birisi hoşlanmadığı bir rüya görürse, sol tarafına tükürsün ve şeytandan Allah'a sığınsın. Bunu yaptığında bu rüya ona zarar vermez. Onu hiç kimseye anlatmasın. Eğer güzel bir rüya görürse, onu başkasına müjdelesin. Fakat ancak sevdiği kimselere anlatsın.[2552][158]

2288. [4:47, Hadîs No: 4497]
Avfbin Mâlik (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Rü'ya üç çeşittir. Bir tanesi insanoğlunun üzülmesi için şeytanın verdiği korkulardır. İkincisi, uyanıkken fazla önem verdiği birşeyin rüyasına girmesidir. Biri de peygamberliğin kırk altı parçasından bir parçadır.2553[159]

2289. [4:50, Hadîs No: 4502]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Faiz yetmiş çeşittir, şirk de bunun kadardır.2554[160]

2290. [4:50, Hadîs No: 4505]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:

Faizli kazanç, çok gibi görünse de, sonuç itibarıyla azalır.2555[161]

2291. [4:51, Hadis No: 4511]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi kendine âit binitin ön tarafına oturmaya, bir yerden çıktıktan sonra geri döndüğünde eski yerine oturmaya herkesten daha çok hak sahibidir.2556[162]

2292. [4:52, Hadîs No: 5416]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Kişi dostunun dini üzeredir. O halde sizden biriniz kiminle dostluk ettiğini iyi düşünsün.2557[163]

2293. [4:54, Hadîs No: 4522]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurdu-tunu rivayet ediyor:

Rahmet önce imamın üzerine iner. Sonra sağındaki ilk kişiye, son-~ada sırasıyla diğerlerine.2558[164]

2294. [4:54, Hadîs No: 4524]
Ebû'd-D er da'dan rivayetle:

Rızık kişiyi ecelinden daha fazla arar.2559[165]

2295. [4:56, Hadîs No: 4529]

Cerir bin Abdullah rivayet ediyor: Yumuşak huyluluk hikmetin başıdır.2560[166]

2296. [4:56, Hadîs No: 4531]
Cerir bin Abdullah'dan rivayetle:
Malın artışı ve bereket kanaatkârlığa bağlıdır. Kanaatkârlıktan mahrum olan hayır ve berekketen de mahrumdur.2561[167]

2297. [4:59, Hadîs No: 4544]

îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Eğlendiğiniz şeylerin en hayırlısı atıcılıktır.2562[168]

2298. [4:60, Hadîs No: 4549]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Rüzgar Allah'ın emriyle hareket eden şeylerdendir. Rahmet de getirir, azab da. Estiğini gördüğünüzde ona sövmeyiniz. Allah'tan hayrını isteyiniz. Şerrinden de Allah'a sığınınız.2563[169]

2299. [4:61, Hadîs No: 4553]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Adamın biri bir köydeki din kardeşini ziyarete gidiyordu. Allah onun yolu üzerine insan şeklinde bir melek dikti. Melek o adama, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Adam, "Şu köydeki din kardeşimi ziyarete gidiyorum" cevabını verdi. Melek, "Orada elde edeceğin bir menfaat var mı?" diye sordu. O "Hayır, sadece ben onu Allah için sevdiğimden gidiyorum" dedi. Melek, "Ben Allah'ın sana gönderdiği elçisiyim. Şüphesiz senin onu sevdiğin gibi, Allah da seni sevmektedir" dedi.2564[170]

2300-2399

2300. [4:61, Hadîs No: 4554]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Mezarları ziyaret et ki, âhireti hatırlayasm. Ölüleri yıka. Şüphesiz cansız ve soğuk cesede dokunmada çok tesirli bir öğüt vardır. Cenaze namazlarını kıl. Belki bu seni hüzünlendirir. Hüzünlü kimse Kıyamet Günü Allah'ın Arşının gölgesinde bulunacak ve her hayra mazhar olacaktır.2565[1]

2301. [4:62, Hadîs No: 4555]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Az az ziyaret etki, sevgin artsın.2566[2]

2302. [4:63. Hadîs No: 4556]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah için ziyaret et. Çünkü Allah için ziyarete gidene yetmiş bin melek arkadaşlık eder.2567[3]

2303. [4:63, Hadis No: 4558]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Fıtır sadakası, oruç tutan için boş söz ve günahlardan temizliktir. Fakirler için îse bir rızıktır. Onu Bayram namazından önce ödeyen kişi için o makbul bir sadakadır. Namazdan sonra ödeyen kimse için ise normal bir sadaka olur.2568[4]

2304. [4:64, Hadîs No: 4561]
Bbû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Zemzem açlar için gıda, hastalar için şifâdır.2569[5]

2305. [4:65, Hadîs No: 4564]
Alkame bin Huveyris rivayet ediyor: Gözlerin zinası harama bakmaktır.2570[6]

2306. [4:66, Hadîs No: 4566]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle: Dilin zinası müstehcen sözlerdir.2571[7]

2307. [4:66, Hadîs No: 4568]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Birbiriyle denk olanları evlendiriniz. Denginiz olanlarla evleniniz. Nutfeleriniz için iyi tercih yapınız.2572[8]

2308. [4:67, Hadîs No: 4571]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ölmek üzere olanlarınızı "Lâ ilahe İllallah"la azıklandırınız.2573[9]

2309. [4:67, Hadîs No: 4573]
Zeyd bin Sâbit'den (r.a.) rivayetle:
Kabirleri ziyaret edin. Fakat orada îslâma uymayan sözler söylemeyin.2574[10]

2310. [4:69, Hadîs No: 4579]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Ramazan ve Kurban bayramlarını "Lâ ilahe îlllallah"lar ile "Allâ-hü ekber"lerle, wElhamdülillah"larla aSübhanallah"larla süsleyiniz.2575[11]

2311. [4:69, Hadîs No: 4580]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Sohbet meclislerinizi bana getireceğiniz salavatlarla süsleyiniz. Şüphesiz bana getirdiğiniz salavatlar, sizin için ışıktır.2576[12]

2312. [4:69, Hadîs No: 4583]
Enes (r.a) rivayet ediyor:
Müslüman kardeşini evinde ziyaret edip yemeğinden yiyen kişi, kendisine yemek yediren o kardeşinden daha üstün derecededir.2577[13]

2313. [4:70, Hadis No: 4584]
Îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Komşusunun hanımıyla zina eden kimsenin yüzüne Kıyamet günü Allah rahmetiyle bakmaz, onu temize çıkarmaz ve ona şöyle der: "Girenlerle birlikte Cehenneme gir."2578[14]

2314. [4:71, Hadis No: 4589]
Ebû'd-Derda (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Zekât îslâmın köprüsüdür.2579[15]

2315. [4:72, Hadîs No: 4591]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle: Zina fakirlik getirir.2580[16]

2316. [4:72, Hadîs No: 4593]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dünyaya önem vermemek, helâli kendisine yasaklamakta ve malı boşu boşuna harcamakta değildir. Dünyaya Önem vermemek, Allah'ın elindekine kendi elindekinden daha fazla güvenmen ve musibete uğradığın ve onu çektiğin esnada da sevabına istekli bulunuşun-dadır.2581[17]

2317. [4:74, Hadîs No: 4596]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Dünyâya kalben ehemmiyet vermemek, kalbi ve bedeni rahatlatır. Dünyaya karşı istekli olmak, kaygı ve üzüntüyü arttırır. Tembel tembel oturmak kalbi katılaştırır.2582[18]

2318. [4:80, Hadîs No: 4616]
Câbir (ra.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İlmi aramada birbirinizle yansın. Doğru sözlü birinden ilmî bir mesele nakletmek, dünyadan ve dünya üzerindeki altın ve gümüşten daha hayırlıdır.2583[19]

2319. [4:80, Hadîs No: 4618]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûlullak Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dünyadaki sıkıntı anları, âhiretteki sıkıntı anlarını yok eder.2584[20]

2320. [4:80, Hadîs No: 4619]
Ebû Eyyub'tan rivayetle:
Hastalıkla geçen saatler, günah işlenen saatlere keffâret olur.2585[21]

2321. [4:81, Hadîs No: 4622]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Alimin yatağına yaslanarak bir müddet ilimle meşgul olması ibâdet eden kimsenin yetmiş yıllık ibâdetinden daha hayırlıdır.2586[22]

2322. [4:81, Hadîs No: 4624]

Ebû Said'den (r.a.) rivayetle: Seyahat ediniz ki sıhhat bulaşınız.2587[23]

2323. [4:83, Hadîs No: 4630]
Ebû Katade (r.a.) rivayet ediyor:
Topluluğa su dağıtan en son içer.2588[24]

2324. [4:84, Hadîs No: 4632]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Hediye verirken çocuklarınız arasında ayırım yapmayınız. Eğer ben birini tercih etseydim, kızları tercih ederdim.2589[25]

2325. [4:85, Hadîs No: 4635]
"Sübhanallah" sevap kefesinin yarısını doldurur. "Elhamdülmil-lah" tamamını doldurur. "Allahü ekber" gökle yerin arasını doldurur. Temizlik îmanın yarısıdır. Oruç, sabrın yarısıdır.2590[26]

2326. [4:87 Hadîs No: 4643]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Yedi şey vardır ki, kul ölümünden sonra mezarında iken mükâfatı kendisi için yazılmaya devam eder. Bunlar: (1) Bir ilmi öğreten, (2) bir su kanalını açan, (3) bir kuyu kazan, (4) bir hurma ağacı diken,
(5) bir cami yapan, (6) bir kitabı miras bırakan, (7) ölümünden sonra Allah'tan kendisi için bağışlanma dileyen bir evlât bırakan.2591[27]

2327. [4:88, Hadîs No: 4645]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Yedi sınıf insan vardır ki, Allah onları başka hiçbir gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde, Arş'mın gölgesinde gölgelendirecektir: (1) Âdil idareci, (2) Allah'a ibâdet ede ede büyüyen genç, (3) camiden çıkınca, bir daha oraya dönünceye kadar gönlü camiye bağlı olan, (4) Allah için birbirlerini seven, bu sevgi üzere bir araya gelen ve bu sevgiyle birbirlerinden ayrılan iki kişi, (5) hiç kimsenin bulunmadığı yerde Allah'ı anıp gözleri yaşla dolan, (6) makam ve güzellik sahibi bir kadın kendisini harama davet ettiğinde "Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkuyorum" diye reddeden kimse, (7) sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek şekilde sakadayı gizli veren kimse.2592[28]

2328. [4:91, Hadîs No: 4648]
Amr bin Şakva rivayet ediyor:
Yedi sınıf insan vardır ki ben ve duası kabul edilen bütün peygamberler onlara *lânet okumuşlardır: (1) Allah'ın kitabından olmayan şeyi ona ekleyen, (2) Allah'ın kaderini inkâr eden, (3) Allah'ın yasakladığım helâl gören, (4) Allah'ın evlenilmesini haram kıldığı ailelerimden biriyle evlenmeyi helâl gören, (5) yolumu terk eden, (6) ganimet mallarını dağıtmayan, (7) Allah'ın yanında alıkoyup zelil kıldığını yükseltmek, aziz kıldığını da alçaltmak için güç ve hâkimiyetine dayanarak zulme baş vuran.2593[29]

2329. [4:92, Hadîs No: 4650]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Bir dirhem yüz bin dirhemi geçer. Bu da şöyle olur: Bir adamın iki dirhemi bulunur, birini alır, sadaka olarak verir. Bir başka adamın çok malı bulunur, o malından yüz bin dirhemi alır, sadaka olarak verir.2594[30]

2330. [4:93, Hadîs No: 4652]
Mesleme bin Muhalled (r.a.) rivayet ediyor:

Muhacirler, diğer insanlardan kırk sene önce Cennete gireceklerdir. İnsanlar hesap vermek için bekletilirken onlar Cennette nimetle-nirler. 2595[31]

2331. [4:93, Hadîs No: 4653]
Ebû Mâlik el-Eş'ârî'den (r.a.) rivayetle:
Şu altı haslet hayırdandır: (1) Allah'ın düşmanlarıyla kılmçla ci-had etmek, (2) yaz günlerinde oruç tutmak, (3) Musibet ânında güzelce sabretmek, (4] haklı olduğu halde tartışmadan vaz geçmek, (5) sisli ve bulutlu günlerde namazı erken kılmak, (6) kış günlerinde güzelce abdest almak.2596[32]

2332. [4:95, Hadîs No: 4658]
Adiyy bin Hâtem (r.a.) rivayet ediyor:
Şu altı şey amelleri boşa çıkarır: (1) Başkalarının, kusurlarıyla meşgul olmak (2) kalb katılığı, (3) dünya sevgisi, (4) hayâsızlık, (5) dünyada ebedî kalma hayâli, (6) haksızlıktan vaz geçmeyen zâlim.2597[33]

2333. [4:95, Hadîs No: 4659]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurm uslardır:
Altı yer vardır ki, mü'min orada bulunduğu sûrece Allah onun korunmasını üzerine almıştır: (1) Allah yolunda, (2) içinde cemaatle namaz kılınan bir mescitte, (3) bir hastanın yanında, (4) bir cenazede, (5) evinde, (6) desteklediği ve saygı duyduğu âdil bir idarecinin huzurunda.2598[34]

2334. [4:97, Hadîs No: 4665]
Keysan rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim içkiyi başka isimler vererek içeceklerdir. Onu içme hususunda yardımcıları, idarecileri olacaktır.2599[35]

2335. [4:98, Hadîs No: 4667]
Ebû Cüheyfe'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dünyanın kapıları size açılacaktır. Öyle ki siz evlerinizi Kabe'nin süslendiği gibi süsleyeceksiniz. Fakat siz bu gün o günden daha hayırlısınız.2600[36]

2336. [4:98, Hadîs No: 4668]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
Ümmetime yer yüzünün doğusunu, batısını fethetmek nasib olacaktır. Dikkat ediniz! Allah'tan korkan ve emâneti sahibine verenler hâriç idarecileri Cehennemde olacaktır.2601[37]

2337. [4:98, Hadîs No: 4670]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Öyle fitneler meydana gelecek ki, o zamanda oturan ayakta durandan; ayakta duran fitneye doğru yürüyenden; yürüyen, koşarak gidenden daha hayırlıdır. Kim bu fitneye bulaşırsa, fitne onu içine çekecektir. Kim ondan kurtuluş ve sığınılabilecek bir yer bulursa, oraya sığınsın.2602[38]

2338. [4:99, Hadîs No: 4672]
Arfece (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın himaye eli cemaatle beraberdir. Şüphesiz şeytan cemaatten ayrılanla beraber koşar.2603[39]

2339. [4:100, Hadîs No: 4675]
Ubâde bin Sâmit'den (r.a.) rivayetle:
Benden sonTa başınıza bazı idareciler geçecektir. Tanımadığınız şeyleri size emredecekler. Çirkin gördüğünüz şeyleri işleyecekler. Onlar sizin liderleriniz değillerdir.2604[40]

2340. [4:100, Hadîs No: 4676]
Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:

Benden sonra bir takım idareciler gelecek, söyleyecekler, onlara cevap verilemeyecek. Bunlar maymunların atladıkları gibi Cehenneme atlayacaklardır.[2605][41]

2341. [4:101, Hadîs No: 4677]
Ebû Umâme el-Bâhilî'den (r.a.) rivayetle:
Öyle fitneler gelecek ki, kişi mü'min olarak sabahlayacak, kâfir olarak akşamlayacaktır. Ancak Allah'ın ilimle hayatlandırdıkları kimseler bundan hâriçtir.[2606][42]

2342. [4:101, Hadîs No: 4680]
Ebû Sellâle rivayet ediyor:
Başınıza bir takım liderler geçecek. Yiyeceklerinize el koyacaklar. Konuşacaklar, size yalan söylecekler. Çalışacaklar, kötü iş yapacaklar. Onların çirkin hareketlerini güzel görmediğiniz ve onların yalanlarını doğru olarak kabul etmediğiniz sürece sizden hoşnut olmayacaklar. Kızmadıkları müddetçe onlara hakkı söyleyiniz. Eğer kızıp saldırırlarsa bu hal üzere ölen şehittir.[2607][43]

2343. [4:103, Hadîs No: 4686]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kişinin misafirine hizmet ettirmesi bir akil noksanlığıdır.[2608][44]

2344. [4:103, Hadîs No: 4688]
Hz. Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Doğru yolda olunuz, orta yolu tutunuz. Alacağınızla bol mükâfatla sevininiz. Biliniz ki, sizden biriniz kendi ameliyle Cennete giremeyeçektir. Ben de girемem. Ancak Allah beni bağışlaması ve rahmetiyle kuşatırsa o hâriç.[2609][45]

2345. [4:104, Hadîs No: 4689]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hızlı yürüme mü'minin heybetini giderir.[2610][46]

2346. [4:106, Hadîs No: 4694]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Rabbinden dünyada ve âhirette sana sıhhat ve afiyet vermesini dile. Dünyada ve âhirette sana afiyet verildiğinde sen kurtuldun demektir.[2611][47]

2347. [4:106, Hadîs No: 4696]
Amr bin Avf dan (r.a.) rivayetle: Selman bizdendir, Ehl-i Beytimizdendir.[2612][48]

Bilindiği gibi, Ehl-i Beyt, Peygamberimizin hanımları, çocukları ve özellikle Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve bunların nurlu neslinden gelenlere denir. Fakat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bâzı hadislerinde, Hz. Selman gibi bâzı Sahabîlere "Sen benim Ehl-i Beytimdensin" diyerek, bu halkayı genişletmiştir. Bir hadislerinde de "Her takva sahibi kimse Muhammed'in Ehl-i Beytin-dendir"[2613][49] buyurarak, Ehl-i Beyt halkasını daha da genişletmiştir. İlk iki tarifte yer verilen Ehl-i Beyt'e ayrıcalık kazandıran özelliğe de dikkat çekmiştir. Bu özellik ise takvadır.
Hadiste "Ehl-t Beytten" olduğu bildirilen Hz. Selman. iranlıydı. Mecûsîler arasında dünyaya gelmişti. Uzun araştırmalar sonunda Hıristiyan oldu. Köle olarak satıldığı Medine'de Islâmiyeti duydu. Geleceği bildirilen son peygamberin bâzı vasıflarını Tevrat ve İncil'de okumuştu. Peygamberimizi gördüğünde onda bu vasıfların bulunduğunu müşahede etti ve hemen oracıkta Müslüman oldu. Kısa zamanda da Peygamberimizin sevgisini kazandı. Resûlullah pekçok hadislerinde ona olan sevgisini ifâde eder. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:
"Allah bana Ashabımdan hususî olarak dört kişiyi sevdiğini bildirip, benim de onları sevmemi emretti. Bunlar: Ali, Mikdadbin Esved, Selman ve Ebû Zer*dir."[2614][50]
Bir başka hadis de şöyledir:
"Cennet üç kişinin hasretini çeker: Ali, Ammar bin Yâsir ve Selman."[2615][51]

Hz. Selman'ın ilimde de müstesna bir yeri vardı. Peygamberimizin, "Muhakkak Selman ilimle doldurulmuştur" methine mazhar oldu.
İşte Hz. Selman'ın faziletiyle ilgili bir hadis de izahını yaptığımız hadistir. Peygamber Efendimizin (a.s.m.) yukarıdaki sözü söylemesine sebep de şu hadisedir:
Gözü dönmüş müşriklerin Medine'ye hücum edeceklerini haber alan Sevgili Peygamberimiz, her zaman olduğu gibi, bu tehlike karşısında da meseleyi istişare etmek için Ashabını toplamıştı. Bu İstişarede değişik görüşler ortaya atıldı. Hz. Selman İran'da böyle anlarda şehrin etrafının hendekle çevrildiğini söyledi. Peygamberimiz ve meşverete katılanlar onun bu teklifini uygun buldular. Ve hemen Medine'ye düşmanın girmesi ihtimali olan yerlere hendek kazmaya başladılar. Hendek kazma işi devam ederken, böyle bir müdafaa usûlü teklif ettiği için Müslümanlar Hz. Selman'a sahip çıkmada yarışa girmişlerdi. Muhacirler "Selman bizdendir" diyerek onu kendilerinden sayarken, Ensar da "Selman bizdendir, Biz ona sahip çıkmaya daha lâyıkız" diyorlardı. Peygamber Efendimiz, Ensar ite Muhacirin Selman hakkındaki bu konuşmalarını işitince, hepsinin memnun kalacağı yukarıdaki sözü söyledi: "Selman bizdendir, Ehl-i Beytimizdendir" buyurdu.

2348. [4:107, Hadîs No: 4698]
Abdurrahman bin Ganem rivayet ediyor:
Bir melek bana selam verdi. Sonra şöyle dedi: "Şu an gelip izin verilinceye kadar ben devamlı olarak seninle karşılaşmak için aziz ve celil olan Rabbim'den izin istedim. Sana müjde veriyorum ki, Allah katında senden değerli hiçbir kimse yoktur.[2616][52]

2349. [4:107, Hadîs No: 4700]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Allah'tan af ve afiyet dileyin. Çünkü kesin bir îmandan sonra kişiye afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir.[2617][53]

2350. [4:108, Hadîs No: 4701]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan fazl ve ihsanını isteyiniz. Şüphesiz Allah, kendisinden birşey istenmesini sever. İbadetlerin en üstünü sıkıntı halinde kurtuluşu sabırla beklemektir.[2618][54]

2351. [4:108, Hadîs No: 4702]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Allah'tan faydalı bir ilim isteyiniz. Faydasız ilimden de Allah'a sığınınız.[2619][55]

2352. [4:109, Hadîs No: 4703]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Benim için Allah'tan Cennetin en yüksek derecesi olan tfVesile"yi dileyiniz. Oraya sadece bir kişi erer. O kişinin ben olacağımı umuyorum.[2620][56]

2353. [4:109, Hadîs No: 4704]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Benim için Allah'tan "Vesüe"yi dileyiniz. Dünyada birisi benim için onu dilerse ben Kıyamet günü mutlaka onun şahidi ve şefaatçisi olurum.[2621][57]

2354. [4:110, Hadîs No: 4708]
Âişe (r.a.) Peygamber E fendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ayakkabınızın bağına varıncaya kadar herşeyi Allah'tan isteyiniz. Çünkü Allah bir şeyi müyesser etmeyince o şey elde edilemez.[2622][58]

2355. [4:110, Hadîs No: 4709]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
İlmi, izzet ve şeref sahiplerinden sorup öğreniniz. Onların bildikleri varsa yazınız. Çünkü onlar yalan söylemezler.[2623][59]

2356. [4:112, Hadîs No: 4713]
Ebu Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Düşük çocuklarınıza isim veriniz. Çünkü onlar âhirette sizin için yüksek dereceler hazırlamak üzere öncülerinizdir.[2624][60]

2357. [4:112, Hadîs No: 4714]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Düşük doğan çocuklarınıza isim veriniz ki, Allah bununla terazinizin sevap kefesini ağırlaştıran. Aksi halde o, Kıyamet günü gelerek şöyle der: "Ya Rabbi! Bunlar bana isim vermeyerek benden elde edecekleri mükâfatı kaçırdılar.[2625][61]

2358. [4:113, Hadîs No: 4717]
Abdullah bin Cerad (r.a.) rivayet ediyor:
Çocuklarınıza peygamber isimlerini veriniz. Yemek isimlerini vermeyiniz.[2626][62]

2359. [4:113, Hadîs No: 4718] v
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Recep ayına Recep ismi verilmiştir. Çünkü bu ayda Şaban ve Ramazan hürmetine büyük hayır ve hürmet bahşedilmiştir.[2627][63]

2360. [4:113, Hadîs No: 4720]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kötü ahlâk uğursuzluktur. En kötüleriniz ahlâkı en çirkin olanla-rınızdır.[2628][64]

2361. [4:113, Hadîs No: 4721]
Rebi el-Ensari'den (r.a.) rivayetle:
Ahlâksızlık uğursuzluktur. Kadına itaat pişmanlıktır. Güzel ve faydalı bir huy ve sanatı alışkanlık haline getirmek berekettir.[2629][65]

2362. [4:113, Hadîs No: 4722]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ahlâksızlık, sirkenin balı bozduğu gibi güzel ameli bozar.[2630][66]

2363. [4:114, Hadîs No: 4723]
Süleyman bin Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Sohbet meclisinde bulunanlara karşı kötü davranmak pintilik, çirkinlik ve kötü bîr huydur.[2631][67]

2364. [4:114, Hadîs No: 4724]
Muâviye bin Hayde (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Çok çocuk doğuran siyah bir kadın, çocuk doğurmayan güzel bir kadından çok daha hayırlıdır. Şüphesiz ben Cennet kapısında durup girmemekte ayak direten bir düşük çocuğa varıncaya kadar diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim. Bu çocuğa, "Cennete gir!" denilecek. O, "Ya Rabbî! Annem babam da girsin" diyecek. Bunun üzerine "Anne-babanı da alarak Cennete gir" denilecektir.[2632][68]

2365. [4:115, Hadîs No: 4725]
.îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kehf Sûresine Tevrat'ta "Hâile" ismi verilmiş. Çünkü o okuyucu-suyla Cehennem ateşi arasında perde olur.[2633][69]

2366. [4:115, Hadîs No: 4726]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kur'ân'da sadece otuz âyetten ibaret bir sûre vardır ki okuyanını Cennete girdirinceye kadar savunur. O sûre, Tebâreke Süresidir.[2634][70]

2367. [4:115, Hadîs No: 4727]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
Tebâreke sûresi var ya, işte onu okumak kabir azabına engeldir.[2635][71]

2368. [4:115, Hadîs No: 4728]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Saflarınızı düzgün tutunuz. Çünkü safları düzgün tutmak namazı dosdoğru kılmaya dahildir.[2636][72]

2369. [4:116, Hadîs No: 4729]
Bera birÂzib'den (r.a.) rivayetle:
Saflarınızı düzgün tutunuz ki kalbleriniz eğrilmesin.[2637][73]

2370. [4:116, Hadîs No: 4730]
Numan bin Beşir (r.a,) rivayet ediyor:
Saflarınızı düzgün tutunuz. Yoksa sizi Allah farklı farklı istikâmetlere döndürür.[2638][74]

2371. [4:116, Hadîs No: 4732]
Ebû Musa el-Eş'âri'den (r.a.) rivayetle:
Fitne zamanında kişinin selâmeti evinden aynimamasmdadır.[2639][75]

2372. [4:117, Hadîs No: 4733]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Size ilim öğrenmek için bazı insanlar gelecekler. Onları gördüğünüzde "Resûlullahm tavsiye ettiği ilmi öğrenmeye hoş geldiniz" deyin ve sorularını cevaplandırıp problemlerini çözün.[2640][76]

2373. [4:117, Hadîs No: 4734]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:
Başınıza öyle bir zaman gelecek ki, şu üç şeyden daha değerli hiçbir şey olmayacak: (1) Helâl bir para, (2) cana yakın bir din kardeşi, (3) uygulanan bir Sünnet.[2641][77]

2374. [4:117, Hadîs No: 4735]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin başına öyle bir zaman gelecek ki, o zamanda Kur'ân'ı güzel okuyanlar çoğalacak, fakat dinde ince anlayış sahibi âlimler azalacak, ilim ölecek, anarşi çoğalacak, sonra Öyle bir zaman gelecek ki ümmetimden öyle adamlar Kur'ân okuyacaklar ki, okudukları Kur'ân gırtlaklarını geçmeyecek. Sonra öyle bir zaman gelecek ki, Allah'a ortak koşanlar Allah'a inananların söylediklerine karşı deliller getirmeye çalışacaklar.[2642][78]

2375. [4:117, Hadîs No: 4736]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların başına öyle bir zaman gelecek ki kişi acizlikle, nefsin gayr-ı meşru arzularına uyarak Allah'a isyan arasında bir tercih yapmaya mecbur bırakılacaktır. O zamana eren kimse, acizliği Allah'a isyana tercih etsin.[2643][79]

2376. [4:118, Hadîs No: 4737]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Seyhan, Ceyhan, Fırat ve Nil Cennet nehirlerindendir.[2644][80]

Hşdis-i Şerifte, sayılan dört nehrin Cennetten geldiğine dikkat çekilmektedir. Bu hadis, Müslim, Müsned ve çeşitli hadis kitaplarında yer alır. Başka rivayetlerde üç nehir, beş nehir ifâdeleri de vardır.
Bunların hepsi de büyük nehirlerdir. Çıktıkları yer olan dağlar, onların hakikî menbaları olamaz. Bu meselede Bediüzzaman şöyle güzel bir izah yapar:
"Şöyle azîm ırmakların elbette mümkün değil; şu dağlar hakikî menbaları olsun. Çünkü o dağlar faraza tamamen su kesilse ve mahrutî [konik] birer havuz olsalar, o büyük nehirlerin şöyle sür'atli ve kesretli cereyanlarına

[akmalarına] muvazeneyi kaybetmeden, birkaç ay ancak dayanabilirler ve o kesretli masarife [çok su sarfiyatına] gâliben bir metre kadar toprakta nüfuz eden yağmur kâfî vâ-ridât olamaz. Demek ki, şu enharın nebeanları [nehirlerin o kaynaklardan çıkmaları] âdî ve tabiî ve tesâdüîi bir iş değildir. Beiki pek harika bir surette Fâtır-ı Zülcelâl, onları sırf hazine-i gaybtan akıttırıyor....
"Madem esbâb-ı maddiye, şunların bu derece kesretli nebeanına kabil değildir. Elbette menbaian, bir â!em-i gaybdadır ve gizli bir hazine-i rahmetten gelir ki, masarif ile varidatın muvazenesi [dengesi] devam eder."2645[81]
Bediüzzaman, bu gerçeği Şualar isimli eserinde de şöyle ifâde ediyor: "Bütün ırmaklar, pınarlar, çaylar, büyük nehirler, bir Rahmân-ı Zülcelâl-f Ve'l-Ikramın hazine-i rahmetinden çıkıyorlar ve akıyorlar. Hattâ o kadar fevkalâde iddihar [depolanıyor] ve sarfediliyortar ki, 'Dört nehir Cennetten geliyor' diye rivayet edilmiş. Yâni, zahirî esbabın pek fevkinde [görünen sebeplerin çok ötesinde] olduklarından, manevî bir Cennetin hazinesinden ve yalnız gaybî ve tükenmez bir menbaın feyzinden akıyorlar demektir. Meselâ Mısır'ın kumistanını bir Cennete çeviren Nil-i mübarek; cenup tarafından, Cebel-i. Kamer denilen bir dağdan mütemadiyen [devamlı olarak] küçük bir deniz gibi tükenmeden akıyor. Altı aydaki sarfiyatı dağ şeklinde toplansa ve buzlansa, o dağdan daha büyük olur. Halbuki o dağdan ona ayrılan yer ve mahzen, altı kısımdan bir kısım olmaz. Varidatı [geliri] ise; o mıntıka-î harrede [sıcak bölgede] pek az gelen ve susamış toprak çabuk yuttuğu için mahzene az giden yağmur, elbette o muvâ-zene-i vâsiâyı [geniş dengeyi] muhafaza edemediğinden o Nil-i mübarek âdet-i arziye fevkinde [yeryüzünün âdetinin üzerinde] bir gaybî Cennetten çıkıyor diye rivayeti, gayet manidar ve güzel bir hakikati ifâde ediyor."2646[82]

2377. [4:118, Hadîs No: 4740]
Bazı insanlar Batı taraüna cihad için çıkacaklar. Bunlar Kıyamet günü yüzleri, güneş gibi ışık saçar bir halde gelecekler.2647[83]

2378. [4:120, Hadîs No: 4743]
Şeddad bin Evs (r.a.) rivayet ediyor:
Tövbe ve istiğfarların efendisi şöyle dua etmendir: "Allah'ım, Sensin Rabbim! Senden başka hiçbir ilâh yok. Beni Sen yarattın. Ben Senin kulunum. Ve gücüm yettiğince Sana verdiğim söz ve vaad üzereyim. Yaptıklarımın şerrinden Sana sığınıyorum. Senin üzerimdeki nimetlerini ve benim yaptığım günahları itiraf ediyorum. Günahlarımı bağışla! Şüphesiz günahları Senden başka hiç kimse bağışlayamaz."
Gündüzleyin kesin inanarak bunu okuyan bir kimse akşama varmadan ölürse Cennetliklerdendir. Geceleyin kesin inanarak bunu okuyan bir kimse de sabaha varmadan ölürse Cennetliklerdendir.2648[84]

2379. [4:120, Hadîs No: 4744]
Sa'd hin Übade'den (r.a.) rivayetle:
Allah katında günlerin efendisi Cuma günüdür. O Kurban ve Ramazan Bayramı günlerinden de büyüktür. Onda şu beş özellik vardır: (1) Hz. Âdem o gün yaratıldı. (2) O gün Cennetten yeryüzüne indirildi. (3) O gün vefat etti. (4) O günde öyle bir an vardır İd günah veya akrabalarla ilişkiyi kesme konularında olmamak şartıyla kul Allah'tan birşey isterse Allah mutlaka onu verir. (5) Kıyamet o gün kopacaktır. Allah'a yakın hiçbir melek, hiçbir gök, hiçbir yer yoktur, hiçbir rüzgar, hiçbir dağ ve taş yoktur ki Kıyametin kopmasına sahne olacağı için Cuma gününün heybetinden korkmasın.2649[85]

2380. [4:121, Hadîs No: 4747]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü Allah katında şehidlerüı efendisi Abdülmuttalip'in oğlu Hamza ile zalim bir idareciye, ayağa kalkarak ona iyiliği emredip kötülükten sakındıran ve bu yüzden o idarecinin öldürdüğü kimsedir.2650[86]

2381. [4:121, Hadîs No: 4748]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Şehidlerüı efendisi Ebû Talib'in oğlu Cafer'dir. O meleklerle birliktedir.2651[87]

2382. [4:122, Hadîs No: 4749]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Ayların efendisi Ramazan ayıdır. Hürmet bakımından en büyükleri ise Zülhicce'dir.2652[88]

2383. [4:122, Hadîs No: 4752]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Halkın efendisi ona hizmet edendir. Onlara su dağıtan suyu en son içer.2653[89]

2384. [4:122, Hadîs No: 4753]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Sefere çıkıldığında topluluğun efendisi ona hizmet edendir. Hizmette önde olan kişiyi o topluluk şehid olma durumu hariç hiçbir amelle geçemez.2654[90]

2385. [4:123, Hadîs No: 4754]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların efendisi Âdem'dir. Arapların efendisi Muhammed'dir. İranlıların efendisi Selman'dır. Habeşlilerin efendisi Bilal'dır. Dağların efendisi Tur-i Sina'dır. Ağaçların efendisi sidr ağacıdır. Ayların efendisi Muharremdir. Günlerin efendisi Cumadır. Sözlerin efendisi Kur'ân'dır. Kur'ân'm efendisi Bakara Süresidir. Bakara Sûresinin efendisi Âyetü'l-Kürsî'dir. Dikkat edin onda beş kelime vardır ki her kelimede elli bereket vardır.2655[91]

2386. [4:124, Hadîs No: 4758]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet yaşlılarının efendisi Ebû Bekir ve Ömer'dir. Cennette Ebû Bekir gökteki Süreyya yıldızına benzer.2656[92]

2387. [4:124, Hadîs No: 4759]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Cennet kadınlarının efendileri şu dört kişidir: Meryem, Fâtıma, Hatice ve Asiye.2657[93]

2388. [4:125, Hadîs No: 4762]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Bu din, Allah katında hiçbir nasipleri olmayan bazı adamlarla kuvvetlendirilecektir.2658[94]

2389. [4:125, Hadîs No: 4763]
Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetime diğer ümmetlerin şu hastalıkları bulaşacaktır: Küf-ran-ı nimet, nimetten dolayı şımarıklık, dünya malını toplamada yarış, birbirine karşı dünya malıyla övünme, dünyalık şeyler için karşılıklı kin ve düşmanlık besleme, karşılıklı kıskançlık içerisine girme. Bu duygularda öylesine ileri gidecekler ki zulme bile girecekler.2659[95]

2390. [4:126, Hadîs No: 4764]
Sehl bin Sâd (r.a.) rivayet ediyor:
Benden sonra insanlar başlarına bir musibet geldiğinde, birbirlerini, benim dünyadan ayrılışımla teselli edecekler.2660[96]

2391. [4:126, Hadîs No: 4766]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân'ı gırtlaklarından aşağı inmeyen bazı kimseler okuyacaktır. Bunlar dinden okun yaydan çıkması gibi çıkacaklar.2661[97]

2392. [4:127, Hadîs No: 4768]
Cahı es-Sadeft (r.a.) rivayet ediyor:
Benden sonra halifeler bulunacak. Halifelerden sonra emirler, emirlerden sonra krallar, krallardan sonra da zalim idareciler olacak. Daha sonra Ehl-i Beytimden bir adam çıkacak, yeryüzü zulümle doldurulduğu gibi onu adaletle

dolduracak. Daha sonra onun yerine Kahtanî ümmetin başına geçirilecek. Beni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bu ondan aşağı değildir.[2662][98]

2393. [4:128, Hadîs No: 4769]
Sehl bin Sâd'dan (r.a.) rivayetle:
Çalgı âletleri, şarkıcı kadınlar ortaya çıkıp içkinin helal görüldüğü âhirzamanda yere batmalar, taş yağmaları, suret değişmeleri olacaktır.[2663][99]

2394. [4:128, Hadîs No: 4770]
Ebû Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Âhirzamanda bazı polisler bulunur ki sabah-akşam Allah'ın gazabına uğramış olarak çıkarlar. Onlara dost ve sırdaş olmaktan sakın.[2664][100]

2395. [4:129, Hadîs No: 4771]
Abdullah bin el-Hars'dan (r.a.) rivayetle:
Benden sonra bazı devlet başkanları ortaya çıkacak. Fitne onların kapılarında develerin dinlenme yerlerine çöktükleri gibi yerleşecek. Onlar bir o kadarını dininden almadan hiçkimseye birşey vermezler.[2665][101]

2396. [4:129, Hadîs No: 4772]
Ebû Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimden türlü türlü yemekler yiyen, türlü türlü meşrubat içen, çeşit çeşit elbiseler giyen ve ağızlarını eğip bükerek konuşan bazı adamlar çıkacak. İşte onlar ümmetimin en kötüleridir.[2666][102]

2397. [4:129, Hadîs No: 4773]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetim içinde Üveys bin Abdullah el-Karenî isimli bir adam bulunacak. Onun ümmetim hakkındaki şefaati Rabîa ve Mudar kabilelerinin nüfusu sayısınca olacak.[2667][103]

2398. [4:130, Hadîs No: 4775]

Sâd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor: Duada haddi aşan bir topluluk ortaya çıkacaktır.[2668][104]

2399. [4:131, Hadîs No: 4778]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetimden Kur'ân'ı okuyan, dini güzelce öğrenen bir topluluk çıkacak, şeytan bunlara gelip "Şu idarecinin yanına varsanız da dünyanızı yoluna koysa, siz de gizli gizli dininizi yaşasanız** diye vesvese verecek. Fakat bu mümkün olmaz. Diken ağacından dikenden başka bir şey toplanmadığı gibi bu idarecilerin yakınlığından da günahtan başka birşey elde edilmez.[2669][105]

2400-2499

2400. [4:132, Hadîs No: 4780]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Âhirzamanda ümmetimden bazı insanlar çıkacak, sizlere ne sizin ve ne de atalarınızın duymadığı şeyler anlatacaklar. Onlardan uzak durun.2670[106]

2401. [4:132, Hadîs No: 4781]
Îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Bazı hareketlerini akla ve dine uygun, bazılarını da çirkin bulduğunuz bir kısım idareciler çıkacak. Onlara verdiği desteği geri alan kurtulur. Onlardan uzak yaşayan selâmete erer. Onlarla haşir neşir olan da helak olur.2671[107]

2402. [4:132, Hadîs No: 4782]
Ammar'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Benden sonra saltanat için çarpışan idareciler gelecek. Bazıları, bazısını öldürecek.

2403. [4:132, Hadîs No: 4783]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor;
Ümmetimde kaderi inkâr eden bazı insanlar çıkacak.2672[108]

2404. [4:133, Hadîs No: 4784]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Benden sonra vaiz kılığında halka yalan yanlış hikayeler anlatan bir kısım insanlar çıkacak. Allah onların yüzüne bakmaz.2673[109]

2405. [4:133, Hadîs No: 4785]
Übade bir Sâmit'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Benden sonra bazı adamlar idarenizi üstleneceklerdir ki bunlar size yabancı olan bazı şeyleri öğretecekler ve bildiğimiz şeyleri de ters yüz edip aktaracaklardır. Sizden o zamana kim ulaşırsa Aziz ve Celil olan Allah'a isyan eden bu kimselere asla itaat etmesin.2674[110]

2406. [4:133, Hadîs No: 4786]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
idarenizi, bazı şeyleri ifsat edici kimseler üstlenecekler. Fakat onlar vasıtasıyla Allah'ın düzelttiği şeyler daha çoktur. Bu idarecilerden her kim Allah'a itaat olan şeyleri yaparsa mükâfatı kendilerine, şükrü ise size aittir. Onlardan her kim de Allah'a isyan sayılan şeyleri yaparsa günahı kendilerine, sabretmek de size aittir.2675[111]

2407. [4:134, Hadîs No: 4790]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Hayırlı işlerde yansırken önde olanlarla ortada olanlar Cennete girerler. 2676[112]

2408. [4:134, Hadîs No: 4791]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Dulların ve yoksulların geçimini sağlamak için çabalayan, Allah yolunda cihad eden veya gece ibadet yapıp gündüz oruç tutan kimse gibidir.2677[113]

2409. [4:137, Hadîs No: 4801]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Sahura kalkmak berekettir. Bir yudum su içseniz bile onu terk etmeyiniz. Çünkü Allah sahura kalkanlara rahmet, melekler de istiğfar ederler.2678[114]

2410. [4:137, Hadîs No: 4802]

Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Cömertlik Allah'ın en büyük ahlâkıdır.[2679][115]

2411. [4:138, Hadîs No: 4803]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cömertlik dalları dünyaya sarkmış Cennet ağaçlarından bir ağaçtır. Kim o dallardan birine yapışırsa o dal onu Cennete götürür. Cimrilik de dalları dünyaya sarkmış Cehennem ağaçlarından bir ağaçtır. Kim o dallardan birine yapışırsa, o dal onu Cehenneme götürür,[2680][116]

2412. [4:138, Hadîs No: 4804]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cömert Allah'a yakın, insanlara yakın, Cennete yakındır. Cehennemden ise uzaktır. Cimri ise Allah'tan uzak, insanlardan uzak, Cennetten uzaktır, Cehenneme ise yakındır. Cömert olan cahil Allah'a, kendini ibadete veren cimri kimseden daha sevimlidir.[2681][117]

2413. [4:139, Hadîs No: 4805]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Salih amelleri gizli yapmak, açıktan yapmaktan daha faziletlidir. Başkalarına örnek olmak isteyen kimse için ise, bunları açıktan yapmak daha faziletlidir.[2682][118]

2414. [4:140, Hadîs No: 4808]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Gerçek saadet Allah'a itaat içerisinde geçirilen uzun ömürdür.[2683][119]

2415. [4:140, Hadîs No: 4810]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Yolculuk bir nevi işkencedir. O, sizin uykunuzun, yemenizin, içmenizin dengesini bozar. Öyleyse sizden biriniz, yolculuğa çıktığı zaman, işini bitirir bitirmez evine; ailesinin yanına dönmeye baksın. Fazla oyalanmasın.[2684][120]

2416. [4:141, Hadîs No: 4812]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Vakarlı olun ey Allah'ın kullan, vakarlı olun.[2685][121]

2417. [4:141, Hadîs No: 4813]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ağırbaşlılık kazanç, onu terk etmek ise zarardır.[2686][122]

2418. [4:142, Hadîs No: 4815]
Ebû Behre (r.a.) rivayet ediyor:
Âdil devletbaşkam Allah adına hareket eden halifesidir. Ona saygı gösterene Allah da değer verir. Onu önemsemeyeni ise Allah hor ve hakir kılar.[2687][123]

2419. [4:142, Hadîs No: 4816]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İdareci Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Allah'ın her mazlum kulu Ona sığınır. Eğer adalet ederse bunun mükâfatı kendisine, Allah'a şükür ve idareciye teşekkür etmek ise halka düşer. Eğer haktan sapar, intikam duygusuna kapılır veya zulmederse günah kendisine, sabretmek de halka aittir. İdareciler zulmettiklerinde, gök yağmur vermez olur. Zekât verilmediğinde hayvanlar helak olur. Zina yaygın-laşmca fakirlik ve yoksulluk meydan alır. İslâm idaresi altında yaşayıp vergilerini veren kimselerin hakkı yenilince kâfirler galip gelir.[2688][124]

2420. [4:143, Hadîs No: 4818]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

İdareci Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Onu aldatan hak yoldan sapmıştır. Onun iyiliğini düşünüp yol gösteren ise doğru yoldadır.2689[125]

2421. [4:144, Hadîs No: 4821]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:
ını Allah'ın yeryüzündeki dîkın sevabı verilir.
Âdil ve mütevâzi devlet başkanı Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve mızrağıdır. Kendisine yetmiş sıddîkın sevabı verilir.2690[126]

2422. [4:145, Hadîs No: 4824]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hoşgörülük kazançtır. Müşkülpesentlik ise uğursuzluktur. Hayır ve bereketi giderir.2691[127]

2423. [4:145, Hadîs No: 4825]
Abdullah bin Sercis'den (r.a.) rivayetle:
Güzel haslet, düşünerek^ sabırla hareket etmek ve her hususta orta yolu tutmak, peygamberliğin yirmi dört parçasından bir parçadır.2692[128]

2424. [4:144, Hadîs No: 4827]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hoşlandığı bir konuda olsun, olmasın Allah'a isyan ile emredilme-dikçe idarecisinin sözünü dinleyip itaat etmek, her Müslüman şahıs Üzerine bir haktır. Allah'a isyan olan birşey kendisine emredildiğin-de ise dinleyip itaat etme sorumluluğu yoktur.2693[129]

2425. [4:147, Hadîs No: 4833]
îbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle:
Misvak ağzı temizler, Allah'ın rızâsını kazandırır ve gözü parlatır.2694[130]

2426. [4:149, Hadîs No: 4838]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Misvak kullanmak kişinin konuşmasının güzelliğini arttırır.2695[131]

2427. [4:149, Hadîs No: 4840]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Misvak, ölüm hariç her hastalığın şifasına vesiledir.2696[132]

2428. [4:149, Hadîs No: 4841]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Bakara Sûresi Kur'ân'm çadırıdır. Onu öğreniniz. Şüphesiz onu öğrenmek bereket, öğrenmeyi terketmek ise, hasret ve pişmanlıktır. Onu öğrenmeye tembeller güç yetiremezler.2697[133]

2429. [4:151, Hadîs No: 4846]
îbni Mes'ûd'den (r.a.) rivayetle:
Selâm Allah'ın isimlerinden bir isimdir. Allah onu yeryüzüne indirmiştir. O halde aranızda selâmı yayınız. Müslüman bir kişi bir topluluğa uğrar, onlara selâm verir, onlar da selâmını alırlarsa, selâmı başlattığı için veren kişi o topluluktan bir derece üstün olur. Eğer almazlarsa onlardan daha hayırlı ve daha temiz olan melekler alırlar.2698[134]

2430. [4:151, Hadîs No: 4847]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Selâm Allah'ın isimlerinden büyük bir isimdir. Onu kullan arasına bir teminat vesilesi kılmıştır. Dolayısıyla Müslüman, Müslümana selâm verince artık selâm verdiği kimseyi hayrın dışında bir şeyle anması

haramdır.[2699][135]

2431. [4:152, Hadîs No: 4848]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Selâm vermek sünnet, almak ise farzdır.[2700][136]

Dinimizde, cemaatla namaz kılmak, hediyeleşmek, Cuma ve Bayram namazlarını kılmak, hasta ziyaret etmek, taziyede bulunmak gibi, Müslümanları birbirine kaynaştıran pekçok emir ve tavsiye vardır. İşte bunlardan birisi de mü'minlerin birbirleriyle selamlaşmalarıdır. Selâm, mü'minlerin birbirine duâsıdır ve Islâmın alâmetlerindendir. Peygamberimiz (a.s.m.) pekçok hadislerinde selâm vermenin faziletini bildirir. Bu hadislerden birisi şu mealdedir:
"Allah'a yemin ederim ki, siz îman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de hakkıyla îman etmiş olamazsınız. Ben size yerine getirdiğinizde birbirinizi seveceğiniz birşeyi göstereyim mi? Aranızda selâmı yayınız."[2701][137]
Peygamberimiz İslamda en hayırlı amel hangisidir?" şeklindeki bir suâle de "yemek yedirmen ve tanıdığına, tanımadığına selâm vermendir" [2702][138] buyurmuşlardır.
Yukarıdaki hadiste de selâm vermenin sünnet, almanın ise farz olduğu bildirilmektedir Almanın farz olması, hükmünü şu âyetten alır:

"Size bir selâm ile selâm verildiği zaman, ona ya daha güzel bir selâm ile veya aynısıyla karşılık verin."[2703][139]
Buna göre "Es-Selâmü aleyküm" veya "Selâmün aleyküm" şeklinde selâm veren birine, ya aynı şekilde "Ve aleyküm selam" diyerek veya buna "ve rahme-tuilah" eklenerek daha güzeliyle cevap verilir. "Es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah" şeklindeki bir selâma da, ya aynıyla karşılık verilir veya "veberekâtüh" eklenir. "Es-Seiâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh" şeklinde verilen selâma ise aynen karşılık verilir.

2432. [4:152, Hadîs No: 4850]

Zeyd bin Şecere (r.a.) rivayet ediyor: Kılıçlar Cennetin anahtarlarıdır.[2704][140]

2433. [4:153, Hadîs No: 4852]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Her yönüyle cömert ve güzel ahlâklı bir genç, Allah katında kendisini ibadete vermiş cimri ve kötü huylu bir ihtiyardan daha sevimlidir,[2705][141]

2434. [4:154, Hadîs No: 4856]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Allah sorgulama sonucu Cehenneme girme zaruretini ortaya koymadıkça, yalancı şahid adımını atamaz.[2706][142]

2435. [4:154, Hadîs No: 4858]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Cennet ehlinin gençleri şu beş kişidir: Hasan, Hüseyin, îbni Ömer, Sa'd bin Muaz, Übey bin Kâb.[2707][143]

2436. [4:155, Hadîs No: 4860]
Abdullah bin Cafer (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin en kötüleri nimetler içinde gözünü açan, onunla beslenen, türlü türlü yiyecekler yiyen, çeşit çeşit elbiseler giyinen, değişik değişik binitlere binen ve avurtlarını şişire şişire edebiyat parçalayarak konuşan kimselerdir.[2708][144]

A'raf Sûresinin 32. âyetinde, "De ki: Allah'ın kullan için yarattığı giyecekler ile hoş ve temiz rızıkları kim haram etti? De ki: Bu nimetler dünya hayatında îman edenler içindir; kâfirler de o arada istifade ederler. Kıyamet gününde ise sadece mü'minlere mahsustur" Duyurulmaktadır.
Bu âyet açıkça âhiret nimetlerinin olduğu gibi dünya nimetlerinin de mü'minter için hazırlandığını göstermektedir. O halde mü'min helâl şekilde ve meşru dairede dünya nimetlerinden istifade edecektir.
Bu hadiste kınanan yeme, içme, giyme ise helâl daireyi taşan, israfa kaçan ve şükrü yerine getirilmeyen yiyip içme ve giyinmelerdir.

Nimetler içinde yüzdüğü hakle şükretmeyip havalara girmek, büyüklenmek, kasılmak, israfa kaçmak, Allahtan olduğunu bilmemek, şükretmemek yukardaki hadisin çerçevesi içerisine girer.
Şükrü yerine getirilmeyen nimet, insan için bir yüktür, felâkettir. Şükredildiği takdirde dünya nimetlerinden faydalanmaya hiçbir engel yoktur. Şu hâdise bu konuda gayet güzel bir ölçüdür:
"Bir zaman Hazrat-i Gavs-ı Azam (k.s.) Şeyh Geylânî'nin terbiyesinde, naz-dar ve ihtiyare bir hanımın birtek evladı bulunuyormuş. O muhterem ihtiyare, gitmiş oğlunun hücresine [odasına], bakıyor ki, oğlu bir parça kuru ve siyah ekmek yiyor. O riyazâttan zâfiyetiyle, validesinin şefkatini celb etmiş. Ona acımış. Sonra Hazreti Gavs'ın yanına şekva için gitmiş. Bakmış ki, Hazret-i Gavs kızartılmış bir tavuk yiyor. Nazdarlığından demiş: "Ya Üstad! Benim oğlum açlıktan Ölüyor; sen tavuk yersin!" Hazret-i Gavs tavuğa demiş; "Kum biiznillah = Allah'ın izniyle kalk." o pişmiş tavuğun kemikleri toplanıp tavuk olarak yemek kabından dışarı atıldığını, mûtemed ve mevsuk çok zatlardan, Hz. Gavs gibi kerâmât-ı harikaya mazhariyeti dünyaca meşhur bir zâtın kerameti olarak, manevî tevatürle nakledilmiş. Hazret-i Gavs demiş: 'Ne vakit senin oğlun da bu dereceye gelirse, o zaman o da tavuk yesin.[2709][145] "
Bu hadiseyi Lem'alar isimli esirinde nakleden Bedtüzzaman, daha sonra şöyle diyor: "işte, Hazret-i Gavs'ın bu emrinin mânâsı şudur ki: Ne vakit senin oğlun da ruhu cesedine, kalbi nefsine, aklı midesine hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o vakit lezîz şeyleri isteyebilir."
Bu hadiseyi bir ölçü olarak aldığımızda ruh cesede, kalb nefse, akıl mideye hâkim olup lezzet için şükür istenildiği takdirde nefis, leziz şeyleri yiyip içmenin, değerli şeyleri giymenin hiçbir mahzuru yoktur.
Yalnız bütün bunlar yine de israfa kaçılmadan yapılmalıdır. İsrafa kaçacak tarzda yeme, içme, giyme, değişik değişik arabalara binme yasaklar içerisinde yerini alır. Hadiste geçen avurt şişirerek edebiyat parçalamak da aynı yasaklar içerisindedir. Bu işleri yapanlar ümmetin şerlileri arasında yerlerini alırlar.

2437. [4:156, Hadîs No: 48633]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin en şerlileri hâkimliği üstlenip de tereddüde düştüğü zaman danışmayan, doğru karar verdiğinde kibirlenip şımaran, öfkelendiğinde sertleşen kimselerdir. Kötülüğe kâtiplik yapan onu işleyen gibidir.[2710][146]

2438. [4:156, Hadîs No: 4864]
Muâz bin Cebel (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.mj şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İnsanların en şerlisi, insanlar arasındaki kötü âlimlerdir.[2711][147]

2439. [4:159, Hadîs No: 4878]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
insanların en kötüsü, imkânı olduğu halde çoluk çocuğunun rızkını kısandır.[2712][148]

2440. [4:159, Hadis No: 4879]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet günü en kötü yerde olan insan dilinden veya şerrinden korkulan insandır.[2713][149]

2441. [4:160, Hadîs No: 4881]
Ebâ Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişide bulunabilen en kötü vasıf, hırsa sürükleyen cimrilik ve aşırı korkaklıktır.[2714][150]

2442. [4:160, Hadîs No: 4883]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resâlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Mü'minin şerefi, geceleyin namaz kılması, izzeti de insanların elindekine karşı bir beklenti içerisinde olmamasıdır.[2715][151]

2443. [4:161, Hadîs No: 4884] ;
Mugire bin Şube (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kıyamet günü Sırat Köprüsü üzerinde mü'minlerin parolası "Rab-bim, kurtuluş ver, kurtuluş ver" olacaktır.[2716][152]

2444. [4:161, Hadîs No: 4887]

Abdullah bin Amr'dan (r.a.) rivayetle:

Kıyamet karanlığında mü'minlerin parolası, "Senden başka hiçbir ilâh yoktur" olacaktır.2717[153]

2445. [4:161, Hadis No: 4888]
Üsâme bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Şaban ayı, Receple Ramazan ayı arasında bulunan insanların çoğunun değerini bilmediği bir aydır. Onda kulların amelleri Allah'a arz edilir. Ben amelimin ancak oruçlu iken Allah'a arz edilmesini isterim2718[154].

2446. [4:163, Hadis No: 4894]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Şefaatim, ümmetimden Ehl-i Beytimi sevenler içindir.2719[155]

Ehl-i Beyt, Resûl-ü Ekrem'in (a.s.m.) aile halkı ve neslinden gelenlerdir. Ehl-Beyt, Sünnet-i Seniyyenin kaynağı ve koruyucusudur. Ehl-i Beyt, İslâm âlerr içinde nuranî bir ağaç hükmüne geçmiş, iyilik ve güzellikte rehberlik ve mürşidlil eden Zeyne'l-Abidin, Cafer-i Sadık, Gavs-ı Azam gibi nice nurlu meyveleri ver mistir. Zamanla çoğalan Ehl-i Beyt, Islâmiyetin zayıfladığı dönemlerde ümmetiı başında bir öncü vazifesi göreceğini gaybı gören nazarıyla müşahade eden Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) Ehl-i Beyti etrafında ümmetimi toplamak için Ehl-i Beytini tavsiye etmiştir. Gerçekten Ehl-i Beyt, Resûl-ü Ekremden (a.s.m.) bu yana birer işaret taşı, birer pusula gibi ümmete yol göstermiş, ışık tutmuş, hak ve hakikatin en büyük müdafiileri olmuşlardır. Ehl-i îmanı arkasına alıp Islâmın hak ve hakkaniyetini kâinata îlân edecek olan Hz. Mehdî de Ehl-i Beyttendir.

2447. [4:163, Hadîs No: 4895]
Abdurrahman bin Avf (r.a.) rivayet ediyor:

Sahabîlerime dil uzatanların dışında herkese şefaat edebilirim.2720[156]

2448. [4:166, Hadîs No: 4904]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ramazan ayının orucu, bir sonraki Ramazan ayına kadar geçen zaman içerisinde işlenen küçük günahları affettirir.2721[157]

2449. [4:166, Hadîs No: 4905]
Cerir bin Abdullah (r.a) rivayet ediyor:

Ramazan ayının orucu, yerle gök arasında asılı bekler. Fıtır sadakası verilmedikçe Allah'a arz edilmez.2722[158]

2450. [4:166, Hadîs No: 4906]
Karada şehid olanın kul hakkı ve emânet hariç bütün günahları affedilir. Denizde şehid olanın ise kul hakkı ve emânet de dahil bütün günahları, affedilir.2723[1]

Şehitlerin pekçok faziletleri vardır. Bunlardan birisi de Allah'a âit haklarının bağışlanmasıdır. Hadislerde karada şehid olanların kul haklarının bağışlanmayacağı bildirilir. İzahını yaptığımız hadiste ise denizde şehid olan kimselerin kul haklarının da affedileceği bildirilmektedir. Bunun sebebi, kara şehidi her hangi bir âletle yaralanıp vefat ettiği halde, deniz şehidinin hem yaralanma, hem de denizde boğul ma, kendisin i kurtaramama gibi ikinci bir zahmete katlanmasıdır.
Gerçekten de deniz savaşma katılmak bilhassa Peygamberimizin (a.s.m.) devrinde çok zahmetliydi. Bunu Amr bin Âs'ın (r.a.) Hz. Ömer'e yazdığı şu mektuptan öğreniyoruz:
Suriye Valisi Muâviye (r.a.), fetih hareketlerinin denizde devam etmesi hususunda Halife Hz. Ömer'e ısrarda bulunmuştu. Hz. Ömer de, Mısır valisi Amr bin Âs'a (r.a.), "Bana deniz ve denizde seyreden gemiler hakkında

bilgi ver" diye bir mektup yazmıştı. Hz. Amr, denizin tehlikelerinden bahseden şöyle bir mektup yazdı:
"Ben, denizde kalabalık insanların küçücük birşeye bindiklerini gördüm. Bunların altlarında su, üstlerinde gök yüzü vardır. Suların sakinleştiği esnada kalpler endişe ile titrer, dalgalandığı zaman da İnsanların aklını çeler. Böyle anlarda insanların Allah'a olan bağlılıkları biraz daha artar, fakat korkuları da artar. Dalgalı zamanlarda gemide olanların hali, bir sopa üzerinde bulunan kurtçuklara benzer. Eğer kıpırdarlarsa batar, kurtulurlarsa, korkudan ve dehşetten göleri görmez olur."
Bu mektubu alan Hz. Ömer, Muâviye'ye (r.a.) bir mektup yazarak kesinlike deniz seferine çıkmamasını emretti.
Deniz şehidinin kullara olan borcunun da bağışlanacağını ifade eden bu hadisten, alacaklının hakkının zayi edildiği anlaşılmamalıdır. Çünkü Allah mutlak adalet sahibidir ve hiçbir kuluna zulmetmez. Deniz şehidinin kul haklarıyla ilgili borcunu bağışlayınca, alacaklılara da kendi hazinesinden haklarını öder. Ya günahlarını affeder veya Cennetteki derecelerini yükseltir. Dünyada da, hak sahibinin rızkını bereketlendirmek, musibet vermemek suretiyle, şehitteki hakkını öder.

2451. [4:167, Hadîs No: 4908]
Ata el-Horasanî (r.a.) rivayet ediyor:
Sohbetlerinizde lezzetleri bulandıran ölümden de bahsedin.[2724][2]

2452. [4:169, Hadîs No: 4916]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hûd Sûresi ve kardeşleri olan Vakıa, Hakka, Tekvir, Meâric sûreleri beni ihtiyarlattılar.[2725][3]

2453. [4:170, Hadîs No: 4922]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Koyun ve keçi berekettir. Kuyu berekettir. Tandır berekettir. Ocak berekettir.[2726][4]

2454. [4:172, Hadîs No: 4930]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Kış mü'minin baharıdır: Gündüzleri kısa olduğu için oruç tutar. Geceleri de uzun olduğu için kalkar ibadet yapar.[2727][5]

2455. [4:172, Hadîs No: 4931]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Hasis ve cimri Cennete giremez.[2728][6]

2456. [4:172, Hadîs No: 1932]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Gizli şirk kişinin, makam sahibi birisinin gözüne girmek için amel işlemesidir.[2729][7]

2457. [4:172, Hadîs No: 4933]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:[2730][8]

2458. [4:173, Hadîs No; 4934]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:
içinizde şirk karıncanın yürüşünden daha gizlidir. Sana yaptığında senden şirkin küçüğünü de, büyüğünü de giderecek bir şeyin yolunu göstereyim mi? Şöyle dersin: "Allah'ım, Sana bilerek ortak koşmaktan yine Sana sığınırım. Bilmediğim şeyler için de Senden bağışlanmamı dilerim." Bunu üç defa söylersin.[2731][9]

2459. [4:174, Hadîs No: 4935]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimde şirk karanlık gecede tepeciğin üzerinde karıncanın ürümesinden daha gizlidir. En aşağı derecesi zulmün azıcık bir şeyi-ıe dahi sevgi göstermen veya adaletin azıcık bir şeyine de buğz et-aendir. Din, Allah için sevmek ve Allah için buğz etmekten başka bir şey midir? Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olunuz ki, Allah da sizi sevsin.m[2732][10]

2460. [4:175, Hadîs No: 4939]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Şiir söz gibidir: Güzeli güzel söze, çirkini de çirkin söze benzer.2733[11]

2461. [4:176, Hadîs No: 4942]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şefaatçiler beştir: Kur'ân, akrabalarla iyi ilişkiler içinde bulunmak, güvenilir olmak, Peygamberiniz ve onun Ehl-i Beyti.2734[12]

2462. [4:178, Hadîs No: 4952]
Cabir bin Atik'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda öldürülmenin dışında yedi çeşit şehidlik vardır: Allah yolunda öldürülen şehiddir. Taundan Ölen şehiddir. Suda boğulan şehiddir. Zâtü'1-cenb hastalığından ölen şehiddir. Yıkık altında kalıp ölen şehiddir. Hamileyken veyahut da doğumda ölen kadın şehiddir.2735[13]

2463. [4:180, Hadîs No: 4955]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Şehidler dört derecedir: îmanı sağlam mü'min bir kişi düşmanla karşılaşır, Allah'a verdiği söze sadık kalarak öldürülünceye kadar çarpışır. îşte bu kimse Kıyamet günü insanların gözlerini dikip yukarı doğru kedisine baktıkları kimselerdir.
îmanı sağlam mü'min bir kişi düşmanla karşılaşır, korkusundan sanki derisine sivri dikenler vurulur gibidir. Nerden geldiği belli olmayan bir darbe kendisine isabet ederek öldürülür. Bu ikinci derecededir.
Salih ameli kötü işlerle karışık olarak işleyen mü'min bir kişi düşmanla karşılaşır, Allah'a verdiği söze sadak kalarak öldürülünceye kadar çarşıpır. Bu üçüncü derecededir.
Diğeri de aşırı derecede günah işleyerek nefsine zulmetmiş mü'min bir kişidir. Düşmanla karşılaşır, Allah'a verdiği sözde sadakat göstererek öldürülünceye kadar çarpışır. Bu da dördüncü derecededir.2736[14]

2464. [4:180, Hadîs No: 4956]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Şehidler, [Kabir âleminde] Cennetin kapısında akan bir nehrin kıyısında yeşil bir çadırın içindedirler. Rızıkları sabah akşam Cennetten kendilerine gelir.2737[15]

2465. [4:181, Hadîs No: 4957]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şehidler, Allah katında ve gölgesinden başka|gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde Arş'in gölgesinde miskten bir tepe ve Yakut'tan minberler üzerinde otururlar. Rabb onlar ader: "Size verdiğim sözde durmadım mı? Size olan va'dimi yerine getirmedim mi?" Onlar, "Rab-bimize yemin olsun ki verdiğin sözde durdun, bize olan va'dini yerine getirdin" derler.2738[16]

2466. [4:181, Hadîs No: 4958]
Nuaym bin Hebbar'dan (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda ilk safla ve yüzünü çevirmeden öldürülünceye kadar savaşıp şehid olanlar Cennetin enyüksek köşklerinde buluşacaklardır. Rabbin onlara rahmetiyle gülecektir. Yüce Allah mü'min kuluna gülerse artık onun için hesap yoktur.2739[17]

2467. [4:183, Hadîs No: 4963]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şehid hemen kanının ilk fışkıran damlasıyla birlikte affedilir, iki huriyle evlendirilir. Akrabalarından yetmiş kişi hakkında da şefaati kabul edilir. Kişi Allah yolunda düşmana karşı savaşırken ölürse, kendisine Kıyamete kadar yaptığı işten dolayı mükâfatı yazılmaya devam edilir. Sabah akşam rızkı kendisine getirilir. Yetmiş huriyle evlendirilir. Ve kendisine şöyle denilir: "Dur! Hesap bitinceye kadar şefaata devam et!"2740[18]

2468. [4:184, Hadîs No: 4966]

Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Şeytan elbiselerinizi kullanırlar. Öyleyse biriniz elbisesini çıkardığında bir daha giyinceye kadar onu katlasın. Çünkü şeytan katlanmış bir elbiseye giremez.2741[19]

Bu hadis-i şerif Müsiümanı derli topluluğa, düzenli, tertipli olmaya sevk etmektedir. Derbederlik, dağınıklık Müslümana yakışmaz. Bu konuda dahi düzenlilik Müslümana belli, güzel bir alışkanlığı empoze etmek, yerleştirmeye yöneliktir. Herşeyden önce dağınık bir görünüm dağınık bir İç dünyasını aksettirir. Düzenlilik ise titizliğin ifadesidir. Şeytanın katlanmamış, bir köşeye fırlatılmış veya rastgele atılmış, konulmuş elbiseyi giymesi, katlanmış elbiseyi giyememesi kararlı ve düzenli halden korktuğunun ifadesidir. Çünkü şeytan nerde bir aksaklık varsa oradadır.

2469. [4:184, Hadîs No: 4967]
Abdullah bin Amr'dan rivayetle:
Ağarmış saç mü'minin nurudur. Bir kişi îslâm yolunda saçını ağartırsa, ağaran her kıl karşılığında bir sevap kazanır ve bir derece yükseltilir.2742[20]

2470. [4:185, Hadîs No: 4969]
Ebû Rafî. (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Halkı içerisinde ihtiyar, ümmeti içerisindeki peygamber gibidir.2743[21]

Ağacın meyveli dönemi gibi insan ömrünün olgunluğa ulaştığı dönem de ihtiyarlıktır. İhtiyarlık bir kısım hastalık ve sıkıntılar, güçsüzlük, zayıflık yanında engin tecrübe ve bilgi birikimlerini de getirir. Hayatı açılarıyla, sevinçleriyle birlikte yaşamış, gün görmüş, insanlığı nokta nokta yaşamış kimselerdir yaşlılar. Hele ömürlerini hak yolunda harcamış, saçını bu yolda ağart mı şlarsa, onlardan alacağımıza öğreneceğimiz çok şeyler vardır ve onlar herkesten çok sevgiye, hürmete lâyık kimselerdir. Cenab-ı Hak bir kudsî hadisinde, Kendi yolunda saçını ağartmış kimseye azap vermekten haya edeceğini bildirmektedir.
Böylesi ihtiyarlar, hürmetin, itibarın, kadir kıymetin ne olduğunun bilindiği toplumlarda halkın arasında peygamberlerin gördükleri saygı gibi saygı görürler. İlgi toplar, yol gösterir, rehberlik ederler. Onların tecrübelerinden faydalanmak, ona göre hayata yön vermekte birçok faydalar vardır.

2471. [4:186, Hadîs No: 4971]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Yaşlının bedeni kuvvetten düşer. Fakat gönlü şu iki şeye karşı gençtir: Uzun yaşama arzusu ve mal sevgisi.2744[22]

2472. [4:188, Hadîs No: 4977]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:
Borçlu borcu sebebiyle kabrinde hapistedir. Yalnızlıktan Allah'a yakınır.2745[23]

2473. [4:188, Hadîs No: 4978]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Borçlu kabrinde zincire vurulmuştur. Ancak borcunun ödenmesiyle kurtulur.2746[24]

2474. [4:188, Hadîs No: 4980]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir şeyin sahibi, onu taşımaya herkesten daha fazla lâyıktır. Ancak zayıf olup taşıyamıyorsa, Müslüman kardeşi kendisine yardım eder.2747[25]

2475. [4:189, Hadîs No: 4982]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
îlim sahibi için denizdeki balığa varıncaya kadar herşey istiğfar eder.2748[26]

2476. [4:189, Hadîs No: 4983]
Berâ bin Âzib (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Surun sahibi israfil yaratıldığından beri ağzım surun üzerine koymuş, "Ne zaman üfürme emri verilecek de üfüreceğim" diye bekliyor.[2749][27]

2477. [4:189, Hadîs No: 4984]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Sağ taraftaki melek sol taraftaki meleğin âmiridir. Kul bir iyilik yaptığında onu on kat olarak yazar. Bir kötülük yapıp sol taraftaki melek onu yazmak istediğinde ise sağ taraftaki melek "Dur!" der. O da altı saat bekler. Şayet kul bu günahından dolayı Allah'tan bağışlanmasını dilerse hiçbir şey yazmaz. Eğer bağışlanmasını dilemezse tek bir günah yazar.[2750][28]

2478. [4:193, Hadîs No: 4994]
Selman bin Amir (r.a.) rivayet ediyor:
Akrabanın akrabaya vereceği sadaka, hem sadaka ve hem desıla-i rahim sevabını kazandırır.[2751][29]

2479. [4:193, Hadîs No: 4995]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Gizlice verilen sadaka Rabbin gazabım dindirir.[2752][30]

2480. [4:193, Hadîs No: 4996]
Amr bin Avf(r.a.) rivayet ediyor:
Müslüman kişinin verdiği sadaka Ömrünü uzatır, kötü ölümü önler ve Allah onunla övünme ve kibir duygusunu giderir.[2753][31]

2481. [4:194, Hadîs No: 4997]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Bulûğa ermeden önce ölen çocuklar, Cennette çok canlı ve hareketli balıklar gibidir. Birisi babasını karşılar, elbisesinden tutar, Allah, babasını da kendisiyle birlikte Cennete koyuncaya kadar bırakmaz.[2754][32]

2482. [4:195, Hadîs No: 4999]
tbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Önceki semavî kitaplarda şöyle belirtilmiştir: "O Allah'a hakkıyla güvenen Ahmed'dir. Ne kaba ve ne de katı kalblidir. İyiliğe iyilikle karşılık verir. Kötülüğe ise mukabele-i bilmisilde bulunmaz. Doğum yeri Mekke'dir. Hicret yeri ise Tayyibe denen Medine'dir. Ümmeti çok çok hamdeden kimselerden meydana gelir. Etekleri baldırlarının yansına kadar iner. El, ayak ve yüzlerini abdestle parlatırlar. Kitaplarım ezberleyerek göğüslerinde saklarlar. Savaş için saf tuttukları gibi namaz için de saf tutarlar. Bana yaklaşmaya vesile kıldıkları kurbanları kanlarıdır. Gecenin rahipleri, gündüzün aslanlarıdırlar.[2755][33]

Peygamber Efendimiz (a.s.m.) en son ve en büyük peygamberdir. Cenâb-i Allah katında husușî yeri olan bir elçidir. "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım" hitabına mazhar olmuştur. Hz. Âdem (a.s.) gibi büyük bir peygamber Allah'tan af diierken onun adını zikretmiş, affa mazhar olmuştur. Doğduğu zaman ağzından "Ümmetim! Ümmetim," kelimeleri çıkan o yüce Resul, dünyada ümmeti için çırpındığı gibi herkesin kendi derdine düştüğü mahşerde de yine ümmeti için çırpı nacaktır. Hayatı boyunca gece gündüz demeden, bıkmadan usanmadan, bin bir türlü sıkıntılara maruz kalarak insanlığın saadeti için didin-miştir.
Peygamberlik nuranî ağacının kökleri mahiyetinde olan peygamberler, Allah'tan getirdikleri İlâhî kitaplarda Peygamberimizden söz etmiş, onu müjdelemişlerdir.
Ümmeti de seçkin bir ümmet olan yüce Resulün diğer peygalberler ve İlâhî kitaplar tarafından müjdelenmiş olması tabiîdir. Aslında insanlık böyle bir peygamberi yüzyıllardır beklemiş, içerisine düştüğü bataklıktan kurtulmayı arzula-mıştır. Bugün insanlık onun 1400 sene önce getirmiş olduğu İlâhî mesaja ondaki hakikatlere her zamankinden daha çok muhtaçtır. Birçok Avrupalı düşünürün itiraf ettiği gibi, insanlık, içine düştüğü bunalımdan, ancak onun getirdiği bu hakikatlerle kurtulabilecektir.

2483. [4:195, Hadîs No: 5001]
Aişe'den (r.a) rivayetle:

Akrabalarla iyi ilişkiler, güzel ahlâk ve hoş komşuluk, memleketleri mamur ve ömürleri uzun eder.2756[34]

2484. [4:196, Hadîs No: 5003]
Amr bin Sehl (r.a.) rivayet ediyor:
Akrabalarla iyi münasebetler içinde bulunma malı çoğaltır, akrabalar arasında sevgiye vesile olur ve ömrü uzatır.2757[35]

2485. [4:196, Hadîs No: 5004]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Senden irtibatını koparana iyi ilişkilerini sürdür. Sana kötülük yapana iyilik yap. Ve aleyhinde de olsa hakkı söyle.2758[36]

2486. [4:197, Hadîs No: 5007]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hayata veda eden bir kimsenin namazı gibi ve Allah'ı görüyormuşçasına namaz kıl. Çünkü sen Onu görmesen de O seni görüyor.
insanların elindekinden ümidini kes ki, zengin olarak yaşasın. Özür dilenecek şeyden sakın.2759[37]

2487. [4:203, Hadîs No: 5030]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
"Lâ ilahe illallah" diyen kimsenin cenaze namazını kılın. "Lâ ilahe illallah" diyen kimsenin arkasında namaz kılın.2760[38]

2488. [4:203, Hadîs No: 5031]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bana salavat getirin. Çünkü bana getirdiğiniz salavatlar sizin için berekettir.2761[39]

2489. [4:204, Hadîs No: 5032]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bana salavat getiriniz ki Allah'da size merhamet etsin.2762[40]

2490. [4:204, Hadîs No: 5033]
Zeyd bin Harice (r.a.) rivayet ediyor:
Bana salavat getirin. Dua için son derece gayret gösterin. Ve şöyle deyin: "Allah'ım! İbrahim'e ve İbrahim'in âline bereketini indirdiğin gibi Muhammed'e ve Muhammed'in âline rahmet eyle! Muhammed'e ve Muhammed'in âline bereketini indir. Şüphesiz Sen kullarının hamdlerine bol sevapla karşılık veren, dilleriyle övülen Hamid ve sonsuz şeref ve büyüklük sahibi Mecidsin."2763[41]

2491. [4:204, Hadîs No: 5034]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın nebî ve resullerine salavat getirin. Çünkü Allah beni peygamber olarak gönderdiği gibi onları da göndermiştir.2764[42]

2492. [4:205, Hadîs No: 5038]
Müslim el-Kureşî (r.a.) rivayet ediyor:
Ramazan'ı ve onu takip eden Şevval ayını ve Çarşambayla Perşembeyi oruçlu geçir. Böyle yaparsan bütün sene oruç tutmuş gibi olursun. 2765[43]

2493. [4:206, Hadîs No: 5039]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
Oruçlunun susması teşbih, uykusu ibadet, duası makbul ve amelinin mükâfatı da kat kattır.2766[44]

2494. [4:208, Hadîs No: 5043]

Ebû Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimden iki sınıf vardır ki onlara şefaatim ulaşmaz. Zalim ve katı yürekli idareci. Dinde aşırılığa kaçan ve zorlama tevillerle dinden çıkan kimse.2767[45]

2495. [4:209, Hadîs No: 5046]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ümmetimden iki sınıf vardır ki, Kevser havuzunun başına varamazlar, Cennete de giremezler. Bunlar Kaderiyye ve Mürcie'dir.2768[46]

2496. [4:210, Hadîs No: 5049]
Ebu Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Horozun sesi ve kanadım çırpması onun rükûu ve secdesidir.2769[47]

2497. [4:211, Hadîs No: 5052]
Ebû Katade'den (r.a.) rivayetle:
Ramazanın yanında her ay üç gün oruç tutmak diğer Ramazan'a kadar olan yıl boyunca gündüzü oruçlu geçirip akşam iftar etmek kadar sevaplıdır.2770[48]

2498. [4:211, Hadîs No: 5054]
Ali (r.a.) rivayet ediyor: Sabır ayı Ramazanla birlikte her aydan üç gün oruç tutmak; kalbin kin, haset, nifak gibi her türlü kirini giderir.2771[49]

2499. [4:211, Hadîs No: 5055]
Ebû Katade'den (r.a.) rivayetle:
Arefe günü oruç tutmak biri geçmişte, biri gelecekte olmak üzere iki senenin; Aşura günü oruç tutmak ise geçmiş bir senenin günahlarını affettirir.2772[50]

Arefe günü, Kurban Bayramının bir gün öncesidir. Hacıların ihramları içerisinde Arafat'ta el açıp Rablerİne duâ ettikleri gündür. Böyle bir günü oruçlu geçirmek büyük bir sevap kazanmaya vesîledir. Hadiste, biri geçmişte, biri de gelecekte olmak üzere iki senenin günahlarının affedileceği bildirilerek, bu sevaba dikkat çekilmektedir. Affedileceği bildirilen günahlar küçük günahlardır.
Ramazan Bayramının bir gün öncesi ise, Arefe değildir. Halk arasında Ra-.nazan Bayramı öncesine Arefe denilmesi yanlış bir kullanımdır. Zaten bu hadiste kastedilenin Kurban Bayramı öncesi olduğu açıktır. Çünkü, Ramazan Bayramı öncesinde oruçlu olmak zaten farzdır.
Hadiste dikkat çekilen bir diğer husus da, Aşure Günü orucudur. Aşure Günü, Hicrî senenin ilk ayı olan Muharrem ayının 10. günüdür. Muharrem ayının diğer aylar arasında ayrı bir yeri olduğu gibi, Aşure gününün de diğer günler içerisinde ayrı bir yeri vardır. Aşure Gününe fazilet kazandıran pekçok hâdise bulunmaktadır. Meselâ Hz. Musa ve Isrâiloğulları bu günde Firavun'un zulmünden kurtulmuşlar, Hz. Nuh'un gemisi Cûdi Dağına bu gün demirlemiştir. Hz. Yunus balığın karnından bugün kurtulmuş, Hz. Âdem'in tevbesi Aşure günü kabul edilmiştir. Daha pekçok güzel hâdise bu gün gerçekleşmiştir.
Bunun içindir ki, Muharrem ayı ve Aşure günü, Yahudilerce ve Hıristiyanlarca da mukaddes sayılmıştır. Nitekim Peygamberimiz Medine'ye hicret buyurduğunda, Yahudilerin oruçlu olduklarını öğrenmişti. "Bu ne orucudur?" diye sordu. Yahudiler, "Bu gün Allah'ın Musa'yı düşmanlarından kurtardığı ve Firavun'u boğdurduğu gündür. Hz. Musa (a.s.) şükür olarak bu gün oruç tutmuştur" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (a.s.m.), "Biz Musa'nın Sünnetini yaşatmaya sizden daha yakın ve hak sahibiyiz" buyurdu ve Aşure Gününde oruç tutmaya başladı ve Ashabına da tutmalarını emretti.2773[51] O tarihte henüz Ramazan orucu farz kılınmamıştı. Peygamberimiz ve Sahabîler vacip olarak o gün oruç tutmaya başladılar. Ramazan orucu farz kılındıktan sonra ise Peygamberimiz, "İsteyen tutar, isteyen terk edebilir" buyurarak herkesi serbest bıraktı.2774[52]
Aşure günü tutulan orucun faziletiyle ilgili pekçok hadis vardır. İzahını yaptığımız hadis de bunlardan birisidir Peygamberimiz bu hadislerinde Aşure Günü oruç tutmanın bir senelik geçmiş günahları affedebileceğini bildirmektedir.

Ancak Yahudilere benzememek için, Aşure gününden bir gün öncesini veya sonrasını da oruçlu geçirmek tavsiye edilmiştir. Ibni Abbas bununla ilgili olarak şöyle bir hadis rivayet eder:
"Aşure günü oruç tutun, fakat Yahudilere muhalefet edin. Ondan bir gün önce veya sonrayı da oruçlu geçirin."2775[53]

2500-2599

2500. [4:212, Hadîs No: 5059]
Ebû Müleyke (r.a*) rivayet ediyor:

Oruç tutun. Şüphesiz oruç Cehennem ateşine ve: dünyanın kötülük ve musibetlerine karşı kalkandır.2776[54]

2501. [4:212, Hadîs No: 5060]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Oruç tutun ki sıhhat bulaşınız.2777[55]

2502. [4:213, Hadîs No: 5062]
Katade bin Milhan rivayet ediyor:

Ayın on üç, on dört ve on beşinci günleri olan eyyamü'l-bîdda oruç tutun. Bunlar zamanın hazineleridir.2778[56]

2503. [4:216, Hadîs No: 5071]
Osman bin Ebî Şevde rivayet ediyor:

Evine girince ve evinden çıkarken ikişer rekat namaz kılmak hayırlı insanların namazıdır.2779[57]

2504. [4:216, Hadîs No: 5074]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Cemaatle kılman namaz tek başına kılman namazdan yirmiyedi derece daha faziletlidir.2780[58]

2505. [4:217, Hadîs No: 5077]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin cemaatle kıldığı namazı evinde ve işyerinde tek başına kıldığı namazından yirmi beş derece daha üstündür. Bunun sebebi şudur: Biriniz güzelce abdest alıp sonra yalnızca namaz gayesiyle camiye gelirse her adım atışında Allah mutlaka onu bir derece yükseltir ve bir günahını düşürür. Bu durum camiye girinceye kadar devam eder. Camiiye girince namaz için orada bulunduğu sürece namazda sayılır. Namaz kıldığı yerde durduğu ve kimseye sıkıntı vermediği veya abdesti bozulmadığı sürece de melekler kendisine dua ederek şöyle derler: "Allah'ım, günahlarım bağışla! Allahım ona merhamet et! Allah'ım Tövbesini kabul et."2781[59]

2506. [4:219, Hadîs No: 5079]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kişinin evde kıldığı namazı bir namaza, mahalle mescidinde kıldığı namazı yirmi beş namaza, Cuma namazlarının kılındığı camideki namazı beş yüz namaza, Mescid-i Aksalda kıldığı namazı beş bin namaza, benim şu mescidimde kıldığı namazı elli bin namaza, Mescid-i Haramda kıldığı namazı ise yüz bin namaza bedeldir.2782[60]

2507. [4:220; Hadîs No: 5082]
Süheyb (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin insanların görmediği yerde kıldığı nafile namazı, insanların gözü önünde kıldığı namazının yirmibeş katma denktir.2783[61]

2508. [4:225, Hadîs No: 5100]
Âişe'den (r.a) rivayetle:

Misvak kullanılarak kılman bir namaz misvak kullanılmaksızın kılman yetmiş namazdan daha faziletlidir.2784[62]

2509. [4:225, Hadîs No: 5101]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Nafile olsun, farz olsun sarıkla kılman bir namaz, sarıksız kılman 25 namazın derecesine denktir. Sarıklı kılınan bir Cuma namazı, ise sarıksız kılınan yetmiş Cuma namazına denktir.[2785][63]

2510. [4:227, Hadîs No: 5108]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Benim şu mescidimde kılman bir namaz Mescid-i Haram hariç onun dışındaki bir mescidde kılman bin namaz gibidir. Medine'de tutulan bir Ramazan ayının orucu onun dışındaki bir yerde tutulan bin Ramazan ayının orucu gibidir. Medine'de kılman bir Cuma namazı onun dışındaki bir yerde kılman bin Cuma namazı gibidir.[2786][64]

2511. [4:230, Hadîs No: 5119]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Arefe günü oruç tutmak bin gün oruç tutmak gibidir[2787][65].

2512. [4:231, Hadîs No: 5121]
Ebu'd-Derda'dan (r.a) rivayetle:
Kişinin Allah yolunda cihad ederken oruç tutması onu yetmiş yılda alınabilecek bir mesafe kadar Cehennemden uzaklaştırır.[2788][66]

2513. [4:231, Hadîs No: 5124]
ibniAbbas (r.a) rivayet ediyor:
Ramazan'dan sonra oruç tutan kişi savaşta geri çekilip yeniden hücum eden kimseye benzer.[2789][67]

Ramazan ayı, hadisin tabiriyle, şeytanların bağlandığı, iyiliklerin kötülüklere galip geldiği, mü'mînin en büyük düşmanı olan şeytanın mağlup edildiği bir savaş meydanıdır. Mü'minler, genellikle bu savaşta galip gelirler.
Ramazan'dan sonra ise, şeytan yine şiddetli hücuma geçer. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde, Ramazan'dan sonra oruç tutan kimsenin taktik gereği savaşta geri çekilip tekrar hücuma geçen kimseye benzediğini bildirmektedir. Bilindiği gibi, yerine göre savaşta taktik olarak geri çekilen kimse, hem düşmanı yanıltmış, hem de dinlenmiş olarak saldırıya geçeceğinden başarı kazanma ihtimali kuvvetlidir. Oruç da, şeytana karşı en tesirli bir silahtır. Ramazan'dan sonra bu silahla şeytana saldıran bir kimse, onun hîle ve vesveseleri karşısında mağlup olmaz.

2514. [4:231, Hadîs No: 5125]
Enes'den (r.a) rivayetle:
Oruçlu, yatağı üzerinde uykuda bile olsa ibâdet halindedir.[2790][68]

2515. [4:231, Hadîs No: 5126]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Oruçlu bir Müslümanı çekiştinnedikçe veya ona sıkıntı vermedikçe ibadet halindedir.[2791][69]

2516. [4:232, Hadîs No: 5128]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Gerçek sabredici, musibetin ilk çarpılışı ânında sabreden kişidir.[2792][70]

2517. [4:232, Hadîs No: 5129]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Günün ilk saatlerinde uyumak rızkı engeller.[2793][71]

2518. [4:232, Hadîs No: 5130]
Ibni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Sabır imanın yarısı, Allah'ın her türlü hükmüne gönülden teslimiyet de îmanın tamamıdır.[2794][72]

2519. [4:233, Hadîs No: 5131]
Ebû Musa el-Eşâri (r.a.) rivayet ediyor:

Sabır rızadır.[2795][73]

Bunda iki ihtimal söz konusudur. Sabır Allah'ın rızası gibi yüksek bir makama ulaştırmaya vesile olur. Gerçek sabır Allah'ın takdirine rıza göstermek, Ondan gelen herşeyi gönül hoşluğu ve memnuniyetle karşılamaktır.
Sabır üç makamdan ibarettir: Birincisi yakınmayı terk etmektir. Bu, tövbekarların sabrıdır. İkincisi kazayı gönül hoşluğuyla karşılamaktır. Bu dünyaya önem vermeyen salih insanların makamıdır. Üçüncüsü Allah'tan gelen herşeyi sevmek, muhabbetle karşılamaktır. Bu da sıddıkların makamıdır.

2520. [4:233, Hadîs No: 5132]
Hakim bin Umeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Sabır ve musibetin mükâfatını Allah'tan bekleme, köleleri âzad etmekten daha faziletlidir. Allah bu özellikleri taşıyan kimseleri sorgusuz sualsiz Cennete koyar.[2796][74]

2521. [4:234, Hadîs No: 5136]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
îmanda sabrın yeri, vücutta başın yeri gibidir.[2797][75]

2522. [4:2347 Hadîs No: 5137]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Sabır üç çeşittir: Musibete karşı sabır, Allah'a itaatta sabır, haramlardan uzak durmada sabır. Kim ki Allah def edinceye kadar güzel bir teselliyle musibete karşı sabred[2798][76]ers,e Allah onun için üç yüz derece yazar, iki derecenin arası gökle yer arası kadardır. Kim de Allah'a itaatta sabrederse Allah onun için altı yüz derece yazar. İki derecenin arası yerin sathından yedi kat yerin dibine kadardır. Kim de günahlardan uzak durmada sabır gösterirse, Allah onun için dokuz yüz derece yazar. İki derecenin arası iki defa yerlerin en alt kısmından arş'ın son noktasına kadardır.

2523. [4:236, Hadîs No: 5141]
FadVdan (r.a.) rivayetle:
Benden sonra doğruluk, Ömer nerdeyse ordadır.[2799][77]

2524. [4:236, Hadîs No: 5142]
Rafı' bin Hadic (r.a.) rivayet ediyor:
Sadaka yetmiş çeşit kötülüğü önler.[2800][78]

2525. [4:237, Hadîs No: 5146]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Usûlüne uygun olarak sadaka vermek, akıl ve dinîn güzel karşıladığı işleri yapmak, anne-babaya iyilik etmek ve akrabalarla iyi ilişkiler içerisinde bulunmak bedbahtlığı saadete çevirir, ömrü uzatır ve kötü ölümlerden korur.[2801][79]

2526. [4:237, Hadîs No: 5147]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Güne başlarken sadaka vermek felaketleri giderir.[2802][80]

2527. [4:238, Hadîs No: 5150]
Pehlivanlar pehlivanı şiddetle öfkelendiğinde, yüzü kıpkırmızı kesildiğinde ve tüyleri diken diken olduğunda öfkesini yenendir.[2803][81]

2528. [4:240, Hadîs No: 5157]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Susmak hikmettir. Fakat bunu yapanlar azdır.[2804][82]

2529. [4:241, Hadîs No: 5159]

Mıhrez bin Züheyr (r.a.) rivayet ediyor: Susmak âlimin süsü, cahilin Örtüşüdür.[2805][83]

2530. [4:241, Hadîs No: 5160]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Susmak ahlâkın efendisidir. Ölçüsüz şaka yapan hafife alınır.[2806][84]

2531. [4:242, Hadîs No: 5166]
Osman bin EbVl-As (r.a.) rivayet ediyor:
Oruç bir kalkandır. Kul onunla kendisini Cehennem ateşinden korur.[2807][85]

2532. [4:243, Hadîs No: 5167]
Âmir bin Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Kışın oruç tutmak, meşakkatsiz elde edilen bir ganimettir.[2808][86]

2533. [4:243, Hadîs No: 5168]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Oruç iç organları inceltir. Eti eritir ve Cehennem ateşinin hararetinden uzaklaştırır. Şüphesiz Allah'ın hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatır ve hayaline gelmeyen nimetleri ihtiva eden bir sofrası vardır. Bu sofraya, ancak oruçlular otururlar.[2809][87]

2534. [4:243, Hadîs No: 5170]
Ebû Hüreyre*den (r.a.) rivayetle:
Beş vakit namaz, iki Cuma namazı ve iki Ramazan ayı büyük günahlardan sakmıldığı sürece aralarındaki küçük günahları affettirirler.[2810][88]

2535. [4:246, Hadîs No: 5180]
Enes (r.a.) rivayet ediyor: Namaz mü'minin nurudur.[2811][89]

2536. [4:247, Hadîs No: 5182]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Namaz her takva sahibi için Allah'a yaklaşma vesilesidir.[2812][90]

2537. [4:248, Hadîs No: 5184]
Bera (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Haramdan sakınmada titizlik gösteren kimsenin arkasında namaz kılmak makbuldür. Böyle bir kimseye hediye vermek makbuldür. Onunla beraber oturmak ibadettir. Onunla fikir alışverişinde bulunmak sadakadır.[2813][91]

2538. [4:248, Hadîs No: 5187]
Ali'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Namaz îmanın direğidir. Cihad amelin zirvesidir. Zekât ise, bu ikisinin arasında yer alır.[2814][92]

2539. [4:249, Hadîs No: 5188]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Namaz îmanın ölçeğidir. Kim o ölçeği tam doldurursa mükâfatını da tam alır.[2815][93]

2540. [4:249, Hadîs No: 5189]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Namaz şeytanın yüzünü karartır. Zekât ve sadaka onun belini kırar. Allah için karşılıklı sevgi ve güzel işler yapmak suretiyle kendini Allah'a ve insanlara sevdirme onun soyunu keser. Bunları yaptığınızda o sizden Güneşin doğduğu yer ile battığı yer arasındaki mesafe kadar uzaklaşır.[2816][94]

2541. [4:249, Hadîs No: 5191]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Namaz Sırat Köprüsü üzerinde nurdur. Kim ki Cuma günü bana seksen defa salavat getirirse seksen yıllık küçük günahları affedilir.[2817][95]

2542. [4:250, Hadîs No: 5196]
Ebû Ubeyde'den (r.a.) rivayetle:
Oruç, kişi onu günahlarla delmedikçe, bir kalkandır.[2818][96]

2543. [4:250, Hadîs No: 5199]
Aişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Oruç, Cehennem ateşine karşı bir kalkandır. Oruç tutan kişi, o gün kimseye karşı bir sataşmada bulunmasın. Herhangi bir kimse kendisine sataşırsa ona dil uzatıp sövmesin ve "Ben oruçluyum" desin. Muhammed'in canı kudreti elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir.[2819][97]

2544. [4:251, Hadîs No: 5201]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Oruç sabrın yarısıdır. Herşeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur.[2820][98]

2545. [4:251, Hadîs No: 5202]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Oruçta riya yoktur. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "O benim içindir. Onun mükâfatını da Ben veririm. Oruç tutan yemesini ve içmesini Benim için terk etmiştir."[2821][99]

2546. [4:251, Hadîs No: 5203]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet günü oruç ve Kur'ân, kula şefaat edecekler. Oruç şöyle diyecek: "Ey Rabbim! Ben onu gündüzleyin yemesinden ve nefsanî isteklerinden alıkoydum. Hakkında şefaatimi kabul eyle!" Kur'ân da şöyle diyecek: "Ey Rabbim! Ben onu geceleyin uykusundan alıkoydum. Hakkında şefaatimi kabul eyle!" İkisinin de şefaati kabul edilir.[2822][100]

2547. [4:252, Hadîs No: 5204]
İbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
israil oğullarından birisine bir misafir geldi. Kapısında doğurması yakın dişi bir köpek vardı. Köpek kendi kendine şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, ben sahibimin misafirine havlamayacağım." Bunun üzerine karnındaki yavrular havlamaya başladılar. "Bu da ne?" diye soruldu. Allah o kavimden bir peygambere şöyle vahyetti: "Bu sizden sonra gelecek olan ve cahilleri, aklı başında olanlarını bastıracağı bir ümmetin misâlidir. "[2823][101]

2548. [4:253, Hadîs No: 5211]
Nüvas bin Sem'an'dan (r.a.) rivayetle:
Yüce Allah, dosdoğru bir köprü misâlini veriyor: Köprünün iki tarafında kapıları açık iki sur bulunur. Kapılarda sarkıtılmış perdeler vardır. Köprünün girişinde bir dellal şöyle sesleniyor: "Ey insanlar! Hepiniz sağa sola sapmaksızm köprüye girin! Köprünün üst tarafin-da da bir dellal aynı şekilde sesleniyor, insanlar o köprüden geçerken içlerinden biri o kapılardan birini açmak istediğinde dellal,
zıklar olsun sana! O kapıyı açma. Çünkü açarsan ordan düşersin diye uyarıyor.
işte o köprü tslâmdır. Etrafındaki iki sur Allah'ın çizdiği sınırlardır. Açık kapılar ise, Allah'ın haram kıldığı şeylerdir. Köprünün başındaki dellal ise, Allah'ın kitabıdır. Üst taraftaki dellal ise, Allah'ın her Müslümanın kalbine koyduğu öğütçüdür.[2824][102]

2549. [4:255, Hadîs No: 5214]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü Cehennemde kâfirin dişi Uhud Dağı, derisinin kalınlığı 70 arşın, pazusu Beyda Dağı, diz kapağı Verkan Dağı, Cehennemde oturduğu yer ise benim şu andaki yerimle Ribze arası kadardır.[2825][103]

2550. [4:256, Hadîs No: 5220]
Osman bin Ebi'l-As'dan (r.a.) rivayetle:
EJini bedeninin ağrıyan yerinin üzerine koy ve üç defa "Bismillah" de, yedi defa da şu duayı oku: "Eûzü billahi ve kudretini min şerri mâ ecidü ve ühaziru = Hissettiğim acıdan ve korktuğum şeyden Allah'a ve kudretine sığınıyorum."2826[104]

2551. [4:256, Hadîs No: 5221]
Osman bin Ebi'l-As (r.a.) rivayet ediyor:
Sağ elini rahatsızlık duyduğun yerin üzerine koy. Yedi defa elini sürerek her defasında şu duayı oku: "Eûzü biizzetillâhi ve kudretihî min şerri mâ ecidü = Hissettiğim şu ağrının şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınıyorum."2827[105]

2552. [4:257, Hadîs No: 5224]
Esma binti Ebî Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Elini ağrıyan yerin üzerine koy. Sonra da üç defa şu duayı oku: "Bismillâhi Allâhümme ezhib annî şerre mâ ecidü bidaVeti Nebiyyi-ke't-Tayyibi'1-Mübareki'l-Mekîni mdeke bismillah = Allah'ın adıyla. Allah'ım, pak, mübarek ve Senin katında büyük bir yeri olan Peygamberinin daveti hürmetine hissettiğim ağrının şerrini benden gider. Allah'ın adıyla..."2828[106]

2553. [4:257, Hadîs No: 5225]
Meymune binti Ebî Useyb (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sağ elini kalbinin üzerine koy ve şöyle de: "Bismillâhi dâvinî bide-vâik. Ve'şfinî bişifâik. Veeğninî bifazlike ammen sivak. Ve ahdir annî ezâk=Allah'm adıyla. Allah'ım! Devanla beni tedavi et! Şifanla bana şifa ver. Fazlanla beni Senden başka hiç kimseye muhtaç olmayacak derecede zengin kıl. Ve verdiğin sıkıntıyı benden gider."2829[107]

2554. [4:257, Hadîs No: 5226]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, şu dört şeyi kullarının boynuna bir borç olarak yüklemiştir: namaz, zekât, Ramazan orucu ve cünupluktan yıkanma. Bunlar, Allah'ın haklarında, "Sırların ortaya çıktığı gün" diye buyurduğu sırlardır.2830[108]
,
2555. [4:258, Hadîs No: 5231]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Camide gülmek, kabirde karanlığa maruz kalmaya sebeptir.2831[109]

2556. [4:259, -Hadîs No: 5232]
Hasan-ı Basrî'den (r.a.) rivayetle:
iki çeşit gülme vardır: Bir gülme vardır ki Allah sever. Bir gülme de vardır k,i Allah ona gazap eder. Allah'ın sevdiği gülme şudur: Kişi görmeyi arzuladığı bir din kardeşiyle ansızın karşılaşır ve sevincinden güler. Allah'ın gazap ettiği gülme ise kişi incitici, kaba ve boş bir sözü hem gülmek, hem de başkalarını güldürmek için söyler. Bu yüzden yetmiş sene Cehennem uçurumundan aşağı yuvarlanır.2832[110]

2557. [4:259, Hadîs No: 5234]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Vasiyette varislerden birine zarara sokmak büyük günahlardandır.2833[111]

Yüce Allah, ölümü ânında kişiye malının üçte birisine kadar vasiyet etme hakkı vermiştir. Kişi malının üçte birinden fazlasını vasiyet ederse, mirasçılarına haksızlık etmiş olacağından günahkâr olur. Zaten böyle bir vasiyet de geçersizdir.
İşte kişinin vasiyetle mirasçılarına yapacağı haksızlıklardan birisi de, hayatta iken malının bir kısmını veya kıymetli bir bölümünü çocuklarından birinin alması için vasiyette bulunması, çocuklar: arasında adaletli davranmamasıdır. Mirasçıyı hakkı olan paydan mahrum bırakıcı vasiyetler caiz olmadığı gibi, mirasçıya mirastan hak ettiği malın dışında, ayrıca bir malın verilmesini vasiyet etmek de, insanın ebedî hayatını tehdit eder. Peygamberimiz izahını yaptığımız hadisine böyle yapmanın büyük günahlardan olduğuna dikkat çekmiştir.

Diğer taraftan, böyle bir vasiyet zâten geçerli değildir. Çünkü vasiyetin şartlarından birisi de, mal verilmesi vasiyet edilen kimsenin mirasçı olacak kadar yakın akraba olmamasıdır. Zira bu tip akrabaların hakkını Yüce Allah zâten tayin etmiştir. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde bununla ilgili olarak şöyle buyurur:
"Cenâb-ı Hak, her mirasçıya mirastan olan nasibini tâyin etti. Artık hiçbir mirasçıya vasiyet etmek caiz değildir."[2834][112]
Bununla beraber, bir kimse vârislerden birine fazla birşey verilmesini bir maslahata binâen uygun görürse, diğer vârisler de bunu kabul edip razı olurlarsa, bunu sağlığında iken yapabilir. O zaman malından tasarruf hakkına sahip olduğundan, vermek istediği şeyi sağlığında iken teslim edebilir. Fakat bunda da adaleti gözetmeli, diğer mirasçılarını incitmemelidir.

2558. [4:260, Hadîs No: 5235]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Kabirin kişiyi sıkması her mü'min için daha önce affedilmeyip üzerinde kalmaya devanı eden bütün günahlara keffarettir.[2835][113]

2559. [4:260, Hadîs No: 5238]
İbni Mes'ud (r.a:) rivayet ediyor:
Misafirlikte kalma hakkı üç gündür. Bundan fazlası ev sahibi için sadakadır. Her iyilik de sadakadır.[2836][114]

2560. [4:261, Hadîs No: 5242]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Misafir rızkıyla gelir. Ev halkının günahlarını götürerek gider. Günahlarını silip süpürür.[2837][115]

2561. [4:262, Hadîs No: 5245]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a itaat babaya itaattir. Allah'a karşı gelme babaya karşı gel-medır.[2838][116]

2562. [4:262, Hadîs No: 5246]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'a karşı gelmeyi emretmedikçe idareciye itaat Müslüman kişi üzerinde bir haktır. Fakat Allah'a karşı gelme sayılabilecek bir şeyi emrettiğinde ise, artık ona itaat edilmez.[2839][117]

2563. [4:263, Hadîs No: 5250]
Hassan bin Ebî Sinan rivayet ediyor:
Cahiller arasında ilim öğrenen kişi ölüler arasındaki diri gibidir.[2840][118]

2564. [4:263, Hadîs No: 5251]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah için ilim öğrenen kişi Allah katında fîsebilillah cihad eden kimseden daha üstündür.[2841][119]

2565. [4:263, Hadîs No: 5253]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
İlim Öğrenen kişi rahmetin peşindedir. İlim öğrenen kişi îslâmın temel direğidir. Mükâfatı peygamberlerle birlikte verilir.[2842][120]

2566. [4:264, Hadîs No: 5255]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
iki kişilik yemek üç kişiye, üç kişilik yemek de dört kişiye yeter.[2843][121]

2567. [4:265, Hadîs No: 5257]
İbni Ömer (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İki kişilik yemek dört kişiye, dört kişilik yemek sekiz kişiye yeter. Birlikte yiyin, ayrı ayrı yemeyin.[2844][122]

2568. [4:265, Hadîs No: 5258]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Cömert kişinin yemeği şifadır. Cimrinin yemeği ise hastalıktır.2845[123]

2569. [4:265, Hadîs No: 5259]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Deccal zamanında mü'minlerin gıdası Allah'ı teşbih ve takdis etmektir. O gün kimin konuşması Allah'ı teşbih ve takdis ise, Allah açlığını giderir.2846[124]

2570. [4:267, Hadîs No: 5264]
Hüseyin bin Ali'den (r.a.) rivayetle:
İlim öğrenmek her Müslüman üzerinde farzdır.2847[125]

2571. [4:267, Hadîs No: 5265]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îlim öğrenmek her Müslüman üzerine farzdır. İlmi layık olmayana öğreten domuzun boynuna yakut, inci ve altın takan kimse gibidir.2848[126]

2572. [4:268, Hadîs No; 5266]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
îlimi öğrenmek her Müslümana farzdır. Şüphesiz ilim öğrenen için denizdeki balıklara varıncaya kadar herşey Allah'tan bağışlanma diler.2849[127]

2573. [4:268, Hadîs No: 5267]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah mazlumun ve darda kalmışın imdadına koşulmasını sever.2850[128]

2574. [4:268, Hadîs No: 5268]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
îlim Öğrenmek, Allah katında nafile namazdan, oruç, hac ve aziz ve celil olan Allah yolunda cihad etmekten daha faziletlidir.2851[129]

2575. [4:269, Hadîs No: 5269]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Bir saat ilim Öğrenmek bir geceyi ibadetle geçirmekten; bir gün ilim öğrenmek de üç ay oruç tutmaktan daha hayırlıdır.2852[130]

2576. [4:269, Hadîs No: 5270]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Hak ve hakikatin peşinde olmak, garip ve yalnız kalmak demektir. 2853[131]

2577. [4:270, Hadîs No: 5272]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Helâlin ne olduğunu öğrenip onu kazanmaya çalışmak her Müslü-mana gereklidir.2854[132]

2578. [4:270, Hadîs No: 5273]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Helâli arama cihaddır.2855[133]

2579. [4:270, Hadîs No: 5274]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle: Talha, yeryüzünde dolaşan bir şehiddir.2856[134]

2580. [4:271, Hadîs No: 5276]
Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Talha ve Zübeyr Cennette komşulanmdır.[2857][135]

2581. [4:271, Hadîs No: 5278]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Vücudlarmızı temizleyiniz ki Allah da sizi günahlardan temizlesin. Herhangi bir kul uyumak üzere yatağına temiz olarak yatarsa, mutlaka elbiseleri arasında bir melek geceler. Gecenin herhangi bir saatinde sağına veya soluna dönerse melek mutlaka şöyle der: "Allah'ım, kulunun günahlarını bağışla! Çünkü o temiz olarak geceledi."[2858][136]

2582. [4:271, Hadîs No: 5279]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Avlularınızı ter temiz yapınız. Şüphesiz Yahudiler evlerin avlularını temizlemezler.[2859][137]

2583. [4:273, Hadîs No: 5283]
Abdullah bin Cerad'dan (r.a.) rivayetle:
Temiz ve helâl yiyecek, yiyeceği, dini ve rızkı arttırır.[2860][138]

2584. [4:274, Hadîs No: 5288]
îbniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Gariblere müjdeler olsun. Onlar çok sayıdaki kötü insanlar arasında bulunan salih kimselerdir. Onlara karşı gelenler itaat edenlerden daha fazladır.[2861][139]

2585. [4:274, Hadîs No: 5289]
Sevban'dan (r.a) rivayetle:
îhlaslılara müjdeler olsun. Onlar fitne karanlıkları içerisinde parlayan doğru yolu gösteren kandillerdir.[2862][140]

2586. [4:275, Hadîs No: 5290]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın arşı'nın gölgesine Önce varanlara müjdeler olsun. Onlar kendilerine hak söz söylendiği zaman kabul edenler, birşey istendiğinde bolca verenler, kendileri için verdikleri hükmü insanlar için de verenlerdir.[2863][141]

2587. [4:275, Hadîs No: 5292]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ahirzamanda İsa (a.s.) indikten sonraki hayat ne güzeldir! Yağmur yağdırması için gökyüzüne izin verilir. Bitki bitirmesi için yeryüzüne izin verilir. Tohumunu düz bir taşa ekersen yeşerir. Yine kişi arslanm yanından geçer arslan ona zarar vermez. Yılanın üzerine basar, onu sokmaz, insanlar arasında menfaat mücadelesi, karşılıklı hased ve kin olmaz.[2864][142]

2588. [4:276, Hadîs No: 5294]
Muaz bin Cebel (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah yolunda cihad ederken Allah'ı çokça anan kimseye müjdeler olsun. Şüphesiz söylediği her kelimeye karşılık kendisine yetmiş bin sevap verilir. Allah'ın kendi katında vereceği fazlalığın yanında bu sevaplardan herbirisi de ona katlanır. Mah harcamak da bu ölçüye göre mükâfatlandırılır.[2865][143]

2589. [4:276, Hadîs No: 5296]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Müslüman olup da geçimi kendisine yetecek kadar olan kimseye müjdeler olsun.[2866][144]

2590. [4:276, Hadîs No: 5297]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hac yapmış gibi sevap kazanarak geceleyen, Allah yolunda savaşa çıkmış gibi mükâfat alarak sabahlayan kimseye müjdeler olsun. Bu, kimsenin, durumunu bilmediği, harama iltifat etmemeye gayret gösteren, az bir dünyalıkla kanaat eden kimsedir. Çoluk çocuğunun yanma gülerek varır. Yanlarından gülerek ayrılır. Nefsim kudreti elinde

bulunan Allah'a yemin ederim ki böyle kimseler, aziz ve celil olan Allah yolunda hac yapıp cihad edenlerle aynıdırlar.[2867][145]

2591. [4:277, Hadîs No: 5298]
Zeyd bin Eslem'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Cehaleti terk eden, malının fazlasını veren ve adaletle iş gören kimseye müjdeler olsun![2868][146]

2592. [4:278, Hadîs No: 5299]
Rakb el-Mısrî (r.a.) rivayet ediyor:
Zillete düşmeden tevazu gösteren, miskinliğe kapılmadan nefsine boyun eğdiren, biriktirdiği malından, Allah'a isyana girmeden başkalarına veren, dinde ince anlayış ve hikmet sahibi kimselerle haşir-neşir olan, zelil ve miskin kimselere merhamet edene müjdeler olsun! Nefsine boyun eğdiren, kazana helâl olan, iç dünyası güzel, görünüşüyle de iyilik ve asalet timsâli olan, insanlara kötülük yapmaktan uzak duran kimseye müjdeler olsun! ilmiyle amel eden, malının fazlasını veren, fuzulî sözünü içinde tutan kimseye müjdeler olsun![2869][147]

2593. [4:278, Hadîs No: 5300]
Abdullah bin Hantab'dan (r.aj rivayetle:
Allah'ın kendisine kıt kanaat geçineceği bir rızkı verip de buna sabreden kimseye müjdeler olsun![2870][148]

2594. [4:279,Hadis No:5301]
Ebû Umame (r.a.) rivayet ediyor:
Beni görüp de bana îman getiren bir defa, beni görmediği halde bana îman eden kimseye de üç defa müjdeler olsunî[2871][149]

2595. [4:281, Hadîs No: 5306]
Enes'den (r.a.) rivayetle: Kd
sden (r.a.) rivayetle:
Kendi kusurlarıyla uğraşıp başkalarının kusurlarını kurcalamaktan kendisini alıkoyan, malının fazlasını veren, sözünün fazlasını içinde tutup söylemeyen, Sünnet dairesi kendisine yetecek kadar geniş gelip bid'alara sapmayan kimseye müjdeler olsun![2872][150]

2596. [4:281, Hadîs No: 5307]
Abdullah bin Büsr (r.a.) rivayet ediyor:
Ameli salih olup da ömrü uzun olana müjdeler olsun![2873][151]

2597. [4:282, Hadîs No: 5308]
Sevban'dan (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Diline hâkim olan, evinde çoluk çocuğuyla bulunmaktan zevk duyan ve günahlarına ağlayan kimseye müjdeler olsun![2874][152]

2598. [4:282, Hadîs No: 5310]
Aişe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Amel sayfasında çokça istiğfar bulacak olan kimseye müjdeler olsun![2875][153]

2599. [4:282, Hadîs No: 5311]
Ebû Hüreyre den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet günü, içi, okuduğu Kur'ân, işlediği farzlar ve öğrendiği ilimle dop dolu olan kimselere müjdeler olsun![2876][154]

2600-2699

2600. [4:282,Hadis No:5312]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor;

Tuba, Cennette bir uçtan diğer uca kadar olan mesafesi yüz sene çeken bir ağaçtır. Cennetliklerin elbiseleri onun tomurcuklarından çıkar.[2877][155]

2601. [4:283, Hadîs No: 5315]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Tuba, Cennette öyle bir ağaçtır ki, uzunluğunu ancak Allah bilir. Dallarının birinin altında bir süvari yetmiş sene yol alır. Yapraklan Cennetin kıymetli elbiseleridir. Dallarına deve boynu büyüklüğünde kuşlar konar.[2878][156]

2602. [4:283, Hadîs No: 5316]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor-
Euzun zaman bekleyişleri

2603. [4:284, Hadîs No: 5319]
Vadin binAta'dan (r.a.) rivayetle:
Ağızlarınızı ter temiz tutunuz. Çünkü ağızlarınız Kur'ân'm yollarıdır.[2879][157]

2604. [4:285, Hadîs No: 5325]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Mühür, arşın ayaklarında asılı durmaktadır. Haramlar çiğnenince, günahlar işlenince ve Allah'a karşı cüretkâr davranıhnca, Allah o mührü gönderir, kişinin kalbini mühürler. Bundan sonra kişi iyi şeyleri düşünemez.[2880][158]

2605. [4:286, Hadîs No: 5328]
Üsame'den (r.a.) rivayetle:
Salgın hastalık, bir grup israil Oğullarına gönderilen azab ve musibetin kalıntısıdır. Siz bir yerde bulunurken, orada böyle bir hasta-[2881][159]

2606. [4:286, Hadîs No: 5329]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Taundan ölmek her Müslüman için şehitliktir.[2882][160]

2607. [4:288, Hadîs No: 5335]
Amr bin Hureys'den (r.a.) rivayetle:
Temiz ve abdestli olarak uyuyan, gündüz oruç tutup gece ibadet yapan kimse gibidir.[2883][161]

2608. [4:289, Hadîs No: 5339]
Rabl el-Ensari (r.a.) rivayet ediyor:
Yaralanarak, taunla, yıkık altında kalarak, yırtıcı hayvanların yemesiyle, suda boğulmakla, ateşte yanmakla, karın sancısıyla, zâtül-cenb hastalığıyla Ölmek şehidliktir.[2884][162]

2609. [4:290, Hadîs No: 5341]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Aşırı mal sevgisi âlimlerin kalbinden hikmeti alıp götürür.[2885][163]

2610. [4:290, Hadîs No: 5343]
Ebû Malik el-Eş'ârî (r.a.) rivayet ediyor:
Temizlik îmanın yarısıdır. Elhamdülillah amel terazisinin sevap kefesini doldurur. Sübhanellah ve Elhamdüllah gökle yerin arasını doldurur. Namaz nurdur. Sadaka yol göstericidir. Sabır ışıktır. Kur'ân ya lehinde veya aleyhinde delildir. Bütün insanlar sabahleyin evlerinden çıkarlar, ya kendilerini azaptan âzâd eder veyahut da azaba mâruz bırakırlar.[2886][164]

2611. [4:294, Hadîs No: 5351]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

u, üzerlerinde hiç kimsenin bir alacağı olmadığı halde, kuşlar gagalarını yukarı dikerler, kuyruklarını yere vururlar, içindekileri dışarı atarlar. O halde [2887][165]

2612. [4:295, Hadîs No: 5355]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Zulüm üç türlüdür. Bîr zulüm vardır ki Allah onu bağışlamaz. Bir zulüm vardır ki Allah bağışlayabilir. Bir zülüm daha vardır ki Allah onu ihmal etmez. Allah'ın affetmediği zulüm Ona ortak koşul ma sı-dır. Allah şöyle buyurur: "Şüphesiz şirk büyük bir zulümdür."[2888][166] Allah'ın affedebileceği zulüm kulların Rablerine karşı olan bir görevlerini ihmal etmek suretiyle kendi kendilerine yapmış oldukları zulümdür. Allah'ın ihmal etmediği zulüm ise kulların biribirlerine yapmış oldukları zulümdür. Allah mazlumun hakkını zalimden alır.[2889][167]

2613. [4:296, Hadîs No: 5356]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:
Zalimler ve yardakçıları Cehennemdedir.[2890][168]

2614. [4:296, Hadîs No: 5358]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Hastayı ziyarete giden kişi dönünceye kadar Cennetin meyveleri arasında yürümektedir.[2891][169]

2615. [4:297, Hadîs No: 5359]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Hasta ziyaret eden kişi rahmete dalar. Hastanın yanına oturunca rahmet onu kaplar. Hasta ziyaretinin mükemmel olması, birinizin elini hastanın yüzünün veya elinin üzerine koyması ve halini sorma-sıyladır. Aranızdaki selamlaşmanın mükemmel olması da mûsafaha etmekledir.[2892][170]

2616. [4:299, Hadîs No: 5369]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
İlminden faydalanılan bir alim, kendini ibadete vermiş bin kişiden daha hayırlıdır.[2893][171]

2617. [4:300, Hadîs No: 5372]
Numan bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Ey Allah'ın kulları! Ya saflarınızı dosdoğru tutarsınız, ya da Allah kalblerinizi birbirinden ayırır.[2894][172]

2618. [4:300, Hadîs No: 5373]
Üsame bin Şüreyk (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ey Allah'ın kulları! Tedavi olunuz. Şüphesiz Allah, hiçbir hastalık vermemiştir ki, ilacını da vermemiş olsun. Birtek hastalık hariç, o da ihtiyarlıktır.[2895][173]

2619. [4:300, Hadîs No: 5374]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Abdullah bin Selâm Cennette [Cennetle müjdelenen on kişiden sonra] onuncudur.[2896][174]

2620. [4:301, Hadîs No: 5375]
Abdullah bin Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Abdullah bin Ömer, Rahman olan Allah'ın hakkı tebliğle görevli seçkin bir kuludur. Ammar bin Yasir Cennete ilk gireceklerdendir. Mikdad bin Esved ibadette, dine destek olmada ve dinî hükümleri anlamada büyük gayret gösterenlerdendir.[2897][175]

2621. [4:301, Hadîs No: 5377]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Osman bin Afvan, dünyada da dostumdur, âhirette de.[2898][176]

2622. [4:302, Hadîs No: 5380]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resul-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Osman, büyük bir haya sahibidir. Melekler de ondan haya ederler.[2899][177]

2623. [4:302, Hadîs No: 5381]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Osman, ümmetimin en hayalısı ve cömerdidir.[2900][178]

2624. [4:302, Hadîs No: 5382]
Suheyb (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minin haline şaşılır. Onun her işi hayırdır. Bu, mü'mından başkasına nasip olmaz. Çünkü ona bir nimet verildiğinde şükreder. Bu onun için bir hayır olur. Başına bir musibet geldiğinde de sabreder. Bu da kendisi için bir hayır olur.[2901][179]

2625. [4:303, Hadîs No: 5384]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, fîsebîlillah savaşırken arkadaşları bozguna uğrayıp geri kaçan, fakat kendisi taşıdığı sorumluluğu bilip düşmana karşı yeniden hücuma geçen ve sonunda şehid edilen bir kişiye hoşnutluğundan hayret eder. Aziz ve celil olan Allah meleklerine şöyle der: "Kuluma bakın! Katımdaki mükâfata olan arzusu ve azabımdan korkusu sebebiyle yeniden hücuma geçti ve sonunda şehid edildi."[2902][180]

2626. [4:304, Hadîs No: 5388]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Hastalıktan dolayı sızlayan mü'mine hayret ederim. Eğer hastalıktaki mükâfatı bilseydi ölüp aziz ve celil olan Allah'a kavuşuncaya kadar hasta kalmak isterdi.[2903][181]

2627. [4:304, Hadîs No: 5389]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Meleklerden iki meleğin haline hayret ederim. Bunlar yeryüzüne inerek bir kulu seccadesinde ararlar. Sonra Rablerinin huzuruna çıkıp şöyle derler: "Ya Rabbi! Falan mü'min kulun için her gece ve gündüz şu kadar, şu kadar amelin sevabım yazardık. Şimdi ise onu, verdiğin hastalığın ipiyle bağlamış olduğunu gördük ve kendisi için hiçbir şey yazmadık. Aziz ve celil olan Allah şöyle buyurur: "Kulum için daha önce gece ve gündüz işlemiş olduğu ameli yazmaya devam edin. Amelinin sevabından hiçbir şeyi eksiltmeyin. Onu hasta tuttuğum sürece mükâfatı bana aittir. Daha önce işlemiş olduğu amelin mükâfatı kendisi için geçerlidir."[2904][182]

2628. [4:305, Hadîs No: 5390]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Müslümanm haline hayret ederim. Başına bir musibet geldiğinde, sabrederek bunun mükâfatını Allah'tan bekler. Kendisine bir nimet geldiğinde ise Allah'a şükrederek hamdeder. Şüphesiz Müslüman ağzına götürdüğü lokmaya varıncaya kadar herşey için mükafatlandırılır.[2905][183]

2629. [4:306, Hadîs No: 5393]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Ölüm kendisini kovaladığı halde dünyayı kovalayan kimseye şaşarım. Kendisinden gafil olunmadığı halde gaflete dalan kimseye şaşarım. Allah, kendisinden razı mıdır, kızgın mıdır bilmediği halde kahkahayla gülene şaşarım. [2906][184]

2630. [4:306, Hadîs No: 5394]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Köleleri para verip satın alarak hürriyetine kavuşturduğu halde, hür olan insanları iyiliklerle kazanmayan insanların haline şaşarım. Halbuki bu, daha sevaplıdır.[2907][185]

2631. [4:306, Hadîs No: 5396]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Bir taş sızlanarak Allah'a şöyle yakındı: "Allah'ım, Efendim! Sana şu kadar, şu kadar sene kullukta bulundum. Sonra da beni bir tuvaletin temeline koydun." Allah şöyle buyurur: "Seni kötü bir hâkimin meclisinden uzaklaştırdığıma razı değil misin?"[2908][186]

2632. [4:307, Hadîs No: 5397]
Ümm-ü Hakim (r.a.) rivayet ediyor:
İftarı vakit geçirmeden yapınız. Sahuru da mümkün olduğunca geciktiriniz.[2909][187]

2633. [4:308, Hadîs No: 5402]
Eyyub bin Meysere'den (r.a.) rivayetle:
Seni ziyaret etmeyeni ziyaret et. Sana hediye vermeyene hediye ver.[2910][188]

2634. [4:308, Hadîs No: 5405]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor;
Cennetin dereceleri Kur'ân'm âyetleri sayısıncadır. Cennete giren Kur'ân ehlinin üzerinde hiçbir derece yoktur.[2911][189]

2635. [4:310, Hadîs No: 5411]
Abdullah bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle: Ümmetimin azabı dünyadayken verilir.[2912][190]

2636. [4:310, Hadîs No: 5413]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Çocuğun küçük iken yaptığı yaramazlık, büyüdüğünde aklının çok olacağına işarettir.[2913][191]

2637. [4:311, Hadîs No: 5417]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Rabbim, Mekke'nin çakıllarını benim için altın yapmayı teklif etti. Ben "Hayır, ya Rabbi! Aksine birgün tok olayım, birgün aç. Aç kaldığımda Sana yalvarayım ve Seni anayım. Tok olduğumda da Sana hamdedip şükredeyim" dedim.[2914][192]

2638. [4:312, Hadîs No: 5418]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bana ilk Cennete girecek üç kişiyle, ilk Cehenneme girecek üç kişi gösterildi, ilk Cennete girecek üç kişi şunlardır: Şehid, hem Rabbine güzelce ibâdet eden, hem de efendisinin iyiliğini dileyen hizmetçi, harama iltifat etmeyen ve insanlardan da birşey dilenmeyen kimse. Cehenneme girecek ilk üç kişi ise şunlardır: despot idareci, malmdaki Allah'ın hakkını ödemeyen servet sahibi, kibirli ve övünen fakir.[2915][193]

2639. [4:312, Hadîs No: 5419]
Enes'den (r.a.) rivayetle;
Bana biraz önce şu duvarın kenarında Cennet ve Cehennem gösterildi. Bugünkü kadar hayrın yapılması, serden de kaçınılmasının gerektiğini görmedim. Eğer benim bildiğimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız.[2916][194]

2640. [4:313, Hadîs No: 5420]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim iyi, kötü bütün amelleriyle bana gösterildi. Güzel amelleri arasında insanlara sıkıntı veren birşeyi yoldan kaldırmak, kötü ameller arasında da camide kaldırılmamış kir, pasın bulunduğunu gördüm.[2917][195]

2641. [4:314, Hadîs No: 5422]
Huzeyfe bin Esid'den (r.a.) rivayetle:
Akşamleyin şu odanın yanında ümmetim bana gösterildi. Öyle ki ümmetimden herbir kişiyi birinizin arkadaşını tanıdığından daha fazla tanırım.[2918][196]

2642. [4:315, Hadîs No: 5429]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimden, kesinlikle kader konusunda bilir bilmez konuşmamalarını istiyorum. Kader konusunda ancak ümmetimin âhirzaman-daki kötüleri ileri geri konuşur.[2919][197]

2643. [4:315, Hadîs No: 5430]
Âişe binti Kudame'den (r.a.) rivayetle:
Kulunun iki gözünü alıp da sonra da onu Cehenneme sokmak, Allah'ın gücüne gider.[2920][198]

Nice göz nimetine kavuşmuş insan, o büyük nimetin kıymetini bilemediği, şükrünü îfa edemediği gibi nice gözsüzler vardır ki, o nimetten mahrumiyetin ız-dtraplarını yaşayıp dururlar.
Ne göz nimeti insanı küîran-ı nimete götürmeli ve ne de gözsüzlük şikâyete, isyana sevk etmelidir.
Her iki hal de imtihan içindir. Önemli olan imtihanı kazanabilmektir. Bu nimete erip de imtihanı kazananlar olabileceği gibi bu nimetten mahrum kalıp da yine imtihanı kazananlar olabilir. Neticede her ikisi de kazançlı çıkar. Bunun tersi de söz konusudur.
Bir defa Allah hiçbir kuluna zulm etmez. Bir nimeti ihsan ediyor veya etmiyorsa bunda birçok hikmetler vardır. Her iki halde de kulunu denemektedir.
Kul bilmelidir ki herhangi bir nimetten mahrumiyet, sadece şu geçici dünya için söz konusudur. Önemli ofan ebedî hayatta ondan mahrum kalmamaktır. Diyelim ki âmâ olan bir mü'min bu halini sabır ve şükürle karşılıyorsa, sonsuz bir hayatta o nimete hem de daha güzel bir şekilde kavuşacaktır. Dünyada mahrum kalınan süre göz kırpması gibi kısa bir süreyi ancak alır. Mü'min îmanının kuvvetliliği ölçüsünde bu musibetlere sabreder.
Yukardaki hadis de mü'min için büyük bir müjdeyi ihtiva etmektedir. Kul görememesi yüzünden isyana gitmediği, kulluğunu îfada yanlışlığa girmediği takdirde Cennete girecektir. Allah böyle bir kulunu Cehenneme koymaz. Bu mühim husus da mü'mini sabra teşvik etmesi açısından önemlidir.

2644. [4:316, Hadîs No: 5433]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
On şey vardır ki Lut kavmi onları işledi ve bu yüzden helak oldular. Ümmetim bunlardan başka birşey daha yapacaktır. Livata (homoseksüellik), sapanlarla ve parmaklar arasına alarak birbirlerine taş atmak, güvercinle oynamak, def çalmak, içki içmek, sakal traş etmek, bıyıkları uzatmak, ıslık çalmak, el çırpmak, ipek giymek. Ümmetim bunlara bir tane daha ekleyecek. O da lezbiyenlik (sevicilik).[2921][199]

2645. [4:317, Hadîs No: 5437]
Ebû Eyyub'dan (r.a.) rivayetle:
Büyük mükâfat, büyük musibetlerle beraberdir. Allah bir topluluğu sevince onlara belâ verir.[2922][200]

2646. [4:318, Hadîs No: 5438]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın affı senin günahından büyüktür.[2923][201]

2647. [4:318, Hadîs No: 5439]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Bir idareci ne kadar çok affederse, idaresi o kadar uzun ömürlü olur.[2924][202]

2648. [4:318, Hadîs No: 5441]
Aişe (r.a,) rivayet ediyor:
Siz iffet ve namuslu olunuz ki, kadınlarınız da iffetli ve namuslu olsun. Siz babalarınıza karşı iyi davranınız ki, evlatlarınız da size iyi davransın. Kim Müslüman kardeşine yapmış olduğu bir kötülükten dolayı özür diler, o da özrünü kabul etmezse, o kişi başında bulunduğum Kevser havuzunun yanma varamaz.[2925][203]

2649. [4:320, Hadîs No: 5449]
Bekr bin Buneys'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bu ümmetin "ebdal" denilen salihlerinin alâmeti, hiçbirşeye asla lanet okumam alandır.[2926][204]

2650. [4:320, Hadîs No: 5450]
Enes (r.a.) rivayet ediyor;
Allah'ın kulunu sevmesinin belirtisi, Allah'ı anmayı sevmektir. Allah'ın kula buğz etmesinin belirtisi ise, kulun aziz ve celil olan Allah'ı anmaktan hoşlanmamasıdır.[2927][205]

2651. [4:322, Hadîs No: 5461]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Âdemoğlunun her mafsalı için vermesi gereken bir sadaka vardır. Kuşluk vaktinde kılman iki rekat namaz, bunların hepsinin yerine geçer.[2928][206]

2652. [4:323, Hadîs No: 5463]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Her Müslüman kişinin yedi günde bir defa yıkanması gerekir. O gün de Cuma günüdür.[2929][207]

2653. [4:323, Hadîs No: 5464]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Her Müslüman yardım elini uzatmalıdır. Eğer yerecek birşey bu-lamıyorsa, çalışıp kendi kendine yardım eder. Böylece yardım yapma görevini yerine getirmiş olur. Eğer bunu yapamazsa yardım isteyen ihtiyaç sahibine fiilen yardım eder. Bunu da yapamazsa hayır ve iyilik yapılmasını tavsiye eder. Bunu da yapamazsa en azından başkasına kötülük yapmaktan sakınır. Bu da onun için bir iyiliktir.[2930][208]

2654. [4:324, Hadîs No: 5466]
Ebû Ümâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Neden din kardeşinizi gözünüzle öldürüyorsunuz. Biriniz kardeşinde çok hoşuna giden birşey görürse, gördüğünde ona mübarek olması için dua etsin.[2931][209]

Bu hadis, nazarın hak ve gerçek olduğunu göstermektedir. Kıskançlık veya hayranlık dolu bakışların karşıdaki kişi ve cisimde etkili olduğu bilinen gerçeklerdendir. Nazar kişiyi hasta edebilecek, bazı musibetleri çekebilecek, hatta Öldürebilecek derecede zararlara sebep olabilmektedir. Kıskanç bir bakışa dinin müsaadesi yoktur. Hayran bakışa ise "Mâşâallah" demek suretiyle bakmaya müsaade edilmiştir. Mâşâallah bir dua niteliğindedir. "Allah ne güzel yaratmış, mübarek eylesin" mânâsını taşır.
Mâşâallah demeyen kimse manen mes'ûl olur. Çünkü hayranlıkla baktığı kişi veya eşyada bir kısım değişikliklere, zararlara sebep olmakta, vebal yüklenmektedir.

2655. [4:325, Hadîs No: 5470]
Îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Başkalarına Öğretilmeyen veya uygulanmayan ilim, harcanmayan hazine gibidir.[2932][210]

2656. [4:325, Hadîs No: 5471]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Payda vermeyen ilim, harcanmayan hazine gibidir.[2933][211]

2657. [4:326, Hadîs No: 5472]
Ebû Said el-Hudrt'den (r.a.) rivayetle:
İsla mm sembolü namazdır. Namaz kılarken kalbini başka düşüncelerden arındıran, onu farzlarına, vaktine ve sünnetlerine titizlikle uyarak kılan kimse gerçek mü'mindir.[2934][212]

2658. [4:326, Hadîs No: 5473]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Ilm-i ledün aziz ve celil olan Allah'ın sırlarından bir sır, hükmünden bir hükümdür. Allah onu kullarından dilediğinin kalbine bırakır.[2935][213]

Elim kesbî ve vehbî ilim olmak üzere iki kısma ayrılır. Kesbî ilim, çalışılarak öğrenilen ilim; ledün de ilhamla insan iradesi karışmadan sırf Allah tarafından ilham edilen ilimdir.
Ilm-i ledün kalbe ilham edilen bir kısım incelikler, sırlar ve gizliliklerdir. Bu herşeyden önce bir Allah vergisidir. Manen yükselmiş, kalbi temiz, ihlaslı ve samimî kutlarına Allah'ın bir ihsanından ibarettir. Zaman olur, bu ilme sahip olan kimse, kişinin kalbini okur. Zaman olur gaybdan haber verir. Zaman olur dilinden hikmet, kaleminden fikir şimşekleri parlar. Ona mazhar olan âlim öyle bir ilmî inkişaf sergiler ki akıl ve ilmî kapasiteyle öyle bir eser ortaya koymak mümkün değildir. Günlerce, aylarca süFecek çalışmaların birkaç saat içerisinde ortaya çıktığını, kâtiplerin yazarken yetiştirmede güçlük çektiklerini görmek şaşırtır insanı. Öyle izahlar, öyle ispatlar, öyle misallerle karşılaşılır ki hayran kalmamak mümkün değildir. Bu ilme başta Peygamber Efendimiz (a.s.m.) olmak üzere peygamberler ve Allah'ın birçok veli kulları mazhar olmuşlardır.

2659. [4:327, Hadîs No: 5476]
Sebire bin Mâbed'den (r.a.) rivayetle:

Yedi yaşına girince çocuğa namaz kılmayı Öğretin. On yaşma girdiğinde kılmazsa hafifçe döğün.[2936][214]

2660. [4:327, Hadîs No: 5477]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Erkek çocuklarınıza yüzmeyi ve ok atmayı, kız çocuklarınıza da ip eğirmeyi öğretin.[2937][215]

2661. [4:327, Hadîs No: 5478]
Bekr bin Abdullah'dan (r.a.) rivayetle:

Annen ve baban seni çağırdıklarında önce annenin çağrısına uy,[2938][216]

2662. [4:328, Hadîs No: 5480]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
ilim Öğretiniz, kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz. Sevindiriniz, nefret ettirmeyiniz. Biriniz öfkelendiğinde sussun.[2939][217]

2663. [4:328, Hadîs No: 5481]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Öğretiniz, fakat sert davranmayınız. Çünkü öğretici kişi sert davranan kişiden daha hayırlıdır.[2940][218]

2664. [4:328, Hadîs No: 5482]
Mücahid rivayet ediyor:

Erkeklerinize Mâide Sûresini, kadınlarınıza da Nur Sûresini öğretiniz.[2941][219]

2665. [4:329, Hadîs No: 5484]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Güçlük halinde, kolaylık halinde, sevinçliyken, sıkıntılıyken ve başkalarının senden üstün tutulduğunda bile meşru idarecine kulak verip itaat etmek senin üzerine bir borçtur.[2942][220]

2666. [4:329, Hadîs No: 5485]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
İnsanların elindeki şeylere karşı bir beklenti içerisinde olma. Açgözlülükten sakın. Çünkü bu peşin bir fakirliktir. Namazım dünyaya veda eden bir kimsenin namazı gibi kıl. Sonradan özür dileyeceğin şeyi yapmaktan sakın.[2943][221]

2667. [4:331, Hadîs No: 5491]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İlme sarıl. Çünkü ilim mü'minin dostudur. Hilm onun veziridir. Akıl onun yol göstericisidir. Salih amel onun doğru yolda sabit kılıcıdır. Şefkatlilik babasıdır. Yumuşaklık kardeşidir. Sabır maddî ve manevî duygularının kumandanıdır.[2944][222]

2668. [4:331, Hadîs No: 5493]
Zührî'den (r.a.) rivayetle:
Uygun bir fîat verildiği takdirde ilk müşteriye satmaya bak. Çünkü kazanç hoşgörülülükle beraberdir.2945[223]

2669. [4:332, Hadîs No: 5495]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan korkmaya bak. Çünkü bu her hayrı kendisinde toplamıştır. Cihada sarıl. Çünkü o, Müslümanların ruhbaniyetidir. Allah'ı anmaya ve okumaya önem ver. Çünkü bu yeryüzünde senin için nur, gökte ise senin için şandır. Hayır söylemenin dışında dilini sıkı tut. Çünkü sen bununla şeytanı yenmiş olursun.2946[224]

2670. [4:332, Hadîs No: 5496]
Muaz bin CebeVden (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah'tan gücün yettiğince korkmaya çalış. Her taşın ve ağacın yanında Allah'ı an. Bir günah işlediğinde hemen arkasından tövbe et. Gizlice işlediğin günaha gizlice, açıkça işlediğin günaha açıkça tövbe et.2947[225]

2671. [4:332, Hadîs No: 5497]
Muaz bin Cebel (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Güzel ahlâka sarıl. Çünkü insanların ahlâk bakımından en güzel olanı dince de en güzel olanıdır.2948[226]

2672. [4:333, Hadîs No: 5498]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Güzel ahlâk ve hayırlı söz söylemenin dışında uzun uzun susmaya bak. Nefsim kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki insanlar bu iki şeyde manen güzelleştikleri kadar hiçbirşeyle güzelleşmezler.2949[227]

2673. [4:333, Hadîs No: 5499]
Hani* bin Zeyd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Güzel söz söylemeye ve bolca yemek yedirmeye çalış.2950[228]

2674. [4:333, Hadîs No: 5501]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Sübhanellah (Allah'ı her türlü noksan sıfattan tenzih ederim), Elhamdülillah (Hamd Allah'a mahsustur), Lâ ilahe illallah (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur), Allah ü ekber (Allah en büyüktür) demeyi elden bırakma. Çünkü bunlar ağacın yapraklarını döktüğü gibi günahları dökerler.2951[229]

2675. [4:334, Hadîs No: 5502]
Ebu'd-Derda (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Çokça secde etmeye bak. Çünkü sen Allah için bir defa secde ettiğinde Allah mutlaka o secde ile seni bir derece yükseltir ve bir günahını düşürür.2952[230]

2676. [4:334, Hadîs No: 5503]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Yumuşak huyluluğu elden bırakma. Çünkü yumuşak huyluluk hangi şeyde bulunursa mutlaka onu süsler. Hangi şeyden de çekilip alınırsa onu da mutlaka çirkinleştirir.2953[231]

2677. [4:334, Hadîs No: 5504]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Yumuşak huyluluğa dört elle sarıl. Sertlikten ve hayasızlıktan uzak dur. 2954[232]

2678. [4:335, Hadîs No: 5505]
Ümm-ü Enes'den (r.a.) rivayetle:

Namaza dört elle sarıl. Çünkü o cihadın üstünüdür. Günahlardan da uzak dur. Çünkü bu en faziletli hicrettir.[2955][233]

2679. [4:335, Hadîs No: 5506]
Aişe'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Özlü ve şümullü duaları yapmaya çalış. De ki: "Allah'ım, hemen verileniyle, sonra verüeniyle, benim bildiğim ve bilemediğim bütün hayırları Senden diliyorum. Şimdi olanıyla, ilerde verileniyle, benim bildiğim ve bilemediğim bütün serlerden Sana sığınıyorum. Cenneti ve ona yaklaştıracak her türlü sözü ve davranışı Senden diliyorum. Cehennemden ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve davranıştan Sana sığınıyorum. Hz. Muhammed'in istediği herşeyi ben de Senden diliyorum. Hz. Muhammed'in Sana sığındığı herşeyden ben de Sana sığmıyorum. Benim için her neyi takdir ettiysen sonunu hayırlı eyle.[2956][234]

2680. [4:337, Hadîs No: 5514]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Evlenin. Evlenmeye gücü yetmeyen ise oruç tutsun. Çünkü bu şehveti frenler.[2957][235]

2681. [4:337, Hadîs No: 5515]
Semüre bin Cündüb (r.a) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Size beyaz elbiseyi tavsiye ederim. Dirileriniz onu giysin, ölülerinizi onunla kefenleyin. Çünkü o elbiselerinizin en hayırlısıdır.[2958][236]

2682. [4:338, Hadîs No: 5517]
Ebû Ümame (r.a.) Peygamber Efendimizin rivayet ediyor: Tevazuu elden bırakmayın. Şüphesiz tevazu kalbdedir. Bir Müslüman diğer Müslümana eziyet vermesin. Nice. yırtık pırtık elbiseler içerisinde hor görülen kimseler vardır ki, Allah'a yemin ederek «Şu şöyle olacaktır" derse mutlaka Allah onu haklı çıkarır.[2959][237]

2683. [4:338, Hadîs No: 5519]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda cihada dört elle sarılın. Çünkü o Cennet kapılarından bir kapıdır. Allah cihad sayesinde üzüntü ve kaygıyı giderir.[2960][238]

2684. [4:339, Hadîs No: 5521]
îbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah ve âhiret korkusundan ileri gelen gönül kırıklığını elden bırakmayın. Çünkü bu kalbin anahtarıdır.[2961][239]

2685. [4:340, Hadîs No: 5525]
Sa'd bin Ebî Vakkas'tan (r.a.) rivayetle:
Ok atmaya dört elle sarılınız. Çünkü bu oyunlarınızın en hayırhsıdır.[2962][240]

2686. [4:340, Hadîs No: 5526]
Ali (r.a) rivayet ediyor:
Kuru üzüm yemeyi ihmal etmeyin. Çünkü o aklı kuvvetlendirir, balgamı giderir, sinir sistemini kuvvetlendirir, yorgunluğu giderir, ahlâkı güzelleştirir, gönlü hoş eder, kaygıyı giderir.[2963][241]

2687. [4:342, Hadîs No: 5531]
Enes'ten (r.a) rivayetle:
Misvak kullanmayı ihmal etmeyin. Misvak ne güzel bir şeydir! Dişlerin kirini giderir, balgamı söker, gözü aydınlatır, diş etlerim güçlendirir, ağız kokusunu yok eder, mide faaliyetlerini düzenler,
Cennetteki dereceleri arttırır, meleklerin övgüsüne vesile olur, Rabbi hoşnut eder, şeytanı kızdırır.[2964][242]

2688. [4:342, Hadîs No: 5534]
İbni Mes'ûd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

İki şifa kaynağını elden bırakmayın: Bal ve Kur'ân.2965[243]

2689. [4:343, Hadîs No: 5535]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Doğruluğa sun sıkı sarılın. Çünkü o iyilikle beraberdir ve ikisi de Cennettedir. Yalandan da uzak durun. Çünkü o kötülükle beraberdir, îkisi de Cehennemdedir. Allah'tan sarsılmaz îman ve afiyet dileyin. Çünkü hiçkimseye sarsılmaz îmandan sonra afiyetten daha üstün bir nimet verilmiş değildir. Birbirinize hased etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, bağlarınızı koparmayın, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Allah'ın size emrettiği şekilde kardeş olun.2966[244]

2690. [4:343, Hadîs No: 5536]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Doğruluğa sim sıkı sarılın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de Cennete götürür. Kişi doğru söyleye söyleye ve doğruyu araştıra araştıra nihayet Allah katında özü sözü doğru bir kimse olarak yazılır. Yalandan da sakının. Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de Cehenneme götürür. Kişi yalan söyleye söyleye, yalanın peşinde gide gide sonunda Allah katında çok yalana olarak yazılır.2967[245]

2691. [4:344, Hadîs No: 5537]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Doğruluğa dört elle sarılın. Çünkü doğruluk Cennet kapılarından bir kapıdır. Yalandan da uzak durun. Çünkü yalan Cehennem kapılarından bir kapıdır. 2968[246]

2692. [4:344, Hadîs No: 5539]
Selman (r.a.) rivayet ediyor:
Akşamla yatsı arasında nafile namaz kılmaya bakın. Çünkü bu gündüzleyin söylenen boş söz ve davranışlara keffaret olur.2969[247]

2693. [4:344, Hadîs No: 5540]
Şeddad bin Abdullah'tan (r.a.) rivayetle:
Oruç tutmaya bakın. Çünkü o şehveti dizginler, taşkınlığı önler.2970[248]

2694. [4:344, Hadîs No: 5541]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Sarık sarmanızı tavsiye ederim. Çünkü o melekler bu alâmetleriy-le görünürler. Sarığın ucunu da sırtınıza doğru sarkıtın.2971[249]

2695. [4:345, Hadîs No: 5543]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.mj şöyle buyurmuşlardır:
Kur'ân'a sim sıkı sarılın. Onu önder ve rehber edinin. Çünkü o alemlerin Rabbi olan Allah'ın kelâmıdır. Ondan gelmiş ve Ona döneçektir. Onun ancak teville anlaşılabilecek müteşabih âyetlerine de îman edin. Verdiği misallerinden ibret alın.2972[250]

2696. [4:346, Hadîs No: 5547]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Kanaati elden bırakmayın. Çünkü kanaat tükenmez bir servettir.2973[251]

2697. [4:347, Hadîs No: 5554]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
iyilik yapmayı âdet edinin. Çünkü bu kötü ölümü önler. Gizlice sadaka vermeye bakın. Çünkü bu aziz ve celil olan Allah'ın gazabını dindirir.2974[252]

2698. [4:348, Hadîs No: 5559]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Ter temiz taharet yapın. Çünkü bu basuru giderir.[2975][253]

2699. [4:349, Hadîs No: 5563]
îyad'dan (r.a.) rivayetle:
Rabbinizin adını dilinizden düşürmeyin. Namazınızı vakit girer girmez kılın. O zaman Allah mükâfatınızı kat kat verir.[2976][254]

2700-2799

2700. [4:349, Hadîs No: 5566]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kuşluk vaktinde iki rekat namaz kılmaya bakın. Çünkü bunda arzu edilmeye değer büyük bir sevap ve mükâfat vardır.[2977][255]

2701. [4:350, Hadîs No: 5572]
Cdbir'den (r.a.) rivayetle:
Az konuşmaya bakan. Sakın şeytan sizi uçuruma firlatlamasın.[2978][256]

2702. [4:351, Hadîs No: 5573]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Gece kalkıp ibadet yapmayı ihmal etmeyin. Çünkü bu sizden önceki salih insanların âdetidir. Yüce Allah'ın yakınlığına vesiledir. Kötülüklerden ahkoyucudur. Günahlara karşı keffarettir. Bedenden hastalıkları kovucudur.[2979][257]

2703. [4:352, Hadîs No: 5577]
Mikdam'dan (r.a.) rivayetle:
Sahuru ihmal etmeyin. Çünkü sahur yemeği gerçekten mübarek bir gıdadır.[2980][258]

2704. [4:352, Hadîs No: 5579]
Ebû Ümame (r.a.) rivayet ediyor:
Şu ilim çekiliç alınmadan ve yeryüzünden kaldırılmadan onu Öğrenmeye bakın. Âlim ve talebe mükâfatta ortaktırlar. Geri kalan insanlarda hayır yoktur.[2981][259]

2705. [4:353, Hadîs No: 5581]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Şu beş şeyi dilinizden düşürmeyin: "Sübhanellah" [Allah'ı her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederim], "elhamdülillah" [hamd Allah'a mahsustur], "Lâ ilahe illallah [Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur], ve Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh [Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır.].[2982][260]

2706. [4:353, Hadîs No: 5584]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Orta bir yolu size tavsiye ederim. Çünkü herkim bu dini çok ince eleyip sık dokursa din onu yener. [2983][261]

2707. [4:354, Hadîs No: 5586]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Lâ ilahe illallah'ı ve günahlarınızdan mağfiret dilemeyi ihmal etmeyin. Onları çokça söyleyin. Çünkü îblis şöyle der: "İnsanlar, günah yüzünden helak olurlar. Beni de "Lâ ilahe illallah** ve istiğfarla helak ederler. Onların, bunları dediğini gördüğümde kendilerini bu defa da nefsin kötü arzularıyla helak etmeye çalışırım. Onlar ise doğru yolda olduklarını sanırlar.[2984][262]

2708. [4:355, Hadîs No: 5587]
Yüseyre binti Yasir (r.a.) rivayet ediyor:
Ey kadınlar "Sübhanellah", "La ilahe illallah" demeyi ve Allah'ı tazim etmeyi ihmal etmeyin. Bunları parmak boğumlarınızla sayarak yapın. Şüphesiz bunlar Kıyamet günü şahit olarak dinlenecek ve konuşturulacaklardır. Gafil olmayın ki rahmet dağıtıldığında unu-tulmay asınız.[2985][263]

2709. [4:356, Hadîs No: 5593]
İbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle: Ali ilmin kasasıdır.[2986][264]

2710. [4:356, Hadîs No: 5594]
Ümmü Seleme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ali Kur'ân'la beraber, Kur'ân'da Ali ile beraberdir. Kevser havuzunun başında yanıma gelinceye kasar ikisi birbirinden ayrılmazlar.[2987][265]

2711. [4:358, Hadîs No: 5597]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Musa için Harun ne ise benim için de Ali odur. Şu farkla ki benden sonra peygamber gelmeyecektir.[2988][266]

2712. [4:358, Hadîs No: 5598]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ben kimin dostuysam Ali bin Ebî Talip de onun dostudur.[2989][267]

2713. [4:358, Hadîs No: 5599]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Sabah yıldızlarının dünyadakilere parlak gözüktüğü gibi Ali de ennette öyle parlak gözükecektir.[2990][268]

2714. [4:359, Hadîs No: 5603]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Ammar bin Yasir, iki durumla karşılaştığında mutlaka en doğru olanım tercih eder.[2991][269]

2715. [4:359, Hadîs No: 5604]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Ammar bin Yasir gırtlağına kadar îmanla doludur.[2992][270]

2716. [4:359, Hadîs No: 5606]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah îmanı Ammar'ın tepeden tırnağa bütün vücuduna sindirt-miştir. îman onun et ve kanına karışmıştır. O hak nerdeyse orada yer alır. Onun vücudundan herhangi bir şey yemesi Cehenneme yakışmaz.[2993][271]

2717. [4:360, Hadîs No: 5609]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hattab oğlu Ömer Cennet ehlinin kandilidir.[2994][272]

2718. [4:360, Hadîs No: 5610]
Fadl bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ömer benimledir. Ben de Ömer'leyim. Benden sonra Ömer ner-deyse hak ordadır.[2995][273]

2719. [4:361, Hadîs No: 5613]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Ramazan'da yapılan bir umre, sevap bakımından bir hacca denktir.[2996][274]

2720. [4:362, Hadîs No: 5616]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Bütün iyilikleri işleme ibadetin yansı, dua da öbür yarısıdır. Al-îh bir kulu için hayır murad ederse kalbini duaya meylettirir.[2997][275]

2721. [4:362, Hadîs No: 5617]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Cennetlik amel doğruluktur. Kul doğru söyleyince iyilik etmiş olur. iyilik edince, gerçekten îman etmiş olur. îman edince de Cennete girer.

Cehennemlik amel de yalandır. Kul yalan söyleyince kötü olmuş olur. Kötü olunca küfür yolunu tutmuş olur. Kâfir olunca da Cehenneme girer.[2998][276]

2722. [4:362, Hadîs No: 5618]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Sünnete uyularak yapılan az amel, bid'aya girerek yapılan çok amelden daha hayırlıdır.[2999][277]

2723. [4:363, Hadîs No: 5620]
Îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:

Selâmı ve aksırıp "Elhamdülillah" diyene "Yerhamükellah" demeyi yaygınlaştırımz.[3000][278]

2724. [4:364, Hadîs No: 5625]
Amr bin Abese (r.a.) rivayet ediyor:
Peygamber ve şehid olmadıkları halde Allah'ın sağında oturan— Allah'ın her İki tarafi da sağdır ya—bazı kişiler vardır. Nurları kendilerine bakanların yüzünü kaplar. Peygamberler ve şehidler, onların makamlarına ve Allahu Taâlâya olan yakınlıklarına gıpta ederler. Onlar değişik kabilelerden olup Allah'ı anmak için toplanmış ve hurma yiyen kişinin en güzellerini seçtiği gibi en güzel sözleri seçe seçe konuşan kimselerdir.[3001][279]

2725. [4:364, Hadîs No: 5626]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah katında hayrın ve şerrin hazineleri vardır. Bunların anahtarları insanlardır. Allah'ın, kendisini hayrın anahtar; şerrin ise kilidi yaptığı kimseye müjdeler olsun. Allah'ın, kendisini şerrin anahtarı, şerrin de kilidi yaptığı kimseye de yazıklar olsun.[3002][280]

2726. [4:365, Hadîs No; 5630]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Her hatim indirildiğinde gerek okuyan ve gerekse dinleyenler için kabul edilecek bir dua hakkı vardır.[3003][281]

2727. [4:365, Hadîs No: 5632]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Kıyamet günü, mü'minin amel defterinin başlığı insanların kendisi hakkındaki övgüleri olacaktır.[3004][1]

2728. [4:365, Hadîs No: 56j34]
Ebû Ümame (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'a verilen söz yerine getirilmesi en lâyık olan sözdür.[3005][2]

2729. [4:366, Hadîs No: 5636]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:

Hastaları ziyaret ediniz. Cenazenin kaldırılmasına katılınız ki, nınlar size âhireti hatırlatsın.[3006][3]

2730. [4:366, Hadîs No: 5637]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Hastaları ziyaret ediniz. Dua etmelerini isteyiniz. Şüphesiz hastanın duası makbul, günahları da affedilinîştir.[3007][4]

2731. [4:367, Hadîs No: 5639]
Hakim bin Umeyr'den (r.a.) rivayetle:

Kalblerinizi murakabeye alıştırın. Çokça tefekkür edin ve ibret alnı.[3008][5]

2732. [4:367, Hadîs No: 5640]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kabir azabından Allah'a sığınınız. Cehennem azabından Allah'a sığınınız. Meseh-i Deccal'in fitnesinden Allah'a sığınınız. Dirilerin ve ölülerin fitnesinden Allah'a sığınınız[3009][6].
2733. [4:367, Hadîs No: 5644]
Hasan-ı Basrî'den (r.a.) rivayetle:
Kişinin birgün din kardeşine yardıma olması, bir ay camiye kapanmasınan daha hayırlıdır.[3010][7]

2734. [4:3.67, Hadîs No: 5646]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hastaları ziyaret etmenin, cenazeleri uğurlamaktan daha büyük sevabı vardır.[3011][8]

2735. [4:368, Hadîs No: 5647]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İki göz vardır ki onlara Cehennem ateşi dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz ve Allah yolunda nöbet tutan göz.[3012][9]

2736. [4:369, Hadîs No: 5650]
lbniAbbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Yaptığı bağışı geri alan, kustuğu şeyi geri yutan kimse gibidir.[3013][10]

2737. [4:370, Hadîs No: 5654]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Afiyet on parçadır. Dokuzu geçimini sağlamaya çalışmakta, bir tanesi de diğer şeylerdedir.[3014][11]

2738. [4:370, Hadîs No: 5655]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Âlim yeryüzünde Allah'ın güvendiği kimsedir.[3015][12]

2739. [4:371, Hadîs No: 5657]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Âlim ilmiyle Allah'ın rızasını aradığında herşey kendisinden saygıyla karışık bir korku duyar. Fakat, ilmiyle mal yığmak istediğinde kendisi herşeyden korkar.[3016][13]

2740. [4:371, Hadîs No: 5658]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Alim yeryüzünde Allah adına hareket eden bir sultandır. Ona dil uzatan helak olmuştur.[3017][14]

Bu hadis amelin ilim ve âlimden kopmaz bir parça olması gerektiğini gösteriyor. Yani ilmin yanında amel de olmalıdır. Yaşanmayan ilmin ne faydası olabilir? İnşaatçı bildiklerini pratiğe dökmezse, öğretmen bildiklerini öğretmezse, doktor hastalarını muayene etmezse veya kendisi aynı dertten muzdarip olduğu halde başkalarını muayeneye kalkarsa ilimlerinin ne ölçüde faydasını görebilirler?
İlim uygulamak için olmalıdır. Âlim, insanlara iyi şeyleri öğreten, anlatan insan demektir. Yanıp tükenen bir mum gibi olma yerine devamlı yanan bir kandil gibi olmalıdır. Bildiklerini yaşamayan âlim kendisi etrafına ışık verdiği halde tükenen muma benzer.
Bildiklerini yaşamayan âlimlerle ilgili bir kısım tehditler vardır ki, bunlar âlimleri titretecek güçtedir. Kur'ân-ı Kerîm, bildiklerini yaşamayanları îkaz ederek "Halka iyiliği emredip de kendinizi unutur musunuz?"[3018][15] buyurur. "Ey îman edenler! Niçin yapmadıklarınızı söylüyorsunuz. Yapmadıklarınızı söylemeniz Allah katında büyük bir vebaldir"[3019][16] buyurularak da bildiklerini yaşamamanın veballiliği-ne dikkat çekilir. Kur'ân'da, kendilerine Tevrat gönderildiği halde onun gereğiyle amel etmeyenlerin kitap yüklenmiş eşeklere benzetilmesi

de[3020][17] oldukça düşündürücüdür. Hadislerde de böyle âlimler için büyük tehditler vardır. Onlar Cehenneme atılacak, bağırsakları dışarı çıkarılacak, harman döven at gibi döndürüleceklerdir. Cehennemlikler etrafında halkalanıp soracaklar: "Ey falan! Niçin bu haldesin? Sen dünyadayken iyiliği emredip kötülükten sakındırmaz miydin?" O da, "Evet, öyleydim. İyiliği emreder, fakat kendim yapmazdım. Kötülükten sakındırır, fakat kendim sakınmazdım."[3021][18] Ayrıca Resûl-ü Ekrem (a.s.m.,) Miraç gecesinde de böyle âlimlerin makasla dudaklarının doğrandığını gördüğünü bildirmektedir.
Bu tehditler göstermektedir ki, ilim adamı herşeyden önce örnek olmak zorundadır. Sözleri davranışlarını, davranışları da sözlerini doğrulamalıdır. Peygamberlerin anlattıklarını önce kendilerinin yaşadıklarını düşünürsek bilhassa tebliğ vazifesini üstlenmiş kimselerin daha çok dikkatli olmaları gerektiğini anlarız. Hûd Sûresinin 88. âyetinde anlatıldığı gibi halkına İlahî emirleri anlatmakla görevli Şuayb (a.s.), "Ben, ancak gücümün yettiği kadarınca sizi ıslah etmek istiyorum" diyordu.
Bildiklerini yaşamayan âlimler kötü örnek olmuş olurlar. Halk, böyle âlimlerin davranışlarına bakıp, "Onlar böyle olursa biz nasıl oluruz?" gibisinden başıboşluğa ve lâkaydlığa girerler. Onları taklid edenlerin günahlarını da yüklenirler. Böylece kötülükler yaygınlaşmış olur.
Böyle olmayıp da âlim tenkide maruz kalsa yine zararlıdır, önde ve örnek olması gerek'enlerin şikayete konu olmaları da son derece zararlıdır. Şahsen yıpranırlar.
Bildiklerini yaşamayan âlimler halk üzerinde fazla etkili de olamazlar. Dürüstlük nedir bilmeyen bir âlim dürüstlükten bahsetse, namaz kılmada tembellik ve lâkaydlık gösteren bir âlim de namaz kılmanın öneminden bahsetse, halk üzerinde etkili olamazlar.

2741. [4:372, Hadîs No: 5659]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Âlim ve ilim Cennettedir. Âlim ilmiyle amel etmeyince ilim ve amel Cennette olur; âlim ise Cehenneme gider.[3022][19]

2742. [4:372, Hadîs No: 5660]
Rafi' bin Hadic (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Zekât toplayıp ilgili yere ulaştırmada haktan sapmadan çalışan kimse, evine dönünceye kadar aziz ve celil olan Allah yolunda savaşa çıkmış gazi gibidir.[3023][20]

2743. [4:373, Hadîs No: 5662]
Ma'kıl bin Yesar'dan (r.a.) rivayetle:
Fitne ve anarşi döneminde ibadet, sevap bakımından bana hicret etmek gibidir[3024][21]

2744. [4:374, Hadîs No: 5669]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kul, Allah hakkında ne düşünüyorsa, Allah katında aynı muameleyi görür. Kul, sevdiğiyle beraberdir.[3025][22]

2745. [4:374, Hadîs No: 5671]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hem anne babasına, hem de Rabbine itaat eden kul, en yüksek mertebededir.[3026][23]

2746. [4:377, Hadîs No: 5683]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Söz, yerine getirilmesi gereken bir borçtur. Söz verip de sözünden dönene yazıklar olsuü. Söz verip de sözünden dönene yazıklar olsun. Söz verip de sözünden dönene yazıklar olsun.[3027][24]

2747: [4:378, Hadîs No: 5685]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Adalet güzeldir. Fakat idarecilerde olursa daha güzeldir. Cömertlik güzeldir. Fakat zenginlerde olursa daha güzeldir. Dinde titiz olmak güzeldir. Fakat âlimlerde olursa daha güzeldir. Sabır güzeldir. Fakat fakirlerde olursa

daha güzeldir. Tövbe güzeldir. Fakat gençlerde olursa daha güzeldir. Haya güzeldir. Fakat kadınlarda olursa daha güzeldir.[3028][25]

2748. [4:380, Hadîs No: 5690]
Ebu'l-Yüsr (r.a.) Peygamber E fendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İyilik insanlar arasında kesintiye uğrayabilir. Fakat bunu yapanla Allah arasında kesintiye uğramaz.[3029][26]

Bu hadis bize iyiliklerin Allah için yapılması gerektiğinin güzel ifadelerinden birisidir. Bunun büyük bir önemi vardır.
İyilikle iyilik yapılan kişi arasında otomatikmen manevî bir bağ kurulmuş olur. Kişi iyiliğini Allah için yapar, kendisine iyilik yapılan kişi de gerek diliyle ve gerekse haliyle teşekkürlerini dile getirir. Bu dinin olduğu kadar insanlığın, medenîliğin de gereğidir.
Ama bu her zaman meşru ve makûl ölçüler içerisinde cereyan etmeyebilir. İyilik yapan gerektiği tarzda yapar da iyilik yapılan üzerine düşeni yapmayabilir. Böyle anlarda iyilik yapanın durumu ne olacaktır?
İşte hadis bizi hiçbir karşılık beklemeden, sevabını sırf Allah'tan umarak ih-lâsla iyilik yapmaya teşvik etmektedir ki böyle durumlarda iyilik yapanın şevki de, morali de bozulmasın, iyilikten vazgeçmesin, her hal ü kârda iyilik yapmaya devam etsin. Allah da iyiliğinin sevabını bahşetsin.
Hayatını iyilik felsefesi üzerine bina eden, îmana dayalı salih amele bütün zerrâtıyla yönelmeyi gaye edinen ecdadımız, bu hadisi adetâ ruhlarına nakşetmiş, "İyilik et denize at, balık bilmezse Hâlık bilir diyerek karşılıksız iyilik yapmanın formülünü ortaya koymuş, iyilikteki bu ruh ve mânâyı çok güzel yakalamışlardır.
Evet, hadiste belirtildiği gibi iyilik yapılan kimse iyiliğin değerini bilmeyebilir, hatta inkâr edip nankörlük noktasına kadar da gidebilir. Bu bizim iyiliğimizi zayi etmez. Çünkü mükâfatını Cenâb-ı Allah verecektir. Sonra böyle bir davranış bizi iyilikten vazgeçirmemelidir de. Muhatabımız ister teşekkür veya takdir etsin, ister etmesin, bu hadis gereğince yine iyilik yapmamız gerekir.
Nitekim başka bir hadiste "Lâyıkı olsun, olmasın sen iyiliği yap. Eğer lâyıkıysa ne âlâ, isabet etmiş olursun. Eğer lâyıkı değilse sen iyiliğin ehli olursun" buyurularak mü'-minlerin kendilerini kayıtsız şartsız iyiliğe alıştırmaları gerektiği öğütlenir. Bütün mesele ihlasla iyilik yapabilmek, mükâfatı sadece ve sadece Allah'tan beklemektir.

2749. [4:381, Hadîs No: 5696]
Halis bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Afv yerine getirilmesi gereken en lâyık şeydir.[3030][27]

2750. [4:382, Hadîs No: 5701]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
iradecilere yamanmadıkları ve dünyaya dalmadıkları sürece âlimler peygamberlerin güvenilir vekilleridir. İdarecilerin, dümen suyuna girdikleri ve dünyaya daldıkları takdirde, peygambere hiyânet etmiş olurlar. Onlardan sakının.[3031][28]

2751. [4:383, Hadîs No: 5703]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Âlimler yeryüzünün kandilleri, peygamberlerin halifeleri, benim ve diğer peygamberlerin varisleridir.[3032][29]

2752. [4:384, Hadîs No: 5704]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Âlimler önderdirler. Takva sahipleri efendi ve reistirler. Bunlarla oturup kalkmak hayır ve iyiliği arttırmak demektir.[3033][30]

2753. [4:384, Hadîs No: 5705]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Âlimler, peygamberlerin varisleridir. Göktekiler onları sever. Öldüklerinde iâ Kıyamete kadar denizdeki balıklar kendilerine Allah'tan mağfiret dilerler.[3034][31]

2754. [4:385, Hadîs No: 5706]

Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Alimler üç türlüdür.
1) iliminden hem kendisinin, hem de insanların istifade ederek yaşadıkları âlim.
2) ilminden insanlar istifade ettiği halde kendisi istifade etmeyip kendi kendini helak eden âlim.
3) Kendisi ilminden istifade edip buna göre yaşadığı halde başkaları kendisinden istifade etmeyen âlim.[3035][32]

2755. [4:385, Hadîs No: 5707]
lbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
tlim ibadetten üstündür. Dinin temel direği takvadır.[3036][33]

2756. [4:385, Hadîs No: 5708]
îlim amelden üstündür. Amellerin en hayırlısı, orta olanıdır. Allah'ın dini aşırı sert ve aşırı yumuşak olanın arasındadır, iyilik, iki kötülük olan ifrat ve tefritin ortasmdadır. Buna, ancak Allah'ın yardımıyla ulaşılabilir. En kötü yürüyüş yorucu yük yüklenerek yürümektir.[3037][34]

Hadiste birkısım önemli hususlara işaret edilmiştir. Bunlardan biri ilmin amelden üstünlüğüdür. İlim, yapılan ameli şartlarına uygun şekilde bilmek, amel de onu uygulamaya dökmektir. Uygulamak önemlidir, ama bilmek çok daha önemlidir. Çünkü bilmeden faydalı hiçbir şey yapılamaz. Meselâ namaz kılan bir kimse eğer namazın şartlarını, rükünlerini bilmiyor, bunlardan birini eksik bırakıyorsa namazı geçersiz olur da farkında olmaz. Resül-ü Ekrem (a.s.m.) bir başka Hadis-i Şeriflerinde de bu gerçeğe dikkatleri çekmiş, kendisine "Hangi amel üstündür?" diye sorulduğunda, "İlim" cevabını vermiş, "Biz ilmin faziletini sormadık. Amellerin en faziletlisini sorduk. Siz ise ilim diye cevap verdiniz" dediklerinde de şöyle buyurmuşlardı:
"Amel, ne kadar az da olsa ilimle birlikte fayda verir. Cahilce işlenen ameller ise insana fayda vermez."
Bu hadis de açıkça göstermektedir ki, mü'min amelden önce onun ilmini edinmelidir. Bununla birlikte şu da unutulmamalıdır ki amelsiz, yani uygulamaya konulmayan ilim de insana pek bir fayda sağlamaz. Nitekim Resûl-ü Ekrem faydasız ilimden Allah'a sığınarak böyle bir ilmin tehlikesine dikkat çekmiştir.
Hadiste üzerinde durulan hususlardan birisi de amellerin en hayırlısının orta olanı gerçeğidir. Herşeyde istikâmeti, orta yolu tavsiye eden dinimiz her türlü aşırılığı yasaklamış, inançta olduğu gibi amelde de orta yolda olmayı emretmiştir. Fevrîlikler, aşırılıklar, her devirde, her zaman zararlara, yıkımlara sebep olmuş, fayda yerine zarar getirmiştir. Amel ne kadar faziletli de olsa aşırılığa girildiğinde onu sonuna kadar devam ettirmek mümkün değildir. Bir noktada duraksayacak, kesintiye uğrayacaktır. Bir anda parlayıp sönen yıldırım olmaktansa devamlı yanan yıldız olmak daha faydalıdır. Resûl-ü Ekremin (a.s.m), amellerin en efdalinin az da olsa devamlı olanı olduğunu bildirmesi müminleri istikrarlı ve devamlı ibadet ve amellere sevk etmek içindir. Devamlı oruç tutmak isteyen Abdullah bin Amr bin As'a Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şu tavsiyede bulunmuştu:
"Eğer bunu böyle yapmaya devam edersen gözlerin zayıflar ve vücudun çöker. Sepin üzerinde nefsinin hakkı olduğu gibi, ailenin ve çocuklarının da hakkı vardır, öyle ise bazı günlerde oruç tut, bazılarında tutma ve gecenin bir kısmında namaz kıl, diğer kısmında da uyu!"
Resûlullahın mü'minlere diğer bir tavsiyesi de şöyledir: "Din kolaylıktır. Fazla amel yapayım diye dine galip gelmek isteyen buna yenik düşer, amel yapma gücünü kaybeder. Şu halde doğru yolu takip edin ve dengeyi koruyun. En mükemmelini yapmaya gücünüz yetmezse, ona en yakın olanını yapın. Müjdeleyin, kolaylaştırın. İbadet ve çalışmalarınızda sabah, öğleden sonra ve seher vakitlerinde faydalanın."*
İzahını yaptığımız hadiste insanı tâkattan düşürecek derecede nafile ibadet yapmanın sakıncalarına dikkat çekildiği gibi, farzları tam olarak yerine getiremeyecek kadar gevşek ve ilgisiz kalmanın da tehlikesine parmak basılmıştır. Hadiste ortaya konulan Peygamber! ölçü gözetildiğinde iki zararlı ucun tehlikesinden sakınılmış olunacaktır.
Bu emir ve tavsiyeler de göstermektedir ki İslâm dini fıtrata en uygun olanı .aşırılıklardan uzak durmayı ve orta olanı göstermekte, ona sevk etmektedir. Daha sonra yer alan ifade de, dinin, aşırı sert veya aşırı yumuşak olmadığına, orta olduğuna dikkat çekilmiştir ki, bu da yukardaki mânâyı teyid eder. Islâmın emir ve yasakları mücerred birer kavramdır. Bunları muşahhaslaştıran, hayata yansıtan Müslümanlardır. öyleyse Müslüman da ne aşırı sert, kaba, kırıcı; ne de küçümsenecek, hor görülecek, kendini ezdirecek derecede yumuşak olacak, aksine ikisinin ortasını takip edecektir.
Ayrıca hadiste iyiliğin önemli bir tarifi de yapılmakta, ifrat ve tefrit olan ve her ikisi de kötü karşılanan iki şeyin ortasında olduğu bildirilmektedir. Kötülüğü kalbin hoşlanmadığı, iyiliği de kalbin yatıştığı şey olarak tarif eden Allah Resulü orta olan herşeyin iyi, iyi olan herşeyin de kalbi tatmin ettiğini bildirmektedir.

Hadiste üzerinde durulan diğer bir önemli husus da bütün bunlara Allah'ın yardımıyla ulaşılabileceğidir. Evet, istikâmetti bir hayata, iyiliklere ancak Allah'ın yardımıyla ulaşılabilir. Kişi istikâmeti yakalamak ve ondan sapmamak için sürekli olarak Allah'a yalvarmalı, Onun desteğini kazanmaya çaba sarf etmelidir. Zâten kulluğun özü de budur.
Hadiste yukardan beri üzerinde durulan hususlar bir benzetme ile özetlenmiştir. Bu benzetmede aşırılığa kaçma çok ağır bir yüklenmeye teşbih edilmiş ve bunun hayat yolculuğunda insanı ne kötü durumlarla karşı karşıya getirebileceğine dikkat çekilmiştir.

2757. [4:387, Hadîs No: 5710]
lbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
ilim üç türlüdür: Açıklayıcı bir kitap, eskiden beri sürüp gelen güzel bir âdet ve "Bilmiyorum" diyebilmektir.3038[35]

Üç türlü ilimden birincisi kapalı hiçbir nokta bırakmayan, ele aldığı meseleleri hiçbir şüpheye yer bırakmayacak, akla yeni sorular getirmeyecek tarzda açıklığa kavuşturan kitaptır. Burada kitabın yazılı metin mânâsına geldiği ve yazılı olan herşeyi içine aldığı düşünülürse, bu özelliği taşıyan bir makalenin, bir risalenin, bir tezin veya küçük büyük herhangi bir maksada matuf olarak yazılmış yazıların ne derece faydalı olacağı, birçoğunun ruh dünyasını aydınlatacağı, yola getireceği, kötülüklere bir kılıç gibi ineceği göz önüne getirilebilir. Kur'ân'da kaleme yemin edilmesi bu hikmete binâen olsa gerektir. Tarih boyunca bu mânâyı taşıyan nice kitabın kütüphanelerin baş köşesinde yer aldığını, elden ele dolaştığını, ruh ve kalblerin derinliklerine kadar işlediğini görüyoruz.
İşte Hadis-i Şerifte dikkat çekilen özellikleri azamî derecede kendisinde bulunduran en mükemmel kitap hiç şüphesiz Kur'ân-ı Kerîmdir. Kur'ân'ın bir isminin "Kitap" olması da bu ismin en liyakatli şekilde ve öncelikle ona yakıştığının bir ifadesidir. Diğer kitaplar onunla paralellik arzettiği ve onun manevî güneşinden feyzlendiği ölçüde değer kazanırlar.
Hadiste yerleşmiş, eskiden beri devam edegelen güzel âdetlerin de ilim çe-;; şitleri arasında sayılması oldukça manâlıdır. Çünkü bu âdetler defalarca tecrübelerden geçirilerek süzülegeien, muşahhaslaşan, şuurluca devam ettirilen, bilerek uygulanan, kökü maziye dayalı prensiplerdir. Bu manevî miras kültür 0 kelimesiyle de ifade edilebilir. Milletleri ayakta tutan unsurların en önemlilerin-* den biridir. Çünkü böyle âdetler geleceğe atlama tahtası olur, geçmişle gelecek arasındaki bağı kurar, devamlılık ve canlılık sağlar. Bu güzel âdetler bir milletin adetâ kimlik belgesidir. Bu belgeyi yitiren milletler şahsiyetlerini kendi elleriyle ayakları altına almış olurlar.
Faydalısıyla zararlısıyla kültürü, örf ve âdetleri öğrenmek faydalı bir davranıştır. Faydalı uygulanmak, zararlı da sakınılmak için öğrenilir. Faydalılık ve zararlılığın ölçüsü de Allah'ın dinidir.
Hadiste "Bilmiyorum" diyebilmek de ilim olarak gösterilmiştir. Yerinde ve zamanında söylenen bu kelime gerçekten ilmin, birşeyler bilmenin ifadesidir. "Bilmiyorum" diyebilmek tevazûdan çok bir gerçeği dile getirir. Aynı zamanda bu ilerlemenin, inkişafın da temel taşıdır. İnsan bilmediği konuda "Bilmiyorum" diyebilmelidir. Çünkü bir kimsenin herşeyi bilmesi mümkün değildir. Bilmediği halde "Biliyorum" diyen kimsenin öğrenebileceği birşey de yoktur. Kendine ilim hazinelerini kapamış olur. Yükselmesi de söz konusu olmaz.
İlimde mesafe alanlar öğrendikçe cehaletlerini anlamış, daha çok öğrenme aşk ve şevki içerisine girmişlerdir.
"Bilmiyorum" diyebilen insanlar aynı zamanda haddini bilen insanlardır. Bir-gün Imam-ı Ebû Yusuf'a bir soru sorulmuş, "Bilmiyorum" cevabını vermişti. "Bilmiyorsun da kâdıu'l-kudât unvanıyla şu kadar maaşı niçin devlet hazinesinden alıyorsun?" dediklerinde'şöyle demişti: "Ben bildiğim kadar alıyorum. Bilmediğim kadar alsaydım devlet hazinesi buna yetmezdi."
İşte hadisin belirttiği üç ilimden birisi de budur.

2758. [4:388, Hadîs No: 5711]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Üim îslâmm hayatıdır, îmanın direğidir. Bir ilmi öğrenene Allah, eksiksiz mükâfat verir. İlmi öğrenip de onunla amel eden kimseye Allah bilmediğini öğretir.3039[36]

2759. [4:389, Hadîs No: 5712]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
İlim hazineler şeklindedir. Anahtarları ise soru sormaktır. Soru sorun ki, Allah size merhamet etsin. Çünkü soru sormakla dört kişi mükâfat alır.
1) Soruyu soran,

2) cevabı vermek suretiyle öğreten,
3) dinleyen,
4) ve bunları seven.3040[37]

2760. [4:389, Hadîs No: 5715]
Übade (rh.) rivayet ediyor:
Âlim bildiğiyle amel edendir.3041[38]

2761. [4:390, Hadîs No: 5716]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Üim dindir. Namaz dindir. O halde bu din ilmini kimden aldığınıza ve bu namazı nasıl kıldığınıza iyice bakın. Çünkü Kıyamet günü bunlardan sorguya çekileceksiniz.3042[39]

2762. [4:390, Hadîs No: 5717]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Üim ikidir: Birisi kalbdedir. Faydalı ilim de budur. Birisi de sadece dildedir. Bu ilim Allah'ın insanoğlu aleyhindeki delilidir.3043[40]

Hadise göre faydalı ilim kalbe kök salmış olan ilimdir. Bu ilim "Marifetullah", yâni Allah'ı tanıma ilmidir. Marifetullah insana Allah sevgisi ve korkusunu verir. İnsanı gizli ve açık büyük günahlardan uzaklaştırır.
ldüğü gibi böyle bir ilim olgun ve ideal bir Müslüman olmaya iten bir ilimdir. Bunu elde etmenin yolu ise tahkiki îman aşılayan eserleri bol bol okumak, kâinat kitabını satır satır tefekkür etmek, bir an gibi marifetullah polenleri almakla olur. Hangi ilim olursa olsun, eğer o ilim marifetullahta mesafe aldırıyorsa o ilim kalbe yerleşmiş ilimdir.
Dildeki ilim ise öze işlememiş, kalbe kök salamamış, gücünü kalbden almayan ilimdir. Böyle bir ilim kökü kurumuş ağaca benzer.
Dildeki ilim kalbe nüfuz edememiş, dille kalb arasında çelişki içerisinde olan ilimdir.
Dildeki ilim, yaşanmayan ilimdir. "Yapmadığınız şeyi niçin söylersiniz?"3044[41] âyeti, yaptıklarıyla söyledikleri birbirini tutmayan insanları şiddetle kınar.
Eğer ilim dilde kalıyor, tatbikata dönüştürülmüyorsa, hadis bunun kişinin aleyhine bir delil olacağını bildirmektedir.

2763. [4:391, Hadîs No: 5720]
tbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
îlim ve mal her kusuru örter. Cehalet ve fakirlik de her kusuru ortaya çıkarır.3045[42]

2764. [4:391, Hadîs No: 5721
Ebu Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
timi esirgemek helâl değildir.3046[43]

2765.
[4:392, Hadîs No: 5724]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Sarık, Arapların tacıdır. Onu bıraktıkları zaman izzetlerini de yitirirler.3047[44]

2766. [4:392, Hadîs No: 5725]
Rükkane (r.a.) rivayet ediyor:
Takke üzerine sarık sarmak bizimle müşrikler arasındaki ayına özelliktir. Kıyamet günü kişiye başına sardığı herbir sarıma karşılık bir nur verilir.3048[45]

2767. [4:394, Hadîs No: 5735]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Umre diğer bir umreye kadar yapılan günahlara keffarettir. Makbul bir haccın mükâfatı Cennetten başka birşey değildir. Hacı herbir "Sübhanellah, Lâ ilahe illallah ve Allah ü ekber" dediğinde mutlaka birşeylerle

müjdelenir.3049[46]

2768. [4:396, Hadîs No: 5745]

ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor: Göz değmesi haktır. Dağı bile yıkar.3050[47]

2769. [4:397, Hadîs No: 5747]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Göz değmesi haktır. Aşırı bir hayranlıkla bakarken şeytan ve insanoğlunun hased duygusu hazır bulunur.3051[48]

2770. [4:397, Hadîs No: 5748]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Nazar insanı mezara, deveyi de kazana götürür.3052[49]

2771. [4:398, Hadîs No: 5751]
Ibni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:

Gözler zina eder, eller zina eder, ayaklar zina eder, tenasül uzvu zina eder.3053[50]

Kur'ân-ı Kefîm, bir âyetinde, "Zinaya yaklaşmayın"3054[51] buyurur. İlk bakışta da görüldüğü gibi "Zina yapmayın" tarzında bir ifade yerine "Zinaya yaklaşmayın" ifadesi tercih edilmiştir. Bunun sebebi yasaklananın sadece zina değil, zinayla birlikte zinaya yaklaştırıcı herşeydir. İşte söz konusu olan Hadis-i Şerifte sadece tenasül uzvunucı değil, gözlerin, ellerin, ayakların da zinası bulunduğu bildirilmekte, tümünden kaçınma gerektiğine dikkati çekilmektedir.
Her ne kadar bu zinalar tenasül uzvuyla yapılan zina derecesinde değilse de, ona basamak ve vasıta olabilecek çapta birer günah olduğu için açıkça yasaklanmışlardır.
Gözler haramdan korunmalıdır. Tâ ki göz zinasına girmesinler. Başka bir âyette, mü'minlerin bu durumlara düşmemeleri için gözlerini bakılması haram olan şeylerden korumaları3055[52] emredilmektedir. Peygamberimiz, Hz. Ali'nin şahsında, "Ey Ali! Arka arkaya bakma. Birinci bakışa hakkın vardır. Ama ikinci bakışa hakkın yoktur"3056[53] buyurarak daha sonra gelebilecek tehlikelerden gözü korumaya yöneltmektedir. Çünkü ikinci ve üçüncü bakışlar özellikle yapıldığı için nefse değişik duygular gelebelir, şehvet hissi uyandırabilir. Kişi her ne kadar "Ben nefsime güveniyorum" dese de zaruret olmadıkça birden fazla yapılan bakışlar manevî tehlikeleri davet edebilecek özelliktedir. Bir hadiste yabancı kadınları gözle süzmenin, iblisin oklarından zehirli bir ok olduğu bildirilir ve haramdan gözünü çeviren kimseye, Cenab-ı Hakkın lezzetini kalbinde duyacağı bir ibadet bahşedeceği müjdelenir.3057[54] Kıyamet günü bütün gözlerin ağlayacağı, ancak üç gözün ağlamayacağı, ağlamayan üç gözden biri de, Allah'ın bakmayı yasakladığı şeylerden sakınan göz olduğu bildirilir.3058[55] Tevrat'ta da harama bakışın şehvet tohumunu ektiği, bunun da insanda derin hüzünler doğurduğu belirtilmektedir.
Görüntülü, görüntüsüz, gölgeli, gölgesiz, canlı cansız müstehcen neşriyatın îman ve ahlâkî yapımıza hücum ettiği bir zamanda mü'minlerin gözlerini daha bir titizlikle haramdan korumaları gerekmektedir. Açık saçıklık bir taraftan samimi hürmet ve muhabbeti yok edip aile hayatını zehirlerken, diğer fertlerin de ahlâkını çökertmekte, ruhî çöküntü ve alçalışa sebep olmaktadır. Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle, "Nasıl ki. merhume ve rahmete muhtaç bir güzel kadın cenazesine nazar-ı şehvet ve hevesle bakmak, ne kadar ahlâkı tahrip eder. öyle de, ölmüş kadınlar suretlerine veyahut sağ kadınların küçük cenazeleri hükmünde olaYı suretlerine hevesperverâne bakmak, derinden derine hissiyât-ı ulvi-ye-yi insaniyeyi [insandaki yüce duyguları] sarsar, tahrip eder."3059[56]
.Harama bakmaktan kaçınan Allah'ın emrine uymanın zevkini yaşar, nefsin alçak, hâinâne düşünce ve duygularından uzaklaşır.
Harama bakmaktan çekinmeyen, gözünü Allah adına değil de nefis hesabına kullanan onu değerden düşürtmekle kalmaz, bahsi geçen manevî zevkten de mahrum kalır.
Bediüzzaman'ın ifadesiyle, "Göz bir hassedir ki, ruh bu âlemi o pencere ile seyreder. Eğer, Cenab-ı Hakka satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan; geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyr ile şehvet ve heves-i nefsâniye-ye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur." Eğer göz Allah hesabına kullanılırsa hem büyük bir kıymet kazanır, hem de göz gibi bir nimete sahip olma ve onu Allah yolunda kullanmanın manevî zevkini yaşatır. "Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîrine [görme duygusunu veren Allah'a] satsan ve Onun hesabına ve izni dairesinde

çalıştırsan; o zaman şu göz, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın [büyük kâinat kitabının] bir mütalaacısı ve şu âlemdeki mûcizât-ı san'at-ı Rabbâniyenin [Allah'ın herbiri bir sanat harikası, mucizesi olan eserlerinin] bir seyircisi ve küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar."3060[57]
Elin zinası da diğer bir hadiste belirtildiği gibi yabancı bir kadına şehvetle dokunmak, tutmaktır. Nefsânî duyguların harekete geçtiği böyle bir tutuş da manevî bir sükûttur. Bir hadiste, bir kimsenin başına demirle çivi çakılmasının böyle bir hareketten daha iyi olduğu bildirilmiştir.3061[58]
Ayakların zina etmesi de böyledir. Nefis hesabına, şehevânî arzu ve isteklerle atılan her adım ayakların zinasıdır. Bir hadiste bu açıkça bildirilir: Gidilmesi yasak olan yerlere gitme, o yolu adımlama ayakların zinasıdır.3062[59]
Kısacas.ı bütün organların zinası vardır. Dil de, el de, ayak da, hatta kalb de zina yapar. Tenasül uzvu da bu arzuları ya gerçekleştirir, ya da reddeder. Bu hususu da yine bir hadisten öğreniyoruz.3063[60]
Görülüyor ki bir çarpıklık söz konusudur. Organları fıtrî vazifeleri dışında kullanma, maksatlarına ters istikâmetlere yönlendirme tehlikeli boyutlara yöneltmekte, maddî ve manevî hasarete sebep olmaktadır.

2772. [4:399, Hadîs No: 5752]
Aişe (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kalb, organların hükümdarıdır. Hükümdar iyi olunca emrindeki-ler de iyi olur.'Bozuk olunca emrindekiler de bozulur.3064[61]

2773. [4:400, HadîS No: 5758]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Bir sabah Allah için yol almabni veya akşamleyin geri dönmek dünya ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır.3065[62]

2774. [4:401, Hadîs No: 5759]
Ebû Eyyub (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir sabah Allah için yol almak veya akşamleyin geri dönmek, üzerine güneşin doğup battığı herşeyden daha hayırlıdır.3066[63]

2775. [4:401, Hadîs No: 5762]
îbni Amn'dan (r.a.) rivayetle:
Denizde bir defa cihada çıkmak, karada on defa cihada çıkmaktan daha hayırlıdır. Denizi aşan bir kimse bütün vadileri aşmış gibi sevap alır. Denizde cihad maksadıyla yolculuk yaparken başı dönen bir kimse Allah yolunda başı kana bulanan kimse gibidir3067[64]

2776. [4:402, Hadîs No: 5765]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hamamdan çıkarken ayakları soğuk suyla yıkamak baş ağrısına karşı güvencedir3068[65]

2777. [4:402, Hadîs No: 5766]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kap kaçakları yıkamak, evin çevresini temiz tutmak zenginlik getirir.3069[66]

2778. [4:402, Hadîs No: 5767]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İki sarhoşluk sizi saracaktır. Dünya sevgisi sarhoşluğu ve cehalet sevgisi sarhoşluğu. Böyle bir zamanda artık iyiliği emretmez, kötülükten de sakındırmazsınız. O zamanda Kur'ân ve Sünneti ayakta tutanlar Muhacir ve Ensarın sevapta ileri olan ilkleri gibidirle3070[67]

2779. [4:403, Hadîs No: 5768]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Karanlık gecenin parçalan gibi fitneler sizi istilâ edecektir. Böyle bir fitne içerisinde insanların en çok kurtulanları yüksek bir dağda yaşayıp koyunlarının gelirleriyle geçimini sağlayan kimse veya atının dizgininden tutup cihad yollarında yürüyerek kılmayla karnını doyurandır.3071[68]

Fitne denilince karışıklıklar, ara bozma için gösterilen gayretler hatıra gelir. Fitnenin öyle bir derecesi vardır k,i âyette belirtildiğine göre katiden dahi şiddetlidir.3072[69] Hadislerde de fitne şiddetle kınanmış, yerilmiş, mü'mirilerin böyle bir fitne içine girmemesi, çıktığında da nasıl hareket etmeleri gerektiği üzerinde durulmuş, uyarılmışlardır. Bu îkazlara kulak verildiğinde problem çıkmaz, çıktığında da fitne ateşi yayılmadan söndürülmüş olur.
Fitne esnasında göz-gözü görmez olur. Kimin neyi, ne hesabına yaptığı bilinmez. Faziletler, hayırlar ayaklar altına alınır. Nice iyi insan o fitne silindiri altında ezilir gider. Hak bâtıl birbirine karışır. Doğru yanlış farkedilmez olur.
İşte Hadis-i Şerif böyle bir zamanda iki şeyi tavsiye ediyor: Biri bir dağa çekilip koyunların geliriyle geçinmek, dolayısıyla fitne seline kapılmaktan kurtulmak. İkincisi de cihada girmek. Birincisi bir köşeye çekilip hiçbirşeye karışmadan kendi halinde yaşamak, ikincisi de yine fitneye şu veya bu şekilde girmeyip cihadla uğraşmak.
Bu ikinci aşıkkı seçen kişi hele günümüzde bulunuyorsa, bütün kuvvet ve himmetiyle manevî cihada soyunmalı, gıll ü gıştan, fitneden ârî, istikâmetti bir hizmeti sürdürmelidir. Muhtaç ve müştak gönüllere îman ve Kur'ân hakikatlerini ulaştırmalı, ölü ruh ve kalbleri ihya etmeli, huzur ve saadete kavuşturma yarışına girmelidir. Bu kudsi hizmetin verdiği zevk, fitnenin doğurduğu huzursuzluğu yok edecek, o hizmetin aşk ve şevki yangın söndürücü gibi fitne ateşinin yayılmasını önleyecek, sönmeye mahkûm edecektir. Çünkü fitne ateşinin böylesi güçlü bir söndürücü karşısında yapabileceği birşey yoktur.

2780. [4:403, Hadîs No: 5769]
Hakim bin Umeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Bakılması haram olan şeylere karşı gözlerinizi yumunuz. Pislik ve kötülüklerden uzak durunuz. Cehennemliklerin işlerinden sakınınız.3073[70]

2781. [4:403, Hadîs No: 5770]
Muhammed bin Abdullah'dan (r.a.) rivayetle: Uyluklarını ört. Çünkü uyluklar da avrettendir.3074[71]

2782. [4:404, Hadîs No: 5774]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Kaplarınızın ağzını .kapatın. Su tulumlarının ağzını bağlayın. Kapılarınızı örtün. Yatarken kandillerinizi söndürün. Şüphesiz şeytan böylesi su kaplarına ve kapılara girmez ve böyle kapların ağzını açmaz. Biriniz bir çubuktan başka kabını örtecek hiçbirşey bulamazsa bile Allah'ın adını anarak onu koysun. Şüphesiz fare ev halkının evini ateşe verebilir.3075[72]

Bu Hadis-i Şerif mü'mine tedbirli, tertipli ve temiz yaşama, gerçek tevekkülü yerleştirme yollarını göstermektedir. Geçmiş çağlara doğru gittiğimizde kapların ağzını kapatma, su tulumunu bağlamanın hikmetinin haşerat, v.s.'nin içerisine düşmemesini sağlamaya yönelik olduğu anlaşılır. Kapıları kapatmaktan da maksat hırsız, kedi, köpek gibi zararlı yaratıkların girmesini önlemektir. Kandili söndürmenin hikmetini zâten Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bildirmekte, farenin kandili devirip evi ateşe verebileceğine dikkat çekmektedir. Bu tedbirliliğe mü'min öylesine alışmalıdır k,i kabı örtecek birşey bulamasa bile çubuk gibi birşeyi koymayı ihmal etmemelidir.
Hadiste bilhassa çağımızda daha açıkça anlaşılmış olan bir noktaya da dikkat çekme vardır. Herkes bilir ki şeytanın girebilmesi için kapalı kapla, açık kabın farkı yoktur. İnsanın kan damarlarına kadar girebilen şeytanın kapalı kaba girmesi mesele değildir. Böyleyken Resûlullah niçin "Şeytan kapalı kaba girmez" buyurmaktadır.
Çağdaş âlimler Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu sözleriyle mikropları kastettiğini söylerler. Mikrobun ne olduğunu bilmeyen o çağın insanlarına, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Gözle görülmeyen zararlı bir kısım küçük canlılar vardır. Kaplarınız açık olursa içlerine girer, hastalık bulaştırabilirler. Onun için kaplarınızın üstünü örtünüz" deseydi, mü'minler şaşıracak, fırsat kollayan müşrikler de, "Bak Muhammed, nelerden bahsediyor" diye hücum edeceklerdi. Ama Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) böyle bir ifade kullanmakla en doğru ve en uygun olanını yapmış, her asır hadisten gerekli hisse ve dersini almıştır.

2783. [4:406, Hadîs No: 5777]
Ebû Hüreyrt'den (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah bir yoldan bir diken dalını kaldırdığı için bir kişinin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır.3076[73]

2784. [4:407, Hadîs No: 5781]
îbniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Zikir ehlinin meclislerinin ganimeti, Cennettir.3077[74]

2785. [4:407, Hadîs No: 5782]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetim için Deccal'dan daha fazla korktuğum kimseler vardır: Şaşırtıcı idareciler.3078[75]

2786. [4:409, Hadîs No: 5787]
lbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Aziz ve celil olan Allah yolunda cihada çıkan kişi ile hacca ve umreye giden kişi Allah'ın elçileridir. Allah onları çağırmış, onlar da çağrısına uymuşlardır. Onlar Allah'tan ister. Allah da kendilerine verir. 3079[76]

2787. [4:409, Hadîs No: 5788]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah yolunda bulaşan toz, Kıyamet gününde yüz parlaklığıdır.3080[77]

2788. [4:409, Hadîs No: 5789]
Ebû Ümame (r.a.) ruîâyet ediyor:
Sabah akşam camilere gidip gelmek Allah yolunda cihaddandır.3081[78]

2789. [4:409, Hadîs No: 5790]
lbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
îlim öğrenmek ve öğretmek için sabah akşam gidip gelmek Allah nezdinde fîsebüillah cihad etmekten daha faziletlidir.3082[79]

2790. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Dünyada garipler dörttür: Zâlimin göğsündeki Kur'ân. Bir toplulukta bulunup da içinde namaz kılınmayan cami. Bir evde bulunup da okunmayan Kur'ân. Kötü bir topluluk arasında bulunan salih kişi.3083[80]

2791. [4:410, Hadîs No: 5793]
e tbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Garib, hastalanıp sağma, soluna, önüne ve arkasına baktığında tamdık biç kimseyi göremeyince Allah onun geçmiş günahlarını bağışlar.3084[81]

Cenab-ı Hak bir kudsî hadiste "Ben kalbi kırıkların yanındayım" buyurur. Garip, yetim, kimsesiz, fakir, mazlum, hakkın mücadelesini verdiği halde zayıf düşmüş kimselerle Cenab-ı Hak, beraberdir. Onların hâmisi, sahibi, yardımcısıdır. Ellerinden tutar, tutacak kimseleri gönderir, sebepler yaratır.
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bir yetim iken rahmetiyle onun elinden tutup eğiten Cenab-ı Hak değil miydi? Yetimler, garipler, garibanlar yalnızlığın, kimsesizliğin, itilmişliğin sıkıntı ve ızdırabından ancak Allah'a yönelmekle kurtulabilirler.
Yukarıdaki hadis, garip bir kimsenin hastalığı esnasında sağına, soluna ba-ktp kimseyi göremeyince Allah'ın onun günahlarını bağışlayacağını bildiriyor. Garip üzülmemeli. Çünkü Allah onunla beraberdir. Allah'ın kendisiyle beraber olduğunu, günahlarını affettiğini bilen insan için üzüntüye değecek bir şey yoktur. Ziyaretçilerinin bulunmayışı ona fazla tesir etmez.

2792. [4:410, Hadîs No: 5794]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Boğularak ölen şehiddir. Yanarak ölen şehiddir. Gurbette ölen şe-hiddir. Yılan ve benzeri haşeratın ısırmasından dolayı ölen şehiddir. Karın sancısından dolayı ölen şehiddir. Çöken evin altında kalan şehiddir. Damdan düşüp ayağı veya boynu kırılarak ölen şehiddir. Üzerine taş yuvarlanarak ölen şehiddir. Meşru ölçüde kocasını kıskanan kadın Allah yolunda cihad eden gibidir. Ona bir şehid mükâfatı vardır. Malı uğrunda öldürülen şehiddir. Canı

uğrunda öldürülen şehiddir. Din kardeşini savunurken ölen şehiddir. Komşusu uğrunda öldürülen şehiddir.İyiliği kötülükten sakındırırken ölen şehiddir.[3085][82]

2793. [4:411, Hadîs No: 5797]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Cihad iki türlüdür: Allah'ın rızasını arayarak, idarecisine itaat ederek, malının değerlisini vererek ortağına karşı müsamahakâr davranarak yeryüzünde fesad çıkarmaktan sakınarak cihad eden kişinin uykusu, -uyanıklığı hep mükâfattır. Övünmek, gösteriş, duysunlar diye idarecisine karşı gelerek ve yeryüzünde fesad çıkararak cihada çıkan kişi Kıyamet günü kendisine fayda verecek hiçbir sevap elde edemez.[3086][83]
2794.14:411, Hadîs No: 5800]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Cuma günü yıkanmak, misvak kullanmak ve bulabilirse güzel koku sürünmek bulûğ çağına ermiş herkese ahlâkî bir vecibedir.[3087][84]

2795. [4:412, Hadîs No: 5804]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu günlerde yıkanmak önemli bir vazifedir: Cuma Günü, Ramazan Bayramı Günü, Kurban Bayramı Günü ve Arefe günü.[3088][85]

2796. [4:412, Hadîs No: 5805]
Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:
Öfke şeytandandır. Şeytan da ateşten yaratılmıştır. Su ateşi söndürür. Öyleyse biriniz öfkelendiğinde abdest alsın.[3089][86]

2797. [4:413, Hadîs No: 5806]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Gaflet, şu üç şeyde olur: Allah'ı ymmgk, sabah namazını kıldıktan sonra Güneş doğuncaya kadar zikir ve duayla meşgul olmak ve kişinin ne derece borca girdiğini düşünmeden ödeyemeyecek kadar borç alması[3090][87]

2798. [4:413, Hadîs No: 5807]
Hasan bin Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kin ve hased, ateşin odunu yakıp kül ettiği gibi sevapları yer bitirir.[3091][88]

2799. [4:414, Hadîs No: 5813]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Gerçek zenginlik insanların elindekinden ümit kesmektir. Aç göz-' Mlûkten sakın. Çünkü açgözlülük peşin bir fakirliktir.[3092][89]

2800-2899

2800 [4:415, Hadîs No: 5815]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
Koyun berekettir. Deve, sahibi için izzet vesilesidir. At, Kıyamete kadar hayrın perçemine asıldığı bir hayvandır. Hizmetçin kardeşindir. Ona iyilik et. Bir işin altında ezilip kaldığını gördüğünde kendi-i yardım et.[3093][90]

2801. [4:415, Hadîs No: 5818]
Ibni Mes'ûd'don (r.a.) rivayetle:
Savaşsız elde edilen ganimet kışta oruç tutmaktır.[3094][91]

2802. [4:415, Hadîs No: 5819]
Semüre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:

Çocuk akikasına karşılık rehindir: Doğumunun yedinci gününde akika kurbanı kesilir, adı konur ve saçı tıraş edilir.3095[92]

Yeni doğan çocuğun başındaki saçına "akika" denir. Böyle bir çocuk için Ce-nâb-ı Hakka bir şükür olmak üzere kesilen hayvana da, "akîka kurbanı" denir. Akîka kurbanı, çocuğun doğduğu günden ergenlik çağına kadar kesilebilir. Fakat hadiste de jfâde edildiği gibi yedinci günü kesilmesi sünnettir. Çocuğun doğumunun yedinci günü adı konulur, saçı kesilir. Kesilen saç ağırlığınca altın veya gümüş sadaka olarak verilir. Kurbanın da aynı günde kesilmesi müstehaptır. Kız çocukları için de akîka kurbanı kesilebilir. Akîka kurbanı kesen sevap kazanır, kesmeyen ise bir günaha girmiş olmaz.
Kurban olarak kesilebilirle şartlarını taşıyan hayvanlar, akîka kurbanı olarak da kesilebilir. Akîka kurbanının etinden sahibi yiyebilir, başkalarına ikram edebilir, tamamını da sadaka olarak dağıtabilir.
Akîka kurbanı kesilinceye kadar çocuğun rehin olması meselesine gelince: Bunun için çeşitli izahlar yapılmıştır. Küçükken ölen çocukların anne ve babalarına şefaat etmelerinin akîka kurbanlarının kesilmesine bağlı olduğunu söyleyen âlimler vardır. Akika kurbanı kesilen çocuğun şeytanın şerrinden emin olması ümidinin buna bağlı olduğunu söyleyenler de vardır.

2803. [4:417, Hadîs No: 5822]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Gıybet din kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde anmandır.3096[93]

2804. [4:418, Hadîs No: 5824]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Yakınını kıskanma îmandan, deyyusluk ise münafıklıktandır. 3097[94]

2805. [4:419, Hadîs No: 5827]
Abdülmelik bin Umeyr rivayet ediyor:
Fatiha Sûresi her hastalığa karşı şifadır. 3098[95]

2806. [4:420, Hadîs No: 5830]
İmran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:
Fatiha Sûresi ve Ayetü'l-Kürsîyi bir kul herhangi bir evde okursa, o gün o eve hiçbir insan ve cinnin nazarı değmez. 3099[96]

2807. [4:421, Hadîs No: 5834]
Misver (r.a.) rivayet ediyor:
Fatıma benden bir parçadır. Onu üzen beni de üzer, onu sevindiren beni de sevindirir. Kıyamet günü akrabalık bağları kopar. Benim hısım ve akrabalıklarım bundan hariçtir. 3100[97]

2808. [4:421, Hadîs No: 5835]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Fatıma, îmran kızı Meryem hariç Cennet kadınlarının efendisidir. 3101[98]

28Q9. [4:422, Hadîs No: 5836]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Fatıma, bana senden daha sevimli, sen ise bana ondan daha azizsin (Resûlullah bu sözü Hz. Ali'yi hitaben söylemiştir. 3102[99]

2810. [4:423, Hadîs No: 5838]
Safvan bin Assal'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, tövbe için batı tarafında genişliği yetmiş yıllık mesafe olan bir kapı açmıştır. Güneş o taraftan doğuncaya kadar bu kapı kapanmaz. 3103[100]

2811. [4:423, Hadîs No: 5839]
Huzeyfe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kişinin ailesi, malı, nefsi, çocuğu ve komşusundan kaynaklanan günahlarına orucu, namazı, zekâtı ve iyiliği emredip kötülükten sakındırması keffarettir. [3104][101]

2812. [4:424, Hadîs No: 5840]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Kabirde benim hakkımda sorguya çekileceksiniz. Benim hakkımda size soru sorulduğunda tereddütlü ve şüpheli cevap vermeyiniz. [3105][102]

2813. [4:424, Hadîs No: 5841]
Ebû Hüreşre (r.a.) rivayet ediyor:
Dört nehir Cennetten akıtılmaktadır: Fırat, Nü, Seyhan ve Ceyhan. [3106][103]

2814. [4:425, Hadîs No: 5845]
.3i Ebû "Zer ve İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Ben Mekke'deyken evimin damı yarıldı. Cebrail indi. Göğsümü yardı. Sonra kalbimi zemzem suyuyla yıkadı. Sonra hikmet ve îman dolu altın bir leğen getirdi, onu kalbime boşalttı, tekrar kapattı. Sonra elimden tutarak beni dünya semasına çıkardı. Oraya geldiğimizde Cebrail ile dünya semâsının kapıcısı arasında şöyle bir konuşma geçti: Cebrail: "Kapıyı aç/
Bekçi: "Kimsin?"
"Cebrail'im."
"Yanında kimse var mı?"
"Evet, yanımda Muhammed var."
"Gelsin diye kendisine haber gönderilmiş mi?"
"Evet, kapıyı aç."
Dünya semasına çıktığımızda sağında ve solunda bazı karartılar bulunan bir adamla karşılaştık. Sağına baktığında gülüyor, soluna baktığında ise ağlıyordu. Bu zât şöyle dedi: "Hoş geldin ey salih peygamber ve salih oğlum!" Ben, "Ey Cebrail bu kimdir?" diye sordum. Cebrail şöyle cevap verdi: "Bu Âdem'dir. Sağındaki ve solundaki karartılar evlatlarının ruhlarıdır. Sağındakiler Cennetlikler, solundaki-ler de Cehennemliklerdir. Sağ tarafina baktığında gülüyor, sol tarafi-na baktığında da ağlıyor." Sonra Cebrail beni yukarı çıkardı. İkinci göğe vardık. Bekçisine, "Kapıyı aç" dedi. Melek ona dünya semasının bekçisininkine benzer sorular sordu. Hz. tdris'e uğradığımda bana şöyle dedi: "Merhaba ey salih Peygamber ve ey salih kardeş." Ben, "Bu kim?" diye sordum. Cebrail, "Bu îdris Peygamberdir" dedi. Sonra Hz. Musa'ya uğradım. Bana şöyle dedi: "Merhaba ey sâlih Peygamber ve sâlih kardeş!" Ben, "Bu kim?" diye sordum. Cebrail "Hz. Musa'dır" cevabını verdi. Sonra Hz. İsa'ya uğradım, bana "Merhaba ey sâlih Peygamber ve sâlih kardeş" dedi. Ben, "Bu kim?" diye sordum. Cebrail, "Meryem oğlu İsa'dır" cevabını verdi. Sonra Hz. İbrahim'e uğradım. Bana "Merhaba ey sâlih peygamber ve ey sâlih evlat" dedi. Ben, "Bu kimdir?" diye sordum. "Cebrail, "Hz. İbrahim'dir" diye cevap verdi. Sonra beni yukarı doğru çıkardı. Öyle bir yere çıktık ki, orada kalemlerin cızırtısını işitiyordum. O anda aziz ve celil olan Allah ümmetime elli vakit namaz farz kıldı.
Bununla dönerken Hz. Musa'ya uğradım. Mûsâ bana şöyle dedi: "Rabbin ümmetine neyi farz kıldı?" Ben, "Onlara elli vakit namaz" dedim. Hz. Mûsâ bana: "Rabbi-ne tekrar müracaat et. Çünkü ümmetin buna güç yetiremez" dedi. Bunun üzerine ben Rabbime geri döndüm ve yarısını indirdi. Hz. Musa'ya dönüp durumu haber verdiğimde bana "Rabbine geri dön. Çünkü ümmetin buna da güç yetiremez. Ben tekrar Rabbime döndüm. Rabbim şöyle buyurdu: “Beş vakit olsun. Fakat bu elli vakte bedeldir. Çünkü benim katımda söz değişmez." Sonra Hz. Musa'ya döndüm. Bana: "Rabbine tekrar müracaat et" dedi. Ben, "Artık Rabbim-den hâyâ ettim" dedim. Sonra Cebrail beni götürdü. Nihayet Sidre-tü'1-Münteha'ya vardık. Orasını mahiyetini bilemediğim renkler kaplamıştı. Sonra Cennete girdim. Orada inciden kubbeler bulunduğunu ve toprağının misk olduğunu gördüm." [3107][104]

2815. [4:430, Hadîs No: 5852]
Amr ibnü'l-Âs (r.a.) rivayet ediyor:
Bizim orucumuzla Ehl-i Kitabın orucu arasındaki fark sahura kalkmaktır. [3108][105]

2816. [4:430, Hadîs No: 5854]

Câbir'den (r.a.) rivayetle:

Ramazan'daki Cuma gününün diğer Cumalara üstünlüğü, Rama-zan'ın diğer aylara olan üstünlüğü gibidir. 3109[106]

2817. [4:431, Hadîs No: 5856]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Küçüklüğünden beri Allah'a çokça kulluk eden gencin yaşı ilerledikten sonra, ççkça kulluk etmeye başlayan ihtiyara üstünlüğü peygamberlerin diğer insanlara olan üstünlüğü gibidir. 3110[107]

Hadiste çocukluğundan beri kendini ibadete vermiş bir genç övülerek onun ihtiyarlığında ibadete başlamış insandan üstün ve bu üstünlüğün peygamberle-«in diğer insanlara olan üstünlüğü gibi olduğu bildirilmiştir.
Başka bir hadislerinde Peygamberimiz gençlik çağında ibadet eden, ölümü Hatırlayıp kötülüklerden uzaklaşan, ihtiyarlar gibi âhirete hazırlanan gençleri övmekle ve onların en hayırlı genç olduğunu bildirmektedir.
Gençlik, insan ömrünün en verimli çağıdır. İnsan bu devrede azamî kapasitesini kullanabilir.
Gençlik, insan hayatının en kritik ânıdır. Bu dönemde insan hayırda da, serde de büyük mesafe alabilir.
Gençlik, duygu ve kabiliyetlerin, enerjinin doruk noktaya ulaştığı bir zaman Bunları dizginlemek, kanalize etmek, tam kapasiteyle çalışmak insana çok şeyler kazandırır.
Bu iş çok zordur. Ama çocukluğundan itibaren kendini bu yola koyabilmiş, nefsini hayra yöneltmiş, alıştırmış bir genç Allah'ın rızası yolundadır. Birçok fencin hislerine mağlup olup cüretkâr akıllarıyla bataklıklara düştüğü bir zamanda hadisteki kulluğa devam eden gencin değeri daha iyi anlaşılmış olur.

2818. [4:432, Hadîs No: 5859]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Alimin kendisini ibâdete verene olan üstünlüğü, benim sizden en aşağı mertebede olan birine üstünlüğüm gibidir. Şüphesiz azîz ve ce-lîl olan Allah, insanlara hayrı öğretene rahmet eder; Allah'ın melekleri, gökler ve yer halkı, hattâ yuvasındaki karıncaya ve sudaki balığa varıncaya kadar ona günahlarının bağışlanması ve mükafâtlandı-rılması için duâ ederler. 3111[108]

2819. [4:433, Hadîs No: 5861]
Abdurrahman bin Avf (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Alimin kendisini ibâdete verene olan üstünlüğü yetmiş derecedir. Her iki derecenin arası, gökle yer arası kadardır. 3112[109]

2820. [4:434, Hadîs No: 5864]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İlmin fazileti, bana ibâdetin faziletinden daha sevimlidir. Dindar-hğınızın en hayırlısı haramdan titizlikle sakınmaktır. 3113[110]

2821. [4:435, Hadîs No: 5870]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cemaatla kılınan namaz kişinin tek başına kıldığı namazdan yirmi beş derece daha üstündür, gecenin ve gündüzün melekleri sabah namazında bir araya gelirler. 3114[111]

2822. [4:441, Hadîs No: 5890]
Fodl bin Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Dünyada insanların gözünde mahcup duruma düşmek, âhirette rezil rüsvay olmaktan daha iyidir. 3115[112]

Bir mü'min için asıl olan Kur'ân ve hadise uymaktır. Bu aynı zamanda Al-UtTın rızasını kazanmanın yoludur.
Kul bu ölçülere uyar da bazan çevre bunu kaldıramaz. Yadırganır, ayıplanır «i hatta kötülenir. Kul mahcup duruma da düşebilir. Ancak kulların rızası yerine Ulah'ın rızasını esas alan kimse, âhirette Allah'ın huzurunda rezil olmaktansa, oûnyada insanlara karşı mahcup olmayı tercih eder. Eğer meselelere dünya ve âhiret birlikte düşünerek bakılmazsa, kulun hakta sebat etmesi, taviz vermemesi güçleşir. Ama hakkın hatırını herşeyin üzerinde tutan bir kimse âhirette perişan olmaktansa, dünyada mahcup olmayı tercih eder. Âhireti, ebedî saadeti kazanmak elbet kolay değildir.

2823. [4:442, Hadîs No: 5893]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
iyilik yapmak kötü ölümlerden korur. 3116[113]

2824. [4:442, Hadîs No: 5896]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Bir tek din âlimi, şeytana karşı bin âbidden daha çetindir. 3117[114]

2825. [4:443, Hadîs No: 5898]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Esiri hürriyetine kavuşturunuz, bir ziyafete veya hayra yardım dâvetine uyunuz, aç olanı doyurunuz, hastayı ziyaret ediniz. 3118[115]

2826. [4:444, Hadîs No: 5902]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Sen bir bakire ile evlenseydin daha iyi olmaz mıydı ki, karşılıklı gülüp oynaşlaydınız. 3119[116]

Peygamberimiz bâzı hikmetlere binâen ümmetini bakirelerle evlenmeye tesvit etmiştir. Meselâ bununla ilgili bir hadisleri şu mealdedir:
"Bakire kızlarla evlenmeye bakınız. Çünkü, onların ağızları daha tatlı, rahimleri daha çok çocuk yapmaya müsaittir. Kendileri de kaanatkâr ve uyumludurlar." 3120[117]
Bu hadiste Peygamber Efendimiz (a.s.m.), bakire ile evlenmeye teşvik edişinin sebeplerini de saymaktadır. Bunları şöyle açıklayabiliriz:
Bakirenin dul kadına nisbeten konuşması daha güzeldir, genelde eşine karşı lüzumsuz ve uygunsuz sözler sarfetmez, ölçüyü kaçırmaz. Dul kadına nisbeten daha utangaç ve daha saygılıdır. Çünkü daha önce başka bir erkekle yaşamadığı için haya perdesi yırtılmamıştır. Tabî bunun böyle devam etmesi, kocasının bu perdeyi muhafaza etmedeki gayretine bağlıdır. Onu, bu perdeyi yırtmaya mecbur bırakmamasıyla kayıtlıdır.
Hadiste ikinci hikmet olarak bakirenin daha çok çocuk yapmaya müsait olduğu gösterilmektedir. Evliliğin en mühim gayesi nesli devam ettirmek olduğundan bu hikmet de mühimdir.
Üçüncü hikmet ise bakirenin aza razı olmasıdır. Dul bir kadın ölen veya boşandığı kocasının yanında iken bolluğa, başka bakımlardan da daha uygun bir yaşantıya alışmış olabilir. Bunu ikinci eşinin yanında bulamayınca huzursuzluk çabilir. Yine, eski kocasının bâzı vasıflarını çok beğeniyor olabilir. Yeni kocasında bu vasıfları bulamaması veya tam tersiyle karşılaşması sıkıntıya sebep olabilir. Oysa bakire için böyle bir endişe söz konusu olmaz.
Bakireyi tercih tavsiyesinin dördüncü bir hikmeti, de bâzı erkeklerin aldıkları dul kadının eski kocasını düşünerek hissen rahatsız olmalarıdır.
Beşinci bir hikmeti de izahını yaptığımız hadisten öğreniyoruz. O da eşlerin biftoirleriyle oynaşmaları olarak ifâde edilmektedir.
Bununla beraber, Peygamber Efendimizin Câbir*e (r.a.) "Bakire ile evlenseydin daha iyi olmaz mıydı?" ifâdesi, tamamen bir tavsiyeden ibarettir. Bâzı durumlarda dul bir kadın bakireye tercih edilebilir. Nitekim bu hadisin devamından taunu anlıyoruz:
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) sözü üzerine Câbir (r.a.) şu cevabı vermişti:
"Bakımları bana âit olan kız kardeşlerim vardı. Benimle onların arasına genç bir kızın girmesinden korktum."
Câbir'in (r'.a.) bu sözü üzerine Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardı: "Gayen bu olunca dul bir kadınla evlenmen daha iyidir."

2827. [4:445, Hadîs No: 5904]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
Verdiğiniz söze bağlı kalın. Biz onlara karşı Allah'tan yardım bekleriz. 3121[118]

2828. [4:445, Hadîs No: 5905]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:

Devenin zekâtı vardır. Koyun ve keçinin zekâtı vardır. Sığırın zekâtı vardır. Buğdayın zekâtı vardır. Kim bir borcunu ödemek veya Allah yolunda harcamak gayesiyle olmaksızın parayı, pulu, altım, gümüşü biriktirirse [bu Allah'ın âyette belirttiği] kenzdir ve Kıyamet günü sahibi onlarla dağlanacaktır. 3122[119]

2829. [4:446,Hadis No:5910]
Büreyde (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
insan vücudunda 360 eklem vardır. Herbir ekleme karşılık bir sadaka vermek gerekir. Mescidtien bir pisliği gidermen, yoldan birşeyi kaldırman birer sadakadır. Eğer buna gücün yetmezse kılacağın iki rekat kuşluk namazı sana kâfî gelir. 3123[120]

2830. [4:446, Hadîs No: 5911]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İnsanda üç durum vardır: Biri kötüye yorma, biri zan, biri de ha-seddir. Kötüye yormadan kurtuluş işinden geri durmamakla, zandan kurtuluş onu gerçek saymamakla, hasedden kurtuluş da hased ettiği kimseye karşı haddi aşmamakla olur. 3124[121]

2831. [4:447, Hadîs No: 5914]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peyga
mber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Cuma gününde öyle bir an vardır ki, kul, o saate denk gelecek şekilde Allah'tan bağışlanmasını isterse mutlaka bağışlanır. 3125[122]

2832. [4:448, Hadîs No: 5917]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Cennette Reyyan denilen bir kapı vardır. Oruç tutanlar buradan girmek üzere çağrılırlar. Oruç tutanlar oradan girerler. Oradan giren ebediyyen susamaz. 3126[123]

2833. [4:448, Hadîs No: 5918]
Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette inciden oyulmuş bir çadır vardır ki, genişliği altmış mildir. Her köşesinde mü'minin bir eşi vardır. Biri diğerini görmez. Mü'-min, onları ziyaret eder. 3127[124]

2834. [4:448, Hadîs No: 5919]
Ubode bin Samit'den (r.a.) rivayetle:
Cennette yüz derece vardır. Her iki derecenin arası gökle yer arası kadardır. En yüksek derecesi ise Firdevs'tir. Cennetin dört nehri oradan çıkar. Onun üzerinde arş vardır. Allah'tan istediğinizde Fir-devs'i isteyin. 3128[125]

2835. [4:449, Hadîs No: 5920]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Cennette öyle nimetler vardır ki, onu ne göz görmüş, ne kulak işitmiş ve ne de insanoğlunun hatır ve hayâline gelmiştir! 3129[126]

2836. [4:449, Hadîs No: 5922]
Abdullah bin Şurahbil'den (r.a.) rivayetle: Kan aldırmada şifa vardır. 3130[127]

2837. [4:450, Hadîs No: 5928]
Ümm-ü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
İki melek vardır: Biri şiddeti emreder, diğeri yumuşaklığı. Her ikisi de haklıdır. Birincisi Cebrail, ikincisi Mikâil'dir. iki peygamberdır. Birisi Hz. İbrahim, diğeri de Hz. Nuh'tur. İki arkadaşım var: Birisi yumuşaklığı emreder, .diğeri şiddeti. Bunlar da Ebû Bekir ve Ömer'dir. 3131[128]

2838. [4:451, Hadîs No: 5930]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Misvakta on güzel özellik vardır:
1) Ağza hoş tad verir.
2) Diş etlerini pekiştirir.
3) Gözü parlatır.
4) Balgamı giderir.
5) Diş çürümesini durdurur.
6) Sünnete uygundur.
7) Merakları ferahlatır.
8) Rabbi hoşnut eder.
9) Sevapları arttırır.
10) Mide faaliyetini düzenler. 3132[129]

2839. [4:452, Hadîs No: 5935]
Sürctka bin Malik (r.a.) rivayet ediyor:
Her canlıya yapılan iyilikte mükâfat vardır. 3133[130]

2840. [4:453, Hadîs No: 5939]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Münafıkta üç özellik vardır:
1) Konuştuğunda yalan söyler.
2) Söz verince sözünde durmaz.
3) Kendisine güvenilince hıyanet eder. 3134[131]

2841. [4:453, Hadîs No: 5942]
Ebû Amr es-Seybanî rivayet ediyor:
Abdestte de israf olabilir. Herşeyde israf söz konusudur.

Bu Hadis-i Şerif, israf konusuna dikkatleri çekmekte, inananları bu tehlikeli âfetten sakındırmaktadır.
Normalde insanın aklına, "Acaba abdest gibi hayırlı birşeyde de israf söz konusu mudur?" diye bir soru gelebilir. Hadis-i şerif bunda da israfın olabileceğini ve meseleyi daha da genelleştirerek israfın herşeyde mümkün olduğunu bildirmektedir.
Başka bir Hadis-i Şerifte de "Evinizin önünden bir nehir aksa, abdest bile alacak alsanız suyu ihtiyaçtan fazla kullanmayın" öğütleri yapılarak yukardaki husus teyid edilmektedir.
Bu hadiste de israf konusuna dikkat çekilmekte, abdest gibi hayırlı bir işte de olsa israftan kaçınılması tenbihlenmektedir. Çünkü bazı insanlar çıkıp "Ben kötü bir iş yapmıyorum ki? Hayırlı bir iş yapıyorum" diyebilir. Oysa hadis, bunun da israf olduğunu bildirmektedir. Böylece mü'mini her hususta, herşeyde ölçülü olmaya çağırmakta, yanlışlıklardan sakındırmaktadır. Başka bir hadiste de her israf edilenin haram olduğu bildirilmektedir ki bu, abdest gibi meşru bir fiilde dahi geçerlidir.
Öte yandan ikinci hadiste mü'mine bir ölçü daha verilmektedir. Bu da, "Azken israf edilmez, ama çokken niçin fazla kullanmayalım?" gibi yanlış bir anlayışı da kökünden kesip atmaktadır, iktisat ölçüsü sadece kıt imkânlar içerisinde olanlar için değil, zengin-fakir herkes için gerekli ve geçerli bir husustur.
Bu hadisler, inanan herkesin şahsî, ailevî ve sosyal hayatını düzene sokmaktadır. Bu öğüde uyan insan geçim sıkıntısı çekmez. Çünkü başka bir hadiste, tutumlu olanın geçim sıkıntısı çekmeyeceği bildirilmektedir.
Metindeki hadis, israfın sadece belli şeylerde değil, her hususta yapılabileceğini bildirmektedir. Kısacası emanet olarak verilen herşeyde israf söz konusudur. Ömür dakikalarımızdan tut, kullandığımız eşyaya, sahip olduğumuz organ ve kabiliyetlere varıncaya kadar her meselede israftan kaçınmak gerekir.
Böyle davranan mü'min iktisadlı davranmanın zevkini yaşamakla kalmaz, kimseye muhtaç olmadan alnı ak' başı dik bir hayat sürmeyi de başarır. Rahatla, safa ile ömür sürer.

2842. [4:454, Hadîs No: 5946]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimden yirmi yedi yalana peygamber ve batılı hak gösteren Deccal çıkacaktır. Bunlardan dördü kadındır.
Hiç şüphesiz ben son peygamberim. Benden sonra peygamber gelmeyecektir. 3135[132]

2843. [4:455, Hadîs No: 5949]
Selâme bintü'l-Hasen rivayet ediyor:
Sakif Kabilesinde bir yalana ve bir de zalim çıkacaktır. 3136[133]

2844. [4:455, Hadîs No: 5951]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Cehennemde bir vadi vardır ki içinde Hephep denilen birkuyu bulunur. Buraya bütün zorba zalimlerin yerleştirilmesi Allah üzerine bir haktır. 3137[134]

2845. [4:457, Hadîs No: 5954]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Düğün yemeğinde bir miktar Cennet kokusu vardır. 3138[135]

2846. {4:457, Hadîs No: 5956]
lmran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın kitabında nazara karşı sekiz âyet vardır: Birisi yedi âyetli Fatiha diğeri de Ayetü'l-Kürsî'dir. 3139[136]

2847. [4:459, Hadîs No: 5963]
Kesîr bin Mürre rivayet ediyor:
Şaban'm 15. gecesi olan Berat Gecesinde Allah, müşrikler ve birbirlerine karşı kin besleyenler dışında tövbe eden bütün yeryüzü ahalisinin günahlarını bağışlar. 3140[137]

2848. [4:459, Hadîs No: 5964]
Raşid bin Sa'd'dan rivayetle:
Şaban'm 15. gecesi olan Berat gecesinde Allah, ölüm meleğine o sene içerisinde ruhunu almak istediği bütün canlıları vahiyle bildirir. 3141[138]

2849. [4:460, Hadîs No: 5968]
İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmet içerisinde şarkıcı ve çalgıcı kadınlar ortalığı sarıp içkiler içilince bir yere batma, hayvan şekline dönüşme ve gökten taş yağma vukubulacaktır. 3142[139]

2850. [4:460, Hadîs No: 5980]
ibniAmr'dan (r.a.) rivayetle:
[Resûlullah anne babayı kastedereklşöyle buyurdular: Cihadın onları memnun etmek olsun. 3143[140]

Resûlullah bu hadislerinde, bakacak başka kimseleri olmayan, fakat cihada gitmek için can atan bir Sahabîsine, anne ve babasını kastederek "Cihadın onları memnun etmek olsun" buyurmuşlardır.
Bu hadis anne-baba hakkının ne kadar önemli olduğunu gösterir. Bu, yerine göre cihad kadar önemlidir. Hatta burada olduğu gibi bazan cihada tercih edilecek ehemmiyettedir.
O anne babalar ki evlatlarının yetişip büyümeleri, huzur ve saadetleri ve istikballerini kazanmaları için ellerinden gelen her türlü gayreti sarf etmektedirler. Gece gündüz demeden çeşit çeşit güçlüklere göğüs germekte, kendilerini tehlikelerden tehlikelere atmaktadırlar. O fedakâr cefakârların hakkı elbetteki kolay
ödenmez. Onlara ihlâs ve sebatla bakmak, cihad kadar sevap kazandırabilir. Anne babanın ne demek olduğunu bilen îmanlı her evlat, onların haklarını yerine getirmede ihmalkâr davranmaz, onlan mes'ûd edebilmek, hayırlı dualarını alabilmek için ellerinden gelen he; türlü gayreti sarf eder.

2851. [460, Hadîs No: 5971]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın rahmetini ümit eden günahkâr bir kimse, Ondan ümit kesen ibadete düşkün bir kimseden rahmete daha yakındır. 3144[141]

2852. [4:461, Hadîs No: 5972]

Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Salgın hastalığın çıktığı yerden kaçan savaştan kaçan gibidir. Sabredip orada kalan ise savaşta sebat eden kimse gibidir. 3145[142]

2853. [4:461, Hadîs No: 5974]
Rüveyhib (r.a.) rivayet ediyor:
Hayra yorumlanabilecek şeyler birer müjdecidirler. Aksırma da söylenen söze doğru bir şahittir. 3146[143]

Resûlullahın hoş bir âdeti de güzel isim ve hadiseleri hayra yorumlamasıydı. Şerre yorumlamaya ise kesinlikle karşıydı.
Hayat prensibi olabilecek bu önemli husus, güzel görüp güzel düşünmenin bir meyvesi, Islâmın hayata bakış -tarzının güzel bir örneğidir. Adetâ bu güzel yorum, bu hüşn-ü zan, "Kulum Benim hakkımda hüsn-ü zan beslerse, Ben de ona öylâ muamele ederim" kudsî hakikatına bağlılığın, ona göre hareket etmenin; izni ve iradesi olmaksızın hiçbir olay gerçekleşmeyen Cenab-ı Haktan adetâ o hâdise veya işin yorumlandığı gibi, güzel gerçekleşmesini isteme ve öyle olması için bir dua, hem de kabule son derece yakın bir dua etmekten ibarettir. Böyle bir yorum genellikle insanı yanıltmaz. Kalbe doğan bir ilham mahiyetinde olduğu için müjde sinyalleri taşır.
Resûlullahın hicret esnasında başından geçen şu hadisede de bu güzel yorumu görüyoruz. İsim ve hâdiseleri hayra yorumlamanın ne kadar müjdeci olduğunu açık bir örneğidir bu.
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), Hz. Ebû Bekir'le birlikte Amim denilen yere geldiklerinde Sehmoğullarından Büreyde bin Huseyb'le karşılaşmışlardı.
Diğer birçokları gibi Kureyş'in Peygamberimizi yakalayanlar için vaadettiği 100 deve mükâfatı Büreyde de duymuş, yanına seksen kadar adamını alıp oraya kadar gelmişti. Resûlullah onu görünce sordu:
" Sen kimsin?"
"Ben Büreyde'yim" cevabını verince Peygamberimiz Hz. Ebû Bekir'e yöne-lip, "Ey Ebû Bekir! işimiz serinledi ve düzeldi" dedi. Çünkü Büreyde kelimesinde "serinlemek" mânâsı vardı.
Allah Resulü, Büreyde'ye ikinci sorusunu sordu:
"Kimlerdensin?"
"Eşlem Kabilesindenim" deyince de, "eşlem" en salim mânâsına geldiği için Peygamberimiz yine Hz. Ebû Bekir'e yönelip, "Ey Ebû Bekir, selâmete erdik" dedi.
Resûlullah, "Eslem'in hangi kolundansın?" diye sorduğunda "Sehmoğulları kolundanım" cevabını alsnca da "Ya Ebû Bekir okun çıktı" cevabını vermişti.
Resûlullah düzgün, tatlı ve etkileyeci konuşmalarıyla Büreyde'nin dikkatini çekmiş, Resûlullahı tanıyınca da beraberindekilerle birlikte hemen Müslüman olmuştu. 3147[144]
Bu olay, Resûlullahın hâdiseleri şerre değil, hayra yorumladığının en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. Onun yolunu yol edinen, Sünnetine bağlılığı esas alan asrın manevî hizmet öncüsü Bedîüzzaman Hazretlerinin de kumru, güvercin, serçe gibi kuşların pencereye gelip deprenmeden uzunca süre beklemeleri, okunan risaleleri âdeta dinler pozisyona girmelerini hayra yorumlamasında da aynı mânâ vardır.
Evet, hayra yormak sevinç ifadesi taşımakta ve birkısım sevinçli haber ve olayları müjdelemektedir.
Ayrıca Hadis-i Şerif bize söylenen bir sözün arkasından gelen aksırmanın da o söze doğru bir şahit olduğunu bildirmektedir. Âdeta aksırma bir tasdik mânâsı taşımaktadır. Bu fıtrî bir haldir. Bazan Cenab-ı Hak, kişinin temizlik, dürüstlük ve samimiyetine binâen söylediği sözün akabinden bir aksırma vererek o kişiyi adetâ fiilen tasdik etmektedir.

2854. [4:461, Hadîs No: 5975]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Fitne uykudadır. Uyandırana Allah lanet etsin. 3148[145]

2855. [4:464, Hadîs No: 5988]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Fakirlik insanların gözünde bir leke, Kıyamet günü Allah katında ise bir süstür. 3149[146]

2856. [4:465, Hadîs No: 5992]
Abdullah bin Amr'dan (r.a.) rivayetle:

"Felak" Cehennemde bir hapishanedir. Allah, zorba zalimleri ve büyüklenenleri oraya hapseder. Cehennem oradan Allah'a sığınır. 3150[147]

2857. [4:467, Hadîs No: 6001]
Fatıma'dan (r.a.) rivayetle:
Hadid, Vakıa ve Rahman sûrelerini okumaya devam eden kişi, göklerin ve yerin melekûtunda, "Firdevs Cennetinin sakini" diye isimlendirilir. 3151[148]
2858. [4:468, Hadîs No: 6002]
Esma binti Umeys (r.a.) rivayet ediyor:
Tekâsür Sûresini okumaya devam eden kişi manevî âlemde "Şükrü edâ eden" diye isimlendirilir. 3152[149]

2859. [4:468, Hadîs No: 6003]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Orta yolu tutun, istikâmetten ayrılmayın. Başına gelen bir sıkıntı vücuduna batan bir dikene varıncaya kadar Müslümanın uğradığı her musibet, günahlar için bir keffarettir. 3153[150]

2860. [4:468, Hadîs No: 6004]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
tki hâkim Cehennemlik, birisi de Cennetliktir. Bir hâkim var ki, hakkı bilir, onunla hükmeder. Bu hâkim Cennetliktir. Bir hâkim de var ki hakkı bilir, fakat bile bile onunla hükmetmeyerek zulmeder. Bir hâkim de var ki, bilgisizce hükmeder. Bu ikisi de Cehennemliktir. 3154[151]

2861. [4:468, Hadîs No: 6005]
Muâviye bin Hayde'den (r.a.) rivayetle:
Sedir ağacı kesen kişinin başını, Allah Cehennem ateşine yöneltir. 3155[152]

Bu hadis bize yok yere, ihtiyaç olmaksızın ağaç kesmenin manevî mes'ûli-yetini anlatmaktadır.
Ağaç kökünden yapraklarına, çiçeklerinden meyvelerine varıncaya kadar herşeyiyle teşbihte bulunan güzel bir yaratıktır. Adetâ binler dille ibadet eden bir meleği andırmaktadır. "Hiçbirşey yoktur ki Allah'ı teşbih etmesin" 3156[153] âyeti ağaçların da bu teşbih halkası içerisinde yer aldıklarını göstermektedir. Ağaç diken her kişi o teşbih sevabından faydalanır. Ağacı kesen ise daha hayırlı bir işte kullanmadığı sürece onun ibadetine, zikrine engel olmakta, hatta son vermektedir. Sonra ağaç ülkenin hem güzelliği, hem zenginliği, hem temizliğinin simgesidir.
Ağaç güzelliktir. Yemyeşil bir ülke sadece gözleri dinlendirmekle kalmaz; ruha da rahat bir nefes aldırır, insanları huzura, sükûna davet eder.
Ağaç zenginliktir. Bilhassa orman ürünlerinden birçok ülke geniş ölçüde istifade etmekte, ekonomisine büyük bir katkıda bulunmaktadır. Odunundan, kerestesine kadar birçok yönlerinden faydalanılan ağaç cinsleri bereket ve bolluktur.
Ağaç temizliktir. Havayı temizler, serinletir; yağmuru celb eder, tozun toprağın yatışmasını sağlar. Ağaç, erezyonu önler. Çevrenin fıtrî haliyle kalmasını sağlar.
Geçmişte ağacın bu ve buna benzer faydalarını bilen halktan idareciye kadar herkes ona gereken değeri vermiş, atalarımız bilhassa su kenarlarını ve yol boylarını ağaçlarla süslemişlerdir. Fatih Sultan Mehmed'in ağacı korumakla ilgili söylediği şu sözü hemen hemen bilmeyen yoktur: 'Yaş kesenin başını keserim." Bu sözüyle Fatih yaş kesmenin dehşetini nazara vermektedir.
Bu izahlar çerçevesinde yukardaki hadisi göz önüne getirdiğimizde zarurî bir ihtiyaç söz konusu olmadığında ağaç kesmenin ne kadar zararlı olduğunu anlamak güç olmasa gerek.
Kısaca söylemek gerekirse, dünyamızı Cennete döndürmek varken Cehenneme çevirmenin akıl, mantık ve dinle bağdaşır yanı yoktur.

2862. [4:468, Hadîs No: 6006]
Nevvas bin Sem'an (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu 2862. [Taâla şöyle buyurur: "Ey Âdemoğlu! Gündüzün evvelinde-ki dört rekat namazı kılmaktan erinme ki, Ben de o günün sonundaki musibet ve kötülüklere karşı sana kâfi geleyim. 3157[154]

2863. [4:469, Hadîs No: 6008]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Benimle cin ve insanların durumu çok acâiptir: Ben yaratıyorum, başkasına kulluk yapılıyor. Ben rızıklandırıyorum, başkasına şükrediliyor." 3158[155]

2864.[4:469, Hadîs No: 6009]
Ebû Hind ed-Darî (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle» buyuruyor: "Benim hükmüme razı olmayan ve benim verdiğim musibete sabretmeyen kişi Benden başka bir Rab arasın." 3159[156]

2865. [4:470, Hadîs No: 6011]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Oruç kalkandır. Kul onunla Cehennem ateşinden korunur. Oruç Benim içindir. Onun mükâfatını da Ben veririm. 3160[157]

2866. [4:471, Hadîs No: 6012]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah şöyle buyuruyor: "Ademoğlunun her ameli kendisi içindir; oruç ise Benim içindir. Onun mükâfatını da ancak Ben veririm. Oruç bir kalkandır. Biriniz oruçlu olduğu gün kötü söz söylemesin, bağırıp çağırmasın.. Birisi kendisine söver veya kendisiyle dövüşmeye kalkarsa, "Ben oruçlu bir kişiyim" desin. Muhammed'in nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir. Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri orucunu açtığı zaman sevinir. Rabbine kavuştuğu zaman tuttuğu orucu sebebiyle sevinir. 3161[158]

2867. [4:471, Hadîs No: 6013]
EbûHüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Üç kişi vardır ki, Kıyamet günü Ben onların hasmıyım: Benim adımı anarak söz veren, söz verip sonra da sözünden dönen kişi; hür birini satıp bedelini yiyen kişi, bir işçi tutup onu tam kapasite çalıştırdığı halde ücretini vermeyen kişi." 3162[159]

2868. [4:473, Hadîs No: 6015]
İbni Abbas (r.a.) Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Ademoğlu Beni yalanlıyor. Oysa bu onun hakkı değil. Beni kötülü-yor. Oysa' bu onun hakkı değil. Beni yalanlaması, Benim onu yeniden dirilterek eski haline dördürmeye güç yetiremediğimi iddia etmesi; Beni kötülemesi de benim çocuğumun bulunduğunu söylemesidir. Halbuki Ben eş veya evlad edinmekten münezzehim. 3163[160]

2869. [4:474, Hadîs No: 6018]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allahu Taâlâ şöyle buyurdu: "Kulum Bana kavuşmayı isterse, Ben de Ona kavuşmak isterim. Bana kavuşmaktan hoşlanmazsa Ben de ona kavuşmaktan hoşlanmam." 3164[161]

Allah'ı tanıyan Allah'a kavuşmak için can atar. Dünyadaki büîün güzellikler, sevilen şeyler güzel isimlerinin birer gölgesi olan Cenab-ı Hakka kavuşmak elbette bin canla arzu edilir bir husustur. Hele bir saat Cennet hayatı bin senelik dünya hayatından, bir saat "Cemalullahı" seyretme de bin sene Cennette yaşamaktan daha üstün olursa mü'min Allah'a bir an önce kavuşmak için can atacaktır.
İlk vazifesi Allah'ı tanımak ve Ona inanmak olan mü'min Allah'ı tanıdıkça sever, sevdikçe de Ona bir an önce kavuşmaya çalışır. Bu arzu bilhassa ölüm ânında mü'mini bütünüyle sarar. Melekler de onu müjdelerler. Kul bu arzuyla sop dolu olunca Allah da o kuluna kavuşmak ister ve o kulunu gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, akıl ve hayale gelmeyen güzelliklerle mükâfatlandırır.
Jtr-Kâfir ise Allah'ı gerektiği gibi tanımadığı, Onu inkâra kalktığı için ona kavuşmaktan hoşlanmaz. Çünkü azap göreceğini bilir, ölmek istemez, kaçabildiğince «açar. Kendisine kavuşmak istemeyen kâfire de Allah kavuşmaktan hoşlanmaz. Onu Cehenneme atar.

2870. [4:475, Hadîs No: 6019]
Namazdaki kırâeti kulumla Kendim arasında ikiye paylaştırdım. Kuluma dilediği verilecektir. Kulum "Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemin" dediğinde Allah "Kulum Bana hamdetti" buyurur. Kul "Er-Rah-mani'r-Rahîm" dediğinde Allah "Kulum beni medh ü sena etti" buyurur. Kul, "Mâliki yevmi'd-din" dediğinde Allah, "Kulum beni tazim etti" buyurur. Kul, "îyyâke naHbüdü ve iyyâke nesteîn" dediğinde Allah, "Bu Benimle kulum arasında birşeydir. Kuluma dilediği verilecektir" buyurur. Kul, "thdine's-sırate'l-müstekîm. Sırate'l-lezîne en'amte aleyhim gayri'l-mağdûbi aleyhim vela'd-dâllîn" dediğinde Allah, "Bu kulumun hakkıdır ve kulumun dilediği kendisine verilecektir" buyurur. [3165][162]

2871. [4:476, Hadîs No: 6020]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyurdu: "Ey kullarım! Şüphesiz ben zulmü Kendime yasak ettim. Onu sizin aranızda da haram kıldım. O halde birbirinize zulm etmeyiniz.
"Ey kullarım! Benim hidayet ettiklerimden başka hepiniz yanlış yoldasınız. O halde Benden hidayet isteyiniz ki, sizi doğru yola eriştireyim.
T5y kullarım! Benim duyurduklarımdan başka hepiniz açsınız. O ıialde Benden rızık isteyiniz ki, sizi doyurayım.
"Ey kullarım! Benim giydirdiklerimden başka hepiniz çıplaksınız. O halde Benden giyecek isteyiniz ki, sizi giydireyim.
"Ey kullarım! Siz gece gündüz kusur işliyorsunuz. Ben ise bütün günahları affederim. O halde Benden bağışlanmanızı dileyiniz ki sizi bağışlayayım.
"Ey kullarım! Bana zarar vermeye gücünüz yetmez ki, bir zarar dokundurasınız. Fayda vermeye gücünüz yetmez ki, bir fayda dokun-durasmız.
"Ey kullarım! Geçmişleriniz ve gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz sizden en çok takva sahibi birinin şekline girip onun kalbini taşısalar Benim mülk ve hâkimiyetime birşey eklemez.
"Ey kullarım! Geçmişleriniz ve gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz sizden en kötü birinin şekline girip onun kalbini taşısalar bu Benim mülk ve hakimiyetimden birşey eksiltmez.
"Ey kullarım! Geçmişleriniz ve gelecekleriniz, insanlarınız ve cinleriniz tek bir meydanda toplanıp Benden istekte bulunsalar, Ben de her insanın dilediğini versem, bu, Benim nezdimde ancak denize batırıldığında iğnenin denizden eksilttiği kadar birşey eksiltebilir.
"Ey kullarım! Yaptıklarınız ancak sizin amellerinizdir. Onları sizin için hesap eder, sonra da karşılıklarını size eksiksiz veririm. Kim ki, hayır bulursa Allah'a hamd etsin. Kim de bunun dışında birşey bulursa, nefsinden başkasını kınamasın." [3166][163]

2872. [4:479, Hadîs No: 6021]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyurdu: "Mü'min kullarımdan birine bir belâ ve hastalık verdiğimde Bana hamdeder ve verdiğim belâ ve hastalığa sabır gösterirse, yatağından kalktığında annesinden doğduğu günkü gibi günahlardan temizlenmiş olarak kalkar. Allahu Taâlâ, hafaza meleklerine şöyle buyurur: "Ben bu kulumu yatağa esir ettim ve ona belâ verdim. O halde ondan önce sıhhatteyken kendisine yazmış olduğunuz sevapları yazmaya devam edin."[3167][164]

2873. [4:480, Hadîs No: 6022]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyurdu: "Ey Ademoğlu, sen Beni andığın sürece Bana şükrediyorsun demektir. Beni unuttuğun sürece de Bana karşı küfran-ı nimette bulunuyorsun demektir." [3168][165]

2874. [4:480, Hadîs No: 6023]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle: Sen başkalarına ver ki, Ben de sana vereyim. [3169][166]

2875. [4:480, Hadîs No: 6024]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

Allahu Taâlâ şöyle buyurdu: "Zamanı yaratıcı kabul edip ona söven Âdemoğlu, Beni öfkelendirir. Yaratıcı zaman değil, Benim. Her iş Benim elimdedir. Gece ve gündüzü Ben döndürürüm." 3170[167]

2876. [4:481, Hadîs No: 6026]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ, "Rahmetim gazabımı aşmıştır" buyuruyor. 3171[168]
2877. [4:482, Hadîs No: 6029]
Enes bin Malik (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "insanoğlu Bana bir adım yaklaşırsa Ben ona bir arşın yaklaşırım. O Bana bir arşın yaklaşırsa Ben ona bir kulaç yaklaşırım. O Bana yürüyerek gelirse Ben ona koşarak giderim." 3172[169]

2878. [4:483, Hadîs No: 6031]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Benim hiçbir ortaklığa ihtiyacım yoktur. Kim ki yaptığı işte başkasını Bana ortak koşarsa, Ben o ortaklıktan çekilir, onu ortağıyla baş başa bırakırım.3173[170]

2879. [4:483, Hadîs No: 6032]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Ben Rahman'ım. Sıla-yı rahmi Ben yarattım ve ona kelime yapısı itibariyle ismimden türeyen bir isim taktım. Kim ki onu sürdürürse, Ben de onunla irtibatımı sürdürürüm. Kim de onu koparırsa, Ben de onunla irtibatımı koparırım. Kim onu keserse, Ben de ondan rahmet ve ihsanımı keserim."3174[171]

2880. [4:484, Hadîs No: 6034]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Büyüklük Benim has sıfatımdır. Kim ki o has sıfatımda Benimle yarışırsa onu hor ve hakir kılarını.3175[172]

2881. [4:485, Hadîs No: 6036]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Benim en sevgili kulum, vakti girer girmez iftarını açandır.3176[173]

2882. [4:485, Hadîs No: 6037]
Muaz bin CebeVden (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: «Benim rızam için birbirlerini sevenlere Kıyamet günü nurdan minberler verilecektir. Peygamberler ve şenıdler onlara gıpta edeceklerdir."

2883. [4:,485,HadisNo:6038]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Benim için birbirlerini sevenlere, Benim için oturup sohbet edenlere, Benim için mallarını, canlarını birbirlerine feda edenlere ve Benim için birbirlerini ziyaret edenlere muhabbetimi vacip kıldım.3177[174]

2884. [4:486, Hadîs No: 6039]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Kulumun Bana yapmış oldufu kulluğun en sevimlisi Bana karşı hayırhah olmasıdır."3178[175]

Allah'a karşı hayırhah olmak demek Ona muhabbet, hürmet ve ihlasla ibadet etmek demektir. Kulluğa başka duyguları karıştırmamak, Allah'a isyandan uzak kalmak, Onun afv ve mağfiretine sığınmak, rahmetinin sonsuzluğuna inanmak, Onun hakkında güzel duygular beslemek ve güzel davranışlar sergilemektir.
Hayırhahlık Allah'a lâyıkıyla kul olmak, Onun sevgisini kazanmak için gayret içine girmek demektir. İşte ihlas, samimiyet ve sadakatle yapılan bu kulluk, Allah'a yapılan kulluğun en sevimlisidir.

2885. [4:486, Hadîs No: 6040]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Herhangi bir kulum Benim yolumda cihada çıkarsa, şu iki durumdan birisini onun için garantilerim: Onu evine döndürürsem mükâfat ve ganimetle döndürürüm. Canını alırsam günahlarını bağışlayıp merhamet ederim ve onu Cennete koyarım.[3179][176]

2886. [4:486, Hadîs No: 6041]
Ebû Katade'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: MBen senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım ve kendi kendime şöyle söz verdim: 'Her kim vaktinde kılmak suretiyle haklarını gözetirse onu Cennete koyarım. Kim ki haklarını gözetmezse, ona vermiş olduğum bir sözüm yoktur.[3180][177]

2887. [4:487, Hadîs No: 6043]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Kullarımdan herhangi birine bedeniyle, çocuklarıyla veya malıyla ilgili bir musibet verdiğimde bunu güzel bir sabırla karşılarsa Kıyamet günü onun için bir mizan kurmaktan veya bir hesap defteri açmaktan haya ederim.[3181][178]

2888. [4:488, Hadîs No: 6045]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Kulumun iki sevimli organını, yani iki gözünü alarak musibete uğrattığımda sabrederse onların karşılığında kendisine Cenneti veririm.[3182][179]

2889. [4:489, Hadîs No: 6047]
Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Kim Benim birliğimi ikrar ederse koruyucu kal'am içerisine girmiş olur. Benim koruyucu kal'am içerisine giren de azabımdan emin olur.[3183][180]

2890. [4:490, Hadîs No: 6048]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: " Ey Ademoğlu! Sen Bana kulluk ettikçe, Bana ümit besledikçe ve Bana hiçbirşey ortak koşmadıkça ben de yaptıkların günahları affederim. Gök ve yer dolusu hata ve günahlarla da karşıma çıksan Ben de onlar dolusu mağfiretle seni karşılarım. Seni bağışlarım ve bunu çok görmem.[3184][181]

2891. 4:491, Hadîs No: 6050]
Ey Âdemoğlu! Bana gelmek için ayağa kalk ki Ben de Sana doğru yürüyeyim. Bana doğru yürü ki Ben de sana doğru koşayım.[3185][182]

2892. [4:492, Hadîs No: 6055]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Ey Ademoğlu! Fecirden ve ikindiden sonra Beni bir müddet an ki bu iki vakit arasındaki süre içerisinde Sana kâfi geleyim. [3186][183]

2893. [4:493, Hadîs No: 6057]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Ben dünyada Müslüman bir kulumun örttüğüm bir kusurunu, âhirette ortaya çıkarıp onu rezil ve rüs-vay etmeyecek kadar büyük kerem ve af sahibiyim. [3187][184]

2894. [4:494, Hadîs No: 6060]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyurdu: "Kulum, sen Beni yalnızken anarsan Ben de seni yalnızken hatırlarım. Sen Beni bir topluluk içerisinde anarsan, Ben de seni onlardan daha hayırlı ve daha büyük bir topluluk içerisinde anarım.

3188[185]

2895- [4:494, Hadîs No: 6061]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Mü'min kuluma bir hastalık verdiğimde Beni kendisini ziyarete gelenlere şikayet etmezse onu verdiğim hastalığın esaretinden kurtarırım. Sonra etini daha hayırlı bir et, kanını daha hayırlı bir kan ile değiştiririm. Sonra da—hastalık eski -günahlarına keffaret olduğu için—iyi ve kötü amellere yeniden başlar.3189[186]

2896. [4:495, Hadîs No: 6063]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "îzzetime ve celalime yemin ederim ki, kuluma iki emniyet ve iki korkuyu birden vermem; Kulum dünyada azabımdan emin olursa, kullarımı topladığım Kıyamet Gününde ona korku veririm. Dünyada Benden korkarsa kullarımı topladığım gün onu emin kılarım. 3190[187]

2897. [4:497, Hadîs No: 6068]
Selman-ı Farisî (r.a.) rivayet ediyor:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Ey Âdemoğlu! Üç şey vardır ki bunlardan birisi Benim, birisi senin, birisi de Benimle senin aranda ortaktır. Bana ait olan Bana kulluk yapman ve Bana hiçbirşeyi ortak koşmaman; sana ait olan, her ne amel yaptıysan karşılığını vermemdir. Şayet affedersem Ben bağışlayıcı ve merhamet ediciyim. Benimle senin aranda ortak olan ise, sana düşen dua edip istemek, Bana düşen de kabul edip vermektir.3191[188]

2898. [4:497, Hadîs No: 6069}
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ şöyle buyuruyor: "Bana dua etmeyene gazap ederim." 3192[189]

2899. [4:498, Hadîs No: 6070]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Rabbiniz şöyle buyuruyor: "Ben Kendisine karşı gelinmekten sakımlmaya ve hiçbir şey ortak koşulmamaya lâyıkım. Kim ki Bana karşı gelmekten sakınır, hiçbir şeyi ortak koşmazsa Ben onu affetmeye ehilim. 3193[190]

2900-2999

2900. [4:498, Hadîs No: 6071]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Rabbiniz şöyle buyuruyor: "Eğer kullarım Bana itaat etselerdi, geceleyin onlara yağmur verir, gündüzü güneşli kılardım. Ve onlara gök gürültüsünün sesini işittirmezdim.3194[1]

2901. [4:494, Hadîs No: 6061]
İbni Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail bana şöyle dedi: "Hatice'y gunluk bulunmayan inciden bir evle müjdele."
Cebrail bana şöyle dedi: "Hatice'yi, Cennette içinde gürültü ve yor- 3195[2]

2902. [4:500, Hadîs No: 6077]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Cebrail bana dedi ki: "Ya Muhammed! İstediğin kadar yaşa, kurtuluş yok, Öleceksin, istediğini sev, sonunda ondan ayrılacaksın, istediğin şeyi yap, sonunda onunla karşılaşacaksın. 3196[3]

2903. [4:501, Hadîs No: 6080]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
îmran oğlu Musa, Ta Rabbi! Senin katında en değerli kulun kimdir?" diye sordu. Allah şöyle cevap verdi: "Cezalandırmaya gücü yettiğinde affedendir." 3197[4]

2904. [4:501, Hadîs No: 6081]
Hasan-ı Basrî'den rivayetle:
Musa (a.s.): "Ey Rabbim! Âdem Aleyhisselâm Sana nimetlerinin şükrünü nasıl yerine getirdi?" diye sordu. Allah, "Bunların Benden geldiğini bildi. İşte bu onun şükrü oldu" diye cevap verdi. 3198[5]

2905. [4:502, Hadîs No: 6082]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Musa Aleyhisselâm aziz ve celil olan Rabhine şöyle sordu: "Çocuğu ölen kadını teselli eden kimse için ne mükâfat vardır?" Allah, "Ben onu gölgemden başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde gölgemde gölgelendireceğim" buyurdu. 3199[6]

2906. [4:502, Hadîs No: 6083]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Davud Aleyhisselâm şöy,le demiştir: "Ey kötülükleri eken! Sen ektiğinin dikeli mey i toplayacaksın." 3200[7]

2907. Hadîs ÎNo: G084]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Davud Aleyhisselâm şöyle demiştir: "Elini dirseğe kadar ejderhanın ağzına sokman, sonradan görmüş bir kimseden birşey istemenden daha iyidir." 3201[8]

2908. [4:504, Hadîs No: 6087]
Cündeb bin Cünadete'den (r.a.) rivayetle:
Birisi. ' Ulah falan kimseyi affetmez" dedi. Bunun üzerine Allah, rtien. birine şöyle vahiy gönderdi: "Bu, amellerini boşa çıkaiıa bir in hi Dolayısıyla yeniden saüh amel işlemeye başla. 3202[9]

2909.[Hadis No: 608S]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
"Davud oğlu Süleyman'ın annesi şöyle demiştir: "Evladım, geceleyin çok uyuma. Çünkü geceleyin çok uyumak insanı Kıyamet Günü fakir bırakır." 3203[10]

2910. [4:505, Hadîs No: 6089]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Yoksullara verilen avuç avuç hurmalar güzel gözlü hurilerin mehirleridir. 3204[11]

2911 . [4:505, Hadîs No: 6090]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
El sıkışma Müslümanm din kardeşini öpmesi yerine geçer. 3205[12]

2912. [4:506, Hadîs No: 6092]
Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Müslümam öldürmek ancak kâfire yakışan bir davranıştır. Müslümana sövmek ise günahtır. Bir Müslümanın din kardeşine üç günden fazla dargın durması helâl değildir. 3206[13]

2913. [4:506, Hadîs No: 6093]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin işkenceyle öldürülmesi, önceden işlemiş olduğu günahları affettirir. 3207[14]

2914. [4:506, Hadîs No: 6095]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Mü'mini öldürmek, Allah katında dünyanın yok olmasından daha büyük bir hâdisedir. 3208[15]

2915. [4:506, Hadîs No: 6096]
Irbat bir Sariye (r.a.) rivayet ediyor:
Sizi gecesi gündüzünden farksız ap aydınlık bir yol üzerine bıraktım. Benden sonra ondan ancak helak olmuş bir kimse sapabilir. Sizden yeteri kadar ömrü olan, pekçok ihlilaîlar görecektir. Size Sünnetimi ve dos doğru yoldaki hulefâ-i râşidînin sünnetini tavsiye ederim. Onlara sımsıkı sarılınız. Başınızdaki Habeşli bir köle de olsa itaat-tan ayrılmamanızı tavsiye ederim. Şüphesiz mü'min çekildiği tarafa doğru giden uysal deveye benzer. 3209[16]

Resûlullah Efendimizin (a.s.m.) gösterdiği yol, tavsiye ettiği ve yaşadsği hc-yat, kısa ifadesiyle Sünnet-i Seniyye, Allah'ın razı olduğu bir hayat tarzı, dünya ve âhiret saadeti arayan herkes için model olabilecek örneklerle dolu, dikensiz, çakılsız düm düz bir yoldur. Bu yolu Kur'ân-ı Kerîm "sırat-ı müstakim" olarak ifade eder.
Her meselesi açık, içinde hiçbir şüphe bulunmayan; hak, doğru, gerçek, ifrat ve tefritten uzak bir yoldur sırat-ı müstakim. Duyguların ifrat ve tefritinden uzak bir yoldur. Hadisteki ifadesiyle gecesi gündüzünden farksız ap aydınlık bir w -dur. Tabii ki bu yoldan ancak helak olan kimse ayrılır,
Hadis-i şerif ayrıca ömrü olanın birçok İhtilaf jöreceğini b!
böyle bir ihtilaf ânında ne yapılmalıdır ki bulabilsin? Bunun çaresi de hadis-î şerifte : nişûimaKtadır. Sühk i Semyyeyâ ve Hülefâ-i Râşidînin sünnetine bağhl
Çünkü gerek Resûl-ü Ekrem ve gerekss onur yolunu devam ettiren dört halife Kur'ân'a birer ayna olmuş, sırat-» müstakimi gösten ıtşîerd Bj yol, insan fıtratına uygun bir yoldur. Akil, ruh, kalb ve hissiyatın zikzak yapmaksızın doğru yolda yürüdüğü bir yoldur.
Onların koyduğu hayat modeline uyulduğu îakdiı hataları sebebiyle çıkmış olsa bile ihtilaf lar dev n edip gitme
Çünkü Sünnet-i Seniyye, herşeyden önce ırk; renk, sınıf, soy zetmeksizin bütün inananların kardeş olduğunu belirtmekte, kardeşçe yaşama yi tavsiye etmekte, mü'minlerin bir binanın kenetlenmiş taşlan gibi olduklarını, bir vücudun azaları gibi birbirlerine yardımcı olacaklarını bildirmektedir. Vücuttaki herhangi bir organın diğerine, meselâ elin ayağa, gözün kulağa, aklın ruha muhalefet ettiği görülmüş müdür? Vücut ancak uyum ve ahenkle, anlaşma ve yardımlaşmayla hayatiyetini sürdürebilir. Vücutta ihtilafa sebep olan anarşist bir kanser hücresi, yerine göre insanın hayatına mal olabilmektedir. Müslümanlar arasındaki ihtilafların da nelere mal olabileceğine bu örnekle bakabiiiriz.
Sünnet-i Seniyye her derde devadır. Bir ihtilaf ânında ondaki esas ve prensiplere sarılmak, kardeşlik duyguları içerisinde hareket etmek, af ve bağışlama yolunu tercih etmek, hislerle hareket etmemek, değişik duygu ve davranışlar
içerisine girmemek problemi çözmeye yeter de artar bile. Rehber olabilecek bu esaslardan iki tanesini buraya alalım:

Bir âyette şöyle Duyurulmaktadır:

"Allah'ın dinine ve Kur'ân'a sim sıkı sarılın; ayrılığa düşüp dağılmayın"3210[17]
Bir hadis de şöyledir:
"Birbirinizi kıskanmayın. Birbirinize buğz etmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Hy Allah'ın kulları, kardeşler olun." 3211[18]
Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) yolunu yoi edinmiş, asrımız manevî hizmetlerin öncüsü Bedîüzzaman da Müslümanları ihtilaflara karşı uyarır, Sünnet-i Seniyye içerisinde hareket etmeyi tavsiye eder. Şöyle der:
"Ey ehl-i îman! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, aklınızı başınıza alınız! İhtilafınızdan istifade eden zalimlere karşı 'Ancak mü'minler kardeştir' 3212[19] kal'a-i kudsiyesi içine giriniz; tahassun ediniz [sığınınız]. Yoksa ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz. Malûmdur ki; iki kahraman birbiriyle boğuşurken, bir çocuk ikisini de dövebilir. Bir mizanda iki dağ birbirine karşı muvazenede bulunsa, bir küçük taş, muvazenelerini bozup onlarla oynayabilir; birini yukarı, birini aşağı indirir. İşte ey ehl-i îman! İhtiraslarınızdan ve husumetkârâne tarafgirliklerinizden kuvvetiniz hiçe iner; az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimâiyenizle alâkanız varsa, 'Mü'min mü'mine karşı bir binanın birbirine kenetlenmiş taşları gibidir. Biri diğerine kuvvet verir1 düstur-u âliyeyi [yüce prensibi] düstur-u hareket yapınız; sefalet-i dünyeviyeden ve şekavet-i uhreviyeden [âhirette sıkıntı çekmekten] kurtulunuz." 3213[20]
Bu düsturlara uymaktan başka yapabileceğimiz birşey olmasa gerek.

2916. [4:508, Hadîs No: 6098]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz iman için kalbini hâlis kılan, onu gösteriş ve kin gibi kötü duygulardan arındıran, dilini doğru tutan, ruhunu mânevi gıdalarla tatmin eden, yolunu dosdoğru tutan, kulağına hak sözü dinleten ve gözünü Allah'ın kudret eserlerine ve sadece meşru olan şeylere çeviren kişi kurtuluşa ermiştir. 3214[21]
2917. [4:508, Hadîs No: 6100]
Kurra bin Ebl Hübeyre (r.a.) rivayet ediyor: Kendisine akıl verilen kimse kurtuluşa ermiştir. 3215[22]

Nefiste kendini beğenmişlik vardır. "Ayranım ekşidir" diyen olmaz. Herkes kendi aklını, fikrini daha iyi görür. Hele biraz da kâbiliyetliyse ve bir kısım meziyetlere sahipse kimseyi beğenmez, kimsenin görüşünü kabul etmez; insanlara tepeden bakmaya, daima kendini haklı görmeye çalışır.

Oysa "Akıl akıldan üstündür demiş atalarımız. Kur'ân'da da, "Her bilenin üstünde bir bilen vardır"3216[23] buyuruI muştur. Peygamberimiz de bir hadislerinde "Kim âlimim derse cahildir buyurmak suretiyle insanın herşeyi bilemeyeceğine dikkat çekmiştir. "Ben bilirim. Aklım herşeye erer. Bana kimse yetişemez" gibi ölçüsüz sözler, insanlara tepeden bakma aslında eksikliğin, noksan kalışın ifadesidir.
Böyle insanlar, kendilerine yapılan öğütleri, verilen fikirleri ne kadar isabetli de ofsa kabullenemezler. Akıllarının herşeye yettiğine, ileriyi geriyi görebildiklerine inanır, başkalarının verdikleri akıl, nasihat ve düşüncelerden yararlanma yoluna gitmezler.
Tevazu perdesine bürünen, ne kadar zeki, akıllı, bilgili olursa olsun tek başına aklının herşeye eremeyeceğini, herşeyi kavrayamayacağını, yanılabileceğini, hatâ edebileceğini, bilemeyeceğini bilen insan hiçbir zaman akıl, fikir ve bilgisiyle gururlanmaz. Kapılarını istişareye, nasihatlara, tecrübelere, faydalı düşüncelere açık tutar. Daima yanılabileçeğini, ne kadar bilgili ve kabiliyetli de olsa herşeyi bilemeyeceğini düşünen insan kolay kolay yanılmaz. Ve böyle bir insan kendisine akıl verildiği, doğru olan gösterildiği için onu büyük bir fırsat kabul eder, kurtuluşa erer, huzuru bulur.

2918. [4:511, Hadîs No: 6106]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hicret ederek Medine'ye geldiğimde Medinelilerin Cahiliyye döneminde eğlendikleri iki günleri vardı. Allahu Teâlâ o iki günü sizin için daha hayırlı olan şu iki gün ile değiştirdi: Ramazan ve Kurban Bayramı günleri. 3217[24]

Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı, farklı özellikler taşıyan iki mübarek gündür. Ramazan ayında bir ay müddetle oruç tutularak Allah'ın rızâsı aranır. Mü'minler büyük bir manevî ordu gibi Allah'a azamî surette asker olma şuuruna ererler. Allah'ın haram kıldıkları şöyle dursun İlahî emre uyarak yeme, içme gibi meşru olan

âdetlerini terk ederek bir nevi melekleşirler. Öte yandan bu ayda fitre dediğimiz yaratılış sadakası verilir. İşte Ramazan bayramı böyle bir imtihanı başarmanın verdiği sevincin yaşandığı bir gündür.
Kurban Bayramında ise milyonlarca mü'min İslâm dünyasının muhteşem bir kongresi hükmünde olan hac ibâdetini yerine getirmek için Kabe'ye akın ederler. Arafat'ta el açıp Rablerine duada bulunurlar. Yine bu bayramda dünyanın dört bir yanındaki mü'minler nimetlere bir şükür ifadesi olarak kurbanlar keserek Allah rızâsını kazanmaya çalışırlar.
Bayram günlerinde dinî hassasiyetini büyük çapta kaybetmiş olsa bile pekçok insanın bayram namazını kılabilmek için camilere akın ettiklerini görürüz. Camiler namaz için gelenleri almaz olur. Namazda rütbesi, makamı, serveti ne olursa olsun, herkes Allah'ın huzurunda saf bağlar. Ona kul olmanın hazzını yaşar.
Bayram günleri, büyükleri, akrabayı ziyaret etme günleridir. Bu ziyaretleri yapanlar büyük sevap kazanırlar. Peygamberimiz bir hadislerinde bununla ilgili olarak şöyle buyurmuşlardır:
"Allah, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde yeryüzüne rahmetiyle tecellî eder. Öyle ise namaz ve ziyaret için evlerden dışarı çıkın ki, rahmet size dokunsun." [3218][25]
Bayram günlerinde şahlanan yardımlaşma, hediyeleşme ve ziyaret ruhu sadece hayattakilere münhasır kalmaz. Dünyadan gidip kabirlerinde bir Fatiha bekleyenlere de uzanır. Kabirler de ziyaret edilerek oralarda yatanların ruhlarına mânevi hediyeler gönderilir.
Bayram günlerinde çocukları sevindirmek, neşelendirmek, okşamak da sünnettir. Peygamberimiz bayramlarda çeşitli hediyelerle çocukları sevindirmiştir.
Bayram günleri, dargınların barıştığı, kardeşliklerin kuvvetlendiği günler olması bakımından da mühimdir. Burada bayram vesilesiyle hissiyatını bastırıp dargın olduğu birisini ziyarete, giden kimsenin manen büyük bir kazanç eide edeceğini de hatırlatalım.
Her vesile ile bizleri ibadete ve âhiret amellerine teşvik eden Sevgili Peygamberimiz, yılın iki bayram gecesinde kalkıp ibâdet yapmayı tavsiye ederdi. Bu geceleri ibâdetle geçirmenin kalbin gafletten kurtulmasına vesile olduğunu bildirirdi. Bir hadislerinde şöyle buyurmuştur:
"Sevabını Allah'tan bekleyerek iki bayragecesinde kalkıp ibâdet eden kimsenin kalbi, kalplerin öldüğü gün ölmez." [3219][26]
Bayram günleri sevinç günleri olduğu için, bu sevincin açıklanmasına sebep olacak meşru dâirede olan ve günah unsurları taşımayan oyun ve eğlenceler caizdir. [3220][27]
Ancak eğlencenin gaflete dönüşmemesi gerekir. Bunun yolu da Allah'ı mümkün mertebe hatırdan çıkarmamaktan geçer. Bediüzzaman Hazrstleri bununla ilgili olarak şöyle der:
"Bayramlarda gaflet istilâ edip gayr-i meşru dâireye sapmamak için, rivayetlerde zikru İlaha [Allah'ı zikretmeye] ve şükre azim tergîbât [büyük teşvikler] vardır. Ta ki, bayramlarda o sevinç ve sürür nimetlerini şükre çevirip, o nimeti idâme ve ziyâdeleştirsin [devam ettirsin ve arttırsın] Çünkü şükür nimeti ziyâdefeş-tirir, gafleti kaçırır."[3221][28]

2919. [4:511, Hadîs No: 6107]
Câbir bin Abdullah rivayet ediyor:
Hoş geldiniz. Küçük cihattan büyük cihada; nefsin gayr-i meşru arzularıyla mücâdele etmeye döldünüz. [3222][29]

Bir savaş sonrasıydı. Kollar kanatlar kesilmiş, kan gövdeyi götürmüştü. Re-sûl-ü Ekrem (a.s.m.) Sahabilerine, küçük rihaddan büyük cihada girdiklerini be-lirtmiş, büyük cihadın da nefsin gayr-; meşru istekleriyle yapılan cihad olduğunu bildirmişti.
İnsan Heyecana, gayrete gsiip can havliyle din, vatan ve namus uğrunda maddî cihada çıkmayı başarabilir. Fakat bu, ömür boyu sürmez. Mücadele ya ^hid, ya da gazilikle sonuçlanır. Sonra insanın en çok sevdiği can, mal ve sevdiklerini feda etmek, yerine göre anlıktır veya kısa bir sürey; işgal eder. Nefisle csnaci ise ölünceye kadsr devam ^der.
Maddî cihadda düşman genellikle karşıdadır. Düşman bilindiği ölçüde tedbir almak, taktikler kullanmak kolay olur. Nefis ise kale içine yerleşmiş hîlekâr, gizli &İr casusu andırır. Her an, her dakika, umulmadık bir anda kötülükler yapabilir. !çe yerleşen, sn büyük düşman olan nefis de dış düşmanın yapamayacağı kö-tü;ükîeri yapabilmektedir insana. En umulmadık anda onu tongaya düşürmekte, süçiürmekte, tehlikelere atmaktadır. İnsanı yerine göre günahlara, yerine göre Küfre itebilmekte, dinden çıkarabilmekte, maddî ve manevî hayatını mahv

edebilmektedir. Bu sinsî ve hâin clOşmana karşı uyanık olunmaz ve meşru olmayan arzu ve isteklerine göz rnulursa ona yenik düşülür.
Demek ki en büyük cihad nefiste: onun meşru olmayan arzu ve istekleriyle yapılan cihaddır.

2920. [4:513, Hadîs No. 6112]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Namazın içinde Kur'ân okumak namaz haricinde Kur'ân okumaktan daha faziletlidir. Namaz hâricinde Kur'ân okumak, sübhanallah
ve Allahü ekberi tekrarlamaktan, Sübhanallah demek, nafile sadaka vermekten üstündür. Nafile sadaka vermek, nafile oruç tutmaktan daha faziletlidir. Oruç Cehennem ateşine karşı kalkandır. 3223[30]

2921. [4:515. Hadîs No: 6117]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Birşeyi ödünç vermek, onu sadaka olarak vermekten daha hayırlıdır. 3224[31]

2922. [4:518, Hadîs No: 6128]
Hakem bin Ümeyr'den rivayetle:
Bıyıklan dudakların hizasından kesiniz. 3225[32]

2923. [4:521, Hadîs No: 6134]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Şöyle de: "Allah'ım, iç dünyamı, dışımdan daha hayırlı eyle. Dışımı da sâlih eyle. Allah'ım, Senden insanlara verdiğin mal, aile ve ne sapık, ne de saptırıcı olmayan evlât gibi nimetlerin faydalı olanlarını dilerim. 3226[33]

2924. [4:521, Hadîs No: 6136]
Ebû Umâme (r.a.) rivayet ediyor:
Şöyle de: "Allah'ım, Senden, Sana kavuşmaya îman eden, hükmüne razı olan ve verdiğine kanaat getiren mutmain bir nefis diliyorum." 3227[34]

2925. [4:522, Hadîs No: 6137]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle Resûlullah Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şöyle de: "Allah'ım ben zayıfım bana kuvvet ver. Ben zelilim, beni aziz kıl. Ben fakirim, beni rızıklandır." 3228[35]

2926. [4:522, Hadîs No: 6138]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Şöyle de: "Allah'ım, Senin bağışlaman benim günahımdan daha geniştir. Rahmetin benim yanımda amelimden daha çok ümit vericidir." 3229[36]

2927. [4:522, Hadîs No: 6140]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Her sabah ve akşam şöyle de: "Dinim, canım, evlâdım, âiîem ve malım için Bismillah." 3230[37]

2928. [4:522, Hadîs No; 6141]
Tank el-Eşcâî'den (r.a.) rivayetle:
Şöyle de: "Allah'ım, günahlarımı bağışla, bana merhamet i l bana âiiyet ver ve beni nzıklandır." Şüphesiz bunlar dünyada ve âMr^tte senin için faydalı olan şeyleri içine alıyor. 3231[38]

2929. [4:523, Hadîs No: 6142]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Şöyle de: "Allah'ım, şüphesiz bc-n nefsime çok zulmettim. Ve yine şüphesiz günahları Şenden başka kir se bağışlaystmaz. Beni katından bir mağfiretle bağışla. Bana ineri et. Şüphesiz Sen bütün günahları bağışlayan ve çok merhamet edensin." 3232[39]

2930. [4:523, Hadîs No: 6143]

Süfyan bin Abdullah'dan (r.a.) rivayetle: "Allah'a inandım" de. Sonra da dosdoğru ol. [3233][40]

2931 . [4:525, Hadîs No: 6148]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Şükredici bir kalb, ızîlkredici bir dil, dünya ve âhiret işlerinde sana yardım eden sâliha bir hanım; insanların, kıymetinden dolayı sakladıkları herşeyden daha hayırlıdır. [3234][41]

2932. [4:526, Hadîs No: 6150]
îbniAmr'dan (r.a.) rivayetle:
Az bir dînî kavrayış sahibi olan çok ibâdet edenden daha hayırlıdır. Allah'a kulluk etmesi dinî kavrayış olarak kişiye yeter. Kendi görüşünden başkasını beğenmemesi de cahillik olarak ona yeter, insanlar iki kısımdır: Mü'min ve kâfir. Mü'mine eziyet etme. Kâfirle desözle cedelleşmeye girme. [3235][42]

2933. [4:526, Hadîs No: 6151}
Ebu'd-Derda (r.a.) Resâl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Az bir îlâhî tevfike mazhar olan, aklı çok olandan daha hayırlıdır. Dünyanın gayr-ı meşru işlerinde akıl zarar kaynağı, din işlerinde ise akıl sevinç kaynağıdır. [3236][43]

2934. [4:526, Hadîs No: 6152]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bilgiyle yapılan az amel fayda verir. Fakat bilgisizce yapılan çok amel fayda vermez. [3237][44]

2935. [4:526, Hadîs No: 6153]
Ebû Ümame (r.a.) Peygamber E fendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Şükrünü yapabildiğin az mal, şükrünü yapamayacağın çok maldan daha hayırlıdır. [3238][45]

2936. [4:527, Hadîs No: 6154]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kalk namaz kıl. Şüphesiz namaz şifadır. [3239][46]

Gerek Kur'ân'ın ve gerekse Peygamber Efendimizin (a.s.m.) emrettiği her hususta insan için sayısız faydalar vardır. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) yukardaki hadislerinde namaz kılmamızı emrederken onun çok Önemli bir faydasına dikkatleri çekmektedir. O da namazın şifa oluşudur.
Evet, namaz şifadır. Maddî ve manevî hastalıklarımız için bir ilaçtır. Namaz, ruh ve kalbin gıdasıdır. Maddeten ve manen bir çok hastalıklara karşı mücadele edebilecek manevî bir vitamindir. Namaz sıhhattir, huzur ve saadet kaynağıdır. Kılan herkes bunu derecesine göre hisseder.
Namaz insanı sıkıntılardan ve ızdıraplardan kurtarır. Namazın buna benzer sırlarını keşfetmiş olan İngiliz ilim adamı Bernard Show, "iki bin yılının Avrupalı doktorlarının reçetelerinde Müslümanların namazı yer alacak" demektedir.
Günümüz insanı bunalım ve stresler içerisinde kıvranıp durmaktadır. Bunun sebebi Yaratıcısının mülkünde sayısız nimetlerinden faydalandığı halde Onun emir ve yasaklarını tanımayan bir kaçaktan farksız bir halde dolaşıp durmaktadır. Namazsız insan, fıtratın sesine kulak vermeyen insandır. Midesini yemekle, suyla doyurduğu halde ruh ve kalbinin gıdası olan namazı kulak ardı ettiği için manen açlık çekmekte, kıvranmakta, sıkıntılardan sıkıntılara düşmektedir. Ancak bu dert ve sıkıntılardan ruh ve kalbini dinlemek, namazın şifâ verici iklimine girmekle kurtulabilir.

2937. [4:527, Hadîs No: 6156]
Üsame bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Cennetin kapısında durdum. Oraya girenlerin büyük çoğunluğun fakirler olduğunu gördüm. Cehennem ehli olup da oraya gönderilmek üzere emir verilenler dışında kalan [Cennetlik] zenginlerin de beklediklerini gördüm.
Cehennemin kapısında durdum. Oraya girenlerin de büyük çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm. [3240][47]

2938. [4:528, Hadîs No: 6159]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Kişiyi ayakta tutan aklıdır. Aklı olmayanın dini de yoktur. 3241[48]

Akıl Allah'ın, yaratıklar içerisinde sadece insana bahşettiği büyük bir nimettir. Onun sayesindedir ki insan dağ ve taşların, yer ve göklerin omuzlamaktan korktuğu büyük emaneti, sorumlulukları yüklenmiştir.
Sorumluluk akılla başlar. Akıl olmazsa sorumluluk da olmaz. İnsan onun sayesinde imtihana tabi tutulur. Önüne açılan hayır ve serden birisini tercih eder. Ya kazanır, ya da kaybeder. Aklını gerektiği gibi kullanır, hayra yönelirse melekleri dahi geçebilecek ölçüde yükselir. Aksine aklını şerre kullanıp tahribe yönelirse aşağıların aşağısına düşer. Neticesi, ebedî saadeti veya sonsuz sıkıntı ve ızdırapları getirecek derecede büyüktür.
İşte akıl böylesine sorumlulukları yüklenmiş bir organımızdır. Cenab-ı Hak, kullarını ancak bu sayede mükellef tutarken akıl vermediklerini de bu sorumluluktan kurtarmaktadır. "Aklı olmayanın dini de yoktur" hükmü delilerin sorumlu tutulmayacaklarını, sorumluluğun ancak akılla olabileceğini göstermektedir.
Öyleyse böylesine büyük bir nimetin büyüklüğü ölçüsünde de sorumluluk getireceğini unutmamak ve ona göre hareket etmek gerekir.

2939. [4:528, Hadîs No: 6160]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Mallarınızla şerefinizi koruyunuz. Biriniz dinini korumak için dil ucuyla da olsa kötü kimselerle hoş geçinmeye çalışsın. 3242[49]

2940. [4:530, Hadîs No: 6163]
Ubade bin Samit'den (r.a.) rivayetle:
Hayrı söyleyiniz ki kazançlı çıkağınız. Kötü söz söylemekten de sakınınız ki selâmette kalasınız 3243[50]

2941. [4:530, Hadîs No: 6165]
Ebû Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah yolunda cihat için savaş safinda bir saat ayakta beklemek, altmış sene gece kalkıp ibadet yapmaktan daha hayırlıdır. 3244[51]

2942. [4:530, Hadîs No: 6167]
tbni Ar&r'ddn (r,aJ) rivayette: ilmi yaşıyla kaydedin. 3245[52]

2943. [4:531, Hadîs No: 6168]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kaylûle [Kerahet vaktinin çıkışından ikindiden az önceye kadar ki vakitte uyunan uyku] yapın. Şeytan kaylûle yapmaz. 3246[53]

2944. [4:531, Hadîs No: 6169]
Vehb bin Münebbih'den rivayetle:
Dinin direği namazdır. Amellerin zirvesi cihattır. İslâm ahlâkının en faziletlisi, insanların dilinden zarar görmemeleri için susmaktır. 3247[54]
2945. [4:532, Hadîs No: 6170]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Benden sonra halife olan Cennettedir. Ondan sonra halife olan Cennettedir. Üçüncü ve dördüncü olarak da halife olan Cennettedir. 3248[55]

2946. [4:532, Hadîs No: 6172]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Aslı astarı olmayan hîkayelerle insanlara öğüt verenler Allah'ın gazabını bekliyorlar. Dinleyenler ise Allah'ın rahmetini bekliyorlar. Tüccar, rızkı bekliyor. Karaborsacı ise laneti bekliyor. Ölü üzerine çığlık atarak ağlayan

kadın ve etrafinda toplanıp onu dinleyen diğerlerinin üzerinde Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti vardır. 3249[56]

2947. [4:533, Hadîs No: 6174]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yolunda şehid edilmek, kul hakkı hariç bütün günahları affettirir. 3250[57]

2948. [4:534, Hadîs No: 6178]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kadere îman tevhid inancının nizamıdır. Allah'ı bir bilen ve kadere îman eden kişi şüphesiz kopmaz bir kulba sarılmıştır. 3251[58]

2949. [4:535, Hadîs No: 6182]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor;
Kur'ân şefaat edecek ve şefaati kabul edilecektir. Şikayetçi olacak ve şikayeti doğru kabul edilecektir. Onu kendisine rehber edeni o Cennete götürecektir. Arkasına atanı ise Cehenneme sürükleyecektir. 3252[59]

2950. [4:535, Hadîs No: 6183]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân öyle bir servettir ki onu elde edenin hiçbirşeye ihtiyacı kalmaz. Ondan daha büyük bir zenginlik de bulunmaz. 3253[60]

Kur'ân bütün güzelliklerin kaynağıdır. İlimler menbaı, hayırlar hazinesi, maddî ve manevî yükselişin esaslarını içine alan mukaddes bir kitaptır.
Kur'ân yücedir, mukaddestir, büyüktür. Çünkü Allah'a ait olan herşey değerlidir, yücedir, üstündür. Kur'ân ise Allah'ın ezelî ve ebedî kelâmıdır. İnsanlar için hazırlamış olduğu İlâhî bir katologdur. Dünya ve âhiret saadetinin temel taşıdır. Kur'ân manevî karanlıkları aydınlatan bir projektördür. Kur'ân'sız hayat kap karanlıktır, zindandan farksızdır. Kur'ân dertlere deva, gönüllere şifâdır. Kur'ân huzur kaynağıdır. Onu en güzel bir şekilde Allah'ın Resulü anlatmıştır. Şöyle buyururlar:
"Kur'ân, hakla batılı, doğru ile yanlışı ayıran bir hakemdir. Onda boş söz yoktur. Kim, onun hükümlerine karşı gelerek terk ederse, Allah o kimsenin boynunu kırar, perişan eder. Kim ondan başka bir kurtuluş yolu ararsa, Allah onu saptırır. O, Allah'ın sağlam bir ipidir. O hikmet dolu sözdür. Dos doğru bir yoldur. O, hevâ ve heveslerin hakikatten saptıramadığı, dillerin onu karıştıramadı-ğı, ilim adamlarının doymadığı, fazla tekrarlanmakla usandırmayan ve insanı hayrete düşüren yönleri bitip tükenmeyen bir kitaptır. O, öyle bir kitaptır ki, cinler onu dinledikleri zaman, 'Biz doğruluğu gösteren, hayret verici mucizeler, hakikatlerle dolu bir kitabı dinledik ve îman ettik" dediler.
"Kim ona dayanarak konuşursa doğruyu bulur. Kim onunla amel ederse mükâfatını görür. Kim ona dayanarak hükmederse adaleti bulur. Kim ona çağrılırsa doğru yol gösterilmiş olur." 3254[61]
Böyle bir Kur'ân elbettekî eşsizdir, harikadır, en büyük servettir. Hem de hiçbirşeye ihtiyaç hissettirmeyecek seviyede büyük bir manevî servettir.

2951. [4:536, Hadîs No: 6186]
Kur'ân ap açık nurdur. Hikmet dolu öğüttür. Dos doğru yoldur. 3255[62]

2952. [4:536, Hadîs No: 6187]
Ali'den (r.a.) rivayetle: Kur'ân ilâcın tâ kendisidir. 3256[63]

İlaç, denilince maddî ve manevî hastalıkları tedavî eden her şey hatıra gelir. Hadis-i Şerif, Kur'ân için, ilacın tâ kendisidir buyurmak suretiyle Kur'ân'ın bütünüyle şifa olduğunu bildirmiştir.
Evet, Kur'ân şifanın tâ kendisidir. Maddî ve manevî dertlere ilaçtır. Çünkü Kur'ân herşeyden önce bir moral kaynağıdır. Mcrai insanın şevkini arttırır, ruhen ve bedenen dinç ve genç kalmasını sağlar. Bir âyette açıkça Kur'ân'ın şifâ olduğuna dikkat çekilerek şöyle buyurulmuştur:

"Biz Kur'ân'dan mü'minler için bir şifâ ve rahmet olan şeyi indiriyoruz." 3257[64] Resûl-ü Ekrem de bir hadislerinde, Kur'ân okunduğunda kalb huzurunun indiğini bildirmektedir. 3258[65]
Bilhassa manevî dert ve sıkıntılar için Kur'ân'ın bir şifâ kaynağı olduğu bilinen hakikatlerdendir. Büyü gibi hadiselere karşı bizzat Rabbimiz Resûl-ü Ekre-me Felak ve Nas sûrelerini okumasını öğütlemiştir.
Bugün Kur'ân'ın sadece manevî değil, maddî birçok dertlere de ilaç olduğu bilinen gerçeklerdendir. ABD'nin Kaliforniya eyâletinde kurulan bir klinikte inançlı inançsız kimselere Kur'ân dinletilmiş, o hoş sâdâ karşısında streslerinin bir bir izâle olduğu, rahatladıkları tesbit edilmiştir. Onu teslimiyet ve samimiyet duygularıyla okuyan ve dinleyenlerde müsbet tesirlerini görmemek mümkün değildir. Diğer insanlara göre hayatın güçlüklerine karşı daha dirençli oldukları bilinen hâdiselerdendir. Sonra Kur'ân ihtiva ettiği hakikatler bakımından da insanlığı maddeten ve manen terakki ettirecek, insanlık ufkuna yükseltecek, dünyayı dahi Cennete döndürecek esasları ihtiva etmektedir.

2953. [4:538, Hadîs No: 6191]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kalb hükümdardır. Askerleri vardır. Hükümdar düzgün olunca askerleri de düzgün olur. O bozulunca da askerleri de bozulur. Kulaklar muhafız, gözler gözcü, dil tercüman, eller askerî cenahlar, ayaklar sürücü, karaciğer şefkat, dalak gülme, böbrekler hile ve akciğer nefestir. 3259[66]

2954. [4:539, Hadîs No: 6193]
Enes'den (r.a.) rivayetle: Kanaat tükenmez bir servettir..

2955. [4:540, Hadîs No: 6196]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor: Kahkaha şeytandan, tebessüm Allah'tandır. 3260[67]

2956. [4:541, Hadîs No: 6197]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
timi ehlinden gizleyene denizdeki balıklara, gökteki kuşlara varıncaya kadar herşey lanet eder. 3261[68]

2957. [4:542, Hadîs No: 6199]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Fakirlik nerdeyse küfür olacaktı. Hased neredeyse kaderin önüne geçecekti. 3262[69]

Hadiste belirtildiğine göre zaruret içinde bulunmak, ihtiyaçlar içinde kıvranmak, fakirlik sebebiyle ihtiyaçlarını elde edememek küfre dahi götürebilecek tehlikeleri ihtiva etmektedir. Böyle bir insanın küfre düşmesi an meselesidir.
Şöyle ki: insan manevî kaynaklardan feyz alamıyorsa fakirliği onu zenginlere hased etme noktasına kadar götürür. Hased de iyiliklerini yer bitirir.
Fakirliği onu aşağılık duygusuna da itebilir. O kadar ki bu kompleksle zenginin önünde eğilir, dinini ve namusunu dahi ayaklar altına alabilir.
Fakirlik kaza ve kadere itiraza kadar da götürebilir insanı. "Fakirlik içerisinde kıvranmaya mahkûm muyum? Niye Allah benim kaderimi böyle yazmış?" gibi sözlerle kadere itiraz ve isyana kadar gidebilir. Bu da onu küfre götürür.
İşte fakirliğin bu ve buna benzer tehlikeleri sebebiyledir ki Peygamberimiz fakirlikten Allah'a sığınmıştır.
Süfyan-ı Sevrî der ki: "Yanımda kırk bin dinarım bulunarak öldüğüm gün, insanlara el avuç açıp da zillete düştüğüm günden daha hayırlıdır."
Yukardaki hadis, bize Müslümanın fakir kalmaması için çalışması gerektiğini göstermektedir. Ama insan çalışır veya imkânsızlıklar yüzünden çalışamaz da fakir kalırsa, böyle anlarda da isyan ve şikayetlere girmemeli, sabır ve tevekkülle rızık kapıları araştırmalıdır.
Evliyaullahın fakirlikle övünmeleri ise bundan tamamen farklıdır. Bu fakirlik, Allah'a karşı fakirliğini hissedip ona yalvarıp yakarmak demektir. Yoksa fakirliğini insanlara ilân etmek, onlara yüz suyu dökmek demek değildir.
Hasede gelince; hadis, hasedin nerdeyse kaderin önüne geçeceğini bildirmektedir. Bunun mânâsı şudur:
Hasedçi o hale gelir ki herşeyin kaza ve kader kalemiyle takdir edildiğini, her türlü nimetin bu yolla geldiğini görmez, görmek istemez. Oysa herşeyi kader programlar. Kişiye nimet gelecek veya gelmeyecekse o İlâhî programla gerçekleşir. Hasedçi muhatap olduğu kişiye bir nimet geldiğinde ona hased eder, o nimetin yok olmasını

arzular. Bu haliyle kaderle planlanıp kazayla ihsan edilen nimetin yok olmasını istemekle kaderin önüne geçmek ister.

2958. [4:542, Hadîs No: 6200]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-Ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Nerdeyse söz getirip götürmek sihir olacaktı. 3263[70]

2959. [4:542, Hadîs No: 6201]
Ebû Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kendi yakını olsun veya olmasın yetimin bakım ve gözetimini üstlenen kişi ile ben, Cennette [şehâdet ve orta parmağını birleştirerek] şöyleyizdir. 3264[71]

2960. [4:544, Hadîs No: 6205]
îbni Ebza (r.a.) rivayet ediyor:
Eyyûb Aleyhisselâm insanların en yumuşak huylusu, en sabırlısı ve en çok öfkesini yutanıydı. 3265[72]

2961. [4:544, Hadîs No: 6206]
Îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
insanlar hasta diye Davud Aleyhisselâmı ziyaret ediyorlardı. Oysa kendisinde şiddetli derecede Allah korkusundan başka birşey yoktu. 3266[73]

2962. [4:545, Hadîs No: 6209]
Ebû Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Adamın biri insanlara borç veriyordu. Alacakları tahsil eden hizmetçisine, "Eli darda olan birine gittiğinde borcunu sil. BelM bu sebeple Allah da bizi affeder" derdi. O kişi vefat edince Allah da onu affetti. 3267[74]

2963. [4:546, Hadîs No: 6211]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hacerü'l-Esved, önceleri kardan daha beyazdı, insanoğlunun yaptığı günahlar onu kararttı. 3268[75]

Hz. İbrahim, Allah'ın emri ile Kabe'yi inşâ ederken kendisine yardımcıolan oğlu İsmail'den bir taş getirmesini istedi. "Bana bir taş getir ki, insanların Kabe'yi tavafa başlayacakları yere bir işaret olsun" dedi.
Hz. İsmail bir taş bulup getirdi, fakat İbrahim (a.s.) onu beğenmedi. Hz. İsmail yeni bir taş aramaya gittiğinde Cebrail (a.s.) siyah bir taş getirdi. Bu taşa renginin siyahlığı sebebiyle Hacerü'l-Esved (Siyah Taş) denildi. Hacerü'l-Esved, Cennetten yere daha Önce indirilmişti. Cenâb-ı Allah Nuh tufanında onu Ebû Kubeys Dağında muhafaza etmişti. Yukarıdaki hadisten de anlaşılacağı gibi, Cennetten indirildiğinde sütten daha beyazdı. Fakat sonraları insanların günahları onu kararttı.
Peygamberimiz pekçok hadislerinde de Hacerü'l-Esved'in faziletine dikkat çekmiştir. Bu hadislerden birisi şu mealdedir:
Allah'a yemin ederim ki, "Cenâb-ı Hak, Kıyamet Gününde Hacerü'l-Esved'i gören gözleri ve konuşan dili olduğu halde, kendisine ihlâsla el sürüp öpen kimsenin Cennetlik olduğuna şahitlik ecfecektir. 3269[76]

2964. [4:546, Hadîs No: 6212]
Ebû Hüreyre (r.a) rivayet ediyor:
Bir yol üzerinde insanlara eziyet veren bir ağaç dalı bulunmaktaydı. Adamın biri onu oradan kaldırdı da bu sebepten dolayı Cennete girdi. 3270[77]

2965. [4:546, Hadîs No: 6215]
Nevvas bin Sem'an'dan (r.a.) rivayetle:
Senin doğru konuştuğuna inanan bir din kardeşine yalan konuşman büyük bir hıyanettir. 3271[78]

2966. [4:547, Hadîs No: 6216]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:

Acıkmadan yemek, uyku gelmeden uyumak, bir şeye şaşmadan yapmacık olarak gülmek, musibet ânında feryad etmek, nimet ânında da gayr-ı meşru tarzda çalgı çalmak, Allah, katında büyük bir gazaba vesiledir. 3272[79]

2967. [4:547, Hadîs No: 6218]
Ümmühanî'den (r.a.) rivayetle:
Yüz defa Allahü ekber, yüz defa Elhamdülillah, yüz defa Sübhanal-lah de. Bu dizginlenmiş, eğerlenmiş olarak Allah yolunda cihada tahsis edilmiş yüz attan daha hayırlıdır. Yüz deveyi sadaka olarak vermekten daha hayırlıdır. Yüz köleyi âzad etmekten daha hayırlıdır. 3273[80]

2968. [4:548, Hadîs No: 62201
Ebû Said el-Hudrl (r.a.) rivayet ediyor;
Allah'ın kitabı Allah'ın gökten yere uzatılmış ipidir. 3274[81]

2969. [4:548, Hadîs No: 6222]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Rabbiniz mahlûkâtı yaratmadan önce bizzat şunu yazmıştır; ""Rahmetim gazabımı aşmıştır." 3275[82]

2970. [4:549, Hadîs No: 6223]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Size farz kılmmadığı halde, kurban kesmek bana farz kılındı. Size farz kılmmadığı halde, kuşluk namazını kılmak bana farz kılındı. 3276[83]

2971 . [4:549, Hadîs No: 6225]
Ümm-ü Seleme'den (r.a.) rivayetle:
Çokça hac ve umre yapmak geçim sıkıntısını önler. 3277[84]

2972. [4:550, Hadîs No: 6228]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Mektubun değeri mühürlenmesi (veya imzalanmasmdadır). 3278[85]

2973. [4:550, Hadîs No: 6229]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişinin şerefi dindarlığıdır. Şahsiyeti aklıdır. Soyu sopu ise güzel ahlâkıdır. 3279[86]

İslâm gelir gelmez büyük bir inkılâb yaptı. Çağlar boyunca da bu inkılâbını sürdürdü. Kıyamete kadar da devam edecek. Ruh, kalb, akıl, şahsî ve içtimaî hayatta gerçekleşen bu inkılâbın ikinci bir benzerine daha rastlamak mümkün değildir.
Bu inkılâbla Cahiliyye döneminden kalma bütün bâtıllar, yanlışlıklar ve hurafelere son verildi. Şerefin, değerin, îtibarın mal mülk, makam mevki, soy sop, renk ve şekille değil, dindarlıkla olduğu bildirildi.
Kurân-ı Kerim hangi milletten, ırktan, renkten olursa olsun bütün inananları kardeş saydı. Herkesin bir tarağın dişleri gibi eşit olduğunu söyledi. Üstünlüğün, şerefin ancak takva ile, dindarlıkla, Allah'ın emirlerine bağlılıkla olacağını bildirdi.
Bu İlahî ölçüyle nice fakirler dindarlıkları sayesinde sultanları geçtiler. Nice köleler birçok büyük görülen efendileri geride bıraktı, ordu kumandanlığına yükseldiler. Nice hor görülenler velilik rütbesini kazandılar.
Bu hak ölçü, insanın maddiyatla değil, ruhen, kalben gelişmesini, manevî yönden ilerlemesini, insanı insan yapan ahlâkî değerlerle terakkisini esas almaktadır. Bunu pratikte yaşatan yüce dinimiz yüzyıllar var ki yeryüzünü melekler gibi insanlarla doldurdu. Bilhassa Asr-ı Saadet, melekleri dahi geçebilmiş böyle insanlarla doludur.
Hadis-i şerif "Kişinin şahsiyeti akıldır" derken de kârı zararı ayırd edebilen, hakkı hak bilip ittiba eden, bâtılı bâtıl bilip kaçınan bir aklı nazarımıza vermektedir. Aklını bu çerçeve içerisinde kullanan insan hem akıllı, hem de şerefli insandır.
Hadisteki soy soptan maksat asalettir. Kişi güzel ahlakıyla asaletliliğini göstermiş olur. Güzel ahlâklılık en büyük asâletliliktir.

O halde kişi dindar, akıllı ve güzel ahlâklı olabildiği ölçüde şerefli, şahsiyetli, asâletli bir kimse olmuş olur.

2974. [4:551, Hadis No: 6233]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Öğüt verici olarak zaman yeter. Ayırıcı olarak da ölüm yeter. 3280[87]

2975. [4:551, Hadîs No: 62363
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Her duyduğunu söylemesi, kişiye günah olarak yeter. 3281[88]

2976. [4:552, Hadîs No: 6237]
îbniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Geçimini sağlamakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmek kişiye günah olarak yeter. 3282[89]

2977. [4:552, Hadîs No: 6238]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kişiye din ve dünya işlerinde güven duyulması saadet olarak yeter. 3283[90]

2978.[:553, Hadîs No: 6239]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Kendisine ikram edilen yemeğe burun kıvırması, kişiye kötülük olarak yeter. 3284[91]

2979. [4:552, Hadîs No: 6240]
Mesruk'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'tan korkması kişiye ilim, kendini beğenmesi de cahillik olarak yeter. 3285[92]

2980. [5:2, Hadîs No: 6242]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Her duyduğunu söylemesi kişiye yalan olarak yeter. 3286[93]
2981. [5:2, Hadîs No: 6243]
îmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin parmakla gösterilir olması kötülük olarak ona yeter. 3287[94]

2982. [5:3, Hadîs No: 6245]
Ammar'dan (r.a.) rivayetle:
Öğüt verici olarak ölüm yeter. Zenginlik olarak da kuvvetli îman sahibi olup Allah'a tam itimad etmek yeter. 3288[95]

2983. [5:4, Hadîs No: 6246]
Rnbi'bin Enes rivayet ediyor:
Dünyadan soğutucu ve âhirete teşvik edici olarak ölüm yeter. 3289[96]

2984. [5:5, Hadîs No: 6249]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Devamlı düşmanlık ve sürtüşme halinde olman günah olarak sana yeter. 3290[97]

2985. [5:5, Hadîs No: 6250]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
Yanında ismim anıldığı halde bana saalvat getirmemesi kişiye cimrilik olarak yeter. 3291[98]

2986. [5:5, Hadîs No: 6252]
Ukbe bin Amir'den (r.a.) rivayetle:

Geveze, hayasız ve cimri olması kişiye kötülük olarak yeter. 3292[99]

2987. [5:5, Hadîs No: 6253]
Hâkim bin Umeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin hatalarının çok, yumuşak huyluluğunun eksik, gerçekçiliğinin az olması, gece boyu leş gibi uyuması, gündüz de boş oturması, tembel, sürekli sızlar, cimri ve aç gözlü olması kişiye dindeki kötülüğü bakımından yeter. 3293[100]

2988. [5:6, Hadîs No: 6256]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Günahın keffareti pişmanlık duymaktır. Eğer günah işlemeseydi-niz Allah bağışlamak için günah işleyen bir topluluk getirirdi. 3294[101]
İnsan beşerdir, şaşar. Yapısında günah işleme özelliği vardır. Ama bu illâ günah işleyecek demek mânâsına gelmez. Hadisten, "Madem ki insan günah işleyecek yapıdadır. Öyleyse günah işlemelidir" gibi çarpık bir mantık çıkarılmamalıdır. Bundan şu veya bu şekilde bilerek veya bilmeyerek insanın günah işleyebilecek yapıda olduğu anlaşılmalıdır. Günahsızlık ancak Allah'ın korumuş olduğu meleklere mahsus bir özelliktir.
Evet, insan günah işleyebilir. Ne var ki bile bile günaha girmemeli, bir hata ve yanlışlık sonucu girmişse hemen dönüş yapmalı, günahta ısrar etmemeli, hemen tövbeye sarılmalıdır. Hadis bize pişmanlığın tövbe olduğunu bildirmektedir. İnsan bir günah işlediğinde ondan pişmanlık duyar, bir daha yapmamak üzere dönüş yaparsa tövbesi kabul olur,
Nasıl aç olana rızık verilir, açlıkta Cenab-ı Hakkın Rezzak ismi, hastalıkda Şâfî İsmi tecellî eder, gühah işlendiğinde de Cenab-ı Hakkın Gafur, Gaffar, Tev-vab gibi isimleri tecellî eder. İnsan hatasız olamayacağına göre devamlı tövbe etmeli, hatalarını hatırlayıp pişmanlık duymalıdır.

2989. [5:6, Hadîs No: 6257]
îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Sohbet meclislerinde yapılan hataların keffareti, orada bulunan kulun şöyle demesidir: "Sübhaneke'l-lâhümme ve bihamdike. Eşhedü enlâ ilahe illâ ente vahdeke lâ şerîke leke. Estağfîruke ve etûbü iley-ke=Sana hamdederek Seni her türlü noksan sıfatlardan tehzih ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Teksin. Hiçbir ortağın yoktur. Senden bağışlanma dilerim. Ve Sana tövbe ederim." 3295[102]

2990. [5:7, Hadîs No: 6260]
Ebâ Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Günahların kefîareti soğuk ve sıcak gibi sıkıntılı anlarda güzelce abdest almak, camiiye gitmek için yolu adımlamak ve bir namazı kıldıktan sonra diğerinin beklentisi içinde olmaktır. 3296[103]

2991. [5:7, Hadîs No: 6263]
Bem'binÂzib (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmetten şu on sınıf, yüce Allah'ı inkâr eden kâfirlere benzer:
1) Müslümanların ortak malını zimmetine geçiren,
2) Sihir yapan,
3) Yakınını yabancılardan kıskanmayan,
4) Kadına arkadan yaklaşan,
5) îçki içen,
6) Zekât vermeyen,
7) îmkân bulduğu halde hacca gitmeden ölen,
8) Fitne için çaba gösteren,
9) Müslümanlarla mücadele halinde olan kâfirlere silah satan,
10) Nikah düşmeyen bir yakınıyla evlenen. 3297[104]

2992. [5:8, Hadîs No: 6264]
Ebâ Zer'den (r.a.) rivayetle:
insanlara kötülük yapmaktan uzak dur. Şüphesiz bu senin için bir sadakadır. 3298[105]

2993. [5:8, Hadîs No: 6265]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bizim yanımızda geğirme. Şüphesiz dünyada en çok tok olanlar, âhirette en uzun açlığı çekecek olanlardır. 3299[106]

2994. [5:8, Hadîs No: 6268]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber,Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Lâ ilahe illallah diyenlere dil uzatmaktan uzak olur. Hiçbir günah yüzünden onları kâfirlikle itham. etme. Lâ ilahe illallah diyenleri küfürle itham eden kişinin kendisi küfre daha yakındır. 3300[107]

2995. [5:9, Hadîs No: 6269]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'daki herbir âyet Cennette bir derecedir ve evlerinizde bir , kandildir. 3301[108]

2996. [5:9, Hadîs No: 6270]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kuyruk sokumu dışında âdemoğlunun her taranın toprak yer. în-san ondan yaratılmış ve yine ondan terkip edilecektir. 3302[109]

2997. [5:9, Hadîs No: 6273]
Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Rabbimden her iyiliği ümit ederim. 3303[110]

2998. [5:10, Hadîs No: 6274]
Ebû Bekrete'den (r.a.) rivayetle:
Allahu Taâlâ, anne babaya kötülük hariç dilediği her günahın cezasını Kıyamet Gününe erteleyebilir. Allah anne babaya kötülük yapanın cezasını hayatta iken ve daha ölmeden önce dünyada verir. 3304[111]

2999. [5:11, Hadîs No: 6277]
EbûHüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Müslümanın herşeyi Müslümana haramdır. Malı, ırzı ve kanı. Din kardeşini hakir görmek kişiye kötülük olarak yeter. 3305[112]

3000-3099

3000. [5:11, Hadîs No: 6278]
Ebû, Zühd: 23.
Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Günahı açıktan işlemekten sıkılmayanlar hariç bütün ümmetim Allah'ın afiyetine mazhardır. Geceleyin bir günah işleyip Allah da yaptığı bu günahı örtmüşken sabahleyin kalkıp "Akşam şunu şunu yaptım" diyen kişi de açıkça günah işlemekten sıkılmayan kimselerdendir. Rabbi geceleyin suçunu örtmüşken sabahleyin kalkıp Allah'ın örttüğü bu Örtüyü kaldırıyor. 3306[113]

3001 . [5:12, Hadîs No: 6280]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Diretenler hariç bütün ümmetim Cennete girer; bana itaat eden Cennete girer, emirlerimi dinlemeyenler ise diretenlerdir. 3307[114]

3002. [5:12, Hadîs No: 6282]
Ukbe bin Amir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kıyamet Günü insanlar arasında hüküm verilinceye kadar herkes sadakasının gölgesinde bulunacaktır. 3308[115]

3003. [5:13, Hadîs No: 6284]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Bismillahirrahmanirrahîm ile başlanmayan önemli hiçbir iş, hayırlı sonuç vermez. 3309[116]

3004. [5:14, Hadîs No: 6285]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'a hamd ve bana salavat ile başlanmayan her önemli iş, hayırlı sonuç vermez, neticesizdir ve her bereketten mahrumdur. 3310[117]

3005. [5:14, Hadîs No: 6286]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Herbir Cennetlik kişi Cehennemdeki yerini görür ve "Allah bana doğru yolu göstermeseydi ben orada olacaktım" der. Bu onun için bir şükür vesilesi olur. Herbir Cehennemlik kişi de Cennetteki yerini görür ve "Allah beni doğru yola iletseydi ben orada olacaktım" der. 3311[118]

3006. [5:15, Hadîs No: 6288]
Vasıle'den (r.a.) rivayetle:
Kendisiyle amel edilen hariç her ilim Kıyamet Günü sahibi için vebaldir. 3312[119]

3007. [5:16, Hadîs No: 6291-1 -
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Bütün insanoğulları hasedçidir. Ancak diliyle onu ifade ve eliyle de gereğini yapmadıkça hased» hasedçiye zarar vermez. 3313[120]

3008. [5:16, Hadîs No: 6292]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Her insan hata eder. Hata edenlerin en hayırlıları ise tövbe edenlerdir. 3314[121]

3009. [5:17, Hadîs No: 6296]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Haramla büyüyen her beden Cehennem ateşine en lâyık olan bedendir. 3315[122]

3010. [5:18, Hadîs No: 6298]
Ebû Hilreyre'den (r.a) rivayetle:
İçerisinde kelime-i şehadet bulunmayan her hutbe çolak el gibidir. 3316[123]

3011. [5:19, Hadîs No: 6303]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Peygambere salavat getirilinceye kadar her dua kabul edilmeden bekletilir. 3317[124]

3012. [5:21, Hadîs No: 6312]
Âişe'den (r.a.) rivayetle: Sarhoş edici her içki haramdır.3318[125]

3013. [5:23, Hadîs No: 6316]
Cabir bin Umeyr (r.a.) rivayet ediyor:
Şu dört şey hariç Allah'ı zikir olmayan herşey oyun ve oyalanmadan ibarettir:
1) Kişinin hammıyla oynaşması,
2) Atım eğitmesi,
3) Ok talimi yaparken hedefe gidip gelmesi,
4) Yüzme öğrenmesi. 3319[126]

3014. [5:25, Hadîs No: 6324]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Kelime-i şehadet ve anne babanın evladına yaptığı dua hariç her-şey ile Allahu Taâlâ arasında bir perde vardır.3320[127]

3015. [5:27, Hadîs No: 6332]
Irbat (r.a.) rivayet ediyor:
Allah yolunda düşmana karşı duran kişininki hariç kişi öldüğünde bütün amelleri kesilir. Onun bu ameli Kıyamete kadar kendisi için büyütülür ve rızkı verilmeye devam edilir. 3321[128]

3016. [5:27, Hadîs No: 6334]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şu üç göz hariç Kıyamet Günü her göz ağlayacaktır. Bu gözler:
1) Allah'ın haram kıldığı şeylere balanaktah çekinen göz,
2) Allah yolunda uykusuz kalan göz,
3) Allah korkusundan bir sinek başı kadar da olsa yaş akıtan göz. 3322[129]

3017. [5:28, Hadîs No: 6335]
ıîbnİMes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Her borç verme bir sadakadır. 3323[130]

3018. [5:28, Hadîs No: 6339]
Amr bm Ümeyye'den (r.a.) rivayetle:
Aile fertlerine yapmış olduğun her iyilik onlara bir sadakadır. 3324[131]

3019. [5:29, Hadîs No: 6343]
Semüre (r.a.) rivayet ediyor:
Her ziyafet veren kişi ziyafetine gelinmesini sever. Allah'ın ziyafet sofrası da Kur'ân'dır. Kur'ân'ı ihmal etmeyiniz. 3325[132]

3020. [5:30, Hadîs No: 6347]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Saıhoş eden herşey içkidir. Her sarhoş edici şey de haramdır. Dünyada içki içen ve içmeye devam ederken tövbe etmeksizin ölen kişi âhirette Cennet şarabını içemez. 3326[133]

3021 . [5:32, Hadîs No: 6352]
Cabir (r.aj rivayet ediyor:
Zengine olsun, fakire olsun yapmış olduğun, her iyilik sadakadır. 3327[134]

3022. [5:32, Hadîs No: 6354]
tbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Her iyilik sadakadır. Hayrın yolunu gösteren kimse onu işleyen gibidir. Allah gönlü kırık, şaşkın şaşkın meded isteyenin yardımına koşmayı sever. 3328[135]

3023. [5:33,-Hadîs No: 6356]
Esved bin Seri (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Her doğan çocuk fitrat üzere doğar. Konuşup meramını ifade etmeye başlayınca anne babası onu ya Yahu dil eştirir, ya Hıristiyanlaş-tırır, ya da mecûsileştirir, 3329[136]

3024. [5:36, Hadîs No: 6362]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cennet ehlinin içinde bulunduğu nimet hariç her nimet geçicidir Cehennem ehlinin üzüntüsü hariç her üzüntü sona erer. 3330[137]

3025 [5:36, Hadîs No: 6363]

Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Her kişi sevgisiyle haşrolunur. Kâfirleri seven kâfirlerle beraberdir. Kendisine ameli hiçbir fayda sağlamaz. 3331[138]

3026 .[5:37, Hadîs No: 6368]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hepiniz Adem'in çocuklarısınız. Adem ise topraktan yaratılmıştır. Bazı insanlar ve bir topluluk ya atalarıyla övünmekten vazgeçecekler, ya da Allah nazarında pislik yuvarlayan böcekten daha değersiz olacaklardır. 3332[139]

3027. [5:37, Hadîs No: 6369]
Ebû Ümame (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İpini koparıp sahibinden kaçan deve gibi Allah'tan kaçan kimse hariç hepiniz Cennete gireceksiniz. 3333[140]

3028. [5:38, Hadîs No: 6370]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz. Adam çoluk çocuğu arasında çoban sayılır. O bu güttüklerinden sorumludur. Kadın kocasının evinde çobandır. O da güttüklerinden sorumludur. Hizmetçi efendisinin malının çobanıdır. O da güttüğünden sorumludur. Kişi babasının malı üzerinde çobandır. O da güttüğümden sorumludur. Kısaca hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz. 3334[141]

3029. [5:39, Hadîs No: 6372]
îbni Abbas (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Sıkıntıdan kurtuluş sözleri, şunlardır: "Lâ ilahe illalîâlıü'1-Halî-mü'1-Kerîm. Lâ ilahe illallâhü'1-Aliyyü'l-Azîm. Lâ ilahe illallâhü Rab-büs-semâvâti's-seb'i ve Rabbü'l-Arş i'l-Kerîm=Sonsuz hilim ve kerem sahibi Allah'tan başka ilah yoktur. Yüce ve büyük olan Allah'tan başka ilah yoktur. Yedi kat göğün ve şerefli Arş'm Rabbi olan Allah'tan başka ilah yoktur." 3335[142]

3030. [5:39, Hadîs No: 6374]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Şu kelimeleri vefatı ânında söyleyen kimse Cennete girer: "Lâ ilahe illallâhü'l-Halîmü'l-Kerîm (üç defa), Elhamdtiliüahi Rabbi'1-Alîm (üç defa), Tebareke'llezî biyedihi'l-mülkü ve Hüve alâ külli şey'in Ka-dîr = Sonsuz hilim ve kerem sahibi olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Şam ne yücedir Onun ki mülk elindedir. O herşeye kadirdir. 3336[143]

3031. [5:39, Hadîs No: 6375]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Birkaç kelime vardır ki bir kişi onları sohbet meclisinin sonunda üç defa söylerse, o kelimeler sayesinde mutlaka günahları bağışlanır. Onları bir hayır veya zikir meclisinin sonunda söylerse, kişi yazılı sayfanın sonunu mühürlediği gibi Allahu Taâlâ da o meclisi o kelimelerle mühürler. Söz konusu kelimeler şunlardır: "Sübhaneke'1-Lâ-hümme ve bihamdike lâ ilahe illâ ente estağfiruke ve etûbü ileyke= Allah'ım, Sana hamd ederek Seni her türlü noksan sıfatlardan teh-zih ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Senden bağışlanma dilerim ve Sana tevbe ederim." 3337[144]

3032. [5:40, Hadîs No: 6376]
Ebû Hureyre'den (r.a,) rivayetle:
İki söz vardır ki söylenmesi kolay, mizanın sevap kefesinde ağır ve Rahman olan Allahca sevimlidirler. Bu iki söz şunlardır: "Sübha-nellahi ve bihamdihî. S übhanellahil'-Azîm=Allah'a hamd ederek Onu her türlü noksan sıfattan tehzih ederim. Büyük olan Allah her türlü
noksan sıfattan münezzehtir." 3338[145]

3033. [5:40, Hadîs No: 6377]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:

İki söz vardır ki ihlasla söylendiklerinde birincisi hiçbir engelle karşılaş m aksı zm Arş'a kadar çıkar. Diğeri ise gök ile yerin arasım doldurur. Biri "Lâ ilahe illallah" diğeri de "Allahüekber"dir. 3339[146]

3034. [5:41, Hadîs No: 6380]
Abdullah bin Ebî Evfa'dan (r.a.) rivayetle:
Cüzzamlıyla aranızda bir veya iki mızrak boyu mesafe olacak şekilde konuş. 3340[147]

3035. [5:41, Hadîs No: 6383]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a güvenerek, Allah'a tevekkül ederek ve Allah'ın ismiyle ye. 3341[148]

3036. [5:43, Hadîs No: 6389]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Rabbine karşı tevazu ve îman duygusu içerisinde belâ ve musibete uğramış kimselerle birlikte yemek ye. 3342[149]

3037. [5:43, Hadîs No: 6390]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:
Zeytinyağını yiyin ve onunla yağlanın. Şüphesiz o hoş ve mübarektir. 3343[150]

3038. [5:43, Hadîs No: 6392]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Zeytinyağı yiyin ve onunla yağlanın. Şüphesiz onda yetmiş derdin devası vardır. Cüzzam da bunlardan bir tanesidir. 3344[151]

3039. [5:43, Hadîs No: 6393]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
İncir yiyin. Eğer Cennetten bir meyvenin indiğini söylemeye dilim varsaydı onun incir olduğunu söylerdim. Şüphesiz o basuru giderir ve idrarda zorlanmaya karşı faydalıdır. 3345[152]

3040. [5:44, Hadîs No: 6397]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
birlikte yemek yiyin. Ayrılmayın. Şüphesiz bir kişinin yiyeceği iki kişiye, iki kişininki üç ve dört kişiye yeter. Birlikte yiyin. Ayrılmayın. Şüphesiz bereket cemaattedir. 3346[153]

3041. [5:45, Hadîs No: 6399]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Yemek kabının kenarlarından yiyin, ortasından yemeyin. Çünkü bereket ortasına iner. 3347[154]

3042. [5:46, Hadîs No: 6402]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
İsrafa ve böbürlenmeye kaçmadan yiyin, için, sadaka olarak verin ve giyinin. 3348[155]

3043. [5:47, Hadîs No: 6406]
Ebû Bekrete (r.a.) rivayet ediyor: Nasıl olursanız öyle idare edilirsiniz. 3349[156]

3044. [5:47, Hadîs No: 6407]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Dikenden üzüm toplanamayacağı gibi kötüler de iyilik yapamazlar. İyilik ve kötülük iki ayrı yoldur. Hangisini tutarsanız sonuna varırsınız. 3350[157]

3045. [5:48, Hadîs No: 6410]
Aışe (r.a.) rivayet ediyor:

Bizim mükâfatlarımız kat kat verildiği gibi belâ ve musibetlerimiz de kat kat verilir. [3351][158]

3046. [5:48, Hadîs No: 6411]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün. [3352][159]

3047. [5:49, Hadîs No: 6415]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Nice komşular vardır ki Kıyamet Günü komşusunun yakasına yapışacak ve şöyle diyecektir: <fYa Rabbi, bu yüzüme kapısını kapadı. İyiliğini benden esirgedi. [3353][160]

3048. [5:49, Hadîs No: 6416]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İnsanlarca değersiz ve çirkin karşılandığı halde nice akıllı, Allah'a olan kulluğunu bilerek ve akıllıca yürüten kimseler vardır ki yarın kurtulurlar. Yine nice tatlı dilli, yakışıklı, şanlı şerefli kimseler de vardır ki, yarın Kıyamet Gününde helak olurlar. [3354][161]

3049. [5:50, Hadîs No: 6417]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Silâhla Öldürülen nice kimse vardır ki ne şehiddir ve ne de övülmeye değer. Yatağında eceliyle ölen nice kimseler de vardır ki Allah katında sıddîk ve şehiddirler. [3355][162]

Bazan savaş kopar, yediden yetmişe herkes savaş heyecanı yaşamaya başlar, birçokları eline silahı atıp savaş meydanına koşar; dini, vatanı, namusu korumak maksadıyla düşmanla kıyasıya dövüşür, öldürür veya öldürülür. Sağ kalan gazilik, öldürülen ise şehitlik makamına yükselir. Ama savaşta düşman oku, kurşunu veya topuyla öldürüldüğü halde şehid sayılmayan kimseler de vardır. Böyle kimselerin görünüşteki bunca fedakârlık göstermelerine rağmen şehitliğe ulaşamamalarının sebebi ne olabilir?
Bunun sebebi taşıdığı niyettir. Bu kimse savaşa katılmış, belki birçok düşmanı da yere sermiştir, ama içerisinde Allah için savaşma gibi yüce bir duygu taşımadığı için şehid olamamıştır. Belki de ganimet için , gösteriş için, "Ne kadar kahraman!" desinler diye savaşmıştır. Nitekim Uhud'da cansiperane savaşan Kuzman hakkında Allah Resulünün, "Bu adam Cehennemliktir" buyurmasında bu mânâ vardır. Bir düşman mızrağıyia yere yuvarlanan Kuzman, "Şehid-lik makamın mübarek olsun" diyenlere, "Ben Allah ve Resulü için savaşmadım ki? Sadece Medine hurmalıklarını korumayı düşünmüştüm" diye cevap verişiyle Resûlüllahı doğrulamıştı.
İşte niyetin bu büyük öneminden dolayıdır ki hastalık, sakatlık veya değişik meşru birkısım sebepler dolayısıyla savaşa katılamamış, ama gönlü cihad aşkıyla yanıp tutuşan, gözünde şehitlik tütüp duran bir kimse de bu güzel niyeti sebebiyle yatağında ölse bile şehidlik sevabını kazanabilmektedir. Nitekim başka bir hadislerinde Allah Resulü, "Kim ihlas ve samimiyetle Allah'tan şehid olmayı dilerse, yatağında ölse bile Allah onu şehitlik derecesine yükseltir buyurarak bu gerçeği dile getirmişlerdir.

3050- [5:50, Hadîs No: 6418]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Nice ahu gözlü huriler vardır ki mehirleri sadece bir avuç buğday veya bir o kadar hurmadır. [3356][163]

Huri, Cennetin güzelliklerini üzerinde bulunduran, insanın bütün duygularına hitap eden küçük birer Cennettir. Hadis böyle bir huriyi kazanabilmenin yollarından birini göstermektedir.
Bu hadisi okuyunca İnsan "Bir avuç hurmayla, azıcık bir hayırla böyle büyük bir nimete nasıl erebilmektedir?" dememelidir. Burada Önemli olan İyiliğin miktarı değil, yapılış niyeti ve hangi şartlarda yapıldığıdır. Allah rızası için ve din kardeşinin son derece muhtaç olduğu bir anda yapılan bir iyilik niçin böyle bir mükâfatı kazandırmasın? Nasıl çölde dudakları kurumuş bir yolcuya verilen bir bardak su dünyalara bedelse, ihtiyaç içinde kıvranan bir mü'mine yapılan yardım da o ölçüde önemlidir. O halde az çok demeden mümkün olduğunca hayır yapmaya koşmalıdır. O zaman Resûlullahın müjdelediği nimetlere kavuşmak mesele olmaktan çıkar.
Yeri gelmişken bu ve buna benzer iyiliklere karşılık olarak verilen hurilerin çokluğunun hikmeti üzerinde de duralım. Erkek yaratılışı gereği kadınlara karşı büyük ilgi duyar. Bunun gereği olarak yuvalar kurulur; sevgi,

yardımlaşma, fedakârlık gibi birkısım duygular karşılıklı paylaşılır, bir elmanın iki yarısı gibi birbirlerinin eksiklerini tamamlarlar. Fakat insan bu konuda o kadar doymazdır ki bazan tek kadınla yetinmez, gayr-i meşru yollara saparak çok kadınla yaşamak ister. Mümkün otsa her çiçekten bal alma kabilinden hırsla, aşırı istekle daha fazlasını isteyecektir.
Bu duygunun dünyada bütünüyle doyurulması mümkün değildir. Eğer insan meşru olanla yetinip sabır gösterirse karşılığını âhirette fazlasıyla görecektir. Birkısım ölçülere riâyet ettiği takdirde âhirette ona öylesine güzel kadınlar verilecektir ki bu mü'mine sevinç olarak yetecektir.

3051. [5:50, Hadîs No: 6419]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Güne başlayan nice kimseler vardır ki onu tamamlayamadan ölür. Yarını bekleyen nice kimseler de vardır ki yarına çıkmadan ölür. [3357][164]

3052. [5:51, Hadîs No: 6421]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Dünya da garip veya yolcu gibi ol. Kendini kabre girmişlerden say. [3358][165]

3053. [5:52, Hadîs No: 6422]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Haramdan titizlikle kaçın ki insanların en çok ibadet edeni olasın. Kanaat sahibi ol ki insanların en çok şükredeni olasın. Kendin için istediğini diğer insanlar için de iste ki kâmil mü'min olasın. Sana komşu olana güzel davran ki tam Müslüman olasın. Az gül. Çünkü çok gülmek kalbi öldürür. [3359][166]

3054. [5:55, Hadîs No: 6430]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Ben sizi mezar ziyaretinden menetmiştim. Mezarları ziyaret edin. Çünkü bu sizi dünyaya aşırı bağlanmaktan soğutur ve âhireti hatırlatır. [3360][167]

Hadiste Resûlullahın önceleri kabir ziyaretini yasakladığı bildiriliyor. Araplar Islâmiyetten önce ölçüsüzce, kabirdekilerle övünerek, yaka paça yırtarak, bağırıp çağırarak kabir ziyaretleri yaparlardı. Çoğu zaman mezarda yatana tapınma mânâsına gelebilecek davranışlarda bulunurlardı. Islâmın ilk yıllarında da Islâ-mî hayat ve tevhid inancı tam olarak yerleşmediğinden aynı sakıncalara meydan vermemek için Peygamberimiz kabir ziyaretlerini yasaklamıştı. Ne zaman ki tevhid inancı gönüllere yerleşti, İslâmî hayat bütünüyle yaşanır oldu. Sonra da birçok hikmetleri bulunan kabir ziyaretlerine izin verildi. Hadiste bu hikmetlerin en önemlilerinden birisi üzerinde durulmaktadır.
İnsanda değişik duygular bulunur. Bunlardan birisi merak, birisi de hırstır. Bu duygularını hayra, mecrasına kanalize edemeyen insan ölçüsüzlükler içerisinde yuvarlanıp gider. Ebedî hayatı kazanmak için verilen duygularını fanî hayatın değersiz ve geçici işlerine sarf eder, âdeta altını çakılla değiştirmiş otur.
İşte mezarları ziyaret etmenin en önemli hikmetlerinden biri kişiye ölümü hatırlatıp bütün duygularını dünyaya yöneltmekten sakındırması, asıl vatanı, ebedî kalacağı yere şevklendirmesidir. Evet, insan ölümü hatırlamazsa ölmeyecekmişcesine dünyaya sarılır, kulluktan kaçar veya tembelliğe girer. Ölümü hatırlayan insan ibadete daha fazla yönelir, hayra koşar, serden kaçar. Kısaca ölümü hatırında tutan insan Allah'ın istediği bir kul olma yolunda elinden gelen her türlü gayreti sarf eder.

3055. [5:56, Hadîs No: 6431]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Sizi kabir ziyaretinden menetmiştim. Bundan böyle mezarları ziyaret edin. Çünkü bu, kalbi inceltir, gözü yaşartır ve âhireti hatırlatır. Hiçbir kötü söz söylemeyin. [3361][168]

3056. [5:56, Hadîs No: 6433]
Hakem bin Umeyr'den (r.a.) rivayetle:
Dünyada misafir gibi olun. Camileri ev edinin. Kalblerinizi inceliğe ve yumuşaklığa alıştırın. Çokça tefekkür edin ve ağlayın. Nefsin kötü arzuları sizi ayrılığa düşürmesin. İçinde oturamayacağımz binalar yapıyorsunuz.

Yiyemeyeceğiniz şeyler topluyorsunuz. Ulaşamayacağınız emeller besliyorsunuz. 3362[169]

3057. [5:57, Hadîs No: 6434]
Ibnı Mes ua (r.a.) rivayet ediyor:
İlme, öğrenip yaşayarak sahip çıkın. Onu sadece nakledenler olmayın. 3363[170]

3058. [5:57, Hadîs No: 6435]
Ümm-ü Habibe'den (r.a.) rivayetle:
İnsanoğlunun bütün sözleri lehinde değil, aleyhindedir. İyiliği tavsiye etmesi, kötülükten sakındırması veya aziz ve celil olan Allah'ı anması müstesna. 3364[171]

3059. [5:57, Hadîs No: 6436]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Gök ehlinin ençok söyledikleri söz "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah"ür. 3365[172]

3060. [5:58, Hadîs No: 6441]
Ebu'd-Derda (r.a.) rivayet ediyor:
Ey Uveymir! Kıyamet Günü sana "Âlim miydin, cahil miydin?" diye sorulduğunda halin ne olacak? Eğer "Âlimdim" dersen sana bildiğinle ne amel yaptın?" diye sorulacak. "Cahildim" dersen "Cahil kalmanda mazeretin neydi? Neden ilim öğrenmedin?" diye sorulacak. 3366[173]

3061. [5:59, Hadîs No: 6443]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Zayıflarının güçlülerinden hakkının alınmadığı bir milleti Allah nasıl yüceltir? 3367[174]

3062. [5:59, Hadîs No: 6444]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Zayıfının güçlüsünden çekinmeden hakkını alamadığı bir milleti Allah nasıl yüceltir? 3368[175]

3063. [5:60, Hadîs No: 6446]
Ebû'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Yiyeceklerinizi ölçülü tartılı kullanın. Ki sizin için bereketlensin. 3369[176]

3064. [5:60, Hadîs No: 6448]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü ter kâfirin gırtlağına kadar çıkacak. Öyle sıkılacak ki "Ya Rabbi, Cehenneme göndermekle de olsa beni rahatlat! diyecek. 3370[177]

3065. [5:60, Hadîs No: 6450]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Büyük günahlar yedi tanedir: "Allah'a ortak koşmak, Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmek, namuslu kimseye zina isnad etmek, savaştan kaçmak, faiz yemek, yetim malı yemek, hicret ettikten sonra bedevîliğe geri dönmek." 3371[178]

3066. [5:60, Hadîs No: 6448]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kibir hakka karşı dikkafahlık etmek ve insanları küçük görmektir. 3372[179]

3067. [5:63, Hadîs No: 6456]
Ebû Berze (r.a.) rivayet ediyor:
Yalan yüzü karartır. Koğuculuk da kabir azabına sebep olur. 3373[180]

3068. [5:64, Hadîs No: 6458]

Yahya bin Ebî Kesir'den (r,a.) rivayetle:
Asalet takvadır. Şeref tevazûdur. Kuvvetli îman tokgözlülüktür. 3374[181]

3069. [5:65, Hadîs No: 6462]
Ebâ Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Hikmetli söz mü'minin yitiğidir. Bulduğu yerde alması en fazla onun hakkıdır. 3375[182]

3070. [5:66, Hadîs No: 6466]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kevser Cennette bir nehirdir. Kıyıları altından olup inci ve yakutlar üzerinden akar. Toprağı miskten daha güzel kokar. Suyu baldan daha tatlı, kardan daha beyazdır. 3376[183]

3071. [5:67, Hadîs No: 6468]
Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:
Akıllı, nefsine boyun eğdiren ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz ise nefsini kötü arzularında alabildiğince serbest bırakan ve Allah'a kuru ümitler besleyendir. 3377[184]

3072. [5:70, Hadîs No: 6474]
Bera (r.a.) rivayet ediyor:
Resûlullah insanların en güzel yüzlüsü ve en güzel ahlaklısıydı. Ne aşın derecede uzun ve ne de kısaydı. 3378[185]

3073. [5:71, Hadîs No: 6477]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Resûlullah insanların en güzeli, en cömerdi, en cesuruydu. 3379[186]

3074. [5:72, Hadîs No: 6480]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) perde arkasındaki bakire kızdan daha hayalıydı. 3380[187]

3075. [5:72, Hadîs No: 6482]
İsmail bin Ayyaş'dan rivayetle:
Resûlullah insanların kötülüklerine karşı insanların en sabırhsıydı. 3381[188]

3076. [5:73, Hadîs No: 6486]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) yapı olarak insanların orta olanı idi: Ne aşırı derecede uzun, ne de kısa idi. Buğday tenliydi. Ne çok beyaz, ne de esmerdi. Saçı ne çok kıvırcık, ne de tam düzdü. 3382[189]

3077. [5:76, Hadîs No: 6493]
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) zâtında büyüktü. İnsanların gözünde ve gönlünde de büyüktü. Yüzü ayın ondördü gibi parlardı. Ne fazla uzun, ne de kısaydı, orta boyluydu. Kafası büyükçe idi. Saçı taralı, dalgalı ve düzgündü. Kolayca iki tarafa ayrılırdı. Uzattığında kulak memelerini geçmezdi. Buğday tenliydi. Geniş alınlıydı. Yay kaşlıydı. Kaşları gür olmakla birlikte birbirine girmiş değildi. îki.kaşı ortasında bir damar vardı. Öfkelendiğinde hafifçe kabamdı. Burnunun ucu hafif kalkıktı. Yüzünden nur saçılırdı. İyice dikkat etmeyen onu kalkık burunlu sanırdı. Gür sakallıydı. Yanakları düzgündü. Ağzı bü-yükçeydi. Dişleri inci gibi parlardı ve bitişik değildi. Göğsü hafif kıllıydı. Zarif boyunlujdu ve gümüş rengindeydi. Vücud yapısı ahenkliydi. İri yapılıydı. Azalan uyumluydu. Göğsüyle karnı aynı hizadaydı. Göğsü ve omuzlan genişçeydi. Kemikleri kahncaydı. Vücudu nurluydu. Göğsünden göbeğine doğru kıldan ince bir hat uzanırdı. Bunun dışında memeleri ve karnında kıl yoktu. Kolları, omuzlan ve göğsünün üst kısmı kılla kaplıydı. Kolları uzuncaydı. Avuçlan genişçeydi. Parmaklan düzgündü. El ve ayak parmaklan hafifçe kalın ve uzuncaydı. Düztaban değildi. Ayaklarının üstünde eğrilik yoktu ve yıkandığında üzerinde su durmazdı. Yürüdüğünde ayaklannı yerde sürümez, adımlannı kaldırarak atardı. Yürürken hafifçe öne meyle-derdi. Mütevazı yürürdü. Adımlanın genişçe atardı. Yüksekten iner-mişcesine yürürdü. Sağa ve sola baktığında bütün

vücuduyle birlikte dönerdi. Önüne bakardı. Yere bakışı göğe bakışından fazlaydı. Bakışının büyük bir kısmı tefekküre yönelikti. Sahabîlerini arkadan takip ederdi. Karşılaştıklanna selâm verirdi. 3383[190]

3078.[5:81, Hadîs No: 6498]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Resûlullahm sözleri tane taneydi. Hak ile batılın arasını iyice ayırdediciydi. Kendisini dinleyen herkes sözlerini anlardı. 3384[191]

3079. [5:81, Hadîs No: 6500]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Resûlullahın ençok kızdığı huy yalan söylemekti. 3385[192]

3080. [5:83, Hadîs No: 6505]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Resûlullahın dinî konularda ençok sevdiği kişinin üzerinde devam ettiği şeydi. 3386[193]

Amellerin hangisi hayırlıdır?" sorusuna "Az da olsa devamlı olanıdır" cevabını veren Allah Resulü, mü'mine çok güzel bir hedef göstermekte, hayırlı, güzel iş ve faaliyetlerin kesintiye uğratılmamasını, devam ettirilmesini istemektedir.
Bir anlık veya sonu getirilemeyen parlak gayretler, filizken kurumaya terkedi-len veya tam meyve vereceği zaman hayat damarları kesilen bir ağacı andırırlar. Bunlar çok büyük ve parlak olabilir. Fakat geçici olduklarından beklenen faydayı vermekten uzaktırlar. Şimşek bir anda yeri göğü doldurur, fakat bir yolcuya ne kadar yol gösterebilir? Bu tip ameller bir bakıma sel suyuna benzerler. Devamlı olmadıklarından bazan yıktıkları yaptıklarını geride bırakır. Az da olsa devam ettirilen bir ibadet, hayır, hizmet ve faaliyet ise devamlı büyümekte olan bir filiz ve meyve veren birer ağacı andırır. Sürekli akan küçük bir çeşme dereleri doldurup arkası gelmeyen sellere göre iyidir.
Resûlullah bu hadislerinde bize bir hayat prensibi de vermektedir. Bu prensip azimli, kararlı, istikrarlı ve devamlı olabilme prensibidir. Bunu ölçü edinen insanlar başarının sırrını yakalamış demektirler. Önemli ve büyük işlerin hep istikrar ve devamlılıkla elde edildiğini okuyor ve görüyoruz. Günde dört mevsimi yaşar-casına istikrarsızlıklar gösteren, başladığı bir işin sonunu getiremeyen, sık sıkı duraksayan, işlerini kesintiye uğratan insanlar yaptıkları işin zevkini alamadıkları gibi önemli bir sonuç da elde edemezler. Ama temelden başlayıp yavaş yavaş duvarları ören, hasırı atan insanın çatıya doğru emin adımlarla ilerlemesi gibi hayat yolunda önemli işlerin üstesinden gelmek isteyen kimseler de bunu esas alırlar. İmam-ı Gazaiî dev eseri Ihya-i Ulûmiddin"\ bir zamanda sadece bir bölüm üzerinde durmak, sonra da diğer bir bölüme geçmek suretiyle tamamlamıştı. İmam-ı Ebû Yusuf'u Hanefî mezhebinin büyük imamları arasına katan sırda
da devamlılığı yatar. Birgün hocası bu gerçeği şöyle ifade etmişti: "Sen önceleri dersleri pek anlamazdın. Fakat peşini bırakmadın, ısrarla devam ettin. Zeki ve çalışkan oldun." Ibni Hacer'i de başarıya ulaştıran sır öğrenmedeki kararlılığı ve devamlılığıydı. Ibni Sina, Şifa isimli meşhur eserini sabah namazlarından sonra ikişer saat çalışmakla ortaya koymuştu. Radyoyu îcad eden Marconi başarısını devamlılığına borçluydu. Bir işe giriştiğinde sonunu getirmeden bırakmazdı. Edison ampulü bulabilmek için bıkmadan usanmadan tam yirmibin deney yapmıştı. Bunların herbiri tek olarak ele alındığında küçük ve az gibi görülen işlerdir, ama sürekli üzerinde çalışma onları bu önemli sonuca ulaştırmıştır. Şu da unutulmamalıdır ki yapılan bir işin kalıcığı kendisine harcanan zamanla doğru orantılıdır.
Dünyevî işlerde devamlılık böylesine önemli neticeler verirse, dinî ibadet, iş ve hizmetlerde gösterilen devamlılık da maddeten ve manen ne. kadar mühim sonuçlara ulaştıracağı açıktır.
O halde yapılacak iş istikrarlılık ve devamlılığı elden bırakmamaktır. Allah'ın rızasını kazanmanın da en önemli yollarından birisi budur.

3081. [5:84, Hadîs No: 6509]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) en çok sevdiği içecek süttü. 3387[194]

3082. [5:84, Hadîs No: 6510]

Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) en çok sevdiği içecek bal şerbetiydi. 3388[195]

3083.15:85, Hadîs No: 6516]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) en çok sevdiği amel az da olsa sürekli yapılanıydı. 3389[196]

3084. [5:85, Hadîs No: 6517]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayette:
Resûl-ü Ekremin en çok sevdiği meyve yaş hurma ve karpuzdu. 3390[197]

3085. [5:86, Hadîs No: 6521]
Ebû Vakıd (r.a.) rivayet ediyor:
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) başkalarına namaz kıldırdığı zaman insanların en hafif namaz kıldıranı, yalnız başına kıldığı zaman ise en uzun kılanıydı. 3391[198]

3086. [5:86, Hadîs No: 6522]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Resûlullah (a.s.m.) bir hastanın yanına vardığında veya kendisine bir hasta getirildiğinde şöyle derdi: "Ey insanların Rabbi! Hastalığı
gider, şifa ver. Şifa veren Sensin. Senin şifandan başka şifa yoktur. Öyle bir şifa ver ki, hiçbir hastalığı bırakmasın. 3392[199]

3087. [5:87, Hadîs No: 6523]
Abdullah bin Büsr (r.a.) rivayet ediyor:
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bir kapıya vardığında kapının tam karşısında durarak yüzünü ona döndürmez, fakat kapının sağında veya solunda durur ve "Esselâmü aleyküm, Esselâmü aleyküm" derdi. 3393[200]

3088. [5:87, Hadîs No: 6526]
Ukbe bin Abd'dan rivayetle:
Peygamberimize birisi geldiğinde onun sevmediği bir ismi varsa ieğiştirirdi. 3394[201]

3089. [5:88, Hadîs No: 6527]
îbni Ebî Evfa (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir topluluk Peygamberimize [ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak üzere] zekâtım getirdiğinde onlar için şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, filan topluluğa rahmet eyle." 3395[202]

3090. [5:89, Hadîs No: 6533]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Peygamberimize turfanda bir meyve getirildiğinde onu önce gözleri üzerine, sonra da dudakları üzerine koyar ve "Ya Rabbi, bize ilkini gösterdiğin gibi, sonunu da göster" diye duâ ederdi. Sonra da onu yanında bulunan çocuklara verirdi. 3396[203]

3091. [5:91, Hadîs No: 6539]
Huzeyfe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hz. Peygamber geceleyin yatağına uzandığında elini yanağının aî-tma koyar, sonra şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, Senin adınla yaşıyorum ve Senin adınla ölürüm." Uyandığında da şöyle derdi: "Öldükten sonra bizi dirilten ve mahşerde huzurunda toplanılacak olan Allah'a hamdolsun." 3397[204]

3092. [5:91, Hadîs No: 6540]
Ebû'l-Ezher'den rivayetle:
Hz. Peygamber geceleyin yatağına girdiğinde şöyle duâ ederdi: "Allah'ın adıyla uzanıyorum. Allah'ım, günahlarımı bağışla, şeytanımı zelil kıl. Beni nefis ve kötülüklerin esaretinden kurtar. Terazimin sevap kefesini

ağırlaştır. Ve beni en iyi kullarını aldığın yüce meclise al." [3398][205]

3093. [5:93, Hadîs No: 6545]
Bilal bin Hars rivayet ediyor:
Hz. Peygamber def-i hacet yapmak istediğinde iyice uzaklaşırdı. [3399][206]

İnsanlara her bakımdan rehber olabilmesi için Peygamberimiz (a.s.m.) bir beşer olarak gönderilmişti. O da diğer insanlar gibi yer, içer, def-i hacet yapardı. Fakat bunda da edebin zirvesinde olduğunu gösterirdi.
İşte bu hadis de Peygamber Efendimizin (a.s.m.) küçük ve büyük abdest yaparken dikkat ettiği bir adabı nazara vermektedir. O günün insanı haftalar süren yolculuklarda hiçbir ağacın ve tepenin olmadığı çölde, ihtiyacını gidermek zorunda kalıyordu. Bu durumlarda hadiste de ifâde edildiği gibi, Peygamberimiz (a.s.m.) iyice uzaklaşıyordu. Konu ile ilgili bir başka hadis de şu mealdedir:
"Hz. Peygamber, ihtiyacını gidermek istediğinde yere iyice yaklaşmadan elbisesini kaldırmazdı."
Bu da onun ne kadar yüksek bir edebe sahip olduğunu göstermektedir. Be-diüzzaman Hazretleri,[3400][207] em'alar isimli eserinde genel olarak Resûtullahın edebi
konusunda şöyle der:
"Sünnet-i Seniyye, edebdir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edeb bulunmasın. Resûl-i Ekrem (a.s.m.) ferman etmiş: 'Rabbim bana edebi güzel bir surette ihsan etmiş, edeblendirmiş.' Evet, Siyer-i Nebeviyeye dikkat eden ve Sünnet-i Seniyyeyi bilen, katiyen anlar ki, edebin envâını [bütün çeşitlerini], Cenâb-ı Hak, Habibinde cemetmiştir [toplamıştır]. Onun Sünnet-i Seniyyesini terkeden, edebi terk eder."[3401][208]

3094. [5:94, Hadîs No: 6548]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber cünüp iken uyumak istediğinde namaz abdesti gibi abdest alırdı. Bu halde iken birşey yemek veya içmek istediğinde ise ellerini yıkar sonra yer içerdi.[3402][209]

Cünüp olan bir mü'min, maddî bakımdan pis ve necıs sayılmaz; uğursuz kabul edilmez. Bu halde iken gerektiğinde ve mecburiyet anında abdest alır, en azından elini ve ağzını yıkar, sonra birşeyler yiyip içebilir, uyuyabilir. Diğer mubah işlerini yapabilir/Ancak cünüp bir mü'minin dikkat edeceği husus, vaktin namazını geçirmemektir. Vaktin namazını geçirmemek ve çok geç saate bırakmamak şartıyla guslü geciktirmekte bir günah yoktur. Fakat cünüp olan kimseye melekler yaklaşmadığını ifâde eden hadisi[3403][210] hatırlatıp bir an önce yıkanmak en uygun olanıdır. Cünüp bir insan, gusülle vücudunun tamamını yıkamış olacağından, maddeten de temizlenmiş olur.

3095. [5:96, Hadîs No: 6556]
Abdullah bin Yezid'den rivayetle:
Hz. Peygamber sefere çıkacak orduyu uğurlarken şöyle derdi: "Dininizi, güvenliğinizi ve işlerinizin sonunu Allah'a ısmarlıyorum." [3404][211]

3096. [5:96, Hadîs No: 6557]
Ka'b bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bir savaş için sefere çıkmak istediğinde başka bir yere gidecekmiş gibi davranır, asıl gideceği yeri gizli tutardı. [3405][212]

3097. [5:97, Hadîs No: 6558]
Hafsadan (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber uyumak üzere uzandığında sağ elini yanağının altına koyar, sonra, "Allah'ım, kullarını dirilteceğin kıyamet Gününde beni azabından koru" diye duâ eder ve bunu üç defa tekrarlardı. [3406][213]

3098. [5:97, Hadîs No: 6559]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bir iş yapmak istediğinde, "Allah'ım bana hayırlısını ver ve benim için en uygun olanını tercih et" diye dua ederdi. [3407][214]

3099. [5:97, Hadîs No: 6560]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber savaş için bir sefere çıktığında şöyle duâ ederdi: "Allah'ım Senin adınla düşmana saldırırım, Senin adınla düşmanın hilesini defederim ve Senin adınla düşmanın üzerine yürürüm. 3408[215]

3100-3199

3100. [5:98, Hadîs No: 6561]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber akrabalarından veya yakın Sahabîlerinden birisinin kızım evlendirmek istediğinde evine gider ve perde arkasından ona şöyle seslenirdi: "Ey filan, falan kimse seninle evlenmek istiyor. İstemiyorsan 'Hayır* de. Hiç kimse 'Hayır' demekten utanmamak. Eğer istiyorsan susman kabul mânâsmdadır. 3409[1]

3101. [5:98, Hadîs No: 6562]
Ebâ Said el-Hudri'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber ister gömlek, ister sarık, isterse cübbe olsun yeni bir elbise giydiğinde onun ismini söyleyerek şöyle duâ ederdi:
"Allah'ım! Sana hamd ve senalar olsun. Bunu bana Sen giydirdin. Bunun hayrını ve hayır için giymemi Senden diliyorum. Şerrinden ve şer için giymekten Sana sığınırım. 3410[2]

3102. [5:99, Hadîs No: 6565]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber yağmur yağması için duâ ettiğinde şöyle derdi:
"Ya Rabbi, kullarını ve hayvanlarını sula. Rahmetini yay. Ve ölü olan mülkünü dirilt. 3411[3]

3103. [5:99, Hadîs No: 6566]
Semâre'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber yağmur yağması için duâ ettiğinde şöyle derdi:
"Allah'ım, dünyamıza bereketini, süsünü ve huzurunu indir. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısm."3412[4]

3104. [5:101, Hadîs No: 6571]
Osman bin Ebi'l-Âs'dan (r.a.) rivayetle:
Rüzgar şiddetli estiğinde Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi:
"Allah'ım, bununla gönderdiğinin şerrinden Sana sığınıyorum." 3413[5]

3105. [5:101, Hadîs No: 6572]
Seleme bin Ekvâ (r.a.) rivayet ediyor:
Rüzgar şiddetle estiğinde Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi:
"Allah'ım, aşılayıcı olsun, neticesiz olmasın." 3414[6]

3106. [5:101, Hadîs No: 6573]
Hz. Aişe'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bir yeri ağrıdığında Hz. Peygamber Ihlâs, Felâk ve Nâs sûrelerini okur, üzerine üfler ve eliyle ağrıyan yeri meshederdi. 3415[7]

3107. [5:102, Hadîs No: 6574]
Uz. Aişe'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hz. Peygamberin bir yeri ağrıdığında Cebrail (a.s.m.] ona şunu okuyup üfler di:
"Seni bundan kurtaracak, her hastalığa karşı sana şifâ verecek, hased ettiğinde hasetçinin ve bütün kem göz sahiplerinin şerrinden seni koruyacak Allah'ın adıyla." 3416[8]

3108. [5:103, Hadîs No: 6577]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber birşeyi unutmaktan endişe ettiğinde küçük parmağına veya yüzüğüne bir ip bağlardı. 3417[9]

3109. [5:104, Hadîs No: 6579]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kendisinin veya Sahabîîerinden birisinin gözü ağrıdığında Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, beni gözümden faydalandır, ömrümün sonuna kadar benden alma. Düşmanımdan intikamımı aldığını bana göster. Ve bana zulmedenlere karşı bana yardım et." 3418[10]

3110. [5:104, Hadîs No: 6580]
Halil bin Mürre rivayet ediyor:
Kendisine bir üzüntü veya sıkıntı geldiğinde Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi:
"Kullara bedel Rabbim bana yeter. Yaratıklara karşı Yaratıcı bana yeter. Rızık isteyenlere karşı Rezzak bana yeter. Bana yeten bana yeter. Allah bana yeter, O ne güzel vekildir. Allah bana yeter. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Ona güvenip dayandım. O, büyük Arşın Rabbidir. 3419[11]

3111 . [5:105, Hadîs No: 6581]
Enes'den (r.a.) rivayetle
Resûlullah sabahladığında ve akşamladığında şöyle duâ ederdi:
"Allah'ım, Senden, beklenmedik nimeti dilerim ve beklenmedik serden de Sana sığınırım. Şüphesiz hiçbir kul sabahladığında ve akşamladığında beklenmedik hangi şeyle karşılaşacağını bilmez. 3420[12]

3112. [5:107, Hadîs No: 6590]
ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber orucunu açtığı zaman şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, Senin için oruç tuttum, Senin rızkınla orucumu açtım, benden kabul eyle. Şüphesiz Sen herşeyi işiten ve bilensin." 3421[13]

3113. [5:107, Hadîs No: 6592]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber birilerinin davetinde iftar ettiğinde şöyle duâ ederdi:
"Oruçlular sizde oruçlarını açsınlar, yemeklerinizi iyi insanlar yesin. Yanınıza melekler insin." 3422[14]

3114. [5:108, Hadîs No: 6596]
Hakem bin Amr rivayet ediyor:
Hz. Peygamber yemek yediği zaman başkasının önünden asla yemezdi. 3423[15]

3115. [5:109, Hadîs No: 6597]
Ebû Eyyub'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.mj şöyle buyurmuşlardır:
Hz. Peygamber yemek yediği veya su içtiği zaman şöyle dua ederdi: "Bunu yediren, içiren, içe sindiren ve çıkmasını sağlayan Allah'a hamd olsun." 3424[16]

3116. [5:111, Hadîs No: 6608]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber yatağına girdiğinde şöyle duâ ederdi: "Bizi yediren, içiren, her türlü ihtiyacımızı karşılayan ve bizi barındıran Allah'a hamdolsun. İhtiyaçlarına cevap vereni bulunmayan ve barınağı olmayan nice kimseler vardır.

3425[17]

3117. [5:112, Hadîs No: 6610]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

İnsanlar kendisine bîat ettiklerinde Hz. Peygamber şöyle derdi: "Gücünün yettiği kadarını yaparsın." 3426[18]

3118. [5:112, Hadîs No: 6612]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber Sahabîlerinden birini bir vazife için gönderdiğinde şöyle derdi: "Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz. Kolaylaştınnız, güçleştirmeyiniz." 3427[19]

3119. [5:112, Hadîs No: 6614]
Hz. Âişe'den rivayetle:
Hz. Peygamber, bir kişi hakkında kulağına uygun olmayan bir haber gelirse: "Falan kişiye ne oluyor ki, şöyle şöyle diyor" demez, "Bâzılarına ne oluyor ki, şöyle şöyle diyorlar" derdi. 3428[20]

3120. [5:113, Hadîs No: 6616]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber geceleyin uyandığında şöyle duâ ederdi: "Ya Rab-bi, bağışla, merhamet et ve en doğru yola ilet."3429[21]

3121. [5:118, Hadîs No: 6634]
Ebû Bekrete'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygambere sevindirici bir haber geldiğinde Allah'a şükür için secdeye kapanırdı. 3430[22]

3122. [5:120, Hadîs No: 6642]
Abdullah bin Ca'fer (r.a.) rivayet ediyor:
Birşey kendisine üzüntülü ve sıkıcı geldiğinde Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi:
"Sonsuz hilim ve kerem sahibi olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Büyük Arşın Rabbi olan Allah her türlü noksan sıfattan münezzehtir. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun." 3431[23]

3123. [5:121. Hadîs No: 6646]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber bir topluluğun şerrinden çekindiğinde şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, onların hakkından gelmeni diliyoruz ve şerlerinden sana sığınıyoruz." 3432[24]

3124. [5:121, Hadîs No: 6648]
Said bin Hakim (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber birşeye nazarının değmesinden endişe ettiğinde, "Allah'ım, mübarek kıl ve ona zarar verme" buyururlardı. 3433[25]

3125. [5:122, Hadîs No: 6649]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber tuvaletten çıktığında şöyle duâ ederdi: "Benden si-kıntıyı gideren ve bana afiyet veren Allah'a hamdolsun." 3434[26]

3126. [5:123, Hadîs No: 6655]
Büreyde (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hz. Peygamber evinden çıktığında şöyle duâ ederdi: "Allah'ın adıyla. Allah'a tevekkül ettim. Kötülükten sakınma ve iyiliğe güç yetirme ancak Allah'ın yardımıyladır. Allah'ım, doğru yoldan sapmaktan veya başkalarını saptırmaktan, haktan kaymaktan ve kaydırmaktan, zulmetmekten veya zulme uğramaktan, kabalık etmekten veya kabalığa uğramaktan, hakka tecâvüz etmekten veya hakkıma tecâvüz edilmesinden Sana sığınırım." 3435[27]

3127. [5:125, Hadîs No; 6661]
Aişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hz. Peygamber hanımlarıyla yalnız kaldığında insanların en yumuşağı, en lütufkârı, en güleci ve en tebessüm edeni idi. 3436[28]

3128. [5:128, Hadîs No: 6668J
İbni Ömer (r.a.) Resûl~ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hz. Peygamber tuvalete girdiğinde şöyle derdi: "Allah'ım, pislik, necis, habis, kötü olarak kabul edilmiş ve rahmetten kovulmuş olan şeytandan Sana sığınırım." Tuvaletten çıktığında ise şöyle derdi: "Yediğimin lezzetini bana tattıran, enerjisini bende bırakan ve sıkıntısını ise gideren Allah'a hamdolsun." 3437[29]

3129. [5:129, Hadis No: 6670]
Hz. Fatıma'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hz. Peygamber camiye girdiğinde şöyle dua ederdi: "Allah'ın adıyla. Allah'ın Resulüne selâm olsun. Allah'ım, günahlarımı bağışla, bana rahmetinin kapılarını aç." Camiden çıktığında ise şöyle derdi: "Allah'ın adıyla, Resûlullaha selâm olsun. Allah'ım, günahlarımı bağışla ve bana fazl ve ihsanının kapılarını aç." 3438[30]

3130. [5:129, Hadîs No: 6673]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber çarşı ve pazara girdiğinde şöyle duâ ederdi: "Allah'ın adıyla. Allah'ım, bu çarşının ve içindeki şeylerin hayrını Senden diliyorum. Onun ve içindeki şeylerin şerrinden Sana sığınıyorum. Allah'ım, burada yalan yere bir yemin etmekten veya zararlı bir alışveriş yapmaktan Sana sığınıyorum." 3439[31]

3131. [5:130, Hadis No: 6676]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber mezarlığa girdiğinde şöyle derdi: "Size selâm olsun ey bedende geçici ruhlar, çürük bedenler, ufalmış kemikler! Dünyadan mü'min olarak göçenler! Allah'ım, bunlara kendinden genişlik ve istirahat, bizden de bir selâm ihsan et. 3440[32]

3132. [5:131, Hadîs No: 6677]
İbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bir hastayı ziyarete gittiğinde şöyle derdi: "Merak etme, zararı yok. Günahları temizleyicidir inşallah." 3441[33]

3133. [5:131, Hadîs No: 6678]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Receb ayı girdiğinde Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, Receb ve Şa'ban'ı bizim için mübarek kıl ve bizi Ramazan'a ulaştır." Cuma gecesi olduğunda da şöyle derdi: "Bu parlak ve nurlu bir gecedir." 3442[34]

3134. [5:132, Hadîs No: 6683]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bir kişiye duâ ettiğinde o duanın tesiri onda, çocuğunda ve çocuğunun çocuğunda dahi görülürdü; 3443[35]

3135. [5:134, Hadîs No: 6691]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Yağmurun yağdığını gördüğünde Hz. Peygamber, "Allah'ım, bol ve faydalı olsun diye duâ ederdi. 3444[36]

3136. [5:135, Hadîs No: 6693]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber hilâli gördüğünde şöyle duâ ederdi: "Bu, hilâl hayır ve yol gösterici olsun. Seni yaratana îman ettim (Bunu üç defa tekrarlardı)." Sonra da şöyle derdi: Falan ayı götürüp filan ayı getiren Allah'a hamd olsun."

3445[37]

3137. [5:135, Hadîs No: 6694]
Rafi' bin Hadîc'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber hilâli gördüğünde şöyle duâ ederdi: "Bu, hayır ve yol gösterici bir hilâl olsun. Allah'ım, Şenden bu ayın hayrını diliyorum (bunu üç defa tekrarlardı). Allah'ım, Senden bu ayın ve takdir ettiğin şeylerin hayırlısını diliyorum. Onun şerrinden de Sana sığmıyorum (Bunu üç defa tekrarlardı). 3446[38]

3138. [5:136, Hadîs No: 66973
Hz. Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hz. Peygamber hilâli gördüğünde şöyle dua ederdi: "Allah'ım, onu bizim için güvenin, imânın, selâmetin, îslâmın ve sevip razı olduğun şeylere muvaffakiyetin başlangıcı kıl. Benim de, onun da, Rabbimiz Allah'tır." 3447[39]

3139. [5:137. Hadîs No: 6701]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Peygamberimize sevinçli bir haber geldiğinde şöyle duâ ederdi: "İnsanıyla faydalı şeylerin gerçekleştiği Allah'a hamd olsun." Hoşlanmadığı bir haber geldiğinde ise, "Her hal için Allah'a hamdolsun. Rabbim, Cehennem ehlinin hâlinden Sana sığınırım" derdi. 3448[40]

3140. [5:138, Hadîs No: 6704]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber evlenen birisini tebrik ettiğinde şöyle derdi:
"Allah eşini sana bereketli ve mübarek kılsın. Sizi hayırda birleştirsin." 3449[41]

3141 . [5:139, Hadîs No: 6707]
Aışe den (r,a.) rivayetle:
Hz. Peygamber gözünü göğe çevirdiğinde şöyle duâ ederdi: "Ey kalpleri çekip çeviren Allah! Kalbimi kulluğunun üzerinde sabit tut." 3450[42]

3142. [5:139, Hadîs No: 6708]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Sofrası kaldırıldığında Hz. Peygamber şöyle duâ ederdi:
"Allah'a bol, temiz ve mübarek bir hamdle hamdolsun. Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmadığı, fazl ve ihsanı inkar edilemediği, terk edilip yüz çevirilemediği ve kendisinden müstağni kahnamadığı halde ihtiyaçlarımızı gideren ve bizi barındıran Allah'a hamdolsun." 3451[43]

3143. [5:142, Hadîs No: 6720]
Ka'b bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber sevindiği zaman yüzü ayın Öndürdünden bir parça gibi nurlanırdı. 3452[44]

3144. [5:144, Hadîs No: 6726]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber gök gürlemesinin ve yıldırımın sesini duyduğunda şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, bizi gadabmla öldürme. Azabınla helak etme. Bundan önce bize afiyet ver." 3453[45]

3145. [5:144, Hadîs No: 6728]
Ebû Ca'fer'den rivayetle:
Hz. Peygamber su içtiğinde şöyle duâ ederdi: "Bize rahmetiyle tatlı ve lezzetli suyu içiren ve günahlarımız yüzünden onu tuzlu ve acı yapmayan Allah'a hamd olsun." 3454[46]

3146. [5:145, Hadîs No: 6731]
îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Hz. Peygamber suyu üç nefeste içer. Her nefesinde 'Bismillah' der ve sonunda da Allah'a şükrederdi. 3455[47]

3147. [5:146, Hadîs No: 6733]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber bir cenaze gördüğünde kendisinde bir üzüntü göze çarpardı. Ve uzun müddet tefekküre dalardı.3456[48]

3148. [5:146, Hadîs No: 6738]
îbni Ömer rivayet ediyor:
Hz. Peygamber sabah namazını kıldığında yüzünü Sahabüere döner ve "Hastanız var mı? Ziyaretine gideyim" diye sorardı. "Yok" derlerse, "Cenaze var mı? Uğurlayayım" diye sorardı. "Yok" derlerse, "Sizden kim bir rüya gördüyse bize onu anlatsın" buyururdu. 3457[49]

3149. [5:151, Hadîs No: 6756]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber yemek yediğinde şöyle duâ ederdi: "Bizi yediren, içiren ve bizi Müslüman kılan Allah'a hamd olsun." 3458[50]

3150. [5:151, Hadîs No: 6757]
Osman bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bir defin işi bittiğinde mezarın başında durur ve şöyle derdi:
"Kardeşiniz için bağışlanma ve meleklere doğru cevap vermesini dileyin. Çünkü o şu anda sorguya çekilmektedir." 3459[51]

3151. [5:152, Hadîs No: 6760]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber bir din kardeşini üç gün görmediğinde onu sorar, bir yere gitmişse kendisi için duâ eder, evde ise ziyaret eder, hasta ise halini hatırını sorardı. 3460[52]

3152. [5:154, Hadîs No: 6769]
Abdullah el-Hadramî rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bir sohbet toplantısından kalktığında yirmi defa sesli olarak Allah'tan bağışlanmasını dilerdi. 3461[53]

3153. [5:155, Hadîs No: 6770]
Cündeb bin Mekîs'den rivayetle:
Bir bir heyet elçi olarak geldiğinde Hz. Peygamber en güzel elbisesini giyer ve Ashabının ileri gelenlerine de böyle yapmalarını emrederdi. 3462[54]

3154. [5:156, Hadîs No: 6774]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber "Bütün bunları yapan, ölüleri tekrar diriltemez mi?" (Kıyamet Sûresi 40.) âyetini okuduğunda "Belâ (Evet, diriltir)" derdi. "Allah hâkimlerin hâkimi değil midir?" âyetini okuduğunda (Tın Sûresi, 8) "Belâ (Evet, Allah hâkimlerin hâkimidir)" derdi. 3463[55]

3155. [5:156, Hadîs No: 6775]
îbni Abbos'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber "Herşeyden yüce olan Rabbüıin ismini teşbih et" (A'lâ Sûresi, 1) âyetini okuduğunda "Herşeyden yüce olan Rabbim, her türlü noksandan münezzehtir' derdi. 3464[56]

3156. [5:157, Hadîs No: 6779]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlûllah bayram günü namazgahtan dönüşte gidiş yolundan başka bir yoldan dönerdi. 3465[57]

3157. [5:159, Hadîs No: 6788]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber bir gömlek giydiğinde sağdan giyerdi. 3466[58]

3158. [5:159, Hadîs No: 6789]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber Sahabîlerden birisiyle karşılaştığında yanında durursa kendisi de dururdu. O kimse ayrılmadıkça Hz. Peygamber de ayrılmazdı. Sahabîlerinden birisiyle, karşılaştığında kendisine elini uzatırsa Hz. Peygamber de elini uzatır, o Sahabî elini çekmedikçe kendisi de çekmezdi. Sahabîlerinden birisiyle karşılaştığında kulağına eğilirse, Hz. Peygamber ona kulak verir, o sözünü bitirip ağzını çekmedikçe Hz. Peygamber kulağını uzaklaştırmazdı. 3467[59]

3159. [5:160, Hadîs No: 6790]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber bir Sahabîsi ile karşılaştığında onunla tokalaşır ve onun için duâ ederdi. 3468[60]

3160. [5:161, Hadîs No: 6795]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber mezarlığa uğradığında şöyle derdi: "Size selâm olsun mü'min erkek ve kadınlar, Müslüman erkek ve kadınlar, sâlih erkek ve kadınlar diyarının sakinleri! înşâallah bizler de size kavuşacağız." 3469[61]

3161. [5:161, Hadîs No: 6797]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber yürürken dönüp arkasına bakmazdı. 3470[62]

3162. [5:164, Hadîs No: 6811]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber aynaya baktığında şöyle duâ ederdi. Benim yaratılışımı düzgün yapıp Ölçülü kılan, yüzümün suretini şerefli kılıp güzelleştiren ve beni Müslümanlardan eyleyen Allah'a hamdolsun. 3471[63]

3163. [5:164, Hadîs No: 6813]
Huzeyfe (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber Kabe'ye baktığında şöyle duâ ederdi: "Allah'ım, şu Beytinin şerefini, hürmetini, değerini, iyiliğini ve heybetini daha da arttır." 3472[64]

3164. [5:166, Hadîs No: 6819]

İbni Ömer rivayet ediyor:
Hz. Peygamber cenazeyi kabre koyduğunda şöyle derdi: "Allah'ın adıyla, Allah'ın yardımıyla, Allah yolunda ve Allah Resulünün dini üzere..." 3473[65]

3165. [5:167, Hadîs No: 6820]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Hz. Peygamber çocuklara ve aile fertlerine karşı insanların en merhametlisiydi. 3474[66]

3166. [5:168, Hadîs No: 6824]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber daha çok Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutardı. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda şöyle buyurdu: "Ameller her Pazartesi ve Perşembe günü Allah'a arzedilir. Birbirlerine küs duranlar hâriç her Müslüman affedilir. Allah onlar hakkında meleklere, "Onları bekletin" der. 3475[67]

3167. [5:171, Hadîs No: 6837]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber çok merhametliydi. Birisi kendisine birşey istemeye gelirse istenilen şey varsa mutlaka verir, yoksa ona vaad ederdi. [3476][68]

3168. [5:172, Hadîs No: 6838]
Muhammed bin Ali Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hz. Peygamber çok güçlüydü. [3477][69]

3169. [5:172, Hadîs No: 6839]
Câbir bin Semûre'den (r.a.) rivayetle: Hz. Peygamber çok susar, az gülerdi. [3478][70]

3170. [5:181, Hadîs No: 6869]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber ithama göre ceza vermezdi. Ve birinin diğeri aleyhindeki sözünü delilsiz kabul etmezdi. [3479][71]

3171. [5:184, Hadîs No: 6888]
İbni Abbas'dan rivayetle:
Hz. Peygamber için insanlar itilip kakılmaz ve dövülmezlerdi. [3480][72]

Resûlullahın birçok idareci, kral ve hükümdardan en önemli farklarından birisi de budur. Tarihte birçok örneklerini okuduğumuz idareci, hükümdar ve sultanların korunmaları için çevrelerinin itilip kakıldığı.dövülüp cezalandırıldıklarını biliyor, görüyoruz. Bu, güvenlik açısından olabileceği gibi o kişinin gurur ve kibi-rinden veyahut çevrelerinin değişik duygulara, işgüzarlıklara kapılmalarından kaynaklanabilrnektedir.
Resûlullah hiçbir dünya liderinde görülemeyecek derecede tevâzû sahibiydi. Bunun için de çevresinde ağır bir sulta kurulmamıştı. Herkes rahatlıkla, itilip kakılmadan da, dövülmeden onunla görüşebilir, problemlerini arz edip çözüm isteyebilirdi. Bu aynt zamanda Resûlullahın medenîliğinin, nezaketinin bir ifadesiydi. Sonra Resûlullah öylesine bir güven içerisindeydi ki muhafıza dahi ihtiyaç duymazdı. Gönlü son derece rahattı. Çünkü Allah'a güveni, tevekkülü emsalsizdi. Onun için de korkusuzdu.

3172. [5:192, Hadîs No: 6927]
Sehl bin Hüneyf rivayet ediyor:
Hz. Peygamber fakir ve güçsüz Müslümanların yanma varır, onları ziyaret eder, hastaların halini sorar ve cenazelerinde bulunurdu. [3481][73]

3173. [5:197, Hadîs No: 6946]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber insanlar arasındaki bağların kuvvetlenmesi için hediye verilmesini emrederdi. [3482][74]

3174. [5:199, Hadîs No: 6960]
IbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber peş peşe birkaç geceyi aç olarak geçirirdi. Birçok geceler peş peşe aç olarak sabahladığı olurdu. Aile fertleri de akşamlan yiyecek birşey bulamazlardı. En çok yedikleri ekmek arpa ekmeği olurdu. [3483][75]

3175. [5:201, Hadîs No: 6970]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber yolculukta geride kalır, güçsüzü yürümeye teşvik eder, kendisinin veya başkasının terkisine alır ve onlar için duâ ederdi. [3484][76]

3176. [5:201, Hadîs No: 6971]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hz. Peygamber belâ ve musibetin şiddetinden, kötülüğün ulaşmasından, kötü kazadan ve düşmanların gülmesinden Allah'a sığınırdı. [3485][77]

3177. [5:201, Hadîs No: 6972]
Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hz. Peygamber şu beş şeyden Allah'a sığınırdı: Korkaklıktan, cimrilikten, kötü ömürden, kalbin fitnesinden ve kabir azabından 3486[78]

3178. [5:201, Hadîs No: 6971]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber ani ölümden Allah'a sığınırdı. Ölmeden önce hastalanmayı isterdi. 3487[79]

3179. [5:203, Hadîs No: 6977]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
Hz. Peygamber yeri geldikçe şu beyti okurdu: "İslâm ve beyaz kıl kişiyi kötülükten alıkoymak için yeterlidir." 3488[80]

3180. [5:205, Hadîs No: 6989]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber yere oturur, yerde yemek yer, koyunu sağar, bir kölenin arpa ekmeğini yeme davetini kabul ederdi. 3489[81]

3181. [5:210, Hadîs No: 7008]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber öylesine tane tane konuşurdu ki, kelimelerini saymak isteyen sayabilirdi. 3490[82]

3182. [5:212, Hadîs No: 7018]
Hz. Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber elbiselerini diker, ayakkabısını tamir eder, erkeklerin evlerinde yaptıkları işleri yapardı. 3491[83]

3183. [5:214, Hadîs No: 7027]
İbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber geceleyin karanlıkta tıpkı gündüz aydınlığında gördüğü gibi görürdü. 3492[84]

3184. [5:229, Hadîs No: 7092]
Hanzala bin Hizyem'den rivayetle:
Hz. Peygamber kişiye en güzel ismi ve en güzel künyesi ile hitab edilmesini severdi . 3493[85]

3185. [5:222, Hadîs No: 7104]
Ebû Cafer rivayet ediyor:
Hz. Peygamber yeşilliğe ve akan suya bakmayı severdi. 3494[86]

3186. [5:236, Hadîs No: 7122]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hz. Peygamber hediyeyi kabul eder, karşılığında kendisi de hediye verirdi. 3495[87]

3187. [5:239, Hadîs No: 7124]
Muglre rivayet ediyor:
Hz. Peygamber geceleyin ayakları şişinceye kadar ibâdet ederdi. 3496[88]

3188. [5:241, Hadîs No: 7142]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber çok zikrederdi. Boş söz söylemezdi. Namazını uzatır, hutbeyi kısa tutardı. Kabalık yapmazdı. 3497[89]

3189. [5:248, Hadîs No: 7174]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber çocuklara rastladığında onlara selâm verirdi. 3498[90]

3190. [5:248, Hadîs No: 7177]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Hz. Peygamber bezgin ve tenbel olmadığını gösteren bir yürüyüşle yürürdü. 3499[91]

3191. [5:250, Hadîs No: 7189]
Ali (ra) rivayet ediyor:
Hz. Peygamberin son sözü şu oldu: "Namaza dikkat ediniz, namaza dikkat ediniz! İdareniz altındakiler hakkında Allah'tan korkunuz onlara iyi muamele ediniz." 3500[92]

3192. [5:252, Hadîs No: 7192]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın kulunun tevbesinden duyduğu sevinç, birinizin çölde kaybetmiş olduğu devesini bulmasından dolayı duyduğu sevinçten daha fazladır. 3501[93]

3193. [5:252, Hadîs No: 7194]
Ebû'l-Cûn rivayet ediyor:
Allah tevbe edenin tevbesinden dolayı, susamış kimsenin suya kavuşmasından, çocuğu olmayan birisinin baba olmasından ve birşeyi-ni kaybedenin yitiğini bulmasından daha çok sevinir. Her kim, içten ve bir daha günaha dönmemek üzere Allah'a tevbe ederse, Allah da onun günahlarını yazan iki meleğe, kendi organlarına ve üzerinde günah işlediği yere, bütün bunlara hatâ ve günahlarım unutturur. 3502[94]

3194. [5:253, Hadîs No: 7197]
Muhammed bin El-Miinkedir'den rivayetle:
Şüphesiz ben sizin için günah işlemenizden daha çok nimetlere şükretmemenizden korkuyorum. Dikkat edin! Şükredilmeyen nimetler öldürücü ve yok edicidir. 3503[95]

3195. [5:254, Hadîs No: 7198]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz ben sizin için sıkıntı imtihanından daha çok bolluk imtihanından korkuyorum. Siz sıkıntıyla imtihan edildiniz, sabrettiniz. Şüphesiz dünya tatlıdır, caziptir. 3504[96]

3196. [5:254, Hadîs No: 7199]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir toplulukla beraber sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikretmem benim için dünya ve içindekilere sahip olmaktan daha sevimlidir. Yine bir toplulukla birlikte ikindi namazını kıldıktan sonra güneş batmcaya kadar Allah'ı zikretmem benim için dünya ve içindekilere sahip olmaktan daha sevimlidir. 3505[97]

3197. [5:254, Hadîs No: 7200]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir ateş parçasına basmam benim için bir mezara basmaktan daha iyidir. 3506[98]

3198. [5:257, Hadîs No: 7209]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Birinizin ipini alarak dağa gidip odun toplayıp satması ve hem kendisi yiyip, hem de sadaka vermesi insanlara el açmasından daha hayırlıdır. 3507[99]

3199. [5:257, Hadîs No: 7211]
Ebû Said (r.a) rivayet ediyor:

Kişinin hayatta iken bir dirhemi sadaka vermesi, vefatı ânında yüz dirhemi sadaka olarak vermesinden daha hayırlıdır. [3508][100]

3200-3299

3200. [5:257, Hadîs No: 7212]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin ağzına toprak koyması, Allah'ın haram kıldığı şeyi koymasından daha iyidir. [3509][101]

3201. [5:258, Hadîs No: 7216]
Makıl bin Yesar (r.a.) Resûlullah'ın (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kişinin başına demirden iğnenin batırılması, nikâh düşen bir kadına dokunmasından daha iyidir. [3510][102]

3202. [5:259, Hadîs No: 7217]'
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Birinizin yama dolu bir elbise giymesi, kendisine güvenilir bir görünüm vererek bedelini ödeyemeyeceği bir elbise almasından daha iyidir. [3511][103]

3203. [5:259, Hadîs No: 7219]
Ebû Râfi'den rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Senin vasıtanla Allah'ın bir kişiye hidâyet vermesi, senin için üzerine güneşin doğup battığı herşeyden daha hayırlıdır. [3512][104]

3204. [5:260, Hadîs No: 7222]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü, haklar sahiplerine ödenecektir. Boynuzlu koyundan boynuzsuzu boynuzlamasının hakkı bile alınacaktır. [3513][105]

3205. [5:261, Hadîs No: 7224]
lbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Sizler öncekilerin yoluna karışı kanşına, arşını arşınına uyacaksınız. Öyle ki, onlardan biri kertenkelenin deliğine girse, siz de girersiniz. Ve yine onlardan biri yolun ortasında hanımıyla birleşse, siz de aynısını yaparsınız. [3514][106]

3206. [5:262, Hadîs No: 7225]
Ubâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimden bii' grup mutlaka içkiyi başka bir isim takarak helâl görecektir. [3515][107]

3207. [5:262, Hadîs No: 7227]
Beşir el-Ganauî'den rivayetle:
İstanbul muhakkak fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandandır, onu fetheden askerde ne güzel askerdir. [3516][108]

3208. [5:262, Hadîs No: 7229]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Muhakkak yeryüzü zulüm ve haksızlıkla doldurulacaktır. Sonra benim Ehl-i Beytimden bir adam çıkacak, daha önce zulüm ve haksızlıkla doldurulduğu gibi, yeryüzünü adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır. [3517][109]

3209. [5:263, Hadîs No: 7233]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle: Cehennemin yedi kapısı vardır. Bunlardan bir tanesi, ümmetime kılınç çekenler içindir. [3518][110]

3210. [5:264, Hadîs No: 7236]
İbni Arar (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dünyanın yok olup gitmesi, Allah nezdinde, bir Müslümanın öldürülmesinden daha hafiftir. [3519][111]

3211. [5:265, Hadîs No: 7241]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Benim oyun ve oyalanma ile ilgim yok, oyun ve oyalanmanın da benimle ilgisi yok. Benim boş işle ilgim yok, boş işin de benimle ilgisi yok. 3520[112]

3212. [5:265, Hadîs No: 7242]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Benim dünya ile, dünyanın da benimle ilgisi yok. Kıyamet koşarak gelirken ben gönderildim. 3521[113]

3213. [5:266, Hadîs No: 7245]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Cennetten bir karış yer, dünya ve dünyadakilerden daha hayırlıdır. 3522[114]

3214. [5:267, Hadîs No: 7250]
Vahşî (r.a.) rivayet ediyor:
Öyle ümit ediyorum ki, benden sonra büyük şehirleri fethedeceksiniz. Çarşılarında oturup sohbet edeceksiniz. Bu gerçekleştiğinde verilen selâmı alınız, gözlerinizi haramdan koruyunuz, gözü görmeyenlere yol gösteriniz ve zulme uğrayanlara yardım ediniz. 3523[115]

3215. [5:267, Hadîs No: 7252]
Ebû Umâme'den (r.a.) rivayetle:
Allah, bir musibet ânında yüzünü tırmalayan, yakasını yırtan ve ölümünü ve felâketini dileyen kadınlara lanet etsin. 3524[116]

3216. [5:267, Hadîs No: 7253]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah içkiye, onu içene, dağıtana, satana, satın alana, üzümünü sıkana, kendisi için sıktırana, taşıyana ve kendisine taşmana ve parasını yiyene lanet etsin. 3525[117]

3217. [5:268, Hadîs No: 7255]
Sevban'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, rüşveti verene, alana ve aracılık yapana lanet etsin. 3526[118]

3218. [5:269, Hadîs No: 7257]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına lanet etsin. 3527[119]

3219. [5:270, Hadîs No: 7263]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah, yüzleri kırmızıya boyayana ve yüzünü kırmızıya boyatan kadına lanet etsin. 3528[120]

3220. [5:271, Hadîs No: 7265]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah erkeklere benzemeye çalışan kadınlara ve kadınlara benzemeye çalışan erkeklere lanet etsin. 3529[121]

3221. [5:272, Hadîs No: 7270]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah müfessileye lanet etsin: Müfessile, kocası kendisine yaklaşmak istediğinde "Ben adetliyim" diyendir. 3530[122]

3222. [5:274, Hadîs No: 7278]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Ashabıma dil uzatanlara Allah lanet etsin . 3531[123]

3223. [5:275, Hadîs No: 7281]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah annesiyle çocuğunu birbirinden ayırana ve kardeşi kardeşten ayırana lanet etsin. 3532[124]

3224. [5:275, Hadîs No: 7282J
Âli (r.a.) rivayet ediyor:
Allah anne ve babasına lanet okuyana lanet etsin. Allah, Allah'tan başkası için kurban kesene lanet etsin. Allah caniyi barındırana lanet etsin. Allah sınır işaretlerini değiştirene lanet etsin. 3533[125]

3225. [5:276, Hadîs No: 7283]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Hayvanın diri diri organlarını kesene Allah lanet etsin. 3534[126]

3226. [5:276, Hadîs No: 7283]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Para ve pulun kulu, kölesi olana lanet olsun. 3535[127]

3227. [5:276, Hadîs No: 7286]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda bir defa sefere çıkmak dünya ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır. Birinizin Cennette yayı veya kamçısının kapladığı kadar bir yer dünya ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır. Cennet kadınlarından bir tanesi dünyaya görünse, yerle gök arası güzel koku ile dolar ve ikisinin arasını aydınlatırdı. Başındaki baş örtüsü dünya ve içindeki herşeyden daha hayırlıdır. 3536[128]

3228. [5:279, Hadîs No: 7295]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
Ben melekleri Hamza'yı yıkarlarken gördüm. 3537[129]

3229. [5:281, Hadîs No: 7300]
Mikdad bin Esved'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz insanoğlunun kalbi, kaynayan tencereden daha çok değişkendir.3538[130]

3230. [5:283, Hadîs No: 7306]
Câbir..(r.a.) rivayet ediyor:
Her derdin devası vardır. Hastalığın ilacı kullanıldığında Allahu Teâlanın izniyle iyileşir. 3539[131]

3231. [5:283, Hadîs No: 7307]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Her hastalığın ilacı vardır. Günahların ilacı da Allah'tan bağışlanma dilemedir.

3232. [5:284, Hadîs No: 7310}
ibni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Herşeyin ifsat edici bir âfeti vardır. Bu dinin âfeti ise kötü idarecilerdir. 3540[132]

3233. [5:284, Hadîs No: 7311]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Herşeyin bir temeli vardır, îmanın temeli, haram ve şüpheli şeylerden titizlikle kaçınmaktır. Herşeyin bir dalı vardır. İmanın dalı da sabırdır. 3541[133]

3234. [5:285, Hadîs No: 7314]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Herşeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur. 3542[134]

3235. [5:285, Hadîs No: 7315]
Sâbît'den rivayetle:

Herşeyin bir zekâtı vardır. Evin zekâtı da misafir ağırlanan odası-dır. 3543[135]

3236. [5:286, Hadîs No: 7318]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Herşeyin bir yolu vardır, Cennetin yolu da ilimdir. 3544[136]

3237. [5:286, Hadîs No: 7320]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Herşeyin bir madeni vardır. Takvanın madeni de, Allah'ı iyi tanıyanların kalpleridir. 3545[137]

3238. [5:287, Hadîs No: 7322]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Herşeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı da yoksul ve fakirleri sevmektir. 3546[138]

3239. [5:288, Hadîs No: 7332]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Her peygamberin Cennette bir arkadaşı vardır. Benim arkadaşım da Osman bin AfFan'dır. 3547[139]

3240. [5:289, Hadîs No: 7334]
Ebû Hilreyre (r.a.) rivayet ediyor:

tmam ve müezzine kendileriyle beraber namaz kılan cemaatin sevabı kadar sevap vardır. 3548[140]

3241. [5:292, Hadîs No: 7349]
Hasan-ı Basrî'den rivayetle:
Namaz kılan için şu üç meziyet vardır: Gökten tut tâ başının tepesine kadar sevap saçılır. Gökten tâ ayaklarına kadar melekler kendisini kuşatır. Eğer namaz kılan o esnada kiminle konuştugunubilsey-di, yüzünü kıbleden çevirmezdi. 3549[141]

3242. [5:292, Hadîs No: 7352]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Müminin dört düşmanı vardır: Kendisine hasedbesleyen mü'min, ona kin duyan münafık, yoldan saptıran şeytan ve onunla savaşan kâfir: 3550[142]

3243. [5:293, Hadîs No: 7353]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü muhacirlerin üzerine oturacakları altından minberler vardır. Onlar korkudan emin olacaklardır. 3551[143]

3244. [5:293, Hadîs No: 7354]
ibniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:

Cehennemin bir kapısı vardır ki, oradan sadece Allah'ı kızdırarak öfkelerini dindirenler girecektir. 3552[144]

3245. [5:293, Hadîs No: 7355]
EbûyBekir'den (r.a.) rivayetle:

Kelime-i tevhidden sonra size afiyetten daha kıymetli birşey verilmemiştir; 3553[145]

3246. [5:296, Hadîs No: 7366}
Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Mü'min, kendisine sıkıntı veren komşusuz ne olmuş, ne de Kıyamet gününe kadar olacaktır. 3554[146]

3247. [5:296, Hadîs No: 7367]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah, kendisini yarattığından beri Hz. Âdem ölümden daha sıkıntılı DİRşeyle karşılaşmamıştır. Ölüm ise kendisinden sonra başa gelecek şeylerden daha hafiftir. 3555[147]

3248. [5:297, Hadîs No: 7370]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Cennette Hz. Âdem'in cesedini yaratınca o halde dilediği süre bıraktı. Bu arada şeytan ona bakarak etrafında dönmeye başladı. Karın ve midesinin bulunduğunu görünce, kendisine hâkim olamayacak bir yaratık olduğunu anladı.3556[148]

Hz. Âdem ilk defa yaratıldığında şeytanla arasında herhangi bir düşmanlık yoktu. Şeytan onu incelediğinde midesini görmüş ve insanın bu zaaf noktası hemen dikkatini çekmişti. Aralarında düşmanlık başladığında da bundan faydalanmaya çalışmıştır.
Şeytanın birinci vazifesi insanları haktan, hakikatten saptırmaktır. Bunun için elinden gelen her türlü gayreti sarf eder, kaleye hücum eden düşmanın zayıf noktaları seçmesi, oradan girmeye çalışması gibi şeytan da insanın zaaf noktalarını çok iyi bilmekte ve o. noktalardan hücum etmektedir. İşte şeytanın insanda tespit ettiği zaaf noktalarından biri de midesi, daha açıkçası midesine olan düşkünlüğüdür.
Mideye düşkünlük yeme içme noktasında olabileceği gibi maddeye olan düşkünlük olarak da düşünülebilir.
Mide, Cenab-ı Hakkın kullarına ihsan ettiği büyük nimetlerden biridir. Yerli yerince ve ölçülere uygun tarzda doldurulduğunda insana huzur sağlamada büyük rol oynar. Ama ona aşırı düşkünlük, tıka basa yeme içme, birkaç dakikalık ağız tadı uğruna ona eziyet verme birçok hastalıkları davet etmekle kalmaz, insanın birçok önemli işini gereğince yapmasını da engeller. Kişi artık mühim hizmetler yerine sağlığıyla uğraşmaya kalkar, birçok hizmetini de aksatır.
Oysa bu konuda Resûlullahm verdiği ölçüye uyulsa, acıkmayınca yenilmese, yenildiğinde tıka basa yenmese, üçte birlik ölçüye riâyet edilse, yani midenin üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de boş bırakma yoluna girilse birçok problemin önü alınmış olur. O zaman şeytanın herhangi bir tuzak kurması söz konusu olmaz.
Bu ölçülere uyulmaz, mide için yaşanıp onun için koşulup onun uğruna her-şey feda edilirse, şeytan birçok yönden maksadına ulaşmış olur. Çünkü midesine düşkün insanlar az değildir. Bunu çok iyi bilen şeytanın âleti nice maksatlı ve suiniyetli kimse insanları bu noktalarından avlamakta, emellerine âlet edebilmektedirler.
Kısaca mideye düşkünlük şeytanı da sevindirmekle kalmamakta, maddeten ve manen birçok felaketleri beraberinde getirmektedir.

3249. [5:298, Hadîs No: 7378]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Aziz ve Celil olan Rabbim beni nîîraca çıkardığında demirden tırnaklarla, yüzlerini ve gözlerini tırmalayan bir topluluğa rastladım. Cebrail'e dedim ki: "Bunlar kimlerdir?" Şöyle dedi: "Bunlar gıybet ederek insanların etlerini yiyen ve onların şereflerine dil uzatanlardır." 3557[149]

3250. [5:298, Hadîs No: 7372]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, Hz. Adem'e ruh verdiğinde,ruh, döndü, dolaştı ve başından vücuduna girdi. Bunun üzerine Hz^ Âdem hapşırdı ve "Elhamdülilla-hi Rabbü âlemin [Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun]" dedi. Allah da "Yerhamükellah [Allah sana merhamet etsin]" diye karşılık verdi. 3558[150]

3251. [5:298, Hadîs No: 7374]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Hz. İbrahim ateşe atıhnca şöyle dedi: "Allah'ım, Sen gök sakinlerince kendisine ibâdet edilen tek bir mâbudsun. Yeryüzünde ise bir-tek ben Sana ibâdet ediyorum. 3559[151]

3252. [5:299, Hadîs No: 7376]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Ben Mîrac gecesi, [Kudüs'teki] Beytü'l-Makdis'e götürülüp döndüğümde Kureyş beni yalanlayınca, ben Hicr mevkiinde ayakta durdum. Allah Beytü'l-Makdis'i gözlerimin önüne getirdi. Ben de ona bakarak özelliklerini onlara anlatmaya başladım. 3560[152]

Bu hadisten birçok önemli gerçeği çıkarmamız mümkündür. Birincisi: Ce-nab-ı Hak, yolunda olan sevgili Habibine her zaman destek olmakta, müşriklere karşı onu mahcup edip güç duruma düşürmemektedir. Nitekim burada da olduğu gibi son derece zor bir durumda olduğu anda aradan perdeleri kaldırıp Beytü'l-Makdis'i gözünün önüne getirmiştir.
İkincisi: Mucizeler, ilmî ve teknolojik gelişmelerin son sınırını çizmekte, insanlara ideal ufuklar göstermektedir. Bir yönüyle mucize, onların benzerlerini yapma noktasında bir teşvik kamçısı vurmaktadır. Bu, peygamberlerin sadece manevî yönden değil, maddî yönden de rehber olduklarının delilidir. O halde bu mucizeden birktsım gerçeklere menfez bulmak mümkündür. Resûlullah, Beytü'l-Makdis'i karşısında görebildiğine göre eşyayı ses ve görüntü olarak nakletmek mümkündür. Bugün eşyanın görüntü ve ses olarak nakli televizyonla gerçekleştirilmiştir. Ama mucizeye yetişmek mümkün değildir. Çünkü televizyonda arada bir araç vardır. Mucizede ise hiçbir araç kullanılmamıştır.

3253. [5:299, Hadîs No: 7377]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Ömer Müslüman olunca Cebrail bana gelerek, "Gök ehli Ömer'in Müslüman olmasıyla sevindi" dedi. 3561[153]

3254. [5:301, Hadîs No: 7382]
İbni Ömer rivayet ediyor:
Kıyamet günü Allah kendisi için Cehennem ateşini vacip kılmadıkça, yalancı şahitlik yapan kişi adımını dahi atamaz. 3562[154]

3255. [5:302, Hadîs No: 7389]
İbni Ayyaş'dan rivayetle:
Kul içki içmedikçe dininde bir genişlik içerisinde bulunmaya devam edecektir. İçki içtiğinde, Allah üzerindeki himayesini kaldıracak, dostu, kulağı, gözü ve ayağı şeytan olacak. Şeytan onu her kötülüğe sürükleyecek ve her iyilikten geri çevirecektir. 3563[155]

3256. [5:302, Hadîs No: 7390]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min, Cennete kavuşuncaya kadar kulağına gelen hayırlı sözlere doymaz. 3564[156]

3257. [5:303, Hadîs No: 7393]
Ebû Bekrete'den (r.a.) rivayetle:
İdaresini bir kadına havale eden bir millet asla iflah olmaz. 3565[157]

3258. [5:304, Hadîs No: 7397]
insanlar müstehak olmadıkça helak olmazlar. 3566[158]

3259. [5:305, Hadîs No: 7401]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanoğlu ölümden kaçtığı gibi, rızkından kaçsa bile, ölüm ona ulaştığı gibi, rızkı da onu bulur. 3567[159]

3260. [5:306, Hadîs No: 7402]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz, kapısız, deliksiz sert bir kayanın içinde dahi bir iş yapsa, yaptığı iş ne olursa olsun insanlarca bilinecektir. 3568[160]

3261. [5:306, Hadîs No: 7404]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Biriniz hanımına yaklaşmak istediğinde, "Allah'ın adıyla. Allah'ım, bizi şeytandan uzaklaştır, şeytanı da bize vereceğin çocuktan uzaklaştır" derse, o işten kendilerine çocuk takdir edilmişse şeytan ona asla zarar veremez. 3569[161]

3262. [5:307, Hadîs No: 7407]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer gök ve yer ehlinin tamamı bir tek mü'minin öldürülmesine katılsa, Aziz ve Celil olan Allah onların hepsini, yüz üstü Cehenneme atar. 3570[162]

Bu hadis bize mü'minin Allah katındaki değerini anlatmaktadır. Çünkü mü'min maddeten olsun, manen olsun paha biçilmez bir varlıktır. Bedeni ve sahip olduğu duygu ve kabiliyetler itibariyle Allah'ın bir sanat harikası olduğu gibi kalbinin îmana ayna, hal ve hareketlerinin de Allah'ın dininin uygulama alanı olması itibariyle emsalsiz bir varlıktır. Onu haksız yere öldürmek ise büyük bir
vahşettir ve en büyük günahlardandır. Hem de o kadar büyük bir günah ve cinayettir ki bir âyette bu husus şöyle dile getirilir: "Bir insanı haksız yere öldürmek bütün insanları öldürmek gibidir." 3571[163] Hadis de bir mü'mini öldürmenin dehşetini, değil bir kişi, yer ve gök ehli birleşseler bile yüzüstü Cehenneme gideceklerini bildirerek çok güzel dile getirmektedir.
Bu gerçeklerin hayata nakşolduğu dönemlerde bu konuda alabildiğine hassasiyet gösteriliyordu. Hiç yapılmaması gereken bir şey varsa, o da haksız yere adam öldürmekti. Bir kalenin fethi esnasında Hz. Ömer, bir mü'minin öldürülmesi söz konusu olunca "Ben tekbir kimsenin dahi burnunun kanamasına razı olamam. Bir mü'mini dünyalara değişmem" dediği rivayet edilir. Hadise şöyle cereyan eder: Hz. Ömer, Enes bin Malik'e sorar: "Herhangi bir şehri kuşattığınızda ne yaparsınız?" Hz. Enes bu soruya şu cevabı verir:
"Önce bir adama silah işlemesin diye deriden bir elbise giydirir, sonra da onu şehre göndeririz."
"Peki, onu ya taşlarlarsa?"
"O zaman ölür, birşey yapamayız."
Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle der;
"Böyle yapmayın. Hayatım kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer bir mü'mini kaybedecekseniz dörtbin silahşörlü bir şehri alma pahasına da olsa bu beni sevindirmez." 3572[164]
Başka bir zaman da Hz. Ömer'in o günün imkânsızlıkları içinde tehlikeli bir denizde bir adanın fethe girişme teşebbüslerine karşı şu cevabı verdiği bilinmektedir:
"Vallahi, benim için birtek Müslüman, Bizans'tan ve Bizans'ın içinde bulunan herşeyden çok daha değerli, çok daha sevimlidir. Sakın, sakın bana bu konuda bir daha birşey sormayasınız." 3573[165]
Bu hassasiyeti her mü'minin duyması gerekir.

3263. [5:308, Hadîs No: 7410]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Eğer Cehennem içeceğinden olan "gassâkwtan bir kova dünyaya dökülse, dünyada ne varsa, hepsi kokacaktır. 3574[166]

3264. [5:309, Hadîs No: 7413]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer Cehennem kıvılcımlarından bir kıvılcım, doğuda bulunsa, batıdaki bir kişi onun hararetini hisseder. 3575[167]

Hadislerde geçen bu ve buna benzer ifadeleri dünya ölçüleri içerisinde anlamak güçtür. Âhiret şartlan içerisinde düşünüldüğünde ise meseleleri anlamak oldukça kolaylaşır. Kaldı ki dünya ölçüleriyle bile bakılsa, bu ifadelerin bazılarının benzerlerini, örneklerini görmek mümkündür. Meselâ dünya merkezinde bulunan madenleri dahi eriten ateş sıvı halde bulunmaktadır. Dışarısında 7000 derece sıcaklık taşıyan güneş, milyonlarca dereceyi bulan merkezindeki sıcaklıkla Cehennemin örneklerinden birini teşkii eder. Dünya ateşinin bu derece korkunçluğunu bilen bir kimsenin herşeyiyle dünyadan daha dehşetli olan Cehennem ateşini anlaması herhalde güç olmasa gerek.
Bir kıvılcımı dünyamızın bir ucuna düşse, sıcaklığı diğer ucunda hissedilecek derecedeki bir Cehennem ateşi herşeyden önce bu ateşin şiddetini, korkunçluğunu anlatmaktadır.

Ateşi böylesine dehşetli Cehennem söz konusu olduğunda "Bu korkunç ateşe insan vücudu nasıl dayanabilecektir?" diye akla bir soru gelebilir.
Bir defa Cehenneme giren kişiler işledikleri günah ölçüsünde azap göreceklerdir. Yapıları da o ölçüde farklı olacaktır: Meselâ bir hadiste bazı kâfirlerin dişlerinin Uhud dağı kadar olacağı bildirilmişti!. Böyle bir vücuda sahip kimseye öylesine müthiş de bir azap gerekir.
"Peki böyle bir ateşe insan nasıl dayanabilir? Yanıp kül olmaz mı?" diye sorulabilir. Bir âyetten öğrendiğimize göre Cehennemlikler yanıp yok olmayacak, yandıkça vücudîarı yenibaştan yenilenecektir. Denizlerin dibinde enva-ı çeşit canlıları, kar tabakalartnın altında nazik kurtçukları öldürmeden yaşatan Allah Cehennemliklere de oranın şartlarına uygun bir hayat ortamı yaratmaya kadirdir. Bu konudaki âyet şöyledir: "Muhakkak ki, âyetlerimizi inkâr-eden o kâfirleri Biz Cehennem ateşine sokacağız. Orada derileri piştikçe, azabı tatsınlar diye Biz onların derilerini yenileriz. Şüphesiz Allah bütün işlerinde herkese galiptir ve Onun her işi hikmet iledir." [3576][168]

3265. [5:309, Hadîs No: 7415]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Eğer biri doğuda, biri batıda olan iki kul birbirini Allah için severse, Allah Kıyamet Günü onları bir araya getirecek ve şöyle buyuracak: "İşte bu benim için sevdiğin kimsedir." [3577][169]

3266. [5:309, Hadîs No: 7416]
îbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Eğer Cehennem yiyeceği olan zakkumdan bir tek damla dünyaya damlasa, dünya halkının yaşayışını fesada verir. Artık yiyeceği bu olanın durumu ne olur? [3578][170]

3267. [5:310, Hadîs No: 7419]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Eğer siz yanımdan çıktığınızda yanımda ikenki hâliniz üzere olsaydınız, melekler Medine'nin sokaklarında sizinle tokalaşırdı. [3579][171]

Bu hadis, Hanzale (r.a.) isimli bir Sahabînin sözleri üzerine söylenmiştir. Bir-gün Hanzale (r.a.), koşar adımlarla ilerlerken Hz. Ebû Bekir'e rastlar. 'Telaşla nereye böyle ey Hanzala?" diye sorar Hz. Ebû Bekir. O da, "Hanzala münafık oldu" diye cevap verir ve devam eder: "Biz Resûlullahın yanında bulunurken öyle duygulanıyor, öyle âhireti düşünüyoruz ki, adetâ kendimizden geçiyoruz. Fakat işlerimizin başına geçtiğimizde adetâ bunları unutuyor, dünyaya dalıveriyo-ruz," Hz. Ebû Bekir, "Aynı hal bizim de başımızda. Birlikte Resûlullaha gidelim" derler ve hızla Resûlullaha varıp durumu anlatırlar. Bunun üzerine Ailah Resulü yukardaki sözlerini söyler ve "Ey Hanzala! Bir müddet dünyaya, bir müddet de âhirete çalış" buyurur.
Bu hadis-i şerif bize insanın yapısı, yaratılışı gereği her zaman âhiret duygusu içerisinde bulunamayacağını, ister istemez dünya İşleriyle de haşir neşir olacağını anlatır. Önemli olan başka bir hadiste de belirtildiği gibi ikisi arasında denge kurabilmek, ne dünya için âhireti, ne de âhiret için dünyayı feda etmemektir. İnsanın, meleklerin de gıpta ve tebrikini gerektirecek bu özelliğini her ân muhafaza etmesi mümkün olmayacağına göre dünya işleriyle de uğraşarak onları da âhirete mal edip ibadete dönüştürülebilir. Böylece bütün işlerini âhirete mal etmiş olur.

3268. [5:311, Hadîs No: 7420]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer Allah'a hakkıyla tevekkül etseydiniz, sabahleyin yuvasından aç çıkıp akşamleyin karnı tok olarak dönen kuşların rızıklandığı gibi Allah sizin de rızkınızı verirdi. [3580][172]

3269. [5:316, Hadîs No: 7438]
Ebû'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Siz benim bildiğimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız. Yüksek dağlara çıkar, sızlanarak Allah'a yalvarırdınız. Çünkü, kurtulup kurtulamayacağınızı bilemiyorsunuz. [3581][173]

3270. [5:317, Hadîs No: 7440]
îrbad bin Sâriye
Eğer sizin için si mükâfatı bilseydiniz, elinizden çıkan şeylere üzülmezdiniz. [3582][174]

Allah kullarını imtihan musibet verip sabr bektedir. Bazan nimet verip şükre davet eder, ba-ZanM şerif safVnr.
HadM şerif sa riJeCek rnüKâ gereken hususlardan birisini nazara vermekte ve sabretme!': Vüklüğune dikkat çekmektedir. şjkayet eder karşısında ruhen ve kalben yıkılmamak, Allah'ı ü aZjCık tir Çal hnma ve yakınma yoluna gitmemelidir. Bu dünya-re-katlanmıyor ki? Hadiste, sabır karşılığı verile-
ceği bildirilen böylesine büyük bir mükâfat ise onu ne pahasına olursa olsun sabra yöneltmelidir. Dünyevî mükâfatların geçici, Allah'ın vereceği mükâfatların ise ebedî olduğu düşünülürse sabretmemek için hiçbir bahane kalmaz.
Sonra dünya ebedî değil ki, elimizdekiler ebedî olsun. Dünyanın gelip geçiciliği gibi elimizdekiler de gelip geçicidir. O halde üzülmeye değmez. Bedîüzzman Hazretlerinin ifadesiyle, "Aklı başında oian insan, ne dünya umurundan kazandığına mesrur ve ne de kaybettiği şeye mahzun olmaz. Zira dünya durmuyor, gidiyor; insan da beraber gidiyor"[3583][175] gerçeği çerçevesinde hareket edilip sabır gösterilirse, Allah'tan başka kimsenin veremeyeceği büyük mükâfatlara ermek hiç de zor olmaz.
Öte yandan insana verilen sabır kuvveti, her türlü musibetlere dayanabilecek güçtedir. Yeter ki insan bu gücü dağıtmasın, yerli yerinde kullanabilsin.

3271. [5:317, Hadîs No: 7442]
Urve'den rivayetle:
Dünya hakkında benim bildiğimi bilseydiniz ona karşı rahat olurdunuz. [3584][176]

3272. [5:318, Hadîs No: 7444]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer birinci saftaki sevabı bilseydiniz, oraya ancak kur'a ile geçerdiniz. [3585][177]

3273. [5:318, Hadîs No: 7445]
Ebu'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Eğer ölümden sonra karşılaşacağınız şeyleri bilseydiniz asla iştahla yemek yemez, iştahla su içmez ve gölgelenmek için eve girmezdiniz. Yüksek yerlere çıkar, göğüslerinize vurur ve halinize ağlardınız. [3586][178]

3274. [5:318, Hadîs No: 7446]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Zorluk gelse, şu deliklere de girse, kolaylık gelir, üzerine gider
onu çıkarır. [3587][179]

Hadis bir hayat kânununu nazara vermektedir. Hayat bütünüyle zorluk ve sıkıntılarla dolu değildir. İşler hep zor, üstesinden gelinemeyecek cinsten olsaydı, insan bunların altında ezilir kalırdı. Hayat yolunda ne kadar zorluklar, sıkıntılar bulunsa da onları takip eden rahatlıklar, kolaylıklar muhakkak bulunur. Her kışı bir bahar, her geceyi bir gündüz, her yokuşu bir iniş takip ettiği gibi her zoru da bir kolaylık izler. Nitekim İnşirah Sûresinde bu hakikat şu şekilde ifadesini bulmuştur:
'Şüphesiz zorlukla beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten zorlukla beraber bir kolayhk vardır." [3588][180]
Âyet hayatın hep zorluklarla dolu olmadığını, her zorluğu bir kolaylığın takip ettiğini bildirerek inananlara moral ve teselli vermektedir. O halde karşılaşılan zorluklar insanı yıldırmamaltdır.
Bu ilâhî hakikat bize yukardaki hadisi çok güzel açıklamaktadır. Bir işi üstlenen insan eğer zorluklarla karşılaşıyorsa, bilmelidir ki sonunda hedefine ulaşacak, kolaylığa erecektir. Hele erişilecek maksat büyükse İnsan o ölçüde zorluk ve sıkıntılarla karşılaşacağını unutmamalıdır.
Maddeten ve manen ilerleyebilmek, dünyevî ve uhrevî işlerde başarıya ulaşabilmek için gece gündüz demeden didinen, çırpınan, nice sıkıntılara katlanan, zaman zaman işlerin ağırlığı altında bunalan insan bilmelidir ki, sonunda bir huzur, rahatlık ve refah dönemi gelecektir. Nitekim tarih boyunca bütün büyük doğuşlar bir sancının sonunda gerçekleşmiştir. Başta peygamberler olmak üzere insanlık semasında parlayan yıldızlar hep sıkıntı ve meşakkatlede yaşamış, sonunda zafere ulaşmışlardır. Eğer bu rahatlık, refah ve saadet dönemlerinin geleceği ümidi olmasaydı, onca sıkıntı ve ızdıraplara sabretmek mümkün olmazdı. O halde insan vazifesinin kudsiyeti ve bu uğurda çektiği sıkıntı ve meşakkatler ölçüsünde refah ve saadete kavuşmaya hak kazanır.

O halde dünyada da, âhirette de kolaylıkla karşılaşmak isteyen gayreti, zorlukları göğüslemeyi elden bırakmamalıdır. Bilhassa âhireîte Cennet gibi bir ko-~ (aylığı görmek isteyen kimse ibadetlerin" hizmetlerin zahirî ağırlıklarına tahammül etmesini bilmelidir. Âhirette kolaylık ve saadet isteyen kimse dünyası ne kadar fena ve sıkıntılı da olsa, dünyasını âhiretin bir bekleme salonu mahiyetinde gördüğü için tahammül edip, sabır içinde şükreder.

3275. [5:319, Hadîs No: 7448]
Muâz bin Cebelden (r.a.) rivayetle;
Eğer Allah'tan gerçek mânâda korksaydınız, yanında cahilliğin harmanlayacağı bir ilimle âlim olurdunuz. Eğer Allah'ı hakkıyla tanısaydınız, duanızla dağlar yerinden oynardı. 3589[181]

3276. [5:320, Hadîs No: 7451]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer eceli ve onun sana doğru gelişim görseydin uzun emel beslemekten ve dünyaya aldanmaktan nefret ederdin. 3590[182]

3277. [5:323, Hadîs No: 7464]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İlim Süreyya Yıldızında da asılı bulunsa, İranlılardan bir grup ona ulaşıp alır. 3591[183]

Bediüzzaman Hazretleri, Mektûbaî isimli eserinde Peygamberimizin mucizelerini anlatırken, bu hadise de yer veriyor ve bu hadisin "Başta Ebû Hanife olarak iran'ın emsalsiz bir surette yetiştirdiği ulemâ ve evliyaya işaret ettiğini" söylüyor. 3592[184]
Mezhebinin dünyada ençok müntesibi bulunan ve Imam-ı Âzam ismiyle meşhur olan Ebû Hanife, Milâdî 699 yılında Kûîe zenginlerinden Sabit adında bir zâtın oğlu olarak dünyaya geldi. Küçük yaşından itibaren ilim çevrelerinde bulundu. Hz. Ömer'in, Hz. Ali'nin ve Hz. Abdullah bin Mes'ud'un talebelerinden ilim öğrendi.
Imâm-ı Âzam, keskin bir zekâ ve münazara kabiliyetine sahipti. Dört mezhep imamlarından biri olan İmam Mâlik'in ifadesiyle, "Eğer şu ağaç, direk 'Altındır dese, ispat edebilecek bir zekâya sahipti." Onun keskin zekâsı, fıkhın ince ve derin meselelerinde kendini gösterdi. Bu büyük İmam, İslâm fıkhının pekçok gi rift meselesini kolayca halletti ve mü'minlere huzur içinde takip edecekleri bir itikâmeti gösterdi. Haaıkülâde zekâsını ve dehâsını, Cenâb-ı Hakkın rızâsı dâiresinde ve Sünnet-i Seniyyenin esasları çerçevesinde kullandı.
Tabiînden Abdullah bin Mübârek'in "İlmin beyni" olarak vasıflandırdığı Imam-ı Âzam'ın fıkıhtaki mertebesini, İmam Şafiî Hazretleri şöyle özetler: "Fıkıh ilminde insanlar Ebû Hanife'nin ilmiyle geçiniyorlar." 3593[185]
İmam-ı Âzam, fıkıh ilminden başka, tefsir, hadis, kelâm, münazara ve diğer ilimlerde de zirvedeydi. Itikadî noktadan insanları doğru yoldan ayıran sapık fırkalarla mücâdele etti. Basra'da dehrî denilen inkarcıları, Şiîleri, kaderiye ve diğer bid'at fırkalarını defalarca mağlup etti.
İmam Ebû Yusuf, İmam Muhammed gibi çok büyük talebeler yetiştiren Imam-ı Âzam, Hicrî 150 (Milâdî 767} senesinde vefat etti. Türbesi, Irak'ın Bağdat şehrindedir.

3278. [5:325, Hadîs No: 7470]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Benden sonra Peygamber gönderilseydi, Ömer bin Hattab gönderildi. 3594[186]

3279. [5:327, Hadîs No: 7476]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Eğer Âdemoğlunun bir vadi dolusu malı olsa, ikinci bir vadiyi ister, îki vadi dolusu malı olsa, üçüncüsünü ister. Âdemoğlunun karnını topraktan başka birşey dolduramaz. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder. 3595[187]

3280. [5:328, Hadîs No: 7477]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Uhud Dağı kadar altınım olsa, borcum için bırakacağımın dışında, yanımda üzerinden üç günün geçmesini istemem. [Hepsini Allah için dağıtırım.] 3596[188]

3281. [5:328, Hadîs No: 7479]
îbniAmr'dan (r.a.) rivayetle:
Ölen eğer Müslümansa, onun adına köle azâd etseniz veya sadaka verseniz, ya da hacca gitseniz bunların sevabı ona ulaşır. 3597[189]

3282. [5:320, Hadîs No: 7480]
Sehl bin Sa'd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Eğer dünyanın Allah kattnda sivri sinek kanadı kadar değeri olsaydı, kafire ondan bir yudum su dahi içirmezdi.3598[190]

İlk bakışta, hadisten dünyanın her bakımdan çok değersiz, hatta bir sivri sinek kanadından dahi değersiz olduğu anlaşılmaktadır. Oysa meselenin aslına inildiğinde hiç de öyle olmadığı görülür. Bir kısım ard niyetli veya dikkatsiz kimseler tarafından yanlış anlaşılan, hattâ inkâr edilen bu ve buna benzer hadisler hakkında 24. Sözün 12. aslında genel bir izah yapan Bediüzzaman, bu hadisi "en ziyâde insafsızların zihnini kurcalayan" hadis olarak vasıflandırır ve bir izahını yapar. Bu izahlar ışığında bu hadisi şöyle açıklayabiliriz.
Bediüzzaman, "Allah yanında" mânâsına gelen "indallah'r tâbirinin "ebedî âlem" olduğunu söyler. Buna göre dünyanın Allah indinde sinek kanadı kadar değerinin olmaması, ebedî âlem olan âhiret âlemine nispetledir. Evet, içinde yaşadığımız dünya hayatı fânî, geçici ve yok olmaya mahkum bir mâhiyete sahiptir. Beka âlemi olan âhiret âleminden bir sinek kanadı kadar dahi bir nur, ebedîdir, sonsuzdur. Nitekim Peygamberimiz pekçok hadislerinde bu gerçeğe dikkat çekmiştir. Meselâ bunlardan birisi şu mealdedir:
"Cennetten bir karış yer, dünya ve dünyadakilerden hayırlıdır." 3599[191]
Peygamberimiz bir hadislerinde de âhiret nimetleriyle dünya nimetlerinin bir mukayesesini yapmış ve şöyle buyurmuştur:
"Âhiret nimeti yanında dünya nimeti, ancak sizden birinizin parmağını büyük bir denize batırması kadardır; artık parmağının denizden ne kadar su aldığına dikkat etsin." 3600[192]
Bediüzzaman'ın dikkat çektiği bir diğer husus, hadiste geçen dünyadan kas-din herkesin içinde yaşayıp istifade ettiği umumî dünya olmayıp, direği kendi hayatı ile bağlı olan ve ölümle son bulan herkesin hususî dünyasıdır. Bediüzzaman bununla ilgili olarak şöyle der:
"Koca dünyayı bir sinek kanadıyla muvazene değil, belki herkesin kısacık ömrüne yerleşen hususî dünyasını âlem-i bekadan bir sinek kanadı kadar daimî bir feyz-i İlâhîye ve bir ihsân-ı İlâhîye muvazeneye gelmediği demektir."
Üçüncü bir husus, dünyanın üç yüzü, üç mâhiyeti olduğuyla ilgilidir. Dünyanın üç yüzünden birincisi ve en mühimi, Cenâb-ı Hakkın isimlerinin bir aynası olmasıdır. Dünyada var olan her şey bir Yaratıcının eseri ve sanatıdır. İnsanlarca yapılan bir eserde dikkatlice bakıldığında o eseri yapanın ustalığı, hususiyetleri ve vasıfları görülür. Mimar Sinan tarafından yapılan Selimiye Camiî, mimarını bütün vasıf ve maharetleriyle anlatmaktadır. Bunun gibi, Cenâb-ı Hakkın bir sanat eseri olan dünya da, Yaratıcısını bütün isim ve sıfatlarıyla tanıtmaktadır, gözlere göstermektedir.
Dünyanın ikinci yüzü âhirete bakar, âhiretin tarlasıdır. İnsan, hayır, hasenat, ibâdet, îman gibi sevap tohumlarını bu dünyada eker, âhirette de mahsûlünü alır. Hadiste ifâde edilen dünyanın kıymetsizliği bu iki yönü için değildir. Zira bu yönleri için dünya tahkir edilmez, kıymetlidir, sevilmeye layıktır.
Dünyanın üçüncü yüzü ise bütün hatâ, günah ve isyanların kaynağı olan tarafıdır. Dünyanın keyf ve zevklerine tapanların dünyasıdır. Dünyanın bu yüzü ve dünyaya tapanların bu yüzünden aldıkları gayr-i meşru lezzet, âhirette mü'minlere verilecek olan ebedî lezzetlerin yanında bir zerre kadar, bir sivri sinek kanadı kadar değer ifâde etmez. İşte "dünyanın Allah indindeki kıymetsizliği" üçüncü yüzü itibarıyladır. 3601[193]
Hadisin izanıyla ilgili söylenmesi gereken bir diğer husus da Allah'ın uçsuz bucaksız kâinatın, içindekilerin, meleklerin, Cennet ve Cehennemin yaratıcısı ve Rabbi olmasıdır. Bütün bunların yanında tek başına dünya elbetteki fazla bir değer ifâde etmez. Trilyonlara sahip olan bir insanın yanında bir liranın bir diğer ifâde etmediği gibi.
Dünyanın Allah indinde saydığımız hususlar ışığında fazla bir kıymeti olmadığı içindir ki, kâfire yediriyor, giydiriyor, içiriyor. Eğer dünya Allah indinde bir kıymet ifâde etseydi, ondan kâfire bir yudum su dahi içirmezdi. Çünkü kâfir Allah'ın düşmanıdır. Düşmana kıymetli şeylerin verilmeyeceği ise açıktır.

3283. [5:330, Hadîs No: 7484]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Eğer ümmetimle istişare etmeden onların başına birisini idareci tayin etseydim, Ibni Ümmü Abd'ı tayin ederdim.3602[194]

Bu hadiste iki hususa dikkat çekilmektedir. Bunlardan birincisi, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Ashabıyla istişare etmeye verdiği ehemmiyet, diğeri ise, Ibni Ümmü Abd'in fazileti.
Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede, "Onların aralarındaki işleri istişare iledir" buyurarak istişareyi mü'minlerin vasıfları arasında saymış, başka bir âyet-i kerimede ise Peygamberimize hitaben, "İşlerinde onlarla istişare et" buyurarak, ondan ümmetiyle istişare etmesini istemiştir. Peygamberimiz de bu emre binâen, hakkında vahiy olmayan konularda Sahabîleriyle istişare etmiştir. Meselâ Uhud Savaşı'nda düşmanın Medine dışında karşılanması, böyle bir istişare neticesinde kararlaştırılmıştı.
Hadiste İbni Ümmü Abd diye dikkat çekilen Sahabî, Abdullah bin Mes'ud'dur (r.a.). Abdullah bin Mes'ud (r.a.) ilk Müslümanlardandı. Daha Müslüman olur olmaz, gözü dönmüş müşriklerin işkenceleriyle karşılaşmıştı. Bu sebeple önce Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret ederek iki hicret sevabı kazandı.
Abdullah bin Mes'ud (r.a.), her an Peygamberimizle beraberdi. Öyle ki, Medine'ye ilk defa gelenler, onu Ehl-i Beytten sanıyorlardı. Hz. Abdullah, Peygamberimizle bu beraberliği sayesinde ondan en fazla feyizlenen Sahabîler arasına girdi. İlimde bir derya oldu.
Abdullah (r.a.) Ku^ân'i en güzel okuyan ve Kur"ân ilmini en iyi bilen Sahabî-lerdendi. Pek çok âyetin tefsirini ondan nakledilen bilgilerle öğrenmiş bulunuyoruz. Kendisi tefsir ilmi hakkındaki bilgisiyle ilgili olarak şöyle demektedir:
"Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın Kitabından hiçbir sûre yoktur ki, onun nerede indiğini en iyi bilen ben olmayayım. Hiçbir âyet yoktur ki, niçin indiğini en iyi bilen ben olmayayım. Develerin ulaşabileceği yerde Allah'ın Kitabını benden daha iyi bilen birinin olduğunu bilsem, mutlaka deveye binip ona giderdim."
Hadis ilminde de mühim bir yeri olan ve 848 hadis rivayet eden İbni Mes'ud'un (r.a.), fıkıhta da müstesna bir yeri vardı. Bir çok konuda fetva vermişti.
Dört Halife devrinde ilmiyle çok büyük hizmetler gören Abdullah bin Mes'ud (r.a.), Hicretin 32. yılında, 64 yaşında iken vefat etti. Allah ondan razı olsun.

3284. [5:332, Hadîs No: 7492]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer sadaka yerine ulaşıncaya kadar yüz kişinin elinden geçse, hepsine ilk verenin sevabı kadar sevap yazılır. Onun sevabından da hiç birşey eksilmez. 3603[195]

3285. [5:335, Hadîs No: 7499]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Eğer mü'min Allah katındaki azabı bilseydi, hiç kimse Cennete girmeyi ümit etmezdi. Eğer kâfir Allah katındaki rahmeti bilseydi, hiç kimse Cennete girmekten ümidini kesmezdi. 3604[196]

Bu hadis havf ve reca, yani korkuyla ümit arasında yaşamak gerektiğinin en güzel ifadelerinden biridir. İnsan ne Allah'ın azabından emin olmalı, ne de rahmetinden ümit kesmelidir. Allah'ın azabından emin olmamalıdır. Çünkü insan küçük büyük demeden bir sürü günah işleyip durmaktadır. Dakika geçmez ki bilerek veya bilmeyerek hata, kusur ve günahlar işleyip durmasın. Bunlara gerektiği gibi tövbe de etmemekte, etse de yeni baştan günahlara dalmaktadır. Affedildiğine dair elinde bir senedi bulunmayan bir insan nasıl azaptan emin olabilir?
Öte yandan sonsuz rahmeti olan Allah samimi bir tövbeyle Kendine yönelin-diğinde günahlar ne kadar büyük de olsa affedeceğini bildirmektedir. İnanıp tövbe ettiğinde kâfiri de affeder. Böyle olunca Ondan nasıl ümit kesilebilir? İşte bu hakikatten dolayıdır ki Hz. Ömer, "Bir kişi Cehenneme girecek deseler, o ben olurum diye korkarım. Bir kişi de Cennetlik deseler o ben olurum ümidini taşırım" diyerek korkuyla ümit arasında yaşamanın en güzel örneklerinden birini vermektedir. Hz. Ebû Bekir de şöyle diyor: "Cenab-ı Hak, güze! amelleri sebe-biyie Cennetlikleri azaplandırmayacağını bildirirken, bunlardan olamamaktan korkuyorum. Kötü amelleri sebebiyle Cehennemlikleri cezaya çarptıracağını zikrederken de bunlarla beraber olmaktan korkuyorum.
"Rahmet ve azab âyetlerini hatırlıyorum da, 'Kul dâima ümit ve korku arasında bulunmalıdır' diye düşünüyorum.
"Kul Allah'a adaletten başka birşey isnad etmemeli, Onun rahmetinden ümidini kesmemeli, kendi kendini tehlikeye atmamalıdır."
Bu örnekler de göstermektedir ki, insan Allah'a karşı vazifelerini dikkatle yapmalı, ama sonuçta ne bütün bütün Cennete giriyormuş gibi bir rahatlık ve serbestlik içerisinde olmalı, ne de azaptan korkup herşeyden el etek çekme

durumuna girmelidir.

3286. [5:338, Hadîs No: 7505]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Eğer dilenci dilenmekteki günahı bilseydi, dilenmezdi. 3605[197]

3287. [5:340, Hadîs No: 7509]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Eğer ümmetime güçlük vermeyeceğimi bilseydim, her namaz için abdest almalarını ve her abdest alışlarında misvak kullanmalarını emrederdim. 3606[198]

3288. [5:344, Hadîs No: 7523]
Müsafî'ed-Deylemî Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Eğer Allah'ın beli bükülmüş kulları, süt emen yavrular, otlayan hayvanlar olmasaydı, başınıza sağnak sağnak ve kesintisiz azab yağardı. 3607[199]

3289. [5:344, Hadîs No: 7525]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle:
Eğer Kıyamet Günü hakkını alacağının korkusu olmasaydı, şu misvakla canını acıtırdım. 3608[200]

Resûlultah hata işleyen hizmetçisine kızgınlık ânında bu ifâdeyi kullanıyor. O anda elinde misvak bulunmakta, eğer misvakla vurmuş olsa incitilmiş olacak, dolayısıyla hakkı geçecek. Resûlullahın hak ve hukuka olan saygısıdır ki hizmetçisine misvakla dahi vurmayı engelliyor. Misvak gibi küçük bir şeyle bile olsa birisinin canı acıtıldığında, Kıyamet Gününde hakkını alacağım güzel bir şekilde göstermiş oluyor.
Bu ve buna benzer örnekler göstermektedir ki hakkın küçüğüne, büyüğüne bakılmaz. Hakkı çiğnenen küçük de olsa helal etmediği sürece hakkını alacaktır. Bu hakkı dünyada almazsa, âhirette alacaktır.

3290. [5:346, Hadîs No: 7530]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Öyle bîr zaman gelecektir ki, kişi malını helâldan mi, haramdan mı elde ettiğini önemsemeyecek. 3609[201]

3291. [5:338, Hadîs No: 7505]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Öyle bir zaman gelecektir ki, faiz yemeyen hiçkimse kalmayacaktır. Yemese bile tozu bulaşacaktır. 3610[202]

3292. [5:349, Hadîs No: 7532]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin basma îsrâiloğullarının durumuna tıpa tıp benzeyen bir durum gelecektir. Öyle ki onlardan annesiyle açıkça zina eden kimseler çıksa, ümmetimden de bunu yapanlar çıkacaktır. îsrâiloğulları yetmiş iki firkaya ayrıldılar. Ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Onlardan bir fırkanın dışında, hepsi Cehennemdedir. Kurtulan o nrka ben ve Sahabîlerimin yolu üzerinde olanlardır. 3611[203]

3293. [5:349, Hadîs No: 7539]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Mü'min fakirlere, Kıyamet günü zenginlerden beş yüz sene kadar önce kurtulma konusunda müjdeler olsun. Bunlar, Cennette nimetle-nirken, zenginler hesaba çekileceklerdir. 3612[204]

3294. [5:350, Hadîs No: 7544]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz, şükredici bir kalb, zikredici bir dil ve âhiret işlerinde kendisine yardımcı olan mü'mine bir eş edinsin. 3613[205]

3295. [5:351, Hadîs No: 7551]

Muhammed bin Nadr el-Hârisî'den rivayetle:
Biriniz en küçük günahı sebebiyle dahi cezalandırılacağından korksun. 3614[206]

3296. [5:354, Hadîs No: 7565]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz yanındaki iki melekten, sâlih iki komşusundan utandığı gibi utansın [da günah işlemesin]. Çünkü onlar gece gündüz kendisiyle beraberdir. 3615[207]

3297. [5:355, Hadîs No: 7569]
Abdullah bin Cerad Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Gerçek âmâ baş gözü görmeyen değil, asıl âmâ kalb gözü görmeyendir. 3616[208]

3298. [5:355, Hadîs No: 7570]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îman temenni ile, dış görünüşle değildir. O, kalbte yer eden ve davranışların doğruladığı şeydir. 3617[209]

3299. [5:356, Hadîs No: 7572]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Güzel konuşma çok laf etmek değildir. O, [doğru olanı] açıkça ortaya koymaktır. Gerçek tutukluk, dil tutukluğu değil, hakkı bilmemektir. 3618[210]

3300-3399

3300. [5:358, Hadîs No: 7577]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Gerçek pehlivan, rakibini yere çalan değildir. Gerçek pehlivan, öfkelendiğinde kendisine hâkim olandır. 3619[1]

3301. [5:358, Hadîs No: 7578]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Gerçek oruç, yemeyi ve içmeyi terketmek değildir. Asıl oruç, boş sözü ve hayasızca konuşmayı terk etmektir. Oruçlu iken birisi sana söver veya kabalık ederse, "Ben oruçluyum, ben oruçluyum" de. 3620[2]

3302. [5:360, Hadîs No: 7582]
Talk bin Ali rivayet ediyor:
Komşuları şerrinden emin olmayan kişi, gerçek mü'min değildir. 3621[3]

3303. [5:360, Hadîs No: 7583]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Yanıbaşmda komşusu aç iken doya doya yiyen kişi, gerçek mü'min eğildir. 3622[4]

3304. [5:360, Hadîs No: 7584]
Ibni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Gerçek mü'min, insanlara dil uzatan, lanet eden, kötü davranış-arda bulunan ve hayâsızca konuşan kişi asla değildir. 3623[5]

3305. [5:361, Hadîs No: 7586]
Ibni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.mj şöyle buyurmuşlardır:

Akrabalarına iyilik eden kişi, sadece onların iyiliklerine karşılık veren değildir. Akrabalarına asıl iyilik eden kişi, akrabaları kendisiyle ilişkilerini kopardıklarında, onlara iyilik yapmaya devam edendir. 3624[6]

3306. [5:362, Hadîs No: 7590]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimden birisi üç kız çocuğunu veya üç kız kardeşini büyütür, onların geçimini üstlenir ve onlara iyi davranırsa, kesinlikle onlar Cehenneme karşı ona perde olurlar. 3625[7]

3307. [5:363, Hadîs No: 7592]
Ebû Musa el-Eş'arî'den (r.a.) rivayetle:
Duyduğu sıkıntı verici sözlere karşı Allah'tan daha sabırlı hiç kimse yoktur. İnsanlar Ona evlât isnad ediyorlar, Ona ortak koşuyorlar da O buna rağmen onlara afiyet veriyor ve onlan rızıklandırıyor. 3626[8]

3308. [5:363, Hadîs No: 7593]
Fâtıma el-îyâdî rivayet ediyor:
Allah kendisine bir çıkış yolu açıncaya kadar, oturup kalkmak zorunda olduğu kimselerle güzel geçinmeyen kimse, hikmet sahibi değildir. 3627[9]

3309. [5:364, Hadîs No: 7594]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Her ikisinden de nasiplenmeyip, dünyası için âhiretini veya âhireti için dünyasını terk eden kimse, hayırlınız değildir. Şüphesiz dünya âhirete ulaştmcıdır. Başkasına yük olmayınız. 3628[10]

3310. [5:364. Hadîs No: 7595]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Komşusu şerrinden emin olmayan kişi kâmil mü'min değildir. 3629[11]

3311 . [5:365, Hadîs No: 7600]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'a, iki damladan ve iki adımdan daha sevimli hiçbir şey yoktur. Bu iki damla, Allahu Taala'nın korkusundan dolayı akıtılan göz yaşı ve Allah yolunda akıtılan kandır, tki adım ise, Allah yolunda ciha da çıkmak üzere atılan adım ve Allah'ın farzlarından birini yerine getirmek için atılan adımdır. 3630[12]

3312. [5:365, Hadîs No: 7602]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında duadan daha değerli birşey yoktur. 3631[13]

3313. [5:366, Hadîs No: 7603]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah katında mü'minden daha değerli hiçbirşey yoktur. 3632[14]

Kâinatın en değerli meyvesi insandır. Bu meyvenin de en kalitelisi mü'min-dir. Mü'min insan olmasa kainat manasızlasın Dolayısıyla mü'min bütün kâinata denk bir kıymet kazanmış olur.
Mü'min kâinattaki şeriat-ı fıtriyeye, yani kâinattaki kânunlara, umûmî âhenge ayak uyduran bir varlıktır. Bir asker disiplinli olduğu ölçüde komutanın gözünde değer kazanır. Mü'min de kendini Allah'ın bir memur ve askeri bildiği ve emirleri dairesinde hareket etmeye çalıştığı için kıymetlidir.
Mü'min, kâinattaki İlâhî maksatlara azamî derecede hizmet ettiği için değerlidir. Kâinatın yaratılmasından en büyük maksat marifetullahın gerçekleşmesidir. Mü'min; insan îman nuruyla hem kendi vücudunda ve hem de kendi dışındaki varlıklarda tecellî eden İlâhî isim ve sıfatları hem okur, hem de başkalarına okutturur. Böylece "Ben gizli bir hazine idim. Tanınmak istedim. Mahlûkâtı ya-
raftım ki Beni tanısınlar" hadis-; kudsîsinin ifade ettiği mânâ mü'min insanlar sayesinde hedefini bulmuş olur.
îman bütün güzel huyların kaynağıdır. Mü'min kişi ideal insandır veya buna namzettir. Böyle bir insan şeytan ve şeytan ruhlu kimseler dışında herkesçe sevilir. İnsanların sevdiğini Allah da sever. Hatta böylesi bir insanı

herkesten önce Allah sever.
Allah, insanın bu mevkiini, değerini îmanıyla kazanacağını bildirmektedir. Çünkü insan îmanla mânâ kazanır; üzerindeki İlâhî sanatı ancak bu suretle okur ve okutur. Nasıl bir sanat eseri sanatkârıyla bir değer ve mânâ kazanıyor, sanatkârı inkâr edildiğinde bir hiç hükmüne geçiyorsa insan da Yaratıcısıyla kıymet ifade eder; Allah'ın antika bir sanat eseri ve kudret hârikası olduğu ortaya çıkar.
Evet, insan maddî yapısıyla değil, îmanıyla, îmanı sayesinde üzerinde gözüken sanatla bir mânâ ve kıymet ifade eder. Maddesi beş kuruş.etmediği halde, sanat değerine baha biçilmeyen antika bir sanat eserini andırır insan.
Sonsuz ilim ve kudret sahibi, herşeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında olan âlemlerin Rabbi Allah'a îmanla bağlanmak kadar daha değerli ne olabilir? Dünyevî, geçici makam, rütbe ve bağlılıklarla değer kazanmaya çalışan insanoğlunun yer ve göklerin sahip ye mâliki Allah'a bağlanmanın ne demek olduğunu anlaması zor olmasa gerek. İşte bunun şuur ve idraki içerisinde olan mü'min izzetlidir, büyüktür, yücedir; Allah kalında da en değerli yaratıktır. "İnanıyorsanız üstünsünüz" [3633][15] âyetini bu çerçeve içerisinde düşündüğümüzde mü'minin değerini daha iyi anlamış oluruz.
Mü'min olmanın mânâ ve ehemmiyetini çok iyi kavramış olan Ibni Abbas'm Kabe'ye yönelip şöyle dediği rivayet edilir:
"Ey Kabe! Allah seni saygıdeğer ve şerefii kıldı. İnanmış bir insanın Allah katındaki şeref ve değeri ise senden daha büyüktür."
İnanmanın ne demek olduğunu çok iyi bilen Hz. Ebû Bekir de hiçbir mü'minin küçümsenmemesi gerektiğini söyler ve şöyle der: "Çünkü Müslümanın küçüğü de, büyüğü de Allah katında büyüktür."
Bu mânâyı kavrayan kimseler hiçbir mü'mini küçümsememeli ve başkalarından gelebilecek hakaretti ifadeler; moral bozucu, şevk kırıcı, küçümseyici bakış ve davranışlar karşısında da ezilip büzülmemeli, üzülmemeli, aşağılık duygusuna kapılmamalıdırlar.
Mü'min kendisi için böyle düşündüğü gibi kendisi dışındaki mü'minlere de bu gözle bakmalı, bizzat Allah'ın değer verdiği şerefli bir yaratığı küçümser bir havaya asla girmemelidir.

3314. [5:367, Hadîs No: 7605]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Cesedin hiçbir organı yoktur ki, dilin kötü konuşmalarından şikâyetçi olmasın. [3634][16]

3315. [5:367, Hadîs No: 7606]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Hiçbir şey yoktur ki, âdemoğlundan daha çok Allah'a itaat etmesin. [3635][17]

Çevremize bir göz atalım. Nehirdeki balıklardan uzay boşluğundaki birer balık gibi yüzmekte olan koca koca kürelere kadar nice yaratığın son derece hassas bir tarzda vazifelerini yapmakta olduklarını görürüz. Herbir yaratık vazifesini hiç aksatmadan, yanılmadan, şaşırmadan canla başla yerine getirmekte, kâinattaki dakik düzene ayak uydurmaktadır. Bitki ve hayvanların ürünlerini verme-mezlik, toprağın tohum ve çekirdekleri bitirmemezlik, yağmurların yağmamaz-lık, güneşin doğmamazlık ettiğini hiç gördünüz mü? Yağmurlar uzun süre yağmadığında nasıl perişan oluyoruz. Güneş kendisine takdir edilen süreden önce veya sonra doğsaydı veya batıp da doğmasaydı hayat sona ermez miydi?
Yaratıkların görevlerindeki bu hassasiyetleri hiç şüphesiz Allah'a olan itaatla-rı sebebiyledir. Bu onların aynı zamanda ibadetleri ve tesbihatlarıdır. Kur'ân'da "Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı teşbih etmesin" [3636][18] buyurulmaktadır.
Dünyada hayatın devamı için herşeye son derece tedbirli ve dengeli ayak attıran, her işi aksatmadan yürüten Allah, yaratıklar içerisinde sadece insana akıl ve irade verip hayır ve şer yollarını gösterip hayra uymayı, serden sakınmayı emredip tercihte tamamen serbest bırakmıştır. İnsana düşen diğer yaratıklardan geri kalmamak, vazifesini hakkıyla yapmak, Rabbine itaattan sapmamak olmalıdır.

3316. [5:367, Hadîs No: 7620]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
"Lâ ilahe illallah" diyenler için ne ölüm ânında, ne kabirde, ne de mahşer gününde yalnızlık ve ürküntü yoktur. îsrâfil diriliş için "surwa üflediğinde ânında topraktan başlarını kaldırıp "Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamd olsun" dediklerini görür gibiyim. [3637][19]

3317. [5:370, Hadîs No: 7621]
Sabit bin Dahhak'den (r.a.) rivayetle:
Sahip olmadığı birşeyi adayan kimsenin bu adağım yerine getirmesi gerekmez. Mü'mine lanet okumak onu Öldürmek gibidir. Kim neyle intihar ederse, Kıyamet Günü onunla azaplandınhr. Kim îs-lâmdan başka bir dini kastederek yalan yere "Şu şöyle değilse filan dinden olayım" diye yemin ederse, o dinden olur. Mü'min kişiye "kâfir" diye iftira atan onu öldürmüş gibidir. 3638[20]

3318. [5:372, Hadîs No: 7627]
Hz. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Veled-i zinaya anne ve babasının günahından birşey yoktur. 3639[21]

3319. [5:373, Hadîs No: 7633]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Cennette, dünyadaki nimetlerin sadece isimleri vardır. 3640[22]

Bu hadis bize Cennetliklerden bahseden bir âyette, "O Cennetlerden nzık olarak meyve yediklerinde, 'Bu daha önce yediğimiz rızıkiandır1 derler. Rızıkları dünyadakine benzer şekilde kendilerine sunulur" 3641[23] âyetini hatırlattı. Mü'minler dünyada yaptıkları îman, ibadet ve iyiliklerinin karşılığı olarak Cennetin sayısız nimetleriyle mükâfatlandırılacaklardır. Bu nimetlerden biri de Cennet meyveleridir. İşte bahsi geçen âyet, Cennet meyvelerini yiyenlerin 'Bu daha önce yediğimiz rızıktandır' dediklerini anlatıyor Bu âyet, Işârâtü'l-f'caz" da şöyle tefsir edilmektedir:
"Rızkın en ekmeli, melûf olan [alışılmış olan] kısımdır ki, derece-i kıymeti bilinsin. Meyvelerin lezzeti, teceddüt [yenilenme] ve tebeddülündedir [değişmesin-dedir]; lezzetin en safîsi, hazır ve yakın olanıdır ve en lezîzi, amelinin ücreti olduğunu bilmektir."
Bu ön açıklamadan sonra aynı yerde âyetin meali de verilerek şöyle denilmektedir: "[Bunlar] bundan önce yediğimiz meyvelerdir veya dünyada yediğimiz meyvelerdir." Çünkü Cennetin meyveleri; birbirine benzediği gibi, dünya meyvelerine de zahiren benzeor."
Rızıkların birbirine benzemeleri de şöyle açıklanır: "Hadiste de varid olduğuna göre. Cennetin meyveleri renkçe birdir; amma tatlan, ta'mları bir değildir." 3642[24]
Cennet meyveleri isim olarak dünyadakilerle aynıdırlar. Ama bu benzerlik sadece isimdedir, Cennetlikler onlara yabancılık çekmezler. Ancak lezzetleri dünyadakilerle mukayese edilmeyecek derecede üstündür.
Elmalılı Hamdi Yazırda bu bu konuda şunları söyler:
"Biri gayr-ı safî, diğeri safî; biri zevk-i gaybî diğeri bizzat müşahede edilen bir nimettir. Dünyadaki nimetler âhirettekiler yanında adetâ gölge mesabesindedir, âhirette bizzat hakikatiyle tadılır. Buradakiler kaçabilir, kesilebilir, tükenir, ama âhirettekiler kaçmaz, kesilmez, tükenmez. Âyet gösteriyor ki dünyada idrak ne kadar yükselir, îmanla amel ne derece onlarla atbaşi giderse âhiret meyveleri de o kadar çok olacak ve derece o nisbette yükselecektir." 3643[25]
Cennet meyvesiyle dünya meyvesi arasındaki mukayese tıpkı dünyadaki insanla Cennetteki insan, dünya hayatıyla Cennet hayatı, dünya kadınıyla Cennet hurisi arasındaki mukayese gibidir. Bunlar nasıl yerle gök arası kadar birbirinden farklıysa dünya meyvesiyle Cennet meyvesi de birbirlerinden o kadar farklıdır.

3320. [5:377, Hadîs No: 7649]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Borcun ödemek, sözde durmak ve alacaklıya teşekkür etmekten başka yolu yoktur. 3644[26]

İslâm hayat dinidir. Yaşanmak için gönderilmiştir. Onun ölü ruhları dirilten, porsumuş duygu ve kabiliyetleri canlandıran hakikatleri yaşanırsa ancak huzur dolu, sulh dolu bir dünya kurulabilir. Günümüzde bu hakikatleri yaşamaya her-zamankinden daha çok muhtacız. Ticarî hayatta karşılaştığımız aksaklıklar da onu yaşamaya, ruh ve mânâsına uygun davranmaya ne kadar muhtaç olduğumuzun belgelerinden biridir.
İnsan borçlu olabilir. Ama bunun şartlarına uymak kaydıyla. Borcu ödememek, inkâra kalkmak değil Müslümanlıkla, insanlıkla bile bağdaşmaz. Söz verip sözde durmamak da öyle. Borçlanıp borcu hiç ödememe veya vaktinde ödememenin sıkıntılarını hep birlikte yaşıyoruz. Söz verip beş kere, on kere atlatmak, "Bugün git, yarın

gel" mantığıyla hareket etmek, bundan dolayı güvensizlik, kırgınlık, kızgınlık, hatta daha öte davranışlar sergilemek, Islâmdan kopma ve uzaklaşmanın acı faturalarındandır.
Resûlullah Islâmı ruhuna sindirmiş mü'minlerin uymaları gereken ticarî bir prensibi hatırlatıyor. Mü'minin borçlandığında borcunu ödeyen, söz verdiğinde sözünde duran ve alacaklıya teşekkür etmesini bilen insan olduğunu bildiriyor. Borcun, borçluluğun gereği de budur.

3321. [5:377, Hadîs No: 7650]
Muâviye bin Hayde'den (r.a.) rivayetle:
Dîni ölçüyü tanımayarak [açıktan] günah işleyen kimsenin ardından konuşmak gıybet değildir. 3645[27]

Gıybetin, arkadan konuşmanın ne kadar insaniyeti, vicdanı, dini, îmanı yaralayan bir davranış olduğu âyet ve hadislerde açık açık anlatılır. Ancak gıybetin caiz olduğu bazı yerler vardır. Bunlardan biri de fâsık-ı mütecâhir olanların gıybetini yapmaktır. Hadis böyle bir kimseye dikkat çekiyor, onun gıybeti olmayacağını bildiriyor. Yâni içki, kumar, çeşit çeşit ahlâksızlıklar gibi fenalıklardan sıkılmayan, aksine işlediği kötülüklerle iftihar eden, zulümden lezzet alan, sıkıl-mayarak açıkça işleyen kimselerin gıybetinde bir mahzur yoktur. Mektûbâfta da arkasından konuşulması gıybet sayılmayan böyle bir kimse, "O gıybet edilen adam fâsık-ı mütecâhirdir. Yâni fenalıktan sıkılmıyor, belki işlediği seyyiâtla iftihar ediyor; zulmü ile telezzüz ediyor; sıkılmayarak aşikâre bir surette işliyor" 3646[28] cümleleriyle anlatılır.
Evet, böyle kimselerin arkasından kötülüklerini anlatmak gıybet olmaz. Bu tip insanların kötülüklerine, kötü örnek olmalarına set vurabilmek için teşhir edilmeleri gerekir. Tâ ki o günahları tekrar tekrar işleme fırsatı bulamasın, en azından toplumda kötü karşılandığını görsün, cesareti kırılsın, hem de kötülükler kuvvet bulup yayılmasın.
Böyle bir anlatım o kişinin ıslahına veya başkalarının o kötülükten sakınmasına, onun şerrinden emin olmasına vesile olacaksa yapılmalıdır. Yoksa böyle bir maksada hizmet etmeyecek ve aksini netice verecekse en azından abes bir iş yapılmış hatta batılı tasvir ederek kötülüğün daha da kuvvetlenmesine yardımcı olunmuş olur. Mü'min ferasetiyle durumu güzelce değerlendirmeli ve yapılması gereken en uygun davranış neyse onu yapmalıdır.

3322. [5:380, Hadîs No: 7662]
Ukbe bin Âmir (r.a.j rivayet ediyor:
Dindarlık ve salih amel dışında hiç kimsenin hiç kimseye üstünlüğü yoktur. Kişinin kötü hareketli, dili bozuk, cimri ve korkak olması kötülük olarak ona yeter. 3647[29]

3323. [5:381, Hadîs No: 7669]
Ebû Ubeyde'den (r.a.) rivayetle:
Namazlardan hiçbiri Cuma günü cemaatla kılman sabah namazından daha faziletli değildir. Bu namaza katılan kişinin günahlarının mutlaka bağışlanacağını ümid ederim. 3648[30]

3324. [5:383, Hadîs No: 7673]
Ebû'd Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kul yüz defa «Lâ ilahe illallah" derse, Allah, Kıyamet Günü onu, yüzü ayın on dördü gibi parlak olarak haşredecektir. O gün onun gibi veya daha fazlasını yapandan başka, hiç kimsenin ameli, onun Allah'a sunulan amelinden daha fazîletli olmayacaktır. 3649[31]

3325. [5:383, Hadîs No: 7674]
Ukbe bin Âmir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Her günün ameli mutlaka mühürlenir. Mü'min hastalandığı zaman melekler şöyle derler: "Ey Rabbimiz, falan kulunu sâlih amelden Sen alıkoydun." Yüce Allah şöyle buyurur: "İyileşinceye veya ölünceye kadar daha önce yaptığı amelinin benzerini mühürleyin." 3650[32]

3326. [5:383, Hadîs No: 7675]
Havle binti Kays (r.a.) rivayet ediyor:
Bir alacaklı, borçlusunun yanından hoşnut olarak dönerse, mutlaka karanın hayvanları ve denizin balıkları ona mağfireti için dua ederler. Bir borçlu da ödemeye gücü yettiği halde alacaklısını geri çevirirse, Allah mutlaka her gün ve gece ona bir günah yazar. 3651[33]

3327. [5:386, Hadîs No: 7684]
Cübeyr bin Mut'im'den (r.a.) rivayetle:

Irkçılığa çağıran bizden değildir, ırkçılık için savaşan bizden değildir, ırkçılık üzere ölen bizden değildir. 3652[34]

3328. [5:387, Hadîs No: 7688]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Müslümanı aldatan, ona zarar veren ve ona hîle yapan bizden değildir. 3653[35]

Hadis-i şerif Müslümanın kaçınması gereken aldatma, zarar verme ve hile gibi davranışların çirkinliğini nazara vermekte, böyle davranmanın tehlikesine işaret etmektedir.
îman ibadetlerle, farzları yapmak, haramlardan kaçınmakla kuvvetlenir. Yasaklara çekinmeden girmek, aldatmak, hile yapmak, başkalarının bilgisizliğinden faydalanarak haksız kazanç sağlamak; çevreye zarar vermek; söz ve davranışlarla insanları İncitmek; mazlumları, zayıflan, güçsüzleri mutazarrır etmek ne îmanla, ne de Islâmla bağdaşır. Bunlar ne îman ve Islâmın gereğidir ve ne de Islâmın malıdır. îman ve Isfâmın gereği dürüstlük, aldatmamak, hile yapmamak, zarar vermemek, bununla da kalmayıp faydalı olmaktır. Küfrün gereği ise
yalandır, hiledir, aldatmaktır, başkalarına zarar vermektir. Küfrün malı imanlı gönüllerde yer almamalıdır. Mü'min Islama ters düşen davranışlar sergilediğinde Islama gölge düşürdüğünün ve Allah'ın gazabına hedef olduğunun şuuru içerisinde olmalıdır.
Bu ve buna benzer hadislerde geçen "Bizden değildir" ifadesi mü'min ve Müslüman değildir" mânâsında anlaşılmamalıdır. Eğer öyle olsaydı, Allah'a ve peygambere gönülden inandığı halde haramlara giren birçok kimsenin dinden çıkmaları gerekirdi. Oysa kelâm âlimleri inkâr etmediği sürece büyük günah iş-ieyenlerin bile îmandan çıkmadıklarını söylerler.

3329. [5:388, Hadîs No: 7693]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değil. 3654[36]

3330.[5:389, Hadîs No: 7694]
Ubade bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Büyüklerimize saygı göstermeyen, küçüklerimize merhamet etmeyen ve âlimlerimize hak ettiği değeri vermeyen bizden değildir. 3655[37]

3331.[5:389, Hadîs No: 7696]
Cübeyr bin Mut'im'den (r.a.) rivayetle:

Allah kendisine geniş imkân verdiği halde çoluk çocuğunu sıkıntıya sokan bizden değildir. 3656[38]

3332. [5:390, Hadîs No: 7699]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Âlim olmayan veya ilim öğrenmeye çalışmayan bizden değildir. 3657[39]

3333. [5:390, Hadîs No: 7700]
Abdullah bin Busr'den (r.a.) rivayetle:

Hased eden, söz götürüp getiren ve kâhinlik yapan benden değildir, ben de ondan değilim. 3658[40]

3334. [5:390, Hadîs No: 7701]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet ehli, Allah'ı zikretmeden geçirdikleri bir ânın dışında hiçbir şeye teessüf etmeyecekler. 3659[41]

3335. [5:393, Hadîs No: 7612]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Benden sonra, karanlık gecenin dalgalan gibi, fitneler ümmetimi kaplayacaktır. Kişi mü'min olarak sabahlar, kâfir olarak akşamlar. Bâzı insanlar, dinlerini dünyanın az bir malana satacaklardır. 3660[42]

3336. [5:370, Hadîs No: 7616]
Ebû Mâlik el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi uyumak istediğinde şöyle duâ etsin: "Allah'a îman ettim, sahte tanrıları inkâr ettim. Allah'ın va'di haktır. Peygamberler doğru söylemişlerdir. Allah'ım, bu gece hayırlı olanın dışında herhangi bir-şeyle karşılaşmaktan Sana sığınırım." 3661[43]

3337. [5:397, Hadîs No: 7633]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bâzı insanlar, ya Cuma namazlarım kılmamayı terkedecekler, ya da Allah onların kalblerini mühürleyecek, sonra kesin olarak gafillerden olacaklardır. 3662[44]

3338. [5:398, Hadîs No: 7637]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi, zâlim de olsa, mazlum da olsa din kardeşine yardım etsin. Zâlimse, onu bundan vaz geçirsin. Bu onun için bir yardımdır. Mazlumsa, yardım etsin. 3663[45]

3339. [5:399, Hadîs No: 7738]
Ebû Seleme'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz, ne temenni ettiğine iyi baksın. Çünkü, temennî ettiği şeylerden kendisi için neyin yazıldığını bilemez. 3664[46]

3340. [5:401, Hadîs No: 7750]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
İkindi namazını kaçıran, çoluk çocuğunu ve malını yitirmiş gibi zarardadır. 3665[47]

3341.[5:402, Hadîs No: 7752]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Namaz kılanın önünden kasdî olarak geçen kimse, Kıyamet Günü, kuru bir ağaç olup geçmemiş olmayı temennî edecektir. 3666[48]

3342. [5:402, Hadîs No: 7755]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Gece ve gündüz iki binektir. Âhirete ulaşmak için onlara binin [onlardan istifade edin]. 3667[49]

3343. [5:404, Hadîs No: 7760]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Zemzem suyu hangi niyetle içilirse ona yarar: Şayet şifa niyetiyle içersen, Allah sana şifâ verir, kötülükten korunmak için içersen, Allah seni korur, susuzluğunu gidermek için içersen, Allah susuzluğunu giderir. Karnım doyurmak için içersen, Allah seni doyurur. Cebrail'in ayağını vurması, Allah'ın Hz. İsmail'e içinnesinin eseridir. 3668[50]

3344. [5:405, Hadîs No: 7763]
Müstevrid rivayet ediyor:
Dünyanın âhîrete nisbeti, birinizin denize gidip parmağını batırdığında, parmağına bulaşan ıslaklığın denize nisbeti gibidir. 3669[51]

Devamlı yanan, parlayan, hiç sönmeyen bir güneşle bir anda parlayıp sönen şimşeğin bir olduğu söylenebilir mi? İşte dünya bütün güzelliği, mutluluğu ve nimetlerine rağmen âhiretin yanında böyledir. Çünkü dünya fânî, âhiret ise ebedîdir. Mümkün olsa da dünyada İnsan her arzusuna kavuşmuş bir ha'de bin sene mutlu bir hayat sürebilse,

bu hayat Cennetin bir saatine denk gelmez. Böyle bir Cennette de bin sene yaşamak bir saat Allah'ın cemalini görmeye mukabil değildir.
Hadis-i şerifte, "Dünya mü'minin zindanıdır" Duyurulmasının en önemli açıklamalarından biri de dünyanın âhiretin yanında zindan gibi kaldığıdır. Yoksa mü'min îmanıyla dünyada da Cennet hayatı yaşar. Ama bu hayat âhirette kavuşacağı nimetler yanında çok sönük ve zayıf kalır, tıpkı aslıyla gölgesi gibi.
Yukardaki hadiste dünyanın âhirete göre denize batırılıp da ıslanan parmağa benzetilmesini de böyle anlamak gerekir. Ne kadar güzel olursa olsun geçici bir hayat, herşeyiyle güzel ve canlı olan ebedî bir hayatla nasıl kıyaslanabilir? Ancak onun nisbeti hadiste belirtildiği gibi ıslak bir parmağın denize nisbeti gibi olabilir.

3345. [5:405, Hadîs No: 7764}
Enes'den (r.a.) ı ivâyetle:

Bolluk ânında veren kişi, muhtaçken yardımı kabul eden kişiden daha büyük mükâfat kazanıyor değildir. [3670][52]

3346. [5:406, Hadîs No: 7767]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Allah bir âlime bir ilim vermişse, onu gizlemeyeceğine dâir kendisinden kesin bir söz almıştır. [3671][53]

Allah, ilim sahibinden fiilen olmasa da fıtraten o ilmi gizlemeyeceğine dair söz almıştır. Tıpkı bitkilerden ürün vermek üzere fıtrî söz aldığı gibi. Aklın verilmesi herşeyden önce aklı yaratanı tanımayı, malın verilmesi zekât vermeyi ve cömert davranmayı, güç kuvvet çalışıp çabalamayı, cesaret cihad etmeyi fıtraten netice verdiği gibi ilmin verilmesi de onu gizlemeyip neşretmeyi gerektirmektedir. Bir hadislerinde Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Benden bir âyet de duysanız bunu başkalarına ulaştırınız" buyurmuşlardır. "Ben bir öğretici olarak gönderildim" buyurmasında da bildiklerini başkalarına ulaştırma hakikati yatmaktadır. Zaten Peygamberlerin en önemli vazifelerinden biri de tebliğ değil midir? Onlar korkmadan, çekinmeden, eksiksiz olarak Allah'tan aldıkları emir ve yasakları insanlara bildirmekle görevlidirler.
Âlimler de peygamberlerin varisleridirler. Bu noktada da peygamberleri örnek almak durumundadırlar. Onların da en önemli vazifelerinden biri tebliğ vazifelerini korkarak veya başka duygularla gizlememek, yeri ve makamt geldiğinde herşeye rağmen duyurabilmektir. Hakikatleri gizleyen âlimlerle ilgili olarak gerek Kur'ân'da ve gerekse hadislerde önemli ikazlar vardır. Ehl-i Kitabın îkaz edildiği
bir âyette şöyle buyurulmaktadır: "Hatırla o zamanı ki, Allah, kendilerine kitap verilenlerden, 'Onu insanlara açıkça bildireceksiniz ve gizlemeyeceksiniz' diye söz almıştı. Onlar ise bu sözü arkalarına atıp onu az bir menfaatle değiştiler. Ne kötü şeydir satın aldıkları!" [3672][54]
Bakara Sûresinindeki bir âyette de Eh M Kitabın bazı âlimlerinin bu kötü alışkanlıkları hakkında şöyle buyurulur: "Kendilerine kitap verdiklerimiz, Peygamberi, oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Yine de onlardan bir topluluk, bile bile hakkı gizliyorlar." [3673][55]
Bildikleri hakikatleri gizliyenler hakkında hadislerde de çok şiddetli tehditler yer almaktadır. Bunlardan birisi şöyledir:
İlmi Öğrendiği halde gizleyen, başkalarından esirgeyen kimseyi Allahu Taâlâ Kıyamet Gününde ateşten bir gemle gemler." [3674][56]
İşte yukardaki hadis de ilmin gizlenmemesi gerektiğini bildiren hadislerden biridir.

3347. [5:407, Hadîs No: 7770]
Süheyb'den rivayetle:

Kur'ân'ın haram kıldığı şeyleri helal gören kimse Kur'ân'a îman etmemiştir. [3675][57]

3348. [5:408, Hadîs No: 7775]
Said bin Müseyyeb rivayet ediyor:
Bir mü'minin kalbinde korku ile ümit birlikte bulunursa muhakkak LTz ve Celil olan Allah ona umduğunu verir ve korktuğundan da emin kılar. [3676][58]

3349.[5:409, Hadîs No: 7776]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Bir topluluk Allah'ın evlerinden birinde toplanır, Allah'ın kitabını okur, aralarında müzakere ederlerse, mutlaka üzerlerine manevî bir huzur iner, kendilerim rahmet kaplar, melekler kuşatır, Allah da katındaki melekler arasında onları anar. 3677[59]

3350.[5:409, Hadîs No: 7777]
Sehl bin Hamaliye rivayet ediyor:
Sehl bin Hanzauye rivayet, culju, .
Bir topluluk Allah'ı anmak üzere toplanırsa, dağıldıklarında onlara, "Günahlarınız bağışlanmış olarak kalkınız" denilir. 3678[60]

3351 .[5:410, Hadîs No: 7780]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Bir topluluk toplanır, Allah'ı zikretmeden, Resûlullaha salavat getirmeden dağılırsa, bu meclisleri onlar için Kıyamet Günü bir hasret ve pişmanlık vesilesi olur. 3679[61]

3352. [5:410, Hadîs No: 7782]
Ebû Umâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir kul, Allah'ın diğer bir kulunu severse, ancak Rabbine saygı göstermiş olur. 3680[62]

3353. [5:411, Hadîs No: 7787]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bana Ebû Bekir'den daha büyük iyilik yapan kimse yoktur: O, canı ve malıyla beni korudu. Kızını bana nikahladı. 3681[63]

3354. [5:412, Hadîs No: 7788]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimse faizden mal çoğaltırsa, âkibeti mutlaka yokluk çekmek olur. 3682[64]

3355.[5:412, Hadis No:7789]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir kişi Allah için bir kardeşlik kurarsa, Allah ona Cennette bir derece verir. 3683[65]

3356. [5:412, Hadîs No: 7790]
Gudeyfbin Hars rivayet ediyor:
Bir topluluk bir bid'at icad ederse, mutlaka onun karşılığı bir sünnet ortadan kaldırılmış olur. 3684[66]

3357. [5:413, Hadîs No: 7792]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:
Bir kimse zenginken güzelce orta yolu tutmaz, fakirken de güzelce orta yolu tutmazsa, Allah'a kullukta da güzelce orta yolu tutmaz. 3685[67]

3358. [5:414, Hadîs No: 7795]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında ancak îman za'fiyetinden korkuyorum. 3686[68]

3359.[5:414, Hadîs No: 7796]
Ali'den (r.a.) rivayetle;
Ümmetim hakkında kadın ve içkiden daha büyük bir fitneden korkmuyorum. 3687[69]

3360. [5:414, Hadîs No: 7798]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kul beni ciddî olarak severse, Allah onun cesedini mutlaka Cehenneme haram kılar. 3688[70]

3361. [5:415, Hadîs No: 7799]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bir ümmet peygamberinden sonra ihtilafa düşmüşse, mutlaka o ümmetten bâtıl ehli olanlar hak ehli olanlara galip gelmiştir. 3689[71]

3362. [5:415, Hadîs No: 7801]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ben sizin için fakirlikten değil, mal çoğaltma yarışından korkuyorum. Ben sizin hatâ yapmanızdan değil, kötülüğü kasten yapmanızdan korkuyorum. 3690[72]

3363.[5:417, Hadîs No: 7804]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kula duâ etmesini müyesser kalmışsa, mutlaka kabul etmeyi de müyesser kılmıştır. 3691[73]

Bu hadisten ilham alınarak olsa gerek, söylenmiş şöyle güzel bir söz vardır: "Eğer Allah vermek istemeseydi istemeyi vermezdi."
"Bana dua edin, size icabet edeyim"3692[74] âyetinde de bu mânâ anlatılır.
Bu hakikatler bize insanın Allah'tan ümit kesmemesi gerektiğini gösterir. Madem insan yaratılışı gereği duaya muhtaçtır. Duayla ayakta kalmaktadır. Tıpkı yerlere abanarak yürüyen bir çocuğun anne babasına muhtaç olduğu gibi. Öyleyse duayı ihmal etmeyecek, etmediği gibi "Allah benim duamı kabul etmez" gibisinden ümitsizliğe de kapılmayacaktır. Mideyi veren mide için yarayışlı yiyeçekleri yarattığı gibi insanın yaratılışına dua, yani isteme duygusunu yerleştiren Allah, elbetteki istenileni de verecektir. Şu var ki bunun gereklerini yerine getirmek, şartlarına uymak, birkaç defa isteyip kabul olmadı diye bırakmamak, ısrarla ve devamlı istemek, Onun hazinesinde herşeyin bol olduğunu, verdiğinde htç-birşey eksilmeyeceğini, isteyenlerden hoşnut olduğunu, aksine istemedikçe gazap ettiğini bilmek ve ona göre istemek gerekir.
Cenab-ı Hak istenilene muhakkak cevap verir. Ama bu hikmeti gereği bazan istenilen şeyin aynısını, bazan daha iyisini vermek şeklinde olur, bazan da âhi-reti için kabul eder; kişi yaptığı duanın mükâfatını sevap olarak bulur.

3364. [5:417, Hadîs No: 7807]
Ubeyde bin Umeyr rivayet ediyor:
Bir kişi zâlim idareciye yakınlığım arttırırsa, Allah'a olan uzaklığını arttırmış olur. Kişiye bağlı olanlar çoğalırsa, şeytanları çoğalmış olur. Malı çoğalırsa, hesabı zorlaşır. 3693[75]

3365.[518, Hadîs No: 7808]
Enes'den (r.a.) rivayetle: Hilim ne büyük süstür. 3694[76]

3366. [5:418, Hadîs No: 7810]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulun rezil olmasını isterse, ilim ve edebten mahrum bırakır. 3695[77]

3367.[5:419, Hadîs No: 7813]
Ciindüb el-Beçelî'den rivayetle:
Kişi birşeyi gizli gizli yapıyorsa, Allah mutlaka onu hal ve hareketlerine yansıtır. Yaptığı şey hayırsa hayır olarak, serse şer olarak yansıtır. 3696[78]

3368. [5:423, Hadîs No: 7823]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kul gözünü kaybeder de sabrederse Cennete gider. 3697[79]

3369. [5:423, Hadîs No: 7824]
Mikdam bin Ma'dikerib'den (r.a.) rivayetle:

Hanımına yedirdiğin senin için sadakadır, çocuğuna yedirdiğin senin için sadakadır, hizmetçine yedirdiğin senin için sadakadır, kendin yediğin senin için sadakadır. 3698[80]

3370. [5:424, Hadîs No: 7826]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir âüeye yumuşaklık verilmişse bu mutlaka onlara fayda vermiştir. 3699[81]

3371. [5:424, Hadîs No: 7830]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kişi, sahibini doğru yola götüren veya bir kötülükten sakındıran bir ilimden daha faziletli bir kazanç elde etmemiştir. Kişinin aklı istikâmet üzere olmadıkça, dini de istikamet üzere olmaz. 3700[82]

3372.[5:425, Hadîs No: 7831]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir genç bir yaşlıya yaşlılığından dolayı saygı gösterirse, Allah da yaşlandığında kendisine saygı gösterenleri yaratır. 3701[83]

3373. [5:427, Hadîs No: 7838]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Sen bir topluluğa akıllarının ermediği birşey söylersen, bu onlardan bâzıları için mutlaka fitneye sebep olur. 3702[84]

3374. [5:429, Hadîs No: 7842]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kula aile, mal ve çocuk gibi bir nimet verir, o da 'Maşâal-lah, lâ kuvvete illâ billah [Allah dilediğini apar. Kuvvet ancak Allah'ın y ar dimiyi adır] derse, o nîmet hakkında ölüm dışında hiçbir â-fet görmez. 3703[85]

3375. [5:429, Hadîs No: 7843] .   .
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kula bir nimet verir, o da "Elhamdülillah" derse, o nimetin şükrünü ödemiş olur. Bir daha derse, Allah sevabım tazeler. Üçüncü defa derse, günahlarını affeder. 3704[86]

3376. [5:429, Hadîs No: 7846]
Muâviye bin Hadîc'den (r.a.) rivayetle: Kalbini tırmalayan işi yapma. 3705[87]

3377. [5:430, Hadîs No: 7847]
ni Amr (r.a,) rivayet ediyor:
Müslüman kişi, din kardeşine doğru yolunu daha iyi aydınlatacak veya kendisini bir kötülükten sakındıracak hikmetli bir sözden daha üstün bir hediye vermemiştir. 3706[88]

3378. [5:431, Hadîs No: 7853]
Enes'den (r.a) rivayetle:
Allah yolunda bana sıkıntı verildiği kadar hiç kimseye verilmemiştir. 3707[89]

Büyükler büyüklükleri ölçüsünde çile ve sıkıntılar çekerler. "Musibetlerin en şiddetlisine başta peygamberler, sonra da büyüklük sırasına göre Allah'ın sevgili kullan maruz kalırlar" hadisi bize bu gerçeği anlatır. Mekke devrine, Islâmtn ilk dönemlerine baktığımızda hadisin ifade ittiği mânâyı daha iyi anlıyoruz. Evinin önüne pislik, yoluna diken ve çakıl taşları mı dökülmemişti? Taş yamuruna mı tutulmamıştı? Hakaretlere mi uğramamıştı? Yüzü mü yaralanmamış, dişi mi kırılmamıştı? Müşrikler bilhassa Ebû Talibin vefatından sonra Peygamberimize olan işkencelerini arttırmışlar, birgün bundan dolayı Hz. Fâtıma'yı dahi ağlat-mışlardı. Bu hadise üzerine Allah Resulü, "Ebû Talip'in ölümüne kadar müşrikler bana böylesine eziyet ve hakarete cür'et etmemişlerdi"1 buyurmuştu. Bütün bunlar peygamberliğini îlâna başladıktan sonra başına gelmişti.
Resûiullahtn sıkıntıları sadece bunlardan ibaret değildi. Öylesine engin bir şefkate sahipti ki kâfirlerin küfürde kalışları ve inatçılıklarına dayanamaz, üzülür; kurtulmaları için gece gündüz demeden didinir, çırpınır dururdu.

Ayrıca Resûlullah o gün yaşamakta olan mü'mtnlerin olduğu gibi Kıyamete kadar gelecek olan ümmetinin sıkıntılarını da omuzlamış, onları ızdırap edinmişti. Islâmın maruz kaldığı tehlikeler de onun ruhaniyetini üzen hadiselerdendir. Kıyamet Gününde ümmetinin çekeceği azabı düşünerek ızdırap duyduğunu da buna eklersek gerçekten sıkıntısının ne derece büyük olduğunu anlarız. Hak yolda olup da dünyada rahatla ömür süren, sıkıntılara, çilelere maruz kalmayan kimse hemen hemen yok gibidir. Fakat dünyada çekilen her çile sabre-dildiği takdirde manevî yükselişin, âhirette yüksek makamlara çıkışın, kısacası Allah rızasını kazanışın vasıtası olacağı için büyüklükleri ölçüsünde herkes belâ ve musibetlere maruz kalmışlardır. En şiddetlisine ise hiç şüphesiz Peygamberimiz maruz kalmıştır.

3379. [5:433, Hadîs No: 7860]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Benim evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. 3708[90]

3380. [5:433, Hadîs No: 7861]
Taberi, 2:229.
Hişam bin Âmirden (r.a.) rivayetle:

Âdem'in yaratılışından Kıyamet kopuncaya kadar Deccalden daha büyük bir fitne yoktur. 3709[91]

3381.[5:434, Hadîs No: 7865]
Muhammed bin Ka'b rivayet ediyor:

Bir topluluk bir yerde oturur da birbirlerinin sözüne kulak vermezlerse, o meclisten bereket mutlaka çekilip alınır. 3710[92]

3382. [5:435, Hadîs No: 7866]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Bir kul Allah katında, Allah rızâsı için yuttuğu bir öfkeden daha faziletli birşey yutmamıştır. 3711[93]

3383.[5:435, Hadîs No: 7867]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

îki kişi Allah için birbirini severse, en üstünleri arkadaşını daha çok sevendir. 3712[94]

3384. [5:435, Hadîs No: 7870]
Ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bir kul Allah için, ama sadece Allah için bir şeyi terk ederse, Allah mutlaka dini ve dünyası hakkında ondan daha hayırlısını verir. 3713[95]

3385. [5:436, Hadîs No: 7871]
Üsâme (r.a.) rivayet ediyor:

Ben, erkekler için kadınlardan daha tehlikeli bir imtihan sebebi bırakmadım. 3714[96]

3386. [5:415, Hadîs No: 7875]
bemure den (r.a.) rivayetle:

İnsanlar, ilmi neşretmekten daha fazîletli bir sadaka vermemişlerdir. 3715[97]

3387. [5:438, Hadîs No: 7882]
Hamala (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail bana her geldiğinde şu iki duayı yapmamı emrederdi: "Allah'ım, beni helal ile rızıklandır ve sâlih işlerde çalıştır." 3716[98]

3388. [5:439, Hadîs No: 7887]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

İlmin hilme eklenmesinden daha faziletli iki şey birbirine eklenmemiştir. 3717[99]

3389. [5:442, Hadîs No: 7894]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hiçbir mü'min "Şu şöyle olursa hanımım benden boş olsun" diye yemin etmez. Ancak münafık olan böyle yemin eder. 3718[100]

3390. [5:442, Hadîs No: 7895]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
istihare yapan mahrum kalmaz, istişare eden pişman olmaz, ikti-sad eden geçim sıkıntısı çekmez. 3719[101]

3391 .[5:443, Hadîs No: 7897]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Bir malın zekâtı verilmezse bu durum onu mutlaka helake götürür. 3720[102]

3392 .[5;443, Hadis No:7899]
Arar bin Hüueyris'den (r.a.) rivayetle:
Yapacağı işte hizmetçine yardım edip yükünü hafifletirsen, bu, Kıyamet Günü mizanına konan bir sevap olur. 3721[103]

3393. [5:445, Hadîs No: 7908]
Ka'b bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Bir koyun sürüsüne salıverilen iki aç kurt, kişinin mal ve makama olan hırsının dinine verdiği zarardan daha çok zarar vermez. 3722[104]

Hırs, eğer gerçek mecrasında kullanılmayıp bütün bütün dünyaya yöneltilir, makam, mevki; mal, mülk edinmeden başka birşey düşünemez hale getirilirse, insanın manevî hayatını alt üst eder. Ebedî hayatı kazanmak, manen yükselmek için verilen bu duygu dünyanın fânî işlerine sarfedilirse elbetteki insanı bü-
yük zararlara sokar. Bu davranış adetâ elmasla cam parçalarını satın almaya benzer.
Fânî mal ve makam hırsla yönelmeye değer şeyler değildir. Geçici oldukları için insan onları birgün bırakıp gidecek, sadece günahlarıyla baş başa kalacaktır. Hem de herbiri birer emanettir. Onlara hakiki sahibiymiş gibi sarılan, sahip çıkan kimse emanete de hıyanet etmiş olur.
Hırsla makam-mevki, para-pul, mal-mülk kazanmaya yönelen kimse bir çok değerini birden kaybeder. İnsanlığından, vicdanından, inancından, ahlâkından nice fireler verir; şerefini, haysiyetini ayaklar altına alır.
Nice mal ve makam düşkünü insan vardır ki insan demeye bin şahit ister. Şefkat, merhamet, iyilik duygularından mahrum böyle kimseler menfaatlerinin kulu, kölesi olmuş; o uğurda dinlerini, îmanlarını, ne kadar kudsî değerleri varsa hepsini feda edebilecek derekeye düşmüşlerdir.
Eğer bir mal, bir mevki kişiyi Allah'a kulluktan, ibadetlerini yapmaktan alıkoyuyor veya gevşemeye, lâkaydlığa, günahlara girmeye sevkediyorsa kişi zarardadır.
Eğer kişi mal veya makam edineyim diye haramlara girmekte tereddüt etmiyor, farzları terk ediyor, ihmalkârlıklara giriyorsa elbette bu durum hadiste anlatıldığı gibi iki aç kurdun sürüye verdiği zarardan daha çok kişinin dinine zarar vermiş olur.
Lem'alat'öa hırsın sebep olduğu üç büyük tehlike üzerinde durulur. Birincisinin kanaatsiziliği netice verdiği, bunun da çalışma şevkini kırdığı, şükür yerine şikayete ve tembelliğe attığı belirtilir ve şöyle denilir: "Meşru, helal az malı terk edip gayr-t meşru, külfetsiz bir malı arar ve o yolda izzetini, belki haysiyetini feda eder."
İkinci olarak da hırsın kayıp ve zararlara, başarısızlıklara sebep olduğu, ağır karşılanıp kolaylık ve yardımlardan mahrum bıraktığı anlatılır.
Hırsın üçüncü tehlikesine ise şöyle dikkat çekilir: "Hırs ihlası kırar, amel-i uh-revîyi zedeler. Çünkü, bir ehl-i takvanın hırsı varsa, teveccüh-ü nâsı [insanların yönelişini] ister. Teveccüh-ü nâsı müraat eden [gözeten] ihlas-ı tammı [tam ihlası] bulamaz....[Hırs] ihlası kırar, riya kapısını açar. Hem izzetini kırar, dilencilik yolunu gösterir." 3723[105]

Madem hırs bu kadar zararlıdır. Bu duyguyu mecrasında kullanmaktan başka bir yol yoktur. Öyleyse Mektûbâtla belirtildiği gibi davranmak hem akla, hem de fıtrata en uygun olan yol olsa gerek. Şöyle deniliyor Mektûbaüa:

"Hem [insan] mala ve câha [makama] karşı şiddetli bir hırs gösterir. Bakar ki: muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fânî mal ve âfeîli şöhret ve tehlikeli riyaya medar [vesile] olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondan hakikî câh olan meratib-i mâneviyeye [manevî mertebelere] ve derecât-ı kurbiyeye [Allah'a manen yaklaşmaya] ve zâd-i âhirete [âhiret azığına] ve hakiki mal olan a'mâl-i sali-haya [salih amellere] teveccüh eder [yönelir]. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âlî bir haslet olan hırs-ı hakikiye inkılâb eder." [3724][106]

3394. [5:446, Hadîs No: 7909]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cehennem gibi, kendisinden kaçanı uyuyan, Cennet gibi de isteyeni uyuyan birşey görmedim. [3725][107]

Aklı başında olan hiçbir insan göz göre göre kendini ateşten bir çukura atmaz. Haramların, günahların, isyanların neticesi Cehennem olduğuna göre, insanın en az ateşten çukurdan korktuğu kadar Cehennemden korkması gerekmez mi? Gerekir, ama insanı gaflet bürüyünce ancak anlık, günlük düşünmeye başlar. Bindiği dalı kestiğinde düşeceğini bile bile düşünceye kadar kendini avutur. Bunun sebebi îman zayıflığının doğurduğu gaflettir. Dünyanın fânî işlerine gömülen insan başını kaldırıp da bir türlü gerçeklerle yüz yüze gelmek istemez. Cehennemden korkmasına korkar, kaçar, ama gafleti sebebiyle ona karşı bir türlü tedbir almaz.
Bir de işin öbür tarafına bakalım. Herkes Cehennemden kaçtığı kadar Cenneti de arzu eder. Ama onu elde etme uğrunda gereken gayreti göstermez, lâ-kaydlaşır. Oysa bize Ağrı dağının tepesinde bir hazine olduğunu söyleseler ve bu sözün doğru olduğu kesin olsa, herşeye rağmen harekete geçer, güçbelâ da olsa o tepeye çıkmaya çalışırız. Veya "Falan yerde altın dağıtılıyor" denilse koşarak gideriz. Ama birçok insan îman ve salih amelin insanı Cennete götüreceğini bildiği halde bir türlü îmanını kuvvetleştirip salih amellere yönelmez. Bunun sebebi de îman zayıflığıdır, gaflettir. Dünyada ebedî kalma tevehhümü, ölme-yecekmişcesine davranma ve bu gerçekleri düşünememedir. Günübirlik yaşamak, bugünden yarını görememek, geçici istikbal için var güçle çalışıldığı halde ebedî istikbali hatıra getirmemek, azıcık hazır bir lezzetle avunup ilerde verilecek tonlarca lezzeti gözardı etmek akıl kârı değildir.

3395. [5:446, Hadîs No: 7910]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kabirden daha korkunç bir manzarayı asla görmedim. [3726][108]

3396. [5:447, Hadîs No: 7912]
Selman'den (r.a.) rivayetle:
Bir topluluk avuçlarını yukarı kaldırıp Allah'tan birşey isterlerse istedikleri şeyi ellerine koymak Allah üzerinde bir hak olur. [3727][109]

3397. [5:447, Hadîs No: 7913]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail bana komşu hakkında o kadar çok tavsiyede bulundu ki, >mşuyu komşuya mirasçı kılacak sandım. [3728][110]

3398. [5:448, Hadîs No: 7916]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah, kulunu dünyaya karşı tok gözlü, midesi ve tenasül uzvunu haramdan korumayla süslediği kadar kulunu hiçbirşeyle süslememiştir. [3729][111]

3399. [5:449, Hadîs No: 7920]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kavmin başına kıtlık vermişse, mutlaka Allah'a başkaldırın alarmdandır. [3730][112]

3400-3499

3400. [5:450, Hadîs No: 7922]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ben mü'minin dünyadan ayrılışım, ancak çocuğun anne rahmindeki kaygı ve karanlıktan kurtulup, dünyanın genişliğine doğru çıkmasına benzetirim. 3731[113]

3401. [5:452, Hadîs No: 7928]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Avlanan her hayvan, kesilen her ağaç, onların Allah'a olan teşbihlerinin kesilmesi demektir. 3732[114]

3402. [5:452, Hadîs No: 7930]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cehennem yaratıldığı günden beri Mikâil gülmemiştir. 3733[115]

3403. [5:453, Hadîs No: 7934]
Ebû Ümâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Hiçbir topluluk hakkı bâtıl batılı hak gösteren bir çekişmeye girmedikçe, hidayetten sonra dalâlete düşmezler. 3734[116]

3404. [5:454, Hadîs No: 7937]
Ebû Bekir (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Güneş, Ömer'den daha hayırlı bir kimsenin üzerine doğmamıştır. 3735[117]

3405. [5:455, Hadîs No: 7940]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Dindeki ince anlayış ve bilgiden daha faziletli birşeyle Allah'a kulluk edilmemiştir. 3736[118]

3406. [5:456, Hadîs No: 7942]
Muaz'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın bir kuîa olan nimeti artarsa, mutlaka insanların ona olan eziyeti de şiddetlenir. İnsanların bu eziyetine tahammül edemeyen o nimeti yok olmaya hedef eder. 3737[119]

3407. [5:456, Hadîs No: 7943]
îbniAmr (r.a.) rivayet ediyor:
Ne olur, biriniz bir sadaka vermek istediğinde onu Müslüman olan anne babası adına versin. Böylece anne ve babası onun sevabına nail olur, kendisi de bir o kadar sevap kazanır. Onların sevabından da hiçbir şey eksilmez. 3738[120]

3408. [5:457, Hadîs No: 7947]
Muâz'dan (r.a.) rivayetle:
Âdemoğlu, Allah'ın azabından kurtarıcı olarak, Allah'ı zikretmekten daha çok hiçbir amel işlememiştir. 3739[121]

3409.[5:457, Hadîs No: 7948]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ademoğlu, namaz kılmaktan, iki kişinin arasını düzeltmekten ve güzel ahlâktan daha faziletli bir amel işlemiş değildir. 3740[122]

3410. [5:459, Hadîs No: 7954]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Gökte hiçbir melek yoktur ki Ömer'e saygı duymasın. Yerde hiçbir şeytan yoktur ki, Ömer'den korkmasın. 3741[123]

3411. [5:459, Hadîs No: 7955]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kul ihlâsla "La Üâhe ilallah" derse gök kapıları açılır. Büyük günahları işlemezse, o söz Arşa kadar ulaşır. 3742[124]

3412. [5:460, Hadîs No: 7957]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah bu ümmetten bir âlimin ruhunu aldığında bu îsîâm için mutlaka bir gedik olur ve onun boşluğu Kıyamete kadar doldurulamaz. 3743[125]

3413. [5:460, Hadîs No: 7960]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Ebû Bekir ve Ömer'i ben öne geçirmedim, onları Allah öne geçirdi. 3744[126]

3414. [5:461, Hadîs No: 7963]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Birşeyde hayasızlık varsa onu mutlaka çirkinleştirir. Haya varsa mutlaka onu süsler. 3745[127]

3415. [5:462, Hadîs No: 7969]
Abdurrahman bin Sehl (r.a.) rivayet ediyor:
Her peygamberliği bir hilâfet, her hilâfeti de bir saltanat takip etmiştir. 3746[128]

3416. [5:463, Hadîs No: 7970]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'tan dilenildiğinde büyük günah büyük değil, üzerinde ısrar edildiğinde ise küçük günah küçük değildir. 3747[129]

3417. [5:463, Hadîs No: 7971]
Ebû Hiireyre (r.a.) rivayet ediyor:
Başıma sıkıntılı birhal geldiğinde mutlaka Cebrail bana görünmüş ve "Ey Muhammed şöyle de" demiştir: "Hiç ölmeyecek hayat sahibi olan Allah'a tevekkül ettim. Hiçbir evlat edinmeyen, saltanatında ortağı olmayan, yaratıklardan yardımcısı bulunmayan Allah'a hamolsun. 3748[130]

3418.[5:463, Hadîs No: 7972]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Din kardeşinin yüzüne karşı söylemediğin şeyi ardından söylemen gıybettir. 3749[131]

3419.[5:463, Hadîs No: 7973]
Usâme bin Şüreyk (r.a.) rivayet ediyor:
"İnsanların sende görmesinden hoşlanmadığın şeyi yalnızken de işleme." 3750[132]

3420. [5:465, Hadîs No: 7978]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Cimrilik gibi Islâmı mahveden hiçbirşey yoktur. 3751[133]

3421. [5:466, Hadîs No: 7984]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kafasında bir meleğin elinde bulunan bir hikmeti olmayan hiçbir insan yoktur. Tevazu ettiğinde meleğe, "Hikmetini yükselt" denir. Büyüklendiğinde de "Hikmetini düşür" denir. 3752[134]

3422. [5:468, Hadîs No: 7987]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Ölen herkes pişmanlık duyar: iyi ise daha fazla iyilik yapmadığına; kötü ise kötülüğü niçin bırakmadığına pişman olur. 3753[135]

3423. [5:469, Hadîs No: 790$*'
Ütnmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimse bir elbiseyi insanlara karşı Övünmek için giyer de insanlar da ona bakarsa, Allah ona rahmet nazarıyla bakmaz. Çıkanncaya kadar bu hal böyle devam eder. 3754[136]

3424. [5:470, Hadîs No: 7994]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Sahabîlerimden birisi bir yerde ölürse Kıyamet günü mutlaka o yerin halkı için bir rehber ve nur yapılır. 3755[137]

3425.[5:470, Hadîs No: 7996]
Amr bin Mürre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir idareci veya vali kapısını ihtiyaç, zaruret ve dilek sahiplerinin yüzüne kapatırsa, Allah'ı da mutlaka onun ihtiyaç, zaruret ve dileklerine karşı gök kapılarını kapatır. 3756[138]

3426. [5:470, Hadîs No: 7997]
Mekhul'den rivayetle:
Bir idareci öfkelendiğinde affederse mutlaka Allah da onu affeder. 3757[139]

3427. [5:471, Hadîs No: 8002]
Ebû Talha bin Sehl rivayet ediyor:
Bir kimse bir Müslümanm şerefinin düşürüldüğü, hürmetinin çiğnendiği bir yerde onu yardımsız bırakırsa, Allah da onu yardım istediği bir yerde yardımsız bırakır. Bir kimse de bir Müslümana şerefinin düşürüldüğünü, hürmetinin çiğnendiğini bir yerde yardım ederse, Allah da ona, yardım istediği bir yerde yardım eder. 3758[140]

3428. [5:472, Hadîs No: 8003]
Osman'dan (r.a.) rivayetle:
Bir Müslüman farz bir namazın vakti girdiğinde güzelce abdest alır, huşu içerisinde namazını kılarsa, bu, mutlaka büyük günahları dışında, işlediği günahlarına keffâret olur. Bu durum ömrü boyunca böyle devam eder.3759[141]

3429. [5:472, Hadîs No: 8004]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimsenin geceleyin teheccüt namazı kılma âdeti olup da, uyku galip gelir uyursa, Allahu Taâla mutlaka kılmış gibi sevabını yazar, uykusu da kendisi için sadaka olur. 3760[142]

3430. [5:476, Hadîs No: 8017]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Bir köy veya yerleşim mahallinde üç kişi bulunup cemaatla namaz kılmazlarsa, mutlaka şeytan onlar üzerinde hâkimiyet kurar. Cemaattan ayrılmayın. Kurt ancak sürüden ayrılanı kapar. 3761[143]

3431. [5:476, Hadîs No: 80201
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
İki muhafız melek, kuldan kaydettikleri amelleri Allah'a sunarlar. Eğer amel sahifesinin dışında ve sonunda hayır varsa, Allahu Taâla meleklere şöyle der:
"Şâhid olun. Ben kulumun amel sahifesinin başı ve sonu arasındaki küçük günahları affettim." 3762[144]

3432. [5:478, Hadîs No: 8025]
lbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Hiçbir kuş veya başka bir hayvan yoktur ki, haksız yere öldürülsün de Kıyamet Günü haklanın alınmasını istemesin. 3763[145]

3433. [5:478, Hadîs No: 8026]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a en sevimli duâ kulunun şöyle demesidîr: "Allah'ım, üm-met-i Muhammed'e umûmî bir merhametle merhamet eyle." 3764[146]

3434. [5:478, Hadîs No: 8027]
Ebü Hureyre'den (r.a.) rivayette:.
Kulun yaptığı dualardan hiçbiri şundan daha faziletli değildir: "Allah'ım, Senden dünyada ve âhirette afiyet diliyorum. 3765[147]

3435.[5:479, Hadis No: 8030]
Heysem bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor: Sirkten sonra en büyük günah zina etmektir. 3766[148]

3436. [5:480, Hadîs No: 8035]
Ebû Eyyub'dan rivayetle:
Bir kişi bir ağaç dikerse, o diktiği ağacın meyveleri kadar Allah ona sevap yazar. 3767[149]

3437. [5:481, Hadîs No: 8038]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimse akşamleyin, }?ir hastayı ziyarete giderse onunla birlikte yetmiş bin melek çıkar. Bu melekler sabaha kadar onun için Allah'tan bağışlanma dilerler. Bir kimse sabahleyin bir hastayı ziyaret ederse, onunla birlikte yetmiş bin melek çıkar. Bu melekler onun için akşama kadar Allah'tan bağışlanma dilerler. 3768[150]

3438. [5:482, Hadîs No: 8040}
Ebû Musa'dan rivayetle:
Bir kişi bir topluluğun yanına varır da o topluluk yer açarak onu razı ederlerse, onları razı etmek de Allah'ın üzerine bir hak olur. 3769[151]

3439. [5:483, Hadîs No: 8041]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimse kendi kendini büyük görür, kibirli kibirli yürürse, Kıyamet Günü Allah'ın huzuruna Allah kendisine gazap etmiş olarak çıkar. 3770[152]

3440. [5:483, Hadîs No: 8043]
ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Bir kimse anne ve babasının yüzüne rahmet nazarıyla bakarsa, Allah buna karşılık ona kabul edilmiş bir hac sevabı yazar. 3771[153]

3441.[5:483, Hadîs No: 8046]
Ebu'd-Derdâ (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Mizanın sevap kefesinde güzel ahlâktan daha ağır gelen birşey yoktur. 3772[154]

3442. [5:484, Hadîs No: 8049]
Yala bin Mürre (ra.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kâfir olan cin ve insanlar hâriç herşey benim Allah'ın Resulü olduğunu bilir. 3773[155]

3443. [5:484, Hadîs No: 8050]
Selman-ı Fârisî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah'a tevbekâr gençten daha sevimli hiçbir şey yoktur. Allah'ın günahlara devam eden ihtiyarlardan daha çok kızdığı hiçbir şey yoktur. Allah'a Cuma gecesi veya Cuma gününde işlenen iyilikten daha sevimli hiçbir iyilik yoktur. Allah'ın Cuma gecesi veya Cuma günü işlenen kötülükten daha çok kızdığı hiçbir kötülük yoktur. 3774[156]

3444. [5:486, Hadîs No: 8056]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'a hak sözden daha sevimli gelen bir sadaka yoktur. 3775[157]

3445. [5:488, Hadîs No: 8064]
Ma'kıl bin Yesar (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor
Allah bir kulun emrine bir topluluk verir, o kişi başında bulunduğu topluluğun hakkını üzerine geçirmiş olarak ölürse, Allah ona mutlaka Cenneti haram kılar. 3776[158]

3446. [5:488, Hadîs No: 8066]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bir kul bir adım dahi atsa, Allah o adımı hangi gaye ile attığım mutlaka soracaktır. 3777[159]

3447. [5:489, Hadîs No: 8070]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kul borcunu Ödeme niyeti taşırsa, Allah mutlaka kendisine yardım eder. 3778[160]

3448. [5:490, Hadîs No: 8074]
Âmir bin Rebla'den (r.a.) rivayetle:
Bir kul bana salavat getirdiği sürece melekler de onun için istiğfar ederler. Artık kul bunu ister az yapsın, ister çok. 3779[161]

3449. [5:492, Hadîs No: 8083]
îmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Hiçbir Müslüman hâkim yoktur ki, yanında kendisini—haktan başkasını istemedikçe—hakka yönelten iki melek bulunmasın. Tersini isteyip bilerek zulmettiğinde ise melekler kendisinden uzaklaşır ve onu kendi nefsi ile başbaşa bırakırlar. 3780[162]

3450. [5:493, Hadîs No: 8085]
Cerir'den rivayetle:
Bir toplulukta bir takım günahlar işlenir, işlemeyenler o günahları işleyenlerden daha güçlü ve daha çok oldukları halde engel olmazlarsa, mutlaka Allah hepsine birden ceza verir. 3781[163]

3451. [5:494, Hadîs No: 8088]
Amr bin As (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir toplulukta faiz yaygınlaşırsa o topluluk mutlaka kıtlıkla cezalandırılır. Rüşvet yaygınlaşırsa o topluluk korkuyla cezalandırılır. 3782[164]

3452. [5:495, Hadîs No: 8092]
Amr bir Hazm'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Bir mü'min uğradığı bir musibetten dolayı din kardeşini teselli
ederse, Allah Kıyamet Günü ona mutlaka şeref elbiselerini giydirtir. 3783[165]

3453. [5:495, Hadîs No: 8093]
Şeddad bin Evs (r.a.) rivayet ediyor:
Bir Müslüman yatağına girdiğinde Allah'ın kitabından bir sûre okursa, Allah mutlaka onu koruyacak bir melek görevlendirir. Uya-nıncaya kadar ona eziyet verecek hiçbir şey yanaşamaz. 3784[166]

3454. [5:496, Hadîs No: 8095]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Bir Müslüman kasdî olmaksızın bir kadına bakar da, sonra gözünü çevirirse, Allah onun için tadını kalbinde duyacağı bir ibâdet sevabı yazar. 3785[167]

3455. [5:496, Hadîs No: 8096]

Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Bir Müslüman bir bitki veya bir ağaç diker de ondan kuş, insan veya hayvan yerse, bu, kendisi için mutlaka bir sadaka olur. 3786[168]

3456. [5:497, Hadîs No: 8097]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Bir Müslümana bir diken veya ondan daha önemsiz ezâ verici bir-şey dokunursa, Allah mutlaka ağacın kuru yapraklarım döktüğü gibi onun günahlarım döker. 3787[169]

3457. [5:498, Hadîs No: 8101]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Bir Müslüman bir Müslümana bir elbise giydirirse, o elbiseden bir yama bile onun üzerinde kaldıkça, onu giydiren kimse Allah'ın himayesinde olur. 3788[170]

3458. [5:498, Hadîs No: .8105]
Îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Bir Müslünianm bir hakkı zulmen elinden alınır da bu uğurda mücâdele ederken öldürülürse, şehid olmuş olur. 3789[171]

3459. [5:499, Hadîs No: 8108]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Bir Müslüman Cuma günü veya gecesi ölürse, mutlaka Allah onu kabir azabından korur. 3790[172]

3460. [5:500, Hadîs No: 8111]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Namaz kılan hiç bir kimse yoktur ki, sağında ve solunda birer melek bulunmasın. Namazım eksiksiz kılarsa, melekler o namazı göğe yükseltirler ve eksik kılanın yüzüne çarparlar. 3791[173]

3461. [5:502, Hadîs No: 8117]
Mikdam bin Ma'dikerb (r.a.) rivayet ediyor:
Âdemoğlu midesinden daha kötü bir kabı tıka basa doldurmuş değildir. Ademoğluna belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Daha fazla yiyecekse midesinin üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırsın. 3792[174]

3462. [5:504, Hadîs No: 8123]
Hamza bin Ubeyde'den rivayetle:
Bir mü'minin din kardeşine eziyet verici sert bir bakışla bakması helal olmaz. 3793[175]

3463. [5:504, Hadîs No: 8125]
Ibnı Mes ud (r.a.) rivayet ediyor:
Faydalı sözü lâyık olandan esirgemek, onu lâyık olmayana anlatmak gibi kötüdür. 3794[176]

3464. [5:505, Hadîs No: 8126]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Zekâtı vermeyen Kıyamet Günü Cehennemdedir. 3795[177]

3465. [5:506, Hadîs No: 8129]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
îçinde Allah'ın anıldığı evle, anümadıgı ev, diriyle ölünün durumu gibidir. 3796[178]

3466. [5:507, Hadîs No: 8133]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

Beş vakit namaz, birinizin kapısının Önünden akan bir nehir gibidir. O kişi günde beş defa o nehirde yıkanırsa, bu onda kirden bir eser bırakır mı? 3797[179]

3467. [5:508, Hadîs No: 8134]
Cündeb rivayet ediyor:
insanlara hayrı öğretip de kendisini unutan âlimin durumu, insanları aydınlatıp da kendisini yakan kandilin durumuna benzer. 3798[180]

3468. [5:509, Hadîs No: 8137]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İlim öğrenip de onu başkalarına anlatmayan kimsenin durumu, hazine biriktirip de başkasına yardım etmeyen kimsenin durumu gibidir. 3799[181]

3469. [5:511, Hadîs No: 8142]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Haksız olan kavmine yardım edenin durumu, uçurumdan yuvarlanıp da kuyruğundan çekilerek kurtarılmaya çalışılan devenin durumu gibidir. 3800[182]

3470. [5:511, Hadîs No: 8144]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Mü'minin durumu, güzel koku satanın durumu gibidir: Yanında oturursan sana fayda verir, beraber yürürsen sana fayda verir, ortaklık yaparsan sana fayda verir. 3801[183]

3471. [5:511, Hadîs No: 8147]
Ebû Rüzeyn rivayet ediyor:
Mü'min bal arasına benzer: Ancak temiz şeyi yer ve temiz yere konar. 3802[184]

3472. [5:512, Hadîs No: 8151]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Mü'minin durumu yeşil ekin gibidir. Rüzgâr ne taraftan gelse onu eğer. Rüzgâr durduğunda doğrulur. Mü'min de böyledir. O da belâ ve musibetlerle eğrilir. Kâfirin durumu ise çam ağacı gibidir. Allah dilediği zaman sert ve dik durur. [Belâ ve musibetlere uğramaz.] 3803[185]

3473. [5:513, Hadîs No: 8152]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân okuyan mü'minin durumu portakal gibidir, kokusu güzel, tadı da güzeldir.
Kur'ân okumayan müminin durumu, hurmanın durumu gibidir. Kokusu yok ama tadı güzeldir.
Kur'ân okuyan münafığın durumu, reyhanın durumu gibidir. Kokusu güzel, fakat tadı acıdır.
Kur'ân okumayan münafığın durumu ise Ebû Cehil karpuzu gibidir. Kokusu yok, tadı da acıdır. 3804[186]

3474. [5:500, Hadîs No: 8155]
Nu'man bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Müminler birbirlerini sevmede, merhamet etmede, yardımlaşmada bir vücud gibidirler. Vücudun bir organı hastalandığında, bütün vücut uykusuzluk ve ateşle onun acısına ortak olur. 3805[187]

3475. [5:515, Hadîs No: 8158]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Münafığın durumu iki sürü arasında gidip gelen şaşkın koyunun durumu gibidir. Bir ona katılır, bir buna katılır. Hangisinin peşinden gideceğini bilemez. 3806[188]

3476. [5:516, Hadîs No: 8161]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ümmetimin durumu yağmurun durumu gibidir. Başı mı daha hayırlı, sonu mu daha hayırlı olduğu bilinmez. 3807[189]

3477. [5:519, Hadîs No: 8170]

Câbir (r.a.) rivayet ediyor: insanlarla hoş geçinmek sadakadır. 3808[190]

3478. [5:522, Hadîs No: 8189]
Yahya bin Ebî Yahya'dan rivayetle:

Camiye gitmenle câmiiden dönmen cevap bakımından eşittir. 3809[191]

3479. [5:524, Hadîs No: 8185]
Ebû Saîd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Muaz bin Cebel Allah'ın helâl kıldıklarıyla haram kıldıklarını en iyi bilen insandır. 3810[192]

3480. [5:524, Hadîs No: 8186]
Muhammed bin Ka'b'dan rivayetle:

Muaz bin Cebel, Kıyamet Günü âlimlerin önderi olup bir ok atımı kadar onların önünde duracaktır. 3811[193]

3481. [5:525, Hadîs No: 8195]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Güzel ahlâk Cennet amellerindendir. 3812[194]

3482. [6:2, Hadîs No: 8196]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
En güzel huylar on tanedir. Bunlar bazan babada bulunur çocukta bulunmaz; çocukta bulunur, babada bulunmaz. Kölede bulunur, efendisinde bulunmaz. Allah bunları, saadetini dilediği kimselere verir. Bu güzel huylar şunlardır: Doğru sözlü olmak, tam cesaret, isteyene vermek, iyiliklere karşılıkta bulunmak, emâneti korumak, akrabalarla iyi ilişkiler içerisinde olmak, komşunun hatâsına göz yummak, arkadaşın hatâsına göz yummak, misafiri ağırlamak ve bunların hepsinin başı olan haya.3813[195]

3483. [6:3, Hadîs No: 8198]
Fudâle bin Ubeyd (r.a.) rivayet ediyor:
İncil'de şöyle yazılıdır: İnsanlara nasıl davranırsan öyle karşılık görürsün. Hangi ölçüyle verirsen sana da o ölçüyle verilir.3814[1].

3484. [6:3, Hadîs No: 8200]
îbni Abbas'den (r.a) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buy ur m uş lardır:

Tevrat'ta şöyle yazılıdır: Ömrünün uzun, rızkının bol olmasını isteyen kişi, akrabalarına iyilik etsin.3815[2]

3485. [6:4, Hadîs No: 8203]

İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor: Ammar tepesine kadar îmanla doludur.3816[3]

3486. [6:4, Hadîs No: 8206]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:

Bir mü'mine zarar veren ve ona hile yapan Allah'ın rahmetinden kovulmuştur.3817[4]

3487. [6:5, Hadîs No: 8207]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Babasına söven mel'ûndur [Allah'ın rahmetinden koyulmuştur], annesine söven melundur, Allah'tan başkası için kurban kesen melundur, yerin sınır taşlarını değiştiren mel'ûndur, gözü görmeyeni yoldan saptıran melundur, hayvanla birleşen mel undur, Lût Kavminin yaptığı işi [livata] yapan mel'ûndur,[3818][5]

3488. [6:6, Hadîs No: 8210]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân için vekil tayin edilmiş bir melek vardır. Okuyan Arap olsun, olmasın doğru okuyamazsa o melek onu düzeltir ve doğru olarak yükseltir.[3819][6]

3489. [6:6, Hadîs No: 8213]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Baba dostuna iyilik etmen, babaya iyilik sayılır.[3820][7]

3490. [6:7, Hadîs No: 8218]
Hasan-ı Basrî'den rivayetle:
Güleryüzle insanlara selâm vermen sadakadır.[3821][8]

3491. [6:8, Hadîs No: 8220]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin bir Müslümanın şerefine dil uzatması büyük günahlardandır. Bir sövmeye iki sövme ile karşılık vermek büyük günahlardandır.[3822][9]

3492. [6:8, Hadîs No: 8222]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kendisine hitaben konuştuğunda din kardeşine kulak vermek şahsiyetli olmanın ifadesidir. Kişinin yolda beraber yürürken ayakkabısının bağı kopan din kardeşini beklemesi de güzel yol arkadaşlığının ifadesidir.[3823][10]

3493. [6:9, Hadîs No: 8228]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Kişinin camiye girip de iki rekât namaz kılmaması, tanıdığı kimselerden başkasına selâm vermemesi ve küçüklerin yaşlılara iş buyurması Kıyametin alâmetlerindendir.[3824][11]

3494. [6:9, Hadîs No: 8230]
Îbnü'l-Münkedir'den rivayetle:
En faziletli amellerden bir tanesi de. mü'mini sevindirmektir: Bir borcunu ödemen, bir ihtiyacını karşılaman ve bir sıkıntısını gidermenle olur[3825][12]

3495. [6:10, Hadîs No: 8234]
Abdurrahman binAmr el-Ensarî rivayet ediyor:
Yağmurun çoğalıp bitkinin az olması, Kur'ân okuyanların çok, dini bilenlerin az, idarecilerin çok, emin olanlarının ise az olması Kıyametin yaklaştığının delillerindendir.[3826][13]

3496. [6:12, Hadîs No: 8241]
Muâz'daıi (r.a.) rivayetle:
Cennete girmek ve Cehennemden kurtulmak nimetin tamamlanmasıdır.[3827][14]

3497. [6:13, Hadis No: 8244]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hüsn-ü.zan sahibi olması, kişinin kulluğunun güzelliğindendir.[3828][15]

3498. (6:15;Hadîs No: 8252]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'tan hayırlısını dilemesi insanoğlunun iyi olduğunun işaretidir. Allah'ın takdir ettiğine rızâ göstermesi insanoğlunun iyi olduğunun işaretidir. Allah'tan hayırlısını dilememesi, insanoğlunun kötü olduğunun işaretidir. Allah'ın takdirine hoşnutsuzluk göstermesi de insanoğlunun kötü olduğunun işaretidir.[3829][16]

3499. [6:16, Hadîs No: 8257]
Ebû'd-Derdâ rivayet ediyor:
Geçimini yoluna koyması kişinin dindeki ince anlayışmdandır. Seni geçindirecek şeyi araman dünya sevgisinden değildir.[3830][17]

3500-3599

3500. [6:16, Hadîs No: 8258]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Elbisesinin temiz olması ve aza kanaat etmesi mü'minin Allah katındaki değerinin işaretidir.[3831][18]

3501. [6:17, Hadîs No: 8261]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Aç Müslümanı doyurmak, Allah'ın bağışlamasını gerektiren hususlardandır.[3832][19]

3502. [6:19, Hadîs No: 8269]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir Müslümana eziyet veren bana eziyet vermiş demektir; bana eziyet veren de Allah'a eziyet vermiş demektir. [3833][20]

3503. [6:19, Hadîs No: 8271]
Amr bin Humk rivayet ediyor:
Birisine canı hususunda teminat verip de sonra onu Öldüren kimse ile benim hiçbir alakam kalmaz, isterse öldürülen kâfir olsun. [3834][21]

3504. [6:20, Hadîs No: 8273]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Bir veya iki yetimi yanında barındırıp mükâfatını Allah'tan bekleyerek sıkıntılarına sabreden kişi ile ben Cennette şu iki parmak gibi birbirimize yakınız. [3835][22]

3505. [6:20, Hadîs No: 8276]
Ka'b bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Her kim ki, âlimlere karşı övünmek, câhillerle cedelleşmek veya insanların sevgisini kazanmak için ilim öğrenirse onun âkibeti Cehennemdir. [3836][23]

3506. [6:21, Hadîs No: 8279]
Ümmü Seleme'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, Müslümanlar arasında hüküm vermekle imtihan edilirse, onlara karşı bakışında, işaretinde, oturma yerleri göstermesinde âdil davransın. [3837][24]

3507. [6:21, Hadîs No: 8280]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, Müslümanlar arasında hüküm vermekle imtihan edilirse, taraflardan birine, diğerine hitap ettiğinden daha yüksek sesle hitap etmesin. [3838][25]

3508. [6:22, Hadîs No: 8281]
Sahbere'den (r.a.) rivayetle:

Kendilerine musibet verildiğinde sabreden, nîmet verildiğinde şükreden, zulme uğradığında bağışlayan, haksızlık yaptığında af dileyen kimseler emniyete kavuşanlar ve hidâyete erdirilenlerdir. 3839[26]

3509. [6:23, Hadîs No: 8288]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir falcıya gidip onun dediklerini doğrulayan, aybaşı halindeki ha-nımıyla cinsî münasebette bulunan ve hanımına arkadan yaklaşan kimse Muhammed'e indirilenden uzaklaşmıştır. 3840[27]

3510. [6:24, Hadîs No: 8290]
Hakim bin Ümeyr'den (r.a.) rivayetle:
Size bir iyilik yapana iyilikle karşılık verin. Verecek birşey bulamazsanız ona duâ edin. 3841[28]

3511. [6:24, Hadîs No: 8292]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Din kardeşi kendisine özür dilemek üzere gelen kişi, bunda ister samimî olsun, isterse olmasın kabul etsin. Böyle yapmazsa Kevser Havuzunun başında yanıma varamaz. 3842[29]

3512. [6:25, Hadîs No: 8294]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ın Kitabına uyanı Allah'ın kitabı sapıklıktan hidâyete erdirir ve Kıyamet gününde kötü hesaptan korur. 3843[30]

3513. [6:27, Hadîs No: 8297]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın yasaklarından sakınan kişi güçlü olarak yaşar ve memleketinde emin olarak yürür. 3844[31]

3514. [6:27, Hadîs No: 8299]
Hakim bin Vasile'den rivayetle:
Allah, Kendisinden korkanların heybetini herşeyin kalbine koyar. Allah'tan korkmayanları ise herşeye karşı korkak yapar. 3845[32]

3515. [6:27, Hadîs No: 8300]
Sehl bin Sa'd (r.a.) livâyet ediyor:
Allah'tan korkanın dili kırıcı olmaz ve öfkesinin gereğim yapmaz. 3846[33]

3516. [6:27, Hadîs No: 8301]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın emrine karşı gelmekten sakınanları Allah herşeyden korur. 3847[34]

3517. [6:28, Hadîs No: 8303]
Enes (r.a.) rivayetle:
Siz kimi över, hayırla anarsanız ona Cennet vacip olur. Kimi yerer ve kötü diye anarsanız ona da Cehennem vacip olur. Siz, Allah'ın yer yüzündeki şahitlerisiniz. 3848[35]

Birgün Resûlullahın huzurundan bir cenaze geçmişti. Sahabîler hüsn-ü şehadette bulunup, "iyi insandı merhum" dediler. Resûlullah da "Cennet vacip oldu" buyurdular.
Bir süre sonra başka bir cenaze geçti. Bu defa kötülüğünden bahsettiler. Resûlullah da "Cehennem vacip oldu" buyurdular.
Sahabe nasıl bir şehâdette bulunuyordu ki, Resûlullah onların şehadetlerine dayanıp birisi hakkında Cennetlik, diğeri hakkında da Cehennemliktir hükmünü veriyordu?
Herşeyden önce yalan söylemeleri muhtemel olmayan Sahabîlerin bir kimse hakkındaki şehadetleri, verdikleri hüküm o ölçüde doğru ve isabetliydi. Sahabîler mübalağaya, ifrata, tefrite girmeden herşeyi olduğu gibi vasfeder, kişi nasılsa onu öylece tavsif eder, aşırı hiçbir beyanda bulunmazlardı. Bir kimsenin "iyi" veya "kötü"lüğü

hakkında kullandıkları ölçü ve kıstas kişinin Kur'ân'a ve Sünnete olan bağlılılığından başka birşey olamazdı. Resûlullah da, Allah'ın yüryüzün-deki şahitleri mevkiinde olan böyle kimselerin şehadetlerine dayanarak o kişilerden birinin Cennetlik, diğerinin de Cehennemlik olduğuna hükmetmişti.
Aynı hüküm Kur'ân'a ve Sünnete bağlı herkes için geçerlidir. Çünkü böyle mü'minler Allah'ın yeryüzündeki şahitleridir.

3518. [6:28, Hadîs No: 8304]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Şu dört şeyden sakınan Cennete girer: Bunlar; Cana kıyma, haram yeme, zina etme ve içki içmedir. 3849[36]

Yukarıdaki hadiste yer alan günahların herbiri büyük günahlardandır. Bu günahlardan sakınma îmanda olgunlaşmanın, belli bir mesafeye ulaşmanın, Allahkorkusunun, manevî hassasiyetin neticesidir. îman kuvvetlendikçe, ibadetlerle desteklendikçe kişi artık hadiste sayılan ve sayılmayan bütün büyük günahlardan kaçınmaya başlar. Meselâ hırsızlık, rüşvet gibi bir günaha tevessül eden kimse, Allah'ın gördüğünü, Onun vazHeli meleklerinin yaptıklarını kaydettiğini ve birgün bunların hesabını vereceğini düşünse o günahları işlemekten sakınacaktır.
Bir kimse hiç şüphe yok ki sırf Allah'tan korktuğu ve Allah yasakladığı için bu günahlara girmezse Cennete lâyık hale gelmiş olur.

3519. [6:28, Hadîs No: 8305]
Hz. Hasandan (r.a.) rivayetle:
Allah kimin eliyle bir Müslümanm sıkıntılarını gidermişse, onun dünya ve âhiret sıkıntılarını giderecektir. 3850[37]

3520. [6:29, Hadîs No: 8306]
Ebu Bekre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim Allah'ın hâkimiyetine saygı gösterirse, Allah da Kıyamet Günü onu yüceltir. 3851[38]

3521. [6:29, Hadîs No: 8308]
Ebû Umâme'den (r.a.) rivayetle:
Allah için seven, Allah için düşmanlık eden, Allah için veren ve Allah için vermeyen kimse îmânını kemâle erdirmiştir. 3852[39]

3522. [6:29, Hadîs No: 8309]
Ubâde bin Samit (r.a.) rivayet ediyor:
Kim Allah'a kavuşmayı severse, Allah da ona kavuşmayı sever. Kim Allah'a kavuşmayı sevmezse, Allah da ona kavuşmayı sevmez. 3853[40]

Allah, kullarına niyet ve davranışlarına göre muamele eder. Bir kudsî hadis-i şerifte de, "Kulum beni nasıl zannederse ben ona öyle muamele ederim" buyu-rulmuştur. Zât, sıfat ve isimleriyle herşeyden çok sevilmeye lâyık Allah'a kavuşmayı isteyen, bunun iştiyakı içerisinde yanıp kavrulan kimseye Allah da iştiyak duyar, onu bir an önce huzuruna almak ister. Kendisini seven kullarına Allah cemalini gösterecektir.
Ama bir kimse Allah'ı tanıyamamış, beşerî varlıkların sevgisi ve aşkına takılıp kalmış, sonsuz güzelliklerin sahibi ve bütün güzellikler Esmâ-i Hüsnâsının bir nevi gölgesi olan Allah'a kavuşmayı arzu etmişse, Allah da ona muhabbetle bakmaz ve ona kavuşmayı sevmez. Boğazına kadar günahlara dalmış, adetâ onlarla ünsiyet etmiş, hep kötü şeyleri arzulayan, kötü şeyleri isteyen, iştiyak duyan, Allah'a kavuşmak için yanıp kavrulmayan, günahlardan vazgeçmeyen bir kimseye Allah Cennet kapılarını açmaz, cemalini göstermek istemez.

3523- [6:31, Hadîs No: 8313]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Dünyasını seven âhiretine zarar verir. Ahiretini seven dünyasına zarar verir. Siz ebedî olanı fânî olana tercih edin. 3854[41]

Burada söz konusu edilen dünya sevgisi, dünyanın fânî, günahlarla dolu, Allah'tan ve âhiretten alıkoyucu ve âhiretin kuması olarak nitelendirilen dünyadır.

Bu yönüyle dünyayı seven insan bu sevgisinin derecesi ölçüsünde âhiretine zarar verir. Bazıları vardır ki bu sevgi sebebiyle dünyaya öylesine dalarlar ki farzları dahi terkeder, boğazlarına kadar haram bataklığına gömülürler.
Bazıları vardır ki dünyaya düşkünlükleri sebebiyle haram helal demeden bir hayat yaşar; haramlardan kaçınmada, helallere yönelmede bir titizlik içerisine girmezler.
Bazıları da vardır ki ibadetlerini yarım yamalak yapar, daha çok kazanma hırs ve heyecanı içerisinde dinî vazifelerinde ihmalkârlıklara girer, Kur'ân ve faydalı kitapları okumada gevşek davranır, îman ve Kur'ân hizmetinde rehavete dalar, maddeten ve manen beklenen fedâkârlığı göstermezler.
İşte böyle insanlar dereceleri ölçüsünde âhiretlerine zarar vermiş olurlar. Belki dünyadan azıcık birşey kazanmış olurlar, ama âhiretlerinden çok şey kaybederler. Ama ister meşru, ister gayr-i meşru tarzda kazanmış olsunlar kaybettikleri yanında kazandıkları çok çok küçük kalır.
Bir de âhiret sevgisiyle hareket etme vardır. Ebedî saadeti, Cenneti, cema-lullahı düşünüp aşkla şevkle âhirete yönelmek; ibadet, taat ve kullukta bulunmak, mânevi konularda titiz davranmak âhiret noktasında insana çok şeyler kazandırır. Ama bu arada dünyadan bazı şeyleri de kaybedebilir insan. Zamanının büyük bir kısmını âhirete yönelik işlere ayırdığı için belki dünyevî noktadan zarara uğrayabilir, daha az kazanç elde edebilir. Bütün himmet ve gayretini dünyaya sarfetmiş olsaydı, belki daha çok şeyler kazanmış olacaktı, işte o bütün bunlardan mahrum kalır. Veya helal haram demeden dünyaya dalsaydı paradan, makamdan, şandan, şöhretten çok şeyler kazanmış olabilecekti. Âhirete yöneldiği için bunlardan da mahrum kalır. Fakat kaybettikleri kazandıkları yanında çok çok küçüktür. Çünkü haram âhiret için bir ateş olduğu gibi dünyada da ateştir. İnsan onun hayrını görmez.
Bütün bunlar dünyayla âhiretten birini tercih etme söz konusu olduğunda geçerlidir. Meselâ bir memur âmiri içki sunduğunda ahiretini düşünüp uygun bir üslupla onu reddetmesini bilmelidir ki ahiretini tercih etmiş olduğunu göstersin. Âmirinin hatırı için Rabbini gücendirmesin.

3524. [6:31, Hadîs No: 8314]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Sürekli didinip sâlih amel işleyen kimseyi geçmek isteyen günahlardan sakınsın. [3855][42]

Hadiste iki sınıf insana işaret edilmektedir: Biri: devamlı didinip salih amel işleyen kimse. Diğeri: günahlardan sakınan kimse.
Devamlı didinip salih amel işleme bir amel-i salihtir. Haranrve günahlardan kaçınma ise takva adıyla ifade edilir. Hadiste dikkat çekilen husus takva sahibi kimsenin amel-i salihe düşkün kimseden daha ilerde olacağıdır.
Bir insan gece gündüz ibadet edebilir, birçok hayırlar yapabilir, salih amellere koşabilir, hatta bu konuda oldukça hassas da olabilir. Ama günahlardan sakınma konusunda bu hassasiyeti göstermeyebilir.
İşte böyle bir kimseyi günahlardan sakınmayı esas alan kimse kolayca geçebilir. Çünkü günahlardan kaçınmak çok daha zor ve çok daha sevaplıdır. "Def-i şer, celb-i nef'a râcihtir," yâni "Şerri, günahı defetmek, faydalı olanı cel-betmekten daha üstündür" kaidesi bu hususu teyid eder. Bu konuda Bedîüzza-man Hazretleri şöyle der: "Her zaman def-i şer, celb-i nef'a râcih olmakla beraber; bu tahribat ve sefahet ve cazibedar hevesat zamanında bu takva olan, def-i mefasid [fenalıkları, bozuklukları def etmek] ve def-i kebâir üssü'l-esas [temel] olup büyük bir rüchaniyet [üstünlük] kazanmış.
"Bu zamanda tahribat ve menfî cereyan desteklendiği için takva bu tahribata karşı en büyük esastır. Farzları yapan, kebireleri [büyük günahları] işlemeyen kurtulur. Böyle kebâir-i azîme içinde amel-i şalinin ihlasla muvaffakiyeti pek azdır. Hem az bir amel-i salih, bu ağır şerait [şartlar] içinde çok hükmündedir.
"Hem takva içinde bir nevi amel-i salih var. Çünkü bir haramın terki vaciptir. Bir vacibi işlemek, çok sünnetlere mukabil sevabı var. Takva böyle zamanlarda binler günahın tehacümünde bir tek içtinab, az bir amelle, yüzer günah terkinde, yüzer vacib işlenmiş oluyor. Bu ehemmiyetli nokta niyet ile takva namıyla ve günahtan kaçınmak kasdiyle menfi ibadetten gelen ehemmiyetli a'mâl-i salihadır.
Elbette yüzlerce günahın hücum ettiği, kötülüklerin dört bir yanı sardığı bir zamanda haramları terk etmek büyük bir önem taşır. Nefse hoş gelen haramları terk edip nefse zor gelen farzlara yönelebilmek büyük bir fazilettir ve imkânsız da değildir. Günahların birer manevî mikrop olduğu, manevî hayatı zehirlediği düşünülür ve onlarla mücadele gaye edinilir; bu dünyada bulunuş gayemizin ebedî hayatı kazanmak olduğu hatırlanırsa Allah'ın izniyle üstesinden gelinir, yükseklere doğru ilerlenir.
Günahlardan sakınma bir titizliğin, takvanın, Allah sevgisi ve korkusunun ifadesidir. Tahkîkî îmanı kalbine yerleştiren insan, davranışlarını kontrol etmesini bilir, daima nefis muhasebesi içerisinde bulunur ve hedefe ulaşır.

3525. [6:32, Hadîs No: 83171

Ebû Kırsafe'den rivayetle:

Kim bir topluluğu severse, Allah onu o toplulukla birlikte haşr eder. 3856[43]

3526. [6:32, Hadîs No: 8318]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Hasan ve Hüseyin'i seven beni sevmiştir. Onlara düşmanlık besleyen bana düşmanlık beslemiştir. 3857[44]

3527. [6:32, Hadîs No: 8319]
Selman'dan (r.a.) rivayetle:

Ali'yi seven beni sevmiştir. Ali'ye düşmanlık besleyen bana düşmanlık beslemiştir. 3858[45]

3528. [6:33, Hadîs No: 8322]
Zübeyir (r.a.) rivayet ediyor;

Amel sayfasının kendisini sevindirmesini isteyen kimse çokça istiğfar etsin. 3859[46]

3529. [6:34, Hadîs No: 8325]
Rabah'dan rivayetle:

İnsanlardan saklanan idareci Cehennemden muhafaza edilmez. 3860[47]

3530. [6:35, Hadîs No: 8331]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim Müslümanlara daha pahalı satmak niyetiyle bir malı piyasaya sürmez de depolarsa günahkârdır, Allah ve Resulünün himayesinden mahrum kalmıştır. 3861[48]

3531. [6:36, Hadîs No: 8333]
Aışe den (r.a.) rivayetle:

Bu dinimizde ondan olmayan bir şey uyduran kimsenin bu uydurduğu şey reddedilmiştir. 3862[49]

3532. [6:37, Hadîs No: 8337]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların gördüğü yerde namazı güzelce kılan, tek başına iken ise onu baştan savma kılan kimse Rabbini hafife almıştır. 3863[50]

3533. [6:37,HadîsNo: 8338]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Müslüman olduktan sonra iyi olan kimse İslâm öncesi hayatında yaptıklarından sorumlu tutulmaz. Müslüman olduktan sonra da kötü olmaya devam eden hem öncesinden, hem de sonrasından sorumlu tutulur. 3864[51]

3534- [6:37, Hadîs No: 8339]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Kim Allah ile kendisinin arasım düzeltirse Allah da onunla insanların arasını düzeltmeyi üzerine alır. Kim iç dünyasını düzeltirse, Allah da onun dışım düzeltir. 3865[52]

3535. [6:39, Hadîs No: 83431
Ubâde bin Sâmit'den (r.a.) rivayetle:

Ramazan ve Kurban bayramı gecelerini ibâdetle geçiren kimsenin kalbi, kalblerin öldüğü günde ölmez. 3866[53]

3536. [6:40, Hadîs No: 8346]
Enes (r.a,) rivayet ediyor:

Sünnetimi yaşatan beni sevmiştir. Beni seven Cennette benimle beraberdir. 3867[54]

3537. [6:41, Hadîs No: 8349]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Kim bir mü'mini korkutursa, onu Kıyamet Gününün korkularından emin kılmamak, Allah üzerine hak olur. 3868[55]

3538. [6:41, Hadîs No: 8353]
Yala bin Mürre (r.a\) rivayet ediyor:
Kim zulmen bir arazi parçasını ele geçirirse, Kıyamet Günü onun toprağım sırtında taşıyarak mahşer yerine gelir. 3869[56]

3539. [6:42, Hadîs No: 8354]
Hakem bin Hars'den rivayetle:
Kim Müslümanların yolundan bir parçayı gasbederse, Kıyamet günü yedi kat yerin aşağısına kadar sırtında taşıyarak gelir. 3870[57]

3540. [6:42, Hadîs No: 8357]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Sünnetimi tutan bendendir. Sünnetimden yüz çeviren benden değildir. 3871[58]

3541. [6:43, Hadîs No: 8361]
Ebû Eyyub'den (r.a.) rivayetle:
Kim kırk gün ihlâsla Allah'a kulluk ederse, kalbinden diline hikmet pınarları akar. 3872[59]

3542. [6:244, Hadîs No: 8363]
IbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kim bir sünneti ayakta tutmak veya bir bid'atı çürütmek için ümmetime bir hadis naklederse, Cennettedir. 3873[60]

3543. [6:46, Hadîs No: 8372]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, kendisine âit olmayan birşeyi benimdir diye iddia ederse, bizden değildir. Ve Cehennemdeki yerine hazırlansın. 3874[61]

3544. [6:46, Hadîs No: 8375]
Sehl bin Hüneyf (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, yanında bir mü'min ezildiği halde ona yardım etmeye gücü yeterken yardım etmezse, Allah onu Kıyamet Günü insanların gözü önünde zelil kılacaktır.3875[62]

3545. [6:47, Hadîs No: 8376]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kim yedi sene, sevabını Allah'tan umarak müezzinlik yaparsa, Allah onun Cehennem ateşinden beraatını yazar.3876[63]

3546. [6:47, Hadîs No: 8379]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki bir sene bir ücret taleb etmeden müezzinlik yaparsa, Kıyamet günü çağırılır, Cennetin kapısında bekler ve kendisine şöyle denilir: 'Dilediğin kimseye şefaat et. 3877[64]

3547. [6:48, Hadîs No: 8382]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kam gülerek günah işlerse, ağlayarak Cehennem ateşine girer. 3878[65]

3548. [6:48, Hadîs No: 8383]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, kendisini insanlara, olduğundan daha fazla Allah'tan korkar gösterirse, o, münafıktır. 3879[66]

3549. [6:49, Hadîs No: 8385]
Fadl'dan rivayetle:
Hacca gitmek isteyen acele etsin. Çünkü kişi hastalanır, niyeti bozulur, ihtiyaçlar baş gösterir.... 3880[67]

3550. [6:49, Hadîs No: 8386]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katındaki hissesini Öğrenmek isteyen kimse, Allah'ın kendisinin yanındaki hissesine baksın. 3881[68]

3551. [6:50, Hadîs No: 8390]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, duasının kabul edilmesini, sıkıntısının giderilmesini istiyorsa, maddî sıkıntı içerisinde olan birinin sıkıntısını gidersin. 3882[69]

3552. [6:50, Hadîs No: 8391]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, bir iş yapmak istediğinde Müslüman bir kimseyle istişare ederse, Allah onu işlerin en doğrusuna iletir. 3883[70]

3553. [6:51, Hadîs No: 8395]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Anne babasını razı eden Allah'ı razı etmiştir. Anne ve babasını kızdıran Allah'ı kızdırmış olur. 3884[71]

3554. [6:52, Hadîs No: 8397]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, ilmini artırır da dünyanın gayr-i meşru lezzetlerinden uzaklığını arttırmazsa, ancak Allah'tan uzaklığını arttırmış olur. 3885[72]

3555. [6:54, Hadîs No: 8406]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, dinini ve şerefini malı ile korumaya gücü yeterse, korusun. 3886[73]

3556. [6:54, Hadîs No: 8407]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden din kardeşine faydalı olmaya gücü yeten, faydalı olsun. 3887[74]

3557. [6:55, Hadîs No: 8409]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Sizden, elbisesinin ucuyla da olsa, mü'min kardeşinin kusurunu örtebilen örtsün. 3888[75]

3558. [6:55, Hadîs No: 8411]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah'ın adını vererek size sığınanı koruyun. Allah için sizden bir-şey isteyene verin. Sizi davet edenin dâvetine uyun. Size iyilik yapanın iyiliğine karşılık verin. Verecek birşey bulamazsanız karşılığını verdiğinize kanaat getirinceye kadar ona dua edin. 3889[76]

3559. [6:55, Hadîs No: 8412]
Hasan-ı Basrî'den rivayetle: Acele eden hatâ yapar. 3890[77]

3560. [6:56, Hadîs No: 84151
Büreyde (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bizim bir iş için tayin ettiğimiz ve karşılığında bir ücret belirlediğimiz kimsenin, bunun dışında aldığı birşey haksız kazançtır. 3891[78]

3561- [6:56, Hadîs No: 8416]
Adiyy bin Amire den (r.a.) rivayetle:
Sizden bir iş için tayin ettiğimiz kimse, bizden bir iğne ve daha ufağını bizden saklarsa bu, haksız kazanç olur ve Kıyamet Gününde onu öder. 3892[79]

3562. [6:57, Hadîs No: 8417]
Berâ bin Azib (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, her namazdan sonra üç defa Allah'tan bağışlanma dileyerek şöyle duâ ederse, savaştan kaçmış bile olsa günahları affedilir. "Kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan, hayat sahibi ve kâinatı ayakta tutan Allah'tan bağışlanma diliyorum ve Ona tevbe ediyorum." 3893[80]

3563. [6:57, Hadîs No: 8419]
Ubâde bin Sâmit'den (r.a.j rivayetle:
Kim mü'min erkekler ve kadınlar için Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah onun için bütün mü'min erkek ve kadınlar sayısınca sevap yazar. 3894[81]

3564 [6:57, Hadîs No: 8420].
Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kim İd, her gün mü'min erkekler ve kadınlar için yirmi yedi defa Allah'tan bağışlanma dilerse, duaları kabul edilen ve yeryüzü ahalisine kendilerinin yüzü suyu hürmetine rızık verilen kimselerden olur. 3895[82]

3565. [6:59, Hadîs No: 8425]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim Allah'ın kitabından bir âyet dinlerse, kendisi için kat kat sevap yazılır. Kim ki, Allah'ın kitabından bir âyet okursa, bu, Kıyamet Günü onun için bir nur olur. 3896[83]

3566. [6:62, Hadîs No: 8435]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Kimin eliyle bir kimse Müslüman olursa, onun için Cennet vacip olur. 3897[84]

3567. [6:63, Hadîs No: 8442]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Cenneti özleyen hayırlara koşar. Cehennemden korkan gayr-i meşru lezzetlerden kaçar. Ölümü bekleyene, lezzetler önemsiz gelir. Dünyaya so^ıık bakana musibetler hafif gelir. 3898[85]

3568- [6:64, Hadîs No: 8443]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim çalıntı bir malı, çalıntı olduğunu bile bile satın alırsa, hırsızın ayıbına ve günahına ortak olur. 3899[86]

3569. [6:67, Hadîs No 8452]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kim ki sabahleyin kalkarken düşüncesi günahlardan titizlikle sakınmak olduğu halde o gün bir günah işlerse, Allah bunu bağışlar. 3900[87]

3570. [6:67, Hadîs No: 8453]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki sabahleyin kalkarken düşüncesi Allah'tan başka birşey olursa, onun Allah'ın hoşnutluk ve yakınlığından nasibi yoktur. Kim ki, sabahleyin kalkarken Müslümanların sıkıntılarını kalbinden hissetmezse onlardan değildir. 3901[88]

3571. [6:67, Hadîs No: 8454]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Kim ki, sabahleyin Allah rızâsı için anne ve babasına itaatkâr olarak güne başlarsa, ona Cennetten iki kapı açılır. Anne ve babadan biri varsa, bir kapı açılır. 3902[89]

3572. [6:69, Hadîs No: 8458]
İbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, malında veya bedeninde bir musibete uğrar da bunu gizler ve insanlara yakınmazsa onu affetmek Allah üzerine bir hak olur. 3903[90]

Bu dünya imtihan meydanıdır. Cenab-ı Hak bazan nimetlerle, bazan da musibetlerle kullarını imtihan eder. Kullardan istenen nimet ânında şükretmek, musibet ânında da sabretmektir.
Hadiste tavsiye edilen husus mü'minin malı veya bedeni konusunda bir musibete uğradığında onu gizlemesi, olur olmaz kişilere anlatmaması, insanlara şikayet etmemesi, yakınmaması, dişini sıkması, sabretmesidir. Elbette mü'min malına bir felaket geldiğinde o felaketten kurtulmak için tedbir ve çarelere başvuracaktır. Haksızlığa uğradığında da hakkını alabilmek için gayret gösterecektir. Vücudunda bir hastalık veya sıkıntı başgösterdiğinde de doktora gidip çaresine baktıracaktır. Ama buna rağmen iyi olmamışsa, hiçbir kimseye dert yan-maksızın, şikayete girmeksizin sabır ve tevekkülle karşılayıp dayanmalıdır. Böyle davranırsa Allah'ın affına mazharolur.
Bu güzel tavsiyeye uymadır ki mü'mini musibetlere karşı dirençli kılar, hayat mücadelesinde güç kazandırır. Allah'ın sevgili kulları binbir türlü musibet ve belâlara maruz kaldıkları halde bir an için olsun şikayete girmemiş, kimseye dert yanmamışlar, "Güzelden gelen güzeldir. Hayır Allah'ın murad ettiğidir" deyip sabır içinde şükretmişlerdir.

3573. [6:67, Hadîs No: 8453]
Hz. Hüseyin'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, bir musibete uğrar da bu musibetin üzerinden zaman geçmiş olsa bile onu her hatırladığında "Innâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn [Şüphesiz biz Allah'a aidiz ve yine Ona döneceğiz]" derse, Allah onun için musibete uğradığı günde kazandığı sevap gibi sevap yazar. 3904[91]

3574- [6:71, Hadîs No: 8464]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Kim aç bir Müslümana yemek yedirirse, Allah da ona Cennet meyvelerinden yedirir. 3905[92]

3575. [6:71, Hadîs No: 8469]
lbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kim din kardeşinin mektubuna onun izni olmaksızın bakarsa Cehennem ateşine bakmış gibi olur. 3906[93]

3576. [6:72, Hadîs No: 8470]
Sehl bin Hüneyfden (r.a.) rivayetle:
Kim ki, Allah yolunda cihad eden; çoluk çocuğunu geçindirmek uğrunda borçlanan veya kölelikten kurtarmak için efendisiyle anlaştığı parayı ödemeye çalışana yardım ederse, gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde Allah onu gölgesinde gölgelendirir.3907[94]

3577. [6:72, Hadîs No: 8471]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, yarım kelime ile de olsa bir mü'minin öldürülmesine yardım ederse, Allah'ın huzuruna alnında "Allah'ın rahmetinden ümidi kesilmiş" yazılı olarak varır. 3908[95]

3578. [6:72, Hadîs No: 8472]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Kim bir zâlime yardım ederse, Allah o zâlimi ona musallat eder. 3909[96]

3579- [6:72, Hadîs No: 8473]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Kim zulmen yapılan bir düşmanlığa yardım ederse, bundan vaz geçinceye kadar Allah'ın gazabına hedef olmaya devam eder. 3910[97]

3580- [6:72, Hadîs No: 8474]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kim ki, temsil ettiği bâtıl ile bir hakla ortadan kaldırmak için bir zâlime yardım ederse, Allah ve Resulünün koruyuculuğundan mahrum kalır. 3911[98]

3581. [6:73, Hadîs No: 8476]
Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kim insanlara dayanarak izzet kazanmaya çalışırsa Allah onu zelil kılar.3912[99]

3582. [6:74, Hadîs No: 8480]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Kim inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek i'tikaf yaparsa geçmiş günahları bağışlanır. 3913[100]

3583. [6:75, Hadîs No: 8482]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Karne yumuşaklıktan nasibi verilmişse, hayırdan nasibi verilmiştir. Yumuşaklıktan nasipsiz bırakılan da hayırdan nasipsiz bırakılmıştır. 3914[101]

3584. [6:76, Hadîs No: 8486}
Ebû Abs'dan rivayetle:
Kimin ayakları Allah yolunda tozlanırsa, Allah onu Cehennem ateşine haram kılar. 3915[102]

3585. [6:77, Hadîs No: 8489]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, yanında Müslüman kardeşinin gıybeti yapıldığı halde, gücü yeterken ona yardım etmezse Allah onu dünya ve âhirette zelil kılar. 3916[103]

3586. [6:77, Hadîs No: 8490]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki, kendisine bilgisizce fetva verilirse, günahı fetva verenin boynunadır. Kim de kendisine danışan din kardeşine doğru bildiğinin dışında bir yol gösterirse, ona hıyanet etmiş olur. 3917[104]

3587. [6:77, Hadîs No: 8491]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kim bilgisizce fetva verirse, göğün ve yerin melekleri ona lanet okur. 3918[105]

3588. [6:78, Hadîs No: 8497]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim sattığı malı geri getiren müşterisinden kabul ederse, Allah da Kıyamet Gününde onun günahlarını affeder.3919[106]

3589. [6:80, Hadîs No: 8501]
Talha (r.a.) rivayet ediyor:'
İktisad edeni Allah zengin eder, israf edeni Allah fakir kılar, tevazu göstereni Allah yükseltir, zulmedeni Allah parçalar. 3920[107]

3590. [6:81, Hadîs No: 8503]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Kim sürü bekleyen veya av yakalayan köpek dışında bir köpek beslerse, amelinden her gün belli bir miktar eksiltmiş olur. 3921[108]

3591- [6:81, Hadîs No: 8504]
lbnü'l-Mübârek rivayet ediyor:

Kim bir mü'mini sevindirirse, Allah da Kıyamet Günü onu sevindirir.3922[109]

3592. [6:82, Hadîs No: 8508]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Kim Allah'tan çokça bağışlanma dilerse, Allah onun için her üzüntüden bir kurtuluş, her sıkıntıdan bir çıkış kapısı verir ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. 3923[110]

3593. [6:82, Hadîs No: 8509]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Kim Allah'ı çokça zikrederse, münafıklıktan kurtulmuş olur. 3924[111]

3594- [6:83, Hadîs No: 8511]
Vudeyn bin Ata'dan rivayetle:

Kim kıbleye saygı gösterirse, Allah da ona değer verir. 3925[112]

3595- [6:85, Hadîs No: 8519]
Nübeyşe rivayet ediyor:

Kim bir kabda yemek yer, sonra da onu iyice sıyırırsa o kab kendisi için Allah'tan bağışlanma diler. 3926[113]

3596. [6:85, Hadîs No: 8520]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Kim bir toplulukla hurma yerse, onların izni dışında ikişer ikişer yemesin. 3927[114]

3597- [6:86, Hadîs No: 8522]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

Kim helal yer, Sünnet çerçevesinde amel eder ve insanlar da onun şerrinden emin olursa, Cennete girer. 3928[115]

3598. [6:87, Hadîs No: 8525]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Haya örtüsünü atan kimsenin arkasından konuşmak gıybet değildir. 3929[116]

3599. [6:88, Hadîs No: 8530]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:

idarecilerden biri size Allah'a isyan sayılan birşey yapmanızı emrederse ona itaat etmeyin. 3930[117]

3600-3699

3600. [6:88, Hadîs No: 8531]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:

İyi işleri tavsiye eden kimsenin kendisi de iyi işler yapsın. 3931[118]

3601. [6:89, Hadîs No: 8534]
Ebû Reyhane (r.a.) rivayet ediyor:
Kim kâfir olan dokuz atasını onlarla izzet ve şeref kazanmak düşüncesiyle sayarsa, Cehennemde onların onuncusu olur. 3932[119]

3602. [6:89, Hadîs No: 8535]

Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Kim bir ilmi Öğrenmek için yolculuğa çıkarsa, henüz adımını atmadan günahları bağışlanır. 3933[120]

3603. [6:89, Hadîs No: 8536]

Câbir (r.a.) rivayet ediyor: Soygun yapan bizden değildir. 3934[121]

3604. [6:89, Hadîs No: 8537]

Ebü'l-Yüsr'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, eli darda olana alacağı konusunda süre tanır veya alacağından vaz geçerse, Allah, gölgesinden başka gölgenin bulunmadığı Kıyamet gününde onu gölgesinde gölgelendirir. 3935[122]

3605. [6:89, Hadîs No: 8538]
İbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, eli darda olan borçlusuna, durumu düzelinceye kadar süre tanırsa, Allah da ona günahına tevbe edinceye kadar süre tanır. 3936[123]

3606. [6:90, Hadîs No: 8539]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Eli darda olan borçlusuna belli bir güne kadar süre tanıyana o gün gelinceye kadar her güne karşılık bir sadaka sevabı; süre girdikten sonra tanıdığı her gün için de iki sadaka sevabı kadar sevap vardır. 3937[124]

3607. [6:90, Hadîs No: 8541]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, Allah kendisine bir nimet verir de, bu nimetin devam etmesini dilerse, çokça "La havle ve lâ kuvvete illâ billah" desin. 3938[125]

3608. [6:90, Hadîs No: 8542]
Hüzeym bin Fâtik'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim Allah yolunda bir harcamada bulunursa, kendisi için bunun yedi yüz katı sevap yazılır. 3939[126]

3609. [6:91, Hadîs No: 8546]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim helâl kazanç için yorgun ve bitkin olarak akşamlarsa günahları bağışlanmış olarak akşamlamış olur. 3940[127]

3610. [6:92 Hadîs No 8551]
Vâsile'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki, kusurlu bir malı kusurunu açıklamadan satarsa, sürekli Allah'ın gazabına maruz kalır. Melekler de devamlı olarak ona lanet ederler. 3941[128]

3611. [6:93, Hadîs No: 8555]
Umâme (r.a.) rivayet ediyor:
Önce selâm veren Allah ve Resulüne daha yalandır. 3942[129]

3612- [6:94, Hadîs No: 8558]
İbni Abbas'den (r.a.) rivayetle:
Kırsal kesimde yaşayan kaba olur, av peşinde koşan gafil olur. Hükümdarların kapısına gelen fitneye maruz kalır. 3943[130]

Hadiste, kırsal kesimde yaşayan kimselerin kaba olacaklarına dikkat çekilir. Bu, izaha gerek duymayacak kadar açıktır. Hadiste dikkat çekilen ikinci husus avlanmaktır. Cenâb-ı Allah bütün hayvanları insanların emrine vermiş, istifadesine sunmuştur. Bu sebeple, gerek denizdeki balıkları, gerekse evcil olmayan kara hayvanlarını etlerinden, derilerinden ve diğer kısımlarından istifade etmek için avlamak caizdir.

Bir ihtiyaca dayanmadan, keyfî olarak avlanmak her ne kadar caiz olsa da, İslâm âlimleri, lüzumsuz avlanmanın kalbe katılık verip şefkat duygusunu azaltacağından, böyle bir davranışı uygun görmezler. Nitekim yukarıdaki hadiste "av peşinde koşanın gafil olacağına" dikkat çekilmiştir. Gerçekten de avcılığı vaz geçemeyeceği bir meşgale haline getiren kimseler, çoğu zaman ciddiyetten uzak bir hâle bürünür, gaflete düşer, avını nasıl kovaladığını, onu nasıl vurduğunu anlatıp durur. O kadar ki, manevî âlemini ilgilendiren şeyleri düşünmeye vakit bile bulamaz. Bu ise büyük bir gaflet örneğidir.
Hadiste dikkat çekilen üçüncü husus, hükümdarların kapışma gelenin fitneye maruz kalacağıdır. Çünkü zaruret olmadan hükümdar kapısına gelen kişi burada bâzı yanlış davranışlarla karşılaşabilecek, zulümlere şahit olabilecektir. Eğer bunlara ses çıkarmaz, idarecinin zulmüne alkış tutarsa, fitneye düşmüş olur.
3615. [6:98, Hadîs No: 8571]

Kim ki, can boğaza gelmeden önce Allah'a tevbe ederse, Allah bunu kendisinden kabul eder. [3944][131]

3616- [6:101, Hadîs No: 8585]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Kim bir namazı terkederse, Allah'ın huzuruna Allah kendisine gazap etmiş olarak varır. [3945][132]

3617. [0:102, Hadîs No: 8589]
Ebû'l-Ca'd rivayet ediyor:

Kim önemsemeyerek üç Cuma namazını kılmazsa, Allah kalbini mühürler. [3946][133]

3618. [6:104, Hadîs No: 8593]
Huzeyfe'den rivayetle:

Bir kavme benzemeye çalışan onlardandır. [3947][134]

3619. [6:106, Hadîs No: 8596] Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:

Kim ki, bilgisi ve tecrübesi olmadığı halde tabiblik yapar da bir hastaya zarar verirse, o zarardan sorumludur. [3948][135]

3620. [6:106, Hadîs No: 8598]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:

Kim kendisini büyük görür ve böbürlenerek yürürse, Allah'ın huzuruna Allah kendisinden gazap etmiş olarak varır. [3949][136]

3621. [6:107, Hadîs No: 8601]
Îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Kim Allah rızası dışında bir gaye için bir ilmi öğrenirse Cehennemdeki yerine hazırlansın. [3950][137]

İlim niçin öğrenilir? Belli makam ve mevkilere uiaşmak için mi? Gösteriş olsun diye mi? Büyüklenmek, kibirlenmek, kendini başkalarından üstün görüp gururlanmak için mi? Para, pul, mal, mülk kazanmak için mi? Yoksa vatana, millete, insanlığa hizmet için ve nihayet Allah rızası için mi?
Allah rızası dışında ilim öğrenme her ne kadar insanı arzu ettiği hedetlere uiaştırsa, maksadını elde etmesine sebep olsa da bu maksatla ilim öğrenmenin Allah katında hiçbir değeri yoktur.
Elbette insan öğrendiği ilimle belli makam ve mevkilere ulaşacak, maddeten ve manen istifadeler görecek, para pul kazanacak; hele hele vatana, millete, insanlığa hizmet için koşacaktır. Ama bütün bunları yaparken temelde Allah rızasını gözetecektir. Esas maksat Allah rızası olacaktır. Bu esas alınınca diğerleri zaten peşinden gelir. Gelmese de kişi Allah rızasına ereceği için âhirette büyük sevaplara erer.
İlim öğrenmede niçin Allah rızası gözetilmelidir?
Allah, yaratıklar içerisinde sadece insana öğrenme kabiliyeti vermiştir. O halde insan bu kabiliyeti kendisine kim vermişse, öğrenilecek şeyleri kim yaratmışsa, elbetteki öğreneceklerini Onun rızasını kazanmak için öğrenecektir. Sonra ilim yoluyla varmak istediği hedefleri elinde tutan da Allah'tır. Her ne kadar rızası dışında öğrenmeye yeltense de Allah dilemedikçe maksatlarına ulaşamayacaktır.
İlmi başka maksatlarla öğrenmek İlmin şanına da yaraşmaz. Böyle bir hareket kudsî maksatlarla öğrenilmesi gereken ilmi basit, değersiz metalar seviyesine düşürmek mânâsına gelir. Herşeyden önce ilme hakarettir.

İlmi Allah için öğrenmenin şartı, ilmi Allah emrettiği için öğrenmektir ve onu Allah'ı daha iyi tanımaya, yâni marifetullaha vesile yapmaktır. Bu müsbet ilimler de dahil her ilim için geçerlidir.
İlmi Allah için öğrenmenin şartı, onunla hem kendimize, hem topluma, hem de insanlığa yararlı hizmetler yapabilmek, insanlığın zararına kullanmamaktır. Gösterişten, şöhretten uzak kalmaktır. Allah'ın rızasına uygun olan da, ilmin şanına lâyık olan da budur.

3622. [6:108, Hadîs No: 8603]

Aışe den (r.a.) rivayetle: Sünnete sarılan Cennete girer. 3951[138]

3623- [6:109, Hadîs No: 8607]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Kim abdestliyken abdest alırsa, kendisine on sevap yazılır. 3952[139]

3624. [6:114, Hadîs No: 8620]
Enes'den (r.a.) Rivâyetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Kur'ân'ı ezberleyeni Allah, ölünceye kadar aklından faydalandırır; şuurunu elinden almaz. 3953[140]

3625. [6:115, Hadîs No: 8625]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, Allah'a isyan sayılan bir metodla bir şeyi elde etmeye çalışan kişi umduğundan daha da uzaklaşır ve korktuğu şeyin başına gelmesine daha da yaklaşır. 3954[141]

3626. [6:116, Hadîs No: 8628]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Kim hacca gider de kabrimi ziyaret ederse, beni hayatta iken ziyaret eden gibi olur. 3955[142]

3627. [6:116, Hadîs No: 8630]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kim anne ve babası yerine hac yapar veya onların yerine bir borcunu öderse, Allah Kıyamet Günü onu anne ve babasını razı eden salih kimseler arasında hasreder. 3956[143]

3628. [6:117, Hadîs No: 8634]
Ebû Hilreyre'den (r.a.) rivayetle:
Yanında Allah'a isyan sayılan bir iş yapılıp bunu çirkin gören kişi orada bulunmayan gibidir. Kim de orada bulunmadığı halde hoşnutluk gösterirse orada bulunmuş gibidir. 3957[144]

3629. [6:118, Hadîs No: 8636]
İbni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kim ki, ümmetime iletmek üzere kırk hadis ezberlerse, Kıyamet Günü ben onun şefaatçisi ve şahidi olurum. 3958[145]

3630. [6:118, Hadîs No: 8639]
Ebu'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Kehf Sûresinin başından on âyet ezberleyen Deccal fitnesinden muhafaza edilir. 3959[146]

3631 - [6:118, Hadîs No: 8640]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kim ki, Arefe Günü dilini, kulağım ve gözünü haramdan korursa, iki Arefe arasındaki küçük günahları bağışlanır. 3960[147]

3632- [6:120, Hadîs No: 8644]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:

Kim ki, yemin etmesi istenir de, o da bir Müslümanın malını zimmetine geçirmek için yalan yere yemini ederse, Allah'ın huzuruna, Allah kendisine gazap etmiş olarak vanr. 3961[148]

3633. [6:121, Hadîs No: 8647]

îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Bize silah çeken bizden değildir. 3962[149]

3634. [6:123, Hadîs No: 8656]

Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle: Oruçlu iken ölen Cennete girer. 3963[150]

3635. [6:124, Hadîs No: 8661]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim hamama peştemalsız girerse, iki melek ona lanet eder. 3964[151]

3636. [6:125, Hadîs No: 8663]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim bir doğru yola davet ederse, çağrısına uyanların sevabı kadar sevap kazanır. Onların sevabından da birşey eksilmez. Kim de bir sapıklığa davet ederse, çağrısına uyanların günahı kadar günah kazanır. Onların günahından da eksilmez. 3965[152]

3637. [6:126, Hadîs No: 8666]
Ümeyr bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Kim bir Müslümanı ismiyle değil de çirkin bir lakapla çağırırsa melekler ona lanet eder. 3966[153]

3638. [6:126, Hadîs No: 8668]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Öfkesini yutandan Allah azabını çevirir. Dilini koruyanın da Allah kusurlarım örter. 3967[154]

3639. [6:127, Hadîs No: 8671]
Esma binti Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Kim bulunmadığı yerde din kardeşinin şerefim savunursa, Cehennem ateşinden korumak Allah üzerinde bir hak olur. 3968[155]

3640. [6:128, Hadîs No: 8674]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki Allah'ı anar da Allah korkusundan dolayı gözleri dolar ve göz yaşları yere dökülürse, Allah Kıyamet günü ona azap vermez. 3969[156]

3641. [6:128, Hadîs No: 8676]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor;
Kim ki, ayıplamak maksadıyla birisini onda olmayan bir kusurla anarsa Allah, söylediğini ispat edinceye kadar onu Cehennem ateşinde hapseder. 3970[157]

3642. [6:129, Hadîs No: 8680]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Yanında ismim anılan kimse bana saîavat getirsin. Bana bir defa salavat getirene Allah on defa rahmet eder. 3971[158]

3643. [6:130, Hadîs No: 8687]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden her kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin, gücü yetmezse diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse, kalbiyle buğzetsin. Bu, îmanın en zayıf derecesidir. 3972[159]

3644. [6:131, Hadîs No: 8688]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Beni rüyada gören gerçekte görmüştür. Çünkü şeytan benim suretime giremez. 3973[160]

3645. [6:136, Hadîs No: 8699]
Ebu'd-Derda (r.a.) rivayet ediyor:
Kim din kardeşinin şerefini savunursa, bu, Cehennem ateşine karşı ona perde olur. 3974[161]

3646. [6:136, Hadîs No: 8701]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
Uğursuzluk düşüncesinin kendisini ihtiyacı olan bir işi yapmaktan alıkoyan kimse Allah'a şirk koşmuştur. 3975[162]

3647. [6:137, Hadîs No: 8704]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah İrime sâliha bir hanım ihsan etmişse, dininin yansını yerine getirmek için kendisine yardım etmiştir. Diğer yansı için de Allah'tan korksun.
Hâkim'in MüstedreK'möen.
Dinimiz aklı, dini, nefsi, nesli ve malı muhafazayı emreder. Bir yandan zinayı haram kılıp onu büyük günahlar arasında sayarken, diğer yandan evliliği mües-seseleştirip, neslin muhafazasını temin eder, fuhuş yolunu kapar.
Şeytanın insanı Allah yolundan uzaklaştırmak için baş vurduğu en cazip vasıtalardan birisi şehvettir. Evlenen biri ise, fıtratındaki "şehvet" arzusunu meşru yoldan karşılar, dolayısıyla şeytanın tuzağına düşmemiş olur. Bunun içindir ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bir hadislerinde evliliğin gözü haramdan daha çok koruyacağını, namusu en iyi şekilde muhafaza edeceğini bildirmiştir. 3976[163] İşte yukarıdaki hadiste de sâliha bir kadınla evlenen birisinin "Dininin yansını koruduğuna" dikkat çekilmiştir.

3648. [6:139, Hadis No: 8714]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kim bir mü'mini korkutursa, Allah Kıyamet Günü onun korkusunu emniyete çevirmez. Kim ki, bir mü'mini bir idareciye ispiyon ederse Allah, Kıyamet Günü onu zillet ve hakaret yerine oturtur. 3977[164]

3649. [6:140, Hadîs No: 8715]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kim kabrimi ziyaret ederse, şefaatim ona vacip olur. 3978[165]

3650. [6:141, Hadîs No: 8717]
Ebû Bekir'den (r.a.) rivayetle:
Kim Cuma Günü anne ve babasının veya onlardan birisinin kabrini ziyaret eder ve orada Yâsîn okursa günahları bağışlanır. 3979[166]

3651 - [6:144, Hadîs No: 8726]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ahlâkı kötü olan nefsine azap eder. Kaygısı çok olanın bedeni hasta olur. insanlarla sürtüşmeye girenin şerefi gider, kişiliği yok olur. 3980[167]

3652. [6:144, Hadîs No: 8727]
Sehl bin Huneyfden (r.a.) rivayetle:
Samimî olarak Allah'tan şehidlik dileyen kimse yatağında da ölse Allah onu şehidlerin mertebesine ulaştırır. 3981[168]

3653. [6:144, Hadîs No: 8728]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Kim ki üç defa Allah'tan Cenneti isterse, Cennet şöyle der: "Allah'ım onu Cennete koy." Kim de üç defa Cehennemden Allah'a sığınırsa, Cehennem şöyle der: "Allah'ım, onu Cehennemden koru." 3982[169]

3654. [6:145, Hadîs No: 8730]
Habeş-i ibni Cünade'den rivayetle:

İhtiyacı olmadığı halde dilencilik yapan, ateş yiyor gibidir. 3983[170]

3655. [6:146, Hadîs No: 8732]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, kendisinden ilmî bir mesele sorulurda söylemeyip gizlerse, Kıyamet günü Allah onu ateşten bir gem ile gemler. 3984[171]

3656. [6:146, Hadîs No: 8734]
İbni Abbas 'dan (r.a.) rivayetle:

Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti, Ashabıma dil uzatanların üzerine olsun. 3985[172]

3657. [6:147, Hadîs No: 8736]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Ali'ye dil uzatan bana dil uzatmıştır. Bana dil uzatan da Allah'a dil uzatmıştır. 3986[173]

3658. [6:149, Hadîs No: 8742]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

İnsanların en güçlüsü olmak isteyen kimse Allah'a tevekkül etsin. 3987[174]

3659. [6:150, Hadîs No: 8743]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Sıkıntı ve üzüntü ânında Allah'ın duasını kabul etmesini isteyen, genişlik zamanında çok duâ etsin. 3988[175]

3660. [6:151, Hadîs No: 8745]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

imanın tadına ermek isteyen kimse, insanları sadece Allah rızâsı için sevsin. 3989[176]

3661. [6:151, Hadîs No: 8747]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Cennet gençlerinin efendisini görmek isteyen kimse Hz. Hasan'a baksın. 3990[177]

3662. [6:151, Hadîs No: 8748]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Hz. isa'nın tevazûsunu görmek isteyen kimse Ebû Zer'e baksın. 3991[178]

3663. [6:152, Hadîs No: 8751]
Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor:

iyilikleri kendisini sevindiren, kötülükleri ise kendisini üzen kimse mumındır. 3992[179]

3664. [6:157, Hadîs No: 8765]
Kays bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:

Kim ki hakimiyetini Allah'a isyanla kuvvetlendirirse, Allah, Kıyamet Günü onu çaresizlik içinde bırakır. 3993[180]

3665. [6:157, Hadîs No: 8767]
Kaya bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

içki içen kimse Kıyamet Günü susamış olarak mahşere gelir. 3994[181]

3666. [6:159, Hadîs No: 8773]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki Müslüman bir kişinin malını başkasına yedirmek veya birinin kanını heder etmek için bir şahitlikte bulunursa, Cehennem ateşini kendisine vacip kılar. 3995[182]

3667. [6:160, Hadîs No: 8775]
Ebâ Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Kim iman ederek ve sevabını Allah'tan bekleyerek Ramazan ayında oruç tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır. 3996[183]

3668. [6:161, Hadîs No: 8777]
Ebû Eyyub'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, Ramazan ayını ve Şevval ayından altı günü oruçlu geçirirse bütün seneyi oruçlu geçirmiş gibi olur. 3997[184]

3669. [6:161, Hadîs No: 8780]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Kim Allah rızâsı için bir gün oruç tutarsa, Allah onu yetmiş sene Cehennem ateşinden uzaklaştırır. 3998[185]

3670. [6:165, Hadîs No: 8794]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Sabah namazını kılan kimse akşama kadar Allah'ın koruması altındadır. 3999[186]

3671. [6:165, Hadîs No: 8795]
Osman (r.a.) rivayet ediyor:
Yatsı namazını cemaatla kılan gecenin yarısını ibâdetle geçirmiş gibidir. Sabah namazını cemaatla kılan kimse bütün geceyi ibâdetle geçirmiş gibidir. 4000[187]

3672. [6:166, Hadîs No: 8799]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Öğle namazından önce dört rekât sünneti kılan kimsenin o günkü küçük günahları bağışlanır. 4001[188]

3673. [6:167, Hadîs No: 8804]
Muhammed bin Münkedir rivayet ediyor:
Akşamla yatsı arasında namaz kılan kimsenin bu namazı Allah'a çokça tevbe edenlerin namazıdır. 4002[189]

3674. [6:168, Hadîs No: 8807]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır: Kim ki kuşluk namazını 12 rekat olarak kılarsa, Allah onun için Cennette altından bir köşk yapar. 4003[190]

3675. [6:168, Hadîs No: 8808]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki Allah ve meleklerinden başka kimsenin görmediği tenha bir yerde iki rekat namaz kılarsa, Allah onun için Cehennem ateşinden kurtuluş beratı yazar. 4004[191]

3676. [6:169, Hadîs No: 8811]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Kim sabah ve akşam bana on defa salavat getirirse, Kıyamet Günü şefaatim ona ulaşır. 4005[192]

3677. [6:170, Hadîs No: 8812]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kabrimin yanında bana salavat getirenin sesini işitirim. Uzakta bana salavat getirenin salavatı ise bana ulaştırılır. 4006[193]

3678. [6:170, Hadîs Ng: 8813]
Ali'den (r.a) rivayetle:
Bana salavat getirene Allah bir kîrat sevap yazar. Kırat ise Uhud dağı kadardır. 4007[194]

3679- [6:171, Hadîs No: 8818]
îrbad (r.a.) rivayet ediyor:
Bir farz namazı kılan kimsenin bir makbul dua hakkı vardır. Kur'ân'ı hatmeden kimsenin de bir makbul dua hakkı vardır. 4008[195]

3680. [6:171, Hadîs No: 8819]
Abdullah ibni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Susan kurtulur. 4009[196]

3681. [6:172, Hadîs No: 8820]
Üsame bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki kendisine bir iyilik yapılır da bu iyiliği yapana "Cezâkellâ-hü hayran=Allah seni hayırla mükâfatlandırsın" derse onu fazlasıyla övmüş olur. 4010[197]

3682. [6:173, Hadîs No: 8824]
Ebâ Sırma'dan (r.a.) rivayetle:
Kim ki başkasına zarar vermeye çalışırsa Allah da onu zarara düşürür. Kim ki başkasına zorluk çıkarırsa Allah da onu zorluğa maruz bırakır. 4011[198]

3683. [6:173, Hadîs No: 8825]
Hasan bin Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki gönül hoşluğuyla ve kestiği kurbanın sevabını Allah'tan umarak kurban keserse bu onun için Cehennem ateşine karşı perde olur. 4012[199]

3864. Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki haksız yere birine bir kamçı vurursa, Kıyamet Gününde ona kısas uygulanır. 4013[200]

3685. [6:174, Hadîs No: 8831]
Adiy bin Hâtem (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki kendisine veya başkasına ait bir yetimi, başının çaresine bakacak yaşa gelinceye kadar bağrına basar, büyütürse kendisine Cennet vacip olur. 4014[201]

3686. [6:174, Hadîs No: 8832]
Abdullah bin Habib'den rivayetle:
Rim ki bir malı hayır yollarında harcamakta cimrilik hisseder veya gece kalkıp ibadet etmeye üşenirse şunu [çokça] desin: "Sübhanel-lahi ve bihamdihî." 4015[202]

3687. [6:174, Hadîs No: 8833]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki bir evde darlık meydana getirir veya bir yolu keser, ya da bir mü'mine eziyet verirse onun yaptığı cihad cihad değildir. 4016[203]

Bu hadis, cihad yapan bir kimsenin uyması gereken önemli birkısım hususlara dikkat çekmektedir. Cihad etmek demek Allah'ın dinini en güzel şekilde kullarına ulaştırmak, Onun sözünün en üstün olması için çaba göstermektir. Bu da herşeyden önce cihad yapan kişinin İlâhî emirleri hal ve hareketleriyle göstermesiyle olur.
Yoksa kaş yapayım derken göz çıkarma kabilinden "Cihad ediyorum" düşüncesiyle zulümlere, haramlara, haksızlıklara girmenin hakla, hukukla, adaletle olduğu gibi cihadla da alâkası yoktur. Bu, insanın kendi kendisini aldatmasından başka birşey değildir. Hedefi meşru olanın vasıtası da meşru olmalıdır.

Yukardaki hadis bize bu gerçekleri hatırlatıyor. Bir Müslümanın "Cihad ediyorum" düşüncesiyle evini sıkıntıya sokması, ev halkını huzursuz etmesi, bıktırması; cihada para toplamak düşüncesiyle eşkıyalık yapıp yol kesmesi, haksız yere başkalarının mallarına el koyması ve başkalarına eziyet etmesi; hak ve hukuklarını çiğnemesi, canlarına, mallarına zarar vermesi cihadla bağdaşmaz. Cihad yapan kimse Islâmın gösterdiği meşru ölçüler içerisinde hareket etmekle mükelleftir. Gerisi nefsin aldatmacasıdır.

3688. [6:175, Hadîs No: 8834]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Kim ki Kâbeyi yedi defa tavaf eder ve iki rekat namaz kılarsa bir köle azad etmiş gibi olur. [4017][204]

3689. [6:175, Hadîs No: 8836]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Kim ki içtenlikle şehid olarak ölmeyi arzu ederse, şehid edilmese bile kendisine şehidlik sevabı verilir. [4018][205]

3690. [6:175, Hadîs No: 8837]
Sahbera'den (r.a) rivayetle:

Kim ilim öğrenmeye çalışırsa bu onun geçmiş günahlarına keffaret olur. [4019][206]

3691. [6:175, Hadîs No: 8838]
Zeyyad bin Hars (r.a.) rivayet ediyor:

İlim öğrenmeye çalışanın rızkına Allah kefil olmuştur. [4020][207]

3692. [6:176, Hadîs No: 8839]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

ilim öğrenmeye çalışan evine dönünceye kadar Allah yolundadır. [4021][208]

3693. [6:177, Hadîs No: 8843]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:

Kim bir hastayı ziyaret ederse,. dönünceye kadar Cennet bahçesi içerisindedir. [4022][209]

3694. [6:177, Hadîs No: 8846]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Kim bir gün ve bir gece Müslüman ev halkının geçimini sağlarsa, Allah günahlarım bağışlar. [4023][210]

3695. [6:178, Hadîs No: 8847]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki üç kız çocuğunu geçindirir, onları terbiye eder, evlendirir ve onlara iyilikte bulunursa ona Cennet vardır.[4024][211]

3896. [6:178, Hadîs No: 8850]
Ebû Berze'den (r.a.) rivayetle:

Kim ki çocuğu ölmüş bir kadını teselli ederse Cennette ona bir aba giydirilir. [4025][212]

3697. [6:179, Hadîs No: 8851]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Kim ki musibete uğramış birisini teselli ederse onun sevabı kadar sevap kazanır. [4026][213]

3698. [6:182, Hadîs No: 8863]
Muza bin Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kim bir ilmi öğretirse, o ilimle amel edenin sevabı kadar sevap kazanır. Amel edenin sevabından da birşey eksilmez. [4027][214]

3699. [6:182, Hadîs No: 8864]

Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki Allah'ın kitabından bir âyet veya ilimden bir mesele öğrenirse Allah Kıyamete kadar onun mükâfatını sürekli büyütür. [4028][215]

3700-3799

3700. [6:182, Hadîs No: 8867]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetimden yetmiş sene ömür verilen kişinin Allah, yoluna girmeye zaman ve firsat bulamama konusundaki mazeretini ortadan kaldırmıştır. 4029[1]

3701. [6:183, Hadîs No: 8869]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Kim din kardeşini tevbe ettiği bir günahtan dolayı ayıplarsa, aynısını işlemedikçe ölmez. 4030[2]

3702. [6:183, Hadîs No: 8870]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki sabah camiye gidip gelirse Allah her gidip geldikçe ona Cennette bir sofra hazırlar. 4031[3]

3703. [6:183, Hadîs No: 8872]
Ebû Said (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Dinini öğretmek uğrunda sabah veya akşam gidip gelen kimse Cennettedir. 4032[4]

3704. [6:184, Hadîs No: 8873]
Ebu'd-Derda'dan rivayetle:
Kim bir ağaç diker de ondan bir insan veya yaratıklarından herhangi bir yaratık yerse bu mutlaka onun için sadaka olur. 4033[5]

3705. [6:186, Hadîs No: 8881]
Îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor;
Bizi aldatan bizden değildir. Hile yapıp tuzak kuranlar Cehennemdedir. 4034[6]

3706- [6:187, Hadîs No: 8890]
Zeyd bin Halid'den (r.a.) rivayetle:
Kim bir oruçluya iftar ettirirse veya cihada çıkan bir kimseyi donatırsa onun sevaba kadar sevap kazanır. 4035[7]

3707- [6:187, Hadîs No: 8891]
Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın sözünün en yüksek olması için savaşandır Allah yolunda olan. 4036[8]

3708- [6:188, Hadîs No: 8892]
Amr binAbese'den (r.a.) rivayetle:
Kim bir devenin iki sağımı arası kadar olsun Allah yolunda savaşırsa, Allah onun vücudunu Cehennem ateşine haram kılar. 4037[9]

3709. [6:188, Hadîs No: 8893]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:.
Kim ki iki gözü görmeyene elinden tutup kırk adım kadar yol götürürse Cennet kendisi için vacip olur. 4038[10]

Bu hadiste mü'minleri sakat, kötürüm, yardıma muhtaç kimselerin iyiliğine koşmaya, onların ellerinden tutmaya büyük bir teşvik vardır.
Cenab-ı Hak şu geçici dünya hanında kullarını değişik şekillerde denemektedir. İmtihan gereği bazılarına bir kısım nimetler vermekte, bazılarını da bunlardan mahrum bırakmaktadır. Gözsüz, elsiz, ayaksız insanlar bu hallerine sabrettikleri takdirde âhirette büyük nimetlere gark olacaklardır. Bu arada bu organlara sahip olan kimselere de bir kısım sorumluluklar düşmektedir. Her nimetin şükrü kendi cinsinden olacağı için gözü olan bir taraftan gözsüzlere bakıp o nimete sahip olduğu için şükrederken diğer taraftan mümkün olduğunca gözsüzlere yardım edecektir. Bir

an için insan kendini onların yerine koyduğunda Allah'a ne kadar şükretmesi gerektiğini anlayacak ve özürlü veya sakat bir kimseyle karşılaştığında da ona elinden gelen yardımı esirgemeyecektir.
Allah böylesine samimiyetle, ihlasla iyiliğe koşanları hem dünyada, hem âhirette umulmadık mükafatlarla mükâfatlandıracaktır. Bunun âhiretteki mükâfatı da Cennettir.
Bu hadisi okuyunca, "İki gözü görmeyeni elinden tutup kırk adım götürmekle insan Cennete gidiyorsa, biz bunun yüz mislini yaparız" diyenler çıkabilir. Hadiste herşeyden önce iyiliği Allah için yapma, yani ihlasla hareket etmeye dikkat çekilmiş, insanı hangi noktalara kadar göterebifeceği gösterilmiştir. Bilinmelidir ki böyle küçük gibi görülen bir hareketin, bile ihlasla yapıldığında insanı Cennete götürmesi imkânsız değildir. Burada mühim olan o iyiliğin kimin namına yapılmış olduğudur. Allah rızası için yapıldığına ve mükâfatı da Allah vereceğine ve Onun hazinesinde herşey bol olduğuna göre hayra, iyiliğe koşmaktan başka yol yoktur. Hadis-i şerife "Bu hareketi yapan herkes muhakkak Cennete gider" mantığıyla yaklaşmaktansa, "Böyle bir harekette Cennete girmek de söz konusudur. İyiliğin küçüğüne, büyüğüne bakılmadan hepsine koşulmalı, muhtaçların ellerinden tutulmalıdır. İki gözü görmeyen bir kimsenin elinden tutup kırk adım yürütmekte de Allah'ın rızasını yakalayıp Cennete gitmek vardır. Hangi iyi hareketin bizi Allah'ın rızasına götüreceğini bilemeyiz" diye düşünmelidir. Yoksa insan, "Tamam ben bir defa âmâ bir kişiyi yoldan geçirmiştim. Öyleyse Cenneti garantiledim" diyebilir.

3710- [6:189, Hadîs No: 8896]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Kim ihlasla MLâ ilahe illallah" derse Cennete girer. 4039[11]

3711. [6:189, Hadîs No: 8897]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki "Sübhanellahi'1-Azîm ve bihamdihî=Büyük olan Allah'a hamd ederek Onu her türlü noksan sıfatlardan tehzih ederim" derse buna karşılık onun için Cennette bir hurma ağacı dikilir. 4040[12]

3712. [6:190, Hadîs No: 8898]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim günde yüz defa "Sübhanellahi ve bihamdihî= Allah'a hamde-derek Onu her türlü noksan sıfatlardan tehzih ederim" derse, günahları deniz köpükleri kadar dahi olsa dökülür. 4041[13]

3713- [6:190, Hadîs No: 8899]
İbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân hakkında bilgisizce konuşan Cehennemdeki yerine hazırlansın. 4042[14]

3714- [6:190, Hadîs No: 8900]
Cündep'den (r.a) rivayetle:
Kur'ân hakkında şahsî görüşüne göre konuşan isabet de etse hata etmiştir. 4043[15]

3715- [6:191, Hadîs No: 8901]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Ramazan ayının gecelerini ibadetle ihya ederse geçmiş fünahları affolunur. 4044[16]

3716- [6:191, Hadîs No: 8902]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Kim ki inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Kadir Gecesini ibadetle geçirirse geçmiş günahları bağışlanır. 4045[17]

3717- [6:192, Hadîs No: 8905]
Abdullah el-Huzâî (r.a.) rivayet ediyor:
Görsünler ve duysunlar diye bir iş için ayağa kalkan kimse oturruncaya kadar Allah'ın gazabı içerisindedir. 4046[18]

3718. [6:192, Hadîs No: 8910]

îbniAmr'dan (r.a.) rivayetle:

Bir serçe kuşunu haksız yere öldüren kişiden Kıyamet Gününde Allah bunun hesabını sorar. 4047[19]

3719. [6:193, Hadîs No: 8912]
îbni Amr (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bir zimmîyi veya can güvenliği verilmiş bir kâfiri öldüren kimse Cennetin kokusunu duyamaz. Oysa Cennetin kokusu kırk yıllık mesafeden duyulur. 4048[20]

3720. [6:195, Hadîs No: 8918]
Süveyd bin Mukarrin'den (r.a.) rivayetle:

Üzerindeki bir zulmü def etmek uğrunda mücadele verirken öldürülen kişi şehiddir. 4049[21]

3721- [6:196, Hadîs No: 8922]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlardan çıkar sağlamak için Kur'ân-ı Kerîmi okuyan kimse Kıyamet Günü yüzünde etsiz ve kemikten ibaret bir yüzle gelir. 4050[22]

3722. [6:197, Hadîs No: 8924]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Geceleyin yüz âyet okuyan kimsenin ismi gafillerin defterine yazılmaz. 4051[23]

3723. [6:197, Hadîs No: 8925]
Salsal rivayet ediyor:

Bakara Sûresini okuyan kimseye Cennette bir taç giydirilir. 4052[24]

3724. [6:197, Hadîs No: 8926]
Ebû Ümame'den (r.a.) rivayetle:
Her farz namazdan sonra Âyetü'l-Kürsî'yi okuyan kimsenin Cennete girmesi için ölümden başka bir engel yoktur, 4053[25]

3725- [6:197, Hadîs No: 8927]
Ibni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Geceleyin Bakara Sûresinin son iki âyetini okuyan kimseye bu yeter. 4054[26]

3726. [6:198, Hadîs No: 8929]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:

Cuma Günü Kehf Sûresini okuyan kimse için iki Cuma arası nurlandmlır. 4055[27]

3727- [6:199, Hadîs No: 8933]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Kim her gece Yasin Sûresini okursa küçük günahları bağışlanır. 4056[28]

3728. [6:200, Hadîs No: 8937]
Hasan-ı Basrî'den (r.a.) rivayetle:
Yâsîn Sûresini Allah rızasını gözeterek okuyan kimsenin geçmiş günahları bağışlanır. Onu ölmek üzere olanlarınızın yanında okuyunuz. 4057[29]

3729- [6:200, Hadîs No: 8938]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki geceleyin Duhan Sûresini okursa sabaha kadar yetmiş bin melek günahlarının bağışlanması için dua ederler. 4058[30]

3730. [6:200, Hadîs No: 8939]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cuma akşamı Duhan Sûresini okuyan kimsenin küçük günahları bağışlanır. 4059[31]

3731. [6:201, Hadîs No: 8943]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Gece veya gündüz Haşir Sûresinin son âyetlerini okuyan kimse o gün veya o gece ölürse Cenneti hak etmiştir. 4060[32]

3732. [6:201, Hadîs No: 8944]
Übey'den (r.a.) rivayetle:
Ihlâs Sûresini okuyan kimse Kur'ân'm üçte birisini okumuş gibi sevap kazanır. 4061[33]

3733. [6:202, Hadîs No: 8950]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kim ki, îhlâs Sûresini yüz defa okur da şu dört şeyden de sakınırsa, Allah onun elli senelik günahlarını bağışlar. Bunlar: Adam öldürme, haksız yere başkasının malını zimmetine geçirme, zina etme ve içki içme. 4062[34]

3734- [6:203, Hadîs No: 8954]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki, Cuma namazından sonra îhlâs, Felâk ve Nâs sûrelerini ye-dişer defa okursa, Allah onu bir sonraki Cumaya kadar kötülüklerden korur. 4063[35]

3735. [6:204, Hadîs No: 8956]
Ibni İmran rivayet ediyor:
Kur'ân okuyan kimse bunun karşılığında Allah'tan birşey istesin. Şüphesiz ilerde Kur'ân okuyup karşılığında insanlardan birşeyler isteyen bir topluluk gelecektir. 4064[36]

3736. [6:205, Hadîs No: 8959]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
Haccın rükün ve şartlarını tam olarak yerine getiren ve Müslümanların da elinden ve dilinden selâmette kaldığı kimsenin geçmiş günahları bağışlanır. 4065[37]

3737. [6:205, Haiîs No: 8960]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s,m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Müslüman kardeşinin bir ihtiyacını gideren kimse hac ve umre yapmış gibi sevap kazanır. 4066[38]

Bu ve buna benzer hadisler Müslümanları hayra teşvik etmektedir. Böyle anlarda ilk akla gelmesi gereken şey bu tip bir hayrın nafile hac ve umre sevabını kazandırmaya vesile olmasıdır. Bununla birlikte eğer bu ihtiyacı karşılama zekât gibi bir farzı yerine getirmek maksadıyla yapılıyorsa, ihlaslı olunduğu sürece hac ve umre sevabını kazanmak işten bile olmaz. Peki yapılan hayır nafile nevindense bu da hac ve umre sevabını kazandırabilir mi?
Nafile bir ibadetin faam yerini tutmayacağı açıktır. Çünkü bir farz bin nafileden daha üstündür. Ama öyle zamanlar olur ki kişi farz bir ibadetin sevabını dahi kazanabilir. Tabiî bu genel değildir. "Herkes, her zaman bu sevaba ulaşabilir" mânâsında anlaşılmamalıdır. Ama böyle bir sevabı bir mü'min kardeşimizin ihtiyacını gidermekle yakalamak mümkündür. Meselâ kişi öylesine muztar, muhtaç duruma düşer ki, işte o anda Allah rızası için onun ihtiyacını karşılamak kişiye o sevabı kazandırabilir. Burada şart olan küçük olsun, büyük olsun iyiliği hiçbir karşılık beklemeksizin sırf Allah için yapabilmektir.
Tekrar edelim: Böyle bir sevap idealdir, ufuktur. Yapılan hayrın Allah'ın rızasına uygun olup olmadığına ve bazı şartları taşımasına, tamamen Allah'ın ihsanına bağlıdır.

3738. [6:206, Hadîs No: 8962]
Abdullah bin Habeşî'den (r.a.) rivayetle:

Kim bir sidr ağacını keserse Allah da onun kafasını Cehennem ateşine tutar.4067[39]

Hadisin şerhlerinde harem bölgesindeki herhangi bir ağacı kesmenin cezasının bu olduğuna dikkat çekiliyor. Herşeyi değerli olan bu bölgede bilhassa hac mevsiminde bir kısım kısıtlama ve yasaklamaların getirildiğini biliyoruz. O esnada bir ağaç dalını koparmak dahi yasaktır.
Harem, hacıların umre yapanların akınına uğrayan mukaddes bir diyardır. Kavurucu sıcaklarda oraları ziyaret edenlerin, gelip gidenlerin gölgesinde oturacakları, dinlenecekleri ağaçlara ne kadar ihtiyaç duyduklarını, duyacaklarını sıcakta meydanda kalan herkes hissedebilir. O halde bilhassa o bölgede bulunan ağaçları kesmek insanlara yapılabilecek en büyük kötülüklerden biridir. Dünyada ağaçlan keserek başkalarının kafasını güneşin hararetine maruz bırakan kimseyi "Ceza amel cinsinden verilir" kaidesi gereğince Allah da onun kafasını Cehennem ateşine tutar.
Bu hadisten normalde ağaç kesmenin ne kadar veballi bir hareket olduğunu çıkarmak da mümkündür. Gelen geçenlerin altında gölgelenip dinlenecekleri, meyvelerinden koparıp yiyecekleri, güzellik, yeşillik ve bereket kaynağı, rahmete vesile olan ağaçları bollaştırmak gerekirken onları katletmek, Fatih Sultan Mehmed'e, "Ormanlarımdan bir ağaç kesenin başını keserim" dedirttirecek kadar fecaattir. İhtiyaç ânında, usûlüne uygun kesmeye kimse birşey diyemez. Ama bir kesiliyorsa on yetiştirilmeli, dünyayı da Cennete döndürmeye çalışmalıdır. "Kıyamet kopmasına birgün kalsa, elinde bir ağaç varsa onu dik" diyen bir Peygambere inananlar kesmek için değil, dikmek için var olduklarının şuurunda olmalıdırlar. Kaldı ki kesmenin manevî vebaline karşılık dikmenin sayısız maddî ve manevî faydaları vardır.

3739. [6:206, Hadîs No: 89633
Kasım bin Abdurrahman rivayet ediyor:

Kişi akrabalarla iyi ilişkisini keser veya haram bir işi yapmaya yemin ederse cezasını daha ölmeden görür. 4068[40]

3740. [6:208, Hadîs No: 8973]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

îmkanı olduğu halde kurban kesmeyen kimse bizim namazgahımıza yaklaşmasın. 4069[41]

Hali vaHti yerinde olup da kurban kesmemenin ne derece mes'ûliyetli olduğunu anlamak için kurbanın mâhiyetini iyi bilmek gerekir. Allah, Kur'ân'ında açık açık "Rabbin için namaz kıl, kurban kes" 4070[42] buyurmaktadır. Hanefî mezhebine göre bu emir vacip, yani farza yakın kesinlikte bir emirdir.
Kurban kesmemek, herşeyden önce Allah'ın emrini dinlememek demektir. Adı üstünde Allah'a kurbiyeti, yani manen yaklaşmayı sağlayan böyle bir ibadeti yapmayan insan manen Allah'tan uzaklaşacağının farkında mıdır acaba?
Kurban kesmeyen kimse günierce, hatta aylarca et yüzü görmemiş birçok fakiri sevindirme gibi büyük bir mutluluktan ve bunun kazandıracağı hayırlı dua ve sevaptan da mahrum kalmaktadır. Aksine fakir fukaranın şimşeklerini üzerine çekmekte, yer yer de kem göz ve beddualarına hedef olmaktadır. Ayrıca sıratta burak olabilecek önemli bir araca binme fırsatını da kaçırmaktadır.
İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) böylesine mânâiı bir ibadeti yerine getirmeyen kimseleri şiddetle uyarmakta, "Namazgahımıza yaklaşmasın" îkazında bulunmaktadır. Böylece Müslümanların sosyal hayatına bu kadar ilgisiz, maddî sıkıntılar içerisinde kıvranan din kardeşlerinden bu kadar habersiz bir kimsenin onlar arasına katılmaya lâyık olmadığına işaret etmektedir.
Mü'minlerin gönül gönüle verip Allah'a yöneldikleri mukaddes bir yuvadan uzaklaştıracak dehşetteki bir tehdit, bir îkaz herhalde azıcık îmanı olanları dahi harekete geçirecek büyüklükte bir îkaz olarak değerlendirilmelidir.

3741-[6:209, Hadîs No: 8975]
Muaviye rivayet ediyor:

Çocuğu olan kimse onunla çocuklaşsın. 4071[43]

3742. [6:211, Hadîs No: 8981]
Süleyman bin Surad'den rivayetle:

Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse bir Müslümanı kesinlikle korkutmasın. 4072[44]

3743. [6:212, Hadîs No: 8986]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Şâhidlik yapmaya çağrıldığında bildiğini söylemeyen kimse yalancı şahitlik yapan kimse gibi olur. 4073[45]

Kurân'in ana esasları dörttür: Tevhid, peygamberlik, öldükten sonra dirilme ve adalet. Dinimizde adaleti yerine getirmek hususunda hassasiyetle durulur. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikramda bulunmayı emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah düşünüp ibret almanız için size böyle Öğütler verir." 4074[46]
Gerçek adaletin temini için dikkat edilecek mühim esaslar vardır. İşte bu esaslardan birisi de şahitliktir. Yüce Allah birçok âyette kullarından şahitliği gizlememelerini ister. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:
"Hakkı bâtılla karıştırmayın ve bildiğiniz halde hakkı gizlemeyin." 4075[47] Aynı sûrenin 282. âyetinde de şahitlerin şahitliğe çağrıldıklarında bundan kaçınmamaları ve hakikati saklamamaları istenir. 283. âyet-i kerimede ise şöyle buyurulur:
"Şahitliği de sakın gizlemeyin. Kim şahitlikten kaçınır veya bildiği halde hakikati açıklamayıp gizlerse, kalbini büyük bir günahla kirletmiş olur."
Peygamberimiz de izahını yaptığımız hadislerinde şahitlik yapmaya çağrıldığında bildiğini söylemeyen kimsenin yalancı şahitlik yapan kimse gibi olacağına dikkat çekmiştir. Çünkü yalancı şahitlik yapan kimse yalan söylemekle hakkın açığa çıkmamasına sebep olur. Şahitliği gizleyen kimse de hakkın açığa çıkmamasına sebep olduğundan aynı konumdadır.

3744. [6:213, Hadîs No: 8990]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Çok konuşanın hatâsı çok olur. Hatâsı çok olanın günahı çok olur. Günahı çok olana ise Cehennem daha lâyıktır. 4076[48]

3745. [6:214, Hadîs No: 8993]
Taberânfnin Evsafından.
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Bile bile benim adıma yalan söyleyen Cehennemdeki yerine hazırlansın. 4077[49]

3746. [6:217, Hadîs No: 8997]
Ebû Hüreyre'den (r,a.) rivayetle:
Gereğini yapmaya gücü yettiği halde Öfkesini yutan kimsenin kalbini Allah güven ve îmanla doldurur, 4078[50]

3747- [6:217, Hadîs No: 8998]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Öfkesini tutanın Allah kusurunu Örter. 4079[51]

3748. [6:217, Hadîs No: 9000]
Bera binÂzib'den (r.a.) rivayetle:
Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur. 4080[52]

3749. [6:218, Hadîs No: 9004]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Başkalarına karşı büyüklenmek için bir elbise giyene Allah Kıyamet günü ona benzer bir elbise giydirir, sonra da Cehennem ateşiyle tutuşturur. 4081[53]

3750. [6:221, Hadis No: 9024]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Namazı kendisini hayâsızlık ve kötülüklerden alıkoymayan kimse bu namazla Allah'tan sadece uzaklığını arttırmış olur. 4082[54]

3751 - [6:223, Hadîs No: 9024]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Oruçlu iken yalan sözü ve yalan söze göre hareket etmeyi terket-meyen kimsenin yemesini ve içmesini terketmesine Allah'ın ihtiyacı yoktur. 4083[55]

3752- [6:214, Hadîs No: 9027]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın hükmüne rızâ göstermeyen ve takdirine îman etmeyen kimse kendisine Allah'tan başka bir ilâh arasın. 4084[56]

3753. [6:226, Hadîs No: 9036]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor;
Kim ne hal üzere Ölürse, Allah onu o hal üzere diriltir. 4085[57]

Bu hadisin daha geniş bir rivayetinde ise şöyle buyuruiur: "Nasıl yaşarsanız öyle ölür, nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz."
Her gün hergün tekrarlanan iyi veya kötü davranışlar, atılan adımlar, soluklanan nefesler manevî dünyamızı şekillendirirler. Islâmî çerçevede yaşanılan her ömür dakikası lehimize şehadet edebilecek, aksine günah ve haramlarla geçirilen her ömür dakikası da aleyhimize şehadet edecek, biri sevindirecek, diğeri üzecek bir tabloyu karşımıza koymaktadır. Bunlar zamanla öylesine alışkanlık haline gelir, kökleşirler ki âdeta insan hayırda da, serde de otomatikleşir. Trenin rayda kolayca hareket etmesi gibi seçtiği yolda yürümeye başlar.
Sonuçta da her iki insan yaşadığı hal üzere öleceklerdir. Resûlullah yukarda-ki hadisleriyle insanların yanlış zan ve kanaatlara sahip olmamalarını, iyi olan ve iyilik yapanın iyilik göreceğini, diken ekenin diken biçeceğini hatırlatmış, ona göre hareket etmemiz gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Islama ters bir hayat yaşayan tövbe edip iyi yola girmediği sürece kabirde azaba hazırlanmalıdır. Allah yolunda zorlukları göğüsleyen farzları yapan da rahata erecektir.
Bir zaman dinden diyanetten uzak ömür süren bir müteahhid can çekiştiriyor-muş. İmam gelmiş, keiime-i şehadeti tekrarlamasını istemiş, kendisi de önden tekrar!iyormuş. imam "Eşhedü enlâ ilahe illallah" dedikçe, müteahhid, 'Taş getir, tuğla getir" diye söylenmeye başlamış. "Ve eşhedü enne Muhammeden ab-dühû ve resûlüh" dediğinde de "Kireç getir, çimento getir" diyormuş. Hayatı öyle geçtiği için o anda din ve îman hatırına gelmemiş.
Bu menfî bir örnek. Imam-ı Muhammed ömrünü ilme vakfetmiş büyük bir insan. Imam-ı A'zâm'ın talebesi. Vefatından sonra rüyada görmüşler. "Nasıl vefat ettin?" diye sorduklarında, "ilimle uğraşıyordum. Nasıl can verdiğimin farkında bile olmadım. Bir de baktım ki kabirdeyim" diye cevap vermiş. Medresede ilim öğrenmekte olan bir talebe de vefat ettiğinde, Münker Nekir melekleri gelmiş, "Men Rabbüke?" diye sormuşlar. Öldüğünün farkında bile olmayan, kendisini medresede zanneden bu talebe, Arapça kurallara göre cevap vermiş: "'Men' mübtedâ.'Rabbüke' onun haberidir. Bu çok kolay bir soru. Daha zor olanı sorunuz." Melekleri güldürmüş ve rahmet-i llâhiyeyi de tebessüm ettirmiş..
Demek ki insan sürdüğü Islâmî hayat ölçüsünde kabirde güzel muamele görecektir. Bir hadiste ihramlıyken ölen kimsenin mahşer yerine telbiye getirerek geleceği bildirilir ki, bu da aynı mânâyı teyid eder.
Bunlar gösteriyor ki, insan nasıl yaşarsa öyle ölecek, nasıl ölürse öyle dirilecektir. Mühim olan istikâmetten ayrılmamaktır.

3754. [6:233, Hadîs No: 9063]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Kim ki din kardeşine sevgi dolu bir gözle bakarsa, Allah onun günahlarım bağışlar. 4086[58]

3755. [6:233, Hadîs No: 9064]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Kim din kardeşine haksız yere onu korkutacak bir gözle bakarsa, Allah da Kıyamet Günü kendisini korkutur. 4087[59]

3756. [6:237, Hadîs No: 9081]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kim ki Allah onu iki çenesi ve iki bacağı arasmdakilerin şerrinden korumuşsa, Cennete girer. 4088[60]

3757. [6:237, Hadîs No: 9083]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Kim ki dilinin, midesinin ve tenasül organının şerrinden korunmuşsa, Cennet ona vacip olmuştur. 4089[61]

3758. [6:239, Hadîs No: 9092]
Cerir'den (r.a.) rivayetle:

Kim yerdekilere merhamet etmezse, göktekiler de ona merhamet etmez. 4090[62]

3759. [6:240, Hadîs No: 9093]
Cerir (r.a.) rivayet ediyor:

Merhamet etmeyene merhamet edilmez, bağışlamayan bağışlanmaz. 4091[63]

3760. [6:240, Hadîs No: 9095]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

insanlardan utanmayan Allah'tan da utanmaz.4092[64]

3761. [6:241, Hadîs No: 9101]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Cennete giren nimet görür, sıkıntı çekmez. Elbisesi eskimez, gençliği zail olmaz. 4093[65]

3762. [6:242, Hadîs No: 9104]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) nivâyetle:
Allah kimin hayrını dilemişse onu dinde bilgi ve ince anlayış sahibi yapar. Ve doğru yolunu kendisine ilham eder. 4094[66]

3763. [6:244, Hadîs No: 9113]
Harise bin Nu'man (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Yoksula yardım etmek kişiyi kötü ölümden korur. 4095[67]

3764. [6:245, Hadîs No: 9116]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

İki aç vardır ki, doymaz: İlmi arayan, dünyayı arayan. 4096[68]

3765. [6:246, Hadîs No: 918]
İbni Abbas (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Garibin ölümü şehitliktir. 4097[69]

3766- [6:246, Hadîs No: 9120]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Ani ölüm mü'min için bir rahat, kâfir için hasret verici bir yakalanıştır. 4098[70]

3767- [6:247, Hadîs No: 9126]
(r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Siz kadınların evinizde işlerinizi yaparken çektiğiniz sıkıntı, inşa-allah, Allah yolunda cihad edenlerin cihadına denk olur. 4099[71]

3768. [6:252, Hadîs No: 9142]

Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Mü'min mü'minin aynasıdır, mü'min mü'minin kardeşidir. Kaybettiği bir şeyini onun için muhafaza eder. Arkasından onu savunur. 4100[72]

3769. [6:252, Hadîs No: 9143]
Musa fr.aj Peygamber Efendimizin (a.sm.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Mü'minler birbirleri için aksamı birbirlerine destek veren bir bina gibidir. 4101[73]

3770. [6:252, Hadîs No: 9144]
Fudale bin Übeyd'den (r.a.) rivayetle:
Mü'min, insanların malları ve canları konusunda kendisinden emin oldukları kimsedir. Muhacir de hatâ ve günahlardan uzak duran kimsedir. 4102[74]

3771. [6:253, Hadîs No: 9147]
Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Mü'min, başkalarına ısınan ve kendisine de ısımlabilen kimsedir. Başkasına ısınamayan ve kendisine de ısımlamayan kimsede hayır yoktur, insanların en hayırlısı, insanlara en çok faydası dokunandır. 4103[75]

3772. [6:254, Hadîs No: 9150]
Ibni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Mü'min her halükârda hayır üzeredir: O Allah'a hamd ederken ru-hu çekilir. 4104[76]

3773. [6:255, Hadîs No: 9154]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların arasına karışıp da onların sıkıntılarına sabreden mü'min, insanlar arasına karışmayıp sıkıntılarına sabretmeyen mü'min-den daha üstündür. 4105[77]

3774. [6:256, Hadîs No: 9156]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Mü'min mü'minin kardeşidir. Hiçbir şekilde ona olan hayırhahlığı-nı elden bırakmaz. 4106[78]

3775. [6:256, Hadîs No: 9158]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min akıllıdır, basiretlidir ve tedbirlidir. 4107[79]

3776. [6:257, Hadîs No: 9160]
Cabir'den (r.a.) rivayetle:
Mü'min kulluk elbisesi günahlarla yıprandığında onu tövbeyle yamayandır. Bahtiyar tövbesi üzere ölendir. 4108[80]

3777- [6:257, Hadîs No: 9161]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'min faydalılıktan ibarettir: Birlikte yürüdüğünde sana fayda verir. Kendisine danıştığında sana fayda verir. Ortaklık kurduğunda sana fayda verir. O herşeyiyle faydadan ibarettir. 4109[81]

3778- [6:261, Hadîs No: 9171]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin bozulduğu bir zamanda benim sünnetime simsıkı sarılan kimseye bir şehid sevabı vardır. 4110[82]

Bir hadisten öğrendiğimize göre, amellerin en hayırlısı çokça zahmet sarf edilerek elde edileni, zor şartlarda yapılanıdır. Meşakkat alâmet-i makbuliyettir. İşte peygamberlikten sonra en yüksek bir makama ulaşan şehid, ölümü hiçe sayıp cihad meydanına atıldığı, en zor şartlarda mücadele ettiği için bu makamı elde etmektedir.
Din, îman duygularının unutulduğu, herkesin dünyaya daldığı, insanların bozulduğu, menfaat ve nefsanî duygulara uymaktan başka birşey düşünmediği bir atmosferde islâmı yaşama gayreti içerisinde olmak, en az cephede düşmanla çarpışırcasına zor şartlarda yaşamak demektir. Farzların terk edildiği, haramların çekinilmeden İşlendiği, değil dinin emirlerine uyanların, inananların dahi horlandığı, küçümsendiği" kınandığı, hatta cezalandırıldığı bir zamanda Sünnet-i Seniyyeye bağlılık, hem büyük bir cesaret, kahramanlık, hem de büyük bir fazilettir. O ölçüde de sevabı büyüktür. Bilhassa âhirzamanda Deccal'ın hükmettiği, dine baskıların, istibdatların uygulandığı

dönemlerde Sünnete sarılmak büyük önem taşımaktadır. Böyle bir zamanda dini yaşamak elde kor tutmak, ateşte yürümek kadar zordur. Büyük bir sabır, sebat ve kararlılık ister ve fedâkârlık gerektirir. Kuvvetli bir îmanın neticesidir.
Başka bir hadiste, ümmetin bozulduğu böyle bir zamanda Sünnet-i Seniyyeye sarılmanın yüz şehid sevabı kazandıracağı müjdesi de yer almaktadır. Korkmadan, çekinmeden, tavizlere kaçmadan farzları yapıp, haramlardan kaçınmak, Sünnete sim sıkı sarılmak, bu uğurda ithamları, hücumları, sıkıntıları, mahrumiyetleri göğüslemek ancak tahkikî ve sarsılmaz bir îmanla başarılabilir. Bunun içindir ki, hadiste zor şartlarda Sünnete sarılmanın sevabı nazara verilerek ümmet buna teşvik edilmiştir.

3779- [6:261, Hadîs No: 9172]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin ihtilafi zamanında benim Sünnetime sim sıkı sarılan kimse avucunda ateş parçası tutan kimse gibidir. [4111][83]

Allah ve Resulü şiddetle yasaklamalarına rağmen, nefislerine mağlûb olan Müslümanlar arasında zaman zaman ihtilâf rüzgarları esmiş, ihtilâfa şöyle veya böyle katılan herkesi o ölçüde savurmuş, darmadağın ve perişan etmiştir. Bu ihtilaflar zaman olmuş devletler, zaman olmuş kabileler, zaman olmuş toplumlar, zaman olmuş fertler boyutunda gerçekleşmiş, hepsi de derin yaralar almıştır. Sadece bu ateşe düşenler yanmamış, kıvılcımları etraflarına da sıçramıştır.
Çünkü hak ölçüler ve akıl yerine hislerin ön plâna geçtiği böyle dönemlerde kırmalar, dökmeler, tahribatlar hükmeder. Maddî ve manevî yıkımlar boy gösterir. Kalbler kırılır, vicdanlar yaralanır, akıllar karışır. Böyle bir zamanda hakkı, hakikati, adaleti gözetmek, tarafsız kalıp hakkın yanında yer almak, kısacası Sünnet-i Seniyye ölçüleri içerisinde hareket etmek oldukça zordur. Öyle ki hadisin ifadesiyle elde ateş parçası tutmaya benzer.
Çünkü Sünnetteki ölçüler ihtilaflara karşıdır. Dedikodu, gıybet, karalama, çamur atma ve hücumların Sünnette yeri yoktur. Sünnet boğuşmayı; bu vesileyle gücü, kuvveti zayıflatmayı, Müslümanların birbirlerine düşmelerini reddeder. Sünnet-i Seniyye birliği, beraberliği, kardeşliği, sevgiyi, dostluğu, barışı emreder, ihtilaf çıkarmamayı, çıktığında önlemeyi, ara bulmayı, kaynaştırmayı, bir vücudun azaları gibi davranmayı ister. İhtilaf içerisinde yer almamayı, bundan şiddetle uzak kalmayı, bunun yerine hizmete koşmayı, kendini ibadete vermeyi emreder.
Herkesin taraf olup birbirlerine hücum ettikleri bir anda bunların dışında kalıp Sünnete sarılmak oldukça zordur. Hadisin ifadesiyle, "avucunda ateş parçası tutmak gibidir." Fakat zorluğu nisbetinde de sevabı büyüktür.

3780. [6:262, Hadîs No: 9174]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Üç çeşit toplantının dışındaki toplantılarda konuşulanlar, başkalarına söylenmemesi gereken birer emanettir. Bu üç toplantı;
1) kan dökme,
2) zina ve namusa tecavüz,
3) haksız yere bir malı almanın konuşulduğu toplantıdır. [4112][84]

3781. [6:262, Hadîs No: 9175]
Fudale bin Ubeyd'den (r.a.) rivayetle:
Mücahid Allah yolunda nefsiyle mücadele edendir. [4113][85]

3782. [6:262, Hadîs No: 9176]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Karaborsacılık yapan lânetliktir. [4114][86]

3783. [6:264, Hadîs No: 9186]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Medine îslâmın kubbesi, îman yurdu ve hicret diyarı ve helal ile haram hükümlerinin tespit edildiği yerdir. [4115][87]

3784. [6:265, Hadîs No: 9189]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor: Kışı kardeşleriyle kuvvetlidir. [4116][88]

3785. [6:265, Hadîs No: 9190]

Ibni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle: Kişi sevdiğiyle beraberdir. 4117[89]

3786. [6:266, Hadîs No: 9193]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Kadın avrettir. Dışarı çıktığında şeytan onu ve onunla başkalarını yoldan çıkarmak için fırsat kollar. 4118[90]

3787- [6:267, Hadîs No: 9194]
Cerir bin Abdullah el-Becelî'den (r.a.) rivayetle:

Hastalık Allah'ın yeryüzündeki kamçısıdır. Allah onunla kullarını terbiye eder. 4119[91]

Kamçı niçin vurulur? Bir hataya karşılık uyarmak için veya gayrete getirmek için değil mi? Hastalığa bu gözle baktığımızda aynı gerçeği görürüz. Mü'minin bir kıs'm hataları vardır, îkaz için verilir. Veya ibadetlerde, hayırlı işlerde gevşek davranır, bir kısım nimetlerin kıymetini bilmez, onlara sahip çıkma, hayra koşma ve ibadete yönelmesini sağlar.
Evet, hastalık bir kamçıdır. Bazan kul azgınlık ve taşkınlık gösterir. Allah onunla kulunu kamçılar, "Bir daha bu hataları işleme, davranışlarına dikkat et! Kendine geli Asıl vazifene dön!" dercesine onu yataklara düşürür, hastahane hastane, doktor doktor dolaştırır. Kul aklını başına toplayıp günahlardan dönerse, o kamçı işe yaramış olur. Böylece Allah kulunu terbiye eder.
Veya kul manen büyük makam ve mevkilere ulaştırılacaktır. Onun için buna hazırlanması gerekir. Sabır, şükür ve nimetlerin kadrini bilmesi ve bu konularda terakki etmesi gerekir. Bunun vasıtalarından biri de hastalıktır Çünkü hasta olan kul şikayete girmez de, onu Allah'tan bilip sabır içinde şükrederse manen terakki eder, büyük kazançlar elde eder. Sonraki hayatında daha çok hayra, îman ve Kur'ân hizmetine koşar. Dolayısıyla hastalık bir teşvik kamçısı olmuş olur. Bu da bir manevî terbiyedir.

3788- [6:267, Hadîs No: 9195]
Esed bin Kürz (r.a.) rivayet ediyor:

Hastanın günahları, ağacın yapraklarının döküldüğü gibi dökülür. 4120[92]

3789. [6:267, Hadîs No: 9197]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

îlk defa kendisine sövülen mazlum haddi aşmadığı sürece sövüşmenin günahı ilk başlatanındır. 4121[93]

3790- [6:268, Hadîs No: 9202]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Kendisine danışılan kişi emin olmalıdır. Danışıldığında kendisi için yapacağını danışana da tavsiye etsin. 4122[94]

3791. [6:270, Hadîs No: 9207]
Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayetle:
Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette olduğu kimsedir. Mü'min de canları ve malları konusunda insanların kendisinden emin olduğu kimsedir. 4123[95]

3792. [6:270, Hadîs No: 9208]
îbni Arar (r.a.) rivayet ediyor:
Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette olduğu kimsedir. Muhacir, Allah'ın yasakladığı şeylerden kaçandır. 4124[96]

3793. [6:271, Hadîs No: 9211]
Hubeyb bin Hiraş'dan (r.a.) rivayetle:

Müslümanlar kardeştir. Takva hariç hiçbirinin diğerine üstünlüğü yoktur. 4125[97]

3794- [6: 272; Hadîs No: 9213]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: Müslümanlar sözleşme şartlarına bağlıdırlar. 4126[98]

3795. [6: 272, Hadîs No: 9216]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Karanlık gecelerde camilere gidenler var ya Allah'ın rahmetine dalanlar onlardır. 4127[99]

3796. [6: 273, Hadîs No: 9218]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Musibetler, yüzlerin karardığı Kıyamet Gününde sahibinin yüzünü ak eder. 4128[100]

3797- [6: 274, Hadîs No: 9224]
Îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

İyilikler Cennetin kapılarından bir kapıdır. Kötü ölümü önler. 4129[101]

3798. [6:74, Hadîs No: 9225]
Habeşî bin Cünade (r.a.) rivayet ediyor:

Hakkı vermede gecikme bir çeşit zulümdür. 4130[102]

3799. [6: 277, Hadîs No: 9241]
Ümm-ü Seleme (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Mehdî benim neslimden, Fatıma'nın çocuklarından olacaktır. 4131[103]

3800-3894

3800. [6: 278, Hadîs No: 9244]
Ebû Said (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Mehdî bendendir. Alnı açık, kalkık burunludur. Daha önce zulüm ve haksızlıkla doldurulduğu gibi yeryüzünü hak ve adaletle doldurur. Yedi sene hükmedecektir. 4132[104]

3801. [6: 279, Hadîs No: 9245]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Mehdî neslimden bir şahıstır. Yüzü parlak yıldız gibidir. 4133[105]

3802. [6: 280, Hadîs No: 9251]
Nuaym bin Himar (r.a.) rivayet ediyor:

Terazi, Rahman olan Allah'ın elindedir. Bazı milletleri yükseltir, bazılarını ise alçaltır. 4134[106]

803. [6: 280, Hadîs No: 9252]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Sizin şu ateşinizin harareti Cehennem ateşinin yetmişte bîridir. Cehennem ateşinin herbir parçasının harareti sizin ateşinizinki kadardır. 4135[107]

3804. [6: 283, Hadîs No: 9263]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Bizden birşey işitip de onu işittiği gibi başkalarına tebliğ edenin yüzünü Allah ak etsin. Nice kendisine tebliğ edilenler vardır ki ilk işitenden daha iyi kavrarlar. 4136[108]

3805. [6: 287, Hadîs No: 9273]
îbniAbbas (r.a.) rivayet ediyor:

Hak bir sözü işitip sonra da onu din kardeşine ulaştırarak öğretmen ne güzel hediyedir. 4137[109]

3806. [6: 288, Hadîs No: 9277]

îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle: Mü'minin silahı sabır ve duadır. 4138[110]

3807. [6: 288, Hadîs No: 9280]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İki nimet vardır ki, insanların çoğu onlar hakkında aldanıyorlar: Sıhhat ve boş vakit. 4139[111]

3808. [6: 290, Hadîs No: 9291]
Enes bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle:
Evlerinizi namaz kılmak ve Kur'ân okumakla nurlandırınız. 4140[112]

3809. [6: 290, Hadîs No: 9293]
Abdullah bin Ebî Evfa (r.a.) rivayet ediyor:
Oruçlunun uykusu ibâdet, susması teşbih, ameli kat kat sevaplı, duası makbuldür, günahları ise bağışlanır. 4141[113]

3810. [6: 292, Hadîs No: 9296]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır. Münafığın ameli ise niyetinden hayırlıdır. Herkes kendi niyetine göre amel işler. Mü'min bir amel işlediğinde kalbinde bir nur uyanır. 4142[114]

Bedende ruh, kemikte ilik ne ise, ibadette niyet de odur. Onun içindir ki yapılan ibadetlerde, her türlü hayırda niyet büyük bir önem taşır. Allah, sadece ve sadece kulun niyetine bakar. Rızası gözetilmişse az da olsa ona değer verir. Eğer başka maksatlarla yapılmışsa, insanlarca ne kadar değerli ve büyük görülürse görülsün, ona hiçbir kıymet vermez, aksine sahibini cezalandırır.
Niyefn bu ehemmiyetinden dolayıdır ki, hadisin ifadesiyle mü'minin amelinden daha hayırlı gösterilmiştir. Mü'min niyeti amelini temiz bir niyete bina ettiği için, Cenab-ı Hak ezelî ilmiyle bakar, gelecek şeylerin nasıl olacaklarını bildiği için, o niyeti bilfiil ibadet etmiş gibi kabul eder.
Münafık ise halis bir niyet taşımadığı, bozuk niyetle hareket ettiği için ameli iyi olsa da, niyeti bozuk olduğundan bir mükâfat alamaz. Çünkü Allah rızasını gözetmemektedir. Ya bir menfaat, ya da bir riya uğruna bu ameli işlemektedir. Onun için de ameli niyetinden daha iyi olmaktadır.
İnsan kendi amelini hangi maksatla yaptığını bilse de, başkalarının niyetini bilemez. Allah ise yapılan hareketteki niyete bakar ve ona göre ya mükâfat veya ceza verir. Mü'mine verdiği sevap yanında taşıdığı o temiz niyet hürmetine yaptığı amelden dolayı da ayrıca kalbinde bir nur uyandırır, huzur ve sürür verir. Bu nur, huzur ve sürür Allah rızası için işlenen amele karşılık verilen peşin bir mükâfattır.

3811. [6: 298, Hadîs No: 9316]
Ebû Saîd el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:
Pişmanlık tevbedir. Günahından tevbe eden, hiç günah işlememiş gibidir. 4143[115]

Tevbeden maksat, işlenen günahı terk etmek, bir daha o günaha dönmemektir. Pişmanlıkta hem o günahı terk etme, hem de o günaha tekrar dönmeme niyeti vardır.
Pişman olan kimse manen arındığı, temizlendiği için Allah işlediği günahlara bir sünger çekmektedir. Dolayısıyla da hiç günah işlememiş gibi ter temiz hale getirmektedir.
Bu, Allah'ın ümmet-i Muhammed'e ihsan ettiği mühim bir bağıştır. Onun içindir ki, kulun işlediği günahlar sebebiyle kendini ümitsizliğe atmasına gerek yoktur. Pişmanlık duyup bir daha o günaha girmemeye azmetmesi yeterlidir.

3812. [6: 298, Hadîs No: 9318]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Zafer sabırla beraberdir. Kurtuluş sıkıntıyla beraberdir. Her güçlüğün yanında bir.de kolaylık vardır. 4144[116]

3813. [6: 300, Hadîs No: 9324]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Koğuculuk, sövme ve ırkçılık Cehennemdedir. Bunlar bir mü'mi-nin kalbinde yer almaz. 4145[117]

3814. [6: 301, Hadîs No: 9326]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Güzel niyet sahibini Cennete sokar. 4146[118]

Niyet âdetleri, hareketleri, söz ve davranışlar! ibadete dönüştüren, adetâ Ölü halleri canlandıran bir ruh, bir iksirdir. Güzel bir niyet ortaya çıkan güzel amelin adetâ uçları toprağın derinliklerine kadar uzanmış bir kötüdür. Mesnevî-i Nûrİ-ye'de denildiği gibi, "Niyet bir ruhtur. O ruhun ruhu da ihlastır. Öyle ise necat; halas ihlas iledir. İşte bu hasiyete binâendir ki, az bir zamanda çok ameller husule geiir. Buna binâendir ki, az bir ömürde Cennet (bütün lezâiz ve mahasi-niyle [lezzet ve güzellikleriyle]) kazanılır. Ve niyet ile insan daimî bir şâkir oiur, şükür sevabını kazanır." 4147[119]
İnsan nasıl niyetiyle Cenneti kazanabilmektedir?
Niyetindeki hâlislik, külliyet ve şümuüülük sebebiyle, Meselâ kul öyle bir küllî niyet ve hadsiz bir îtikad taşır ki, Cenab-ı Hak onun bu niyetine mükâfâten Cenneti ihsan eder. Namazında "Et-Tehıyyâtü lillâh" diyen bir mü'min sadece kendisinin değil, yerde ve gökte bulunan sayısız yaratığın kendi dilleriyle yapmış oldukları ibâdeti kendi hesabına Allah'a takdim eder. Allah da onun bu temiz ve geniş niyeti, samimî duygusu sebebiyle ibadetini az da olsa kabul eder. Bu tıpkı cüz'î bir hediyeyle bir sultanın huzuruna çıkıp orada başkalarından gelen değerli hediyeleri gören ve, "Ey sultanım! Bunların yanında benim hediyem bir hiçtir. Eğer gücüm yetseydi bunlar gibisini ben de size takdim ederdim. Ama bütün bu değerli hediyeleri bendenmiş gibi kabul eti Kendi namıma sana takdim ediyorum" 4148[120] diyen bir fakir adamın, hediyesine değil, sözlerine değer verdiği gibi. Cenab-ı Hak, ihlas ve samimiyetle Kendisine yönelen bir kulunun ameli az dahi olsa kabul eder. Cennetini de bir ikram olarak ihsan eder.
Nitekim bir hadiste şöyle buyuruimaktadır: "Amelinde ihlaslı ol. Az da olsa sana fayda verir."
Yoksa insan ameliyle Cennete giremez. Peygamberimiz (a.s.m.) bir hadislerinde bununla ilgili olarak "Hiçbiriniz ameliyle Cennete giremez. Allah'ın fazi ve ihsanı olmazsa..." buyurmuştur. Çünkü yaptığımız ibadetler daha dünyaya gelirken Cenab-ı Hakkın ihsan ettiği el, ayak, göz, kulak, akıl, fikir, sıhhat, îman gibi nimetlere karşılık yapılan bir şükrandan ibarettir. Daha aldığımız nimetlerin dahi şükrünü ödeyemezken, nerde kaldı ki Cenneti kazanabilelim.
İşte Cenab-ı Hak taşıdığımız halis niyet sebebiyledir ki azımızı çok kabul etmekte, fazi ve lütfuyla Cenneti ihsan etmektedir.

3815- [6: 301, Hadîs No: 9328]
Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:
Resûlullah (a.s.m.) kafa karıştırıcı acaip sözler söylemekten nehyetti. 4149[121]

Sözler vardır, insanın ruhuna işler; hayra, güzelliğe yönlendirir. Sözler vardır, insanın iç dünyasını, düşünce âlemini alt üst eder. Şeytanî vesvese ve şüphelere sebep olan sözler bu cinstendir.
Bazan kafa karıştırıcı bu sözler kişinin îmanına yönelik olabilir. Bu çok tehlikelidir. Eğer kişinin manevî potansiyeli yoksa îmanı tehlikeyle baş başa kalabilir, sarsılabilir. Eğer bu kafa karıştırıcı sözler şahsî, ailevî meselelerle ilgiliyse bunlar da kişinin şahsî ve ailevî huzurunu alt üst edecek; hayatının tadını kaçıracak özelliktedirler. Geçimsizliklere, sürtüşmelere, kavgalara sebep olabilir.
Kafa karıştırıcı bu sözler ağır oldukları için anlaşılmayan cinsten de olabilirler. Oysa insanlara akıl ve anlayış seviyelerine göre konuşmak Peygamberliğin prensiplerindendir. Nitekim bir hadis-İ şerifte, "Biz peygamberler insanların akılları seviyesine göre konuşmakla görevlendirildik" buyuruimaktadır. Öyleyse mü'min ağzından çıkan sözün nereye gittiğine, nelere mal olduğuna dikkat etmelidir.

3816. [6: 302, Hadîs No: 9331]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Resûlullah, davet edilenin., davet sahibi din kardeşinden izin alma durumu dışında beraberinde arkadaş götürmesini nehyetti. 4150[122]

3817- [6: 303, Hadîs No: 9334]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Resûlullah altın ve gümüş kapta yemek ve içmekten nehyetti. 4151[123]

3818. [6: 303, Hadîs No: 9337]
tbni Abbas'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber döğüştürmek için hayvanları kızıştırmaktan nehyetti. 4152[124]

3819. [6: 311, Hadîs No: 9376]
îmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:

Hz. Peygamber altın yüzük takınmaktan men etti. 4153[125]

3820. [6: 312, Hadîs No: 9378]
Selman'dan (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber misafir için aşırı külfete girmekten men etti. 4154[126]

3821. [6: 320, Hadîs No: 9413]
Muaviye bin Hadîc rivayet ediyor:

Hz. Peygamber, soğUyuncaya kadar sıcak yemek yemekten nehyetti. 4155[127]

3822. [6: 321, Hadîs No: 9418]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber muta nikâhından nehyetti. 4156[128]

Islâmiyetten önce, Câhiliyye devrinde, belli bir vakit için, meselâ bir aylığına, bir seneliğine şart koşularak yapılan bir nikâh şekli vardı. Buna "mut'a nikâhı," yani geçici nikâh deniliyordu. Peygamberimiz böyle geçici bir zaman için yapılan nikâhı yasakladı. İşte bu hadis bunu ifâde etmektedir. Mut'a nikâhının yasak kılınmasıyla ilgili bir başka hadis de şu mealdedir:

"İyi biliniz ki, Allah geçici nikâhla kadınlardan faydalanmayı Kıyamet Gününe kadar haram kılmıştır...." 4157[129]

3823. [6: 332, Hadîs No: 9478]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Birisini malını satmaya zorlayarak ondan birşey satın almaktan, aldatıa satıştan ve meyveyi ağacında olgunlaşmadan satmaktan nehyetti. 4158[130]

3824. [6: 336, Hadîs No: 9496]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Hz. Peygamber savaşta kadın ve çocuk öldürmekten nehyetti. 4159[131]

3825. [6: 337, Hadîs No: 9502]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Hz. Peygamber, eziyet vermeleri durumu dışında herhangi bir canlıyı öldürmekten nehyetti. 4160[132]

3826. [6: 344, Hadîs No: 9530]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Hz, Peygamber kişinin meyveli bir ağacın altında ve akar su kenarında büyük abdest yapmasını nehyetti. 4161[133]

3827. [6: 354, Hadîs No: 9591]
Sa'd rivayet ediyor:

Güçsüzleriniz olmasa siz yardıma mazhar olabilir ve rızıklanabilir miydiniz? 4162[134]

3828. [6: 354, Hadîs No: 9592]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Suda yürüyüp de ayakları ıslanmayan var mı? Dünyaperest de böyledir; günahlardan uzak kalamaz. 4163[135]

3829. [6: 357, Hadîs No: 9501]

ismet bin Mâlik rivayet ediyor:

Hediye, kulağı, kalbi ve gözü çeler. 4164[136]

Bu hadis-i şerif hediyenin önemli bir fonksiyonuna dikkat çekmektedir. Gerçekten de hediye müsbette de, menfide de büyük etkiler meydana getirmektedir. Bir hadis-i şeriflerinde sevgili Peygamber Efendimiz (a.s.m.), "Hediyeleşin ki birbirinizi daha çok sevesiniz" buyurmuşlardır. İnsan yaratılışı gereği İyilik gördüğü kimselere karşı bir hürmet ve sevgi duyar. Kulak onun aleyhindeki şeyleri duymak istemez, duysa müdafaaya kalkar; göz kusurlarını görmez, görse hoş görür. Kalb de ona karşı sevgiyle dolar, düşmanlığı içinden atar. Hediye sevgi, kardeşlik ve dostluk bağlarını kuvvetlendirir. Kişileri birbirine bağlar.

Bu derece önemi hâiz olan hediyeleşmeye Sahabîlerin dünyasında ap ayrı bir değer verildiğini görüyoruz. Bir savaş esnasında açlıktan yüzleri sararan Müslümanları gören münafıkların sevince girdiğini gören Allah Resulü, "Vallahi, daha gün batmadan Allah bize rızık gönderecektir buyurmuşlardı. Bunu duyan Hz. Osman eşyalarıyla birlikte on iki deve yükü deve aidi ve bunların dokuzunu Resûluliaha hediye olarak gönderdi. Bunun üzerine mü'mînlerin yüzü güldü, münafıkların ise renkleri kaçtı. Resûlullah, peş peşe dua yağdırıyordu Hz. Osman'a. Hem de kimseye yapmadığı şekilde: "Allah'ım! Osman'ın malını bereketlendir! Ona istediğini ver!" 4165[137] diye.

3830. [6: 359, Hadîs No: 9605]

Müstevrid'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Vallahi âhirete nisbetle dünya, birinizin parmağını denize daldırması gibidir. Baksın bakalım, parmağıyla ne kadar su alabiliyor? 4166[138]

3831. [6: 359, Hadîs No: 9606]

Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'a yemin ederim ki, senin vasıtanla bir tek kişinin hidâyete ermesi senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır. 4167[139]

3832. [6: 360, Hadîs No: 9610]

Seuban'dan (r.a.) rivayetle:

Misafirinle beraber yemek ye. Çünkü misafir tek basma yemek yemekten utanır. 4168[140]

3833. [6: 360, Hadîs No: 9612]

Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Hangi hastalık cimrilikten daha büyük olabilir ki? 4169[141]

3834. [6: 361, Hadîs No: 9615]

Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Kendisine öfkeli davranıldığı halde yumuşaklık gösteren için Allah'ın sevgisi vacip olur. 4170[142]

3835. [6: 362, Hadîs No: 9619]

îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Alimlerin mürekkebi şehidlerin kanı ile tartılmış ve ağır gelmiştir. 4171[143]

3836. [6: 368, Hadîs No: 9648]

Muaviye bin Hayde'den rivayetle:

İnsanları güldürmek için yalan konuşan kimseye yazıklar olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun. 4172[144]

3837. [6: 369, Hadîs No: 9653]

Abdullah bin Mugaffel (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Raiyeti sebebiyle idareciye yazık oldu. Raiyetinin hayır ve iyiliğini dileyerek onları gözeten idareci hariç. 4173[145]

3838. [6: 369, Hadîs No: 9654]

Enes'den (r.a.) rivayetle:

İlmini kötüye kullanan âlimden dolayı ümmetime yazık oldu. 4174[146]

3839. [6: 370, Hadîs No: 9655]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Müslümana zulmedip de hakkım gasbedene yazıklar olsun. 4175[147]

3840. [6: 370, Hadîs No: 9656]
Huzeyfe'den (r.a.) rivayetle:

Bilmeyene yazıklar olsun. Bildiği halde uygulamayana da yazıklar olsun. 4176[148]

3841- [6: 371, Hadîs No: 9661]

Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor: Baba, Cennetin orta kapısıdır. 4177[149]

Resûlullahın, "Cennet anaların ayağı altındadır" hadisleri gibi yukardaki hadis de babanın hayatımızdaki önemli yerine işaret etmektedir. Cennetin orta kapısından girmek isteyen babasının gönlünü almalıdır. Evin temelidir baba. Ailenin ağır yükünü omuzlayan baba çocukları için çok sıkıntılar çeker. Çilelere katlanır. Onların huzuru ve gelecekleri için didinir. Gece gündüz demeden oraya buraya koşar, çalışır, çabalar, yorulur; "Ben sıkıntıya katlanmışım, yeter ki çocuklarım rahat etsin önemli değil" der. Bu fedakâr babanın Allah katında değeri öylesine büyüktür ki, Peygamber Efendimiz bir hadislerinde "Allah'ın rızası ana-babanın rızasına, Allah'ın gazabı da ana-babanın gazabına bağlıdır buyurmuşlardır. Öyleyse bir baba Cennetin orta kapısı olmaya herkesten çok lâyıktır.

3842. [6:372, Hadîs No: 9666]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Yalnızlık kötü arkadaştan iyidir. îyi arkadaş yalnızlıktan hayırlıdır. Hayır konuşmak susmaktan hayırlıdır. Susmak kötü konuşmaktan hayırlıdır. 4178[150]

3843. [6:373, Hadîs No: 9669]
Rafi.' bin Hadîc (r.a.) rivayet ediyor:

Müslümanlar arasında sevgi ve dostluk atadan evlâda miras kalır. 4179[151]

Müslümanlık demek dostluk, kardeşlik, barış demektir. Müslüman candan insandır. O bütün mahlûkâta karşı yakınlık, dostluk ve sevgi duyar. Çünkü herşey Allah'ın yaratığı, Onun memuru, Onun eseri ve Onun sanatıdır. 'Yaratılanı hoş gördük Yaratandan ötürü" mısraında dile getirildiği gibi hoş görme sadece bağışlama demek değildir. Aynı zamanda herşey Allah'a ait olduğu için Onun adına Onun yaratıklarını da hoş görmek, güzel görmek, Onun adına sevmek demektir. Bunun içindir ki, mü'min sever; insanları sever; bitkileri sever, hayvanları sever, diğer yaratıkları sever.
Sevgi, kardeşlik, dostluk meyveleri veren îman ağacını kalbinde yeşerten mü'minin dünyasında kine, düşmanlığa yer yoktur.
îmanın gereği olan bu güzel huylar Islâmı yaşamayı gaye'edinen mü'minin ruhuna işler adetâ. Bu duygularla haşir neşir olan çoluk çocuğu, ailesi aynı duyguları paylaşarak yaşar. Adetâ kökleşmiş, yerleşmiş bir âdet haline gelen bu güzel huylar güzel bir miras olarak nesilden nesile aktarılır. Dinine bağlı bir babanın evladına verebileceği en güzel miras güzel ahlâk olduğuna göre, eibetteki dostluk, sevgi ve kardeşlik duygularını evladının kalbine nakşedecektir.

3844. [6:373, Hadîs No: 9670]
Vâsile'den (r.a.) rivayetle:

Takvâlı, şüphenin sınırında durup içine girmeyendir. 4180[152]

3845. [6:375, Hadîs No: 9678]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

Abdest, geçmiş küçük günahları affettirir, namazın sevabı ise fazladan kalır. 4181[153]

3846. [6:379, Hadîs No: 9693]

îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Çoluk çocuğunu zengin bıraktığı halde Rabbinin huzuruna günahlarla varan kimseye yazıklar olsun. 4182[154]

3847. [6:380, Hadîs No: 9696]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Allah'ın rızâsı gözetilmeden sevap kazanılmaz. Niyetsiz hiçbir amel olmaz. 4183[155]

3848. [6:381, Hadis No: 9704]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Güvenilirliği olmayanın kâmil imânı yoktur, ahdine sadakati olmayanın dine bağlılığı yoktur. 4184[156]

3849. [6:381, Hadîs No: 9705]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Güvenilirliği olmayanın kâmil îmanı yoktur. Temizliği olmayanın namazı yoktur. Namazı olmayanın dine bağlılığı yoktur. Dinde namazın yeri bedende başın yeri gibidir. 4185[157]

3850. [6:382, Hadîs No: 9709]
Yesar bin Übeyd'den (r.a.) rivayetle:
Dinî emirler ve yasaklara dikkat edildikten sonra zenginliğin bir zararı yoktur. Takva sahibi olanlar için sağlık zenginlikten daha hayırlıdır. Gönül ferahlığı nimettendir. 4186[158]

3851. [6:385, Hadîs No: 9721]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Sol elle yemek yemeyin. Çünkü şeytan sol elle yer. 4187[159]

3852. [6:386, Hadîs No: 9725]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Birbirinize kin beslemeyiniz, birbirinize sırt çevirmeyiniz, dünyalık için birbirinizle yanşa girmeyiniz. Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz. 4188[160]

3853. [6:387, Hadîs No: 9729]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.a.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:
Cenaze ses ve ateşle uğurlanmaz, bunlarla önünde yürünmez. 4189[161]

3854. [6: 388, Hadîs No: 9737]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Karşılaştığınızda ise sabrediniz. 4190[162]

3855. [6: 389, Hadîs No: 9740]
Hüveyris bin Amr rivayet ediyor:
Din kardeşine üstün gelme yarışma girme, ona kötülük yapma ve muhalefet olsun diye fikrine karşı çıkma. 4191[163]

3856. [C: 392, Hadîs No: 9756]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle:
Borç altına girerek kendi kendinizi korku içine sokmayınız. 4192[164]

3857. [6: 393, Hadîs No: 9763]
ibniAbbas (r.aj rivayet ediyor: Cüzzamlılara uzun uzadıya bakmayınız. 4193[165]

3858. [6: 394, Hadîs No: 9767]
Ebû Bekrete'den (r.a.) rivayetle:
Benden sonra küfre dönüp de birbirinizin boynunu vunnayınız. 4194[166]

3859. [6: 396, Hadîs No: 9674]
Âmir bin Rebîa rivayet ediyor:
Müslümanı korkutmayınız. Çünkü Müslümanı korkutmak büyük bir zulümdür. [4195][167]

3860. [6:396, Hadîs No: 9773]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimden bir grup Allah'ın emri üzerinde dosdoğru yürümeye devam edecek ve muhalefet edenler onlara zarar veremeyecektir. [4196][168]

3861. [6: 398, Hadîs No: 9781]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın, yanında mahremi olmadan yolculuk yapmasın. Erkek, yanında mahremi bulunmayan bir kadının yanma girmesin. [4197][169]

Peygamberimiz bu hadislerinde kadınların yanlarında mahremi olmadan yolculuk yapmamasını istemektedir. Hanefîter, bu ve buna benzer hadisleri delil göstererek bir kadının yanında mahremi olmadan üç günlük, yani 18 saatlik mesafeye yolculuğa çıkmasının caiz olmadığını söylerler. Şâfiîler ve Mâlikîlere göre yol emniyeti veya güvenilir kadınlar bulunduğunda, kadın hac ve umreye yanında mahremi olmadan gidebilir.
Âlimlerin çoğunluğuna göre sefer, mesafe olarak hesap edilmiştir. Buna göre sefer mesafesi 90 kilometrelik yoldur. Bir kadın, yanında mahremi olmadan 90 kilometrelik yola çıkamaz.
Bâzı âlimler, bu hükmün sebebinin emniyet olduğunu, bu emniyet temin edildiğinde kadının mahremsiz olarak yolculuğa çıkabileceğini söylemektedirler.
Bâzı âlimler ise hadiste ifâde edilen yasağın genç ve erkeklerin ilgisini çeken kadınlar için olduğunu söylerler. Kendilerine arzu duyulmayacak kadar yaşlı olan kadınların mahremsiz olarak yolculuğa çıkabileceklerini söylemektedirler.
Aslında, günümüzde inancını büyük ölçüde yaşayan pekçok kadın ve kız, Türkiye içerisinde yalnız yolculuk yapmaktadır. Ve bu, bir zaruret halini almıştır. Çünkü birçok aile kadını, mahremi olan bir erkekle gönderebilecek maddî imkâna sahip değildir. Yine Türkiye'nin her yerinde üniversitelerde okuyan kız talebeler vardır. Bunlar senede iki veya üç defa memleketlerine gidip gelmektedirler. Bu kızların her zaman mahremieriyle birlikte gidip gelmelerinin dar gelirli olan ailelere bir yük getireceği ise açıktır. Ayrıca bunların yanında gidilmesi birkaç gün alır. Herkes bu vakti bulamaz. Mademki, yol emniyeti olduğunda kadınların mahremsiz olarak yolculuk yapabileceklerini söyleyen; sefer mesâfesini on sekiz saat alan âlimler vardır. Öyle ise günümüz şartlarını nazara alarak, zarurî durumlarda bu görüşlere istinaden kadının şehirlerarası otobüslerde yolculuk yapabileceklerini söyleyebiliriz.

3862. [6: 398, Hadîs No: 9784]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Müslüman idarecilerinize sövmeyiniz. Islah olmaları için Allah'a duâ ediniz. Onların ıslah olmaları sizin de yararımzadır. [4198][170]

3863. [6: 409, Hadîs No: 9819]
İyas bin Abdullah rivayet ediyor: Allah'ın kulları olan kadınları dövmeyiniz. [4199][171]

3864. [6: 410, Hadîs No: 9822]
Enes'den (r.a.) rivayetle: Domuzların ağzına inci atmayınız. [4200][172]

Peygamberimiz bu hadislerinde bir benzetme yapmaktadır. İlim, lâyık olana, o ilmin değerini bilene öğretilir. Peygamberimiz, yukarıdaki lâyık olmayanlara ilim öğretmeyi, domuzların ağzına inci atmaya benzetmektedir. Domuzların ağzına inci atmanın ise ne derece zararlı olduğu açıktır. Bediüzzaman da "Aslana ot, ata et atmayın" diyerek herkese ilimden lâyık olduğu ve ihtiyacı olan şeyi öğretmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Mektûbatia da konu ile ilgili olarak şöyle der:
"Nihayet derecede alçaklığa düşmüş bir vicdan ki, bilerek dinini dünyaya satar ve bilerek hakikat elmaslarını pis, muzır şişe parçalarına mübadele eder [değiştirir] derecede münafıklığa girmiş insan suretindeki yılanlara hakikati

söylemek; hakikata karşı bir hürmetsizliktir. 'İneklerin boynuna incileri asmak gibidir' darb-ı meseli gibi oluyor." 4201[173]

3865. [6: 411, Hadîs No: 9828]
Vasile (r.a.) rivayet ediyor:

Din kardeşinin musibetine gülme. Yoksa Allah ona merhamet e-der ve senin başına verir. 4202[174]

3866. [6: 412, Hadîs No: 9829]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Duâ etmekte acizlik göstermeyin. Şüphesiz duâ eden hiç kimse helak olmayacaktır. 4203[175]

3867. [6: 414, Hadîs No: 9S36]

Öfkelenme. Çünkü öfke yıkıcıdır. 4204[176]

3868. [6: 414, Hadîs No: 9837]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Öfkelenme. Öfkelenmezsen sana Cennet vardır. 4205[177]

3869. [6: 416, Hadîs No: 9844]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Rüya bir âlimden veya hayırhahtan başkasına anlatılmaz. 4206[178]

Genel olarak her insan günde bir veya birkaç defa rüya görür. Bu rüyalar sevindirici olduğu gibi, üzücü de olabilir. Hemen herkes rüyasını başkalarına anlatır. İşte Peygamberimiz, bu hadislerinde rüyanın öyle herkese anlatılmayip bir âlime veya kendisinin iyiliğini isteyen birisine anlatması gerektiğine dikkat çekmektedir. Çünkü Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadislerinde tâbir edilmedikçe rüyanın askıda olduğunu, tâbir edildiği şekil üzere çıkacağını bildirmiştir. Ehil olmayanlara anlatıldığında, o kimsenin rüyayı görüldüğü hal üzere yorumlayacağı açıktır. Oysa rüyanın görüldüğü gibi yorumlanması doğru değildir. Zira çoğu zaman rüyada görülen kötü şeyler, güzel bir şekilde çıkmaktadır. Ki, Peygamberimiz Kendisine anlatılan zahirde çok kötü rüyaları iyi bir şekilde yorumlamıştır.

3870. [6: 417, Hadîs No: 9849]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Yeryüzünde "Allah Allah" denildikçe Kıyamet kopmaz. 4207[179]

3871 - [6: 417, Hadîs No: 9850]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet ancak kötü insanların başına kopar. 4208[180]

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) aşağıdaki hadisi, bu hadisin bir yönünü açıklamaktadır. Peygamberimiz, Hz. Âişe'nin rivayet ettiği bir hadislerinde buyuruyorlar ki:
"Lât ve Uzza putlarına tekrar tapılmadıkça Kıyamet kopmaz. Bunun üzerine ben de [Hz. Âişe] 'Şurası muhakkak ki, Allah, "O, Peygamberini hidâyet ve hak din ile gönderdi ki, büîün dinlere galip gelsin. Müşriklerin hoşuna gitmese de 4209[181] mealindeki âyeti indirdiği zaman ben art'k bunun tamam olduğunu zannediyordum' dedim.
"Bunun üzerine Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurdu:
"Bu, Allah'ın dilediği zamana kadar böyle devam edecektir. Sonra Allah hoş bir rüzgar gönderecek ve kalbinde harda! İanesi kadar îmanı bulunan herkesin ruhunu bu rüzgarla alacak. Geride, kendilerinde zerre kadar hayır ve iyilik bulunmayan kimseler kalacak. İşte o zaman, onlar da atalarının dinine döneceklerdir." 4210[182]
BuhârîYıin Kıyamet alâmetleri başlığı altında yer verdiği şu hadis de, kKıyâ-metten önce iyi kulların ruhlarının alınıp, kıyametin kâfir ve isyancıların başına kopacağım ifâde etmektedir:
"Bu ümmetin ilk önce salih olanları birbiri ardi sıra Allah'ın divânına gidecekler, geriye de arpanın veya hurmanın kapçıkları gibi ıskartaları kalacaktır. Allah onlara hiçbir kıymet vermeyecektir." 4211[183]

Kıyamet alâmetleri ile ilgili pekçok hadisi tevil eden Bediüzzaman Hazretleri, bu hadisin de bir yorumunu yapmıştır. Şualar isimli eserinde "Gaybı Allah ancak bilir" dedikten sonra, birinci hadisle ilgili olarak şöyle der:
"Bunun bir te'vili şu olmak gerektir ki, 'Allah! Allah! Allah! deyip zikreden tek-yeier, zikirhâneier, medreseler kapanacak ve ezan ve kamet gibi şeâirde Ismul-lah [Allah'ın ismi] yerine başka isim konulacak' demektir. Yoksa, umum insanlar küfr-ü mutlaka düşecekler demek değildir. Çünki, Allah'ı inkâr etmek, kâinatı inkâr etmek kadar akıldan uzaktır. Umum değil, belki ekser [çoğunlukta] insanlarda dahi vukuunu akıl kabul etmez. Kâfirler Allah'ı inkâr etmiyorlar, yalnız sıfatında hatâ ediyorlar.
"Diğer bir te'vili şudur ki: Kıyamet kopmasının dehşetini görmemek için, mü'minlerin ruhları bir parça evvel kabzedilir [Kıyametten biraz önce alınır]. Kıyamet kâfirlerin başlarında patlar."[4212][184]
Bediüzzaman, Mektûbat isimli eserinde de bu hadisle ilgili bir suâli cevaplandırıyor. Suâl şöyle:
"Âhirzamanda Hz. isâ (a.s.) Deccâli öldürdükten sonra, insanlar ekseriyetle dîn-i hakka girerler. HalbuKi rivayetlerde gelmiştir ki: 'Yeryüzünde Allah Allah diyenler bulundukça kıyamet kopmaz.' Böyle umumiyetle îmana geldikten sonra nasıl umumiyetle küfre girerler?"
Bediüzzaman, bu suâle verdiği cevapta, Deccal'ın insanları hak dinden uzaklaştırmasını, Hz. İsa'nın Deccal'ı öldürmesini ve hak dinin galip hale gelmesini izah ettikten sonra şöyle der:
"Fakat yine Kıyamet kopmasına yakın tekrar bir dinsizlik cereyanı baş gösterir, galebe eder ve 'El-hükmü-lil-ekser [Hüküm çoğunluğa göre verilir]' kaide-since. yeryüzünde 'Allah Allah' diyecek kalmayacak, yani ehemmiyetli bir cemaat, küre-i arzda mühim bir mevkie sahip olacak bir surette 'Allah Allah' denilmeyecek demektir. Yoksa ekalliyette kalan veyahut mağlup düşen ehl-i hak, Kıyamete kadar baki kalacak; yalnız, Kıyametin kopacağı ânda, Kıyametin dehşetlerini görmemek için, bir eser-i rahmet [rahmet eseri] olarak, ehl-i imanın ruhları daha evvel kabzeditecek [alınacak]; kıyamet kâfirlerin başına kopacaktır." [4213][185]

3872. [6: 419, Hadîs No: 9856]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Dünyaya soğuk bakmak sözlü bir anlatım, takva da yapmacıklık hâline gelmedikçe Kıyamet kopmaz. [4214][186]

Herşeyin bir ölümü olduğu gibi, dünyanın da bir Ölümü vardır. İnsanlar öldüğü gibi, vakti geldiğinde dünya da, kâinat da ölecek, milyarlarca yıldır devam eden düzenleri bozulacak, parça parça olacaklardır. İşte kâinatın ve bütün canlıların öleceği güne "kıyamet" denilmektedir. Gerek yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerimde, gerekse pekçok hadis-i şerifte Kıyametten bahsedilir. Kıyametin kesinliğine yer verilir, dehşetine dikkat çekilir ve Kıyamet sonrasında olacak hadiseler nazara verilir. Kıyametin kopacağı, yani kâinatın sonunun geleceği, ilim adamları tarafından da kabul edilmektedir.
Evet, Kıyamet kopacaktır. Bu kesindir. Fakat, insanın ölüm vaktini onun ömründe saklayan Yüce Rabbimiz, Kıyametin vaktini de, hikmeti gereği, kâinatın ömründe saklamıştır. Pekçok âyet-i kertmede Kıyametin vaktine dâir bilginin Kendi katında olduğunu bildirmiş, Kıyametin vaktini kimsenin bilemeyeceğini açıklamıştır. Nitekim Kıyametin kopacağının kesin olduğunu söyleyen ilim adamları da bunun zamanı hakkında bir tahminde bulunamamaktadırlar.
Kıyametin vakti gizli olmakla birlikte, Kurân'da ve hadislerde kıyametin bir takım "alâmet'lerinden bahsedilmiştir. Peygamberimiz, Allah'ın büdirmesiyle Kıyametin pekçok alâmetlerini bildirmiştir. Bu alâmetler, küçük ve büyük alâmetler olmak üzere iki grupta toplanmıştır. İşte Peygamberimiz izahını yaptığımız hadislerinde Kıyametin iki küçük alâmetini nazara vermektedir. Bunlardan birisi dünyaya soğuk bakmanın sözden ibaret kalmasıdır. Yâni Kıyametten önce sözle dünyaya soğuk bakılacağını, fakat tam bir ehl-i dünya hayatı yaşanılacağım ifâde etmektedir. İkinci olarak da takvanın riyakarlık halini alacağı nazara verilmektedir. Bu hadiseler görülmedikçe Kıyametin kopmayacağına dikkat çekmektedir.

3873. [6: 419, Hadîs No: 9857]
Fazla kaygılanma. Senin için takdir edilen olur, nzık olarak yazılan gelir. [4215][187]

3874. [6: 420, Hadîs No: 9859]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle:
Kız çocuklarını hakir görmeyiniz. Şüphesiz onlar, cana yakın ve kıymetlidirler. [4216][188]

Cahiliye Devrinin en büyük vahşetlerinden birisi, hiç şüphesiz kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesiydi. O devirde, kız çocuklarına hiçbir değer verilmezdi. Kız çocuğu doğurmak bir anne için "yüz karası" sayılırdı. Hanımı doğum yapacak olan erkek, insanlardan saklanırdı. Eğer çocuk erkek olursa, sevinerek ortaya çıkardı. "Kızın oldu" haberi verildiğinde ise, bu haberi alanın içi kederle dolar, yüzü simsiyah kesilirdi. Artık akrabalarından gizlenir, derin bir üşünceye dalardı. Acaba onu bir zillet eseri olarak yanında mı tutsun, yoksa diri diri toprağa mı gömsündü?
İşte Peygamberimiz böyle bir zamanda İnsanları Allah'a îmana davet için vazifelendirilmişti. Cahiliyye Devrinin pekçok çirkin âdetini olduğu gibi, bu vahşî âdetini de kaldırdı. Kendisi kız babası olmakla övündü. Ümmetine kız çocuklarını sevmelerini emretti. Bu hadislerinde de ümmetine kız çocuklarını hakir görmemelerini tavsiye etmektedir. Onların daha cana yakın ve kıymetli olduklarını nazara vermektedir.
Feyzü'l-Kadiı'de bu hadisin izahı sadedinde şöyle bir hadiseye yer verilir:
ir gün Amr bin Âs (r.a.) Hz. Muâviye'nin yanma gitmişti. Hz. Muâviye'nin kucağında bir kız çocuğu vardı. Amr bin Âs (r.a.) şaka yollu "Onu bırak. Çünkü kızlar düşman doğururlar ve evlilikle düşmanı dost ederler" dedi. Hz. Muâviye ona şu cevabı verdi:

"Hayır öyle deme. Kadınlar kadar ölüyü anan, hastayı arayıp soran ve üzüntüyü paylaşan kimse yoktur"[4217][189]

3875. [6: 420, Hadîs No: 9862]

tbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor: Mütevâzi olmadıkça zâhid olamazsın. [4218][190]

3876. [6: 426, Hadîs No: 9883]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle rivayet etmiştir:

Misafir ağırlamayan kimsede hayır yoktur. [4219][191]

3877. [6: 432, Hadîs No: 9903]
Hakem bin Amr rivayet ediyor:

Yaratıcıya isyan olan konularda kula itaat edilmez. [4220][192]

Dinimizde çocuğun anne babasına, kadının kocasına, askerin subayına, memurun âmirine itaat etmesi farzdır. Bu durum pekçok âyet ve hadiste ifâde edilmiştir. Ancak bütün bu itaatlarda bir sınır vardır. O da hadiste de ifâde edildiği gibi, Allah'a isyan konularında kula itaat edilmemesidir. Allah'a isyan olan bir hususda memur âmirine, kadın kocasına, evlat anne ve babasına itaat edemez. Ederse mes'ûl olur. Nitekim anne babaya ancak Allah'a isyan olmayan konularda itaat edileceği bir âyet-i kerimede şöyle bildirilir:
"Biz insana, anne ve babasına güzel davranmasını emrettik. Eğer oniar, ilah olduğuna dâir hiçbir delil bulunmayan birşeyi Bana ortak koşman için seni zorlayacak olurlarsa, onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır; yaptıklarınızı o zaman Ben size haber vereceğim." [4221][193]

3878. [6: 434, Hadîs No: 9910]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Tedbir gibi akıllılık yoktur, günahlardan sakınmak gibi takva yoktur, güzel ahlâk gibi de asalet yoktur. [4222][194]

3879. [6: 441, Hadîs No: 9939]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden biriniz ben kendisine çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha sevimli olmadıkça îman etmiş olmaz. [4223][195]

3880. [6: 442, Hadîs No: 9940]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resâl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:

Biriniz kendisi için istediği şeyi din kardeşi için de istemedikçe iman tam etmiş olmaz. [4224][196]

3881. [6: 443, Hadîs No: 9943]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduklarını rivayet ediyor:

Kul, dilinin söyleyebileceği bâzı şeyleri tutmadıkça îmanın hakikatine ulaşmış olmaz. [4225][197]

3882. [6: 444, Hadîs No: 9948]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Biriniz Ölümü temenni etmesin. Eğer iyi biri ise belki iyiliğini artırır. Kötü birisi ise belki tevbe eder. 4226[198]

3883. [6: 445, Hadîs No: 9950]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir evlâd babasının hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olarak bu-up da satın alarak hürriyetine kavuşturması hariç. 4227[199]

3884. [6: 448, Hadîs No: 9961]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Merhametli olan kimseden başkası Cennete girmez. 4228[200]
3885. [6: 448, Hadîs No: 9963]
Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:

Aldatan, cimri ve yaptığı iyilikleri başa kakan kimseler Cennete giremez. 4229[201]

3886. [6: 448, Hadîs No: 9964]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Komşusu şerrinden emin olmayan kimse Cennete giremez. 4230[202]

3887. [6: 451, Hadîs No: 9974]

Übâde (r.a.) rivayet ediyor: Birbirinize iftira etmeyiniz. 4231[203]

3888. [6: 451, Hadîs No: 9975]
îbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle:

Kâmil mü'min, Müslümanların malını zimmetine geçirmez. 4232[204]

3889. [6: 454, Hadîs No: 9985]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Bir mü'min aynı delikten iki defa ısırilmaz. 4233[205]

3890. [6: 457, Hadîs No: 9993]

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle: İnsanlar niyetlerine göre haşrohınurlar. 4234[206]

3891 - [6: 459, Hadîs No: 10004]

İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Allah'ın himâyesi cemâatin üzerindedir. 4235[207]

3892. [6: 461, Hadîs No: 10009]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Biriniz acele edip de "Ben duâ ettim de kabul olmadı" demedikçe duası kabul edilir. 4236[208]

3893. [6: 462, Hadîs No: 10012]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Şehid yakınlarından yetmiş kişiye şefaat eder. 4237[209]

3894. [6: 466, Hadîs No: 10027]
ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Veren el alan elden üstündür. Vermeye geçimiyle mükellef olduğun kimselerden başla. 4238[210]

Notes

[←1]

[1] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/5-6.

[←2]

[2] Muvatta, Kader: 3.

[←3]

[3] Mişkâtü'l-Mesâbih, 1:57; Ebû Dâvud, Sün-ne: 5.

[←4]

[4] Lem'alar, s. 48.

[←5]

[5] Lem'atar, s. 54.

[←6]

[6] Lem'alar, s. 48.

[←7]

[7] Lem'alar, s, 51.

[←8]

[8] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/7-18.

[←9]

[1] Parantez içindeki numaralar Câmiü's-Sağîr'de esas alınan hadîs numaralarıdır.

[←10]

[2] Buharı, îman: 41; Müslim, Imâre: 155; İbniMace, Zühd: 26.
İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/19.

[←11]

[3] Müslim, Birr: 34; İbni Mâce, Zühd: 9.

[←12]
[4] Mesnevî-i Nuriye, s. 61.

[←13]

[5] Müntehabâtü Kenzi'İ-Ummâl, 1:100.

[←14]

[6] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/19-21.

[←15]

[7] Müslim, îman: 333; Müsned, 3: 136.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/21.

[←16]

[8] Buhâri, Enbiya: 54; İbniMâce, Zühd: 17; Ebû Dâvud, Edeb: 6.
İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/21.

[←17]

[9] Hatib'in Tarih'inden

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/22.

[←18]

[10] Beyhaki’den.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/22

[←19]

[11] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/22-24

[←20]

[12] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevsi’nden.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/24

[←21]

[13] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/24

[←22]

[14] İbn Ebi Şeybe’den.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/25

[←23]

[15] Müslim, Musakât: 105; NeseS, Talak: 13, Zînet: 23,24.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/25

[←24]

[16] Âl-i Imran Sûresi, 130.

[←25]

[17] Bakara Sûresi, 275.

[←26]

[18] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/25-26.

[←27]

[19] Ebu Ya'la ve İbn Hibban'dan.

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/26.

[←28]

[20] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/26-28.

[←29]

[21] Taberani'nin Evsat'ından.

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/28.

[←30]

[22] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/28.

[←31]

[23] Hatib’in Tarihi’nden.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29.

[←32]

[24] Ebû Davud, Nikâh: 23; Müsned, 2:34.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29.

[←33]

[25] Taberani’nin Kebir’inden

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29.

[←34]

[26] İbni Mâce, Nikâh: 12.

[←35]

[27] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29-30.

[←36]

[28] İbni Adiyy'in el-Kamil'i veTaberani'nin el-Kebir'inden

[←37]
[29] Ebu'ş-Şeyh'in Seyab'ından.

[←38]

[30] Müsned, 3/439.

[←39]

[31] Buharı, İman: 24; Şehadat: 28, Vesaya: 8; Müslim, îman: 107; Ebû Davud, Sünnet 15; Timizi, İman: 14; Neseî, İman: 20; Müsned, 2/189, 198, 200.

[←40]

[32] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←41]
[33] Beyhakî'nin Şuabu’l-İman’ından.

[←42]

[34] İbni Mâce, Nikâh, 23; Müsned, 53; Ebû Davud, Nikâh: 49.

[←43]

[35] İbni Mâce, Nikâh: 23.

[←44]

[36] ibni Mâce, Ticâret: 1

[←45]

[37] Müslim, Zekât; 40.

[←46]

[38] Buhan, Nikâh: 74; Müslim, Nikâh: 99,102,104; Tirmizî, Nikâh: 12; Müsned, 2:68,127.

[←47]

[39] Hûd Sûresi, 6.

[←48]

[40] İbni Mâce, Mukaddime: 7.

[←49]

[41] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←50]

[42] İbni Adiyy'in El Kamil'inden.

[←51]

[43] Taberani'nin Kebir'inden.

[←52]

[44] Hakim'in Müstedrek'i ve deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden

[←53]
[45] Müsned, 4:402,411

[←54]

[46] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←55]

[47] Hakim'in Müstedrek'i ve Darimi'den

[←56]

[48] Feyzü'i-Kadîr, 3:242.

[←57]

[49] İbni Mâce, Talâk: 21.

[←58]

[50] Ebû Dâvud, Talâk: 1.

[←59]

[51] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 11:328.

[←60]

[52] Hemmam'ın el-Fevaid'inden

[←61]

[53] Buharî, Ahkâm: 34.

[←62]

[54] Buhari, Diyat.9..

[←63]

[55] Buhârî, Cihad: 76; Timizi, Cihad: 24; Müsned, 5:198.

[←64]

[56] Taberani'nin Kebir'inden

[←65]

[57] Taberani'nin Kebir'inden

[←66]

[58] Beyhaki’nin Şuabü’l-İman’ından

[←67]
[59] Ebu Nuaym’ın Hilye’sinden

[←68]

[60] Beyhaki'nin Şibü'l-İman'ı ve İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←69]

[61] Tirmizî, Menâkıb: 16; İbniMâce, Mukaddime: 11; Müsrted, 1:80.

[←70]

[62] Ebû Ya'la'dan

[←71]

[63] Taberani,nin Kebir'i ve İbni Adiyy,in el-Kamil,inden

[←72]

[64] Abdullah bin Ahmed bin Hanbel'den.

[←73]
[65] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←74]

[66] Timizi, Menâkib: 26

[←75]
[67] Buhal, Vuzu; 7; Mösned, 1:268; 4:161.

[←76]
[68] Beyhaki’nin Şuabu’l-İman ve Ebu Nuaym’ın Hilye’sinden.

[←77]

[69] Buhari, Tefsir, sure 9, 12, 13; Müslim, Fedailu’s-sahabe: 25; Münafikin: 4; Tirmizi, Kıyame: 13; İbn Mace, Zühd: 13.

[←78]

[70] Müsned: 4/29.

[←79]

[71] Tirmizi, Menakıb: 31.

[←80]

[72] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←81]

[73] İbni Ebi'd-Dünya ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←82]

[74] Mülk Suresi, 2.

[←83]

[75] Sözler, s, 176-177.

[←84]
[76] Mesnevi-Nuriye, s, 121, 122.

[←85]
[77] Keşfü'l-Hafâ, 2:90 (H. 1853.)

[←86]
[78] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←87]

[79] Bakara: 2/83, 177, 285.

[←88]
[80] Bakara: 2/220.

[←89]

[81] Nisa: 4/2.

[←90]

[82] Taberani’nin Kebir’inden.

[←91]
[83] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←92]

[84] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ukayli'nin ez-Zuafa'sından.

[←93]

[85] Taberani'nin Kebir'i ve Hatib'in Tarih'inden.

[←94]
[86] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden

[←95]

[87] Beha'nın Edeb'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden.

[←96]

[88] İbni Ebi’d-Dünya; Beyhaki’nin Sünen’i Taberani’nin Kebir’i ve Hatib’in Tarih’inden.

[←97]

[89] Tirmizi, İlim:19.

[←98]

[90] Hûd Sûresi, 112.

[←99]

[91] Hutbe-i Şâmiye, s, 20.

[←100]
[92] Ebu Kurretü’z-Zebidi’nin Sünen’inden.

[←101]

[93] Tirmizi, Birr:55; Darimi, Rikak:47; Müsned, 3:5;5:153.

[←102]

[94] Müslim' , Birr: 144;Ebu Davud, Libas:24;Tirmizi, Etime:30 ve İbni Hıbban'dan.

[←103]

[95] Fussılet Sûresi, 34.

[←104]
[96] Furkan Sûresi, 72.

[←105]
[97] Teğabün Sûresi, 14.

[←106]

[98] Tirmizî, Zühd: 2; Müsned, 2:310

[←107]
[99] Hatib'in Tarih'inden.

[←108]

[100] Ebu Davud,Cihad:44.

[←109]

[101] Taberani'nin Kebir'inden.

[←110]

[102] Hakim'in Müstedrek'i ve Ebu Ya'la'nın Müsned'inden

[←111]

[103] Beyhaki'nin Şibü'l-İman'ından.

[←112]
[104] Tirmizî, Cuma: 80; Müsned, 5:251,262.

[←113]

[105] İbni Asakir’den

[←114]
[106] Taberani’nin Kebir’inden.

[←115]
[107] Taberani'nin Kebir'inden.

[←116]

[108] Bakara Sûresi, 222.

[←117]

[109] İbni Mâce, Taharet: 3; Tirmizî, Taharet: 3.

[←118]

[110] İbni Mâce, Tahare: 26.

[←119]

[111] Beyhaki'nin Şibü'l-İman'ından.

[←120]
[112] Tirmizi, Fiten: 70, Edep:13; Müsned, 1:65,70.

[←121]
[113] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←122]

[114] Müslim, Birr: 56; Mösned, 2:2,136.

[←123]
[115] Ebû Davud, Tahare: 14; Ibni Mâce, Tahare: 21

[←124]
[116] Buhari'nin Tarih'inden.

[←125]
[117] İbni Sad'ın Tabakat'ından

[←126]

[118] Buharı, Zekât: 10; Menâkıb: 25; Müslim, Zekât: 68; Neseî, Zekât 63; Darimî, Zekât: 24; Mösned, 4:256,257.

[←127]

[119] Tirmizi'nin Nevadir'inden.

[←128]

[120] Taberani'nin Kebir'i, Hakim'in Müstedrek'i, ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←129]
[121] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden.

[←130]

[122] Münâzarât, s. 48, 49.

[←131]

[123] Hakim’in Müstedrek’inden

[←132]

[124] Müsned, 1:233 ve Ebû Ya'la'dan

[←133]

[125] Taberani'nin Kebir'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden

[←134]
[126] İsrâ Sûresi, 37.

[←135]
[127] Lokman Sûresi, 18.

[←136]

[128] Ebû Davud, Salât: 93; Neseî, İmame: 3; Müsned, 3:132,215.

[←137]

[129] İbni Mâce, Taharet: 53; Müsned, 3:205.

[←138]

[130] İbni Adiyy’in el-Kamil’i ve Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←139]
[131] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←140]

[132] Müsned, 5:145.

[←141]
[133] Müslim, İman: 121 ve Müsned, 2:377,415.

[←142]
[134] Müsned, 5:427; Said bin Mansur'un Sünen'inden.

[←143]
[135] Buhari'nin Tarih'i ve Taberani'nin Kebir'inden.

[←144]
[136] Ebû Davud, Et'ime: 54.

[←145]

[137] Ebu Davud, Etime:14.

[←146]
[138] Buharı, Vesâya: 23; Hudûd: 44, Tıb: 48; Müslim, İman; 144; Ebû Dâvud, Vesâya: 10.

[←147]

[139] Hakim'in Müstedrek'i ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←148]

[140] İbni Adiyy'in el -Kamil'inden.

[←149]
[141] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←150]
[142] İbni Cerir'in Tefsir'i ve Ebu'l-Hattap'tan.

[←151]
[143] Taberani’nin Kebir’i ve Ahmet İbni Hanbel’in Müsned’inden.

[←152]

[144] Ebu Avane ve Bağavi'den

[←153]
[145] Said bin Mansur'un Sünen'inden.

[←154]

[146] Darekutni'nin Sünen'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden.

[←155]

[147] Buhati, Salat: 52; Ezan: 81; Müslim, Misafirîn- 26" Nesel KıyâmOl-Leyl: 1; Taberânt, Sefer: 73; ibniMâce,

[←156]
[148] Taberani'nin Kebir'i ve İbni Hıbban'ın Sahih'inden.

[←157]

[149] fsrâ Sûresi, 32.

[←158]

[150] Müsned, 5:199,

[←159]

[151] İbni Mâce, Ticâret 3.

[←160]
[152] Ebu Nuaym ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←161]

[153] Buharı, Ahkâm: 23; Nikâh: 71; Ebû Dâvud, Zekât: 38; Edeb: 108; Müsned, 1:404.

[←162]
[154] Geniş bilgi için bkz: Mektûbat, s. 12-13.

[←163]

[155] Buhârî, Eşribe: 22; Bedü'l-halk: 11; Müslim, Eşribe: 97; EbûDâvud, Edeb: 161; Timizi, Etime; 15, Edeb; 74; Muvatta, Sıfat-in Neblyyi: 21.

[←164]

[156] Buhari,Mevakiti’s-Salat:5,Cihad:1;Edeb:1;Tevhid:48;Müslim,İman:137,140;Ebu Davud,Edeb:120;Tirmizi,Salat:13.

[←165]

[157] Buhar!, İman: 33; Mösned, 6:124.

[←166]
[158] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←167]
[159] Taberani'nin Kebir'inden.

[←168]

[160] Taberani'nin Kebir'inden.

[←169]
[161] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←170]
[162] Ebû Dâvud, Sünnet 2.

[←171]

[163] Tirmizi ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←172]
[164] Tirmizi’den.

[←173]
[165] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 8; İbni Mâce, Mukaddime 101; Tirmizi, Menakıb: 14.

[←174]
[166] Buhari Edeb: 106; Müslim, Edeb: 2; İbni Mâce, Edeb: 30; Timizi, Edeb: 64; Dârimî, İsti'zâr, 20; Müsned, 2:24,128.

[←175]
[167] .İbni Mace,Fiten:20.

[←176]

[168] Buharı, Vekâle: 7; Itk: 13; Hibe: 24; Hums: 15; Megazi, 54; EbûDâvud, Cihad: 121.

[←177]

[169] Buharı, Teheccüd: 7; Savm: 59; Enbiya: 38; Müslim, Siyam: 182,186,189,192; Ebû Dâvud, Savm: 53.

[←178]

[170] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ı,İbni Hıbban'ın Sünen'i ve Ebu Yala'nın Müsned'inden.

[←179]

[171] İbni Mâce, Edeb: 56; Müsned, 5:10,11, 20, 21.

[←180]
[172] Abdullah’ın Zühd’ünden.

[←181]

[173] Taberani'nin Kebir'inden.

[←182]

[1] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←183]

[2] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←184]
[3] Bakara Sûresi, 195.

[←185]

[4].A'raf Sûresi, 31.

[←186]

[5] Hakim’in Müstedrek’i, Taberani’nin Kebir’i Ebu Yala’nın Müsned ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←187]
[6] Tirmizî, Birr: 60.

[←188]

[7] Tirmizi,Menakıb:31.

[←189]

[8] Taberani’nin Kebir’i Hakim’in Müstedrek’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←190]

[9] Mektûbat, s. 352.

[←191]

[10] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←192]
[11] Kehf Sûresi, 28.

[←193]
[12] Tefsiru't-Kurtubt, 10:390.

[←194]
[13] Şuarâ Sûresi, 111-113.

[←195]
[14] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←196]

[15] Müslim, Zühd: 68,69; EM Oâvud, Edeb: 9; Tırmizİ, Zühd: 55; İbnİMâce, Edeb: 36.

[←197]

[16] İbni Cerir'den.

[←198]

[17] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←199]
[18] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←200]

[19] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←201]
[20] Ebu Davud'un Merasif'inden.

[←202]
[21] Müslim, Müsakât; 12.

[←203]
[22] Hatib'in Tarih'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←204]
[23] Haraiti'nin Mekarimü'l-Ahlak'ından.

[←205]

[24] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ebu Ya'la'nın Müsned'inden.

[←206]

[25] Nisa Sûresi, 147.

[←207]

[26] İbrahim Sûresi, 7.

[←208]
[27] Ebû Dâvud, Salât: 45.

[←209]

[28] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←210]

[29] Kenzü'l-Ummal, 3:528.

[←211]
[30] Kenzü'i-Ummal, 3:536.

[←212]

[31] İbni Mâce, Libas: 24; Ebû Davud, Libas; 4.

[←213]
[32] Taberani'nin Kebir'inden.

[←214]

[33] Ebu Ya'la'dan.

[←215]
[34] Buhari'nin Edeb'inden,Taberani'nin Evsat ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←216]
[35] Taberani'nin Kebir'inden.

[←217]

[36] Tahavi'den.

[←218]
[37] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden

[←219]

[38] Taberani'nin Kebir'inden.

[←220]

[39] Hakim, Ebu Nuaym ve İbni Mende'den.

[←221]

[40] İbni Asakir'den.

[←222]

[41] Müstedrek, 3:177; Usdû'l-Gâbe, 2:22.

[←223]
[42] Buhari, Edeb:89.

[←224]
[43] Beyhaki’nin er-Risaletü’l-Eş’ariyye’den.

[←225]
[44] Mektûbat, s. 292.

[←226]
[45] Müsned'den.

[←227]

[46] Taberani'nin Evsf'ı ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←228]
[47] İbni Neccar'ın Tarih'inden.

[←229]
[48] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←230]
[49] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←231]

[50] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←232]
[51] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←233]
[52] Taberani’nin Evsaf’ından.

[←234]
[53] Buharı, îman: 22, Itk. 15; Müslim, îman: 40.

[←235]
[54] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←236]
[55] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←237]
[56] Ebû Dâvud, Büyü: 79; Tirmizî, Büyü: 37; Deylemt, Büyü: 57; Müsned, 3:414.

[←238]
[57] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←239]
[58] İbnü's-Süm'ani'nin, Edebü'l-İmla'sından.

[←240]
[59] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←241]

[60] Ebû Dâvud, Salât: 114; Tımizî, Hudud: 2

[←242]
[61] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←243]

[62] Timizi Daavât: 65; Mûsned, 2:77

[←244]
[63] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←245]

[64] Müslim, İman: 361,362; Müsned, 1590-291.

[←246]

[65] Timizi Cennet: 23; Mûsned, 3:76.

[←247]

[66] Taberani'nin Kebir'inden.

[←248]
[67] Hatibin Tabiinden.

[←249]

[68] Darimî, Libas: 14; Tırmizl, Edeb: 54.

[←250]
[69] Timizî, Zühd: 54.

[←251]
[70] Ebû Ya'ISâan.

[←252]
[71] Nahl Suresi, 90.

[←253]

[72] Nisa Sûresi, 135.

[←254]
[73] İbni Mâce, Nikah: 28

[←255]

[74] Taberani'nin Evsaf'ı,İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←256]

[75] Buharî, Hk: 18; Erime: 55; İbniMice, Etime: 19; Mûsned, 1:446; 2:259.

[←257]

[76] İbni Mace,Edeb:19.

[←258]

[77] İbni Mace'den.

[←259]

[78] Tırmizî, Nikâh: 3. fbnîMâce, Nikâh: 46.

[←260]

[79] Kenzü'l-Ummal, 16:297.

[←261]
[80] Feyzü'i-Kadîr, 3:482.

[←262]
[81] Müslim, Nikâh: 76.

[←263]
[82] Gençlik Rehberi, s. 23.

[←264]

[83] İbni Asakir’den.

[←265]

[84] Ebû Dâvud, Etime: 9; Müsnad, 5:408

[←266]
[85] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←267]

[86] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←268]

[87] Tirmizi,Tıp:1.

[←269]
[88] Ebû Nuaym'in Hıfyefsinüen.

[←270]
[89] EböDavud, Edeb: 113.

[←271]
[90] Hatib'in Tarih'i, Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←272]
[91] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←273]
[92] Tayalisi’den.

[←274]

[93] Hakim'in Müstedrek'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←275]

[94] Ebû Davud, Edeb; 101; Tirmizİ, Daavat: 14,25,116; İbniMâce, Dua: 15; Deylemî Fezâilö'l-Kur'ârr. 23.

[←276]
[95] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←277]

[96] Taberani'nin Sağir'inden.

[←278]
[97] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←279]
[98] bni Mâce, İkâme: 79.

[←280]

[99] Buharı, Cuma: 4; Müslim, Cuma: 10.

[←281]

[100] CumaSûresl.9.

[←282]
[101] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←283]

[102] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←284]

[103] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←285]
[104] Mûsned, 4200

[←286]

[105] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←287]

[106] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←288]

[107] Timizi, Zühd: 57.

[←289]
[108] Bezzar'dan

[←290]

[109] Ebu'ş-Şeyh'in Serabından.

[←291]

[110] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←292]
[111] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←293]

[112] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←294]
[113] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←295]
[114] Taberani'nin Kebir'inden.

[←296]
[115] Müsned, 6:71,104,105.

[←297]
[116] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←298]
[117] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←299]

[118] Ebû Davud, Imare; 4; Neseî, Bey'a: 33; Müsned, 6:70.

[←300]

[119] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←301]

[120] Buharî Fiten: 19; Müslim, Cennet: 84; Müsned, 2:40,110,136.

[←302]

[121] Enfal Sûresi, 25.

[←303]
[122] Buharı, Hac: 49; Müslim, Fiten: 8; İbni Mâce, Fiten: 30.

[←304]

[123] Sözler, s. 158,

[←305]
[124] İbni Adiyy’in el-Kamil’i ve Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←306]
[125] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←307]
[126] Taberani’nin Kebir’i ve Ebû Nuaym'in Hilye’sinden.

[←308]

[127] Musannef, 13/205-206.

[←309]
[128] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←310]
[129] Müslim, Nikâh: 132; Timiz!, Nikâh; 39; Mûsned, 3:49,59,93

[←311]

[130] İbni Neccar'ın Tarih'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←312]

[131] Ebu Ya'la ve İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←313]

[132] Taberani'nin Evsat'ından.

[←314]
[133] İbni Mübârekln Zühdünden.

[←315]
[134] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←316]
[135] Rafii'nin Tarih-i Kazvin'den.

[←317]
[136] Hakim’in Müstedrek’i ve .Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←318]
[137] Hûd Sûresi, 114.

[←319]
[138] Darekutni’nin Efrad’ından.

[←320]

[139] Buharî, İstizan; 13; Müslim, Adab: 32,34,35,37,37; EM Davud, Edeb: 127,130

[←321]

[140] İbniMâce, Edeb:37.

[←322]
[141] Şûra Sûresi, 38,

[←323]

[142] Al-i İmran Suresi, 159.

[←324]

[143] Ramuzu-l-Ehâdis, 2:499.

[←325]
[144] Feyzü't-Kadîr, 4:2.

[←326]

[1] Mûsned 4:226.

[←327]

[2] Ebû Davud, Tereccûd: 7; Tirmizt, Edeb: 35; Nesaî, Zfnet: 35; Darlmî, Isti'zan; 18; Mûsned, 4:400,414,418,

[←328]
[3] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←329]

[4] Ebu Davud,Vitr:13;İbni Mace,İkame:175.

[←330]

[5] Buharî, Bed'ul Halk. 11; Nsseî, Taharet: 72

[←331]

[6] İbnü’s-Sünni’den.

[←332]
[7] Buharı, İman: 31

[←333]

[8] ibni Mâce, Filen: 11; Müslim, Fiten: 16.

[←334]
[9] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←335]

[10] İbni Hıbban,Buhari’nin Edeb’i, .Taberani’nin Evsaf’ından.

[←336]
[11] Tirmizî, Daavat 135.

[←337]

[12] Tirmizî, Daavat: 83; Müsned, 4;27,28; 6:313,317.

[←338]
[13] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←339]

[14] İbni Adiyy'in el-Kamil'i.Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←340]

[15] Tirmizî, Zühd: 61; Müsned, 3:96,

[←341]
[16] İbni Mâcs, Dua: 14; Müsned, 2:354,522.

[←342]
[17] Ebu Nasr es-Siczíden.

[←343]

[18] Buhar!, Nikah: 120; Müslim, Imare: 183.

[←344]

[19] Sire, 3:305.

[←345]

[20] Müslim, Imare: 10; Neseî, Büyü: 84; Müsned. 5:86,88.

[←346]

[21] Tirmizî, Edeb: 37; Ebû Davud, Tereccül: 13; Neseî, Zîneî: 74.

[←347]
[22] Müslim, Zekât: 112; Ebû Davud, Zekât 28,30,31; Nesef, Zekât: 94.

[←348]
[23] İbni Mâce, Zekât: 8.

[←349]

[24] Tirmizî, Zekât 26; Savm: 10; İbni Mâce, Siyam: 25; Dârimî, Savm: 12; Mösned, 4:17,18,213,214. 1. Bakara Sûresi, 3.

[←350]

[25] İbni Mâce, Rüya; 9; Müslim, Rüya: 6; Ebû Davud, Edeb: 88; Tirmizî, Rüya: 1.

[←351]

[26] Tabsrânî'nin Kebenden.

[←352]
[27] Deylemi, Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←353]

[28] Buharî, Cuma: 18; Ezan: 20,23; Müslim, Mesaaid: 151,152,153; Ebû Davud, Salat 54; Timiz!Salat 127

[←354]

[29] Buhar!, Edeb: 73; Müslim, îman: 111; Tırmizİ, İman: 16; Taberâri, Kelâm: 1; Müsned. 2:18,44,47.

[←355]

[30] Mâlde Sûresi, 94.

[←356]

[31] Emirdağ Lahikası, 1:201.

[←357]
[32] Şualar, s. 358.

[←358]

[33] Ebû Davud, Etime; 15; Tirmizt, Eftme: 47; İbni Mâce, Etime: 7; Dârimî, Etime: 1

[←359]

[34] Ebu Davud,Eşribe:21.

[←360]

[35] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←361]
[36] Hasan bin Süfyan'ın Müsned'inden.

[←362]

[37] Ebu Davud, Edeb: 142

[←363]
[38] Hakim ve Ebu'ş-Şeyh'ten.

[←364]

[39] Ibni Micb, Nikâh: 9; Mûsned, 3:93; 4225,226.

[←365]
[40] Müslim, Salât: 183,186; Buharî, Ezan: 63; Tırmizî, Salât 61; İbnîMâce, İkâme: 48.

[←366]

[41] Müslim, Libas: 67; Ebû Davud, Ubas: 41; Tırmizî, libas: 37; Ibni Mâce, Libas: 78.

[←367]
[42] Taberani’nin Kebir’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←368]
[43] Ebû Davud, Edeb: 139; Mösned, 2530,439.

[←369]

[44] Buharî, îman: 41; Nefakât: 1; Müslim, Zekât 48; Nessî, Zekât: 60; Dârimî, İstizan: 35.

[←370]

[45] Müslim, Zekat 79, 80; Ebu Davud, Zekat: 44, İbn Mace, Ticaret: 65, Müsned: 6/44, 278.

[←371]
[46] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←372]

[47] Buhar!, Daavât; 12; Tevhld: 13; Müslim, Zkr 62; Ebû Davud, Edeb: 92; Tırmizî, Duâ: 20; ibni Mâce, Duâ: 15.

[←373]

[48] Buharî, Nikah: 85; Müslim, Talak: 10; Darimî, Nikah; 38

[←374]

[49] Buharî, Vuzu: 18, Eşrlbe: 25; Müslim, Tahare: 63; Timiz!, Eşrfbe: 16; Nesel Tahare: 41; İbni Mâce, Eşrfbe:.

[←375]
[50] Ebu Yala'nın Müsned'inden.

[←376]
[51] İbni Asakir'den.

[←377]

[52] Buharî, Edeb: 128; Ebû Davud, Edeb: 89; Tırmizl, Edeb: 7; Ibni Mice, İkâme: 42; Müsned. 2:242; 3:37.

[←378]

[53] Buhari, Bed’ul-Halk: 11; Edeb: 125,128; Timizi Salât 156; Edeb: 7; Mûsned, 3:61,

[←379]

[54] İbniMâce, İkâme: 4Z

[←380]
[55] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←381]
[56] Şirazi’nin Kebir’inden

[←382]
[57] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←383]
[58] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←384]

[59] Müsned, 2:173

[←385]
[60] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←386]

[61] Mûsnea, 2:357,387.

[←387]
[62] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←388]
[63] Ebu Davud'dan.

[←389]

[64] Taberani'nin Kebir'i Hakim'in Müstedrek'i ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←390]

[65] Hakim'in Müstedrek'i nden.

[←391]

[66] Bezzazdan.

[←392]
[67] Neseî, Cenâiz: 14.

[←393]
[68] Mücadele Sûresi, 11.

[←394]

[69] Keşffl-Hafâ, 2:3281.

[←395]
[70] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←396]
[71] Ebu Ya'la'nın Müsned'i ve Abdürrezzak'ın el-Cami'indan

[←397]

[72] İbn Adiyy’in el-Kâmil’inden.

[←398]
[73] Müsned, 5:252,256.

[←399]
[74] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←400]
[75] Timizi, Birr: 39

[←401]

[76] İbn Adiyy’in el-Kâmil’inden.

[←402]

[77] Hucurat Sûresi, 12,

[←403]

[78] Hucurat Sûresi, 12.

[←404]

[79] Münazarat, s. 135.

[←405]

[80] Mesnevî-i Nuriye, s. 58.

[←406]

[81] İbniMâce, Cenâiz: 6; Mösned, 4:12

[←407]

[82] Buharî, Ilisam: 21; Müslim, Akdıye: 15, EM Davud, Akdıye: 2; Neşet, Ahkâm: 2; İbniMâce, Ahkam: 3; Mösned,

[←408]

[83] Taberani’nin Evsaf’ından.

[←409]
[84] Ukayli'nin Zuafa'sından.

[←410]

[85] Deylemfnln Mûsnedü'l-Firdevs"

[←411]
[86] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←412]
[87] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←413]

[88] Ebu Davud:Cihad:80.

[←414]
[89] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←415]
[90] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←416]
[91] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←417]

[92] ibni Mâce, Nikâh: 9; Müsned, 3:393; 4:393

[←418]
[93] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←419]
[94] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←420]

[95] Tirmizî, Salât: 117; fbniMâce, MesackJ: 13; Müsned, 6:282,283.

[←421]

[96] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←422]
[97] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←423]

[98] Buharı, Savm: 5; Bed'ü'l-Halk; 11; Müslim, Siyam: 2; Neseî, Siyam: 4,5; Müsned, 2:281,401; 3:236.

[←424]
[99] Barla Lahikası, s. 57.

[←425]
[100] Müslüman İlim Öncüleri Ans., s. 106.

[←426]
[101] Zümer Sûresi, 53.

[←427]

[102] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←428]

[103] İbni Mâcetden

[←429]

[104] Buharı, Daavât: 21; Müslim, Zikir; 9; Tirmizl, Daavât: 77,

[←430]

[105] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←431]
[106] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←432]

[107] Timizi, Rada':10

[←433]
[108] Buharı, Bed'ül-Halk: 7; Nikâh: 85; Müslim, Talâk: 11; Ebû Davud, NikâH: 40.

[←434]

[109] Darekutni’nin Sünen’inden.

[←435]

[110] İbnİ Mice, İkâme; 119.

[←436]

[111] Müsned, 4:56.

[←437]

[112] Müslim, Istlskâ; 6,

[←438]
[113] Muşum, Nikâh: 98,101; İbniMâce, Nikâh: 25; Müsned, 2:22.

[←439]
[114] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←440]

[115] Bezzazdan.

[←441]

[116] Tirmizi’den.

[←442]

[117] İbni Mâce, Rüya: 7.

[←443]

[118] A.g.e., Rüya: 10,

[←444]

[119] Buharı, Tabir: 3, 46; Müslim, Rüya: 3; Tırmizî, Daavat 52; İbni Mâce, Rüya: 3 Müsned, 3:

[←445]

[120] Ebu Ya’la,Taberani,nin Kebir’i ve Hakim’in Müstedrek’i nden.

[←446]
[121] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←447]
[122] Hatib'in Tarih'inden.

[←448]

[123] İbni Neccar'dan.

[←449]
[124] Müsned, 2:162,190

[←450]

[125] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←451]

[126] Müsned, 4:145.

[←452]
[127] Kalem Sûresi, 44.

[←453]

[128] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←454]

[129] Timizi, Tefsîr-i Sûre: 9; tbniMâce, Mesacld: 19; Mösned, 3:68-76.

[←455]

[130] İbni Mace,Zühd:1.

[←456]

[131] Timizi, Menakıb: 59

[←457]

[132] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ,Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←458]

[133] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←459]
[134] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←460]
[135] Darekutni’nin Sünen’inden.

[←461]

[136] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←462]
[137] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←463]

[138] Hakim’den.

[←464]

[139] Tevbe Sûresi, 18.

[←465]

[140] Timiz!, Sevabü'l-Kufân: 10.

[←466]

[141] Sözler, s. 321.

[←467]

[142] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←468]
[143] Beyhaki'nin Daavat'ından.

[←469]

[144] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←470]
[145] İbnİMâce, Ticâret: 4.

[←471]

[146] Musned, 5:262; EM Dâvud, Cenâlz: 1.

[←472]

[147] Deylemî'nin Mu'ce/rfinden

[←473]
[148] Mösned, 1:18,26; 3:446.

[←474]

[149] Taberani'nin Evsaf'ı,Buhari'nin Tarih'inden.

[←475]

[150] Müslim, Eşribe: 134,137; Ebû Davud, Efıme; 49; Timizi Etime: 11; Mûsned, 3:100.

[←476]

[151] İbni Mâce, Zühd: 25; Müsned, 1:402.

[←477]

[152] Nîsa Sûresi, 3.

[←478]

[153] Ebû Davud, Edeb: 123.

[←479]
[154] Buhart Edeb; 69; Müslim, îman: 73.

[←480]

[155] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←481]

[156] İbni Asakir’den.

[←482]

[157] Buharî, Bed'ü'l-Halk: 15; Müslim, 2kr: 82; Timizi, Daavat: 86; Mösned, 2:306,321.

[←483]
[158] Ebû Davud, Edeb: 106; Müsrıed. 3:306,355

[←484]

[159] Mösned, 3:97; 5:425.

[←485]

[160] Buhar}, Tıb: 30, Enbiya: 54; Müslim, Selâm: 92, 94, 98; Ebû Davud, Cenaiz: 6; Taberânt, Medine: 22,23,

Mösned, 1:182,193.

[←486]

[161] Buhâri, T\b: 31.

[←487]

[162] Müslim, Salat: 11; Ebû Davud, Salat 36; Tırmizî, Menâkıb: 1; Neseî, Ezan: 37; Mûsned, 2:168,265.

[←488]

[163] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←489]
[164] Buhari'nir Tarih'inden.

[←490]

[165] Müsned, 4:234.

[←491]

[166] Ebû Davud, Cenâiz: 56; İbni Mâca, Cenâlz, 23

[←492]

[167] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←493]
[168] Rafi’nin Tarih’inden.

[←494]

[169] Müsned, 5:162; Timiz!, Savm: 53; Neseî: Siyam: 84

[←495]

[170] Mûsned, 2:28.

[←496]

[171] İbni Ebi Şeybe'den

[←497]

[172] Said bin Mansur’un Sünen’inden.

[←498]

[173] Ukayli'nin Zuafa'sı , Taberani'nin Kebir'inden ve İbni Adiyy'in el-Kamil'inden

[←499]

[174] Taberani’nin Kebir’i nden

[←500]

[175] Taberani'nin Kebir'i ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←501]
[176] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←502]
[177] İbni Asakir'den.

[←503]
[178] Hakim'in Müstedrek'inden

[←504]
[179] Ebu Davud ve Beyhaki'nin Sünen'inden.

[←505]
[180] Emirdağ Lahikası, 1:40.

[←506]
[181] Lem'alar, s. 192.

[←507]
[182] Hakim’in Müstedrek’i ve.Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←508]

[183] Müslim, Zühd: 54; Mösned, 4:412.

[←509]

[184] Buharî Edefa; 126; Timizi Edeb: 3; İbniMâce, Edeb: 20; Mösned, 1:120,122.

[←510]

[185] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←511]
[186] Ebu Davud'dan.

[←512]

[187] Hakim’den.

[←513]
[188] İbni Kani'nin Mu'cem'inden.

[←514]
[189] İbni Sa'd'ın Tabakafından.

[←515]
[190] Müsned'den.

[←516]

[1] Timizi, Birr: 55; Müsned, 5:153,158,169

[←517]
[2] Ebu Davud,Melahim:17.

[←518]
[3] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←519]

[4] Müsned:1:239.

[←520]
[5] Müsned, 5:152

[←521]

[6] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←522]

[7] Abdurrezzak'ın Cami'i ve EbuNuaym'ın Hilye'sinden.

[←523]
[8] Tirmizi'den.

[←524]
[9] Tirmizi,Fiten:38.

[←525]
[10] Hatib'in Tarih'inden.

[←526]
[11] İbni Ebid Dünya’dan.

[←527]
[12] Gâfir sûresi, 60.

[←528]

[13] Sözler, s. 294, 295.

[←529]

[14] Hakim’in Müstedrek’inden ve .Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←530]

[15] İbni Asakir'den ve İbni Adiyy'in el-Kamil'inden

[←531]

[16] İbni Mâce, Fiîen: 19; Müslim, îman: 132; Buharı, Hayız: 6.

[←532]
[17] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←533]

[18] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden..

[←534]

[19] Müslim, Selâm: 31; Ebû Davud, Edeb: 28,139; Timizi Edeb: 10; İbni Mâce, Edeb: 22.

[←535]
[20] EbûDavud, Salat 171; Tirmizt, Mevakit: 162; Neseî, Sehv: 7; İbniMâce, İkâme: 62; Mösned, 5:150.

[←536]
[21] Said bin Mansur'un Sünen'inden.

[←537]
[22] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←538]

[23] Müslim, îman: 133; İbniMâce, ikâme: 70; Mösned, 2:443

[←539]
[24] Rafi'nin Tarih'inden.

[←540]
[25] Müsned'den.

[←541]
[26] Timizi, Kader: 11

[←542]
[27] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←543]

[28] Müsned, 2:474.

[←544]

[29] İbniMâce, Zühd: 15; Mûsned, 5:12.

[←545]

[30] Buharî, Tefsir-i Sûre: 19; Timiz}, Cennet: 20; Tefsîr-i Sûre: 19; Müsned, 2:377,3:9.

[←546]

[31] Buharı, Cuma: 31; Müslim, Cuma: 24; Neşe!, İmame: 59; Cuma: 13; İbniMâce, İkâme, 82; Mösned, 2:239.

[←547]

[32] Buhar/, Savm: 2; Müslim, ayam: 160,163; Ebu Davud, Savm: 25; Nesei, Siyam: 42; Ibni Mâce, Siyam: 21;

Mûsned, 2:245,257.

[←548]

[33] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i ve İbni Hıbbandan.

[←549]
[34] Ebu Davud, Tereccül: 3.

[←550]
[35] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←551]

[36] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←552]
[37] Dtvan-t Harb-i Örfî, s. 49.

[←553]
[38] İbni Asakir'den.

[←554]

[39] Tırmizî, Menakıb: VjbniMâce, Zûhd: 37; Mösned, 5:137,138.

[←555]

[40] Taberani’nin Kebir’i ,Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←556]
[41] İbni Asakir'den.

[←557]
[42] Hatib'in Tarih'inden.

[←558]
[43] Tekâsür Sûresi, 8.

[←559]

[44] Müslim, fmare: 16; Müsned, 5:173.

[←560]
[45] Hakim'in Müstedrek'inden

[←561]
[46] İbni Sa'd'ın Tabakat'ından.

[←562]
[47] Tnmizl Fiten; 33; İbniMâce, Fften: 10; Müsned, 5:69; 6:393.

[←563]
[48] Hilye, 1/94.

[←564]
[49] Tefsiru't-Kur'âni'l-Azîm, 2:309.

[←565]
[50] Tirmizi,Fiten:78.

[←566]

[51] Tırmizî, Nikâh: 42.

[←567]
[52] Buharı, İstizan: 47; Müslim, Seiâm; 37,38.

[←568]
[53] Müslim, Mesacid: 289-291; Müsned, 3:24; 5:53

[←569]
[54] Hatib'in Tarih'inden.

[←570]

[55] Müsned, 6:157. .

[←571]
[56] Hatib'in Tarih'inden.

[←572]
[57] Hûd Sûresi, 114.

[←573]
[58] Tirmizi,Birr:46.

[←574]
[59] Ebû Davud, Ubas; 41; Mûsned, 2/354.

[←575]
[60] Müslim, Rüya: 16; IbnlMâce, Rüya: 5; Mûsned, 3:315.

Müslim, Rüya: 16; IbnlMâce, Rüya: 5; Mûsned, 3:315.

[←576]
[61] Ibni Mâce, Mukaddime: 24

[←577]
[62] Mûsned, 2:69,128.

[←578]
[63] Buharf, Hac: 4; Müslim, Hac: 438.

[←579]
[64] Müslim, İman: 192.

[←580]
[65] İbni Mâce, Menasik: 5.

[←581]
[66] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←582]

[67] Müslim, Vasıyye: 14; Ebû Davud, Vesâya: 14; Tirmizt, Ahkâm: 36; Neşet, Vesâya: 8.

[←583]

[68] Buhari, Cenâiz: 90; Bed'ül-Halk: 8; Rikak: 42; Müslim, Cennet: 65, 66; Tırmizf, Cenâiz:

[←584]
[69] Ebû Davutfdan

[←585]
[70] Hatib'in Tarih'i ve . Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i nden.

[←586]

[71] Taberani'nin Kebir'i ve Hakim'in Müstedrek'inden .

[←587]
[72] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←588]

[73] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←589]
[74] Tirmizî, Daavât: 82,83; Müsned, 3:150 Taberani’nin Kebir’i nden.

[←590]
[75] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←591]

[76] Tirmizî, Daavat: 82.

[←592]

[77] Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden.

[←593]
[78] Buharı, Cihad: 134; Müsned, 4:410,418.

[←594]
[79] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←595]

[80] İbni Asakir'den.

[←596]
[81] Tirmizi, Fiten:74.

[←597]

[82] Ebu Ya'la'nın Müsnedinden; Hakim'in Müstedrek'inden

[←598]
[83] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←599]

[84] Müslim, Daavat:54,55.

[←600]
[85] Timizi Kıyame; 58; (bniMâce, Zühd: 9; Müsned, 2:254,482.

[←601]
[86] Taberani'nin Kebir'inden.

[←602]
[87] Ebu Ya'la'nın Müsned'inden.

[←603]
[88] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i nden.

[←604]

[89] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←605]
[90] Zârlyat Sûresi, 55.

[←606]

[91] Buharî, Kim: 2.

[←607]

[92] Mösned, 5:278,284.

[←608]

[93] İbni Asakir'den.

[←609]

[94] Tirmizl Et'ıme: 12; Ebû Davud, Etime: 17; Ibni Mâce, Etime: 12; Dârimî, Etime: 16, Mösned, 1570.

[←610]
[95] Bezzazdan.

[←611]
[96] Mösned, 2:27,40, 59,69,128.

[←612]
[97] Ebö Dâvud, Edeb: 82; Timizi İman: 14

[←613]

[98] Buharî, Bedü'l-Halk: 17; Tıb: 58; Ebû Davud, Etime: 48; Neşet, Fer1:11;

[←614]
[99] Latif Nükteler, s. 8.

[←615]
[100] İbnü’s-Sünni’den.

[←616]
[101] İbni Mürdeveyh'den.

[←617]

[102] İbni Ebi'd-Dünya'nın Zemmü'l-Gıybet'inden.

[←618]
[103] İbni Asakir'den.

[←619]
[104] Taberani'nin Kebir'inden.

[←620]
[105] Tırmizî, Cenâiz: 34

[←621]

[106] Taberani'nin Evsaf'ı ve İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←622]

[107] Ebû Ya'la'nın Müsnedinden.

[←623]
[108] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ı ve Abdürrezzak’tan.

[←624]

[109] Müsned, 2:177.

[←625]

[110] Müslim, Cenâiz: 29; Müsned, 5:342-344.

[←626]

[111] Müsned, 2:251; 437.

[←627]

[112] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i nden.

[←628]

[113] Buhâri, İman: 24; Müslim, İmân: 106; Ebû Dâvud, Sünnet: 15; Tirmizî, îman: 14; Ne$eî, îman: 20; Mösned, 2:189,198.

[←629]

[114] Hakim'den.

[←630]
[115] Taberani’nin Kebir’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←631]

[116] Timizi Nikâh: 1; Müsned, 5:421.

[←632]

[117] İbni Asakir ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i nden.

[←633]

[118] İbni Adiyy'in el-Kâmit\ ve Ebû Nuaym'ın H/jye'sinden.

[←634]

[119] Ebû Davud, Tatavvu: 7,35.

[←635]

[120] Said bin Mansur’un Sünen’ ve İbni Adiyy’in el-Kamil’i nden.

[←636]

[121] Taberani'nin Kebir'inden.

[←637]
[122] Hakim’in Müstedrek’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←638]

[123] Ibni Mce, Edeb: 56; Mösned, 5:10,11,20.

[←639]

[124] Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden.

[←640]

[125] Taberani'nin Kebir'i ve İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←641]

[126] Neseî, Zekât; 77; Mûsned, 5:151,176.

[←642]
[127] Mûsned, 5:261; 269.

[←643]
[128] Hatib'in Tarih'inden.

[←644]

[129] Halili'nin Meşih at'ından.

[←645]

[130] İbni Hıbban'ın Sahih'inden.

[←646]

[131] Taberani'nin Kebir'i ve Hakim'in Müstedrek'inden .

[←647]
[132] Müsned, 2:165,219.

[←648]

[133] Buharî, Zekât: 22; Hibe: 15; Müslim, Zekât: 88,89; Müsned, 6:139,160,345,346.

[←649]

[134] Buharî, Fezâi'û-Ashabİ'n-Nebiyyi: 8; Müsned, 5:364

[←650]

[135] Taberani'nin Kebir'inden.

[←651]

[136] Buhar!, Itk: 15; Müslim, Zühd: 74; îman: 38; Ibni Mâce, Edeb: 1; Müsned, 4:36; 5:168,173.

[←652]
[137] Müsned, 5:58,371

[←653]

[138] Darimi, İsti’zan: 351; Mûsned, 3:439,441; 4:234

[←654]
[139] Neseî, Hayl: 8; Müsned, 4:144

[←655]

[140] İbni Mace,Zühd:1

[←656]

[141] Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden, İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←657]
[142] İbni Asakir’den.

[←658]
[143] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←659]
[144] Müsned ve Taberani'nin Kebir'inden.

[←660]
[145] Ebu Ya'la'nın Müsned'i, Hakim'in Müstedrek'i ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←661]

[146] Müsned, 1:287; 2:230,277,301,303; Neşet, Zekât: 1; IbniMâce, Tahare: 5.

[←662]

[147] İbni Ebi Şeybe ve Taberani'nin Evsaf'ı ndan.

[←663]

[148] Taberani'nin Evsaf'ı ndan.

[←664]

[149] EbûDavud, Nikâh: 39.

[←665]

[150] Timizi, Kıyame: 24; Müsned, 1:387.

[←666]

[151] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 23; Müslim, Mûsafirin: 228; Tirmizİ, Kuran: 8; Neseî, Iftltah: 37; Dsrimt, Rikak; 32Müsned, 1:46

[←667]
[152] Hatib'in Tarih'inden.

[←668]
[153] İbni Kani'den.

[←669]

[154] Taberani'nin Kebir'i, Hakim'in Müstedrek'i , Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←670]
[155] Timizi, İlim: 12,

[←671]

[156] Müsned, 5:232,247.

[←672]

[157] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←673]

[158] İbni Mace,Tıb:32.

[←674]

[159] Taberani'nin Kebir'inden.

[←675]

[160] Taberani'nin Kebir'i, İbni Adiyy'in el-Kamil'i , Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←676]

[161] Müsned, 5:393; İbniMâce, Siyam: 22.

[←677]
[162] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←678]

[163] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←679]

[164] Taberani'nin Kebir'i, Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←680]
[165] Buhari'nin Tarih'inden.

[←681]

[166] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←682]

[167] Taberani’nin Kebir’i, Hakim’in Müstedrek’i, Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←683]

[168] İbni Mâce, Tahare: 4; Darimî, Vuzu1:2; Taherânî, Tahare: 36; Müsned, 5:277,282.

[←684]

[169] İbni Mâce, Tahare: 4.

[←685]

[170] Hatib'in Tarih'inden.

[←686]

[171] Mösned, 3:75

[←687]
[172] Ukayli'nin Zuafa'sından.

[←688]

[173] Ebû Davud, Cihad: 73; Timizi Daavat: 43; fbniMâce, Cihad: 24; Müsned, 2:7,25,38,136,358.

[←689]
[174] Müsneâ. 2:93.

[←690]
[175] Taberani'nin Kebir'inden.

[←691]

[176] Buharı, Enbiya; 1; Nikâh; 80; Muşum, Rada; 62; Tirmizi, Rada: 1 î; Tefsîr-i Sûre: 9.

[←692]

[177] Taberani'nin Evsaf'ından, Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden.

[←693]

[178] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←694]
[179] İbni Mâce, Zühd:23

[←695]

[180] İbni Mâce, Cenâiz :15; Buharî, Cenâiz: 50,51; EbûDavud, Cenâiz:46; Neseî, Cenâiz: 44; Taberânî, Cenâiz: 58; Müsned, 2:240,280.

[←696]

[181] Hemmam'ın Fevaid'inden.

[←697]

[182] Enbiya Sûresi, 22.

[←698]

[183] Müsned, 2:7, 307, 518

[←699]
[184] Müslim, îman: 194,195,196; Müsned, 3:402.

[←700]

[185] Ebû Davud, Vitr; 23,25; Tirmizi, Daavât: 63,99; Neşe!, Sehv: 58; Müsned, 3:120,158.

[←701]

[186] Timizi, Daavat: 64; İbniMâce, Dua: 9; Dârimî, Fezâilû'l-Kurân: 14,15, Müsned, 6:461.

[←702]
[187] Hatib'in Tarih'inden.

[←703]
[188] İbni Asakir’den.

[←704]

[189] Müsned, 1:248

[←705]

[190] Buharî, Ezan: 4,5,156; Ahkâm: 4; İbnİMâce, Cihad: 39; Müsned, 3:114; 171.

[←706]

[191] Nisa Sûresi, 59.

[←707]
[192] Buharî, Ahkâm: 4; Müslim, İmare: 38; Tirmizî, Cihad: 39.

[←708]

[193] Buharı, Fiten: 3; Müslim, 42; Müsned, 5:314.

[←709]

[194] Müsned, 3:56.

[←710]

[195] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←711]
[196] Bezzazdan,

[←712]

[197] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←713]
[198] Mösned, 3:403; 4:90.

[←714]

[199] Mûsned, 3:22,55;. Ebu Ya’la’nın Müsned’i, Taberani’nin Evsaf’ı ndan.

[←715]
[200] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i nden

[←716]

[201] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden, Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ı,Taberani'nin Sağir'inden.

[←717]
[202] Tirmizî, Zühd; 57; İbni Mâce, Fiten: 23; Dârimî, Rikak; 67

[←718]

[203] Müsned, 3:94.

[←719]

[204] ibni Asakiı'den.

[←720]

[205] Müslim, Cennet: 12; Mûsned, 2:417.

[←721]

[206] Hatib'in Tarih'inden.

[←722]

[207] İbni Ebi'd-Dünya'dan.

[←723]

[208] Taberani'nin Kebir'i, Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←724]
[209] Taberani'nin Sağir'inden.

[←725]
[1] Müslim, Şiir: 2; Tirmizî, Edeb: 70-

[←726]

[2] Ibni Asakiföm

[←727]

[3] Taberânfnin Evsafından

[←728]
[4] Müsned, 5:212.

[←729]

[5] Taberânî'nin Kebirinden

[←730]
[6] Hatib'in Tari/finden.

[←731]
[7] Ibni Eörd-Dünya'tim.

[←732]

[8] Ebû Hâtirrtden,

[←733]
[9] Timizi Rüya: 3; Müsned, 3:29,68.

[←734]

[10] Beyhaki'nin Ş/'öüW/narfından.

[←735]
[11] Darekuînfnfn Sünelinden.

[←736]
[12] Deylemrnin Müsnedü'l-FirdtvstMm.

[←737]
[13] Hatip'İn Tariflinden.

[←738]

[14] Timizi, Cenâiz: 21; IbniMâce, Cenâiz: 59.

[←739]

[15] ibniSa'd'ın Tabanında

[←740]
[16] Taberânî'nin Kebîrinden,

[←741]

[17] Mûsned 5:323.

[←742]

[18] Ibni Hıbban ve Ebû Nuaym'ın H/Asinden L

[←743]

[19] İbni Ebi'd Dünya'dan.

[←744]
[20] Mûsned, 2:326.

[←745]

[21] Mektöbât, s. 72.

[←746]
[22] Taberânfnin Evsafından.

[←747]

[23] Buhar!, Eşribe: 22; Bed'ü'l-Halk: 11,16; Müslim, Eşrİbe: 97.

[←748]

[24] Taberânfnin Evsafve U.kayirnin Zuafe'sından,

[←749]

[25] Beyhakl'nln Şi'bö'l-lmartı ve Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←750]

[26] Ebû Ya'la'nm Müsnedi, Taberânfnin Kebltl ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarfından.

[←751]

[27] İbniAbdi'i-Berfden.

[←752]
[28] Temmam ve Ibni Asakir'den.

[←753]

[29] Hâkim'In MöstedreKMen.

[←754]
[30] Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmartvrvten,

[←755]

[31] Buharî, Nikah: 88; Rlkak: 16,51; Bsd'ö'l-Halk: 8; Ttrmizî, Cehennem: 11; Müsned, 1234,359.

[←756]

[32] Taberânî'nin Keblffaöen

[←757]
[33] Buharî, Salât 1; Müslim, Salât 14; IbniMâce, Ezan: 5; Müsned, 3:169,264; 4:95.

[←758]

[34] Müsned, 2:334,357.

[←759]
[35] Taberânî'nin Kedinden

[←760]

[36] İbni Mâce, Nikâh: 20; Tirmizî, Nikâh; 6 ve-DeylemFnln Mûsnedü'l-Firdevsrmden.

[←761]

[37] Mevhebfnin örfinden

[←762]
[38] Taberânî'nin Kebirinden.

[←763]

[39] Taberânrnin Kebîr] ve Beyhafct'nîn £/'öû'/-/marfından.

[←764]

[40] Lem'alar.s, 157.

[←765]

[41] Ra'd Sûresi, 28.

[←766]

[42] Ebû Nuaym'm Hissinden.

[←767]

[43] IbniAsâkiMon.

[←768]

[44] Ibni Adiyy'in el-Kâmiti ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmari\n6ar\.

[←769]
[45] Taberânî'nin Keöfrinden.

[←770]

[46] Taberânî'nin Evsafı ve Beyhaki'nin Şi'bû'l-İmartmdan.

[←771]
[47] Taberânî'nin Kebenden.

[←772]
[48] Taberânî'nin Kebirinden.

[←773]
[49] Taberânî'nin Kebirinden,

[←774]
[50] Münazarat, s. 82.

[←775]
[51] Hâkimin Müstecfretfinden.

[←776]
[52] Deylemrnin Müsnedü'i-Hrdevginden.

[←777]

[53] Müslim, Birr: 131; 132; İbniMâce, Edeb; 7; Mösned, 4:420,422,424.

[←778]

[54] Buharî, Megâzî: 32; İbniMâce, Nikâh: 30.

[←779]

[55] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←780]

[56] tbniEbîŞeybetâen.

[←781]

[57] İbn Mâce,Rûkün:4.

[←782]
[58] Ebû Davud, Zekât: 46.

[←783]

[59] Ebû Ya'lâ'nın Müsnerfinden

[←784]

[60] Müslim, Mesâcid: 5; Tırmizî, Siyer: 5; Mûsned, 5:393.

[←785]
[61] Müsned, 5:151,180,383.

[←786]
[62] Ibni Mündeveyhin Tefecinden.

[←787]
[63] Buharı, Teyemmüm: 1; Salât 56; Müslim, Mesâcid: 3; A/esef, Gusüî: 26.

[←788]
[64] Taberânî'nin Kebirinden.

[←789]
[65] Ebû Davud, Menasik: 19; Mûsned, 4:350.

[←790]

[66] İbni Adiyy'in el-KâmitMen.

[←791]

[67] Bezzazdan.

[←792]
[68] Mûsned, 4:140; 202; 5:341.

[←793]
[69] Buharı, Ezan: 31; Müslim, Mesâcid: 276.

[←794]
[70] Hakim'in MöstedreK'mtien.

[←795]

[71] İbni Mâce, Tİcârât: 2.

[←796]

[72] Nahl Sûresi, 90.

[←797]
[73] Zilzal Sûresi, 7, 8.

[←798]

[74] Zümer Suresi,53.

[←799]
[75] İbni Mündeveyh'in Tefsifive Herevı'nin Fedâ/l'inden.

[←800]

[76] İbni Mâce, Edeb:42.

[←801]

[77] Timizi, Kıyame: 60.

[←802]

[78] Ebû Ya'la'nın Müsnetfinden.

[←803]

[79] Müsned, Ebû Ya'la'nın Müsnecfl, Taberânî'nin Kebîrinden.

[←804]

[80] Müslim, îman: 34-36; Ebû Davud, Edeb: 124; Tirmizî, Birr: 30; Müsned, 4:120.

[←805]

[81] Tirmizî, İlim: 16; İbniMâce, Mukaddime: 15.

[←806]
[82] Buharı, Rikak: 12; Müsned, 1:382.

[←807]

[83] Tirmizî, Nikâh: 6.

[←808]

[84] ibni Adİyy'in el-Kâmiti ve Deylemî'nin Mûsnedû'l-Firdevs'möen.

[←809]
[85] Lem'alar, s. 154.

[←810]

[86] Mektûbat, s. 24.

[←811]

[87] Mesnevî-i Nuriye, s. 156.

[←812]

[88] Beyhaki'nin Söneninden.

[←813]

[89] İbni Adiyy'in et-Kâmit'mden.

[←814]

[90] Necm Sûresi, 38, 39.

[←815]
[91] Tabakat, 2:254; Sire, 4:303, 304.

[←816]
[92] Hadid Sûresi, 14.

[←817]

[93] Lokman Sûresi, 33.

[←818]
[94] Taberânî'nin Evsafından.

[←819]

[95] Tirmizi, Zûhd: 35; İbniMâce, Zühd: 4; Müsned, 5:252,255.

[←820]

[96] Taberânî'nin Kebemden.

[←821]

[97] Hâkim'in Müstedrelö, Ahmed bin HanbeTin Zühdü, Ebû NuaynTın Haşinden.

[←822]

[98] Deylemrnin Müsnedû'i-Firdetâinden.

[←823]
[99] Ebu'ş-Şeyttten.

[←824]
[100] TaberânPnin Evsafından.

[←825]
[101] Hatib'in Tariflinden.

[←826]

[102] İbni Asâkitöen.

[←827]

[103] Taberânı'nin KeöMnden.

[←828]

[104] İbni Asakitöen

[←829]

[105] Beyhaki'nin Şİ'bü'l-îmattinöan.

[←830]

[106] EbûDâvud, Sünnet: 1; İbniMâce, Fiten: 17; Timizi ifnan: 18.

[←831]
[107] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←832]

[108] Buharî'nin Edem, EbûYa'la'nınMüsnetfinden.

[←833]
[109] Hâfcim'in MüstedreK'mden.

[←834]

[110] Taberânî'nin Evsat\ ve Ibni Adiyy'in e/-Kam//inden.

[←835]

[111] Taberânî'nin Kebîrinden

[←836]

[112] Tirmizi, Efıme:45; Kıyatne:42; İbnİMâce, Et'ımeM; İkâme: 174.

[←837]
[113] Hatibin fari/Tinden.

[←838]

[114] Beyhakl'nin Ş/'bü'/-/marfından.

[←839]

[115] İbni LâVdan.

[←840]
[116] Taberânfnin Evsafından.

[←841]
[117] Hakim'den.

[←842]
[118] Ebö Davud, Sünnet 2.

[←843]
[119] Beyhaki'nin ŞFbûlJmartmten.

[←844]

[120] Taberânî'nin Kebîft, Ebû Nuaym'm W//ye'sinden.

[←845]

[121] Deylemî'nin MüsnedüV-FircfevsInden.

[←846]
[122] Taberânî'nin Kebirinden.

[←847]

[123] Ebû Davud, Melahım: 17; Tırmizî, Fiten: 13; İbni Mâce, Fiten: 20; Müsned 3:19.

[←848]
[124] İbnünneccatöan.

[←849]
[125] Kazâföen,

[←850]

[126] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←851]

[127] Tirmizt, Daavat: 84; İbni Mâce, Dua: 5; Müsned, 3:127.

[←852]

[128] Ttrmizt, Birr: 42; İbni Mâce, Cihad: 4.

[←853]

[129] İbniMâce, Edeb;55.

[←854]

[130] Tayalisfden.

[←855]

[131] Taberânî'nin Kedinden.

[←856]

[132] Müslim, Zekât; 93; Nesei, Zekât: 60; Vesâyâ: 1; İbni Mâce, Vesâyâ: 4; Mûsned, 2:231,250.

[←857]
[133] Ebû Davud, Vitr: 12; Tatavvu: 2; Zekât 40; Neseî, Zekât: 49; Darimî, Salât: 135; Müsned, 2:358.

[←858]

[134] Buharı, Zekât: 18; Nefekat: 2; Müslim, Zekât: 95; Ebû Davud, Zekât: 39; Nesei Zekât 53, 60; Darimî, Zekât 20, 21.

[←859]

[135] Neseî, Vesâyâ: 9; İbniMâce, Edeb: 8; Müsned, 5:85; 6:7.

[←860]

[136] İbni Mâce, Mukaddime: 20.

[←861]

[137] Danm't, Zekât 38; Müsned, 3:402; 5:416.

[←862]

[138] Selim 'ür-Razrpin Cû/ünden.

[←863]

[139] Taberânî'nin Kebîri, Beyhaki'nin £/'öö'/-/marfından.

[←864]

[140] Beyhaki'nin Şi'bö'l-îmarf\ndan.

[←865]

[141] Taberânî'nin Kebîr1], Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartindan.

[←866]

[142] Deylemrnin Mûsnedü'l-Firdevs'möen.

[←867]

[143] Taberânî'nin Kebirinden.

[←868]

[144] Beyhaki'nin Şi'bü'l-lmarh ve Ebû Nuaym'ın HZ/ye'sinden.

[←869]

[145] İbni Mâce, Siyam: 43; Müslim, Siyam: 202,203; Ebû Davud, Savm: 55; Timizi Mevakıt:207; Nesei, Kıyamü'l- Leyl:

[←870]
[146] 1./Aya, 1:238.

[←871]

[147] Tirmizî, Savm: 40.

[←872]

[148] Müslim, Siyam; 117.

[←873]

[149] İbni Mâce, Siyam: 41; Müslim, Sıyâm: 117.

[←874]
[150] Tirmizî, Savm: 47.

[←875]
[151] Tirmizî, Zekât: 28

[←876]
[152] Tirmizî, Daavat 5; Müsned, 3:75.

[←877]

[153] Taberânî'nin Kebîrinden,

[←878]

[154] Hâkimin Müstedrek\nöen.

[←879]

[155] İbni Kanfâen.

[←880]

[156] Beyhakı'nin Ş/'6üV-/man'ından.

[←881]

[157] Hakîntden.

[←882]

[158] TaberânPnin Evsafından.

[←883]
[159] Mûsned, 3:438

[←884]

[160] Mervezî'nin, K/fabü's-Sa/âfından.

[←885]
[161] Müsned, 3:66; 4:141.

[←886]

[162] Ebû Davud, Sünnet: 14; Müsned, 2:250,472,527; 5:49; Taberânrnin Kebîrinden.

[←887]

[163] Hatib'in Tarih'inöet).

[←888]

[164] Buhari, Cihad: 2; Müslim, Imare: 122,123,127; Ebö Davud, Cihad: 5; Tırmizİ, Fezâilû'l-Cihad: 24; Neşet, Zekâl: 74; fbniMâce, Frten: 13

[←889]

[165] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevs'ınden.

[←890]

[166] Tayaiisföen.

[←891]

[167] Müsned; Taberânfrıin Kebtt\ ve Hakimin MöstetfröKinden.

[←892]

[168] tfato/rfden.

[←893]

[169] Ebû Davud, Et'ıme: 54; Müsned, 3:138.

[←894]
[170] Buharî'nin Tarih i ve Beyhaki'nin Ş/'ftü7-/man'ından.

[←895]
[171] Taberânfnin Kebîri ve Hâkim'in

[←896]

[172] Ebû Davud, İmare: 5; Müsned, 4:133.

[←897]

[173] Hakfırtden.

[←898]

[174] İbni Mâce, Hudud: 3.

[←899]
[175] Dârekutnrnin Si/neninden.

[←900]

[176] Tirmizî, Menak.ö: 16,37; ibni Mâca, Mukaddime: 11; Mûsned, 5:382,385,399.

[←901]

[177] Hâkim'in Müstedrek!ir\d&t\.

[←902]

[178] Deylemî'nin Müsnedû'l-Firdev&intieo

[←903]

[179] Buharı, Fezâilii'l-Kur'ân: 37; Müslim, İlim: 3,4; Dârimi, Fezâilü'l-Kurân; 7; Mûsned, 4:313.

[←904]

[180] Müslim, Mösâfirîn: 252.

[←905]
[181] Mûsned, 3:428,444.

[←906]

[182] Temmam'dan.

[←907]

[183] Ebû Davud, Saiât: 135; Müsned, 3:146,155; 5:338.

[←908]

[184] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'ından.

[←909]

[185] Ebû Davud, Cenâiz: 20; İbni Mâce, Cenâiz: 4; Müsned, 5:26, 27.

[←910]

[186] Buhaıînin Tariflinden.

[←911]

[187] Müslim, Salât: 215; Neşe!, Mevakit: 35; Tatbik: 78; Tirmizİ, Daavat: 118.

[←912]

[188] Ebû Davud, Edâhî: 21; Müsned, 6:381.

[←913]

[189] Taberânî'nin Keö/rfnden.

[←914]

[190] Buharı, Sayd: 22; Neseî, Menasik: 7; Dariml, Savm: 49.

[←915]

[191] İbni Adiyy'in el-Kâmifinöen.

[←916]

[192] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmaıtmöan.

[←917]

[193] Hâkim'in Mü$tedreW ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'ınûan.

[←918]

[194] Deylemî'nin Müsnedü'l-FirdevsîinĞen.

[←919]

[195] Buharfnin Tarifti, Hâkim'in Müstedretf\r\den

[←920]

[196] Harâiti'nin Mekarimö'l-Ahlâtfmüan,

[←921]

[197] Buhar!, Ahkâm: 43; Müslim, İmare: 41; Ateşe/, Büyü': 44; İbni Mâce, Cihad: 41.

[←922]
[198] Ebû Dâvud, Salat: 93; Müsned, 2:98; 5:262.

[←923]

[199] Buharı, Ezan: 74; Müslim, Salât: 126; Tirmizî, Mevakıt: 53; Müsned, 2:314.

[←924]

[200] Müslim, Salât: 132; Ebû Davud, Salât: 93,95; Tirmizî, Salât: 54; Neseî, İmame: 23,

[←925]

[201] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←926]

[202] Deylemî'ninMüsnedüV-firdevsInden.

[←927]

[203] Deylemî'nin/MüsnedüV-F/rrfevs'inden.

[←928]

[204] Deylemî'ninMüsnedü7-F//-devs'inden.

[←929]

[205] Buharrnin Taritfmden.

[←930]
[206] Bezzazdan.

[←931]

[207] Taberânfnin Kebîfi ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmrimöm

[←932]

[208] İbniMâce, Tahare: 26; Neseî, Sehv: 88; Mösned, 2:326,388,389.

[←933]

[209] TaberâniTıin Evsafından,

[←934]

[210] Müsned, Taberânrnİn Keb\t\ ve Beyhaki'nin £f'6ü'/-/roan'ından.

[←935]

[211] Ahmed bin Hanbel'in Zühdü ve Sizcfrlin /banisinden.

[←936]

[212] İbnü's-Sünnîve Harâİti'nin Mekarimü'l-Ahlâkınöan.

[←937]

[213] Ebu'ş-Şeyttten.

[←938]

[1] Müsnedöen.

[←939]

[2] Hâkim'în MüstedreKmdet

[←940]
[3] Beyhaki’nin Şi’bü’l İman’ından.

[←941]

[4] Ebû Ya'lâ'nın Müsnedl, Taberânî'nin Kebîri ve Ibni Hıbban'ın Safc/tfinden.

[←942]

[5] İbni Ebi'd-Dünya'dan.

[←943]

[6] Tımvzî, Kıyame: 26; Zühd: 4; Neseî, Cenâiz: 3.

[←944]

[7] Mûsned, 3:68,71.

[←945]
[8] ibni Ebi'd-Dünyddan.

[←946]

[9] ibni Mâce, Cenâiz: 65.

[←947]

[10] Beyhaki'nin Şi'bü'l'İmartından.

[←948]

[11] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îınariınd&n.

[←949]

[12] İbniAsakiı'öen.

[←950]

[13] İbni Adiyy'in el-Kâmit'ı ve Ebû Ya'lâ'nın Müsnetfinden.

[←951]
[14] Dârekutnî'nin Efrarfından.

[←952]
[15] Taberânî'nin Kebemden.

[←953]
[16] Buharf, Enbiyâ: 14; Tefsîr-i Sûre: 12.

[←954]

[17] İbniMâce, Edeb:3.

[←955]

[18] Deylemî'nin Müsnedü'İ-Fİrdevs'mden.

[←956]

[19] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←957]
[20] Taberânî'nin Keö/rinden.

[←958]

[21] Buharfnin Edeb'möen.

[←959]

[22] Mücadele Sûresi, 11.

[←960]

[23] Buharfnin Taritfmüen,

[←961]

[24] Taberânî'nin Evsafından.

[←962]

[25] Buhar!, Savm: 49; Rikak: 18; Müsün), îman: 199.

[←963]

[26] Ebû Davud, Sünnet 14; Tırmizt, Rada: 11; îman: 6; Müsned, 2;25O.

[←964]

[27] Timizi, Menâkıb: 59; Müsned, 4:87; 5:54.

[←965]
[28] Taberânî'nin Keö/finden.

[←966]

[29] Ibni Adiyy'in ef-KMInden.

[←967]

[30] Ebû Davudâan.

[←968]

[31] Vrmizİ Ahkâm: 4; İbniMâce, Ahkâm: 2.

[←969]

[32] Timizi Ferâîz: 12.

[←970]

[33] Buharı, Rikak: 1; Cihad: 33,110; Menakıbü'l-Ensar:9; Megazî:29; Müslim, Cihad: 126.

[←971]

[34] Buharı: Rikak: 17; Müslim, Zühd: 18,19; Zekât: 126; Timizi, Zühd: 38; İbniMâce, Zühd: 9; Mûsned, 2:232.

[←972]

[35] Beyhakî'nin ŞfWfowrintfan.

[←973]

[36] Müslim, Zikr: 73; Ebû Davud, Vitr: 32; Tirmizİ, Daavat: 68; Neseî, Istiâze; 13,18,21,64; İbni Mâce, Mukaddime; 23; Müsned, 2:167.

[←974]

[37] Taberânî'nin Kabrinden

[←975]

[38] Müslim, 4:181.

[←976]

[39] Timizi, Büyü':6; İbni Mâce, Ticârât: 41; Müsned, 1:154-156; 3:416,417.

[←977]

[40] İbni Asakifden.

[←978]

[41] Müslim, Salât: 105; Ebû Davud, Tahare: 60; Büyü': 37; Tıp: 19.

[←979]
[42] Müslim, İmare: 19.

[←980]

[43] Ebû Davud, Vltr: 32; Neseî, Sehv: 63; Mösned, 6:139.

[←981]

[44] Tırmizî, Cenâİz: 8.

[←982]

[45] Mûsned, 1:34.

[←983]

[46] Müslim, Zikir; 73; Ebû Davud, Vitir: 32; Tırmizî, Daavât: 68; Nesei, İstiâze: 2,13,18; İbni Mâce, Mukaddime: 23.

[←984]
[47] Tırmizî, Daavat 73.

[←985]
[48] Müsnod, 4:63.

[←986]
[49] Ebû Daw/d,Vitn 32.

[←987]
[50] Ebû Davud, Daavat126.

[←988]
[51] Taberârjî'nin Kebîfmdm.

[←989]

[52] Tirmizî, Daavat: 30.

[←990]

[53] Bezzafûân.

[←991]

[54] Bezzaföan.

[←992]

[55] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←993]

[56] Taberânı'nin Kebîrinden.

[←994]

[57] Taberânı'nin Kebîti ve Hâkirn'in Müstedretfinden

[←995]

[58] Taberânî'niP Kebirinden.

[←996]

[59] Ebû Ya'fâ'nın Müsnecf'mûen.

[←997]
[60] Müsned, 1:403; 4:68,155.

[←998]

[61] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←999]

[62] Hâkim'in Müsfedre/rtnden.

[←1000]

[63] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←1001]

[64] Hâkim'in Müstedre/finden.

[←1002]
[65] Hâkim'in Müstedre/finden.

[←1003]
[66] Bezzazdan.

[←1004]
[67] Timizi, Menakıb;67.

[←1005]

[68] Müslim, Hacc: 475; Ebıî Davud, Menasik: 95; Müsned, 2:256; 3:23,

[←1006]

[69] Buharı, Cıhad: 25,74; Et'ıme: 28; Tefsîr-i Sûre: 16; Daavat 36,38,40; Müslim, Daavat: 48,52; Tirmizî, Daavat 70,76

[←1007]
[70] Ibni Mâce, Dua: 4.

[←1008]

[71] İbni Mâce, Dua; 9.

[←1009]

[72] Neseî, Sehv; 61; Tirmizf, Daavat: 23; Müsned, 4:123,125.

[←1010]

[73] Buharı, îman: 12; Tevhid: 7; Müslim, zikir: 68; Müsned, 1:302.

[←1011]
[74] Tırmizî, Dua: 87.

[←1012]
[75] Lem'alar, s. 8, 9.

[←1013]

[76] Tirmizî, Daavat: 128.

[←1014]
[77] TirmizîĞen.

[←1015]
[78] Neseî, Istiâze; 4,10,11; Ebû Davud, Vitr; 32.

[←1016]

[79] Müslim, Zikir: 33,35; Ebû Davud, Edeb: 101; Tirmizî, Daavat: 66; İbni Mâce, Dua: 4; Müsned, 5:42.

[←1017]
[80] Müslim, Zikir: 71; Neseî, Sehiv: 89; Müsned, 4:399.

[←1018]

[81] Müslim, Zikir: 72; Tirmizl Daavat; 72; İbniMâce, Dua: 2; Müsned, 1:411, 416.

[←1019]

[82] Ebü Nuaym'ın tf//ye'sinden.

[←1020]
[83] Taberânî'nin Keö/rtnden.

[←1021]

[84] Müslim, Salâî: 222; Ebû Davud, Salât: 148; Viîr: 5; Timizi, Daavat: 75.

[←1022]

[85] Ebû Nuaym'm H/Jye'sinden.

[←1023]

[86] Taberânî'nin Eı/safından,

[←1024]
[87] Taberânî'nin Evsafı ve Hâkİm'in Müstedrefânden.

[←1025]
[88] Taberânfnin Evsafından.

[←1026]

[89] Taberânî'nin Evsatmâan.

[←1027]

[90] Hatib'in fari/finden.

[←1028]

[91] ibni Asakifden.

[←1029]

[92] İbni AsakifĞen

[←1030]

[93] İbnünneccafdan

[←1031]

[94] Taberânî'nin Keb/rlnden

[←1032]
[95] İbnûnneccaföan.

[←1033]
[96] Taberânî'nin Keb/rinden.

[←1034]

[97] Buhar!, Merza: 19; Daavat: 29; Müslim, Zikir: 10; Ebû Davud, Cenâiz: 9; Nesei, Sehv: 26.

[←1035]
[98] Nesei, Istiâze: 56.

[←1036]
[99] Nesef, İstiâze:24,31,32.

[←1037]

[100] Neseî, Isîiâze: 61.

[←1038]
[101] Müsned, 5:340.

[←1039]

[102] TaberânPnin Evsafından.

[←1040]
[103] Harâiti'nin /W/â/ından.

[←1041]

[104] Wese/,istiâze:14

[←1042]

[105] Ebû Davud, Vitir: 32; Neseî, İstiâze: 19,20; İbni Mâce, Erime: 53.

[←1043]

[106] Ebû Davud, Vrtir: 32; Neseî, fstiâze, 21.

[←1044]

[107] Buharİ, Daavat: 55; Müslim, Zikir: 23,26; Ebû Davud, Vitir: 26; Menasik: 51; Tirmizî, Daavat 71.

[←1045]
[108] Buharı, Daavat: 60; Müslim, Zikir: 70; Müsned, 4:55.

[←1046]

[109] Müslim, Zikir: 59; Müsned, 2:79.

[←1047]
[110] Taberani’nin Kebir’inden.

[←1048]

[111] Deylemî'ninMüsnedü'/-F/rdevs'inden.

[←1049]

[112] İbni Adiyy'in eZ-Kâ/m/inden.

[←1050]

[113] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan.

[←1051]
[114] Taberâm'nin/Ceöfrinden.

[←1052]

[115] Taberânrnin Evsafından.

[←1053]

[116] Buhar!, Ezan: 53; Müslim, Salât: 115,116,119; Timizî, Cuma: 56; EbûDavud, Salât 75.

[←1054]

[117] Buharî, Ezan: 53; Müslim, Salât 154; Neşet, İmame: 38; İbni Mâce, İkâme: 41; Müsned, 5:90,93.

[←1055]

[118] Tirmizi, Kıyame: 26; Zühd: 4; Neseî, Cenâiz: 3; İbni Mâce, Zühd: 31; Müsned, 2:293. ***

[←1056]

[119] Müslim, îman: 306; İbniMâce, Zühd: 37; Darimî, Rikak: 96; Müsned, 3:5,11,20,25.

[←1057]

[120] Tâhâ Sûresi, 74.

[←1058]

[121] Müsned, 6:101.

[←1059]

[122] Buharı, Edep: 70; İbni Mâce, Mukaddime: 7; Müslim, Cumua; 43; Neseî, îdey: 22.

[←1060]

[123] Buharı, Mekâtip; 1,2; Büyü1:67,73; Müslim, ttk: 6, 8; Neşet, Büyü1:85,116. Taberânt, Kk: 17.

[←1061]
[124] Buharı, îman: 9.

[←1062]
[125] Mösned, 3:U, 17.

[←1063]

[126] İbniAsakirvB Beyhaki'nİn De/â//İnden.

[←1064]

[127] Tirmizî, Fitne: 26; Zühd: 41; İbniMice, Fiten: 19; Dârimî, Rikak: 37; Mösned, 3:7,19,22.

[←1065]
[128] Ebû Ya'lâ'nın Musnerfinden.

[←1066]

[129] Ibni Asakifden.

[←1067]

[130] Tırmizî, Cuma: 74; Müsned, 4:189.

[←1068]
[131] Hâkimin Küna'sından.

[←1069]

[132] Ebû Davud, Filen: 7; Müsned, 4:410,418.

[←1070]

[133] Tirmizf, Zühd: 57; Müsned, 4:87.

[←1071]

[134] Beyhakİ'nin Şi'bü'Nman'mtian.

[←1072]

[135] Neseî, Dahâyâ: 2; Müsned, 2:167.

[←1073]
[136] Müsned,1:237,285,307.

[←1074]

[137] Buharı, Bedü'l-Halk: 145; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 71; Müsned, 1:205,395; 2:231; 4:355.

[←1075]

[138] Buharı, Medine: 2; Müslim, Hacc: 488; Taberâni Medine: 5; Müsned, 2:237, 247, 284.

[←1076]

[139] İbni Ebi'd-Dünyâtian.

[←1077]
[140] Buharfnin Ecteb'İnden.

[←1078]
[141] Buharî'nin Tariflinden.

[←1079]

[142] Müsned, 2:212; 4:158; 5:259.

[←1080]

[143] Ebû Şeytften.

[←1081]

[144] Taberânî'nin Keö/rtncten.

[←1082]

[145] Ebû Davud, Fiten: 1; Dârimî, Mukaddime; 8.

[←1083]

[146] Buharı, 4;83; Sfre, 2:60-63.

[←1084]

[147] Uyûnü'l-Eser, 2:24.

[←1085]

[148] Mesnevl-i Nuriye, s. 86.

[←1086]

[149] Taberânî'nin Evsafı, Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmrimfan.

[←1087]

[150] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'möan,

[←1088]

[151] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmar/\f\Ğan.

[←1089]
[152] Mösned, 3:38, 40.

[←1090]
[153] İbni Kân/den.1 ...

[←1091]
[154] Şirazrnin Sfcattndan.

[←1092]

[155] fen/Afice, Fiten: 27.

[←1093]

[156] Buharı, Edeb:41; Bedü'l-Halk: 6.

[←1094]

[157] İbni Asakir'den.

[←1095]

[158] İbni Asakif den.

[←1096]
[159] Taberani'nin Kebir'inden.

[←1097]

[160] Müslim,Fezail:1;Tirmizi,Menakıb:1;Müsned,4:107.

[←1098]

[161] Müsned, 2:310; 3:35, 37.

[←1099]

[162] Hâkim'in Müstedrek!inder\.

[←1100]

[163] tbni Mâce, Mukaddeme: 160; Müsned, 3:465.

[←1101]

[164] İbni Asâkitden.

[←1102]

[165] fsrâ Sûresi, 79.

[←1103]
[166] Buhârt, Ezan; 8; Timizi Salât: 43; ibni Mâce, Ezan: 4; Ebû Dâvud, Salât: 37.

[←1104]

[167] İbniMâce, İkâme: 173; Neseî, Sıyam:40; Müsned, 1:191,195.

[←1105]
[168] Hakîrrföen.

[←1106]

[169] İbni Mâce, Mukaddime; 11.

[←1107]
[170] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1108]

[171] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'\r\den.

[←1109]
[172] Ebû Davud, Tıp: 11; Taberânî, Ayn: 12.

[←1110]

[173] Müslim, Cennet: 64; Ebû Davud, Edeb; 40; İbniMâce, Zöhd: 16,23.

[←1111]

[174] Taberânî'nin Kebîf\ ve Ebû Nuaym'ın H/Asinden.

[←1112]

[175] İbni Asakiföen.

[←1113]

[176] Beyhakl'nin ŞFbÛI-îmartıntan.

[←1114]

[177] Müsiim, îman: 201; İbniMâce, Talâk: 15.

[←1115]
[178] Müslim, İman: 207.

[←1116]
[179] Lem'alar, s. 71-72.

[←1117]

[180] İbniMâce, Talâk: 16.

[←1118]

[181] Ebû Dâvud, Salât: 11.

[←1119]
[182] Taberânî'nin Kebenden.

[←1120]

[183] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1121]
[184] İbni Ebi'd-Dünyâdan.

[←1122]

[185] Hatib'in Tariflinden.

[←1123]

[186] Ebû Davud, Etime: 17; İbniMâce, Etime; 6.

[←1124]

[187] İbni Adiyy'in e/-Kam/,'inden.

[←1125]

[188] Beyhakî'nin Şi'bü't-îmartmĞan.

[←1126]
[189] Tirmizî, Raza': 1; Müsned, 2:182.

[←1127]

[190] Nisa Sûresi, 23.

[←1128]

[191] Ebû Nuaym'ın Hılyefsi ve Deylemfnin Müsnedü'l-Firdev&nâen.

[←1129]
[192] Buharı, Isti'zân: 35; İstitâbe: 1; Şehadât: 10; Müslim, îman: 143; EbûDavud, Vesâyâ: 10.

[←1130]
[193] Ebû Davud, Hammam: 1; Vitr: 23.

[←1131]

[194] Tirmizî, Daavat: 104; İbniMâce, Via: 13; Mûsned, 5:438.

[←1132]
[195] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←1133]
[196] Müslim, Tevbe: 17.

[←1134]
[197] Müslim, Tevbe: 21.

[←1135]
[198] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1136]
[199] Müslim, Birr: 77; Ebû Davud, Edeb: 10; İbni Mâce, Edeb; 9; Dârimt, Rikak: 75.

[←1137]
[200] Buharî, Enbiya: 50; Müslim, İmare: 44; Tirmizî, Cihad: 27; Müsned, 2:297.

[←1138]

[201] Buharî'nin Halk-ı Efâl-i İbâıfı ve Hâkimin Möstedrefftnöen.

[←1139]

[1] Müslim, Zekât: 65; Tirmizî, Teîsir-i Sûre, 2:36; Edep: 41; Dârimî, Rikak: 9; Müsned 2:328,

[←1140]

[2] Hâkİm'in Müstedretf\ ve İbni Adiyy'in el-Kâmit'möen.

[←1141]
[3] Ebû Nuaym'ın Hılye/smden.

[←1142]
[4] Buharı, Rikak: 38.

[←1143]

[5] Tirmizî, Zühd: 60.

[←1144]

[6] Tirmizî, Nikah: 25; İbni Mâce, Cihad: 12.

Buharı, Salât: 46,65; Teheccüd: 36; Rikak: 6; Müslim, Mesacid: 24; Zühd: 43;

[←1145]
[7] EbûDavud,Vitr: 1; Tırmizf,VHr. 1,1'bniMâce, İkâme: 114.

[←1146]
[8] İbniEbîÂsınidan.

[←1147]

[9] Buhar!, Isti'zan: 12; Kader: 9; Müslim, Kader: 20; Ebö Davud, Nikâh: 43; Müsned, 2:276.

[←1148]

[10] Buharı, Rikak: 31; Müslim, îman: 207, 208; Ebö Davud, Rikak: 70; Müsned, 1:279.

[←1149]

[11] Taberânî'nin Keöfr'inden.

[←1150]
[12] Taberâm'nin Ketlinden.

[←1151]
[13] Abdürrezzakın Câm/inden.

[←1152]

[14] Said bin Mansur'un Sönerimden.

[←1153]

[15] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←1154]

[16] Buharı, Ahkâm: 42; Kader: 8; Tırmizî, Zühd: 39; A/esef, Bey'a: 32; Mösned, 2:237,289.

[←1155]

[17] Ebû Davud, Zekât 32.

[←1156]
[18] Müslim, Talak: 29,34.

[←1157]
[19] Şiraztöen.

[←1158]
[20] Hâkim'in MüstedreKtoden.

[←1159]

[21] HâkÎm'in MüstedreK\nden.

[←1160]
[22] Mûsned, 1:390,424.

[←1161]
[23] İbni Asakir’den.

[←1162]

[24] Buharı, Tevhid: 15,22,28,55; Bed'ü'l-Halk: 1; Müslim, Tevbe: 14,16; Timizi, Daavat; 99; Ibni Mâce, Mukaddime: 13; Zühd: 35; Müsned, 2:242,258.

[←1163]

[25] Taberânî'nin Kefilinden.

[←1164]

[26] Buharı, Cihad: 182; Menazî: 38; Kader: 5; Müslim, îman: 178; İbniMâce, Fiten: 35, Müsned, 5:222.

[←1165]
[27] Buharı, 4;34; Taberi, 3:26; Sîre, 1-2:524.

[←1166]

[28] Taberânî'nin Kebîrinden,

[←1167]
[29] Müslim, Zikir: 89; Tirmizî, Et'ıme: 18; Müsned, 3:100,117.

[←1168]
[30] İbni Mâce, Fiten: 21; Müsned, 3:27,29,77.

[←1169]

[31] İbni Mâce, Mukaddime: 13.

[←1170]

[32] İbni Mâce, İkâme: 191; Müsned, 2:176.

[←1171]

[33] Mûsned, 4:151.

[←1172]

[34] Buharı, Tefeîr-i Sûre: 11; Müslim, Birr: 62; Timizi, Tefsîr-i Sûre: 11-

[←1173]
[35] Ibnİ Adiyy'İn el-Kâmit'müen.

[←1174]

[36] Hâkim'in MûstedreKive Beyhakl'nin Söneninden.

[←1175]
[37] İbni Mâce, Sadakat: 10.

[←1176]

[38] Ebû Davud, 49; İbni Mâce, Ticârât: 27; Dua: 10; Dirim!, Büyü1:13; Müsned, 3:156, 286.

[←1177]

[39] Dârimî, Büyü: 10.

[←1178]
[40] Müslim, iman: 71.

[←1179]
[41] İbni Mâce, Ticâret: 1.

[←1180]
[42] Beyhaki, Sünen, 6:29.

[←1181]
[43] İbni Nas^dan.

[←1182]
[44] Şualar, s. 24.

[←1183]
[45] Buharı, Hayz: 17; Enbiya: 1; Kader: 1; Müslim, Kader: 5; Mösned, 3:116,148.

[←1184]

[46] Deylemî'ninMLİsnedü'/-Wev5'înden.

[←1185]
[47] İbni Mâce, İkâme: 50.

[←1186]

[48] Neseİ, İmame: 25; Ezan: 14; İbni Mice, İkâme: 50; Dârimî, Salât: 49; Ebû Davud, Salât 93.

[←1187]
[49] Tırmızî, Fıten: 7.

[←1188]

[50] Butıarfnin EtfeMnden.

[←1189]

[51] Neseî, Cenâiz: 23.

[←1190]
[52] Mûsned, 3:123,125,283.

[←1191]
[53] Buharî, İlim: 34; Müslim, ilim: 13; Tirmizl İlim: 5; İbniMâce, Mukaddime: 8.

[←1192]

[54] A/esef, Cihad: 24.

[←1193]
[55] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1194]

[56] Müslim, Birr: 33; İbniMâce, Zühd: 9; Müsned, 2:285,539.

[←1195]

[57] Buharı, Libas: 5; Ebû Davud, Libas: 27; İbniMâce, Mesacid: 14; Müsned, 2:346.

[←1196]
[58] ibni Adiyy'in e/-K3m//inden.

[←1197]
[59] İbni Asakitöen.

[←1198]

[60] Ebû Nuaym'ın Htly&si ve Beyhakî'nin Şi'bû'l-tmrimdan.

[←1199]

[61] Neseî, Âdâbü'l-Kudat: 37; Hacc: 194; Müslim, Hacc: 436; İbni Mâce, Mesacid: 19; Menasik: 56; Müsned, 2:186,187.

[←1200]

[62] Deylemî'ninMdsnedûV-F/rcfei'S'inden.

[←1201]

[63] Taberânî'nin Keb!f\ ve Hâkimin Müsfec/retfinden.

[←1202]
[64] Müsned, 5:24

[←1203]
[65] Müslim, Tevbe: 31; Musned, 4:395,404.

[←1204]
[66] Ebû Davud, Melahim; 1.

[←1205]

[67] Ebû Davud, Edeb: 86; Tırmizî, Edeb: 72; Müsned, 2:165,187

[←1206]

[68] Deylemî'nin MösnedüV-fîrdevs'indeı

[←1207]

[69] Taberânfnin Evsafından.

[←1208]

[70] DeylemPnin Müsnedü'l-Firddv&infon.

[←1209]

[71] Hâkim'İn

[←1210]
[72] Hatib'in Tarih'Inden.

[←1211]

[73] Münafıkûn Sûresi, 10.

[←1212]

[74] U/ray/fden.

[←1213]

[75] Beyhakî'nin Şi'bü'l-îmaıtnvian.

[←1214]

[76] IbniAsakifüen.

[←1215]

[77] Beyhakl'nin £/'6üV-/man"ından.

[←1216]

[78] Ebu'ş-Şeytften.

[←1217]

[79] Ebû Nuaym'ın Hıtyefs\n<ien.

[←1218]

[80] Taberânfnİn Kebîfl ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarimöan.

[←1219]

[81] DeylemPnin Müsnedü'l-Firdev#\t\âen

[←1220]
[82] İbni Adiyy'in el-Kâmi?\ ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarimöan.

[←1221]

[83] Hatibin Tariflinden.

[←1222]

[84] Deylemî'nin Mösnedü'l-Firdev&lnden.

[←1223]

[85] TaberânPnin Evsafından.

[←1224]
[86] Ebû Davud, Cihad: 13.

[←1225]

[87] IbniMâce, Zühd:5.

[←1226]

[88] Taberânrnin Ke&ffi ve Hâkim'in MöstedreKmüen.

[←1227]
[89] İbnü'n-Neccatöan

[←1228]

[90] Halib'in M'inden.

[←1229]

[91] Sİczf nin /öane'sinden.

[←1230]
[92] Hatib'in Tar/tflnden.

[←1231]
[93] Beyhakî'nin #'dû'/-/manlından.

[←1232]

[94] Bakara Sûresi, 156.

[←1233]
[95] Mesnevî-İ Nuriye, 102.

[←1234]

[96] Beyhakî'nin Şi'bü '/-/roan'ından.

[←1235]

[97] Ebû Davud, Cihad: 23; Tirmizî, Cihad: 11; Neşe!, Cihad: 26; ibnl Mâce, Cihad: 19.

[←1236]

[98] Hâkimin MüstecfreVinden.

[←1237]
[99] Ibni Adiyy'in el-Kâmifi ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmari\ndm.

[←1238]

[100] Buhari, Mezalim: 2; Müsned, 2:105.

[←1239]
[101] Müslim, Ekdıye; 10; Taberânî, Kelâm: 20; Mösned, 2:327,360,367.

[←1240]

[102] Müslim, Müsafirîn: 269; İbniMâce, Mukaddime: 16; Dirimi, Fezâilül-Kur'ân: 9.

[←1241]

[103] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←1242]
[104] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←1243]
[105] İbni Asakif den.

[←1244]

[106] Müslim, Birr: 117-119; BM Davud, Imare: 32; Müsned, 3:403,404.

[←1245]

[107] İbni Mübarekten.

[←1246]
[108] Tirmizî, Zekât 28; Müsned, 2:268, 404,471.

[←1247]

[109] Tirmizî Daavat: 98; İbniMâce, Zühd: 30; Müsned, 2:132,153; 3:425.

[←1248]
[110] Buharî, Enbiya: 1; Rikak: 51; Müslim, îman: 362,364; Münafıkîn: 51; Tirmizî, Cehennem: 12.

[←1249]

[111] Buharı, Savm; 9; Müslim, Siyam: 163,165; Neseî, Siyam: 42; Müsned, 2:232,273.

[←1250]

[112] EböDavud, Büyü': 26.

[←1251]
[113] Timizi Kıyame; 30; İbniMâce, Zühd: 2.

[←1252]
[114] Tırmizt, Zühd: 58; Müsned, 5:258.

[←1253]

[115] Müslim, Birr: 38; Tirmizî Zühd, 53; Dirimi Rfkak: 44; Taberâni, Şiir: 13; Müsned, 2:237,328.

[←1254]
[116] Buharî, Tevhîd: 43.

[←1255]
[117] Tirmizî, Daavat 118.

[←1256]

[118] Buharî, Tevhîd: 37; Rikak: 51; Müslim, îman: 302; Cennet; 9; Vrmizf, Kıyame: 18; Müsned, 3:88,95.

[←1257]

[119] Taberânfnİn Evsafı ve Ebû Nuaym'ın Mye'sinden.

[←1258]
[120] Müslim, Birr: 43.

[←1259]

[121] Beyhaki’nin Şi’bü’l İman’ından.

[←1260]
[122] /bnünnecca/'dan.

[←1261]

[123] Buharî, Nikah: 121; Ebû Davud, Ekdıye: 28; Müsned, 3:298.

[←1262]

[124] Müslim, Müsafirîn: 172; IbniMâce, İkâme: 182; Müsned, 2:383.

[←1263]

[125] ibniMâce, İkâme: 191; Müsned, 6538.

[←1264]

[126] Taberânî'nln KMfttnden.

[←1265]

[127] Ibnİ Adtyy'in el-Kâmit\nöen.

[←1266]
[128] Lem'alar, s. 11.

[←1267]

[129] Taberânî'nin Kefal/inden.

[←1268]
[130] Hakînfden.

[←1269]

[131] Müslim, İman: 232; Timizi İmân: 13; İbniMice, Fiten: 15; Dârimî, Rikak: 42; Müsned, 1:184,298.

[←1270]

[132] Hak Dini Kur'ân Dili, 5:3713; 3714.

[←1271]

[133] A'raf Sûresi, 157.

[←1272]

[134] Tevbe Sûresi, 129.

[←1273]

[135] Mektûbat, s. 22-24.

[←1274]

[136] Hatib'in far/Mnden.

[←1275]

[137] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmrfmdm

[←1276]

[138] Ebû Davud, Edeb: 37.

[←1277]

[139] Taberântnin KeW\ ve Hâkim'in MûstedreK\r\6w.

[←1278]
[140] Mûsned, 3:350; et-Terğib, 2:415.

[←1279]

[141] Müsned, 4:408.

[←1280]

[142] Mektubat, s. 308.

[←1281]

[143] Timizi, Erime: 12; Dârimî, Etime: 16; Müsned, 1:270, 343,364.

[←1282]

[144] Ebû Nuaym'ın Martfe'sinden.

[←1283]

[145] Beyfıaki'nin ŞWI-îmarf\Tvian.

[←1284]

[146] Hâkim'in Müstedreki ve Beyhaki'nin Şi'bö'i-îmaifmtian.

[←1285]

[147] Ebû Ya'la'nm Müsnedı, Taberânî'nin EvsaU ve Beyhakl'nin £/'bû'Wmarfından.

[←1286]

[148] Buhârî, îman: 42; Müslim, îman: 95.

[←1287]
[149] Buharî, İman: 29; Neseî, îman: 28; Mösned, 5:69.

[←1288]
[150] Müslim, Kader: 11.

[←1289]
[151] TaberânFnin Evsafından.

[←1290]
[152] Taberânî'nin Kebtfmöen.

[←1291]

[153] RâfiPnin fari/rinden.

[←1292]
[154] font Asakif den.

[←1293]
[155] Ebû Davud, Vesâyâ: 3; Timizi Vesâyâ: 2.

[←1294]
[156] Müslim, Vasâyâ: 8.

[←1295]

[157] Ibni Mâce, Vasâyâ: 3.

[←1296]

[158] Ibni Mâce, Vasâyâ: 6.

[←1297]

[159] Tirmizî, Zühd: 46; ibni Mâce, Ahkâm: 2.

[←1298]

[160] Timizi, Zühd: 10; Mösned, 3:38.

[←1299]

[161] Sünuhats. 19.

[←1300]
[162] Neseî, Cenâiz: 8; İbni Mâce, Cenâiz: 61; Mösned, 2:177.

[←1301]
[163] Taberânfnin Kebenden.

[←1302]
[164] Taberânfnin KeWtfrxJen.

[←1303]

[165] Taberânfnİn Kebîrinden.

[←1304]

[166] Taberânî'nin Keöftlnden.

[←1305]
[167] Ibni Mâce, Edeb: 1; Müsned, 2:509.

[←1306]

[168] Taberânrnin Kebîrinden.

[←1307]

[169] Saki bin Mansur'un Söneninden,

[←1308]

[170] Buharf nin Edebinden.

[←1309]

[171] Taberânî'nin Kebîr1] ve İbni Adiyy'in el-Kâmitİnden.

[←1310]
[172] Hûd Sûresi, 6.

[←1311]

[173] Mesnevî-i Nuriye, s. 67,

[←1312]

[174] Hâkim'in Müştekinden.

[←1313]
[175] Ebu Davud, Tıp: 29; Taberânî, Tıp: 39.

[←1314]
[176] Müsned, 4:156.

[←1315]

[177] İbni Mâce, Tıp: 39.

[←1316]

[178] Timizi Hacc: 49; Müsned, 2:213,214.

[←1317]

[179] Taberânt'nin Keb/rinden.

[←1318]

[1] Müslim, Fiten: 39, 40,128,129; Ebû Davuö, Melahim: 12; Timizi Fiten: 21; İbni Mâce, Fiten: 25,28; Müsned, 2:324.

[←1319]

[2] Neşet Siyam: 18,19; İbniMâce, Siyam: 22; Dârimî, Savm: 9; Müsned, 2:377,477; 3:32,99.

[←1320]

[3] Halib'in TariMnden.

[←1321]
[4] £bû Davud, Fiten: 2.

[←1322]
[5] IbniMâce, Cenâlz:58.

[←1323]

[6] BuharTnin Etfeö'inden.

[←1324]

[7] Bezzazdan.

[←1325]

[8] Hatibin Tar/tfinden.

[←1326]
[9] Buharî, Küsûf: 1,6,13,15; Bed'öl-Halk: 4; Müslim, Küsûf: 6,10; Ebû Davud, Istiskâ: 3,4; İbniMâce, Cenâiz: 53; Dârimî, Salât: 187; Müsned, 2:118.

[←1327]

[10] Taberani’nin Kebir’inden.

[←1328]
[11] Müsned, 5:233,243.

[←1329]

[12] Müsned, 3:29,41.

[←1330]

[13] Taberânî'nİn Kebîrinden.

[←1331]
[14] Taberânî'nİn Kebîrinden

[←1332]
[15] Beyhaki'nin Şi'bü'i-îmarti ve Ebû Ya'la'nm Müsnerfinden.

[←1333]

[16] Müslim, Münafikûn: 65; Tırmizî, Birr 25; Fiten: 2; İbni Mâce, Menasik: 76,

[←1334]

[17] Buharı, Ahkâm: 21; Bed'û'l-Halk: 11; lükaf: 11,12; Ebû Davud, Savm: 78; Sünnet 17; İbni Mâce, Siyam: 65,

[←1335]
[18] Mösned, 5:353.

[←1336]
[19] Timiz!, Savm: 67.

[←1337]
[20] Müsned, 6:160,215.

[←1338]

[21] Müsned, 5:198,199.

[←1339]

[22] Ibnl Adlyy'İn el-Kâmit\tvien.

[←1340]

[23] Taberânî'nln KebMnden.

[←1341]
[24] Timizi, Zekât 28.

[←1342]

[25] Taberânî'nln Kebîfintten.

[←1343]

[26] İbnü'l-Mûbârekten

[←1344]

[27] İbni Adiyy'in e/-K2m//İnden.

[←1345]

[28] Hatib'in farin'inden.

[←1346]

[29] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←1347]

[30] Taberânrnin Kebîri ve Ebû Nuaym'ın Httye'sl ve Beyhakl'nin Sünelinden.

[←1348]

[31] ibni Mübarekten.

[←1349]
[32] Müsned, 5:183.

[←1350]

[33] tbniMâce, Züh&.ZO.

[←1351]

[34] Taberânî'nin Kebenden.

[←1352]
[35] EböDavud, Edeb: 45; Müsned, 4:296.

[←1353]

[36] 77mj/z/,Tefsîr-iSûre:13.

[←1354]

[37] Lem'alar, s. 9.

[←1355]

[38] Ibni Asakitöen,

[←1356]
[39] Buhsrî, Cenâiz: 68,87; Müslim, Cennet 70,72; Ebû Davud, Cenâiz: 74; Neşet, Cenâiz: 108,110.

[←1357]
[40] Deyiemî'nin Müsnedü'l-Firdevsflnden.

[←1358]
[41] Mesnevî-i Nuriye, s. 57.

[←1359]
[42] Müsned, 4:226.

[←1360]
[43] Ebû Nuaym'ın Mye'slnden.

[←1361]

[44] Müsned, 5:89.

[←1362]
[45] DârekırtnPnin Söneninden.

[←1363]

[46] Tmizl Zühd: 5; İbniMâce, Zühd: 32.

[←1364]
[47] Timizi, Cehennem: 3; Müsned, 2:92.

[←1365]
[48] îbni Mâce, Zühd: 38.

[←1366]
[49] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←1367]

[50] Timizi Sevabü'l-Kur'ân: 18; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân: 1.

[←1368]
[51] EbûDavud, Edeb:7; Taberânf, Hüsnü'l-Hulk: 6.

[←1369]

[52] Beyhakl'nin £/îbü'/-/matfından.

[←1370]
[53] Müsned, 2:380.

[←1371]
[54] EbûDavud, Cenâiz: 1; Müslim, Birr: 52.

[←1372]

[55] Mûsned, 3:456,460; 6:387.

[←1373]

[56] Hâklm'in MüstedreKİve Beyhakt'nin Şi'büUmatfmöan.

[←1374]

[57] TaberânFnin Kedinden.

[←1375]
[58] Taberânrnin KeW/1nden.

[←1376]
[59] Mûsned, 3:75.

[←1377]

[60] Müslim, Nikâh: 9,10; Tirmİzî, Rad'a: 9; Ebû Davud, Nikâh: 43; Mûsned, 3:330.

[←1378]

[61] Buhar;, Nikâh: 15; Müslim, Rada: 4, 6,8,53,54; Fiten: 86; HKÎ Davud, Nikâh: 2; Timizi, Nikâh: 4; Neseî, Nikâh:10; İbniMâce, Nikâh: 6,38; Dârimî, Nikâh: 4.

[←1379]
[62] Lem'alar.s. 186.

[←1380]

[63] Ibnl Mâce, Nikâh: 6.

[←1381]
[64] Ebû Davud, Zekât: 26; Tirmizî, Zekât: 23; fbni Mâce, Ticâret: 25.

[←1382]

[65] Müslim, Birr: 41; Tirmizf, Cenâiz: 2; Müsned, 1:81,2:326.

[←1383]

[66] İbni Ebfd-Dünyatdan.

[←1384]

[67] Taberânî'nin KaMrlnden.

[←1385]

[68] Beyhaki'nin £/'bü'/-//nan'ından.

[←1386]

[69] Buhar!, Rikak: 13; Müslim, Zekât: 33.

[←1387]
[70] Tayalisföen.

[←1388]
[71] Taberânf'nin Kebîrinden.

[←1389]

[72] Haktrrtden.

[←1390]
[73] ibniMâce, Filen: 20; Ebû Davud, Melahim: 17; Timizi, Fiten: 8; Tefsîr-I Sûre: 5,17.

[←1391]

[74] Timizi lüm: 4; İbniMâce, Mukaddime: 22.

[←1392]

[75] Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarfırvian.

[←1393]
[76] Taberânî'nin Kedinden.

[←1394]
[77] Müslim, Nezir: 7.

[←1395]

[78] Hac Sûresi, 29.

[←1396]

[79] Nesel Eymân;41.

[←1397]
[80] Ebû Davud, Edeb: 2; Tiımizî, Birr: 66; Müsned, 1:296.

[←1398]

[81] Hâkim'in MüstedreKİ

[←1399]

[82] Deytemîve İbni AsâkiMen

[←1400]
[83] Ebû Ya'la'nın Müsnerfinden.

[←1401]
[84] Ebö Lafden.

[←1402]
[85] Müslim, Sıfatü'l-Münâfıkm: 67; Müsned, 3:97,127.

[←1403]

[86] Taberânfnin Evsafından.

[←1404]

[87] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←1405]
[88] Mûsned, 6:410.

[←1406]

[89] Buharî, Sulh: 9; Fiten: 20; Fezâilü Ashabı'n-Nebiyyi: 22; Menatab; 25; Ebû Davud, Sönne: 12; Timizi Menâkıb; 25; Neseî, Cuma: 27.

[←1407]

[90] Müstadrek, 3:272; HayâtûS-Sahabe, 3:350.

[←1408]

[91] Müsned, 5:417,420; Timizi Vıtr: 16.

[←1409]

[92] Ibni Ahmed bin HanbeTIn Zevâidöz-Zûhdünöen.

[←1410]

[93] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Kazâül-Havâiöİ ve Ebu'ş-Şeyttten.

[←1411]
[94] Hatibin far/Mnden.

[←1412]
[95] Timizi Ahkâm; 40.

[←1413]

[96] Hâkimin Müsfedretfinden.

[←1414]
[97] Ebû Davud, Edeb: 49; Tirmizf, Birr: 18.

[←1415]

[98] İbniAsâkirve MüstağferTnin Mûselselâtmdan.

[←1416]

[99] Timizi Hudud: 24; Fiten: 59; Zühd, 21; ibni Mâce, Hudud: 12; Zühd: 21; Müsned, 1:22,44; 3:7,30.

[←1417]

[100] Timizi, Hudud; 24; IbniMâce, Hudûd: 12.

[←1418]
[101] /bn/Mace, Zühd: 21.

[←1419]

[102] Buharı, Rikak: 51; Müslim, îman: 308, 311,314; Timizi, Cennet: 17,23; Tefsfr-i Sûre: 32,75,

İbni Mâce, Zühd: 39; Mûsned, 2:13,64; 3:27.

[←1420]

[103] Müslim, îman: 297; Tirmizi, Cennet: 16.

[←1421]
[104] Mektûbât, s. 210.

[←1422]

[105] Dey\em\'nm Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←1423]

[106] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevsünden.

[←1424]
[107] TaberânPnin Evsafından.

[←1425]
[108] Buharînin farih'inden.

[←1426]
[109] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan

[←1427]

[110] EbûDâvud, Buyu": 9; Mösned, 4:392.

[←1428]
[111] ibni Ebl'd-Dünyetten.

[←1429]

[112] Taberânt'nin Keö&'inden.

[←1430]
[113] Ebû Nuaym'ın Kitabö's-SivaK) ve SiczPnin /bane'sinden.

[←1431]
[114] Müslim, Zekât: 40 ve Taberânî'nin Keöfrlnden.

[←1432]
[115] Hâkim'in Mûstedrek'ı ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmarimdan.

[←1433]
[116] İbniMâce, Fiten: 8; Müsned, 4:278,357, 383.

[←1434]

[117] Tirmizî, 2:107; İbniMâce, 2:1321; Ebû Davud, 4:197.

[←1435]
[118] Hatib'ln raritttnden.

[←1436]

[119] İbniMâce, Mukaddime: 23.

[←1437]
[120] Taberânî'nin KWinden.

[←1438]

[121] Müslim, Cennet: 15,18; Müsned, 2:232,316; 3:364.

[←1439]

[122] Timizi, Menakıb: 14; İbniMâce, Mukaddime; 11; Müsned, 3:27,93,98.

[←1440]

[123] Hadden.

[←1441]
[124] İbni Asâkifden.

[←1442]

[125] Taberânî'nİn Kebîrinden.

[←1443]

[126] ibni Asâkif'den.

[←1444]

[127] İbni Adiyy'in e/-Kâm//inden.

[←1445]
[128] Taberâni'nin Sabinden.

[←1446]

[129] Mûsned 4:286; 5:247

[←1447]

[130] Eöö0aw/tf,Edeb:133.

[←1448]

[131] Tirmİzîve Buharfnin farfttinden.

[←1449]

[132] Beyhaki'nin £/'6ü7-/marfından.

[←1450]
[133] Tefsîr-i Sûre; 102.

[←1451]
[134] Buharı, İlim: 24; İstiskâ: 27; Edeb: 39; Fiten: 5,25; Müslim, İlim; 10,11; Frten: 18; Ebû Davud, Fiten: 1; ibniMâce, Fiten: 25,26.

[←1452]
[135] Taberânî'nin Kedinden.

[←1453]

[136] Harâitî'nin Mekârimü'l-AhlâKmian.

[←1454]

[137] Hâkim'in MöstedreKMen.

[←1455]

[138] Ebu'ş-Şeyftten.

[←1456]

[139] Müslim, Tahare: 36; Ebû Davudi Edeb: 110; Timizi Kıyame: 15; Cennet: 10; İbni Mâce, Zühd: 36,39.

[←1457]

[140] ,Mûs//rotMüsakât120.

[←1458]

[141] Ebû Davud, Cihad: 74; Tirmizî, Daavat: 46.

[←1459]

[142] Ebû Nuaym'ın Misinden.

[←1460]
[143] Mûsned, 3:152.

[←1461]

[144] Timiz!, Sevabü'l-Kur'ân: 9; İbni Mâce, Edeb: 52; Müslim, îman: 302; Müsned, 3:94.

[←1462]

[145] EbÛDavud, Cihad: 6.

[←1463]
[146] İbni Adiyy'in el-Kmit'ınöen.

[←1464]

[147] Buhari, Edeb: 38; Tımıizf, Blrr: 59.

[←1465]

[148] İbni Sasarînin /ma/ıye'sinden.

[←1466]

[149] Taberânî'nin Keöf/'inden.

[←1467]

[150] İbni Asakifâen.

[←1468]

[151] Ibni Murdeveyttten.

[←1469]

[152] Tırmizl Zühd: 57; IbniMâce, Rten: 23; Müsned, 427,429.

[←1470]

[153] İbni Asakifâen.

[←1471]

[154] Ebû Ya'la'nın Müsned], TaberânFnin Evsat\ ve Beyhaki'nin Sünerfinden.

[←1472]

[155] Müsned, 2:168; 3:224; Dârimî, Rikak: 118.

[←1473]

[156] Ebû Ya'la'nın Musn&fi, Taberânf'nin Kebîri ve Hâklm'in Müsfedretffnden.

[←1474]

[157] Buharf, Cumua: 37; Talak: 24; Müslim, Müsafirîn: 166,167; Cumua: 13,15; Tirmizf, Cumua: 2; TefeN Sûre, 85.

[←1475]

[1] Ibni Mâce, Siyam: 1.

[←1476]
[2] Beyhakı nın Şı bu l-lmanından.

[←1477]
[3] Müsned, 5:543.

[←1478]
[4] Tirmizî, Cennet: 4; Müsned, 3:29.

[←1479]
[5] Tirmizî, Cennet: 27; Müsned, 5:5.

[←1480]

[6] Taberânînin KeöıVinden.

[←1481]

[7] bni Adiyyln s/-Kâm#inden.

[←1482]
[8] Taberânf nin Evsafından.

[←1483]

[9] Taberânrnin Evsafından.

[←1484]

[10] TaberânînİnKett/inden.

[←1485]
[11] Teğabün Sûreei, 14, 15.

[←1486]

[12] Taberânrnin Kebiri ve Hâkim'in MüstedreKinĞen.

[←1487]

[13] Buharİ, İlim: 38; Cenâiz: 33; Müslim, Zühd: 72; Ebû Davud, ilim: 4; Timizi, Filen: 70; İlim: 8,13; IbniMâce,

Mukaddime: 4.

[←1488]

[14] Taberânrnİn Keb¥\ ve Ebû Nuaym'ın Hrfye'sinden.

[←1489]

[15] Hâkim'in MüstedreK'ı ve İbni Hıbban'ın Sa/ritf inden.

[←1490]
[16] Taberânrnin Kab/finden.

[←1491]
[17] Taberânînİn Kebirinden.

[←1492]

[18] Buharı, Cenâiz, 33; Merzâ: 9; Eyman: 9; Tevhîd, 2, 25; Müslim, Cenâiz; 53; Müsned, 5:204,206,207.

[←1493]

[19] Tirmizi, Daavât: 83.

[←1494]

[20] A'raf Sûresi, 180.

[←1495]

[21] TaberânFnin Kebîfl ve Ebû Nuaym'ın Hy/ye'sinden.

[←1496]

[22] IbniMâce, Cenâiz:53.

[←1497]

[23] BeyhakVnin #'faü7-/marfından.

[←1498]

[24] !bni Asâkifâen,

[←1499]

[25] ibniMâce, Siyam: 48

[←1500]
[26] Hâkim'in Mûstedrek'möm.

[←1501]
[27] Müsned, 6:55,98.

[←1502]
[28] Ibni Adiy/in el-Kâmit'möm.

[←1503]

[29] Beyhaki'nin Şi'bû'l-lmart möan.

[←1504]
[30] Bezzazdan.

[←1505]
[31] Taberânînin Kebirinden.

[←1506]

[32] İbni Ebi'd-Dünyetdan.

[←1507]

[33] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdevgirvien.

[←1508]

[34] Taberânrnin Kabf/indan.

[←1509]

[35] Buharı, İstikraz: 4; Vekâle: 6; Müslim, Müsakât: 120; Müsned, 4:268,416, 456.

[←1510]

[36] Tecrid-i Sarih Tere, 7:90 (H. 1039.)

[←1511]

[37] Hatib'in fan/finden.

[←1512]

[38] îbni Mürdeveyhıten.

[←1513]
[39] ibniAsakiföen.

[←1514]

[40] Tirmizİ, Zûhd: 26; Müsned, 4:160.

[←1515]

[41] IbniMâce, Zühd: 17; Taberânî, Hüsnü'!-Hulk: 9.

[←1516]
[42] Bağavtden.

[←1517]
[43] Bezzatdan.

[←1518]
[44] İbni Mübârek'in Zühdünden.

[←1519]

[45] Hatib'in far/frinden.

[←1520]
[46] Ebö Davud, Sünnet: 16. '

[←1521]

[47] Hatibin Tarifi] ve BeyhakVnin Ş/'fc>ü7-/marfından.

[←1522]

[48] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan,

[←1523]

[49] Ebû Ya'la'nın Müsnedı, Taberâni'nin Kebİfi ve BeyhakVnin Şi'bü'Nmari möan.

[←1524]
[50] Taberânrnin Kebtt\ ve Hâkim'in MösfedreA'inden.

[←1525]
[51] Tirmizî, Sevabü'l-Kurân; 7; Dirimi, Fezailü'l-Kur'ân: 21.

[←1526]
[52] Sözler, s. 321.

[←1527]

[53] Beyhakî'nin $/'bü7-f/narfından.

[←1528]

[54] Buharı, Cihad: 40,41,135; Fezâilö's-Sahabe: 13; Meğazî: 29; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 48.

[←1529]

[55] TaberânTnin Kefe/finden.

[←1530]

[56] ibniMâce, Zühd: 37; Buharı, Tevhid: 31; Müslim, İman: 334, 345; Tirmizî, Daavat: 130; Darimî, Siyer: 28,

Rikak: 85; Taberâni, Messü'l-Kufân: 26.

[←1531]
[57] Müsned, 3:157.

[←1532]

[58] Hâkim'in Müstedreklnden.

[←1533]

[59] Ebû Davud, Büyü1:81; Tirmizî, Vila: 7; Neseî, Hibe: 2,4; ibniMâce, Hibe: 5; Müsned, 1:234.

[←1534]
[60] Taberânînin Kebirinden.

[←1535]

[61] Hakİnttien.

[←1536]
[62] Ateşe/, Hacc: 134; Müsned, 2:11.

[←1537]
[63] Ebû Nuaym'ın Mar/fösinden.

[←1538]
[64] Darekutnînin Efradından.

[←1539]

[65] Rafiî'nin Tarihinden.

[←1540]
[66] Ebû Davud, Edeb: 87.

[←1541]

[67] Taberârtfnin Evsaf ı ve Beyhaki'nİn Şi'bû'l-îmarf \ndan

[←1542]

[68] IbniAsakirve Ebû Nuaym'ın Hf/ye'sinden.

[←1543]
[69] IbniMâce, Et'ıme:51

[←1544]
[70] Ibni Mâce, Et'ıme: 55.

[←1545]

[71] IbniMâce, Mukaddime: 19.

[←1546]

[72] Taberânrnin /Cebf/'inden.

[←1547]

[73] Buharı, Fezâilû'l-Kur'ân: 27; Menakıb: 23; Tirmizî, Birr: 71; Müsned, 4:193,194.

[←1548]
[74] EbüDavud, Edeb:20.

[←1549]
[75] Hatib'in Tariflinden.

[←1550]
[76] Ha/r/m'den.

[←1551]
[77] Taberânînin Kebîrinden.

[←1552]

[78] Müslim, İlim: 9; Timizi, Fıten: 34; IbniMâce, Fiten: 25.

[←1553]

[79] Taberânînin Kebîrinden.

[←1554]

[80] Mûsned, 6:381; Ebû Davud, Salât: 59.

[←1555]

[81] Müslim, Nikâh: 123; Ebû Davud, Edeb: 32; Müsned, 3:69.

[←1556]

[82] Buharı, Tabir: 45; Müsned, 2:96,119.

[←1557]
[83] Buharî, Edeb: 6; İman: 16; Diyat: 2; Istitabe: 1; Tirmizî, Tefsir-i Sûre: 4;

Nesei, Tahrim: 3; Kasâme: 48.

[←1558]
[84] IbniMâce, Nikâh; 50; Tirmizî, îman: 6.

[←1559]

[85] Taberânfrıin /Cebi/inden.

[←1560]

[86] Müsned, 4:62;

[←1561]
[87] Taberânİ'nin Evsafından.

[←1562]
[88] İnsan Sûresi, 30.

[←1563]
[89] Ibnünneccaı'dan.

[←1564]

[90] Hâkim'in MöstedreKInden.

[←1565]
[91] Ebû Nuaym'ın Hılye'si ve Beyhaki'nİn Şi'bü'l-îmarimâan.

[←1566]

[92] Buhari, Sulh: 8; Cihad: 12; Müslim, Kasame: 24; Timizi, Cehennem: 13.

[←1567]

[93] Buharı, Enbiya: 54; Edeb: 78; Ebû Davud, Edeb: 6; Ibni Mâce, Zühd: 17; Taberânî, Sefer; 46. Müsned,

4:121,122,273.

[←1568]
[94] Halib'in Tariflinden.

[←1569]

[95] Taberânînin Kebirinden.

[←1570]
[96] Taberânfnin Kebîfinden.

[←1571]

[97] Şirazî'nin Arab'ından.

[←1572]

[98] Müsned, 6:19,77.

[←1573]

[99] Taberanî'nin Kebiri ve Beyhaki'nin Şi'bü't-lmartmdan.

[←1574]
[100] S/cz/den.

[←1575]

[101] Hâkİm'in MüstedrekindBn.

[←1576]

[102] Buharı, Hums: 19; Cihad: 37; Vesâyâ: 9; Dârimi, Zekât: 20; Müsned, 4:93, 98.

[←1577]

[103] Müslim, Zekât: ,61.168; Noseİ, Zekât: 95,97.98; Taberânİ, Sadaka: 13; Müsned, 1:200, 201, 290.

[←1578]
[104] Ebû Davud, Edeb: 61; Dârimi İstizan: 59.

[←1579]
[105] Taberânfnin Kebirinden,

[←1580]

[106] Buharı, Ahkâm: 7; Neseî, Be/a: 39; Kudat: 56; Müsned, 2:448.

[←1581]
[107] Tirmizî, Fiten: 79.

[←1582]

[108] Ahmed bin Hanbel'in Zühdünden.

[←1583]

[109] Neseî, Nikâh: 11; Ibni Mâce, Nikâh; 8; Müsned, 3:158, 245,254; 4:349, 351.

[←1584]

[110] Bezzar, Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←1585]

[111] IbniMâce, Zühd: 20; Müsnsd, 4:94.

[←1586]

[112] Hatib'İn fanfinden.

[←1587]

[113] IbniMâce, Keffarat:5.

[←1588]

[114] Buharı, Buyu1: 79; Müslim, Müsakât: 101,102,104.

[←1589]

[115] Ebû Davud, Taharet: 94; Tırmizi, Tahare: 82; Ebû Davud, Vudû: 76; Müsned, 6:256.

[←1590]
[116] Buharı, Ahkâm: 4; Âhad: 1; Megazî: 59; Müslim, Imare: 39, 40; Ebû Davud, Cihad: 87; Neseî, Beya: 34.

[←1591]

[117] Buharl Şehadât: 27; Ahkâm: 20; Hıyel: 10; Müslim, Akdıye: 4,7; Dârimî, Mukaddime: 20.

[←1592]

[118] Buharî, Cenâiz: 43; Müslim, Fezâil: 62; IbniMâce, Cenâiz: 53; Müsned, 3:237,250.

[←1593]

[119] Dârekutnî'nin Efradı ve Hatibin Tar/tfinden.

[←1594]

[120] Buharı, Vuzu'; 11; Neseî, Tahare: 20; Müsned, 5:416, 421.

[←1595]

[121] Ibni Adiyyln el-Kâmit inden.

[←1596]
[122] Taberânînin Kebirinden.

[←1597]

[123] Ibni Sad'ın TabakkU ve Hâkim'in Müsîedrek'mden.

[←1598]

[124] Buharîm Edeb'i, Hâkim'in Müstedrek'ı ve BeyhakVnin Ş/'bü'/-/marfından.

[←1599]

[125] Buharî'nin Tariflinden.

[←1600]

[126] Buharı, Vüzu': 58; Edeb: 80; Sbü Davud, Tahare: 136; Tirmizî, Tahare: 112; Ateşe», Tahare: 44.

[←1601]

[127] Müslim, Talak: 29; Tirmizî, Tefsîr-i Sûre: 66; Müsned, 3:328.

[←1602]

[128] Neseî, Büyü': 97; IbniMâce, Sadakat: 16; Müsned, 4:35,36.

[←1603]

[129] Buhar!, bfzan: 11; Müslim, Edeb: 41; Tirmizî, Isti'zan: 17; Müsned, 5:330,335.

[←1604]

[130] Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azim, 3:291.

[←1605]

[131] Nur Sûresi, 27, 28.

[←1606]
[132] Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm, 3:290; Üsdü'l-Gâbe, 2:283.

[←1607]

[133] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 12:167.

[←1608]

[134] A.g.e., 12:169.

[←1609]

[135] Tecrİd-i Sarih Tercümesi, 12:324.

[←1610]
[136] Nur Sûresi, 58, 59.

[←1611]

[137] Taberânfnin Keft/Vinden.

[←1612]

[138] Muhammedbin Mansuf dan.

[←1613]
[139] Müslim, Tahare: 16.

[←1614]

[140] Râfirnin fanft'inden

[←1615]

[141] Keşfü'l-Hafâ, 2:9.

[←1616]
[142] Tirmizî, Zekât: 28.

[←1617]

[143] Taberânfnin Kebiri ve Hâkim'in MüstedreKMen

[←1618]

[144] Buharı, Fezâilül-Kur'ân: 23, Müslim, Müsafirîn: 226; IbniMâce, Edeb: 52; Ateşe/, Iftitah: 37; Taberânî, Kuran: 6; Mösned, 2:17,23.

[←1619]

[145] Buhar!, Zebâih: 31; Büyü': 38; Müslim, Birr: 146; Ebû Davud, Edeb: 16; Müsned, 4:404,405, 408

[←1620]

[146] Furkan Sûresi, 29.

[←1621]
[147] Müslim, İlim: 2

[←1622]

[148] IbniMâce, Mukaddime: 7/46.

[←1623]
[149] Buharı, Savm: 6; Büyü': 49; Müslim, Fiten: 8; Tırmizî, Fiten: 10; Zühd: 26; Müsned, 2:392,6:105.

[←1624]
[150] Hak iim'den

[←1625]

[151] Beyhakî'nih Şfbv'l-fmâtfmâan

[←1626]

[152] Buharı, Cuma: 7; îdeyn: 1; Büyü1:40; Hibe: 27,29; Cihad: 177; Müslim, Libas: 6-10; Ebû Davud, Salât: 213;

Neşet, îdeyn: 5; Zînet: 83, 85, 90; Müsned, 1: 46, 49; 2:20.

[←1627]

[153] IbniMâce, Libas: 19.

[←1628]

[154] Tirmizî, Cihad: 24; Müsned, 5:198.

[←1629]

[155] Müslim, Zikir: 41; Ebû Davud, Vitir: 26.

[←1630]

[156] Tirmizî, Daavat: 24

[←1631]

[157] Buharı, Merzâ: 3,13,16; Müslim, Birr: 45; Dârimî, Rikak: 57; Mösned, 1:381,441,455.

[←1632]

[158] Müslim, Birr: 87.

[←1633]

[159] Taberânî'nin Ksb/VÎnden

[←1634]

[160] Tabakât, 8:224.

[←1635]

[161] Hayatü's-Sahabe Tere, 3:178.

[←1636]

[162] Tirmizi̇, Menâkıb: 31; Mösned, 3:14,17,26,59; 5:182.

[←1637]

[163] A/esef, Bey'a: 18; fbniMâce,Cihad: 43; Taberânî,Bey*a:2; Müsned, 6:357,404,459.

[←1638]

[164] Buharı, Megâzi: 61; Müslim, Zekât: 144; Müsned, 3:4,

[←1639]

[165] Bubari, Ezan: 65; Müslim, Salât: 191; Müsned, 3:109

[←1640]
[166] Müslim, Hibat: 14-16; Neseî, Nahl: 1; Müsned, 4:268,270,273,276.

[←1641]

[167] Müslim, Hibât: 13-19.

[←1642]
[168] İbni Nafi’den.

[←1643]

[169] Müslim, Tİrmizive MûsnedĞen.

[←1644]

[170] Taberârrfnin Keb/lr'inden.

[←1645]
[171] Taberârrînin Kefe/Zinden.

[←1646]
[172] Nahl Sûresi, 90.

[←1647]

[173] Buhâri, Edeb: 13; Tirmizî, Birr: 16.

[←1648]

[174] Hâkim'in MüstedreK'ı ve Beyhaki'nin Şi'bü'l4mart\r\dan.

[←1649]

[175] TaberânîTıin Kebîf'ınâen.

[←1650]

[176] Timizî, Ubas: 38.

[←1651]

[177] Hayatü's-Sahabe, 2:472.

[←1652]

[178] Taberânfnin Keö/Ti'nden.

[←1653]

[179] Taberânînin Kebît'ı ve Beyhaki'nin Şi'bü'i-îmarfmöan.

[←1654]
[180] Hakînföen.

[←1655]

[181] Taberânfnin Kebîrinden

[←1656]

[182] Mösned, 5:238.

[←1657]

[183] Taberânrnin KetoVinden.

[←1658]

[184] Müsned,3:184,191.

[←1659]

[185] Taberânî'nin Kebirinden

[←1660]
[186] Neseî, Siyam: 84,83.

[←1661]

[187] Neseî, Zekât: 84.

[←1662]

[188] Beyhakt'nin, Şi'bü'i-lmariıodan.

[←1663]

[189] Buharı, Cihad: 52,61,97,167; Megazİ: 54; Müslim: Cihad: 78,80; Timizi, Cihad; 15; Müsned, 4:280,281.

[←1664]

[190] IbniSa'd'ın Tabaka:1 ırıcan.

[←1665]

[191] Tİrmkî, Menakıb: 1; Dârimî, Mukaddime: 8.

[←1666]
[192] Müslim, Fezâil: 3; Ebû Davud, Sünnet: 13; Tirmizî, Menakıb: 1; IbniMâce, Zühd: 37; MüsnedZ 540; 3:2. 1473.

[←1667]

[193] Hâkim'in MöstedreKinden.

[←1668]

[194] Ibnünneccafdan.

[←1669]

[195] Ibni Asafdfden.

[←1670]

[196] İbni Adiyyin el-Kâmit\, Taberânî'nin Keö/Yi ve Hâkim'in MüstedreK'ınden.

[←1671]

[197] Buharı, Bedü'l-Halk: 64.; Enbiya: 68.

[←1672]

[198] Buhari, Talaı: 25; Edeb: 24; Müslim, Zühd: 42; Ebû Davud, Edeb: 123; Timizi Bir: 14; Taberânî, Şiir: 5;

Müsned, 2:375

[←1673]
[199] IbniMâce, Ticârât: 64; Müsned, 2:179,204,214.

[←1674]

[200] İbni Mâca, Ticârât: 65.

[←1675]

[201] bni Ebi'd-Dünyâdan.

[←1676]

[202] Kazâîdon.

[←1677]

[203] Darekutnî'nin Efrarfından

[←1678]

[204] [Enfal Sûresi, 32.]

[←1679]

[205] Timizi Tefsir-i Sûre; 4, 8

[←1680]

[206] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmarıından.

[←1681]

[207] Lem'alar, s. 9.

[←1682]
[208] Sözler, s. 187.

[←1683]

[209] Ebû Davud, Edeb: 98; A/ese/, Istiâzer-1.

[←1684]
[210] Tirmizî, Tefsir-i Sûre: 23.

[←1685]

[211] Müslim ve Ebu Davuddau.

[←1686]

[212] Buharı, İkrah: 7; Müsned, 3:99.

[←1687]

[213] Müsned, 5:158.

[←1688]
[214] Müslim, Zühd: 9; Tirmizi, Kıyım»: 81; Ubu: 31; hnl Mâca, Zühd: 9.

[←1689]

[215] TaberânFnin Kebîrinden.

[←1690]

[216] Bezzarve Taberânînin Kebîrinden.

[←1691]

[217] Buharı, Zekât: 22; Hibe: 15; Müslim, Zekât: 88,89; Müsned. 6:139,160,345,346,353,354.

[←1692]

[218] Ebû Davud, Eşribe: 5; Timizi Eşribe: 3; Nesei, Eşribe: 25; Ibni MAce, Eşrlbo: 10.

[←1693]

[219] Taberânrnin Keb/Yinden,

[←1694]

[220] Müslim, İmân: 106.

[←1695]

[221] Ebû Davud, Edeb: 71.

[←1696]

[222] Münâzarât.s. 103,104.

[←1697]

[223] Ebû Bekir el Merziban'ın Kitabü'l-Mürûetinden.

[←1698]

[224] Buhari, M*nakıbü'l-Er>aAr: 12; Müslim, Fezallü's-Sahabe, 123,125; Tırrnızi, Menakıb: 50; Ibni Mice,

Mukaddeme: 11; Müsned, 3:234; 296; 4:352.

[←1699]

[225] Ebû Nuaym'ın Hı/yt'sindtn,

[←1700]
[226] Tirmizî, Cennet: 8,12; Dârimî, Rikak: 104; Müsned, 2:295,343;5:232,240,

[←1701]

[1] IbniMâce, Zühd:25.

[←1702]

[2] Hakîm'in MüstedreKMen.

[←1703]
[3] Hakîm'den.

[←1704]
[4] Hakîm'in MüstedreK'md&n.

[←1705]

[5] 8ı//ıarî,îdeyn: 9; Rikak: 51; Müslim, îman: 363; Tirmizî, Cehennem: 12; Neşe/, Istiaze: 62; Mûsnad, 4:271,274,

[←1706]

[6] T ab«ılnrnln Kabandan.

[←1707]
[7] Hatib'in TariH\ ve Ebû Nuaym'ın H///e'sinden.

[←1708]

[8] TiİMfânl'nln

[←1709]

[9] İbni Asakir'den.

[←1710]

[10] Beyhaki'nin Sünerfinden

[←1711]

[11] Müsned, 5:70.

[←1712]

[12] Ibni Mâce, Cihad: 8; Müsned, 2:325,331; 3:82; 5:181.

[←1713]

[13] Tlbfrâni'nln Kebir'inden.

[←1714]
[14] Tirzimî, Fiten: 7.

[←1715]

[15] Haraiti'ininMe/car/mü'M/i/âKından.

[←1716]

[16] Muhammed bin Nasr'in Salâtından.

[←1717]

[17] Buharı. Menakıbü'l-Ensar: 50; Nikah: 7,54-56,59; Ed«b: 87; Müslim, Nikah: 79; 80,81; Ebû Davud, Nikah: II

[←1718]

[18] İbni,Mace, Nikâh: 25.

[←1719]

[19] Hakiırtden.

[←1720]
[20] Hünacf dan.

[←1721]

[21] Dârekutni'nin Sürrarfinden.

[←1722]

[22] Hakim'fon.

[←1723]

[23] TaberânFrıin KM»VindM.

[←1724]

[24] Tirmızl, Kıyanı» 10

[←1725]
[25] Mektûbat, s. 360.

[←1726]

[26] Zuhrul Sûrtll, 71.

[←1727]

[27] Sölltf, I, 419, 470,

[←1728]
[28] İbni Ebid-Dünya’dan.

[←1729]

[29] Taberânî'nin fvıtrindln.

[←1730]

[30] Tıbtrinrnln Kentten,

[←1731]

[31] Taberânînin Ke6/7inden.

[←1732]
[32] Taberânînin Keö/Vinden.

[←1733]

[33] Taberânî'nin Evsafından.

[←1734]

[34] Buharı, Diyat: 1; Rikak: 48; Müslim, Müsakât: 28; Timizi, Diyat: 8; Ateşe/" Tahrim, 2; M •

IbnîMâce, Diyat: V,Müsned, 1:388,441,442.

[←1735]

[35] Kazâ/den.

[←1736]
[36] TaberânFnin Kefe/Vinden.

[←1737]

[37] Taberânînin Kebîri ve Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←1738]

[38] Ibni Asâkir'den.

[←1739]
[39] Hatibin Tarihinden.

[←1740]

[40] Taberânrnin Kebiri, Hâkimin Müstedroki ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←1741]

[41] Hâkim'in Künnîsinden.

[←1742]
[42] Buharı, Enbiya: 26.

[←1743]

[43] Ibni Asakifden.

[←1744]

[44] IbniMce, Mukaddime: 13; Cihad: 16; Zühd: 4; Mûsned, 5:158.

[←1745]

[45] IbniMâce, Zühd: 4; Müsned, 5:407.

[←1746]

[46] Taberânînin Kebîri ve Ebû Davud, Edeb: 7 ve Müsned, 4:227.

[←1747]

[47] TaberânFnin Kebenden.

[←1748]
[48] Ibnü'n-Neccaföan.

[←1749]
[49] Tirmizî, Fiten: 76.

[←1750]

[50] Müsned, 3:37,42, 58.

[←1751]
[51] Ibni Ebi'd-Dünyâdan.

[←1752]

[52] Ebû Ya'la'nın Müsnetfinden.

[←1753]

[53] Hâkimin MüstedreRMen.

[←1754]
[54] Ibni Mürdeveyff ten

[←1755]

[55] Müsned, 1:415.

[←1756]

[56] Tirmizi, Şehadât: 1; Taberânî, Akdıye: 3; Müslim, Akdıye: 19; Ebû Davud, Akdıye: 13.

[←1757]

[57] ebû Davud, Edeb: 50; Tirmtâ, Kıyame: 56; Taberânî, Hüsnû'l-Hulk: 7; Müsned, 1:165,167; 6:445.

[←1758]

[58] Hakim'in MüstedreKMen.

[←1759]

[59] Buharı, Vuzu'b; Müslim, Tahare: 34,41; Tirmizî, Tahare: 39; Neseî, Zekât: 1; Tahare: 102; Ibni Mâce,

Tahare;5,49; Mesacid: 14; Taberâni, Sefer: 55; Dârin: Vudu': 30.

[←1760]

[60] Taberânî'ninMe/cammü'M/ı/âA'ından.

[←1761]

[61] Hatibin Tarih'mden

[←1762]

[62] Buharı, Tıb: 38; Müslim, Selâm: 40; Ebû Davud, Tıb: 19; Ibni Mâce, Tıb: 36,37.

[←1763]

[63] Ebû Davud, Vitir: 26.

[←1764]
[64] Tirmizî, Dua: 110.

[←1765]

[65] Ebû Davud, Vitir: 32.

[←1766]
[66] Tirmizî, Daavat: 80.

[←1767]

[67] HakMüen.

[←1768]

[68] TaberânFrıin Kebifi ve Hâkim'in MüstedreKlnden.

[←1769]

[69] 7w-m/ADaavat:114;

[←1770]

[70] Ibni Asakifden

[←1771]

[71] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←1772]

[72] Lem'aiar, s. 131.

[←1773]
[73] Z/ya'dan.

[←1774]

[74] TaberânFnin Kebirinden.

[←1775]
[75] ibni AsatoVden.

[←1776]
[76] Müsned, 5:243,244.

[←1777]
[77] Ibni Mace, Eşribe: 1.

[←1778]
[78] Abdan'ın Sahabe'sinden.

[←1779]

[79] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmarlından.

[←1780]

[80] Buharı, Mezalim: 22; Ebû Davud, Edeb: 12; Müsned, 3:36,47,4:30.

[←1781]

[81] Buharl Nikâh: 45; Feraiz: 2; Edeb: 57; Müslim, Birr: 28,30; Taberâni, Hüsnü'l-Hulk: 15; Mösned, 2:287.

[←1782]
[82] Buharı, Temenna: 9; Savm: 20,48-50; Hudud: 42; İ'tisam: 5; Müslim, Siyam: 57; •

Taberânî, Siyam: 58; Müsned, 3:8; 6:126.

[←1783]

[83] Müslim, Müsakât: 133; A/ese/", Büyü': 5; IbniMce, Ticârât: 3; Müsned, 4:6; 5:297.

[←1784]

[84] Müslim, Birr: 56; Müsned, 2:160,191,195.

[←1785]

[85] IbniMâce, Fiten: 12.

[←1786]
[86] IbniMâce, Zühd: 22; EbûDavud, Edeb: 44.

[←1787]

[87] Neseî, Menasik: 217; IbniMâce, Menasik: 63; Müsned, 1:215,347.

[←1788]

[88] Üsdül-Gâbe, 3:234.

[←1789]

[89] Hılye, 1:284-285.

[←1790]
[90] Buharı, îman: 30; Neseî, iman: 28.

[←1791]
[91] Tirmizî, Edeb: 42.

[←1792]

[92] Siczî'nin /banisinden.

[←1793]
[93] Semewyye'den.

[←1794]

[94] İbni Mâce, Zühd: 29; Buharı, Rikak: 32; Dârıım, Rikak: 17; Müsned, 1:402; 5:331.

[←1795]

[95] Hakîm'in MtebüV-Hacc'ından.

[←1796]

[96] İbni Mâce, Edeb: 36; Müsned, 4:92,93,99.

[←1797]

[97] Hâkim'in Müstedrek'mden.

[←1798]

[98] Taberân?nin KeöıYnder.

[←1799]

[99] Taberânî'nin Evsafında»,

[←1800]

[100] Beyhaki'nin Şi'bö'l-îmartındai).

[←1801]

[101] Müslim, Zikir: 49.

[←1802]

[102] Müslim, Mesâcid: 25.

[←1803]
[103] İbni Asakitden.

[←1804]
[104] Taberâni'nin Evsafından.

[←1805]
[105] Müsned, 1:15.

[←1806]
[106] Ukayirnin

[←1807]

[107] Dirimi Mukaddeme: 19 ve Ebu'l-Kasım bin Büşran'dan.

[←1808]

[108] Müslim, Imare: 138; Ebû Davud, Cihad: 20; Mûsned, 3:15.

[←1809]

[109] Buhari, Edeb: 73; Müslim, îman: 111; Tirmizi, İman; 16; Taberânî, Kelâm: 1; Müsned,2:18,44,60,112,113,142.

[←1810]

[110] Ebû Davud, Talak: 18; İbni Mâce, Talak: 21; Dârimî, Talak; 6; Müsned, 5:46,277,283.

[←1811]

[111] İbni Mâce, Nikâh: 4; Tirmizî; Rada: 1.

[←1812]

[112] Ebû Ya'la'nın, Müsned'mden.

[←1813]

[113] Hâkimin Müstedreki; IbniHıbbanve Ebû Ya'la'nın Müsned'mden.

[←1814]

[114] IbniMâce, Sadakat: 11.

[←1815]

[115] Ebû Ya'la'nın Müsned\ ve Taberân?nin Kebîrinden.

[←1816]

[116] Müsned, 3:174,255.

[←1817]

[117] Ebû Ya'la'nın Müsnedinden.

[←1818]
[118] Ibni Asakiföen.

[←1819]

[119] Ebû Davud, Zekât: 41; Edeb: 45; Müsned, 314

[←1820]

[120] Tabe'âni'nin KebİfMtn,

[←1821]

[121] Taberânînin Keb/Vindsn.

[←1822]

[122] Tahorânî'nin Kahî/ırtrlan

[←1823]

[123] Ukaylî'nin Zuafa'sından.

[←1824]

[124] EbûDavud, Edeb:142.

[←1825]

[125] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←1826]

[126] Ebû Davud, Edeb: 128; Müsned, 2:414,527; 5:181.

[←1827]
[127] bni Asakitden.

[←1828]

[128] bni Asakitden.

[←1829]

[129] Neseî, Zînet: 67, £8; Müslim, Libas: 124.

[←1830]

[130] Müsned, 5:263.

[←1831]

[131] Misnecf,4:113,286.

[←1832]

[132] rİmi KahııdbinBüşran'ın £m«//yı'ılnden,

[←1833]

[133] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←1834]

[134] Haysemetü'l-Etrabilisî'ninCüz'ûnden.

[←1835]

[135] Tflbnıânrnln Keblf\n<ian,

[←1836]

[136] Taberânrnin Kcfei/indan.

[←1837]

[137] Hatib'in fart/fIndOT,

[←1838]

[138] Hitlb'ln Tarih’inden.

[←1839]

[139] Taberânrnin Kebîrinden.

[←1840]

[140] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zemmü'l-Gadab'ından.

[←1841]
[141] Tırmizî, İlim: 15; IbniMâce, Mukaddime: 14; Müsned 5:387.

[←1842]

[142] Hünaddan.

[←1843]

[143] ton/MA», Ticâret: 2.

[←1844]

[144] IbniHıbbanve Ebu Ya'la'nın Müsnerfinden.

[←1845]

[145] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←1846]

[146] Ihnl I lıl'.i nrtnua'ın KUMuVİ //ıı/*riınrian

[←1847]

[147] bnl Aınkltfon.

[←1848]

[148] Ebû Davud, Imare: 33; Sünnet: 5; Timizi, İlim: 10; Müsned, 2:367,483; 4:132. 1640.13:165, Hadîs No: 3022]

[←1849]

[149] Taberânînin Keb/Yinden.

[←1850]

[150] Deyjemî'nin, Müsnedü'l-Firdev&tvian,

[←1851]

[151] Dârekutni ve Taberânînin Kebîrindin.

[←1852]

[152] Deylemînin Müsnedü1-Flrd»vt\n4w\,

[←1853]

[153] MO$nad, 2:219

[←1854]

[154] Buharı, Megazî: 12; Fezâilü'l-Kur'ân: 10,27,34; Müslim, Müstafirîn: 255,256; Ebû Davud, Ramazan: 9; Tirmizi, Sevabü'l-Kur'ân: 4; IbniMâce, İkâme: 183.

[←1855]

[155] Ebû Davud, Salât: 48; Buharı, Ezan: 31; IbniMâce, Mesacid: 15; Taberânî, Tahare: 33.

[←1856]
[156] Buharı, Cihad: 43,44; Hums: 5; Menakıb: 28; Zekât: 25; Imare: 98,99; Ebû Davud, Cihad: 41; Tirmizi, Cihad:19.

[←1857]

[157] Buharı, Tefsir-i Sûre: 31; iman: 37; Müslim, îman: 57; Ebû Davud, Sünnet: 16; Tirmizi Jman: 4; bni Mâce, Mukaddime: 3.

[←1858]
[158] Müsntd, 4:418

[←1859]

[159] Dârektıtntıiın,

[←1860]

[160] İbni Asakir'den.

[←1861]

[161] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←1862]

[162] Müslim, İman: 1; Ebû Davud, Sünnet: 16, Neşe/, İman: 5.

[←1863]

[163] Müsned, 5:145.

[←1864]

[164] Hm) Duvud, Fırilz: 10, Münnmi, 6:230,2M,

[←1865]

[165] Hutb0-IŞİmly, t, 36.

[←1866]

[166] A.g.t,,l. 19,

[←1867]

[167] A,0,«,.t, 10,10,

[←1868]

[168] Dârekutnîve Beyhaki'nin Sünerfinden.

[←1869]
[169] Ibni S'ad'ın Tabakât\nda

[←1870]

[170] Taberânî'nin Evsafından.

[←1871]

[171] Ebû Ya'la'nın Mûsnedmten.

[←1872]
[172] Hatibin TariHMon.

[←1873]

[173] Beyhaki'nin Şi'bü'l-fmart\ ve Taberânî'nin Keblflndtn.

[←1874]

[174] Beyhakl'nin ŞM'l-lmartı ve TebMnln KeöMndtn.

[←1875]

[175] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdev^rvien.

[←1876]

[176] TMzl Mevakit: 39;.fcm Mâce, İkâme: 47; Ebû Dâvud, Salât: 39.

[←1877]

[177] bni Mice, İkâme: 47; Müsned, 4:156.

[←1878]

[178] Taberânînin Kebü'inden.

[←1879]

[179] Kaza/den.

[←1880]

[180] Deylomî'nin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←1881]

[181] Hâkim'in MüstedreK'möen.

[←1882]

[182] Taberârrînin /Ceb/Vinden.

[←1883]

[183] Taberânfnin Kebirinden.

[←1884]

[184] Taberâni'nin Evsafından.

[←1885]

[185] Buhari, İman: 39; Tirmizî, İman: 4; İbni Mâce, Mukaddime: 63; Nesei, İman: 5.

[←1886]

[186] Tirmizî, Kader: 10.

[←1887]

[187] Işârâtü'l-I'câz, s. 82-84.

[←1888]

[188] Mektûbât, s. 40.

[←1889]

[189] Sözler, s. 437.

[←1890]

[190] Tirmizi, Birr: 65.

[←1891]

[191] Kazafden.

[←1892]

[192] Ebû Davud, Zekât: 28; Müsned, 4:137.

[←1893]

[193] Beyhakî'nin Şi'bü'l-îmarıından.

[←1894]

[194] Şirazî'nin Elkab'ından.

[←1895]

[195] Müslim, îman: 58; Ebû Davud, Sünnet: 18; Tirmizi, îman: 6; bni Mâce, Mukaddime: 9; Mûsned, 2:279,445.

[←1896]

[196] Ebû Davud, Cihad: 157; Müsned, 1:166,167; 4:192.

[←1897]

[197] Taberânrnin Kebîfi ve Ebû Ya'la'nın Müsnetfinden

[←1898]

[198] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdev&nâsn.

[←1899]

[199] Hâkim'in MûstedreK'möen.

[←1900]
[200] Ebû Naym'ın Hı/ytfsinden.

[←1901]

[201] Ibni Şahirtden.

[←1902]

[202] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan

[←1903]

[203] Hâkim'in Müstedrek'möen.

[←1904]

[204] Müslim, îman: 146; Timizi, Fiten: 30; Müsned, 2:304,372,390; 3:453; 4:273.

[←1905]

[205] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←1906]

[206] Taberânînin Kebirinden.

[←1907]

[207] Timizi, Zühd: 3.

[←1908]

[208] Taberânfnin Evsafı ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmaıiınöm.

[←1909]

[209] Taberânînin Evsafı ve Ebû Ya'la'nın Müsnerfinden. .

[←1910]

[210] Buharlmn Tarih'i ve Tabeı anînin Keb/Vinden.

[←1911]

[211] Taberânî'nin Evsafından.

[←1912]

[212] Beyhaki'nin Şi'bü'l-imartmdan.

[←1913]

[213] Mesnevî-i Nuriye, s. 71.

[←1914]

[214] Bakara Sûresi, 156.

[←1915]

[215] Taberâni'nin Keb/Vinden.

[←1916]
[216] Müsned, 4:237; 5:245.

[←1917]

[217] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←1918]

[218] Ebû Ya'la'nın Müsned'ı ve Taberânfnin Kebîrinden.

[←1919]

[1] Ibni Adiyy'in e/-Kâm//inden.

[←1920]

[2] Ibni Adiyy'in el-Kâmil'mden.

[←1921]

[3] Mesnevî-i Nuriye, s. 188.

[←1922]

[4] Taberâni'nin Evsafından.

[←1923]

[5] Taberânînin Keb/Vinden.

[←1924]
[6] Ebû Davud, Et'ıme: 11; Tirmizî, Et'ıme: 39; Müsned, 5:441

[←1925]
[7] Taberânî'nin Keb/Vinden.

[←1926]

[8] Darekutnî'nin Efrarfından

[←1927]
[9] Müsned, 5:134.

[←1928]
[10] Ebû Davud, Salât: 49; Timizi, Mevakit: 51; IbniMâce, Mesacid: 14

[←1929]

[11] Hatib'in Tariflinden.

[←1930]

[12] BeyhakVnin Ş/'bü7-/marfından.

[←1931]
[13] Ebû Davud, Libas: 4; Müsned; 2:50.

[←1932]

[14] İbni Adiy/in el-KâmK\ ve BeyhakVnin Süne/finden.

[←1933]

[15] Ebû Nuaym'ın W///e'sinden.

[←1934]

[16] İbni Adiyy'in e/-Kam//inden.

[←1935]

[17] Taberânî'nin Kebîri ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←1936]
[18] Taberânî'nin Evsafından.

[←1937]

[19] Taberânî'nin Evsafından.

[←1938]

[20] Ebu'ş-Şeytien.

[←1939]

[21] IbniMâce, Ticarât: 42

[←1940]

[22] Müslim, îman: 134; Timizi, îman: 9; IbniMâce, ikâme: 77; Dârimî, Salat: 29; Müsned, 3:370,389.

[←1941]

[23] Tâberâni'nin KefcıVinden.

[←1942]

[24] bniNeccarve Ebû Said en-Nakkaş'ın Mu'cem'inden.

[←1943]
[25] Müsned, 2:492; 4:391,392,406,414.

[←1944]

[26] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdovg'ından.

[←1945]

[27] Taberâni'nin Kebîr'i ve Beyhak'ı'nin Şİ'bü'l-îman'\nĞar\.

[←1946]

[28] Taberânî'nin Kebîri ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan.

[←1947]

[29] İbni Adiyy'in el-Kâmil'mâen.

[←1948]

[30] Tırmizl Edeb: 43; Ibni Mâce, Edeb: 38.

[←1949]

[31] Darekutnînin Sünen'inden

[←1950]

[32] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmariından.

[←1951]

[33] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdovg'ından.

[←1952]
[34] Ebû Davud, Edeb: 72; Müsned, 4:119; 5:401.

[←1953]

[35] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 23; Müslim, Müsâfirîn; 228; Neseî, Iftftah: 37,

[←1954]

[36] Ebû Nuaym'ın Hı/ye'sİnden.

[←1955]

[37] Beyhaki'nin Şi'bül-fmarfı ve Hatibin Taritimden.

[←1956]

[38] Tirmizİ, Daavat: 100; Müsned, 1:201.

[←1957]

[39] Taberâni'nin Kefe/finden.

[←1958]
[40] Mösned, 4:194,228; Darimî, Büyü': 2.

[←1959]

[41] AbdürrezzaK\ an.

[←1960]

[42] Taberânî'nin Kebît\ ve Beyhaki'nin Şi'bü't-İman'möan.

[←1961]

[43] Ebû Davud'un Merasiminden.

[←1962]

[44] Taberânfnin Keb/Vinden.

[←1963]

[45] Hatibin Tarifti ve Beyhaki'nin Şi'bü'i-İman'mdan.

[←1964]

[46] Mösned, 1:166.

[←1965]

[47] Beyhakı'nin Şi'bü'l-îmarfınöan.

[←1966]

[48] Buharı, Büyü': 19,22,44,46; Ebû Davud, Buyu': 51; Tirmizî, Buyu1:26; Meseı", Büyü'; 4; Dârimî, Büyü": 15; Müsned, 3:402, 403.

[←1967]

[49] Tirmizî, Hac: 2; Neşet, Hac: 6; IbniMâce, Mer.asik: 3; Müsned, 3:446,

[←1968]

[50] Buharı, Ezan: 129; Rikak. 52; Tevhid: 24; Müslim, îman: 299.

[←1969]

[51] Hatib'in TanTı'İnden.

[←1970]

[52] Müsned, Zühd,

[←1971]

[53] Buharı, Enbiya: 8,14,19; Menakıb: 1; TefsiH Sûre: 12; Müslim, Fezail: 168; Fezailü's-Sahabe: 199; Dârimt,

Mukaddime: 24.

[←1972]

[54] Taberânfnin Keb/Vinden.

[←1973]

[55] Ibni Asakifden.

[←1974]

[56] TaberânîTıin Kebirinden.

[←1975]

[57] Taberârtfnin Kebifl, Hâkimin Möstedre/flnden.

[←1976]
[58] Hünatf dan.

[←1977]

[59] Taberânî'nin Kebif], Hâkimin Mü$tedreK\, Ebû Nuaym'm Hılye'si ve Beyhaki'nin Ş/'bö7-/man'ındaı.

[←1978]

[60] TaberânFnin /Ceö/Vinden.

[←1979]

[61] Beyhakı'nin Süneri\ ve Ebû Davudöan.

[←1980]

[62] Ukayli'nin ez-Zuafâs\r\dan.

[←1981]

[63] Taberânî'nin Evsafından.

[←1982]

[64] İbni Mâce, Nikâh: 46; Buharı, Nikâh: 12.

[←1983]

[65] İbni Adİy/in el-Kâmit\ ve İbni Asakifden.

[←1984]

[66] TaberânTnin /Cebrinden.

[←1985]

[67] Deylemî'nin Müsnedü'l-Findevg'mâen.

[←1986]
[68] TaberânTnin Ket/finden.

[←1987]

[69] Taberânî'nin Evsafından.

[←1988]

[70] Müslim, Vasâya: 1; Ibnİ Mâce, Vasâya: 2.

[←1989]

[71] /ön/Mâce, Nikâh: 7.

[←1990]

[72] Beyhakı'nin Süne/finden.

[←1991]

[73] Taberânî'nin Keb/Vinden

[←1992]

[74] IbniAdiyy'İn 8İ-KâmifÎnden.

[←1993]

[75] Buharı, Savm: 20; Müslim, Siyam: 45; Tirmizl Savm: 17; Nesei, Siyam: 18,19; Ibni Mâce, Siyam: 22; Dârimî, Savm: 9.

[←1994]

[76] EbûYa'la'nm Müsned'mfen.

[←1995]

[77] IbniSa'd'ın işbaşından.

[←1996]

[78] İbni Adiyy'in e/-Kam//inden,

[←1997]

[79] Taberânfrıİn Evsafı, Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←1998]

[80] ibnü'l-MübareK\en.

[←1999]

[81] Bezzat'dan.

[←2000]

[82] Buhan, Fezâilü'l-Kuran: 23; Müslim, Müsaİirin: 228,229, 231; Tirmizî, Kur'ân: 8; Neseî, Iititah: 37; Dârimî,

Fezâilü'i-Kufân: 4.

[←2001]

[83] Taberânînin Ke6/7inden.

[←2002]
[84] Müsned, 1:314.

[←2003]
[85] Taberânfnin Kebîrinden.

[←2004]

[86] Hakfirtden.

[←2005]

[87] Ebu'l-Kasım bin Büşralitian.

[←2006]
[88] Timizi Birr: 49; Mösned, 2:374.

[←2007]

[89] Nahl Sûresi, 90.

[←2008]

[90] Buhârî, Edeb; 13; Tirmizî, Birr: 16.

[←2009]

[91] (1775 nolu 3:199, 3137 hadîse ve izahına da bakınız.)

[←2010]

[92] Taberânrnin Evsafı ve Ibni Adİyy'in eW(âm//inden

[←2011]

[93] Ibni Adİyy'in e/-Kâm//i ve Hatibin Tariflinden.

[←2012]

[94] Tİrmizi, Sevabü'l-Kur'ân: 2; IbniMice, Mukaddime: 16.

[←2013]

[95] Buharı, Kader: 13; Müslim, Zikir: 53; Neseİ, Istiâze: 24,31,32,34,35; Mûsned, 2:173,246.

[←2014]

[96] Beyhaki'nin Şi'bü'l-fmart \nöan.

[←2015]

[97] Taberânİ'nin Evsafından.

[←2016]

[98] TaberânFnin Kebîrinden.

[←2017]

[99] Müslim, Birr: 34,36; Ebû Davud, Edeb: 47; Taberânî, Hüsnû'l-Halk: 17,18; Müsned, 2:389,400.

[←2018]

[100] Taberânî'nin KeöjVinden,

[←2019]

[101] Ebu'ş-Şeyhten.

[←2020]

[102] Ibnİ Şahin'in Brarfından.

[←2021]

[103] Taberânrnin Kebît\ ve Ebû Nuaym'ın H//y£sinden.

[←2022]

[104] Taberânrnin Kefc/Yinden.

[←2023]

[105] Ibni AsakifĞen.

[←2024]

[106] Taberânînin Kebîrinden.

[←2025]

[107] Rüste'nin /martından.

[←2026]

[108] Taberânrnin /Cebi/inden.

[←2027]
[109] Taberânînin Kebirinden.

[←2028]

[110] Timizi, Daavat: 93; Müsned, 5:231,235.

[←2029]

[111] Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←2030]
[112] Ebu's-Salik'İt-Tartusi'in Cüzünden.

[←2031]

[113] Buharı, Nikah: 15; Müslim, Rada: 53; Ebû Davud, Nikâh: 2; Neseî, Nikah: 13; İbni Mâce, Nikah: 6; Müsned, 2:428.

[←2032]

[114] ibni Adiyy'in e/-Kâmı/inden.

[←2033]

[115] Taberânînin Keö/Vinden.

[←2034]

[116] Ebû Nuaym'ın H///e'sinden.

[←2035]
[117] Hatib'in Tarifimden.

[←2036]

[118] Buharî'nin Edsb'möen.

[←2037]

[119] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←2038]

[120] EbûDavud, Edeb: 10.

[←2039]

[121] Taberânfrıin Kebîrinden.

[←2040]
[122] Tİrmizî, Birr: 66.

[←2041]
[123] ibniMâce, Ticarât: 1; Timizi, Buyu"; 4; Dârimî, Buyu': 8.

[←2042]

[124] Qey\em"\'nh Müsndü'i-Firdevs'möen.

[←2043]
[125] bnünneccafdan.

[←2044]

[126] Kazâtden.

[←2045]

[127] Buharı, Bed'ül-Halk: 11; Edeb: 125,128; Müslim, Zühd: 56; Timizi, Edeb: 7; Salât: 156.

[←2046]

[128] Beyhakî'nin Şi'bü'l-İmartmdan.

[←2047]
[129] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←2048]

[130] Deyiemînin Mûsnedö'i-Firdev^nden.

[←2049]

[131] Feyzül-Kadîr, 3:281.

[←2050]

[132] Tirmlzî, Daavat: 86; Müsned, 5:363,365,372.

[←2051]

[133] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdev&nden.

[←2052]

[1] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zemmö'l-Gadatimdan.

[←2053]

[2] Ibni Ebi Hatim ve fani Mürdeveytiten

[←2054]

[3] Buharı, îman: 14; Edeb: 42; Müslim, İman; 66,67; Tırmizî, îman: 10; Ateşe/, İman: 3; IbniMâce, Fiten: 23;

Mösned, 3:103,172,275.

[←2055]

[4] Tırmizî, Kıyam: 48; IbniMâce, Edeb: 10.

[←2056]

[5] Hâkim'in Müstedretfi ve Beyhaki'nin Şi'bü't-İmartmdsn.

[←2057]
[6] DeylemfninMüsnedüV-F/rctere'inden.

[←2058]

[7] Taberânî'nin Evsafı ve Hâkim'in Mü$tedreK\nder\.

[←2059]

[8] Yusuf Sûresi, 92.

[←2060]

[9] IbniHişâm, 4:55.

[←2061]

[10] Taberânînin fobi/inden.

[←2062]
[11] Şems Sûresi, 9.

[←2063]
[12] Hatib'in Tariflinden.

[←2064]

[13] Bezzazdan.

[←2065]

[14] İbni Asakit'den.

[←2066]

[15] Ebu-ş-Şeytîm Sevab'ı ve Isbahanî'nin Terğiti\n6m.

[←2067]
[16] Ebû Ya'la'nın Müs/ierfinden.

[←2068]
[17] Taberâfifnin Evsafından.

[←2069]

[18] Taberânrnin Kedicinden.

[←2070]
[19] Hûd Sûresi, 113.

[←2071]

[20] Bezzar'dan.

[←2072]

[21] Taberâni'nin Evsafından.

[←2073]
[22] Hâ/am'den.

[←2074]
[23] Taberânî'nİn Evsatmâen.

[←2075]
[24] Ebû Davud, Cihad: 33.

[←2076]

[25] Ibni Ebi Şeyböden.

[←2077]

[26] TaberârıFnin Kebifl ve Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←2078]
[27] Bezzazdan.

[←2079]

[28] Müsned, 6:145,160.

[←2080]

[29] Ttrmizî, Zühd: 17.

[←2081]
[30] Ebû Davud, Talak: 9; Tırmizî, Talak: 9; IbniMâce, Talak: 13.

[←2082]

[31] Bezzaf dan.

[←2083]

[32] IbniMâce, Dua: 11; Ebû Davud, Vitir: 29; Tirmizİ, Birr; 7; Daavat: 47; Mûsned, 2:258,367, 368,378.

[←2084]

[33] Beyhakî'nin Şi'bü'l-îmartmdan.

[←2085]

[34] Ibni Ebİ Şeybe'den.

[←2086]

[35] Buharî'nin fdeb'inden.

[←2087]
[36] Taberânrnin Kefe/finden.

[←2088]

[37] Hucûrat Sûresi, 12.

[←2089]

[38] Ibni Mâce, Zühd: 22; Ebû Davud, Edeb: 40.

[←2090]
[39] Keşfö'l-Hafâ, 1:356 (H. 1132.)

[←2091]

[40] Felâk Sûresi, 5.

[←2092]

[41] Beyhakl'nİn $/'öö'/-/marfından.

[←2093]

[42] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmarfınösn.

[←2094]

[43] Taberâni'nin Fvsafından.

[←2095]
[44] flüsîe'den.

[←2096]

[45] Müslim, Tahare: 7.

[←2097]

[46] Tirmizî, Salât; 13; Cenâiz: 73; Müsned, 1:105.

[←2098]

[47] Tirmizi, Edeb: 37.

[←2099]

[48] Ebû Davud, Tahare: 43; Tirmizî, Salât: 148; IbniMâce: İkâme: 31; Müsned, 5:250,260.

[←2100]
[49] Ebu'ş-Şeyhten.

[←2101]

[50] Taberânî'nin Evsafu Hâkim'in Müstedreift ve Beyhaki'nin Şi'bö'l-İmariından.

[←2102]
[51] ibni Asakifden.

[←2103]

[52] Deylem?nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←2104]

[53] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←2105]

[54] Buharl Büyü': 106; İcare: 10; IbniMâce, Rühûn: 4; Müsned2:358.

[←2106]

[55] Timizi, Fezâilü'I-Cihad: 20; ibniMâce, Itk: 3; Neseî, Nikâh: 5.

[←2107]
[56] Muhammed Sûresi, 7.

[←2108]
[57] Ankebût Sûresi, 69.

[←2109]
[58] Kastamonu Lahikası, 222, 223.

[←2110]
[59] Nur Süresi, 33.

[←2111]

[60] Tevbe Süresi, 60.

[←2112]
[61] Taberânrnin Kebîrinden.

[←2113]

[62] Taberânrnin KeöfVinden.

[←2114]

[63] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdev&nden.

[←2115]
[64] Ebû Naym'ın Hy/ye'sinden.

[←2116]
[65] Müsned, 2:128.

[←2117]
[66] Ebû Davud, Cihad: 9.

[←2118]

[67] Taberânfrıin Kebirinden.

[←2119]

[68] İbni AsâMden.

[←2120]

[69] Hâkim'in MüstedreRinden.

[←2121]

[70] Hatib'in Tar/ftinden.

[←2122]

[71] ibniMendeve Ebû Nuaym'ın Sa/ıabe'sinden.

[←2123]

[72] Ebû Nuaym'ın Hı/yö'sinden.

[←2124]
[73] Ebni Ebi'd-Dünytfdan.

[←2125]

[74] TaberânFnİn Kab/Vinden.

[←2126]
[75] BuharMn Edeb'i, Ebû Ya'la'nın Müsnedl ve Taberânînin /Cefa/Vinden.

[←2127]

[76] Taberânînin Kebif'mden.

[←2128]
[77] Rüsle'nin /man'ından.

[←2129]
[78] Taberânfnin Kebîrinden.

[←2130]

[79] Müslim, İman: 171; Ebû Davud, Libas; 25; A/ese/, Zekât; 69; Büyü"; 5; IbniMâce, Ticarât: 30.

[←2131]

[80] Buharı, Şehâdet: 22; Ahkâm: 48; Müslim, £man: 173,174; Nesei, Büyü1:6; ibniMâce, Cihad: 42, Ticarât: 30;

Müsned, 2:253.

[←2132]
[81] Müslim, İman: 172.

[←2133]
[82] Taberânrnin Kefekinden.

[←2134]
[83] Isbahanî'nin Tergib'möen.

[←2135]

[84] Timizi, Cennet: 25; Neseî, Kıyamü'l-Leyl: 7; Zekât: 75; Müsned, 5:153

[←2136]

[85] Ebû Davud, Cihad: 36; Tirmizt, Cennet: 25.

[←2137]
[86] Müsned, 3:80.

[←2138]

[87] Hâkim'in Taritf\ ve Deylemî'nin Müsnedül'l-Firdevs'mâen.

[←2139]

[88] Hâkim'in MüstedreKinden.

[←2140]

[89] Ebu'ş-Şeyh'in TevbiHi ve ibni Asakitden.

[←2141]
[90] Ibni Adiyy'in e/-Karo//inden.

[←2142]

[91] Ebû Davud, Eşrbe: 5, 7; Müsned, 1:274,289,350.

[←2143]

[92] Taberânrnin Keö/Vİnden.

[←2144]
[93] Taberânînin Keb/Vinden.

[←2145]

[94] Buharı, îman: 41; Cenâiz: 36; Menakıbü'l-Ensar: 49; Merzâ: 16; Daavat: 43; Feraiz: 6; Müslim, Vasiyye: 4.

[←2146]
[95] Ibni Mâce, Vesâya: 3.

[←2147]
[96] Tirmizl, Ahkâm: 31,33; Ebû Davud, Buyu': 73; Müsned, 4:388,390; 5:8,12,13,18.

[←2148]

[97] Taberânrnin Keb/Vinden.

[←2149]

[98] Ebû Davud, Cihad: 17; Neşe!, Cihad; 1; Dârimî, Cihad: 37.

[←2150]
[99] Ibni Adiy/in el~Kâmit\; Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmari\ ve Ebû Nuaym'ın M/ye'sinden.

[←2151]

[100] Müsn&d, 2:359.

[←2152]

[101] Taberânfnin Kebît\ ve Ebû Ya'la'nın Müsned'mden.

[←2153]

[102] TaberânFrıİn Keb/fi ve Ebû Ya'la'nın Müsnedlnden

[←2154]

[103] Taberânînin /Ceb/Vinden.

[←2155]

[104] Ebu'ş-Şeyh'in Sevab'ından.

[←2156]

[105] Ibni Laldan.

[←2157]
[106] Kazâi'den.

[←2158]

[107] Darimî, Rikak: 101; Müsned, 4:416.

[←2159]
[108] Hâkimin Müstedretfinden.

[←2160]

[109] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdevg'mâen.

[←2161]

[110] Deylemrnin Mösnedû'l-Firdevfmden.

[←2162]
[111] Haîib'in Tariflinden.

[←2163]
[112] bniMâce, Tİcarât: 6; Dârimî, Büyü': 12.

[←2164]

[113] DeylemFnin Mûsnedü'l-Firdevâ'mtien.

[←2165]
[114] KazaMen.

[←2166]

[115] Hakfrrföen.

[←2167]
[116] Bvhart, Rikak: 29.

[←2168]
[117] Tımizî, Cennet: 4; Mösned, 3:29.

[←2169]
[118] Hatib'in Tanmnden.

[←2170]

[119] Hâkim'in MüstedreKmden.

[←2171]

[120] Ibni Adiy/in el-Kâmit'möen.

[←2172]

[121] Ibni Ebi'd-Dünya'nınes-Şumfundan.

[←2173]
[122] Buharı, Tefsir-i Sûre: 9,15; Tabir: 48; Tırmizî, Cennet: 2; Dirimi Rikak: 100.

[←2174]

[123] İnsan Sûresi, 16.

[←2175]
[124] Sözler, s. 467, 468.

[←2176]
[125] Ebû Nuaym'ın W//ytfsinden.

[←2177]

[126] Ebû Nuaym'm Hı/yefsinden.

[←2178]
[127] Ebû Nuaym'ın Haşinden.

[←2179]

[128] IbniMâce, Nikâh: 62, Mûsneâ. 5:252,257,269.

[←2180]

[129] Kenzöl-Ummal, 3:192/6114; Keşfûl-Hafâ, 1:344/1099.

[←2181]

[130] Deyiemrnin Mûsnedö'l-Firdev^'mden.

[←2182]
[131] bni Asafâfim.

[←2183]

[132] Nesei, Işretü'n-Nisa: 1; Müsned, 3:128,199,285.

[←2184]

[133] TaberânFnin Keb/Vinden.

[←2185]

[134] Ebû Davud, Edeb: 116; Mösned, 5:194; 6:450.

[←2186]

[135] ibni Adiy/in el-Kâmilinöen.

[←2187]
[136] Buharı, Rikak: 28; Müsned, 2:333,373.

[←2188]
[137] Taberânfnin Evsafından.

[←2189]
[1] Abdürrezzak'ian.

[←2190]

[2] TaberânFnin Kebenden.

[←2191]

[3] DeylemTninMüsnedüV-F/fdevs'inden.

[←2192]

[4] Ibni Asakit'den.

[←2193]

[5] Taberânî'nin Keb/Vi, Hâkim'in MüstedreKi ve Beyhakl'nin Şi'bû'Nmaıimösn.

[←2194]
[6] Mûsned, 1:415.

[←2195]

[7] Müslim, Imare: 139; «esef, Cihad: 47; MOsned, 5:352,355

[←2196]

[8] Ebu'ş-Şeyh'in Sevabından.

[←2197]

[9] TaberânFrıin Keb/Vinden.

[←2198]

[10] Deytemînin Müsnedü'l-Firdevg'mdeT).

[←2199]

[11] Ebû Nuaym'ın rt/ye'sinden.

[←2200]

[12] Taberânînin Keb/Vinden.

[←2201]
[13] DeylettıFnin Müsnedü'i-Firdev&nden.

[←2202]
[14] Ibni Adiy/in e/-Kâm//inden.

[←2203]

[15] Ebö Davuö, Edeb: 81; Tirmizî, Daavat: 115; Müsned, 2:297,304,359.

[←2204]

[16] Ibni Asakifâen.

[←2205]
[17] Hâkim'in Müsfedretfinden.

[←2206]
[18] Zevaid, 7:171.

[←2207]

[19] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 31; Müslim, Müsafirîn: 235, 236; Dârimi, 1:349.

[←2208]

[20] Ibni Mâce, İkâme: 176.

[←2209]

[21] Müslim, Müsafirîn: 232, 234; Dârimî, 2:471, 474.

[←2210]

[22] Timizi, Menakıb: 30; fbniMâce, Mukaddime: 11; Müsned, 4:172.

[←2211]

[23] TaberânTnin Kebîri Ebû Nuaym'ın Htfye'si ve Hatibin Tarifimden.

[←2212]
[24] Hatib'İn Tarifimden.

[←2213]

[25] Buharı, Edeb: 125; Müslim, Zühd: 54; Neseî, Cenâiz: 52; İbni Mâce, Cenâiz: 1; Dârimî, İstizan: 5; Müsned,

1:89; 2:68.

[←2214]

[26] Beyhakı'nin Şi'bû'l-İmarfmöm.

[←2215]

[27] BeyhakVnin Şi'bö'l-îmaıfından.

[←2216]

[28] Ibni Adiyy'in e/-Kamtf inden.

[←2217]

[29] BeyhakVnin ŞFbü'l-fmartmâan

[←2218]
[30] Müsned, 5:342

[←2219]

[31] Şîrazî'nin ScâPından.

[←2220]
[32] Taberânfnin Kebirinden.

[←2221]

[33] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevstınden.

[←2222]

[34] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs>'möen.

[←2223]

[35] Müslim, Müsâkât: 30; Timizi, Büyü: 65; Müsned, 4:120.

[←2224]

[36] Müslim, Fezâil: 27; Mösned, 3:384.

[←2225]

[37] Taberânfnin KeöiVinden.

[←2226]
[38] İbniSa'd'ın Tabakâfından.

[←2227]
[39] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdsvg'mden.

[←2228]

[40] Deytemî'nin Mösnedü'l-Firdev&nien.

[←2229]
[41] IbniMâce, Menasik:5.

[←2230]

[42] Ebû Nuaym'ın Tib'bından:

[←2231]

[43] İbniSa'd'ın faöa/câfından.

[←2232]
[44] Taberânrnin Keö/Vinden.

[←2233]
[45] Beyhakî'nin Şi'bü'i-fmariınddn.

[←2234]

[46] Buhârî, Umre: 1; Müslim, Hacc: 437; Tirmizî, Hacc: 2,88; A/esef, Hacc: 3; Müsned, 1:387.

[←2235]
[47] İbni Huzeyme'âen.

[←2236]

[48] Deylemî'nin Müsnedö'l-Firdev^mden.

[←2237]
[49] Deylemî'nin Mösnedü'l-Fırdevfinüen.

[←2238]

[50] Buhar!, Cihad: 157; Menakıb: 25; Istitabe: 6; Müslim, Cihad: 18,19; Zekât: 153; Ebû Davud, Cihad: 92)

[←2239]
[51] Buharî, Cihad: 103; Müslim, Tevbe: 54; Ebû Dâvud, Cihad: 92.

[←2240]
[52] Taberânfnin Kebîf'mâen.

[←2241]

[53] Tirmiz'ı, Tefsîr-i Sûre: 49; IbniMâce, Zühd: 14; Müsned, 5:10.

[←2242]
[54] IbniMâce, Zühd: 22; Ebû Davud, Edeb:44.

[←2243]

[55] İbni Asakir’den.

[←2244]

[56] Deylemî'ninMüsnedöV-firctei's'inden.

[←2245]

[57] Tirmizî, Menakıb: 30; IbniMâce, Mukaddime: 11; Mösned, 3:3,62,64,82; 5:391,392.

[←2246]
[58] Buharî'nin Tarifimden

[←2247]
[59] Ha/dm'den.

[←2248]

[60] İbni Adiyy'in et-Kâmit\ ve Ebû Nufrym'ın H//ye'sinden.

[←2249]

[61] Buharî'nin Tarifti ve Hâkim'in Müsîadretfinden.

[←2250]

[62] Mâide Sûresi, 89.

[←2251]

[63] Müslim, Mösakât: 132; ibniMâce, Ticâret: 30.

[←2252]
[64] Hatibin Tariflinden.

[←2253]

[65] Timizi, Tefsîr-i Sûre: 15.

[←2254]
[66] Beyhaki'nin Ş/'bü7-/marfından.

[←2255]

[67] Abdürrezzak'ın Câm/7inden.

[←2256]

[68] Buharı, Tıb: 28; Müslim, Selâm: 81; Tırmizî, Tıb: 25; Dârimî, Rikak: 55; Taberânî, Ayn: 16; Müsned, 1:291)

[←2257]

[69] IbniMâce, Tıb: 19; Müsned, 5:252,264.

[←2258]
[70] fbniKânfâeo.

[←2259]
[71] Deylemî'nin Müsnedü'l-Fırdevginâen.

[←2260]
[72] Ibni Mûrdeveytfien.

[←2261]
[73] Beyhakı'nin Şi'bö'l-îmari\r\6an.

[←2262]

[74] Ibni MürdevByfflen.

[←2263]
[75] Taberânî'nin Evsafından.

[←2264]

[76]Ebû Nuaym'ın M/ye'si, Hâkim'in MüstedreM ve BeyhakVnin £?öü7-fman1indan.

[←2265]
[77] Buhârî, Edeb: 77; Müslim, îman: 60.

[←2266]

[78] Buharı, îman: 16; Edeb: 77; Müslim, îman: 57,59; Ebû Davûd, Sünnet: 14; Timizi Birr: 56,80; A/ese/* îman: 16.

[←2267]

[79] Tirmizİ, Birr: 78; Mösneö, 5:269.

[←2268]
[80] Hakîm'den.

[←2269]
[81] Ibni AsâtoVden.

[←2270]

[82] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs"\n6en,

[←2271]

[83] ibni Asâkir'ĞĞU.

[←2272]

[84] Deylemî'ninMüsnedüV-F/rdevs'inden.

[←2273]
[85] Buhari, Libas: 63,64; Ebû Davud, Tereccöl: 16; Tirmizî, Edeb: 18; Müslim, Tahare: 52,54; N&seî, Tahare: 14.

[←2274]

[86] İbra Adiyy'in el-Kâmit\ ve TaberânîYıin Keö/Vinden.

[←2275]

[87] Deylemfmn. Müsnedü'1-Firdevs'in.âen.

[←2276]
[88] Taberi ve Bezzafôan.

[←2277]

[89] Aböürrezzak, Ibni Adiyyln et-Kâmit\ ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-İmarfmöan.

[←2278]

[90] Ibni Mâce, Sadakat: 15 ve Hâkim'in MüsfedreKinden

[←2279]
[91] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 8.

[←2280]

[92] Ebû Davud, Imare: 17.

[←2281]

[93] Taberânfnin Keb/ir'indsn.

[←2282]
[94] Hâkim'in Möstedrefcl ve Nesefden.

[←2283]

[95] Ibni Adiy/in e/-Kâm/fi ve Taberânî'nin Evsafından.

[←2284]
[96] Timizi, Kıyame: 47.

[←2285]
[97] Hâkim'in Möstedr&k inden.

[←2286]
[98] Beyhakl'nin Sö/ıe/ı'inden.

[←2287]

[99] Kazâfden.

[←2288]

[100]Jimizİ, İlim: 19

[←2289]

[101]Ebû Davud, Edeb: 100; Tirmizî, Dua: 25; Nesel, Sehv: 91; ibni Mâce, İkâme: 32; Müsned, 2:16.

[←2290]

[102]Tirmizî, Daavât: 25; Ebû Dâvud, Edeb: 100; Neseî, Sehv: 91.

[←2291]

[103] Tirmizî, Kıyame: 58.

[←2292]

[104] Taberânî'nin Sabinden.

[←2293]

[105] Ebû Bekir eş-Şâf/f den,

[←2294]

[106] BeyhakVnin Şi'bü'l-lman'mdm.

[←2295]

[107] Hâkim'in MüsfecfreA'inden.

[←2296]

[108] Buharı, Isti'zan: 1; Müslim, Birr: 115; Cennet: 28; Mösned, 2:244,251,315,323.

[←2297]
[109] Buharı, Edeb: 19; Müslim, Tevbe; 17,20; Tirmizî, Daavât: 99; Ibni Mâce, Zühd: 35.

[←2298]

[110] IbniSa'd'ın Tabaka!ından.

[←2299]

[111] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 225.

[←2300]
[112] Mektubât, s. 222.

[←2301]

[113] Taberânî'nin Kebirinden.

[←2302]

[114] Ebû Davud, Salât:9; IbniMâce, İkâme: 194; Mösned, 5:317,322.

[←2303]

[115] IbniNasfdan.

[←2304]

[116] ibni Asâkifden.

[←2305]
[117] Bezzazdan,

[←2306]

[118] Taberânî'nin Kebîri, Ebû Nuaym'ın Marif&'$\ ve Beyhakl'nin Şi'bü'Hmarimdan.

[←2307]

[119] Müslim, İmare: 165; Neseî, Cenâiz: 14; Müsned, 2:441.

[←2308]
[120] Müslim, Imâre: 109; Neseî, Cihad: 25.

[←2309]
[121] Lokman Sûresi, 34.

[←2310]

[122] Buhari, îman: 37; Müslim, îman: 5,7; IbniMâce, Mukaddime: 9; Fiten: 25; Müsned, 2:52,426.

[←2311]

[123] Hak Dini Kur'ân Dili, 6:3852.

[←2312]

[124] Tecr. Sarih Tere, 7:18 (H. 1324.)

[←2313]
[125] Lem'aiar, s. 107.

[←2314]
[126] A.g.e., s. 107.

[←2315]

[127] Beyhakı'nîn Şi'bü'l-İman'mdan.

[←2316]

[128] Deylemî'ninMüs/)ecfû'/-fîrdevs'inden,

[←2317]
[129] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'höen

[←2318]

[130] fbniLâtöm.

[←2319]

[131] Beyhaki'nin £/'bü7-/man'ından.

[←2320]

[132] Kazâfden.

[←2321]
[133] Ebû Nuaym'm Misinden.

[←2322]

[134] Ebû Nuaym'ın Hıly&\ ve Hatib'in Tariflinden.

[←2323]
[135] Müsned, 4:277.

[←2324]

[136] Ibnünneccafdan.

[←2325]

[137] Müslim, İmare: 65,66; Tirmizî, Tefsîr-i Sûre: 49; Dârimî, Rİkak: 78.

[←2326]
[138] İbnü'z-Zarîsve IbniMördeveyttien.

[←2327]

[139] Buhâri, Fezâilü'l-Kur'ân; 21; Ebû Davud, Vitr: 14; Tirmizİ, Sevabü'l-Kur'ân:15; IbniMâce, Mukaddime: 16;

Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân: 2.

[←2328]

[140] Beyhaki'nin Ş/'öü7-/man'ından.

[←2329]
[141] Neşe/", Büyü': 64,103; IbniMâce, Sadakat: 16; Tırmizî, Büyü': 73,75.

[←2330]

[142] IbniMâce, Nikah: 50; Dârimî, Nikah: 55.

[←2331]

[143] Tirmizî, Raza: 11; Ibni Mâce, Nikah: 50; Müsned, 2:472.

[←2332]

[144] Hâkimin MüstedreKlnden.

[←2333]
[145] Hafc/m'den.

[←2334]

[146] Tirmizî, Birr: 28; Müsned, 2:168; Dârimî, Siyer: 3.

[←2335]
[147] Ibni Ebi'd-Dünya'mn Kitabü'i-lhvariından.

[←2336]

[148] Hâkim'in Müstedrek'mden.

[←2337]

[149] Hâkimin Müstedrekmöeo.

[←2338]
[150] Tirmizî, Salât: 108; Hacc: 102; Daavâfi 59.

[←2339]

[151] !b/j/Mâce,Tıb:28,41.

[←2340]
[152] Mûsned, 1:172,180,187.

[←2341]

[153] Ebû'ş-Şeyh'in Sevab'tndan.

[←2342]

[154] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←2343]

[155] fbniMâcew Hâkimin MüstedreK'mden.

[←2344]

[156] Nîsa Sûresi, 4.

[←2345]
[157] Taberârtfnin Keb//1nden.

[←2346]

[158] Ebû Nuaym'ın H;/ye'sinden.

[←2347]

[159] Müsned, 2:334; 358.

[←2348]
[160] Müslim, îman: 64.

[←2349]

[161] Müsned, 6:68,436.

[←2350]

[162] 'Tirmizi, Zühtf: 21,22; D&rimt, RiKak: 30; Müsned, 4:188; 5:40,43,44,47.

[←2351]
[163] Taberânfnin Kebîrinden.

[←2352]

[164] Deylemî'ninMüsnedüY-firdevsInden.

[←2353]
[165] Müsned, 2:251,432,438.

[←2354]

[166] EbûDavud, Nikâh: 31

[←2355]

[167] Deylemî'ninMtfsnerfüV-fîrtfevS'inden.

[←2356]
[168] Taberânînin fecinden.

[←2357]

[169] Hâkimin Möstedreklnöen

[←2358]

[170] Ibni Asakit'den.

[←2359]

[171] ıbnı Şâhiriden,

[←2360]

[172] Hâfc/m'den.

[←2361]

[173] IbniMâce, Edeb;6.

[←2362]

[174] IbniAbdil[err'in///rfinden.

[←2363]
[175] Taberânrnin Keftfinden.

[←2364]

[176] Taberânrnin Kebenden.

[←2365]
[177] Taberânrnin Keb/Vinden.

[←2366]

[178] Ibni Ebi Şeybdûen.

[←2367]
[179] Mûsned, 3:336.

[←2368]

[180] Müslim, Fezâılü's-Sahabe: 201; Buharı, Nikâh: 11; Müsned, 1:319.

[←2369]

[181] Bediüzzaman Said Nursî, Lem'atar, s. 191, 192.

[←2370]

[182] Nisa Sûresi, 34.

[←2371]

[183] BeyhakVnin Söneninden.

[←2372]

[184] Deylemfnin Müsnedö'l-Firdevg'mden

[←2373]

[185] Ibni Asakifden.

[←2374]

[186] Ebû Ya'la'nm Müsned\ ve Hâkimin MösfedreKinden.

[←2375]

[187] Buhar!, Şehadât: 9; Fezâilü Ashabi'n-Nebiyyi: 1; Rikak: 7; İman: 10,27; Timiz!, Fİten: 45; Şehadât: 4; Menakıb: 56; Ibni Mâce, Ahkâm; 27:27; Müsned, 1:378

[←2376]
[188] Beyhaki'nin Şi'bül'l-îmarfmĞm.

[←2377]

[189] Deytemîmn Müsnedö'l-Firdevfmden,

[←2378]

[190] H«iüavud,Edeb:1i2.

[←2379]
[191]Hatib'in Tariflinden.

[←2380]

[192] Timizi, Fiten: 76; Mösned, 2:368,378.

[←2381]
[193] Beyhaki'nin Şi'bü'l-Iman'mâan.

[←2382]

[194] Buhartm Edebinden.

[←2383]

[195] Ebû Ya'lâ'nın Müsnedioden.

[←2384]

[196] Deylemînin Müsnedû'l-Firdevg'möen.

[←2385]

[197] İbni Mice, Zühd: 37.

[←2386]

[198] Buharî, Icare: 1; Vekâle: 16; Müslim, Zekât: 79; Neseî, Zekât: 57,67; IbniMâce, Ticarât; 65; Müsned,

4:394,405,409.

[←2387]

[199] Buharî, Sulh: 6; Megazİ; 43; Ebû Davud, Talak: 35; Tirmizî, Birr:6.

[←2388]

[200] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zemmü'i-Gazab'mtiart.

[←2389]

[201] Dey\emîri\nMüsnedü'l-Firdevg\nden.

[←2390]

[202] Keşfü't-Hafâ, 1:393 (H. 1254.)

[←2391]

[203] Taberânfnin Kebif\ ve Ebû Ya'lâ'nın Müsnerfinden.

[←2392]

[204] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdeidinden.

[←2393]
[205] Hakîrrföen.

[←2394]
[206] TaberânTnin Kebît'mâen,

[←2395]
[1] Mûsned, 5:220,221.

[←2396]

[2] IbniMâce, Mukaddime: 12; Müsned, 4:355,382.

[←2397]
[3] Bezzar’dan.

[←2398]

[4] Ibni Mâce, Mukaddime: 17.

[←2399]

[5] Hatib'in Tariflinden.

[←2400]

[6] Buhar!, Tefsir-i Sûre: 55; Bed'ü'l-Halk: 8; Müslim, Cennet: 23, 25; Thmizİ, Cennet: 3; Dârimî, Rikak: 109;

Müsned, 3:103,115; 4:400,411.

[←2401]
[7] Tirmizi, Kıyame: 56; Mösned, 1:165,167.

[←2402]
[8] Müsned, 1:245,209,309.

[←2403]

[9] Taberânrnin Kebtf'mden.

[←2404]
[10] TirmizîĞen.

[←2405]

[11] Müslim, Fezâilü's-Sahâbe: 105,108; Buharı, Fezâilû's-Sahabe: 6; Müsned, 1:80; 3:106,125,239,

[←2406]

[12] Buharı, Rîkak: 53; Tefsir-i Sûre: 108; Ebû Davud, Sünnet: 23; bniMâce, Zühd: 39; Dirimi, Rikak: 113; Müsned, 2:67; 3:103,115,152.

[←2407]
[13] Zya'dan

[←2408]

[14] Taberânî'nin Kebff\, İbni Adiyy'in el-Kâmit\ ve Hâkİm'in Müstedrettloâen.

[←2409]

[15] Rafiîve ibnünneccaföan

[←2410]

[16] Buharı, Bed'ü'l-Halk: 16; Müslim, Tevbe: 25, IbniMâce, Zühd: 30; Dârimî, Rikak; 93; Müsned, 2:269, 299,

[←2411]

[17] Ebü'ş-Şeytf\&n.

[←2412]

[18] Müslim, Zikir: 88; Tirmizİ, Birr: 50; IbniMâce, Menâsik: 5, Müsned, 5:195.

[←2413]

[19] fcn/Mâçe, Dua: 11.

[←2414]

[20] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdevglnden.

[←2415]

[21] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdevs'mâen.

[←2416]

[22] Ebû Davud, Edeb: 101.

[←2417]

[23] Tirenizi Daavât: 81; Müsned< 1:170.

[←2418]

[24] Enbya Sûresi, 87.

[←2419]
[25] Lem'alar, s. 6.

[←2420]
[26] Camiü's-Sağîr, 1:512 (H. 1034.)

[←2421]
[27] Taya/is/den.

[←2422]

[28] Ebfff-Ş&yhlen.

[←2423]

[29] Hakim'd&n.

[←2424]
[30] Taberânî'nin Evsafından.

[←2425]
[31] Buharı, Büyü1: 3; Tirmizî, Kıyame: 60; Wese/t Kudat: 11; Dârimî, Büyü'; 2.

[←2426]

[32] Uhuvvet Risalesi, 52, 53.

[←2427]
[33] Ebû Nuaym'ın Hılye'$\ ve Halib'in fan/finden.

[←2428]
[34] Buharı, Cenâiz: 33; Müsned, 2:110; 5:446.

[←2429]

[35] Buharı, Fazâilü Ashabi'n-Nebİyyi: 5; Müslim, Fezâilü's-Salıabe: 221, 22; Dârimi, Sünnet: 10; Tirmizi, Menakıb: 58; İbni Mâce, Mukaddime: 11; Müsned, 3:11.

[←2430]
[36] Buharı, İstikraz: 4; Vekâk: 6; Müslim, Mesakât: 120; Müsned, 4:268,416,456.

[←2431]

[37] Taberâni'nin Evsafından.

[←2432]

[38] Ebû'ş-Şeyh'in Sevabından.

[←2433]

[39] Tirmizi, Kıyâme: 25; ibni Mâce, Zühd:31; Müsned, 4:124.

[←2434]

[40] Ihyâ ü Uiûmiddin Tere, 1:416.

[←2435]

[41] A.g.e., 1:421.

[←2436]

[42] DeyiemîninMüsnedüV-F/rcfei's'inden.

[←2437]

[43] Ebû Davud, Edeb: 115; Musned, 5:272,273; Tirmizİ, İlim: 14.

[←2438]
[44] Buharı, Tevhid: 17; Müslim, Fiten: 100,103,105; Ebû Davud, Melahım: 14.

[←2439]
[45] Şualar, s. 499.

[←2440]

[46] Müslim, Fiten: 104; İbni Mâce, Fiten: 33; Müsned, 5:383,397.

[←2441]
[47] Mektûbâî, s. 54.

[←2442]

[48] Mösned, 5:32, 43,47; 3:36, 43.

[←2443]

[49] Tirmizî, Fiten: 57; IbniMâce, Fiten: 33; Müsobö, 1:47.

[←2444]

[50] Şualar, s. 500,501.

[←2445]

[51] Tirmizî, Dua: 1.

[←2446]

[52] DeyiemîninMüsnedüV-F/rcfei's'inden.

[←2447]

[53] Ebû Ya'la'nın Müsnedi ve Hâkimin MüstedreKinöen.

[←2448]

[54] Ebû Davud, Salât: 35; Tirmizî, Salât: 44; Daavat: 128; Müsned 3:119; 155, 225, 254.

[←2449]

[55] Tırmizl Daavât: 102; ibniMâce. Mukaddime: 10.

[←2450]
[56] Ebû'ş-Şeyb'ien.

[←2451]

[57] TaberânînİnKebîf'möen.

[←2452]

[58] Müslim, Zühd: 1; Tirmizî, Zühd: 16; İbni Mâce, Zühd: 3; Müsned, 2:197,323.

[←2453]

[59] Müslim, Raza: 59; Neseî, Nikâh: 15; Müsned, 2:168.

[←2454]
[60] Tirmizİ, Zühd; 14; İbniMâce, Zühd: 3.

[←2455]

[61] Taberânfrıin Kebîrinden.

[←2456]
[62] IbniLâtden.

[←2457]

[63] Ebû Nuaym'ın ef-T/ö'bı ve İbnü's-Sünnlden.

[←2458]
[64] Taberânİ'nin Kebîrinden.

[←2459]

[65] Buharı, Kitâbü't-Tıp, 4:12, 24; Müsned, 1:413, 446; 3:156.

[←2460]
[66] Buharı, Megaîi: 35; Müsned, 6:240.

[←2461]
[67] Buharînin Tarih'inöm.

[←2462]

[68] 1232 nolu hadisin izahına da bakınız.

[←2463]
[69] Kazâföen.

[←2464]

[70] Müslim, Zikir: 49.

[←2465]
[71] Müslim, Mesâcid:25.

[←2466]

[72] Hâkimin MüstedreK'ından

[←2467]
[73] Taberânfnin Kebemden.

[←2468]
[74] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevgmden.

[←2469]
[75] Deylemrnin Müsnedü'i-Firdevs'möen.

[←2470]

[76] Beyhakı'nin Süneri\nöen.

[←2471]

[77]İbni Mâce, Vasâya: 6.

[←2472]
[78] Deylerni'nın Müsnedü'l-Firdevg'ınden.

[←2473]
[79] Ebû Nuaym'ın Hılye'sinöen.

[←2474]

[80] Beyhaki'nin Şi'bü't-tmarti ve Taberânrnin Evsarından.

[←2475]
[81] ibni Ebi'd-Dünya'nın es-Sumf undan.

[←2476]
[82] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←2477]

[83] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←2478]

[84] Tirmizî, Cennet: 4; Müsned, 2:335.

[←2479]
[85] Hatib'in Tarihinden.

[←2480]

[86] Müslim, İlim: 2; Müsned, 1:401. 421: 2:467. 495. 503. 508, 517.

[←2481]
[87] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevginden.

[←2482]

[88] Deylemrnin Müsnedü'l-Firdev&nden.

[←2483]

[89] Buharı, Ezan: 158; el-Amel Fi's-Salât: 18; Neşet, Sehv: 104; Müsned, 4:8,384.

[←2484]

[90] İbni Adİyy'İn e\-Kâmh'\ ve Hatib'in Tarih'höen.

[←2485]
[91] Buharı, Merda: 7.

[←2486]
[92] Tirmizî, Zühd: 28.

[←2487]

[93] Taberâni, Rüya: 3.

[←2488]

[94] Deylemînin Müsnedü't-Firdevg'mden.

[←2489]

[95] Taberânî'nin Evsafından.

[←2490]

[96] Deylemİ'nin Müsnedü 1-Firdev4\nder\.

[←2491]
[97] Deylemİ'nin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←2492]

[98] Taberânrnin Kebirinden.

[←2493]
[99] Zemahşeri'nin Cü/ünden.

[←2494]

[100] Hakim ve IbniLâtden.

[←2495]

[101]Buharı, îman: 42; Müslim, İman: 95.

[←2496]
[102] Ibni Adiyy'in e/-Kâm//inden.

[←2497]

[103] Tecrİd-i Sarih Tercümesi, 6:345.

[←2498]

[104] Beytıakrnin Şi'bü'l-imarf möan.

[←2499]

[105] Beyhakî'nin Şi'bü'-İmart ından.

[←2500]

[106] Beyhaki'nnin Şi'bü'l-İmarıından.

[←2501]

[107] Taberânfnin Kebirinden.

[←2502]
[108] Taberânrnin /feö/Yinden.

[←2503]

[109] Taberânînin Keb/7inden.

[←2504]

[110] Buharı, Menakıb: 9; Tefsir-i Sûre: 5,13; Müslim, Küsûf: 9,10; Cennet: 50, 51.

[←2505]

[111] Ibnİ Adiy/in e/-Kam//inden.

[←2506]

[112] Tirmizî, Rüya: 6; Müsned, 4:10.

[←2507]

[113] Buharı, Cihad: 73; Bed'ül-Halk: 8; Rikak: 2; Tirmizi, Fezâilü'l-Cihad: 17,25; Tefsir-i Sûre: 3, 22, 56; IbniMâce, Zühd: 39; Dârimî, Rikak; 99

[←2508]
[114] Mars'tan.

[←2509]

[115] TaberânFnin Kebîrinden.

[←2510]
[116] Kaza/den.

[←2511]
[117] Tabrânînin Kebîrinden

[←2512]

[118] Ebu'l-Fetb bin el-Favari&ten.

[←2513]

[119] Tırmizî, Menakıb:19.

[←2514]

[120] ibni Asakifden.

[←2515]
[121] Taberânfrıin Ke6/?inden,

[←2516]

[122] Kısasü'l-Enbİya, 1:62.

[←2517]

[123] IbniMâce, Mukaddime: 11.

[←2518]
[124] ez-Zâ/den.

[←2519]
[125] Ibnünneccaf dan.

[←2520]

[126] Ibni Adiyy'in el-Kâmiîı ve Hatib'in 7ariffinden.

[←2521]
[127] 7//m/z/,Salât:2O1.

[←2522]
[128] Ebû'ş-Şeyh'\er\.

[←2523]

[129] Tirmizî, kıyame: 2; Müsned, 2:435.

[←2524]
[130] Ibni Mübarekleri.

[←2525]
[131] Hilyetül-Evliya: 1:357.

[←2526]
[132] Buhar!, Edeb: 53.

[←2527]
[133] Ibni A$akif<ien.

[←2528]

[134] Deylemİ'nin Müsnedü'l-Firdevg'mden

[←2529]

[135] Ebû'ş-Şeyh'in es-Seı/a6'ındandan.

[←2530]

[136] bni Asakiföen.

[←2531]
[137] Müslim, Fezail: 172; Ebû Davud, Huruf: 1.

[←2532]
[138] /fan/'Kan/'den.

[←2533]
[139] Taberânînin Kebenden.

[←2534]
[140] Timizi, Birr: 3.

[←2535]
[141] Tirmizî, Daavat: 100; Müsned, 2:204.

[←2536]
[142] Taberânînin Kebîrinden.

[←2537]

[143] EbûDwud.Sa\Zt:U.

[←2538]

[144] Buharı, Hudud: 22; Talak: 11; Ebû Davud, Hudud: 17; Tirmizî, Hudud: 1; IbniMâce, Talak: 15; Mûsned,

6:100,101,144.

[←2539]

[145] Şirazrnin el-Elkab/\ndan.

[←2540]

[146] Buharı, Teheccüd: 10; Müslim, Müsafirin: 96; Ebû Davud, Tatavvu: 26; Tirmizi, Salat: 190;

Taberânî, SalâtüUeiy. 32; Müsned, 1:283; 2:82; 6:39.

[←2541]

[147] İbnünneccafdan.

[←2542]

[148] Vnin Müsnedül-Fırdevdındm.

[←2543]

[149] Dey\em'\'r\\nMüsnedü'l-Firdev4\r\<ien

[←2544]

[150] IbniNast'dan.

[←2545]

[151] el-Bezzaı'da.n.

[←2546]

[152] Müslim, Siyam: 1; Timizi Savm: 1; NesGİ, Siyam: 3-5; ibniMâce, Siyam: 2; Dârimî, Savm: 53; Taberânî, Siyam: 59.

[←2547]

[153] Taberânînin Keb/VÎnden.

[←2548]

[154] Ebû Davud'un Meras/finden.

[←2549]

[155] Deytemînin Mösne

[←2550]
[156] Taberânî'nin Evsafından.

[←2551]

[157] ibni Sa"rn Tabakalından.

[←2552]

[158] Buharı, Tıb: 39; Ta'bir: 10; Müslim, Rüya: 1, 23; Ebû Davuö, Edeb: 88; Tirmizî, Rüya: 5; Taberânî, Rüya: 4,

Müsned, 2:219.

[←2553]

[159] İbni Mâce, Rüya: 3.

[←2554]

[160] Bezzazdan.

[←2555]
[161] Hâkimin MüstedreKİnden.

[←2556]
[162] Buharı, Libas: 100; Ebû Davud, Cthad: 58; Tirmizî, Edeb: 25; Dârimİ, İstizan: 37; Müsned, 1:19; 3:32,422.

[←2557]

[163] Ebû Davud, Edeb: 16; Tirmizİ, Zühd: 45; Müsned, 2:302,334.

[←2558]

[164] Ebû'ş-Şeyh'in es-Sevab! ndan.

[←2559]
[165] Kazâ/den.

[←2560]
[166] Kazâlden.

[←2561]

[167] Taberânî'nin Ke£w7iinden.

[←2562]

[168] Dey\em'\'r\\nMüsnedü'l-Firdev4\r\<ien.

[←2563]

[169] IbniMâce, Edeb: 29; Ebû Davud, Edeb: 104; Tirmizî, Daavat: 48; Müsned, 5:123.

[←2564]

[170] Müslim, Birr: 38; Müsnod, 2:292,408,462,482,508,

[←2565]

[1] Hâkimin MÜ$tedreK\r\den

[←2566]

[2] Taberâni'nin Kebîri Hâkimin MüsiedreKİ ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-imarfmdan.

[←2567]

[3] Ebû Nuaym'm Hı/ye'sinden.

[←2568]

[4] Dârekutnî'nin Sünen'i ve Beyhaki'nin Şi'bü'!-İmarf\nöan.

[←2569]

[5] Ibni Ebi Şeybe'den.

[←2570]
[6] Taberânf nin Kebîrinden.

[←2571]

[7] Ebu'ş-Şeyhten.

[←2572]

[8] fbniMâee, Nikâh: 46.

[←2573]

[9] Hâkim'in MüstedreK\nden.

[←2574]

[10] Nesei, Cenâİz: 100; Taberânİ, Dahâya: 8; Müsned, 3:62,66,237,250.

[←2575]
[11] Ebû Nuyam'ın Hz/ye'sinden.

[←2576]
[12] Deylemfnİn Müsnedü'l-Fİrdevg'mâen.

[←2577]

[13] Hatib'in Tarifimden.

[←2578]

[14] Deylemînin Müsnedü'l-Firdev&nöen.

[←2579]

[15] Taberânînin Keö/Yinden.

[←2580]

[16] BeyhakVnin Şi'bü't-fmartmöan.

[←2581]
[17] Tirmizi, Zühd: 29; hnlMâce, Zühd: 1.

[←2582]

[18] KazaftJen.

[←2583]

[19] Râfiî'nin Taritf'müen.

[←2584]

[20] Beyhakı'nin Şi'bü'l-Imaıiından

[←2585]

[21] BeyhakVnin Şİ'bö't-fmarfmdm.

[←2586]

[22] Deyfemînin Müsnedü'l-Firdev&rtden.

[←2587]

[23] İbnü's-Sönnîve Ebû Nuaym'ın ef-Titfbtndan

[←2588]

[24] Ebû Davud, Eşribe: 19; Müslim, Mesacid: 311; Timizi, Eşribe: 20; hniMâce, Eşribe: 26; Dârimî, Eşribe: 28; Müsned, 4:354,382.

[←2589]

[25] TaberânfrıİIn Kebîri ve Hatİb'in Tan/finden.

[←2590]

[26] Müslim, Tahare: 2; Timizi Dua: 85.

[←2591]
[27] Bezzafdan.

[←2592]

[28] Timizi, Büyü: 67; Dârimt, Büyü': 50; Müsned, 1:73; 2:359; 3:427; 5:229.

[←2593]

[29] Taberânfnin KeöA'inden.

[←2594]

[30] Nesei, Zekât: 49.

[←2595]

[31] Taberânfnin Ktfjffindon.

[←2596]

[32] Taberânînin Kebenden.

[←2597]

[33] Deylemînin Müsnedö'l-Firdevf\r\öet\.

[←2598]

[34] Taberanfnin Kebi/inden.

[←2599]

[35] ibniAsakİföm.

[←2600]

[36] Taberânînin Keöi/inden.

[←2601]
[37] Ebû Nuaym'ın Hrfye'sinden.

[←2602]

[38] Buh&i Fiten: 9; Müslim, Filen: 10; Ebû Dâvud, Fiten: 2; Tirmizî, Frten: 29; Mûsned, 5:48.

[←2603]

[39] Müslim, Imare: 59; Ebû Dâvûd, Sünnet: 27; Müsned, 4:24,341.

[←2604]
[40] Taberânfnin Kabil'inden.

[←2605]

[41] Taberânî'nin Kebiri ve Ebû Ya'lâ'nın Müsned'ınden.

[←2606]

[42] İbni Mâce, Fıten:9.

[←2607]
[43] Taberânfnin Kebîrinden.

[←2608]

[44] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdev&mden.

[←2609]

[45] Buharî, îman: 29; Rİkak: 18; Merzâ: 19; Müslim, Münafikûn: 71,76,78; Birr: 52; Ebû Davud, Salât: 223; Ttmki,Kader 18; Tefeîr-i Sûre. 4,24; Neseİ, îman: 28;ibni Mâce, Zühd: 20.

[←2610]

[46] Ebû NuaynVın Hılye's\, Hatibin Câm/si ve Deylemi'nin Müsn9dü'l-Firdevs'\n<im.

[←2611]

[47] Tkmizt, Daavat: 84; IbniMâce, Dua: 5; Müsned, 3:127.

[←2612]

[48] Taberânrnin Kebîft ve Hâkim'in MüstedreKinden.

[←2613]
[49] Câmiö's-Sagîr, 1:55.

[←2614]
[50] Tırmizi, Menâkıb: 34.

[←2615]
[51] Tabakât, 4:85.

[←2616]
[52] ibni Asâfflöen.

[←2617]

[53] Mösned, 1:3.

[←2618]
[54] Timizî, Daavat:115.

[←2619]
[55] İbni Mâce, Dua: 3.

[←2620]

[56] Tirmizî, Menakıb: 1;Müsned, 2:265,365.

[←2621]

[57] İbni Ebî Şeybe ve Taberânî'nin Evsaf ından.

[←2622]

[58] Ebû Ya'lâ'nm Mûsned'möen

[←2623]

[59] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevst'möen.

[←2624]
[60] İbniAsâkitûm.

[←2625]

[61] Meysere'nin Afeşftattndan

[←2626]
[62] Buharî'nin Tariflinden.

[←2627]

[63] Ebû'l-Hasan bin Muhammed el-Hilal'inin F&zâtfü'/-Recebinden.

[←2628]
[64] Hatib'in Tariflinden.

[←2629]

[65] Ibni Mende'öen.

[←2630]
[66] Hâkimin Kümesinden.

[←2631]
[67] Ibni Mübarekten.

[←2632]
[68] Taberânî'nin Kedinden.

[←2633]
[69] Beyhaki'nin Şİ'bü'İ-fmarimdan.

[←2634]
[70] Taberânî'nin Evsaf ından.

[←2635]
[71] fbni Mürd9V0yh'\en.

[←2636]

[72] Buharı, Ezan: 74; Müslim, Salât: 127,128; Ebû Dâvûd, Salât: 93; ibniMâce, İkâme: 50; Mûsned, 40:234,319.

[←2637]
[73] Dârim/den.

[←2638]

[74] Buhar!, Ezan: 71; Müslim, Salât: 127,128; Ebû Dâvûd, Salât: 93; Tirmizi, Mevakıt: 53; İbniMâce, İkame: 50;

Müsned, 4:271,272,277.

[←2639]
[75] Deytemî'nin Mûsnedü'l-Fırdevs"\nden.

[←2640]
[76] Ibni Mâce, Mukaddime: 22.

[←2641]

[77] Taberânî'nin Evsafı ve Ebû Nuaym'ın H;//e'sinden.

[←2642]

[78] Taberânînin Evsafı ve Ebû Nuaym'ın Hılyef&nden.

[←2643]

[79] Hâkim'in MüstedreK'möen.

[←2644]
[80] Müsned, 2:289.

[←2645]
[81] Sözler, s. 233.

[←2646]
[82] Şualar, s. 94.

[←2647]

[83] Müsned, 2:177.

[←2648]
[84] EbûDâvöd, Edeb:101.

[←2649]

[85] Buharı, Ahkâm: 16; Mösned, 2:292.

[←2650]

[86] Hâkim'in Müstedreklnden.

[←2651]
[87] Ebûl-Kâsımii'l-Harkl'nınEmâ/ye'sinden.

[←2652]

[88] Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmari \r\dsn.

[←2653]

[89] Ebû Nuaym'ın Erbeînü's-Sûfiyye'slnden.

[←2654]

[90] Hâkim'in MûsîedreKl ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmarimûan.

[←2655]

[91] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'ind&n.

[←2656]
[92] Hatibin fari/ı'inden.

[←2657]
[93] Hâkim'in MüstedreKfoden.

[←2658]

[94] Mehamili'nin Emâ/ıye'sinden.

[←2659]
[95] Hâkimin MüstedreKMen.

[←2660]

[96] Hâkimin Müstedrelft ve Ebû Yaİâ'mn Müs/ıetfinden.

[←2661]
[97] Ebû Ya'lâ'nın Müsned inden.

[←2662]
[98] ı aberânî'nin Kab/Vinden.

[←2663]

[99] Taberânî'nin Kebît'möm.

[←2664]
[100] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←2665]
[101] Taberânînin Kebiri ve Hâkimin MûsfafreKİnden.

[←2666]

[102] Taberânî'nin Kebîft ve Ebû Nuaym'ın H/Jye'sinden.

[←2667]

[103] bni Adiyy'in ehKâmit'möen.

[←2668]

[104] Ebû Dâvûd, Tahare: 45; bniMâce, Dua: 12; Müsned, 4:86,87; 5:55.

[←2669]

[105] İbni Asâkiföm.

[←2670]
[106] Müslim'âm.

[←2671]

[107] bni Ebi Şeybe ve Taberânînin Kefe/finden.

[←2672]
[108] Timizi, Kader: 16; Mösned, 1:330; 2:90,125,181.

[←2673]

[109] Ebû Amr bin Fedâle'nin EmaAye'sinden.

[←2674]

[110] Taberânînkı Kebit\ ve Hakim'in MüsfafreKinden.

[←2675]

[111] BeyhakVnin Ş/'6ü7-/roâtf ından.

[←2676]

[112] HâKim'in MüstodreKinden.

[←2677]

[113] Buhar!, Nefekât: 1; Edeb: 25,26; Müslim, Zühd: 41; Timizi, Bin: 44; Nesei, Zekât: 78; IbniMâce, Tîcârât: 1; Mûsned, 2:361.

[←2678]

[114] Müsned, 3:44; 5:370.

[←2679]
[115] hnünneccafdan.

[←2680]

[116] Dârekutnrnin Efrarfı, Beyhakl'nin Şi'bü'l-lmartu Ibni Adiy/in el-Kâmit\, Ebû Nuaym'ın M/yasinden.

[←2681]
[117] Timizi, Birr: 40.

[←2682]

[118] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevfmden.

[←2683]

[119] Deylemrnİn Mû$nedü'l-Firdev$\nâer\.

[←2684]
[120] Müslim, Imare:179.

[←2685]
[121] Ebû Avan&den.

[←2686]

[122] Hâkimin MüsfedreKinden.

[←2687]

[123] Tabsrânînin Kebîfl ve Hâkim'in MöstedreKlnöm.

[←2688]

[124] Beyhakı'nin Şfbü'i- /marfından.

[←2689]

[125] Beyhakl'nin Ş/'bü'/-/mârfından.

[←2690]

[126] Ebû'ş-Şeytften,

[←2691]

[127] Oeyferrıfnin Müsnedü'l-Firdev&'möen.

[←2692]
[128] Tirmizî, Birr; 66; Taberânf, Şiir: 17.

[←2693]

[129] Buharî, Cihad: 108; Ahkâm: 4; Müslim, Imâre: 34,38; Ebû Davud, Cihad: 87; Timiz!, Cihad: 29; Mösned, 2:17.

[←2694]
[130] Taberânînin Evsafından.

[←2695]

[131] İbni Adiyyin el-Kâmifi, Hatb'in Câmı7, UkayirniZuafâsmdm.

[←2696]

[132] Deytemrnin Mösnedö'l-Firdev^'mden.

[←2697]

[133] Deyletnînin Mösnedü'l-Firdevö'mfan.

[←2698]

[134] Beyhakl'nin Şi'bû'f-früârimdan.

[←2699]
[135] Deylemrnin Mûsnedöt-Fırdevg'mdm.

[←2700]
[136] DsytemFnin Müsnedül-Firdevginden.

[←2701]

[137] Müslim, îman: 93.

[←2702]

[138] Tacrid-i Sarih Tercümesi, 1:30.

[←2703]

[139] Nisa Sûresi, 86.

[←2704]
[140] fani Asakirtt&n.

[←2705]

[141] Deylemrnin Müsnedül-Fırd&v&nĞen.

[←2706]

[142] EM Nuaym'ın Hıtydsi ve Hâkim'in MûstotfreKirıden.

[←2707]

[143] Deylemfnin MüsnedüV-Rrdevtfinden.

[←2708]

[144] Hâkim'in MüsfedraKinden.

[←2709]

[145] Lem'alar, s, 136.

[←2710]

[146] Deylemfnin Mûsnedü'LFırdev&nden.

[←2711]
[147] Beziafâan.

[←2712]

[148] Taberânfrıin Evsafından.

[←2713]

[149] ibni Ebi'd-Dûnya'nın Zemmü'&ıybet\nöen.

[←2714]
[150] Buharînin Tarifimden.

[←2715]

[151] Hatibin Tarifti ve Ukaylînin Zuafe'sından.

[←2716]

[152] Timizi Kıyame: 9-65.

[←2717]

[153] Şîraztden.

[←2718]

[154] BeyhakVnin Ş/fcü'A/mârfmdan.

[←2719]
[155] Hatib'in Tarifimden

[←2720]
[156] Ebû Nuaym'ın H/Zye'sinden.

[←2721]

[157] Ibni Ebi'd-Dünystöan.

[←2722]
[158] Ibni Şahinin Terğib'ınden.

[←2723]

[1] Ziyadan ve Ibni Şahinin Tergîtf'mden.

[←2724]
[2] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zikru't-Mevt'mden.

[←2725]
[3] Ibni Mürdeveyhten.

[←2726]
[4] Hatib'in 7anWinden.

[←2727]
[5] BeyhakVnin Sünerfinden.

[←2728]

[6] Hatibin Taritilnden.

[←2729]

[7] Hâkim'in MöstedreKMen.

[←2730]
[8] Hakînföen.

[←2731]
[9] Hakînföen.

[←2732]

[10] Ebû Nuaym'ın Htly4s\ ve Hâkim'in Müstedretkinten.

[←2733]
[11] Buharînin Edetil ve Taberânînİn Evsafından

[←2734]

[12] Deytemrnİn Müsnedü'I-FirdevgMsn.

[←2735]

[13] Ebû Davud, Cenâiz: 11; Taberânî, Cenâir. 36; Müsned, 5:446.

[←2736]

[14] Buharı, Rikak: 51; Müslim, Cennet: 10; Tirmizî, Cennet: 19; Dârimî, Rikak: 107; Müsned, 3:87; 5:340.

[←2737]

[15] Müsned, 1:266.

[←2738]
[16] Müsned, 1:266.

[←2739]
[17] Taberâfifnin Evsafından.

[←2740]
[18] Taberânfnin Evsafından

[←2741]
[19] hniAsikiföen

[←2742]

[20] Beyhakînin $fbü7-/marfından.

[←2743]

[21] Halili'nin Meşihstı ve bnönneccafdan.

[←2744]

[22] Abdü'1-ganî bin Sa'd'ın e/-/za//ından.

[←2745]
[23] Taberânrnin Evsafından.

[←2746]
[24] Deylemfnin Müsnedö'l-Firdevg'mden.

[←2747]

[25] Taberânfnin fvsat'ı ve Ibni Asakifâen.

[←2748]

[26] EbûYa'lâ'nın 6İ-Kâmif inden.

[←2749]

[27] Hatîb'in Tariflinden.

[←2750]

[28] Taberânî'nin Kabil'i ve Beyhak?nin Şi'bü'l-lmârfmöan.

[←2751]
[29] Taberânî'nin Evsafından.

[←2752]

[30] IbniSa'd'ın Tabakat\ ve Askerînin Sera/finden.

[←2753]
[31] Ebû Bekir tin Muksim'in Cttfün'den.

[←2754]

[32] Müslim, Birr: 154; Müsned, 2:477,510.

[←2755]
[33] Taberânrnin Kefa/Vinden.

[←2756]

[34] Müsned,5:291;6:159.

[←2757]

[35] Taberânfnin Evsafından.

[←2758]
[36] bnünneccafĞan.

[←2759]

[37] Ebû Muhammed Ibrahimînin Kitabû's-Salâtı ve hnünneccatüan.

[←2760]

[38] Taberânrnin Kebîfi ve Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←2761]

[39] İbni Ebi Şeybe ve İbni Mürdeveyh'ten.

[←2762]

[40] İbni Adiyy'in el-Kâmü'möen.

[←2763]
[41] Neseî, Sehv: 52; Müsnsd, 1:199.

[←2764]

[42] Hatibin 7anffinden.

[←2765]
[43] Beyhakl'nin Şi'bû'l-îmârt\(\öan.

[←2766]
[44] Ibni Mende'nin Emaresinden.

[←2767]
[45] Taberânînin Kedinden.

[←2768]
[46] Taberâitfnin Kefe/finden.

[←2769]
[47] Eböş-ŞeyhvB fen/Mürdeveyhlen.

[←2770]

[48] Buharı, Savm: 59; Müslim, Siyam: 187,197; Neşet, Siyam: 78,82; Mösned, 4:22,217.

[←2771]
[49] Taberânrnin /Cebrinden.

[←2772]

[50] Mösned, 5:296, 297.

[←2773]

[51] Ibni Mâce, Siyam: 41.

[←2774]

[52] Müslim, Siyam: 117.

[←2775]

[53] Câmiö's-Sagîr 4:215.

[←2776]
[54] fonünneccafdan.

[←2777]

[55] fbnû's-Sünnîve Ebû Naîm'in ef-T/Öbından.

[←2778]

[56] Ebû Zer el-Hsrevînin Cüzünden.

[←2779]
[57] !bnö'l-Möbarek\en.

[←2780]

[58] Buharı, Ezan: 30; Müslim, Mesâcid: 245; Ateşe/, İmame: 42; Taberânî, Cemaat: 1; Müsned, 2:65,112,475.

[←2781]

[59] Buharî, Salât: 87; Ezan: 36; Büyü": 49; Bed'ü'l-Halk: 7; Müslim, Mesâcid: 272; 273;

Ebû Davud, Salât: 20; IbniMâce, Mesâcid: 14.

[←2782]

[60] IbniMâce, İkâme: 198.

[←2783]

[61] Ebû Ya'lâ'nın Müsneâlnöen.

[←2784]
[62] Ibni Zenceveytiten.

[←2785]

[63] fbni Asâkifden.

[←2786]
[64] BeyhakVnin Ş/'6ü'/-İmarfından.

[←2787]
[65] hni Hıbbarf dan.

[←2788]
[66] TaberânFnin KebMnden.

[←2789]

[67] BeyhakVnin Ş/'büV-fmarfından.

[←2790]

[68] Deylemî'nİn Müsnedü'i-Firdevg'mdan.

[←2791]

[69] Deytemfn

[←2792]

[70] Bu/ıarfnin Edeb'inden.

[←2793]

[71] Ibni Adiy/in &I-Kâmitı ve Beyhakl'nin Şi'bö'l-haıimdm.

[←2794]

[72] Ebû Nuaym'tn H/freFsi ve BeyhakVnin Şi'böUmartmdan.

[←2795]
[73] Hakem ve Ibnİ Asakifden.

[←2796]

[74] Taberânrnin Kefekinden.

[←2797]

[75] Deylemînrn Mûsnedü'l-Firdetâl ve Beyhaki'nİn Şi'bö'l-îmarîmöm.

[←2798]

[76] bni Ebi'd-Dünya'nm es-Saİtfı ve Ebû'ş-Şeyh'ın e$-Sevab' ından.

[←2799]

[77] fanünneccaı'dan

[←2800]

[78] Taberânînin Kebîrinden.

[←2801]
[79] Ebû Nuaym'ın tfz/ye'sinden.

[←2802]

[80] Deylemfnİn Mûsnedû'l-Fİrdevfmden.

[←2803]
[81] Mûsnod, 5:367.

[←2804]
[82] Deylemînin Müsnedü'l-Fİrdevg'md&n.

[←2805]

[83] Ebû'ş-Şeyb\en.

[←2806]
[84] Deylemînin Müsnedü'i-Firdev&nöen.

[←2807]

[85] Taberânînin Kebenden.

[←2808]

[86] Timizi Savm: 73; Müsned, 4:335.

[←2809]
[87] Taberânî"nin Evsafından.

[←2810]
[88] Müslim, Tahâre: 16; Müsned, 2:359,400,414.

[←2811]

[89] Kaziî ve Ibni Asakiföen.

[←2812]
[90] Kaztfden.

[←2813]
[91] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevs"\r\der\.

[←2814]
[92] Deylemrnin Müsnedü'l'Firdevs"mden.

[←2815]

[93] Beyhaki'nin Şi'bû'l-îmarîmdan

[←2816]
[94] DeylerTrînin Müsnedû'l-Firdevfınöen.

[←2817]
[95] Dârekutnfnin Efradından.

[←2818]

[96] Neseî, Siyam: 43; Mösned, 1:195,196.

[←2819]
[97] Buharı, Savm: 2,9; Libas: 78; Müslim, Siyam: 162,164; Tirmizî, Savm: 54; Neseİ, Siyam: 41,

[←2820]
[98] Beyhaki'nin Şi'bü'i-lmarfmdan.

[←2821]
[99] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmartMdan.

[←2822]

[100] Müsned, 2:174.

[←2823]

[101] Müsned, 2:170.

[←2824]

[102] Mösned, 4:182,183; Tirmizî. Edeb: 76.

[←2825]

[103] Muşum, Cennet: 44; Müsned, 2:328,334, 537.

[←2826]

[104] Taberânî, Ayn: 9.

[←2827]

[105] Taberânî"nin Ke6;7i ve Hâkimin MüsfedreKİnden.

[←2828]

[106] Ibni Asakitden.

[←2829]
[107] Taberânînin Kebîrinden.

[←2830]

[108] Beyhaki'nin Ş/'öü'A/marfından.

[←2831]

[109] Deytemînin Müsnedü'l-Firdev&\nden.

[←2832]
[110] Hünaddan.

[←2833]

[111] IbniCerirve Ibni Hâtem'in et-Tefsİflnden.

[←2834]
[112] İbni Mâce, Vasâya: 6.

[←2835]
[113] er-Rafifnin far/frinden.

[←2836]

[114] flezza/'dan.

[←2837]

[115] Ebû'ş-Şeytften.

[←2838]

[116] Taberânî'nin Evsafından.

[←2839]

[117] Beyhakl'nin Ş/'6ü'/-/marfından.

[←2840]

[118] el-Askeıfnin es-Sahab&smden.

[←2841]

[119] Deylemfnin Müsnedü'l-Firdevglnden.

[←2842]

[120] Deylsmînin Müsnedü'l-Firdev&nden.

[←2843]

[121] Buhari, Efıme: 11; Taberânİ, Sıfalü'n-Nebiyyi: 20; Müsned, 2:244.

[←2844]
[122] Taberânînin Kebîrinden.

[←2845]

[123] Hatb'in Kitabö'l-Bühaiâve Ebû'İ-Kasım el-Harakînin Fevâ/rfinden.

[←2846]

[124] Hâkimin Müstedrettinden.

[←2847]

[125] Ibni Adiy/in el-Kâmifı ve BeyhakVnin Ş/'bü7-/marfından.

[←2848]

[126] IbniMâce, Mukaddime: 17.

[←2849]

[127] Ibnü Abdi'l-Berrin el-llrrf\nden.

[←2850]

[128] BeyhakVnin Şi'bü'i-fmartından

[←2851]

[129] Deylemînin Müsnedü'l-Firdertmden.

[←2852]

[130] Deylemfnin Mösnedü'I-Firdevg\r\d&n.

[←2853]
[131] fbniAsakifâen.

[←2854]

[132] Deylemîmn Mösnedö'l-Firdevg'mden.

[←2855]
[133] Ebû Nuaym'ın tf//yflfsinden.

[←2856]

[134] fcn/Afâceve IbniAsakiföen.

[←2857]

[135] 7ffmiz/,Menakıb:21.

[←2858]

[136] Taberânfnin Kefe/Zinden.

[←2859]

[137] Taberânfnin Evsatmöan.

[←2860]
[138] EbtTş-Şeyhten.

[←2861]
[139] Müsned, 1 ;184,398; 2:177, 222, 389; 4:73.

[←2862]

[140] Ebû Nuaym'ın H//yeısinden.

[←2863]
[141] Hakînfden.

[←2864]

[142] Ebû Said en-Nakkaş'ın Fsvâ'idü'l-lrakıyyirimöm.

[←2865]
[143] Taberânfnin Kûbîf'möen.

[←2866]

[144] Razfntn Meşihat ından.

[←2867]

[145] Deylemî’nin Mûsnedü't-Firdev&nâen.

[←2868]

[146] Ebû Nuaym'ın H//yeFsinden.

[←2869]

[147] Buharînin Tarihİ ve Taberântnin Keöft'inden.

[←2870]

[148] Deylemrnin Mösnedû'l-Firdev^\t\öen.

[←2871]

[149] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdev binden.

[←2872]

[150] Deytemînin Müsnedü'l-FirdevĞinden.

[←2873]

[151] TaberânFnin Kebîri ve Ebû Nuaym'ın Hılyöslnden.

[←2874]
[152] İbnİ Sa'd'ın labakM' ve Ebû Nuaym'ın Hı/ye'sİnden.

[←2875]

[153] fon/Mâce,Edeb:57.

[←2876]
[154] Deylemînin Müsnedü'i-Firdev&nöen.

[←2877]

[155] Müsned, 3:71.

[←2878]
[156] Ibni Mörd&veytüen.

[←2879]

[157] es-Sioz?nin eZ-fcane'sinden.

[←2880]
[158] Beyhaki'nin Şi'bö'Hmartmdan.

[←2881]

[159] Cenâiz: 66; Müsned, 1:180,186.

[←2882]

[160] Buharı, Cihad: 30; Tıb: 30; Müslim, İmare; 166; Neseî, Cenâiz: 112; Dârimî, Cihad: 21; Müsned, 2:310; 3:150.

[←2883]

[161] Deylemrnin Müsnedü'!-Firdevs'\nder\.

[←2884]

[162] fbni Kani'âen.

[←2885]

[163] Nüshaî-i Sem'arfdan.

[←2886]
[164] Müslim, Tahare: 1; Tirmizi Daavât: 86; Dârimî, Vuzû: 2; Müsned, 4:260; 5:362.

[←2887]

[165]Taberânînin Ksbîf\ ve Ibni Adiy/in el-Kâmİtinöen.

[←2888]
[166] Lokman Sûresi, 13.

[←2889]
[167] Bezzafdan

[←2890]

[168] DeylemPnin Mönedü'l-Firdev&nden.

[←2891]
[169] Müslim, Birr: 39; Müsned, 5:276,179.

[←2892]
[170] Ibni Mâce, Cenâiz: 2; Müsned, 1:81; 5;268.

[←2893]

[171] Deylemînin Mûsnedü'l-Firdev&nden.

[←2894]
[172] Buharı, Ezan: 71,72; Neseî, İmame: 26; Taberânî, Cuma: 8; Sefer: 44.

[←2895]

[173] Ebû Ya'lâ'nın Müsnerfinden.

[←2896]

[174] Ahmed bin Hanbefin Müsneöl, Taberânî'nin Kebîri ve Hâkİm'in Mûstedrekioöen.

[←2897]

[175] Taberânînin KeöıVinden.

[←2898]
[176] Ebû Ya'lâ'nın Müsnerfinden.

[←2899]

[177] Ibni Asakifden.

[←2900]

[178] Ebû Nuaym'ın M/yasinden.

[←2901]

[179] Müslim, Zühd: 64; Müsned, 4:332, 333; 6:15.

[←2902]

[180] Ebû Davud, Cihad: 36; Tirmizî, Cennet: 25.

[←2903]
[181] Taberânfnin £vsaf ından.

[←2904]

[182] Taberânî'nin Evsafından.

[←2905]

[183] Beyhakİ'nİn Şi'bü'l-îmariından.

[←2906]

[184] Ibni Adiy/in el-Kâmil\ ve Beyhaki'nin Ş/'bö'/-/marfından.

[←2907]

[185] Ebû'l-Ganâimü'n-Nevsî'ninKa/âüV-Havâ/tfinden.

[←2908]

[186] Temmam ve IbniAsakifden

[←2909]

[187] Teberânrnin Kebîrinden.

[←2910]

[188] Buharfnin Tarifti ve BeyhakVnin Şi'bü'l-îmarîmĞan

[←2911]

[189] BeyhakVnin Şft>ü7-/man'ından.

[←2912]

[190] Taberânfnin Kebîft ve Hâkimin Müstedrek'mtien.

[←2913]
[191] Hakînfâen.

[←2914]

[192] Tirmizt Zühd: 35; Musned, 5:254.

[←2915]

[193] Müsned, 2:425.

[←2916]

[194] Buhar!, Salât: 51; ['tisam: 3; Mevakıt: 11; Müslim, Fezâil: 134; Küsûf: 9; Nesei, Küsûf: 20; Müsned, 2:159,188.

[←2917]

[195] fbniMâce, Edeb: 7; Müsned, 5:178,180.

[←2918]

[196] Taberânî'nin Keb/Vİnden.

[←2919]

[197] Ibni Adiyy'in e/-Kam;7inden.

[←2920]
[198] Müsned, 6:366.

[←2921]

[199] fbni Asâkifden.

[←2922]

[200] el-Mehamilî'nin &nâ//ye'sinden.

[←2923]

[201] Deylemi'ninMösnedü7-F/rc/ev's'inden.

[←2924]

[202] er-Hafiî'âen.

[←2925]

[203] Ibni Adiyy'in

[←2926]

[204] Ibni Ebi'd- Dünya 'n in Kitabü'l-Evilİyâ'sindan.

[←2927]

[205] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'möan.

[←2928]

[206] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←2929]

[207] Müsned, 3:304; Ateşe/, Cuma: 8.

[←2930]

[208] Buharı, Zekât: 30; Edeb: 33; Müslim, Zekât; 55; Nesei, Zekât: 56; Dârimî, Rikak: 34; Müsned, 4:395,411.

[←2931]

[209] IbniMâce, Tıb: 32; Mûsn&d, 3:448.

[←2932]
[210] bniAsâkiı'öen

[←2933]

[211] Hatİb'in far/rt'inden.

[←2934]

[212] Halib'in Tarihinden.

[←2935]

[213] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdev^'mden.

[←2936]

[214] Timizi, Mevakıt: 182; Ebû Dâvûd, Salât: 26; Dârimî, Salât: 141.

[←2937]

[215] Beytıakl'nin Şi'bü'l-fmarfmdan.

[←2938]

[216] bni Mende'nin Marife'si ve Deylemî'nin Müsnedö'l-Firdev&nden.

[←2939]

[217] Buhar!, Cihad; 164; Meğazî: 60; Edeb: 80; Ahkâm: 22; Müslim, Cihad: 71; Ebû Dâvûd, Edeb: 17; Dârimî, Mukaddime: 24; Müsned, 1:229; 3:131,209; 4:399,412,417.

[←2940]

[218] İbniAdiyyİn el-Kâmitıve Beyhakl'nİn Şi'bü'l-îmarimdan.

[←2941]

[219] Beyhakİ'nin Şi'bü'l-İmari\ ve Said bin Mansur'un Sünen'\r\den,

[←2942]

[220] Müslim, Imare: 41; Nesei, Bey'a: 1-3; ibniMâce, Cihad: 41; Taberânİ, Cihad. 5; Müsned, 5:314,319; 6:413.

[←2943]

[221] Hâkim'in MüstedreK\nden.

[←2944]
[222] Ha/cim'den.

[←2945]

[223] ibni Ebî Şeybe, Beyhaki'nin Şi'bü'l-imari\ ve Ebû Davud'un Merasitinöen.

[←2946]

[224] Ebü Ya'lâ'nın Müsned'inden.

[←2947]

[225] Taberânî'nin Kebîf\ ve Ahmed bin Hanbel'in Zü/ırfûnden.

[←2948]

[226] Taberânfnin KieöjVinden.

[←2949]

[227] Ebû Ya'lâ'nın Mösnorfinden.

[←2950]
[228] Buharfnm Edebi ve Hâkim'İn MüstedreK'mden.

[←2951]

[229] IbniMâce, Edeb: 56; Mösned, 1:381,441,455; 3:152; 5:437,439.

[←2952]

[230] Buharı, Salât: 87; Müslim, Salât: 224; Birr: 87; Timizi Salât: 169; Cuma: 70; Neseî, Tatbik: 80; Mûsned, 5:263.

[←2953]

[231] Müslim, Birr: 78; Mûsned, 6:58,125,171,222.

[←2954]

[232] Buhari, Edeb:38-

[←2955]

[233] Mehamîlî'nin Emaliye'smden.

[←2956]

[234] Buharfnm Edeb'inden.

[←2957]
[235] Taberânî'nin Evsaflndan.

[←2958]

[236] Ebû Dâvûd, Tıb: 14; Libas: 13; Tirmizî, Cenâiz:18; Edeb: 46; Neseî, Cenaiz: 38; Zînet: 97; IbniMâce, Cenâiz:12; Libas: 5; Mösned, 1:247,274.

[←2959]
[237] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←2960]

[238] Taberânî'nin Evsafından.

[←2961]

[239] Taberânînin Keb/7inden.

[←2962]

[240] Taberânî'nin Evsafından.

[←2963]

[241] Ebû Naim'den.

[←2964]

[242] Abdülcebbar Havlânföen.

[←2965]

[243] ibni Mâce, Tib:7.

[←2966]

[244] Müsned, 1:3; İbni Mâce, Dua: 5.

[←2967]

[245] Buharl Edeb: 69; Müslim, Birr: 103,105; Ebû Dâvûd, Edeb: 80; Timizi, Birr: 46; ibni Mâce, Mukaddime: 7; Dârimî, Rikak: 7.

[←2968]

[246] Hatib'in Tan/Zinden.

[←2969]

[247] Deylemî'nin Müsnedü'l'Firdev$>\nden.

[←2970]

[248] Ebû Naîm'in st-Tıb'bmöân.

[←2971]

[249] Taberânî'nin Kefc/Vinden.

[←2972]
[250] Ibni Şahin'in Sünnetinden.

[←2973]
[251] Taberânî'nin Evsafından.

[←2974]
[252] İbni Ebİ'd-Dünya'nın KazâöV-Havâ/c'inden.

[←2975]
[253] Ebû Ya'lâ'nın Müsned'mden.

[←2976]
[254] Taberânfrıin Kefe/finden.

[←2977]
[255] Hatibin Tarih'Inöert

[←2978]

[256] S/radden.

[←2979]
[257] bni Asâkirtien.

[←2980]
[258] Müsned,4:132.

[←2981]

[259] Dâimi, Mukaddime: 19.

[←2982]

[260] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←2983]
[261] Müsned, 5:350,361; 6:422.

[←2984]

[262] Ebû Ya'lâ'nın Müsned'mden.

[←2985]

[263] EbûDâvûd, Vrtr: 24; Timizi, Daavat: 71,120; Müsned, 6:371.

[←2986]

[264] Ebû Ya'tâ'nın Müsned'möen.

[←2987]

[265] Taberânî'nin Evsat\ ve Hâkim'in Mûstedrefânöen.

[←2988]

[266] Ebû Bekir el-Mutrî'nin Cöz'ünden.

[←2989]

[267] ef-MehamilTnin Emaftye'sinden.

[←2990]

[268] Deylemî'nin Mûsnedü'i-Firdev&'mien.

[←2991]
[269] bni Mâcs, Mukaddime: 11; Müsned, 1:389,445; 6:229.

[←2992]

[270] Ebû Nuaym'ın fMytfsinden.

[←2993]
[271] fbni Asâkittsn.

[←2994]

[272] Ebû Nuaym'ın Hıly4s\ ve hniAsâkifden.

[←2995]

[273] Taberânî'nin Kebîri ve bni Adiyy'İn e/-Ka/m7inden.

[←2996]

[274] Timizi, Hacc: 95; Ebû Dâvûd, Menasik: 79; Nesei, Siyam: 6; fon/Mâce,.Menasik: 45; Mösned, 1:308

[←2997]
[275] bni Mâce'den.

[←2998]

[276] Müsned, 2:176.

[←2999]

[277] Râfiîve Deylemi'nin Müsn&dü'l-Ftrdev&nden.

[←3000]

[278] Ihni Asâkiföm.

[←3001]

[279] Taberânfnin Kebîrinden.

[←3002]

[280] Taberânfnin Kebîrinden.

[←3003]
[281] Ebû Nuaym'ın Misinden.

[←3004]

[1] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←3005]

[2] Taberani’nin Kebir’inden.

[←3006]

[3] Buharı, Cihad: 171; Et'ıme; Nikah: 71; Merzâ: 4; Müsned, 323,31,48.

[←3007]

[4] Taberani’nin Evsat’ından.

[←3008]

[5] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←3009]

[6] Müslim, Mesacid: 132; Neseî, Istiâze: 49,50,53.

[←3010]

[7] İbni Zenceveyh'ten.

[←3011]

[8] Deyıemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←3012]
[9] Ebü Ya'la'nın Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←3013]
[10] İbni,Hibe:14,30;Zekat:59;Cihat:137;Hıyel:14;Müslim,Hibat:1,2,7,8;Ebü Davüd,Büyü,: 62; Nesei,Zekat:100.

[←3014]

[11] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←3015]

[12] Ibnû Abdi'l-Berr’in İlim’inden.

[←3016]

[13] Deytemî'nin Mûsnedü'l-Fırdevs'inden.

[←3017]

[14] Deylemî'nin Müsnedü’-Firdevs’inden.

[←3018]

[15] Bakara Sûresi, 44.

[←3019]

[16] Saf Sûresi, 2-3.

[←3020]

[17] Cuma Sûresi, 5.

[←3021]
[18] Buharı, Fiten: 17; Müslim, Zühd: 7.

[←3022]
[19] Deylemî'nin Müsnedûl-Fırdevs’inden.

[←3023]
[20] Ebû Dâvûd, Imare: 7; Trmizî, Zekât: 18; IbniMâce, Zekât: 14; Müsned, 3:465; 4:143.

[←3024]

[21] Müslim, Filen: 130; Timizi, Fhen: 31; IbniMâce, Fiten: 14; Müsned, 525.

[←3025]
[22] Ebû'ş-Şeyh’ten.

[←3026]

[23] Deylemî'nin Müsnedül-Fırdevs’inden.

[←3027]

[24] İbni Asakir'den.

[←3028]

[25] Deytemî'nin Müsnedûl-Firdevs'inden.

[←3029]

[26] Ebû Nuaym'ın Hılye’sinden.

[←3030]
[27] Ibni Şahinin e/-Marife'sinden.

[←3031]

[28] Ukayli’nin ez-Zuafa’sından.

[←3032]

[29] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←3033]

[30] İbnünneccar'dan.

[←3034]
[31] İbnünneccar’dar.

[←3035]
[32] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←3036]
[33] Hattib'in Tarihin'den.

[←3037]
[34] Beyhakl'nkı Şi'bü'l-imarimdan.

[←3038]

[35] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevsi’nden.

[←3039]

[36] Ebû'ş-Şeyh’ten

[←3040]

[37] Ebû Nuaym'ın Hılye’sinden

[←3041]
[38] Ebû'ş-Şeyh’ten.

[←3042]

[39] Deylemî'nin Mûsnedü'l-Fırdevs'inden.

[←3043]

[40] İbni Ebî Şeybe ve Hatib'in Tarih'inden.

[←3044]

[41] Saf Sûresi, 3.

[←3045]
[42] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs’inden.

[←3046]

[43] Deylemî'nin Müsnedü'l-Fırdevs'inden.

[←3047]

[44] Deylemî'nin Mösnedü'l-Firdevs'inden.

[←3048]
[45] el-Baverdi'den.

[←3049]
[46] Beyhakl'nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←3050]
[47] Müsned, 1274,294.

[←3051]

[48] el-Kecî'nin Sünen'inden.

[←3052]

[49] Ibni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ebü Nuaym'ın Hılye'sinden.

[←3053]
[50] Mösned, 2:343,344,372,411.

[←3054]

[51] Isrâ Sûresi, 32.

[←3055]
[52] Nur Sûresi, 30.

[←3056]
[53] Ebû Davud, Nikah: 43; Tirmizî, Edeb: 28.

[←3057]
[54] Müsned, 5:264.

[←3058]

[55] et-Terğib ve't-Terhîb, 3:35.

[←3059]

[56] Sözler, s. 381.

[←3060]
[57] Ag.e., s. 25.

[←3061]

[58] et-Terğib ve't-Terhîb, 3:39.

[←3062]

[59] Buhari, Kitabü'l-lstizan; Müslim, 4:2047.

[←3063]

[60] A.g.e.. Kitabü'l-lstizan; Müslim, 4:2047.

[←3064]

[61] İbni Adiyy'in el-Kamill'inden.

[←3065]

[62] Buhari;Cihad:5,6,73;Rikak:2,51;Müslim,İmare:112,115;Tirmizi,Fezailü-Cihad:11,12.

[←3066]

[63] Buharı, Cihad: 5,6,73; Rikak: 2,51; Müslim, Imare: 112,115; Timizi, Fezâilül-Cihad: 17; Nesei, Cihad: 11,12.

[←3067]
[64] Hakim’in Müstedrek’inden.

[←3068]
[65] Ebû Naîm'in et-Tıb'bından.

[←3069]

[66] Hatib'in Tarih'inden.

[←3070]
[67] Ebû Nuaym'ın Hılye’sinden.

[←3071]
[68] Hâkimin Müstedrek’inden.

[←3072]

[69] Bakara Sûresi, 191.

[←3073]

[70] Taberâni'nin Kebir'inden.

[←3074]
[71] Hâkim'in Müstedrek'inden.

[←3075]

[72] Müslim, Eşribe: 96,99; Ibni,Mace,Eşribe:16;Müsned, 3:355.

[←3076]

[73] İbni Zznceveyh’ten.

[←3077]
[74] Mûsned, 2:177,190.

[←3078]
[75] Mûsned, 6:441.

[←3079]
[76] İbniMâce, Menasik 5.

[←3080]
[77] Ebû Nuaym'ın Hılyesinden.

[←3081]
[78] Taberânr'nin Kebirinden.

[←3082]

[79] Deylemî'nin Müsnedü’l-Firdevsin ‘den.

[←3083]

[80] Deylemi’nin Müstedü’l-Firdevs’inden.

[←3084]
[81] Ibnünneccar’dan.

[←3085]

[82] IbniAsâkiı'den.

[←3086]

[83] Nesei,Cihat:46;Bey’a:29;Darimi , Cihad: 24; Müsned, 5:234.

[←3087]

[84] Buharı,Ezan:161;Müslim,Cuma:4,7; Ebû Dâvûd,Tahare:127; Nesei, Cuma: 2,6,8,11; IbniMâce, İkame: 80.

[←3088]

[85] Deylemî'nin Müsnedü'l-Fırdevstinâen.

[←3089]

[86] İbniAsâkir’den.

[←3090]
[87] Taberani’nin Kebir’i veBeyhaki’nin Şi’bü’l-İmam’ından.

[←3091]
[88] İbni Sasari’nin Emaliye’sinden.

[←3092]
[89] Askerî ‘den.

[←3093]
[90] Bezzaz,dan.

[←3094]

[91] Ttrmizi, Savm: 73; Müsned, 4:335.

[←3095]

[92] Tirmizi, Edâhî: 21; Ebû Dâvûd, Edâhî: 20; Atesef, Akika 5; km Mâce, Zebâih: 1; Dârimi, Edâhî: 9; Müsned, 5:8.

[←3096]
[93] Müslim, Birr. 70.

[←3097]

[94] Beyhaki'nin Ş/'bü7-/marfından.

[←3098]

[95] Beyhakl'nin Şfbû'LİmartmianCitation.

[←3099]

[96] Deylemî'nin Müsmdül-FirdevgMen.

[←3100]
[97] Mûsnod, 4:323,332.

[←3101]

[98] Hâkimin MüstedreMnden.

[←3102]

[99] taberânrnin Evsafından.

[←3103]
[100] Buharî'nin Tan/Zinden.

[←3104]

[101] Buhar!, Mevakît: 4; Zekât: 23; Savm: 3; Filen: 17; Merak*: 25; Müslim, iman: 231; Timizi, Fiten: 71; Ibni Mâce, Filen: 9.

[←3105]

[102] Hâkimin Müstedreklndm

[←3106]
[103] Mûsned, 2:261

[←3107]
[104] Buharı, Salât: 1; Hac: 76; Enbiyâ: 5; Müslim, İman: 263; Müsned, 5:122,143.

[←3108]

[105] Müslim, Siyam: 46; Timizi, Savm: 17; Nesei, Siyam: 27; Dirimi, Savm: 9; Müsned, 4:197.

[←3109]
[106] DeylemFnin Müsnedûl-Fırdevgınöm.

[←3110]

[107] Deylemfnin Müsnedü'/-F/rcteıtf inden.

[←3111]

[108] Tirmizt, İlim: 19.

[←3112]
[109] Ebû Ya'lâ'nın Müsnedmden

[←3113]

[110] Taberâni’nin Evsafı ve Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←3114]

[111] Buhari, Ezan: 31; Salât: 87; Tefsir-i Sûre: 17; Tirmizt; salât: 47; Neseî, Salât: 21.

[←3115]
[112] Taberânînin Kebîrinden.

[←3116]

[113] ibni Etfd-Dünya'nın Kazâü'l-Haviid'mdm.

[←3117]
[114] Tirmizî, İlim: 19; IbniMâce, Mukaddime: 17.

[←3118]

[115] Buharı, Ahkâm: 23; Cihad: 171; Nikâh: 71; Efıme: 1; Merzâ: 4; Dârimi, Siyer: 26; Müsned, 4:394,406.

[←3119]

[116] Buharı, Büyü': 34; Vekâle: 8; Cihad: 113; Müslim, Raza: 54; Ebu Davud, Nikâh: 3.

[←3120]

[117] bniMâce, Nikâh: 7.

[←3121]

[118] Müslim, Cihad: 98; Mösned, 5:395,397.

[←3122]
[119] Müsned, 6:460.

[←3123]

[120] Ebû Davud, Edeb: 160; Müsned, 5:354,359.

[←3124]

[121] Taberâıtfnin Kebîrinden.

[←3125]

[122] Ibnü's-Sünntden.

[←3126]

[123] Tirmizi, Savm: 55; Neseî, Siyam: 43; Ibni Mâce, Siyam: 1.

[←3127]

[124] Buharı, Tefsir-i Sûre: 55; Bed"ü1-Halk: 8; Müslim, Cennet: 23-25; Timizi, Cennet: 3.

[←3128]

[125] Buhar!, Crhad: 4; Tevhid: 22; Timizi, Cennet: 4; Mûsned, 2:335.

[←3129]

[126] Taberâni’nin Kebîrinden.

[←3130]
[127] Ebû Nuaym'ın Hılyefsinden.

[←3131]

[128] Taberânînin KeöıVinden.

[←3132]

[129] Ebû Nuaym'ın Kitabü's-Sh/akmdan.

[←3133]

[130] Beyhaki'nin Ş/'bü'/-/marfından.

[←3134]
[131] Bezzaı'dan.

[←3135]

[132] Müsned, 2:34

[←3136]
[133] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 229; Müsned, 2:87,91,92

[←3137]
[134] Hâkim'in MüstedreKinden.

[←3138]
[135] Deylemtûsn.

[←3139]

[136] Deytemînin Müsnodü'l-Firdevilnfan.

[←3140]
[137] Beyhakl'nin Şi'bü'l-îman'ından.

[←3141]
[138] Dînûrfnin el-Mecalisefsioden.

[←3142]

[139] Tırmizi, Fiten: 21,38; Kader: 16, Ebû Davud, Melahım: 10; bniMâce, Fiten: 29; Müsned, :163.

[←3143]

[140] Buharı, Cihad: 138; Müslim, Birr: 5; Neseî, Cihad: 5; Mûsned, 6:165,195,197,221.

[←3144]

[141] Şiranînin Bkati\ ve Hâkirrfdm.

[←3145]

[142] Mûsned, 6:82,145,255.

[←3146]

[143] Hâkinföen.

[←3147]

[144] Üsdü'l-Gâbe, 1:176.

[←3148]

[145] Râfitde.

[←3149]

[146] Deylemf nin Müsnedü'/-F/rctev£inden.

[←3150]

[147] Ibni Mürdeveytften.

[←3151]
[148] Beyhaki'nin Şi'bü'l-lmart\ ve Deytemfnin Müsnedü'l-FirdevgMen.

[←3152]
[149] Deytemînin Mûsnedü'l-Firdevndm.

[←3153]

[150] Müslim, Münafıkîn: 71,76,78; Birr: 52; Tirmizi, Kader: 8; Telsir-i Sûre: 4; Müsned, 2:167,248,256.

[←3154]
[151] Hâkim'in MûstedreKMm.

[←3155]
[152] Beyhaki'nin Sünelinden.

[←3156]

[153] Isra Sûresi, 44.

[←3157]
[154] Müsned, 5:286,287; 6:440,451.

[←3158]

[155] Beyhakl'nin Şitü'l-lmartmdan.

[←3159]
[156] Taberâni’nin Kefe/finden.

[←3160]

[157] Uüsned, 1:195,196; 2:257.

[←3161]

[158] Buharı, Savm: 2; Libas: 78; Tevhid: 35,50; A/esef, Siyam: 41,42.

[←3162]
[159] Buhari, Büyü1:106; Icare: 10; bniMâce: Rühûn: 4; Müsned, 2:358.

[←3163]

[160] Buhar!, Telsir-i Sûre: 4.

[←3164]

[161] Tirmizi, Cenâiz: 67; Zühd: 6; A/ese/, Cenâiz: 10; Dârimî, Rikak: 43.

[←3165]

[162] Müslim, Salât: 38,40; Ebö Davud, Salât: 132; Tirmizi, Tefsir-i Sûre: 1; Nesei, Iftitah: 23; IbniMâce, Edeb: 52.

[←3166]
[163] Müslim, Birr: 55.

[←3167]

[164] Müsned, 4:123.

[←3168]

[165] Taberânînin Kebîfinden.

[←3169]

[166] Buharı, Tefsir-i Sûre: 11; Nefekât: 1; Tevhid: 35; Müslim, Zekât: 36,37.

[←3170]
[167] Buharı, Tefsir-i Sûre: 45; Tevhid: 35; Edeb: 101; Müslim, Elfaz: 1-5; Ebû Davud, Edeb: 169; Müsned, 2:238.

[←3171]

[168] Buharı, Tevhid: 15, 22,28,55; Bed'ül-Halk: 1; Müslim, Tevbe: 14-16; Tırmizî, Daavât: 99; IbniMâce, Mukaddime: 13; Zûhd: 35; Müsned, 2:242,258,260.

[←3172]
[169] Buharı, Tevhid: 15,50; Müslim, Zikir: 20-22; Tevbe: 1; Tırmizî, Daavât: 131; IbniMâce, Edeb: 58; Müsned, 2:413,435,480,482.

[←3173]
[170] Müslim, Zühd: 46; IbniMâce, Zühd: 21.

[←3174]

[171] Ebû Davûd, Zekât: 45; Ttrmizt, Birr: 9; Müsned, 1:191,194; 2:498.

[←3175]

[172] Hâkimin MüstedreKinden.

[←3176]

[173] Tirmizi, Savm:13.

[←3177]

[174] Taberânİ, Şi'r: 16; Mösned, 5:229,232,236,237,247.

[←3178]
[175] Müned, 5:254.

[←3179]

[176] Ateşe/, Cihad: 15; Müsned, 2:117.

[←3180]

[177] ibniMâce, İkâme: 194.

[←3181]

[178] Hâkim'den.

[←3182]
[179] Buharı, Merzâ: 7; Müned, 3:144.

[←3183]
[180] Şirazfüen.

[←3184]
[181] Taberâni'nin Kebirinden.

[←3185]

[182] Mösned, 3:478.

[←3186]

[183] Ebû Nuaym'ın Hı/ye'sinden

[←3187]

[184] Ukaytî'nİn Zuafâsınöm.

[←3188]

[185] Beyhakî'nin Şi'bü'l-îmartından.

[←3189]

[186] Beyhakî'nin Sönerfi ve Hâkim'in MûstedreKmâen.

[←3190]
[187] Ebû Nuaym'ın Haşinden.

[←3191]
[188] Taberânînin Kabil'inden.

[←3192]

[189] Askerînin eA/lfevâiz'inden.

[←3193]

[190] İbni Mace, Zühd: 35.

[←3194]

[1] Müsned, 2:359.

[←3195]
[2] Taberânînin Kâb/Vİnden.

[←3196]

[3] Beyhakl'nİn Ş/'bü7-/marfından.

[←3197]

[4] Beyhaki'nin Şi'bü'Hmari mdan.

[←3198]
[5] Hakİm'den.

[←3199]

[6] ıbnü's-SünnFden.

[←3200]

[7] fbni Asakifden.

[←3201]

[8] Ibni Asakif den.

[←3202]

[9] TaberânîYıin

[←3203]
[10] Tırmizî, Zühd: 2; IbniMâce, Zühd: 19; 24.

[←3204]
[11] Dârekutnfnin Efradından.

[←3205]

[12] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevginden.

[←3206]
[13] Müsned, 1:176,178,385.

[←3207]

[14] Bezzazdan.

[←3208]

[15] Tirmizî, Diyat: 7; fbniMâce, Diyat: 1; Neseİ, Tahrim: 2.

[←3209]

[16] EbûDavud, Sünnet, 5; firmizL İlim: 16; IbniMâce, Mukaddime: 6; Dârimi, Mukaddime: 16; Müsned, 4:126,127.

[←3210]

[17] ÂH İmran Sûresi, 99.

[←3211]
[18] Buharı, Edeb: 27; Müslim, Birr: 66; Müsned, 4:270.

[←3212]

[19] Hucûrat Sûresi, 10.

[←3213]

[20] Mektûbâi, s. 249.

[←3214]

[21] Müsned, 5:147

[←3215]
[22] Beyhakî'nin Şi'bü'i-îmarimdan.

[←3216]
[23] Yusuf Sûresi, 76.

[←3217]

[24] BeyfıakVnin Söneninden.

[←3218]

[25] Câmiü's-Sagîr, 2:303.

[←3219]

[26] Ibni Mâce, Siyam: 67.

[←3220]

[27] Müslim, Salâtü'l-lydeyn: 20.

[←3221]
[28] Lem'alar, s. 262.

[←3222]

[29] Hatib'in Tariflinden.

[←3223]

[30] Dârekutnî'nin Efrad\ ve Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmarimdan.

[←3224]
[31] Beyhakl'nin Şi'bü'l-îmari mdan.

[←3225]

[32] Taberâni'nin Kebîrinden.

[←3226]

[33] Tirmizî, Daavât:123.

[←3227]
[34] Taberânî'nin Kebirinden.

[←3228]

[35] Hâkimin MüsfetfreKinden.

[←3229]

[36] Hâkimin Müştekinden.

[←3230]

[37] İbni Asakir’den.

[←3231]

[38] Ebû Dâvûd, Saiât: 135,141; Müsned, 1:180,185;5 31/

[←3232]

[39] Buhârİ, tz-an: 149,1 evhid: 9; Daavât: 16; Müslim, Zikir: 47,48; Mudûd: 23; lbniMâc&, Dua: 2; îirmizî, DaavâE; 96; Neseî, Sehv: 59; Müsned, 1:4,7.

[←3233]

[40] Müslim, İman: 62; Müsned, 3:413; 4:385.

[←3234]
[41] Beyhakı'nin Ş/'bü7-/man'ından.

[←3235]
[42] Taberâni'nin Kedinden

[←3236]
[43] İbni Asakir’den.

[←3237]

[44] Deylemî'nin Müsnedû'l-Fırdetânden.

[←3238]

[45] Bağavî, Bâverdive Ibni Şahin'den.

[←3239]

[46] Müsnedve Ibni Mâce'nin Söneninden.

[←3240]

[47] Buharı, Nikah: 87; Rikak: 51; Mûsned, 5:205,210.

[←3241]

[48] Beyhakl'nin Ş/'6ü7-/marfından.

[←3242]

[49] teni Adiy/in el-Kârnifinden.

[←3243]
[50] Kazâfden.

[←3244]

[51] IbniAsâkirve Ibni Adiyyln el-Kâmitimien.

[←3245]

[52] Taberanı'nın Kehî/i ve Hâkimin Müşterekinden.

[←3246]

[53] Tnknrânfnin Clfeatf n/tan

[←3247]
[54] İbnü'l Mübarek'ten.

[←3248]
[55] hni Asâkitden.

[←3249]

[56] Taberânrnin Kfebftlmton.

[←3250]
[57] Müslim, Imare: 120; Tirmizî, Fezâil; 13.

[←3251]

[58] Taberânrnin Evsafından.

[←3252]

[59] Taberânînin Kebtfi, BeyhakVnin Ş?bü'Ûmari\ ve Ibni Hıbban'm Siftahından.

[←3253]

[60] Ibni Adiyyln ö/-Kam/7inden.

[←3254]
[61] Tırmizî, Fezâilü'l-Kur'ân: 14.

[←3255]

[62] Beyhakİ'nin Şi'bû'l-îmartmdan

[←3256]

[63] Siczî'nin Ibane'si ve KazâFden.

[←3257]

[64] Isrâ Sûresi, 82.

[←3258]
[65] Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân, 11; Müslim, Müsafirîn: 240; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân: 10.

[←3259]

[66] BeyhakVnİn Şi'bû'l-fman'möan.

[←3260]

[67] Tafaerâni'nin Evsafından.

[←3261]

[68] Ibnü'l-Cevzî'nin tefinden.

[←3262]

[69] Ebû Nuaym'ın Haşinden.

[←3263]
[70] İbni Lâl’den.

[←3264]

[71] Buhâri, Talak: 25; Edeb: 24; Müslim, Zühd: 42; Ebû Dâvûd, Edeb: 123; Timizi, Bhr.14; Taberânî, Şi'r. 5; Mösned, 2:375,5:333.

[←3265]
[72] Hâkinfden.

[←3266]
[73] İbni Asâkiı'den.

[←3267]

[74] Buhâri, Enbiya: 54; Boyu': 18; Müslim, Mösakat: 31; Neseî, Büyü1:104; Mûsned, 2:263,332,339,361)

[←3268]

[75] Taberânf nin Kefe/finden.

[←3269]
[76] Câmİü's-Sagîr, 1:527.

[←3270]
[77] Mûsned, 2:495.

[←3271]

[78] Ebû Dâvöd, Edeb: 71; Mûsned, 4:183.

[←3272]

[79] Deylemî'nin MûsnedöV-fî/rfevs'inden.

[←3273]

[80] A>/ı/Mâce,Edeb:56.

[←3274]
[81] Ibni Ehi Şeybe'ösn.

[←3275]

[82] Buharı, Tevhid: 15,22,28,55: Bed'üT-Haffc 1; Muslini, Tşvbe; U, 16: Timizi, Daavât: 99; IhniMâcs, Mukaddime: 13; Zühd: 35: Mösned, '2:242,258,260

[←3276]
[83] Mösned, 2:265,271,311,392,402.

[←3277]
[84] el-MehamilFnin Ema/ye'sinden.

[←3278]
[85] Taberânî'nin Kebirinden.

[←3279]

[86] Mûsned, 2:265.

[←3280]

[87] İbnü's-Sünnrnin Amelö Yemin ve eksinden.

[←3281]

[88] Hâkimin Müstedrek\ ve Ebû Dâvûdun Sünen'İnden.

[←3282]

[89] Ebû Dâvûd, Zekât: 45; Müsned, 2:160,193-195.

[←3283]

[90] Ibnünneccafdan.

[←3284]

[91] bni Ebi'd-Dünyâdan.

[←3285]

[92] Beyhakî'nin Şİ'bü'l-îmarfmdan.

[←3286]

[93] Müslim.

[←3287]
[94] Taberanînin Kefa/VÎnden.

[←3288]
[95] Taberânrnin /fob/finden.

[←3289]

[96] Ibni Ebi Şeybe ve Ahmed bin Hanbefin Müsnerfinden.

[←3290]

[97] Tirmizî, Bİrr: 58; Dirimi, Mukaddime: 29.

[←3291]

[98] Said bin Mansur'un Sünerfinden.

[←3292]

[99] BeyhakVnin Şuabö'l-fman'mdan.

[←3293]

[100] Ebû Nuaym'ın H/Jye'sinden.

[←3294]
[101] Müsned, 1:289.

[←3295]

[102] Taberâni’nin /Ceb/Vinden.

[←3296]

[103] Müslim, Tahare: 41; Tırmizî, Tahare: 39; Tefsir-i Sûre: 38; Neşe/, Tahare: 180; IbniMâce, Tahare: 49; Mesâdd. 14; Cihad: 41; Müsned, 1:368;2235.

[←3297]

[104] Ibni Asakif den.

[←3298]

[105] Ibni Ebi'd-Dünya'nın es-Sumfundan

[←3299]

[106] Tirmizî, Kıyame: 37; IbniMâce, Et'ıme: 50.

[←3300]
[107] Taberânînin Kebirinden.

[←3301]

[108] Ebû Nuaym'ın Hrfytfsinden.

[←3302]

[109] Buharî, Tefsir-i Sûre: 39,78; Müslim, Ren: 141,143; Ebû Davud, Sünnet: 22; Nesoî, Cenâiz: 117; Ibni Mâce, Zühd: 32; Taberânî, Cenâiz: 49; Mösned, 2:322,428.

[←3303]

[110] Ibni Sa'd'ın Tabakati ve IbniAsakifden.

[←3304]

[111] Taberâni’nin Kebîf'ı ve Hâkimin MüsfecfreKinden

[←3305]

[112] Ebû Davud, Edeb: 35; Müslim, Birr: 32; Timizi, Birr: 18; IbniMâce.

[←3306]
[113] Buharı, Edeb: 60; Müslim, Zühd: 52.

[←3307]
[114] Buharî, Itisam: 3.

[←3308]
[115] Müsned, 4:148.

[←3309]

[116] Abdülkadir er-Rehavi'nin el-Erbâiri\r\den.

[←3310]

[117] Rehâvlden.

[←3311]
[118] Müsned, 3:70,74.

[←3312]
[119] Taberânrnin Kebirinden.

[←3313]
[120] Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←3314]

[121] Tirmizî, Kıyame: 49; IbniMâce, Zöhd: 30; Dârimî, Rikak: 18; Mûsned, 3:198.

[←3315]

[122] Taberânfrıırı Kebîti Ebû Nuynm'ın Htty&sMen

[←3316]

[123] Tirmizî Nikâh: 17; Ebû DavudtEdeb: 18,19; Müsned, 2:302,343.

[←3317]
[124] DeylemîninMûsnedü7-F/ntevs'inden.

[←3318]

[125] Buharı, Vudu': 71; Eşribe: 4,10; Müslim, Eşrİbe: 67,68; Ebû Davud, Eşribe: 5; Tirmizî, Eşribe: 2; IbnİMâce, Eşribe: 9,10.

[←3319]

[126] Ebû Davud, Cihad: 23; Titmizî, Fezâilû'l-Cihad: 11; Neseî, Hayl: 8; Ibni Micb, Cihad: 19;

Dârimî, Cihad: 14; Müsned, 4:144,146,148.

[←3320]

[127] Ibnünneccafdan.

[←3321]

[128] TaberârıFnin Kebîf\, Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←3322]
[129] Ebû Nuaym'ın M/yasinden.

[←3323]
[130] Taberânrnİn Evsafı ve Ebû Nuaym'ın Hrfyefsinden.

[←3324]

[131] Taberânînin Kebît'mden.

[←3325]

[132] Beyhaki'nin

[←3326]

[133] Müslim, Eşribe: 73; Ebû Davud, Eşribe: 5; Tirmizî, Eşribe: 1; Nesri, Zekât: 69; Eşribe: 46; Dârimî, Eşribe: 5; Müsned, 1:272,2:69,164,201,203.

[←3327]

[134] Hatib'in Tarifti ve Taberânrnİn Kebîrinden.

[←3328]

[135] Beyhaki'nin Şuabü'l-îman'ından.

[←3329]

[136] TaberânrnİIn Kebîri, Ebû Yalâ'nın Müsnedl ve Beyhakl'nin Sû/ıerfinden.

[←3330]
[137] IbniLalden

[←3331]

[138] Taberânî'nİn Evsafından.

[←3332]

[139] el-Bezzafdan.

[←3333]

[140] Taberânfnİn Evsat\ ve Hâkim'in Mûstedrekinden.

[←3334]

[141] Buharı, Cum'a: 11; Cenâiz: 32; Itk: 17,19; Ahkâm: 1; Vesâya: 9; İstikraz: 20; Nikâh: 81,90; Müslim, Ifnare: 20; Ebû Davud, İmâre: 1; Timizi, Cihad: 27.

[←3335]

[142] Îbni Ebi'd-Dünya'nın el-Feredhöen.

[←3336]
[143] İbni Asakifden.

[←3337]

[144] Ebû Davud, Edeb: 27.

[←3338]

[145] Buharı, îman: 19; Daavat: 66; Tevhîd: 58; Müslim, Daaval: 31; Tirmizî, Daavaî: 59; fbni Mâce, Edeb: 56.

[←3339]
[146] Taberânf nin Kebirinden.

[←3340]
[147] Ibnü's- Sûnnfden.

[←3341]

[148] Ebû Davud, Tib: 24; Tirmizî, Et'ıme: 19.

[←3342]

[149] Tahavîden.

[←3343]

[150] Tirmizİ, El'ıme: 43; IbnİMâce, Et'ıme: 34; Dârimî, Et'ıme: 20; Müsned, 3:497.

[←3344]
[151] Ebû Naîm'in ef-T/b'bmdan.

[←3345]

[152] DeylemPrıin Müsnedü'l-Firdeys'bden.

[←3346]

[153] Askerînin el-Mevâti inden.

[←3347]

[154] Müsned, 1:270

[←3348]

[155] Buharı, Libas: 1; Neşet, Zekât: 66; IbniMâce, Libas: 23; Müsned, 2:181,182.

[←3349]

[156] Beyhaki'nin Şuebû'l-lman'mdan.

[←3350]

[157] İbni Asakir'Ğen

[←3351]

[158] Ibnİ Sad'in Tabakatından.

[←3352]
[159] Ibni Adiyy'in e/-Kâm//indea.

[←3353]
[160] Buharî'nin Edebinden

[←3354]

[161] Beyhaki'nin Şuabü'Nman'ından.

[←3355]

[162] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←3356]

[163] Ukayli'nin ez-Zuafâ fcından.

[←3357]

[164] Deylemrnto Müsnodö'l

[←3358]

[165] Buharı, Rikak: 3; Tirmizl- Zühd: 35; fon; Mâce, Zühd: 3; Müsnûd, 2:24,41,232.

[←3359]
[166] BeyhakVnin Şuabü'l-İman'ından

[←3360]

[167] IbnıMace, Cenaız:47.

[←3361]

[168] HâkİM'in MüstedreK'mien.

[←3362]

[169] Ebû Nuyam'ınHilyesinden.

[←3363]

[170] Ebû Nuyam'ınHilyesinden.

[←3364]
[171] Ibni Mâce, Fiten: 12.

[←3365]

[172] Hatib'in Tariflinden.

[←3366]
[173] ibni Asakifden.

[←3367]

[174] tora Ata, Ren: 20.

[←3368]

[175] Ebû Ya'la'nın Sünerfi ve BeyhakVnİn Sönerfinden.

[←3369]

[176] Buharı, Büyü": 52; IbnİMâce, Ticarât: 39; Müsned, 4:131,501,5:414.

[←3370]
[177] Hatb'in Tan/Tinden.

[←3371]

[178] Taberânînin Evsafından.

[←3372]

[179] Hatib'in Tar/ttinden

[←3373]
[180] Beyhakı'nin Şuabû'l-îman'ından.

[←3374]

[181] Ibni Ebi'd-Dönya'mn Valtftfinden.

[←3375]
[182] Tirmizt, İlim: 19; IbniMâce, Zühd: 15.

[←3376]

[183] Tırmizi, Tefsir-i Sûre; 108; ibni Mâce, Zühd: 39; Dârimi, Rikak: 13.

[←3377]
[184] Timizi, Kıyame: 25; ibni Mâce, Zühd: 31; Mösned, 4:124.

[←3378]

[185] Buharı, Menakıb: 23; Müslim, Fezâil: 113; Taberânî, Sıfatü'n-Nebiyyi: 1.

[←3379]

[186] Buharı, Cihad: 82; Edeb: 39; Müslim, Fezâil: 48; Tirmizt, Cihad: 15; bniMâce, Cihad: 9; Müsned, 3:147.

[←3380]

[187] Buharı, Menakıb: 23; Edeb: 72,77; Müslim, Fezâil: 67; İbni Mâce, Zühd: 17; Müsned, 3:77,79,88,91,92.

[←3381]

[188] İbni Sa'd'ın Tabaftâf ından.

[←3382]

[189] Buharf, Menaktb:23; Müslim, Fezâil: 113; Taberânî, Stfaîö'n-Nebiyyi: 1.

[←3383]

[190] Tirmizİ'Vıin Şemâil'mden.

[←3384]

[191] Ebu Davud, Edep: 18.

[←3385]

[192] Beyhakî'nin Şuabû'l-tman'mdan.

[←3386]

[193] Buharı, îman: 32; Savm: 52; Müslim, Müsafirîn: 139,221; Neşe/, Kıyamü'l-Leyl: 17,42,43; Dârimî, Salât: 165; Müsned, 6:51, 54,319,335.

[←3387]

[194] Ebû Naim'in ef-TObından.

[←3388]

[195] ibnö's-SünnUm ve Ebû Naîm'in ef-7/tfbından

[←3389]

[196] Neseî, Kıble: 13; Buharı, îman: 32; Rikak: 18; Möslim, Müsafirin: 216,218; Münaf ikin: 78; Ebû Davud, Tatavvu: 27; Nesei, Kıyamü'Heyl: 19; IbniMâce, Zühd: 28; Müsned, 2:350.

[←3390]

[197] Ibni Adiy/in el-Kâmitmâen

[←3391]

[198] Mösned, 5:218,219

[←3392]

[199] Buhar/, Merzâ: 20;Tıb: 38,40; Müslim, Selâm: 46-48; Ebû Davud, Tıb: 17,19; Tirmizi, Cenâiz: 4; Daavat: 111.

[←3393]
[200] Ebû Davud, Edep:12Q

[←3394]
[201] Ibni Mendeden.

[←3395]

[202] Buhari, Zekât: 64; Daavat: 18; Ebû Davud, Zekât: 7; Ateşe/, Zekât: 13.

[←3396]

[203] Taberâni’nin /fob/finden.

[←3397]

[204] Buharı, Tevhid; 13; Müslim, Zikir: 57,59; Tirmizî, Daavat: 19; Nesei, Siyam: 70; IbniMâce, Dua: 15; Dârimi, lsti"zan:51; Mûsned, 1:11

[←3398]

[205] Ebû Davud, Edeb: 98

[←3399]

[206] ibni Mâce'nin Sünelinden.

[←3400]

[207] Camiüs's-Sağir, 5:92.

[←3401]
[208] Lem'alar.s. 51,52.

[←3402]

[209] Buharı, Gusûl: 27; Müslim, Hayz: 21,22; Ebû Davud, Tahare: 87,88; Neseî, Tahare: 162, 165; bni Mâce, Tahare: 99; Taberânî, Tahare: 78; Mûsned, 6:26,85,91.

[←3403]

[210] Et-Tergib, 1:147.

[←3404]

[211] Ebû Davud, Cihad: 73.

[←3405]

[212] Bahan, Cihad: 103; Megazî, 79; Müslim, Tevbe: 54;£6û Davud, Cihad: 92; Dârimî, Siyer: 14; Müsned, 3:456,457; 6:387.

[←3406]

[213] Ebû Davud, Edeb: 98; Mûsned, 6:288.

[←3407]

[214] Timizi, Daavat: 85.

[←3408]

[215] Müsned, 1:256,300.

[←3409]
[1] Taberânînin Kesrinden.

[←3410]

[2] Ebû Davud, Libas: 1; Tırmizî, Libas: 28; Müsned, 3:30,50.

[←3411]

[3] Taberâm, Isliskâ: 2

[←3412]
[4] Taberânfrıin Kedinden.

[←3413]

[5] Taberâni’nin Kebîrinden.

[←3414]

[6] fbni Hibban ve Hâkimin MüstedreK'mden

[←3415]

[7] Buharı, Megâzî: 83; Müslim, Selâm: 51.

[←3416]

[8] Müslim, Selâm: 39; IbniMâce, Tıb: 36; Mösned, 6:160.

[←3417]

[9] ibni Sa'md'ın Tabakalından.

[←3418]

[10] Hâkim'in Mü$tedreK\r\den.

[←3419]

[11] Ibni Ebi'd-DCınya'nın el-Feredtnden.

[←3420]

[12] Ibnû's-SünnîdBn

[←3421]

[13] Taberânînin Kebiflden

[←3422]

[14] Dârimî, Savm: 51; Müsned, 3:201.

[←3423]
[15] Buharı ve Tirmizfden.

[←3424]
[16] Buhari, Megâzî; 78; Müslim, îman: 8.

[←3425]

[17] Müslim, Zikir: 65, Ebû Davud, Edeb: 98; Tirmizî, Daavat: 16; Müsned, 2:117; 3:153,167,253.

[←3426]

[18] Müsned, 2:9,81,101,139; 3:216,284; 6:357.

[←3427]

[19] Buhari, Cihad: 164; Megâzî: 60; Edeb: 80; Ahkâm: 22; Müslim, Cihad: 71; Ebû Davud, Edeb: 17;

Dârint, Mukaddime: 24; Müsned, 3:131,209; 4:399.

[←3428]

[20] Ebû Davud'un Sûnerfinden.

[←3429]

[21] Muhammed bin Nasbin es-Sa/â/ından.

[←3430]

[22] Buhari, Megazi: 79; Tevhid: 36; Muşum. îman: 250; 326; Salât: 197; Tevbe: 53; Ebu Davud, Cihad: 162; Tırmizî, Siyer: 24.

[←3431]

[23] Müsned, 1:206,268,280; 5:388; Neşet, Mevakit; 46.

[←3432]
[24] Ebû Davud, Vitir: 30; Müsneâ. 4:414,415.

[←3433]
[25] Ibnü's-Sünenden.

[←3434]

[26] Müslim, Hayız: 118,121; Ebû Davud, Tahare: 190; Et'ıme: 11; Timizi Tahars: 5,10,170; Et'ıme: 40; Nesei, Tahare: 100; Dârimî, Vüzû: 15,17; Müsned, 1:282, 327,349,359; 3:443.

[←3435]

[27] Taberâni'nin Kebirinden.

[←3436]

[28] Ibni S'ad'ın Tabakat ve İbni Asakirden.

[←3437]
[29] Ibnü's-Sünnlden.

[←3438]

[30] Müslim, Müsafirin: 68; Ebû Davud, Salâl: 18; NeseJ, Mesacid; 36; Dârimi, İstizan: 56; Müsned, 3:497; 5:425.

[←3439]

[31] Taberâni’ninKebiri ve Hâkim'in Müstedrekinden.

[←3440]
[32] Ibnü'S'Sönnîâen.

[←3441]

[33] Buharı, Tevhid: 31; Menakıb: 25; Merza: 10,14.

[←3442]

[34] Beyhaki'nin Şuafaû'/-/man'ından.

[←3443]

[35] Ahmed bin HanbePin Müsnedinâen.

[←3444]

[36] Buharı, Istiskâ: 23; Müslim, Istiskâ: 14; IbniMâca, Dua: 21; Müsnsd, 6:41,90,119,129.

[←3445]
[37] Timizi, Dua: 50; Dârimî, Savm: 3; Mösned, 1:162; 5:229.

[←3446]
[38] Taberâni’nin Kabil'inden.

[←3447]

[39] Taberânrnin Kebîrinden.

[←3448]

[40] Müslim, Rüya: 4; Dârimt, Rüya: 5; Müsned, 3:8; 5:303.

[←3449]

[41] Ebû Davud, Nikâh: 36; Timizi, Nikâh: 7; IbniMâce, Nikâh: 23; Dârimt, Nikâh: 6; Müsned, 2:381.

[←3450]

[42] İbnüs-Sünni'den..

[←3451]

[43] Buharı, Et'ıme: 54; Ebû Davud, Erime: 52; foniMâce, Erime: 16; Dârimî, Efıme: 3; Müsned, 4:236; 5:252.

[←3452]

[44] Buharı, Menakıb: 23; Megâzi: 79; Tefsîr-i Sûre: 9,18; Müslim, Tevbe: 53; Timizi, Tefsir-t Sûre: 9,17; Müsned, 6:389,390.

[←3453]

[45] Tirmizî, Daavat: 49.

[←3454]
[46] Ebû Nuaym'ın H/iyesinden.

[←3455]

[47] Taberânînin Kebirinden

[←3456]

[48] TaberânFnin Kebirinden.

[←3457]

[49] Ibni Asakifden.

[←3458]
[50] Bubarî, Et'ıme: 54; Tirmizî, Daavat: 55; bniMâce, Efıme: 16.

[←3459]

[51] Ebû Davud, Cenâiz: 69.

[←3460]

[52] Ebû Yâla'nın Mûsned'mden.

[←3461]
[53] fbnû's-Sönntden.

[←3462]
[54] flegatfden.

[←3463]

[55] Hâkİm'in MüstedreK ve Beytıakî'nin Şuabü't-fman^ndan.

[←3464]

[56] Neseî, îdeyn: 13.31; Mûsned, 5:7,13,14,19,86,88.

[←3465]

[57] Sü/)an,ldeyn:24

[←3466]

[58] Timizi, Libas: 28.

[←3467]

[59] IbniSa'd'ın Taöatafından.

[←3468]

[60] Nesefden.

[←3469]

[61] Ibnü's-Sünnfâen.

[←3470]

[62] Hâkimin MüstedreK\nder

[←3471]

[63] Ibnü's-Sünnîden.

[←3472]
[64] Taberâninin Kebirinden.

[←3473]

[65] Tirmizî, Cenâiz: 54; İbni Mâce, Cenâiz: 38; Mösned, 5:81

[←3474]
[66] İbni Asâkirden.

[←3475]

[67] İbni Mâce, Siyam: 42.

[←3476]
[68] Buhari'nin Ecteû'inden.

[←3477]
[69] Ibni Sa'd'tn labakâtmdan

[←3478]
[70] Müsned, 5:86,88

[←3479]

[71] Ebû Nuaym'ın H/Asinden.

[←3480]

[72] Taberânrnin Kebît'mden.

[←3481]

[73] Ebû Yalâ'nın Sünerfi, Taberânî'nin Kebîft ve Hâkimin Müstedrekinden.

[←3482]

[74] Ebû Yalâ'nın Sünerfi, Taberânî'nin Kebîft ve Hâkimin Müstedrekinden.

[←3483]
[75] Tirmizî, Zühd: 38; Mösned, 1:255,374.

[←3484]
[76] £bûDawc/,Cihad:158

[←3485]

[77] Buharı, Daavat; 28; Kader: 13; Müslim, Zikir: 53, Nesei, Istiâze: 34,35.

[←3486]

[78] Neseî, Istiâze: 40,49; Müsned, 1:22.

[←3487]

[79] Taberâninin Kebirinden.

[←3488]

[80] IbniSa'd'ın faba/fâfından.

[←3489]

[81] TaberânîTtin Kebirinden.

[←3490]

[82] Buharı, Menakıb: 23; Müslim, Zühd: 71.

[←3491]

[83] Müsned, 6:121,167,260.

[←3492]

[84] Beyhakı nın De/a//İnden.

[←3493]

[85] Taberânî'nin Kebiri ve Ebû Ya'lâ'nın Müsnedlnden.

[←3494]

[86] İbnü's-Sünnîve Ebû Nuaym'dan.

[←3495]
[87] Müsneâden.

[←3496]

[88] Buharı, Teheccüd: 6; Tefsir-i Sûre: 48; Müslim, Münafıktın: 81; Müsned, 6:115.

[←3497]

[89] A/esef, Cuma: 31; Dâhmı, Mukaddime: 31.

[←3498]

[90] Buhari, İstizan: 15; Müslim, Selâm: 15; Ebû Davud, Edeb: 136; Tirmizİ, İstizan: 8; IbniMâce, Edeb: 14.

[←3499]

[91] İbni Asakirtden.

[←3500]

[92] İbni Mace, Vasaya: 1

[←3501]

[93] Buharı, Daavat: 3; Müslim, Tevbe: 1-8; Tirmizî, Kıyame: 49; Daavat: 98; Ibni Mâce, Zühd: 30; Dârimî, Rikak: 19; Müsned, 1:383; 2:316,500, 524.

[←3502]

[94] Ebü'l-Abbas ibni Türkân el-HefnedânFnin Kitâbü'l-Tâibirtinden.

[←3503]

[95] İbni Asakirtden.

[←3504]

[96] Ebû Nuaym'ın Htlydsi ve BeyhakVnin Şuabü'l-han^ndm.

[←3505]

[97] BeyhakVnin Şuabö'Mman'mdan

[←3506]
[98] Hatib'inTar/tf inden.

[←3507]

[99] Buharı, Zekât: 50, 53; Büyü: 15; Müsakat: 13; Tirmizi, Zekât: 38; Ateşe/, Zekât: 85; Müsned, 1:124; 2:243,257.

[←3508]

[100] Ebû Davud, Vesâyâ: 3.

[←3509]

[101] BeyhakVnin Şuabü'l-îman'ından.

[←3510]

[102] Taberâni'nin Kebirinden.

[←3511]

[103] Müsned, 3:244.

[←3512]

[104] Taberâni’nin Kebirinden.

[←3513]

[105] Müslim, Birr: 61; lirmizî, Kıyame: 2; Müsned, 2:235,301,372,411.

[←3514]

[106] Hâkim'in Müstedrekmden.

[←3515]

[107] Müsned, 5:318,342; Buharı, Eşribe: 6; Ebû Davud, Eşribe: 6; Neseî, Eşribe: 41; IbniMâce, Eşribe: 8; Ren: 22; Dârimî, Eşribe: 8.

[←3516]

[108] Müsned, 4:335.

[←3517]

[109] Taberânî'nin f vsaflndan.

[←3518]
[110] Tirmizî, Tefsir-i Sûre: 15; Müsned, 2:94.

[←3519]

[111] Neseî, Tahrim: 2; IbniMâce, Diyat; 1, Timizi, Diyat: 7.

[←3520]

[112] İbni AsaMden.

[←3521]

[113] Ziyadan.

[←3522]

[114] İbni Mâce, Zütıd:39.

[←3523]
[115] Taberânînin Kebirinden.

[←3524]

[116] İbni Mâce,Cenâiz:52.

[←3525]
[117] Ebû Davud, Eşribe: 2; Tirmizî, Büyü: 58; Müsned, 2:97.

[←3526]

[118] Tırmizî, Ahkâm: 9; Ebû Davud, Akdıye: 4; tbniMâce, Ahkâm: 2; Müsned, 2:164,190,194,212,387,388.

[←3527]

[119] Ebu Davud, Libas: 28; Müsned, 2:325.

[←3528]

[120] Müsned, 6:250.

[←3529]

[121] Buharı, Libas: 61; Ebû Davud, Libas: 27; Tırmizİ, Edeb: 34; fbniMâce, Nikâh: 22; Müsned, 1:254,330,339; 2:200,287, 289.

[←3530]
[122] Ebû Ya'la'nın Müsnerfinden.

[←3531]
[123] Taberâni'nin Kebirinden.

[←3532]

[124] Tirmizi, Büyü: 50; Siyer: 17; IbniMâce, Ticarât: 46; Dârimî, Siyer: 38; Müsned, 5:413, 414.

[←3533]

[125] Muslİm, Edâhi: 43-45; Nesel, Dahâyâ: 34; Mösned, 1:108,118,153.

[←3534]

[126] Buharı, Zebâih: 25; Neseİ, Dahâyâ: 41; Dârimİ Edâhî: 13.

[←3535]

[127] Buhari, Cihad: 70; Rikak: 10; Tirmizt, Zühd; 42; IbniMâce, Zühd: 8.

[←3536]

[128] Buhari, Cihad: 5,6,73; Rikak: 2,51; Müslim, îmâre: 112,115; Tırmizî, Fezâilü'l-Cihad; 17,26; Nosel, Cihad.

[←3537]

[129] Ibni Sattın Tabanından.

[←3538]

[130] Müsned, 6:4.

[←3539]

[131] Möslim, Selâm: 69; Fezâilü's-Sahabe: 92; Bubari, Tıb: 1,11; Ibni Mâce, Tıb: 1; Tirmizî, Tıb: 2.

[←3540]

[132] Harİs'in Müsnedinden.

[←3541]

[133] Hatib'in Taritil ve ibni Asakit den.

[←3542]

[134] IbniMâce, Siyam: 44.

[←3543]

[135] Raflöen.

[←3544]
[136] Deylemînin Müsnedü'l-Firdev&mder.

[←3545]
[137] Taberânînin Kebif'mûen.

[←3546]

[138] faniLafden.

[←3547]

[139] foni Asafâteru.

[←3548]
[140] Ebu'ş-Şeyhten.

[←3549]

[141] Muhammed bin Nasbin es-Sa&hndan.

[←3550]
[142] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevg'möen.

[←3551]

[143] Hâkim'in MüstedreK'ı ve /fan/H/6barfdan..

[←3552]

[144] Hakinfden.

[←3553]

[145] BeyhakVnin £ı/abü'/-//narrtndan.

[←3554]

[146] Ebû Said en-Nakkaştan.

[←3555]

[147] Müsned, 3:154.

[←3556]

[148] Müslim, Birr: 111; Mösned, 3:229,240,254.

[←3557]

[149] Müsned, 3:224.

[←3558]

[150] Ibni Hıbban ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←3559]

[151] Ebû Nuaym'ın Hıly\ ve Ebû Ya'la'nm Mûsnerfinden.

[←3560]

[152] Buhari, Bedii, Halk: 7; Enbiya: 24,48; Müslim, İman: 367,272; Fezâil: 164; Tırmizî, Telsir-iSûre; 17; Daaval: 58; IbniMâce, Sadakat: 19; Mûsned, 1:245.

[←3561]

[153] Hâkimin MüstedreKMen.

[←3562]

[154] IbniMâce, Ahkâm: 32.

[←3563]

[155] Taberânînin Kebirinden.

[←3564]
[156] Tmizt, İlim: 19.

[←3565]

[157] Buharı, Megâzî: 82, Fiten: 18; Tırmizî, Fiten: 75; Nesei, Kudat: 8; Mûsned, 5:43,51.

[←3566]
[158] Ebû Davud, Melahim: 17; Müsned, 4:260; 5:538.

[←3567]
[159] Ebû Nuaym'ın Hılyd sinden.

[←3568]

[160] Müsned, 3:28.

[←3569]

[161] Buharı, Bed'û'i-Halk: 11; Vüdû: 8; Nikâh: 66; Daavat: 55; Tevhid: 13; Talak: 6, Nikah: 45.

[←3570]
[162] Tirmİzİ, Dilyat: 8.

[←3571]

[163] Mâide Sûresi, 32.

[←3572]

[164] Beyhakî, 9:42.

[←3573]

[165] Dört Hafife Devri, s. 215.

[←3574]

[166] Tırmizî, Cehennem: 4; Müsned, 3:28.83.

[←3575]

[167] İbni Mürdeveyh'îen.

[←3576]

[168] Nîsa Sûresi, 86.

[←3577]

[169] BeyhakVnin Şuabö'l-fman'möm.

[←3578]

[170] Tirmizî, Cehennem: 4; IbniMâce, Zûhd: 38; Müsned, 1:338.

[←3579]

[171] Ebû Ya'la'nın Müsnerfinden.

[←3580]

[172] Tirmizl Zühd: 33; IbniMâce, Zühd: 14; Müsned, 1:30, 52.

[←3581]

[173] Taberân?nin Kefe/Yi, Hâkim'in MüstedreKi, Beyhaki'nin Şuabü'Mman'ından.

[←3582]

[174] Müsned, 4:128.

[←3583]

[175] Mesnevî-i Nuriye, s. 111.

[←3584]

[176] Beyhakî'nin Şuabû'İ-îman'mdan.

[←3585]
[177] Müslim, Salât: 131.

[←3586]
[178] Ibni Asakifüen.

[←3587]

[179] Hakim'in Müstetfretf inden.

[←3588]

[180] İnşirah Sûresi, 5, 6.

[←3589]
[181] Hakim'den.

[←3590]

[182] Beyhakî'nin Şuabû'/-/ma/rtndan.

[←3591]

[183] Ebû Nuaym'ın H/yasinden.

[←3592]

[184] Mektûbaî, s. 97.

[←3593]
[185] Tabakât, 1:200.

[←3594]

[186] Buharı, Edeb: 109; Timizi, Menakıb; 17; IbniMâce, Cenâiz: 27; Mûsned, 4:154,353.

[←3595]

[187] Müslim, Zekât: 116,119; Timizi Menakıb: 32; Müsned, 5:117.

[←3596]

[188] Buharı, Temenna: 2; Isti'zan: 30; Rikak: 14; Müslim, Zekât: 31, 32; IbniMâce, Zühd: 8; Müsned, 2:256.

[←3597]
[189] Ebû Davud, Vesâyâ:16.

[←3598]

[190] Timizi, Zühd: 13; IbniMâce, Zühd: 3.

[←3599]
[191] IbniMâce, Zühd: 39.

[←3600]

[192] Tirmizî, Zühd: 13.

[←3601]
[193] Sözler, s. 321.

[←3602]
[194] Mûsned, 1:76,107,108.

[←3603]

[195] Hatib'in TariH'md&n.

[←3604]
[196] Müslim, Tevbe: 23; Tirmizî, Daaval: 99; Müsned, 2:334,397,484.

[←3605]
[197] Taberârtfnin Kabrinden.

[←3606]

[198] Müslim, Imare: 103,106,108; Tahare: 42; Mesâcid, 219,225, Buharî, îman: 26; MevakÜ: 24; Cuma: 8; Savm: 27.

[←3607]

[199] Taberâni’nin Kebîft ve Beyhakl'nin Sönerfinden.

[←3608]

[200] Taberânrnin Kebîfi, Ebû Nuaym'ın Hılye'$\ ve Hâkim'İn MüstedreKinâen.

[←3609]

[201] Buharı, Ticârât: 58; Nesei, Zekât: 64; Taberânî, Sefer: 88.

[←3610]

[202] Nesei, Büyü': 2; IbniMâce, Ticârâî: 58; Mösned, 2:494.

[←3611]

[203] Dârimî, Siyer: 75; Tirmizİ, îman: 18.

[←3612]

[204] Ebû Nuaym'ın Hissinden.

[←3613]

[205] IbniMâce, Nikâh: 5; Tirmizİ, Tefsİr-i Sûre: 9; Müsned, 5:278, 282,366.

[←3614]

[206] Ebû Nuaym'ın H///e'sinden

[←3615]

[207] Beyhakı'nin Şuabü'Mman'ından.

[←3616]
[208] Beyhakl'nin Şuabü'l-îman'ından.

[←3617]

[209] Deylemînin Mösnedü'l-Firdev&nöen.

[←3618]

[210] Deylemî'nin Müsnedü'l-FirâevsHnden.

[←3619]

[1] Buharı, Edeb: 102; Müslim, Birr: 106-108; Taberânî, Hüsnü'l-Halk: 12; Mösned, 1:382; 2:236,268,517.

[←3620]

[2] Hâkim'in MüstedreKi ve Beyhakl'nin ŞuaböT-İmanlndan.

[←3621]

[3] TaberânFuin KebjYinden.

[←3622]

[4] Buharlnİn Edeb'i, Taberânrnİn KeWinden.

[←3623]

[5] Tirmizi, Birr: 48; Müsned, 1:405, 416.

[←3624]

[6] Buharı, Edeb: 15; Ebû Davud, Zekât: 45; Tırmizî, Birr: 10; Müsned, 2:163,190,193.

[←3625]

[7] Beyhaki'nin ŞuabûUman'ından.

[←3626]

[8] Bahan, Tevhîd: 3; Edeb: 71; Müslim, Münafik'in: 49, 50; Müsned, 401,405.

[←3627]

[9] Seyhaki'nin £uabü7-/matf ından.

[←3628]

[10] Ibni Asakiı'öm.

[←3629]

[11] Hâkimin Müstedrekirvien.

[←3630]
[12] Timizi Fezâilül-Cihad: 25.

[←3631]
[13] Tirmizî, Dua: 1; Ibni Mâce, Dua: 1; Mösned, 2:362.

[←3632]

[14] Taberâni'nin Evsafından.

[←3633]

[15] Âl-i Imrân Sûresi, 139.

[←3634]

[16] Ebû Ya'la'nın Müsnerfi ve BeyhakVnİn Şuabü'l-îman'ından.

[←3635]
[17] Bezzaföm.

[←3636]

[18] lsrâ Sûresi, 44.

[←3637]

[19] Taberâni'nin Kainden.

[←3638]

[20] Buharı, Edeb: 44; Timizi, İman; 16.

[←3639]
[21] Hâkim'İn Müstedri'mden.

[←3640]

[22] Ziyadan.

[←3641]

[23] Bakara Sûresi, 25.

[←3642]
[24] Işârâtü'l-I'câz, s. 167.

[←3643]

[25] Hak Dini Kur'ân Dili, 1:275, 276.

[←3644]

[26] Hatib'in Tariflinden.

[←3645]

[27] Taberânrnin Keö/Vinden.

[←3646]

[28] Mektûbât, s. 255.

[←3647]

[29] Beyhaki'nin Şuabû'i-îman'ından.

[←3648]

[30] Taberânrnin Kebirinden.

[←3649]

[31] Taberânînin Kefe/finden.

[←3650]

[32] Ibni Mâce, Tıb: 5; Mûsned, 4:146; 6:138.

[←3651]

[33] BeytıakVnin ŞuabüMman'mdan.

[←3652]

[34] Müslim, Imare: 53,57; Ebû Davud, Edeb: 112; IbniMâce, Rten: 7.

[←3653]

[35] Rafii'den.

[←3654]

[36] Tirmizî, Bin; 15;Atösned, 1:257,2:207.

[←3655]

[37] Müslim, 5:323; Timizi Birr: 73.

[←3656]

[38] Deylemrnin Mûsnedü'l-FirdevginĞen.

[←3657]

[39] Deylemrnin Müsnodü'l-Firdevg'mden.

[←3658]
[40] Taberâni'nin fob/Zinden.

[←3659]

[41] Beyhakl'nin Şuabü'l-fman) ve Taberântrıin Kedinden.

[←3660]
[42] Hakîm'in Müstedreklnden.

[←3661]

[43] Taberânİ"nİn Kebirinden.

[←3662]

[44] Möslim, Cuma: 40; Neseî, Cuma: 2; IbniMâce, Mesâcid: 17; Dirimi, Salâl: 205, Müsned, 1:239.

[←3663]
[45] Beyhaki'nin Şuabü'l-îman'ından.

[←3664]

[46] Mûsned, 2:357,387.

[←3665]

[47] Buharî, Mevakit: 14; Menakıb: 25; Müslim, Mesacid: 200,201; Fiten: 11; Ebû Davud, Salât 5; Tirmizî, MevakH: 14; Neseî, Salât 17.

[←3666]

[48] TaberânPnin Kebfilnden.

[←3667]

[49] İbni Adiyy'in el-Kamilinden.

[←3668]
[50] Hâkim'in Müstedrek'ından.

[←3669]
[51] Hâkim'in Müsterirekin

[←3670]

[52] Taberârtfnin Evsat\ ve Ebû Nuaym'm Hz/ye'sinden

[←3671]
[53] Ibnü'l-Cevzînin tefinden.

[←3672]

[54] Al-ilmran Sûresi, 187.

[←3673]

[55] Bakara Sûresi, 146.

[←3674]

[56] Ebû Davud, İlim: 9; Ibni Mâce, Mukaddime: 24; Müsned, 2:263, 305.

[←3675]

[57] Timizi, Sevabü'l-Kurân: 20.

[←3676]

[58] Taberânînin Kedinden.

[←3677]

[59] Müslim, Zikir: 37,38; Imare: 147; Ebû Davud, Viir: 14; Tirmizt, Kur"ân: 10; Ibni Mâce, Mukaddime: 17, Müsned, 2:252,407.

[←3678]

[60] el-Hasan bin Süfyan'm Cüzünden

[←3679]
[61] Müsned, 2:389, 446, 494, 515, 527.

[←3680]

[62] Müsned, 5559.

[←3681]

[63] Taberânrnin Kedinden.

[←3682]

[64] Müsned. 1:395,424.

[←3683]

[65] İbni Ebi'd-Dünya'nın K/fabö7-//wan"ından.

[←3684]

[66] Müsned, 4:105.

[←3685]

[67] Bezzar’dan.

[←3686]

[68] Taberânrnin Evsat\ ve BeyhakVnin Şuabü'i-fman'ından.

[←3687]

[69] Yusuf el-Haffafın Meşihaftndan.

[←3688]

[70] Ebû Nuaym'ın H'/ye'sinden.

[←3689]

[71] TaberânPnİn £reanndan.

[←3690]
[72] Hâkim'in Müstedreki ve Beyhaki'nin Şuabü'l-îman'ından.

[←3691]

[73] Ebü Nuyam m Ht!y&s\nden.

[←3692]
[74] Gâfİr Sûresi, 60.

[←3693]
[75] Hönaddan.

[←3694]

[76] Ebû Nuaym'ın M/yasinden.

[←3695]

[77] Ibnünneccatdan.

[←3696]
[78] Taberânfnİn Kebîrinden.

[←3697]

[79] Hatib'in fan/Zinden.

[←3698]

[80] Mûsned, 4:131,132.

[←3699]

[81] Taberanı nın Kebtfmöen.

[←3700]

[82] Taberânî'nin Evsafından.

[←3701]
[83] Tırmizî, Birr: 75.

[←3702]

[84] İbni Asakifden.

[←3703]

[85] Ebû Ya'lâ'nın Mösnedi ve Beyhaki'ıiin Şuabü'l-fman'ından.

[←3704]

[86] Hâkimin Möstedrek\ ve Beyhaki'nin Şuabö'Hmaıimöan.

[←3705]

[87] İbni Asakirden.

[←3706]

[88] Beyhakt'nin Şuabö'l-lman'ından.

[←3707]

[89] Ebû Nuaym'ınH//ye'sinden.

[←3708]

[90] Mûsned, 2:236,376,397,401.

[←3709]

[91] Müslim, Fiîen:126,127.

[←3710]
[92] Ibni Asakifden.

[←3711]

[93] Ibni Mâce, Zühd: 18; Mûsned, 1:327;2:128.

[←3712]

[94] Buharînin, Edeb'i, Ibni Hıbban'dan ve Hâkimin Müstedrekmden.

[←3713]

[95] Ibni Asakitöen.

[←3714]

[96] Buharı, Nikâh: 17; Tmzl Edeb: 31; fbniMâce, Fıten: 19.

[←3715]

[97] Taberânînin Kebtf'mden.

[←3716]

[98] Hakim'den.

[←3717]

[99] Taberâni'nin Evsafından.

[←3718]
[100] Ibni Asakifden.

[←3719]

[101] Taberânî'nin EvsaMndan.

[←3720]

[102] İbni Adiyy'in el-Kâmil\ ve BayhakVnin Sönerfinden.

[←3721]

[103] Ebû Ya'la'nın Müsned\, BeyhakVnin Şuabü'l-îman'tndan.

[←3722]

[104] Timizi Zühd: 43; Dârimİ, Rikak: 21; Müsned, 3:456,460.

[←3723]
[105] Lem'âlar, s. 139-141.

[←3724]
[106] Mektûbât, s. 30.

[←3725]
[107] Tirmizi, Cehennem: 10.

[←3726]

[108] Timizi, Zühd: 5; IbniMâce, Zöhd: 32; Mösned, 1:64.

[←3727]

[109] Taberânrnin Kebirinden.

[←3728]

[110] Ebû Davud, Edeb: 123; Mösned, 2:85,160,259,305,445,457,514; 5:32.

[←3729]

[111] Ebû Nuaym'm Hilyesinden.

[←3730]
[112] Hatib'in Tariflinden.

[←3731]
[113] Hadisten.

[←3732]

[114] Ebû Nuaym'ın Hzie'sinden.

[←3733]
[115] Müsned, 3:456.

[←3734]

[116] Tirmizl Tefsir-i Sûre; 43; IbniMâce; Mukaddime: 7; Müsned, 5:252,256.

[←3735]
[117] Tirmizt, Menakıb: 17.

[←3736]

[118] BeyhakVnin Şuabül-îman'ından.

[←3737]

[119] Beyhakl'nin Suabû'l-îman'ından.

[←3738]

[120] Ibni Asakiften.

[←3739]

[121] Taberânî, Messü'l-Kurân: 24; IbniMâce, Edeb; 53; Müsned, 5:239.

[←3740]
[122] Buharfnin Tarihî ve Beyhaki'nin Şuabü'l-fman'tndan.

[←3741]

[123] tbni Adiyy"tn el-Kâmilinden.

[←3742]
[124] Tmfci, Daâvat: 126

[←3743]

[125] es-Sizcrnin fcâne'sinden.

[←3744]

[126] İbnüneccafâan.

[←3745]
[127] Tırmizî, Birr: 47; IbniMâce, Zühd: 17; Müsned, 3:165.

[←3746]

[128] İbni Asakir'öen.

[←3747]
[129] İbni Asakk'den.

[←3748]

[130] İbni Sasarî'nin t mâ//ye'sinden.

[←3749]

[131] ibni Asakif'den.

[←3750]

[132] Tirmİzî'nin Süneril ve ibniHıbbaridan.

[←3751]

[133] Ebû Ya'lâ'nın Mösned'mden.

[←3752]
[134] Taberâni'nin KeO/Vinden.

[←3753]
[135] Tırmizİ, Zühd: 59.

[←3754]

[136] Tebarâni"nin KetoVinden.

[←3755]

[137] Tırmizî, Menakıb: 58.

[←3756]

[138] Timizi Ahkâm: 6; Müsned, 4:231.

[←3757]

[139] ibni EbM-Dönyâdan.

[←3758]
[140] Ebû Davud, Edeb: 36; Müsned, 4:30.

[←3759]

[141] Müslim, Tahare: 7; Ebû Davud, Saiât: 9; Müsned, 5:247, 317; 6:450.

[←3760]

[142] Ebû Davud, Tatavvu: 20; Taberâni, Salâtü'l-Leyl: 1; Mösned, 6:72.

[←3761]

[143] Ebû Davud, Salât: 46; Wesef, İmame: 48; Müsn&d, 5:196; 6:446.

[←3762]
[144] Ebû Ya'lâ'nin Müsnerfinden.

[←3763]
[145] Taberânînin Kebîfmûen.

[←3764]

[146] Halib'in Tarifi\nâen.

[←3765]

[147] Ibni Mâce, Dua: 5.

[←3766]

[148] lbni Ö/'d-Düny^dan.

[←3767]

[149] Mösned, 5:415.

[←3768]

[150] Ebü Davud, Cenâiz:3.

[←3769]

[151] Taberânînİn Kebîrinden

[←3770]

[152] Müsned, 2; 118.

[←3771]

[153] Rafii’den

[←3772]

[154] TİfmizÌ Birr: 61; Ebû Davud, Edeb: 7; Müsned, 6:442,446,448,451.

[←3773]

[155] TaberânfnİnKebîftnöe.

[←3774]

[156] Ebu'l-Muzaffer es-Söm'ânî'nin Ema/iye'sinden.

[←3775]
[157] BeyhakVnin Şt/a6öV-/ma/Jİndan.

[←3776]

[158] Buharl Ahkâm: 8; Mûslîm, îman: 227,228; Imare: 21; Dârimî, Rikak: 77; Müsned, 2:15; 5:25,27.

[←3777]

[159] Ebû Nuaym'ın Hf/ye'sinden.

[←3778]

[160] Müsned, 6:72,99,131,235,250.

[←3779]

[161] Müsned, 2:172.

[←3780]

[162] Taberânnin Kebirinden.

[←3781]

[163] Ebû Davud, Melahım: 17; Ibni Mâce, Fiten: 20; Mûsned, 4:361,363,364,366.

[←3782]
[164] Müsned, 4:205.

[←3783]

[165] Ibni Mâce, Cenâiz: 56.

[←3784]

[166] Tirmizi, Daavat: 23.

[←3785]

[167] Müsned, 5:264.

[←3786]

[168] Buhan, Hars: 1; Müslim, Müsakât: 8,9,12; Tirmizî. Ahkâm: 40; Müsned, 3:147,229,243.

[←3787]

[169] Buhari, Merzâ: 3; Mûslîm, Birr: 46,47,48; Timizi, Cenâiz: 1; Taberânî, Ayn: 6; Müsned, 1:441; 3:23.

[←3788]

[170] T/rmizf,Kıyame:41.

[←3789]

[171] Müsned, 2:205.

[←3790]

[172] Timizi, Cenâiz: 72; Müsned, 2:169.

[←3791]

[173] DârekutnFnin Sûnsrfinden.

[←3792]

[174] Timizi, Zühd: 47; bniMâce, Erime: 50; Müsned, 4:132.

[←3793]

[175] !bnü'l-Mübarek\en.

[←3794]

[176] Deylemî'nin Mûsnedû'l-Fİrdev^möen.

[←3795]

[177] İbniSa'd'ın Taba/rafından.

[←3796]
[178] Müslim, Mösafirîn: 211.

[←3797]

[179] Dârimî, Salât: 1; Taberânî, Sefer: 91; Müsned, 1:177.

[←3798]

[180] Taberânrnin Keö/Vinden.

[←3799]

[181] TaberânFnin fvsaftndan.

[←3800]

[182] Mösned, 1:393,401.

[←3801]

[183] Taberânînin Kebirinden.

[←3802]

[184] TaberânTnin KebttS ve İbni H/bfaarfdan.

[←3803]

[185] Buharı, Merzâ: 1; Tevhid: 31; Münafikin: 59,60; Dârimî, Rikak: 36; Mösned, 2:523; 3:454,5:142.

[←3804]

[186] Buharf, Et'ıme: 30; Fezâilü'l-Kur'ân: 17,36; Tevhid: 57; Müsafirin: 249; Ebû Davud, Edeb; 16; Tirmizî, Edeb: 79; A/esef, îman: 32; Dârimt, Fezâilü'l-Kur'ân: 8.

[←3805]
[187] Buharı, Edeb: 27; Müslim, Birr: 66; Müsned, 4:270.

[←3806]

[188] Müslim, Münafikin: 16; A/eseî, îman: 31; Dârimt, Mukaddime: 31; Müsned, 2:32,47,67.

[←3807]

[189] Taberânrnin Kebirinden.

[←3808]

[190] Müsned, Taberânrnin Kebîfl ve BeytıakVnin Şı/abü'/-/matfından.

[←3809]

[191] Said bin MansuAın Sünerfinden.

[←3810]

[192] EbûNuaym'ınH//yefsinden.

[←3811]

[193] TaberânPnin Kebif\ ve Ebû Nuayrn'ın Hıly&sinden.

[←3812]

[194] TaberânFnin Evsafından.

[←3813]

[195] Beyhakî'nin Şuabü'l~îman'ından.

[←3814]

[1] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'nden

[←3815]

[2] Hâkim'in Müstedrek'inden.

[←3816]

[3] Nesei, man: 17; İbni Mâce, Mukaddime: 11.

[←3817]

[4] Tirmizi, Birr: 27.

[←3818]

[5] Müsned, 1:108,217,309,317.

[←3819]
[6] Şirazi'den.

[←3820]
[7] Taberânî'nin Evsat'ından.

[←3821]

[8] Beyhaki'nin Şuabü’l-İman’ından.

[←3822]
[9] Ibni Ebi’d-Dünya’dan.

[←3823]
[10] Hatib'in Tarih’inden

[←3824]

[11] Taberâninin Kebîrinden

[←3825]

[12] Beyhakl'nin Şuabü'l-îmarfmdan.

[←3826]
[13] Taberânînin Kebirinden.

[←3827]

[14] Tirmizi, Daavât: 93; Müsned, 5:231,235.

[←3828]

[15] Ibni Adiyy"in el-Kâmil ve Hatib'in Tarih’inden.

[←3829]

[16] Müsned, 1:168; Tırmizî, Kader: 15; Müslim, Hacc: 402.

[←3830]

[17] Ibni Adiyy'İn ei-Kâmil’i Beyhaki'nin Şuabü’l İman’ından.

[←3831]

[18] Taberânînin Kebir'inden.

[←3832]

[19] Hakîm'in Müstedrekinden.

[←3833]

[20] Taberânfrıin fvsahndan

[←3834]
[21] Müsned, 5:224,437.

[←3835]

[22] TaberânîYıin ta/lndan.

[←3836]

[23] Hâkimin MûsîedreK'ı ve BeyhakVnİn Şuabû'Hmarfmdm.

[←3837]

[24] Darekutnînin Sünerfi, Taberânînin KebİS't ve Beyhakı'nin Şuabü'i-İmaılmâdn.

[←3838]

[25] Taberânînin Kebîri ve Beyhakl'nin SünerfÎnden.

[←3839]
[26] Taberânînin Kebtti ve Beyhakt'nin Şuabü'l-tmartından.

[←3840]

[27] Ebû Davud, Tıb:21.

[←3841]
[28] Taberânrnin Kebîrinden.

[←3842]

[29] Hâkimin MüstedreKinden.

[←3843]
[30] Taberânfnin Evsafından.

[←3844]
[31] Ebû Nuaym'ın Hılyefsınâert.

[←3845]
[32] Hakîm'den.

[←3846]
[33] İbni Ebi'd-Dünyâdan

[←3847]

[34] İbnünneccar'dan.

[←3848]

[35] Buhar!, Cenaiz: 85; Müslim, Cenâiz: 60; Neseî, Cenâiz: 50.

[←3849]

[36] Bezzar'dan

[←3850]

[37] Hatibin Tari/rtndan.

[←3851]
[38] TaberânFnin Kebffinden.

[←3852]

[39] Ebû Davud, Sünnet: 15; Tirmizi, Kıyame: 60; Müsned, 3:438,440.

[←3853]

[40] Müslim, Zikir: 14-18; Timizi, Cenâiz: 67; Zühd: 6; Neseî, Cenâiz: 10; Dârimİ, Rikak: 43; Taberâni,, Cenâiz: 51.

[←3854]

[41] Müsned. 4:412.

[←3855]

[42] Ebû Nuyam'ın Hz/ytfsinden.

[←3856]

[43] Taberânînin Kebenden.

[←3857]

[44] fen/Mâce, Mukaddime: 11.

[←3858]
[45] Hâkim'in Müşterekinden.

[←3859]

[46] Beyhaki'nin Şuabü't-lmarfmdan.

[←3860]

[47] Ibni Mende/Ğen.

[←3861]

[48] Müsned, 2:351

[←3862]

[49] Buharı, Sulh: 5; Müslim, Akdiye: 17; IbniMâce, Mukaddime: 2; Müsned, 6:270.

[←3863]

[50] EbûYa'lâ'mn Müsnedi ve Beyhaki'nin Şua6ü'/-İrnarfından.

[←3864]

[51] Buharı, Islitâbe: \;MüslimMan: 189,190; IbniMâce, Zühd: 29; Dâriml Mukaddime: 1; Müsned, 1:379,409.

[←3865]

[52] Hâkim'in Müstedretfinden.

[←3866]

[53] Taberânfnin Keb/Vinden.

[←3867]
[54] sicziden.

[←3868]

[55] Taberânrnin Evsafından.

[←3869]

[56] Buharı, Bed'ü'l-Halk: 2; Mezalim: 13; Müslim, Müsakât: 138-141.

[←3870]

[57] Taberânrnin Keb/Vinden.

[←3871]

[58] Ibni Asakk'öen

[←3872]

[59] Ebû Nuaym'ın H/Asinden.

[←3873]

[60] Ebû Nuaym'ın H/Asinden.

[←3874]

[61] Müslim, îman: 112; Müsned, Ahkâm: 6.

[←3875]

[62] Müsned, 3:487.

[←3876]

[63] Tırmizî, Salât: 38; ibniMâce, Ezan: 5.

[←3877]

[64] İbni Asakir’den.

[←3878]

[65] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←3879]

[66] Ibnûnneccaı'dan.

[←3880]

[67] Dirimi, Menasik: 1.

[←3881]

[68] Dârekutnî'nin Sünerfı ve Ebû Nuaym'ın Haşinden.

[←3882]

[69] Müsned, 2:22.

[←3883]

[70] Taberâni'nin Evsafından.

[←3884]

[71] İbnünneccar'dan.

[←3885]

[72] Deylemrnin Müsnedü't-Firdevg'mdBn.

[←3886]

[73] Hâkim'in Müstedrekhden.

[←3887]
[74] Müslim, Selâm: 60, 62,63; Müsned, 3:302, 334, 382, 393.

[←3888]
[75] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←3889]

[76] Ebû Davud, Zekât: 38; Edeb: 108; Ateşe/. Zekât: 72; Müsned, 1:250, 2:68, 99,127.

[←3890]

[77] Hakîm'den.

[←3891]

[78] Ebu Davud, hare: 10.

[←3892]

[79] Ebû Davud, Imare: 10; Akdıye: 5; Müslim, Imare: 30; Müsnad, 4:192.

[←3893]
[80] Ebû Ya'lâ'nın Müsnedmden.

[←3894]

[81] Taberânİ'nin. Kebirinden.

[←3895]

[82] TaberânÎ'nin Kebîrinden.

[←3896]

[83] Müsned, 2:341.

[←3897]

[84] Taberânrhin Kebîrinden.

[←3898]

[85] Beyhakl'nin £uabü7-/marfından

[←3899]

[86] Hâkim'in MüstedreKl ve Beyhakl'nin Sünerfinden.

[←3900]

[87] İbni Asakir'âen.

[←3901]

[88] Hâkim'in Müstedrekhden.

[←3902]

[89] İbni Asakitden.

[←3903]

[90] TaberânPnin KebrVİnden.

[←3904]

[91] Ibni Mâce, Cenâiz:55.

[←3905]

[92] Ebû Nuaym'ın H/Asinden.

[←3906]
[93] Taberânînin Kebîrinden.

[←3907]

[94] Müsned, 3:487.

[←3908]

[95] hniMâce, Diyât;1.

[←3909]

[96] İbni Asakifâen.

[←3910]

[97] Ebû Davud, Akdıye: 14; İbni Mâce, Ahkâm: 6; Mösned, 2:70.

[←3911]

[98] Hâkim'in MöstedreK inden.

[←3912]
[99] Hakimden.

[←3913]

[100] Deyİemînin Müsnedü'l-Firdevs"\fvAen.

[←3914]

[101] Tirmizî, Birr: 67; Mösned, 6:159,451.

[←3915]

[102] Buharı, Cuma: 18; Cihad: 16; Tirmizî, Fezâilü'l-Cihad: 7; Neseî, Cihad: 9; Dirimi, Cihad: 8; Mösned, 3:367; 5:225,226.

[←3916]

[103] Ibni Ebi'd-Dünya'nın Zemmü'l-Gıybeftnden.

[←3917]

[104] Ebû Davud, İlim: 8.

[←3918]

[105] Ibni Asakif den.

[←3919]

[106] Ebû Davud, Büyü: 52; IbniMâce, Ticâret :26.

[←3920]
[107] Bezzazdan.

[←3921]

[108] Buharı, Hars: 3; Bedü'l-Halk: 17; Zebâih: 6; Müslim, Müsakât: 50-54; Timizi, Sayd: 17; A/esef, Sayd: 12-14; Ibni Mâce, Sayd: 2.

[←3922]

[109] Ibnö1-Mübarek\en.

[←3923]

[110] Ebû Davud, Vflr: 26; fbniMâce, Edeb: 57; Mûsned, 1:248.

[←3924]
[111] Taberânfnin Satj/Vinden.

[←3925]

[112] Dârekutnrnin Süne/Tinden.

[←3926]

[113] Tırmizî, Et'ıme: 11; IbniMâce, Et'ıme: 10; Dârimî, Et'ıme:7.

[←3927]

[114] Taberârtfnin Kebîf'mden.

[←3928]
[115] Tirmizî, Kıyame: 60.

[←3929]

[116] Beyhakl'nİn Sönerimden.

[←3930]
[117] Ibni Mâce, Cihad:40.

[←3931]

[118] Beyhakl'nİn Şuabü'l-fmarfmdan.

[←3932]

[119] Mösned, 5:128.

[←3933]

[120] ŞirazMen.

[←3934]

[121] Ebû Davud, Hudud: 14; Timizi Nikâh: 29; Siyer: 40; Neseİ, Nikâh: 60, Hayi: 15; IbniMâce, Fiten: 3; Müsned, 3:140,197.

[←3935]

[122] Müslim, Zühd: 74; Mösned, 1:327,2:359,3:427,5:351,360.

[←3936]

[123] Buhan, Büyü1:18; Müslim, Zühd: 74; Tirmizî, BCıyû': 65; IbniMâce, Sadakat: 14; Dârimî, Büyü': 50; Müsned, 1:327.

[←3937]

[124] IbniMâce, Sadakat: 14; Müsned, 1:327; 2:359.

[←3938]
[125] Taberânînin Keö/rinden.

[←3939]

[126] Tirmizî, Fezâilû'l-Cihad: 4; Neşe;, Cihad: 45; Müsned, 1:195,196; 4:322,345.

[←3940]

[127] Ibni AsakifĞen.

[←3941]
[128] İbni Mâce,Ticarât:45.

[←3942]

[129] Mösned, 5:254,261,264,269; Ebû Davud, Edeb: 133.

[←3943]
[130] Tirmizî, Fiten: 69; Neseî, Sayd: 24.

[←3944]
[131] Hâkimin MüstedreR'mden.

[←3945]

[132] Taberânfrıin Kebirinden.

[←3946]

[133] Ebu Davud, Salât; 204; Tirmizi, Cuma; 7; Nesei, Cuma: 2; IbniMâce, İkame: 93.

[←3947]

[134] Ebu Dâvud, Libas: 4; Müsned, 2:50.

[←3948]

[135] Ebö Dâvud, Diyat: 23; Neseî, Kasame: 41; bni Mâce, Ttb: 16.

[←3949]

[136] Müsned, 2:118.

[←3950]

[137] Tirmizi, İlim: 6.

[←3951]
[138] Dârekutnfnin Süne/Tinden.

[←3952]

[139] Ebû Davud, Tahare: 32; Tkmizî, Tahare: 44,45; IbniMâce, Tahare: 73.

[←3953]

[140] Ibnİ Adiyy'in â/-/Câm//inden.

[←3954]

[141] Ebû Nuaym'm Hf/ye'sinden.

[←3955]

[142] Taberânrnin K&bît\ ve BeyhakVnin Sünerfinden.

[←3956]
[143] Taberânrnin Evsafı ve Dârekutnînin Sünerfinden.

[←3957]

[144] Taberânrnin Evsafı ve Dârekutnînin Sünerfinden.

[←3958]
[145] İbni Adiy/in «/-Kam/inden.

[←3959]
[146] Müslim, Müsâfirin: 257; Ebû Davud, Melahım: 14; Mösned, 5:196; 6:449,450.

[←3960]

[147] Beyhakî'nin £uafaü7-/martından.

[←3961]

[148] Buharı, Şehadal: 19,23,25; Müsakat: 4,10; Husumaf: 4; Tefeir-i Sûre: 3; îman: 11 ,İman:220;EbûDavud,]man

[←3962]

[149] Buharı, Fiten; 5; DiyaJ: 2; Müslim, iman: 161,163,164; Ren: 16; Neşet, Tahrim: 26,29; Tirmizî, Hudud: 26; ibni Mâce, Fiten: 11; Dârimi, Siyef: 26; Müsned, 2:3,53,184,185.

[←3963]

[150] Bezzazdan.

[←3964]

[151] Şiraziden.

[←3965]

[152] Mûslîm, İlim: 16; Zikir: 1; Ebû Davud, Sünnet: 6; Timizi, İlim: 15; IbniMâce, Mukaddime: 14; Dârimî, Fezailü't-Kur'ân: 1.

[←3966]

[153] Ibnö's-Sünnîden.

[←3967]

[154] TaberânTnin Keöi/inden.

[←3968]

[155] Müsned, 6:461; Ebû Davud, Edeb: 36.

[←3969]

[156] Hâkim'in MüsfedreKinden.

[←3970]

[157] TaberânÎ'nin Kebirinden.

[←3971]

[158] Tırmizî.

[←3972]

[159] Müslim, îman: 78; Ebû Davud, Salât: 232; Melahim: 17; A/ese/, İman: 17; IbniMâce, İkame: 155; Fiten: 20; Müsned, 1:2,3; 3:20,49,53.

[←3973]

[160] Buharı, İlim: 38; Edeb: 109; Tâbir: 10; Müslim, Rüya: 10,11; Timizi, Rüya: 4,7; Ibni Mâce, Rüya: 2; Dârimî, Rüya: 4; Müsned, 1:375,400.

[←3974]

[161] BeyhakVnin Süneıiinöen.

[←3975]

[162] Müsned, 2:220.

[←3976]

[163] Müslim, Nikâh: 3; Ibni Mâce, Nikâh: 1.

[←3977]

[164] BeyhakVnin Şuabü'l-fmart\MİAn.

[←3978]

[165] İbni Adiy/in e(-Kâmit\ ve BeyhakVnin Şuabû'l-fmarîmdan.

[←3979]

[166] Ibni Adiy/in el-Kâmit'mden.

[←3980]

[167] Ebû Nuaym'ın et-Tıbtt) ve fonü's-Sûn/ı/tien.

[←3981]

[168] Müslim, Imare: 157; IbniMâce, Cihad: 15.

[←3982]
[169] IbniMâce, Zühd: 39; Tirmizî, Cennet: 27; Ateşe?, istiaze: 56.

[←3983]

[170] İbni Huzeyme ve Ziyadan.

[←3984]

[171] Ebû Davud, İlim: 9; Tirmizî, İlim: 3; IbniMâce, Mukaddime: 24; Mösned, 2:263; 305,344,353,495.

[←3985]
[172] Taberânrnin Keö/Vinden.

[←3986]

[173] Müsned ve Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←3987]

[174] Ibni Ebi'd-Dünya'nın et-Tevekkülünden.

[←3988]

[175] Tirmizî"nİn Söneril ve Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←3989]

[176] Müsned, 2:520.

[←3990]

[177] Efaû Ya'Ja'nm Müsnetfinden.

[←3991]

[178] Ebû Ya'lâ'nm Mûsnerfinden.

[←3992]

[179] Taberânfnin Kebi/lnden.

[←3993]

[180] Müsned, 6:6.

[←3994]

[181] Müsned, 3:422.

[←3995]
[182] Taberânfnin /Cefa/finden.

[←3996]

[183] Buharı, îman: 28; Leyletü'l-Kadr: 1; Savm: 6; Müslim, Siyam: 203; Müsafirin; 175; Ebû Davud, Ramazan: 1; Savm: 57; Tirmizİ, Savm: 1.

[←3997]

[184] Müslim, Siyam: 203; Ebû Davud, Savm: 58; Timizi, Savm: 52.

[←3998]

[185] Buharı, Cihad: 36; Nesei, Siyam: 44.

[←3999]

[186] Taberânînin Kaolinden.

[←4000]
[187] Müslim, Mesacid: 250; Buharı, Ezan: 34; Timizi, Salât: 51; IbniMâce, Mesâcid: 18.

[←4001]
[188] Hatibin far/Hinden.

[←4002]

[189] İbni Nastdan.

[←4003]

[190] Tim'ızî, Vitir: 15; bniMâce, İkâme: 187.

[←4004]

[191] Ibni Asâkiföen.

[←4005]
[192] Taberânfnin Keö/Vinden.

[←4006]

[193] Beyhaki'nin Şuabü'l-Imartından.

[←4007]

[194] Abdürrezzak'ın el-Camiinden.

[←4008]

[195] Taberânrnin Keö/Yinden.

[←4009]

[196] Timizi, Kıyame: 50; Dârimî, Rikak: 5; Müsned, 2:159,177.

[←4010]

[197] Tkmizî, Bİrr: 87.

[←4011]
[198] Tirmizî, Birr: 27.

[←4012]

[199] Taberânînin Ke6/7inden. 3684. [6:174, Hadîs No: 8830]

[←4013]

[200] Buharînin EdeÖ\ ve Beyhakı'nin Şuabü't-îmarfinûan.

[←4014]

[201] Taberânînİn Elyafından.

[←4015]

[202] Ebû Nuaym'tn e/-Afarite'sinden.

[←4016]

[203] Ebû Davud, Cihad: 89; Müsned, 3:441.

[←4017]

[204] İbni Mace, Menasik: 32.

[←4018]

[205] Müslim, Imare: 156,157; Ebû Davud, Vitir: 26; Neseî, Cihad: 36.

[←4019]

[206] Tirmizî, İlim: 2

[←4020]

[207] Hatibin Tan/finden.

[←4021]

[208] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←4022]

[209] Müslim, Birr: 40,42; Tirmizî, Cenâiz: 2; Müsned, 5:277,281,283,284.

[←4023]

[210] IbniAsakifüen.

[←4024]

[211] Buharı, İstikraz: 18; Neseî, Büyü1:77; Müsned, 3:97,148; Ebû Davud, Edeb; 121.

[←4025]

[212] Timizi, Cenâiz: 74.

[←4026]

[213] İbni Mice, Cenâiz: 56; Timizi, Cenâiz: 71.

[←4027]

[214] Ibni Mâce, Mukaddime; 20.

[←4028]

[215] Ibni Asakifden.

[←4029]

[1] Hâkim'in Mösfedretf inden.

[←4030]
[2] Ttmizî, Kıyama: 53.

[←4031]

[3] Buharı, Ezan: 37; Mûsned, 2:509.

[←4032]
[4] Ebû Nuaym'ın Hz/ys'sindsn.

[←4033]

[5] Mûsned, 3:391,362.

[←4034]

[6] Taberânî-nin Kebtr'm Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←4035]

[7] Beyhaki'nin Sünelinden.

[←4036]
[8] Buharî, İlim: 45; Cihad: 15; Hums: 10; Tevhid: 28; Müslim, İmare: 149.

[←4037]

[9] Ebû Davud, Cihad: 40; Tırmizî, Fezâilül-Cihad: 17; Neseî, Cihad: 25; İbniMâce, Cihad: 15; Dârimî, Cihad: 15; Müsned, 2:442,524; 4:387.

[←4038]

[10] Ibni Adyy'in sl-Kâmili, Taberântnin KafaM, Ebû Nuyam'ın Mtye'si ve Beyhaki'nin Şuabûlfmantoten.

[←4039]

[11] Bezzazdan.

[←4040]

[12] Tırmizî, Daavat: 59; IbniMâce, Edeb: 56.

[←4041]

[13] Buharı, Daavât: 65; Müslim, Zikir: 28; Mesacid: 146; Ebû Davud, Teşbih: 24; Talavvu: 12; Vitr: 24; Tirmizl Vitr: 15; Daavat. 17,57, 59; Neseİ, Sehv: 96; IbniMâce, Edeb: 56; İkame: 187.

[←4042]
[14] 7/mHz/;Tefsir-iSûre:1.

[←4043]

[15] Timizi, Tesfir: 1; Ebû Davud, İlim: 5.

[←4044]

[16] Buharı, îman: 25,27; Savm: 6; Leyletü'l-Kadr: 1; Müslim, Müsafirin: 173,176; Ebû Davud, Ramazan: 1; Timizi, Savm: 83; Nesei, Siyam: 39; İman: 21.

[←4045]

[17] Buharı, Leyletü'l-Kadr: 1; Müslim, Müsafirin: 175; Ebû Davud, Ramazan: 1; Nesei, Siyam: 39,40; İman: 22.

[←4046]
[18] Taberânfnin Kebîrinden.

[←4047]

[19] Neseİ, Dahâya: 42; Sayd: 34; Dârimî, Edâhî: 16; Mûsned, 2:166,197,210; 4:389.

[←4048]

[20] Buharı, Cizye: 5; Diyaf; 30; Ebû Davud, Cihad: 153; Tırmizi, Diyat: 11; Neseî, Kasâme: 15; IbniMâce, Diyâl: 32; Dârimî, Siyer: 61; Müsned, 5:36,38.

[←4049]

[21] Neseî, Tahrim: 22,24.

[←4050]

[22] Beyhakl'nin S(jabü'/-/marfından.

[←4051]

[23] Hâkim'in MüsfedreKinden.

[←4052]

[24] BeyhakVnin £uabü7-/marfından.

[←4053]

[25] Neseîve IbniHtbbartâan.

[←4054]

[26] Buharı, Megazi: 12; Fezâilû'l-Kurân: 10,27,34; Müslim, Mûsafirin: 255,256; Ramazan: 9; Tırmizi, Sevabü'l-Kur'ân: 4.

[←4055]

[27] Hâkim'in Müstedrek] ve BeyhakVnin Sünerfinden.

[←4056]
[28] Beyhakî'nin Şuabü'l-îmariuvim.

[←4057]

[29] Beyhaki'nİn Şuabö'/-/marfından.

[←4058]

[30] Tİrmizl, Sevabü'l-Kur'ân: 8; Müsned, 1:121.

[←4059]

[31] Tirmizî, Sevabü'l-Kurân: 8; Hâmîm, 1,121.

[←4060]

[32] İbni Adiyy'İn el-Kmift ve Beyhaki'nİn Şuabü't-îmarfından.

[←4061]

[33] Müslim, Müsafirin: 260; Tirmizî, Hacc: 95; Dârimi, Fezâilü'l-Kur'ân: 24; Müsned, 2:173,3:8.

[←4062]

[34] Ibni Adiy/in Bİ-Kâmit\ ve Beyhakl'nin Şuabû'i-!marf\nĞar

[←4063]
[35] İbnûssünnîden.

[←4064]

[36] Tirmİzt, Sevabü'l-Kur'ân: 20.

[←4065]

[37] Abd bin HumaydÜen.

[←4066]

[38] Hatib'in Tarifimden.

[←4067]

[39] Ebû Davud, Edeb: 159.

[←4068]

[40] Sufcarfnin Tarihinden.

[←4069]

[41] Ibni Mâce, Edâhî: 2; Mösned, 2:321.

[←4070]

[42] Kevser Sûresi, 2.

[←4071]
[43] ibni Asakifden.

[←4072]

[44] Taberân?nin Kebırtnâen.

[←4073]
[45] Taberânînin Kebirinden.

[←4074]

[46] Nahl Sûresi, 90.

[←4075]
[47] Bakara Sûresi, 42.

[←4076]

[48] Taberinin Evsat'ından.

[←4077]

[49] Buharî, İlim: 38; Cenâiz: 33; Menakıb: 5; Enbiya: 50; Edeb: 109; Müslim, îman: 112; Ebû Davud, îman: 1.

[←4078]

[50] Ibni EbTd-Dünyâdsn.

[←4079]
[51] Ibni EbPd-Dönyâöan.

[←4080]

[52] Timizi, Menakıb: 19; fbniMâce, Mukaddime: 11; Müsned, 1:84,118,119,152.

[←4081]

[53] Ebû Davud, Libas: 4; IbniMâce, Libas: 27; Müsned, 2:92,139. 3750. [6:221, Hadîs No: 9014]

[←4082]
[54] Taberânfnin Keö/Vinden.

[←4083]

[55] Buharı, İlim: 30; Timizi Büyü: 3; Müsned, 2:452,505.

[←4084]

[56] Taberânî''nin Ereaflndan.

[←4085]

[57] Müsnedve Hâkİm'in MûstedreK'mden.

[←4086]

[58] Ha/tf/rfden.

[←4087]

[59] Taberânînin Kabrinden.

[←4088]

[60] fırmizi, Zühd: 61; Taberânî, Kelâm: 11; Müsned, 5:362.

[←4089]

[61] Beyhaki'nin Şuabül'-İmarfmdan.

[←4090]

[62] Taberânfnİn Kebîrinden

[←4091]

[63] Müsned, 4:365.

[←4092]

[64] Taberânî'nin Evsafından.

[←4093]

[65] Müslim, Cennet: 21; Tirmizî, Cennet: 2; Dârimî, Rikak: 98,100; Müsned, 2:305,319.

[←4094]
[66] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←4095]
[67] TaberânTrıin Kebîf] ve Beyhaki'nin Şuabü'l-fmarinöan.

[←4096]

[68] İbni Adiy/in el-Kâmit\r\den.

[←4097]

[69] fbni Mâce'öen.

[←4098]

[70] Ebû Davud, Cenâiz: 10; Müsned, 3:424; 4:219; 6:137.

[←4099]

[71] Ebû Ya'lâ'nın Müsnerfinden.

[←4100]

[72] Ebû Davud, Edeb: 49.

[←4101]

[73] Buharı, Salât: 88; Edeb: 36; Mezâlim: 5; Mûsim, Birr: 65; Timizi, Birr: 18; Neseî, Zekât: 67.

[←4102]

[74] Buharî, îman: 4; Rikak: 26; Ebû Davud, Vitir: 2,11,12; Cihad: 2; Neseî, İman: 9; Ibni Mâce, Ftten: 2.

[←4103]

[75] Dârekutnî'nİn Sünerfinden.

[←4104]

[76] Neseî, Cenâiz: 13; Mûsned, 1:297.

[←4105]

[77] Tirmizî, Kıyame: 55; Ibni Mâce, Fiten: 23; Müsned, 2:43; 5:365.

[←4106]

[78] Ibnünneccatâan.

[←4107]

[79] Kaza/den.

[←4108]
[80] el-Bezzar'dan.

[←4109]

[81] Ebû Nuaym'ın H//ye'sinden.

[←4110]
[82] Taberânî'nin E/safından

[←4111]
[83] Hakinföen.

[←4112]

[84] Ebû Davud, Edeb:32.

[←4113]

[85] Tıımizi, Fezâilü'l-Cihad: 2; Müsned, 6:20,22.

[←4114]

[86] Hâkimin MüstedreK'mden.

[←4115]

[87] Taberânî'nin F/safından.

[←4116]

[88] fbni Ebi'd-Dünyddan.

[←4117]

[89] Buharı, Edeb: 96; Müslim, Birr: 165; Timizi, Zühd- 50" Daavat: 98; Dam

[←4118]

[90] Timizi, Raza: 18.

[←4119]

[91] Halîlf nin Cüzünden.

[←4120]
[92] Taberânrnin Keö/Vinden

[←4121]

[93] Müslim, Birr: 69; Ebû Davud, Edeb: 39; Tirmizt, Birr: 51; Müsned, 2:235, 488.

[←4122]

[94] Taberânînin Evsafından.

[←4123]
[95] Taberânînin Keb/Vinden.

[←4124]

[96] Buharı, îman: 4,5; Rikak: 26; Müslim, îman: 64,65; Ebû Davud, Cihad: 2; Tirmİzİ, Kıyame: 52.

[←4125]
[97] Taberânrnin Kebîrinden.

[←4126]

[98] Buharı, Icare; 14; Şurût: 15; Tirmizî, Büyü: 8; Ahkâm: 17; Ebö Davud, Akdıye: 12.

[←4127]

[99] İbni Mace, Mesacid: 14.

[←4128]
[100] Taberânfnin Evsaftndan.

[←4129]
[101] Ebö'ş-Şeytiten.

[←4130]

[102] TaberânTnin Kebîri ve Ebû Nuaym'ın M/yasinden.

[←4131]

[103] Ebû Davud, Mehdi: 1.

[←4132]

[104] Ebû Davud, Mehdi: 7.

[←4133]

[105] Rüyanİden.

[←4134]

[106] el-Bezzaı'dan.

[←4135]
[107] Müsned, 2:313,467,478; Müslim, Cennet: 30.

[←4136]

[108] Ebû Davud, İlim: 10; Timizi, İlim: 7; IbniMâce, Mukaddime: 18; Menasİk: 76; Dârimî, Mukaddime: 24 Mösned, 1:437; 3:225.

[←4137]

[109] Taberanînın Keö/Vir^en.

[←4138]

[110] De/lemrnin Müsnedü'l-Firdevg'ınden.

[←4139]

[111] Buhar!, Rİkak: 1; Tîmizî, Zühd: 1; IbniMâce, Zûhd; 15; Müsn&d, 1258

[←4140]

[112] Beyhaki'nin Şuabü'l-fmarf\ndan.

[←4141]

[113] Beyhaki'nin Şuabü'l-îmarfmdan.

[←4142]
[114] Taberânrnin Kebîf'möen.

[←4143]
[115] Taberânrnin Kebît\ ve Ebû Nuaym'ın H///e'sinden.

[←4144]

[116] Hatİb'in Tan/Zinden.

[←4145]

[117] Taberârtfnin Keb/Vinden.

[←4146]

[118] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevg'mden.

[←4147]

[119] Mesnevî-i Nuriye, s. 64.

[←4148]
[120] Sözler, s. 334.

[←4149]

[121] Ebû Davud, İlim: 8; Müsned, 5:435.

[←4150]

[122] Buharı, Mezâlim: 14; Müslim, Eşribe: 150; Ebû Davud, Erime: 43; Müsned, 2:7,44,46.

[←4151]

[123] Nesei, Cenâiz: 53.

[←4152]
[124] Timizi Cihad: 30; Ebû Davud, Cihad: 51.

[←4153]

[125] Ebû Davud, Libas: 8; Hâtem: 3; Tkmizİ, Salât: 80; Libas: 12,13,15; Atesei; Tatbik: 7,61.

[←4154]

[126] Hâkim'in Müstedrek\nden,

[←4155]

[127] Beyhaki'nin Şuabü'l-fmarfmdan.

[←4156]

[128] Buharı, Megâzî: 38; Zebâih: 28; Nikâh: 31; Müslim, Nikâh: 25,30,32; Timizi, Nikâh: 28.

[←4157]
[129] Müslim, Nikâh: 21, 25, 30; Buhârî, Megâzî: 38, Nikâh: 31.

[←4158]
[130] Müsned, 1:116.

[←4159]

[131] Buharı, Cİhad: 147,148; Müslim, Cihad: 25,26,35; Ebü Davud, Cihad: 111 Tirmizî, Siyer: 19; IbniMâce, Cihad: 30.

[←4160]
[132] Taberânfnin Kebîrinden.

[←4161]

[133] Ibni Adiy/in el-Kâmitinden.

[←4162]

[134] Buhar!, Cİhad: 76; Ebû Davud, Cİhad: 70; Neseî, Cihad: 43; Mösned, 1:173.

[←4163]

[135] Beyhaki'nin Şuabü't-îmarfmdan.

[←4164]

[136] Taberânînin /Cefa/finden.

[←4165]
[137] ei-Möntehab, 5-A2.

[←4166]
[138] Tirmizi, Zuhd: 15; bni Mâce, Zühd: 3.

[←4167]

[139] Buhari, Cumua: 29; Cihad: 102,143; Fezâilü's-Sahabe: 9; Megâzî. 38; Libas: 28; Efıme: 1.

[←4168]
[140] Beyhaki'nin Şuabü'Hmarimdan.

[←4169]

[141] Buhari, Hums: 15; Megâzî: 23; Mösned, 3:308.

[←4170]

[142] Ibni Asakifden.

[←4171]
[143] Hatibin Tarihînden.

[←4172]

[144] Tirmizi Zühd: 10; Ebû Davud, Edeb: 80.

[←4173]
[145] Rüyanîöen.

[←4174]

[146] Hâkim'in Müstedrekfaden.

[←4175]

[147] Ebü Nuaym'ın Misind

[←4176]

[148] Ebu Nuayın'ın sinden.

[←4177]

[149] Tirmizî, Birr: 3; IbniMâce, Talak: 36; Edeb: 1; Müsned, 5:196; 6:445,447,451.

[←4178]

[150] Hâkim'in Müstedrek\ ve Beyhakî'nin Şuabü'l-İmarimdan.

[←4179]
[151] Taberântnin Kebîrinden.

[←4180]
[152] Taberânfnin Kefirinden.

[←4181]

[153] Müsned, 5:251,261.

[←4182]

[154] Deytemînin Müsnedö'l-Firdevg'mden.

[←4183]

[155] Deytemînin Müsnedö'l-Firdevg'mden.

[←4184]

[156] Müsned, 3:135,154,210,251.

[←4185]

[157] Taberânfrıin Evsahndan.

[←4186]

[158] ibni Mâce, Ticârât: 1; Mûsned, 5:373,381.

[←4187]

[159] Ibni Mâce, Efıme:8.

[←4188]

[160] Buharl Nikâh: 45; Edeb: 57,58,62; Mösiim, Birr: 23,28,30,32; Ebû Davud, Edeb: 47; Tirmizi, Birr: 24.

[←4189]

[161] Ebû Davud, Cenâiz: 42; Mösned, 2:427,528,532.

[←4190]

[162] Buharı, Cihad: 32,112,156; Müslim, Cihad: 19,20; Ebû Davud, Cihad: 89.

[←4191]

[163] İbni Ebi'd-Dûnya Zemmü'l-Gıybet'mden.

[←4192]

[164] Beyhakl'nin Sûn&rt'mâĞn.

[←4193]
[165] Mûsned, 1:78; 233,299.

[←4194]

[166] Buharî, ilim: 43; Hacc: 132; Meğazî: 77; Müslim, îman: 118,120; Ebû Davud, Sünnet: 15.

[←4195]
[167] Hâkimin MüstedreKinden.

[←4196]

[168] IbniMâce, Mukaddime: 1.

[←4197]

[169] Dârimî, İstizan: 46; Müslim, Hacc: 413,424; Büharl Teîsîr 4; Savm: 67.

[←4198]

[170] Taberânrnin Keöjfinden.

[←4199]

[171] Ibni Mâce, Nikâh: 51; Dârimi, Nikah: 34.

[←4200]

[172] Ibnünneccafûan.

[←4201]

[173] Mektûbât, s. 337.

[←4202]
[174] Tirmizî, Kıyama: 54.

[←4203]
[175] Hakimin AfüstedreKinden.

[←4204]

[176] İbni EbPd-Dünytföan.

[←4205]

[177] TaberânFnin Kebîrinden.

[←4206]
[178] Timizi, Rüya: 7; Dârimi, Rüya: 10.

[←4207]
[179] Müslim, İman: 234; Tirmizî, Fiten: 35; Müsned, 3:107,201,259.

[←4208]

[180] Müslim, fmare: 176; IbniMâce, 24; Müsned, 1:394,405,454

[←4209]

[181] Tevbe Sûresi, 33.

[←4210]

[182] Buharı, Fiten: 13; Müslim, Fiten: 52.

[←4211]

[183] Buhari, Rikak:9; Tecrid-i Sarih Tere: 12:182.

[←4212]
[184] Şualar, s. 490,491.

[←4213]
[185] Mektûbât, 53, 55.

[←4214]
[186] Ebû Nuaym'ın Hily&smâen.

[←4215]

[187] BeyhakVnin Şuabö'l-fmartmĞan.

[←4216]

[188] Mûsned, 4:151.

[←4217]

[189] Feyzü'l-Kadir, 6:420.

[←4218]

[190] Taberânînin Ke6/7inden.

[←4219]
[191] Müsned, 4:155.

[←4220]

[192] Buhari, Ahâd: 1; Müslim, İmare; 39; Ebû Davud, Cihad: 87; Nesoî, Be/a: 34; İbniMâce, Cihad: 40.

[←4221]
[193] Ankebüt Sûresi, 8.

[←4222]

[194] İbni Mace, Zühd:24.

[←4223]

[195] Buharı, îman: 8; Eyman: 3; Müslim, îman: 69,70; Nesei, îman: 19; İbniMâce, Mukaddime: 9; Müsned, 3:177,207.

[←4224]

[196] Müslim, İman: 70,71; Buharı, îman: 7; Timizi, Kıyame: 59; Neseİ, İman: 19,33; Ibni Mace, Mukaddime: 9.

[←4225]

[197] Taberânî'nin Evsafından.

[←4226]

[198] Buharı, Merza: 19;Temannâ:6;Wese/, Cenâiz:1; Dâr/m/, Rikak: 45; Müsned, 2:263.

[←4227]

[199] Mûslîm, İtle: 25; EbûDavud, Edeb: 120; Tirmizi, Birr: 8; bniMâce, Edeb: 1, Mûsned, 2:230,263.

[←4228]

[200] Beyhakl'nin ŞuabO't-fmarfmdan.

[←4229]

[201] Müsned, 1:4,7; Timizi, Birr: 41.

[←4230]

[202] Buharı, Edeb: 29; Müslim, İman: 73; Tirmizî, Kıyame: 60; Müsned, 1:387; 2:288.

[←4231]
[203] Tayalistöen.

[←4232]

[204] Taberânînin Kefe/finden.

[←4233]

[205] Buharı, Erfeb: G3; Müslim, Züiıd: 03; Ebû Davud, Edeb: 29; İbni Mâce, Fiten: 13.

[←4234]

[206] Müslim, Fiten: 4» 8; Buharı, Savm: 6; Büyü': 49; Ebû Davud, Mehdi: 11; Tirmizî, Fiten: 10.

[←4235]

[207] Tirmizî, Fiten: 7; Neseî, Tanrım: 6.

[←4236]

[208] Buharı, Daavat: 22; Müslim, Zikir: 90,91; Ebû Davud, Vitir: 23; İbni Mâce, Dua: 7; Taberânî, Kur'ân: 29; Müsned, 2:487.

[←4237]

[209] Ebû Davud, Cihad:26.

[←4238]

[210] Buharı, Vesâya: 9; Rikak: 11; Zekât: 18; Nefakât: 2; Müslim, Zekât: 94,97,106.